A. J. VAN DER AA,

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BEVATTENDE

LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN ZOODANIGE PERSONEN, DIE ZICH OP EENIGERLEI WIJZE IN ONS VADERLAND HEBBEN VERMAARD GEMAAKT,

VOORTGEZET DOOR

K. J. R. VAN HARDERWIJK,

EN

Dr. G. D. J. SCHOTEL.

ONDER MEDEWERKING VAN DE HEEREN:

P. J. B. C. Robidé van der Aa, Prof. P. O. van der Chijs, W. Eekhoff, A. P. van Groningen, Dr. J. J. de Hollander, S. F. Klynsma, Kapitein P. A. Leupe, T. A. Romein, Jhr. J. W. van Sypesteyn, H. C. Rogge en Dr. J. J. Viotta.

VIJFDE DEEL. LETTER F EN G.

HAARLEM,

J. J. VAN BREDERODE.

1862.

Uitgave van J. J. van Brederode

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

F.

FAALTJE. (P.) is de schrijver van een werkje getiteld: *In en uytkoop der brandewijnen of stoop Tafelen*. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. II.

FABER (Jacobus), geboren te Deventer in 1472, was onderwijzer bij de broeders van het gemeene leven in zijne geboorteplaats. Hij was een geleerd man en tijdgenoot van den beroemden Alexander Hegius, wiens onderwijs hij dankbaar erkende, en wiens roem en schriften hij getracht heeft op volgende tijden over te brengen. Niet alleen in zijn te noemen *Panegyricus in triumphum Jesu Christi* verkondigde hij de deugden van Hegius, maar deed ook in 1503 in 4o. eenige *carmina* van hem drukken, en droeg die met eene warme lofspraak op den vervaardiger aan den grooten Erasmus op. Hij was een tijdgenoot van zijn beroemden naamgenoot Jacobus Faber, te Estaples in Picardië geboren en daarom ook *Stapulensis* genaamd, en overleed te Deventer omstreeks het jaar 1503.

Jacobus Faber schreef, behalve eenige schriftelijke aanteekeningen, die op de Deventer bibliotheek nog aanwezig zijn, de volgende werken:

Panegyricus in triumphum Christi trib. lib. Carmine Heroico descriptus, 1499.

Carmen Panegyricon de admiranda Dei genetricis Mariae semper virginis et serenitate et humilitate.

Catonis disticha, cum aliis Gromologicis et Graeco versis 1601.

Zie Revius, *Dav. Illustr.* p. 140—142; *Overijss. Alm. voor oudh. en letter.* 1839. bl. 61, 1852. bl. 55; Delprat, *Verh. over de broedersch. van G. Groote*, 2de druk, bl. 76, 334.

FABER (Petrus) werd omstreeks 1479 te Nijmegen geboren, studeerde te Parijs in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, en verkreeg aldaar in 1517 den graad van doctor. Hij behoorde tot de orde der Dominicanen, en werd, naauwelijks in de Nederlanden teruggekeerd, door haar naar Rome gezonden, waar hij den 8sten Augustus 1525, niet zonder vermoeden van vergiftigd te zijn, overleed. Van hem is uitgegeven:

Supplementum ad tertiam partem D. Thomae Aquinatis.

Zie Sweertius, *Ath. Belgicae*, p. 614; *Quartierl. Acad. en Apostol. school te Nijmegen*, bl. 21.

FABER (Timaeus), eigenlijk Tjomme Riemers geheeten, werd te Leeuwarden in 1578 uit fatsoenlijke ouders geboren. Na de eerste gronden der wetenschappen in zijne geboorteplaats gelegd te hebben, vertrok hij in 1597 naar de Franeker Hoogeschool, en genoot daar het onderwijs in de regtsgeleerdheid van Henricus Schotanus en Johannes van de Sande. Hij volbragt zijne studiën met grooten lof aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in 1603 tot doctor in de beide Regten bevorderd werd. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, zette hij zich als advocaat neder, en oefende gedurende vier jaren de praktijk met roem uit.

Toen in 1605 Henricus Schotanus, Hoogleeraar der regtsgeleerdheid te Franeker, overleed, en Curatoren dezer Hoogeschool tot tweemaal toe een vergeefs beroep hadden gedaan, werd Faber in zijne plaats in 1607 aangesteld. Hij bedankte in 1614 voor een beroep naar Groningen, en bekleedde met roem zijne waardigheid tot aan zijnen dood, die den 18den September 1623 plaats had. Zijn lof is verkondigd in eene lijkrede, door zijn ambtgenoot Hector Bouritius, den 6den October na zijn verscheiden gehouden, en te Franeker in 1623 in 4o. uitgegeven.

Faber was gehuwd met Titia Lamberts, dochter van den vermaarden Adje Lamberts, Burgemeester van Leeuwarden, uit welk huwelijk eene dochter, Rinskia genaamd, gesproten is.

Door de beroemdste mannen en regtsgeleerden van zijnen en lateren tijd werd Faber, wegens zijne uitgebreide en grondige regtskennis, geprezen; Winsemius, Aitsema, Huber, Schotanus, Vinnius, Bijnkershoek en de Wal wijdden uit in zijnen lof, die, blijkens de door hem geschrevene werken, wél verdiend was. Dezelve zijn getiteld:

Annotationum liber unus, quo varia juris civilis loca explicantur et conciliantur, Fran. en Amst. 1608. 4o.

Disputationes anniversariae ad quatuor libros Institutionum Imperialium, pars prior, Fran. 1609, 4o. pars posterior ibid. 1612. 4o. Herdrukt Leiden 1615, 4o. Franek. 1622. 4o. Leipzig 1694. 4o.

Quaestionum illustrium, sive Annotationum selectarum, quibus varia juris civilis loca illustrantur aut emendantur, Diatyposis, Lugd. Bat. 1615. 4o.

Faber was een niet onverdienstelijk beoefenaar der Latijnsche dichtkunst, blijkens zijne *Elegia in obitum Raph. Clingbijl, Prof. Med. A.* 1608, geplaatst achter de lijkrede op dezen van Marcus Lycklama, en blijkens zijn Latijnsch dichtstuk achter de dissertatie van Joachim Brun, *de fore competenti et processu feudali*, Fran. 1610.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiacae*, p. 133—138; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurisconș.* p. 46, *Annot.* p. 214—219.

FABER (Johan) *de oude*, was een verdienstelijk graveur, omstreeks 1650 in Nederland geboren en te Bristol in 1721 overleden. Zijn zoon volgt:

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FABER (Johan) *de jonge*, zoon van den voorgaande, werd in 1684 in Holland geboren, en overleed in 1756 in Engeland. Hij was niet alleen een bekwaam graveur, maar beoefende ook de schilderkunst, en komt als portret-, landschap- en miniatuurschilder voor.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, Kramm *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FABER (Frederik Christiaan), geboren in het hertogdom Nassau, werd, in plaats van den overledenen E. L. Vriemoet, in Julij 1760 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Oostersche talen te Franeker benoemd, doch hij overleed er reeds den 21sten Januarij 1761 aan de tering. Meer is er van hem niet bekend. Zijn geschilderd portret is, in de portretten-verzameling der Franeker Hoogeschool, thans nog op het Raadhuis aldaar voorhanden.

Zie *Boekz. der gel. wereld* 1760, *b.* bl. 96, 1761, *a.* bl. 239.

FABER (Abraham), wiens afkomst en geboorte geheel onbekend zijn, en van wien weinig levensbijzonderheden tot onze kennis kwamen. Uit de raadsbesluiten der stad Amsterdam blijkt omtrent hem, dat hij in 1656 aan de Illustre school aldaar lessen gaf, en daarvoor, bij besluit der regering van den 30sten October 1657, en evenzoo van den 12den Januarij 1658, eenige belooning ontving. Waarover die lessen gehandeld hebben wordt niet gemeld, maar het blijkt van elders dat die over staatkunde geloopen hebben. Na eenigen tijd daarmede voortgegaan zijnde, werd hij door de regering ontslagen, en nu verloopen er ruim tien jaren dat de geschiedenis niets omtrent Faber meldt, totdat, toen de regering den leerstoel der geschiedenis, na het overlijden van Robertus Keuchenius, vruchteloos aan Graevius en daarna aan Gudius opdroeg, zij Faber bij besluit van den dertigsten October 1670 die waardigheid opdroegen, tegelijk met het onderwijs in de Grieksche en Latijnsche letteren. Het schijnt echter dat hij die laatsten niet lang onderwezen heeft, want bij besluit van den 22sten Maart 1674 stelde de regering in de Romeinsche geschiedenis en welsprekendheid Petrus Francius aan, terwijl Faber tot Hoogleeraar der regtsgeleerdheid werd aangesteld, welk ambt hij het verdere van zijn leven waarnam, totdat op het laatst daarvan Johan van den Broek, die naderhand bijna vijftig jaren Hoogleeraar te Amsterdam geweest is, door de regering werd aangesteld, om voor Faber openlijke regtsgeleerde lessen te houden. Laatstgenoemde overleed den 4den April 1690.

Zie van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memorab.* p. 43, 133, 159, 162; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 234.

FABER (Jan) leefde in het laatst der zeventiende eeuw, en maakte onder anderen een vierregelig versje in het *Stamboek van Johannna Koerten.*

Zie van der Aa, *Nieuw. Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 84.

FABER (ANTONIUS) werd in 1739 aangesteld tot Praeceptor te Haarlem, en in 1744 tot Rector te Brielle. Hij was een geleerd man, die als Latijnsch dichter uitmuntte, ofschoon als zoodanig nog door niemand genoemd. Een Latijnsch vers, bij de viering van het tweede eeuwgetijde der inneming van den Briel, komt onder anderen van hem voor in *Cleyn's Dankoffer voor de eerstelingen van Nederlandsch vrijheid* enz.

Zie dat werkje achter de Bijlagen; *Boekz. der gel. wereld.* 1739, b. 596, 1743, b. 235, 1744, b. 473, 600.

FABER DE BOUMA (GELLIUS). Zie BOUMA (GELLIUS FABER DE).

FABIUS (GULIELMUS). Zie BOONAERTS (WILLEM).

FABIUS (JAN) werd geboren te Amsterdam op den 11den Februarij 1776, en legde zich, na het voorbereidend onderwijs in zijne geboorteplaats, eerst bij den schoolonderwijzer Wertz en daarna bij den Rector van Ommeren, genoten te hebben, aan de Utrechtsche Hoogeschool, onder de leiding van zijnen bloedverwant, den hoogleeraar Bondam, op de regtsgeleerdheid toe, en verwierf het meesterschap in de beide Regten, na op den 12den Junij 1797 zijne dissertatie *de usufructu bonorum adventitiorum filiifamilias patri competente* te hebben verdedigd.

In hetzelfde jaar zich als advocaat te Amsterdam neergezet hebbende, ging hij in 1802 tot de notariële praktijk over, bleef als zoodanig met bijzonder in hem gesteld vertrouwen werkzaam tot in 1838, toen hij, bij de nieuwe ordening van ons regtswezen, eerst tot lid van de crimineele regtbank in Holland, en later, sedert 1842, tot raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Noord-Holland geroepen werd. In de vervulling van die waardigheid overleed hij den 11den November 1850.

Fabius heeft zich door de uitgave van werken niet bekend gemaakt. Niet gering waren evenwel zijne letterkundige verdiensten, die door verschillende maatschappijen en genootschappen gehuldigd werden, en die konden worden opgemaakt uit onderscheidene letterkundige voordragten door hem gedaan, waartoe *Tasso's Bevrijd Jerusalem*, en onderwerpen als *de Zielskracht, het Anthropomorphisme* en anderen hem de stof verleenden, waarvan er echter geenen in druk zijn uitgegeven.

Bij eene onbegrensde liefde voor zijne geboortegrond en gehechtheid aan het vorstelijk stamhuis, waarvan hij blijken gaf door het door hem verrigte in 1813 tot herstel van onze onafhankelijkheid, paarde Fabius een juist en scherpzinnig oordeel, eene groote mate van zielskracht en zucht naar orde, die kenbaar werden in welke betrekkingen hij zich ook bevond. Zijne eerbied voor vroegere verdiensten en zucht om onderdrukten te hulp te komen bleek overvloedig, toen hij zich in 1821 aan het hoofd stelde van de commissie, die zich toen te Amsterdam vestigde, om ten behoeve van de Grieken, in den strijd voor hunne onafhankelijkheid, bijdragen te verzamelen, voor welke bemoeijingen hij in 1849 door Koning Otto van Griekenland beloond werd, door de benoeming tot ridder van de orde van den Verlosser, terwijl Koning Willem I reeds vroeger zijne bewezene diensten erkend had, door hem de orde van den Nederlandschen Leeuw te schenken.

Fabius was de vriend van de beroemdste mannen van zijnen tijd, die met hem briefwisseling hielden en in wier hoogachting hij zich steeds mogt verheugen.

Zie Mr. C. A. den Tex, in de *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1851, bl. 18–14,

FABIUS (JAN CHRISTIAAN), broeder van den voorgaande, werd geboren te Amsterdam den 25sten November 1780. Na voorbereidend onderwijs vertrok hij in 1796 naar de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij de lessen in de Grieksche en Oostersche letteren en oudheden, in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, met gezetheid en onverflaauwden ijver waarnam, en zich den lof zijner onderwijzers verwierf. Hij werd in 1802 door de klassis van Utrecht als proponent aangenomen, en nog datzelfde jaar te Lisse beroepen. Hij begon er den 20sten Maart 1803 zijne bediening, vertrok in 1807 naar Leerdam, in 1810 naar Delft, in 1820 naar Amsterdam, waar hij in 1851 emeritus werd en den 18den Maart 1852 overleed. Zijne afbeelding, door J. W. Caspari naar H. W. Caspari, ziet het licht.

Fabius was een in vele opzigten merkwaardig mensch, wiens algemeene kennis verbazing wekte. De Klassieke Litteratuur had hij van zijne jeugd af aan beoefend. In de Oostersche taal- en letterkunde was hij ongemeen bedreven. In de geschiedenis, bijzonder de Oude Algemeene, was hij zeer ervaren. Als Godgeleerde was hij liberaal en verdraagzaam, doch stond hij vast in zijn geloof. Als kerkelijk redenaar muntte hij wel niet uit, maar zijne leerredenen waren populair en zijne voordragt had iets eigenaardigs, waardoor hij bij velen als leeraar gezocht was. Bij het bezitten van veel wijsheid, menschenkennis en beleid, gloeide hij voor al wat schoon en edel was, en was hij vredelievend van aard, maar tevens een krachtig voorstander van waarheid en regt. Bij dat alles was hij een eerlijk en opregt vroom man, wiens christendom meer in daden dan in woorden bestond, en wiens geloof, redelijk en gemoedelijk beide, in al zijnen handel en wandel zigtbaar was.

Als schrijver heeft Fabius zich weinig bekend gemaakt. Behalve zijn aandeel aan een *Eenvoudig onderwijs in de christelijke leer*, met eenigen zijner ambtgenooten uitgegeven, (Amst. 1834. 8°. 2 St.) heeft hij eenige nuttige geschriften voor Bijbel- en Traktaat-Genootschap, waarvan hij mede-hoofdbestuurder was, vervaardigd, en in het *Christelijk Maandschrift voor den Beschaafden Stand* onderscheiden belangrijke bijdragen geleverd, die in verschillende jaargangen zijn opgenomen. Fabius was sedert 25 jaren lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. In de Handelingen dier Maatschappij, bragt zijn vriend, ambtgenoot en medelid, Dr. D. H. Wildschut, eene gepaste hulde aan zijne veelzijdige verdiensten.

Zie die *Handelingen der Vergad. gehoud. in* 1852, bl. 36–43; Brinkman, *Alph. Lijst van Boek.* bl. 201; Muller, *Cat. van Portrett.*

FABIUS (EVERT), zoon van den voorgaande, werd te Delft in 1810 geboren, genoot zijne eerste opvoeding aldaar, later te Amsterdam, zoowel onder den toenmaligen Rector Zillesen als aan het Athenaeum Illustre. Hij vertrok hierop naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij weldra onder de uitmuntendste studenten in de geneeskunde geteld werd, en, bij de viering van het 200 jarig bestaan der Hoogeschool, waardig gekeurd werd om, na de openlijke verdediging van zijn proefschrift *de Somniis*, (Traj. ad Rhen. 1836. 8°.) tot Doctor in de geneeskunde met de kap bevorderd te worden. Door eenen buitengewonen lust naar onderzoek en uitbreiding van kennis gedreven, ondernam hij daarop eene reis door Belgie naar Frankrijk, en zette zich, na zijne terugkeer uit Frankrijks hoofdstad, in 1837 te Amsterdam als geneesheer neder, waar hem weldra eene buitengewoon groote praktijk ten deel viel, doch waar hij in 1843 in de kracht zijns levens tot groote schade der wetenschap overleed. Van zijne hand ziet het licht een *kort overzigt van den tegenwoordigen toestand der kerkelijke en stedelijke inrigtingen tot geneeskundig hulpbetoon aan zieke armen te Amsterdam*, geplaatst in het 2de deel van het *geneeskundig Tijdschrift* door Dr. Heije uitgegeven; en *Bedenkingen over de sterfte in de beide stads gasthuizen te Amsterdam*, in het *Archief van geneeskunde* van Dr. Heije opgenomen; terwijl in den achtsten jaargang van het te Parijs in 1840 uitgekomen *Journal des connaissances médicales* eene door hem geschrevene verhandeling voorkomt, onder den titel van: *Observation de macroglosse, hémorragie supplémentaire de la menstruation par les ulcérations de la langue.*

Zie *Programma van het Prov. Utr.-Gen.* 1843 bl. 15–19.

FABRICIUS (ARENT MEYNERTS), of Fabritius, was de zoon van Meynert Fabricius. In 1547 geboren, werd hij in 1577 Raad in de Vroedschap der stad Haarlem, en bekleedde meermalen de waardigheid van Burgemeester en Schepen aldaar, terwijl hij sedert 1600 tot 1624 Gecommitteerde in het collegie der Staten van Holland en West-Friesland was, in al welke betrekkingen hij tot de voornaamste staatszaken gebruikt werd. Hij was gecommitteerde wegens de Staten Generaal bij de belegering van Ostende in 1603, en verwierf zooveel goedkeuring, dat 's lands Staten hem tot een blijvend aandenken, naar de gewoonte van dien tijd, een zilververgulden kop of beker vereerden, en hem eene lijfrente van honderd guldens schonken, vergezeld van een deftig getuigschrift zijner verdiensten.

In het jaar 1618 werd Fabricius mede aangesteld tot een der regters over Oldenbarnevelt, Hoogerbeets en de Groot. Het waarnemen van dien post zou sommigen geen al te gunstig denkbeeld van hem doen vormen, ware het niet dat tot zijne eer stond aangeteekend, dat hij niet gestemd heeft voor het doodvonnis van eerstgemelde, en ook volstandig geweigerd heeft de bepaalde som van 2400 gulden daarvoor te ontvangen.

In hoever het verhaal van Wagenaar, omtrent het door

hem gehouden gedrag jegens den Pensionaris Johan de Haan, waarheid bevat, durven wij niet beslissen. De geschiedschrijver Kok beloofde dit ter toetse te brengen, doch bleef deze belofte schuldig.

Fabricius was gehuwd met Maria Lakeman, dochter van Willem Lakeman en Annetje Warrenloos, die hem verscheidene kinderen schonk, waaronder Meyndert Arentse Fabricius, die secretaris van Haarlem en gecommitteerde raad van Holland geweest is, en wiens kleinzoon hier volgt. Fabricius zelf overleed te Haarlem den 19den December 1624, en werd aldaar in de Noordertrans van de groote kerk begraven, zijnde zijn graf gemerkt met N°. 202. Onder zijn wapen op de zerk uitgehouwen las men:

Hier leid een dapper Heer in 't sant,
Een vader van het Vaderland.
Oostende was niet zo vermaart,
Hadt zijne trouw haar niet bewaart.
In veelerlei Regeeringsstaat,
Genoot de Stad en 't land zijn Raad.
Gods kerk heeft ook zijn dienst bespeurd:
Dus kerk en Raadhuis hem betreurt.

De afbeelding van Fabricius, naar eene oorspronkelijke schilderij in het koper gebragt, ziet het licht.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 862, 992; Dezelfde, *Hist. der Regtspleg.*, bl. 242; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 274; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XV., bl. 15—15****, met portret; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 339; van Harn, *Iets over* Ev. Reidanus, bl. 66.

FABRICIUS (Mr. Willem), of Fabritius, Heer van Saalhoven, was de zoon van Arent Fabricius en Judith van Brakel. Hij werd te Haarlem den 1sten April 1642 geboren en aldaar tot aanzienlijke regeringsambten geroepen. Hij was voorts gecommitteerde raad, lid van den Raad van State, hoogbaljuw, raad en rentmeester generaal van Kennemerland. In 1672 vroedschap van Haarlem zijnde, werd hij in dat jaar, nadat het volk aldaar, even als in andere Hollandsche steden, de regering gedwongen had om Willem III tot Stadhouder uit te roepen, met drie anderen afgevaardigd, om dien vorst van die verheffing, namens de stad Haarlem, de tijding te brengen. Hij werd bij de verandering der regering op den 14den September van genoemd jaar in zijn rang van vroedschap door genoemden vorst bevestigd, en overleed te Haarlem den 20sten September 1708. Hij was den 2den April 1670 gehuwd met Barbara Schas, die hem verscheidene kinderen schonk, waarvan een zoon hier volgt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 80, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FABRICIUS (Mr. Albert), of Fabritius, Heer van Almkerk, Sandwijk, Uppel en Hoorn, was de zoon van den voorgaande, en in 1676 geboren; hij werd in 1694 Secretaris en in 1716 Pensionaris der stad Haarlem, in 1720 Hoogheemraad van Rijnland en in 1726 tot Secretaris van de Staten van Holland en West-Friesland benoemd.

In alle betrekkingen betoonde hij groote bekwaamheid en trouw, en bekleedde, namens de Staten van Holland ter Dagvaart verschijnende, verscheidene gewigtigen commissiën, onder anderen die in 1720 tot naspeuring van den staat der finantiën en derzelver herstelling, en in 1722 met van Dorp en anderen naar Utrecht en Overijssel, om ware het mogelijk de verheffing van Willem IV te beletten. Hij overleed op den 10den of 20sten April 1736 en was gehuwd met Henrietta Christina de Witt, die hem vijf kinderen schonk.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 244; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 4,5; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II bl. 547. 548; uit medegedeelde berigten aangevuld.

FABRICIUS (Franciscus), geboren te Roermond omstreeks 1510, legde zich, na de Latijnsche scholen bezocht te hebben, op de geneeskunde toe. Hij practiseerde te Deventer in 1533 en te Aken in 1545, en overleed in 1572 of 1575. Hij maakte zich als Latijnsch dichter bekend en schreef:

Thermae aquenses sive de Balneorum naturalium natura et facultatibus, Colon. 1546, 4°. ibid. 1564, 8°. ibid. 1617, 8°,

Divi Gregorii Nazianzeni tragoedia Christus patiens, latino carmine reddita, Antv. 1550. 8°.

Consilia de arthridite, opgenomen in *Henricius*, *Consilia de arthriditis praeservatione et curatione*, Francof. 1592.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 292, 298; Revius, *Dav. Illustr.*, p. 251; Saxe, *Onom. Liter.*, T. III. p. 633; Hoogstraten, *Woordenb*, D. V. bl. 7; *Biogr. Univ*, T. VII. p. 171; Hoeuft, *Parnas. Lat. Belg.*, p. 23, 24; Peerlkamp, *de Poët. latin. Neërl.*, p. 56.

FABRICIUS (Hendrik), geboren te Bergzabern in 1547, leerde te Hornbach onder Emanuel Tremellius de Latijnsche en Grieksche talen, studeerde in 1565 te Wittenberg en in 1567 te Straatsburg in de geneeskunde. In 1572 werd hij door de Staten Generaal als hun gezant op de Rijksvergadering te Spiers gezonden, waar hij door zijne bekwaamheid en welsprekendheid uitmuntte, en Keizer Maximiliaan II hem den laauwerkrans opzette. Hij vertrok in hetzelfde jaar naar Italie, studeerde te Padua, kwam in 1574 te Bazel, en werd aldaar Doctor in de geneeskunde en wijsbegeerte. Hij werd te Hornbach Hoogleeraar in de wijsbegeerte, oefende aldaar met gunstig gevolg tevens de praktijk uit, werd in 1577 Rector der Illustre school aldaar en overleed er in 1612. Hij heeft behalve andere Latijnsche gedichten geschreven:

Vita Hieron. Tragi Epigrammata.

Zie Luiscius, *Woordenb.*

FABRICIUS (Guilielmus), of Smith, werdt omstreeks 1553 te Nijmegen geboren, studeerde te Leuven en verkreeg er de waardigheid van Doctor in de godgeleerdheid. De roem zijner geleerdheid was zoo groot, dat hij gedurende geheel zijn leven bij de Leuvensche Hoogeschool in verschillende collegien en betrekkingen is werkzaam geweest, onder anderen als Hoogleeraar in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, in 1605 als boekenkeurder en eindelijk als conservator der voorregten van de Akademie. Hij overleed den 7den Maart 1628 en schonk zijne geheele nalatenschap aan het groote collegie tot het stichten van beurzen. Van hem is uitgegeven en met aanteekeningen voorzien:

D. Leonis Magni in Dominicam passionem enarratio, juxta ordinem Evangelicae narrationis, Lov. 1600, 8°.

Confutatio censurae quorundam theologorum Parisiensium in qnasdam propositiones ex Rev. Pat. Santarellae libris collectas. 1627. 4°.

In dit werk, hetwelk hij naamloos uitgaf, verdedigde Fabricius de stelling van den Jezuit Santarelli, door de Fransche Bisschoppen en godgeleerde veroordeeld, dat de Paus het regt heeft om de vorsten aan tijdelijke straffen te onderwerpen en hunne onderdanen van den eed van trouw te ontslaan.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 401; Glasius, *Godgel. Nederl.*

FABRICIUS (Karel) werd waarschijnlijk te Delft geboren omstreeks 1624, en was aldaar een voortreffelijk schilder van perspectieven en portretten, maar ook en voornamelijk van historische onderwerpen. Toen op den 12den October 1654 te Delft het buskruidmagazijn sprong en een deel der stad vernielde, was hij juist bezig het portret van den oud-koster Simon Decker te schilderen. Met hem, zijne moeder en broeder, alsmede zijn leerling, Mathias Spoors, werd hij onder het puin van zijn ingevallen huis bedolven. Zes uren na het ongeval teruggevonden, gaf hij nog eenige teekenen van leven, maar bezweek kort daarop. In het Museum te Brussel wordt van dezen kunstenaar eene schilderij bewaard, voorstellende:

Een jongen een stuk goudgeld beschouwende hetwelk hij op de hand heeft leggen.

Zie Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 852, 853; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 173; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FABRICIUS (Johannes Jacobus), geboren in Keuls- of Bergsland, was in 1600 predikant te Zwolle en naderhand te Sulsbach. Hij overleed te Amsterdam den 4den Maart 1637 en schreef aldaar:

Het verstokte Egipten, of verhandeling over de waare boetvaardigheid.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 11.

FABRICIUS (Joannes) maakte een niet onverdienstelijk gedicht vóór J. Heiblocq, *Farrago Lat. Belg.* Amst. 1662.

Zie Heringa, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 101.

FABRICIUS (A.), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:

Twaalf Predicatiën. Amst. 1662. 4°.

Booze wereld. Amst. 1662. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek*. D. I. St. I. III.

FABRICIUS (Franciscus), zoon van Johannes Fabricius, laatstelijk predikant te Nieuwkerk, in de nabijheid van Meurs, en van Katharina Felbier, werd geboren te Amsterdam den 10den April 1663 ten huize van zijnen moederlijken grootvader Johannes Felbier, onder wiens opzigt hij kwam toen hij op vijfjarigen leeftijd zijne ouders verliezen moest. Door dezen werd hij te Amsterdam naar de Latijnsche school gezonden, en ofschoon hem ook dezen zijnen voedstervader spoedig door den dood werd ontnomen, gaf hij toch gehoor aan diens wensch, om zich tot het predikambt bekwaam te maken. Na te Amsterdam aan de Doorluchtige school het voorbereidend onderwijs te hebben genoten, vertrok hij in 1681 naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij gedurende vijf jaren de lessen van de beroemdste mannen waarnam, en zich met het beste gevolg op al die kundigheden toelegde, die hem als predikant tot nut en sieraad zouden strekken. In 1687 tot de predikdienst toegelaten, werd hij nog datzelfde jaar tot predikant te Velzen beroepen, en van daar in 1696 naar Leiden, waar hij den 7den Mei van dat jaar werd bevestigd.

Als zoodanig, en ook als geleerde, verwierf hij zich zoo groote achting, dat Curatoren der Hoogeschool, in 1705, geraden vonden hem tot gewoon Hoogleeraar in de godgeleerdheid te benoemen, in plaats van Jacobus Trigland, toen overleden. Hij aanvaardde die betrekking, met behoud van zijne halve dienst als predikant, op den 16den December van laatstgenoemd jaar, met eene redevoering *de Christo unico ac perpetuo Ecclesiae fundamento*, (Lugd. Bat. 1717. 4°.) Met ijver en trouw nam hij, tot de Coccejaansche rigting behoorende, zijne betrekking waar, en legde zich vooral er op toe, om zijne leerlingen in de predikkunde te onderwijzen. Hierdoor kwam men er toe om hem eenen toen nog niet verleenden titel op te dragen, en wel dien van Hoogleeraar in de gewijde welsprekendheid. Als zoodanig deed hij op den 17den Junij 1722 zijne intrede met eene redevoering *de oratore sacro*. Als aftredende Rector Magnificus, welke waardigheid hij vier malen bekleedde, hield hij bij de viering van den honderd vijftigsten verjaardag der Hoogeschool, op den 8sten Februarij 1725, eene redevoering die door den druk is bekend gemaakt. Hij vierde den 24sten November 1737 zijn vijftigjarig jubilé als predikant, en volhardde in de getrouwe waarneming van zijne ambtspligten tot aan zijn dood, die te Leiden den 27sten Julij 1738 plaats had. Zijn ambtgenoot, Johan van den Honert, T. H. Zoon, hield den 16den September van gemeld jaar eene lijkrede op hem, die in het licht werd gegeven. In het bijzijn van dezen en zijne vrouw was Fabricius overleden, en de woorden, waarmede hij van hen afscheid nam, zijn door van den Honert opgeteekend en wel waardig hier herhaald te worden. Zij luidden: »Ik sterve in dat geloove, dat ik altijd »gepredikt heb. Ik verzoeke u, zoo ik iets op u vermag, en »gebiede het u, dat gij dit aan allen zegt, die iets van mij »begeeren te weten. Ik hebbe in dit jaar, de synode niet kun»nen bijwonen, maar zeg mijnen broederen, dat ik henen ga »naar de Hemelsche Synode, en dat ik hen daar afwachte."

Fabricius was gedurende zijn verblijf te Velzen op den 20sten Februarij 1690 gehuwd met Anna van Teylingen, eene vrouw vermaard om hare deugd en aanzienlijk geslacht. Uit dit huwelijk werd hun een zoon, Johannes, geboren, die op vier en twintig-jarigen ouderdom overleed, en een jongman van groote verdiensten was. De afbeelding van Fabricius ziet, naar C. de Moor, door P. van Gunst fraai gegraveerd, in folio het licht, en komt ook voor in de *Effigies* bij van der Aa. De Engelsche Koninklijke Maatschappij ter voortplanting van het Evangelie in de overzeesche gewesten nam hem in 1726 tot haar medelid aan.

De geschriften van Fabricius, door deskundigen met lof vermeld, zijn getiteld:

Redevoering over eens Christens voorzigtigen ouderdom, Leid. 4°.

Redevoering over de schriftgeleerden, onderwezen in het koningrijk der Hemelen. Leid. 1717. 4°.

Orator Sacer, Lugd. Bat. 1722. 4°. herdrukt ald. 1733. 4°. andermaal, met noten vermeerderd, ald. 1735. 4°.

Heilige Redevoerder, Leid. 4°. 4 stukjes.

De sacerdotio Christi juxta ordinem Melchisedeci, 1720. 4°. In het Holl. vertaald, Leid. 1740. 4°.

Belijdenis Predicatie, of Christen Godgeleerdheid, ontworpen uijt de woorden van den Heere Jezus Christus, Leid. 1723. 4°.

Oratio in natalem centesimum et quinquagesimum Academiae Batavae, quae est Lugduni Batavorum, Lugd. Bat. 1725. fol. et 4°. Door Dirk Smout in het Hollandsch vertaald en te Leiden 1725 4°. met portretten en 5 platen uitgegeven.

Christologica Noachica et Abrahamica, Lugd. Bat. 1727. 4°.

Voorbeeld der gezonde woorden, Leid. 1729. 4°.

Leerrede op de vernieuwde kerk te Hoogmade, Leiden 1730. 4°.

De Fide Christiana Patriarcharum et Prophetarum, Lugd. Bat. 1730. 4°.

Leerreden over Num. XX vs. 25—28, *ter bevestiging van Ds. J. van den Honert*, Leid. 1734. 4°.

(Met J. van den Honert) *Predicatiën en Leerredenen*, Leid. en Utr. 1735. 4°.

Theologia Christiana ex solis Christi verbis, Lugd. Bat. 1735. 4°.

Leerreden over 2 *Chron*. V. vs. 11—14, *ter opening der Zuid-Hollandsche Synode te Gorinchem*, Gorinch. 1736. 4°.

Kerkelijke Redevoering van Fr. Fabricius over Psalm XXXIV: 12—19, *openlijk uitgesproken den* 24 *November des jaars* 1737, *toen hij zijne jubilé-predikatie deed over zijnen vijftigjarigen dienst in de christen-gemeente, eerst te Velzen, en vervolgens te Leiden*, Leid. 1738. 4°.

Acht Academische en Kerklijke Redevoeringen, Leid. 4°.

Geschiedenis der oude Israëlitische Kerk, Leid. 1740. 4°.

Al zijne Latijnsche godgeleerde geschriften kwamen uit onder den titel van:

Opera omnia Philologica, Theologica, Exegetica et Oratoria, Lugd. Bat. 1717. 1738. 4°. 5 tom.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1721. *b*. bl. 640, 1722. *a*. bl. 619, 744, 1725. *a*. bl. 238, 1737. *b*. bl. 713, 1738, *b*. bl. 97, 215, 355, 619; Saxe, *Onom. Liter*. T. VI. p. 88, 632; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*. D. I. St. I. III.; Ferwerda, *Cat. Univ*. D. I. St. II. bl. 338, 339; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*.; Kok, *Vaderl. Woordenb*. D. XV. bl. 8—11; te Water, *Narrat*. p. 200, 201; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch*. D. I, bl. 265, 292, *Toev. en Bijl*. bl. 167—169; Schotel, *Kerk. Dordr*. D. II. bl. 299 noot 7; *de kanselontl. in de Ned. Herv. Kerk*. bl. 99—103; Glasius, *Godgel. Nederl*.; Muller, *Cat. van Godgel. Werk*. bl. 112, 113; dezelfde, *Cat. van Portrett*. bl. 84.

FABRICIUS (J.) beoefende reeds op elfjarigen leeftijd de dichtkunst, blijkens een vers op den dood van den Leidschen Predikant D. Knibbe, overleden in 1701.

Zie Heringa, in *Algem. Konst- en Letterb*. 1848. D. I. bl. 101.

FABRICIUS (Bernardus), was omstreeks 1740 een inwoner van Dragten. Blijkens een door hem nagelaten handschrift beoefende hij de dichtkunst, en was hij een liefhebber van oudheden. Hij vervaardigde teekeningen van de kerken van Zuider- en Noorder Dragten, die tijdens zijn leven werden afgebroken, en waarvan eene gravure voorkomt in het werkje waaruit wij deze bijzonderheden ontleenen.

Zie J. G. van Blom, *de opkomst van het vlek Dragten*, bl. VI, 36.

FABRITIUS (Christophorus). Zie SMEDT (Christoffel de).

FABRITIUS (Martinus), een Friesch schilder, die omstreeks 1617 bloeide, en van wien te Gent eene zeer groote en goede schilderij aanwezig is, voorstellende:

De opwekking van Lazarus.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

FABRITIUS (J. C.) schreef:

Reis naar Noorwegen en aanmerkingen uit de Natuurlijke Historie, Amst. 1781. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek*.

FAENACOLIUS (Johannes). Zie FENACOLIUS (Johannes).

FAERKENIUS (Johan Hendrik) was Luthersch predikant te Rio-Berbice, wijdde aldaar in 1753 de nieuwe Luthersche kerk in met eene Hoogduitsche leerrede, die in het Hollandsch vertaald is uitgegeven, onder den titel van:

Kerkelijke redevoering over I *Petr*. II. vs. 5. *Ter inwijding der Luthersche Kerk te Rio-Berbice*, 1753.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Ev. Luth. Kerk in de Nederl*. St. VII. bl. 74.

FAES (Cornelis), was een dapper Zeeuwsch Zeekapitein, die een belangrijk deel nam aan Heemskerk's togt naar Gibraltar in 1607.

Zie (L. van den Bosch), *Lev. en Dad. der Zeeh*. D. II. bl. 5, 8; Swalue, *De daden der Zeeuwen*, bl. 169.

FAES (Pieter van der), meestal genaamd Lely, werd waarschijnlijk te Soest bij Amersfoort in 1618 geboren; zijn vader was Johannes van der Faes, hoofdman in dienst van den staat, en zijne moeder Abigaël van Vliet. Hij werd als leerling bij Pieter Fr. Grebber te Haarlem geplaatst, waar hij spoedig zulke groote vorderingen in de kunst maakte, dat hij reeds op 25 jarigen leeftijd een gezocht portretschilder was. Prins Willem III nam hem met zich naar Engeland, en droeg hem de vervaardiging van het portret zijner bruid op. Karel I benoemde hem tot zijn hofschilder. Hij volgde later de manier van van Dijck, en zeker is er na hem niemand geweest, die dezen zoo zeer geëvenaard heeft. Na den dood van Karel I trad hij in dienst van Cromwell, en daarna in die van Karel II, die hem tot Ridder sloeg en tot zijn Kamerheer benoemde. Hij verdiende met portretschilderen veel geld, was arbeidzaam, en leefde op een grooten voet; ook bezat hij eene uitmuntende verzameling schilderijen, die, na zijn dood verkocht, eene belangrijke som heeft opgebragt. Hij overleed plotseling te Londen in 1680, en ligt in de kerk van Covent-garden begraven, alwaar een gedenkteeken voor hem is opgerigt. Behalve vele portretten heeft hij ook historieële onderwerpen geschilderd. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne werken komen zeldzaam voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FAESSEN (Jan), was een van de vier matrozen, die op den 6den Februarij 1623 aan Prins Maurits van Oranje den aanslag openbaarden, die door Willem van Stoutenburg, den jongsten zoon van Johan van Oldenbarnevelt, met eenige anderen tegen hem gesmeed was geworden, en die den volgenden dag zou zijn uitgevoerd.

Door de zamenzweerders aangenomen tot de uitvoering van eene onderneming ten dienste van het land, zonder dat hem daarbij gemeld werd, waarin die onderneming bestaan zoude, werd hem opgedragen eene kist, waarin de wapenen tot den aanslag bestemd verborgen waren, van Overschie naar 's Gravenhage te brengen. Hij volbragt dien last met drie zijner makkers, namenlijk Jan Engel, Pieter Jansen en Jeroen Ewoutsz, doch 's avonds over de zaak nadenkende kregen zij kwaad vermoeden, en besloten zich tot den Prins te begeven, en hem te vragen of en in hoever hij van de zaak wist. Jan Faessen deed daarbij het woord. Dit had de ontdekking van het complot ten gevolge.

Jan Faessen en zijne makkers zijn door den Prins beloond geworden met een gouden penning, waarop zijn wapen en borstbeeld benevens een verzilverd zijdgeweer. De Algemeene Staten hebben hun, op den 18den Februarij daaraanvolgende, behalve eene aanzienlijke belooning in geld, een commissiebrief gegeven, om hen aan de verschillende Admiraliteiten ter bevordering aan te bevelen. Eenigen tijd daarna zijn de vier matrozen scheeps-luitenanten geworden, immers wij vinden in de Res. St. Gen. van de 4den Maart en de 8sten April 1625 aangeteekend, dat zij door de Algemeene Staten voor openvallende kapiteins plaatsen worden aanbevolen. Zoo ver ons bekend is, worden zij later in de de geschiedenis niet meer vermeld, evenmin als van hunne afkomst of vroeger bedrijf iets is aangeteekend.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV, bl. 921, 930, 942; Wagenaar, *Vaderl. Hist* D. X. bl. 456 — 462. 479; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. VIII. bl. 142 — 145; Lodewijk Mulder, *Jan Faessen. Hist. roman uit het begin der 17de eeuw*, Arnh. 1856. 2 deelen: Muller, *Bibl. van Pamflett.* St. IV. bl. 250—252.

FAGEL (François), zoon van Mr. Franciscus Fagel, Schepen en Griffier van Brugge, gecommitteerde ter Staten-Generaal te Antwerpen in 1582, en van Agneta Poignet. Hij werd te Amsterdam den 30sten Mei 1585 geboren, alwaar zijn vader zich in 1584 had nedergezet, toen hij, de Hervormde Godsdienst belijdende, bij den overgang van Brugge aan Parma, genoodzaakt was die stad met anderen te verlaten. Hij werd aangesteld tot Raad in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, deed als zoodanig den 9den November 1619 den eed, en overleed den 2den Maart 1644. Hij was gehuwd eerst met Maria Rosa, daarna met Beatrix van Biemont. Bij de eerste verwekte hij drie, en bij de tweede twee zonen, die wij hier met hunne afstammelingen laten volgen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; Vreede, *de Hooge Raad van Holland* enz. in het *Jaarb. voor de Regterl. Magt in Nederl.* 1839. bl. 43; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la maison d'Orange-Nass.* T. VIII, p. 395; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 68, 70; uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Henric), oudste zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Maria Rosa, werd den 13den Junij 1617 geboren, was eerst Raadsheer in den leenhove van Brabant, en werd in 1672 tot Griffier der Staten-Generaal benoemd, in welke bediening hij bleef tot aan zijn overlijden op den 11den Februarij 1690, of volgens anderen op den 12den dier maand, 1700. Hij was een man van groote bekwaamheid, en verwierf door wijsheid en ijver veel invloed op het bestuur van zaken. Even als al de leden van zijn geslacht was hij de belangen van het huis van Oranje bijzonder toegedaan.

Hij was gehuwd met zijne volle nicht Margaretha Rosa, bij wie hij twaalf kinderen verwekte, waarvan er mede later twee volgen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar.* D. XIV. bl. 88; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 347, D. II. bl. 581, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (François), tweede zoon van François Fagel voornoemd, en van diens eerste vrouw Maria Rosa, werd den 3den Junij 1618 geboren. Hij werd eerst Raad in den Hoogen Raad, deed als zoodanig eed den 15den April 1670, werd naderhand President van die instelling, deed als zoodanig eed den 1sten Julij 1677, en bekleedde die waardigheid tot aan zijnen dood, die den 12den November 1680 plaats had. Hij was gehuwd met Catharina d'Aufbrebis.

Zie Vreede, *de Hooge Raad van Holl*, enz. in het *Jaarb. voor de Regterl. Magt in Nederl.* 1839. bl. 33, 46, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Nikolaas), derde zoon van François Fagel voornoemd, en van diens eerste vrouw Maria Rosa, werd geboren den 21sten Julij 1620. Hij was Heer van den Ouden Tempel, eerst lid van de regering, vervolgens Burgemeester van Nijmegen, en namens deze stad afgevaardigd ter Staten van Gelderland. Hij was een man van veel invloed, en werkte in 1674 mede om aan Willem III, de souvereiniteit van Gelderland op te dragen. Hij was tevens Postmeester-Generaal dier provincie, en overleed in December 1695. Hij was gehuwd met Elisabeth Robbe. Hun zoon, François Nicolaas, volgt later.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV bl. 345; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL, (Gasper), oudste zoon van François Fagel voornoemd, en van diens tweede vrouw Beatrix van Biemont, werd te 's Gravenhage in 1629 geboren. Slechts weinig is ons van zijne eerste levensjaren bekend geworden. Hij verloor zijnen vader op vijftienjarigen leeftijd, en studeerde toen reeds in de Regtsgeleerdheid aan de Utrechtsche Hoogeschool. Met buitengewone naarstigheid legde hij zich op de studie toe, en werd in 1653 tot Doctor in de Regten bevorderd. Hierop in zijne geboortestad wedergekeerd, verwierf hij daar als Advokaat veel lof met de praktijk, en zag zich daardoor den weg tot ambten geopend. In 1663 Pensionaris van Haarlem geworden, nam hij dit ambt zeven jaren waar, en werd toen, na den dood van Nikolaas Ruisch in 1670, in plaats van dezen tot Griffier der Staten-Generaal aangesteld, en als lid bij de geheime besoignes toegelaten. Nog geen twee jaren waren er in de vervulling dier betrekking verloopen, toen hij in 1672 geroepen werd om Johan de Witt als Raadpensionaris van Holland op te volgen. Tevens werd hij Groot Zegelbewaarder en Stadhouder van de leenen van Holland, alsmede Hoog Heemraad van Rijnland. Als zoodanig overleed hij ongehuwd te 's Gravenhage op den 15den December 1688, en werd aldaar den 22sten dier maand, met een gevolg van dertien rouwkoetsen en zesendertig flambouwen, in de Groote kerk ter aarde besteld. Zijne afbeelding, door Houbraken gegraveerd, ziet het licht.

Indien wij een getrouw verhaal wilden geven van alles wat door dezen beroemden staatsman, in het belang van ons vaderland en ten nutte van het huis van Oranje, verrigt is, dan zouden wij voorzeker de ons gestelde ruimte verre overschrijden. De geschiedenis van zijn leven staat met die des vaderlands in te naauw verband, dan dat zij van elkander zouden kunnen gescheiden worden. Bij onze lezers alzoo eenige bekendheid met de geschiedenis van zijnen tijd veronderstellende, zullen wij trachten van 's mans verrigtingen een getrouw doch beknopt overzigt te geven.

Men heeft Fagel gehouden voor den eersten ontwerper van het Eeuwig Edict, waarbij de vorsten van Oranje vervallen ver-

klaard werden van het Stadhouderschap. Ofschoon wij aanmerken dat Fagel's later gedrag hiermede ten eenen male in strijd was, willen wij aannemen dat hij toen tot de voorstanders er van behoorde. Wij mogen dit veronderstellen, omdat hij in eene bezending in 1688 Zeeland, Friesland en Groningen trachtte over te halen tot de Harmonie, een uitvloeisel van het Eeuwig Edict, en de afscheiding der waardigheid van Stadhouder van het Kapitein- en Admiraal-generaalschap ten doel hebbende. Later schijnt hij evenwel van inzigten veranderd, en niet alleen de verheffing des Prinsen van Oranje te hebben begunstigd, maar die met hart en ziel gewenscht te hebben. Terstond na die verheffing genoot Fagel, toen nog Griffier zijnde, de eer om den Prins ter staatsvergadering in te leiden, en, na het afleggen van den eed, weder terug te brengen. Hij stond dien vorst in dien benarden tijd en vervolgens getrouw ter zijde, waartoe zijne kunde en beleid hem in staat stelden. Doch reeds vóór zijne benoeming tot Raadpensionaris had hij een bewijs gegeven van zijnen moed en standvastigheid, waar zelf een Johan de Witt die verloor.

Men verhaalt dat toen in het jaar 1672, toen er algemeene verslagenheid heerschte over de snelle vorderingen der Fransche wapenen, laatstgenoemde in den nacht bij Fagel kwam en betuigde geen raad meer te weten, deze onverschrokken ten antwoord gaf »dat Filips II ruim zoo magtig als Lodewijk XIV, de provinciën in veel benarder staat had gebragt; »dat het alleen aankwam op cordaatheid en kloeke resolutie, »en dat Holland en Zeeland alles bezaten wat tot een langen »en dapperen tegenweer noodig was." Door deze taal wordt de ongunstige uitspraak genoegzaam wederlegd, welke de geschiedschrijver Burnet over Fagel's karakter gedaan heeft, namelijk dat hij hart had, wanneer de zaken vooruitgingen, en moed miste bij den minsten tegenspoed.

Met kracht verzette zich Fagel tegen het gevoelen der meesten, hetwelk ook de Staten van Holland deelden, om terstond, het koste wat het wilde, met Frankrijk vrede te maken, en volstandig weigerde hij het besluit daartoe door de Algemeene Staten genomen als Griffier te onderteekenen. Tegen de bezending, die volle magt had om met Frankrijk te onderhandelen, verzette hij zich met echt Hollandsche rondheid en vrijmoedigheid, en schamper voegde hij Pieter de Groot, een der afgevaardigden, bij zijn vertrek toe. »Het staat u vrij uw »vaderland te verkoopen, maar het zal u veel moeite kosten »om dit aan den kooper over te leveren." En toen de Groot hierop aanmerkte, dat het toch beter was een gedeelte te behouden dan alles te verliezen, gaf Fagel hem ten antwoord »Gij behoeft u zooveel moeite niet te geven voor uwe landen, daar »deze toch weldra met zout bezaaid, geene vruchten voor uwe »nakomelingen zullen voortbrengen."

Op den dag van den moord aan de gebroeders de Witt had de benoeming van Fagel als Raadpensionnaris plaats. Er behoorde moed toe om dat ambt te aanvaarden. Zijne gehechtheid aan Willem III, die toen door het algemeen als hoofd van den staat verlangd werd, verschafte hem een sterke steun en stelde hem in staat om de gewigtigste diensten aan het vaderland te bewijzen. Aan zijn beleid toch was het toe te schrijven, dat onze staat, door Frankrijk en Engeland aangevallen, niet bezweken is voor het overmagtig geweld, en dat, toen de vrede tot stand kwam, waarvan de eerste gronden door hem grootendeels gelegd waren, geene vernederende voorwaarden waren aangenomen. Aan hem, zoo als wij reeds aanmerkten, had Willem III zijne verheffing niet alleen te danken, maar hij was het ook die de groote onderneming van dien vorst naar Engeland voorbereidde, de hinderpalen daartegen uit den weg ruimde, en alles deed wat tot het welslagen derzelve noodig was. Van zijne hand is ook het merkwaardig Manifest van den Prins, hetwelk deze bij gelegenheid van zijnen overtogt uitgaf, en waarin hij de redenen ontwikkelde die hem daartoe genoopt hadden. Hij mogt evenwel Willem's komst in Engeland niet eens beleven, ofschoon hij er op zijn sterfbed nog de tijding van kreeg en toen verklaarde gerust heen te kunnen gaan. Zulk een vriend verdiende de achting hem in ruime mate te beurt gevallen, en niet te verwonderen is het, dat, toen Willem III zijn dood vernam, hij zeide: »Nu heeft de staat zijn getrouwsten dienaar, en ik mijn besten vriend verloren." Hij had ook, bij zijn overlijden, aan Fagel een aanzienlijk landgoed met een ton gouds toegelegd, welke erfmaking nu, deze eerder overlijdende, kwam te vervallen.

Wij kunnen niet breeder over Fagel's handelingen uitweiden, zonder in te groote uitvoerigheid te vervallen. Zeer verschillend is het oordeel over zijn karakter. Terwijl de een hem hoog verheft, stelt de ander zijne verdiensten te laag. Even als zoo vele groote mannen heeft ook hij den nijd niet kunnen ontgaan, en zijn zijne verdiensten door eene zekere partij hier te lande destijds met schimpschriften beloond. En zoo iets viel een man te beurt wiens hoofdtrek in zijn karakter onbaatzuchtigheid was. Deze stak boven allen uit en bleek overvloedig, toen in 1682 de Fransche gezant hem voor eene belangrijke som wilde overhalen om 's lands belangen te verraden, en hij dit voorstel met verachting van de hand wees. Zij bleek ten volle uit de omstandigheid, dat toen Fagel overleed, hij, ofschoon niet overdadig geleefd hebbende, weinig of niets naliet, en zijne meeste uitgaven gestrekt hadden om zijn landgoed *Leeuwenhorst* te verfraaijen, en eenen Hortus Botanicus aldaar aan te leggen, die door Tournefort geroemd wordt. Dat lot viel een man ten deel wiens werkzaamheid en drift voor 's lands belangen ongemeen was. Niet alleen vervulde hij met ijver en naauwgezetheid de veelvuldige pligten aan zijn ambt verbonden, maar hij deed meer. Hij vergezelde den prins menigmalen te velde, en toen Hollands kusten door eene landing der Engelschen werden bedreigd, begaf hij zich op de vloot en wees de middelen aan om zulks te verhinderen. Waar het de belangen van het vaderland gold waren geene moeiten voor hem te groot of inspanningen voor hem te zwaar. Onvermoeid was hij dan in de weer, en met eene welsprekendheid, die tot in het hart drong, wist hij anderen op te wekken tot gelijke bedrijvigheid als de zijne. Hoe groot ook het gevaar was waarin het land was gewikkeld, Fagel wanhoopte niet; en waar anderen met bezorgdheid tot inschikkelijkheid voor eenen magtigen vijand aanrieden, daar wees hij op der vaderen voorbeeld en op hun vertrouwen op God.

Groot waren de kundigheden en schranderheid van Fagel. Een Johan de Witt koos hem tot zijn opvolger. De Fransche gezant D'Avaux, natuurlijk zijn tegenstander, wijdde uit in zijn lof. Aan die kundigheden paarde hij eene groote liefde tot zijn land; en deze, zoo zegt Temple, verbond hem aan den Prins, omdat hij te goeder trouw overtuigd was, dat zonder dezen hetzelve niet te behouden was. En bij dat alles bezat Fagel eene groote mate van nederigheid, die hem deed verklaren, »dat hij de zaken van regeringe, en inzonderheid de buitenlandsche weinig verstond." Voorts was hij een vroom en deugdzaam man, die zich echter door zijnen drift wel eens tot scherpte en heftigheid liet vervoeren. Hij vervulde zorgvuldig zijne christelijke en maatschappelijke pligten, en was een ijverig voorstander en beschermer van het protestantisme. In één woord, het verhaal van zijne zeldzame talenten en groote verrigtingen, doet ons Fagel houden voor den man die, in zijnen tijd, den meesten invloed zoo niet in Europa, dan toch in onzen staat uitoefende, wiens helder doorzigt door de ondervinding bevestigd is, en wiens goede en nuttige instellingen nog lang de beste vruchten voor het vaderland hebben opgeleverd; instellingen te voorschijn geroepen te midden van een fel bewogen tijd!

Zie, behalve de meeste geschiedschrijvers over zijnen tijd, in het bijzonder van Loeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1499: Luïscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 7—10; *Ned. Keurdicht.* D. I. bl. 180—182; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, zie het register en zijne afb. D. XV. tegenover bl. 472; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, zie het register; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XIII. bl. 17—72; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. X. bl. 32—48; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 340—344; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 369—377; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 118, *Aant.* bl. 282—287; Cohen, *Geschied. der Geneesk.* bl. 480, *noot* 1; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VII. bl. 411, D. VIII. bl. 436; Dr. Beynen, in de *Mengel. van het Letterk. Genootsch. Oefening kweekt kennis*, 1849; van der Heim, in het Regtskundig Tijdschrift *Themis* voor 1849, No. 4; L. E. Lenting, *Specim. historico-politicum de Casparo Fagelio consiliario*, Traj. ad. Rhen. 1849. 8°, en de beoordeeling van dat Academisch proefschrift door P. Scheltema, in Nijhoff's *Bijdrag. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. VII. *Aank. en Berigt.* bl. 87—111; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 84.

FAGEL (BENJAMIN), Heer van ter Meer, tweede zoon van François Fagel voornoemd, en van diens tweede vrouw Beatrix van Biemont, en alzoo broeder van den voorgaande. De juiste tijd van zijne geboorte is onbekend. Hij was een kundig regtsgeleerde, en werd in 1674 tot Raadsheer in het Hof van Holland benoemd. Hij overleed den 14den

Junij 1705 en was gehuwd met Jacoba Graswinkel, die hem een zoon schonk, François genaamd. Deze was Schepen en Raad te Haarlem, gecommitteerde in de admiraliteit en Gedeputeerde ter Staten-Generaal. Hij overleed den 6den September 1718 en was gehuwd met Hester de Koker. Behalve eene dochter Jacoba, die met Johan de Kempenaer huwde, schonk zij hem een zoon, François Benjamin Fagel, die den 26sten Mei 1713 geboren en, na volbragte studie, tot meester in de beide Regten bevorderd werd. Hij zag zich in 1753 benoemd tot Schepen van Haarlem, en in het jaar 1756 tot Raad en Burgemeester aldaar. In 1761 werd hij door de Staten van Holland aangesteld tot Baljuw en Stadhouder van de leenen van Brederode, en tot Meesterskaap van het jagtgerigt aldaar. Hij was gehuwd met Suzanna Baart, die hem slechts een kind schonk, dat jong overleed, waardoor met zijn dood, den 27sten Augustus 1784, de stam van Benjamin Fagel, bovengenoemd, een einde nam.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16, 92, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (François), oudste zoon van Henric Fagel, vroeger genoemd, en van Margaretha Rosa, werd geboren den 20sten December 1659. Na het verkrijgen van den graad van Meester in de beide Regten, werd hij eerst aan zijnen vader als tweeden Griffier toegevoegd, en bekwam na diens overlijden, in 1700, het ambt van eerste Griffier der Algemeene Staten zelve. Eenstemmig wijden de geschiedschrijvers uit in zijnen lof, en het is alleen aan 's mans ongemeene nederigheid te wijten, dat ons zoo weinig van hem bekend is. Hoe dit zij, en hoezeer wij het bejammeren dat zijne levensbeschrijving, door zijnen kweekeling en vriend, den beroemden van Haren opgesteld, schijnt verloren te zijn gegaan, dit weten wij toch van hem, dat hij, gedurende vierenzestig jaren, de steun der Republiek was en het land onafgebroken heeft gediend; dat hij in de zwaarwigtigste omstandigheden, toen Nederland bijkans het lot van Europa in handen had, in het stellen van de besluiten der Algemeene Staten eene zeer groote wijsheid, duidelijkheid, minzaamheid en omzigtigheid, gepaard met eene edele rondborstigheid, heeft aan den dag gelegd. Eerst op zijn vijf en tachtigste jaar nam Fagel zijne welverdiende rust, en de voornaamste aanleiding daartoe was niet alleen zijne hardhoorendheid, maar ook de ongelegenheid waarin hij, door misschien te groote voorbarigheid van een der Friesche afgevaardigden, buiten zijne schuld geraakte. In November 1744 ontving hij zijn eervol ontslag, en twee jaren daarna, in 1746, overleed hij. Hij was gehuwd met Elisabeth van Slingelandt, Govertsdochter, die hij bij de geboorte van eene dochter, Margaretha genaamd, verloor. Deze dochter overleed den 25sten Februarij 1715. Het verhaal luidt dat Fagel altijd geweigerd had zich te doen uitschilderen; dat men wel getracht had, dit, buiten zijn weten, te doen, maar geene van die schilderijen gelukt waren; doch dat, omstreeks het derde van de achttiende eeuw, de beroemde beeldhouwer Xavery in den Haag, door bij herhaling het oog op Fagel te houden, wanneer hij in de kerk zat, zich zijne trekken zoo diep in het geheugen geprent had, dat het hem gelukt was deszelfs gelaat, volmaakt gelijkend, in marmer uit te houwen. Daarop doelt Fagel's vriend van Haren, toen hij in zijn meesterstuk, *de Geuzen*, zong:

> Dit 's Fagel, kunstig uitgehouwen
> Met list in wit albast gevat;
> Die man, die zestig jaar 't vertrouwen
> Van Neêrland en Euroop bezat.

Met het oog op het bovenstaande mogen wij de opmerking niet terug houden, dat het alsdan twijfelachtig is of het afbeeldsel van Fagel, hetwelk bij Wagenaar in het negentiende deel tegenover bladz. 476 voorkomt, en dat door Houbraken naar de originele schilderij van van Dijk gegraveerd is, de ware gelijkenis van hem bevat, en wij alzoo liever de voorkeur geven aan het van hem bestaande portret, door Tanjé keurig gegraveerd naar het door Xavery vervaardigde boetseersel.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIX. bl. 475; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XIX. bl. 123. 124; Dezelfde, *Nalez.* D. II. bl. 409—416; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 91; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. II. bl. 467—469; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 32, *Aant.* bl. 81, 82, D. II. bl. 122, 123, *Aant.* bl. 413; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 344—346, D. II. bl. 581; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 84, 313.

FAGEL (Cornelis Gerrit), tweede zoon van Henric Fagel vroeger genoemd, en van Margaretha Rosa, werd geboren den 20sten September 1663. Hij werd Raadsheer in het hof van Holland ten jare 1718, en was wegens de Staten-Generaal gedeputeerd als Commissaris politiek op de Synodale vergaderingen van Noord-Holland. Hij wordt genoemd een uitmuntend Regter en een groot Regtsgeleerde. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Zijne vrouw, Elisabeth Dierquens, schonk hem acht kinderen, waarvan Henric hier volgt.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XV. bl. 16, 17, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Henric), zoon van den voorgaande, werd den 7den December 1706 geboren. Na den afloop van zijne regtsgeleerde studiën den graad van Meester verkregen hebbende, werd hij bij zijnen oom, François Fagel, tot tweede Griffier aangesteld; en toen deze in 1744 dit ambt nederlegde, werd hij den 10den December van genoemd jaar in zijne plaats aangesteld. Hij bekleedde tot 1790 die betrekking. De voornaamste zaken werden door hem behandeld, en hij erlangde door zijne langdurige bediening, groote ervarenheid en kunde, een overwegend gezag ter vergadering der Staten-Generaal. Hij was een ijverig bevorderaar van de belangen van het huis van Oranje, en hij was in 1747 een voornaam bewerker der verheffing van Willem IV. Hem werd ook in het volgende jaar den vereerenden last opgedragen om aan dien vorst, namens Holland, het diploma te overhandigen, waarbij hij als Erf-Kapitein en Erf-Admiraal van de Unie werd aangenomen. Zeer deelde hij in den gunst van dien vorst, later in dien van de gouvernante Anna, eindelijk in dien van Willem V. Hij werd in 1766 met Mr. P. van Bleyswyk, toen Raadpensionaris van Delft, door den Prins verzocht en gemagtigd om de rekening en verantwoording na te zien van het gehouden beheer van den Hertog van Brunswijk, tijdens hij Voogd over den Erf-Stadhouder geweest was. Bij het woelen der staatsonlusten, en de vernedering des Stadhouders wist hij, schoon standvastig aan 's Prinsen belangen verknocht, zich door zijne bekwaamheid staande te houden; en toen hem zijn zoon ontviel, viel het hem niet moeijelijk om zijn achterkleinzoon en naamgenoot, die mede volgt, als tweede Griffier aangesteld te zien. Ook als bevorderaar der geleerdheid maakte hij zich verdienstelijk, door de rijke bibliotheek van zijn geslacht zeer aanzienlijk te vermeerderen, welke schat hij gaarne aan anderen ten gebruike afstond. Hij overleed den 19den November 1790 en werd in stilte bijgezet op de begraafplaats *Ter Navolging* bij Scheveningen. Hij was gehuwd met Catharina Anna Sluyskens, waarbij hij zeven kinderen verwekte, onder anderen een zoon, François, die volgt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIX. bl. 475; *Verv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XXIII. bl. 307, 308, D. XXIV. bl. 18—22; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 290; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 91; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 347, 348, die den naam van zijnen vader verkeerdelijk opgeeft; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. II. bl. 642.

FAGEL (François), zoon van den voorgaande, werd den 11den September 1740 geboren. Van zijne kindschheid af deed hij groote verwachtingen van zich koesteren; zachtzinnigheid, levendigheid en smaak voor het ware, schoone en goede waren reeds vroeg kenmerkende eigenschappen van hem. Hij begon zijne studiën aan de Leidsche hoogeschool, ontving er den graad van Meester in de beide Regten, vertrok naar Lausanne; deed vervolgens eene reis door Zwitserland, Italië, Frankrijk en Engeland, en werd bij zijne terugkomst in het vaderland zijnen vader toegevoegd in den post van Griffier der Staten Generaal.

Fagel overleed in den bloei zijner jaren op den 28sten Augustus 1773, niet alleen betreurd door zijne betrekkingen, maar ook door alle zijne medeburgers, en door het hoofd van den staat. En geen wonder. Het vaderland verloor in hem eenen man van wiens zeldzame talenten het veel had te verwachten. Met een buitengewoon geheugen begaafd, waren zijne denkbeelden helder, duidelijk, juist, en zijn oordeel zeker. Hij bezat eene tegenwoordigheid van geest, die hem nimmer begaf. Bedreven in het doorgronden van eens anders geheimen, liet hij zich nooit de zijnen ontwringen. Aan eene verwonderlijke scherpzinnigheid, paarde hij eene eenvoudigheid en goedaardigheid, die hem bij iedereen bemind maakte. Hij

was eerlijk, edelmoedig tot verkwisting toe, verdraagzaam en godsdienstig. Wat zijne kundigheden betreft, hij verstond bijna alle nieuwe talen, en sprak verscheidene derzelven zonder moeite. De Grieksche en Latijnsche taal verstond en sprak hij meesterlijk, trouwens David Ruhnkenius was zijn leermeester en de leidsman zijner letteroefeningen geweest, en droeg hem in 1768 zijnen *Rutibus Lupus* op. Xenophon en Tacitus waren zijne lievelingsschrijvers; doch ook Homerus, Theocritus en Horatius deelden in zijne genegenheid. Zijn kunstgevoel was fijn, zijne smaak zuiver. In één woord, hij verdiende met regt de uitmuntende lofspraak, door onzen grooten wijsgeer François Hemsterhuis in zijn *Eloge de Mr. François Fagel,* op hem gehouden. Fagel was gehuwd met jonkvrouwe Anna Maria Boreel, dochter van Mr. Jakob Boreel, vroeger afgezant in Engeland. Zij schonk hem zeven kinderen, vijf zonen, waarvan de jongste na zijns vaders dood geboren werd, die allen volgen, en twee dochters, Agnetha Margaretha, die in 1840 ongehuwd overleed, en Catharina Anna, die gehuwd was met den Luitenant-Generaal der Kavallerie Jonkheer Willem Frans Boreel.

Zie *Mercure de France,* Octob. 1773; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 346, 347, D. II. bl. 581; Dezelfde, *Geschied.- en Letterk. Mengelw.* D. IV. St. II. bl. 5—24; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. II. bl. 642, 643, 791—800; Collot d'Escury, *Holl. Roem,* D. IV. St. I. bl. 204, 205; Dit *Woordenb.*, D. II. bl. 926, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Hendrik Baron), zoon van den voorgaande, werd in Maart 1765 geboren. Reeds vroeg muntte hij uit in schranderheid, naarstigheid en geleerdheid. Hij studeerde aan de Leidsche Hoogeschool, en werd er, na het verdedigen van eene dissertatie *de Origine et Usu Juris Romani in Hollandia* (Hagae Com. 1779. 8°.) tot Meester in de beide Regten bevorderd. Op voorstel van den Prins van Oranje werd hij in 1787 zijnen grootvader en naamgenoot als tweede Griffier toegevoegd, nadat hij een jaar lang te voren, zonder bezwaar van den lande, de vergadering der Staten Generaal gediend en overvloedige blijken van bekwaamheid gegeven had. Hij volgde hem in 1790 als Griffier op, en was alzoo sedert 1672 de zesde in zijn geslacht die dit gewigtig ambt bekleeden mogt. Hij werd in 1794 door Hunne Hoogmogenden, benevens van de Spiegel, gemagtigd, tot het aangaan eener verbindtenis tusschen Engeland, Pruissen en onzen staat, van welke commissie hij zich uitmuntend kweet, doch waarvan het land geen de minste voordeel trok. Hij gaf daarbij een sterk bewijs van zijne belangeloosheid, door de aanzienlijke geschenken, die Engeland hem aanbood, te weigeren, zoo om daardoor het vaderland niet te verpligten tot wedergeschenken aan de Engelsche en Pruissische gezanten, als omdat hij het schandelijk vond, voor zich zelven eenige voordeelen te genieten, ter gelegenheid van een tractaat, waaruit het land geen voordeel trok. Kort daarop vertrok hij naar Engeland, met last om het gouvernement aldaar de noodzakelijkheid te betogen, waarin men zich hier te lande bevond, om met de bewindvoerders in Frankrijk te onderhandelen. Na de omwenteling van 1794 werden zijne goederen in beslag genomen, tot zoo lang hij zich in persoon zou verantwoord hebben, en werd zijne commissie ingetrokken, ja zelfs de aan hem gerigte brieven hier te lande terug gehouden. Niettegenstaande bleef hij Oranje getrouw, en bij den omkeer van zaken kwam hij met Willem I in het vaderland. Deze beloonde de gehechtheid der familie Fagel aan zijn huis door hem en al de leden van zijn geslacht in den adelstand, met den titel van Baron, te verheffen, en hem in 1813 tot Ambassadeur aan het hof van Groot Brittanje te benoemen, welken post hij tot in 1824 bekleedde, wanneer hij weder naar 's Hage kwam, en aldaar den 22sten Maart 1838 overleed. Hij was Grootkruis van den Nederlandschen Leeuw, lid van de Ridderschap van Holland, en Ridder van de Guelphen-orde.

Hij was gehuwd met Agnetha Catharina Boreel en liet geene kinderen na.

Zie Luiscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 11; *Vervolg op de Vaderl. Hist. van Wagenaar,* D. XX. bl. 96, D. XXVII. bl. 21 — 32, 171, 270, D. XXX. bl. 100, 121, 122; van Wijk, *Algem. Wetensch. Woordenb.* bl 240; Muller, *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 44; uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Jacob Baron), broeder van den voorgaande, geboren in November 1767. Hij volbragt zijne studien te Leiden, en werd in 1793 gevolmagtigd Minister van Hunne Hoogmogenden aan het Hof van Denemarken, van waar hij in 1795, bij den inval der Franschen, werd terug geroepen. Hij leefde tot 1813 als ambteloos burger, doch werd in laatstgenoemd jaar met den Generaal de Perponcher naar den Prins van Oranje in Engeland gezonden, om Z. H., uit naam van het voorloopig algemeen bestuur, uit te noodigen in het vaderland terug te keeren. De gelukkige uitslag van die zending, waartoe men geen geschikter persoon dan Fagel had kunnen kiezen, en welke zending als eene hulde kan beschouwd worden aan de bekende gehechtheid zijner familie aan het huis van Oranje, is bekend. Fagel werd door Willem I tot lid van den Staatsraad benoemd, en overleed te Génève den 21sten April 1835. Hij was Kommandeur van de orde van den Nederlandschen Leeuw, en gehuwd met Maria Boreel, eene voortreffelijke vrouw, die zeer onverwachts op den 17den April 1858 te 's Gravenhage overleed, en die hem drie dochters en een zoon schonk; zijnde deze, Mr. François Hendrik Robert René Fagel, thans kamerheer en Referendaris van Z. M. Kabinet, de laatste afstammeling van zijn vermaard geslacht.

Zie van Wijk, *Algem. Wetensch. Woordenb.* bl. 240, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (François Willem Baron), broeder van den voorgaande, geboren den 4den October 1768. Hij trad vóór de omwenteling van 1795 in de zeedienst, en woonde, op den leeftijd van 12 jaren, als adelborst, aan boord van de *Admiraal Generaal* van 74 stukken, onder kommando van den kapitein van Kinsbergen, in 1781, den belangrijken zeeslag van Doggersbank bij. Later diende hij andermaal onder van Kinsbergen, en deze getuigde van hem »dat hij zich zeer wel had toegelegd op zijn métier." Later vervulde hij eene betrekking onder de Kapiteins Staring, Tulleken en den 1sten Luitenant Y. S. May. Hij klom op tot Kapitein, en was een der meest verdienstelijke officieren der Nederlandsche Marine. Als zoodanig werd hij, na een diensttijd van veertig jaren, den 1sten April 1817 gepensioneerd, doch later stond hij dit pensioen ten behoeve van het vaderland af. Hij was Ridder van de Militaire Willems-orde 3de Klasse, en overleed te 's Hage ongehuwd den 15den Februarij 1856. Ongemeen weldadig van aard, steunde hij, op onbekrompene wijze, hulpbehoevenden en liefdadige instellingen van alle gezindheden.

Zie *Amst. Handelsbl.* 19 en 20 Februarij 1856, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Robert Baron), broeder van den voorgaande, werd te 's Hage den 10den Maart 1771 geboren. Reeds vroeg, in 1784, trad hij als kadet bij de garde in 's lands dienst, was adjudant in de veldtogten van 1793 en 1794 tegen Frankrijk, en heeft zich daarbij zeer onderscheiden. Toen de omwenteling in 1795 de bovenhand kreeg, vergezelde hij, als getrouw dienaar en aanhanger van het huis van Oranje, den Prins van Oranje, later Willem I, bij wien hij adjudant was, naar Engeland, en keerde eerst in 1813 in het vaderland terug. Na 1814 in Nederlandsche dienst geplaatst als Kolonel-adjudant van den Souvereinen Vorst, werd hij weldra Luitenant-Generaal, en door den Koning als gevolmagtigd Minister naar het hof van Frankrijk gezonden, welke bediening hij, bij de verschillende zich daar afwisselende regeringen, steeds met buitengemeene verdiensten heeft bekleed tot in 1854, toen hij op zijn verzoek, wegens zijne gevorderde jaren, op de meest eervolle wijze werd ontslagen. Hij overleed ongehuwd te Parijs op den 26sten December 1856, om zijne uitmuntende hoedanigheden algemeen geacht en bemind. Hij was lid van de Ridderschap van Holland, Generaal der infanterie, Kommandeur der Militaire Willemsorde, Grootkruis van den Nederlandschen Leeuw en Eikenkroon, van den Rooden Adelaar van Pruissen en der Leopoldsorde van Oostenrijk, alsmede Groot-officier van het Legioen van eer.

Zie Bosscha, *Neêrl. held. te Land,* D. III. bl. 50; *Algem. Handelsbl.* 29 December 1856; Baron Sirtema de Grovestins, *Biograph. du Baron Fagel* ('s Hage 1857. 8°.) uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (Willem Jacob Baron), broeder van den voorgaande, werd te 's Hage geboren in Januarij 1774, trad als adelborst in de zeedienst, die hij, uit hoofde van de verandering van bestuur, in 1795, als Luitenant, weder verliet; later werd hij Minister-resident van Koning Willem I bij het hof van Portugal en overleed als zoodanig voor Lissabon den 17den November 1822. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zie van Wijk, *Algem. Wetenschappel. Woordenb.* bl. 240, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FAGEL (François Nicolaas Baron), zoon van Nicolaas Fagel, Burgemeester van Nijmegen, bovengenoemd, en van Elisabeth Robbé. Hij werd te Nijmegen in 1645 geboren en van zijne jeugd af aan tot de krijgsdienst opgeleid. Sedert 1672 diende hij als Vaandrig binnen Maastricht, en kweet zich gedurende de belegering van die vesting door de Franschen zoodanig, dat de Vorst van Waldek hem, kort na het beleg, tot den rang van Kapitein verhief. Prins Willem III bevorderde hem, na verloop van vier veldtogten, tot Luitenant-Kolonel en Kapitein van de gardes te voet, en, in 1679 tot Kolonel van het opengevallen Regiment van Lavergne. Kort voor de expeditie naar Engeland, benoemde hem de Prins tot Brigadier, en bragt hij niet weinig bij tot bevordering van 'sPrinsen oogmerken. Later diende hij in Vlaanderen en onderscheidde zich in 1690 in den slag bij Fleurus, waar hij zijne troepen in vierkanten schaarde en alzoo den vijand afhield. Grooten roem verwierf hij zich in 1691, door de verdediging van Bergen in Henegouwen, tegen een leger van 100,000 Franschen onder Bouflers en Vauban; en voorzeker zou de stad niet overgegaan zijn, indien de burgerij niet in opstand geraakt was en gewild had dat de stad aan den Koning zou worden overgegeven. Door Koning Willem tot Generaal-Majoor verheven, behaalde hij in het volgende jaar nieuwe lauweren bij de belegering van Namen, maar werd daar ook door een musketkogel getroffen, welke naderhand onder het schouderbeen in den rug werd uitgesneden. Kort daarop tot Luitenant-Generaal benoemd, had hij in 1702 veel deel aan de redding van Nijmegen, door den Graaf van Athlone; aan de belegering van Bonn en aan den slag bij Ekeren, waar hij, bij gebrek aan kogels, de soldaten de knoopen van de rokken liet gebruiken en waar hij tweemaal gekwetst werd. In 1704 en 1705 voerde hij als Veldmaarschalk het bevel over de Nederlandsche en Engelsche hulptroepen in Portugal, en handhaafde aldaar zijnen ouden roem. De verovering van Valencia de Alcantara met storm, waarop de overgaaf van Albuquerque volgde, had men aan zijn beleid te danken, doch gebrek aan medewerking en ondersteuning noodzaakte hem de belegering van Badajoz, tegen zijn zin ondernomen, op te breken. Tot spijt van den Koning, en ondanks diens verklaring »dat hij verloren was als Fagel het leger verliet," verzocht hij zijne terugroeping, doch maakte van het hem verleende verlof geen gebruik. Weldra ziende dat de zaken, door slechte besturing, hoe langer hoe meer verliepen, vertrok hij eindelijk in November 1705 naar Holland, waar hij met alle teekenen van achting ontvangen werd. Hij hielp vervolgens in 1706 Ostende winnen, nam een dapper deel aan het gevecht bij Wijnendaal, aan de overwinning bij Ramelies, aan de verovering van Doornik, aan den vermaarden slag bij Malplaquet en aan de belegering van Bethune. Met roem overlaadde hij zich bij de inneming van Bouchain in 1711, welke sterke vesting hij in het gezigt des Franschen hoofdlegers in twintig dagen innam, en de bezetting noodzaakte zich krijgsgevangen te geven. Teregt wordt deze verovering zijn meesterstuk genoemd, een blijk van zijn beleid, van zijne volharding, onvermoeide werkzaamheid en van zijnen moed.

In 1712, bij de voorzetting van den krijg, nam hij eene versterkte stelling in langs de Schelde, en eindigde zijne loopbaan als krijgsman door de inneming van Quesnoy in 1712. Na het sluiten van den Utrechtschen vrede, en in 1713, werd hij Gouverneur van Sluis en onderhoorige sterkten, en overleed aldaar den 23sten Februarij 1718. Zijn lijk werd in de Hervormde kerk aldaar met groote plegtigheid en militaire eer bijgezet, en Abdias Hattinga, predikant aldaar, deed op den dag der begrafenis, den 2den Maart, eene lijkrede op hem, die door den druk is bekend gemaakt. (Middelb. 1718 4°.) De afbeelding van Fagel, door Houbraken gegraveerd, ziet het licht.

Fagel was rijzig en welgemaakt van persoon en van eene deftige gestalte. Zijne dapperheid was zonder weêrga. Liefde voor het vaderland was de drijfveer van zijn streven. Hij bezat de voor een krijgsman en bevelhebber onmisbare kundigheden, en zijne tegenwoordigheid van geest begaf hem nimmer. Onvermoeid was hij in den krijg, en liet zich nooit door gevaren of moeite afschrikken. Voor zijne soldaten was hij een zorgvol vriend, die zich als stipt eerlijk en onomkoopbaar deed kennen. Gedurende de belegering van Rijssel, met een corps in het Veurner gebied liggende, belastte hij het ambacht eenige duizende zakken tarwe voor het leger te leveren. Men bood hem in stilte vijftigduizend gulden aan, indien men daarvan ontslagen kwam, maar hij wees die verbolgen van de hand en deed de tarwe leveren. Hij was daarenboven, naar het oordeel van zijnen lijkredenaar, hoogst godsdienstig, goedaardig, minzaam en mededeelzaam aan de armen, en was niet weinig bedeeld met die eigenschappen, die de leden van zijn verdienstelijk geslacht zoo zeer tot sieraad verstrekten.

Zie, behalve de genoemde lijkrede, waarvan uittreksels gevonden worden bij Luiscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 10—14 en bij Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 72—89, Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 104, 145, 183, 245, D. XVII. bl. 226, 266, 343; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar,* D. XVIII. bl. 49, 50, 51, 62; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. II. St. II. bl. 535—537; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. II. bl. 242, 254, 274, 314, 315, 319, 332, 335, 352, 353, 392, 442, 455, 473, 504, 514—516, 522, 523. *Bijl.* bl. 3; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 84.

FAHRENHEIT (Gabriel Daniel) werd den 14den Mei 1686 te Dantzig geboren, en door zijnen vader naar Holland gezonden om den koophandel te leeren, en te Amsterdam op een kantoor besteld. Zijne zucht naar de beoefening der wetenschappen deed hem echter van plan veranderen, en de gelukkige uitslag waarmede hij eenige instrumenten vervaardigde, gaf hem aanleiding om zich op de natuurkunde toe te leggen. Daartoe reisde hij naar Duitschland, om, door den omgang met de beroemdste mannen, zijne kennis te vermeerderen. Hij zette zich vervolgens in Holland neder, was de vriend van vele geleerden in zijn vak, in het bijzonder van den vermaarden 's Gravesande, en overleed te Leiden den 16den September 1736, of, volgens anderen, in 1740. Hij had een werktuig vervaardigd om overstroomde landen droog te maken, en daarvoor van de Staten van Holland een privilegie ontvangen. Stervende verzocht hij aan 's Gravesande dit ten voordeele zijner betrekkingen af te maken. Deze bragt er eenige veranderingen aan, die hij vermeende dat noodig waren, maar bij de eerste beproeving geraakte de toestel in den war en is nooit meer gebruikt.

Fahrenheit maakte zich vooral verdienstelijk door de vervaardiging van Barometers en Thermometers, en bezigde voor de laatsten het kwik, hetwelk boven den alcohol te verkiezen was. Hij heeft ook eenen Areömeter of vochtweger uitgevonden, die, wat het zamenstel betreft, naderhand door anderen verbeterd is, en thans bekend staat onder den naam van Areömeter van Nicholson en Gravimeter van Guyton Morveau. Er bestaan van Fahrenheit eenige natuurkundige verhandelingen in de *Philosophical Transactions* (1724), alsmede in de Leipziger *Acta eruditorum*, en eene afzonderlijk in dat jaar uitgegevene verhandeling over de Thermometers.

Zie van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. 354, D. III. bl. 196, 197; *Woordenb. der Zamenlev.* D. I. bl. 537; *Biograph. Univ.* T. VII. p. 180; Poggendorff, *Handwortenb. zur geschichte der der exact. Wiesensch.* (Leipzig 1859).

FAILLE (Petrus de la) werd te Dordrecht uit Hervormde ouders geboren, en studeerde in de godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool. Hij werd in 1614 Predikant te Koudekerk. Hij verliet in 1627 zijne dienst en ging tot de R. C. godsdienst over. Hij schreef:

Bekeeringhe Petri de la Faille, predicant te Coudekerck, uyt de Calvinissche Ketterye tot het H. Catholyck Geloove enz. Leuv. 1628, 12°. herdr. ald. 1644, 8°.

Zie Soermans, *Kerk. Regist. der Pred. van Zuidholl.* bl. 55; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 974, 975; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. II. bl. 199.

FAILLE (Jacob Baart de la), afkomstig uit een beroemd geslacht, hetwelk reeds in het begin der vijftiende eeuw in Italië bloeide, en waarvan later zich afstammelingen in België hebben nedergezet, terwijl een andere tak, de Hervormde godsdienst omhelzende, naar de Noordelijke gewesten week. Hij werd den 20sten Julij 1757 te 's Hage geboren, en was de zoon van Jacob Baart de la Faille, meester in de vrije kunsten, doctor in de wijsbegeerte, lector in de meet- en natuurkunde te 's Gravenhage, leeraar aan de stichting der vrouwe van Renswoude, en lid van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam. Zijne moeder heette Maria Christina de Brueys, mede uit een voornaam Fransch geslacht geboren.

Door zijnen voortreffelijken vader onderwezen in al die vakken waarvan de kennis noodig is, om met vrucht het Academisch onderwijs te genieten, werd hij reeds op dertienjarigen leeftijd daartoe waardig gekeurd; zijn vader achtte het intusschen veel te gewaagd om, op zulk een jeugdigen leeftijd, hem

aan de gevaren van het studentenleven bloot te stellen, en nam alzoo zelf de taak op hem verder te onderwijzen. Deze kweet zich zoowel van zijne taak, en de jonge de la Faille maakte er zulk een nuttig gebruik van, dat hij, nog geen zeventien jaren oud zijnde, op den 5den Mei 1774, de waardigheid van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte bekwam aan de Leidsche Hoogeschool, na zijne uit het gebied der hoogere wiskunde gekozene dissertatie: *de Methodo exhaustionis* met roem verdedigd te hebben.

Ter verdere oefening begaf hij zich in 1775 naar de Utrechtsche Hoogeschool, en het volgende jaar naar Parijs. Zijn naam was intusschen zoo beroemd geworden, dat hij reeds in 1777 tot lid van het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bekend, en waardig geoordeeld werd om zijnen vader, die inmiddels overleden was, als lector in de wis- en natuurkunde te 's Hage op te volgen. Als zoodanig behaalde hij zooveel roem, dat hij in 1790 benoemd werd om den beroemden Brugmans, Hoogleeraar in de wis- natuur- en sterrekunde aan de Groningsche Hoogeschool op te volgen, welke waardigheid hij den 25sten September van dat jaar aanvaardde met eene *Oratio de sperandis rei philosophicae identidem auctae incrementis*.

Ruim tweeendertig jaren heeft de la Faille zijnen post tot luister der Hoogeschool met getrouwheid en ijver waargenomen. Grondig was zijn onderwijs, en alles was hij voor zijne leerlingen. Tot op het laatst van zijn leven, toen hij reeds met verschillende ongesteldheden te kampen had, leefde hij voor de wetenschappen, en de dood verraste hem als het ware midden onder zijne werkzaamheden; want, hoe ook door ziekte verzwakt, wilde hij zijne lessen niet staken, maar liet zich somwijlen in de collegie-kamer dragen. Zijn laatste collegie bragt hij niet ten einde, en de ziekte, waarvan men dáár de eerste teekenen bespeurde, liep uit op zijnen dood, welke op den 1sten April 1823 plaats had. Hij was in 1792 gehuwd met Johanna Aritia Adriani, die hem zeven kinderen schonk.

De la Faille voltooide het werk van zijnen vader en gaf het uit onder den titel van:

Verhandeling over de Rekenkunsten, 's Hage, 1778. 8°.

Zijne beide redevoeringen, gehouden bij het nederleggen van het rectoraat der Hoogeschool in 1799 en 1819, zien het licht en zijn getiteld:

De vero felicitatis sensu, Gron. 1799. 4°.

De artibus ac disciplinis a juventute communicandis, ad salutem communem adjuv. aptiss. Gron. 1819. 4°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. IV. bl. 138, D. V. bl. 130, 1823, D. I. *bl.* 226, 1824, D. I. bl. 339—343.

FALCK (N. D.), schreef:

De arts en heelmeester der zeelieden, Utr. 1775. 8°.

Verslag en beschrijving van eene verbeterde vuur- of stoommachine, Rott. 1776. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

FALCK (Iman Willem), afkomstig uit een aanzienlijk geslacht dat deszelfs oorsprong in Oost-Friesland nam, was de zoon van Frans Willem Falck, doctor in de regten, koopman en fiscaal op Ceylon, en gezant aan het Candiasche hof, later dessave en gebieder van Mantua, en van Adriana Gobius, werd op Ceylon geboren den 23sten Maart of 23sten Augustus 1736. Door zijne ouders naar het vaderland gezonden, heeft hij te Utrecht in de regtsgeleerdheid gestudeerd, en zijn verblijf gehad bij zijne grootmoeder Constantia Margaretha Meinertzhagen, die met zijn grootvader, Otto Willem Falck, gehuwd was. Na tot Meester in de beide regten met veel lof in 1756 te zijn bevorderd, vertrok hij in dat zelfde jaar als onderkoopman naar Batavia, en werd na zijne aankomst aldaar tot secretaris van den Gouverneur-Generaal Mossel, en in 1759 tot die van de Indische regering aangesteld. In 1765 tot Gouverneur en Directeur van Ceylon verkozen, voerde hij roemruchtig den langdurigen en hevigen oorlog tegen de Inlanders, tot dat hij in 1767 met den Keizer van Candia eenen eerlijken en voordeeligen vrede voor zijne meesters sluiten kon. Hij deed in datzelfde jaar eenen togt naar het Noorden des eilands, vooral om Trinconomale te bezoeken, bezigtigde naauwkeurig deze belangrijke stelling, en besloot aldaar vestingwerken aan te leggen. Hij werd in 1767 tot buitengewoon, en in 1776 tot gewoon Raad van Neêrlandsch Indië verkozen. Men droeg hem in 1781 de waardigheid van eerste Raad en Directeur-Generaal op, maar Falck bedankte voor dezen zwaarwigtigen post. Hij was in 1782 nog Gouverneur op Ceylon, en stierf te Colombo den 6den Februarij 1785 aan eene uitteerende ziekte. Zijn bestuur op Ceylon was een groote zegen voor de Indische Hervormde Kerk. Hij was in 1764 op Batavia getrouwd met Theodora Rudolphina de Wendt, uit welk huwelijk geene kinderen geboren zijn. Zijne weduwe hertrouwde met den Kolonel der artillerie Paravicini.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 194, 203, 206, 299, 303; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 109, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FALCK (Anton Reinhard), uit hetzelfde geslacht gesproten, werd te Utrecht den 19den Maart 1777 geboren. Zijn grootvader, Anton Reinhard Falck, was als Luitenant der infanterie den 11den October 1746 in den slag bij Rocoux gesneuveld, en zijn vader, Otto Willem Falck, was in dienst der Oost-Indische Compagnie, en had eenige jaren te Patna in Bengalen als Resident doorgebragt. Op zijne terugreis had hij zich opgehouden aan de Kaap de Goede Hoop, was daar in 1776 met Engela Apolonia Bergh gehuwd, zette zich vervolgens te Utrecht neder, en werd, na de geboorte van zijnen zoon, in 1785, Directeur der Oost-Indische Compagnie, waarna hij zich te Amsterdam nederzette.

Het was daar dat Falck zijne eerste opleiding kreeg, en zijne ouders verzuimden niets om reeds vroeg zijnen gelukkigen aanleg te ontwikkelen. Van de Latijnsche school vertrok hij naar het Athenaeum, waar hij de lessen van den beroemden Cras met goed gevolg hoorde, en den grond legde voor zijne studiën aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij den 26sten Junij 1799 tot Doctor in de regten bevorderd werd, na de verdediging van zijn proefschrift *de Matrimonio*, waarin hij eene ongewone kennis blijken deed.

Na nog eenige Hoogduitsche Hoogescholen bezocht te hebben, vertoefde hij eenigen tijd te Göttingen, om de lessen in de diplomatie te volgen, keerde in 1800 te Amsterdam terug, en werd er lid der stedelijke regering en in 1802 gezantschaps-secretaris voor de Bataafsche Republiek te Madrid. De minister Meijnders, waaronder hij onmiddellijk stond, overtuigd van de kundigheden van Falck, liet aan hem het geheele beheer der zaken, ja zelfs de briefwisseling met zijn gouvernement, over; doch toen hij in 1805 werd teruggeroepen, volgde hem Falck weldra. Hij zag zijn vaderland tot een koningrijk verheffen, onder een vreemden vorst, en alle daartegen in het werk gestelde pogingen waren vruchteloos. Hij verliet daarop zijne staatkundige loopbaan, en verwijderde zich van het hof. Hij aanvaarde evenwel later het ambt van Secretaris van Buitenlandsche zaken, en ging in 1808 in dezelfde betrekking over bij het ministerie van Marine en Koloniën. Na den afstand van Koning Lodewijk, die Falck's uitmuntende hoedanigheden naar waarde wist te schatten, onttrok hij zich aan alle openbare betrekkingen, om zich geheel aan de beoefening der letteren en wetenschappen toe te wijden. Met diep leedwezen zag hij de inlijving van ons land in het Fransche keizerrijk aan, en dat hij niet kroop voor den magtigen beheerscher, staat tot zijne eer aangeteekend. Hij raakte hierdoor bij de keizerlijke politie verdacht, en zou voorzeker hare wraak niet ontgaan zijn, indien hij niet tijdig het land had verlaten. Hij begaf zich naar het Noorden van Europa, bezocht Duitschland, Denemarken en Zweden, doch zag zijn plan om Petersburg te bezoeken mislukken. Een van zijne letterkundige voortbrengselen, waarvan straks nader, had aan die reis zijnen oorsprong te danken. Te Stokholm had hij, daartoe aangezocht door groothandelaars te Amsterdam, de belangen des handels bevorderd.

In 1812 in het vaderland teruggekeerd, werd hij benoemd tot Kapitein eener afdeeling van de Nationale garde te Amsterdam, en toen in 1813 het keizerrijk zijnen val nabij was, begaf Falck zich, aan het hoofd der garde, naar het stadhuis, en deed daar, door zijne krachtige taal, den raad besluiten om de zaak des vaderlands te omhelzen. Stout voorzeker was dit bestaan; maar de gevolgen hoogst belangrijk, en het legde den grond voor de bevrijding des vaderlands. Na de vervulling van het secretariaat bij het voorloopig algemeen bestuur in den Haag, werd Falck Secretaris van Staat, en in 1819 zag hij zich met eene buitengewone zending naar Weenen afgevaardigd, om de onderhandelingen met den Duitschen Bond, wegens het hertogdom Luxemburg, ten einde te helpen brengen. Kort vóór dien tijd was hij tot Minister voor het Publieke onderwijs, de Nationale Nijverheid en de Koloniën ver-

kozen, en het was in deze betrekking, die hij tot 1824 bekleedde, dat kunsten en wetenschappen bloeiden en hij zich jegens dezen zeer verdienstelijk maakte. Reeds in 1818 had hij aan België een bewijs gegeven hoezeer hem den bloei der wetenschappen ter harte ging, door de oprigting van drie Hoogescholen, namelijk te Gend, Luik en te Leuven, en door de herstelling der Academie van wetenschappen en fraaije letteren.

In 1824 werd Falck benoemd tot buitengewoon Gezant naar Engeland, om aldaar, in vereeniging met den Ambassadeur Fagel, de onderhandelingen wegens Indië te hervatten. Na het sluiten van het verdrag van Maart 1824, keerde hij naar 's Hage terug, om van daar als opvolger van Fagel weder derwaarts te vertrekken. Als zoodanig sloot hij in 1827 een verdrag met de Vereenigde Staten van Mexico, en in 1829 met het Gemeenebest van Columbia. In het laatstgenoemde jaar bemerkte Falck maar al te zeer dat zijne raadgevingen in den wind werden geslagen, en dat hij 's Konings vertrouwen niet meer zóó bezat, om te Londen langer nuttig te kunnen zijn. Na de Belgische omwenteling van 1830 verklaarde hij zich voor de scheiding tusschen Holland en België, en hij liet geene pogingen onbeproefd om zijnen vorst daartoe over te halen. Het gevolg hiervan was dat Willem I, die toen tegen die scheiding nog krachtig weerstand bood, hem in 1832 terug riep.

Met den titel van Minister van Staat trok Falck zich terug, en vestigde zich op het huis ter Noot nabij 's Gravenhage, waar de beoefening der wetenschappen zijne uitspanning was. Na het sluiten van den vrede tusschen Holland en Belgie werd Falck in 1839 tot vertegenwoordiger van den Koning der Nederlanden te Brussel aangesteld, eene schitterende vergoeding voor zijne terugroeping uit Londen. Hoogst welkom was zijne komst in Belgie, en deze heeft voorzeker niet weinig gestrekt, om den band van vriendschap tusschen de beide natien naauwer toe te halen.

Na reeds eenigen tijd aan ziekte onderhevig geweest te zijn, overleed Falck te Brussel op den 16den Maart 1843. Zijn dood was een gevoelig verlies voor het Belgische volk, hetwelk zulks ook toonde te gevoelen, en tevens hulde bragt aan zijne verdiensten, bij de plegtige vervoering van zijn lijk naar Utrecht, waar het in den grafkelder zijner familie werd bijgezet. De afbeelding van Falck ziet het licht. Zijne nagedachtenis is gehuldigd door een gedenkpenning, door de kundige hand van den graveur J. Wiener vervaardigd. Falck was den 2den December 1817 gehuwd met R. A. Baronnesse de Roisin, gesproten uit een adellijk geslacht in Henegouwen. Waar zoovele beroemde mannen uitvoerig den lof van Falck, als staatsman, geleerde, bevorderaar van kunsten en wetenschappen en als mensch verkondigd hebben, zullen wij het niet wagen bij bovenstaande levensschets een woord daarvan over te nemen of trachten er iets aan toe te voegen. De indruk, die deze beroemde man op zijne tijdgenooten gemaakt heeft, is nog niet vergeten, en welligt is de tijd nog niet daar, om al zijne handelingen uit het juiste oogpunt te beschouwen. Het bedrijvig leven liet Falck niet toe om vele vruchten van zijne studien door den druk bekend te maken, van daar dat wij slechts van zijne hand bezitten de volgende werken en verhandelingen, die getiteld zijn:

Disputatio juridica de Matrimonio ex sententia celebb. Imm. Kant *et* Joh. G. Fichte, Amst. 1799, 8°.

Idé der ontwikkeling van 's menschen zedelijken aanleg in de geschiedenis opgespoord. Geplaatst in van Hemert's *Magazijn voor de kritische wijsbegeerte* enz. 4de deel, 2de en 3de stuk, Amst. 1801.

Over het mislukken van alle wijsgeerige proeven eener théodicée. Geplaatst in hetzelfde *Magazijn*, 5de deel, 1ste stuk.

Over den invloed der beschaving van de Nederlandsche natie op de verlichting van de Noordsche volken, Amst. 1813. 4°.

In de *Gedenkschriften van de derde klasse van het Nederlandsche Instituut*, 1ste deel bl. 28, wordt nog melding gemaakt van eenige berigten van Falck getiteld: *Eenige letterkundige berigten wegens Denemarken, en inzonderheid wegens de nieuw opgerigte Academie te Christiania in Noorwegen, en Aanteekeningen en aanmerkingen over den staat der Academien en geleerdheid in Denemarken en Zweden.* Voorts dient hier nog vermeld te worden, dat Falck niet alleen Latijnsche maar Hollandsche en Fransche verzen vervaardigde, en dat zijne *Brieven* te 's Hage, in 1857, door den druk zijn bekend gemaakt, die, loopende van 1795 tot 1843, de confidentieele correspondentie bevatten, meerendeels gehouden tijdens zijn verblijf in Frankrijk, Duitschland, Spanje en Engeland, gedurende zijn ambteloos leven en eindelijk als Gezant in Belgie. Het is deze belangrijke bron, die wij, met de hier onder aangehaalde werken, ten sterkste aanbevelen, om eenmaal eene waardige levensbeschrijving van den onvergetelijken Falck het licht te doen zien.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.*, D. XII. bl. 93; *Algemeen Handelsbl.*, 20 Maart 1843; *Gallerie historiq. des Contempor.*, T. IV., pag. 345; Kesteloot, *Hulde aan de nagedachtenis van Mr.* A. R. Falck, 's Hage 1844, 8o. met portr.; de Reiffenberg, *Quelq. mots sur feu* A. R. Falck, Brux, 1844, 8o.; *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Nederl. letterk. te Leid.* 1843, bl. 40—43; *Programma van het Prov. Utr. genootsch.*, 1843, bl. 34—39; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1846. D. I., bl. 1—4; Mr. Jeronimo de Vries, *Iets bij het nadenken over een afgestorven vriend*; *Biograph. Univ.*, T. VII, p. 184, 185; Bosscha, *Neerl. Held. te land*, D. III. St. II., bl. 682 en volg.; *Kron. van het hist. Gen. te Utr.*, D. II. bl. 22; Muller, *Cat. van portr.*, bl. 84.

FALCK (Gustaaf Adolf de), eigenlijk een Zweed van geboorte, maar sedert geruimen tijd in Nederlandsche dienst, zeilde als Kapitein-Luitenant met de *Bellona* van 24 stukken, in 1796 naar Oost-Indië, onder het eskader van den Opperbevelhebber Kapitein Lucas, hetzelfde eskader, dat in de Saldanha-baai lafhartig aan de Engelschen werd overgegeven. De Falck was de eenige, onder het geheele eskader, die gelegenheid had om bewijs van moed te geven, en het ook werkelijk gaf. Met zijn fregat tot dekking van eene waterplaats gezonden, wederstond hij den aanval van 4000 Engelschen, die de waterplaats poogden te vermeesteren, met zulk een gelukkig gevolg, dat zij, na vele dooden en gekwetsten te hebben bekomen, moesten terugdeinzen. Op nieuw, ook door geschut aangegrepen, dwong hij, door het kanon van zijn schip, den vijand tot den terugtogt. Hij, later in den krijgsraad gekomen met den Luitenant Bezemer, erkende wel dat de capitulatie met de Engelschen noodig was geweest, maar met de uitdrukkelijke betuiging dat zij beiden, als afwezig zijnde geweest, geenszins verantwoordelijk waren, voor hetgene had kunnen gedaan worden, en niet gedaan is, bij de eerste ontdekking der vijandelijke schepen, en nadat zij te vergeefs op het ontschepen van het volk en het verbranden der vloot hadden aangedrongen. De Falck voerde in 1801 het bevel als Kapitein op het Oost-Indische pinkschip *Arnestein*, van 20 stukken, op de reede van Helvoetsluis.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. VI. St. II. bl. 50, 73, 80, 88, 686.

FALCKENSTEIN (Ulrich von Daun, graaf van). Zie DAUN (Ulrich von).

FALCOBURGIUS (Gerardus), of Falckenburg, werd te Nijmegen omstreeks 1538 geboren, en, na zich reeds in zijne geboorteplaats op de wetenschappen te hebben toegelegd, vertrok hij naar Bourges in Frankrijk. Daar studeerde hij in de letteren en regtsgeleerdheid onder Cujacius, en verwierf een buitengewonen roem in de kennis der oude talen. Welke betrekking hij bekleed heeft is niet bekend, maar wel, dat hij, in het gevolg zijnde van den graaf Herman van Nieuwenaar, en te veel wijn gedronken hebbende, digt bij Steinfort van zijn paard viel, en zich zoo zwaar bezeerde, dat hij den 8sten September 1578 overleed.

Falcoburgius was niet alleen een geleerd taalkundige maar ook Grieksch en Latijnsch dichter. Verzen van hem zijn te vinden in de aanteekeningen van Dousa op Tibullus, en in handschrift op de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool. Latijnsche verzen komen van hem voor in de *Deliciae poëtarum Belgicorum*, T. II. pag. 400. Afzonderlijk gaf hij uit:

Notae in Nonni Panopolitani Dionysiaca, Antv. 1569. 4o. ibid. Francof. 1606. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 349; Saxe, *Onom. Liter.* T. III, p. 447, 653; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 61; Peerlkamp, *de poetis Latin. Neêrl.*, p. 116, 117; *Biograph. Univers.* T. VII, p. 185.

FALCOBURGIUS (Adrianus), of van Valckenburg, werd op den 1sten November 1581 te Leiden, uit deftige ouders, geboren, legde zich op de Hoogeschool aldaar op de geneeskunde, maar voornamelijk op de ontleed- en heelkunde, toe, en zoo groot was de roem dien hij zich reeds door zijne kennis daarin verworven had, dat hij in 1617 met goedkeuring van Curatoren der Hoogeschool openbare lessen gaf. Hij werd in 1621 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd, en begon toen al dadelijk met toestemming openbare lessen over die wetenschap te houden, in de plaats van den [illegible]

Bontius, die, geneesheer van Prins Maurits geworden zijnde, zijne lessen niet zoo geregeld kon waarnemen. Reeds in Februarij 1624 bekwam hij den titel van buitengewoon Hoogleeraar in de heelkunde, doch in 1630 werd hij onder het getal der gewone Hoogleeraren opgenomen, en betoonde zich deze eer ten volle waardig, tot aan zijn overlijden, hetwelk in 1650 voorviel. De Hoogleeraar Boxhoorn hield op hem eene lijkrede, die in zijne *Orationes varii argumenti* te vinden is.

Zie Sandifort, *Introd. ad Museum Anatomicum*, p. VII, VIII; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool.* Toev. en Bijl. bl. 113, 268.

FALCONIER was ten jare 1690 muntmeester van Friesland, blijkens de rekeningen van het St. Anthony-Gasthuis te Leeuwarden.

Zie van der Chijs, *de munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 150.

FALLOT (GEORGE JAQUES LAURILLARD dit). Zie LAURILLARD dit FALLOT (GEORGE JAQUES).

FAMARS (CHARLES DE LEVIN, Heer van). Zie LEVIN (CHARLES DE).

FANNIUS (Mr. CORNELIS), zoon van Pieter Fannius en van Cornelia van Beaumont, werd den 9den Junij 1625 geboren. Na de voleindiging van zijne regtsgeleerde studien werd hij Raad en Pensionaris van Brielle, en den 27sten Februarij 1660 gewoon Raad in den Hove van Holland. Hij werd den 27sten Junij 1669 verleid met de heerlijkheid Oud Haarlem en Cortenbosch, overleed den 3den November 1675 en werd te Hillegom begraven. Zijne vrouw, Catharina van Sypesteyn, die later hertrouwde met Mr. Gerard Bicker van Zwieten, schonk hem een zoon, Mr. Pieter Fannius, Heer van Oud Haarlem en Cortenbosch, geboren in 1658 en overleden als Rentmeester van Beijerland in 1729. Deze was gehuwd eerst met Cornelia Baan, en daarna met Johanna Parret. Bij eerstgenoemde verwekte hij twee zonen, als: 1°. Mr. Cornelis Fannius, Heer van Oud Haarlem en Cortenbosch, geboren den 28sten Maart 1687. Hij was Raad en Schepen te Brielle, later in 1719 Raad, Schepen en Postmeester te Haarlem en Gecommitteerd ter Staten Generaal tot Mei 1733. Hij overleed te 's Hage 6 Junij 1733, en was gehuwd met Judith Guldewagen, waarbij twee dochters, Cornelia en Anna Margaretha; 2°. Mr. Gerard Fannius, geboren den 28sten April 1690, werd in 1722 Raad en Schepen te Alkmaar, in 1729 Burgemeester aldaar en Heemraad van de uitwaterende sluizen. Hij overleed te Alkmaar den 20sten Maart 1733, en was gehuwd met Catharina Sara Kien, die later hertrouwde met den Generaal Justus Philip Baron du Tour. Uit zijn huwelijk sproten twee dochters, Margaretha en Cornelia, beiden jong overleden, en een zoon Pieter Fannius, de laatste mannelijke afstammeling van zijn geslacht, geboren den 10den Februarij 1727, den 3den December 1737 overleden en te Alkmaar begraven.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt.

FANNIUS SCHOLTEN (Mr. CORNELIS ANTONY). Zie SCHOLTEN (Mr. CORNELIS ANTONY FANNIUS).

FARDON (ALEXANDER BENJAMIN) werd den 22sten Augustus 1749 te Amsterdam geboren en tot den koophandel opgeleid. Hij deed zich kennen als een ijverig voorstander en beoefenaar der wetenschappen, en was bekend met verscheidene talen. In 1788 behaalde hij bij het Amsterdamsch Dicht- en Letteroefenend Genootschap den buitengewonen zilveren eerpenning, wegens zijn antwoord op de door hetzelve uitgeschreven prijsvraag naar de beste wijze van tooneelspelen te vervaardigen, die een regtstreekschen invloed op de burgerlijke zeden hebben; deze verhandeling is echter nimmer uitgegeven. Hier en daar zijn van Fardon enkele kleine stukjes geplaatst, doch na zijn dood, die den 9den November 1794 plaatst had, is door de zorg van Witsen Geijsbeek van hem uitgegeven:

Nagelatene Redevoeringen, Verhandelingen en Vertoogen Amst. 1824, 8°. 2 deelen.

In het 15de deel van de *Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen* (Middelb. 1792 8°.) komt van hem voor eene: *Verhandeling over de geschikste middelen, om nuttige ontwerpen hier en daar opgegeven, tot nut der maatschappij in trein te brengen*, terwijl in de *Verhandelingen over de natuurlijke Godgeleerdheid en Zedekunde, uitgegeven door het Stolpiaansch Legaat* (Leid. 1790, 4°.) van Fardon een antwoord in de Hollandsche taal voorkomt, op de uitgeschrevene prijsvraag: *an sint officia, ad quae hominem natura obligatum esse, demonstrari nequeat, nisi posita animorum immortalitate.*

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. I. bl. 21; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 166, 638, 669; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch.* D. V. b.. 282 noot 15; *Woordenb. der Zament.* bl. 538.

FARGUE (PAUL CONSTANTIN LA), geboren te 's Gravenhage, woonde aldaar, doch op het laatst van zijn leven te Leiden, alwaar hij hoogbejaard in 1782 overleed. Hij was een verdienstelijk schilder en teekenaar van landschappen en stadsgezigten getrouw naar de natuur geteekend. Hij teekende ook met bruinen inkt of met sapverw, heeft ook enkele prenten geëtst, en maakte zich in het vak der graveerkunst zeer verdienstelijk.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm; *Lev. en Werk der Kunstsch.*

FARGUE (J. L. LA), broeder van den voorgaande en mede kunstgraveur; in het werk: *Toneel der uitmuntende schilders van Europa*, 's Hage 1752. 8°., komen portretten van schilders, door hem gegraveerd, voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FARGUE (JACOB ELIAS LA), broeder van den voorgaande, was een stads- en landschapschilder, die als zoodanig in 1761 werd ingeschreven in de kunstkamer van Pictura te 's Gravenhage.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FARGUE (KAREL LA), jongste broeder van den voorgaande, genoot het onderwijs in de kunst bij zijn oudsten broeder Paul Constantijn. Hij werd in 1768 als stads- landschap- en gezelschapschilder ingeschreven in de kunstkamer van Pictura te 's Gravenhage.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FARGUE (MARIA LA), zuster van de voorgaanden, was eene verdienstelijke schilderes van binnenhuizen met figuren, en teekende ook geschiedkundige voorvallen uit haren tijd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FARGUE (J. F. LA), wiens naam wij ook J. F. de la Fargue vonden opgegeven. Levensbijzonderheden zijn ons niet van hem bekend. Hij maakte verzen van weinig beteekenis, en schreef de volgende werken:

Geslacht-schetse, beschrijvinge, en staet van den Doorluchti-Huyse en Vorstendomme van Nassou, 's Hage, 1740. 8°.

Oorspronk ende Historiën van den Huyse van Oostenrijk, 's Hage, 1741. 8°.

Aanteekeningen op de beknopte Verhandeling over den Oorsprong en Historie van den Huyse van Oostenrijk, en de twee Rijks-Vicarissen, gedurende den opstand des Rijks-Troons, Delft, 1741. 8°.

Kerkelijken in 't visier of den Opdrachtmaker beschaamt, 's Hage, 1741. 8°.

Kallistratus ontmaskerd, en voor de voeten van Leonidas, 's Hage, 1742. 8°.

Beschrijvingen van 't Regt en de gesteltenisse der Barrierre, 's Hage, 1746. 8°.

Staats-spiegel voor den Nederlanderen tegens uytheemsche kunstenarijen en verkeerde bevattingen des tyds, 's Hage, 1746. 8°. 5 deelen.

Onderzoek van de Aanmerkingen op het Advis der Admiraliteit van Zeeland, benevens een klaare en trouwe expositie van 't Advis der Hollandsche Admiraliteiten, ten Redres des koophandels, 's Hage, 1753. 4°.

Memoriën, Consideratiën en Protestatiën, ter zake van 't vrugteloos reclameeren eener erfenisse uit Surinamen, aldaar onder Administratie der Weeskamer gekomen, en daarvan in den jaare 1742 *geremitteerd, niet aan de bekende Erfgenamen, maar aan de directuuren van Surinamen*, 's Hage, 1754. 4°.

Aanmerkingen over 't plan van den Heer Luitenant Admiraal C. Schrijver, tot redres in de vervallen zeedienst en zeemagt der Republiek, 's Hage 1755. 8°. 3de druk.

Eerste vervolg van de Aanmerkingen enz. 's Hage, 1756. 8°.

Tweede vervolg van dezelve Aanmerkingen vervattende de legitime Portie van Daniël en van Philalletes Patriot, 's Hage, 1756. 8°.

Het waare karakter van den Raad-pensionaris de Witt, en der Loevesteinse Factie, ontworpen uit onwraakbare Bewijzen, ter zuiveringe der Vaderlandsche Historie. 's Hage, 1757. 8°.

Twéde Brief aan Mevrouw, waarin het waare karakter van de Witt, benevens dat van Oldenbarneveld, met onwederspreeklijke Preuven nader opgehelderd, en de Zugt-schrijver stiptelijk onderzocht word. 's Hage, 1757. 8°.

Themistocles, Beminnaer zijn's vaderlands, Treursp. uit het Engelsch vert. Leid. 1770. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV. V. VI; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 120; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 396, noot; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.;* D. II. bl. 84; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 257, b. 91. D. II. bl. 34, 577; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IX. bl. 260, D. X. bl. 343, 344.

FARJAUX, een krijgsman van Fransche afkomst, die, lang in Spaansche dienst geweest zijnde, zich in Nederlandsche dienst begaf, en bij onderscheidene gelegenheden blijken gaf van zijne dapperheid. Hij maakte zich inzonderheid verdienstelijk door de verdediging van Maastricht in 1673 tegen zijne landgenoten. Ofschoon hem later verweten is misslagen in die verdediging begaan te hebben, kan men hem den lof van heldhaftigheid niet onthouden, en hij werd niet alleen door Willem III geprezen, maar ook door de Staten-Generaal in eene bepaaldelijk daartoe belegde vergadering bedankt voor zijne *vigilante verdediging*. Ook werd hij tot Generaal Majoor bevorderd, in welke hoedanigheid wij hem nog aantreffen in den slag bij Senef in 1674.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 141, 142, *Bijl.* bl. 3, 9.

FARNESE (ALEXANDER), Hertog van Parma en Plaisance, gesproten uit een oud en aanzienlijk Italiaansch geslacht, dat een aantal beroemde en hooggeplaatste personen heeft opgeleverd, was de zoon van Octavio Farnese, tweede Hertog van Parma, en van Margaretha van Oostenrijk, natuurlijke dochter van Keizer Karel V en landvoogdes der Nederlanden. Hij werd te Rome in 1544 geboren, en geen lust tot de studie aan den dag leggende, door zijne moeder geheel voor den krijgsmansstand opgevoed, waartoe zijne ridderlijke geaardheid hem bijzonder geschikt maakte. Haar volgde hij naar Vlaanderen, toen zij tot landvoogdes der Nederlanden benoemd was, doch weldra vertrok hij naar het hof van Filips II, en volgde dezen op diens veldtogt naar Frankrijk, waar hij reeds vroeg blijken van zijne dapperheid gaf en den koning het besluit deed nemen hem met zich naar Madrid te voeren, en tegelijk met zijn zoon Don Carlos, en zijn natuurlijken broeder Don Jan, op te doen voeden. Na de voltrekking van zijn huwelijk met Maria Prinses van Portugal, op den 18den November 1565 te Brussel gesloten, begaf hij zich naar Italie, en hield zich met wapenoefeningen bezig, om weldra zijnen dorst naar krijgsdaden te bevredigen, en den veldtogt tegen de Turken onder Don Jan mede te maken. Hij nam een schitterend deel in het zeegevecht bij Lepanto in 1571, overlaadde zich met roem, en keerde naar zijn Hertogdom Parma weder, waar hij vijf jaren daarna zijne gemalin verloor. Op verzoek van Don Jan werd hij door den Koning in 1578 als Luitenant-Generaal van den landvoogd naar de Nederlanden gezonden. Hij volgde Don Jan als landvoogd op, en het was door hem dat de Belgische gewesten voor het grootste gedeelte onder de gehoorzaamheid van den Koning van Spanje terugkeerden. Wij zullen hem in zijn bedrijvig leven als veldheer en staatsman niet volgen. De geschiedenis is dáár om het ons te leeren hoe de eerste zeven jaren van zijn bewind, tot aan de inneming van Antwerpen, eene aaneenschakeling van overwinningen vertoonen, die hem met regt den naam van een der grootste veldheeren van zijnen tijd waardig maken. Wél waren de tijdsomstandigheden hem gunstig, en minder roemrijk waren zijne daden, toen Maurits krachtige arm hem in zijnen overwinnenden vaart tegenkwam, maar niet te ontkennen is het, dat hij, bij alles wat hijondernam, eene bekwaamheid, standvastigheid en heldenmoed vertoonde, die zeldzaam voortkomt. Alleen de verovering van Antwerpen, in 1585, was een meesterstuk, en de Koning was zoo zeer verheugd over dit wapenfeit, dat toen hem de tijding daarvan toekwam, hij 's nachts ten bedde uitsprong, naar de kamer zijner dochter vloog, en in vervoering uitriep: »Antwerpen is ons! Antwerpen is ons!"

Ter belooning zijner diensten werd hem de Gulden Vlies orde uit Spanje toegezonden; doch van nu af keerde hem de fortuin veelal den rug. Bij Spanje's groote onderneming tegen Engeland en Nederland, was hij genoodzaakt werkeloos toeschouwer te zijn, toen de bloem van Spanje's Ridderschap haar graf in de golven van den Oceaan vond, of omkwam door de dappere ontvangst van het Engelsche en het Hollandsche scheepsvolk. Zijne toeleg op Bergen op Zoom en Tholen mislukten, en zijne vijanden vonden daarin gereede aanleiding om hem in Spanje verdacht te maken. Hij vertrok derwaarts, doch werd onderweg van hartzeer ziek over den toestand waarin hij verkeerde, en moest zijne verdediging aan Richardot overlaten.

Filips II, zijne dienst niet kunnende ontbeeren, nam, althans in schijn, zijne verontschuldigingen aan, en Parma keerde tegen het einde van 1589 in de Nederlanden weder, met bevel om de Ligue in Frankrijk te ondersteunen. Ongaarne ging hij hiertoe over, wel wetende dat daardoor aan de Nederlanders verademing geschonken zou worden, en hij voor een groot deel weder verliezen zou, wat hij vroeger met zooveel zorg en moeite gewonnen had. Het bevel van Filips moest evenwel worden opgevolgd, en in Augustus 1590 trok hij naar Frankrijk, en noodzaakte Koning Hendrik IV het beleg van Parijs op te breken. Oneenigheid van hem met den Hertog van Mayenne was oorzaak dat er verder niets van belang werd uitgevoerd, en Parma naar de Nederlanden terugkeerde. Op uitdrukkelijk bevel moest hij op het einde van 1591 andermaal naar Frankrijk trekken, om Rouaan te ontzetten. Vóór dat hij daartoe overging moest Caudebec genomen worden, alwaar hij door een schot in den arm gewond werd. Hij keerde in Junij 1592 ongesteld naar de Nederlanden terug, en vertrok naar Spa, om de wateren te gebruiken. Hij verzocht aan Filips zijn ontslag, doch het werd hem geweigerd, en hem bevel begeven tot een derden togt naar Frankrijk. Hiertoe zich gereedmakende, begaf hij zich van Spa naar Brussel en van daar naar Atrecht, alwaar hij in de Abdij St. Vaast zijnen intrek nam. Meer en meer nam zijne ziekte toe, en na uit de handen van Jan Saraceno, Abt van St. Vaast, het heilige vormsel ontvangen te hebben, overleed hij den 3den December 1592, niet zonder vermoeden van aan vergif te zijn omgekomen, hetwelk hem op last van Filips zou zijn toegediend. Zijn lijk werd naar Brussel gevoerd en aldaar in de hofkapel met alle pracht bijgezet. Zijne uitvaart werd dáár en in verscheidene steden van Italie, en bijzonder te Rome, plegtig gevierd. Later is zijn stoffelijk overschot, onder begeleiding van een zijner bloedverwanten, Marco Farnese geheeten, naar Parma gevoerd, en in de Kapucijner kerk aldaar, naast zijne gemalin, bijgezet. Door den Raad en het volk te Rome werd hem een standbeeld in het kapitool opgerigt »omdat hij Belgie voor Rome herwonnen had." Gedurende zijn leven zijn er ter zijner eere verschillende gedenkpenningen geslagen, en zijne afbeelding komt, behalve bij de meeste geschiedschrijvers, ook nog afzonderlijk uitgegeven voor.

Ongetwijfeld was Parma een man van buitengewone talenten. Eén der bekwaamste krijgsoversten van zijnen tijd, was hij daarbij een schrander en geslepen staatsman, die, als Italiaan meer buigzaam dan de stugge Spanjaard, de harten wist te winnen van de bewoners der Zuidelijke Nederlanden, en daarom op dezen oneindig meer vermogt, dan zij die hem in het bestuur over de Nederlanden waren voorgegaan. Hij wist met behendigheid partij te trekken van de omstandigheden, en was niet alleen bevelhebber over zijne soldaten, maar werd ook door hen als hunnen vader geëerd en bemind. Aan eene schoone, rijzige en ridderlijke gestalte paarde hij een vriendelijk en innemend gelaat, en was hij deftig en tevens vlug in zijne bewegingen. Dapper ging hij zijne onderhoorigen voor, deinsde voor geen gevaar terug, en was, het staat ter zijner eere aangeschreven, goedertieren jegens den overwonnen vijand. Zijn wij alzoo billijk in zijne beoordeeling als veldheer en dienaar zijns vorsten, als mensch staat hij bij ons Nederlanders met eene zwarte kool aangeteekend. Hij wist van den moord, door Balthazar Gerards aan Willem I te plegen, en moedigde den moordenaar aan. En dit is genoeg om hem voor altijd te brandmerken, en ondanks zijne schitterende veldheerstalenten hem der verachting prijs te geven. Met dat al oefenden zijne daden eenen belangrijken invloed op ons vaderland uit, daar hij de man was, die, het zijn de woorden van den beroemden schrijver van *Neêrlands heldendaden te land*, tusschen Noord- en Zuid-Nederland een band verscheurde, welks bestaan niet lag in het raadsbesluit der Voorzienigheid.

Zie, behalve de Nederlandsche en Spaansche geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl. 22; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 23, 24; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 100—105

van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 405—413; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 192, 233—236, 268, 284—288, 291, 296, 298, 312; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la maison d'Orange Nassau*, Zie het Register; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 80, 187, D. V. bl. 51—53, 92, 161, D. VII. bl. 419, 441, 443, 446, D. VIII. bl. 28, D. IX. bl. 22—27, 366. 464; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 84, 85; Jansen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 9—11.

FARO (Jacobus) werd in Zeeland, waarschijnlijk te Schoondijke, waar hij woonde, in 1763 geboren. Hij was landbouwer van beroep en lid der commissie van landbouw in Zeeland. Hij overleed in 1847 en was een niet onverdienstelijk dichter, wiens *Nagelaten Gedichten*, (sedert 1782 tot 1844 vervaardigd) door den Heer G. P. Roos te Schoondijke (1856. 8°) uitgegeven, wel wat bevatten dat de verzamelaar achterwege had kunnen laten, maar waaronder ook verscheidene stukken voorkomen, die bewijzen dat Faro dichter was, en ons een goed denkbeeld geven van zijn eerlijk gemoed, christelijke gezindheid en dichterlijk hart.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1856. bl. 376; *Tijdspiegel*, 1857. N. 7. bl. 46.

FARRET (J.), welligt Johannes Farret, die in 1694 predikant werd te Thiel, en aldaar den 24sten Februarij 1714 overleed, schreef:

Nederlands Hooft, verhoogt boven hare vijanden, 1703. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. 1; de Jongh, *Naamreg. der Predik. behoorende tot de Geld. Synode*, bl. 301.

FAS (Johannes Arent) werd in Augustus 1742 geboren, en reeds in 1763 door Curatoren der Leidsche Hoogeschool aangesteld tot Lector in de Wiskunde, welke hij in het Nederduitsch moest onderwijzen. Hij opende zijne lessen op den 28sten November van genoemd jaar, met eene redevoering *over het heilzame oogmerk van Maurits Prins van Nassau, bij de instelling van het ambt van Lector in de Wiskunde.* In 1796 werd hem ook het onderwijs in de sterre- en zeevaartkunde, mede in de moedertaal, opgedragen. Bij de vereeniging der Hoogeschool met de Keizerlijke Universiteit van Frankrijk, verkreeg hij den titel van buitengewoon Hoogleeraar, in welke waardigheid hij na de herstelling der Hoogeschool werd bevestigd en met ijver werkzaam bleef tot in 1815, toen hem een eervol ontslag verleend werd. Hij overleed den 15den November 1817 en schreef:

Inleiding tot de kennis en het gebruik der oneindig kleinen, behelzende de grondbeginselen van de Differentiaal en Integraal Rekening, met een Bijvoegsel over het verdeelen van een gebroken Functie, Leid. 1775. 8°.

Verhandeling over twee kometen, uit de berekeningen van Halley enz. Leid. 1787. 8°.

Beschouwing eener sterrekundige formule, Leid. 1787. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4° D. VI. bl. 2, 1817. D. II. bl. 371; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 352, 430, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 252, 253, 276.

FASTRÉ (Joseph) werd op den 22sten Junij 1784 te Vlissingen geboren. Te Middelburg ontving hij op zijn achtste jaar reeds de eerste lessen op de viool van zijnen vader, die op den 4den Junij 1794 overleed. Na zich zelf voortdurend eenigzins in de muziek geoefend te hebben, nam hij, in 1803, vrijwillig dienst bij het Fransche 21ste regement van linie, dat destijds te Vlissingen in garnizoen lag, en bespeelde daarbij de klarinet. In 1804 vertrok hij met dat regement naar Duinkerken, en in 1805 naar Duitschland, waar hij in de voornaamste steden, zooals te Munchen en te Weenen, veel goede muziek hoorde, en zich deze gelegenheid zeer ten nutte maakte. In 1806 nam hij zijn ontslag uit de dienst, vestigde zich te Vlissingen, en huwde daar met Anna Constance Leurison, met wie hij reeds te Duinkerken had kennis gemaakt. In 1808 ging hij als muziekonderwijzer naar Middelburg, waar hij ook als Kapelmeester der schutterij werd aangesteld en vele privaat lessen kreeg. In 1821 werd hij als stads muziekdirecteur te Alkmaar beroepen, en in 1830 te 's Gravenhage, in de plaats van den overleden Nolcke, tot onderwijzer aan de Koninklijke muziekschool en lid van de Hofkapel aangesteld. Hij was daar zeer nuttig en werkzaam, en komponeerde verschillende werken, waarvan er zeven en twintig door den druk zijn bekend geworden. Deze zijn voor klarinet, fluit, viool, pianoforte en guitar geschreven, en meestal van ligten en aangenamen vorm. Ook bevinden er zich onder verschillende Fransche Romances en vele Hollandsche liederen voor elementair onderwijs geschikt. Hij schreef ook een werkje over *de eerste gronden der toonkunst*, hetwelk te 's Hage in 1831 in drie stukjes het licht zag. Ook in handschrift liet hij nog eenige werken door hem gecomponeerd na. Hij overleed te 's Hage den 13den April 1842, nalatende, behalve vier dochters, een zoon, Henri, die de voetstappen zijns vaders waardiglijk drukt.

Zie de Jong, *Alph. lijst van Ned. Boek. Supplement*; *Nederl. Muzijk. tijdschrift.* 1842 bl. 20, door ons hier gevolgd.

FAUCHIER (Bertrand en N.) Zie FOUCHIER (Bertrand en N.)

FAUKELIUS (Hermannus), ook wel Faukeel, Fauckel en Foekel genaamd, werd, omstreeeks 1560, te Brugge geboren. De naam zijner ouders en ook hun beroep is onbekend, doch dat zij de Hervormde belijdenis waren toegedaan is zeker. Hun zoon werd tot predikant bestemd, en geene middelen, voor zoover die onder hun bereik waren, achterwege gelaten, om hem als zoodanig te vormen, en waarvan dan ook door den jongen Faukelius een nuttig gebruik werd gemaakt. Met dat al is er ons van zijne eerste studien weinig bekend. Alleen weten wij dat hij tot zijn twintigste levensjaar in zijne geboortestad vertoefde, en toen naar de pas opgerigte doorluchtige school van Gent vertrok, waar hij van kundige mannen in de Latijnsche en Grieksche talen, de welsprekendheid en wijsbegeerte, en van Jacobus Kimedonk en Lambertus Danaeus in de godgeleerdheid onderwezen werd. Reeds daar gaf hij een afdoend bewijs niet alleen van zijnen ijver, maar ook van zijn uitmuntend verstand, toen hij, op den 2den Maart 1583, achttien stellingen, getrokken uit het 2de deel van den Heidelbergschen Catechismus, onder Danaeus, openlijk verdedigde. Het vertrek van dezen vermaarden man naar buitenslands, als ook de tijdsomstandigheden, bewogen Faukelius Gent te verlaten, en Leiden's Hoogenschool te bezoeken, waar hij, den 28sten Junij 1583 als student ingeschreven, voor zijne geliefkoosde studie der Oostersche talen in Johannes Drusius eenen beroemden leermeester vond.

Reeds vóór 1585 schijnt Faukelius de Hoogeschool te hebben verlaten, althans hij werd in dat jaar tot predikant in de heimelijke gemeente te Keulen beroepen, en deelde gedurende veertien jaren in de smartvolle bejegeningen, welke die gemeente destijds wedervoer, en was er met moed en beleid werkzaam. In 1594 werd hij door de Middelburgsche gemeente beroepen, doch die van Keulen wilde hem niet ontslaan. Vier jaren later beriep hem de gemeente van Amsterdam, maar hij achtte zich door zijne vroegere beloften aan Middelburg zoo zeer gebonden, dat hij dat beroep niet wilde aannemen, tenzij Middelburg hem ontsloeg. Dit werd niet alleen geweigerd, maar den 3den Februarij 1599 werd hij andermaal aldaar beroepen, en er den 27sten Junij van dat jaar, als negende predikant der gemeente, bevestigd.

Gedurende ruim vijf en twintig jaren was Faukelius te Middelburg, met ijver en met genoegen, werkzaam tot heil eener gemeente, die hem hoogachtte en lief had. 's Mans levensbeschrijver, aan wien wij eene zoo juiste kennis van hem als kerkleeraar, als mensch en als geleerde te danken hebben, roemt zijne uitmuntende begaafdheden. Een vroeger schrijver over hem noemt hem een man van bondige geleerdheid, voorzien met eene mannelijke stem en deftige uitspraak, klaar in zijn voorstel, magtig in het aandringen der waarheid op de gemoederen, voorbeeldig in den wandel en getrouw aan de waarheid.

Het was er echter verre van daan dat Faukelius zich alleen als leeraar bewoog in den kring zijne gemeente. Verre van dat. Veelvuldig toch waren de bemoeijingen waartoe hij geroepen werd. IJverig voorstander van de belangen der Middelburgsche en andere gemeenten, was hij in verschillende Klassikale en Sijnodale vergaderingen een meer dan gewoon lid. Ons bestek laat niet toe hem overal als zoodanig te volgen, ook niet toen hij bij de kerkelijke beweging in 1618 en 1619, door de provinciale Synode van Zeeland, naar de nationale Kerkvergadering te Dordrecht werd afgevaardigd. Hij werd daar niet alleen tot assessor gekozen, maar velen waren de werkzaamheden hem door de Synode opgedragen, en groot en beslissend was de invloed dien hij op hare besluiten uitoefende. Ofschoon een ijverig voorstander van de Contra-Remonstranten, behoorde hij evenwel tot de meest gematigde onder hen, en ofschoon ook hij niet zonder gebreken was, zal niemand, van welke denkwijs hij ook zij, met het oog op de tijdsomstandig-

heden waarin hij leefde, hem den lof van zachtheid en inschikkelijkheid, bij de hooggaande geschillen, kunnen ontzeggen.

Na de voleindiging van zijne belangrijke taak in zijne gemeente teruggekeerd, werden hem weder nieuwe kerkelijke werkzaamheden opgedragen. Zoo werd aan hem in 1621 het voorzitterschap opgedragen van het bestuur over zaken der Oost-Indische kerken, en hij meermalen geroepen om uitspraak te doen in kerkelijke of leerstellige twisten, waarbij hij steeds met gematigdheid en onpartijdigheid te werk ging. Zoo bediende zich de Middelburgsche Kerkeraad meermalen van zijn doorzigt en gezag, wanneer de belangen der godsdienst of der gemeente in gevaar geraakten. In één woord, uitgebreid was het veld van 's mans kerkelijk leven, en dat hij daarbij nog tijd voor studie vond, kan opgemaakt worden uit hetgeen hij voor de godgeleerde wetenschappen gedaan heeft. Dat hij als geleerde, en wel als taalgeleerde, roem had bij zijne tijdgenooten, getuigt de eervolle benoeming van hem, op de Dordtsche Synode, tot een der vertalers van het Nieuwe Verbond, en tot plaatsvervanger van de Overzetters des Ouden Testaments. Tot die benoeming had voornamelijk aanleiding gegeven zijne vertaling van:

Het Nieuwe Testament onses Heeren Jesu Christi, wt den grieckschen overgheset, neerstelick nu oversien na de beste oversettingen, ende van veel druckfauten ghesuyvert; met nieuwe Sommatien ende afdeelinghen der capittelen, midtsgaders annotatien aan den kant tot verclaringhe van den text, Middelb. 1617. 8°.

De boeken van het Oude Verbond werden door Faukelius uit het Hebreeuwsch overgezet, doch deze arbeid, die, in twee folio deelen, door hem eigenhandig geschreven, berust in de consistoriekamer der Hervormde gemeente te Middelburg, is niet in het licht verschenen. Door dezen arbeid, en de vorige, verdiende Faukelius den lof hem door bevoegde beoordeelaars als taalkenner en uitlegkundige toegezwaaid, en bij de beoordeeling thans van 's mans arbeid, moet men vooral in het oog houden den tijd waarin hij leefde, en den toenmaligen stand der wetenschap, nog niet bestraald door het licht van den grooten Schultens, hetwelk eerst in het begin der achttiende eeuw opging.

Onder de werkzaamheden aan Faukelius, door de Synode, te Dordrecht vergaderd, opgedragen, behoorde ook het vergelijken van de Latijnsche, Fransche en Nederduitsche exemplaren der Geloofsbelijdenis, en de vervaardiging van twee Catechiseerboekjes. Tot laatstgenoemden arbeid had hij zich vroeger reeds geschikt betoond, door de opstelling van een *Kort begrip der Christelijke relige*, hetwelk te Middelburg reeds in 1608 werd ingevoerd en ook achter zijne vertaling van het Nieuwe Testament geplaatst is.

In 1620 en 1623, toen de Doopsgezinden te Middelburg sterk toenamen, riep men Faukelius te hulp om de belangen der gemeente ook met zijne pen te verdedigen. Daaraan hebben wij te danken zijn werkje getiteld:

Babel, dat is, Verwerringhe der Wederdooperen onder malkanderen, over meest alle de stucken der Christelicke leere. Met een kort verhaal van den oorspronck, verbreydinge, menigerley verdeelingen ende scheuringhe derzelven van malkanderen, Middelb. 1621. 8°.

Na zijn dood werden nog twee werken van hem in het licht gegeven, het eerste door den Middelburgschen predikant G. Buis, en het tweede door den Hoogleeraar van Laar; zij zijn getiteld:

Bruilofts-Lied ter eeren van Jesus Christus, over den XLV Psalm, in 48 Predicatien, Middelb. 1628. 4°.

Jesuah Jehovae, of de zaligheid des Heeren, predicatien over de mensch-wordinghe ofte geboorte Christi uit de vrouwe; als ook over zijne besnydinghe, dood, ende opstandinge uyt de dooden, Middelb. 1633. 8°.

Omtrent het uiteinde van Faukelius zijn weinige bijzonderheden bekend. Hij schijnt onverwachts, misschien wel plotseling te zijn gestorven. Nog den 7den Mei 1625 was hij als scriba op de Klassikale vergadering tegenwoordig, en twee dagen later was hij reeds niet meer. Zijn lijk werd op den 12den Mei in de Oude Kerk te Middelburg begraven, en zijne nagedachtenis door velen gezegend. De voornaamste dichters van zijnen tijd, onder anderen een Johan de Brune en een Adriaan Hoffer, bezongen zijnen lof, en niet ten onregte, want, zoo zong de laatste:

De heughnis van syn wys, en ' hooghgeleerden sin
In ons verwekken sal der wysheyd liefd' end' min.
De heugnis van syn vroom, end' soo godsaligh leven
Sal ons in al ons doen een levend voorschrift geven;
Syn ligchaam, dat is dood, syn ziele leeft omhoogh,
Syn deughd leeft onder ons, end' staat ons steeds voor d'oogh.

De bibliotheek van Faukelius werd door hem bij testament geschonken aan de Consistorie van de Nederlandsche Hervormde Gemeente te Middelburg, waar dezelve nog heden bewaard wordt. Hieruit is af te leiden dat hij waarschijnlijk geene betrekkingen achterliet. Er bestaat van hem eene afbeelding door S. Mesdach geschilderd en door D. van Bremden gegraveerd, voorzien met een Latijnsch om- en onderschrift. Bij de reeds genoemde levensbeschrijving van Faukelius, door wijlen Ds. J. Borsius, is mede zijne afbeelding gevoegd, vervaardigd naar eene oude teekening met Oost-indische inkt op perkament, te Middelburg nog voorhanden. De zinspreuk van Faukelius was *honos onus, fasces fasces.* (Eer is last, hooge bedieningen zijn moeijelijk).

Zie W. te Water, *Kort verh. der Herv. Kerk en doorlucht. school te Gent*, bl. 144; A. 's Gravezande, *Geschiedk. berigt aangaande* H. Faukelius, in de *Boekz. der gel. Wereld,* 1765. bl. 166; Schijn, *Geschied. der Mennon.* bl. 438, in de noot; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. bl. 72; *Charterb. van Friesl.* D. V. bl. 331; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* D. II. bl. 6; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 107—110; Ypeij en Dermout, *Geschied. van de Herv. Kerk in Nederl.* D. I. *aanteek.* bl. 216, 549. D. II. bl. 278—283. *aanteek.* bl. 199—205; de Kempenare, *Vlaemsche Kron.* bl. 315; *Naaml. der pred. van Middelburg,* bl. 5; Dr. J. Borsius, H. Faukelius *in zyn leven, karakter en letterk. verdiensten,* in Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. III. bl. 196, 223, 232, 257, D. IV. bl. 186—348; Dezelfden, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 141—146; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 455—460; Muller, *Cat. van godgel. werk. Supplem.* bl. 70; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge.* D. II. bl. 95, 96, 221, 232.

FAURE (Jean) was geheimschrijver van François Ego de Latour d'Auvergne, Markgraaf van Bergen-op-Zoom, en na diens overlijden, in 1710, Baljuw van Standdaarbuiten en ontvanger der polders van den Fijnaart en Heyningen tot aan zijnen dood, welke te Bergen-op-Zoom, in het jaar 1760; voorviel. 's Mans zoon, Mr. J. A. Faure gaf van hem in het licht:

Histoire abregeé de la ville de Bergen-op-zoom, depuis son origine jusqu'a ce jour, avec une idée du fameux siège de 1747 et de ses suites funestes, ainsi que du retablissement de la ville, la Haye, 1761. 12°. Volgens den Heer Hermans is dit werk in eenen sierlijken stijl geschreven, en onderscheidt zich daarin gunstig boven vele andere stede-beschrijvingen, hoezeer het oudheid- en geschiedkundige gedeelte wel wat grondiger en naauwkeuriger kon behandeld zijn.

Zie Hermans, *Geschiedk. Mengelw. over Noord-Brab.* D. II. bl. 16, 42.

FAVAUGE (Clement Alexander de), zoon van Jacobus Josephus de Favauge, Luitenant Kolonel der infanterie, en van Anna Maria Willems, werd te Maastricht den 20sten Julij 1774 geboren. Hij trad in dienst als kadet bij de infanterie in 1786, en ging in 1791 in Fransche dienst over als 1ste Luitenant bij de 18de halve brigade. Na de omwenteling van 1795 nam hij weder dienst bij het Bataafsche leger, waarbij hij als Kapitein werd geplaatst, en maakte met het 1ste bataljon der 7de halve brigade den veldtogt van 1796 in Duitschland mede, embarqueerde in 1797, en was in 1799 tegenwoordig bij den veldtogt in Noord Holland, alwaar hij, bij den aanval op de stelling der Engelschen in de Zijpe, den 10den September eene wonde in de regterzijde bekwam. Vervolgens volgde hij de Bataafsche legerafdeeling naar Oostenrijk in 1805 en 1806, en werd in laatstgemeld jaar geplaatst bij de garde Jagers van Koning Lodewijk, werd daarbij in 1807 tot Luitenant-Kolonel bevorderd, en verplaatst bij het 7de regement infanterie. Als zoodanig was hij bij het leger in Zeeland in 1809.

Bij de inlijving van ons vaderland in het Fransche Keizerrijk werd de Favauge ingedeeld bij het 125ste regement infanterie, doch kort daarna bij het 124ste, waarna hij in 1812 tot Majoor bevorderd werd. Hij maakte als zoodanig in dat jaar den veldtogt in Rusland mede, en in 1813 dien in Duitschland. Na de omwenteling van dat jaar nam hij zijn ontslag uit Fransche dienst, en nu bij het Nederlandsche leger als Luitenant-Kolonel geplaatst, zag hij zich spoedig tot hoogere rangen bevorderd; in 1820 tot Kolonel en in 1825 tot Generaal-Majoor, en tevens eerst tot provincialen Kommandant in Zeeland, en daarna in Noord-Brabant, en in 1829 in Antwerpen.

Vóór het uitbreken der onlusten in de Zuidelijke Provincien, was hij benoemd tot bevelhebber der reserve brigade, voerde bij den togt naar Brussel in de Septemberdagen van 1830 eene kolonne aan, en tweemalen werd daarbij een paard, door hem bereden, doodelijk getroffen. Hij was vervolgens opperbevelhebber der infanterie op de citadel van Antwerpen, tijdens de belegering daarvan in 1832, deelde in de krijgsgevangenschap der bezetting, en werd, na zijne terugkomst in het vaderland, belast met het provinciaal kommandement van Utrecht in 1834, en later met het opperbevelhebberschap in het 1ste groot Militair kommando. Met den rang van Luitenant-Generaal werd hij den 27sten April 1840 gepensioneerd.

De Favauge overleed te Zutphen den 1sten Februarij 1858. Koning Lodewijk schonk hem in 1807 de ridderorde der Unie; door Keizer Napoleon werd hij vereerd met het officierskruis van het Legioen van eer, en door Koning Willem I achtereenvolgens benoemd tot ridder 4de, 3de klasse en kommandeur van de militaire Willemsorde, tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, en versierd met de medaille wegens de belegering van de Citadel van Antwerpen en het Metalen kruis der Nederlanden. Hij was gehuwd met Margaretha Baronnesse van Rhemen, dochter van Wilt Gerrit Jan Baron van Rhemen van Rhemenshuizen, die hem twee zonen en eene dochter schonk.

Zie *Gedenkschr. van de Koninkl. Orde der Unie*, bl. 95; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. III. bl. 177, 193, 613, 749, *Bijl.* bl. 5, uit familieberigten aangevuld.

FAVAUGE (Henri David Theodore de), broeder van den voorgaande, werd te Maastricht den 1sten December 1782 geboren. Hij trad in dienst bij het Bataafsche leger als kadet der infanterie in 1795, en werd als luitenant, bij de inlijving in 1810, bij de Keizerlijke garde geplaatst, waarbij hij tot Luitenant-Kolonel opklom. De veldtogten van 1796 tot 1810 met het Bataafsche, en later met het Hollandsche leger, woonde hij bij, nam deel aan die naar Rusland en in Duitschland in 1812 en 1813, in welk laatste jaar hij tot ridder van het Legioen van eer werd benoemd. Bij Krasnoi werd hij den 17den November 1812 gewond in den linkerarm, en door een geweerschot door het ligchaam, en ook bij Dresden den 26sten September 1813 kreeg hij een schot in den linkerheup. Na Neêrlands herstelling werd hij als Majoor geplaatst bij het 1ste bataljon infanterie, en doorliep verder alle rangen. In 1825 werd hij Kononel en had in dien rang in 1831 het bevel over de 2de brigade 1ste divisie van het leger te velde. Nog vóór den tiendaagschen veldtogt werd hij tot Generaal-Majoor bevorderd, en in 1838 kreeg hij het bevel over de 3de divisie infanterie. Den 8sten october 1842 tot Luitenant-Generaal bevorderd zijnde, werd hem in 1845 het pensioen toegelegd. Ten gevolge van zijn uitmuntend gedrag tijdens de onlusten in Belgie, en toen hij op de Citadel van Luik was, kreeg hij de Militaire Willemsorde 4de klasse, en na den veldtogt van 1831 die van de 3de klasse. Hij was ook ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed te Utrecht den 9den Junij 1855.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. III. bl. 394, 395, 639, 690, uit medegedeelde familieberigten aangevuld.

FAVOLIUS (Hugo) werd geboren te Middelburg den 12den Augustus 1523. Zijn vader, Franciscus genaamd, was van Pisa afkomstig, en zijne moeder eene Zeeuwsche vrouw. Na den grond zijner studien in zijne geboorteplaats gelegd te hebben, werd hij, om zich verder te bekwamen, naar Padua gezonden, waar hij zich op de wijsbegeerte en geneeskunde toelegde. Hij reisde in 1545 naar Rome en Venetië, en ontmoette ter laatstgemelde plaats een zijner vroegere schoolmakkers, Mattheus Laurinus, die Secretaris was bij den Ambassadenr Veltwijk, door Karel V naar de Porte gezonden. Met hen trok hij naar Konstantinopel, bezocht eenige Grieksche eilanden, en keerde over Calabrië naar Venetië terug, van waar hij zich weder naar de Nederlanden begaf. De regering van Antwerpen koos hem in 1563 tot stads-geneesheer, en hij overleed den 10den Augustus 1585. In de Kapel van de kerk der Heilige Maagd te Antwerpen werd hij begraven, en zijn graf met een grafschrift voorzien, hetwelk hij stervende vervaardigde.

Bij de beoefening der geneeskunde was Favolius een verdienstelijk beoefenaar der Latijnsche dichtkunst en fraaije letteren. Zijn voornaamste werk was eene beschrijving in Latijnsche verzen van zijne reis naar Konstantinopel, hetwelk getiteld is:

Hodoeporicon Byzantinum Libris III, Lov. 1563. 8°.

Verder gaf hij in het licht:

Carmen Heroicum de classica ad Naupactum contra Turcas victoria per Joannem Austriacum, Antv, 1572.

Enchiridion theatri orbis terrarum, carmine illustratum, Antv. 1585. 4°.

Acrosticha duo. I in adventum Annae Austriacae; II in lustrationem urbis Antverpianae a Francisco Sonnio, primo ejus episcopo factum, Antv. 1570.

Ook schreef hij nog een boekje, waarin hij handelt over de wijze waarop God met de Profeten gesproken heeft.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 351; Foppens, *Bibl Belgica*, p 491; Boxhoorn *Kron. van Zeel.* bl. 461; de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 56, 67; Saxe, *Onom. Liter.* T, III. p. 459, 460; Hoefft, *Parnas. Latin-Belg.* p. 40; Peerlkamp, *de poët. latin. Neerl.* p. 136. 137.

FAY (Jean), of d'Aufay, was Raad van Karel de Stoute, later van diens dochter, Maria van Bourgondië, alsmede van Maximiliaan en Filips de Schoone. Hij overleed omstreeks 1510, en heeft geschreven:

Discours des actions et querelles d'entre Marie de Bourgoigne, fille de Charles le Hardy, femme de l'Empereur Maximiliaan d'une part, et de Loys XI Roy de France d'autre part. Hetzelve is uitgegeven door Leibnitz, in zijne *Mantissa Codicis Juris Gentium diplomatici*, Hannov. 1702, folio.

Zie de Wind. *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 525, 526.

FAY (Jacob de) was een weinig beduidend dichter uit het midden der achttiende eeuw, van wien voortbrengselen gevonden worden in het eerste en tweede vervolg der *Gedichten vóór en tegen W. van Haren.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 84.

FAYE (Jacob de la) was Theologiae Doctor en Predikant in de Engelsche taal te Utrecht, waar hij in Mei 1784 overleed. Hij wordt genoemd een groot godgeleerde en een der tegenstanders van den vermaarden Toland, blijkens het volgend werk:

Defensio religionis nec non Mosis et gentis Judaicae contra duas dissertationes Joh. Tolandi, Utr. 1709. 8°.

Hij schreef ook:

Lijkpredikatie over Koning Willem III, Utrecht, 1702. 4°.

Predikatie over Leviticus XXV. *vs.* 8, 9 *en* 10 *uit het Engelsch vertaalt. Gedaan ter gelegenheid van 't* 100 *jaarige Jubilé van Uytrecht*, Utr. 1736, 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1748. a. bl. 627; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. IV; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 216.

FEBURE (Phil. le) is de vervaardiger van het:

Treurspel van Lucidorus en Lucella, Leid. 1663. 8°.

Zie *Cat. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 91.

FEDDES (Pieter), of Pieter van Harlingen, werd te Harlingen in 1588 geboren en stierf er in 1634. Hij was een verdienstelijk schilder van historiën en portretten, ook op glas, en een voornaam graveur en etser. In de werken der Friesche geschiedschrijvers, Hamconius en Winsemius, komen door hem gegraveerde platen voor. Er bestaat van hem een portret, in koper gesneden, met het jaartal 1615. Eenige zijner geëtste prentjes komen, met het merk P. Harlingensis, voor.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 117; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FEDDES (S.), waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, deed zich als kunstenaar kennen, door een *Vruchtstuk*, hetwelk te Dresden bewaard wordt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FEDDRIKS (Douwe) was eerst Doopsgezind predikant te Harlingen, daarna te Emden, alwaar hij overleed. Hij was een zeer scherpzinnig vernuft en in de oude schriften wel bedreven. Hij maakte zich vooral bekend door zijn twistgeschrijf met Jan Klaasz van Grouw. Hij schreef:

Des Mennonisten leere of onderwijzinge voor de Doopsgezinde Christenheid; waar in de Leerstucken van hunne Belijdenisse voorgesteld, en door eene uitzuiveringe van alle. aangewreevene vlecken, zonder omwendtsel, aan den dag gebragt worden, en met de Schriftuurplaatzen verrijkt; enz. Amst. (1698). 8°.

Mennonitisch onderzoek op de Korte grondstellingen, die van Dr. Galenus opgesteld zijn, in zijne Verdeedidinge der Christenen, die Doopsgezinden worden genaamd enz. Amst. 1700, 8°.

De rechtzinnigheid van de leere der Mennoniten opgesteld, met de H. Schrift beweezen, en uit de eigene Doopsgezinde Schriften woordelijk vertoond; (tegen de vreemde gemaakte mis-

duidingen van Jan Klaassen *van Grouw, in zijn Boek, genaamd: de* Leere der Doopsgezinden verdeedigd *ens.) met eene zuiveringe van eenige vreemde Misduidingen, en een kort vertoog van* Jan Klaassen's *leer; ens.* Amst. 1708. 8°.
Hij liet in handschrift na:

Harmonie, of overeenstemminge der vier Evangelisten.

Zie H. Schijn, *Geschied. der Mennon.*, bl. 570, 571, 605—610; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgezind. in Holl.* enz. D. I. bl. 278, 295.

FEE (Jonker Floris de la) was in 1656 één der zeven en veertig kunstenaars, die de Haagsche Gildekamer van Pictura hebben opgerigt. Er is van hem geen werk bekend. In 1665 was hij nog lid of confrater van gemeld gild.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FEEKENS (Hendrik), een burger en sedert 1580 Schepen te Breda. Zijn naam staat met roem vermeld in de geschiedenis dier stad. Hij was het die bij den aanval der Spanjaarden in 1581, aan het hoofd van een vaandel jonge lieden, de talrijke en geoefende bende van den Heer van Haultepenne langen tijd weêrstand bood, doch ten laatste den ongelijken strijd met den dood moest bekoopen.

Zie van der Aa, *Herrinner. uit het gebied der geschied.* D. I. bl. 202, 203.

FEEMS (Kapitein) was een der scheepsbevelhebbers op de vloot van den Luitenant-Admiraal van Wassenaar, in 1658 naar het Noorden gezonden. Zijn naam staat vermeld onder die van hen die bij uitstek hun pligt deden, en de op de Zweden behaalde overwinning hielpen bevechten.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 260.

FEISSER (Johannes), geboren te Groningen den 14den December 1773, trad met zijn veertiende jaar in dienst en was met zijn vader Johannes Elias Feisser in garnizoen te Maastricht, gedurende het beleg in 1793, hij als Vaandrig en zijn vader als Luitenant- of Kapitein kwartiermeester. Hij schreef een dagverhaal van hetgeen in de belegerde vesting is voorgevallen, beginnende met November 1792, en eindigende met de vermelding dat, op den 6den Maart 1793, een dankstond werd gehouden over het behoud der stad.

Later van de dienst ontslagen, was hij ongeveer een der tigtal jaren Rijksontvanger, laatstelijk te Veendam, werd omstreeks 1840 op pensioen gesteld, en overleed te Groningen den 2den Julij 1848, bij zijne echtgenoote, Anna Maria Bour, die aldaar den 14den October 1847 overleed, drie zonen en eene dochter nalatende.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land.* D. III. *Bijv. en Verb.* bl. 35, 36: uit medegedeelde berigten aangevuld.

FEITAMA (Dodo) was in 1413 Abt van het klooster te Bloemkamp of Oldeklooster, en wordt genoemd een man vermaard om zijne geleerdheid en goede zeden. Het gebeurde dat die van Bolsward een zijner kloosterlingen, die van adel en zeer bij hem gezien was, om het leven hadden gebragt. Hierover was door den Abt reeds herhaalde malen geklaagd en voldoening geëischt, maar men liet hem klagen. Eindelijk besloot hij zelf wraak te nemen. Hij wapende wat hij kon, en viel onverhoeds des morgens vroeg in de stad. Niemand was op dien aanval verdacht, zoodat hij geen tegenstand ontmoette, eenigen gevankelijk kon wegvoeren en anderen op rantsoen stellen. De geschiedschrijver Winsemius trekt het in twijfel of Feitama zelf de bende heeft aangevoerd. Hoe dit zij, hij had voldoening. De Bolswarders, de schande niet kunnende verdragen van door eene bende monniken gestraft te zijn, trokken gewapend naar het klooster, doch moesten na eenen herhaalden aanval onverrigter zake aftrekken.

Zie (van Heussen en van Rijn) *Oudhed. van Vriesl.* D. II. bl. 29.

FEITAMA (Sybrand), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, was waarschijnlijk de grootvader van zijn naamgenoot die verder volgt. Hij schreef de volgende werken:

Christelijke en stigtelijke Rijmoefeningen, Amst. 1684. 8°. met platen.

Gebed om wel te sterven. Amst. 1685. 8°.

Het Hert aan Jezus zijn beminde geheiligd, Amst. 1685. 8°. m. pl.

Afbeeldingen van Staten, Ambagten en Neeringen, Amst. 1685. 8°.

Zie *Cat. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 242.

FEITAMA (Eduard) was een weinig beduidend dichter, wiens zinspreuk was: *E Fonte sincero* (Uit eene zuivere bron), en die in de eerste helft der achttiende eeuw geleefd heeft. In A. van Halen's *Pan Poeticon* komt een bijschrift van hem voor.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht.* D. II. bl. 84.

FEITAMA (Elias) maakte zich als rijmelaar bekend door zijne bijdragen tot het *Stamboek van* Johanna Koerten.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht.* D. II. bl. 84.

FEITAMA (Mr. Johan) vertaalde uit het Fransch de volgende treurspelen, getiteld:

Theseus, Amst. 1740. 8°.

Themistocles, Amst. 1741. 8°.

Merope, Amst. 1746. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 293; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 91.

FEITAMA (Sybrand), geboren te Amsterdam den 10den December 1694. Zijne ouders, Izaak Feitama en Catharina Rooleeuw, waren deftige en ruim bemiddelde lieden, die in genoemde stad woonden op het Water, in *de Gulden Bril*, daar de Otter in den gevel staat. Voor de predikdienst opgeleid ontving hij reeds vroeg uitmuntend onderwijs, doch zijn zwak lighaamsgestel was oorzaak dat hij verder voor den koophandel, op het kantoor van den voornamen handelaar Jan Willink, bestemd werd. Hij had echter weinig lust in den handel, en daar zijne middelen ruim genoeg waren om onbekrompen te kunnen leven, zeide hij ook dezen vaarwel, en wijdde hij zich geheel aan de beoefening der dicht- en teekenkunst. Hij overleed ongehuwd te Amsterdam den 3den Junij 1758, en werd aldaar den 19den in de Nieuwe Kerk begraven. De dichterlijke voortbrengselen van Feitama zijn de volgende:

Telemachus vertaald in Nederduitsche verzen, Amst. 1733. 4°. herdrukt ald. 1763. 4°. (door Frans van Steenwijk bezorgd).

Toneel Poezij, Amst. 1735. 4°. 2 deelen.

Hendrik de groote, vertaald uit het Fransch naar Voltaire, Amst. 1743. 4°. ald. 1753. 4°. m. pl.

Nagelaten dichtwerken, Amst. 1764. 4°. 3 deelen.

Eenstemmig is het oordeel van alle bevoegde kunstregters over den arbeid van dezen waarlijk verdienstelijken man. Door onvermoeide oefening had hij zijn verstand beschaafd, en zijn geest met kennis verrijkt. Als oorspronkelijk dichter, zoo als hij onder anderen zich kennen deed door zijnen *Fabricius* en zijn zinnespel *de Triomferende Poezij en Schilderkunst*, is hij, behalve om zijne kieschheid, goede smaak en vloeibaarheid, niet te roemen. Wel zijn zijne stukken bestand tegen den scherpsten toets des verstands, doch zij treffen weinig en laten de ziel in eene zachte kalmte. Door zijne berijmde vertalingen verwierf hij zich veel roem. Zijn *Telemachus* werd algemeen bewonderd en geprezen, en zijn *Henrik de Groote* mag een meesterstuk genoemd worden. Jammer is het dat hij zich door te groote kieschheid en wantrouwen omtrent zijne werken liet vervoeren tot eene jarenlange beschaving en verbetering der beide genoemde stukken, die daar door wel toenamen in oordeel, verstand, juistheid en smaak, maar in vinding, stoutheid, verheffing en geestdrift aanmerklijk verloren. Met dat al onderschrijven wij gaarne het oordeel van den oordeelkundigen de Kruijff, dus luidende: »Feitama, wiens stukken meer juist dan treffende, meer vloeijend dan verheven, meer behaaglijk dan verrukkende zijn, is, over het geheel beschouwd, zijner verkregene achting niet onwaardig, schoon de verdiensten des oorspronkelijken dichters die des kundigen vertalers niet kunnen evenaarden."

Geheel zijn leven wijdende aan de fraaije letteren, oefende Feitama eenen belangrijken invloed op zijne tijdgenooten uit. Hij was niet alleen de vriend van alle vermaarde mannen van zijnen tijd, maar ook de vraagbaak van jeugdige dichters, welke hij gewoon was te onderwijzen, en die hem eerden en vreesden. Het was uit zijne school, zegt Witsen Geysbeek, dat de vloeijende versificatie, de naauwkeurige inachtneming der taalregelen, de angstvallige naauwgezetheid op beuzelachtige kleinigheden, en de overdrevene beschavingszucht voortkwamen, die gedurende het grootste gedeelte der achttiende eeuw, de stoutste geniën, de van Haren's uitgezonderd, gekromd hielden onder het juk eener dorre taal- en rijmvitterij, en waaraan het

verval der dichtkunst te wijten is, die men integendeel waande daardoor tot den hoogsten trap van bloei en luister te verheffen."

Naar de gewoonte der rederijkers teekende Feitama zijne werken met een zinspreuk: *Studio Fovetur Ingenium.* (Het verstand wordt door oefening gekweekt). De eerste letters dezer drie woorden geven zijnen naam, Sybrand Feitama Izaakszoon, te kennen. Feitama was insgelijks een uitmuntend beoefenaar en voorstander der teekenkunst. Vele ordonnantiën voor prenten van zijne uitgegevene werken heeft hij zelf geteekend, en zijn, naar het oordeel van den heer Kramm, goed geordonnanceerd. Zijne voortbrengselen staan bij voorname liefhebbers in achting, en worden in beroemde kabinetten gevonden.

De afbeelding van Feitama ziet op verschillende wijzen het licht. Zijn portret, door H. Pothoven in 1752 geschilderd, en door Houbraken in 1760 gegraveerd, heeft het volgende onderschrift van zijnen vriend Frans van Steenwijk:

Zie hier een ijveraar voor de eer der poëzij;
Haar schutsheer, 't zij ze sprak door verwen en penseelen,
Of in een woordenschilderij;
Hem die door heldenzang, door treur- en zinnespelen,
Het hart als kunstig tolk en dichter wist te streelen.
Den nijveren Feitama, den Aristarch van 't IJ;
Wiens leerzaam voorbeeld toont, in zijn doorwrochte werken,
Dat ware deugd en kunst elkander spelend sterken.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. XI. bl. 402—405; J. de Kruiff, *Lev. van S. Feitama*, in de *Lev. der Ned. Dichters*; Kok, *Vaderl. Woordenb. Bijv.* D. II. bl. 123; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 117—123; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 294—305; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetensch.* D. II. bl. 117, 118, 160, 161; Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.* bl. 246, 247, 349; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. bl. 234, *Aanteek.* bl. 566; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 92, 93; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 85; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FEITH (Everhard) werd geboren te Elburg op het laatst der zestiende eeuw, en oefende zich reeds vroeg in de wetenschappen en de talen, waarin hij, bijzonder in de Grieksche en Hebreeuwsche, groote vorderingen maakte. Hij studeerde vervolgens te Bearn in Frankrijk, en verliet die Hoogeschool met een zeer loffelijk getuigschrift. Voornemens zijnde naar zijn vaderland terug te keeren, werd hij daarin door den oorlog verhinderd, en hij begaf zich weder naar Frankrijk, waar hij, te Rochelle, onderwijs gaf in de Grieksche taal en de genegenheid van de beroemdste mannen van zijnen tijd verwierf. Op zekeren dag, van een knecht vergezeld, buiten Rochelle wandelende, werd hij in een burgerhuis geroepen, en is daar zeker vermoord; althans hij is er nooit meer uitgekomen, niettegenstaande de overheid alle mogelijke onderzoek deed. De volgende werken zien van hem het licht:

Antiquitatum Homericarum Libri quatuor, Lugd. Bat. 1677. 12o; idem Amst. 1720, 12o; idem Argent. 1743. 8o en opgenomen in den *Thes. antiq. Graec.* van Gronovius 6de deel, (Amst. 1726. 8o) Dit werk is het eerst aan het licht gebragt door Feith's naneef, Hendrik Bruman, van wien wij vroeger handelden.

De Atheniensum Republica.

Commentarii de Antiquitatibus Atticis.

De tijd en plaats van uitgave dezer laatste werken is niet bekend; misschien zijn ze nimmer uitgegeven. De hier volgende personen van dien naam behooren allen tot zijn geslacht.

Zie Ferwerda, *Cat. Univers.* D. I. St. VII. bl. 226. Saxe, *Onom. Lit.* T. IV. p. 124; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 118, 119; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 273.

FEITH (Hendrik) was Burgemeester van Elburg, en werd in 1618 Curator der Geldersche Hoogeschool. Volgens Cunaeus was hij een der voornaamste Nederlandsche Regtsgeleerden van zijnen tijd, en muntte hij in verschillende vakken uit; ook was hij een dergenen die door de Staten verzocht werden tot het overzien der *Geschiedenis van Gelderland* door Pontanus. Hij was van 1618 tot 1628 met Gerrit Feith, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, en anderen te 's Hage werkzaam voor de stad Hattem, over het verkrijgen van subsidie, om den, voornamelijk sedert den zwaren brand van 1587, deerlijk vervallen staat der stads woningen, muren en vestingwerken op te heffen. Zijne brieven, tengevolge van die zending, aan de stad Hattem geschreven, zijn vroeger in Nijhoff's *Bijdragen* medegedeeld, en bevatten belangrijke mededeelingen aangaande de merkwaardige zaken, welke zij gedurende hun verblijf te 's Hage zagen gebeuren of daar uit het buitenland vernamen.

Zie Vonck, *voorreden tot de Beschrijv. van Doesburg door* A. Huygen, bl. LXIX; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogesch.* D. I. bl. 35; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Gesch. en Oudheidk.* D. VIII. bl. 129—159.

FEITH (Andreas), Doctor der regtsgeleerdheid, werd den 14den October 1690 door Curatoren der Geldersche Hoogeschool tot Secretaris der Academie aangesteld. In 1696 werd het Rentmeesterschap daarbij gevoegd, welke bedieningen hij tot aan zijnen dood, die in 1703 plaats had, bekleedde. In eerstgemelde betrekking woonde hij de vergaderingen van den Senaat bij, hield daarvan aanteekening, en vaardigde uit diens naam brieven en programmata uit. Hij was de steun der Hoogeschool die aan hem de grootste verpligting heeft. Hij was in 1686 gehuwd met Margaretha van Hoolwerff, dochter van den Burgemeester van Harderwijk.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool.* D. I. bl. 313, 345, D. II. bl. 178.

FEITH (Maria Catharina) behoorde tot het geslacht van den voorgaande, werd geboren in 1664 en was de dochter van Dibbolt Feith en Catharina van Ommeren. Zij huwde eerst in 1700 met haren neef Arent Feith en daarna met Gerrit Baron Witten, beiden burgemeester te Elburg. Zij overleed te Elburg den 25sten Augustus 1733, waar hare nagedachtenis in zegening blijft, door de stichting van het aldus genaamde *Feithenhof*, waarin 24 oude lieden in verzorgd worden. Ook vermaakte zij aan de Diaconie der stad de tienden in de buurschap Aperloo. Zij was de laatste die in het prachtige familiegraf in de kerk te Elburg werd bijgezet.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

FEITH (Rhijnvis), geboren te Zwolle den 7den Februarij 1753, was het eenige kind van Mr. Pieter Feith, ontvanger van de Convoijen en Licenten en Gemeentsman te Zwolle, en van Elisabeth Spaar. Zijn grootvader was Dr. Rhijnvis Feith, Burgemeester van Zwolle, de eerste van zijn geslacht die zich uit Elburg aldaar vestigde. Zijne ouders, door verstand en regtschapenheid uitmuntende, boezemden hun zoon, reeds in zijne vroege jeugd, die warme godsdienstige gevoelens in, welke later zoo zeer in zijne gezangen, schriften en leven doorstraalden. Het voorbereidend onderwijs te Zwolle genoten hebbende, vertrok hij naar de Latijnsche school te Harderwijk, waar de Conrector G. Knoop hem in twee jaren niet alleen zoo ver bragt, dat hij, indien zijn jeugdige leeftijd dit niet belet had, toen reeds naar de Hoogeschool zoude hebben kunnen vertrekken, maar ook, door somwijlen de lier ter hand te nemen, de eerste lust tot dichten bij den jongen Feith opwekte.

Vóór zijn vertrek naar de Hoogeschool ontving Feith eenig regtsgeleerd onderwijs van den Praeceptor der Latijnsche school te Zwolle, van der Klaauw, en legde zich verder aan de Leidsche Academie, vooral onder Bavius Voorda, op de regtsgeleerdheid toe, in welke wetenschap hij den 13den Augustus 1770, en dus op ruim zeventien jarigen ouderdom, den graad van Doctor ontving, na het verdedigen eener Dissertatie: *de querela inofficiosi testamenti.* Hij keerde hierop naar Zwolle terug, terwijl hij, den 17den November 1772, in het huwelijk trad met eene zeer beschaafde vrouw, Okje Groeneveld, dochter van Heinrich Groeneveld, lid van het hoogste lands-collegie in Oost-Friesland en woonachtig te Weener. In 1780 werd hij Burgemeester van zijne geboorteplaats, en naderhand ontvanger der Convooijen en Licenten. Hij woonde echter meestal op zijn geliefd buitengoed Boschwijk, waar hij zich met de letteroefeningen en inzonderheid met de dichtkunst bezig hield.

Wij hebben het meermalen gezegd dat ons plan niet medebrengt om de verdiensten van dichters door uittreksels uit hunne werken te staven. Vooral bij een man als Feith zou zulks voor ons ondoenlijk zijn. Waar zouden wij beginnen of eindigen, en waartoe zou het noodig zijn, daar zulks elders uitvoerig geschied is, en wij bovendien liever al de gedichten van Feith in ieders handen wenschen, dan slechts enkele stukken aan te prijzen; want voorzeker, alles wat Feith gedicht heeft mag aan allen aanbevolen worden. Hij toch was, zóó zegt de heer Siegenbeek van hem, een zanger, wiens verhevene, welluidende en uit het hart gevloeide dichtstukken niet slechts in uren van uitspanning de strelendste verlustiging verschaffen, maar tevens de ziel met de edelste aandoeningen en gewaardingen van menschelijkheid, godsvrucht en vaderlandsliefde vervul-

len, de liefde tot deugd en het gevoel harer grootsche bestemming in dezelve verlevendigen. En door die woorden zijn 's mans groote verdiensten gekenmerkt. Vaderlandsliefde vervulde van zijne vroegste jeugd zijne ziel. Als godsdienstig dichter deed Feith zich kennen door die heerlijke voortbrengselen van zijn hart, die wij, behalve in zoo menig dichtstuk, aantreffen in den bundel Evangelische Gezangen, bij de Hervormden in gebruik, tot welks vervaardiging hij door de Overijsselsche Synode aan de commissie daartoe werd afgevaardigd. Ook als treurspel- en lierdichter muntte Feith uit door eene reeks van liederen, wier echt verhevene en mannelijke toonen hem de onsterfelijkheid hebben verzekerd.

Was Feith als dichter groot, en schitterde hij onder de vele sieraden der vaderlandsche dichtkunst steeds als eene ster van den zuiversten en grootsten luister, niet minder verdienstelijk was hij als prozaschrijver. Ook als zoodanig blinkt zijn echt christelijk gevoel, zijne deugd en godsdienstzin heerlijk uit. Gelijk hij meermalen als dichter het eeremetaal, op door hem beantwoorde prijsvragen, verwierf, zoo ook viel hem zulks dikmaals te beurt, wanneer hij zich als staatkundig, wijsgeerig schrijver, opregt godgeleerde en als verdienstelijk beoefenaar der schoone letteren kennen deed. Tot bewijs van al het door ons aangevoerde, kunnen 's mans uitgegevene werken strekken, waarvan wij nu eene zooveel mogelijk naauwkeurige, chronologische lijst laten volgen:

Vergankelijkheid van het heelal en de voortreffelijkheid van het verstand, Leiden, 1777. 8°.

Aan mijn vaderland, bij de oprichting van den Huishoudelijken Tak der Haarlemsche Maatschappij, Leiden, 1778. 8°. 2de druk.

Lierzang op het Tweede Eeuwgetijde van de Utrechtsche Unie, Leid. 1779. 8o.

Zegezang, ter verjaring der Overwinning op de Doggersbank, Leiden, 1782. 8°.

Ter nagedachtenis van Jonkvr. J. C. de Lannoy, z. pl. of j.

Verhandeling over het Heldendicht, Leiden, 1782. 8°. herdrukt Amst. 1809. 8o. Met goud bekroond door het taal- en dichtlievend Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen.*

Fanny, een fragment, Amst. 1783. 8°. 2de druk ald. 1788. 8o. 3de druk ald. 1826. 8°.

Julia, Leid. 1783. 8o. met pl. herdrukt Amst. 1792. 8°. met pl.

Brieven over verschillende onderwerpen, Amst. 1784. 8o. 6 deelen. Herdrukt 's Hage. 1793. 8o. 6 deelen.

Thirsa, of de zege van den godsdienst, Treurspel. Amst. 1784. 8°. 4de druk. 1822. 8o.

Dagboek mijner goede werken, in rekening gebragt bij God tegen den dag der algemeene vergelding, Amst. 1785. 8°. 4de druk Amst. 1833. 8o.

De Patriotten, tooneelspel, Amst. 1785. 8o. (zonder zijn naam uitgegeven).

In hetzelfde jaar dat het laatstgenoemde van hem het licht zag, behaalde Feith, bij het Leidsch Genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, een gouden en een zilveren eerepenning, voor zijn *lofdicht op de Ruiter*, in Alexandrijnsche verzen en in een lierzang. Deze medailles werden door den dichter beleefdelijk geweigerd. Het Genootschap echter, deze dubbele overwinning willende vereeuwigen, bood hem de penningen in was afgedrukt, in eene zilveren doos aan, waarop het afbeeldsel van de Ruiter kunstiglijk was gestipt, met het eenvoudig, maar veelbeteekenend opschrift: *Met dezen vereeuwigd.*

Ferdinand en Constantia, Amst. 1785. 8°.

Lierzang op het verbond met Frankrijk, Amst. 1787. 8°.

De vriend van het vaderland, (een weekblad) Amst. 1787. 8°.

Romances, op muziek gebragt door C. F. Ruppe, Haarl. 1787. 8°. Herdrukt Zutph. 1806. 8°.

Poëtisch Mengelwerk, Amst. 1778. 8o. met pl.

Zedelijke verhalen, Amst. 1788. 8°. 2 deelen.

Lofrede op Jacob Cats, geplaatst vóór diens werken. Amst. 1790. 12°.

Lady Johanna Gray, Treurspel, 's Hage. 1791. 8°. met eene pl.

Het Graf, in vier zangen, Amst. 1792. 8°. 2de druk, 's Hage, 8°. Vertaald in het Hoogduitsch door den Heer von Eichstorff, en in het Fransch door Clavareau.

(Met Jacobus Kantelaar) *Bijdragen ter bevordering der schoone kunsten en wetenschappen*, Amst. 1793—1796. 8o. 3 dln.

(Zonder naam) *Aan Frankrijk, Lierzang*, (20 Mei 1793). Amst. 1793. 8°.

Ines de Castro, Treurspel. Amst. 1793. 8°. met eene pl.

C. Mucius Cordus, of de verlossing van Rome, Treurspel, Amst. 1795. 8o. met eene pl.

Oden en Gedichten, Amst. 1796—1814. 5 deelen 8o.

Over den betamelijken invloed van het Burgerlijk bestuur op zaken van godsdienst; deszelfs aard en uitgestrektheid; met zilver bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van Teyler's Godgeleerd Genootschap*, D. XVII. Haarl. 1797. 4°.

Verhandeling over de kracht van het bewijs voor de waarheid en goddelijkheid der Evangelie-leer, ontleend uit de wonderwerken van Jezus Christus en de Apostelen; met zilver bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van het Haagsch Genootschap*, 's Hage en Amst. 1801. 8°.

De ouderdom, in zes zangen, Amst. 1802. 8o. Herdrukt 's Hage, 1819. 8°.

Godsdienstige begrippen en praktijken noodig voor deugd en goede zeden, vooral bij een vrijeren regeringsvorm, ook bij de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving, beschaving en opvoeding, met goud bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van Teyler's Godgeleerd Genootschap*, D. XX. Haarl. 1802. 4°.

Proeve van eenige gezangen voor den openbaren Godsdienst, Amst. 1804. 8°. 2 deelen.

(Uit dezen bundel zijn 36 gezangen opgenomen in den bundel *Evangelische Gezangen*, bij de Hervormden in gebruik).

(Met Kantelaar) *Ode aan* R. J. Schimmelpenninck, 's Hage 1805. 8°.

Brieven aan Sophie, over den geest van de Kantiaansche wijsbegeerte, Amst. 1806. 8o.

(Het was dit werk waartegen den Hoogleeraar J. Kinker zijne *Brieven van Sophie aan Feith* (Amst. 1807. 8°.) schreef).

Aan Louis Napoleon, Lierzang, 's Hage, 1807. 8°.

Verhandeling over de verbreiding der Evangelie-leer over den aardbodem, Amst. 1809. 8°.

De opwekking van Lazarus, Haarl. 1811. 8°.

Verlustiging van mijnen ouderdom. Haarl. 1818. 8°. Herdrukt ald. 1821. 8°. idem 1826. 8o.

Uitboezeming van mijn hart, bij het afsterven van de Hertogin van Brunswijk, 's Hage. 1819. 8°.

De eenzaamheid en de wereld, Haarl. 1821. 8°. Herdrukt ald. 1824. 8°.

(Met Mr. B. H. Lulofs) *Redevoering en dichtregelen ter gelegenheid van het vijf en twintig jarig feest van het departement Groningen der maatschappij: tot Nut van 't Algemeen*, Gron. 1820. 8°.

Op den dood van de Prinses Douairière van Oranje-Nassau, 's Hage. 1821. 8°.

Er bestaat ook eene uitgave van Feith's *Dicht- en Prozaische Werken*, Rott. 1824. 8°. 11 deelen, en eene te 's Hage 1825 in kl. 8°. met 2 supplementaire deelen, bevattende de *Bijdragen* met Kantelaar uitgegeven.

Na zooveel door den druk te hebben bekend gemaakt, overleed Feith te Zwolle den 8sten Februarij 1824, nadat hem zijne gade, die hem negen kinderen schonk, op den 12den Junij 1813 door den dood ontrukt was. Niet alleen door zijne talrijke vrienden en hoogschatters, die hem beminden om zijn zacht en toegevend, minzaam en edelmoedig en geheel voor de vriendschap gevormd gemoed, maar door schier de geheele bevolking werd zijn sterven betreurd. Uit de bijdragen zijner vereerders werd, onder opzigt van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Zwolle, op het nieuw aangelegde kerkhof, buiten de Diezerpoort aldaar, ter zijner eere een gedenkteeken opgerigt, hetwelk door de kunstrijke hand van den beeldhouwer P. J. Gabriel is vervaardigd, en op den 26sten October 1825 plegtig werd ingewijd. De afbeelding van Feith ziet op meer dan eene wijze het licht. Hij was ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en lid van meest alle geleerde Genootschappen en Maatschappijen hier te lande.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van J. Wagenaar*, D. XXIV. bl. 257; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 406—416; Oostkamp, Bourdeau en Wispelweij, *Hulde aan de Nagedachtenis van Mr. Rhijnvis Feith*, (Zwolle 1824. 8°); van Hall en anderen, *Gedenkzuil voor Mr. Rhijnvis Feith*, (Leeuw. 1824 8°) met portr.; J. van Harderwijk, Rz. *Herinn. aan Feith*, (Rott. 1824 8°); *Algemeene Konst- en Letterb.*

1824, D. I. bl. 114, 131, 247, 1825, D. II. bl. 294, 1826, D. I. bl. 21; Siegenbeek, in de *Hand. der Jaarl. Vergad. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 1824, bl. 35—37; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 37; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 281, 338, 339; Collot d'Escury, *Holl. Roem,* D. III. *Aant.* bl. 244, D. IV. St. I. bl. 92, St. II. bl. 335—344 *Aant.* bl. 348, 349, 465, 478—481, D. V. bl. 402; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.* D. V. bl. 262, 286, 299; *Aanhangs. op het Woordenb. van Nieuwenhuis,* D. II. bl. 625—629; de Jong, *Alphab. lijst van Boek.*; Brinkman, *Alph. lijst. van Boek.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 85—153; *Overijss. Alm. voor oudheid en Letter.* 1840, bl. 99, met eene afbeelding van het bovengenoemde gedenkteeken; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 268, 269, 281, 321, b. bl. 93, D. II. bl. 576, 1ste *verv.* bl. 36, 2de *verv.* bl. 49; *Cat. der Bibl. van Mr. Robidé van der Aa* bl. 136, 137; *Cat. der Bibl. van Tollens,* bl. 33, 34; *Cat. der Bibl. van van Leeuwen,* bl. 37, 83; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 114; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 460—463; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 85, 313.

FEITH (Hendrikus Octavius), zoon van den voorgaande, werd geboren te Zwolle, den 19den November 1778. Hij studeerde te Groningen, en werd er den 8sten Februarij 1800, na het verdedigen eener Dissertatie *de Tyrannide,* tot Doctor in de beide Regten bevorderd. Spoedig daarop werd hij aangesteld tot Regter van de drie Waarden en Commerzijl, Ezinge en Hardeweer en Feerwert in de provincie Groningen, voor welke betrekking hij weldra bedankte, zich bij de nieuwe regterlijke organisatie als advocaat te Groningen nederzette, en aldaar gedurende een reeks van jaren de vertrouwde pleitbezorger en welsprekende regtgeleerde was. In 1838 tot lid van het toen opgerigte provinciaal geregtshof benoemd, deed hij zich steed als een practisch regtsgeleerde en scherpzinnig en ijverig regter kennen, tot dat ligchamelijke verzwakking hem, slechts veertien dagen voor zijnen dood, noodzaakte zijne werkzaamheden te staken.

Ook buiten den kring zijner regterlijke betrekking werd Feith tot belangrijke posten geroepen. Reeds in 1815 werd hij Curator der Latijnsche scholen, uit welke betrekking hij, op zijn verzoek in 1845, werd ontslagen. In 1827 werd hij lid van den Raad der stad Groningen, bekleedde die betrekking tot 1847, als wanneer hij, wegens familiebetrekkingen in den Raad daarvan afstand deed. Van den 1sten Junij 1829 nam hij als lid der provinciale Staten een ijverig deel aan de behartiging van de aangelegenheden der provincie, waaraan hij nog naauwer werd verbonden, toen hij door den koning in 1832 tot haren Archivaris werd benoemd. Ook viel hem in 1840 de eer te beurt, geroepen te worden tot lid van de dubbele Kamer der Staten-Generaal bij de herziening der Grondwet, en in 1846 verkozen te worden tot Curator der Groningsche Hoogeschool.

Als lid van kerkelijke collegien, gestichten van weldadigheid, genootschappen en vereenigingen ter bevordering van kunsten of wetenschappen zag Feith zich meermalen geroepen, en betoonde hij zich steeds een ijverig, bereidwillig en degelijk medearbeider, voorganger of begunstiger van derzelver belangen. Wat hij eerst zes jaar als lid, daarna een en twintig jaren als voorzitter van de Hoofddirectie van het Instituut voor Doofstommen gedaan heeft, mag vooral niet worden vergeten. Met hart en ziel was hij voor de belangen der ongelukkige doofstommen in den weer, en zoo lang die inrigting bestaat zal de naam van Feith daar in gezegend aandenken blijven. En vond de nederige man reeds belooning genoeg voor zijn rusteloos streven, in de erkenning zijner verdiensten door allen die met hem medewerkten of voor wie hij werkte; zijne verdiensten werden ook erkend door Koning Willem I, die hem tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw verhief.

Bij zooveel en zoovelerlei arbeids vond Feith nog den tijd om een aantal belangrijke geschriften zamen te stellen. Wij laten daarvan eene zooveel mogelijk naauwkeurige chronologische lijst volgen.

Redevoering over den pligt, welke op alle leden van de burgerlijke maatschappij gelegd is, om in dezelve, zooveel zij vermogen, bij te dragen ter voortplanting der deugd, en ter verlichting van het verstand; uitgesproken ter gelegenheid van het 25 jarig feest der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Gron. 1809. 8°.

(Met Mr. T. H. Tresling) *Memorie van Rechte, inhoudende de gronden, waarom de eigenaren van landen, in het departement van de Wester-Eems gelegen en onder eene zoo genoemde vaste en altoos durende beklemming uitgedaan, van oordeel zijn dat deze hunne goederen uit krachte van de wet van den 18den December 1790 niet afkoopbaar zijn, noch ter bewaring van dezelven in de hypotheken registers behoeven ingeschreven te worden,* Gron. 1813. 8°.

Redevoering, uitgesproken ter gelegenheid van het 25 jarig feest van het Departement Groningen der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, den 8sten van Louwmaand 1817, *over de inrigtingen, welke, van oudsher in deze Provincie, maar bijzonderlijk in deze stad, ter bevordering van kunsten en wetenschappen zijn daargesteld, met vele oudheid- en geschiedkundige aanteekeningen,* Gron. 1819. 8o.

Memorie van regte, over eenen eisch tot afscheiding van een deel eener beklemming bij Saisie-immobilière, gearresteerd ten laste van den te boek staanden meyer, Gron. 1824. 8°.

(Met anderen) *Memorie van Regte over het Erfpachtsregt ingevoerd bij de wet van* 10 *Januarij* 1824 *met betrekking tot de Groninger vaste beklemming,* Gron. 1831. 8°.

Het Groninger beklemregt; of verzameling van Staats-resolutien, en andere, tot het beklemregt betrekkelijke stukken, met aanteek. voorzien, Gron. 1828 en 1837, 8°. 2 deelen.

Redevoering bij de viering van het vijftig jarig bestaan der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, over den voortgang die er ten allen tijde in de beschaving en ontwikkeling der menschheid is aanwezig geweest, en onze maatschappij als dezen voortgang ondersteunende en bevorderende, gehouden den 19den *November* 1834, Gron. 1836. 8°.

(Met Prof. A. Ypeij) *Oudheden van het Gooregt en Groningen, ontleend uit den giftbrief van Hendrik III aan de St. Martenskerk van Utrecht, van den jare* 1040. Gron. 1836. 8°.

Over de karspellasten van Grijpskerk enz. met eene bijlage over het collatieregt van Grijpskerk, en eene verhandeling over de oude jaartaksen en de voormalige verponding in deze Provincie, Gron. 1840. 8°.

Geschiedkundig betoog dat de Priesteren reeds voor de 15de eeuw, in de Vriessche landen, tusschen het Vlie en de Wezer, zoo als overal elders, leefden in den ongehuwden staat; geplaatst in het 6de deel der *werken van het Genootschap: Pro excoldendo Jure patrio* (Gron. 1840.)

Redevoering uitgesproken op het feest gevierd bij het 50 *jarig bestaan van het Instituut voor doofstommen te Groningen op den* 22sten *van Hooimaand* 1840. Met aanteekeningen. Gron. 1841. 8°.

Aan de Hervormde Gemeente in Nederland, Gron. 1843. 8°.

Gedachten over de toelating van jonge lieden tot de Hoogescholen en Athenaea, en het deswege ingevoerd staatsexamen bij koninklijk besluit van den 23sten *Mei* 1845, Gron. 1845. 8°.

De stem eens staatburgers over het ontwerp van gewijzigde Grondwet, Gron. 1848. 8°.

Handboekje over het beklemregt ten dienste van eigenaren en beklemde meijers, Gron. 1848. 8°.

Behalve deze werken gaf Feith nog de volgende kleine stukjes uit, die hem den naam van vaderlandsch geschied- en oudheidkundige waardig maakten. Zij zijn getiteld:

Korte schets van de oude gewoonte, om in houten gebouwen te wonen, en van derzelver overgang tot steenen woningen voornamelijk in Groningen; geplaatst in Nijhoff's *Bijdragen voor Vaderl. Geschied. en Oudh.* D. I. bl. 209.

Over het noodgeschrei; geplaatst in den *Gron. Volks Almanak* 1837. bl. 116.

Over het gebouw voor het geregtshof te Groningen, geplaatst in den *Gron. Volks Almanak,* 1842.

Bijdrage tot de Geschiedenis der Groningsche Stads en Provinciale Munt; geplaatst in denzelfden *Almanak,* 1844. bl. 86. 1845. bl. 85.

Regeringsboek, geplaatst achter den *Groningschen Regerings Almanak* 1834—1849.

Over den grond waarop thans een nieuw academie gebouw voor 's Rijks Hoogeschool te Groningen wordt opgerigt, geplaatst in eene bijlage tot de *Gron. Courant,* Nov. 1846.

Eindelijk werd nog na zijnen dood, door zijn zoon Mr. H. O. Feith, Advokaat en Archivaris te Groningen, uitgegeven, een door hem zamengesteld werkje, getiteld:

De akademie van Groningen; hare grondslagen en regten en de gevolgen, welke uit hare opheffing zouden voortvloeijen, Gron. 1849, 8°.

Het blijkt uit de optelling van 's mans verschillende betrekkingen en de lijst zijner geschriften, dat Feith een zeer werkzaam leven heeft doorgebragt. Hij was nimmer ledig en besteedde ieder oogenblik nuttig. In de acht en dertig jaren na

zijne promotie, vooral in de eerste jaren, had hij eene zeer drukke praktijk, maar vond zelfs toen den tijd om zich aan de studie toe te wijden. Als Advocaat was hij, wegens zijne kunde, braafheid en regtschapenheid, zeer gezien, en zelfs door buitenlanders werd hij over ingewikkelde regtzaken meermalen geraadpleegd. Hij was een zeer begaafd redenaar, hield zijne pleidooijen meestal uit het hoofd, en boeide zijne toehoorders door eene duidelijke, welluidende, krachtige en overredende voordragt. Als mensch bezat Feith mede uitstekende eigenschappen. Hij was voor de lijdende menschheid een krachtig beschermer. In den omgang was hij vriendelijk, voorkomend, van een opgeruimd humeur, spraakzaam, en door zijne wetenschappelijke kennis zoowel als door zijne groote belangstelling in nuttige zaken, aan ieder aangenaam. Zelden verliet men hem zonder iets van hem te hebben geleerd. Nederig van aard, stelde hij zich nimmer op den voorgrond, maar wilde gaarne van anderen leeren.

Voor zijn huisgezin leefde Feith. Dáár was hij te huis, dáár vond hij ontspanning na velerlei arbeid; maar ook dáár was hij nuttig werkzaam. Veel werk maakte hij van de huisselijke godsdienst, even als van de openbare. In zijne denkwijze was hij liberaal, maar stelde een onwankelbaar vertrouwen en een vast geloof in het Evangelie.

Feith overleed te Groningen op den 27sten Maart 1849; zijne afbeelding, naar van Wicheren, gelithographieerd door J. Ensing, ziet het licht. Zijne vrouw Harmanna Maria Meurs, met wie hij kort na zijne promotie gehuwd was, schonk hem zes zonen, die, met uitzondering van een die jong stierf, allen in belangrijke betrekkingen geplaatst zijn, en drie dochters, waarvan er eene op negentienjarigen ouderdom overleed.

Zie *Prov. Gron. Cour.* 30 *Maart* 1849; *Gron. Cour.* 30 *Maart* 1849; het tijdschr. *Gruno* 1849, bl. 125—138; *Handel. der Alg. Jaarl. verg. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* bl. 114—128; *Jaarb. van het Koninkl. Nederl. Instit.* 1850, bl. 95, de Jongh, *Alph. Naaml. van Boek.* bl. 168, *Supplem.* bl. 40; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 100, D. II. bl. 166, 167, 209, 282, 603, 1ste *Bijv.* bl. 82, 115, 2de *Bijv. b* 136; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 85.

FEITSMA. Zie de personen van dien naam op FEYTSMA.

FELISIUS (MATTHIAS). Zie CATS (MATTHIJS).

FELSIUS (MATTHIAS). Zie CATS (MATHIJS).

FELTZ (Kapitein Baron VAN DER) was bevelhebber op 's lands oorlogschip *Alphen* van zes en dertig stukken, hetwelk in 1778 bij het eiland Curaçao in de lucht sprong. Niet één der officieren werd daarbij behouden. Men wil dat dit ongeluk veroorzaakt was door ongenoegen tusschen de beide konstapels, waarvan de tweede wel eens blijken van verstandsverbijstering gegeven en zijnen makker den dood gezworen had. De Baron van der Feltz wordt genoemd een kundig officier.

Zie Stuart, *Vaderl. Histor.* D. III. bl. 228, 229; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. V. bl. 409, 410.

FEMMESZ (JAN CORNELIS) ging met Thomas Thomasz eene weddingschap aan, dat hij gedurende een geheel jaar zijn verblijf zou houden op zeker zand aan de Noordzee, tusschen de eilanden Terschelling en Ameland, zonder iemand bij zich te hebben. Hij vertrok op den 11den Junij 1610 met schipper Freric Jetzes derwaarts, bouwde er eene houten woning, die hij door middel van een vijzel naar verkiezing kon opwinden, doch bevond zich meermalen in zulk levensgevaar, dat hij zich aan zijn huisje vastbond, in de hoop dat zijn ligchaam, aan het strand drijvende, nog begraven zou worden. Hij kwam evenwel met den schrik vrij, en vond zijn eten in visch, die hij in menigte kon vangen. Toen den 11den Junij 1611 daar was, kwam dezelfde schipper, die hem gebragt had, hem halen, en keerde hij twee dagen daarna in Friesland weder. Men leest niet wat hij voor het wagen van zijn leven ontvangen heeft. De geschiedschrijver Winsemius, die het verhaal van deze zeldzame weddingschap bewaard heeft, vermeld er bij dat Gedeputeerde Staten van Friesland hem bevolen hadden zijn huisje af te breken, uit vrees hetzelve door de schippers voor een zeebaak zou worden aangezien; »doch sulx is door instructie ende doordien dat de persoon mitsgaders de sake bij velen gerecommandeert wierde, achter gebleven."

Zie Winsemius, *Chronijk van Friesl.* bl. 879.

FEMMESZ (GERRIT), welligt een bloedverwant van den voorgaande, was bevelhebber op *de Gouden Leeuw* van 48 stukken, en nam deel aan den togt naar Denemaken, in 1656 onder den Luitenant-Admiraal van Wassenaar. Hij was tegenwoordig bij den zeeslag in de Sond, en kreeg, na het sneuvelen van Pieter Floriszoon, het bevel op diens schip. Zijn naam komt voor onder die der kapiteinen die zich daarbij dapper gekweten hebben.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 99, 155; (L. van den Bos) *Lev. en daden der Zeeheld.* D. II. bl. 131, 135.

FENACOLIUS (JOHANNES), of van der Vennecool, was de zoon van Leonard van de Vennecool, en werd volgens Foppens te Delft, en volgens Paquot te Zevenhuizen, in 1577 geboren. Na zijne studiën te Leiden tot proponent bevorderd, werd hij eerst conrector te Delft, doch in 1601 beroepen, en bevestigd den 16den December, als predikant van 't Woud. Hij vertrok van daar in 1608 naar Maassluis, waar hij in 1645 overleed. Zijn zoon, mede Johannes geheeten, werd in 1639 predikant te Giessen-Nieuwkerk, waar hij in 1669 overleed.

Behalve door eene Latijnsche lofrede op Prins Maurits, die te Leiden in 1597 uitkwam, doch waarvan ons de titel onbekend is, maakte Fenacolius zich bekend door de vertaling der volgende werken:

Wytberoemde commentariën, ofte corte historische aenteyckeningen van C. Julius Caesar; het eerste deel van syn Fransche ende Nederlandsche, het tweede deel van de Burgherlicke oorloghe, enz. verduytscht wt den Latyne door J. Fenacolius, Delft 1614, met houtsn. kaart en pl. 8°.

De hoochberoemde Historiën van C. Corn. Tacitus, enz. met de afbeeldingen der XII eerste Roomsche Keyseren; verduytscht door J. L. Fenacolius. — Historiaelsche commentariën, ofte corte historische aenteykeninghen tot verclaringhe van vele duysterheden in Tacito ende andere Romeinsche historischrijvers, enz. door denzelfden, Delft, 1616. 4°. Herdrukt, Amst. 1645. 8°.

Mysterium iniquitatis, dat is verborghenheyt der ongerechtigheyt: ofte kerkelijke historie des pausdom, door Philips Morney heer van Plessis, Amst. 1635. 4°.

De historie van aller voor-treffelijcsten oude historischrijver Polybius Megalopolitanus, van hem in Griex beschreven, ende nu, ten grooten polytycken dienst ende nuttigheid van alle lieden van state, verduytscht door J. L. van der Vennecool, Rott. 1640. 4°.

De Romeynsche historiën ende geschiedenissen, beschreven door Titum Livium van Padua, enz. Waerbij gevoeght zijn — Corte historische Aenteyckeninghen van de oude forme ende wijse des — Romeynsche Republycke, enz. door J. Lz. Fenacolium, Dev. 1645. fol.

Twaalf boecken van de stad Godts enz. beschreven door den heyligen outvader Aurelius Augustinus, bisschop van Hippo. Doorgaens met wytloopighe vytleggingen verrijckt, Amst. 1646. fol. 2de druk, Amst. 1660. folio. Dit werk, uit het Latijn vertaald, werd door Fenecolius opgedragen aan de gedeputeerde Staten van Groningen en Ommelanden, die hem deswege twaalf Caroliguldens vereerden.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 637; Soermans, *Kerk. regist. van Zuid-Hol.*, bl. 25, 42, 47; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 416; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 192, 200, 201; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. II. bl. 216; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 463, 464.

FENAEM (GERRIT GERRITSZ. VAN), zich ook wel G. G. Fena schrijvende, was een niet onverdienstelijk graveur, die omstreeks 1670 bloeide. Hij vervaardigde meestal platen, portretten of titels voor boekwerken.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FENNEKOL (FREDERIK WILLEM), zoon van Johan Christiaan Fennekol, ambtenaar op de Goudkust, waar hij in 1766 het eerst met een gelukkig gevolg een katoenplantage aanlegde, werd in 1761 te Elmina op de kust van Guinea geboren, en bevond zich in 1795 onder de provisioneele representanten van Holland, later in het committé voor zaken van Oost-Indiën, en onderscheidde zich in die betrekkingen door kunde en werkzaamheid. Na zijn ontslag uit het committé verkreeg hij een ontvangerspost, doch wilde die, noch onder Koning Lodewijk, noch onder Napoleon, waarnemen. Na 1813 werd hij aangesteld bij het ministerie van Koloniën, maar weldra gepensioneerd. Hij leefde vervolgens te Noordwijk, zich bezig houdende met wijsgeerige en staatkundige bespiege-

lingen, en overleed er den 23sten Januarij 1837. Hij was gehuwd met Johanna Turet, en schreef:

Proeve over de kust van Guinea, houdende eene poging tot onderzoek hoe en in hoeverre dat land tot eene ware volkplanting zoude kunnen gemaakt worden, 's Hage, 1831. 8°.

Zie Kobus en de Rivecourt, *Beknopt Biogr. Handwoordenb.* uit de registers van den burgerlijken stand te Noordwijk Binnen en uit medegedeelde berigten aangevuld.

FENNEMA (Ibertus), kleinzoon van Nicolaas Boëtius Fennema, predikant te Marsum, en zoon van Nicolaas Boëtus, werd te Marsum in 1669 geboren en tot predikant opgeleid. Na zijne bevordering tot proponent werd hij, in 1698, conrector der Latijnsche school te Leeuwarden, en drie jaren later beroepen tot predikant te Oudega, Nijega en Opeinde. Hij vertrok van daar in 1703 naar Leeuwarden, werd in 1744 emeritus, met eene buitengewone toelage, en overleed den 29sten Augustus 1750, wordende den 5den September daaraanvolgende in de Westerkerk begraven. Hij was blijkens zijn werk: *De verborgenheid des Kruises*, een zeer ijverig voorstander der typische godgeleerdheid, maar zijne uitleggingen waren zoo grof gesponnen, dat zij in het belagchelijke vielen en er openlijk den spot mede gedreven werd. Hij schreef:

De twist des Heeren, Amst. 1733. 8°.

De verborgenheid des Kruises vertoont in Job en vervult in Jesus Christus, den zoone Gods, kortelijks opgehelderd, Leeuw. 1748. 4°.

Enochs wandel met God, Leeuw. 1754. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1744, *a.* bl. 608; 1750, *b.* bl. 378, 379, 504; Engelsma, *Volglijst van predik. in de Classis van Zevenwouden*, bl. 82; Greydanus, *Naaml. der pred. in de Classis van Franeker*, bl. 143; Laurman, *Naaml. der pred. in de Classis van Leeuwarden*, bl. 20, 110; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV.; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 121, 122; Ypeij, *Gesch. van de Christel. Kerk in de 18de eeuw*, D. VII. bl. 156, 157, D. VIII. bl. 492, 493.

FERBER, (W. A.), lid der burger-societeit te Amsterdam, vervaardigde twee gedichten, die van gering gehalte zijn, en voorkomen in de *Politieke Kruijer*, D. VII. bl. 174 en 670.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 101.

FERDINAND, tweede zoon van Filips III, koning van Spanje, en van Margaretha, dochter van den Aartshertog Karel van Oostenrijk, werd den 15den Mei 1609 geboren. Reeds vroeg verkreeg hij de waardigheid van Aartsbisschop van Toledo, en werd later tot Kardinaal en Stedehouder van Katalonië benoemd. Na den dood van de Infante Isabella werd hij, in 1633, Gouverneur-Generaal over de Nederlanden. Met eene aanzienlijke magt van Milaan door Duitschland trekkende, vereenigde hij zich met het leger van den Koning van Hongarijen en hielp de overwinning bij Nordlingen behalen. In 1634 kwam hij met ongemeenen luister te Brussel, doch te laat om Maastricht te helpen winnen, waarvan het beleg reeds was opgebroken. In het volgende jaar gaf de toen met Frankrijk uitgebrokene oorlog hem reeds de handen vol werk, en zijne ondernemingen tegen de Staatschen werden meest allen door eenen ongelukkigen uitslag gevolgd. In eigen persoon belegerde hij de schans Philippine in Vlaanderen, doch, ondanks de dapperheid zijner soldaten, moest hij met verlies van vele dooden het beleg opbreken. Schenkenschans werd door hem veroverd, doch Frederik Hendrik ontnam ze hem weder. Zijne krijgsverrigtingen tegen Frankrijk in 1636 mogen in den beginne van eenig voordeel geweest zijn, veel te beteekenen hadden ze niet. In 1637 vermeesterde hij Venlo en Roermond, doch de Staatsche troepen behaalden daarentegen elders belangrijke voordeelen op hem. Hij werd in 1641 door de kinderziekte aangetast, herstelde, keerde naar Brussel terug, stortte weder in, en overleed er den 9den November van genoemd jaar. Hij liet eene natuurlijke dochter na, Marianne de la Croix genaamd, die, kort voor zijn sterven te Brussel geboren, in 1715 te Madrid in een klooster overleed. Don Francisco de Melo was zijn opvolger. Zijn lijk werd naar Spanje gevoerd en in de Hoofdkerk van Toledo begraven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 194, 206, 233, 254, 279, 316; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 52; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. St. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 125–128.

FERGUSON (J. J.) was een voornaam beoefenaar der Algebra, blijkens zijn werk getiteld:

Labyrinthius Algebrae, Hag. Com. 1667. 4°.

Hij schreef ook:

Tafelen van 't geene elck ende een yegelyck van de seven vereenigde Provintiën in een voorgegeven somme moet contribueeren, 's Hage, 1675. 4°.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 245.

FERI (Johan) was in het begin der zestiende eeuw een kunstig werker in brons, die te Haarlem woonde en zich bekend maakte door de vervaardiging in koper van een *Pelicaan met zijne jongen*, hetwelk geplaatst werd in de Groote Kerk aldaar.

Zie Schrevelius, *Beschr. van Haarl.* Boek I. bl. 24; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FERMEZ (Jan de). Zie FERNES (Jan de).

FERMIN (Philippe) werd te Maastricht omstreeks 1720 geboren. Hij begaf zich in 1754 naar Suriname, en hield zich daar voornamelijk bezig met de beoefening der natuurlijke geschiedenis en met alles wat deze volkplanting merkwaardigs oplevert. In het vaderland teruggekeerd schreef hij:

Traité des maladies les plus fréquentes à Surinam, avec une Dissertation sur le fameux crapaud pipa, Maastr. 1764. 8°.

L'histoire naturelle équinoxale, ou de Surinam, Maastr. 1765. 8°. m. pl.

Description générale de la colonie de Surinam, Hollandsch en Fransch, Amst. 1765. 8°. m. pl. 2 deelen. Herdrukt te Harling. 1770. 8°. 2 deelen m. pl.

Tableau historique et politique de la colonie de Surinam, 1778. 8°. (Eene verbeterde en vermeerderde herdruk van het voorgaande).

Hij was lid van den Raad der stad Maastricht en overleed er omstreeks 1790.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Woordenboek der zamenlev.*; *Biograph. Univers.*

FERNANDES (François Noë Louis) werd in 1745 beroepen tot Fransch predikant te Heusden, en aldaar den 14den November bevestigd. Wegens langdurige ongesteldheid werd hij den 31sten October 1764 emeritus. Hij schreef:

De ladder Jacobs, of Leerredenen over Genesis XVIII vs. 10 *tot* 17, Dordr. 1752. 4°.

Panegyrique de Guillaume IV ou Discours prononcé a l'occasion du Déces de S. A. S. le Prince de Orange et de Nassau etc. etc. Dordr. 1752. 8°. In het Hollandsch vertaald door G. van Oostrum, met een brief van den Hoog Eerw. Heer Johan van den Honert, T. H. Z. Dordr. 1753. 4°.

Zie Boekz. der gel. wereld, 1741, *b* bl. 626, 627, 1765 *a* bl. 517; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V; dezelfde, *Register der Academische redenvoer.* enz. *bij den dood van W. C. H. Friso*, bl. 21.

FERNES (Jan de), kapitein in Staatsche dienst, ook wel Jan de Fermez en Jean Fervet genaamd, was onder het krijgsvolk dat de stad en het kasteel van Breda in 1590 door middel van een turfschip verrastte.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXVII. bl. 523 (22), 524 (23); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. V. bl. 334; *de Navorscher*, D. VII. bl. 68, 69.

FERNY (Debora), geboren Willekens, maakte zich in 1739 bekend door de vervaardiging van een grafschrift op Bernardus Smijtegelt, predikant te Middelburg.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.* 2de druk bl. 428.

FERNYA (Atte van) woonde op Fernya-state bij Minnertsga en was gehuwd met His Dotinga. Hij behoorde in 1515 tot de zestig Edelen, werd in 1533 Grietman van Hennaarderadeel en overleed 1559.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietmann.* bl. 243.

FERNYA (Atte van), zoon of kleinzoon van den voorgaande, behoorde tot de verbondene Edelen in 1566, en werd door Alva opgeëischt ter verantwoording. Hij was gehuwd met Ansk, dochter van Ruird Roorda van Hennaard, welke in 1572 zijne weduwe genoemd wordt.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 396; van Sminia *Nieuwe Naaml. der Grietmann.* bl. 243.

FERRÉ (Herman), geboren te Groningen in 1725, waar hij later ook studeerde, en proponent werd in 1752. Den 23sten Februarij 1756 beroepen tot predikant te Dreisehor, overleed

hij aldaar den 17den Mei 1775. Hij gaf met Cornelis Brinkman (zie aldaar) uit:

Over den Heidelbergschen Catechismus, Utr. 1787. 8o. 4 deelen; welligt was hij dezelfde die in zijne *Rouwklagt over 't afsterven van Paulus Laman, Burgemeester van Groningen, in* 1747, en door zijne *Lijk-klagte ter gedachtenisse van Cornelius van Velzen* Hoogleeraar te Groningen, overleden 1752, zulke erbarmelijke proeven van zijn dichttalent gaf.

Zie Brinkman, *Alph. Lijst van Boek*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 154.

FERRE (Cornelis), welligt een bloedverwant van den voorgaande, werd geboren te Amsterdam den 6den Maart 1812, en genoot het onderwijs in de muziek van zijnen oom Rinkes, destijds Kapelmeester bij de Amsterdamsche schutterij. Hij maakte zulke vorderingen, dat hij zich, slechts zeven jaren oud zijnde, met goed gevolg op de fluit liet hooren, terwijl hij later de hobo en viool beoefende en de klarinet tot zijn hoofdinstrument koos. Hij bragt het grootste gedeelte in militaire dienst door, en stond den meesten tijd daarvan als stafmuziekant bij het 10de regiment infanterie, met hetwelk hij op de Citadel van Antwerpen was tijdens de belegering. Naderhand zich als muziek-onderwijzer te Utrecht gevestigd hebbende, bepaalde hij zijne meeste lessen tot de fluit en de klarinet, en was meestal als tweede hoboist op de concerten werkzaam. Hij werd gerekend tot de verdienstelijke leden van het orchest te behooren, en als klarinettist muntte hij uit bij het Harmoniegezelschap en het korps der schutterij. Hij overleed den 13den Augustus 1849.

Zie Caecilia, *Muziekaal Tijdschrift*, 1849, bl. 182, hier door ons gevolgd.

FERVAGUES (Willem van Hautemer, Heer van). Zie HAUTEMER (Willem van).

FERVET (Jean). Zie FERNES (Jan de).

FERWERDA (Abraham) was boekhandelaar te Leeuwarden, en tevens een verdienstelijk beoefenaar der Nederlandsche letteren en geschiedenis. Hij schreef de volgende werken:

Algemeene Naam-lijst van boeken met de prijzen, of de Boek-Negotie enz. Leeuw. Z. J. 8o. 3 stukk.

Catalogus universalis cum pretiis, of de Boek-Negotie enz. Leeuw. Z. J. 8o. 13 stukk.

Supplementum Catalogi universalis. librorum in folio cum pretiis, Leeuw. Z. J. 8o. 3 stukk.

Register van alle Rare en zeldzaam voorkomende Latijnsche boeken in folio met en zonder prijzen, gedrukt in het jaar 1400 *of in de veertiende eeuw*, Leeuw. Z. J. 8o.

Friesland en deszelfs gantsche gelegenheid in een Geographisch Woordenboek, behelzende eene uitvoerige beschrijving der Friesche dorpen, buurten, staten, enz. Leeuw. 1736. 8o. herdrukt ald. 1749. 8o.

Afbeeldingen en levensbeschrijvingen van voorname Hervormers met 23 portretten, gegraveerd door A. van der Laan, Leeuw. 1755.

Adelijk en aanzienlijk Wapenboek van de zeven provincien; waarbij gevoegd zijn een groot aantal Genealogien van voornaame Adelijke en Aanzienlijke Familien, Leeuw. 1760—1781, 2 deelen fol. met gekleurde wapens.

Een nieuwe druk van dit werk bezorgde Jacobus Kok, Amst. 1785, 2 deelen fol. loopende slechts van Letter A tot E, en is niet verder vervolgd.

Verheugd Leeuwarden, zijnde een verhaal van de blijde inkomst van den alderdoorlugtigsten Vorst en Heere Willem de vijfde ende haare Koninglijke Hoogheid Frederica Sophia Wilhelmina, Leeuw. 1777. fol.

De Honig-Bije, Leeuw. 1778. 8o. m. pl. 2de druk.

Zie (Bodel Nijenhuis) *Opgav. van Stedenbeschrijv.* in den *Vriend des Vaderl.* D. IV. St. IV. bl. 302; van Leeuwen, *Cat. der prov. Bibl. van Friesl.* bl. 163; Eekhoff, *Letterk. nalatensch. van J. van Leeuwen*, bl. 68, 70.

FERWOU (Frederik van). Zie VERVOU (Fredrich van).

FESTUS HOMMIUS. Zie HOMMIUS (Festus).

FETERIS (P.) was in 1806 Kapitein-Luitenant ter zee, en had het bevel over de korvet *the William*, die, met het fregat *Pallas*, gevoerd door den Kapitein N. S. Aalbers, benevens de koloniale schepen de *Victoria* en de *Batavier*, uit de Molukken terugkeerden. In de straat Salayer ontmoetten deze schepen, op den 26sten Julij twee Engelsche oorlogsbodems, waarmede zij slaags geraakten. De *Pallas* verdedigde zich dapper, en Kapitein Aalbers werd zwaar gewond. De Kapitein-Luitenant Feteris vergat zooverre pligt en eer, dat hij naauwelijks deelde in het gevecht, en naar Macasser de vlugt nam. De *Pallas* ging met de beide rijk geladene schepen in 's vijands handen over.

Zie de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. II. bl. 598, 599.

FEUGEN (J. C.) of Veugen, Luitenant Adjudant van den Generaal-Majoor Willem Hendrik Baron van der Duyn, nam in 1794 deel aan de roemrijke verdediging van Sluis. De bevelhebber van der Duyn voornemens zijnde de stad tot het uiterste te verdedigen, verlangde zulks ter kennisse van den stadhouder te brengen, ten einde, zoo mogelijk, ontzet te erlangen. De Luitenant Feugen en de Luitenant ter zee Jan van den Velden boden zich aan om den hagchelijken togt te ondernemen. Met groot gevaar kwamen zij te Vlissingen, van waar zij zich naar Rotterdam begaven. Feugen mogt nogtans zijne zending niet volbrengen, maar bezweek te Rotterdam aan de ziekte, waarvan hij de kiem uit de vesting had medegebragt.

Zie van Hall, *het leven van van Kinsbergen*, 1ste druk, bl. 172, 173; de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. VI. St. I. bl. 490. 491.

FEUGÈRE (Guillaume). Er komen voorzeker weinig personen voor, wier namen zoo verschillend gespeld worden als dien van dezen man. Wij vinden dien vermeld als Feugeray, Feuguiéres, Feuguerais, Figuerais, of Feugueraeus, Figueraeus, Feugerius, Fugeraeus, Feugheran en Pheugret. De aan het hoofd van dit artikel gestelde zal wel de ware zijn. Van 's mans vroegere lotgevallen is weinig met zekerheid bekend. Hij werd te Rouaan in Frankrijk geboren, was in 1565 predikant te Aneval, en tijdens den St. Bartholomeus-nacht te Longueville, van waar hij naar Engeland vlugtte. Wanneer hij te Rouaan wederkeerde is niet bekend, wel dat hij er het predikambt bij de Hervormden bekleedde, toen hij op aanbeveling van Prins Willem I, kort na de inwijding der Leidsche Hoogeschool, herwaarts geroepen werd, om als Hoogleeraar in de godgeleerdheid onderwijs te geven. Door zijnen ijver en zijne geleerdheid vuurde hij de geestdrift zijner studenten aan, en wist zoo uitnemend de openlijke redetwisten te regelen en te besturen, dat hij juist daardoor vele uit- en inlanders derwaarts deed zamenstroomen. Niet lang verbleef hij te Leiden. Zijne vroegere gemeente, die hem slechts tijdelijk had afgestaan, ontbood hem terug, ook waren er familiezaken die zijne terugkeer noodig maakten. In Maart 1579 verkreeg hij op verzoek zijn ontslag. Hij wordt in 1588 nog aangetroffen als predikant zijner geboorteplaats en in 1590 als leeraar te Dieppe, schoon andere berigten melden dat hij zijne overige levensjaren te Rouaan doorbragt, alwaar hij in 1613 in vrij gevorderden ouderdom overleed. Van zijne hand zien de volgende werken het licht:

Propheticae et apostolicae, id est, totius divinae et canonicae scripturae thesaurus, in locos communes rerum, dogmatum suis divinis exemplis illustratorum, et phraseon scripturae familiarum, ordine alphabetico digestus, et Augustini Marlorati adversariis, Lond. 1574. fol. herdrukt Bern 1601 en Genève 1624, aldaar verkort in 1613. 12o.

Novum Testamentum, latine, ex versione et cum annotationibus Th. Bezae, paucis etiam additis ex Joachimi Camerarii notationibus, studio Petri Loselerii Villerii, theol. profess. Genevensis, et nunc postremo Guil. Feugerii opera. Lond. 1587. 8o.

Bertrami presbyteri de corpore et sanguine Domine liber ad Carolum Magnum imperatorem, G. F. opera emendatus et commentario illustratus, Lugd. Batav. 1579.

Responsa ad quaestiones cujusdam obscuri inquisitoris in Zeelandia delitescentis; de ecclesiae perpetuitate et notis, deque aliis quinque eodem pertinentibus capitibus, Lugd. Bat. 1579. 8o.

Zie Meursius, *Athen. Batav.* p. 250, 251; Haag, *la France Protest.* T. V. p. 109; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 28, 30, 31, *Toev. en Bijl.* bl. 54; Mounier *toespraak aan zijne geloofsgen.* enz. bl. 24; Groen van Prinsterer, *Arch.* T. V. p. 216; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 118, 203; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 464, 465, D. III. bl. 656.

FÈVRE DE MONTIGNY (Gilles Johannes le) werd te 's Hertogenbosch in 1765 geboren. Hij trad als kadet bij de infanterie in dienst in 1776, en was in 1782 buitengewoon ingenieur. Hij nam in 1794 deel aan den veldtogt in Noord-Brabant, was in 1799 als ingenieur geplaatst bij het leger

onder Daendels in Noord-Holland, alwaar hij vele diensten bewezen heeft. Hij was vervolgens adjudant bij den Kolonel-Directeur der fortificatien van Hooff, en in 1803 Kommandant der brigade ingenieurs te velde bij het expeditionair leger onder Du Monceau. Na de inlijving trad hij in Fransche dienst, werd eerste administrateur voor het kadaster, en, na de herstelling van zaken in 1813, tot Luitenant-Kolonel bij het korps Nederlandsche ingenieurs aangesteld en geplaatst als eerst aanwezende ingenieur te Zutphen, alwaar hij in 1817 tot Kolonel bevorderd werd en verbleef, totdat hij in 1818 zijn pensioen kreeg. Hij overleed den 19den Mei 1821.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

FEY (Jacobus) werd in 1662 Predikant te Rijsoord en Strevelshoek, vertrok van daar in 1667 naar Willemstad, en overleed er in 1670. Hij maakte zich bekend door een lofgedicht vóór Celosse's 150 *Psalmen op rijm gesteld*, Dordr. 1665.

Zie Soermans, *Kerk. regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 8, 33; Heringa in den *Konst- en Letterb.* 1848, D. I. bl. 101.

FEYE (M.) schreef:

Godsdienstige Gezangen, tot gebruik der Roomsch Katholijke kerke, op zangnooten, Haarl. 1791. 8°.

Gezangen bij de godsdienst, op bekende zangwijzen, ten gebruike der Roomsch Katholijke kerke, Haarl. 1803. 8°.

Zie de Jong, *Alph. Naaml. van Boek.*

FEYFER (Cornelius de), geboren te Middelburg in 1697, waar zijn vader Jan de Feyfer koopman was en zijne moeder Catharina Overgaauw. Hij was proponent, meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte, en werd in 1724 Predikant te Schipluiden, in 1727 te Hoorn en aldaar Curator der Latijnsche school in 1745. Hij overleed er den 17den Mei 1764, nalatende één zoon, Jan, Advokaat te Hoorn, bij Alida du Rieu verwekt. Hij moet een man van groote vermaardheid in predikgaven geweest zijn, daar hij door aanzienlijke gemeenten meermalen beroepen werd, doch telkens bedankte. Van hem ziet het licht.

Korte schets der Goddelijke waarheden, Hoorn. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1724. *b.* bl. 113, 1727. *b.* bl. 122, 1745, *a* bl. 99; 1764, *a* bl. 629; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

FEYLINGIUS (Johannes), zoon van Jacobus Feylingius, Predikant te Mierlo en Stiphout, werd insgelijks voor Predikant opgeleid, in 1653 beroepen te Budel en Gastel, in 1659 te Deurne, Vlierden en Liessel, en in 1664 te Maarhees en Zurendonk, waar hij in 1696 overleed. Zijn zoon volgt. Hij maakte zich als dichter bekend, in navolging van Cats, doch hem gansch niet evenarende, door:

Het bloemhofje der gedichten, vervattende allerlije sinne-beelden, op Goddelicke Materien gepast, voor reijsende lieden en andere. Mitgaders: *het Bloemhofje van allerlije sinnebeelden, op stedelicke, huisselicke, politieke en militaire Materien passende.* Alsmede: *het Bloempotje van eenege Geestelicke lidekens, gedicht- gebeden en dankzeggingen*, 's Hage, 1683. 8°.

Hij schreef ook:

Twee Hemelen te gelijk mèt den weg tot deselve, Amst. 1665. 12°.

Wonderen des Werelds, 12°.

Swanen gezang, 12°.

Zie de Jongh, *Naaml. der Predik. uit de Class. van Gelderl.* bl. 301; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 155—157.

FEYLINGIUS (Johannes Wilhelmus), zoon van den voorgaande, werd in 1685 Predikant te Bergambacht, in 1709 garnizoens-predikant te Rijssel, in 1713 te Yperen, in 1715 te Venlo, waar hij den 18den April 1739 overleed, in den ouderdom van tachtig jaren. Hij schreef:

Geschetste Catechismus, Utrecht, 1705. 8°.

Waarheit der Christelijke Religie, Amst. 1710. 8°.

Over den Catechismus, Leid. 1740. 4°.

Uytgezochte Kerkreedenen, Leid. 1742. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I; *Boekz. der gel. Wereld*, 1739. *a* bl. 609, *b.* bl. 69—73; de Jongh, *Naaml. der Predik. uit de Class. van Gelderl.* bl. 301.

FEYTA (Severinus) werd te Harlingen geboren, studeerde te Leuven en verwierf zich door zijne betoonde dapperheid, als onderbevelhebber der studenten, bij de berenning dier stad door Maarten van Rossem in 1542, onvergankelijken roem. Uit dien hoofde verhief hem Keizer Karel V op den 15den Februarij 1545 in den adelstand, onder het genot van al de voorregten, destijds daaraan verbonden, en schonk hem een wapen.

Een opzettelijk onderzoek, ingesteld naar de vroegere en latere levensbijzonderheden van Feyta, heeft geene gunstige resultaten opgeleverd. Een uitvoerig verslag van het wapenfeit, waarbij Feyta zich zoo beroemd maakte, vindt men in de verhandeling van Mr. J. Dirks in den tweeden hier vermelden bron voorkomende.

Zie Kist en Moll, *Kerkhistor. Archief*, D. I. bl. 178—181; *de Vrije Fries*, D. VII, bl. 297—323, met eene afbeeldiging van het aan Feyta verleende wapen.

FEYTSMA (Hessel van), afkomstig uit een adellijk geslacht, waarvan reeds in 1463 leden genoemd worden. Hij behoorde tot de verbondene Edelen, doch daar er te dier tijd verscheinene personen in dit geslacht voorkomen, die den naam van Hessel droegen, zoo is het moeijelijk te bepalen, welke hij van dezen is. Standvastig was hij aan het bondgenootschap verbonden, doch de voorzigtigheid noodzaakte hem het land te verlaten, denkelijk in 1567, waarop hij door Alva gebannen werd. Hij overleed in 1583 en ligt te Huizum in de kerk begraven, zijnde zijn graf bedekt met een zerk, waarop zijn wapen en vier kwartieren staan, met een opschrift.

Zie *Charterb. van Friesl.* D. III. bl. 752, 753; te Water, *Hist. van 't verbond der Edel.* D. II. bl. 395, 396, D. III. bl. 528.

FEYTSMA (Jelger van), afkomstig uit hetzelfde geslacht, was de zoon van Mr. Hessel van Feytsma en Luts Mellema. Wanneer hij geboren werd is niet bekend. Hij was in 1584 reeds lid van Gedeputeerde Staten en woonde als zoodanig in dat jaar de plegtige inwijding der Franeker Academie bij. In hetzelfde jaar werd hij met Hessel Aysma en anderen in gezantschap naar Frankrijk gezonden, om aan den Koning de heerschappij over ons land op te dragen. In het volgende jaar trok hij ten zelfden einde naar Engeland, werd in 1587 als aanhanger van Leicester uit den Raad van Staten geweerd, en in 1588 tot Raad in den Hove en Rentmeester-Generaal van de Domeinen benoemd. In 1605 werd hij, in plaats van Joachim Hopperus, Curator der Friesche Hoogeschool en in 1609 Grietman van het Bildt. Als volmagt ten landsdage volgde hij de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk van Nassau. Hij zelf stierf in 1620, en zijne nagedachtenis werd vereerd met eene lijkrede van Petrus Winsemius. Zijne vrouw, Aukje, dochter van Bocko Herema en Wytske Rinerda, schonk hem twee zonen.

Zie Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 743, 744, 905; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. XXXVII, XXXVIII; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII, bl. 56, 90, 303; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 349, 350, D. II, bl. 582; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 315, 316.

FIENNES (Eustache de), Ridder, graaf van Chaumont, Burggraaf van Fruges, Baron van Enne, Heer van Esquerdes, onder welken laatsten naam hij voornamelijk bij de geschiedschrijvers voorkomt, was afkomstig uit een doorluchtig geslacht, oorspronkelijk uit Artois, en sedert het midden der elfde eeuw reeds bekend. Hij was de zoon van Karel de Fiennes en van Claudine de Lannoy, en behoorde tot de verbondene Edelen, bij wie hij in hooge achting stond. Men wil dat hij, bij hunne tweede verschijning ten hove, het woord voerde, en hij teekende en bezwoer het verdrag met de Hertogin. Door de Edelen naar Doornik gezonden, werkte hij mede aan de beslissing der geschillen, in die stad ontstaan, over de godsdienstoefening der Hervormden. Met Willem I voerde hij briefwisseling en werd door Alva verbannen. Uit de sententie over hem uitgesproken blijkt, dat hij een stout verdediger van de regten der verdrukte Nederlanders en een ijverig tegenstander van den Koning, den Paus en de geestelijkheid was. Waarschijnlijk het land verlaten hebbende, diende hij in 1572 in het Fransche leger, ten ontzet van Bergen in Henegouwen, vlugtte na deszelfs nederlaag in de stad, en trok er met Graaf Lodewijk van Nassau uit na de overgaaf. Hij begaf zich toen naar Engeland, doch moest dat rijk, in 1575, met vijftig personen van aanzien, op last der Koningin verlaten. Zijn verder levenslot, ook zijn sterfjaar, is geheel onbekend. Hij was gehuwd met Johanna van St. Aldegonde Noircarmes, bij wie hij een zoon verwekte. Deze, Guislain de Fiennes, Ridder, Graaf van Chaumont, Heer van Esquerdes, Lumbres enz., was de partij des Konings toegedaan.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. I. bl. 310, 433,

D. II. bl. 397—399. D. III. bl. 530; Groen van Prinsterer, *Arch.* T. II. p. 63, 88, 89, 162, 327; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 244, 294; van Vloten, *Nederl. Opstand tegen Spanje*, bl. 154, 155.

FIENNES (GUISLAIN DE), Ridder, Heer van Lumbres, broeder van den voorgaande, was mede een der verbondene Edelen en een man wiens geheele leven aan de zaak der vrijheid gewijd was, doch over wiens daden de geschiedenis geen genoegzaam licht verspreid. Wij ontmoeten hem voor het eerst in 1566, toen hij met Charles de Revel, Heer van Audrignies, naar Valenciennes gezonden werd, om de gerezene godsdiensttwisten bij te leggen. Te vergeefs was die zending. Nadat hij door Alva gebannen was, vertoefde hij meestal in Frankrijk, en ook hier toonde hij zich een warm aanhanger van den Prins van Oranje, die met hem briefwisseling hield en belangrijke zaken aan hem toevertrouwde. Na eerst tot Kapitein ter zee bevorderd te zijn, kreeg hij den 10den Augustus 1570 als Admiraal het bevel over de vloot. Als zoodanig heeft hij zich minder doen kennen, daar hij dat bevel aan zijne onderbevelhebbers overliet en meer buitenslands de zaken behartigde. Zoo was hij 1573 in Oost-Friesland en wederom in Frankrijk werkzaam, en bevond hij zich op het laatst van dat jaar te Keulen, waar hij, van alles beroofd, in behoeftige omstandigheden verkeerde, doch door zijn vriend Graaf Lodewijk van Nassau gered werd. In 1574 arbeidde hij om Maastricht te doen overgaan, doch de aanslag mislukte. In October van dat jaar was hij gereed om andermaal naar Frankrijk te gaan, en een jaar later bevond hij zich in Engeland, doch het verblijf in dat rijk werd hem spoedig ontzegd. In 1577 nam hij een belangrijk deel aan de onderhandelingen met het Fransche hof en was in April van dat jaar weder te Parijs. In October bevond hij zich nog daar, en betoonde zich in alles een ijverig, bekwaam en nuttig onderhandelaar. Zijn verder levenslot is ons onbekend. Hij schijnt zonder nakomelingen te zijn overleden, daar zijn broederszoon den titel van heer van Lumbres voerde.

Zie (de Beaufort) *Lev. van Willem I*, D. II. bl. 173, 178, 187; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 321. VII. bl. 82; Te Water, *Hist. van 't verbond der Edel.* D. II. bl. 399, 400; Groen van Prinsterer, *Archiv.* zie het register; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 230—234, 454; Arend, *Algem. geschied. des vaderl.* D. II. St. V. bl. 144, 145.

FIGUERAEUS, of FIGUERAIS (GUILLAUME). Zie FEUGÈRE (GUILLAUME).

FILIPPA, derde dochter van graaf Willem III en van Johanna van Valois. Van hare jeugd is niets bekend. Zij huwde in 1326 Eduard III, koning van Engeland, en verwierf zich door hare deugden de bewondering en achting van tijdgenoot en nakomeling. Aan vermaken, hare kunne eigen, nam zij weinig deel, omdat de zorgen voor haar volk haar bezig hielden. Van hare dapperheid gaf zij een uitstekend bewijs in de bestrijding der Schotten, toen zij zich aan het hoofd der Britsche krijgsmagt stelde, en eene volkomene overwinning behaalde. Bij dien krijgshaftigen en mannelijken geest bezat zij een gevoelig hart. Toen de stad Calais in 1347 aan haren gemaal overging, stelde zij zich in de bres voor het leven en behoud van zes reeds ter dood bestemde burgers, en bewaarde alzoo haren man voor de schande, die door de uitvoering van het doodvonnis op hem komen zou. Ofschoon dit verhaal ook in twijfel getrokken wordt, voegt een andere schrijver er bij dat niemand den vorst had kunnen bewegen tot vergiffenis, maar dat hij eindelijk voor de tranen zijner gemalin bezweken was. Zij overleed in 1369 en werd in de koninklijke kapel van Westminster begraven, alwaar hare afbeelding nog lang bewaard werd.

Zie van Hemert, *Lev. der Holl. Grav.* bl. 213; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* J. Wagenaar, D. I. bl. 175, 176; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. II. bl. 52, *Aant.* bl. 136, 137.

FILIPS, Hertog van Bourgondië, bijgenaamd *de Goede*, was de zoon van Jan, Hertog van Bourgondië, bijgenaamd *de Onverzaagde*, en van Margaretha van Beijeren. Hij werd te Dyon den 29sten of 30sten Junij 1396 geboren, en te Gent door zijne moeder opgevoed. Op drie en twintig jarigen leeftijd verloor hij zijnen vader, die te Montereau, onder de oogen van den Dauphin van Frankrijk, later Karel VII, met wiens zuster Filips gehuwd was, vermoord werd. Hij volgde zijn vader op den 10den September 1419 in deszelfs aanzienlijke staten op, en de zucht om den dood van dezen te wreken, deed hem met Frankrijk breken, en zich in de armen werpen van den Engelschen koning Hendrik V, met wien hij de verovering van Frankrijk beraamde, zich daartoe te Troyens door een eed nader verbond, en met wien hij weldra de stad Parijs bemagtigde en zegevierend binnentrok.

Deze oorlog, als niet tot ons land in betrekking staande, gaan wij verder stilzwijgend voorbij. Binnenlandsche aangelegenheden deden weldra het verbond tusschen Filips en Hendrik V verbreken, en eerstgenoemde met den Dauphin verzoenen. De oorzaak bestond in de aanspraken van den Hertog van Glouchester, den nieuwen echtgenoot van Jakoba van Beijeren. Het huwelijk van dezen vorst moest aan Filips wel zeer ongevallig zijn, daar hij als naaste erfgenaam der bezittingen van vrouw Jakoba aan de eene, en uithoofde van den afstand van Jan van Beijeren aan de andere zijde, en omdat uit haar huwelijk met den verstootenen Jan van Brabant geene kinderen gesproten waren, zich van het bezit der heerschappij over de Nederlanden reeds zeker waande, en het nu wel mogelijk was dat het aangegane huwelijk zoo onvruchtbaar niet zou zijn. Voorgevende alzoo het belang van Jan van Brabant te behartigen, trok hij tegen Glouchester te veld, terwijl onderwijl Jan van Beijeren in 1425 overleden zijnde, Jan van Brabant tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd werd. Zonder dat er zich bij deze gelegenheid eene enkele stem verhief ten voordeele van Jakoba van Beijeren, werd Filips van Bourgondië tot Ruwaard aangesteld. Jakoba en haar nieuwe gemaal zetten intusschen den oorlog voort, en toen ontstond dien fellen krijg, ook na Glouchester's vertrek en na het overlijden van Jan van Brabant, die, na voor en tegenspoed aan beide zijden, niet geëindigd werd, tot dat Jakoba, door den nood gedrongen, weldra haar regt op de regering aan Filips moest afstaan, ofschoon dan ook den titel van Gravin van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland behoudende. Na het sluiten van het daartoe opgestelde verdrag werd Filips, door de Edelen en steden, als Ruwaard en erfgenaam gehuldigd, en begaf Jakoba zich met der woon naar den Haag, doch veelal ook te Goes in Zeeland haar verblijf houdende. Inmiddels was de oorlog met Frankrijk in meerdere of mindere mate voortgezet, en Filips aldus wederom elders bezig gehouden. Toen evenwel in 1432 Jakoba van Beijeren, tegen het met Filips gesloten verdrag, een geheim huwelijk met Frank van Borselen had aangegaan, spoedde Filips zich met zeshonderd mannen naar Holland, nam Frank van Borselen gevangen, en ontsloeg hem niet en weigerde zijne toestemming tot het huwelijk, tot dat Jakoba geheelen afstand van alle regt op deze landen en van den grafelijken titel aan hem gedaan had.

Zoo had dan nu Filips van Bourgondië het doel zijner onvermoeide pogingen bereikt, en werd hij alom door de Edelen en als wettigen landsheer gehuldigd. Uitgebreider gebied dan hij hadden de vorige regeerders dezer landen niet bezeten. Bij zijn erfgoed waren hem de graafschappen Vlaanderen en Artois in 1419 ten deel gevallen. Bij den dood van Dirk, Graaf van Namen, in 1429, trad Filips ook in het bezit van dit graafschap, hetwelk hij den graaf reeds bij zijn leven had afgekocht. Toen in het volgende jaar Filips, Hertog van Brabant, overleed stelde hij zich ook in het bezit van dat hertogdom, hetwelk reeds voorlang met het hertogdom Limburg vereenigd was. Het afsterven van Elizabeth, Hertogin van Luxemburg, laatst weduwe van Hertog Jan van Beijeren, die niet lang voor haren dood Filips om hulp verzocht had, gaf hem, eenige jaren hierna, ook gelegenheid om zich van het hertogdom Luxemburg meester te maken, terwijl hij van het markgraafschap van Antwerpen en van de heerlijkheid van Mechelen, die beiden tot Brabant behoorden, ook bijzondere titels voerde. Naauwelijks was Filips tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd, toen keizer Sigismund hem den oorlog verklaarde, omdat hij zich in het bezit van eenige Nederlandsche leenen had gesteld, die aan het Duitsche Rijk vervallen waren. De keizer, zelf niet in staat om oorlog te voeren, had Karel VII, koning van Frankrijk, overgehaald hem bij te staan. De vrede van Arras, op den 21sten September 1435 gesloten, maakte een einde aan den zoo hevig gevoerden strijd, en het aldaar aangenomen verdrag was alwederom hoogst voordeelig voor Filips. Genoemde koning Karel moest aan Filips om vergiffenis verzoeken, voor den verradelijken moord aan zijnen vader gepleegd,

terwijl vele graafschappen en steden, in Frankrijk gelegen, aan hem werden afgestaan.

Filips handelwijs tegen Engeland, het breken van zijnen eed, om niet dan gezamentlijk met Frankrijk vrede te sluiten, wikkelde hem weldra in eenen oorlog met dat rijk, terwijl er tusschen de Nederlanders en de Hanzee steden reeds voorlang vijandelijkheden ontstaan waren. De binnenlandsche rust liet ook veel te wenschen over, en het nog niet geheel uitgebluschte vuur der tweedragt tusschen Hoekschen en Kabeljaauwschen ontvonkte op nieuw. In 1436 sloot Isabella van Portugal, gemalin van Filips van Bourgondië, een bestand met Engeland, in 1441 kwam aan den strijd met de Deenen en Zweden een einde, en de onlusten hier te lande werden door Filips gestild en de aanleiders er van gestraft.

Nu volgde er voor de Nederlanden een tijdvak van rust en vrede. De handel bloeide, kunsten en wetenschappen vonden allerwege bescherming, binnenlandsche aangelegenheden werden geregeld, misbruiken werden afgeschaft, de steden verwierven nieuwe privilegien, in één woord, overal heerschte voorspoed en welvaart, tot dat in 1451 de Gentenaars, wegens het opleggen van nieuwe belastingen, in opstand kwamen. Niet dan na verscheidene bloedige nederlagen werden dezen bedwongen, en eerst in 1453 had de verzoening tusschen hen en Filips plaats.

Naauwelijks was deze oorlog geëindigd, of die met Engeland ontbrandde op nieuw. Het meermalen met dat rijk vernieuwde bestand van 1436 was geeindigd, en de Nederlanden werden andermaal door Filips in de Fransche en Engelsche zaken gewikkeld. Eene Hollandsch-Zeeuwsche vloot werd afgezonden, om Karel VII van Frankrijk in het beleg van Bourdeaux, toen in handen der Engelschen, te ondersteunen, en deze hulp bragt niet weinig toe om de Engelschen uit Frankrijk te verdrijven en een einde aan eenen krijg te maken, die zoo vele jaren geduurd had.

Het zou ons alweder te ver voeren, indien wij alles wilden vermelden wat gedurende de regering van den magtigen Graaf belangrijks voorviel. Stilzwijgend gaan wij dan ook verder voorbij zijne in 1454 gemaakte toebereidselen om den voortgang der ongeloovigen te stuiten en om paal en perk te stellen aan de verovering van Griekenland door de Turken. Wij zwijgen van de Stichtsche zaken, die Filips bezig hielden, en hoe het hem in 1455 gelukte om zijnen natuurlijken zoon David van Bourgondië op den Utrechtschen Bisschop's zetel te plaatsen. Onaangeroerd laten wij zijne pogingen om Friesland te onderwerpen, zijne oneenigheden met zijn zoon, den Graaf van Charolois, naderhand Karel de Stoute, en zijnen op nieuw uitgebroken oorlog met Frankrijk. In de laatste jaren van zijn leven besloot hij andermaal tot den togt tegen de Turken, en rustte, om zijne belofte aan den Paus niet te breken, eene aanzienlijke vloot in Zeeland uit, doch ook deze onderneming had geene gunstige gevolgen. Inmiddels was de gezondheid van den vorst dagelijks verminderd, en op den 15den Junij 1467 overleed hij te Brugge, werwaarts hij zich, op raad van den graaf van Charolois, van Rijssel begeven had. Prachtig was zijne begravenis in de kerk van St. Donatus, en meer dan dertigduizend burgers van Brugge volgden zijn lijk. In 1473 werd dat lijk, met dat zijner gemalin Isabella, naar Dyon vervoerd en in de Karthuizerkerk, bij zijne voorvaderen, ter aarde besteld. Het hart van den Graaf werd volgens zijne begeerte naar Jerusalem gezonden, en in het klooster van den berg Sion begraven. Filips is drie malen gehuwd geweest. Zijne eerste vrouw was Michelle, dochter van Karel VII, koning van Frankrijk; de tweede Bonne van Artois, de weduwe des graven van Nevers, die beiden kinderloos stierven; de derde Isabella van Portugal, die hij in 1428 huwde, bij welke gelegenheid hij op den 10den Januarij 1429 de Ridderorde van het Gulden Vlies instelde, die hem vier jaren overleefde en de moeder was van Karel de Stoute. Verder wil men dat Filips bij zeventien bijzitten dertig bastaarden gehad heeft, waarvan zeven zonen en even zoo vele dochteren bij name bekend zijn. De afbeelding van Filips van Bourgondië ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Niet gemakkelijk is het van zulk een man in weinige regels eene voldoende karakterschets te geven. Dat hij den bijnaam van *de goede* droeg, is nog geen zeker bewijs van het goede zijner handelingen. Men heeft hem dien eernaam ook willen betwisten, en hem veel liever *de slimme* of *de afgerigte* genoemd. Zijn gedrag jegens de ongelukkige Jakoba van Beijeren, van wier staten hij zich op eene onregtvaardige wijze meester maakte; zijne onbegrensde heerschzucht, die hem in zijne handelingen niet altijd even kiesch deed zijn; zijne vredebreuk met de Engelschen en nog zoo veel meer, geeft wel aanleiding om hem den naam van goed, in den zin van goedertierend of deugdzaam, onwaardig te maken; maar ondanks al die gebreken, werden in hem verscheidene andere hoedanigheden gevonden, die goed en nuttig waren voor het algemeen, en hem boven zijne tijdgenooten deden uitmunten. Zijne heerschzucht was met dapperheid en verstand gepaard. Hij was volleerd in de kunst van regeren. Zijne onderdanen plukten rijke vruchten van de vermeerdering zijner staten. Koophandel en zeevaart genoten eene ongekende bloei. De groote visscherij of haringvaart, die goudmijn van weleer voor ons land, hief hij op van hare kwijning. Als beminnaar van kunsten en wetenschappen spaarde hij niets om dezelven aan te moedigen. De Hoogeschool te Leuven werd door hem verbeterd, en met groote kosten werd door hem die vermaarde verzameling boeken bij een gebragt, wier uitmuntende overblijfselen nog te Brussel, onder den naam van Bourgondische Bibliotheek, te zien zijn. Zijne regten wist hij streng te handhaven, maar ook die van zijne onderdanen vonden in hem een krachtig beschermer, en rang noch stand waren in staat om hem een regtvaardig geveld vonnis te doen intrekken. Niet alleen zijne hofgenooten en geleerden, maar ook mindere burgers genoten overvloedige bewijzen zijner mildheid; en was het al dat voor de talrijke oorlogen door hem gevoerd (men telt er acht en veertig op) zware schattingen moesten opgebragt worden, hij wist toch ook op andere wijzen de middelen van bestaan rijkelijk te doen vloeijen. Door dat alles heeft hij den naam van *de goede*, hem reeds bij zijn leven geschonken, niet geheel onverdiend gedragen. Jammer maar, dat het vele goede zijner regering ontluisterd werd door de gebreken die hem als mensch aankleefden, en waardoor hij, als zoo hoog geplaatst, een schandelijk voorwerp was voor alle rangen der maatschappij. Zijn hof was de zetel der smaakvolste pracht en der uitgezochtste weelde, maar ook die der grootste wulpschheid en losbandigheid. Zoo groot was zijne behaagzucht, dat, toen hij reeds meer dan zestig jaren oud was, hij, om het uitvallen van zijne haren, alle Edelen aan zijn hof wilde doen kaal scheren, of, volgens anderen, naar zijn voorbeeld paruiken opzetten. In schijn veel eerbied voor de kerk hebbende, was godsdienst hem vreemd en was hij doof voor hare eischen. Ondanks dit alles werd hij door zijn volk diep betreurd, door geheel Europa ontzien en geëerd, en door Erasmus met de grootste mannen der oudheid vergeleken.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeelandt*, (Middelb. 1644. 4o.) bl. 203—247 322—324; Hoogstraten, *Woordenb.* D. VIII St. 2 bl 207; Luiscuis, *Woordenb.* D. VII bl. 186; van Hemert, *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 319—338; (Loosjes) *Characterk. der Vaderl. Geschied.* D. II. bl. 101—129; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* Zie het register bl. 77, 78; Burman, *Utrechtsch. Jaarb.* D. I en II. Zie de regist. op Filips; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, zie het register bl. 145, 146; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 143, 144; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 92—100; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 186—190, 612; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 181—149; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 17—19 *Aant.* bl. 41, 177, 178, D. IV. St. II. *Aant.* bl. 471; Rathgeber, *Geschied. der Nederl. Schilder-, houtsnij- en graveerkunst*, bl. 105—107; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 174—177; de Barante, *Hist. des Ducs de Bourgogne*, T. V. et VI, (Brux. 1837); *Overijss. Alm. voor oudheid en letter.* 1838. bl. 77—96; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 493—523, met zijne afbeelding. St. III bl. 1—39; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk- geschied.* D. IX. bl. 11, 27, 42—48, 97, 104; van der Chijs, *de Munten van Braband en Limburg*, bl. 146—163; *de Munten van Gelderl.* bl. 75, 76 *de Munten van Holl. Zeel.* enz. bl. 297, 328, 329, 333, 387, 449; *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.* bl. 152; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 312, 314, 407, 623, 625; *de Munten der Heeren en Steden. van Overijss.* bl. 90; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VI. bl. 281, 415; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 84, 85.

FILIPS VAN BOURGONDIE, Heer van Sommelsdijk, Blaton en Crubeke, 57ste Bisschop van Utrecht, was de jongste bastaardzoon van den voorgaande, verwekt bij Margaretha van der Post van Brussel. Hij werd in 1464 geboren, alzoo toen zijn vader zeventig jaren oud was. Door zijne moeder, die zoowel uitmuntte in zielsvermogens als in schoonheid, werd hij te Brussel opgevoed en tot aan zijn twaalfde jaar in de wetenschappen onderwezen. Toen, na den dood van Karel de Stoute, kwam hij aan het hof van diens dochter Maria, gehuwd met Maximiliaan, en werd door haar steeds goed

bejegend. Na eerst onder de hovelingen van Maximiliaan te zijn opgenomen, hoedanig hij door ieder bemind werd, trok hij met hem te velde, en toen deze vorst te Aken tot Keizer gekroond werd, werden hem door Filips de wapenen en ridderorde omhangen, en hij zelf tot ridder geslagen. In den opstand van Filips van Cleve tegen Maximiliaan koos hij partij voor den eersten, was daarna Coadjutor van zijn broeder David, Bisschop van Utrecht, doch keerde na diens dood naar het hof terug, werd vervolgens eerst kamerheer van Filips de Schoone en in 1498 tot Admiraal ter Zee benoemd, toen Filips van Bourgondië, Heer van Beveren, overleden was. Op den 21sten Januarij 1501 tot Ridder van het Gulden Vlies verheven, zien wij hem als Admiraal het bevel voeren bij de reizen der vorstelijke personen naar Spanje, of op de binnenwateren, waar hij tijdens den Gelderschen oorlog in 1506 als Gouverneur en Luitenant Generaal van Gelder en Zutphen voor Wageningen lag, en later Venlo hielp belegeren. Hij was, denkelijk in 1508, afgezant naar Paus Julius II. Het was daar dat hij zich bekend maakte met den diep gevallen staat der hoogere zoowel als der lagere geestelijkheid, maar waar ook, door het aanschouwen van de heerlijkste kunstvoortbengselen der Ouden, voor het eerst dien lust voor de beeldende kunsten bij hem ontwaakte, die hem later zoo zeer de beschermer der kunstenaars zelven deed zijn.

Nog altijd de waardigheid van Admiraal ter zee bekleedende, zag Filips van Bourgondië zich in 1517 in eenen geheel anderen werkkring geplaatst. Toen Bisschop Frederik van Baden afkeerig was geworden van een bewind, dat hij met weinig geluk en met nog minder rust gevoerd had, en zich daarvan ontsloeg, werd Filips van Bourgondië, hoogst waarschijnlijk door toedoen van Karel V, die het wereldlijk gebied over Utrecht aan zijne heerschappij wilde onderwerpen, tot Bisschop van Utrecht verkozen. De Paus had in die verheffing, voor eene som van twaalfduizend dukaten, toegestemd, en op den 19den Mei 1517 werd de nieuwe kerkvoogd, met de gewone plegtigheid op den Bisschoppelijken zetel geplaatst. Niet vóór het begin des volgenden jaars werd Filips geordend en tot Bisschop ingewijd. Bij de Vlies orde ontstond de vraag of hij als geestelijke nog wel Ridder kon blijven, doch dit vraagstuk is nooit uitgemaakt.

Bijna zeven jaren duurde zijn bewind, dat door belangrijke gebeurtenissen gekenmerkt werd. Inzonderheid behoorde daartoe de hevige strijd tusschen de steden Kampen en Zwolle, wegens den tol op het Zwarte water, gevoerd. Hertog Karel van Gelder, die Filips gansch niet genegen was, maakte van dezen twist gebruik, om zich van verscheidene steden van het Bisschoppelijk grondgebied meester te maken, en de Bisschop was niet instaat zijn land te verdedigen, wegens de geringe hulp die Keizer Karel hem toezond, daar deze zelf in een oorlog met Frankrijk gewikkeld was. Hij slaagde er evenwel later in de rust te herstellen, en Hertog Karel tot een vergelijk te brengen; doch hij zou de vruchten daarvan niet lang plukken, daar hij op den 7den April 1524 te Wijk bij Duurstede overleed. Hij werd aldaar aan de zijde van zijnen broeder, David van Bourgondië, in de St. Jans kerk begraven.

Zeer verschillend is het oordeel der tijdgenooten over dezen kerkvoogd. Terwijl de een als lofredenaar van hem optreedt, wordt hij door anderen hevig gelaakt. De waarheid zal ook hier wel in het midden liggen. Niet te ontkennen is het dat hij vele deugden bezat. Men geeft hem den lof van vredelievendheid, van verstand en zucht naar geleerdheid en wetenschappen; en dien lof was wél verdiend. Geleerden en kunstenaars vonden in hem eenen ijverigen begunstiger. Erasmus noemt hem zijnen Maecenas en de beroemde Gerardus Noviomagus was zijn vriend en biechtvader. Wat hij bij zijn verblijf te Rome gezien en gehoord had, werkte mede om hem gevoelens in te boezemen waarom anderen hem verketterd, en eenigen hem als niet afkeerig van Luther's leer beschouwd hebben. Zeker was hij een man rijk aan ondervinding, maar teregt is het opgemerkt dat de tijdsomstandigheden hem verhinderden de belangen, zoo wereldlijke als geestelijke, van zijne onderdanen naar behooren te bevorderen. Niet gelijk zijne voorgangers verrijkte hij zich met de bezittingen van anderen, maar hij stelde met kracht paal en perk aan de geldafpersingen, waaraan mindere beambten zich schuldig maakten. Doch tegen over dat vele goede staan ook ondeugden over. Welligt is de beschuldiging te sterk gekleurd, maar van onmatigheid is hij niet vrij te spreken, en dat zijne vijanden hem teregt van onkuischheid beschuldigden, blijkt uit de drie zonen, die hij bij eene zijner bijzitten verwekte.

Zijne afbeelding komt meermalen voor op munten onder zijn bestuur geslagen.

Zie zijn leven door Noviomagus beschreven, voorkomende in de *Analect.* van Mattheus T. I. p. 142 en volg; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 409, 410, 418, 419, 437, 438; van Hattem, *Beschrijv. van Zwolle*, D. II. bl. 109, 110, 116, 287; van Mieris, *Beschrijv. der Bissch. Munt. en Zegelen van Utr.* bl. 286—289; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 145—150; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 100—105; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 196, 197; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.* D. IX. bl. 81, 82; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied.* D. III. bl. 73, 74; Schinkel, *Geschied- en Letterk. Bijdr.* bl. 58; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 330—339; Du Rieu, *Intred. en huldig. van Karel V. tot Graaf van Holl.* bl. 81—84.

FILIPS, I, Koning van Spanje, zoon van Keizer Maximiliaan van Oostenrijk en van Maria van Valois, die de dochter was van Hertog Karel de Stoute, werd te Brugge den 20sten of 22sten Junij van het jaar 1478 geboren. Toen hij den ouderdom van 4 jaren naauwelijks bereikt had, werd zijne moeder door een val van het paard uit het leven gerukt. Gedurende zijne minderjarigheid voerde zijn vader, als voogd, het bestuur over zijne erfstaten. Zestien jaren oud zijnde aanvaardde hij, in 1494, de regering, onder den titel van Aartshertog van Oostenrijk, Hertog van Bourgondie, Graaf van Habsburg, Holland, Vlaanderen, Zeeland enz. Hij was de tweede Graaf van Holland van dien naam, en werd als zoodanig door de gemagtigden van Holland en Zeeland te Geertruidenberg plegtig gehuldigd, tot groote vreugde van de Nederlanders, die onder zijn bestuur de binnenlandsche twisten allengs zagen verminderen, terwijl de handel haren vorigen bloei terug kreeg, doch de steden slechts bepaalde voorregten erlangden en het Groot-Privilegie, door zijne moeder verleend, door hem niet erkend werd.

Eene der eerste handelingen van Filips was het sluiten van een verbond van koophandel, in 1496, met Hendrik VII, Koning van Engeland, onder den naam van het *Groot-Commercie-tractaat.* Daardoor verkregen de Nederlanders volkomene vrijheid van handel in de Engelsche havens en vrijheid van visscherij aan de Engelsche kusten; terwijl het strandregt aan weerszijde werd afgeschaft.

Het was ook in October van laatstgenoemd jaar dat Filips een huwelijk aanging met Johanna, tweede dochter van Ferdinand, Koning van Arragon, en van Isabella, Koningin van Kastilie en Leon. Dit huwelijk werd te Antwerpen voltrokken, doch de ingezetenen moesten, ter bestrijding der onkosten, aanzienlijke sommen opbrengen. In 1497 trok Filips met grooten pracht en luister door Holland, en werd in de voornaamste steden van Holland andermaal als Heer gehuldigd. Gelderland was het eenige gewest waar hem die hulde geweigerd werd, en het was daardoor dat die vernielende oorlog ontstond, die vijftig achtereenvolgende jaren met de grootste hevigheid tusschen Holland en Gelderland gevoerd is.

Door den dood van Don Jan, den eenigen zoon van Ferdinand en Isabella, verviel Spanje aan diens zuster Johanna, de gemalin van Filips. Laatstgenoemde trok in 1501 met haar, door Frankrijk, derwaarts, nadat hij Engelbert van Nassau tot Algemeen Stadhouder over de Nederlanden had aangesteld. Zij werden met grooten luister ontvangen en plegtig door de Cortes tot erfgenamen der rijken van Kastilië, Leon en Arragon verklaard. Maar hoeveel blijken van liefde hij ook in Spanje ontving, het Spaansche hof en de aard der Spanjaarden kwamen zoo slecht met den vrolijken, minzamen en gezelligen aard van Filips overeen, dat hij naar de Nederlanden wenschte terug te keeren en onverwachts in het midden van den winter derwaarts vertrok, met achterlating zijner zwangere gemalin, die hem hartstogtelijk beminde en uit verdriet over dat heengaan somtijds tot krankzinnigheid oversloeg. Hare gemoedskalmte kwam niet weder, voordat zij in het volgende jaar de reis naar Nederland insgelijks had aangenomen.

In zijne staten teruggekeerd, werd de Geldersche krijg, meestal ten voordeele van Filips, voortgezet, waardoor hij weldra met Karel van Gelder een bestand kon sluiten. Filips werd daartoe te meer gedrongen, omdat de zaken in Spanje, na den dood van zijne schoonmoeder Isabella, zijne tegenwoordigheid vereischten, daar deze bij uitersten

wil haren gemaal Ferdinand tot Regent over Kastilië had aangesteld. De Spaansche kroon was evenwel door de Spanjaarden zelven reeds naar Brussel gezonden, en Filips liet zich en zijne gemalin op den 14den Januarij 1505 aldaar voor Koning en Koningin van Kastilië uitroepen. Eerst in het volgende jaar, den 10den Jannuarij 1506, staken de vorstelijke personen te Vlissingen in zee. De reis was rampspoedig. Eerst ontstond in het schip, waarop Filips zich bevond, brand, en naauwelijks was deze gebluscht, toen de vloot door een hevigen storm beloopen werd, waardoor men verpligt was in Engeland binnen te loopen. Drie maanden werd hij daar uit staatkundige inzigten door Hendrik VII, onder den schijn van beleefdheden, opgehouden, en eerst den 22sten April kwam hij in Spanje aan. Hij werd met zijne gemalin voor Koning en Koningin erkend. Niet langer dan drie maanden regeerde hij. Ofschoon sommige schrijvers melden dat hij aan vergiftiging gestorven is, verdient het verhaal, dat hij, te Burgos, zich met het kaatsspel verhit en een kouden dronk genomen hebbende, aan de gevolgen daarvan, op den 25sten September 1506 overleed, veel meer geloof. Zijne weduwe nam het bestuur op zich, doch hare zielstoestand maakte haar daarvoor ongeschikt, en zij was weldra verpligt daarvan af te zien. Het stoffelijk overschot van Filips werd buiten Burgos begraven, zijn hart rust te Jerusalem en zijne ingewanden te Brugge. Zijne afbeelding wordt op verschillende wijzen aangetroffen. Hij verwekte bij zijne gemalin zes kinderen; twee zonen, Karel en Ferdinand, welke beiden later den keizerskroon verwierven, en vier dochters: Eleonora, gehuwd eerst met Emanuel, Koning van Portugal, naderhand met François I; Elisabeth, gemalin van Christiaan II, Koning van Denemarken; Maria, gemalin van Lodewijk II, Koning van Hongarije en Bohemen; en Catharina, gehuwd met Joan III, Koning van Portugal.

De fraaije uiterlijke gedaante van Filips verwierf hem den bijnaam van *de schoone*, en hij werd om zijne zorgeloosheid in staatszaken, die hij veelal aan zijne dienaren overliet, *Croit conseil* of *hoor naar raad* genoemd. Verschillend is ook het oordeel over de regering van dezen vorst. Terwijl de een hem als krijgsman en schrander staatsman roemt, zegt een ander dat juist de Geldersche krijg het bewijs oplevert, dat hij ongeschikt tot het oorlog voeren was. Ontegenzeggelijk was zijne regering het land nuttig, en zijn dood werd dan ook algemeen in de Nederlanden betreurd. Landbouw, het fabrijkwezen en de handel genoten destijds eenen schier ongekenden bloei, en kunsten en wetenschappen werden, naar zijn voorbeeld, ijverig beoefend aangemoedigd. Het karakter van Filips was driftig, opvliegend, maar ligt verzoenlijk; volgens sommige schrijvers was hij aan wellust overgegeven en krenkte dit het verstand zijner trouwe, doch zeer jaloersche gade. Eindelijk zegt men dat zijne afkeer van het Spaansche volk de eerste grond heeft gelegd tot de later schier onverzoenlijke vijandschap tusschen Nederlanders en Spanjaarden.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 73—75 met portret; Boxhorn, *Chron. van Zeel.* (Middelb. 4o) bl. 338—373; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 803, 804, 535, 681, 803, 836; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* zie het regist.; Van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar.* D. I. bl. 214, 230. 243, 244; Wagenaar. *Beschrijv. van Amst.* octav. uitgav. D. II. bl. 387, 388, 391, 396; Van Hemert, *Lev. der Holl. Grav.* bl. 396—407: Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 150—152; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 190—192; van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. I. bl. bl. 231—233; Arend *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 252—284; van der Chijs, *de Munten van Brab. en Limb.* bl. 208—224, *de Munten der Grav. en Hert. van Geld.* bl. 104—108, *de munten der Heeren en Steden van Geld.* bl. 110, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenth.* bl. 59, 107, 206, 275, 513. *de Munten van Holl. Zeel.* enz. bl. 103, 471, 519; *de Gids*, 1859. bl. 52—104.

FILIPS II, koning van Spanje, en de IIIde als Graaf van Holland, was de zoon van Keizer Karel V en van Isabella, dochter van Emanuel, Koning van Portugal. Hij werd te Valadolid in Spanje, op den 21sten Mei 1527, geboren, en door geleerde geestelijken opgevoed, die hem evenwel al vroeg eene groote liefde voor het Katholieke geloof inboezemden, allen leerden haten die buiten hetzelve waren, en alzoo den grond legden van zijn karakter, hetwelk naderhand zoo zigtbaar in zijn gedrag doorblonk. Van zijne jeugd af aan betoonde Filips zich werkzaam, schrander en behoedzaam, waardoor hem den bijnaam van *den voorzigtigen* gegeven werd. Door den afstand van zijn vader, in 1554, werd hij Koning van Napels en Sicilië, en den 23sten October van het volgende jaar stond deze vorst, in eene vergadering der Staten, en leunende op den schouder van prins Willem I, hem het bestuur over de Nederlanden af, en drukte hem eindelijk den 17den Januarij 1556 de Spaansche kroon op het hoofd. Door zijn tweede huwelijk droeg hij ook den titel van Koning van Engeland, ofschoon zijne gemalin zich de regten er van had voorbehouden. Hoewel het plan van zijnen vader, om hem ook tot Roomsch Keizer te doen uitroepen, mislukte, was Filips echter toen een der magtigste vorsten, en, na zijne latere veroveringen, kon hij gerust zeggen, dat de zon in zijne staten nooit onderging.

Wij vermeenen met de levensbeschrijving van dezen vorst beknopt te kunnen zijn, omdat zijne daden als Koning van Spanje, later ook van Portugal, geheel buiten ons bereik liggen, en wij hem alzoo alleen in zijne betrekking als Heer der Nederlanden hebben gade te slaan. En wie is er nu onbekend met hetgeen hij als zoodanig gedaan heeft? Geen werk, groot of klein, handelende over de geschiedenis van ons vaderland, wordt er gevonden, of de opstand onzer vaderen tegen den magtigen monarch staat er in vermeld. Dat alles behoort tot het veld der geschiedenis, en het is genoeg hier te melden, dat door Filips handelwijze, men moge dan ook getracht hebben die te vergoêlijken, door te willen beweren dat dezelve uit zuivere liefde en gehechtheid aan het Katholieke geloof haren oorsprong nam, de Nederlandsche gewesten, die parel aan den kroon van Karel V, voor hem verloren gingen. Wel was de strijd hagchelijk en ongelijk; wel moesten er jaren verloopen en stroomen bloeds vergoten worden; maar toch, welke magten Filips ook ten dienste stonden, de vrijheid, zoo lang onderdrukt, triompheerde ten laatste, en noch een Granvelle, noch een Alva, noch zijne inquisitie, noch de moord aan den edelen Willem van Oranje, door Filips bewerkt en beloond, noch zijne zoogenoemde onoverwinnelijke vloot, waren in staat om het kleine Nederland onder den ijzeren scepter van Filips te doen bukken, en een einde te maken aan eenen opstand, wier wettigheid door slechts weinigen in twijfel wordt getrokken. Aldus van de Nederlanden vervallen verklaard, van al wat Nederlander was gehaat en vervloekt, en bezoedeld met het bloed van duizende onschuldigen, die op zijnen last ter dood waren gebragt, zag zich die magtige vorst ten laatste ook op het ziekbed geworpen. Vreesselijk was zijn einde. Het was als of de magtige bestuurder van het heelal wraak kwam nemen bij den nu magteloos ter neder liggenden gebieder eener halve wereld. Meer dan vijftig dagen van het allerbitterst lijden werden doorgebragt, tot dat de dood op den 13den September 1598 daaraan een einde maakte, en een der grootste tirannen van de wereld nam, welke er immer op verschenen waren. Zijn naam staat als zoodanig in 's lands historie bladen geschreven. Wij hebben er niets meer bij te voegen.

De afbeelding van Filips II ziet op onderscheidene wijzen het licht; ook heeft de stempelkunst zijn somber, ernstig en trotsch voorkomen ons medegedeeld. Als zijne zinspreuken worden opgegeven: *Nec spe nec metu* (Noch door hoop, noch door vrees) en *Dominus mihi adjutor* (De Heer is mijn helper). Vier malen was hij gehuwd; eerst in 1533 met Maria, prinses van Portugal, die in het kraambed van Don Carlos in 1545 overleed. In 1554 hertrouwde hij met Maria, Koningin van Engeland, die in 1558 stierf. Hij huwde ten derden male met Isabella, dochter van Hendrik III, Koning van Frankrijk. Bij deze verwekte hij Isabella Clara Eugenia, gemalin van den Aartshertog Ernest van Oostenrijk, en Catharina, Hertogin van Savooije. Nadat deze derde vrouw men zegt door vergif, op zijn last toegediend, overleden was, trouwde Filips ten vierden maal, in 1570, met Anna van Oostenrijk, dochter van Keizer Maximiliaan, die hem drie zonen en eene dochter schonk, welke allen overleden op één na, die onder den naam van Filips III volgt.

Zie, behalve alle geschiedschrijvers die over het tijdvak van zijne regering handelen, meer bijzonder Watson, *Hist. der Regering van Filips* II. zie het regist.; Luiscius.; *Woordenb.* D. VII. bl. 177—179; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 152—191; Scheltema *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 192—196; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 281—287; *Biographie Univ.* T. XV. p. 166—186; Collot d'Escurij, *Holl. roem.* D. I. 69, 70, 113, D. II. bl. 29—31, *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl. 21, 24, D. VI. bl. 215, D. VII. bl. 4, 312, Muller, *Cat. van Portrett.* bl 2; Gachard, *Correspond. de Philippe* II, (Brux. 1848. 4o); Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en oudheidk.* D. V. *Aank. en berigt.* bl. 8—52; van der Chijs, *de Munten der Hertogd. Brab. en Limb.* bl. 266, 297, *de Munten der Grav. en Hertog. van Gelderl.* bl 191—213.

de Munten der Heeren en Steden van Gelderl. bl. 89, 234, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 135, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 537—544; Borgnet, *Geschied. der Nederl. onder* Filips II; Th. Juste, *Hist. de la revolut. des Pays Bas sous Philippe II*; W. H. Prescott, *Hist. of the reign of Philips* II; J. Lothrop Motley, *Hist of the rise of the Dutch republic*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. St. II. bl. 70—72.

FILIPS III, zoon van den voorgaande en van diens vierde gemalin Anna van Oostenrijk, werd te Madrid den 14den April 1576 geboren, en volgde zijn vader in de regering van diens staten, den 13den September 1598, op. Ook omtrent dezen vorst, die zich nog altijd Graaf van Holland noemde, kunnen wij kort zijn. Hij zette den oorlog met Noord-Nederland, meestal met tegenspoed, voort, handelde zeer onstaatkundig met aan de Nederlanders den handel in zijne rijken te verbieden en was in 1609 genoodzaakt het twaalf-jarig bestand met de Staten te sluiten. Hij beleefde het einde daarvan niet, en overleed te Lissabon den 31sten Maart 1621. Hij was gehuwd in 1599 met Margaretha van Oostenrijk, dochter van Karel, Hertog van Grats, en van Maria van Beijeren. Uit dit huwelijk, te Ferrara in tegenwoordigheid van Paus Clemens VIII gesloten en door hem ingezegend, sproten vier zonen en vier dochters. De zonen waren: Filips, die volgt, Karel, die in 1632 overleed, Ferdinand, Kardinaal, Aartsbisschop van Tolledo, Stadhouder van de Nederlanden, overleden in 1641, en Alphonsus, die, even als twee dochters, jong overleed; de oudste van de twee anderen, Anna, werd de gemalin van Lodewijk XIII, Koning van Frankrijk, de tweede, Maria, huwde met Keizer Ferdinand III. De afbeelding van Filips III ziet het licht.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. VIII. St. II. bl. 202; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 192; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 168; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 199.

FILIPS IV, zoon van den voorgaande en van Margaretha van Oostenrijk, werd den 8sten April 1605 te Madrid geboren, en volgde zijn vader den 31sten Maart 1621 op den Spaanschen troon op. Na het eindigen van het twaalfjarig bestand, zette ook hij den oorlog tegen ons vaderland voort. De uitgebreide heerschappij, die zijn vader en grootvader bezaten, ging tijdens zijne regering verloren.

Ook de Nederlanden hadden zich eindelijk, na eenen roemrijken strijd van tachtig jaren, vrijgevochten, en bij het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648 was Filips IV genoodzaakt voor eeuwig daarvan afstand te doen. Hij overleed den 17den September 1665. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was tweemalen gehuwd; eerst in 1615 met Elisabeth, dochter van Hendrik IV, bij welke hij verwekte: Karel Balthazar, jong overleden, en vijf dochters, waarvan Maria Theresia huwde met Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk. Hij huwde voor de tweede maal, in 1644 met Maria Anna, dochter van Keizer Ferdinand III, die hem drie zonen en twee dochters schonk, waaronder Karel, die hem onder den naam van de IIde opvolgde, en Margaretha Theresia, die met Keizer Leopold gehuwd was.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. VIII. St. II. bl. 202; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 192, 193; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 169, 170; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 199.

FILIPS, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, Dillenburg, enz. werd te Dillenburg in 1566 geboren en was de zoon van Joan, graaf van Nassau, *de oude*, en van Elisabeth, dochter van den landgraaf van Leuchtenberg. Reeds vroeg in den wapenhandel onderwezen, trad hij op jeugdigen leeftijd in dienst, werd in 1585 Gouverneur van Gorinchem, Woudrichem en Loevestein, en nam in 1586 deel aan Leicester's togt tegen Parma, in het aartsbisdom van Keulen. Na de inneming van Nijmegen door Prins Maurits, bij welks belegering hij in 1591 tegenwoordig was, werd hij tot bevelhebber dier vesting aangesteld. Van dezen post zich uitmuntend kwijtende, bleef hij echter niet achter in het bestrijden van den algemeenen vijand, en deed hij in Januarij 1593 een togt naar Luxemburg, waar wel zijne aanslag op St. Vijt mislukte, maar waar hem toch grooten buit ten deel viel.

In het volgende jaar teruggekeerd, nam hij deel aan schier al de ondernemingen van Maurits, en betoonde daarbij eene dapperheid, die aan vermetelheid grensde. Veel bragt hij toe aan de vermeestering van Groningen in 1594, waar hij het eerst de bres binnentrok, en hij werd in October met twintig vendelen soldaten naar Frankrijk gezonden, om Hendrik IV bij te staan tegen Parma; ook werkte hij krachtdadig mede tot de zege, waar de terugtogt van laatstgenoemde het gevolg van was. Hij veroverde verscheidene plaatsen in Luxemburg, doch zich met den Hertog van Bouillon willende vereenigen, had hij het ongeluk aan het hoofd van vier benden ruiters door de legermagt van den Graaf van Mansfeld te worden omsingeld; het gelukte hem evenwel door den vijand heen te slaan, en hij werd daarbij gekwetst. Door de Staten teruggeroepen, nam hij deel aan de belegering van Grol, welke stad door Mondragon ontzet werd. Bij die gelegenheid door Maurits met vijfhonderd ruiters uitgezonden, om eenige kornetten ruiters van den vijand aan te tasten, werd hij daarbij in den buik gewond en gevangen genomen. Naar Rijnberk gevoerd, werd hij behoorlijk verpleegd, doch overleed op den 1sten September, een dag na het gevecht. Zijn lijk, en dat van Graaf Ernst van Solms, werd door Mondragon aan Maurits gezonden, en den 22sten October daaraanvolgende met groote staatsie in de groote kerk te Arnhem begraven. Zijn dood werd algemeen betreurd; inzonderheid door Prins Maurits, met wien hij te Leiden gestudeerd had. Mondragon zelf erkende zijne dapperheid, en zijn oudste broeder Graaf Willem Lodewijk mogt met regt aan zijn vader schrijven dat hij den naam van Nassau met eer in het graf gedragen had, en een parel onder zijne broeders geweest was. Jammer dat hij zich, naar de gewoonte van zijnen tijd, niet ontzag, om wel eens eenen te sterken dronk te doen, die hem dan tot roekeloosheid deed overslaan. Had hij een langer leven gehad, dan ware hij, meer bedaard geworden zijnde, een ervaren krijgsman geworden, van wien nog zooveel voor het vaderland te verwachten was. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXVIII. bl. 577 (39), B. XXIX. bl. 604 (3), B. XXX. bl. 678 (7), 757 (64), B. XXXI. bl. 831 (42), 844 (52), 847 (54). B. XXXII. bl. 5 (1), 8 (4), 28 (21), 43 (33); Orlers, *Geslachtboom der Grav. van Nassau*, bl. 44—47, met portret.; van Meteren, *Ned. Hist.* D. V. bl. 411, 423, 454, D. VI. bl. 71, 153, 175, 203, 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 205, 373, 379, 389, 403, 422, 424; (van Hasselt), *Kron. van Arnh.* bl. 244; Bosscha *Ned. Held. te Land.* D. I. bl. 301, 314, 324; (Boonzayer en Merkus) *Geschiedk. Aanteek. betrek. Loevestein*, bl. 62, *Bijl.* bl. 58; *Geschiedk. Aant. omtr. het beleg van Gron.* in 1594, bl. 6, 14, 25—27; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 20; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 297, T. VII. p. 567, T. VIII. p. 71, 128, 187, 229, 438, *Deuxième Série*, T. I. p. 343—346; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. St. I. bl. 451, 463, 486, St. II. bl. 14—16, 22—26.

FILIPS WILLEM, Prins van Oranje, Graaf van Buren, werd den 19den December 1554 op het kasteel van Buren geboren. Hij was de oudste zoon van Willem I, Prins van Oranje, en van diens eerste gemalin Anna van Egmond. Hij werd genoemd naar Filips II, toen nog Kroonprins, vervolgens Koning van Spanje, en droeg zijn tweeden naam naar zijnen vader. Op vijfjarigen leeftijd verloor hij zijne moeder, en werd onder het oog van zijnen vader in de noodige kundigheden onderwezen, en, tot jongelings jaren gekomen, naar de Hoogeschool te Leuven gezonden. Hij verwierf aldaar hoogen lof wegens zijn karakter, aanleg en vlijt, en won de achting dergenen die hem omringden.

Toen zijn vader in 1567, met de komst van Alva, naar Duitschland vertrokken was, liet hij, steunende op de voorregten der Universiteit door Filips II bezworen, en door eene Pausselijke bul bevestigd, zijn zoon te Leuven achter. De redenen te ontwikkelen waarom de anders zoo schrandere vorst nu zoo schijnbaar roekeloos handelde, ligt buiten ons bestek; genoeg zij de vermelding dat er gegronde redenen waren die Willem I alzóó en niet anders deden handelen, en dat dan ook hij van alle onvoorzigtigheid in dezen door den lateren geschiedschrijver is vrijgesproken.

De jeugdige Oranje telg werd op last van Filips, overeenkomstig den raad van Granvelle, in Februarij 1568 te Leuven gevangen genomen. Naar Antwerpen gezonden werd hij voorloopig bewaard door den Graaf van Lodron, en vervolgens, onder geleide van Don Pedro de Toledo en Lope de Luxuara, met twaalf kapiteins en twaalf vaandrigs, naar Spanje tot den Koning gevoerd. Ofschoon wel onthaald, en

ter verdere opleiding naar de Hoogeschool van Alcala de Henares gezonden, werd hij echter als een gevangene behandeld. Het onderwijs, loopende over de kennis der Spaansche, Duitsche, Italiaansche en Latijnsche talen, werd voor hem eene uitspanning in zijne ballingschap. De bespiegelende wijsbegeerte bleef hem niet vreemd; de eenzaamheid, waartoe hij veelal veroordeeld was, deed zijne studien ook tot de Grieksche en Romeinsche geschiedenis, alsmede tot de staat- en regeerkunde uitstrekken; maar de godgeleerdheid bovenal trok hem aan. Rijkelijk werd hem godsdienstig onderwijs geschonken, en het was daardoor dat hij tot aan zijnen dood een getrouw, doch geenszins een dweepziek, aanklever was van het Katholieke geloof. Wij kunnen gerustelijk het verhaal van zijn leven, tijdens hij in Spanje gevangen gehouden was, met stilzwijgen voorbijgaan. Ook de twist, die er over het beheer zijner goederen tusschen zijne zuster Maria en zijnen halven broeder Maurits ontstond, behoort hier niet vermeld te worden. Het jaar 1595 brak aan, en met hetzelve verkreeg Filips Willem zijne vrijheid. Een listige aanslag lag er onder dit schijnbaar bewijs van goedwilligheid van den Spaanschen Monarch verborgen. Niet om als bemiddelaar des vredes op te treden, maar integendeel om door zijne komst in de Nederlanden het gezag van Maurits te verkorten, tweedragt te doen ontstaan tusschen de beide broeders, en ook tusschen de Staten des lands, zie daar het doel zijner vrijlating. Het berigt dat Filips Willem op den 28sten September 1595 Spanje verlaten had, bragt dan ook de Staten in geene kleine verlegenheid, en gaf aanleiding tot verschillende overleggingen.

Op de reis naar Nederland, in gezelschap van Albertus van Oostenrijk, nieuw benoemd Landvoogd der Nederlanden, ondernomen, bezocht Filips Willem Rome, daarheen door den Landvoogd gezonden, om de verzoening van den Heiligen Stoel van Rome met Frankrijk te verhinderen. Hij werd aldaar tot den voetkus toegelaten, en met groote geschenken overladen. De reis voerde hem nu verder uit Turin door Savoijen, Bourgondie en Lotharingen naar Luxemburg, en op den 11den Februarij 1596 deed hij, rijdende aan de zijde van den Aartshertog, met hem zijnen intogt in Brussel.

De Staten, inmiddels besloten wat hun te doen stond, zorgden dat den Prins eene som van tien duizend gulden bij voorraad uit zijne goederen zou worden overgemaakt, wenschten hem wijders geluk met zijne heugelijke terugkomst, betuigden hunne vreugde over zijne verlossing, maar verzochten hem tevens, om, zoo hij voornemens mogt zijn hier te lande te komen, hij zulks tot nadere gelegenheid zoude uitstellen. Dit schrijven, ons door Bor en van Meteren vertaald medegedeeld, was van den 22sten December 1595.

Moest al de teleurstelling van den zoon van Willem I, bij het ontvangen van dit berigt, groot zijn, dat schrijven werd gebiedend vereischt. Schoon is het antwoord daarop door den ongelukkigen vorst gegeven, en, ofschoon wij de billijkheid van der Staten handelwijze moeten erkennen, doet het ons medelijden stijgen voor den man, die, nu door zijne landgenooten, voor de tweede maal balling in zijn vaderland werd. Keuren wij aan de eene zijde het besluit der Staten goed, aan de andere zijde mogen wij toch niet ontkennen, dat vooral Maurits op het nemen van hetzelve grooten invloed had uitgeoefend; zij het dan ook uit vreeze dat door de komst van Filips Willem de eendragt zou gevaar loopen verloren te gaan.

De toegang alzoo tot het vaderland hem verboden zijnde, verlangde Filips Willem eene bijeenkomst met zijne zuster Maria. Dit aandoenlijk onderhoud had in October 1596 te Emmerik plaats, en ook daar werd de vorst door de Staten verwelkomd en hem verslag gedaan van de besturing zijner goederen te Breda. Prins Maurits zond mede afgevaardigden tot hem, met aanbieding van geld en geschenken. De vorst bleef intusschen aan het hof van den Aartshertog Albertus. In de Nederlanden mogt hij niet komen. Zijn prinsdom Oranje te bezoeken, daartoe liet de oorlog met Frankrijk hem geene vrijheid. Hij wachtte alzoo met gelatenheid af, wat de tijd hem baren zou, doch nam in 1596 een dapper aandeel aan de belegering van Calais. Zoo zeer toonde hij daar zijnen helden aard, dat toen een kanonskogel, uit de stad geworpen, drie Spanjaarden doodde, die in zijne nabijheid stonden, hij de vermaning, om zich in veiligheid te stellen, afwees, met de woorden: »Ik ben van te edelen huize om vreeze te voeden voor den dood."

Ook in 1597 bij de pogingen om het veroverde Amiens te behouden toonde zich Filips Willem, aan het hoofd van een gedeelte der krijgsbenden, zijne afkomst waardig. Maar dat openlijk strijden tegen den Franschen Koning was hem een hinderpaal tot zijn prinsdom Oranje, waar Maurits nog altijd het bewind voerde, al was het dan ook meer in naam dan in der daad. Men wil dat Filips Willem, om in het bezit daarvan te komen, deel nam aan den reis van den Aartshertog Albertus in 1598 naar Spanje, om in het huwelijk te treden met Isabella Clara Eugenia, infante van Spanje. Dit plan werd evenwel verijdeld, door den dood van den Spaanschen Monarch vóór zijne komst. Op zijne reis derwaarts bezocht hij zijn prinsdom, en werd hij binnen de stad Oranje, op den 11den Maart 1599, gehuldigd. Ons bestek laat niet toe breedvoeriger over hem uit te weiden. De vrede met Frankrijk gesloten zijnde, verwierf hij de vriendschap van Hendrik IV, en deze hielp hem ten laatste om de onlusten in zijn prinsdom te bedwingen, op voorwaarde evenwel dat hij Elenora de Bourbon, dochter van den Prins van Condé, ten huwelijk zou nemen. Dit huwelijk werd op den 23sten November 1606 te Fontainebleau gesloten en door alle Prinsen en Grooten van het Hof bijgewoond, waarna Filips Willem met zijne gemalin hunnen intogt in zijne Staten hielden. Op zijn verzoek werd hij, bij besluit van de Staten van Holland, van den 1sten Julij 1606, in het vrij en onbelemmerd bezit zijner heerlijkheden Breda, Steenbergen en Oosterhout gesteld.

Toen in 1608 gehandeld werd over een bestand met Spanje, kwam Filips Willem in den Haag, werd er met zijne gemalin luisterrijk ontvangen, en liet niet na om tot het sluiten van dat bestand mede te werken. Hij vond te dier tijd ook middel om Maurits met zijne zuster Emilia te verzoenen, die tegen zijn zin met Emanuel van Portugal gehuwd was. Hij vertrok in 1609 naar Breda, werd er als Heer gehuldigd en vestigde van nu af zijne woonplaats aldaar, ofschoon hij zich echter ook veel te Brussel ophield. Daar leefde hij op een glansrijken voet, en zijn huis was de gelief koosde verzamelplaats van velen, die zich door rang en aanzien onderscheidden, en zijn leven, zoo zeer door rampspoed gekenmerkt, vlood daar gelukkig heen, tot dat hij op den 28sten Februarij 1618 in het vier en zestigste jaar zijn levens overleed. Zijne gemalin, bij wie hij geene kinderen verwekte, overleefde hem niet lang. Zij stierf nog in den loop van hetzelfde jaar. Zijn lijk werd op zijne begeerte te Diest begraven, en door vijf honderd arme onderdanen, daartoe gekleed en beloond, grafwaarts gevolgd. Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijzen het licht. Hij was Ridder van het Gulden Vlies.

Daar Filips Willem de gelegenheid benomen was om blijken te geven van zijne geaardheid, valt het moeijelijk zijn karakter te schetsen. In staats- en krijgskunde was hij niet ervaren; zijn verblijf in Spanje had de levendigheid van zijnen geest verminderd. Onder alle lotgevallen, die hem bejegenden, was zijne godsvrucht groot, even als zijn geduld in tegenspoed. Hij was zachtmoedig en mild in het beloonen van ontvangene diensten. Voor de nagedachtenis van zijnen vader koesterde hij eene onbegrensde liefde, en de Spaansche hopman, die het waagde om van zijnen vader kwaad te spreken, wierp hij het venster uit, zoodat hij in het nederkomen den hals brak. Hij kreeg van Filips zijne goederen te Buren weder, en die van Bourgondië zouden hem worden geschonken, indien hij jaarlijks daarvan wilde uitkeeren de 3000 pond, die de erfgenamen van den moordenaar zijns vaders toekwamen, doch de president Richardot, die met het doen van het voorstel belast was, zou het met den dood hebben moeten bekoopen, indien men niet tusschen beiden gekomen ware. Ofschoon het Katholieke geloof toegedaan, en daarin gestorven, was hij evenwel verdraagzaam in het godsdienstige en onverhinderd oefenden de Hervormden in zijn prinsdom Oranje hunne godsdienst uit. Het welzijn zijner onderdanen aldaar was zijn hoogste streven en billijkerwijze komt hem den eeretitel van hersteller van den staat en vader van zijn volk in ruimen mate toe.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 222 (157), B. XXXII. bl. 151 (122), 154 (124); B. XXXIII, bl. 167 (5), 246 (65); van Meteren, *Ned. Hist.* D. I. bl. 407, D. VI. bl. 248, 265, 266, 273, 274. D. VII. bl. 59, 61, 211. D. IX. bl. 170. D. X. bl. 91, 134; Orlers, *geslachtboom der grav. van Nass.* bl. 114–116, met port.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* Zie het regist.; van Wijn, *Bijv. en aanmerk. op de Vaderl. Hist. ven* Wagenaar. Zie het regist.; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 194–196; J. P. van Cappelle, Filips

Willem, *Prins van Oranje*, (Haarl. 1828. 8o.) met portr.; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 18; Gachard, *Corresp. de Philippe II*, T. I. p. 596, 611, T. II. p. 7, 11, 13, 18, 20, 21; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. III. p. 120, T. IV. *A.* p. 70, T. V. p. 80. T. VIII. p. 193, *Deuxième Série*, T. I. p. 376, T. II. p. 181; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 11—13, D. III. St. II. bl. 30—82; 361—363.

FILIUS (Jan), geboren te 's Hertogenbosch, was een leerling van Pieter van Slingeland, en bloeide omtrent 1680. Hij schilderde moderne binnen- en buitenhuizen, die volgens het oordeel van Immerzeel wel geordonneerd, fraai geteekend en uitvoerig geschilderd waren.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Kunstsch.*

FILLER (Thomas) was Ritmeester in Spaansche dienst, doch kwam later met een groot getal der zijnen tot de zijde der Staten over. Hij was beroemd door zijne dapperheid, die hij vooral toonde in 1605, toen hij meermalen, met goed gevolg, Spinola bestreed en hem aanzienlijken buit afhandig maakte.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* D. IX. bl. 12, 13.

FINIA (Saxo), een Friesch van geboorte, leefde omstreeks het jaar 1614. Er zijn van dezen man, die als Latijnsch dichter niet van verdiensten ontbloot was, geene levensbijzonderheden bekend. Een gedicht van hem aan Justus Rijckius wordt gevonden in de verzameling van Gruterus D. II. bl. 413.

Zie Peerlkamp, *de poëtis latin. Nederl.* p. 243.

FINUS (Johan) of Fyens, geboren te Turnhout, werd opgevoed onder de koorknapen der Hoofdkerk te 's Hertogenbosch, waardoor hij kennis van de muziek kreeg. De geneeskunde werd evenwel zijne hoofdstudie, en, na daarin het doctoraat verkregen te hebben, zette hij zich te Antwerpen neder. Toen deze stad in 1584 door Parma belegerd werd, vlugtte Finus naar Dordrecht, oefende daar de praktijk uit en overleed er den 2den Augustus 1585. Hij schreef:

De flatibus humanum corpus molestantibus commentarius novus ac singularis, in quo flatuum natura, causae et symptomata describuntur, eorumque remedia facili et expedita methodo indicantur, Antv. 1582, 8°. ibid. Francof. 1592, 8°. In het hollandsch vertaald onder den titel van:

Verklaringe van de winden, hoe ze het menschelijke ligchaam beschadigen, Amst. 1688, 8°.

De broeder van Johan Finus, Thomas genaamd, was geneesheer en hoogleeraar te Leuven, en maakte zich door de uitgave van een aantal werken bekend.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 638; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. III; *Biograph. Univ.* T. VIII. p. 83.

FISCHER (Johan) was Secretaris van den Gelderschen hertog Karel van Egmond, en nam als zoodanig deel aan het opnemen en nazien eener muntmeestersrekening binnen Wageningen, alsmede aan het uitvaardigen eener nieuwe muntordonnantie, in de jaren 1499 en 1500. Reeds in 1497 komt hij als Secretaris van genoemden vorst voor.

Zie *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. II. bl. 113; van der Chijs, *de Munten der Grav. en Hert. van Gelderl.* bl. 197, 311.

FISCHER (J. P. A.) schreef:

Kort en grondig onderwijs van de Transpositie; benevens eenige korte aanmerkingen over de Muziek der Ouden, de onnodigheit van eenige Modis, en het ut, re, mi. Alsmede de subsemitona of gesneede klavieren. Waar nog bij gevoegt is, een korte en gemakkelijke Methode, om een klavier te stemmen, Utrecht, 1728, 4°.

Verhandeling van de klokken en het klokkenspel, Utrecht, 1738. 4°. met plat.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1728, *a.* bl. 556; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; Muller, *Cat. van godgel. Boek.* bl. 116.

FISCHER (Johann Baptist), geboren in Duitschland in het jaar 1803, was te Leiden doctor in de genees- en heelkunde, en overleed er den 26sten Mei 1832. Levensbijzonderheden zijn ons, ondanks aangewende pogingen, van hem niet bekend. Door het overbrengen van het thans te Leiden geplaatste Rijks Herbarium, hetwelk zich tijdens het uitbarsten der Belgische onlusten te Brussel bevond, maakte hij zich zeer verdienstelijk. Zijn kortstondig leven was geheel aan de natuurkundige wetenschappen gewijd. Hij nam een ijverig deel aan de redactie van het groote kruidkundig werk, door den heer Blume, aangaande de Nederlandsche Oost-Indische bezittingen uitgegeven, en leverde in onderscheidene tijdschriften belangrijke opstellen betrekkelijk de natuurkundige wetenschappen. De kennis der Zoogdieren was eene hoofdneiging van hem, blijkens het voortreffelijk werk, dat hij uitgaf onder den titel van:

Synopsis Mammalium, Stuttgardt, 1829.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832, D. I. bl. 388.

FLAMAN (Johan), of Flamingius, werd in 1618 beroepen te Oost- en West-Zaandam, in 1620 te Utrecht, waar hij in 1661 overleed, na in 1631 voor een beroep te Rotterdam bedankt te hebben. Hij schreef:

Christelijke Meditatiën, Utr. 12o.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. III., Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 312, 535.

FLAMENT (Carolus Sulpicius) werd in Frankrijk in 1759 geboren, en was eerst doctor in de godgeleerdheid en Hoogleeraar der Sorbonne aan de Universiteit te Parijs. De onrust der tijden deed hem later naar Holland wijken. In 1800 tot eersten Bibliothecaris der koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage benoemd, kweet hij zich gedurende zes en dertig jaren, van den hem toevertrouwden post op eene uitstekende wijze, waartoe hem groote boekenkennis, veelzijdige kunde en belezenheid in staat stelden. Zijn uitmuntend karakter en bereidvaardigheid om de hem toevertrouwde schatten voor een ieder beschikbaar te stellen, maakten hem bij allen bemind, en zijne verdiensten werden door Koning Willem I erkend door de benoeming tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, terwijl de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden hem in 1807 tot haar Lid verkoos. Hij overleed te 's Gravenhage den 23sten September 1836.

Van zijne hand is:

Catalogus van de boeken der nationale Bibliotheek met drie aanhangsels en Register, 's Hage, 1800, 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1839. D. II. bl. 242; *Hand. der Jaarl. verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden*, bl. 19, 20.

FLANDRUS (Arnoldus). Zie BRUGGE (Arnold van).

FLEDDERUS (Herman Koops) was in 1748 koopman en pachter der gebrande wateren en tabak in Steenwijk. Bij het uitbreken van geweldige beroerten in die plaats, oorspronkelijk ontstaan over het verkiezen van een predikant, stelde hij zich aan het hoofd van eenige burgers, om het opheffen van bezwaren te bewerken. Toen hij daarin noch bij de regering, noch bij den Stadhouder Willem IV slaagde, rigtte hij eene compagnie burgers op, die hij den naam van Oranje-Vrijcompagnie gaf, en waarbij hij den rang van Majoor bekleedde. Hij geraakte hierdoor zoo in haat bij de regering, dat hij, op zekeren nacht met gezelschap voorbij het Stadhuis gaande, door de aldaar wachthebbende soldaten gescholden, geslagen, mishandeld, en zelfs zijn dochtertje door een geweerschot gekwetst werd. Hij begaf zich hierop naar den Haag, om bij den Stadhouder klachten in te leveren, en werd bij zijne terugkomst gevangen genomen, om zijn gehouden gedrag gevonnisd en den 24sten April 1750 opgehangen. Toen de Stadhouder later de nog voortdurende geschillen door onpartijdigen liet onderzoeken, bleek het, dat, zoo al Fledderus niet geheel onschuldig was, hij echter nog lang niet de galg verdiend had. De overige betrokken personen in deze zaak, waarvan het verhaal elders uitvoerig te boek gesteld is en die ons te weinig belangrijk voorkwam om er breeder over uit te weiden, werden op vrije voeten gesteld en Fledderus, ofschoon te laat, in zijne eer hersteld. Zijne weduwe verwierf verlof om het lijk van haren man bij de galg op te graven en hetzelve eene eerlijke begrafenis te verleenen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 361—368; *Het beroerd Ned.* D. III. bl. 209—251; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 208—213; *Woordenb. der zamenl.*

FLEISCHMAN (Joan Michael), waarschijnlijk afstammende van de bekende Neurenbergsche graveurs van dien naam, werd in 1701 te Neurenberg geboren. Hij was een verdienstelijk snijder en gieter van letters en alle soort van drukornementen, eerst in dienst van R. Wetstein, later bij den vermaarden drukker Joannes Enschedé te Haarlem. In de door dezen uitgegevene *letterproef* wordt over Fleischman's verdiensten in het voorberigt uitgewijd. Hij overleed te Amsterdam den 17den Mei 1768. Zijne afbeelding, door C. van Noorde geëtst, ziet het licht.

Zie Saxe, *Onom. Liter.* T. VII. p. 263; Muller, *Cat. van Portr.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FLEMING (PHILIPPE) werd in 1557 geboren, en was gedurende dertien jaren, en bepaaldelijk tijdens het beleg, Auditeur van het garnizoen van Ostende, en Secretaris van den Gouverneur Karel van der Noot, en deszelfs opvolgers, laatstelijks van Daniel de Hertaing, heer van Marquette. Met dezen trok hij in 1604, na de overgave der vesting, naar Sluis, alwaar hij weder auditeur werd en in 1621 nog leefde. Zijne zinspreuk was: *Spes longa, dolor* (eene langdurige hoop is hartkrenking). Hij schreef:

Oostende: vermaerde gheweldighe, lanckduyrighe ende bloedighe belegheringhe, bestorminghe ende stoute aanvallen, enz. 'sHage, 1621. 4°.

Ofschoon dit werk in eenen duisteren, verwarden, en alzoo vervelenden stijl geschreven is, verdient het omtrent het voorgevallene gedurende de belegering van Ostende alle geloof, omdat de schrijver ooggetuige was van alles wat er voorviel.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1032; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 353, 354. door ons hier gevolgd.

FLEMING (ROBERT) werd te Yester, waar zijn vader, James Fleming, predikant was, in 1630 geboren, studeerde te Edinburgh, hoorde Samuel Rutherford te St. Andrews en werd nog geen drie en twintig jaren oud zijnde, tot Predikant te Cambuslang bij Glasgow beroepen, welke betrekking hij genoodzaakt was te verlaten, uithoofde van de vervolging, den Presbyterianen door de Prelaten der heerschende Engelsche kerk aangedaan. Hij vlugtte naar Holland. Er bestaan omtrent den tijd van het verblijf van dezen man hier te lande zeer uiteenloopende berigten. Soermans zegt dat hij uit Engeland komende in 1692 Predikant in de Engelsche kerk te Leiden werd, en in 1693 naar Rotterdam als leeraar bij de Schotsche kerk vertrok; terwijl van Reyn hem reeds in 1662 uit Engeland doet vertrekken en in 1677 te Rotterdam doet komen. Zeker is het dat hij in 1677 Schotsch Predikant werd te Rotterdam, waar hij den 25sten Julij 1694 overleed. Zijn zoon, mede Robert genaamd, met wien hij wel verward wordt, volgde hem in 1695 te Rotterdam op. Hij schreef vele werken waarvan ons de titels onbekend zijn. Een zijner voornaamste geschriften moet getiteld zijn:

Fulfilling of the Scriptures. Rott. 1674. 8°. Glasgow 1801. 8°. 2 vol.

In het Hollandsch werd van hem uitgegeven:

Sleutel tot de openbaring, of verhandeling over de opkomst en den val des Pausdoms, uit het Engelsch, Amst. 1794. 8°. met 1 pl. 3de druk, Amst. 1843. 8°. met 1 pl.

Nieuwe jaars-geschenk aan mijne broeders en zusters, uit het Engelsch, Rott. 1795. 8°.

Zie Soermans, *Kerk. Regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 52, 82; van Reyn, *Geschiedk. beschrijv. der Stad Rott.* Aant. bl. 103; *Biograph. Univ.* T. VIII. p. 303; de Jong, *Alph. lijst van Boek.*; Brinkman, *Alphab. lijst van Boek.* Steven, *the Hist. of the Scottish Church, Rotterdam*, p. 58—67, 83—113, 113—136, 315, 336.

FLENDERUS (JOHANNES), geboren te Nassau-Siegen in 1653, was de zoon van Tileman Flenderus en Elisbeth Klaeser. Hij werd den 10den November 1685 Rector en Bibliothecaris te Zutphen, en hield den 3den Februarij 1686 eene intreê-redevoering: *de boni Rectoris exemplo*. In Julij 1686 werd hij benoemd tot Hoogleeraar der wijsbegeerte, redeneerkunde en bovennatuurkunde te Zutphen, en aanvaardde, den 11den October daaraanvolgende, die betrekking met het houden eener oratie: *de virtutibus veri metaphysici*. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij schreef een eervers vóór het tweede der hier aangehaalde werken. Zijn zoon, Johannes Sebastiaan Flenderus, Doctor in de regten, werd eerst Conrector te Zutphen, daarna, in 1724, aldaar Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid en wijsbegeerte, en overleed in 1755.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1734, *a* bl. 717, 1755, *a* bl. 220; Lohmeyer, *Dierum Genialium*, p. 47—53.

FLENDERUS (JOHANNES MAURITIUS), bloedverwant van den voorgaande, was eerst leger-predikant, in 1711 predikant te Aalst, en in 1713 te 's Gravemoer. Hij werd in 1739 emeritus en overleed in 1745. Hij schreef:

Gelderland onwinbaar, Dordr. 1732. 4°.

Holland ongenaakbaar en onwinbaar, — door het water, so in 't leggen der fortificatiën, als door dekkende linien, Dordr. z. j. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; de Jongh, *Naaml. der. Pred. van de Geld. Synod.* bl. 302; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 27; *de Navorscher*, D. VII. bl. 30, 185, 239.

FLESSIERS (BALTHAZAR), een kunstenaar, door den Heer Kramm voor het eerst vermeld. Hij bloeide te 's Gravenhage in het begin der zeventiende eeuw, en schilderde onder anderen het portret van de beruchte Eva Vliege of Besje van Meurs, en kreeg in 1614 octrooi voor vier jaren om hetzelve gedrukt te mogen verkoopen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Kunstsch.*

FLETEREN (ANTONIS VAN DEN HOUTE, heer VAN). Zie HOUTE (ANTONIS VAN DEN).

FLEURI (ABRAHAM JAN). Zie CHANFLEURY (ABRAHAM DE).

FLEURY DE COULAN (HENRI DE), Heer van Buat, was de zoon van een Fransch edelman, kolonel in Hollandsche dienst. Tijdens het leven van Frederik Hendrik was hij page van Willem II. Deze bezorgde hem het bevel over eene kompagnie ruiters, ofschoon hij zelfs na den dood van dezen vorst tot de hofhouding van Willem III gerekend werd te behooren. In 1659 was hij als vrijwilliger op 'slands vloot, en vergezelde de Ruiter in dat jaar op zijnen togt tegen de Zweden. Bij de bestorming van Kartamunda onderscheidde hij zich door zijne dapperheid. Toen, bij een aanval der Zweedsche ruiters, de admiraal zijn volk toeriep aan te vallen, sprong Buat, want onder dien naam komt hij gewoonlijk voor, met het rapier in de vuist in het water, en riep: Mannen dat gaat u voor, volg mij na." Door de zijnen gevolgd, geraakte de vijand in verwarring en sloeg weldra op de vlugt.

Jammer is het dat deze dappere man het slagtoffer werd van zijne voorbarige zucht om de belangen van Willem III te bevorderen. Hij hield namelijk, met voorkennis van den Raadpensionaris de Witt, geheime briefwisseling met zekeren Gabriel Silvius, die zich in Engeland ophield. Met dezen en met den Graaf d'Arlington handelde hij in het geheim ten voordeele van den Prins van Oranje. Welligt ware deze handel nooit uitgelekt, indien Buat's onachtzaamheid die zelf niet had doen ontdekken. Hij had namelijk de gewoonte om de brieven, die hij uit Engeland ontving, aan de Witt mede te deelen. Kort na den ongelukkigen zeeslag, met de Engelschen, van den 4den Augustus 1666, had hij weder eenige brieven ontvangen, waaronder er een, bijzonder voor hem bestemd, handelde over de verheffing van Willem III tot stadhouder. Deze brief nu had Buat onwetend gevoegd bij eenige anderen, en dezen aan de Witt ter hand gesteld. Te huis komende miste hij den bewusten brief en spoedde zich andermaal naar het huis van de Witt om denzelven te zoeken. Deze had den brief terstond gelezen en op de vraag van Buat liet de Witt hem zeggen, dat hij den brief niet alleen in handen en gelezen had, maar ook verpligt zou zijn dien aan gecommitteerde Raden te vertoonen. In plaats van zich dezen wenk ten nutte te maken, en onmiddelijk de vlugt te nemen, ging Buat weder naar huis, en werd spoedig daarop in hechtenis genomen en op de gevangenpoort te 's Gravenhage in verzekering gebragt. Zijne papieren werden mede onderzocht en leverden nieuwe aanklagten tegen hem op. Hij werd eerlang gevonnisd, en op den 11den October 1666 te 's Hage onthoofd. Hij beweerde tot het laatste toe geene andere bedoelingen gehad te hebben dan den vrede met Engeland te hebben willen bevorderen. De Keurvorst van Brandenburg had te vergeefs pogingen aangewend om genade voor hem te verkrijgen. Zijn lijk werd den volgenden dag in de Kloosterkerk begraven in het graf van Jacob Cats, met wiens kleindochter, Elisabeth Maria Musch, hij gehuwd was.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 189; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 214—221; Van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. XIII. bl. 100, 102; De Chalmot, *Biograph. Woordenb.* D. V. bl. 79—83; *De Navorscher*, D. IX. bl. 12.

FLIET (SYBRAND TAEKES VAN DER), te Franeker geboren, was in zijne jonge jaren trekschipper, en muntte uit door bijzondere weetgierigheid naar werktuigkunde. Door eigen vlijt en nasporing, en door zijnen omgang met Jan van der Bildt, vormde hij zich tot een bekwaam kunstenaar. Hij vervaardigde verscheidene goede Optische en andere instru-

menten, en vooral vonden zijne breukbanden en op verschillende wijzen verstandig ingerigte orthopedische hulpmiddelen bijzondere goedkeuring en aanprijzing. Hij werd in 1791 Amanuensis bij den Hoogleeraar in de physica en astronomie te Franeker, zoo tot hulp bij de natuurkundige lessen, als tot het verzorgen, schoon- en in orde houden van de instrumenten der Academische verzameling. Hij overleed te Franeker in 1806.

Zie Ekama, *Oratio de Frisia ingen. Mathem. inprim. fert.* p. 53; Eekhoff, *Lev. van Eise Eisinga*, bl. 6; De Crane, *Letter- en geschiedk. Verzamel.* bl. 107.

FLINES (Gilbert de), afkomstig uit een oud adelijk geslacht, dat sedert zes eeuwen te Doornik gevestigd was, was de zoon van Philip de Flines en van diens tweede vrouw Agatha Steyn. Hij werd te Amsterdam den 19den Februarij 1690 geboren, en overleed te Londen den 25sten December 1749. Hij deed zich als een vloeijend dichter kennen, door de hieronder vermelde *Bijgedichten*. De denkbeelden daarin vervat, kenschetsen hem als een man van vernuft en schrander oordeel, ofschoon zijn stijl in het tweede alhier genoemde stukje geheel onvoegzaam is. De bedoelde werkjes zijn getiteld:

Bijgedichten op de Zinnebeelden, getrokken uit Q. Horatius Flaccus, naar de geestrijke vinding van Otto Vaenius, Amst. 1711. 8°. Een herdruk van dit werkje, alleen voor de familie bestemd, verscheen in 1767 door de zorg van Mr. Q. de Flines.

De Ontrouwe Voedster, blijspel, Amst. 1719. m. pl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 306—308; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 94.

FLINES (Hendrik de), behoorde tot het zelfde geslacht van den voorgaande, en was geboren te Amsterdam den 24sten October 1760. Als verdienstelijk dichter en teekenaar maakte hij zich bekend. Hij was een der veertig stichters van de Maatschappij Felix Meritis, die hij allen overleefde. In 1808 behaalde hij voor de derde maal den eereprijs bij de stads Teeken akademie te Amsterdam, die hem later tot haren secretaris verkoos. Als zoodanig deelde hij in 1814 de prijzen uit, en droeg bij die gelegenheid een dichtstuk voor, hetwelk getiteld is: *de invloed der Dichtkunst op de Schilderkunst*, en dat geplaatst is in het *Apollineum van* Witsen Geysbeek, D. III. bl. 159—179. Bij de oprigting der Koninklijke Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, werd hij aangesteld tot Secretaris van derzelver Raad van bestuur, welk ambt hij tot zijnen dood met lof waarnam. Zijne liefde tot de kunsten en wetenschappen was groot, hoewel hij daarvan slechts enkele malen blijken gaf. Als dichter deed hij zich kennen door hier en daar verspreide dichtstukken; onder anderen komen in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* twee uitgebreide dichtstukken van hem voor, getiteld: *De Jeugd* en *Het Vernuft*, die hem als vloeijend dichter kenmerken. Hij overleed te Amsterdam den 29sten April 1832. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832. D. I. bl. 291; *Woordenb. der Zamenlev.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 157; Muller, *Cat. van Portrett.*

FLINES (Quirijn de), afkomstig uit hetzelfde geslacht, maakte zich mede als een verdienstelijk beoefenaar der wetenschappen en letteren bekend, door de volgende werken, die getiteld zijn:

Loisirs littéraires 1ste bundel, Fransch en Nederduitsch, Amst. 1801. 8°. 2de bundel, Latijn en Engelsch, Amst. 1809. 8°.

Scheeps- en Zeemans Woordenboek, betreffende zoo wel de Scheep- en Zeevaart, als den Scheepsbouw, enz. in het Nederduitsch en Fransch, Amst. 1806. 8°. Nieuwe uitgaaf, Rott. 1820. 8°.

Proeve van Hollandsche of Nederduitsche Synonyma, Amst. 1810. 8°.

Pleidooijen, ten behoeve der personen, beschuldigd van deel genomen te hebben aan de onrustige bewegingen van 11 *April* 1811 *te Amsterdam*, Amst. 1814. 8°.

De vorstelijke voorouders van den Prins van Oranje en Nassau en van hoogst deszelfs gemalin, Amst. 1814. 4°.

Afstamming van den Prins van Oranje en Nassau en hoogst deszelfs gemalin, Amst. 1815. 4°. 2 stukk.

Brussel, en deszelfs inwoners in 1817, Amst. 1817. 8°.

Epitre sur la mort de Louis XVI, Amst. 1818. 8°. 3de druk. (In den *Alg. Konst- en Letterb.* 1818. D. II. bl. 131—133 komt een brief van Paus Pius VII voor, aan de Flines geschreven, om hem dank te zeggen voor de toezending van een exemplaar van dat werk.)

Vocabulaire de Marine et de Navigation, etc. français-hollandais, pour servir de complément à la partie holl. franç., publiée en 1806, Rott. 1827. 8°.

In de *Kleine Dichterlijke Handschriften* worden mede dichtstukken van hem gevonden. Levensbijzonderheden zijn ons van hem niet bekend.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 306, noot; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 144, D. II. 502, 508; *Cat. van de Bibl. van J. van Leeuwen*, bl. 37.

FLINK (Govert), bij sommigen ook Flinck gespeld, werd te Kleef den 25sten Januarij 1614 geboren. Zijn vader was stads rentmeester aldaar. Zijne ouders, vermogende lieden, bestemden hun zoon tot den handelstand en plaatsten hem als leerling in een aanzienlijk magazijn van zijden stoffen. De zucht naar teekenen was evenwel grooter bij den jongen Flink dan die om handelaar te worden. Daarin vond hij zijne eenige bezigheid, ja, het was hem eene wezenlijke behoefte geworden daaraan zijnen tijd te besteden. Ongelukkig was de oude Flink van gedachten dat alle schilders losbollen moesten wezen, en het was daarom dat het hem grievend leed deed toen Flink's patroon hem naar huis toe zond, omdat hij ondanks alle vermaningen niet naar raad wilden luisteren en zijnen pligt verzuimde. Eene gelukkige omstandigheid bragt weldra eene gewenschte verandering in het lot van onzen teekenaar, die voor zijne liefde tot de kunst menig pak slagen verduren moest en zijne nachtrust opofferde om aan zijne brandende begeerte te voldoen. De Doopsgezinde leeraar Lambert Jacobs van Leeuwarden, mede een verdienstelijk beoefenaar der schilderkunst, kwam op zekeren tijd te Kleef prediken. Flink's ouders gingen hem hooren, en toen zij vernamen dat de vrome man ook een voortreffelijk schilder was, begonnen zij het voor mogelijk te houden dat een schilder ook tevens een braaf mensch kon wezen. Het gevolg hiervan was dat de jonge Flink bij Jacobs als leerling geplaatst werd, en met hem naar Leeuwarden trok. Na genoegzame vorderingen gemaakt te hebben, vertrok Flink met zijne medeleerling Jacob Backer naar Amsterdam, en werd weldra onder de leerlingen van Rembrandt opgenomen. In korten tijd was zijne ontwikkeling zoo groot, dat hij verscheidene stukken vervaardigde, die voor werk van zijnen beroemden meester konden doorgaan. Men zegt evenwel dat Flink, na Rembrandt's dood, diens schildertrant met eene meer gladde manier heeft verwisseld, en meer de stijl der Italiaansche meesters heeft trachten na te volgen. Hoe dit zij, Flink was een voortreffelijk schilder, wiens roem door talrijke uitmuntende stukken zoo binnen als buiten 's lands gevestigd was. Hij leefde, vooral na zijn huwelijk, in onbekrompen omstandigheden, waarvan het bouwen eener groote schilderzaal het bewijs kan opleveren. Dichters bezongen zijnen lof en met de grootste kunstenaars en kunstliefhebbers was hij bevriend. Aanzienlijken des lands zochten zijnen omgang, en bijzonder was hij gezien bij den Keurvorst van Brandenburg, die hem zijn afbeeldsel, met diamanten omzet, ten geschenke zond, en bij Johan Maurits van Nassau, Stadhouder van Kleef, die hem menigmaal bezocht als hij te Amsterdam vertoefde.

Met roem overladen overleed Flink te Amsterdam den 4den Februarij 1660. Zijne vrouw, wier naam onbekend is, overleed in 1649, na hem een zoon, Nicolaas Anthonis genaamd, te hebben geschonken. Deze was advokaat en tevens een groot liefhebber der kunst, waarvan zijn nagelaten kostbaar kabinet van schilderijen, teekeningen en marmeren standbeelden getuigen kan, waarvan de teekeningen na zijnen dood, vóór 1730, aan den Hertog van Devonshire verkocht zijn. De afbeelding van Govert Flink ziet op onderscheidene wijzen het licht. Vondel voegde bij die door A. Blooteling h, naar de schilderij van Geraert Pieterz. van Zijll, het volgende bijschrift:

Dus leefde Apelles Flink, te vroeg de stad ontrukt,
Toen hij bij handvest van haar edele Overheden,
Het heerlijk Raadhuis met Historien zou bekleeden,
Gelijk ze Tacitus van ouds heeft uitgedrukt;
Die Rome strijken leert voor 't recht der Batavieren.
Bekranst dien schilderheld met eeuwige laurieren.

Dit bijschrift zag in het bijzonder daarop, dat aan Flink, kort voor zijn dood, door Burgemeesters van Amsterdam, was opgedragen de vervaardiging van acht groote stukken, om te dienen voor de groote zaal in het toenmalige stadhuis, en

vier kleinere om in de bogen geplaatst te worden. De modellen er toe waren reeds vervaardigd, toen de dood hem overviel. De voornaamste stukken van dezen grooten meester, hier te lande nog voorhanden, zijn:

Op het Paleis te Amsterdam:

Izaak zegent Jacob.

Een Schutters- vreugdefeest na het sluiten van den Munsterschen vrede.

De afgezanten van Rome rijke geschenken aanbiedende aan Marcus Curius.

Salomon's gebed om wijsheid.

Op het Museum Boymans te Rotterdam:

Een mansportret.

Een vrouweportret.

Te Leeuwarden op het Hof is van Flink voorhanden eene groote schilderij, voorstellende:

De Nassausche Vorsten, Hendrik Casimir, Willem en George Frederik, en Hendrik van Nassau.

Terwijl te Munchen, te Dresden, te Berlijn en te Parijs mede belangrijke werken van hem gevonden worden.

Zie Houbraken, *Lev. der Ned. Kunstsch.* D. II. bl. 18, 271; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. VII. bl. 45, 57, 58, 68, 84, 251, D. XI. bl. 414; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. St. II. bl. 74; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 230—233; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 126; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 308; *Aanwijz. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 20, 21; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 402; Schotel, *Lev. van Alkemade en* van der Schelling, bl. 4, 329; van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningkunde*, D. II. bl. 768, alwaar de begrafenispenning van Flink is afgebeeld; *Cat. van schild. in het Museum Boymans te Rott.* bl. 14; *de Navorscher*, D. VI. bl. 254. D. VII. bl. 50, 114; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.*, Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 40—42.

FLIPART. wiens voornaam onbekend is, was een portretschilder, die in 1773 lid der kunstkamer *Pictura* te 's Gravenhage werd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

FLOCKENIUS (HENRICUS) was de zoon van Gerhard Flockenius, predikant aan de Remberti-kerk te Bremen, en werd aldaar den 3den October 1602 geboren. Nadat hij aan het Gymnasium in zijne geboorteplaats het voorbereidend onderwijs had genoten, vertrok hij naar Leiden's Hoogeschool, studeerde gedurende zeven jaren, en had zich toen reeds zulk een goeden naam in de vaderlandsche kerk verworven, dat de Hervormde gemeenten van 's Gravenhage en Maastricht hem in 1632 tot haren leeraar begeerden. Voor beider aanbod bedankt hebbende, vertrok hij in 1633 naar Bremen, en hij werd daar in de plaats zijns vaders verkozen, die toen juist overleden was. Vijftien (niet zeventien) jaren lang bekleedde hij nu het predikambt in zijne geboorteplaats, in welken tijd hij, in 1645 tot Doctor in de godgeleerdheid te Leiden bevorderd werd, bij welke gelegenheid hij eene *disputatio theologica de Deo et divinis attributis* verdedigde en de formulieren van eenigheid teekende. Intusschen hadden de kerkelijke twisten, te Bremen ontstaan, invloed op zijne keuze, toen hem in 1648 een beroep door de gemeente van Emden toekwam. Hij werd er den 19den Julij van dat jaar bevestigd, doch verwisselde die betrekking in 1650 met het Hoogleeraarsambt aan de pas opgerigte Geldersche Hoogeschool. Hij deed den 5den Julij van genoemd jaar zijne intrede met eene *Oratio Inauguralis de Providentia Dei singulari circa Academiarum incrementum*, (Hard. 1650. 4°) en het was zoo wel als zoodanig en als Akademieprediker dat van hem getuigd wordt, »dat hij der Akademie tot een braaf leeraar, en der kerke tot een goed Predikant verstrekt heeft."

Niet langer dan vier jaren mogt de Harderwijksche Hoogeschool zich in zijn licht verheugen; wel aarzelde hij lang om Nederland te verlaten, toen zijne vaderstad hem den 18den Mei 1654 andermaal tot zich riep, maar eindelijk gaf hij aan dien roepstem gehoor, en met het uitspreken eener *Oratio de praeteritis, praesentibus et futuris* (Hard. 1655. 4°) nam hij den 12den April 1655 afscheid, aanvaardde terstond te Bremen het predikambt en werd ook weldra tot Hoogleeraar aan het Gymnasium aldaar aangesteld, welke dubbele betrekking hij bekleedde tot aan zijnen dood, die den 24sten September 1680 plaats had.

Flockenius was een godvruchtig en geleerd man. Eerst een voorstander van Coccejus was hij later een zijner ernstigste en warmste bestrijders. Ofschoon kortstondig hier werkzaam, had hij nogtans een grooten invloed op de theologische denkbeelden van zijnen tijd, voornamelijk door de vorming van vele leerlingen, die een groot aantal zijner Latijnsche verhandelingen, onder zijne voorzitting openlijk verdedigden, en die meest allen over gewigtige onderwerpen der leerstellige godgeleerdheid liepen, die hem bij voorkeur aantrok en bezig hield.

Behalve de genoemde redevoeringen zijn door Flockenius vele andere werken uitgegeven, die buiten 's lands gedrukt buiten ons bestek liggen. Waar en wanneer zijne *Tabulae theologicae* gedrukt zijn, is ons onbekend. Hij gaf denkelijk te Harderwijk in het licht:

Theologiae Catholicae prolegomena, in quibus proponitur successio Theologiae Catholicae ab Adamo primo usque ad tempora nostra, 1664. 4°.

Eene uitgave zijner *Opera Theologica* verscheen te Deventer 1655. 4°.

In hoeverre de Predikant Flockenius, die onzen de Ruiter vergezelde op verschillende togten, tot zijn geslacht behoorde, is ons niet gebleken.

Zie Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 78; Ferwerda, *Cat. univ.* D. I. st. II. p. 352; Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 317; Hoogstraten, *Woordenb.*; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 495; Reershemius, *Ostfriesl. Pred. Denkmahl*, s. 505; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 157, 186, 196, 204, 327, D. II. bl. 611, 652; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 465, 466.

FLODORF, (ADRIAAN GUSTAAF Graaf van) of Flodroff, behoorde tot een aanzienlijk adelijk geslacht, in Brabant te huis behoorende. Hij trad in 1671 in dienst der Republiek, en woonde onder anderen de veldslagen bij Senef en Fleurus bij. Hij was in 1689 bevelhebber van Maastricht, en zijn als zoodanig gehouden gedrag veroorzaakte dat de regering van Luik de partij der Staten omhelsde en eene goede voorraad van krijgsbehoeften, door de Franschen binnen de stad gebragt, in zijne handen viel. Zijn verder bedrijf is ons niet bekend. Hij was gehuwd met Margareta Huyssen, dochter van Johan Huyssen, Hoogbaljuw van Zeeland Bewester Schelde, en van Margareta de Knuyt. Hij voerde tot wapen drie zilveren meer- of maanbladen op een blaauw veld.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVI. bl. 9—11; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 233. *Bijl.* bl. 2, 8; *Kron. van het Histor. Gen. te Utr.* D. VI. bl. 123.

FLOH (JACOB HENDRIK) werd in 1758 te Crefeld geboren, en na zijne studien aan de Amsterdamsche kweekschool voltooid te hebben, in 1783 tot Predikant bij de Doopsgezinde gemeente te Enschedé beroepen. Deelnemende aan de staatkundige gebeurtenissen van zijnen veel bewogen tijd, werd hij in 1796 tot volksvertegenwoordiger op de nationale vergadering te 's Gravenhage gekozen. Als zoodanig was hij een der werkzaamste en verdienstelijkste leden, en verdiende ten volle het vertrouwen hem door zijne medeburgers geschonken. Aan zijne eerlijkheid, werkzaamheid en bruikbaarheid werd tevens hulde gebragt door de vereerende aanstelling tot den post van secretaris bij de eerste Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam des Bataafschen volks. Ruim een jaar nam hij denzelven waar, toen hem zijne politieke loopbaan meer en meer begon tegen te staan, en de lust tot vorige stille letteroefeningen zoodanig de overhand kreeg, dat hij besloot van zijne aanzienlijke betrekking vrijwillig afstand te doen, en naar zijn geliefd Enschedé terug te keeren, om daar ongehinderd aan zijne zucht tot de studie te voldoen. Hij werd er met opene armen door zijne gemeente ontvangen, en zag zich in 1800 vereerd met den post van schoolopziener in het derde district van Overijssel en later met dien van secretaris der provinciale commissie van onderwijs. Herhaalde malen kwamen hem beroepen van andere gemeenten toe, doch hij bedankte er voor en bleef het leeraarambt te Enschedé bekleeden tot aan zijn dood, die den 25sten Maart 1830 aldaar plaats had.

Floh was bij zijne gemeente en stadgenooten algemeen geacht en stond bekend als een eerlijk, opregt en gemoedelijk voorstander van regt en geregtigheid. In vele opzigten was hij een hoogst nuttig en werkzaam mensch. Inzonderheid heeft het schoolwezen veel aan hem te danken, welks belangen hij door woord en pen ijverig behartigde. Als godgeleerde toonde hij zich van zeer vrije denkwijze te zijn, gelijk uit zijne geschriften is op te maken. Als volksvertegenwoordiger kenmerkte hij zich door schranderheid en onpartijdigheid, en liet

hij geene middelen onbeproefd om de belangen zijner medeburgers te bevorderen. Ten blijke hiervan vermelden wij, dat hij het was, op wiens aansporing wetten gemaakt en gepaste maatregelen genomen werden om de binnenlandsche fabrieken in bloei te doen toenemen. 's Mans denkbeelden over de emancipatie der slaven in onze kolonien, zouden voorzeker in onze dagen weinig bijval vinden, want toen de volksvertegenwoordiger Vreede in 1797 de aanmerking maakte, dat in de artikelen der Staatsregeling geen woord gerept was omtrent het gebruik maken der slaven in de kolonien en den daarmede verbonden afschuwelijken slavenhandel, durfde Floh diens redevoering eene *Bloemrijke Redevoering* noemen, »die welligt van de rampzaligste uitwerking zou kunnen zijn, dat misschien de uitvoerende magt in de noodzakelijkheid zou worden gebragt, om eenige duizenden gewapende manschappen meer dan gewoonlijk naar onze kolonien te moeten zenden, om de rust en goede orde aldaar te bewaren, en om de bezittingen en het leven der planters te beveiligen."

Nog meer is den naam van Floh bekend geworden toen hij, den 23sten Augustus 1797, in zeker advies, op de vraag in verschil, of men de joden in Nederland het burgerregt mogt toekennen, als zijne meening uitsprak, dat men aan niemand dat regt billijkerwijs kon ontnemen; en deed men dat aan de joden, dat men zulks dan ook aan de Hervormden moest doen, in wier Catechismus geleerd wordt, »dat wij menschen van natuur geneigd zijn om God en onzen evenmensch te haten."

De gevolgen, van het openlijk uitspreken dezer bewering lieten zich niet lang wachten. Ewaldus Kist, destijds predikant te Arnhem, trok in een uitmuntend geschrift de partij voor den aangevallenen Catechismus. Doch Floh, hoe ook daartoe van velen aangezocht, heeft zich in den strijd, dien daarover verder tusschen Kist en den geleerden Jan Brouwer Doopsgezind predikant te Leeuwarden (zie diens artikel in het 2de deel bl. 1442) gevoerd is, niet meer gemengd; welligt omdat hij later had ingezien dat zijn onberaden uitval in de dagen die hij beleefde, bij verderen strijd, groot onheil zou verwekt hebben. Floh behoorde mede tot de commissie uit de volksvertegenwoordigers, die in 1796 het besluit nam om Kerk en Staat van elkander te scheiden

De werken door Floh in het licht gegeven zijn getiteld:

Proeve eener beredeneerde verklaaringe der Geschiedenissen van 's Heilands Verzoekinge in de woestijne, voor denkende en waarheidlievende Christenen, Deventer, 1790. 8°.

Vertrouwelijke gesprekken over verlichting, vrijheid, gelijkheid, Amst. 1795.

(Zonder naam.) *Iets over de Bedestonden.*

Onderrigtingen, raadgevingen en wenken, voor schoolonderwijzers, Gron. 1808. 8°, 2de vermeerderde druk aldaar 1821. 8°.

Gesprekken over de pokken en inënting van dezelze, Amst. 1811. 8°.

Iets over de ondoelmatigheid der voornaamste weeshuizen in het voormalig Koningrijk Holland, Amst. 1811. 8o.

Handleiding tot het oprigten en instandhouden van de industrie scholen, Zutph. 1813. 8°.

Kerkelijke Redevoering ter gelegenheid der Godsdienstige viering van het 3de Eeuwfeest der kerkhervorming, Zwolle 1818. 8°.

Volksgeluk is zonder volksdeugd onbestaanbaar, Zwolle, 1822. 8o.

Verhandeling over de geschiktste wijze om het school-onderwijs ten platte lande te doen strekken tot verbetering van gewoonten en begrippen bij den boerenstand, Amst. 1823. 8°.

Behalve deze werken vielen aan Floh de navolgende bekrooningen ten deel. Bij de maatschappij tot Nut van 't Algemeen werd hij met goud bekroond voor zijne Verhandeling over de vraag:

Het onwraakbaar verband dat er is tusschen de deugd en het waarachtig geluk, op de duidelijkste en meest treffende wijze, voornamenlijk door eenvoudigen en ongeoeffende verstanden aangetoond, en ter betrachting van allerlei Burgerlijke en Godsdienstige pligten, op de gemoederen der menschen, bijzonderlijk in den lageren Burgerstand geplaatst, toegepast en aangedrongen. Amst. 1793. 8o.

De tweede bekrooning, mede met goud, bij de zelfde Maatschappij, had plaats voor zijn antwoord op de vraag:

Welke is de beste Theorie van straffen en belooningen in de scholen? Amst. 1794. 8°.

De derde bekrooning, mede met goud, bij de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, waarvan hij in 1806 corresponderend lid werd, geschiedde voor zijne:

Verhandeling over de ziekte der vruchtboomen, Haarl. 1809. 8o.

De vierde bekrooning, mede met goud, bij de Maatschappij ter bevordering van den landbouw te Amsterdam opgerigt, voor zijne:

Verhandeling over de geschiktste wijze om het gewoon schoolonderwijs ten platten lande te doen strekken tot verbetering van gewoonten en voorouderlijke begrippen bij den boerenstand, Amst. 1822. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. VI. bl. 35, D. IX. bl. 58. D. XI. bl. 58, 76, 1830, D. I. bl. 212—214; *Vaderl. Hist. ten verv. van Wagenaar*, D. XXXIV. bl. 413, D. XXXV. bl. 66, 90. 106, 119, 124, 138, 358, 361, D. XXXVII. bl. 47, 176, 213, 323, D. XXXVIII bl. 313; Ypeij, *Kerk. geschied. van de achtt. eeuw*, D. VII. bl. 461—463; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 206—209; *Aant.* bl. 40; Brinkman, *Alphab. lijst van Boek.* bl. 172, 651, 680, *Supplem.* bl. 41; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgezind. in Gron.* enz. D. I. bl. 173—175; Dezelfde *Geschied. der Doopsgezind. in Holl.* enz. D. II. bl. 17, 129; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 659—663; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 467—469.

FLOOR (Jan) was een burger van Hoorn en een oud ervaren schipper. Toen de Admiraal Cornelis Dirkszoon den 5den October 1573 in een gevecht tegen de Spanjaarden gekwest zijnde, weigerde zich aan land te laten brengen, werd, uit vrees dat hij door zijne wonden zijne dienst niet genoegzaam waarnemen konde, Jan Floor en Claas Wybrantszoon, bij anderen Wijnbergen genaamd, verzocht om als commissarissen op het admiraalschip te gaan, en op alles het toezigt te houden. In den nu gevolgden strijd op de Zuiderzee, den 11den October, kwam het schip van Dirkszoon met een ruimen wind naar den vijandelijken Admiraal Bossu toe. Dirkszoon gaf bevel om hem terstond aan boord te klampen. De stuurman hield eerst op hem aan, maar het schip naderende, beving dezen een schrik, zodat hij weder begon af te houden. Floor dat ziende, stiet den flaauwhartigen stuurman van het roer, en zelf sturende legde hij het den vijand regt voor den boeg. Dapper gedroeg zich Floor gedurende den merkwaardigen strijd, en veel bragt hij toe aan de overwinning toen behaald. Het schip van Bossu werd genomen, en hij zelf gevankelijk binnen Hoorn gebragt. Jan Floor kreeg ter belooning zijner dapperheid het zwaard van Bossu, dat nog heden te Hoorn bewaard wordt. 's Mans inborst blijkt uit de vraag die hij deed aan Sonoi, die zich gedurende het gevecht te Enkhuizen had opgehouden, doch na de overwinning te Hoorn kwam, dus luidende, »of hij nu kwam, nu de visch gevangen was." De afbeelding van Floor ziet, jammer genoeg, niet het licht; maar bij wijlen den heer J. G. van Pabst Rutgers te Hoorn werd een afbeeldsel van hem bewaard.

Zie Velius, *Chronijk van Hoorn*, bl. 395, 396, 411; Abbing, *Bekn. Geschied. der stad Hoorn*, bl. 9, 10; van der Aa, *Herinner.* bl. 49, 50; *Cat. van de tentoonst. van voorwerp. uit vroegeren tijd, te Amst.* 1854, bl. 17.

FLORAGIUS, (Johannes), Zie VLADERACCUS (Johannes).

FLORENTIUS (Gerard), Schepen te Leeuwarden, was lid van het verbond der Edelen, doch ontweek in 1567 het dreigende gevaar door het land te verlaten.

Zie te Water, *Hist. van het verbond der Edel.* D. II. bl. 402.

FLORENTIUS (Henricus), geneesheer, werd in November 1617 door Curatoren der Leidsche Hoogeschool gemagtigd, om ten nutte der studenten ontledingen te doen. Hij gaf in het licht:

Tractatus Petri Pauwii de Peste, cum suis ad singula capita additamentis, Lugd. Bat. 1636. 12o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 444; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 268.

FLORIANUS (Johannes) was een der eerste Hervormde leeraars hier te lande. Hij werd in 1582 Predikant te Spijkenisse, en vertrok in 1583 naar Brussel. Als zoodanig woonde hij de belegering door Parma bij, en werd in 1585, »om de bekentenisse der Goddelicker waerheydt," te Beveren bij Antwerpen, ter dood gebragt. Zijn zoon Jacobus werd in 1601 Predikant te Zuidland en overleed er in 1638.

Zie Soermans, *Kerk. regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 119; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 121.

FLORIMONT (C. F. B.) werd te Demerary, in West-Indië, den 29sten Augustus 1802 geboren. Zijn vader was van Fransche afkomst; zijne moeder, de Witt genaamd, van Hollandschen oorsprong. Hij genoot het schoolonderwijs te New-York van 1807 tot 1810, en te Greenock, in Schotland, van 1813 tot 1817. In 1819 kwam hij in Holland, oefende zich te Leiden in de Hollandsche en Latijnsche talen, studeerde er van 1822 tot 1826 in de geneeskunde, en werd er tot Doctor bevorderd. Zijne neiging tot de teeken- en schilderkunst overtrof die voor de geneeskunde, en het was daarom dat hij, na 1828, zich bij den zeeschilder J. C. Schotel te Dordrecht vervoegde, om van tijd tot tijd onderwijs te ontvangen. Hij bleef te Leiden wonen, vorderde meer en meer in de kunst, vestigde later zich te Amsterdam, doch werd er in het beste tijdvak van zijne vooruitgang door den dood, in 1846, weggerukt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FLORIS I, Graaf van Holland, was de tweede zoon van Dirk III, Graaf van Holland, en van Othilde of Withilde dochter van Otto van Saksen, en alzoo broeder van Graaf Dirk IV. Gedurende het leven van zijnen vader was hij tot Stadhouder van Kennemerland aangesteld, en na den dood van zijnen broeder volgde hij dezen, in Januarij 1049, op. Op het artikel van laatstgenoemde hebben wij diens strijd tegen de Bisschoppen van Keulen, Utrecht, Luik en Metz, en den Markgraaf van Brandenburg vermeld, en het was aan Floris I overgelaten de door zijnen broeder behaalde overwinning voort te zetten. Hij hernieuwde het verbond door zijnen broeder met Godfried, Hertog van Lotharingen, gesloten, en deze vermeesterde niet lang na Dirk's dood de stad Dordrecht en het omliggende land Merweda, hetwelk weder in den magt der vijanden van het grafelijke huis was gevallen. In 1054 werd door dezen, op aansporing van Willem, Bisschop van Utrecht, andermaal tot een heirvaart tegen Holland besloten. In plaats van zich aan een veldslag te wagen, had Floris zich te Dordrecht verschanst en waren, naar luid van het verhaal, dat evenwel door sommige schrijvers in twijfel getrokken wordt, de toegangen, naar het punt van verdediging, met diepe kuilen of grachten doorsneden, die met ligt rijswerk en dunne zoden bedekt waren. Toen de vijand, reeds zeker van de overwinning, aanrukte, stortte de voorhoede in de bedekte kuilen. Floris maakte van dit oogenblik gebruik en behaalde eene glansrijke overwinning. Deze slag moet den 13den Junij 1058 hebben plaats gehad. Drie jaren daarna waren de bondgenooten andermaal met een magtig heir opgetrokken, om wraak over dezen nederlaag te nemen. Floris, nu over een magtig leger kunnende beschikken, trok hen te gemoet, en ontmoette hen tusschen Maas en Waal, nabij het dorp Neder-Hemert in den Bommelerwaard, tegenover Heusden. Aldaar had op den 18den Junij 1061 een hevig gevecht plaats, waarin Floris wederom zegevierde. Vermoeid van den strijd zette de vorst zich onder een boom neder, en viel in slaap. Dit voorbeeld werd door de zijnen gevolgd, en in dien staat werden zij door Herman I, graaf van Cuyck, overvallen en Floris met een groot deel der zijnen vermoord. Zijn lijk werd te Egmond, in de kloosterkerk bij zijne voorzaten, begraven. Men roemt zijnen vreedzamen aard; doch tot den oorlog genoodzaakt was hij heldhaftig. Godsdienstigheid was eene zijner deugden. Hij was gehuwd met Geertruid, dochter van den Hertog van Saksen, die hem, behalve twee dochters, Bertha en Machteld, een zoon schonk, die hem, onder de voogdij zijner moeder en onder den naam van Dirk V, in het bestuur opvolgde. Sommige schrijvers melden dat hij nog meer kinderen verwekte. De afbeelding van Floris I ziet het licht.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, B. I. bl. 109, 114—116; *Oude Holl. Div. Kron.* 9de Div. c. 3. bl. 114; Scriverius, *Toetsteen op het goudsche kron.* bl. 233—235; Balen, *beschrijv. van Dordr.* bl. 702—705; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1367; Boxhorn, *Chron. van Zeelandt*, D. II. bl. 24, 25; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 65—72; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 153, 165, 166, 168, 169, 179; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. geschied.* D. I. bl. 188—191; Luiscius, *Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 234—237; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 63, 64, 70, 71; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 19—21; *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 24; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 1, 305; dit *Woordenb.* D. III. bl. 934, 935.

FLORIS II, Graaf van Holland, wegens zijne zwaarlijvigheid *de Vette* genaamd, was de zoon van Graaf Dirk V en van Othelhilde van Saksen. Hij volgde zijn vader, na diens dood, in 1091 op, volgens sommigen door Keizer Hendrik IV onder voogdij gesteld, omdat hij nog jong moet geweest zijn, toen hij het grafelijk bewind aanvaardde. Men heeft hiervoor echter geene bewijzen kunnen bijbrengen, en melden de oudste en echtste bescheiden dan ook niets meer, dan dat hij zijn vader opvolgde. Niemand onzer Graven heeft zulk eene rustige regering gehad dan hij, daar slechts eenmaal de vrede gevaar liep verbroken te worden, toen hij zich met Keizer Hendrik V tegen Robert II, Graaf van Vlaanderen, verbond, welke in het bezit van Zeeland bewester Schelde gebleven was, waarop de Hollanders aanspraak maakten. Het kwam echter niet tot den strijd, ofschoon Floris door onderhandeling in het bezit dier landen gesteld werd.

Niet alleen met buitenlandsche vorsten, maar ook met den Bisschop van Utrecht, leefde Floris II in broederlijke genegenheid. Hij verwierf door zijn vreedzaam bestuur niet alleen de liefde der landzaten, maar hij zag daardoor zijn land magtig en rijk worden. Terwijl de Nederlandsche Edelen, in heiligen ijver ontgloeid, hun bloed en goed tegen de ongeloovigen verspilden, bleef Floris te huis, en onthield zich, om, na hunne terugkomst, en van die der naburige vorsten, van hunnen verzwakten toestand misbruik te maken. Vreemd is het intusschen dat, terwijl zijne onderdanen rust en vrede genoten, hunne privilegien bevestigd en uitgebreid werden, en zij al de voordeelen genoten van de schitterende hofhouding huns meesters, die meestal te Haarlem gehouden werd, er juist in dien tijd eene verhuizing uit Holland naar Duitschland plaats had. De oorzaak dier verhuizing is onbekend, en niet dan gissingen worden daarvoor geopperd. Floris II ging evenwel voort zijne onderdanen te begunstigen, en het staat tot zijne eer aangeteekend, dat hij zulks nooit deed aan den een, ten koste van den ander.

Het verhaal van het voorgevallene op de jagt tusschen Graaf Floris II en den Frieschen edelman Galama, en waarvan de laatste het slagtoffer werd, ofschoon op zich zelven niets ongerijmds bevattende, wordt door sommige schrijvers verzekerd, door anderen tegengesproken. Moeijelijk is het de waarheid in dezen te vinden; het geheele verhaal is zoo zeer in strijd met de zucht naar gemak, en met het geheele karakter van den vorst, dat, zonder nadere bevestiging, wij het niet kunnen aannemen.

Even als zijne voorzaten was hij een begunstiger der geestelijkheid, en het is daarom dat wij hunnen lofspraak niet in allen deele vertrouwen kunnen. Hij was de advokaat van den Abt van St. Truyen, in diens geschil met den Bisschop van Utrecht, maar niet zoo geheel zeker is het, dat hij zijne bemiddeling alleen uit liefde tot de regtvaardigheid aanbood, dan wel omdat hij er voor betaald werd.

Floris II was gehuwd aan Petronella, dochter van Dirk, Hertog van Opper-Lotharingen, en halve zuster van Lothair, Hertog van Saksen, die later Keizer geworden is. Zij wordt ook Geertruid bij sommige schrijvers genoemd, en het is daarom dat enkelen van meening zijn, dat zij beide namen gedragen heeft. Wij zullen op haar artikel van haar gewagen. Floris verwekte bij haar drie zonen, Dirk, die hem opvolgde, Floris, bijgenaamd *de Zwarte*, die later volgt, en Simon, en eene dochter Hadewick, die huwde met Gerard van Nassau, tweede Graaf van Gelder en Zutphen.

Floris II overleed, in de kracht van zijn leven, in het jaar 1122, schoon anderen, op gezag van Huydecoper, doch ten onregte, beweren dat hij in 1112 gestorven is. Met koninklijke pracht is hij te Egmond begraven, en meer dan eenmaal is zijne afbeelding in plaat gebragt.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, B. I. bl. 351—355; *Kronijk van de Klerk uit de laage Landen*, bl. 57; Balen. *Beschrijv. van Dordr.* bl. 707, 708; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367; Boxhorn, *Chron. van Zeelandt*, D. II. bl. 33—35; Schotanus, *Friessche Hist.* bl. 89; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 101—107; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 198, 206, 208, 210—215; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. geschied.* D. I. bl. 202—205; Luiscius, *Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 237—239; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar.* D. II. bl. 71, 73, 74, 95; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 84, 85; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 11, *Aant.* bl. 8—112; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 110—114; van der Chijs, *de Munten der Graafsch. Holl. en Zeel.* bl. 31—54; Muller. *Cat. van Portt.* bl. 1, 305.

FLORIS III, Graaf van Holland, was de oudste zoon van Graaf Dirk VI en van Sofia, dochter van Otto, Paltsgraaf van den Rijn. Hij volgde zijn vader in 1157 onder zeer gunstige vooruitzigten in de regering op. De West-Friezen en Drechtlanders, waarmede zijne voorzaten in gedurigen strijd gewikkeld waren, huldigden hem in 1161 als hunnen Heer. Maar zijn bestuur was even onrustig als dat van zijnen voorganger rustig geweest was. Kort na zijn huwelijk, in 1162, met Ada, de zuster van Milcolombus IV, Koning van Schotland, mengde hij zich in den oorlog tusschen den Bisschop Godfried van Utrecht en den Hertog van Gelderland. Na de beslechting van hun geschil, vermeenen wij op goeden grond te mogen stellen, dat de oorlog tusschen Graaf Floris en Graaf Filips van Vlaanderen, over den opgerigten tol te Geervliet, ontstaan is, ofschoon ook anderen willen dat die vóór de uitbreking der Utrechtsche geschillen heeft plaats gehad. Ongelukkig was de afloop van dien krijg voor Graaf Floris, want, hetzij òf die oorlog te water, òf te land werd gevoerd, waarover de berigten verschillen, hij werd geslagen en in 1165 gevankelijk naar Brugge gevoerd.

Twee of drie jaren werd hij gevangen gehouden, doch ten laatste op vernederende voorwaarden ontslagen. Gedurende zijne gevangenschap hadden de Kennemers in 1166 het West-Friesche dorp Schagen verbrand en de bewoners meerendeels vermoord. De West-Friezen plunderden hierop uit weerwraak de stad Alkmaar. Naauwelijks was Floris in vrijheid gesteld of hij trok met eene aanzienlijke magt tegen de West-Friezen op, doch eene kleine nederlaag, door eenige roekelooze jonge ridders op den 22sten Januarij 1169 ondergaan, deed hem, zonder iets te hebben ondernomen, terugkeeren. De West-Friezen werden door de bewoners zelven teruggejaagd en in ontzag gehouden, en de vijandelijkheden werden gestaakt door den grooten watervloed die in 1170 plaats had.

Bisschop Godfried overleden zijnde, werd de broeder van Graaf Floris, Boudewijn, tot Bisschop van Utrecht verkozen. De vrede tusschen Holland en Utrecht werd daardoor niet verstoord; zelfs melden sommige schrijvers van een kruistogt tegen de Friezen, door beide broeders in 1179 ondernomen. Of hiermede de West-Friezen bedoeld worden, wordt niet gemeld. In 1180 viel Graaf Floris met eene groote magt in West-Friesland en vermogt in 1182 de bewoners van Wieringen en Texel tot onderwerping brengen. Hij deed vervolgens in 1184 een togt naar het Heilige land, en werd, na zijne terugkomst, in den twist tusschen Utrecht en Gelderland betrokken, die echter door Keizer Frederik werd bijgelegd. Op het berigt van de verovering van Jerusalem, trok hij andermaal, en nu met genoemden Keizer Frederik, naar het Heilige land, nam deel aan de verovering van Iconium, de hoofdstad van Lycaonië, en overleed aan de pest te Antiochië den 1sten Augustus 1190. Hij werd aldaar in de St. Pieterskerk begraven. Bij zijne gemalin liet hij vier zonen en vier dochters na. Dirk, de oudste, werd Graaf van Holland; Willem, Graaf van Friesland; Floris, Domproost van Utrecht en Robert, Landvoogd van Kennemerland; zijne vier dochters waren Beatrix, Elizabeth, Aleid en Margarete. Zijne afbeelding ziet het licht. Omtrent zijn karakter zegt de heer Arend, dat hij was »dapper en moedig in het strijdveld, wijs en behoedzaam in den raad, groot en standvastig in tegenspoed. Hij vereenigde opregtheid van hart met zuiverheid van zeden en ongeveinsde godsvrucht."

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, B. II. bl. 395–446; *Oude Holl. Divisie Kron.* 13 Div. c. 5–7; Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* bl. 39–43; Scriverius, *Chron. van Holl. Zeel. en Friesl.* bl. 154; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 94, 98; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 709, 710; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 118–125; Wagenaar, *Vad. Hist.* bl. 236–274; Luïscius, *Woordenb.*; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Geschied.* D. I. bl, 225–231; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 240–247, van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, D. II. 79–84, 90, 95, D. IV. bl. 42; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 95; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 123–133; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 62–65, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 604; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 104, D. V. bl. 63; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 1, 305.

FLORIS IV, Graaf van Holland, was de zoon van Graaf Willem I en van Ada of Adelheid, dochter van Otto, Graaf van Gelder, trad bij zijns vaders dood, op zijn dertiende jaar, in 1223, in het bewind dezer landen, en stond toen als zoodanig waarschijnlijk onder de voogdij van zijnen moederlijken oom, den Graaf van Gelder, ofschoon dat ook door anderen betwist wordt. Zeker is het, dat hij door dezen in een oorlog der Gelderschen tegen den Bisschop Otto van der Lippe gewikkeld werd, die eindelijk door Pausselijke tusschenkomst een einde nam. Kort hierop andermaal met den Utrechtschen Bisschop in geschil geraakt, over het leggen en onderhouden der zeven sluizen in den Wendeldijk, werd hetzelve door onderlinge overeenkomst vereffend, even als dat tusschen hem en den Graaf van Vlaanderen ontstaan, over het versterken en van handvesten voorzien van de steden Domburg en Westkapelle op Walcheren. Hij stond vervolgens in 1226 en 1227 den Utrechtschen Bisschop bij in zijnen strijd tegen Rudolf van Coeverden, waarvan wij op het artikel van den laatstgenoemde melding hebben gemaakt, en bewerkte na den dood van den Bisschop, dat zijn bloedverwant Willibrand tot den zetel van Utrecht verkozen werd, waardoor de vrede tusschen Holland en Utrecht geruimen tijd bewaard is gebleven.

Na in 1230 zich ter inhuldiging naar Friesland beoosten het Vlie begeven te hebben, welks bestuur hem in 1234 ontnomen werd, en waarmede de heerschappij der Hollandsche graven over Friesland een einde nam, had Graaf Floris in het laatstgenoemde jaar deel aan den kruistogt tegen de Stadingers, die van ketterij beschuldigd werden, omdat zij zich tegen de knevelarijen der geestelijken verzet hadden. Men wil dat hij daarvoor in Holland wel 300 schepen uitrustte, en alzoo veel toebragt aan de belangrijke maar weinig roemrijke overwinning op hen, den 24sten Junij 1234 behaald, waarbij hij persoonlijke moed en dapperheid ten toon spreidde. Hij overleefde dit niet lang, daar hij in 1235 in een steekspel vermoord werd. Omtrent de plaats waar, de oorzaak waarom, en den persoon door wien dien gruweldaad verrigt werd, bestaan zulke onzekere berigten, dat men tot nog toe in dezen niet heeft durven beslissen, en wij ons alzoo daarbij niet behoeven op te houden, dan alleen te melden dat de vermoedelijke plaats waar die moord geschiedde Corbie, of Noviomagum (Noyon in Picardië) of Clermont in Beauvais genoemd wordt. Zijn lijk werd herwaarts gevoerd, en te Rijnsburg begraven. Zijn vroegtijdigen dood werd allerwege betreurd. Hij was gehuwd met Machteld, dochter van Hertog Hendrik van Brabant, bij wie hij twee zonen en twee dochters verwekte. Zijn zoon Willem volgde hem in de regering op, en werd later Roomsch Koning, en zijn andere zoon Floris was later de voogd van Graaf Floris V, en volgt hier mede. Zijne dochters waren Adelheid, gehuwd met Jan van Avennes, Graaf van Henegouwen, en Margaretha of Machteld, welke aan Herman, Graaf van Henneberg gehuwd was, en van wie het sprookje der wonderlijke kinderbaring bekend is. De afbeelding van Floris IV ziet het licht.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, D. II. B. III. bl. 49–56; *Oude Holl. Divisie Kron.* 17 Div. bl. 163; Scriverius, *Chron. van Holl., Zeel. en Friesl.* bl. 465–468; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 118; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367; Balen, *Beschryv. van Dordr.* bl. 714; Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* bl. 54–68; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 147–156; Luïscius, *Woordenb.* Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 356–375; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Gesch.* D. I. bl. 258–261; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 247–253; *Levensb. van Nederl. Mann. en Vrouw.* D. VII. bl. 148–168; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, D. II. bl. 112–115; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 102–104; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. *Aant.* bl. 48, D. II. *Aant.* bl. 42; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 221–224, 273, 318, 321; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 78–81; Muller, *Cat. van Portt.* bl. 305; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. II. bl. 211–219.

FLORIS V, Graaf van Holland, was de zoon van Willem II, Roomsch Koning, Graaf van Holland, en van Elizabeth van Brunswijk, werd, volgens het meest aangenomen gevoelen, in de eerste helft van het jaar 1254 geboren, en had alzoo slechts den ouderdom van een en een half jaar bereikt, toen zijn vader te Hoogwoude sneuvelde. Hij werd na diens dood, in 1256, door de Edelen en het volk van Holland terstond voor Graaf erkend, en gesteld onder de voogdij van zijnen oom Floris de Voogd, die in laatstgenoemd jaar het bekende verdrag sloot, tot bijlegging der sinds lang bestaande geschillen met Margaretha, Gravin van Vlaanderen. Na den dood van Floris de Voogd, in 1258, kwam de jonge vorst onder de

voogdij van zijne moei Aleid, en, toen hierover twisten ontstonden, tevens onder die van haren neef Hertog Hendrik III van Brabant, bijgenaamd *de zachtmoedige*. Nadat deze laatste weder naar zijn land was teruggekeerd, werd Otto van Gelder tot medevoogd door geheel Holland erkend, doch ook diens voogdij was van korten duur. Eene gewijzigde voogdij werd toen aan Nikolaas van Kats opgedragen.

Volgens de meest waarschijnlijke berigten is Floris omstreeks het jaar 1268 in het huwelijk getreden met Beatrix, de dochter des Graven Guy van Vlaanderen, en was hij, ofschoon tot aan zijn achttiende jaar onder de gewijzigde voogdij gebleven, reeds toen op eigen gezag begonnen te regeren. Na het bereiken van dien ouderdom, was zijne eerste begeerte om den dood zijns vaders op de West-Friezen te wreken; doch de togt, dien hij daartoe in 1272 ondernam, mislukte, en meer met schande dan met roem overladen keerde hij weder.

Omstreeks 1282 ondernam hij een nieuwen aanval, en nu met beter gevolg, op de West-Friezen. Viermalen werden zij door Graaf Floris geslagen en ten eenenmale overwonnen. Waarom hij hen echter, na zoo veel voordeel behaald te hebben, niet geheel bedwongen heeft, wordt niet gemeld. Misschien dat de geboorte van 's vorsten zoon, later Graaf Jan I, die omtrent dezen tijd gesteld wordt, daarvan de oorzaak geweest is.

In 1285 geraakte Graaf Floris in den twist, die tusschen den Bisschop van Utrecht en de Heeren Gysbrecht van Amstel en Herman van Woerden in dat jaar op nieuw uitbrak. Het zou ons te ver voeren, zoo wij daarover wilden uitweiden. Floris streven, om den adel te fnuiken, was voorzeker een der hoofdoorzaken van zijne deelneming aan den daarop gevolgden krijg, maar gewigtiger voordeelen leverde deze hem op, door zijnen hierdoor verkregenen invloed in de Utrechtsche zaken. Ook het aandeel dat hij had in den twist tusschen Jan I van Brabant en Graaf Reinoud van Gelder, over het bezit van Limburg, gaan wij stilzwijgend voorbij, doch merken alleen op, dat eerstgenoemde, om Floris te believen, hem van de leenhulde voor Zuid-Holland geheel onthief, ofschoon de Hollandsche Graven tot die hulde aan de Hertogen van Brabant, sedert het jaar 1203 verpligt waren.

In het jaar 1288 werden de West-Friezen door Graaf Floris andermaal aangevallen, en deze onderwierpen zich nu geheel aan 's Graven bestuur. Naauwelijks was dit gedaan of de oorlog tegen Graaf Guy van Vlaanderen, ondersteund door een groot aantal Zeeuwsche Edelen, brak in 1289 uit. Door list en verraad werd Floris te Biervliet in 1290 gevangen genomen, en niet, dan na het aangaan van voor hem ongunstige voorwaarden, ontslagen, waarvan hij de meeste niet nagekomen heeft.

Het kinderloos overlijden van Alexander III, Koning van Schotland, deed Graaf Floris in 1291 naar Schotland trekken, om zijn regt op den Schotschen troon te handhaven, doch de uitspraak was hem niet gunstig, ofschoon hem daarna voor eene aanzienlijke som eenen openlijken afstand van zijne regten werd afgekocht. Voor den afloop van die zaak was Floris naar Friesland getogen, en had Stavoren aan zich onderworpen. De op nieuw uitgebrokene krijg met Vlaanderen, weêrhield hem Friesland verder aan te vallen.

Die krijg andermaal, en met niet minder hevigheid gevoerd, was voor Floris eindelijk ten hoogste voordeelig. Op den 27sten October 1295 behaalden zijne troepen eene volkomene overwinning en de rust bleef daardoor voor eenigen tijd verzekerd.

Eduard, Koning van Engeland, die zich steeds de vriend van Graaf Floris noemde, had, ondanks herhaalde uitnoodiging van laatstgemelde, om hem in den strijd tegen de Vlamingen bij te staan, dit nogtans volstandig geweigerd. Wat meer is, hij wist Guy van Vlaanderen over te halen de hand zijner dochter aan zijn zoon Eduard af te staan, en door het verplaatsen van den voordeeligen stapel der Engelsche wol van Dordrecht naar Brugge en Mechelen, met hem een verbond te sluiten. Floris, door dit verbond gegriefd, sloot den 9den Januarij 1296 een verbond met Frankrijk, en zie daar de eerste oorzaak van de zamenzwering, die aan den Graaf het leven kostte. De man, die daarin een grooten rol speelde was Jan van Cuyck, en op diens artikel hebben wij de voornaamste bijzonderheden van den aanslag van eenige Hollandsche Edelen tegen Floris V verhaald. Hij had plaats op den 23sten Junij 1296, en ofschoon het de bedoeling der eedgenooten niet geweest is den vorst te vermoorden, maar hem gevankelijk naar Engeland te voeren, veroorzaakten echter de omstandigheden dat dit plan mislukte. Men had den vorst tot het vederspel uitgenoodigd en nam hem onderweg gevangen, waarna men hem naar het slot Kroonenberg aan de Vecht voerde. Van daar naar het slot te Muiden gebragt, kwam het volk op de been, om hunnen beminden vorst te verlossen, en nu oordeelden de Edelen het raadzaam hunnen prooi van daar te voeren. Op den weg naar Naarden bij Muiderberg werden zij door de Naardingers en Gooilanders overvallen, doch voor dat dezen den vorst uit de handen zijner vijanden konden verlossen, werd hij door Gerard van Velzen, die bijzonder op hem gebeten was, vermoord. 's Graven lijk werd te Muiderberg gebalsemd, van daar naar Alkmaar gebragt, en in het koor der kerk bijgezet, doch later door zijn zoon Jan I, te Rijnsburg, bij zijne gemalin Beatrix van Vlaanderen, die kort voor hem overleden was, plegtig begraven. Het ingewand bleef te Alkmaar, en wordt daar in eene fraaije gebeitelde steenen kist, in het hooge koor der groote kerk bewaard.

Tot op dezen tijd toe is het karakter van Graaf Floris V zeer verschillend beoordeeld. Door sommigen in vele opzigten geprezen, wordt hij door anderen in schier alles gelaakt; en het is daardoor dat het niet mogelijk is, eene juiste en ware karakterschildering van hem te geven, zoo lang niet nog onbekende oorkonden, uit het belangrijke tijdvak zijner regering, een helderder licht over zijne daden en lotgevallen gespreid hebben. Onmiskenbaar had Floris V groote verdiensten. Hij, der keerlen God, dat is afgod der boeren, genoemd, was de vriend en verzorger van zijn volk. Door hem werd Holland groot, en niemand onder de Hollandsche Graven heeft zoo veel invloed op het welzijn der burgers uitgeoefend dan hij. Kunsten en wetenschappen vonden in hem een krachtig beschermer, en het is in zijnen tijd dat onze letterkunde in Maerlant een aanvang nam. Was Floris alzoo als regent groot en edel, als mensch bezat hij voortreffelijke eigenschappen, doch ook vele gebreken. Teregt zegt de heer Arend, naar wiens uitmuntende karakterschets van Floris V wij verwijzen, dat hij van dartelheid en wellust niet vrij te pleiten is; trouwens de namen van niet minder dan twintig onechte kinderen, door de geschiedenis ons medegedeeld, staan daar als onwraakbare getuigen van die bewering. Stemmen wij alzoo met hen in die aan Floris den naam van een braaf vorst ontzeggen, aan de andere zijde erkennen wij toch ook het vele goede door hem onmiskenbaar daargesteld.

Uit het voormelde huwelijk van Floris werden verscheidene kinderen geboren, die allen in jeugdigen leeftijd stierven, uitgenomen zijn zoon Jan I, die hem in de regering opvolgde. Zijne afbeelding ziet het licht op meer dan ééne wijze.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kron.* D. II. B. III. bl. 181—355 *Oude Holl. Div. Kron.* 19de Div. c. 9; Scriverius, *Chron. van Holl. Zeel. en Friesl.* bl. 224, 228, 238—241; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 144—146; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367, Balen, *Beschrijv. van Dord.* bl. 270, 420, 439, 716, 717, 718—720; Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* bl. 86—98; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 169—190; Luiscius, *Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* zie het Regist.; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. II. bl. 16, 17, 18, 24, 25, 43; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Geschied.* D. I. bl. 280—302; *Charterb. van Friesl.* D. I. bl. 124—128; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 254—272; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. VI. bl. 78—131; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, zie het Regist.; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 117—123; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 14, 15, *Aant.* bl. 13, 14. D. IV. St. 1. bl. 57; Groebe, *Verh. over Graaf Floris V*, in de *Verh. van de 2de klasse van het Kon. Ned. Inst.* D. IV. St. I; Koning, *Geschied. van het slot te Muiden*, bl. 5—17; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 333—376; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudh.* D. I. *Aank. en berigt.* bl. 127—136; *De Navorscher*, D. II. bl. 214, D. III. bl. 206, *Bijbl.* bl. CLXII, D. IV. bl. 108, 229, 292, *Bijbl.* bl. CIX, CX, D. V. bl. 78, 109—111; van der Chijs, *De Munten van Holl. en Zeel.* bl, 117—140, *de Munten der Heeren en steden van Overijss.* bl. 52, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 282, 605, 696; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 1, 305; *Kron. van het Hist. Gen. te Utrecht*, zie het Regist. op Holland; *Berigt van het Hist. Gen. te Utrecht*, D. IV. St. 2. bl. 175—194.

FLORIS, bijgenaamd *de Zwarte*, was een broeder van Dirk VI, Graaf van Holland, en tweede zoon van Floris II, Graaf van Holland, en van Petronella of Geertruid, dochter van Dirk, Hertog van Opper- Lotharingen. Hij was een jongeling van uitstekende hoedanigheden, en daarom bij allen bemind. Groote eerzucht deed hem naar oorlog haken, en om

daartoe te geraken moest hij de wapens opnemen tegen zijnen broeder, en diens genegenheid en ook die van zijne moeder derven. Hij wierp zich in de armen der West-Friezen, die hem het gebied over West-Friesland opdroegen. De oorlog, die hierover tusschen de beide broeders ontstond, was hevig, en meestal voor Floris voordeelig, die nu ook door de Kennemers als Heer gehuldigd was. In 1132 had de felste krijg plaats, die niet eindigde dan door tusschenkomst en invloed van Keizer Lotharius. Het verder levenslot van Floris *de Zwarte* is op het artikel van Andreas van Cuyck medegedeeld, waarnaar wij den lezer, om in geene noodelooze herhalingen te vervallen, verwijzen.

Zie Melis Stoke, *Rijm-kron.* D. II. B. II. bl. 364—384; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 90; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 95, 96; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I bl. 116—119; dit *Woordenb.* D. I. bl. 287, 288; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 31, 43, 55.

FLORIS VAN HOLLAND, bijgenaamd *de Voogd*, was de jongste zoon van Graaf Floris IV, en Machteld van Brabant; hij werd omstreeks het jaar 1229 of 1230 geboren, en wegens het vroegtijdig overlijden van zijn vader, door verschillende voogden opgevoed, onder welken moet genoemd worden Otto III, Bisschop van Utrecht, en diens broeder Willem en Boudewijn, Graaf van Benthem. Van zijne jeugd is niets bekend; doch naauwelijks de kindsheid ontwassen werd hij tot eenen gewigtigen werkkring geroepen.

Zijn broeder Willem tot Roomsch Koning verkozen, en alzoo genoodzaakt zijnde zijne erflanden te verlaten en zich naar Duitschland te begeven, ter handhaving zijner regten tegen eenen magtigen mededinger, droeg hem, als Stadhouder, het bestuur over Holland en Zeeland op. Niet lang hierna werd hij in belangrijke gebeurtenissen gewikkeld, en wel in de twisten tusschen Margaretha van Vlaanderen en de beide zonen uit haar eerste huwelijk geboren. Genoemde vorstin, vreezende, dat, door de aanwakkerende magt van Graaf Willem, haar regt op Zeeland bewester Schelde door laatstgenoemde geheel zou ontkend worden, maakte van deze gelegenheid gebruik om Graaf Willem, die aan hare zonen bijstand verleend had, tot den, door de Graven van Holland verpligten leenmanseed, wegens Zeeland bewester Schelde, aan Vlaanderen te noodzaken. Floris de Voogd nu, had zich, tot waarborg van den aangeganen vrede, tusschen moeder en zonen, als gijzelaar gesteld, en nu schrijft Margaretha aan hem een verdrag voor, waarbij Floris zijne vrijheid terug verkrijgt, doch waarbij hij tevens het regt van Margaretha op Zeeland bewester Schelde erkend. Dit verdrag werd op den 7den Julij 1248 gesloten en Floris acht dagen daarna in vrijheid gesteld.

In deze landen teruggekeerd, regeerde hij in naam van zijnen broeder met onbeperkte magt. Men heeft hem wel eens beschuldigd zich te veel magt te hebben aangematigd, doch hiervan is hij op goede gronden door anderen vrijgesproken. Deelende in het vollen vertrouwen van zijnen broeder, vergat hij nimmer dat hij slechts deszelfs plaatsvervanger was, en toonde hij steeds hem als zijnen opperheer te erkennen. De magt hem intusschen verleend heeft hij, verre van die misbruiken, op de edelste wijze gebezigd, om rust en welvaart te bevorderen.

Weldra barstte de vlam des oorlogs tusschen Vlaanderen en Holland op nieuw uit, en ofschoon herhaalde pogingen in het werk gesteld waren om Graaf Willem en de Gravin Margaretha te bevredigen, vond nogtans het jaar 1253 de beide partijen tot den strijd gereed, dien wij niet zullen nagaan, maar waarvan wij alleen melden dat, door de dapperheid van Floris de Voogd, die voor den aanvang des gevechts tot Ridder geslagen was, het Vlaamsche leger op den 4den Julij van laatsgenoemd jaar, bij Westkapelle ten eenemale geslagen werd, en de langdurige twisten met Vlaanderen, ten minste voor eenen tijd, daardoor eindigden.

Floris ging nu weder voort om Holland en Zeeland, bij afwezigheid van den Graaf, te besturen, en voor het welzijn der ingezetenen te waken. In 1256 brak de oorlog tusschen Graaf Willem en Bisschop Hendrik van Utrecht uit, en Floris was bij de gevechten tegenwoordig. Tijdens de afwezigheid van Willem voerde hij de krijgsknechten aan, en zette na den dood van dezen in 1256, den oorlog met meerder of minder voordeel voort, totdat op den 12den Junij 1257 een vrede tusschen hem, als Voogd van den minderjarigen Floris V, en Bisschop Hendrik gesloten werd.

Na den dood van Koning Willem toch had Floris het hooge gezag in handen gehouden, dat hij reeds bij het leven zijns broeders had uitgeoefend. Sedert dien tijd nu is hij onder den naam van Foris de Voogd in de geschiedenis bekend, en als zoodanig werd hij door de Edelen des lands erkend en gehuldigd. Toen nu in 1256, kort na zijn broeders dood, het vuur des oorlogs met Vlaanderen op nieuw dreigde te ontbranden, sloot Floris in dat jaar op den 13den October, een vrede met Margaretha, waarbij hij aan de Gravin hulde beloofde voor Zeeland bewester Schelde, en nu voor goed een einde maakte aan dien langdurigen strijd, tusschen Vlaanderen en Holland gevoerd. Men heeft Floris, over het door hem gesloten vredes verdrag, beschuldigd, dat hij daardoor de belangen van den jeugdigen Graaf Floris V verwaarloosd heeft, en slechts zijn eigen belang heeft op het oog gehad; maar hij is door den Heer de Jonge op eene uitvoerige wijze, die het onderwerp vorderde, in zijne hieronder aangehaalde verhandeling, van die beschuldiging volkomen gezuiverd.

Bij het met Margaretha gesloten verdrag was bepaald dat Floris zou huwen met Margaretha, de oudste dochter van Guy van Vlaanderen. Aan deze voorwaarde heeft hij niet kunnen voldoen. Zijne aanstaande was bij het sluiten des verdrag nog te jong om te huwen, en het spoedig daarop gevolgde omkomen van Floris verhinderde dit geheel.

Intusschen genoot Holland en Zeeland, na het sluiten van genoemd verdrag, eene gewenschte rust. Zeeland vooral plukte er de vruchten van. Floris maakte zich door zijn bestuur bijzonder verdienstelijk en hij werd dan ook door de Zeeuwen niet alleen geëerd maar ook bemind. Aan hem had hun gewest nieuwe wetten te danken, en hij was de maker van de bekende *Keur van Zeeland*; het eerste voorbeeld in ons vaderland van eene algemeene wet.

Niet lang had Floris genot van zijne bemoeijingen. Weinige jaren slechts was het hem vergund het land in rust te zien, welke hij het geschonken had. Zijne hartstochtelijke liefde voor Ridderfeesten kostte hem het leven. Op een derzelven, door den Hertog van Brabant in Antwerpen aangelegd, werd hij door een lans doodelijk getroffen, waaraan hij den 26sten Maart 1258 overleed. Zijn lijk werd uit Antwerpen naar Middelburg gevoerd, en aldaar met groote plegtigheid den 8sten Mei daaraanvolgende begraven. Hollands oude geschiedschrijver, Melis Stoke, getuigde van hem »dat hij met eere heeft geleefd" en zes eeuwen daarna is die getuigenis, ondanks de beschuldigingen tegen hem van anderen, door een onzer geachtste geleerden bevestigd.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kron.* D. II. B. III. bl. 75—79, 80—84, B. IV. bl. 181—185; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 393, D. III. bl. 3, 6; Mr. J. C. de Jonge, *Levensch. van Floris, Voogd van Holl.* in het 3de deel, 1ste stuk, *der Verh. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* bl. 203—329; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. I. bl. 112, 113, Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 66—69, Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 225. 232, 242—251, 333—337; van der Chijs, de *Munten van Holl. en Zeel.* bl. 87—113.

FLORIS VAN VORENBORGH. Zie over hem het artikel van FOLKERT VAN COEVERDEN.

FLORIS VAN WEVELICHOVEN, of WEVELINCKHOVEN, was de 50ste Bisschop van Utrecht, nadat hij vroeger Kanonik van Keulen en Bisschop van Munster geweest was. Paus Urbanus VI benoemde hem in de plaats van Jan van Arkel, die tot den Luikschen Bisschopsstoel verheven was, doch deze wilde ook tevens de voordeelen van den Utrechtschen zetel behouden, omdat hij van dien van Luik niet zeker was. Jan van Arkel hield alzoo Utrecht bezet, tot dat hij van zijnen zetel zeker was, doch wilde toen nog één jaar de inkomsten van het Utrechtsche bisdom trekken. Niet dan een jaar daarna, in 1379, kon Floris van Wevelichoven zich in zijnen zetel vestigen, en begon toen dadelijk zijne hervormingsplannen ten uitvoer te brengen. De woelzieke edelen en adelijke roovers werden gefnuikt of gestraft. De ridder Evert van Essen, die van uit zijn kasteel Eerde de magt des Bisschops openlijk tartte, werd aldaar door Floris van Wevelichoven belegerd, en zijn kasteel, met nog drie andere roofsloten, verwoest. De door den tegenpaus, Clemens VII, tot Bisschop van Utrecht aangestelde Reinoud van Vianen, wist

hij met de wapenen te bedwingen en te noodzaken van zijne vermeende regten afstand te doen. Gijsbert van Abcoude, die zich het hoogste regtsgebied in zijne heerlijkheden had aangematigd, bragt hij tot onderwerping, en Splinter van Loenersloot, die zich tegen het bisschoppelijk gezag verzet had, werd, even als Hendrik van Montfoort in 1387, in zijnen overmoed gefnuikt.

In 1391 vatte Floris van Wevelichoven de wapens op tegen den Ridder Evert van Ulft, en na met dezen een verdrag te hebben gesloten, zag hij zich in het geruste bezit van het Sticht, behalve in het gebied van het St. Jans kapittel en in de stad Utrecht, gevestigd. Niet lang echter had hij van zijne onvermoeide pogingen genot, daar hij, den 4den April 1393, op het door hem gestichte of herbouwde slot Hardenberg in Overijssel overleed, en in den Domkerk te Utrecht begraven werd. Het sticht verloor in hem een dapper ijverig en spaarzaam regent, wiens streven was het welzijn zijner onderdanen te bevorderen, en die dat doel ook grootendeels heeft mogen bereiken. Hij wordt geroemd om zijn verstand, zijne wetenschappelijke en godsdienstige kennis, maar bovenal om zijne godsvrucht, ijver voor het geloof, vroomheid en strenge handhaving van het regt en naauwgezette eerlijkheid. De laatste bleek uit zijn antwoord aan zijne vrienden, die hem bij zijn sterven kwamen bezoeken en hoop voedden eene goede erfenis te zullen erlangen, doch die hij afscheepte met dit antwoord: dat hij de kerk niets ontvreemden kon, maar dat zij rijk genoeg zouden zijn, indien zij God en hunnen Heer getrouw bleven.

Zie van Mieris, *Bisschopp. Munten en Zegels van Utr.* bl. 223—227; Sjoerds, *Hist. Jaarb. van Friesl.* D. IV. bl. 18, 19, 47, 48; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl 105, 106; Luiscius, *Woordenb.* D. VIII. bl. 433: Kok, *Vaderl. Woordenb. art. Wevelinckhoven*; (van Gils) *Kathol. Meijer. Memorieb.* bl. 74; Westendorp, *Jaarb.* D. II. bl. 232, 238, 256; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 333—342, door ons voornamelijk gevolgd; (van der Monde) *Tijdschr. voor statist. van Utr.* D. I. bl. 423, D. II. bl. 155.

FLORIS, wiens voornaam onbekend is, leefde in de eerste helft der zestiende eeuw te Utrecht en was een kunstig glasschilder, die tevens teekeningen voor architectonische voorwerpen vervaardigde. Claes Florisz. was waarschijnlijk zijn zoon.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FLORIS (FOECKE) was eerst leeraar der Doopsgezinde gemeente te Surhuisterveen, en vertrok van daar in 1688 naar de Waterlandsche gemeente van Zaandam Oostzijde. Reeds op zijne eerste standplaats werd hij wegens Sociniaansche gevoelens vervolgd, en in laatstgenoemd jaar werd die beschuldiging door de Hervormde Synode, te Amsterdam gehouden, herhaald, waarop de Baljuw van Kennemerland hem den 8sten October beval om binnen acht dagen uit zijne jurisdictie te vertrekken. Nu kwamen de Doopsgezinde predikanten van de gemeenten de Koog en Zaandam West- en Oostzijde den 30sten October bijeen, en lieten Floris eene geloofsbelijdenis afleggen, die voor tolerabel gehouden werd, en waardoor zij bij Prins Willem III bewerkten dat Floris tot 1692 vrij kon blijven prediken. Na nogmaals in het laatstgenoemde jaar aan vervolgingen te hebben blootgestaan, en in overleg met zijn kerkeraad een tijdlang geene dienst meer gedaan hebbende, werd hij door dezen in Maart 1693 weder tot de dienst geroepen, welke hij vervolgens ongestoord heeft waargenomen. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Hij schreef de volgende werkjes:

Beschermingh der waerheyt Godts of schriftuijrlijcke verantwoording, gedaen op het boek van Elgersma, geintytuleert: de Rechtsinnige Leere van het Sacrament des H. Doops, Leeuwarden (1687) 8o.

Bij resolutie van den 18den November 1687, door Heeren Gedeputeerden van Friesland genomen, werd gelast, al de exemplaren van dit boek op het collegie over te brengen, om in de raadkamer, in tegenwoordigheid van den Hoogleeraar van der Waeyen, de Predikanten Persijn en van Holst en den schrijver zelven op het vuur geworpen om verbrand te worden; de drukker en boekverkooper werd vervolgd.

Leer-Regel des Bibels, ingestelt tot onderwijs der jonge jeugt, Haarl. 1690. 8o.

Afdeeling der H. Bibel-wetten, of der geheele H. Schriftuyre, Amst. 1696. 12o.

Zie *Groot Plakkaat en Charterb. van Friesl.* D. VI. 135, Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. I. bl. 229, 230, D. II. bl. 62, dezelfde, *Gesch. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 235, 384, *Cat. van de Bibl. der vereen. Doopsgez. Gemeente te Amsterd.* bl. 22. 26.

FLORISZ. (WILLEM) was een schilder, die in de tweede helft der vijftiende eeuw te Utrecht bloeide. Meer is er van hem niet bekend.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FLORISZ. (CLAES), welligt een zoon van den glasschilder Floris bovengenoemd, was een bouwmeester, die, in de tweede helft der zestiende eeuw te Utrecht bloeide, en aldaar voor de regering werkzaam was. Hij vervaardigde onder anderen de toren op het stadhuis aldaar, die thans niet meer aanwezig is, doch waarvan nog wel afbeeldingen bestaan, en die ten allen tijde om deszelfs heerlijke bouwstijl geroemd werd. Florisz. bragt door zijne plannen veel toe tot de verfraaijing der stad.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FLORISZ (PIETER), wiens naam ook Florissen en Floriszoon gespeld wordt, werd te Hoorn, waarschijnlijk tusschen de jaren 1605 en 1610, geboren. Van zijne afkomst, jeugd en eerste bedrijven is niets bekend. Wij ontmoeten hem allereerst als Schout bij Nacht in 1652, het commando voerende over twaalf admiraliteitsschepen, terwijl aan Tromp het bevel over de geheele vloot was opgedragen, die door de Staten was uitgerust, voornamelijk om de koopvaardijschepen door het kanaal te geleiden en tegen de Engelsche zeeroovers te beveiligen. In het gevecht tegen Blake, daarbij op den 10den December aan den Hoek van de Cingels voorgevallen, kweet hij zich met de overige bevelhebbers dapper van zijnen pligt, en bragt veel toe aan den schandelijken aftogt naar Duins, door den vijand gedurende den nacht bewerkstelligd. Hij bleef, bij de poging van Tromp, om de Engelsche vloot in den Teems te gaan opzoeken, op diens bevel met dertien oorlogschepen achter, om de koopvaarders tot aan den Bogt van Frankrijk te begeleiden.

Na het volbrengen daarvan schijnt hij zich, met de bij zich hebbende bodems, weder met Tromp te hebben vereenigd. Wij ontmoeten hen althans in het begin des volgenden jaars te zamen, om een tal van meestal rijkbeladene koopvaardijschepen naar het vaderland te brengen. Daarin werden zij evenwel verhinderd, door de verschijning van eene sterke Engelsche vloot op de hoogte van Portland. Op den 28sten Februarij 1653 geraakten de beide vlooten aan elkander, en Florisz, die onder Tromp de voorhoede kommandeerde, overlaadde zich in dien strijd, die onder den naam van driedaagsche zeeslag bekend is, met nieuwe lauweren. Overal waar het gevaar het grootst was bevond hij zich, en tot het laatste toe had hij bijstand geboden. Zijn schip was dan ook in zulk eenen reddeloozen staat geraakt, dat hetzelve op sleeptouw moest genomen worden. Zijn loffelijk gedrag werd door 's lands Staten erkend, en hij werd met eenen gouden keten, versierd met eenen eerepenning van hetzelfde metaal, voor zijne aangewende devoiren, goed beleid en mannelijke couragie, beloond. Aan den zeeslag bij Nieuwpoort, den 12den Julij 1653 tusschen Tromp en de Engelschen voorgevallen, nam Pieter Florisz, als Schout bij Nacht bevel voerende over een smaldeel, een werkzaam deel, even als hij zich dapper kweet bij de zeeslagen van den 8sten en den 10den Augustus van dat jaar, door Tromp aan de Engelschen bij Katwijk en voor de Maas geleverd. En toen in laatstgemelden strijd de Luitenant Admiraal Tromp sneuvelde, was het ook aan zijn beleid toe te schrijven, dat de vloot, vechtende wijkende, behouden, en de eer van het gemeenebest bewaard bleef. Nog in hetzelfde jaar stak Florisz, onder den Vice-Admiraal de With, andermaal in zee, ter bescherming van uitvarende en inkomende koopvaardijschepen, en verkreeg den 11den November 1653 den rang van Vice-Admiraal.

Korten tijd daarna de vrede in 1654 met Engeland gesloten zijnde, werd aan Florisz voortdurend de bescherming van den Nederlandschen handel opgedragen. Bijzonderheden van het door hem als zoodanig verrigte, zijn niet bekend. Hij hield daarmede aan, tot dat in 1658 de Staten eene vloot naar de Oostzee zonden, om den handel aldaar te beschermen en Dantzig, door den Koning van Zweden belegerd, te ontzetten. Bijzonderheden van hetgeen door Florisz daarbij verrigt is meldt de geschiedenis niet. Maar toen in 1658, onder den

Luitenant-Admiraal van Wassenaar, eene vloot naar de Sond werd gezonden, om den Koning van Denemarken tegen dien van Zweden bij te staan, had Florisz het bevel over het eskader van het Noorderkwartier, en muntte hij, gelijk altijd, door moed en beleid uit. Hij bood in den slag op den 8sten November, tegen de Zweedsche zeemagt onder den Admiraal Karel Gustaaf Wrangel, de Zweden moedig het hoofd, ging de zijnen kloekhartig voor op den weg der eere, noodzaakte den vijand, die reeds op zijn schip was, tot tweemalen toe te wijken, doch werd daarbij doodelijk gewond en had het geluk niet de Zweden te zien afdeinzen en met Wassenaar in zegepraal Koppenhagen binnen te zeilen. Zijn lijk, op bevel van den Koning van Denemarken gebalzemd, werd naar het vaderland gevoerd en den 7den November met groote plegtigheid te Hoorn in de Groote Kerk ter aarde besteld. De Koning van Denemarken had, uit dankbaarheid jegens den gesneuvelden held, het deksel zijner doodkist met zwart fluweel doen overtrekken, met zilveren en zwarten franjen omzet, en aan de vier hoeken met engelen van zilver bevestigd, en voorts met een vereerend opschrift, op eene zilveren plaat, voorzien. Dit deksel wordt nog bij de nazaten van den held te Hoorn bewaard. De Staten schonken aan zijne weduwe eene som van drie duizend gulden, om daarvoor eene prachtige tombe boven zijn graf te doen oprigten. Deze tombe, door S. van Campfort ontworpen en vervaardigd, en waarvan de Heer Abbing, in zijn hier aan te halen werk, eene uitvoerige beschrijving geeft, werd bij den brand der Groote Kerk te Hoorn in 1838 onherstelbaar beschadigd. De wapenrusting, die boven de graftombe hing, is niet vernield, en wordt, zooveel mogelijk hersteld, nog bewaard. Op de graftombe zelve was de afbeelding van den Vice-Admiraal en daarboven een ovaal van zwarten leisteen, waarop de volgende dichtregelen van Hendrik Bruno met gouden letteren waren uitgehouwen:

PIETER FLORIS SOON.

Die als een held, den Brit, den Portugees, den Sweedt,
Voor Britlandt, Portugal en in de Sondt bestreedt,
Die Koppenhaven hielp ontzetten door zijn kiel;
Rust hier, de Hemel is de Haven van zijn ziel.
Geschoten en gestorven den 8 November 1658.

Tijdens het verblijf van Peter I, Keizer van Rusland, in 1717 hier te lande, gaf deze vorst, de thans afgebrande Groote Kerk te Hoorn bezoekende, zijne begeerte te kennen, het lijk van den dapperen vlootvoogd te zien, en is alstoen de graftombe geopend geworden. De afbeelding van Pieter Florisz ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 34, 41, 46, 68, 99, 154, 156; Centen, *Verv. der Hist. van Enkh.* bl. 154, 170. 171, 172, 177, 189, 199, 200, 201; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 222, 468; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XII. bl. 106; Dezelfde, *Nalez.* D. II. bl. 163; Scheltema, *Rusl. en de Nederl.* D. III. bl. 418, 419; van Orden, *Voorl. over Pieter Florisz in van Kampens Magazijn*, D. X. bl. 575; Collot d'Escury, *Holl. Roem.* D. VI. St. I. bl. 304, 305; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 75. 85, 115, 183, 184, 192, 205, 215, 260; Abbing, *Bekn. Gesch. der stad Hoorn*, bl. 33—38, 102—104; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 86; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 194, D. V. bl. 270, D. VI. bl. 79, 187, D. VII. bl 447, D. IX. bl. 340—342, 346—348.

FLORISZOON (ADRIAAN). Zie ADRIAAN VI.

FLORISZOON (WILLEM) behoorde tot de zes aanzienlijke burgers van Amsterdam, die in 1566 het eerst in Holland tot de openbare prediking van het Evangelie aanleiding gaven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 165; Dezelfde, *Beschrijv. van Amsterd.* (8o uitgav.) D. III. bl. 154, 155.

FLORISZOON (JACOB) was een burger van Enkhuizen, die, om de vervolging van het geloof in 1567 de stad verliet, doch er weldra wederkeerde, om zijne medeburgers voor te gaan in het afwerpen van het Spaansche juk en het verdrijven der Spaanschgezinde regenten. Hij schijnt veel invloed op zijne medeburgers uitgeoefend te hebben, en in 1572 door zijne gematigdheid het bloedstorten te hebben voorgekomen. Hij was eerst vaandeldrager en werd daarna tot kapitein bevorderd. Als zoodanig raadde hij het doen van uitvallen af, toen in 1572 de Admiraal François van Boschuysen binnen de stad vreemd krijgsvolk zocht te brengen. «Lieve burgers," dus waren zijne woorden »wij dienen eerst wel te bedenken of wy uittogen, en dat de quaedwilligen die in de stadt blyven ons zelfs buiten slooten, waeren wy dan al te saemen niet bedorven? Dus soude mijn raedt syn, dat wy binnen bleven, en noch een weinig tydts geduld namen en onse stadt wel bewaerden: de schepen konnen ons doch nu niet beschadigen. Boschhuysen en kan altydt niet hier blijven, en als hij sal vertrokken syn mogen wy ook schepen toemaken, en daerbij ontbieden die uit syn." Veel bragt hij verder toe om de stad voor den Prins te behouden. Hij was later gedurende vijftien jaren Schout van Enkhuizen, en bekleedde meermalen de Burgemeesterlijke waardigheid.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. p. 373 (271), 374 (272), 413 (301); van Meteren, *Ned. Hist.* D. II. bl. 59, Brandt, *Hist. van Enkh.* bl. 132, 156, 162, 180.

FLORIJN (JAKOB) werd te Deventer den 3den Maart 1751 geboren, en ontving sedert 1766 het onderwijs te Amsterdam in de wiskunde van den vermaarden Pibo Steenstra, terwijl hij zich de meeste Europesche talen eigen maakte. De roem van zijne bekwaamheid in de wiskunde bezorgde hem in 1771 den post van Examinator der zeeofficieren bij het collegie ter Admiraliteit van de Maas en van Stads-Mathematicus te Rotterdam. Ook zag hij zich later aangesteld tot lid der commissie voor het vinden der lengte op zee en de verbetering der zeekaarten. In 1795 benoemde hem het Committé van Marine tot Examinator-Generaal der zeeofficieren, waarna hij zich te 's Hage met der woon begaf, en aldaar in 1798 lid der stedelijke regering werd. Hij vertrok in 1809 naar Amsterdam en overleed er den 13den Februarij 1818. Hij was, behalve van vele andere Maatschappijen en Genootschappen, ook sedert het jaar 1808, het jaar der oprigting, lid van het voormalig koninklijk Nederlandsch Instituut, welke instelling hij, onder anderen, bijzonder aan zich verpligtte, door aan haar de briefwisseling van Klinkenberg ten geschenke te geven.

Florijn heeft zich jegens de wiskundige wetenschappen verdienstelijk gemaakt door de volgende werken:

Grondbeginselen der hoogere Meetkunde bevattende de voornaamste eigenschappen der Kegelsneden en van eenige andere kromme lijnen, Rott. 1794. 8°. m. pl.

De arithmetica of rekenkunst op den koophandel toegepast, verbeterde druk, Amst. 1803. 8°.

Verhandeling over het sommeren en interpoleren van Arithmetische seriën, Amst. 1816. 4°.

Onderrigt in het boekhouden, en in de wijze van het aanleggen der drie hoofdboeken, Amst. 1819. 8°.

In de *Verhandelingen van het Koninklijk Nederlandsche Instituut* komen van hem voor:

Beschouwingen van eene merkwaardige algemeene eigenschap des Cirkels, (2de deel, Amst. 1816.) 4°.

Over de beweging van een wiel, op een' effen grond gelijkmatig voortloopende. (7de deel, Amst. 1825. 4°.

In het derde deel der *Nieuwe Verhandelingen* (Rott. 1803 4°.) *van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam* is van hem geplaatst:

Onderzoek over de verschillende wijzen waarop onderscheidene vaste ligchamen in eene vloeistof drijven, m. pl.

Beschrijving der wassende kaart van het kanaal.

Beschrijving der kusten van Portugal en Spanje.

Beschrijving der kusten van de Oostzee.

Hij maakte zich bovendien verdienstelijk door eene verbeterde uitgave der *Zeemans Tafelen* van Cornelis Douwes, waarvan wij op diens artikel hebben melding gemaakt, en bezorgde ook de laatste uitgave van Pibo Steenstra's *Zeevaartkunde.*

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. V. bl. 52; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. V. bl. 182, 1818. D. I. bl. 130, 131; de Jongh, *Alph. Lijst van Ned. Boek.* en *Supplement*, bl. 640, 643, 660; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 125, 375; *Jaarb. van het kon. Ned Instit.* 1848. bl. XXVII; *Algem. Woordenb. der Zamenlev.*; Nieuwenhuis, *Woordenb.*

FLORIJN (EVERT), broeder van den voorgaande, werd in 1752 geboren, en was mede een verdienstelijk beoefenaar der wiskundige wetenschappen. Hij overleed onder Ouder-Amstel den 16den October 1819. Van hem ziet het licht:

Rekenboek voor de jeugd, 2 deelen.

Tijd en plaats van uitgave, benevens meerdere bijzonderheden hem betreffende, zijn ons onbekend.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1819. D. II. bl. 274.

FLOYON (FLORIS VAN BARLAYMONT, Heer VAN). Zie BARLAYMONT (FLORIS VAN).

FLUTSKE (JAN FREDERIKZ) was een burger van Enkhuizen, die zich bij den omkeer der stad, naar de zijde van den Prins van Oranje in 1572, hoogst verdienstelijk maakte, door het eerste op de aanhangers van den Hertog van Alva te schie-

ten, waardoor het sein tot eenen algemeenen aanval gegeven werd. Hij was het volgende jaar als Kapitein tegenwoordig bij den slag tegen Bossu op de Zuiderzee, en wordt genoemd onder hen, die door hunne manhaftigheid veel toebragten tot de behaalde overwinning.

Zie Brandt, *Hist. van Enkhuizen*, bl. 160, 103.

FOCANUS (Jacobus), of Fokkens, werd in 1584 waarschijnlijk te 's Hertogenbosch geboren en was de zoon van Johan Focanus en Elizabeth van der Meer. Hij werd eerst in 1616 predikant te Bleskensgraaf en Hofwegen, vertrok in 1633 naar Vugt, doch was met der woon te 's Hertogenbosch gevestigd, waar hij den 11den Julij 1645 overleed. Hij was den 5den April 1615 gehuwd met Sara de Witt, Jacob's dochter, afkomstig uit het beroemde geslacht van dien naam, die in 1653 overleed. Zij verwekten drie zonen: Johan, die als Vaandrig van eene kompagnie voetvolk overleed; Jacob, Raad en Rentmeester van de Beden in de Meijerij van 's Hertogenbosch, en President-Schepen aldaar, en Françoys, Landdrost over de geheele Meijerij van 's Hertogenbosch en Schepen aldaar.

Focanus beoefende de Nederduitsche dichtkunst en maakte zich als schrijver bekend door de uitgave van de navolgende werkjes, die meerendeels de bestrijding der Roomsche kerkleer ten doel hebben. Zij zijn getiteld:

Fuga ex Babylone 12°. De tijd van uitgave is ons niet bekend, doch hetzelve verscheen in het Hollandsch, onder den titel van:

Vermaning om uyt Babel te gaan, of vlugt uit Babel, vervolgt door A. Montanus, Gorinch. 1666. 8°.

Disputatio de ratione studiorum, Dordr. 1639. 8°.

Extractum Romano-Catholicum ofte Ontdekkinge des Pausdoms, Dordr. 1644. 8°.

Behalve dezen worden nog andere werken, door hem geschreven, opgegeven, waarvan de titels niet juist bekend zijn, als: *Trouhartige Waarschouwinge, — kort en suyverlyck boeksken, — Brief aan eenen Roomsch-Catholycken burger van 's Hertogenbosch. — Tractaat van de Misse, — Handboecxken voor de Catholycken.* Als dichter deed hij zich kennen door:

Adoni-Beseck, of Lex Talionis: dat is rechtveerdighe struffe Godts over den Tyrannen, 1622, 4°. 3de druk. Leeuw. 1643. 4°.

Zie Soermans, *Kerk. Regist. van Zuid-Holl.* bl. 23; de Jongh, *Alph. Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 303; Oudenhoven, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*, (1ste uitgave) bl. 64, 65, 86; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1330—3332; van Heurn, *Beschrijv. van 's Hertogenb.* D. III. bl. 260; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 124; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 319; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 469, 470; Muller, *Cat. van Godgel. Boek. Supplem.* bl. 70.

FOCCO (Johannes), bij anderen ook Focco Johannis genaamd, geboren in 1587, was in 1616 reeds in dienst te Holwerd in Friesland, en vertrok van daar in 1619 naar Franeker. Ten gevolge van de verzwakking van zijn geheugen, in 1641, werd hij in 1642 emeritus. Hij overleed den 22sten Maart 1650 aan eene beroerte, die hem overviel ten gevolge eener schrik, hem door een dolzinnige aangejaagd. Hij was eerst gehuwd met Magdalena Wilhelmius, daarna met Tjardka Gerbens. Zijn zoon, Johannes, die zich Johannes Phocylides ab Holwarda noemde, was Hoogleeraar in de wijsbegeerte en zal later behandeld worden. Zijne afbeelding gaat op onderscheidene wijzen in prent uit.

Johannes Focco schreef de volgende werken:

Conciones solemnes de afflictionibus et liberationibus Christianorum in hocce Belgio, quoad periculum ab Heterodoxia et bellis continuis, Franeq. 1643. 4°. 2 Tom.

Proef-Predikatien, Franek. 1648. 4°. Leeuw. 1653. 4°.

Nieuw-Jaars gift, Franek. 1649. 8°.

Conciones Miscellaneae, Franeq. 1650. 4°.

Predikatien over het Geloof, Franek. 1652. 4°.

Zie Greydanus, *Naaml. der pred. in de class. van Franeker*, bl. 30; Colmba en Dreas, *Naaml. der pred. in de class. van Dokkum*, bl. 119, 120; Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 355; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. bl. 156, 157, St. II. bl. 124; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 134.

FOCK (Hermanus) werd in 1766 te Amsterdam geboren. Hij teekende, etste en schilderde landschappen, die, volgens Immerzeel, van zijnen weligen geest en vlugge hand getuigen. Hij was eerst teekenmeester te Amsterdam, later bij het Athenaeum te Franeker. Hij was een der oprigters van het Teekengenootschap *Kunst zij ons doel* te Amsterdam, en overleed in 1822.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOCK (Franciscus), zoon van Petrus Fock, predikant op Loevestein, werd in 1756 aldaar geboren, tot predikant opgeleid en eerst beroepen te Tricht in 1777, in 1785 te Asperen, in 1789 te Delfshaven, in 1797 te Gouda, in 1798 te Amsterdam, waar hij den 23sten Januarij 1819 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef:

Verhandeling over de zachtmoedigheid. Amst. 8°.

Verhandeling over de vredelievendheid. Amst. 8°.

Noach in zijne lotgevallen en karakter beschouwd. Amst. 8°.

De tijd van uitgave dezer geschriften is ons onbekend.

Zie Brans, *Kerk. Reg. der Predik. in de class. van Zuid-Holl.* bl. 40, 68, 101, 117, 184; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Muller, *Cat. van Portret.* bl. 86.

FOCKE (Hendrik Charles) werd geboren te Paramaribo den 16den Augustus 1802. Hij genoot zijne opvoeding in Nederland en werd aan de Hoogeschool te Utrecht tot Meester in de regten gepromoveerd. Hij keerde naar Suriname terug, werd aldaar Auditeur-militair en later President van het collegie van kleine zaken. Hij overleed in zijne geboorteplaats den 29sten Junij 1856.

Focke was een man die om zijne braafheid, minzaamheid, regtschapenheid en buitengewone kunde, gepaard met eene bijzondere nederigheid, algemeen geacht en bemind was. Als letterkundige en botanist maakte hij zich door zijne geschriften beroemd en als componist bekend.

In 1854 was hij, met de heeren Ds. C. van Schaick, Dr. Ch. Landré, Jhr. C. A. van Sypesteyn, en Dr. F. A. C. Dumontier oprigter, en later een zeer ijverig medewerker, van het tijdschrift *West-Indie*, Haarl. 1854—1856, 8°. 2 deelen. Vooral zijn daarin merkwaardig zijne verhandelingen *Over de Arrowakken en hunne taal* (1ste deel bl. 42), *Over de Surinaamsche Vanille.* (1ste deel bl. 275) en *Over de Surinaamsche Negermuzijk.* (2de deel bl. 93).

Voorts plaatste hij in den *Fakkel* (D. X. 1834 bl. 377 en volg.) eene verhandeling getiteld *Muizenissen*, terwijl vele botanische bijdragen van zijne hand gevonden worden vooral in de werken van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van de Academie van Wetenschappen, waarvan Focke corresponderend lid was. Als kundig beoefenaar der Neger-Engelsche taal, deed Focke zich kennen door:

Neger-Engelsch en Nederduitsch Woordenboek, Leid. 1855. 8°.

Op den 29sten Junij 1858 had op het kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin* te Paramaribo, in tegenwoordigheid van eene groote menigte, de onthulling plaats van het gedenkteeken, dat door de zorg van den Wel-Eerwaarden Zeer geleerden heer C. M. Moes en de heeren H. Heylidy, C. Jz. en Dr. Chs. Landré, op het graf van den te vroeg ontslapenen en algemeen geachten Focke geplaatst was. Dat gedenkstuk, geplaatst op een gemetseld voetstuk, en omgeven van een fraai ijzeren traliehek, is van gegoten ijzer, en vervaardigd in de fabriek van de heeren de Waal en Co. te Utrecht. Hetzelve munt uit zoowel door groote eenvoudigheid als door sierlijkheid in uitvoering. De volgende opschriften zijn er op geplaatst.

Op het front:

HENDRIK CHARLES FOCKE, J. U. D.

President van het Collegie van kleine zaken in Suriname; Corresponderend Lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen enz. enz.

Op de keerzijde:

Geboren den 16 Augustus 1802 te Paramaribo, en aldaar overleden den 29 Junij 1856.

Op de andere zijde:

Hulde van Suriname's Ingezetenen aan Verdienste en Deugd.

En op de vierde zijde:

De Ootmoedige zal Eer ontvangen.

Spr. van Salomo XXIX 23*b*.

Zie *Algem. Konst en Letterb.* 1855. bl. 418. 419, 1856, bl. 265; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

FOCKEMA (Daam), zoon van Johannes Fockema, fabrikant, lid van de vroedschap en Burgemeester te Dokkum, en van Trijntje van Kleffens, werd op den 6den Junij 1771 ter laatstgemelde plaatse geboren. Hij legde van 1780 tot 1787, aan de Latijnsche school in zijne geboorteplaats, de gronden zijner studien, en, na in het laatstgenoemde jaar tot de Hoogeschool bevorderd te zijn, vertrok hij naar Groningen,

studeerde er in de regtsgeleerdheid, en verkreeg op den 19den Januarij 1793, na openlijke verdediging van eene dissertatie: *de poenis, earumque diversitate ratione imputationis*, den graad van Doctor in die wetenschap.

Na nog eenige maanden in zijne geboorteplaats vertoefd en de praktijk voor de Nedergeregten van Dokkum en Dantumadeel te hebben uitgeoefend, zette hij zich te Leeuwarden als Advocaat, en na afgelegd examen, als Notaris neder.

Een man met zoovele kundigheden voorzien, moest wel worden aangezocht om deel te nemen aan de gebeurtenissen van zijnen tijd. Het is ons niet mogelijk van zijne bemoeijingen in een klein bestek melding te maken. Wij bepalen ons alzoo tot de mededeeling, dat hij in de woelige dagen, die hij beleefde, steeds met beleid, voorzigtigheid, gematigdheid, maar ook met moed te werk ging, en daardoor de opbruisende hartstogten vermogt te bedwingen. Zijne verdiensten en gedragingen bleven intusschen geenszins onopgemerkt, en spoedig werd hij dan ook eerst tot griffier, in 1798, en een jaar later tot lid van het Departementaal bestuur van de Eems benoemd, welke betrekking hij vervolgens den 24sten Augustus 1802 verwisselde voor die van Raad in den Hove van Friesland.

In 1807 door Koning Lodewijk met anderen benoemd tot lid der commissie belast met de organisatie der regterlijke magt, en met het ontwerpen eener algemeene manier van procederen, bewees hij door zijn scherpen blik, juist oordeel en groote regtskennis de gewigtigste diensten, waarvoor hem de ridderorde der Unie geschonken werd. Bij de inlijving in het keizerrijk legde hij dat ordesteeken af, zonder het met de keizerlijke orde van de Reunie te willen verwisselen, omdat de daarbij gestelde voorwaarden in strijd waren met zijne beginselen.

Door Napoleon tot verschillende regterlijke betrekkingen achtereenvolgend geroepen, sloeg hij die allen af. Dat deze handeling echter niet euvel werd opgenomen, bewees zijne kort daarop gevolgde bevestiging tot Notaris bij Keizerlijk decreet van den 15den September 1811. Terstond daarop tot lid van de kamer van Notarissen en door deze tot haren Voorzitter benoemd, bekleedde hij met grooten lof die belangrijke betrekking tot 1822. Gedurende dien tijd was hij tevens als adviserend regtsgeleerde een vraagbaak voor velen.

Terwijl Fockema, tot verschillende betrekkingen geroepen, voor velen bedankt had, betoonde hij zich echter in anderen een hoogst nuttig en werkzaam mensch. In 1817 was hij benoemd tot lid van den Raad der stad Leeuwarden, eenigen tijd daarna tot lid der provinciale Staten van Friesland, en in 1822 tot lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal. Het zou ons te ver voeren hem als zoodanig te schetsen. In eerstgenoemde betrekking was vooral het verachterde finantiewezen en de vernieuwde bestrating der stad, welke door hem geregeld werden, en in zijne parlementaire loopbaan was hij een man van gematigden vooruitgang, en behoorde hij onder de weinige mannen, die in de jaren vóór en na de Belgische omwenteling met kordaatheid en rondborstigheid, doch steeds met gematigdheid, de gebreken, die zij in het lands bestuur zagen, durfden aanwijzen.

Tot in 1834 was Fockema met ijver in zijne verschillende betrekkingen werkzaam, toen hij zich van het staatkundig tooneel terugtrok, en volstandig bedankte voor betrekkingen, die hem daarna nog werden aangeboden. Hij leefde vervolgens in geletterde rust, tot dat hij den 31sten Julij 1855 te Leeuwarden overleed. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Het leven van den verdienstelijken Fockema is door den heer Mr. A. Telting uitvoerig en naar waarde medegedeeld, in de hieronder aangehaalde *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*, van welke Maatschappij Fockema, even als van andere geleerde genootschappen, lid was.

De werken door hem in het licht gegeven zijn, behalve een negental verhandelingen in het tijdschrift *de vrije Fries*:

Iets betrekkelijk de afscheiding van het Zuiden en Noorden van de Nederlanden, Leeuw. 1830. 8°.

Herinneringen bij opkomende gedachten naar aanleiding van de tegenwoordige omstandigheden, Leeuw. 1832. 8°.

Proeven betrekkelijk de staatshuishouding in Nederland, Leeuw. 1834. 8°.

Proeven van taal- en geschiedkunde, met eene bijdrage over de Friesche kronijk van Ocko van Scharl en anderen, Leeuw. 1836. 8°.

Schetsen van de Friesche geschiedenis in het algemeen en wegens het strafregt in het bijzonder, Leeuw. 1840—1847. 8°. 3 deelen, 4 stukken (niet voltooid).

Zie *Algem. Handelsbl.* 4 Aug. 1855; *Algem. Konst- en Letterb.* 1855, bl. 253; *Handel. der Jaarl. Algem. Verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1856 bl. 10—30; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 2, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenth.* bl. 14.

FOCKEMA (Sybrandus), broeder van den voorgaande, werd te Dokkum den 5den Mei 1777 geboren, en vertrok, na de Latijnsche school aldaar bezocht te hebben, op zeventienjarigen leeftijd naar de Groningsche Hoogeschool, om zich in de geneeskunde te bekwamen. Den 13den Junij 1801 werd hij aldaar tot geneesheer bevorderd, na openbare verdediging eener *Dissertatio Pharmaceutica de praecipuis remediis mercurialibus*, welke door den heer B. Tieboel in het Nederduitsch vertaald en uitgegeven is onder den titel van:

Verhandeling van S. Fockema, M. D. over de voornaamste mercuriale geneesmiddelen, Gron. 1804. 8o.

Na zijne promotie keerde hij te Dokkum weder, doch zette zich reeds in 1802 als geneesheer te Leeuwarden neder. Hier wachtte hem eene uitgebreide praktijk, voornamelijk als verloskundige, en hij bewees bij verschillende koorts-epidemien en bij het heerschen der Cholera Asiatica belangrijke diensten. Hij was een ijverig voorstander der koepok-inenting, en werd, om zijne buitengewone diensten aan de verspreiding dier kunstbewerking, door den Koning tot twaalf keeren met eenen gouden medaille begiftigd. Voorts was hij lid en Secretaris der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Friesland, tot het jaar 1820, en bedankte in 1817 voor het lidmaatschap der plaatselijke geneeskundige commissie te Leeuwarden.

Door langdurige ziekte, vooral ook der oogen, overvallen, was hij in 1841 genoodzaakt zijne betrekking van stads vroedmeester en geneesheer van het Old- Burger- en van het Nieuwe stads weeshuis neder te leggen. Het verlies van eenen eenigen zoon, kandidaat in de geneeskunde te Leiden, in 1837, en dat zijner gade, Johanna Jacoba Bekius, na eenen gelukkigen echt van ruim negen en dertig jaren, in 1845, ondermijnde zijn reeds door arbeid en ziekte verzwakt gestel, zoodat hij den 13den December 1848 te Leeuwarden overleed.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1849 D. I. bl. 51—56.

FOCKENS (Hepcko), zoon van Focke Teyes, Grietman van Opsterland, en van Auck van Boelens, werd in 1582 Volmagt ten landsdage uit de Zevenwouden en was in 1584 een der zes gecommitteerden tot het opnemen van de rekeningen van de landschaps ontvangers en rentmeesters. In 1585 tot Grietman van Opsterland benoemd, werd hij tevens in meer andere belangrijke zaken, de provincie aangaande, gebruikt. In 1600 was hij lid van Gedeputeerden. Hij was gehuwd met Martien Martini. Zijn zoon volgt.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 385.

FOCKENS (Martinus), zoon van den voorgaande, werd in 1566 Monstercommissaris, in 1614 Grietman van Opsterland, waarvan hij later afstand deed, en in 1627 lid van de Admiraliteit van Dokkum. Hij was gehuwd met Wiskjen, dochter van Feicke Tetmans, Grietman van Utingeradeel. Zijn zoon volgt.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 386.

FOCKENS (Saco), zoon van den voorgaande, geboren in 1599, werd in 1623 Grietman van Opsterland, in 1629 Volmagt ten landsdage en in 1647 lid van Gedeputeerden. Hij overleed in 1652 en was gehuwd met Lucia, dochter van Ige Siccama. Zij overleed in 1675. Twee zonen van hen volgen.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl. 386.

FOCKENS (Martinus), zoon van den voorgaande, geboren in 1633, werd in 1650 Grietman van Opsterland en in 1661 lid van Gedeputeerden. Hij behoorde in 1672 tot de commissie, verkozen tot het beramen van middelen ter verbetering van het politie-, militie- en finantiewezen der provincie. Hij overleed den 12den Maart 1692 en was gehuwd met Anna Kinnema, die den 28sten October 1707 stierf.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 386, 387.

FOCKENS (Saco), broeder van den voorgaande, geboren in 1634, was van 1659 tot 1665 Volmagt ten landsdage, in welk laatstgenoemd jaar hij Grietman van Lemsterland werd, en den 18den December overleed. Hij was in 1663 gehuwd met Antje van Andringa, doch verwekte geene kinderen.

Zijne weduwe overleed in 1718, na nog eerst met Tarquinius van Boelens, Grietman van Achtkarspelen, en daarna met Lubertus Lijcklama à Nijeholt, Grietman van Ooststellingwerf, gehuwd te zijn geweest.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 372.

FOCKENS (Jacobus). Zie FOCANUS (Jacobus).

FOCKENS (Melchior), of Fokkens, geboren te Groningen, maakte zich bijzonder als rijmelaar bekend, door drie klugtspelen, die naar het oordeel van Witsen Geysbeek, zoo onhebbelijk, morsig en ontuchtig zijn, dat het verwondering moest baren dat men dezelven op den Amsterdamschen schouwburg heeft durven vertoonen. Zij zijn getiteld:

Klucht van dronken Hansje, Amst. 1657, 4°; herdrukt aldaar 1663. 4°.

Klucht van de verliefde grijsert. Amst. 1659. 4°.

Klucht van den Italiaansche schoorsteenveger, Amst. 1662. 4°.

Ook schreef hij.

Beschrijvinge der wijdt-vermaarden koopstadt Amstelredam, Amst. 1662. 12°. met pl.

Beschrijving van Marokko, Amst. 1698. 8°. met pl.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octav. uitgav.) *voorrede.* bl. XXIII; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 324, 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 94, D. II. bl. 131, 2de *vervolg*, bl. 49.

FOCKENS (J.) schreef:

Oorzaken der Aard- en Waterbewegingen, Amst. 1756. 8°.

Over den nieuwen en drijvenden hevel, dienstig om allerlei vloeistoffen tot gelijktijdige bewegingen te bepalen, Amst. 1766. 8°. met pl.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

FOCKENS (Johannes Lucaszoon), geboren te Groningen, maakte zich als Nederduitsch dichter bekend. De beide dichters Fockens, door van der Aa genoemd, zullen wel een en dezelfde persoon zijn. Van hem is bekend:

Huwelijkszang op Joannes Petrus Driessen *en* Anna Christina Alberthoma, 1744.

Jagerszang op de bruiloft van den Majoor Jan Lucas Trip *en* Petronella Piccardt, 1747.

Roscam voor Curillus, Andreades en Eripanus geschreven tegen het aanstotelijke Latijnsche gedicht, hetwelk Gerardus Nicolaus Heerkens, *onder den naam van* Curil in 1746 uitgaf.

Zie *Gron. volks Alm.* 1838, bl. 186; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 158—160.

FOCKES (Anske), een Fries van geboorte, was een moedig zeeman, die, onder de Ruiter dienende, meer blijken van zijne onversaagdheid gaf. Toen in 1666 de Britsche vloot een aantal Hollandsche koopvaarders in het Vlie verbrand had, zette Fockes, met Adam van Brederode op de Elve liggende, ten einde den vijand in die oorden gade te slaan, hun dit betaald, door op zeventien in die rivier liggende Engelsche koopvaarders aan te vallen, er drie van te verbranden en twee te vervoeren, welk lot de overigen niet zouden ontgaan zijn, indien zij geene veilige schuilplaats in de haven van Hamburg hadden gevonden. Hij diende vervolgens van 1667 tot 1672 onder de Ruiter, en maakte in 1673 met Jacob Binckes den togt naar de West-Indien mede. De Kapitein Sipke Fockes, die in 1652 op de vloot diende, was waarschijnlijk zijn broeder.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 444, 579, 594, 653, 685, 713; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. II. bl. 377, D. III. St. I. bl. 348.

FOCQUENBROCH (Willem Godschalk van) werd te Amsterdam in de eerste helft der zeventiende eeuw geboren. Tot geneesheer bevorderd, oefende hij de praktijk in zijne geboorteplaats uit, doch wegens zijne losse levenswijs maakte hij weinig opgang, weshalve hij in 1666 zijne fortuin aan de kust van Guinea ging zoeken, waar hij als Fiskaal overleed. Op het kasteel van St. George Delmina hield hij zich onledig met het maken van gedichten, die in zijnen tijd voor geestig en boertig gehouden werden, doch die thans wegens de daarin voorkomende onbeschofte straattaal en ontuchtige bordeelzetten niet meer verdienen gelezen of op den schouwburg vertoond te worden. Zijn blijspel: *De Min in 't Lazarushuis*, hetwelk in 1674 te Amsterdam het licht zag, maakte het meeste opgang, en wordt, met zijne andere blij- en tooneelspelen, gevonden in de verschillende uitgaven van zijne werken, waarvan de eerste in 1696 te Amsterdam door Abraham Bogaert werd bezorgd, onder den titel van *Thalia, of Geurige Zanggodin;* de tweede verscheen, aldaar in 1723, de derde aldaar in 1776; allen in 2 deelen in 8°. Afzonderlijk kwam ook van hem uit:

De Herders-Sangen van Virgilius Maro in Neerduyts gesongen op 2 verscheydene toonen, door J. U. en W. v. F. Amst. 1666. 8°.

Zie Rabus, *Boekz. van Europa*, 1696. D. I. bl. 169; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitgav.) D. XI. bl. 381; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I, Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 308, 309; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter.* D. II. bl. 158; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 181; *Cat. van de Bib. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 196, b. bl. 94, D. II. bl 59.

FODOR (Carel Anton) werd te Venlo in 1775 geboren; van zijne vroegste jeugd tot de muziek opgeleid, leerde hij aanvankelijk het piano-spelen van een Duitsch Musicus en werd vervolgens op zijn dertiende jaar naar Parijs gezonden, om zijne studiën aldaar voort te zetten. Groot waren zijne vorderingen, en, na zijn leertijd met het gelukkigst gevolg volbragt te hebben, begaf hij zich naar Rusland, waar hij zich eenigen tijd ophield. Hij kwam in 1795 in het vaderland weder, en vestigde zich te Amsterdam, alwaar hij zich vele jaren onledig hield met het geven van privaatlessen in de muziek, en door zijn talent en voortreffelijk onderwijs een aantal goede dilettanten vormde. Vijf en twintig jaren bekleedde hij de plaats van orchestmeester bij de Maatschappij *Felix Meritis*, en vroeger bij het muziekgenootschap *Eruditio Musica*, waarvan hij een der oprigters was. Als klavierspeler was hij in zijn tijd een virtuoos van den eersten rang, muntte uit door eene ongeloofelijke vaardigheid en groote naauwkeurigheid, en door een veerkrachtige en zeer duidelijken aanslag, dien hij paarde aan eene voorbeeldelooze houding der handen.

Als componist heeft Fodor een aantal werken voor de piano geschreven, welke vroeger zeer gezocht waren. Deze bezitten het voorregt van, bij al hunne moeijelijkheden, voor de handen berekend en overeenkomstig den aard van het instrument geschreven te zijn. Dezelven bestaan in Sonaten, Variatien, Quartetten, Concerten Concertino's, alsmede Simphoniën en Ouvertures voor groot orchest, die meest allen door den druk bekend zijn gemaakt.

Op gevorderde jaren ondernam Fodor eenen gewigtigen arbeid, namelijk zijne *Opera Numa Pompilius*, waarvan hij den tekst en de muziek vervaardigd heeft. Deze was het eerste oorspronkelijke Nederlandsche zangspel, hetwelk in ons vaderland is ten tooneele gevoerd. Zijne verdiensten bleven niet onbeloond. Het Koninklijk Nederlandsch Instituut koos hem in 1808 tot lid, terwijl andere maatschappijen hem mede met het lidmaatschap vereerden.

In de laatste jaren zijns levens had Fodor zich aan zijne veelvuldige bezigheden onttrokken, leefde stil, geëerd en bemind, niet alleen om zijn uitstekend muzikaal talent, maar ook om zijn braaf en minzaam karakter. Hij overleed te Amsterdam den 22den Februarij 1846, nalatende eene weduwe en een zoon. Op den 27sten Februarij daaraan volgende vierde men op een der concerten in de Maatschappij *Felix Meritis* zijne nagedachtenis.

Zie Caecilia, *Muziek. Tijdschrift*, 1846. bl. 95, hier door ons gevolgd.

FOECK (Everardus) of Foeyck, ook Frieck genaamd, was regtsgeleerde en Deken van St. Salvator te Utrecht; hij was een man van grooten invloed en overleed den 26sten Maart of volgens anderen den 8sten April 1418. Hij schreef:

Conclusiones, quibus vitam in communi degentium multis argumentis approbat et tuetur.

Of deze redevoeringen, die hij in het openbaar, op verzoek van Geert Groote, ter gunste der Broeders van het gemeene leven gehouden had, het licht zagen, is ons niet bekend.

Zijne afbeelding gaat in prent uit.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 271; Burman, *Traject. Erudit.* p. 101; (van Heusson en van Rijn) *Hist. van 't Utr. Bisd.* D. I. bl. 553; Delprat, *Verh. over de broedersch. van Geert Groote*, bl. 53.

FOEKENS (Anne Sjoerds), een kleinzoon van den Frieschen historieschrijver Focke Sjoerds, werd te Harlingen

geboren den 28sten Julij 1782 en is aldaar overleden den 25sten Januarij 1840. Hij was te dier stede gedurende vele jaren Hoofd-onderwijzer aan de stads burgerschool en heeft, als vriend van Nieuwold en Visser, door buitengewone kennis en bekwaamheid veel toegebragt tot invoering van het verbeterd schoolonderwijs; terwijl hij als een edel mensch en Christen zoodanig was hooggeacht, dat hem na zijn verscheiden door een zijner ambtgenooten eene treffende hulde werd toegebragt.

Zie D. Selos, in de *Bijdr. van het onderwijs van* 1840.

FOKKE (SIMON), geboren te Amsterdam den 1sten September 1712. Zijn vader, Arend Fokke, acteur aan den Amsterdamschen schouwburg, bij hem reeds vroeg meer lust in de teeken- en graveerkunst bespeurende, dan tot het tooneel, waar voor hij hem wenschte op te leiden, liet hem het onderwijs van den vermaarden plaatsnijder Jan Caspar Philips genieten. Hij volgde echter diens nette trant van werken niet, maar gaf zich, naar het voorbeeld van Luiken, meer aan eene vrije en losse behandeling der etsnaald over. Eene menigte prenten in boeken en afzonderlijk uitgegeven getuigt van zijne ongemeene werkzaamheid en vruchtbaar vernuft. Het is evenwel niet te ontkennen dat, ofschoon men prenten van hem aantreft die met zorg en fraai geëtst zijn, er echter andere van hem voorkomen, die slordig en woest van bewerking zijn. Er bestaat een aantal teekeningen van hem, die veelal onnaauwkeurig en wild zijn, niettegenstaande sommige, in den stijl van van Berchem, zoo bedriegelijk vervaardigd zijn, dat zelfs kenners daar door misleid konden worden. Hij bezat eene grondige kunstkennis en eene uitgebreide en keurige verzameling van schilderijen, beeldwerken, teekeningen en prenten, die na zijn dood, welke op den 10den April 1784 te Amsterdam voorviel, aldaar verkocht werd, volgens een catalogus, die uit twee deelen bestond. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne beide zonen en dochter volgen.

Zie *Verv. op de Beschr. van Amst. door Wagenaar*, D. XXI. bl. 127, 128; Immerzeel, *Lev. en werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 87.

FOKKE (JAN), oudste zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1745 te Amsterdam geboren en door zijn vader in de graveerkunst onderwezen. Hij leidde zich echter meer op de beoefening der fraaije letteren en geschiedenis toe, en maakte zich, door een aantal verspreide gedichten, als een ernstig, soms ook luimig dichter bekend. Hij wordt met volle regt een levendig register der vaderlandsche geschiedenis genoemd, en overleed in 1812, kort voor zijn broeder die volgt.

Hij vervolgde het *Vaderlandsch woordenboek van J. Kok* van af het 20ste deel tot het einde en leverde ook de drie deelen *bijvoegsels* er op (Amst. 1797—1799. 8°. met pl.) Verder schreef hij:

Margaretha van Henegouwen, Gravin van Holland en Zeeland, treursp. Amst. (1775.) 8°.

Wolfaart van Borselen, treursp. Amst. 1780. 8°.

Ferdinand en Leonore, of de gedwarsboomde doch zegevierende liefde, tooneelsp. Amst. 1791. 8°.

Geschiedenis van de XVIII *eeuw*, Amst. 1807. 8°. 6 deelen m. portr.

Geschiedkundige beschrijving van het stadhuis te Amsterdam, Amst. 1808. 8°. m. pl.

Geschiedenis der vereenigde Nederlanden voor de jeugd, Amst. 18 . . 12°. 25 deeltjes.

De bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van hem eene verzameling uitgegevene gelegenheids gedichten.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1813. D. I. bl. 147; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 322—324; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 95, D. II. bl. 539; van Leeuwen, *Cat. van de prov. Bibl. van Friesl.* bl. 272 noot; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOKKE (AREND), ter onderscheiding van zijn grootvader Simons zoon genaamd, was de broeder van den voorgaande, en werd te Amsterdam den 2den Julij 1755 geboren. Door zijnen vader in de graveerkunst onderwezen, toonde hij meer lust tot de letteroefeningen dan tot de kunst te bezitten, en die lust wakkerde aan, toen hij als leerling bij den vermaarden boekhandelaar Steven van Esveldt in zijne geboortestad geplaatst werd. Hij maakte zich daar spoedig bekwaam in het vak, zoodat hij reeds in 1778 zelf beginnen kon, en zich als uitgever verdienstelijk maakte door goede boeken het licht te doen zien. In 1794 oordeelde hij het raadzaam zijnen handel, dien hij meer met lof dan met voordeel gevoerd had, geheel te laten varen, en zich aan de beoefening der letterkunde over te geven. Van dien tijd af dagteekenen zijne meeste geschriften, die schier over alle vakken van wetenschap loopen. Fokke, met regt eene *Encyclopédie ambulante* genoemd, was dan ook in de meeste te huis, en had zich bovendien de kennis van het Hebreeuwsch, Arabisch, Latijn, Grieksch, het Fransch, Hoogduitsch, Engelsch, Spaansch en Italiaansch eigen gemaakt.

Na de omwenteling van 1795 werd Fokke geplaatst op de Secretarie te Amsterdam. Aan deze betrekking moest hij het grootste gedeelte van zijnen dag besteden, doch vond nogthans den tijd om eenige uren onderwijs in de letterkunde, talen, geschiedenis en alle andere vakken van wetenschap te geven, terwijl het niet zelden gebeurde dat hij, onvermoeid en werkzaam lid van verschillende Maatschappijen en Genootschappen, na zulk een werkzamen dag des avonds nog als spreker optrad, en zijne hoorders nooit anders dan hunne kennis met nuttige kundigheden verrijkt naar huis deed gaan.

In 1804 verliet Fokke zijne geboorteplaats, om aan zijne zucht naar een stil en landelijk leven te voldoen. Hij nam zijne woonplaats even buiten de Utrechtsche poort, en rigtte aldaar een letterkundig gezelschap op, hetwelk hij wekelijks met afzonderlijk daartoe opgestelde verhandelingen bezig hield. Zijne omstandigheden noodzaakten hem zijn geliefd buitenverblijf in 1810 weder met de stad te verwisselen. Men meldt dat zijne schuldelooze bijeenkomsten de achterdocht der Fransche politie hadden opgewekt, en dat hij ten gevolge daarvan eenige weken gevangen gehouden werd, ofschoon men hem nimmer van eenige misdaad heeft kunnen beschuldigen. Dit ongeval, gevoegd bij aanhoudende ligchaamsongesteldheid en achteruitgang in zijnen geldelijken toestand, verhaastte zijnen dood; want weinige weken, nadat hij ontslagen was, werd hij op het ziekbed geworpen en overleed hij, men zegt met Wyttenbach's *Bibliotheca critica* in de hand, in kommerlijke omstandigheden, op den 15den November 1812. Zijn lijk werd in de Zuiderkerk met buitengewone plegtigheid ter aarde besteld, en zijne nagedachtenis werd door het Genootschap *Tot Nut en Beschaving*, in eene opzettelijk daartoe gehoudene vergadering, op eene waardige wijze, gehuldigd. Hij was in 1782 gehuwd met zijne nicht Catharina Brinkman, eene vrouw met vele uitstekende hoedanigheden begaafd, met welke hij dertig jaren lang in eenen kinderloozen, doch gelukkigen echt leefde. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht.

Fokke, door van Kampen zeer eigenaardig de Callot en Hogarth onzer letterkunde en door Witsen Geysbeek de *Hollandsche* Boëthius genoemd, was zoowel wijsgeer, geleerde als verdienstelijk Nederduitsch dichter. Moeijelijk is het te bepalen tot welke rubriek zijne werken moeten gebragt worden. Het zijn noch romans, noch geschiedenissen, noch eigenlijke letterkundige verhandelingen. Van Kampen noemt ze carricaturen der geschiedenis en letterkunde, doch vol geest, kunde en luim.

Wij hebben getracht eene zooveel mogelijk volledige lijst er van te geven, met voorbijgang der talrijke vertalingen, die hij van de werken van buitenlandsche schrijvers leverde. Die lijst is als volgt:

Zede- en Dichtlievende Mengelingen, Amst. 1783. 8°.

De zwarte kater, een sprookje van den ouden en hedendaagschen tijd, Amst. 1787. 8°. herdrukt ald. 1841. 8°.

De verscheiden tijdperken des menschelijken levens, in 6 *redevoeringen*, Amst. 1787. 8°.

Het toekomende jaar drie duizend; eene mijmering, Amst. 1793. 8°.

Geheimzinnige toebereidselen tot eene boertige reis door Europa, 's Hage, 1794. 8° m. kaarten.

De Graveur, Dordr. 1797. 8°. m. pl.

Het onscheidbaar drietal redewezens, verlichting, deugd en tijd geschetst, Amst. 1800. 8°. met pl. herdr. ald. 1828. 8°.

Phosphorides, in boertige vertoogen, Amst. 1801. 8°.

Verhandeling over den oorsprong, de gedaante en den invloed der nul, Amst. 1801. 8°. m. pl.

Historische beschrijving van de maatschappij Felix Meritis, Amst. 1801. 8°. m. pl.

Twee verhandelingen over de oneindigheid der afgetrokkene

denkbeelden, en over de gedaanteverwisseling der dingen, Amst. 1802. 8° m. pl. herdr. ald. 1841. 8°. m. pl.

Verhandeling over den oorsprong der zeevaart, Amst. 8°. m. pl.

De Amsterdamsche kermis, en derzelver oorsprong, voortgang en tegenwoordige staat, Amst. 1802. 8°. m. pl.

Lettergeschenkje voor de leerlievende jeugd, Amst. 1802. 12°. m. pl. nieuwe uitgave ald. 1819. 8°.

De moderne Helicon, Amst. 1802. 8°.

Ernst en boert voor de XIX eeuw, Amst. 1803. 8°. 3 st.

De antieke Helicon, behelzende de levensgeschiedenis der Grieksche dichters, Leid. 1803. m. pl,

Katechismus der wetenschappen, schoone kunsten en fraaije letteren, Amst. 1804. 8°. 11 deelen. m. pl.

Van herberg tot herberg; zangspel, Leid. 1805. 8°.

Boertige reis door Europa, 's Hage 1806. 8°. m. pl. en kaart. 7 deelen, 2de druk. aldaar 1826. 8°. 4 dln.

Nieuw volks-zangboekje, Amst. 1806. 8°. 2 stukk. herdrukt ald. 1833. 16°. 2 stukk.

Schilder-, dicht-, zede- en oudheidkundige beschouwing van den Rijnstroom, en de aan deszelfs oevers gelegene oorden, Amst. 1807. 4°. 2 stukk. m. pl. herdrukt ald. 1841. 8°. m. plaat.

Verzameling van eenige zinledige uitdrukkingen, welke dikwijls in gesprekken voorkomen, Zaandam, 1807. 8°. m. pl.

De oude en jonge Janus, of gedachten op den oude- en nieuwejaarsdag, Amst. 1808. 8°.

De eerste grondslagen der voornaamste wetenschappen en kunsten ten dienste der Jeugd, Engelsch en Hollandsch, Amst. 1808. 8°.

Historie van de waag te Amsterdam, Amst. 1808. 8°. m. pl.

Dorus of het wonderkind; eene nosokomische geestvrucht, Amst. 1808. 8°. 2 stukk. m. pl.

Iets over alles; eene Menippesche satire; en mengelingen, Amst. 1809. 8°. 4 stukk.

De vaderlandsche historie vermakelijk voorgesteld, Amst. 1809. 8°. m. pl. 1ste deel.

Amsterdamsche burgers-winteravond-uitspanningen, Amst. 1809. 8°. m. pl.

De wegen des levens, of de vraag: welk beroep wilt gij kiezen? Amst. 1809. 12°. m. pl.

De drie gebroeders alverwoesters, Amst. 1810. 8°.

Verzameling van eenige, hier te lande, gebruikelijke spreekwoorden, op eene vrolijke en gemeenzame wijze verklaard en opgehelderd, Amst. 1810. 8°. m, pl. herdrukt ald. 1831. 8°.

De vrouw is de baas, Amst. 1810. 8°. 2 stukk. herdrukt ald. 1828. 8°.

Prognosticatie van Johannes Lichtenberg, *met aanmerkingen*, Amst. 1810. 8°.

Twee en twintig natuurlijke zedeprenten, Amst. 1811. 8°.

Het psycho-chemisch geheim, om van den nood eene deugd te maken, Amst. 1811. 8°.

De mode, of verhaal der zeden, denkwijzen, kleederdragten en gewoonten van de oude, middentijdsche en hedendaagsche beschaafde volken, Utr. 1811. 8°. 2 stukk.

Het leven is een droom, met eene schets van het karakter en leven van den auteur, Amst. 1814. 8°.

Verhandelingen over den onderscheiden aard van waken, droomen en slapen, der magnetischen slaap en het dierlijk magnetismus, Amst. 1814. 8°.

Het horoskoop der statistische, politieke en oeconomische wereld, Amst. 1814. 8°. m. plaat.

Niet, niets en niet met al; eene ironisch komische verhandeling, Amst. 1814. 8°. m. plaat.

Nieuwjaarswenschen van Thomasvaer, op de bruiloft van Kloris en Roosje, Amst. 1819. 8°. herdrukt ald. 1821. 8°.

Leven van Lucifer den Grooten, Amst. 1819. 8°. m. pl. 2de druk.

Socratisch komisch-onderzoek naar den zetel des karakters in den mensch, 2de druk, Amst. 1821. 8°. m. pl.

Proeve van een ironisch komisch woordenboek, Amst. 1821. 8°. 3de druk.

Geestverschijning en spokerijen, Amst. 1824. 8°.

De genealogie van Thomasvaer, Amst. 1825. 8°. 3de druk.

Verhandeling over de algemeene gelaatkunde van den mensch, Amst. 1825. 8°. 3de druk.

De vaderlandsche historie in themata, Amst. 1825. 8°. 7de druk.

De Narrensteinsche Couranten, of verzameling van ernst en boert, nieuwe uitgave, Amst. 1829. 8°.

Nagelaten verhandelingen en stukken van onderscheiden aard, Amst. 2de druk, 1831. 8°. m. pl.

Een Amsterdamsche zomer-morgenstond in de 18de eeuw, dichterlijk beschreven, gevolgd door nog eenige onuitgegeven en verspreide dichtstukken, Amst. 1841. 8°.

Behalve deze werken bestaan er van Fokke een aantal, meest uit het Hoogduitsch, vertaalde tooneelstukken, en verscheidene verhandelingen en stukken in verschillende tijdschriften geplaatst. Eene volledige verzameling van alle zijne werken zag te Amsterdam van 1833 tot 1835 het licht, 12 deelen, in 8°. met platen, portret en facsimilé.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1812. D. II. bl. 346, 1813, D. I, bl. 131, 146; de Jong, *Naaml. van Boek. en Supplement*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. II. bl. 309—322; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wet.*, D. II. bl. 657, 658; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 92, 63, St. II. aant. bl. 649; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 101, b. bl. 94, *tweede vervolg*, bl. 73; Muller. *Cat. van Portrett.* bl. 86, 87.

FOKKE (Catharina Elisabeth), zuster van de beide voorgaanden, werd in 1727 geboren. Zij was de derde vrouw van den beroemden tooneelspeler Jan Punt, met wien zij den 5den April 1772 in het huwelijk trad. Zij was eene zeer bekwame actrice en muntte vooral in treurspelen uit. Naar het oordeel van den kunstkenner Simon Stijl, die het leven van haren echtgenoot zoo uitmuntend beschreef, was zij eene kunstenares, die onmogelijk te volprijzen is, en die door haar spel de koudste harten wist te roeren. Zij speelde op het laatst te Rotterdam en verliet in 1775 het tooneel. De tijd van haar overlijden is niet bekend, doch zij moet niet lang meer na den dood van haren echtgenoot, die in 1779 plaats had, geleefd hebben.

Zie (Stijl) *Lev. van* Jan Punt *in Levensbeschr. van voorn. Mann. en Vrouw.* D. IX. bl. 60—64; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis, D. II. bl. 652; van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 39. 44; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. bl. 605.

FOKKE (Thomas), misschien tot het zelfde geslacht behoorende, was een uitmuntend acteur in het komieke, die in het karakter van *Sofia*, in Molières blijspel: *Amphitruo*, onvergelijkelijk was, en ook als *Thomasvaêr* uitmuntte. Hij leefde omstreeks 1712, en was niet minder als mensch dan als tooneelspeler algemeen geacht en in aanzien.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de geschied. van het tooneel*, bl. 31.

FOKKE (A.) Willemszoon, welligt mede tot het zelfde geslacht behoorende, was een graveur, die in 1781 moet gebloeid hebben, doch slechts middelmatige bekwaamheden bezat. De Heer Kramm leerde hem kennen uit eene gravure, voorstellende: *het op strand jagen van een Vlaardinger Vischhoeker door drie Engelsche kapers, bij Scheveningen op den 1sten Januarij* 1781.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOKKENS (Jacobus). Zie FOCANUS (Jacobus.)

FOKKENS (Melchior). Zie FOCKENS (Melchior.)

FOKKER (Johan Pieter), geboren in 1755, was Doctor in de wijsbegeerte, en werd in 1782 te Middelburg Lector in de wis-, natuur- en sterrekunde. In 1798 was hij lid van het eerste en zoo kortstondig uitvoerend bewind van dat jaar, en in 1809 lid eener commissie te 's Gravenhage tot regeling van de maten en gewigten. Hij was lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen en, sedert de oprigting van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, lid van deszelfs eerste klasse. Hij overleed te Axel den 30sten October 1831. Hij schreef:

Redevoering, ten betooge, dat de nuttigheid van de leer van de onsterfelijkheid der ziele zich niet slechts bepaalt tot de zedekunde, Middelb. 1815. 8°.

In de *Verhandelingen der eerste klasse van het Nederlandsch Instituut* komen van hem voor de navolgende verhandelingen:

Waarnemingen van de Komeet van den Jare 1807. (2de deel, 's Hage, 1816. 4°.)

De middellijn der zon, in het apogaeum en perigaeum, waargenomen met eenen heliometer van 13 meters brandpunt op een akromatischen kijker van eenen meter brandpunt (6de deel, Amst. 1823. 4°.)

In de verslagen van genoemd Instituut (1829 bl. 80 en 1831 bl. 16) vindt men:

Heliometrische Waarnemingen betreffende Jupiter en Saturnus over de jaren 1803 *tot* 1821.

In de *Verhandelingen van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen te Vlissingen* zijn van hem opgenomen:

Beginselen der Komeet van 1779 (8ste deel, Middelb. 1782. 8°.)

Voorbijgang van Mercurius over de zon, den 12 *November* 1782 (9de deel, Middelb. 1782. 8o.)

Zie *Algem. Konst.- en Letterb.* 1831. D. II. bl. 338; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 176, 640, 643, 667.

FOKKES (Anske.) Zie FOCKES (Anske).

FOLCARDUS (Antonius). Zie BORNBERGUM (Antonis Folkertsz van),

FOLKEMA (Jacob) werd in 1692 te Dokkum, of volgens anderen te Amsterdam geboren. Hij oefende zich ter laatstgemelde plaatse onder de leiding van den vermaarden Picardt in de teeken- en graveerkunst, en deed zich kennen als een kundig graveur, die vooral in het graveren van portretten, den verdienstelijken Houbraken op zijde streefde. Zijne kunstbekwaamheid is ook uit de door hem vervaardigde titels en prenten voor een aantal boeken op te maken. In het vak der zwarte kunstmanier heeft hij mede enkele proeven geleverd. Hij overleed te Amsterdam in Januarij, of volgens anderen den 3den Februarij 1767.

Zie *Vervolg op de Beschrijv. van Amst. door Wagenaar*, D. XXI. bl. 139; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOLKEMA (Anna), zuster van den voorgaande, geboren in 1695, was eene verdienstelijke miniatuurschilderes, die ook het graveerijzer hanteerde en daarin belangrijke vorderingen maakte, zoo als blijkt uit het werkje getiteld: *Gebouwen, Gezichten, en Oudheden der stad Amsterdam, met figuren* (Haarl. 1741 en 1744) waarin zij een aantal gezigten van voorname gebouwen gemaakt heeft, die aardig en geestig behandeld zijn. Zij teekende ook vele portretten, waarvan er door haren broeder in plaat zijn gebragt, terwijl zij ook het miniatuurschilderen beoefende. Zij overleed den 1sten October 1768.

Zie *Woordenb. der Zamenlev.* D. I. bl. 561; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOLKERS (Jacob Adriaan), en niet zoo als bij sommigen Folkens, werd in 1680 geboren. Tot de predikdienst opgeleid beriep men hem in 1708 als predikant te Akersloot. Van daar vertrok hij in 1724 naar Bergen op Zoom, bedankte in 1727 voor Vlissingen, en woonde in 1747 de belegering van Bergen op Zoom door de Franschen bij. Hij maakte zich tijdens deze zeer verdienstelijk. Met zijnen ambtgenoot Janssen ging hij tot het laatste toe de soldaten in de gebeden voor, en na de godsdienstoefening begaf hij zich tusschen de gelederen om hen aan te moedigen. Bij de overrompeling der vesting werd hij door het Fransche krijgsvolk naakt uitgekleed, met de afgescheurde bladen van een folio bijbel, onder het geschreeuw van »*Dienaar des Duivels uw leer is Duivels*!" in het aangezigt geslagen, getrapt en mishandeld. Hij bragt er evenwel het leven af, werd in December 1747 emeritus, woonde eenigen tijd te 's Gravenhage, doch was in 1752 weder te te Bergen op Zoom, waar hij in 1762 overleed.

Gedurende de belegering der stad had hij zijne vrouw en kinderen verwijderd, en aanteekening gehouden van al hetgeen in de belegerde vesting voorviel, hetwelk hij aan zijne betrekkingen per brief mededeelde. Deze brieven bij elkander gebragt leveren alzoo een dagverhaal van hetgeen er in de stad en met hem bijzonder plaats had. In de boekerij van het Noord-Brabantsch Genootschap berust daarvan een afschrift getiteld:

Oprecht en echt dagverhaal van hetgeen mij Jacob Adriaan Folkers, gedurende de belegeringe, als bij de overrompelinge van Bergen op den Zoom, anno 1747 *is voorgekomen; zoo, dat ik zelf gezien, als uit geloofwaardige menschen gehoort hebbe. Tot gedachtenisse voor mijne vrouwe en kinderen, uit mijne eigenhandige aantekeningen, en uit mijne brieven, aan haar Ed. van postdag tot postdag toegezonden, en naderhand opgemaakt te 's Gravenhage* 1758, Handschrift in 4o. 82 bladzijden.

De heer Hermans van dit Dagverhaal gewagende, twijfelt er niet aan, of eene uitgave van hetzelve zou met belangstelling gelezen worden, en den schrijver tot een eerzuil verstrekken.

Van hem ziet verder het licht.

Jehova's Loffelijkheden, sterkheid en wonderen betoont en gewrocht in 't beleg en ontzet van Bergen op den Zoom, belegerd door den Marquis ab Spinola en ontzet door Prins Maurits, van den 18 *Julij tot den* 3 October 1622, *ter gedachtenis voorgedragen in een predikatie uyt Psalm* XVIII: vs. 3 en 4, *den* 3 *October* 1732, *met een oprecht Dagverhaal.* Amst. 1733. 8°. Herdrukt, ald. 1747. 4°.

Jehovaas aanbiddelijke wonderwegen, zo ter beproevinge als verlossinge van Nederlands Israël, en deszelvs verschuldigde erkentenis opgemaakt en voorgesteld uyt Psalm LXVI. *vs* 10 *tot* 13. 's Hage 1749. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1724, *a* bl. 120, 122, 363, 469, 1727, *b* bl. 627, 738, 1747, b bl. 709, 1760, b bl. 649, 754; van Abkoude *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; van Wijn, *Aanm. op Wagenaar*, D. XX. bl. 61, 69; Hermans, *Mengelw. over Noord. Brab.* D. II. bl. 12, 13, 38, 39.

FOLKERSMA (Wigerus), zoon van Johannes Folkersma, laatst predikant te Veenwouden in Friesland, en van Fokje Schreuder, werd aldaar geboren den 19den December 1757. Na zijne voorbereidende opleiding grootendeels van zijnen vader ontvangen te hebben, vertrok hij, op omstreeks veertienjarigen leeftijd, naar Leeuwarden, alwaar hij bij een apotheker als leerling geplaatst werd. Bij dezen oefende hij zich omstreeks drie jaren theoretisch en praktisch in de schei- en artsenijbereidkunde, waarna hij te Amsterdam insgelijks bij een Apotheker geplaatst werd, en mede ruime gelegenheid vond tot verdere beoefening der genoemde vakken. Ruim een jaar bleef hij aldaar en begaf zich toen naar de Hoogeschool te Groningen, waar hij, in de geneeskunde studerende, op den 7den Junij 1783 den Doctoralen graad verkreeg. Hij vestigde zich nu als geneesheer te Leeuwarden, en het duurde niet lang of eene uitgebreide praktijk, zoowel uit de stad als uit de provincie, viel hem ten deel. Gedurende meer dan een halve eeuw genoot Folkersma het onbepaaldst vertrouwen en was hij om zijne kunde, rechtschapen en eenvoudig karakter en reinen zedelijken wandel door allen geacht en bemind. Tot nog twee dagen voor zijn dood was hij met roem werkzaam, tot dat hij op den 18den Julij 1837 overleed.

Folkersma was tweemalen gehuwd. Zijne tweede vrouw, Anna Maria Beukers, schonk hem vier zonen en twee dochters, waarvan nog twee zonen en twee dochters in leven zijn. Hij schreef:

Verhandeling over de vraag: In hoeverre zou men bij gebrek van den apotheek, uit kelder en keuken de vereischte geneesmiddelen, ook tegen de zwaarste ziekten en kwaalen, zoo uit- als inwendig, kunnen bekomen; mits uitzonderende de volgende middelen, kina, kwik, opium, staal, delfzuren, rhabarber en ipecacoanna. (Geplaatst in de *Verhandelingen van het Genootschap: Servandis Civibus.* Amst. 1788. 8o bl. 521).

Genees- en natuurkundige verhandeling van de hedera arborea of klimop, enz. Leeuw. 1802. 8°.

Kort verslag der ziekten, welke in Julij, Augustus, September en October, in de provincie Vriesland gewoed hebben, Leeuw. 1827. 8o.

Iets over de geneeskunde, tot nut en onderrigting van jonge genees- en heelmeesters, alsmede voor het algemeen, Leeuw. 1830. 8°.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt; Holtrop, *Bibl. Medico-chirurgica*, p. 98, 99; de Jong, *Naaml. van Boek.* en *Supplem.*

FOLKERT van Coeverden. Zie COEVERDEN (Folkert van).

FOLKERTSZ (Antonius). Zie BORNBERGUM (Antonis Folkertsz van).

FOLKMARUS, 16de Bisschop van Utrecht, een Fries van geboorte, wordt gehouden voor den opvolger van Baldericus en beklom na diens dood, in 977, den Utrechtschen zetel. Hij werd geroemd om zijne zachtmoedigheid en godsvrucht. Ofschoon hij dertien jaren Bisschop was, schijnt hij echter met weinige zaken, buiten zijne bediening, zich bemoeid, en dus weinig stof om over te spreken of te schrijven te hebben nagelaten. Alleen meldt de geschiedenis van hem dat hij de West-Friezen tegen Graaf Arnoud ophitste, doch dat hij later hunne partij verliet. Hij is, naar het meest aangenomen gevoelen, in het jaar 990 overleden.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 79; Blondeel, *Beschrijv. van Utrecht*, bl. 251, 252; Sjoerds, *Friesche jaarb.* D. II. bl. 141, 148; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 129; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 281, 212; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 35.

FOLLINUS (HERMANUS), in Friesland geboren op het laatst der zestiende eeuw, was Doctor in de wijsbegeerte en geneeskunde, en oefende laatstgenoemde wetenschap gedurende verscheidene jaren met roem uit te 's Hertogenbosch, waar hij stads geneesheer was. Hij werd van daar als Hoogleeraar te Keulen beroepen, waar hij aan de pest overleed. Hij schreef:

Physiognomia, ofte Menschenkenner, Haarl. 1613. 8o.

Amuletum Antonianum, sive luïs pestiferae fuga, Antv. 1618. 8o.

De cauteriis, ad Thomas Fienum, Antv. 1618. 8°.

Orationes duae. De natura et curatione febris peticularis: deque studiis chymicis conjungendis cum Hippocratis, Antv. 1622.

Algebra, sivus de rebus occultis liber unus, Colon. 1622.

Naturae humanae, sive mores et temperamenta hominum usque ad ultimos animorum secessus cognoscendi modus, methodo Aristotelis, (uit het Hollandsch vertaald door zijn zoon die volgt) Colon. 1649. 12o.

Zie Sweertius, *Ath. Belg*. p. 342; Foppens, *Bibl. Belg*. p. 474; *Biogr. Univ*. T. VII. p. 320; Nieuwenhuis, *Woordenb. Aanh.* D. II. bl. 652; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem*. bl. 70.

FOLLINUS (JAN), of Follin, zoon van den voorgaande, werd te 's Hertogenbosch geboren en oefende daar mede de praktijk uit. Later trok hij mede naar Keulen, vestigde er zich als geneesheer en overleed er waarschijnlijk in 1650. Van hem ziet het licht:

Synopsis tuendae et conservandae bonae valetudinis, Silvad. 1646, 12°. ibid. Col. 1648. 12°.

Tyrocinium medicinae practicae, ex probatissimis auctoribus digestum, Colon. 1648. 12°.

Zie Hermans, *Consp. Onom. literar*. p. 15; *Biogr. Univ*. T. VII. p. 320.

FOLMER (HENRIKUS JOHANNES) werd te Zutphen in 1731 geboren en vroegtijdig tot de letteroefeningen bestemd. Na zes jaren op de Latijnsche school in zijne geboorteplaats doorgebragt te hebben, vertrok hij naar de Hoogeschool te Groningen, studeerde er in de godgeleerdheid, en werd in 1758 beroepen tot predikant te Echtelt. Hij vertrok van daar in 1759 naar Dwingeloo, waar hij den 8sten Julij bevestigd, doch eerst den 29sten Julij zijne intrêe deed, vermits hij door ziekte verhinderd werd. Hij maakte zich jegens de gansche Hervormde kerk in ons vaderland verdienstelijk, toen hij namens de provinciale Synode van Drenthe, in 1773, afgevaardigd werd tot de kommissie aan welke de nieuwe Psalmberijming was opgedragen. Tot aandenken aan dit gewigtig werk schonk hij de gemeente Dwingeloo het Psalmboek, dat aldaar nog bij elke godsdienstoefening gebruikt wordt en dat met eenige dichtregelen van zijne hand voorzien is. Hij overleed te Dwingeloo den 23sten Februarij 1781, en werd in de kerk aldaar onder den preêkstoel begraven. Hij was in 1765 gehuwd met Geertruida Palthe, dochter van Arnold Palthe, Burgemeester van Nieuwenhuis, in het graafschap Bentheim, die hem drie zonen en twee dochters schonk. Zijne geleerdheid en verdiensten zijn erkend en gehuldigd door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Zijne afbeelding ziet het licht door Houbraken gegraveerd.

Zie *Hand. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid*. 1781. bl. 3; *Boekz. der gel. Wereld*, 1781. a bl. 328—330; van Iperen, *Hist. van het Psalm-Gezang*, D. I. bl. 318, 329, D. II. bl. 249 met portret; van Schaick, *Feestrede ter herinn. aan het 250jarig bestaan der Herv. Gem. te Dwingeloo*, bl. 14, 32; Muller, *Cat. van Portr*. bl. 87.

FOLPERDA (DUCO), geboren te Harlingen in 1704, werd eerst beroepen te Birdaard in 1734, vertrok van daar in 1744 naar Hempens, vierde er in 1759 zijne vijfentwintigjarige Evangeliedienst, werd er in 1781 emeritus en overleed te Leeuwarden den 20sten Junij 1782. Hij schreef, behalve eene *voorrede over Openbaringen* XIV. vs. 6, 7, gevoegd bij Henricus Siccama, *de zuivere en veilige geloofsweg om getroost te leven en zalig te sterven*, Leeuw. 1753. 8°. 2 deelen.)

Christus de Adem onzer neusen, Leeuw. 1750. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1734, b bl. 394, 1735. a bl. 739; 1744. b bl. 231, 362, 363, 1759. b bl. 584; Columba en Dreas, *Naaml. der pred. in de Class. van Dokk*. bl. 28, 24; Laurman, *Naaml. der pred. in de Class. van Leeuw*. bl. 37; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*. D. I. St. V. bl. 26; Ferwerda, *Naaml. van Boek*. D. I. St. II. bl. 125; Arrenberg, *Naamreg. van Boek*.

FOND (NICOLAAS DE LA) was een Franschman, omstreeks 1620 à 1630 geboren, die in 1667, en welligt vroeger, te Amsterdam eene geestige Fransche courant (*Gazette ordinaire d'Amsterdam*) schreef en uitgaf. Er is van dezen man niets bekend, dan zijn portret door H. Gascard geschilderd en door P. Lombard zeer fraai gegraveerd. Hij leefde nog in 1698.

Zie Bodel Nijenhuis, *liste d'une Coll. de portraits d'imprimeurs*, etc. Livr. V. p. 19; *de Navorscher*, D. V. bl. 160, 283; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr*. D. III. bl. 70.

FONDENS (DOEKE), waarschijnlijk een zoon van Hoite Doekes Fondens, die zich in 1488 berucht maakte door zijne plunderingen op de huislieden van Gaasterland. Doeke woonde te Hesens of Hessens bij Jorwerd. Hij teekende in 1504 den bekenden reversaalbrief, werd in 1522 Grietman van Baarderadeel en behoorde onder die Grietmannen, die in den omtrek van Sneek hunne bediening waarnemende, men beletten wilde, zonder toestemming der Geldersche bevelhebbers, vrij in en uit de stad te gaan. Hij verkreeg in 1533 Aesgama-state onder Peins, met het regt om twee oude zwanen te houden. Hij is begraven in de kerk te Jorwerd, doch de tijd van zijn overlijden is onbekend. Doeke Fondens, die in 1580 voortvlugtig was en door het Hof van Friesland werd ingedaagd, was misschien een zoon of kleinzoon van hem.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietm*. bl. 223; Arend, *Algem. geschied des Vaderl*. D. II. St. III. bl. 434.

FONK (JOHANNES). Zie VONK (JOHANNES).

FONNE (HARMAN), Kapitein op het Nederlandsche gewapende koopvaardijschip *de Madonna Della Vigna*. Hij was tegenwoordig bij het zeegevecht in de baai van Fouques of Foja, alwaar de Venetiaansche Admiraal Giacomo Riva, in 1650 eene schitterende overwinning op de Turken behaalde. Genoemde Admiraal verleende aan Fonne eene schriftelijke getuigenis, waarin hij hoogelijk zijne dapperheid roemt, zoo in het bestrijden van den vijand bij het uitloopen der Dardanellen, als bij den aanval en de vernieling der Turksche schepen in de baai van Fouques, met bijvoeging, dat hij op zijne voordragt door den Senaat van Venetië, wegens de diensten in dat gevecht bewezen, met een gouden ketting vereerd is. In het volgende jaar verwierf hij zich mede grooten lof, bij het vernielen van de bij Malvasia liggende Turksche schepen, en in de deswege aan hem gegevene verklaring van den Venetiaanschen Vice-Admiraal Bataglia, die zich op zijn schip bevond, wordt bepaaldelijk het welslagen dezer hagchelijke onderneming aan zijne overschrokkenheid toegeschreven.

Blijkens eene derde aan hem afgegevene verklaring wegens zijn loffelijk gedrag, door den Venetiaanschen Admiraal Barbaro, was hij, altijd met denzelfden bodem, ook tegenwoordig geweest bij den bloedigen zeeslag van 1651, toen de Venetianen onder aanvoering van Luigi Mocenigo andermaal op de Turken, in den Griekschen Archipel, nabij het eiland Cerigo, eene volkomene overwinning behaalden.

In 1653 nam Fonne deel aan den Zeeslag voor Livorno onder van Galen, en had daarbij het geluk, met zijnen bijkans zinkenden bodem, dezelfde *Madonna Della Vigna*, het Engelsche schip *de Levantsche Koopman* met den sabel in de vuist mede te helpen vermeesteren, waarna hij genoodzaakt was zijn eigen schip op het strand te zetten. Verder wordt er van dezen dapperen zeeheld geen gewag meer gemaakt.

Zie (van den Bos) *Lev. der Zeeheld*, D. II. bl. 103, alwaar hij Fons genoemd wordt; de Jonge, *Nederl. en Venetie*, bl 247—243.

FONSECA (ANTONIO LOPEZ SUASSO DIAZ DE) werd op den 1sten April 1776 te Amsterdam geboren, uit een oudadelijk Spaansch geslacht, Lopez van Biscaye genaamd, afstammende van Don Antonio Lopez Suasso, Baron van Avernas le Gras in de Spaansche Nederlanden. De staatkundige gebeurtenissen van het einde der achttiende eeuw noopten de Fonseca zich op jeugdigen leeftijd in Engelsche krijgsdienst te begeven. Hij vertoefde als zoodanig verscheidene jaren in de Engelsche West-Indische bezittingen, keerde later naar het vaderland terug, waar hij zich met de staatkunde en het schrijven van verschillende werken bezig hield. Hij overleed op den 12den October 1857 te Mechelen. De werken door hem uitgegeven zijn getiteld:

Treatise on the British Drill and Exercise, Lond. 8°.

The theory of the infantry movements, Lond. 1825—1826.

3 Deelen 8°. met een atlas in lang 4°. Nieuwe verbeterde uitgave, Londen 1846. 8°. met atlas in lang 4°.

La Canne magique ou le libéralisme dévoilé. Roman politique. 's Hage, 1831. 8°.

Observations sur la loi fondamentale pour montrer son excellence et les changemens dont elle parait susceptible, 's Hage 1833. 8°.

La politique dégagée des illusion liberales, 's Hage, 1838. 8°. 2 deelen.

Le tocsin, Amst. 1829—1832. 8°. 3 stukken.

La Haye, par un habitant, 's Hage 1853. 8°. 2 deelen, waarbij hij in 1857 nog *Additions, changements et remarques* toevoegde.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1857. bl. 336, 371, door ons hier gevolgd.

FONT (Gabriel la) geboren te Rotterdam den 1sten Maart 1722, was gesproten uit eene aanzienlijke burgerfamilie, hebbende zich zijn vader, mede Gabriel genaamd, na de opheffing van het Edict van Nantes, te Rotterdam als koopman nedergezet. Zijne moeder was Martha Lacave. Hij studeerde te Leiden, werd in 1747 proponent bij de Waalsche gemeente, in 1748 predikant bij die gemeente te Gorkum, en in 1758 bij dezelfde gemeente te Maastricht. In 1764 werd hij aldaar mede aangesteld tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte. Hij overleed er in 1773, en werd in de Fransche Kerk begraven. Hij was te Gorkum gehuwd met Martha Cazaux, die hem eene dochter en een zoon schonk. Waarschijnlijk was deze Jean Gabriel La Font, predikant der Waalsche Gemeente te 's Hertogenbosch, die wegens zijn onvoorzigtig bidden door hunne Hoogmogenden in 1788 werd afgezet.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1773. b bl. 238, 508—511; *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XXII. bl. 231—203.

FONTAINE (Claude), een Parijsenaar, van 1629 tot aan zijn dood in 1655 drukker der Staten van Friesland te Leeuwarden, was een geletterd man en dichter, die met Gysbert Jabobs en andere vernuften van zijnen tijd, wier werken hij uitgaf, bevriend was. Van zijne eigene vloeijende dichtproeven gaf hij uit:

Duynkerkens sterftijd, uit het Fransch, Leeuw. 1645.

Politycke Kuiper onzes tijds, ofte sinryck tractaet van het ambacht der huidendaegsche kuiperij, Leeuw. 1647.

Zie Halbertsma, *Hulde aan Gysbert Japiks*, D. II. bl. 365.

FONTAINE (Johan en Nicolaas de la). Zie FONTANUS (Johannes en Nicolaus).

FONTAINE (Isaac de la), studeerde aan de Leidsche Hoogeschool en verkreeg daar in 1654 den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte. Volgens zijn Album, thans nog in het bezit van Jhr. F. A. Ridder van Rappard te 's Hage, studeerde hij in het zelfde jaar te Groningen in de godgeleerdheid. Van daar begaf hij zich in 1655 naar Heidelberg en Bazel. Later beoefende hij de geneeskunde en vestigde zich als geneesheer te Amsterdam. Een grieksch lofvers op de *Musae Juveniles* van Robertus Keuchenius (1662) vindt men in dien bundel bl. 44, 199.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. XI. bl. 316; van Rappard, *Overz. eener verz. Alba Amicor.*, in *Nieuwe Reeks van Werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. St. II. bl. 124, 126, 127.

FONTAINE (Isaäc de la), welligt een zoon van den voorgaande, werd eerst predikant te Deurne, Vlierden en Liessel in 1736, te Waardenburg en Neerijnen in 1740, te 's Gravezande in 1747, en emeritus in 1770; hij overleed in 1785. Van hem ziet het licht:

Kort begrip der kerkelijke historie, door den beroemden Heer J. H. S. Formeij, Hofraad enz. In 't Nederduitsch gevolgd en met vele bijvoegselen vermeerderd, tweede vermeerderde uitgave, Utrecht 1778. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1779. a bl. 112; de Jongh, *Naaml. der pred. van Gelderl.* bl. 303; Bruns, *Kerk. Reg. der pred.* bl. 146.

FONTANUS (Johannes), ook Fontein, of de la Fontaine genaamd, was de zoon van Anthonis Fontein en Belie Plemp, en werd te Amsterdam in 1574 geboren. Hij studeerde in de geneeskunde, en zette zich, na zijne bevordering tot Doctor, in zijne geboorteplaats neder, terwijl Prins Maurits hem tot zijnen geneesheer aanstelde. Hij gaf ook lessen in de ontleedkunde boven de Vleeschhal in de Nes, daartoe in 1621 met den titel van Hoogleeraar in de anatomie en chirurgie door de regering aangesteld. Hij overleed den 8sten Augustus 1628. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne zinspreuk was *Fons vitae Christus* (Christus is de bron van het leven). Van hem ziet het licht:

Lessen betreffende de konst der Chirurgie, Amst. 1641. 12°.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. XI. bl. 316; van Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. III; van Lennep, *Ill. Amst. Athen. memorab.* p. 140, Muller, *Cat. van Portrett.*, bl 87; van der Boon, *Geschied. der ontdekk. in de ontleedk. van den mensch*, bl. 259.

FONTANUS (Nicolaas), broeder van den voorgaande, werd te Amsterdam geboren, was mede een beroemd geneesheer en in het Grieksch en Latijn ervaren. Hij werd in 1640 in zijne geboorteplaats tot Inspecteur van het Geneeskundig Collegie benoemd, en schreef de volgende werken:

Institutiones Pharmaceuticae, Amst. 1633, 12°.

Tractatus de extractione foetus mortui per uncum, gevoegd bij zijne uitgave der *Aphorismen* van *Hippocrates*, Amst. 1633. 12°.

Florilegium Medicum, Amst. 1637. 12°.

Responsionum et curationum medicinalium liber unus, Amst. 1639. 12°.

Observationum variarum Analecta, Amst. 1641. 4°.

Commentarius in Sebastianum Austrium de Morbis puerorum, Amst. 1642. 12°.

Syntagma medicum de morbis mulierum, in quatuor tomos distinctum, Amst. 1644. 12°. Venet. 1649. 18°.

Fons sive origo febrium, earumque remedia, Amst. 1644. 12°.

Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens de volgende stukken:

Triumphtrompet op 't veroveren van 's Hertogenbosch, Amst. 1629. 8°.

Casta, ofte spiegel der Kuysheid, Amst. 1637. 8°.

Esther, ofte 't Beeldt der Gehoorsaamheid, Amst. 1638. 8°.

Aristobulus, Amst. 1638. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 909; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D XI. bl. 316; *Biograph. Univ.* T. VII. p. 328; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*, D. I. b bl. 96.

FONTANUS (Johannes) heeft zich wel niet door geschriften beroemd gemaakt, maar de groote invloed door hem uitgeoefend, en de belangrijke rol die hij gespeeld heeft in de godsdienstige en staatkundige twisten van het begin der zeventiende eeuw, doen ons verlangen naar meerdere bekendheid omtrent zijn persoon.

Hij werd in 1545 te Zoller, in het land van Gulik, geboren. De naam van zijnen vader was E. Puts. Men gaf hem evenwel dien van Fontanus, met het oog op het ambt dat hij later bekleeden zou. Hij begon zijne letteroefeningen te Emmerik, studeerde te Heidelberg in de godgeleerdheid onder Ursinus, en werd, tot proponent bevorderd zijnde, als predikant beroepen te Nieuhuizen in de Paltz, en in 1567 aldaar ook tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid aangesteld. Van daar, na een verblijf van veertien jaren, om de godsdienst verdreven, nam hij een beroep te Groot-Bockenum aan, en trok in 1577 met den Paltsgraaf Casimir als hofprediker naar de Nederlanden. Hij deed nog in dat zelfde jaar bij leening te Arnhem dienst, maar werd reeds in 1578 aldaar als eerste vaste predikant beroepen. Hij deed in die gemeente groote en goede diensten aan de zaak der Hervorming. Voortdurend diende hij de leden van het Hof van Gelderland ter dier zake met raad en voorlichting en reisde volgens hunne magtiging de Veluwe rond om overal de overblijfselen der pauselijke superstitien te doen plaats maken voor de nieuwe orde van zaken. Meermalen werden hem belangrijke zendingen opgedragen. Zoo zien wij hem in 1597 naar Epe, Brummen, Scherpenzeel, Hoevelaken en andere gemeenten reizen, om overal nieuwe predikanten in hunne dienst te bevestigen, en vooral om orde te stellen op het beheer der kerkgoederen.

Fontanus was een ijverig voorstander der gereformeerde kerk en later der Contra-Remonstranten. Terwijl verreweg het grootste gedeelte der leeraars in Gelderland de zijde der Remonstranten kozen, was hij te Arnhem de eenige predikant die de kerk getrouw bleef. Gedurende de twisten met Caspar Coolhaes toonde hij weinig genegenheid voor dezen predikant, dien hij als een oproermaker en onruststoker beschouwde, en over wien hij bij herhaling aan Graaf Johan van Nassau schreef, met wien hij eene gedurige briefwisseling over kerkelijke aan-

gelegenheden hield en door wien hij meermalen in belangrijke zaken, de godsdienst betreffende, geraadpleegd werd. Als afgevaardigde van Gelderland tot de Noord-Hollandsche Synode van 1603, was hij betrokken in de vroegere raadplegingen ter verkrijging van eene verbeterde Bijbelvertaling. In 1610 treffen wij hem op de algemeene Synode van Kleef, Gulik en Berg aan, waar hij als verdediger optrad van den Heidelbergschen Catechismus. In den zooveel geruchtsmakenden twist over het beroep van Coenraad Vorstius was ook hij betrokken. Bij monde van Fontanus, toen reeds een grijsaard, werd den 27sten September 1612 de remonstrantie aan de Staten overgeleverd, welke ons door Baudartius woordelijk wordt medegedeeld. Met denzelfden Baudartius was Fontanus van wege Gelderland afgevaardigd, ter vergadering, die door de Contra-Remonstranten, den 17den September 1615 te Amsterdam, was belegd, om het regt der kerk tegen het staatsgezag te handhaven. De hooge achting waarin Fontanus bij zijne gelijkdenkende tijdgenooten stond, deed hem dadelijk het voorzitterschap dier vergadering verwerven. Ofschoon toen reeds hoog bejaard en krank zijnde, scheen men hoop te hebben hem nog eenigen tijd te mogen behouden; althans de Hoogleeraar Johannes Isacius Pontanus, die zijne krankte als eene ramp voor kerk en school betreurde, wenschte hem toen, om beider heil, nog Nestors jaren toe. Die wensch werd echter niet vervuld, want reeds den 22sten November 1615 werd Fontanus tot hooger leven geroepen.

Had hij gedurende zijne lange loopbaan veel voor de vaderlandsche en bijzonder voor de Geldersche Kerk gedaan, zeer verpligte hij de provincie Gelderland aan zich door het aandeel dat hij had aan de oprigting der Geldersche school te Harderwijk, welke tot 1648 slechts eene kwartierlijke school was, maar bij diploma van den 17den Maart 1648 door de Staten van Gelderland tot eene provinciale Academie verheven werd, en door den ijver waarmede hij hare belangen voorstond. Getuige hiervan zijn schrijven aan den Raad van Harderwijk, om de lasten der geestelijke goederen, welker inkomsten ten dienste van kerk en school werden afgezonderd, te verminderen, waarop hij van de schepenen van Harderwijk een gunstig antwoord ontving. Vijftien jaren stond hij als Curator aan het hoofd van die stichting, en tot aan zijnen dood was hij, de ijverige voorstander van letteren en geleerdheid, een harer ijverigste en warmste verzorgers. Geen wonder dan ook, dat mannen als Baudartius, Baudius en Pontanus uitweidden in zijnen lof, en de laatste bij zijn verscheiden een roerende Latijnsche treurzang schreef, gelijk hij eertijds zijne verdiensten *in een zesregelig bijschrift bij zijn* portret gehuldigd had.

Die hulde kwam den waardigen man met alle regt toe. Want al is het dat wij zijn verzet tegen het gebruik der orgels in de kerken, als een verkeerden ijver moeten afkeuren, en het volstrekt niet met hem eens zijn, gelijk hij aan het hoofd zijner kerkeraad in 1596 aan de regering van Arnhem te kennen gaf, dat het drinken op iemands gezondheid »als eene Heidensche afgodische superstitie" mogt worden afgeschaft, is en blijft hij nogtans een hoogst merkwaardig persoon, van wien Baudartius naar waarheid getuigde »dat er niets zoo oprecht daar leeft als die man, en dat meer naar die oude eenvoudigheid gelijkt dan hij."

In van Hasselt's *Kronijk van Arnhem*, bladz. 259, lezen wij dat op den 18den Januarij 1607 aan den predikant Fontanus drie ankers wijn door de regering van Arnhem gegeven werden, om ter gelegenheid van zijn huwelijk met Willemke van Haeren, op zijne bruiloft te verschenken. Indien wij dat berigt nemen zoo als het daar staat, dan zou Fontanus op twee en zestig-jarigen leeftijd gehuwd zijn. Daar evenwel de vermaarde Ellardus van Mehen, predikant te Harderwijk, reeds vóór het sterven van Fontanus, en dus hoogstens acht jaren na genoemde vereering, reeds zijn schoonzoon was, zoo meenen wij gerustelijk te mogen stellen, dat met die bruiloft, door van Hasselt genoemd, eene zilveren feestviering zal bedoeld zijn.

De afbeelding van Fontanus ziet fraai gegraveerd het licht. Zijne zinspreuk was *Jehovah regnat*. (De Heer regeert). Hij schreef in een der Alba van Ernestus Brinck. Hij liet een buitengoed of spijker na, gelegen aan den Velperstraatweg bij Arnhem, hetwelk nog onder den naam van *Fontanus spijker* bekend is, ofschoon de tegenwoordige bezitter dien naam heeft doen wegnemen.

Zie Baudartius, *Memoriën*, B. II. bl. 90–24, B. VII. bl. 11, 12; Joh. Is. Pontani, *Poëmat.* (Amst. 1634) p. 73–75, 110; D. Baudii, *Epist.*; (van Hasselt) *Beschr. der stad Bommel*, bl. 139, 140; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. II. bl. 134; de Jongh, *Naaml. der predik. van Gelderl. voorberigt* ongepagineerd, bl. 16 en bl. 303; Hinlopen, *Hist. van de overzett. des Bijb.* bl. 39; (van Hasselt) *Kron. van Arnhem*, bl. 234, 238, 241, 245, 246, 253, 259, 263; Dezelfde, *Geldersch maandwerk*, D. I. bl. 24, 39 en volg. D. II. bl. 502; Dezelfde, *Stukken voor de vaderl. hist.* D. IV. bl. 45; Kist en Royaards, *Arch. voor kerk-geschied.* D. V. bl. 419, D. X. bl. 249; Dezelfden, *Ned. Arch. voor kerk-geschied.*, D. III. bl. 208, 224, D. IV. bl. 215; Groen van Prinsterer, *Archiv.* Zie het Register; Goebel, *Gesch. des Chr. Lebens in der Rhein-Westph. Evangel. Kirche*, B. II. S. 208, Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 16, 18, 30, 113, 116, D. II. bl. 642; Rogge, C. J. Coolhaes, D. I. bl. 208; van Rappard, *Overz. eener verz. Alba Amicorum*, in *Nieuwe Reeks van Werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* D. VII. St. II. bl. 73. 74; Muller, *Cat. van Portrett.*, bl. 87. Eindelijk is een en ander omtrent hem te vinden in het provinciaal Archief van Gelderland, alsmede in dat van het voormalige Geldersche Hof.

FONTEIN (Johannes en Nicolaas). Zie FONTANUS (Johannes en Nicolaus).

FONTEIN (Pieter). Zie FONTIJN (Pieter).

FONTEIN (Pieter) werd in 1708 te Harlingen geboren. Tot de Doopsgezinde gemeente behoorende, werd hij voor leeraar opgeleid. Hij studeerde aan de Leidsche Hoogeschool en legde zich, als leerling van de beroemde Hoogleeraren Tiberius Hemsterhuis en Albertus Schultens, vooral op de studie der Latijnsche en Grieksche letteren toe. In 1732 werd hij predikant bij de Doopsgezinde gemeente te Rotterdam, van waar hij in 1739 naar Amsterdam vertrok als leeraar bij de gemeente, die hare vergaderingen hield bij *den Toren* en *het Lam*, en daarom Lamisten genoemd. Als zoodanig bleef hij tot eenige jaren voor zijnen dood werkzaam, totdat hij op den 8sten Augustus 1788 overleed.

Fontein, ofschoon door geene uitgegeven geschriften bekend, was een man van groote vermaardheid. Zeer bedreven in de Grieksche en Romeinsche letterkunde, en in die des vaderlands, was hij de vriend van de geleerdste mannen van zijnen tijd. Mannen als Wijttenbach, die hem het eerste stuk van het derde deel zijner *Bibliotheca critica* opdroeg, en de Hoogleeraar Christophorus Saxe, die breed uitweidt in zijnen lof, stelden prijs op zijnen omgang en briefwisseling. Ofschoon niet tot Hoogleeraar bij de kweekschool der Doopsgezinden geroepen, was hij een harer hechtste steunpilaren en de vraagbaak der studenten, voor wie zijne rijk voorziene boekerij te allen tijde openstond, en voor wie hij gaarne zijn leerzaam onderhoud veil had. Hij stond wegens zijne geleerdheid en oordeelkunde onder de philologen van zijnen tijd in hooge achting, en met de beroemdste hunner, zoowel binnen- als buitenlands, hield hij briefwisseling. Zijne bibliotheek, uit ruime middelen bijeengebragt, wordt een gedenkstuk genoemd van de zorgvuldigheid en keurigheid, waarmede zij was bijeengebragt. Hij wilde niet dat die schat, door hem met zooveel moeite verzameld, zou uiteen gaan, maar schonk haar bij uitersten wil aan de kweekschool zijner gemeente, en voegde daarbij eene som van vier duizend gulden, om besteed te worden aan nog ontbrekende werken, welker aankoop aan den Hoogleeraar G. Hesselink en de Leeraren G. van Heiningen, A. Hulshoff, W. de Vos en H. Tichelaar werd toevertrouwd. Die verzameling maakt thans een groot deel uit van de rijke bibliotheek der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam, waarvan in 1854 door de zorg van den Hoogleeraar S. Muller een *Catalogus* in het licht gegeven is.

Gedurende de laatste dertig jaren van zijn leven werkte Fontein aan eene nieuwe volledige uitgave der *Characteres van Theophrastus*. De getuigenissen zijner geleerde tijdgenooten aangaande hetgeen zij daarvan gezien hebben, doen ons instemmen in de klagt over het groote verlies, dat de oude letterkunde onderging, door het niet uitgeven van dezen, ofschoon onvoltooid nagelaten, arbeid. Thans heeft deze, naar het gevoelen van bevoegde beoordeelaars, bij den tegenwoordigen stand der kritiek, zijn belang verloren; maar blijft desniettegenstaande, naar het oordeel van den Hoogleeraar Muller, toch nog altoos eene proeve van oud-Hollandsche naauwgezette studie en overrijke geleerdheid. Ten bewijze van den grooten invloed, dien Fontein in de geleerde wereld uitoefende, meldt de Baron Collot d'Escury, dat een

twist, welke tusschen Schrader en Ruhnkenius stond uit te breken, door zijne bemiddelende pogingen is voorgekomen.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bragt hulde aan 's mans verdiensten, door hem haar Lidmaatschap aan te bieden.

Zie *Algem. Konst- en Letterk.*, in 4°. D. I. bl. 53, 60, 61; *Hand. van de Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.*, 1789. bl. 1; Saxe, *Onom. Litterar.* T VII. p. 219; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 46; Björnsthål, *Reize door Europa*, D. V. bl. 412, 427—429; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, D. II. bl. 111, 156; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St I. bl. 37, *Aant.* bl. 206, 207; Muller, *Geschied. van het onderw. in de theologie bij de Nederl. Doopsgez.*, bl. 70; *Cat. van de Bibl. der Vereenigde Doopsgez. gemeente te Amst.*, *voorberigt*, bl. 1—3; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 470.

FONTEIN (Freerk Dirks) werd te Harlingen, den 31sten December 1777, uit een deftig handelsgeslacht geboren en mede voor den koophandel opgeleid. Ofschoon geene geleerde maar nogtans eene hoogst beschaafde opvoeding genietende, waren hem de letteroefeningen eene bron van uitspanning in de uren, die hem van andere bezigheden overbleven. Liefde en neiging tot studie, en belangstelling in alles wat haar betrof, waren heerschende kenmerken van zijn gemoed. Beiden waren zigtbaar in den ijver waarmede hij eene verzameling van ongebruikte stukken tot opheldering der oude geschiedenis van Friesland bijeenbragt, doch in wier bekendmaking door den druk hij door zijnen dood werd verhinderd. Mede blonken die uit in zijne bemoeijingen tot de oprigting van het Provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde in het jaar 1827, waarvan hij verder een ijverig lid en bestuurder was.

Fontein overleed te Harlingen den 28sten Februarij 1843, en liet eene belangrijke verzameling boeken, plaatwerken en handschriften na, die aldaar in 1847 verkocht werd. Hij werd in 1829 lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. De Heer J. van Leeuwen gaf in het zevende deel van het tijdschrift *de Vrije Fries* verslag van een handschrift betrekkelijk de Saksische Regering in Friesland, door Fontein zamengesteld, terwijl in het eerste deel der *Werken van het Friesch Genootschap*, (Leeuw. 1849. 4.), door hem opgemaakte *Geslachtlijsten van de Familiën* Douwama en Oenema voorkomen.

Zie *Handel. van de jaarl. Algem. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden.* 1843, bl. 37—39; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.*, bl. 99, 171; *de Vrije Fries*, D. VII. bl. 1—40.

FONTEIN (Petrus), afkomstig uit het zelfde geslacht van den voorgaande, werd in 1817 te Franeker geboren, ontving er aan het Athenaeum het eerste onderwijs, studeerde verder aan de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij, bij het onderwijs in de oude letteren van van Heusde, zich ook op de regtsgeleerde wetenschappen toelegde. In eene doorwrochte en in sierlijk Latijn geschrevene verhandeling, *de Provinciis Romanorum*, gaf hij de ondubbelzinnigste bewijzen zijner grondige letterkennis en de gegronde hoop, hoeveel men in dezen van hem zou hebben kunnen verwachten, indien hij zich uitsluitend aan de beoefening der oude letteren had kunnen toewijden. Kort na zijne bevordering tot Doctor in de letteren en regten werd Fontein benoemd tot Secretaris zijner geboorteplaats, doch slechts ruim één jaar mogt hij in deze betrekking de belangen der stad behartigen, toen eene kortstondige, doch hevige ziekte op den 30sten Maart 1845 een einde aan zijn leven maakte, waarvan voor zijne betrekkingen, voor de stad zijner inwoning en voor de wetenschappen nog zooveel goeds en voortreffelijks te verwachten was.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1845. D. I. bl. 257, 258.

FONTEIN VERSCHUIR (Gijsbert). Zie VERSCHUIR (Gijsbert Fontein).

FONTEYN (Bernardus) was een Amsterdamsch geneesheer, die zich als dichter bekend maakte door de volgende stukken:

Mr. Sullemans soete Vriagi gespeeld op de Amsterdamsche Camer 1633, Amst. 1633. 4°, herdrukt Amst. 1643. 4°.

Tranquilli de Mont, droef bly-eyndent-spel, en Fortunati Geluck en Ongeluk, gespeeld op de Amsterdamsche Camer 1633, Amst. 1633. 4°.

Fortunatus Beurs en Wensch-Hoedt, bly-droef-eyndend spel, gespeeld op d'Amsterdamsche Schouwburg, Amst. 1643. 4°.

Fortunatus Soonen Op- en Onder-gangh (vervolg van het voorgaande) Amst. 1643. 4°.

Romilius en Pelagia, bly-eyndend-spel, Amst. 1644. 4°.

Lof der Rijmkonst, Amst 1649. 4°.

De zinspreuk van Fonteyn was: *Fons gratiae Christus*, (Christus is de bron der genade).

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 96; *Cat. van de Bibl. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 76.

FONTEYN (Joan en Nicolaas). Zie FONTANUS (Johannes en Nicolaus).

FONTEYNS (Nicolaas). Zie FONTANUS (Nicolaus.)

FONTIER (Jean Joseph), geboren te Kortrijk, was eerst Rector te Turnhout en later Conrector te Breda, waar hij den 30sten November 1831 overleed. Van hem ziet het licht:

Redevoeringen en letterkundige stukken, Breda 1829. 8°.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; de Jong, *Naaml. van Boek. Supplem.*

FONTIJN (Pieter), of Fontein, werd den 5den Januarij 1773 even buiten Dordrecht geboren, en overleed er den 11den September 1839. Hij was een leerling, zoo van den landschapschilder Pieter Hofman, als van den bloemschilder Willem van Leen, en vormde zich onder hunne leiding tot een verdienstelijk portretschilder in olieverw en miniatuur, wiens portretten zich door eene gelukkige gelijkenis onderscheidden. Hij schilderde ook binnenvertrekken, met beelden gestoffeerd, en vrolijke onderwerpen, uit het dagelijksch burgerleven ontleend. Zijne teekeningen, even als alle zijne kunstvoorbrengselen, getuigen van talent en meer dan gewone verdiensten.

Zie *Algem. Konst. en Letterb*, 1839. D. II. bl. 195, 196.

FOOK (Albrecht) was lid van de regering te Utrecht, en werd in 1586 met anderen door Prouning van Deventer, op last van den Graaf van Leicester, uit de stad gezet.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 162; dit *Woordenb.* art. *Dreunen*.

FOORT (Michiel) hoorde te Vlissingen te huis en wordt genoemd onder hen, die, in 1652, en vroeger gedurende den oorlog met Engeland, door ter kaap te varen, den vijand aanmerkelijke schade toebragten, en zich door ijver en dapperheid onderscheidden.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 80.

FOORTMEYER (Jan Frederik), schreef:

Raad en troost voor 't droevig Nederland over 't afsterven van zyne Hoogheid de Prins Erf-Stadhouder enz. Leid. 1751. in plano.

Zie van Abkoude, *Lijst van Redevoeringen enz. bij den dood van Willem IV*, bl. 39; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161.

FOPPE (Hendrikus Joannes), geboren in 1796, was wijnkooper en likeurstoker te Amsterdam, waar hij den 8sten Maart 1836 overleed. Hij maakte zich als beoefenaar der tooneeldichtkunst bekend, toen het vijftigjarig bestaan van den stads schouwburg in 1824 plegtig gevierd werd, bij welke gelegenheid zijne allegorische voorstelling, getiteld: *het Tempelfeest*, gekozen uit de ter mededinging ingezonden feeststukken, werd ten tooneele gevoerd. Hij deed zich, behalve door een aantal verspreide dichtstukjes, nog als niet onverdienstelijk dichter kennen door de beide stukjes getiteld:

De fortuinzoeker, blijspel in 5 bedrijven, Amst. 1834. 8°.

Ernst en Boert. Amst. 1834. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1836. D. I. bl. 197; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; *Cat. der Bibl. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 137.

FOPPENS (Aaltje Pieters) was, met Marytje Laurens Spiegel en Jan Michielszoon Loefs, stichteres van het Maagdenhuis te Amsterdam in 1750.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. VIII. bl. 562. (8°. uitgave)

FOPPENSZOON (Jakob) voer te voren op Londen, en werd naderhand tot Schout van Haarlem bevorderd. Toen deze stad de Spanjaarden verliet, begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij tot Kapitein der groote galeij werd aangesteld, en als zoodanig in 1572, waarschijnlijk in een gevecht bij Nieuwendam, door een kogel getroffen werd, waardoor hem de wervelen van het ruggebeen verbrijzeld werden, en hij ten gevolge daarvan, na het uitstaan van veel pijn en smart, overleed.

Zijne weduwe kreeg een geschenk van veertig gulden van wege de regering der stad.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. III bl. 330, 331. (8°. uitgave).

FOPPES (Wytse). Zie DONGJUMA (Wytse Foppes).

FOPPESZOON (Foppe) Junior, was omstreeks 1630 te Harlingen geboren, woonde in 1675 op het schip *Amsterdam* een kruistogt in de Oostzee bij, en vergezelde het volgende jaar, eerst als vrijwilliger en daarna als Hoofdman der troepen, Admiraal Tromp in de door hem beschrevene:

Aanmerkelike Voyagie na de Oost-zee, vervattende de verrichtingen van 's Lands Hulpvloote onder Korn. Tromp, mitsgaders het bedriif der Deensche en Sweedsche krijgsmachten, in rüm, Harl. 1677. 4°.

Zie Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 157; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 327; Muller, *Cat. van boeken over Ned. Geschied. en plaatsbeschrijv.* bl. 138.

FORCENBURGH (Laurens) diende de Oost-Indische compagnie in verschillende betrekkingen in onderscheidene kwartieren van Indië van 1632 tot 1645. Hij was onder anderen tegenwoordig bij de belegering van Malakka als Kapitein, en had een belangrijk aandeel in de verovering van die stad op den 14den Januarij 1641. In de resolutiën van de vergadering van Zeventienen van den 21sten October 1645 lezen wij: »Laurens Forcenburgh, Capiteyn binnen Malacca en daerbuyten, verraderlijck vermoort, goedgevonden de erfgenamen de tweeduysent realen van achten uit te betaelen."

Uit het archief der O. I. compagnie.

FOREEST (Nanning van), was afkomstig uit het aanzienlijke geslacht van dien naam, dat in Noord-Holland te huis behoorde en tot wapen voerde een veld van zilver beladen met een roode face, getand onder en boven, in den vorm van een zaag. Hij werd te Alkmaar in 1519 geboren en was de zoon van Jordanus Foreest, in 1531 en 1532 Thesaurier, en in 1535, 1537 en 1540 Burgemeester aldaar, en van Margareta Beyers. Na het eerste onderwijs in zijne geboorteplaats ontvangen te ebben, studeerde hij te Leuven en genoot voornamelijk het onderwijs van den vermaarden Petrus Nannius, Hoogleeraar in de welsprekendheid aldaar. Het blijkt niet dat hij zich bijzonder tot een vak bepaald heeft. Reeds vroeg tot Secretaris van Alkmaar geroepen, was hij een voornaam en ijverig voorstander der Hervorming, ten gevolge waarvan hij in 1568 door Alva met verbeurd verklaring zijner goederen gebannen werd. Teruggekeerd werd hij Pensionaris, en bewees ten tijde van het vermaarde beleg der stad in 1573 belangrijke diensten. Hij streed des daags op de wallen en gebruikte den nacht om nieuwe plannen tegen den vijand te beramen, en tevens in het Latijn op te teekenen, wat er belangrijks was voorgevallen. Daaraan hebben wij te danken het hoogst naauwkeurig en geloofwaardig verhaal van de belegering en verdediging eener stad, die het eerste bewijs gaf, dat de geduchte magt van Spanje schipbreuk kon lijden op der vaderen moed en volharding. Dat verhaal is getiteld:

Narratio brevis obsidionis Alcmariae, Delfis, 1574. 4°. Meermalen herdrukt en ook vertaald en met aanteekeningen van een ooggetuige (P. J. Visscher) in het Hollandsch uitgegeven, Haarl. 1739. 8°. m. pl.

Belangrijke betrekkingen vielen verder aan van Foreest ten deel. Hij werd in 1575 met anderen benoemd tot den vruchteloozen vredehandel te Breda, werkte later mede tot de Unie tusschen Holland en Zeeland, was in 1576 op de groote vergadering te Middelburg tegenwoordig, en werd in datzelfde jaar met Paulus Buys en Dirk de Bye tot de vergadering der Algemeene Staten te Brussel afgezonden. In 1581 werd hij afgevaardigd tot de opdragt der grafelijkheid aan Willem I, en bij den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland werd hij lid van denzelven, en deed den 13den Februarij 1582 als zoodanig den gevorderden eed. Hij bleef in die bediening tot aan zijn overlijden in 1592, en gaf talrijke blijken niet alleen van zijne kunde, maar ook van zijne gehechtheid aan het land en de stad zijner inwoning, welke laatste hoogen prijs toonde te stellen op hetgeen hij voor haar deed, door hem van stedelijke lasten vrij te stellen. Hij was gehuwd eerst met Christina Queeckel en daarna met Maria van Hattem; bij de eerste verwekte hij eene dochter en bij de tweede drie dochters en drie zonen, onder de laatsten Nanning, die later volgt.

Zie Bor, *Ned. Oorlog.* B. VIII. bl. 597 (88), B. XVII. bl. 330 (29); van Leeuwen, *Bat. illustr.* bl. 967, 1482; Marcus, *Sent. van den Hert. van Alva,* bl. 118; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl. 122; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 29, 451; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 350—352, D. II. bl. 582; Bodel Nijenhuis, *Opgav. van beschr. der Gewest. enz.* in den *Vriend des Vaderl.* D. V. bl. 214; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 185, 186.

FOREEST (Pieter van), meer bekend onder den naam van Petrus Forestus, was een broeder van den voorgaande. Men heeft deze verdienstelijke man, die met regt de Hollandsche Hippokrates genoemd wordt, tot nog voor weinige jaren den zoon genoemd van Pieter van Foreest, geneesheer te Dordrecht, en van Eva van Teylingen, doch later is het aan de nasporingen van den Heer C. W. Bruinvis te Alkmaar gelukt te ontdekken, dat èn de berigten over den vader van Forestus, èn die over zijne vrouw en kinderen ten eenenmale verkeerd waren, en mogen wij het thans voor zeker houden dat hij, in 1522 te Alkmaar geboren, een zoon geweest is van Jordanus van Foreest, en van Margareta Beyers; terwijl uit dezelfde nasporingen gebleken is, dat Eva van Teylingen, vroeger zijne moeder genoemd, zijne vrouw, en Augustijn en Margeretha, vroeger zijn broeder en zuster genoemd, zijne kinderen geweest zijn.

Petrus Forestus, in zijne geboorteplaats opgevoed en in de Grieksche en Latijnsche talen ook te Haarlem onderwezen, begaf zich in 1539 naar Leuven, en studeerde eenigen tijd onder Petrus Nannius, Hoogleeraar in de welsprekendheid aldaar, zonder zich bepaald aan een vak toe te wijden. Zijn vader had gaarne gezien dat hij in de regten studeerde, doch Pieter had een afkeer van die studie, en nog meer van de praktijk, en wenschte zich op de geneeskunde toe te leggen. Door een schrijven van Petrus Nannius aan zijnen vader verkreeg hij daartoe eindelijk verlof, en bragt vier jaren in de beoefening van die wetenschap aan genoemde Hoogeschool door. Hij begaf zich vervolgens in 1542 naar Bologna, alwaar hij den doctoralen graad verwierf, en bezocht achtereenvolgens Rome, Padua en Parijs, overal de lessen der vermaardste mannen in het vak bijwonende. Op raad van Jacob Silvius, Hoogleeraar in de geneeskunst ter laatstgemelde plaats, zette Forestus zich als geneesheer te Bourdaux neder, doch na een jaar vertoevens aldaar keerde hij op verzoek van zijne familie, naar zijne geboorteplaats weder, en oefende er gedurende twaalf jaren met lof de praktijk uit. Op verzoek der regering van Delft vestigde hij zich aldaar, alwaar zijn groote ijver en kunde zeer uitblonken, bij gelegenheid van de pest in 1557. Bij de oprigting der Leidsche Hoogeschool aangeboden hebbende eenige lessen in de geneeskunde te houden, hield hij eene redevoering ter harer aanprijzing en was hij bij de plegtige inwijding tegenwoordig, doch zijne voorliefde voor het praktisch leven, deed hem voor het aangeboden Hoogleeraarsambt bedanken. Hij keerde alzoo weder naar Delft terug, en na aldaar gedurende veertig jaren zijne beste krachten voor de lijdende menschheid te hebben veil gehad, keerde hij in hoogen ouderdom naar zijne geboorteplaats weder, bleef er, tot aan zijn overlijden in 1597, zelfs de geringsten zijner medeburgers met raad en daad behulpzaam, en werd in de Groote kerk begraven. Op zijn graf leest men de volgende regels:

Evictus fato cubat hac sub mole Forestus,
Hippocrates Batavis si fuit, ille fuit.

De afbeelding van Forestus ziet op onderscheidene wijzen het licht. Eene volledige lijst zijner schriften, waarvan de meeste nog heden in achting zijn, is niet voorhanden. De voornaamste zijn:

De incerto ac fallaci urinarum judicio, etc. Lugd. Batav. 1589. 8°. (met zijn portret op 64 jarigen leeftijd).

Observationum et Curationum medicinalium sive medicinae theoreticae et practicae, libri XXXII. Lugd. Bat. 1589—1610. 8°. Francof. 1602. fol., aldaar 1604 en nog eens in 1607.

Observationum et Curationum chirurgicarum libri quinque; accesserunt de incerto ac fallaci urinarum judicio adversus uromantes et uroscopos libri tres. Francof. 1610. *Libri quatuor posteriores,* Francof. 1611.

Zijne werken, waarvan sommigen afzonderlijk in het Hollandsch, Hoogduitsch, Engelsch en Fransch vertaald zijn, zijn bij elkâar in het licht verschenen, en laatstelijk te Rostock in 1653. fol.

Forestus heeft zich ook ingelaten met het maken van almanakken; althans Keizer Karel V gaf hem, bij vergunbrief van Julij 1555, de vrijheid om te doen drukken en verkoopen zekeren *Prognosticatie-Almanak voor den jare* 1556. Voor de drie eerste boeken zijner *Observationes et Curationes medicinalium* werd hij door 's lands Staten vereerd met een present in zilver, *mits dat daerop inscriptie van de merite van der saecke gedaan sal worden.*

Forestus werd met Cornelis Busennius, geneesheer te Delft, door de Staten geroepen om het lijk van Prins Willem I, na zijne vermoording, te onderzoeken. Het rapport deswege, den 11den Julij 1584, door hen ter vergadering der Staten Generaal medegedeeld, is door van Wijn bekend gemaakt.

Zie Sweertius, *Athen. Belgic.*, p. 614; Meursius, *Athen. Batav.*, p. 97—101, met portret; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 975, 976, met portret; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 966, 967; Hoogstraten, *Woordenb.*; Luiscius, *Woordenb.*; Ferwerda, *Catal. Univers.*, D. I. St. I. bl. 167, *Supplem.* p. 26; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op Wagenaar*, D. X. bl. 116, 117, 130; de Groot, *Vergel. der Gemeenebest.* door Meerman uitgegev. D. III. bl. 351, 353; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 22, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 51, 52; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter.* D. I. bl. 317; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 370—372, 416; Cohen, *Oude en Middel-Geschied. van de Geneesk.* bl. 443, 444, 492, 493; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk.* vert. door Dr. Israëls, bl. 457, 458; Dr. G. H. E. Ludeking, *Dissert. de Petro Forestio*, Briell. 1848. 8°.; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 87; *de Navorscher*, D. II. bl. 156, 302—304, D. III. bl. 326, 327, *Bijbl.* bl. XXIX, XXX.

FOREEST (Nanning van), jongste zoon van Nanning van Foreest en van diens tweede vrouw Maria van Hattem, werd in 1578 te Alkmaar geboren, en was reeds in 1603 Raad en Secretaris van zijne geboorteplaats, welke ambten hij tot 1636 bekleedde. Hij werd in 1626 Raad en Rekenmeester van de Domeinen van Holland en West-Friesland, en wordt bijzonder geroemd van door zijne langdurige ondervinding, trouw en eerlijkheid, groote diensten aan 's lands geldmiddelen te hebben gedaan. Wij treffen hem in 1629 als gecommitteerde van de Staten in het leger voor 's Hertogenbosch aan, waarna hij vervolgens in bezending naar Friesland en Gelderland trok. In 1636 stond hij op het drietal voor het ambt van Raadpensionaris, doch hij bedankte, uit zedigheid bij voorraad, voor die betrekking. In 1666 was hij een van diegenen, aan wie de opvoeding van Willem III, als kind van staat, door de Staten van Holland werd toevertrouwd; vroeger had hij zich, op verzoek van de Prinses weduwe van Oranje, hiermede belast. Hij overleed te Alkmaar in 1668 of 1670 en was gehuwd met Magteld Sonneveld, bij wie hij vijf kinderen verwekte.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 967; Hoogstraten, *Woordenb.*, D. V. bl. 122; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 198; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 352.

FOREEST (Jacob van), zoon van Dirk van Foreest, die een broeder was van Nanning en Pieter van Foreest voornoemd, en van diens eerste vrouw Maria de Groot. Hij was gedurende een aantal jaren Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland en, als Ouderling van Alkmaar, Lid van de Nationale Synode, gehouden te Dordrecht in 1578 en te Middelburg in 1581. Bij de eerste bekleedde hij waarschijnlijk de betrekking van Secretaris, te oordeelen naar de belangrijke verzameling Synodale Acten door hem geschreven, die in het bezit geweest zijn van den Hoogleeraar Heringa te Utrecht. Hij was gehuwd met Maria van Egmond van der Nijenburg, en verwekte bij haar een zoon, die volgt.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 967; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XV. tegenover bl. 284; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 61—67.

FOREEST (Jan van), zoon van den voorgaande, werd te Alkmaar in 1584 geboren, vestigde zich te Hoorn, en volgde zyn vader als Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland op. Bij de verandering der regering te Hoorn, in 1618, werd hij lid van de vroedschap, later, in 1636, Burgemeester aldaar. In 1638 werd hij benoemd tot lid van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en deed als zoodanig den 8sten September van dat jaar den gevorderden eed. Hij vervulde die betrekking tot aan zijnen dood, die te Hoorn den 27sten October 1651 plaats had. Lodewijk XIII, Koning van Frankrijk, schonk hem de ridderorde van St. Michiël. Zijne zinspreuk was: *Vincat amor patriae.* (De liefde tot het vaderland overwinne). Hij was gehuwd met Josina van Segwaard, die hem vijf kinderen schonk, waaronder een zoon Dirk, die, reeds bij het leven van zijnen vader, het ambt van Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland verkreeg.

Jan van Foreest maakte zich als Latijnsch dichter vermaard. Als zoodanig genoot hij de achting en vriendschap van mannen als Nicolaas Heinsius, Johannes Bodecher Banningius, Theodorus Velius en anderen. De groote Scaliger wijdde uit in zijnen lof, doch roemde minder zijne Grieksche gedichten. Voor zoo ver ons bekend is, zag van hem het licht, behalve hier en daar verspreide Latijnsche verzen vóór de werken zijner tijdgenooten:

Merita Principis Auriacae in Belgas, sive crudelitas Hispana, quam Princeps ille a Foederatis Belgis avertit, Lugd. Bat. 1620. 4°.

Idyllia Graeca, Hag. Com. 4°.

Hispanus redux, sive exitus induciarum Belgicarum, ad Foederatos Belgas, Horn. 1622. 4°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 425; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 967; Banningii, *Poëmata* (Lugd. Bat. 1637. 12°) p. 172; Kok, *Vaderl. Woordenb.*. D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 350; Hoeufft, *Parnas. Lat. Belgic.* p. 157, 158; Nijhoff, *Livr. anciens et modern.* 1850. N. 6. p. 85.

FOREEST (Mr. Cornelis van), Heer van Schoorl en Camp, vroedschap der stad Alkmaar, speelde, als lid der Nationale Vergadering in 1797 en vervolgens, een belangrijken rol. Hij was in 1800 Voorzitter der Algemeene Vergadering van de leden der beide Kamers. Hij was het huis van Oranje niet genegen, en werd door de Prinses Wilhelmina, gemalin van Prins Willem V, beschuldigd van medepligtigheid aan den aanslag op haar gepleegd gedurende hare reis naar den Haag in 1787. Van hem ziet het licht:

De staatsregeling des Bataafschen volks in eene alphabetische orde gebragt, Leid. en Alkm. 1799. 12°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 193, D. XLI. bl. 91, 93, 97, 99, D. XLII. bl. 146, 151; *Het beroerd Nederl.* D. XII. bl. 224; de Jong, *Naaml. van Boek.*

FORESTUS (Petrus). Zie FOREEST (Pieter van).

FORMAN (Samuel) was een moedig zeeman, wiens levensloop en dappere daden wel verdienden beter gekend te worden. Na reeds vroeger blijken van zijnen moed te hebben gegeven, inzonderheid in 1691 in een gevecht met een Franschen kaper van St. Malo van 48 stukken, dien hij met zijn fregat, nabij Cadix, kloekhartig aantastte, en na een hevig gevecht van vijf à zes glazen op de vlugt joeg en hem een Engelschen prijs ontrukte, werd hij met den Commandeur Le Beau in 1696 gelast een zeventigtal koopvaarders naar Yarmouth te geleiden, op welken togt zij door acht Duinkerkers werden aangevallen. Ondanks de overmagt ontvingen zij den vijand zoo heldhaftig, dat deze genoodzaakt was af te deinzen, zonder zich van een enkelen koopvaarder te hebben kunnen meester maken. Hij had in 1703 als kapitein het bevel op *de Rotterdam*, voerende 84 stukken en 120 man, en was daarmede tegenwoordig bij het roemrijk gevecht in genoemd jaar tusschen vijf Nederlandsche konvooijers, onder den kapitein Roemer Vlacq, en een Fransch eskader onder den Markies De Coëtlogon op de kusten van Portugal. Meerdere bijzonderheden zijn van hem niet bekend, dan dat hij in 1708 het bevel voerde op de *Overijssel* van 54 stukken, van welk schip de Vice-Admiraal Antonie Pieterson zijne vlag liet waaijen, als bevel voerende over het eskader in de Noordzee.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 287, 288, St. II. bl. 79, 266, 556.

FORMAULT (Jan) wordt gezegd deel te hebben genomen aan het verbond der Edelen in 1566.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 402.

FORNENBURGH (Jan Baptist van), directeur van een rondreizend tooneelgezelschap, vervaardigde een kluchtspel, getiteld:

Duifje en Snaphaan, vertoont op de Amsterdamsche schouwburg, Amst. 1680. 8°.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de geschied. van het tooneel*, bl. 72; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 96.

FORSBORGH (Pieter Haak), geboren te Veere in 1740, werd in 1767 Predikant te Mijdrecht, in 1769 te Veere en in 1780 te 's Hertogenbosch. Den 24sten December 1783 werd hij, op voordragt der stedelijke regering, Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Illustre school aldaar, en bekleedde deze betrekking tot aan hare opheffing, bij de inlijving in Frankrijk in 1810. Hij verkreeg in 1815 zijn emeritaat als predikant, en overleed te 's Gravenhage op den 28sten December 1823.

Zie Renier, *Naaml. der pred. te Vere*, bl. 18, 19; Hermans, *Geschied. der Ill. en Lat. Scholen te 's Hertogenb.* bl. 36.

FORSTEN (Rudolph) werd te Wildervank, op den 26sten Julij 1751, uit aanzienlijke familie geboren. Tot de krijgsdienst opgeleid was hij reeds bij het bataljon van zijnen grootvader, den Luitenant Kolonel Z. Satink, in het regiment van den Luitenant Generaal L. A. van Oyen ingelijfd; doch meer lust tot de letteroefeningen toonende, vertrok hij met toestemming zijner moeder, toen reeds weduwe, naar Zwolle, waar hij aan het Gymnasium den grond legde voor zijne studiën, die hij weldra te Groningen onder de lessen van den verdienstelijken van Doeveren en den vermaarden Camper in de geneeskunde begon, en aldaar voortzette tot dat eerstgenoemde in 1771 naar Leiden vertrok. Hij volgde zijnen leermeester derwaarts en hoorde nu ook de lessen van Gaubius met zulk een goed gevolg, dat hij, in 1774, niet alleen door het schrijven en verdedigen van eene geleerde en oordeelkundige verhandeling grooten lof verwierf, maar ook, dat hem in het volgende jaar de eer te beurt viel, mede na het verdedigen van een geleerd proefschrift, bij het eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool, met de kap tot geneesheer te worden bevorderd, en door zijnen promotor van Doeveren *als een voorbeeld van een voortreffelijk arts* werd aangeprezen. De titels van beide bedoelde proefschriften zullen wij bij zijne overige schriften mededeelen.

Voornemens zijnde zich te Amsterdam als geneesheer neder te zetten, werd hij, in plaats van den naar Utrecht beroepenen Hoogleeraar Nahuys, tot gewoon Hoogleeraar der beschouwende geneeskunde, mitsgaders der ontleed- en heelkunde, op den 2den Augustus 1775, aan de Harderwijksche Hoogeschool beroepen, en hij aanvaardde dien post op den 25sten October van dat jaar, terwijl zijne inwijdings-redevoering, *de Belgarum meritis in oeconomia corporis humani extricanda*, als naar gewoonte aan die Hoogeschool, geschiedde op den 5den Junij van het volgende jaar. Bij die gelegenheid, even als meermalen later bij onderscheidene gelegenheden, bleek niet alleen zijne buitengewone geleerdheid, maar ook zijne groote welsprekendheid, waardoor hij aller ooren tot aandacht, en aller gemoederen tot toestemming dwong.

In 1783 tot Hoogleeraar der geregtelijke geneeskunde aangesteld, werd hij in 1791, bij het vertrek van zijnen ambtgenoot van Geuns naar Utrecht, in diens plaats tot Professor primarius der geneeskunde en Archiater van Gelderland aangesteld. Ter zelfder tijd verwisselde hij de vroeger door hem onderwezene ontleed- en heelkunde met de praktijk- en ziektekunde, terwijl hij de geregtelijke geneeskunde voor zich behield, doch vijf jaren later ook van het onderwijs der vroedkunde, in het belang der Hoogeschool, afstand deed.

Gedurende het derde eener eeuw was Forsten onafgebroken tot heil der Geldersche Hoogeschool werkzaam, en was hij bij voortduring haren roem en steun bij velerlei gelegenheden. Zijne verdiensten werden zoo binnen- als buitenslands erkend, door de aanbieding van het lidmaatschap van onderscheidene geleerde genootschappen. Hij smaakte het genoegen een tal van voortreffelijke leerlingen voort te brengen, die later in onderscheidene plaatsen met lof de geneeskunde hebben uitgeoefend. Hij zelf paarde als geneesheer, bij ongemeene kunde en geleerdheid, een helder hoofd, vlugheid van geest, en eenen eigenaardigen tact, die hem in zijne praktijk allergelukkigst deed slagen. Groot was daarom het verlies dat de Hoogeschool, de wetenschap en de lijdende menschheid leed, toen hij, geroepen tot Voorzitter der geneeskundige commissie te Arnhem, aldaar ziek werd en, naar huis gevoerd zijnde, aldaar binnen eenige dagen, op den 17den April 1807, overleed. Hij was in Julij 1776 gehuwd met Agnes Nieuhoff, die hem vijf dochters en één zoon schonk. Zijn kabinet van ontleedkundige voorwerpen, dat hij naliet, wordt zeer geroemd. Tot de uitgave van vele en uitgebreide geschriften was aan Forsten den tijd niet geschonken; dien ten gevolge ziet alleen van hem het licht:

Dissertatio Academica, quaestiones selectas physiologicas exhibens, Lugd. Bat. 1774. 4°.

Dissertatio medica inauguralis, cantharidum historiam naturalem, chemicam et medicam exhibens, Lugd. Bat. 1775, 4°. Ook opgenomen in het 1ste deel der *Verhandelingen van het geneeskundig Genootschap: Servandis civibus*, Amst. 1776.

Waarneming wegens eene bijzondere besmetting der kinderziekte, geplaatst in de *Genees- Natuur- en Huishoudelijke Jaarboeken*, D. II. St. 6, (Dordr. Amst. 1780).

Oratio pro legum providentia in homine nondum nato, etiam exstincta matre, servando, Hard. 1788. 4°.

De Veepest, welke zich in het quartier van Nijmegen geopenbaard heeft, onderzogt, en eene geneeswijze tegen dezelve voorgedragen; waarbij gevoegd is, voorbehoed- en geneeskundig advis over dezelve veepest, ingebracht door de geneeskundige faculteit te Harderwijk, Amst. 1798. 8°.

Kort Verslag nopens den uitslag der Ingeënte, vergeleken met de Natuurlijke kinderziekte, geplaatst in den *Nieuwe Konst- en Letterb.* in 4°. D. XIV. 1800. bl. 193, 194.

Bij de promotie van Forsten bezong zijn vriend G. U. de Burmania zijnen lof in een Fransch gedicht, en Hermanus Bosscha toonde in een *Eucharisticon* zijn jegens Forsten dankbaar gemoed, wegens de door dezen bewerkte genezing zijner gade uit eene gevaarlijke krankte.

Zie *Analecta of eenige oude ongedrukte schriften van div. inhoud, tot Friesl. alleen specterende*, (Leeuw. 1750. 4°.) bl. 89; *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. VII. bl. 65, 85; 1807, D. I. bl. 273, 1810. D. II. bl. 289—292, 311—315, 322, 323; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 308—311; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl 353, 366, 394, 443, 453, 498, 629; van der Boon, *Gesch. der ontd. in de ontleedk. van den mensch*, bl. 148, 201; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 99.

FORSTEN (Eltio Alegondus) was kleinzoon van den voorgaande en geboren den 12den Julij 1811 te Middelburg, uit Jacob Antoin Forsten en Johanna Gijsberta Knibbe. Te Leiden studeerde hij vooral onder de Hoogleeraren Reinwardt en Jan van der Hoeven. In de scheikunde werd hij op den 8sten Februarij 1832 aldaar met goud bekroond, en promoveerde er op eene kruidkundige dissertatie over eene koortswerende plant, den 16den December 1836. Bij Koninklijk Besluit van den 4den Februarij 1838, No. 98, werd hij benoemd tot lid der natuurkundige commissie in Nederlands Indië, werwaarts hij den 4den September van dat jaar vertrok. Eenige jaren was hij op Celebes vooral voor kruid- en delfstofkunde werkzaam, hoewel zijne zwakke gezondheid hem tot herhaalde verhindering was, om met den ijver die hem bezielde naar eisch werkzaam te zijn, gelijk dan ook zijn dood aan buikloop in de maand Januarij 1843 op Amboina reeds plaats greep en de verwachting op hem gevestigd, gelijk van niet weinige zijner voorgangers in de naastvorige jaren, verijdelde.

Hij schreef eene bekroonde prijsverhandeling: *de aetheris et naphtharum historia chemica, ratione, natura et usu*, met eene plaat, in de *Annales Academiae*, Lugd. Batav. 1831—1832. 4°.

Dissertatio Botanico-pharmaceutico-medica inauguralis, de Cedrela febrifuga, Lugd. Bat. 1836. 4°.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

FORSTEN VERSCHUIR (Gualtherus). Zie VERSCHUIR (Gualtherus Forsten).

FORT (Guyon le), waarschijnlijk van Franschen oorsprong, was een vermaard zeereiziger, die in 1598 deel nam aan den togt van de gebroeders de Houtman naar Atsjin, en de schepen, na het vermoorden van Cornelis de Houtman en het gevangen houden van zijnen broeder Frederik, behouden in het vaderland bragt. Hij vergezelde als Vice-Admiraal Joris van Spilbergen, in 1601, op zijnen eersten togt naar Oost-Indië, waarbij hij in het begin van Maart 1603 te Achem overleed, na van zijnen post ontzet te zijn, wegens het aangaan eener zamenzwering, die door het beleid van van Spilbergen ontdekt en verijdeld werd.

Zie *Nederl. Reiz.* D. III. bl. 153, 175, 186, 213; van Kampen, *Gesch. der Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 86; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 234, 240.

FORTEMAN (Magnus) of Fortema, wordt genoemd de eerste Potestaat van Friesland, in 809 als zoodanig met

goedkeuring van Keizer Karel *de Groote* gekozen. Hij was van eene aanzienlijke familie en voerde het bevel over de Friezen op den togt naar Rome. Hij is in een strijd tegen de Saracenen gekwetst en te Fundi gestorven. Zijn lijk is naar Rome gevoerd en begraven, en hij daarna heilig verklaard.

Omtrent het al of niet fabelachtige van zijn bestaan willen wij hier niet uitweiden, daar zulks bij gebrek aan berigten niet is uit te maken. Genoeg zij hier de vermelding, dat het verhaal van zijne bedrijven even onzeker is als dat omtrent Hanco en Solco Forteman, die beiden door Andreas Cornelius, in zijne *Chronyk en Beschrijvinge van Friesland,* als vervaardigers van handschriften genoemd worden, die door zekeren J. Vlytarp gebruikt zouden zijn tot de zamenstelling van een handschrift, hetwelk door Cornelius bij het schrijven van zijne *Chronyk* gebezigd is.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 321; Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 46, 52; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 64; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I. bl. 465—471; (van Heussen en van Rhijn), *Oudh. van Friesl.* D. II. bl. 410; Wostendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 74, 78, 79, 81; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 9—16; Eekhoff, *Gesch. van Friesl.* bl. 490.

FORTGENS (Michaël) werd den 13den Januarij 1663 geboren, en overleed te Amsterdam den 28sten Augustus 1695, als Doopsgezind Predikant van de gemeente in *de zon,* waartoe hij reeds in 1683 geroepen werd. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was een geleerd, welsprekend, getrouw en onvermoeid leeraar zijner gemeente. Hermanus Schijn, zijn vriend en ambtgenoot, hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt. Hij gaf ook na den dood van Fortgens van hem uit de volgende leerredenen.

XLII *Predicatien over uitgelezene Texten des Ouden en Nieuwen Testaments,* Amst. 1696; 4°. Tweede vermeerderde druk Hoorn 1719. 4°.

Tijd en Feest-predicatiën over uitgelezene Texten des Ouden en Nieuwen Testaments, Zwolle, 1719. 4°. Tweede vermeerderde druk Amst. 1722. 4°.

Predicatiën over de twee eerste Capittels van den eersten Brief aan Petrus, enz. Amst. 1729. 4°.

Zie Schyn, *Zalige Nagedachten. van M. Fortgens,* Amst 1695, 4°.; Dezelfde, *Geschied. der Mennon.* bl. 658—662 met portretten; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 87.

FORTMAN (Joan) was Praeceptor der Latijnsche school te Hoorn, en schreef:

Dichtlievende Mengelingen, verzeld van taal- en dichtkundige aanmerkingen, 1772. 8°.

Als dichtkundig voortbrengsel is dit werkje niet te roemen; doch volgens het oordeel van den heer Siegenbeek getuigen de bijgevoegde taalkundige aanmerkingen van groote belezenheid, en bevatten zij veel goeds en opmerkelijks.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 328; Siegenbeek, *Gesch. der Ned. Letterk.* bl. 328; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 264.

FORTMEYER (Jan Hendrik) werd geboren te Leiden in 1747, en begon aldaar zijne studiën aan de Hoogeschool, terwijl hij het leerstellig onderwijs van den Predikant Retman genoot. Daarna zette hij zijne voorbereiding tot de studie der godgeleerdheid te Amsterdam bij den voortreffelijken leeraar J. Mulder voort, en studeerde daarna nog vijf jaren te Göttingen, alwaar hij onder den Hoogleeraar C. G. F. Walch drie proefschriften verdedigde, namelijk eene: *Dissertatio de decretis Praedestinationis et reprobationis, ex Rationis Judicio, non ex absolutis sed hypotheticis* en: *Excercitatio Theologica de Satisfactione pro omnibus hominum peccatis a Christo praestita,* 2 stukjes.

Uit Duitschland in 1773 teruggekeerd, werd hij in dat jaar proponent bij de Luthersche gemeente, en in 1776 Luthersch predikant te Zierikzee. Hij vertrok van daar in 1778 naar Zutphen en in 1779 naar Utrecht. Bij de viering van het 250jarig feest der overgave van de Augburgsche geloofsbelijdenis, op den 25sten Junij 1780, werd de nieuwe Amsterdamsche Psalmberijming ingevoerd en Fortmeyer deed bij die gelegenheid de leerrede, naar aanleiding van Coll. 3, vs. 16, die door den druk is bekend gemaakt. Hij nam in 1791 een beroep naar Amsterdam aan en overleed er den 27sten April 1812.

Fortmeyer vereenigde eene grondige geleerdheid met beschaafde manieren en eene bevallige voordragt. Bij de vele twisten, die hij in zijn kerkgenootschap bijwoonde, betoonde hij zich een vredelievend man, die velen innam door zijn opgeruimd en minzaam voorkomen.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch der Evang.-Luth. Kerk,* St. I. bl. 124—130, St. VII. bl. 81; Domela Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luth. Gemeente,* bl. 208, 232.

FORTUIN (Jacob Maarten) was in het midden der zestiende eeuw lid van de rederijkerskamer te Alkmaar, en leverde dichtregelen in het *Vlissings Redens-Lusthof.* Zijne zinspreuk was: *Fortuyn ik wout wel.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 358.

FORTUYN (Simon Janszoon) was een aanzienlijk koopman te Amsterdam, en wordt genoemd onder het achttal kooplieden die eene maatschappij voor den handel op de Indiën opgerigt hadden, welke zich in 1598 met de maatschappij van Verre vereenigde. Hij beoefende de dichtkunst en schreef:

Geestelyck Lietboeck, genaemt de Basuijn, Amst. 1626. 16°.

Fortuyn overleed te Amsterdam den 30sten November 1616, en zijn lof werd verkondigd in een grafdicht van P. J. Twisk, vóór diens *Chronyk* geplaatst. Zijne zinspreuk was: *'t Mist wel meer.*

In Soeteboom's *Klein Lusthofjen* komen een paar bruiloftsliederen voor die welligt in genoemd Liedeboekje mede van hem te vinden zijn.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën* (nieuwe uitg.) D. I. bl. 81; Scheltema, *Mengelw.* D. III. St. II. bl. 234; *de Navorscher,* D. V. bl. 222, 292.

FORTUYN (Willem) was een kunstenaar die de teekeningen leverde waar naar de platen gegraveerd zijn, die voorkomen in de *Beschrijving der stad Schoonhoven,* door H. van Berkum (ald. 1672. 4°.)

Zie Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

FORTUYN (Cornelis Josinus), geboren in 1813, studeerde in de regtsgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in 1834 den graad van Doctor verkreeg, na verdediging van zijn: *Specimen historico-politicum de Gildarum historia, forma et auctoritate politica, medio imprimis aevo,* (Lugd. Bat. 1834 8o.) Hij zette zich te Amsterdam als advokaat neder, en maakte er zich als een ijverig en kundig beoefenaar der regtsgeleerde wetenschappen bekend, voornamelijk door zijn werk:

Verzameling van Wetten, Besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong, in zoo verre deze, ook sedert de invoering der nieuwe Wetgeving, in Nederland van toepassing zijn, Amst. 1839—1841. 8°. 3 deelen.

Hij overleed te Amsterdam in bloeijenden leeftijd op den 23sten Augustus 1843.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 14; *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. II. bl. 161.

FORUYE (Michel de) behoorde tot een Henegouwsch geslacht, en wordt, als Heer van Cruxelli, genoemd het bevel hebbende, in naam der Algemeene Staten, over de stad en vesting van Valenciennes. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel. Welligt is hij dezelfde die, als lid van het verbond der Edelen, voorkomt onder den naam van Fourny of Fourry.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edel.* D. II. bl. 402; de Jonge, *de Unie van Brussel,* bl. 108.

FOUCHIER (Bartram en N. de) of Fouchier, waren twee kunstenaars, hoogst waarschijnlijk vader en zoon. Bartram had tot vader Paul de Fouchier, die, uit Frankrijk komende, zich hier had nedergezet, en met eene dochter van zekeren Jan Spruit, van Bergen op Zoom, gehuwd was, uit welk huwelijk Bertram den 10den Februarij 1609 geboren werd. Hij genoot reeds vroeg onderwijs in de kunst, eerst van Anthony van Dyck, daarna te Utrecht van Jan Bylert, van waar hij in zijne geboorteplaats terug keerde. Kort daarna begaf hij zich naar Italië, studeerde te Rome en te Venetië, legde zich bijzonder op den stijl van Tintoret toe, en zijne verdiensten werden zelfs door Paus Urbanus VIII gewaardeerd. Vrees voor den Raad van Inquisitie, bij welken hij, met zijn vriend Jan Frederik van IJzendoorn, gevaar liep aangeklaagd te worden, door twee

Spanjaarden, met wie zij in twist waren geraakt, deed hem in allerijl Rome verlaten, en na nog eenigen tijd te Florence, Parijs en Antwerpen vertoefd te hebben, keerde hij te Bergen op Zoom terug, waar hij zich met olieverw- en glasschilderen onledig hield. Hij volgde toen den trant van Adriaan Brouwer, en schilderde gezelschapsstukjes, die wel gewild waren. Hij overleed te Bergen op Zoom in 1674 en werd aldaar in de Groote Kerk begraven. Er is geen werk meer van hem bekend. Een zoon van hem is waarschijnlijk de bij Weijerman genoemde N. Fouchier. Deze, te Bergen op Zoom geboren, beoefende alle vakken der kunst, en maakte ook tapijten met lijmverw. Hij wordt ook als teekenaar geprezen. Naderhand aan lager wal geraakt, zette hij zich te IJsselstein neder, vervaardigde daar mede tapijten en verdronk te Amsterdam.

Zie Houbraken, *Lev. der Schilders*, D. I; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 352; Immerzeel, *Lev. en Werk der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.* D. II. bl. bl. 478. 506.

FOUQUÉ (Hendrik August, Baron de la Motte). Zie MOTTE FOUQUÉ (Hendrik August, Baron de la).

FOUR (Pierre du). Zie DUFOUR (Pierre).

FOURREE (Hendrik) was krankbezoeker te Amsterdam, en vervaardigde middelmatige verzen op den *Naamrol van Godgeleerde schrijvers* door Gerrit Noordbeek en Bernardus Mourik. Van hem ziet ook het licht:

Geestelijke Gezangen, Amst. 1717. 8°.

Over de handelingen der Apostelen in rijm, Amst. 1780. 2 deelen 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederl. Boek.* D. I. St. I; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

FOURDIN (Gomar), uit een aanzienlijk geslacht te Diest geboren, klom door zijne dapperheid en beleid tot de hoogste waardigheden op. Hij werd in 1636 Gouverneur van Breda, doch was, ondanks eene dappere verdediging der hem toevertrouwde vesting, genoodzaakt haar aan Prins Frederik Hendrik in 1637 over te geven. Hij was bij den uittogt van het Spaansche krijgsvolk onpasselijk en zat daarom in een besloten koets; doch bij den Prins van Oranje genaderd zijnde, klom hij te paard, reed den overwinnaar te gemoet en steeg toen weder van het paard, hetgeen de Prins insgelijks deed. Na eenige wederzijdsche pligtplegingen nam hij met korte woorden afscheid.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 64, 174, 188.

FOURNIER (J.) was een Franschman van geboorte, die tegen de helft der achttiende eeuw te 's Gravenhage bloeide en aldaar in 1765 overleed. Reeds in 1747 was hij ingeschreven in de kunstkamer *Pictura* te 's Hage. Hij was een leerling van den historieschilder Franciscus de Troy, en muntte bijzonder uit in het vervaardigen van portretten, waartoe hij door vele doorluchtige en aanzienlijke personen geroepen werd. Hij schilderde ook het portret van Prins Willem IV, hetwelk bewaard wordt op het Mauritshuis te 's Gravenhage.

Zie *Notitie der schild. van het Kon. Kab.* bl. 9; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FOUNY. Zie FORUYE (Michel de).

FOX (Nittert), gewoonlijk jonker Fox genaamd, was kolonel in dienst van Hertog Albert van Saksen. De belangrijke rol, die hij gedurende geruimen tijd in ons land speelde, noopt ons, om, ofschoon hij een vreemdeling was, en ons geene bijzonderheden van zijn vroeger leven bekend zijn, hem toch hier met een enkel woord te vermelden. Hij werd op aanzoek der Schieringers, die door de Groningers overwonnen waren, door zijnen meester in 1496 met krijgsvolk naar Friesland gezonden, en behaalde al dadelijk eene volkomene zegepraal, maar werd zelf zwaar gewond. Hij vertoefde eenigen tijd tot zijn herstel te Sneek, waar men hem spoedig moede werd en hem voor eene som van 8000 Rijnsche guldens in 1497 de stad en het land deed ruimen. Hij keerde evenwel in hetzelfde jaar terug, en vertrok andermaal, na zich van eenige plaatsen voor zijnen meester te hebben meester gemaakt. Door dezen werd hij in 1498 met nog grooter magt wederom naar Friesland gezonden, in last hebbende om de Groningers aan te vallen. Na eenige overwinningen behaald te hebben, traden dezen met hem in onderhandeling, en kochten hem voor 23000 Rijnsche guldens af. Naauwelijks hadden zij evenwel de handen ruim, of zij vereenigden zich met de Leeuwarders om Fox te zamen te bevechten. Nadat de beide legers geruimen tijd genoegzaam werkeloos tegen over elkander gelegen hadden, trokken de Groningers gedeeltelijk bij nacht af en de Friezen, nu aan hun lot overgelaten, zagen zich genoodzaakt om Hertog Albert van Saksen als hunnen beschermer aan te nemen. Fox werd daarna als bevelhebber over Friesland ten westen de Lauwers aangesteld en hield te Leeuwarden zijne residentie.

Inmiddels had Hertog Albert, hakende naar het gebied over Groningen en de Ommelanden, zich met Graaf Edzard van Oostfriesland vereenigd om de Groningers aan te tasten. Deze laatste een inval in het land gedaan hebbende, brak Fox den 19den Julij 1499 met een uitgelezenen troep manschappen op. Hij kwam den 22sten daaraanvolgende te Kropswolde aan, en vertrok van daar op Kolham. Hier werd hij door de Groningers overvallen en verslagen. Fox, zwaar gewond en liggende op zijne knieën, spoorde de zijnen tot strijden aan, en daar hij van geen overgeven wilde hooren, verdedigde hij zich zoo lang, tot dat hij met het zwaard in de hand afgemaakt werd. De Hertog van Saksen verloor in hem een dapper en moedig krijgsman, en de Groningers een hevig tegenstander. Hoe veel zij ook van Fox geleden hadden, stelden zij nogthans zijne verdiensten als krijgsman op prijs. Zijn lijk werd naar de stad gevoerd en statig in het koor van de Broederenkerk begraven. Zij stelden hem twee grafschriften; een op den naasten pilaar in het Latijn, hetwelk door vele fouten onverklaarbaar is, en een ander op zijne grafzerk in het Hollandsch, dus luidende:

Hier leit dien helt,
Wiens herte noyt besweeck,
Noch in het velt
Oyt voor zyn vyant weeck.
Die, als hy zagh,
Zyn volck verslagen wert,
Vocht, daer hy lagh,
Noch met een manlijck hert.

Van beide grafschriften is thans evenwel niets meer te vinden.

Zie Beninga, *Hist. van Oost-Friesl.* bl. 430; Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 366; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 469, 470; *Kron. van Gron. en Ommeland.* bl. 116, 117; *Gron. Volks-Alman. voor* 1839, bl. 40—50; Hofstede de Groot, *Gesch. der Broederen-kerk te Gron.* bl. 74, 75, 136, 137.

FOYKEN of Foykijn, komt in 1411 als Thesaurier van Dordrecht voor, in welk jaar hij in den nacht van den 11den Januarij een aanslag op de stad ondernam, ten voordeele van den heer van Arkel tegen Hertog Willem van Beijeren, die mislukte.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 764; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 294.

FRAATS (Martinus Antonius) was Aartspriester over een gedeelte van Noord-Holland en West-Friesland en Pastoor te Hoorn. Hij schreef:

De lijdende en stervende Jezus, uit de overeenstemminge der vier Evangelisten in CLXXX Meditatiën van den Predikstoel voorgedragen, Amst. 1749, 4°. 3 deelen.

Mengelstoffen, verzameling van Predicatiën over de Emausgangers en de Hemelvaart van Jezus Christus, Amst. 1783, 8°.

Zie *Boekz. der Gel. Wereld*, 1749. b. bl. 698, 1751, b. bl. 210; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.*

FRANCHEIM (Marcellus) of Franchemius, werd te Zutphen geboren. Hij werd Doctor in de regten, na verschillende Hoogescholen te hebben bezocht, en legde zich ook voornamelijk op de beoefening der Grieksche en Latijnsche talen toe. Hij was eerst Secretaris van den Kardinaal Clesel in 1619, en keerde naderhand naar de Nederlanden terug, waar hij benoemd werd tot Intendant van de justitie onder de Duitsche benden, waarover de Prins van Chimay het bevel had. Hij verkreeg dezelfde bediening in het Fransche Comté, en Filips IV stelde hem eindelijk tot Raadsheer der Admiraliteit van Duinkerken aan, waar hij in 1648 overleed. Hij schreef:

Fides Bohemo-Palatina.

Epistola pro Iatro-Chimica, Franeq. 1611. 8°.

Expeditio Sicambro-Batava, Mogunt. 1620. 4°.

Zie **Sweertius**, *Ath. Belg.* p. 523; **Foppens**, *Bibl. Belg.* p. 838, **Hoogstraten**, *Woordenb.*; **Kok**, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 292.

FRANCIUS (PETRUS) werd geboren te Amsterdam den 19den Augustus 1645, en was de zoon van **Jacob de Frans**, Directeur der postwagen op 's Gravenhage. Hij genoot op de Latijnsche school het onderwijs van den geleerden Rector **Hadrianus Junius**, en gaf al vroeg blijken van de zucht voor de beoefening der Latijnsche, Grieksche en Nederduitsche talen. Hij vertrok vervolgens naar de Leidsche Hoogeschool, legde er zich op de geschiedenis en andere fraaije wetenschappen, onder de beide **Gronoviussen**, toe, bezocht Engeland, Frankrijk en Italië, en werd te Angers tot Doctor in de beide regten bevorderd. Hij knoopte met de voornaamste geleerden van zijnen tijd vriendschap aan, en keerde naar zijne geboorteplaats terug, waar de regering hem in 1674 aanstelde tot Hoogleeraar der geschiedenis en welsprekendheid aan de Doorluchtige school, nadat hij in 1672 in de groote gehoorzaal reeds eene redevoering over de beoefening der welsprekendheid gehouden had. Hij aanvaardde zijne betrekking den 20sten April met het houden eener rede: *de Historiarum utilitate*. In 1686 werd hem insgelijks het onderwijs in de Grieksche taal opgedragen, en hij bedankte in 1692 voor het beroep naar Leiden als Hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid, waarna zijne jaarwedde verhoogd werd en hij daarna eene openbare redevoering deed, waarmede hij Curatoren dank zeide en zich op nieuw aan hare instelling verbond, wier steun en sieraad hij was tot aan zijn overlijden, hetwelk op den 19den Augustus, zijnen geboortedag, 1704 te Amsterdam plaats had. Zijne afbeelding ziet het licht.

Als voortreffelijk redenaar, groot geleerde, vloeijend dichter, zoowel in de Grieksche en Latijnsche als in de Nederduitsche taal, deed **Francius** zich kennen. Met regt verdiende hij den eernaam van *Hollandsche Ovidius* en van patroon der welsprekendheid, hem door een geacht schrijver gegeven. De voornaamste geleerden van zijnen tijd, zoowel binnen als buiten het land, een **Graevius**, **Burman**, **Perizonius**, **Cuperus**, **Broekhuizen**, een **Renatus Rapin** en **Daniel Huët**, om geen anderen te noemen, wijdden uit in zijnen lof, en koningen en vorsten beijverden zich om zijne groote talenten door gouden penningen, kettingen of andere geschenken te erkennen. Groot was de invloed dien hij door de vorming van een aantal voortreffelijke leerlingen op de beoefening der wetenschappen uitoefende, en hij handhaafde door zijne werken den roem des vaderlands, in zijne eeuw reeds zoo schitterend door **Hooft** en **Vondel** verworven. In één woord, hij was een wezenlijk sieraad in het gemeenebest der geleerdheid en letterkunde, en weinigen zijn er voor of na hem geweest, die zooveel bekwaamheden in zich vereenigden als hij. Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Wij missen eene volledige opgave van zijne uitgegevene werken, waaronder verscheidene kleine stukjes, alleen voor zijne leerlingen gedrukt, die buiten den boekhandel zijn gebleven. Door de hiervolgende chronologische lijst zijner geschriften, voor zoo ver die ter onzer kennisse kwamen, zullen wij trachten in dat gemis eenigzints te voorzien.

Lof- of Lijkrede op ***Maria Stuart****, gemalin van koning* ***William***, Amst. 1677. 4°.

Epicedium in funere Herois invicti ***Michaëlis Adriani Ruteri***, Amst. 1677. fol. Deze lijkrede, uit elf honderd verzen bestaande, werd door den vervaardiger, daags na de begrafenis van den grooten zeeheld, op het koor der nieuwe kerk uitgesproken. Dezelve werd door hem in het Nederduitsch vertaald uitgegeven, onder den titel van *Lijkgezang ter uijtvaard van den grooten Zee-Held M. A.* ***de Ruyter***, Amst. 1677. 12°.

Poëmata, Amst. 1682. 8°. ibid. 1697. 8°.

In laudem Theae Sinensis Anacreontica duo, Amst. 1685. 4°.

Oratio de usu et praestantia Linguae Graecae, Amst. 1686. 4°.

Orationes, Amst. 1692. 8°. ibid. 1705. 8°.

Epistola prima, secunda et tertia ad C. ***Valerium Accinctum****, vero nomine* ***Jacobum Perizonium***, Amst. 1696. 4°.

(Met **Perizonius**) *Bellum Litterarum*, Amst. 1696. 8°.

Vindiciae censurae Graecanicae in nuperum carmen graecum ad C. ***Valerium Accinctum***, Amst. 1696. 4°.

Specimen primum et alterum Eloquentiae exterioris etc. Amst. 1697—1700. 8°. 2 vol. Lugd. Bat. 1715. 8°.

Gregorius Nazianzenus van de Mededeelzaamheidt, uit het Grieks in 't Neêrlands overgebragt door ***Petrus Francius***, Amst. 1699. 8°. (Uittreksels uit dit geschrift worden gevonden bij **Pars**, *Naamrol*, bl. 360—361 en **Scheltema**, *Mengelwerk*, D. III. St. II. bl. 171—208.)

Kerkreden van 't jubeljaar, in 't koor der Nieuwe Kerke, den 1sten Januarij 1700 in 't Latijn uitgesproken, en ten dienste der Nederlanderen overgezet, Amst. 1700. 4°.

P. Francii, *Posthuma (Orationes et Carmina); accedunt illustrium Eruditorum ad eundem Epistolae*, Amst. 1706. 8°.

Verhandeling van de uitspraak en gebaarmaking van een Redenaar, uit het Frans en Latyn vertaald door ***J. van Zanten***, Amst. 1741. 8°. 3de druk.

Als Nederduitsch dichter deed **Francius** zich kennen, vooral door zijn *Lijkklagt op den dood van* ***Antonides***, bij gelegenheid dat diens gedichten, na zijn dood, werden uitgegeven. Dezelve is ook geplaatst in de *Nieuwe Verzameling van Nederduitsche Mengeldichten*, bl. 129, in welke verzameling (bl. 126) zijn *Tibulliaansch gedicht op juffer* ***Ida*** ook is opgenomen.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1700. *a.* bl. 373, b. 67. 1705. *a* bl. 249; P. **Burman**, *Elog. in obit.* Petr. **Francii**, vóór diens *Posthuma*, (Amst. 1706. 8°.); **Brandt**, *Lev. van de Ruiter.* bl. 1009; **Pars**, *Naamrol*, bl. 312, 360, 361; **Wagenaar**, *Vaderl. Hist.* D. I. *Voorrede*, bl. VI. D. XI. bl. 329—332; **Saxe**, *Onom. Liter.*, T. V. p. 247, 248, *Annot.* p. 623; **Hoogstraten**, *Woordenb.*; **Luiscius**, *Woordenb.*; **van Abkoude**, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I; **Ferwerda**, *Cat. Univ.* D. I. St. II. p. 859, St. VII. bl. 252, *Supplem. Catal.* St. II. bl. 29; **de Vries**, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 281; **Hoeufft**, *Parnas.-Latin. Belg.* p. 191—193; **Peerlkamp**, *de Poët-Lat. Nederl.* p. 446—453; **Witsen Geysbeek**, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. II. bl. 329—339; **Siegenbeek**, *Geschied der Ned. Letterk.*, bl. 184, 221; **van Lennep**, *Illustr. Amst. Athen. memor.*, p. 47, 53, 162, 187; **van Kampen**, *Geschied. der Ned. Letterk. en Wetensch.* D. I. bl. 366, 426, D. III. bl. 126; **Collot d'Escury**, *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 41, 44, 45, *Aant.* bl. 14, 173, 248, 256, 260, 261, St. II. bl. 183, 377; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 3. D. II. bl. 224, 259, 512; **Muller**, *Cat. van Portrett.* bl. 88; **van Leeuwen**, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 3, 4.

FRANCIUS (JOHANNES). Zie FRANTZIUS (JOHANNES).

FRANCK (SEBASTIAAN), geboren te Woerden of volgens anderen te Donauwörth, en daarom waarschijnlijk, op de titels van zijne werken, *van Word* genoemd, leefde in de eerste helft der zestiende eeuw. Wat hij deed of welke betrekking hij bekleedde is ons niet gebleken. Hij was een geestdrijver, zoo als uit zijne werken blijkt, tegen sommigen waarvan **Dirk Philipsz.** te velde trok, en die getiteld zijn:

613 *Gebot und Verpot der Juden*; *Von derselben Rabi, ausz Mose zu samen zogen*; *Getruckt und in Deutsch pracht zu Vlm.* z. pl. 1537. 4°.

Chronica, Tytboeck en Gheschietbibel van aenbegin tot in dit teghenwoordig 1536 *jaer verlengt*, enz. z. pl. 1558. fol. ibid. Leid. 1583. fol.

Die güldē Arcke, waerin de keern en de beste hoofdsprueken der Heiliger Scrift, der ouder Leeraers ende Vaders der Kercken, ook der verlichte Heydenen ende Philosophen, enz., z. pl. 1560. fol.

Chronica, Tytboeck en Gheschiet-bibel van aenbegin der Werelt tot den jare 1536 *verlengt enz. mitsgaders hier by ghevoecht den Spieghel ende Beeltenisse des geheelen Aertbodems, in vier deelen, genaemt het Wereltboeck*, 's Gravenhage 1595. fol.

Concordantie, ofte het versegelde met seven seghelen besloten boeck, Haarl. 1618. fol.

Van het Rycke Christi, Goud. 1600. 4°.

Paradoxa ducenta octoginta. Dat is CCLXXX *Wonderreden, en de recht als Raetselen, wt de heilige Scrift, die voor alle vleesch ongelooflyc ende onwaer zijn enz.* z. pl. of j. 8°.

Er worden nog andere titels zijner werken opgegeven, doch te onjuist om te bepalen of het de hier boven genoemde zijn of niet.

Zie **van Abkoude**, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; **Schyn**, *Geschied. der Mennoniet.* bl. 327, 385, noot; **Saxe**, *Onom. Literar.* T. III. p. 618; **Ferwerda**, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 28; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 187, D. II. bl. 5; **Muller**, *Cat. van Godgel. Werk.*, bl. 118, en *Suppl.* bl. 70, 71; *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. Gemeente te Amst.*, 2de afdeeling, bl. 69.

FRANCK (P.) schreef:

Over het geoorloofde om met de onkunde van anderen voordeel te doen, Haarl. 1765. 8°.

Zie Muller, *Cat. van Godyel. Werk.* bl. 118.

FRANCK (JAN WILLEM), omstreeks 1720 te 's Hage geboren, schilderde bloemen, vruchten en vogelen, als ook onderwerpen van geschiedkundigen aard en uit het dagelijksche leven.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRANCK (C. F.) werd te Zwolle in 1758 geboren. Na lange jaren de kunst van behangselschilderen te Leeuwarden beoefend te hebben, zette hij zich in 1806 aan de Glip bij Bennebroek neder, en schilderde een aantal landschappen en dorpsgezigten, die van geen kwaden aanleg getuigden. Hij is den 30sten September 1816 bij zijne woonplaats verdronken.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1813. D. II. bl. 259. 1814. D. II. bl. 348. 1816. D. II. bl. 226; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 251; *Biogr. Univ.* T. VIII. p. 10.

FRANCK (AUGUST HEINRICH) werd in 1760 geboren en op vier en twintigjarigen leeftijd bij het korps der genie geplaatst. Als zoodanig vertrok hij in 1795 naar Tunis. De Bey aldaar had van de Staten Generaal verzocht een ingenieur en twee adjudanten om eene haven te Tunis te maken, of wel om de bestaande te verbeteren.

Franck bood zich daartoe aan en vertrok derwaarts onder zeer aannemelijke voorwaarden. Hij kreeg den rang van Luitenant Kolonel, en werd vergezeld door zijnen zoon C. T. Franck en Jean Emile Humbert, die beiden buitengewone ingenieurs waren en den rang van kapitein Ingenieur verkregen.

Zij vertrokken over Duitschland, Tyrol, Italië en Livorno naar Tunis, begeleid door den Heer Charles Nyssen, Vice-Consul der Bataafsche Republiek te Algiers, en kwamen in het begin van 1796 ter bestemder plaatse aan.

Na eene naauwkeurige inspectie op de plaats zelve, maakte de Luitenant Kolonel Franck de ontwerpen voor havens te Bizerta en Porte Carino en voor de reede bij la Goulette. Hoewel die ontwerpen bijzonder voldeden, werd de uitvoering echter wegens de groote kosten er van uitgesteld.

Intusschen was de jalouzie van zekeren Herculais, zich noemende Ambassadeur Generaal van Frankrijk bij de Barbarijsche Mogendheden, oorzaak dat de Bataafsche ingenieurs vele wederwaardigheden ondervinden moesten. Men begon echter het oude kanaal van la Goulette tot het meer van Tunis te verwijden en te verdiepen, en een bassin en de sluis werden daarop tot verwondering der Mooren gemaakt.

Franck schijnt een zeer veranderlijk karakter te hebben gehad, en hij miste daarenboven alle tact om met den Bey en zijne ambtenaren om te gaan. Hij had daardoor vele onaangenaamheden te verduren, en berokkende die ook aan Humbert, wien de Bey hoogschatte en aan wien in 1802 de bevestiging van de stad Tunis werd opgedragen.

De Luitenant Kolonel Franck en zijn zoon verlieten, den 8sten Februarij 1806, Tunis, na op eene zeer voordeelige en vereerende wijze door den Bey uit zijne dienst te zijn ontslagen; en toen zij in het vaderland waren teruggekeerd, werden zij door den Koning van Holland den 31sten Julij 1806 gepensioneerd, zoo als dat vroeger was overeengekomen. Meerdere bijzonderheden omtrent hem en zijn zoon, en omtrent hetgeen zij daarna hebben verrigt, zijn ons niet bekend geworden.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

FRANCKEN (FRANÇOIS), wiens naam ook Franckesz, Vranck en Vrancq gespeld wordt, was geboren te Zevenbergen in het begin van de tweede helft der zestiende eeuw. De roem zijner geleerdheid en ervarenheid deed hem reeds op jeugdigen leeftijd, op den 12den September 1583, de belangrijke betrekking van Pensionaris van Gouda verwerven, nadat hij Advokaat voor het Hof van Holland geweest was. Hij hield dien roem staande bij verschillende belangrijke onderhandelingen en betoonde zich een der standvastigste en moedigste regenten, aan wie het land, vooral na den dood van Willem I, deszelfs behoud te danken had.

Toen de Staten, na den moord van dien vorst, er over dachten het oppergebied over deze landen aan eene buitenlandsche Mogendheid, en vooral aan Frankrijk, op te dragen, was de stad Gouda eene der steden, die zich daartegen sterk verzetten. Door die stad werd een fiks gesteld vertoog tegen dit plan ter staatsvergadering ingeleverd, hetwelk in zijn geheel bij den geschiedschrijver Bor te vinden is, en waarvan Francken gezegd wordt de schrijver geweest te zijn.

In het jaar 1586 werd Francken, als onderhandelaar, medegebruikt, om Middelburg tot de erkenning van het gezag van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland te bewegen, en hij nam in dat jaar bij afwezigheid van 's lands Advokaat eenige deelen zijner bediening waar, tot welken post hij den 21sten April 1587 door 's lands Staten benoemd werd. Het verzoek om zijn ontslag, aan de regering van Gouda gedaan, werd door deze geweigerd en hij bleef alzoo Pensionaris.

Had hij zich vroeger verzet tegen de onderhandelingen met Engeland, bij de komst van Leicester was hij een zijner ijverigste tegenstanders. Gestadig waren dan ook zijne pogingen om het hem geschonkene gezag te beperken. Als zoodanig stond hij Oldenbarnevelt getrouw ter zijde, en hij aarzelde niet, om den Graaf van het onderzoek omtrent den gevangenen Steven Paret verslag te geven.

Hij werd in 1592 lid van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en deed als zoodanig den 4den September den gevorderden eed. Ook toen behield hij zijnen invloed in staatszaken, zoo als bleek onder anderen uit zijne aanstelling tot hoofd der commissie, die de uitspraak van de Staten Generaal in de hevige geschillen tusschen de stad Groningen en de Ommelanden in 1597 zou overbrengen en de rust aldaar herstellen. De waardigheid van Voorzitter van den Hoogen Raad zou hem voorzeker niet ontgaan zijn, indien zijne inzigten reeds toen niet met die van Oldenbarnevelt verschild hadden, en deze die waardigheid niet voor zijnen schoonzoon, Reinoud van Brederode, Heer van Veenhuizen, begeerd had. De verwijdering tusschen den Advokaat en Francken werd daardoor vermeerderd, en deed laatstgenoemde meer tot Prins Maurits overhellen, wiens vriend hij weldra mogt genoemd worden.

Groot was de haat die Francken koesterde tegen Spanje. Geheel zijn leven was hij op middelen bedacht, om den Koning van dat rijk nadeel te berokkenen. Daarom was hij in 1606 een ijverig voorstander tot oprigting eener West-Indische Maatschappij, en toen hij ontwaarde dat Oldenbarnevelt, om het sluiten van den vrede te bevorderen, het oprigten dier Maatschappij tegenstond, toonde Francken zich niet ongeneigd zich aan te sluiten aan Hendrik IV, Koning van Frankrijk, die zich zeer gezet betoonde op het bezit der West-Indiën, en verklaarde bereid te zijn zich in Frankrijk met der woon neder te zetten, ten einde dat doel te bereiken. Zoo zeer was hij met de verwezenlijking van dat plan ingenomen, dat hij zich, naar het oordeel van een onzer oudere geschiedschrijvers, eene zeer bondige kennis verworven had van de geheele gesteltenis, de kusten, landen, vaarten en sterkten der gewesten en eilanden van West-Indië.

Hij bleef echter in het vaderland, en bij het begin van de kerkelijke twisten hield hij den middenweg, keurde alle scheuring af en beijverde zich om de gemoederen te bevredigen, ofschoon hij bij den voortgang der twisten meer openlijk de zijde der Contra Remonstranten was toegedaan. De treurige afloop daarvan beleefde hij niet, daar hij den 11den October 1617 overleed. Anderen stellen zijn dood, minder juist, op het jaar 1619. Hij was gehuwd met Elisabeth van Westerbeek. Francken was de schrijver van:

Wederleghinge van seker boeksken, uitghegheven by François Verhaer, genaemt: Onpartydighe verclaringhe der oorzaken des Nederlantsche oorloghs enz. Breda, 1618. 8o.

Of dit hetzelfde werk is dat van hem het licht zag onder den titel van: *Pro libertate ordinum Belgii vindiciae.* (Franeq., 1620. 4o.) kunnen wij niet beslissen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXI. bl. 755. (55); B. XXXIV. bl. 305. (9); van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1483; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 50, D. IX. bl. 454, D. X. bl. 247; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. VIII. bl. 30—32, D. IX. bl. 94; Dezelfde, *Nalez.* D. I. bl. 329; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. IV. bl. 365—368, Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 352—355, D. II. bl. 582; Vreede, *Verh. over den Hoogen Raad*, in het *jaarb. voor de regterl. magt*, 1839, bl. 36—38, 1840, bl. 10—13; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 32; Nijhoff, *Bijdr.* D. V. bl. 119.

FRANCKEN (JAN) was de getrouwe dienaar van zijnen meester Johan van Oldenbarnevelt. Hij vergezelde dezen op zijnen laatsten togt naar de staatsvergadering, toen hij op last van Prins Maurits gevangen werd genomen. Francken,

die te vergeefs in de kamer des hellebardiers naar de terugkomst van Oldenbarnevelt gewacht had, moest ten laatste het treurig berigt der gevangenneming aan het gezin van den Advokaat gaan mededeelen.

Aan dezen werd toegestaan een zijner dienaars bij zich tot oppassing te nemen. Jan Francken werd daartoe gekozen, en hij deelde gedurende bijna negen maanden vrijwillig en blijmoedig in de gevangenis van zijnen heer, waar ook hij als een gevangene werd bewaakt en behandeld. Hij hielp hem in het bedenken van middelen van gemeenschap met zijn gezin, en stond hem tot zelfs op het schavot onwankelbaar ter zijde; maar toen ook de noodlottige slag een einde maakte aan het leven zijns meesters, waggelde hij bijna bewusteloos van schrik de strafplaats af.

Na de regtsoefening werd Francken gelast bij de regters te komen. Men deed hem eenige vragen, doch de ontroering belette hem te antwoorden; eindelijk werd hij ontslagen en de Fiscaal voegde hem toe »gedraag u wel: gij zult nog een man worden: gij hebt uwen heer trouw gediend."

In het laatste schrijven van Oldenbarnevelt aan zijne gade en kinderen had hij geschreven: »*Wilt Jan Francken wat tot mynder gedachtenisse geven.*" Aan dien wensch werd voldaan. Een gouden ring door Oldenbarnevelt gedragen, benevens den met zilver ingelegden degen, waarmede Oldenbarnevelt door den Koning van Frankrijk tot Ridder geslagen was, werd aan hem door de weduwe van den Advokaat geschonken. De geschiedenis van die beide voorwerpen is in de hieronder aangehaalde bronnen vermeld.

In October van het jaar 1620 werd Francken door bemiddeling van Willem van Oldenbarnevelt, Heer van Stoutenburg, jongste zoon van den Advokaat, tot secretaris en vendumeester te Westsouburg en tot rentmeester van die heerlijkheid benoemd. Na den aanslag der zonen van Oldenbarnevelt op het leven van Prins Maurits, werd Francken door de schoonmoeder van den Heer van Stoutenburg in 1624 ontslagen. De regering der plaats, in aanmerking der goede diensten door Francken in voornoemde betrekkingen bewezen, weigerde dit ontslag te bekrachtigen, bij acte van den 19den Junij van laatstgenoemd jaar. Francken nam evenwel als Secretaris weinige dagen daarna zijn ontslag, en komt het laatst als vendumeester in October daaraanvolgende voor.

Hij zette zich naderhand te Amersfoort neder, werd er Majoor, en misschien is hij dezelfde die in 1650 onder de regenten van het burger weeshuis genoemd wordt. Hij overleed in Mei 1664 bij zijne huisvrouw Catharina de Molijn, die hij den 16den September 1620, na zijne bovengemelde aanstelling, te 's Hage gehuwd had, geene kinderen nalatende.

Tijdens de gevangenschap van en met Oldenbarnevelt heeft Francken een breedvoerig Dagverhaal gehouden, van al wat er met zijn heer voorviel tot het einde toe. Zonder zijne voorkennis is dit verhaal reeds in 1620 uitgegeven, en in zijn geheel overgenomen in het werk getiteld: *Historie van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt, Ridder*, enz. *Waarachtelyk beschreven door een liefhebber der Waerheyt* enz. *In 't jaar onzes Heeren* 1648. (zonder naam van drukker of plaats.) 4°. Meermalen in onderscheidene formaten en met veranderden titel herdrukt.

Zie Baudartius, *Memorien*, D. I. B. XI. bl. 52*b*, 53*b*; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. I. bl. 355; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 286, 360, 362, 363; Mr. S. de Wind, Jan Francken enz. in den *Zeeuwschen Volks Alm.* 1852; *Kron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 414, D. VII. bl. 127, D. VIII. bl. 189, 190; *De Navorscher*, D. II. bl. 279, D. III. bl. 280, 281.

FRANCKEN (Godefridus), geboren te 's Hertogenbosch in 1592, behoorde tot de orde der Jezuiten en gaf eerst les in de wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Olmutz, daarna in de godgeleerdheid te Neisse in Silezië. Hij vertrok als zendeling zijner orde naar Denemarken en Zweden en eindelijk naar Guinea, waar hij den 19den November 1654 overleed. Hij schreef:

Assertiones ex universa Philosophia, Olomat. 1630.

Problemata XVIII *optica de visu ejusque objecto*, Olomat. 1630.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 371: Pöggendorff, *Handwördenb. zur geschichte der exacten Wissenschaft.* s. 789.

FRANCKEN (Henricus), zoon van Gerard Francken, werd in 1658 proponent en beroepen te Woggenum. Van daar naar Dordrecht beroepen in 1662, overleed hij er in 1704. Van hem bestaan eenige gedichten, zoo vóór de werken zijner tijdgenooten, als in het *Verheerlijkt Nederland*, en in het *Swart tooneel-gordijn, opgeschoven voor de gebroeders de Witt.* Zij zijn niet meer dan middelmatig. Zijn zoon volgt.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 497, 541.

FRANCKEN (Aegidius), zoon van den voorgaande, werd te Dordrecht geboren, kwam in 1704 als predikant te Rijsoort en in 1713 te Maassluis, waar hij den 16den April 1743 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was een echt volgeling van Voetius, blijkens zijne uitgegevene geschriften, die echter niet van verdiensten ontbloot zijn, en, naar het oordeel van den Heer Glasius, zeer veel nut gesticht hebben en de schrijver door dezelven eene eervolle plaats verdient onder hen die in ons vaderland op een christelijk leven hebben aangedrongen. Die geschriften zijn getiteld:

Dankdag te Rijsoort, of blijde intreede, Dordr. 1704. 4°.

Huwelijks-Vereeniging van de Kerkbruid met den grooten Immanuël Christus, Dordr. 1725. 8°. ald. 1740. 8°.

Heijlig Offerlam over het lijden Christus, Dordr. 1732. 4°., 2 deelen, 2de druk ald. 1740 en 1762. 4°. 2 deelen.

Kern der Christelijke Leere, Dordr. 1733. 8°. Rott. 1768. 8°.

Stellige Godgeleerdheit, Dordr. 1734. 8°. 3 deelen, zevende druk, Rott. 1769. 8°.

Voorbeeld der gezonde woorden, Dordr. 8°.

Heylige Feeststoffen van 's Werelds Heilands geboorte, Besnijdenis, Opstanding en Hemelvaard, enz. Dordr. 1742. 4°. ald. 1762. 4°.

De verzekerdheit van een Christen door den mond der waarheid zelve opgegeven in X leerredenen, Dordr. 1746. 8°.

Heilig gebruik des Orgels, Delft, 8°.

Kloppende Jezus, Dordr. 8°.

Het zielverrukkend magtig onthaal, hetwelk de Bruidegom Jezus en zijne Bruid malkanderen doen, Dordr. 8°.

Kort voorbeeld der Christelijke Leer, 5de druk, Rott. 1768 6°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1743. a bl. 466, 589, 610; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. V; Ypeij, *Geschied. der christel. Kerk in de 18de eeuw.* D. VIII. bl. 177, 178, 331, 574; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. III. bl. 307; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 497; Glasius, *Godgeleerd Nederl.* D. I. bl. 471, 472; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 88.

FRANCKEN (Jacobus) schreef:

Rampzalige Reize van het O. I. schip de Naarstigheid in de terugreise van Batavia over Bengale naar Holland, door Jacobus Francken, die deze reiz als krankbezoeker heeft bijgewoond, Haarl. 1761. 4°. m. pl.

Zie Muller, *Cat. van Boek. enz. over de Nederl. bezitting.* bl. 24.

FRANCKEN (Ahasuerus) werd den 31sten October 1790 te Nijmegen geboren en was de zoon van Walraven Francken en van Anna Christina van Goor. Hij ontving zijne eerste opleiding aan de Latijnsche school zijner geboorteplaats, studeerde vervolgens aan de Utrechtsche Hoogeschool in de godgeleerdheid, en verwierf zich de achting en toegenegenheid zijner leermeesters, inzonderheid van de Hoogleeraren Heringa en van Oordt, die hem onder hunne meest uitstekende en geliefdste leerlingen telden. In 1812 tot proponent bevorderd, aanvaardde hij op den 10den October 1813 de Evangeliebediening te Slijk—Ewijk en Oosterhout, vertrok in 1817 naar Muiden, in 1821 naar Doetinchem, in 1822 naar Delft en in 1826 naar Utrecht, van waar hij in 1827 naar Amsterdam werd beroepen, voor welk beroep hij evenwel bedankte. Hij werd in 1854 emeritus en overleed den 29sten Julij 1857 te Doorn, werwaarts hij zich tot herstel van zijne wankelende gezondheid begeven had. Hij was gehuwd met Mejufvrouw Catharina Geertruida van Rossem, die hem, behalve twee dochters, twee zonen schonk, Cornelis Marinus, thans Hoogleeraar te Groningen, en Walraven, thans Predikant te Rotterdam.

»Francken," zoo zegt de Kerkelijke Courant in haar berigt van zijn overlijden, »was een man met een helder hoofd en een warm hart. Eenvoudigheid, opgeruimdheid, welwillendheid, vriendelijkheid, dienstvaardigheid, inschikkelijkheid en tevens zelfstandigheid waren de trekken van zijn beminnelijk karakter en zijn aangenamen omgang. Zijne Evangelie-prediking getuigde van zijne naauwkeurige, grondige kennis, van zijn vast en hartelijk geloof, van zijne warme liefde voor den Heer, dien hij predikte, en kenmerkte zich door rijkdom van

zaken en degelijkheid, door helderheid en levendigheid van voorstelling, door zuiverheid van taal en fraaiheid van stijl, en bovenal door hartelijkheid en gemoedelijken ernst. Hij oefende door prediking en omgang op vele studenten eenen gunstigen invloed uit, en was een met de daad deelnemend vriend voor gelukkigen en ongelukkigen."

Zeer ervaren was Francken in het kerkregt, en naauwkeurig was hij bekend met de kerkelijke wetten. Hiervan gaf hij overvloedige blijken, in de betrekking van Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht en van het Provinciaal collegie van toezigt. In 1844 en 1845 nam hij het praesidium der Synode waar, tot welke hoogste kerkvergadering hij meermalen was afgevaardigd. Hoogst verdienstelijk maakte zich Francken als lid van de commissie tot de uitgave der Evangelische gezangen, waartoe zijne naauwkeurigheid, zijn goede smaak en dichterlijk talent hem bijzonder geschikt maakten. Het provinciaal Utrechtsch Genootschap benoemde hem tot deszelfs medelid, en Koning Willem II erkende zijne verdiensten, door hem tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw te verheffen.

Door Francken zijn, behalve eenige traktaatjes, in druk uitgegeven de volgende stukken:

Verscheidene opstellen in het *Dagboek ten gebruike bij den Bijbelschen Almanak*, Leiden, 1836 en volg.

Over de waarde der vrouw, geplaatst in de *Fakkel* van 1837.

Raad van een vader aan zijnen zoon bij diens vertrek naar de Hoogeschool, 2de druk. Schoonhov. 1852. 8°.

Brief aan een jongen vriend na het afsterven van den Hoogleeraar A. C. G. Suerman, 's Hage, 1840. 8°.

Leerrede over Genesis XII: 2b, Utr. 1843. 8°.

(Met J. E. Veltman.) *Toespraken bij gelegenheid der algemeene vergadering van het Nederlandsche zendeling-genootschap, op den 19den Julij* 1843, *gehouden te Rotterdam*, Rott. 1843. 8°.

Opwekkende rede, ter bevordering van betamende geestdrift bij het werk der Evangelie verbreiding, Rott. 1846. 8°.

Iets over het kerkelijk bestuur bij de Hervormden in Nederland, Utr. 1847. 8°.

Leerrede over Coloss. II. vs. 6, *bij de bevestiging van lidmaten der gemeente, ter aanprijzing van getrouwe verbindtenis aan hunnen Heer*, Utr. 1849. 8°.

De hooge waarde der Evangelie-geschiedenis voor vroege huiselijke opvoeding, geplaatst in *Licht, Liefde, Leven*, Jaargang 1856.

Gedichtjes. Na zijnen dood uitgegeven door zijn zoon Ds. W. Francken, Utr. 1858. 8°. Van deze gedichtjes zijn er drie opgenomen in den bundel *Christelijke Gezangen bij de Hersteld-Evangeliesch-Luthersche Gemeenten in Nederland*, 1857.

Zie *Kerk. Courant* 22 Aug. 1857, door ons hier gevolgd en uit familieberigten aangevuld; S. G. Jorissen, *Herinnering aan A. Francken*, geplaatst vóór de *Gedichtjes*, bl. 3—16; Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 210, 690.

FRANCKENSTEIN (Johan Goll van). Zie GOLL VAN FRANKENSTEIN (Johan.)

FRANCKHEIM (Marcellus). Zie FRANCHEIM (Marcellus).

FRANCO (Jan), geboren te Eersel in Noord Brabant tegen het einde der zestiende eeuw. Na te Leuven den graad van Meester in de letteren verkregen te hebben, studeerde hij aldaar in de geneeskunde onder Cornelius Gemma en werd aan eene buitenlandsche Hoogeschool tot geneesheer bevorderd. Hij zette zich te Brussel als zoodanig neder en oefende er tot ongeveer 1594 de praktijk uit. Daar hij ook de mathesis beoefend had, droeg men hem ook de vervaardiging van de sterrekundige tafels op. Eene daarvan kwam in het licht onder den titel van:

Ephemeris Meteorologica. Groote Prognostica, ende daghelyeksche beschrijvinghe van de wonderlycke revolutien der gantscher werelt: ende meest der goede Inclinatien onzes Nederlanden, van dit jaer ons Heeren MDXCIIII. *Door M. Jan Franco, Medecijn ende Doctoor der Princelijcke stadt van Bruessel, woonende op de Spieghel-Brugge achter Stadt-huys*, Antw. 1594. 4°.

Zie Paquot, *Memoir.* T. II. p. 392, 393.

FRANCQ van BERKHEY (Johannes le) werd den 23sten Januarij 1729 te Leiden geboren, en was van moederszijde afkomstig van dien Willem Aelbrechtsz. Berkhey, die, in of bij het weeshuis wonende, in het beleg van Leiden, in 1574, de eerste tijding van het ontzet der stad bragt, waarvoor, of voor zijne gedurende het beleg bewezen diensten, hij met een zilveren Noodmunt door den Magistraat van Leiden beschonken werd. Van dezen vinden wij ook aangeteekend, dat hij bij het overstroomen van het Maaswater, om Leiden te ontzetten, in het watertje van den Rijn, dat tusschen den Burgt en het weeshuis loopt, eenige zeebotten ving, welke hij in den prangenden hongersnood gebruikte, doch vooraf de wacht hebbende op den stadswal, dezelven aan de Spanjaarden liet zien als een bewijs dat er nog overvloed in de stad was. Zijn grootvader was Carel le Francq, en zijn vader Evert le Francq, die beiden in den wolhandel hun bestaan vonden. Zijne moeder heette Maria Berkhey. De vader van deze was een kunsthandelaar, en de jonge le Francq nam diens naam bij den zijnen aan, uithoofde van een legaat hem onder die voorwaarde gemaakt. Toen zijne moeder weduwe was geworden, zorgde deze zijn grootvader voor zijne opvoeding, en legde hem omstreeks 1741 te Katwijk ter school. Later werd hij door hem in zijnen handel van rariteiten, schilderijen, meubelen, enz. geplaatst, toen hij zijne zaken aan zijne dochter, de weduwe van Evert le Francq, overdeed.

Te midden van zijnen arbeid in den kunsthandel zijner moeder, ontwaakte bij hem de zucht naar het beoefenen der ontleedkunde, en zoo groot was zijne liefde tot die wetenschap, dat hij zich met het ontleden en opzetten van allerlei diertjes onophoudelijk bezig hield, en daarvan zoodoende eene hoogstbelangrijke verzameling verkreeg. Na van den Heer J. C. Schutz op vier en twintigjarigen leeftijd nog het Latijn en Grieksch te hebben geleerd, zette hij zijne studiën aan de Leidsche Hoogeschool met zulk een gelukkig gevolg voort, dat hij reeds in 1761 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd werd, na verdediging van zijne: *Expositio de structura florum qui dicuntur compositi* (Lugd. Bat. 1761). Het blijkt uit een Latijnsch lofdicht, van gemelden Heer Schutz, voor dit werk geplaatst, dat le Francq de Berkhey ook belast was geweest met het in orde brengen van het natuurkundig kabinet te Leiden.

Het schijnt dat Berkhey, want onder dien naam komt hij gewoonlijk voor, zich na zijne promotie te Amsterdam als geneesheer heeft nedergezet, doch dat de praktijk daar niet opnemende of eene andere reden hem naar Warmond heeft doen verhuizen. Hij woonde aldaar op eene buitenplaats *Leervliet* geheeten, werd daarna tolmeester van het tolhek aan de Leidsche vaart, tusschen Leiden en Haarlem, waar hij in 1773 nog woonde, toen hij tot Lector der natuurlijke geschiedenis aan de Leidsche Hoogeschool benoemd werd, welken post hij den 1sten November van dat jaar aanvaardde met eene redevoering: *de antiqua et nobili urbe Lugduno Batavorum, suo situ ad Historiae Naturalis delicias et exercitium opportunissima.*

Er bestaat bij de schrijvers over het leven van Berkhey, eene onzekerheid omtrent 's mans verdere lotgevallen. Hij geraakte buiten Leiden, en woonde aan de zoogenaamde Spanjaardsbrug onder Leiderdorp. Wanneer dit plaats had is even onbekend als de tijd wanneer hij als Lector aftrad. Daar evenwel Simon Speyert van der Eyk in 1796 tot Lector der natuurkunde en hoogere wiskunde aan de Leidsche Hoogeschool werd aangesteld, mogen wij veilig aannemen dat hij in laatstgenoemd jaar Leiden zal verlaten hebben. Hij had van 1780 tot 1787 een belangrijk deel gehad aan de geboortenissen des tijds, en zijne gehechtheid aan het toenmaals verguisde huis van Oranje wikkelde hem in moeijelijkheden en in een kostbaar proces, waardoor hij in zeer bekrompene omstandigheden geraakte en in 1789 zijne uitmuntende verzameling boeken en rariteiten moest verkoopen. De Catalogus er van ziet het licht.

In het jaar 1807 woonde Berkhey weder te Leiden, en zijne woning stortte bij de geduchte ramp op den 12den Januarij van dat jaar ter neder, terwijl hij zelf, ofschoon onbezeerd, van onder het puin werd weggehaald. Na dien ramp woonde hij eenigen tijd op het Huis ten Bosch bij 's Gravenhage en daarna in die stad zelve. Hij woonde vervolgens in zijne herbouwde woning weder te Leiden, buiten de Rijnsburger poort, waar hij zijne laatste levensdagen in behoeftige omstandigheden doorbragt en eindelijk ten huize van zijne dochter, Mejufvrouw Geertje Hoefman, geboren Le Francq van Berkhey, te Leiden den 13den Maart 1812 overleed, en den 16den daarna in de St. Pancras of Hooglandsche kerk in het koor

begraven werd. Hij vervaardigde voor zich het volgende grafschrift:

Hier ligt het sterflijk deel van Jan le Francq Berkhey
Hij leefde en stierf getrouw voor Leydens Burgerij,
Zijn leer was de Natuur, zijn Dichtgeest vrank en vrij
Tot nut van 't Algemeen en Hollands Maatschappij.

Reeds in zijne jongelingsjaren was Berkhey een beoefenaar der dichtkunst. Er zijn zeker geen dichters te noemen, wier voorbrengselen zoo zeer geroemd zijn door tijdgenooten dan de zijnen en nogthans dien roem zoo weinig verdienen. Niet te ontkennen is het, dat hij iets oorspronkelijks bezat en niet ontbloot was van talenten, maar even zeker is het, dat hij als dichter althans dien uitbundigen lof niet verdiende, en dat, zoo er al in sommige verzen gloed, goede gedachten, gelijkvormigheid van stijl en zuiverheid van taal en spelling voorkomen, men die aan de beschavende hand van anderen te danken heeft. Daarentegen had Berkhey als natuurkundige en beoefenaar der geschiedenis onmiskenbare verdiensten, en was hij daardoor met de edelste vernuften van zijnen tijd bevriend. Er bestaan ook van hem eenige teekeningen en schetsen, meest van natuurkundige voorwerpen, die zeer naauwkeurig zijn.

Berkhey was gehuwd met Gerritje van Nier, die hem, behalve de reeds genoemde dochter, nog twee kinderen schonk. Dit huwelijk werd in 1761 ontbonden. Meer dan vijf- en twintig jaren woonde hij vervolgens te zamen met Hester Diedering, bij wie hij zeven kinderen verwekte. Hij deed in 1788 eene vruchtelooze poging om met deze vrouw een wettig huwelijk aan te gaan. Zijne afbeelding, door Pothoven in 1771 geschilderd en door Houbraken gegraveerd, vertoont ons zijn regt mannelijk gelaat. Zijne wezenstrekken waren grof en hij bezat een zeer levendig oogopslag van onder zware wenkbraauwen. Hij was voorts rustig van gestalte en breed van schouderen. Als mensch was hij aangenaam en vrolijk en vol van natuurlijke invallen en aardigheden, terwijl men in zijne gesprekken eene rondheid en geestigheid moest bewonderen, verre verwijderd van alle gemaaktheid en trotsch. Met dat al had de man ook zijne gebreken, en aan dezen mogen wij gewis toeschrijven de vele rampen en teleurstellingen, die hem hier beneden te beurt vielen. Hij bezat een heftig en eigenzinnig karakter, waardoor hij was blootgesteld aan vele onaangenaamheden. Met den dichter Nomsz voerde hij een hevige en bittere strijd. De Heer F. van Lelyveld, die eene prijsvraag had uitgeschreven over het golven stillend vermogen der olie en traan, greep hij in publieke geschriften met eene hevigheid aan, die de wetenschap onwaardig was, terwijl hij ook tegen de koepokinënting met bitterheid ten strijde trok.

Voor zoover ons bekend is bestaat er nergens eene lijst van 's mans menigvuldige geschriften, die met en zonder zijn naam, en dan met zijne zinspreuk: *Vrank en Vrij*, het licht zagen. Wij hebben getracht daarin te voorzien door de zamenstelling der hier volgende opgave, die wij echter niet als geheel volledig willen doen doorgaan.

't Bataafsch Athene; in drie Herderskouten, Leid. 1760. 8°; 2de druk vermeerderd, ald. 1766. 8°.

Verhandeling over de beste middelen, om onze landen zoo hooge als lage elk naar zijn' aard, ten meesten voordeele aan te leggen. Met goud bekroond door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem in 1763 en in hare werken opgenomen.

Claudius Civilis, Hersteller der Bataafsche Vrijheid, treurspel, Amst. 1764. 8°.

Het Rhynlandsch Wedspel in verscheiden Landgezangen, ter gelegenheid van de Intreede van Z. D. H. Willem V *binnen Leyden*, ald. 1766. 8°.

De Amsteldamsche Schouwburg verheerlijkt door het treurspel Leo de Groote, opgesteld door Mejuffvrouw J. C. de Lannoy (1767).

Het Huwelijk van Telemachus en Antiope, in Ithaka — ter gelegenheid van de luisterryke receptie van Hare Doorluchtige en Koninglyke Hoogheden, de Prinse en Prinsesse van Oranje en Nassau, in Amsterdam, den 30sten van Bloeimaand 1768, Amst. 1768. 8°.

Hekeldigt voor den Heere J. Nomsz, ter afgedwongen verdediging van L. F. v. B. (met narigt in proza). *Gedrukt voor den Schrijver*, 1769. 8°.

Wintersche Tegenzang, uitgebreider, en zoo als dezelve aan den Philosooph No. 154 *gezonden is, voorgesteld. Gedr. voor den Schr.* 1769. 8°.

Het Orakel in den Tempel der Nederduitsche Dichteren, of de Kunstvriend van J. le F. v. B., M. D. Leid. 1769. 8°.

Zotsklap voor de naamlooze Cabale van lasteraars van J. le Fr. v. B. of de zoogenaamde Verdedigers des Heeren Nomsz, wegens Zoroaster, en tegen het Hekeldicht van Akakiades, L. F. v. B. enz. Eerste en allerlaatste stukje, gedr. voor den schr. 1769. 8°.

Natuurlyke Historie van Holland, Amst. 1769—1778. 8°. 6 deelen. met pl. In het Fransch vertaald, Bouillon 1781. 4 dln.

Leidens Burger-traanen op de grafzerken der Edele groot-Achtbaare Heeren vaderen Mr. Johan van der Marck, enz. Leid. 1771. 8°.

Brief aan Baster, over een hard geschaald eij van een zeehoorn, met afbeelding. Geplaatst in de *Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen*, Middelb. 1773. 8°. D. III. bl. 576.

De lof der dankbaarheid, in 1773 bekroond door het Haagsche Dichtgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt* en in het 1ste deel van deszelfs werken opgenomen.

Proeven van het vermogen der Nederduitsche Dichtkunst tot schikking der maatklanken. Geplaatst in de Werken van het Leidsche Dichtgenootschap: *Kunst wordt door Arbeid verkregen*, 1ste deel bl. 233.

Het verheerlijkt Leyden bij het tweede Eeuwgetijde van deszelfs heuchlijk Ontzet in den jare CIↃIↃLXXIIII. *In dichtmaat uitgesproken in de Gasthuiskerk dier stad, op den 4den van Wijnmaand*, MDCCLXXIV, ald. 1774. 8°.

De voordragt van dit dichtstuk veroorzaakte eene schier onbegrijpelijke indruk. Het gansche gehoor eener volgedrongen kerk hong aan 's mans lippen, en elk door hem uitgedrukt gevoel ging als een elektrieke schok aller harten door. Als een bewijs van de groote geestdrift door hem opgewekt, verhaalt men, dat, toen hij met het hem eigen vuur de volgende regels uit genoemd dichtstuk hooren deed:

Zoo de afgunst nog op Leydens welvaart mikt,
Blijv' de eerste kogel voor mijn Leydschen kop geschikt.

een eenvoudige wever, onder het afnemen van zijn hoed of muts, uitriep: »en de tweede voor den mijnen." Ook na het gehoor was aller mond vol van 's redenaars lof en ieder verspreidde denzelven langs de straten van Leiden.

Dankbetuiging aan den Nederlandschen Dichter J. de Kruiff, voor zijne beschaving en verbeteringen gebracht in het Verheerlijkt Leiden, enz. Leid. 1775. 8°.

Versen en Gedichten voor het Genootschap Veniam pro Laude — en Leyden verrukt op het tweede Eeuwgetijde der Hollandsche Hoogeschoole, Zinnespel.

Beiden maken te zamen uit het 7de deel der *Gedichten en Tooneelstukken* van genoemd genootschap, Leid. 1775. 8°.

Ernstige berisping en aanmerkingen op de Berigten en Prijsvragen over het storten van Olie, Traan en Teer, voorgesteld door Frans van Lelyveld, Amst. 1775. 8°.

Het vernederd en verheerlijkt 's Gravenhage. Eeuwzang, Amst. 1776. 8°.

Gedichten, Amst. 1776—1779. 8°. 2 deelen.

Vriendentraanen bij het sterfbedde van J. C. Schütz, en Narigt waarin eenige bijzonderheden over den auteur, Leid. 1778. 8°.

De lof der Christelijke Weldadigheid, Amst. en Leid. 1778. 8°.

Beschrijving van een aanmerkelijke Snaphaan, met het wapen en spreuk des Heeren van der Does Noortwijk, van Ao. 1573, enz. *benevens twee stukken Geschut, gevonden in de verlatene Legerschantzen der Spanjaarden*, enz., Leid. 1778. 8°.

Nieuwe uitgave der *Kaart van Joost Jansz.*, 1778. Opgedragen aan de Staten van Holland en West-Friesland, met *Noodig Berigt over die Kaart.* Amst. 1778. 8°.

De Poëtische Snapper, 1778.

Verhandeling over het Nationaal gebruik der turf- of houtassche in Holland, of onderzoek in hoeverre dezelve tot algemeen gebruik, al of niet in onze provintien nuttig is, Amst. 1779. 8°.

Zinspelende Gedigjes op de geestige Prentjes, geëtst door P. de Mare, Leid. 1779. 8°. m. pl. 2de druk. Amst. 1806. 8°.

Gouden Jubelzang, Leid. 1779. 8°.

Natuurlijke Historie voor kinderen, ingerigt naar de uitgave van G. C. Raaff, verbeterd en vermeerderd en in samenspraken overgebragt, Leid. 1780. 8°. 3 deelen met pl.

Proeve eener aanleiding tot de Nederduitsche Taalkunde, door J. C. Schutz, uit deszelfs handschrift medegedeeld door J. le Francq van Berkhey. Overgedrukt uit *Brender a Brandis, Taal-, Dicht- en Letterk. Kabinet*, Amst. 1781. 8o.

Vaderlijk afscheid en getrouwen raad van een welmeenend eendragtsburger aan zijn zoon, gereed om voor het vaderland, vrijheid en godsdienst op 's Lands vloot van oorlog te dienen, Amst. 1781. 8°. 3 maal herdrukt in hetzelfde jaar.

Dit afscheid was gerigt aan zijnen natuurlijken zoon Evert Joannes, die kort daarna den zeeslag op Doggersbank bijwoonde en van daar teruggekomen, met zekeren post bekleed, naar Oost-Indië vertrok, en van wien later verder niets vernomen is.

De Oranje-boomen — door Frank en Vrij, met vervolgen, (1782).

Eerbare proefkusjes van Vaderlandsch Naïf en de Arkadische vrijerijen van Dichtlief en Gloorroos, Amst. 1782. 8°.

De Zeetriumph der Bataafsche Vrijheid op de Doggersbank, m. pl. Amst. 1782. 8°. 2 deelen.

Vaderlandsche bijzonderheden, Amst. 1785—1787. 8°. 3 deelen.

Cronyke der Stad Leyden, 1783.

Aan mijne Mede-burgeren.

Dit stukje kwam in 1783 te Leiden uit bij gelegenheid van eene aldaar ontstaande oneenigheid tusschen den krijgsraad en de leden van het Vrijcorps. Over hetzelve vielen klachten, en Berkhey werd deswege door Curatoren der Hoogeschool, voor den tijd van zes weken, in zijne dienst als Lector geschorst, met inhouding van de daaraan verknogte voordeelen.

Beredeneerde aanmerking over den tegenwoordigen toestand van Land- en Lugtgesteldheid in zijn vaderland, Leid. 1783. 8°.

De Leydsche Stedemaagd en haeren getrouwen burger, Leid. 1786. 8o.

De toren van de Leydsche saai- of festijnhalle andermaal sprekende ingevoerd. Met aanteek., Leid. 1807. 8°.

De politieke Hollandsche Koemarkt, Leid. 1787. 8o.

Verzameling van Leydsche Keur- en Hekeldichten van een echten vrank en vrijen ouwerwetschen Patriot met een bekorte sleutel van 1783 tot 1788. (Leid. 1788). 8°.

Dichtmatige redevoering over de pligten der Weezen, met geschiedkundige aanteekeningen, Leid. 1789. 8°.

De koopzaal van het Oude-Zijds Heeren-Logement te Amsterdam, in dichtmaat, Amst. 1790. 8°.

Het feestvierend Leyden, Leid. 1793. 8o.

Vergelyke aanmerkingen der waarneemingen, door kundige, onderzoeklievende mannen in de voorige veesterften, geboekstaaft, tegens die, welken in het Rapport wegens den staat der veeziekte zijn waargenomen in de Maand December 1796 in de Landen tusschen Maas en Waal, en den Lande van Cuyk door S. J. Brugmans, thans vrijmoedig beoordeeld, z. pl. 1797. 8o.

Jock en ernstige akademische Vertellingen mijner Jeugd, Leid. 1798. 8o.

(Onder den naam van Janius Laconicus Franco Batavus). *De Bataafsche Menschlykheid, of de gevolgen der Tweedracht, betoogt uit de rampen van het Vaderland, in 562 scherp dichterlyke sluitvaerzen en rondborstige vraegen, naar de Rechten van den Mensch, voor de tribune der Eendragt*, Leid. 1801. m. pl. 8°.

Natuurkundige vergelykingen ten betooge, dat men de zoo veel geruchtmakende koepokken te houden hebbe voor een soort van etterblynen en blaaren, die alom, inzonderheid in ons vaderland by de landlieden bekend zijn onder den naam van de blaar, met aanmerkingen en waarneemingen over deze stof en over derzelver inënting, Leid. 1801. 8°. 2 stukken.

De menschelykheid van een Leydschen Kuiper, Leid. 1803. 8°.

De Haagsche parade of de promotie door politiek vaderlands vernuft, Leid. 1803. 8°.

Ernstige en boertige (dichtmatige) *Vertellingen mijner Jeugd, ware origineelen*, Leid. 1804. 8o.

Vrymoedige en welmeenende voorstellingen, om te kunnen dienen ter overweging van een ontwerp ter stichting van eene veeartsenykundige schoole in ons gemeenebest, Haarl. 1804. 8°.

De Leydsche Spinster, Leid. 1804. 8°.

Bloemhert, hofzang voor de vaderlandsche Flora, Haarl. 1804. 8o.

Natuurlyke historie van het Rundvee in Holland, Leid. 1805—1811. 8o. 6 stukk. m. pl.

Lijkgedachtenis van Zijne Doorluchtige Hoogheid Prins Willem den Vijfde, Amst. 1806. 8o.

Dit dichtstuk werd met Aanteekeningen ter opheldering door Mr. W. Bilderdijk uitgegeven. Eenigen tijd geleden heeft Dr. A. de Jager, uit het handschrifft des dichters voldoende aangewezen hoe zeer dit gedicht door Bilderdijk beschaafd of liever hervormd is geworden.

Oud Hollands Vriendschap, gevolgd van Utrechts Eeuwschets, Leid. 1807. 8°. m. pl.

Gedenksteenen der dankbaarheid voor het herbouwd huis naast de verwoeste puin van Leiden, op de Koepoortsgraft, 's Hage. 1808. 8o.

Nagelaten gedichten, Haarl. 1813. 8o.

Zie Björnstahl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 396, 397; *Onmiddel. Verv. op Wagenaar*, D. XXIV. bl. 360; Saxe, *Onom. Liter.* T. VIII. p. 219; *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. VI. bl. 270; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 33; *Algem. Konst. en Letterb*, 1812. D. I. bl. 179, 198, 299, 306, 336; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek. op Berkhey;* Loosjes, *de Geest der geschrift. van wijlen J. le Francq van Berkhey*, (Haarl. 1813. 8o) met portr.; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. II. *Toev. en Bijl.*, bl. 276, 277; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. I. bl. 280—291; Nieuwenhuis, *Woordenb.*, D. I. bl. 288—290; de Jong, *Naaml. van Boek. op Berkhey*; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wetensch.*, D. II. bl. 343—345, 623, D. III. bl. 192; ;Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. *Aant.* bl. 241, D. IV. St. II. bl. 366, *Aant.* bl. 364, D. V. bl. 385, D. VII. bl. 125, 227, 258; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.*, p. 28; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 47; *Cat. van Boek. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 123, 124; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 128, 261, b bl. 26, 55, D. II. bl. 121, 122, 534, 2de *Bijv.* bl. 27; Dr. A. de Jager, *Over Berkheys Lijkged. van Willem den Vijfde*, in *Nieuwe reeks van Werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. bl. 139—158; van Leeuwen, *Letterk. Nalatensch.*, bl. 29; *Kron. van 't Hist. Gen. te Utr.*, D. VII. bl. 311; Muller, *Cat. van Boek. over Ned. Geschied. en Plaatsbeschr.*, bl. 9—11, 120, 125, 126.

FRANCO-MENDES (Joseph) werd den 4den Mei 1816 te Amsterdam uit een zeer oud en deftig Israëlitisch geslacht geboren. Reeds vroegtijdig goeden aanleg voor de muziek aan den dag leggende, werd hij door den Amsterdamschen violist Orest Proeger in het vioolspel onderwezen. Later oefende hij zich ook in de compositie en wijdde zich geheel aan de kunst. Reeds op dertienjarigen leeftijd componeerde hij met zijn broeder Jaques, den violoncelist, een duet voor viool en violoncel op motieven uit *la Dame blanche*, welke compositie in druk uitgegeven en zeer geprezen werd. In 1831 reisde hij naar Londen en Parijs en in 1833 bezocht hij met zijn broeder de voornaamste steden van Duitschland, overal de ondubbelzinnigste bewijzen van deelneming in zijn talent inoogstende. Twee jaren later werden twee zijner nog onuitgegevene kwartetten voor twee violen, alt en bas, door de Maatschappij tot bevordering van toonkunst bekroond. In 1836 vestigde hij zich te Parijs, waar hij vooral uit de lessen van den beroemden Ballot veel voordeel trok. Hoezeer een uitmuntend solist, muntte hij echter vooral uit door zijn edelen stijl en door de voortreffelijke wijze waarop hij de meesterstukken der beroemdste meesters in het kwartetspel voordroeg. In 1841 vestigde hij zich weder te Amsterdam en had de eer zich voor Z. M. den Koning en de verdere vorstelijke familie te doen hooren. Kort daarna sleepte eene hevige zenuwziekte hem ten grave en ontrukte hem op den 14den October 1841 aan zijne familie, talrijke vrienden en de kunstwereld, waarvoor hij nog zooveel had kunnen werken.

Zie *Nederl. Muzijk. Tijdschr.* 1841 bl. 174, door ons hier gevolgd.

FRANÇOIS DE VALOIS, Hertog van Alençon. Zie ALENÇON (François de Valois, Hertog van).

FRANÇOIS (B.) leefde in het laatst der zeventiende eeuw en schreef een *Naem-Zonnet op en aen zijn vrient Pieter Verhoek.*

Zie diens *Poëzy*, bl. 338.

FRANÇOIS (Daniel) studeerde in het begin der negentiende eeuw te Leiden in de regtsgeleerdheid, en werd later Procureur

bij het hoog geregtshof te 's Gravenhage. Hij was een vriend en bewonderaar van Bilderdijk, en zelf een man van vele bekwaamheden. Als dichter was hij weinig te roemen, gelijk blijkt uit zijne *Schamele proeven van edele pogingen*, te Leiden in 1804, in 8°. in het licht verschenen.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 163, 164.

FRANCONIS (Theodoricus). Zie PAULI (Theodoricus).

FRANEKERENSIS (Meinardus), of Meinert van Franeker, was aldaar Vicaris en een geleerd man, die omstreeks het jaar 1500 bloeide. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens een dichtstuk, handelende over den togt van de Groningers naar Friesland, getiteld *Groningher Passie*, gedrukt in Visser en Amersfoordt, *Archief voor Vaderlandsche en Vriesche Geschiedenis*, (Leeuw. 1824) D. I. bl. III en Aant. bl. 85.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptor. Frisiis*, p. 128; *Charterb. van Friesland*, D. II. *Voorrede*, bl. 73.

FRANK. Zie de personen van dien naam op FRANCK.

FRANK (Richéus Regnerus Elgersma) werd geboren te Leeuwarden den 18den Augustus 1829. Zijn vader, Pieter Frank, die gedurende zestig jaren de betrekking van muziekmeester en organist te Leeuwarden bekleedde, ontdekte in den zoon reeds vroeg eene groote mate van vatbaarheid voor de beoefening der toonkunst, en deze schoone aanleg werd door de vurige zucht van den jongen Frank, om zich daarin te bekwamen, en door rustelooze studiën zóó gelukkig ontwikkeld, dat hij zich weldra door de vlugheid en juistheid van zijn spel bijzonder onderscheidde. De moeijelijkste stukken voerde hij, op het eerste gezigt, met groote naauwkeurigheid op de piano uit. Doch het orgel was vooral het instrument, hetwelk hij beminde. Ten gevolge van onafgebrokene inspanning en oefening bragt hij het dan ook zóó ver, dat hij in 1843, nog geen volle veertien jaren oud, reeds als organist der Doopsgezinde gemeente in zijne geboortestad werd aangesteld, welken post hij, vier jaren lang, met lof vervulde, terwijl hij nu en dan werd aangezocht om zijne talenten bij de inwijding van nieuwe orgels in Friesche dorpskerken te doen hooren. Toen derhalve de betrekking van organist der Groote kerk te Leeuwarden, door het overlijden van zijnen vader, open viel, bestond er geen twijfel, op wien zij zouden worden overgedragen. De jeugdige Frank trad in 1847 als zijn opvolger op, en heeft der Nederduitsche Hervormde gemeente elf jaren lang met zijn uitstekend koraalspel ten dienste gestaan. De orgelconcerten, die hij nu en dan in die kerk gaf, getuigden van zijne toenemende vorderingen, zoowel in het componeren van sonaten, fuga's en variatiën, in de praktische behandeling van het voortreffelijke speeltuig, dat aan zijne zorgen was toevertrouwd. Indien hem een langer leven ware vergund geworden, zou eene buitenlandsche reis, waarbij hij zich voorgenomen had tijdelijk te Leipzig en elders te verblijven, zijn kunstvermogen gewis nog tot hoogere volkomenheid gebragt hebben: want hij had meest alles aan eigene vorming te danken. Bij zijne groote bekwaamheden paarde hij eene ongeveinsde nederigheid en beminnelijke bescheidenheid, die hem over andere kunstenaars steeds met lof deed spreken en zijne eigene verdiensten in de schaduw stellen. Frank overleed te Leeuwarden op den 6den October 1858 en liet bij allen, die hem persoonlijk gekend hebben en zijn vroegtijdig afsterven betreuren, de nagedachtenis van eenen onberispelijken wandel achter.

Zie *Leeuwarder Courant*, van 8 en 12 October 1858; *Caecilia, Muzik. Tijdschr.* van 15 Octob. 1858. N°. 20. bl. 182, 183.

FRANK VAN BORSELEN. Zie BORSELEN (Frank van).

FRANKEN. Zie de personen van dien naam op FRANCKEN.

FRANKENA (Abel) was waarschijnlijk een zoon van Johannes Frankena, Grietman van Ooststellingwerf, van 1550 tot 1568, en werd geboren te Oosterwolde, een dorp in die Grietenij. Hij was een der eerste predikers der gezuiverde leer in Friesland en schijnt zich bepaaldelijk in de Grietenij van Ooststellingwerf met de verkondiging van het Evangelie te hebben bezig gehouden. Bij de algemeene vervolging om het geloof vlugtte hij in 1567 naar Emden, en was althans in 1578 daar tegenwoordig bij het gesprek, dat met de Doopsgezinden gehouden werd. Bij de herstelling der burgerlijke en godsdienstige vrijheid in Friesland trad hij de politieke loopbaan in en werd van de Friesche Staten in verscheidene gewigtige betrekkingen gebruikt. Zoo werd hij in 1580 naar Groningen en de Ommelanden gezonden, om met de Staten van dat gewest over 's lands veiligheid te beraadslagen. Hij werd door Rennenberg, die kort daarop afvallig werd, gevangen genomen, omdat een bode aan hem, door de Staten van Friesland aan hem afgezonden, door Rennenberg was aangehouden, en deze, uit de brieven van Frankena, gevonden had, dat het bevel over zijne afdeeling aan Barthold Entens was opgedragen. Frankena, het ergste vreezende, was, door het springen uit een venster, ontsnapt. In het volgende jaar werd hij Gedeputeerde uit de Staten van Friesland en met die benoeming, namens Menso Alting, door Dr. Otto Swalue geluk gewenscht. Als zoodanig hielp hij op eene dringende wijze het staatsbesluit nemen tot de oprigting eener Akademie te Franeker, en hij hield bij de oprigting zelve, op den 29sten Julij 1585, in der Staten naam, eene Latijnsche aanspraak, die ons door Winsemius in die taal en door Foeke Sjoerds vertaald is medegedeeld. In 1596 was hij lid van het gezantschap door de Staten aan Koningin Elizabeth van Engeland gezonden, om over de door haar voorgeschotene gelden, ten behoeve van den gevoerden oorlog, te handelen, en in 1600 ontmoeten wij hem voor het laatst bij de afgevaardigden uit de Algemeene Staten, die het Nederlandsche leger tot Ostende vergezeld hadden, en aldaar het lot van den strijd bij Nieuwpoort verbeidden. Zijn verder levenslot is ons onbekend.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XIV. bl. 166. (185), B. XXXIII. bl. 244. (63); Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 762, 763; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 845; Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.* D. II. bl. 343, 505, 573—575; Engelsma, *Volglijst van Pred. onder de class. van Zevenwouden*, bl. 247, 248; Ypeij en Dermout, *Geschied. van de Herv. Kerk in Nederl.* D. II. Aant. bl. 33, 34; (Schuller tot Peursem) *Verz. berigt. omtr. de krijgsbev. bij Nieuwpoort.* bl. 74.

FRANKENDAAL (Nicolaas) waarschijnlijk gewoond hebbende te Amsterdam, plaatste in 1747 eenige niet onverdienstelijke bijdragen in de *Dichtkundige Lauwerbladen* voor Z. D. H. W. K. H. Friso, *Den Tempel der Vrede*, en andere dichtverzamelingen van dien tijd. Door den heer Kramm is een teekenaar en graveur vermeld die dezelfde naam droeg en te Amsterdam in 1775 bloeide.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRANKS (Cornelis), of Francx, was vroege secunde of tweede persoon op Ambon en werd in 1672 tot achttiende Landvoogd der Moluccos benoemd. Zijne regering aldaar leverde niets bijzonders op. Hij overleed den 15den Junij 1674.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitg.) D. I. bl. 492, 493, 499, 540. D. II. bl. 634.

FRANS BALTENSZ. Zie BALTENSZ (Frans).

FRANSEN (Willem) was een messenmakers zoon uit 's Gravenhage, die in dienst was van Meester Joriaan of Jurriaan, Hollandsch vuurwerker gedurende de belegering van Ostende door de Spanjaarden, en die gedurende dat beleg dertien malen *seer dapperlick ghewont gheweest is*.

FRANSEN VAN ECK (Cornelis). Zie ECK (Corneis Fransen van).

FRANSOYS (Jasper) schreef:

Korte onderwijsinghe des fondaments der Nederduytsche Orthographie, 's Hertogenb. 1591.

Zie *Overijss. Alm. voor oudh. en lett.* 1853. bl. 213.

FRANSSOON (Jan), of Fransz. schreef:

Giertje Wouters, kluchtspel, Amst. 1623. 8°. 3de druk ald. 1640. 8°.

Hij vervaardigde ook eenig lofregels in het *Stamboek van Joh. Koerten*.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* Heringa, *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl 102.

FRANSZOON (Wouter, Balthen of Baltus), vader van den beruchten onzinschrijver Frans Baltensz, van wien wij vroeger gehandeld hebben. Hij was vroeger schipper te Dordrecht en naar het getuigenis der meeste geschiedschrijvers kwam hij met Lumey uit Engeland en nam hij als Watergeus deel aan de inneming van den Briel in 1572. Hij vertrok naar die stad met zekeren Hendrik van Hazeldonk, na overleg met de voornaamste Prinsgezinde ingezetenen, buiten weten van den Magistraat, met het doel om, zoo zij voorgaven op last van den

Prins van Oranje, krijgsvolk in Dordrecht te brengen. Later, bij den omkeer dier stad, lag hij met zijn schip op de rivier en had gemeenschap met zijne stadgenooten. Hij woonde later aldaar en was ouderling bij de Gereformeerde gemeente.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265); van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 234; Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 52.

FRANSZOON (Zeger), afkomstig van Medenblik, had het bevel op een door Alva uitgerust oorlogschip van honderd vijftig lasten, waarmede hij en al zijn volk tot de Watergeuzen overging. Hij werd den 16den Februarij 1572 op Koninklijk bevel wegens zeeroverij ingedaagd. Verder is er van hem niets bekend. Aan den aanslag op Dordrecht in 1571 moet hij mede deel gehad hebben.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. V. bl. 334 (241); van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 72, 235; *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. V. bl. 40, 156.

FRANTZEN (Johannes), geboren te Leiden, werd eerst Predikant te Bemmel in 1773, daarna in 1777 te 's Hertogenbosch, waar hij in 1780, ter vervanging van Johan Carel Palier, Hoogleeraar in de godgeleerdheid werd. Hij vertrok in 1783 als Predikant naar Groningen, waar hij den 19den October 1785 overleed.

Frantzen verwierf zich door zijne populaire predikwijze eenen wijdklinkenden roem. Als leerling van den vermaarden Hollebeek volgde hij diens predikmethode op zulk eene ongedwongene manier, dat alles, wat de tekst, of de waarheid, hetzij ze dogmatisch, hetzij ze zedelijk ware, daarin begrepen, hem aanbood, naar de gemeene vatbaarheid ontwikkeld, en niet zonder sterke inspanning van toon en gaven op het hart werd toegepast, hetwelk bij velen zich onwillekeurig opende. Bij de meeste jongelieden, welke tijdens zijn verblijf te Groningen, aldaar in de godgeleerdheid studeerden, ontstak hij eene brandende geestdrift om hem te volgen, en hij had alzoo eenen hoogstbelangrijken invloed op de vorming van de uitmuntende predikers die na hem optraden. Leerredenen heeft Frantzen in druk niet nagelaten, doch zijne wijze van voordragt kan vrij wel worden opgemaakt uit zijn, den leeslust zeer onderhoudend, werk getiteld:

De Heuglyke verwachting van het Joodsche Volk in XX *Vertoogen, naar het redenbeleid van Apostel Paulus in het Elfde Hoofdstuk van zijnen Brief aan de Romeinen*, Leid. 1783. 8°.

Dit werk, aan Hollebeek, zijnen meester, opgedragen, viel eene hoogst gunstige beoordeeling te beurt.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1773. a. bl. 604, b. 656; *Vaderl. Letteroef.* 1784. bl. 229; *Nieuwe Ned. Bibl.* 1786, D. VI. bl. 220; Ypeij, *Kerk. Geschied. van de 18de eeuw*, D. VIII. bl. 659, 690; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 71, 72, *Aant.* bl. 16; *Naaml. der Pred. van Gron.* achter de *Orde der feest- en lijdenstekst. ald.* bl. 136; Hermans, *Geschied. der Illustr. en Latijnsch. Scholen te 's Hertogenb.* bl. 35, 36.

FRANTZIUS (David), geboren in Drenthe, was de zoon van Petrus Karsten en Judith Frantzius en genaamd naar zijnen grootvader van moederszijde, David Frantzius, predikant te Echten en Hoogeveen. Zijne ouders vroeg verloren hebbende, werd hij opgevoed door zijnen oom Cristianus Frantzius, predikant te Zuidwolde in Drenthe. Eerst voor den koopmansstand bestemd, besloot zijn oom hem wegens zijne leerlust en vlugheid eene geleerde opvoeding te laten geven. Na de Latijnsche scholen te Meppel en elders doorloopen te hebben, ging hij naar de Hoogeschool te Groningen en daarna te Utrecht, waar hij tot Meester der vrije kunsten en Doctor der wijsbegeerte werd bevorderd. Hij werd in 1706 predikant te Staphorst, ging van daar in 1708 naar Raalte en werd in Maart 1742 beroepen tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte te Groningen, waar hij reeds den 17den October van dat jaar overleed in den ouderdom van 64 jaren. Hij was gehuwd met Anna ten Heuvel, dochter van den koopman Johannes ten Heuvel, die in 1728 overleed, na hem zes dochters en een zoon, die volgt, te hebben geschonken.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1742. a. bl. 364, 460, b. bl. 90, 620; Brucherus, *Gedenkb. van Stad- en Lande*, bl. 338; Moonen, *Naemketen der Pred. in Overijss.* bl. 71, 72; het Academisch Programma bij zijn overlijden uitgegeven.

FRANTZIUS (Johannes), zoon van den voorgaande, geboren te Raalte, werd, na zijne bevordering tot proponent, beroepen te Blokzijl in 1735, waar hij den 22sten December 1758, in den ouderdom van 46 jaren, overleed. Hij schreef:

Uyt den Hemel na zijn dood sprekende tot bemoedinge van zijne Gemalinne, Haare Koninklyke Hoogheid Anna, *Kroonprincesse van Groot Brittannien, en Gouvernante der Unie, en van zijne Moeder Haare Doorlugtige Hoogheid* Maria Louise *van Hessen Cassel, of Troostbrief aan die twee Princessen, wegens het smertelijk overlijden van W. C. H.* Friso *Prince van Oranje* enz. Amst. 1752. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1735. a. bl. 124, 248, 381, 1759. a. bl. 109; van Abkoude, *Lijst van Acad. Redenv. enz. bij het overlijd. van W. C. H. Friso*, bl. 26.

FRASER (John), een Schot, die te Amsterdam in 1672 in hechtenis geraakte, en bekende dat hij door de Engelsche regering was omgekocht, en de noodige maatregelen daartoe reeds genomen had, om 's lands schepen te Amsterdam en elders in den brand te steken. Hij werd geradbraakt, met een bos stroo in het aangezigt geblakerd en gewurgd.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 769; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 286; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 210.

FRAUEN (A.) was een zeer verdienstelijk beeldhouwer, die te Amsterdam in 1756 vervaardigde het kunstig beeldhouwwerk van den fraaijen marmeren Predikstoel in de Groote Kerk te Dordrecht.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRAUENDORF (Johan Christiaan) werd geboren te Colditz in Meissen den 15den Julij 1693, was eerst onderwijzer der kinderen van den Ambtman Welings te Pewsum in Oostfriesland, verliet in 1717 de Luthersche kerk en ging tot de Hervormde over, was daarna vier jaren onderwijzer aan de Latijnsche school te Wener en gaf een werkje in het licht ter beantwoording der vraag: hoe men de Jeugd de Latijnsche taal het best leeren konde. Hij werd den 24sten April 1723 predikant op het eiland Nesserland in Oost-Friesland en in 1726 Praeceptor van de Latijnsche school te Enkhuizen, in 1728 Garnizoens-Predikant te Namen en vertrok in 1735 als eerste Predikant der kolonie Berbice, alwaar hij den 23sten October van dat jaar zijne intrede deed. Wanneer hij stierf is niet bekend. Hij schreef:

Eerste Biddags-Predicatie te Rio de Berbice, benevens een korte Historie van dat land, Amst. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1726. b. bl. 627, 729. 1735. a bl. 723, 1736 a bl. 380, b bl. 625; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Reershemius, *Ostfr. Prediger Denkmal*, bl. 114 der eerste uitgave.

FRAXINUS (Libertus) was Predikant der Hervormden te Antwerpen en vlugtte, in 1585 bij het overgaan dier stad aan Parma, naar Holland. De gemeente te 's Gravenhage stelde hem, den 29sten October van dat jaar, tot haren derden leeraar aan en hij vertrok van daar den 31sten October 1606, bij leening, naar den Briel, van waar hij in 1613 weder naar de gemeente van 's Gravenhage terugkeerde. Hij was gehuwd met Heylwig Heymans, weduwe van Hendrik van den Corput, predikant te Dordrecht. De tijd van zijn overlijden is niet bij ons bekend.

Libertus Fraxinus was in zijn tijd een zeer geleerd, geacht en invloedrijk predikant. Niet alleen dat aanzienlijke gemeenten, zoo als Vlissingen en Dordrecht, hem, ofschoon te vergeefs, tot zich riepen, maar hij werd ook in belangrijke kerkelijke aangelegenheden gebruikt. Zoo was hij in 1586 lid van de op last van den graaf van Leicester te 's Hage bijeen geroepene synode, waar mede door hem de Nederlandsche Geloofsbelijdenis werd goedgekeurd en onderteekend. Zoo trok hij in 1593 met genoemden Hendrik van den Corput naar Utrecht, om de twist in de kerk aldaar bij te leggen. Desgelijks werd zijne hulp ingeroepen, om met Helmichius en anderen de geschriften van Herberts te beoordeelen. Hij behoorde tot de contra-Remonstranten, nam als zoodanig deel aan de in 1611 gehoudene conferentie te 's Gravenhage en werd in dat jaar door de Staten van Holland, met nog vijf andere gedeputeerden van de synode, uitgenoodigd, om Conradus Vorstius, beroepen Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, en van onregtzinnigheid beschuldigd, te onderzoeken; ten gevolge van dat onderzoek raadde hij ook diens toelating ten ernstigste af. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXX. bl. 729 (43); Soermans, *Kerkreg. van Zuidholl.* bl. 109, 128; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 34; de Riemer, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, D. I. bl.

333, 334, 406; W. te Water, *Tweede Eeuw-get. van de Geloofs-belijd.* bl. 79, 80; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 93, 94; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 158, 223, 256; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VIII. p. 391; *de Navorscher,* D. VI. bl. 160, 245. D. IX. bl. 174; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 52; Muller, *Bibl. van Pamfl.* D. I. bl. 117, 118.

FRAYERE (H.) teekende als afgevaardigde van Doornik de Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *de Unie van Bruss. in* 1577, bl. 205.

FREDEMAN DE VRIES (JAN). Zie VRIES (JAN VREDEMAN DE)

FREDERIK I, of van Adelen, achtste Bisschop van Utrecht, werd te Sexbierum, nabij Franeker, geboren. Hij was afkomstig uit het oude Friesche geslacht van Adelen en als achterkleinzoon van Radboud I, uit koninklijk bloed gesproten. Zijn vader was Adelbricus van Adelen en zijne moeder Kronovella genaamd. In deugd en godsvrucht opgeleid, werd hij door Rixfridus, Bisschop van Utrecht, tot geestelijke gevormd, en, toen deze overleed, op verlangen van Keizer Lodewijk *de Vrome* in deszelfs plaats gesteld. De tijd wanneer dit geschiedde, is onzeker. Wij vermeenen het naast aan de waarheid te zijn, door hen te volgen, die zijne verheffing omstreeks het jaar 828 stellen. Niet dan na herhaalde weigering nam Frederik den hem opgedragen bisschopsstaf aan, dien de Keizer hem zelf aanbood, waarna hij onder het juichen der menigte werd ingewijd. Hij vestigde zijnen zetel te Deventer, omdat de Denen meester van Utrecht waren.

Onmiddellijk na zijne wijding werd aan Frederik door den Keizer opgedragen, om Zeeland, en bijzonder het eiland Walcheren, te bezoeken en de schandelijke overblijfselen uit het heidendom uit te roeijen. Vooraf had hij reeds het oog op de noordelijke deelen van zijn kerkelijk gebied geslagen, en daarheen leeraars gezonden, om de sporen der oude godsdienst uit te wisschen. In Walcheren ontmoette hij eenen geweldigen tegenstand, maar zijn ijver werd hierdoor des te meer aangevuurd, en noch bedreigingen, noch gevaren waren in staat hem van zijn heilig werk te doen afzien. Zijne vermaningen en bestraffingen hadden dan ook eindelijk het gewenschte gevolg en het volk werd tot boete gebragt. Minder gelukkig slaagde Bisschop Frederik in Friesland, werwaarts hij zich, na zijn verblijf in Walcheren, begeven had, met oogmerk om de aldaar gekoesterd wordende gevoelens, welke omtrent het leerstuk der Drieëenheid afweken, weg te nemen. Ondanks zijne onvermoeide pogingen kon hij zelf de Friezen tot geene andere geloofsbegrippen brengen, maar slaagde daarin toch eindelijk door de hulp van Odulphus, toen kanonik van St. Salvator te Utrecht, waarna hij eene door hem opgestelde geloofsbelijdenis aan de pastoors van zijn bisdom deed bezorgen, die driemaal daags moest worden voorgelezen, en waarin het navolgende geleerd werd: de Vader is eeuwig, de Zoon is eeuwig, de Heilige Geest is eeuwig. Er is onderscheid tusschen de personen, maar de natuur is één. De Vader, de Zoon en de Heilige Geest zijn almagtig. De naam is wel drievoudig, maar de kracht en magt zijn één. De Zoon is uit den Vader op eene onbegrijpelijke wijze geboren; de Heilige Geest komt op eene onbegrijpelijke wijze voort van den Vader en den Zoon. Het is ééne magt, die niet vermeerdert, maar die eeuwig en onverdeeld blijft. Het is ééne gemeenschappelijke oppermagt, een Rijk zonder einde, eene eeuwigdurende glorie, die alleen schept, alleen zonden vergeeft en het Hemelrijk schenkt."

Na zijn vertrek uit Friesland bezocht Frederik de overige gewesten van zijne kerkvoogdij, en ging met ijver voort de christelijke leer overal te bevorderen. Zoowel de geestelijke als de wereldsche belangen zijner onderdanen vonden in hem een krachtig beschermer. Zijn bisdom werd tijdens zijn bestuur met aanzienlijke goederen vermeerderd, en zijn onverwachte dood was dus een groot en gevoelig verlies. Op den 18den Julij van het jaar 838 werd hij, in de St. Jans-kapel te Utrecht, toen hij zich tot het gebed wilde begeven, door omgekochte booswichten vermoord. Wat tot deze gruweldaad aanleiding gegeven heeft, is niet met zekerheid te bepalen. Vele gissingen worden daarnaar door verschillende schrijvers gedaan. De waarschijnlijkste is, dat Frederik het slagtoffer geworden is van zijnen onvermoeiden ijver, waarbij hij zelfs den Keizer en zijne gemalin niet ontzag. Eerstgenoemde verweet hij, en met regt, het onregt dat hij aan zijne zonen uit het eerste huwelijk deed, ten gevalle van zijnen zoon uit zijne tweede gemalin Judith geboren, en de laatste klaagde hij bij haren gemaal aan, wegens haren gewaanden of wezenlijken misdadigen omgang met Bernard, Graaf van Barcelona. En dat hij als het slagtoffer der wraakzucht van de Keizerin gevallen is, wordt zeker, indien het verhaal waarheid bevat, dat, toen de moordenaars hunne dolken trokken en hem doorstaken, zij uitriepen: »Nu is de Keizerin gewroken op hem, die haar zoo veel verdriet berokkend heeft."

Het stoffelijk overschot van Bisschop Frederik werd in de St. Salvator kerk te Utrecht ter ruste gelegd, en zijn graf met eene tombe gedekt. Door zijne tijdgenooten werd hij om zijne, naar den geest van zijnen tijd, groote verdiensten ten hoogste geprezen en zijne nagedachtenis door de Roomsch Katholieke kerk, op zijnen sterfdag, als die van eenen heilige vereerd. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij staat ook als dichter bekend.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 66; *Batav. Sacra,* D. I. bl. 492—496; van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. II. bl. 37; Sjoerds, *Jaarb.* D. II. bl. 14, 22—26; (van Heussen en van Rijn) *Oudhed. van Friesl.* D. I. bl. 467—470; Blondeel, *Beschrijv. van Utrecht,* bl. 217—223; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik*; Luiscius, *Woordenb. op Frederik*; Westendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 112, 113; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. I. bl. 387—389, 396—398; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 89; van der Chijs, *de Munten der Bisschopp. van Utr.* bl. 9.

FREDERIK II, gesproten uit het Lotharingsche geslacht van Zyrik, drie en veertigste Bisschop van Utrecht, was Proost van St. Pieter aldaar, toen hij in 1317 tot opvolger van Gui van Henegouwen gekozen werd. Hij liet zich te Rome tot Bisschop wijden en verspilde daarmede niet alleen de welgevulde kas, die door zijnen voorganger was bijeengebragt, maar stak zich daar en boven in schulden, om welke te voldoen hij tot nieuwe belastingen zijnen toevlugt moest nemen. De Heeren van Lijnden, van Kesteren, van Ommeren en anderen stonden openlijk tegen hem op, legden het slot Dullenburg of Tollenburg, door Gui gesticht, voor een groot gedeelte in de asch, en plunderden en roofden de karren en wagens van den Bisschop. Frederik nam hierop zijne toevlugt tot Reinoud I, Hertog van Gelder, doch deze vorst werd zelf kort daarna door zijn zoon gevangen genomen. Hierop wendde hij zich tot Graaf Willem III, die hem met eene krijgsmagt onder Jan van Arkel ondersteunde en, na eenige overwinningen behaald te hebben, Frederik met zijne vijanden op voor hem voordeelige voorwaarden verzoende. Maar nu moest Frederik ook gevoelen dat hij, door deze hulp van den Hollandschen Graaf, zich eene groote afhankelijkheid had op den hals gehaald, zoodanig, dat zonder diens toestemming niets door hem mogt ondernomen of vastgesteld worden. In een brief van 1320, later van hem gevonden, bevestigt hij geheime Raden door Graaf Willem aangesteld, en belooft hij 's Graven goedvinden in alles te zullen volgen. Voor het overige is de regering van dezen Bisschop door weinig bijzonders gekenmerkt. Er bestaat van hem een bevelschrift aan zijne geestelijkheid uitgevaardigd, waarin de bepalingen, nopens de kerkelijke tucht, van zijne voorgangers vervat en eenige nieuwe bijgevoegd zijn, die van zijne zorg voor de geestelijke belangen van zijn bisdom getuigen. De Domtoren te Utrecht werd in 1320 of 1321 onder zijn bestuur gegrondvest en in 1382 voltooid. Bisschop Frederik overleed den 20sten Julij 1322 aan de jicht, op het huis ter Horst, en hij werd in de Domkerk te Utrecht begraven.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 169; *Batav. Sacra,* D. II. bl. 313—318; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke,* bl. 36, 37; Sjoerds, *Jaarb.* D. III. bl. 285, 286; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 198; Hoogstraten, *Woordenb.* op Frederik; Luiscius, *Woordenb.* op Friederik; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 61, 62.

FREDERIK III, of van Blankenheim, een en vijftigste Bisschop van Utrecht, was Bisschop van Straatsburg, toen hij, op aandrang van Willem van Gulik, Hertog van Gelder, tot opvolger van Floris van Wevelikhoven, in 1393, gekozen werd. Hij had te voren te Parijs gestudeerd en er zelfs lessen in de regtswetenschap gegeven. Al dadelijk na zijne plegtige intrede binnen Utrecht was hij genoodzaakt het zwaard op te nemen tegen twee Westfaalsche Edelen, Bitter en Jan van Raasveld, van wie het sticht veel overlast had. Hij behaalde in Augustus 1394 eene volkomene overwinning en keerde met grooten buit huiswaarts.

Al de krijgsverrigtingen, waarin Frederik van Blankenheim gewikkeld was, gedurende de dertig jaren van zijn bestuur, kunnen wij hier in het breede niet vermelden. Genoeg zij echter de herinnering, dat hij in 1395, na het sluiten van een verbond met de Friezen en andere naburige staten, te veld trok tegen Reinoud IV, Burggraaf van Koeverden, die een willekeurig bestuur over geheel Drenthe uitoefende, en dat hij dezen op het slot Koeverden belegerde, hem tot de overgave dwong, als krijgsgevangene naar het slot Hardenberg voerde, en met hem den 14den Mei 1397 een verdrag sloot, waarbij Reinoud, na verloop van vijf jaren, afstand deed van alle aanspraak op de heerlijkheid Koeverden en van zijn vroeger regtsgebied in Drenthe. De Drenthenaren, de knevelarijen des Heeren van Koeverden moede, onderwierpen zich gaarne aan den Bisschop, die dan ook bij een open brief hunne aloude regten en voorregten beloofde te handhaven. Hij liet daartoe de oude regten, de wettelijke gebruiken en de gewoonten van Drenthe bijeenzamelen, en verschafte alzoo een blijvenden waarborg voor het behoud van het oude Drentsche Landregt.

De geschillen en vijandelijkheden tusschen Bisschop Frederik en de stad Groningen, die hem als wereldlijk vorst niet wilde erkennen, werden in 1402 door een wapenstilstand van twee jaren geschorst; doch niet eerder dan in 1419 werd Frederik van Blankenheim aldaar, onder zekere voorwaarden, gehuldigd en als wettig Heer aangenomen.

Kort na het sluiten van bovengenoemden wapenstilstand, was de Arkelsche krijg uitgebroken, en ook daarin werd Bisschop Frederik gewikkeld; hij wist echter de partijen tot een vergelijk te treffen, en eene oproerige beweging, door de Arkel's gezinden in 1413 in de stad Utrecht ontstaan, te dempen.

Gedurende de burgertwisten in Holland, ten jare 1416 ontstaan door den dood van Hertog Willem, wist Bisschop Frederik eene onzijdigheid te bewaren, waardoor hij in staat was een hevige opstand, in genoemd jaar te Zwolle tegen zijn bestuur uitgebroken, te bedwingen. In het volgende jaar belegerde hij den weerspannigen dienstman Everwijn van Gutterswijck, op zijn slot te Nienhuis, en zag zich in 1419, zoo als wij gemeld hebben, tot Heer van Groningen aangenomen.

De laatste levensjaren van Frederik van Blankenheim werden mede door het krijgsrumoer verontrust, en deden hem nieuwe lauweren plukken. Hij wist in den met Holland en Gelderland tegen hem uitgebarsten oorlog in 1420 zijnen ouden roem staande houden. De bijzonderheden van dien krijg liggen buiten ons bestek. Op acht en zeventigjarigen leeftijd stelde hij zich in 1421 aan het hoofd van een talrijk leger, en zijne krachtige houding heeft voorzeker niet weinig bijgedragen tot het sluiten van den vrede, hetwelk in Mei 1423 plaats had.

Kort daarop, en wel den 9den October van genoemd jaar, overleed Bisschop Frederik, in eenen meer dan tachtigjarigen ouderdom. Zijn sterven geschiedde niet op het slot Ter Horst of te Vollenhove, maar te Utrecht, dewijl hij op denzelfden dag van zijn overlijden in de Domkerk aldaar begraven is. Dat die begravenis zoo spoedig plaats had of kon plaats hebben, kwam daardoor, dat, zoolang de overledene Bisschop niet begraven was, de Kapittelen niet vermogten te zamen komen ter bezorging van eenen opvolger, en men zijn dood toch wel eenigen tijd van te voren zal hebben zien aankomen, om alles vooraf voor de plegtige begrafenis gereed te maken. Zijn lijk werd in de Domkerk ter aarde besteld en zijne rustplaats met een gedenkteeken voorzien, hetwelk tot heden bewaard is en het volgende opschrift draagt:

Praesul Magnificus de Blanckenheim Fredericus
Nobilis ex genere conditur hoc opere.
Koevert ablatum revocans vi, Drenth Comitatum
Reddidit ecclesiae, Junxerat et patriae
Groninghen pridem refugam, construxit et idem
Holten, et Kuynre, duxit adhaec emere.
Terram Stellingwerf, domuitque cremando Scoterwerf,
Sic nocuit nocuis, profuit innocuis.
Fregit Rynenstein pro demeritis et Eversteyn.
Annis ter decem rexit hic ante necem.
X bis, C que quater, semel M dum scribitur, I ter,
Octobris nono cessit agone bono.

dat is: Het grootmagtige opperhoofd, Frederik van Blankenheim, naar zijn geslacht van adel, wordt onder dit kunstwerk besloten. Het ontroofde Koeverden door geweld terugvorderende, hergaf hij het Graafschap Drenthe aan zijne kerk, nadat hij het weleer weerspannig Groningen ook aan het vaderland hergeven had. Die zelfde versterkte ook Holten en Kuynre, daarenboven begreep hij te moeten koopen het landschap Stellingwerf, en onderwierp zich, door het af te branden, Schoterwerf. Zoo was hij den lastigen lastig en schutte den onschuldigen. Rijnenstein en Everstein sloopte hij naar verdiensten. Voor zijn dood werd het hem vergund dertig jaren te regeren. In het jaar 1423, den 9den October, week hij (door den dood) uit den goeden strijd.

Alle schrijvers wijden uit in den lof van Frederik van Blankenheim, die gedurende dertig jaren met wijsheid en verstand het bisdom regeerde. Hij werd door zijne tijdgenooten een geleerd, voorzigtig en deugdzaam man genoemd en om zijne schoone rijzige gestalte geroemd. Niet te ontkennen is het evenwel, dat het geestelijk welzijn zijner onderdanen hem minder ter harte ging, dan hunne stoffelijke belangen, en dat hij tot het verbeteren der geestelijkheid geene pogingen heeft aangewend. Zijne dapperheid en doorzigt bleken overvloedig gedurende zijne regering, en dat hij een diepen blik had geslagen in de gebeurtenissen van zijnen tijd en in den toestand der maatschappij bij zijn sterven, is op te maken uit de voorspelling der woelingen die het bederf der geestelijkheid zoude te voorschijn roepen; eene voorspelling die niet heeft gefaald.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 202, 203, 222, 225, 226, 235, 236; (van Heussen en van Rhijn), *Oudheden van Gron.* bl. 4, 5, 40, 43, 485, 525; Picardt, *Antiquit. en Annales Drenth.* bl. 303, 304, 305, 307, 436; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke*, bl. 41—43; Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I. bl. 55, 57, 83, 138, 277—279; Sjoerds, *Jaarb.* D. IV. bl. 76, 77, 80—88, 92, 151, 211, 219—221, 256, 266, 285, 287, 311, 337, 362, 505; *Tegenw. staat van Utr.* D. I. bl. 79—85: Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 333, 492; Hoogstraten, *Woordenb. op Blankenheim*; Luiscius, *Woordenb. op Blankenheim*; Kok, *Vad. Woordenb* D. XVI. bl. 480—484; de Chalmot, *Woordenb. op Blankenheim*; (Loosjes) *Karakterk.* D. II. bl. 79; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 548, 549; Westendorp, *Jaarb.* D. II. bl. 256, 257, 260—263, 280, 300, 301, 304, 305, 312, 338, 352, 360, 373, 402; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 343—353, 526—538, St. VI. bl. 493, 494; van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van Utrecht*, bl. 142.

FREDERIK III, of van Baden, zes en vijfstigste Bisschop van Utrecht, was een zoon van den Markgraaf Karel van Baden en van eene zuster van Keizer Frederik III, van Oostenrijk. Toen hij den 13den Mei 1496, voornamelijk door invloed van Keizer Maximiliaan en van diens zoon Filips de Schoone, door de Kanoniken, met eenparigheid van stemmen, tot den Bisschoppelijken zetel verkozen was, was hij Kanonik van de Keulsche kerk. Zijne intrede te Utrecht had den 17den September van genoemd jaar plaats, terwijl de huldiging, door de pausselijke bevestiging voorafgegaan, den 22sten van die maand met veel luister en plegtigheid geschiedde.

Spoedig daarop moest Bisschop Frederik het zwaard voor de rust en veiligheid zijner staten trekken. De Heeren van Wisch, die acht jaren te voren hunne eischen op het Sticht met tegenzin hadden opgegeven, trokken thans aan het hoofd der Groote Gaarde, eene bende afgedankte soldaten van Hertog Albrecht van Saksen, het Bisschoppelijk gebied binnen, en plunderden en roofden alles wat zij ontmoetten. Frederik van Baden, ondersteund door den Hertog van Gelder, had het geluk hen in 1498, na een hevig gevecht, te verslaan.

In het volgende jaar had de Hertog van Kleef, die sedert lang te vergeefs op de voldoening van zekere gelden had aangedrongen, welke hij de stad Utrecht geleend had, de stad Rhenen ingenomen en de omstreken van Utrecht geplunderd. Frederik van Baden, ondersteund door de steden van het Boven-Sticht, viel hierop in des Hertogs staten, hield er vreesselijk huis en veroverde Gennep, waarna den vrede gesloten werd.

De volgende jaren van zijne regering leverden weinig belangrijks, hem betreffende, op. Rust en vrede mogten zijne staten evenwel niet genieten. Veel last en schade had het Sticht van de Geldersche krijgsbenden te verduren, die van daaruit in Holland stroopten. De krijgsmagt door Keizer Maximiliaan, onder den Vorst van Anhalt, afgezonden om de Gelderschen in bedwang te houden, maakte het niet veel beter. In 1512 had Bisschop Frederik te strijden tegen zijnen oproerigen leenman Roelof van Munster, Heer van Ruinen, Slotvoogd van Koeverden en Drost van Drenthe, dien hij dan ook, met kracht van wapenen, tot onderwerping dwong. Nauwelijks van dezen

vijand ontslagen, geraakte hij in oorlog met de Groningers, die in 1514 en 1515 door plunderen en rooven vooral aan de inwoners van Drenthe veel schade toebragten.

Door zooveel tegenspoed afkeerig van het bewind geworden, en door jaren en ziekte afgemat, haakte Bisschop Frederik naar rust. Na eenige onderhandeling ruimde hij zijnen zetel aan Filips van Bourgondië in, voor een jaarlijks onderstandsgeld van vijf duizend Rijnsche gulden, waarna hij zich naar Lier in Brabant met der woon begaf, waar hij, den 24sten September 1517, nog geen jaar na zijnen afstand, op negen en vijftigjarigen leeftijd, overleed. Zijn lijk werd naar Baden gevoerd en aldaar begraven.

Eenparig is het oordeel over Frederik van Baden uitgesproken. »Geldzucht," zegt de Heer Arend, »en eene heerschende neiging voor weelde, pracht en overdaad, welke zijne inkomsten niet konden bevredigen, wierpen eene schaduw op de overigens beminnelijke inborst van dezen Kerkvoogd, welke den vrede zocht, maar slechts krijg en onrust vindende, niet schroomde, zelfs in de hagchelijkste omstandigheden, moedig het oorlogszwaard op te vatten, hetwelk hij met beleid voerde."

Zie *Batav. Sacra*, D. II. bl. 516—520; van Mieris, *de Munten en Zegels van Utr.* bl. 275—284; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke*, bl. 56; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 316, 408; *Tegenw. Staat- van Utr.* D. I. bl. 108—112; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 355, 356; *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* 1841 bl. 235—242; Schinkel, *Geschied- en letterk. Bijdr.* bl. 58; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 312—331; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 102, 104; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 15; *de Munten van Utr.* bl. 223, 331—338.

FREDERIK VAN EGMOND. Zie EGMOND (FREDERIK VAN).

FREDERIK SCHENK VAN TAUTENBURG. Zie SCHENK VAN TAUTENBURG (FREDERIK).

FREDERIK VAN TOLEDO. Zie TOLEDO (FREDERIK VAN).

FREDERIK HENDRIK, Prins van Oranje, zoon van Prins Willem I en van diens vierde gemalin Louise de Coligny, werd te Delft, in het oude Hof, op den 29sten Januarij, of volgens anderen op den 29sten Februarij, 1584 geboren. Hij werd op den 12den Junij gedoopt en genoemd naar zijne peters Hendrik IV Koning van Frankrijk en Frederik III Koning van Denemarken, terwijl de Staten van Holland, Zeeland en Utrecht, benevens de Magistraat van Delft, als getuigen bij de doopplegtigheid tegenwoordig waren. Na den moord van zijnen vader, eenigen tijd na zijne geboorte gepleegd, en die Petrus Hakkius, predikant te Leiden, eene wrake Gods durfde noemen, over de praal en pracht bij den plegtigen doop van Willem's laatsten zoon vertoond, kwam de zorg voor zijne opvoeding geheel ten laste van zijne voortreffelijke moeder, die dan ook niet naliet hem tot een waardig opvolger van zijnen nooit volprezen vader te vormen.

De jeugdige vorst genoot het eerste godsdienstig en taalkundig onderwijs bij Johan Uytenbogaart, en vertrok vervolgens naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij aan de jeugdige stichting zijns vaders, onder het opzigt van den uitmuntenden Johan van der Does, verder in talen en wetenschappen onderwezen werd. Met goedvinden der Staten van Holland was hem de heer van Donnerville (zie aldaar) als Gouverneur toegevoegd, terwijl de zoon van van der Does, mede Johan geheeten, hem als vriend en leermeester mede ter zijde stond. De vermaarde Daniel Taffin, broeder van den Predikant Jan Taffin, wordt bepaaldelijk als zijnen Praeceptor genoemd.

Reeds in 1593 hadden de Staten van Holland hem met een regiment van twintig vendelen soldaten vereerd, omdat zijne moeder, uit de inkomsten, een deel der kosten tot zijne opvoeding mogt vinden, en het zal om die zelfde reden zijn, dat hem kort daarop het gouverneurschap van Geertruidenberg werd opgedragen, welks belegering hij bijwoonde, terwijl jonkheer Arend van Duvenvoorde hem als vice-Gouverneur werd toegevoegd. Na in 1594 aan den moordaanslag van den Namenschen priester Renichon ontsnapt te zijn, toog hij in 1597 met zijne moeder naar Frankrijk, ter gelegenheid van het huwelijk zijner zuster Charlotte Brabantia met Claude de la Tremouille. Het was dáár dat hij den grooten Hendrik IV leerde kennen, en niet onmogelijk is het, dat hij zich de edele deugden, moed, regtvaardigheid, menschlievendheid en verdraagzaamheid van dien vorst ten voorbeeld gesteld heeft, en daardoor die eigenschappen in lateren tijd in zoo ruime mate kon ten toon spreiden.

De zucht om zich onder zijnen broeder Maurits in de wapenen te oefenen, en brandende van begeerte om hem op zijne overwinnende togten te volgen, deed hem spoedig naar Holland terugkeeren, en reeds in 1599 gaf hij in den Bommelerwaard, waar hij zich met het zwaard in de vuist een weg door den vijand baande, eene eerste proeve zijner dapperheid. Hij werd ook vroegtijdig in de kunst van regeren geoefend, en hem op zeventienjarigen leeftijd reeds zitting in den Raad van State verleend. Tevens werd hij Kolonel van het regiment Walen, dat, onder den naam van Nieuwe Geuzen, door de Staten was in dienst genomen. In dat zelfde jaar nam hij deel aan den slag bij Nieuwpoort, en toen zijn broeder Maurits, uit bezorgdheid jegens hem en het vaderland, hem voorsloeg om zich te verwijderen, verklaarde hij met zijnen broeder te willen leven en sterven.

Na in 1602 aan het hoofd van een gezantschap naar Engeland gestaan te hebben, om Koning Jacobus I met zijne troonsbestijging geluk te wenschen, verwierf hij zich nieuwen roem bij de belegering van Grave, bij die van Sluis (1604), en bij het beruchte ruitergevecht aan de Rhoer, waar hij door een gelukkig toeval en door den moed en tegenwoordigheid van geest van zijnen stalmeester Hodenpijl eenen gewissen dood ontkwam. Hij onderscheidde zich vervolgens bij het hernemen van Breevoort (1606), door zijn aanslag op Venlo (1606) en de overrompeling van Erkelens (1607), waarbij Graaf Hendrik van den Berg door hem werd krijgsgevangen gemaakt. Gedurende het twaalfjarig bestand met Spanje trok Frederik Hendrik in 1615 met een leger van 6000 voetknechten, 12 cornetten ruiters en het noodige geschut naar Brunswijk, herstelde den vrede tusschen die stad en haren Hertog, en handhaafde verder den Keurvorst van Brandenburg in zijne bezittingen. Vóór het einde van het bestand voerde hij in 1619, ten genoege van zijnen broeder, eene zending naar het prinsdom Oranje in Frankrijk uit, en ofschoon de zaak zelve nog niet dadelijk met eenen gewenschten uitslag bekroond werd, gaf hij nogtans daarin vele blijken van beleid en schranderheid. Na het eindigen van het bestand in 1621 tot Generaal der ruiterij benoemd, had hij deel aan de meestal ongelukkige ondernemingen van Maurits, en kort voor diens dood benoemden de Staten hem tot opperbevelhebber over de legers der Vereenigde Provintiën; en toen nu Maurits, zonder wettige kinderen na te laten, overleed, werd Frederik Hendrik door al de provinciën tot zijnen opvolger gekozen, behalve door Groningen, de Ommelanden en Drenthe, die den Stadhouder van Friesland, Graaf Ernst Casimir van Nassau, tot haren Stadhouder begeerden, doch na wiens dood in 1639 hij als zoodanig ook door dezen werd aangesteld.

Het is geenszins ons oogmerk een verhaal alhier te geven van het voortzetten van den strijd tegen Spanje, onder den derden vorst uit het Nassausche huis. Dat deze de spil was waarom alle ondernemingen tegen den vijand draaiden, behoeft naauwelijks gezegd te worden, en niemand voorzeker zal er gevonden worden, aan wien het niet bekend is, dat door Frederik Hendrik de strijd, door zijn vader met zoo weinig hoop begonnen, door zijnen broeder met zooveel geluk voortgezet, zoo roemrijk geëindigd is. De veelvuldige overwinningen op den vijand behaald, de belegeringen van Grol (1627) en 's Hertogenbosch (1629), de inname van Maastricht, Venlo, Roermond, Stralen en Sittard (1632), van Rijnberk, Schenkenschans en Breda (1637) en eindelijk van Sas van Gent (1644) en Hulst (1645), bij welke allen de Prins persoonlijk tegenwoordig was, door vernuftige en doelmatig aangelegde werken, door fijn berekend overleg en scherp doorzigt de goede uitkomst bewerkte, noodzaakten eindelijk het verzwakte Spanje eenen vrede te sluiten, waar bij het voor altijd afstand van zijne aanspraken op ons vaderland deed. Jammer dat de dappere Frederik Hendrik, die door zijne wereldberoemde wapenfeiten den naam van Stedenbedwinger met regt verwierf, en wiens heldendaden en schitterende overwinningen door Vondel, Hooft, Huygens, de Groot en van Baarle zoo wel verdiend zijn bezongen, en door het penseel van Jordaans en anderen zoo uitmuntend vereeuwigd zijn, het sluiten van dien vrede niet heeft mogen beleven; want, na tot in zijne laatste oogenblikken nog ijverig bezig te zijn geweest met de belangen des vaderlands, maakte de dood den 14den Maart 1647 een einde aan zijn le-

ven, dat hij, getrouw aan zijne zinspreuk: *Patriaeque patrique*, aan zijn vaderland en zijnen vader gewijd had.

Het stoffelijk overschot van den algemeen beminden en betreurden Vorst werd met groote staatsie in het prinselijk graf te Delft bijgezet. Had het gedurende zijne roemrijke loopbaan niet aan eerbewijzen ontbroken, die hem ten deel vielen, ook na zijn verscheiden was men er om het zeerst op uit hulde te brengen aan zijne verdiensten. Talrijke gouden en zilveren gedenkpenningen zijn er voorhanden om zijnen roem aan het nageslacht te verkondigen, en de Oranje zaal in het huis ten Bosch, door zijne Amelia van Solms, na de verovering van 's Hertogenbosch, gesticht, staat daar als een dierbaar gedenkteeken voor den geliefden vorst en als eene herinnering aan zijne groote daden. Te midden van zoovele beroemde namen in onze geschiedenis prijkt die van Frederik Hendrik met gulden letters in 's lands historieblaân. Moge al zijne nagedachtenis door de partijdige pen van een Bilderdijk bezwalkt zijn, een tal van geschiedschrijvers, tijdgenooten en nakomelingen, staat daartegen over, om van zijn karakter eene hoogst gunstige getuigenis te geven.

Wij hebben het reeds kunnen opmerken, dat als krijgsman en held Frederk Hendrik eere deed aan de school zijns broeders, waarin hij gevormd was. Aan dien broeder, dien hij eene hooge mate van achting toedroeg, omdat hij zijne bekwaamheid en heldenmoed op prijs stelde, had hij als krijgsman veel te danken; maar onwedersprekelijk is het ook, dat hij bij zijne krijgskundige bekwaamheden een beleid en eene voorzigtigheid en standvastigheid paarde, zeldzaam bij anderen zóó gevonden. Als regent stonden hem bekwaamheden en eigenschappen ten dienste, die hem als zoodanig veel grooter deden zijn dan Maurits was geweest; en waren de godsdiensttwisten onder zijn bestuur uitgebroken, zij zouden voorwaar die ernstige keer niet hebben genomen, dan toen Maurits aan het hoofd stond der Republiek. Bekend is zijne gematigdheid jegens de Remonstranten, hoewel zijne staatkunde vorderde dat hij hunne gevoelens niet openlijk omhelsde. Hij schikte en bemiddelde waar hij kon, en hij had als zoodanig als mensch veel van zijnen vader. Kalmte, overleg, volharding en stilzwijgendheid waren het erfdeel door dezen hem achtergelaten. Jegens zijne vijanden was hij beleefd en zachtmoedig, voor zijne vrienden een getrouw en standvastig vriend. Hij bezat een goed verstand en een doordringend oordeel, en was zoo voorzigtig in het nemen van besluiten, dat hij gewoon was te zeggen »dat hij zich nog eens beslapen moest, eer hij ze teekende." Onder de leiding van eenen Johan van der Does ontwikkelde bij hem eene liefde tot de wetenschappen, waardoor hij verscheidene talen sprak en in staat was de *Commentariën* van Caesar in het oorspronkelijke te lezen, die hij dan ook steeds bij zich droeg en die hem welligt zullen opgewekt hebben om zijne krijgsbedrijven van tijd tot tijd te boek te stellen. Zoo was Frederik Hendrik het sieraad van zijne eeuw, en moge de onpartijdigheid vorderen te melden, dat hij niet geheel zonder staatzucht was, dat hij de grootheid van zijn huis te veel bedoelde en te veel naar de Fransche zijde overhelde, nogtans is het niet te verwonderen, dat hem, met het oog op de schitterende hoogte die de staat onder zijn bestuur bereikte, den titel van de beste der Stadhouderen geschonken, en het tijdvak zijner regering de gouden eeuw van het gemeenebest is genoemd.

De afbeelding van Frederik Hendrik ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne uiterlijke gedaante mogt schoon genoemd worden. Bij een goed uiterlijk bezat hij eene deftige en zoetvloeijende manier van spreken, waardoor hij magtig was de harten te winnen, en allen voor zich in te nemen. Vondel plaatste onder zijne afbeelding:

Wie, die dit aanschijn ziet, moet niet in liefde blaken?
Wat vijand schouwt dit aan, en siddert niet bedeesd?
Dit's Frederik, die stal hield in 't verloop der zaken,
En binnen werd bemind, van buiten werd gevreesd.

Frederik Hendrik was, op aandrang van Prins Maurits, in April van 1625 in het huwelijk getreden met Amelia, dochter van Johan Albert, Graaf van Solms. Zij schonk hem twee zonen en vier dochters, waarvan op haar artikel is melding gemaakt. Behalve deze kinderen liet hij een natuurlijke zoon na, Frederik van Zuilenstein genoemd, die Kolonel was in staatsche dienst, en die in 1642, bij Woerden strijdende, gesneuveld is.

Ten slotte van dit artikel moeten wij nog met een enkel woord gewagen van de gedenkschriften door Frederik Hendrik opgesteld. Met de zamenstelling daarvan, zegt de Heer de Wind, schijnt hij reeds in 1621 eenen aanvang gemaakt en tot het einde van 1645 jaarlijks te hebben volgehouden. Hij bediende zich daartoe van de Fransche taal, en het door hem vervaardigde handschrift, hetwelk meer dan tachtig jaren na zijn overlijden uit het oog was geraakt, werd in 1732 door den Prins van Anhalt-Dessau, Veldmaarschalk des legers van den Koning van Pruissen, te Dessau ontdekt, in het kabinet van diens moeder, de Prinses Henriette Catherine van Nassau, derde dochter van Frederik Hendrik, die hetzelve uit Holland had medegenomen. Genoemde vorst beval de uitgave van het handschrift, en droeg de zorg daarvoor op aan den Heer Isaac Beausobre, waardoor hetzelve het licht zag onder den titel van:

Memoires de Frederic Henri de Nassau, Prince d'Orange, depuis 1621 *jusqu' en* 1646, *trouvés dans le Cabinet de Madame Henriette Catherine de Nassau. — Enriches du portrait du Prince et de figures, dessinées et gravées par B. Picardt,* Amst. 1733. 4°.

De Heer de Wind zegt teregt dat deze *Memoires* voor de geschiedenis der krijgskunde van het hoogste belang zijn, terwijl door den schrijver van het leven van Frederik Hendrik, hieronder genoemd, en dat door sommigen aan de Beaufort wordt toegeschreven, in de voorrede tot dat werk zeer goed wordt aangetoond, welke aanwinst zij voor de geschiedenis van zijnen tijd opleveren.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Dionysius Spranckhuysen, *Rouwklaege over de Doot van den Doorluchtigen Vorst Frederic Henric* enz. (Amst. 1648); Orlers, *Geslacht-boom der Grav. van Nassau*, bl. 137—141; van Bleyswyk, *Beschrijv. van Delft*, bl. 822—834; *Het lev. van Frederik Henrik*, ('s Hage 1737, 2 deelen); van der Capellen, *Gedenkschrift.* zie het Register; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* en van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, zie de Registers; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik*; Luiscius, *Woordenb. op Hendrik*; Saxe, *Onom. Literar.* T. V. p. 567; Kok, *Vaderl. Woordenb. op Frederik*; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. VII. bl. 253—312; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. VIII. bl. 124; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 115—131; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 477—484; Collot d'Escury, *Holl. Roem.* zie het Regist.; Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk.* D. II. bl. 323, 325, 381, 385, 387, 389; Bosscha, *Neêrl. held. te Land*, zie het Register; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VIII. p. 404; 2e Serie, T. II. p. VI—XXV; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. III. bl. 111; *Geschiedk. aant. omtr. Fredr. Hendr.* bl. 47—69; *De Navorscher*, D. VII. bl. 136, 348; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 7, 8; *Cat. van eenen Hist. Atlas der Nederl. verz. door J. J. van Voorst*, bl. 53.

FREDERIK WILLEM GEORGE, Prins van Oranje. Zie WILLEM GEORGE FREDERIK.

FREDERIKA SOPHIA WILHELMINA, Prinses van Pruissen, geboren te Berlijn den 7den Augustus 1747, was de dochter van Prins August Wilhelm van Pruissen en van Prinses Louisa Amalia van Brunswijk Wolfenbuttel. Zij huwde op den 4den October 1767 met den Erfstadhouder Willem V, welk huwelijk te Berlijn door den Hofprediker Sack godsdienstig werd ingezegend. Op den 30sten daaraanvolgende kwam het jong gehuwde paar op het Huis in 't Bosch bij 's Gravenhage, en werd vervolgens met de uitbundigste bewijzen van liefde en trouw in de hofstad ontvangen en verwelkomd. De jeugdige vorstin verwierf door haar uitmuntend karakter, helder verstand en juist oordeel aller achting, leefde met haren gemaal in de hartelijkste liefde en eendragt, en was er slechts op uit om door haar bijzijn hem het leven te veraangenamen. De zon van geluk en voorspoed, die den eersten tijd van hun huwelijk hen bestraalde, ging door de tijdsomstandigheden weldra onder. Gewoon zich alleen met huisselijke en moederlijke pligten bezig te houden, kreeg zij, na de verwijdering van Lodewijk Ernst, Hertog van Brunswijk Wolfenbuttel, in 1784, tot verligting van den zwaren last, die haren echtgenoot drukte, eenig deel in de aangelegenheden des lands, waartoe haar sterke en mannelijke geest haar uitmuntend geschikt maakte. Aan belangrijke onderhandelingen nam zij een werkzaam deel, en bij het ontstaan der patriottische onlusten werd zij, even als haar gemaal, een voorwerp van verbittering. Zij volgde dezen bij zijne verwijdering uit 's Hage, en deelde met hem het leed over de schorsing in zijne waardigheden, door de Staten van Holland bewerkt. Bij het meer toenemen der burgertwisten, trachtte zij eenen burgeroorlog voor te komen. Zij wilde daartoe, in den zomer van 1787, van Nijmegen naar 's Gravenhage reizen, doch werd bij de Goejanverwellen-sluis door de aldaar posthoudende bur-

gers verhinderd hare reis voort te zetten, waarna eene commissie uit het defensiewezen, te Woerden vergaderd, haar verzocht van de reis naar 's Hage af te zien, uit vrees dat door hare komst het volk tot de eene of andere geweldadigheid zou overgaan. De vorstin gaf aan dit verlangen toe en keerde naar Nijmegen terug, maar deze handeling werd door haren broeder Frederik Wilhelm II, Koning van Pruissen, zoo euvel opgenomen, dat deze oogenblikkelijk een leger afzond om den hoon, zijne zuster aangedaan, te wreken. Weldra rukten de Pruissen ons vaderland binnen en Willem V keerde in zegenpraal naar 's Gravenhage weder, terwijl de herstelde orde van zaken door Engeland en Pruissen gewaarborgd werd. De haat eener het vorstelijk stamhuis afkeerige partij sluimerde slechts tot het jaar 1795, toen, door de in Frankrijk uitgebarstene omwenteling, deze het hoofd weder boven stak. De Prins, door de plaatsgrijpende gebeurtenissen in 1795 naar Engeland gevlugt, werd door zijne gemalin gevolgd, en van nu af doolde de vorstin, dan eens te Brunswijk, dan weder in Pruissen, dan weder in het Holsteinsche rond, tot dat, na de gezegende omwenteling in 1813, de weg naar Nederland weder openstond. Zij kwam in het volgende jaar, den 10den Maart als weduwe terug, woonde beurtelings te 's Hage, te Haarlem of op het Loo, en verwierf door haar lieftallig en vriendelijk gedrag niet alleen de liefde van hen die haar vroeger hoog geschat hadden, maar ook van de zoodanigen die haar steeds vijandig geweest waren. Zij zag haar zoon tot Koning der Nederlanden verheven, en haar overlijden op het Loo, op den 9den Julij 1820 voorgevallen, werd als eene algemeene ramp beschouwd. De dichter Rhynvis Feith, de onafhankelijke zanger der vrijheid, stortte een diepgevoelden treurgalm uit op haar graf. Hare afbeelding ziet het licht. Haar stoffelijk overschot werd in de vorstelijke grafkelder ter ruste gelegd.

Zie C. van der Aa, *Geschied. van Willem den vijfden*, D. I. bl. 404 en verder; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. II. bl. 667—671; van Wijk, *Wetensch. Woordenb.*; *Woordenb. der Zamenlev.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 14.

FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, Koningin der Nederlanden. Zie van haar op het artikel van WILLEM I, Koning der Nederlanden.

FREDERIKS (Willem) werd waarschijnlijk te Groningen in de tweede helft der vijftiende eeuw geboren. Van af zijne jeugd of opleiding is niets bekend. Dat hij reeds vroeg in de wetenschappen onderwijs ontvangen heeft, is af te leiden uit zijne titels. Hij was Meester der vrije kunsten, Doctor in de geneeskunst en sinds het jaar 1489 Kerkheer van St. Maarten te Groningen. Als zoodanig had hij tot aan zijnen dood een hoogstbelangrijk deel aan de gebeurtenissen van zijnen tijd, waartoe hem zijn heldere geest, groote welsprekenheid en ondervinding in staatszaken uitmuntend geschikt deden zijn. Zoo groot was zijn invloed, dat in kerkelijke of wereldlijke zaken binnen Groningen niets tot stand kwam, of hij was er over geraadpleegd. Hij was de partij der Vetkoopers toegedaan en betoonde zich een ijverig tegenstander der Saksische heerschappij. Toen de Groningers den Graaf van Oost-Friesland als hunnen beschermer aannamen, hield hij de zijde van dezen, en toen de Hertog van Gelder het bewind over Groningen verkreeg, koos hij zijne partij. Op schier elke bladzijde van het verhaal der gebeurtenissen in Groningen wordt zijn naam genoemd, en wij zouden van deze een uitvoerig verslag moeten geven, om het aandeel dat Willem Frederiks er aan had eenigzins te doen uitkomen. Een getrouw verhaal van de belangrijke gebeurtenissen, waarin hij veelal de hoofdrol speelde, heeft de Heer Arend in zijne *Geschiedenis des vaderlands* medegedeeld, en het is daarnaar dat wij, aan den voet van dit artikel, willen verwijzen; te meer, daar de loop der gebeurtenissen zoo ingewikkeld is, dat die in korte trekken niet kan uiteengezet worden. Als een blijk hoezeer hij in hooge achting stond, zoowel in de stad zijner inwoning als bij de Vorsten, die over haar het bestuur hadden, kan dienen, dat hij namens Groningen de geschenken overbragt bij gelegenheid van het huwelijk van den Hertog van Gelder aan dezen geschonken, en dat, toen deze vorst zelf te Groningen kwam, hij ten huize van Willem Frederiks zijnen intrek nam.

Maar ook nog in een ander opzigt maakte Willem Frederiks zich verdienstelijk. De beoefening der letteren verwierf hem de vriendschap van den grooten Erasmus, van Wessel Gansfort en van Rudolf Agricola. Met den eersten vooral hield hij briefwisseling, en in een der brieven van den grooten Rotterdammer vinden wij eene gunstige getuigenis van den verlichten geest en wijsgeerigen zin, waarmede Frederiks, te midden van zijne staatkundige bemoeijingen, de geestelijke belangen zijner gemeente behartigde. Op zijn aanraden was in 1523 te Groningen een godgeleerd twistgesprek gehouden tusschen de Predikheeren van het Dominikaner klooster en eenige Priesters van de St. Maartenskerk aldaar, en ofschoon dit twistgesprek geene dadelijke gevolgen had, moest het toch ook dienen om de gezegende kerkhervorming der zestiende eeuw in ons vaderland voor te bereiden, en alzoo mogen wij Willem Frederiks onder hare bevorderaars eene eervolle plaats geven.

Tot aan zijnen dood, die in 1525 te Groningen plaats had, bleef Frederiks een warm voorstander van waarheid en regt. Hij verpligtte de stad Groningen nog op eene andere wijze aan zich, door zijne boekerij aan de St Maartenskerk te vermaken, van waar zij later in die der Hoogeschool verplaatst is.

Willem Frederiks heeft een zoon, Hieronymus, nagelaten, die Doctor in de regten was en om zijne godsvrucht geroemd werd. Hij maakte zich zeer verdienstelijk, door het liefderijk verzorgen van vervolgden om het geloof, en zijn huis was dikwijls met ballingen vervuld.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 402, 408, 545; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 357—360, D. II. bl. 582, 583; Westendorp, *Jaarb.* D. II. 674, 680; Hofstede de Groot, *Geschied. der Broederenkerk te Gron.* bl. 20; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 493—602; Delprat, *Verh. over de Broedersch. van Geert Groote*, 2de druk, bl. 140; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 472—475; van der Chijs, *De Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 386.

FREDERIKS (Cornelis), Bouwmeester, voltooide den toren van Oldehove te Leeuwarden, die Jacob van Aaken in 1529 begonnen was te bouwen, en die in zes jaren gereed moest zijn.

Zie Eekhoff, *Gesch. Beschr. van Leeuw.* D. I. bl. 163; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FREDEWOLD (Johan), een geestelijke, was Proost van Emden en tevens Priester der St. Maartenskerk te Groningen. Hij werd in 1475, tijdens de hevige oneenigheden der Schieringers en Vetkoopers, door de Groningers naar Duitschland gezonden, om te onderhandelen; doch door Fredewold's dood liepen deze onderhandelingen op niets uit.

Zie van der Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 425.

FREDRIK (Gerrit) verzamelde en verbeterde *de Christelijke tijdverdrijver*, Amst. 1752.

Zie Heringa, in den *Konst- en Letterb.* 1848. D. 1. bl. 102.

FREDRIKS (Jan Hendrik) werd welligt te 's Hage geboren, althans hij was er in 1778 bloem- en vruchtenschilder, hoedanig hij genoemd wordt in het Gildeboek van St. Lucas, later de Kunstkamer van Pictura aldaar. Later woonde hij te Breda, waar hij onderwijs in de teekenkunst gaf. Hij heeft ook portretten vervaardigd, waarvan er in gravure uitgaan. Hij overleed in 1822.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FREDERIKSZOON (Jan), Vice-admiraal, geboortig van Groningen. Nadat hij de Oost-Indische Compagnie gewigtige diensten bewezen had, is hij in September 1673 na eene roemrijke overwinning op de Engelschen, ten Noorden van St. Thomé op de kust van Coromandel, behaald te hebben, in dat gevecht gesneuveld.

Zie *Ontroerd Nederl.* D. II. bl. 811, 813; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 374, 375.

FREILINGIUS (Georgius), geboren te Osnabruk, werd eerst Predikant te Geldermalsem, in 1599 te Naarden en aldaar in 1610 ontslagen. In 1611 koos hem de gemeente te Aalsmeer, waar hij in 1626 overleed. Hij schreef:

Korte 't zamensprekinghe, tusschen twee Persoonen. In forme van Vraghen ende Antwoorden, ter eeren der E. E. Magistraten ende Regeerders des Volcks: Ten tweedden, van den onderzaten, ende haren schuldighen plicht tot de Overheden, Rott. 1612.

Zie de Jongh, *Naaml. der Pred. van de Geld. Synode*, bl. 304; *Bibl. van Pamfl.* bl. 133.

FREIN (Hendrik de) trad in dienst te Wilsveen in 1696, vertrok van daar in 1700 naar Middelburg, werd den 6den October 1746 emeritus en overleed den 11den Januarij 1747. Hij schreef:

Lijkreden uyt Jesaia LVII vs. 1. *op de doodt van J. Plancius*, Middelb. 1723. 8°.

De strijdende Heyligen tegen den Satan, uyt Ephesen VI. Middelb. 1724. 8°. 2 deelen.

Ongelukkige staat der godloosen, Amst. 1725. 8°.

Over het ongeoorloofde Kaartspelen, Amst. 1736. 8°.

CLXX *Oeffeningen behelzende der Christenen Godgeleerdheid enz. naar de leiding van den Heidelbergschen Catechismus*, Middelb. 1746. 4°. 2 deelen.

Zie Soermans, *Reg. der Predik. in Zuid-Holl.* bl. 46; *Boekz. der gel. Wereld*, 1746. b. bl. 245, 1747. a. 95; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. VI.

FREIT (P. F.) omstreeks 1805 geboren, werd later beeldhouwer te Vlissingen. Hij legde eene buitengewone bekwaamheid aan den dag in het vervaardigen van kunstledenmaten, waarvoor hem de Koning in 1837 als Broeder in de orde van den Nederlandschen Leeuw deed opnemen. Hij overleed den 8sten Januarij 1841.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1837. D. I. bl. 305, 1841. D. I. bl. 65.

FREITAG (Arnoldus), of Freitagius, te Emmerik geboren omstreeks 1560, overleed in 1614, nadat hij de geneeskunde in Duitschland had uitgeoefend. Wij maken hier met een enkel woord van hem gewag, omdat Valerius Andreas, en na hem Foppens, hem ten onregte vermelden als Hoogleeraar in de geneeskunde te Groningen.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 96; Paquot, *Memoires* T. III. p. 306.

FREITAG (Johannes), of Freitagius, waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, werd te Wezel den 30sten October 1581 geboren, uit Steven Freitag en Catharina Donneberg. Deze door de tijds omstandigheden naar Osnabruk gevlugt, was het daar dat hun zoon zijne studiën begon en dezelve te Keulen voortzette. Zijne ouders vreezende, dat Johannes aldaar gevoelens zou opdoen strijdende tegen de hervormde leer, riepen hem terug, en zonden hem naar Wezel onder de leiding van Jan Brantius, bij wien hij zich voorbereidde voor zijne studien in de wijsbegeerte, die hij welhaast te Helmstad begon. Hij bezocht vervolgens onderscheidene Hoogescholen in Noord-Duitschland, bleef eenigen tijd te Rostok en legde zich, te Helmstad teruggekeerd, op de geneeskunde toe. Zoo groot waren zijne vorderingen dat de bezorgers der Universiteit hem verlof gaven om buitengewone lessen te geven. Zij benoemden hem vervolgens tot buitengewoon en in 1604 tot gewoon Hoogleeraar in de geneeskunde. Vier jaren later verkreeg hij den Doctoralen graad en vertrok naar het Hof van Osnabruk, werwaarts hij door Prins Philips Sigismund, Hertog van Brunswijk-Lunenburg, als zijn eerste geneesheer was aangesteld. In 1608, of in het begin van 1609, huwde hij met Geertruida Valckenburg, dochter van Rudolf Valckenburg, Raad en Thesaurier van het bisdom Osnabruk te Iburg. Omstreeks 1622 verkreeg hij eene benoeming tot eerste geneesheer van Ernst, Hertog van Holstein en Graaf van Schouwenburg, maar Philips Sigismund wilde hem niet ontslaan. Toen deze vorst in 1623 overleed, werd Freitag door diens neef, Hertog Frederik Ulrik, als zijn eerste geneesheer aangesteld, met verlof om zijnen leerstoel te Helmstad weder in te nemen, maar daar de oorlog aldaar met Christiaan, Hertog van Brunswijk, was uitgebroken, bedankte hij er voor. Hij bleef dus te Osnabruk wonen, waar de nieuwe Bisschop, de Kardinaal Eitel Frederik, Graaf van Hohenzollern, hem, ondanks het verschil van godsdienst, tot zijn geneesheer en tot een zijner kamerheeren koos. Dezelfde betrekking nam hij bij zijnen opvolger Frans Willem, Graaf van Wartemberg, gedurende vier jaren, waar, tot dat hij in 1631 ontslagen werd, omdat hij het Katholieke geloof niet wilde omhelzen. Hij vond vervolgens in Ernst Casimir, Graaf van Nassau, en in de Graven van Benthem, magtige helpers, die hem den leerstoel in de geneeskunde te Groningen bezorgden, welke door den dood van Nicolaus Mulerius in 1631 open stond. Hij vervulde die waardigheid met even grooten roem, als dat hij lof behaalde in de uitoefening der praktijk. Verscheidene aanzoeken van vorsten en hooggeplaatste personen sloeg hij af, en na steeds het sieraad geweest te zijn der Groninger Hoogeschool overleed hij er den 8sten Februarij 1641 en werd in de St. Maarten kerk begraven, waar een uitvoerig grafschrift op den steen geplaatst is die zijne rustplaats bedekt. Zijn ambtgenoot Hendrik Welman hield op hem eene lijkrede. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij verwekte negen kinderen, waarvan twee zonen en drie dochters hem overleefden. Men verwarre hem niet met zijn naamgenoot, die geneesheer te Regensburg was en aldaar in 1654 overleed, en ook niet met Jan Hendrik Freitag, geneesheer te Quedlinburg in Saksen.

Van Johannes Freitag zien de volgende geschriften het licht:

Poemata Juvenilia, Francof. 1616. 4°.

Noctes Medicae; sive de abusu Medicinae tractatus, Francof. 1616. 4°.

Aurora Medicorum Galeno-Chimicorum; seu de recta purgandi methodo, è priscae sapientiae decretis postliminio in lucem reducta, etc. Francof. 1630. 4°.

Disputatio Medica de morbis substantiae et cognatis quaestionibus, contra hujus temporis Novatores et Paradoxologes, Gron. 1632. 12°.

Disputatio Medica, Calidi innati essentiam, juxta veteris Medicinae et Philosophiae decreta, explicans; opposita Neotericorum et Novatorum paradoxis, Gron. 1632. 8°.

De opii natura et medicamentis opiatis, ad omnes totius corporis affectus probatissimis, et recta, rationali, hactenusque inexplicata iis utendi methodo, liber singularis, Gron. 1632. 12°. Lipsiae 1635. 8°.

Casus aegritudinis per Jacobum Ottonis cum Freitagio communicatus, Gron. 1632. 12°.

Consilium in Catarrho calido. Et morbi cujusdam particularis historia, Gron. 1632. 12°.

Disputatio Medico-Philosophica de formarum origine, adversus venerandae antiquitati repugnantem Neotericorum doctrinam exhibita, Gron. 1633. 8°.

Oratio panegyrica de persona et officio Pharmacopaei et Pharmacopolio rite rectèque instruendo, Gron. 1633. 4°.

Detectio et solida refutatio novae sectae Sennerto-Paracelsicae, recèns in Philosophiam et Medicinam introductae, qua antiquae veritatis oracula et Aristotelicae ae Galenicae doctrinae fundamenta convellere, et stirpitus eruderare moliuntur Novatores, Amst. 1636. 12°. Herdrukt ald. 1637. 12°.

De Lithotomia, seu Calculi vesicae sectione, consultatio. Geplaatst in Johan van Beverwijk's tractaat: *de Calculo*, Lugd. Bat. 1638. 12°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 642; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 307—309; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 329; Hofstede de Groot, *Geschied. der Broederenkerk te Gron.* bl. 142; Muller, *Cat. van Portrett.*

FREMERY (Barend), geboren te Zutphen in het jaar 1750, was lid van het Rotterdamsch dichtgenootschap: *Studium Scientiarum genitrix*, en deed zich als niet onverdienstelijk dichter kennen, door zoowel afzonderlijk uitgegevene als hier en daar verspreide verzen. Teregt wordt hij door kunstkenners beschuldigd, dat hij somtijds aan het werktuigelijke der dicht- en taalkunde al te veel het krachtige opofferde, maar even waar is het, dat hij, bij het juist en naauwkeurig waarnemen der taalregels, menig goed bearbeid stuk leverde, waarin verscheidene stoute gedachten en krachtige Horatiaansche uitdrukkingen te vinden zijn. Volgens Witsen Geysbeek »ontbrak het hem niet aan kennis, smaak, oordeel en belezenheid, maar wel aan echt warm poëtisch gevoel, terwijl het vonkje genie, dat welligt in zijne borst glimde, door zijn genootschap en zijne kunstvrienden, in stede van aangeblazen, door de beschaaf- en vitzucht geheel is uitgedoofd geworden. In plaats van helder glimmende sprankels vindt men allerwege in zijne gedachten, om zoo te spreken, slechts doove kolen in een blank geschuurden doofpot."

Fremery gaf in het licht:

Het genootschap: Studium Scientiarum Genetrix aen deszelfs Honorair lid, Zijne Excellentie Mr. P. J. van Berkel, toen Z. E. als afgezant van dit Gemeenebest bij de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, derwaerds de reis aenvaerdde, Rott. 1783. 8°.

Romeo en Julia, dichtmatige vertaling naar Weisze, Dordr. 1785. 8°. Herdrukt aldaar in 1786. 8°.

Mijne offeranden aan Apollo en Hymen, Dordr. 1785—1790. 3 stukjes. 8°.

Mijn Letterhof, eerste afperking, Amst. 1798. 8°.

In de *Gemengde Dichtproeven van eenige letterlievende vrienden*, Dordr. 1788. 8°. komen mede verzen van hem voor.

Hij overleed op het buitengoed Steenvoorde, onder Rijswijk, op den 2den Februarij 1811.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1811. D. I. bl. 99; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 340—352; *Cat. van de Bibl. van Mr.* Robidé van der Aa, bl. 119; *Cat. van de Bibl. van* Tollens, bl. 35; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 274.

FREMERY (Petrus Isaäcus de), geboren te Berkenwoude den 8sten April 1737, was de oudste zoon van Johannes de Fremery, laatst predikant te Groot Ammers, en van Maria Cornelia de Fremery, dochter van Isaäcus de Fremery, predikant te Polsbroek. Zijne voorouders waren afkomstig uit Henegouwen en tot de belijdenis der Hervormden overgegaan; twee leden van dit geslacht, ook voorkomende onder den naam van de Frameries, van Fremery en van Vramerye, onderteekenden het Verbond der Edelen in 1566. Dientengevolge, bij de komst van Alva, uit het land geweken, vestigden zij zich eerst in Duitschland en in het begin der zeventiende eeuw in Holland. Herman de Fremery was Schepen te Naarden, toen de Franschen zich in 1672 van die stad meester maakten, en hij behoorde onder het kleine getal dergenen, die niet versaagden, maar bij het nakend gevaar op hun post bleven; zijn broeder Pieter was aldaar later Burgemeester en Bewindhebber der O. I. Compagnie. Van laatstgenoemde schilderde Bartholomeus van der Helst het uitstekend portret, hetwelk aanwezig is bij Mr. Petrus Isaäcus de Fremery, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zuid-Holland, kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw, te 's Gravenhage. Nicolaas, oom van Petrus Isaäcus, was sedert 1760 Burgemeester van Schoonhoven, gecommitteerde Raad der Staten van Holland, lid der Staten-Generaal, enz. Het wapen van dit geslacht is van zilver, met een keper van sinopel, beladen met drie wassende manen, en vergezeld van drie merletten van sabel; het helmteeken: tusschen twee hertshoorns eene uitkomende mansfiguur met mantel en voor de borst de keper bovengenoemd; de dekkleederen: zilver en sinopel.

Den 21sten October 1760 tot proponent bij de classis van Gouda en Schoonhoven bevorderd, werd Petrus Isaäcus de Fremery in 1761 Predikant te Zuiderwoude, in 1763 te Overschie, te Goes in 1773 en te 's Hertogenbosch in 1774. Hij werd aldaar den 14den October 1777 tot Hoogleeraar in de Grieksche taal aan de Illustre school benoemd, eerst honoris causa, doch sedert 1786, na het overlijden van den Hoogleeraar de Booy, op eene jaarwedde van *f* 250. Den 8sten December 1810 emeritus geworden, vertrok hij naar Utrecht, waar hij zijne overige dagen rustig arbeidende sleet, den 7den December 1820 overleed en te Zeist werd begraven.

Hij was gehuwd 1°. te Leiden den 5den November 1764, met Anna Catharina van Thiel, dochter van Roelandus van Thiel, predikant aan den Muiderberg, die hem een zoon schonk die mede volgt, en 2°. in 1801, met Elisabeth Johanna Moorrees, waarbij hij geene kinderen verwekte. Hij bezorgde eene tweede uitgave van *Anonymi cujusdam doctissimi exegesis passionum Jesu Christi Servatoris nostri*, (Sylvaed. 1788. 4°.), werd wegens de Synode van Gelderland met Ahazuërus van den Berg, predikant te Arnhem, gecommitteerd en gemagtigd tot het verzamelen en vervaardigen van een Evangelisch Gezangboek, en onderteekende den 6den September 1805 het authentique afschrift der Evangelische Gezangen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. II. bl. 55 (29); te Water, *Verb. der Edelen*, D. I. bl. 257, D. IV. bl. 40; *Boekz. der gel. Wereld*, 1748, *a* bl. 4. 56, *b.* bl. 428, 1760. *b.* bl. 495, 1761 en passim *Algem. Konst- en Letterb.* 1821. D. I. bl. 3, 4; Dresselhuis, *de Hervormde Gemeente te Goes*, bl. XXIX; Hermans, *Geschied. der Ill. en Lat. scholen te 's Hertogenbosch*, bl. 35; *de Navorscher*, D. II. bl. 3, 310, 333; Bouman, in de straks aan te halen Oratie.

FREMERY (Joannes de), broeder van den voorgaande, werd geboren te Berkenwoude den 11den October 1741. Nadat hij den 16den April 1765 als proponent bij de classis van Gouda en Schoonhoven was aangenomen, werd hij tot predikant bevestigd te Poederoijen in 1767, te Raamsdonk in 1768 en te Zierikzee in 1773. Op aanzoek van de magistraat en kerkeraad dezer stad, bedankte hij voor de op hem uitgebragte beroeping naar Groningen en verbond zich, den 23sten Junij 1776, op nieuw aan zijne gemeente. Toen zijn oudoom, de Hoogleeraar Jacobus Willemsen, predikant te Middelburg, in 1779, afstand deed van zijn predikambt, werd Joannes de Fremery den 11den April van dat jaar tot zijn opvolger beroepen en den 25sten Julij daaraanvolgende bevestigd. Bekend was zijne buitengewone milddadigheid, waarvan de armen vooral in de twee barre winters, die de gebeurtenissen van het jaar 1787 voorafgingen, de grootste bewijzen hadden ontvangen. Desniettegenstaande zou ook hij de woede van het opgehitste graauw ondervinden. Want ook te Middelburg was de spanning zeer groot. De Patriotten werden geplunderd en mishandeld. Op Zondag namiddag den 1sten Julij zou de Fremery zijn dienstwerk verrigten in de Choorkerk. Den vorigen dag van buiten gekomen, had hij de stad in groote beweging gevonden, want reeds was er een huis geplunderd en men vreesde voor erger. Ook zijn huis, zeide men, en onderscheidene anderen zouden hetzelfde lot ondergaan. Hij sloeg geen geloof aan deze geruchten. Maar onder het prediken klonk het geraas der plundering van een naburig huis door de kerk, zoodat hij zich genoodzaakt vond de dienst te bekorten. Naar buiten teruggekeerd ontving hij des avonds de tijding dat ook zijne woning was uitgeplunderd. Hij besloot hierop de wijk te nemen naar Holland, en reed den volgenden morgen met zijn huisgezin naar het Arnemuidsche hoofd, waar een schip gereed lag. Maar bij het veer waren eenige boeren aan den arbeid, die den vorigen dag onder de plunderaars van zijn huis hadden behoord. Toen zij vernamen wie hij was vielen zij met hunne spaden op hem aan en mishandelden hem op eene deerlijke wijze. Door tegenwoordigheid van geest van zijn bediende ontkwam hij ter naauwernood aan het gevaar, waaraan zijn leven was blootgesteld, en vlood naar Vlissingen tot zijn zwager P. G. Schorer, Secretaris dier stad. Maar zich ook hier niet veilig achtende, week hij naar Holland, en den tijd der bekoelinge te Haarlem afgewacht hebbende, keerde hij op veelvuldigen en aanhoudenden aandrang der weldenkenden van beide partijen, na eene afwezigheid van omtrent een jaar, naar Middelburg terug, waar hij op Zondag den 6den Julij 1788 wederom voor het eerst de namiddagdienst waarnam, en den derden Zondag uit den Heidelbergschen Catechismus verklaarde. De menigte der toehoorders was groot, vooral van degenen, die nieuwsgierig waren of de leeraar ook iets van het verledene zou zeggen. Maar hunne verwachting werd te leur gesteld; niets daarvan werd aangeroerd.

In het jaar 1805 werd hij benoemd tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Illustre school te Middelburg; ook behoorde hij onder de Directeuren van het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen. Hij overleed te Middelburg den 22sten October 1819. Hij was tweemaal gehuwd, 1°. te Middelburg den 7den Mei 1776 met Anna Elisabeth van Essen, dochter van Jacobus van Essen, boekhouder van de Wisselbank te Middelburg, en van Susanna Wopkens, dochter van Samuel Wopkens, laatst predikant te Sint-Laurens en van Anna Jacoba Willemsen, die eene zuster was van den Hoogleeraar en predikant te Middelburg Jacobus Willemsen; 2°. met Anna Maria Steengracht, weduwe van Mr. Bonifacius Matthias Pous, lid der Nationale Vergadering, enz. Uit het eerste huwelijk is geboren een zoon, Mr. Jacobus Willemsen de Fremery, als commis Notularis en Chartermeester ongehuwd overleden te Middelburg 1810, en twee dochters, van welke de oudste, Susanna Petronella overleden is, eene dochter nalatende uit haar huwelijk met Mr. Pieter Pous, laatst administrateur van 's rijks schatkist in de provincie Zeeland, terwijl de jongste Henriette Wilhelmina Cornelia, sedert 1849 weduwe is van Mr. Meinard Philip Marinus van Visvliet, lid der Gedeputeerde Staten van Zeeland enz.

Eene silhouette, hem voorstellende links in ovaal, door G. Kockers 1793 8°. en eene dito regts, aan eene zuil gehecht met veel zinnebeeldig bijwerk en opschriften, die betrekking hebben op zijn afsterven, enz. door W. Nieuwhoff, bij D. A. Sluiter, fol. zonder jaartal, vertoont ons zijn gelaat. J. P. Bourjé schilderde zijn portret in olieverw 1818—19. De silhouette van zijne eerste vrouw, mede door G. Kockers, ziet ook het licht.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1765, en passim; *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2034, 1788. bl. 1177; *Verv. op Wagenaar, Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 354, D. XXII. bl. 178; *Omstandig verhaal van het voorgevallene te Middelburg in Zeeland bij gelegenheid der revolutie in den jaare 1787, behelzende de plunderingen en andere aanmerkenswaardige gebeurtenissen, aldaar voorgevallen, uit echte en geloofwaardige stukken bijeen verzameld door A. J. V. Cauwenberg*, (gedrukt in Holland 1796) bl. 54, 77, 85, 104; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 89. Aangevuld uit familiepapieren.

FREMERY (Jacobus de), jongste broeder van de beide voorgaanden, werd geboren den 25sten Januarij 1748 te Groot-Ammers. Hij was sedert het begin van 1781 klerk van den Secretaris van Curatoren der Leidsche Hoogeschool, en daarna, na afstand van Mr. Josias Johannes Hubrecht, deszelfs opvolger. Hij nam dien post met grooten lof van ijver en bekwaamheid waar, en werd in 1818 op zijn verzoek eervol ontslagen. Hij was in 1795 Lid van het Comité van Financien en onderstand te Leiden en werd later tot Thesaurier aldaar aangesteld. Toen Seerp Gratama, Hoogleeraar in de beide regten aan de Hoogeschool te Harderwijk, naar Groningen was vertrokken, werd de Fremery op het vijftal ter vervulling van den vakanten leerstoel geplaatst. Hij leefde vervolgens nog verscheidene jaren ten nutte der zijnen en der maatschappij, welke in hem steeds een vurige en edelmoedige voorstander en bevorderaar van al het ware, schoone en goede vond. Hij overleed op den 30sten Januarij 1826.

De Fremery was tweemaal gehuwd; in 1774 met Maria Vermaes, die hem twee zonen schonk, van welke de jongste, Mr. Petrus Isaäcus de Fremery, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zuidholland is; terwijl een zijner kleinzonen, Joannes Andreas de Fremery, bekend is door zijne *Memorie over de Regten der stad Leyden op het Haarlemmermeer* (Leid. 1844) en later als lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal. Jacobus de Fremery hertrouwde met Henriette Cornelia Christina Bovie, dochter van Jan Lambert Bovie, kolonel van het regiment dragonders van Hessen-Cassel in staatsche dienst, en van Johanna Maria Catharina van Grootenray, uit welk huwelijk geene kinderen geboren zijn.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 74, hier door ons gevolgd en uit medegedeelde berigten aangevuld.

FREMERY (Nicolaas Cornelis de), eenige zoon van Petrus Isaäcus de Fremery voornoemd, werd te Overschie den 10den Januarij 1770 geboren. Door het beroep van zijnen vader naar 's Hertogenbosch kwam hij aldaar in kennis met den toenmaligen kapitein, later Generaal-Majoor Voet, die, door den leergierigen knaap daartoe opgewekt, hem lessen gaf in de meetkunde, en welligt hierdoor de eerste gronden legde tot den wetenschappelijken zin, welke hem, gedurende zijn geheele leven, gekenmerkt heeft. In het jaar 1785, en derhalve op vijftienjarigen leeftijd, werd hij als student aan de Hoogeschool te Leiden ingeschreven, alwaar hem het voorregt te beurt viel, tot leermeesters te vinden mannen als Dionysius van de Wijnpersse, Eduard Sandifort, Nicolaas George Oosterdijk, Nicolaas Paradijs, Voltelen en later Sebald Justinus Brugmans, wiens lessen hij wel minder volgde, maar van wiens leerzamen omgang en wetenschappelijke gesprekken hij ongetwijfeld veel nut getrokken heeft. Spoedig gaf hij blijken van zijnen uitmuntenden wetenschappelijken aanleg, toen hij, naauwelijks twintig jaren oud zijnde, den 20sten Maart 1790 zijne *Dissertatio philosophica inauguralis de fulmine* (Lugd. Bat. 1790.) 4°.) verdedigde en hierdoor tot Doctor in de wijsbegeerte bevorderd werd. Dit proefschrift werd met lof vermeld in den *Algemeenen Konst- en Letterbode* van den 28sten Mei 1790. In de drie volgende jaren gaf hij zich geheel over aan de beoefening der geneeskunde, vooral onder de leiding van Nicolaas Paradijs, voor wiens wijsgeerigen geest hij steeds de grootst mogelijke achting gekoesterd heeft. Hij werd hierop den 21sten September 1793 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd, na openlijke verdediging zijner *Dissertatio medica inauguralis de mutationibus figurae pelvis, praesertim iis, quae ex ossium emollitione oriuntur* (Lugd. Bat. 1793. 4°.). Deze verhandeling is gunstig gerecenseerd in de *Göttinger Anzeigen von gelehrte Sachen* en in de *Medic. Chirug. Zeitung.*

Te Haarlem, waar hij de geneeskundige praktijk uitoefende, behoorden chemie, mineralogie en zoölogie onder zijne lievelingsstudiën. In Teyler's voortreffelijke stichting arbeidde hij veel met Martinus van Marum. Den 25sten September 1795 tot Hoogleeraar te Utrecht beroepen, zag hij zich als opvolger van Steven Jan van Geuns, in den werkkring geplaatst, welke het best met zijnen wetenschappelijken geest strookte, en op vijf en twintigjarigen leeftijd aanvaardde hij den 18den December van genoemd jaar, deze betrekking met eene *Oratio de arctissimo, quo chemia cum physicis scientiis conjungitur, vinculo.* (Lugd. Bat. 1796. 4°.) Chemie, pharmacie, natuurlijke geschiedenis, medicina forensis en politica waren de hem toebedeelde vakken. Hij was de eerste die de zoölogie en pharmacie openlijk onderwees. Bij de herstelling der academie in 1815 werd hij te gelijk benoemd tot Hoogleeraar èn in de medische èn in de philosophische faculteit.

Als voorzitter der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, werd hij in menige staatscommissie betrokken, en offerde hij aan dezelve veel tijd en moeite op, zonder er groote voldoening voor te smaken, even gelijk dit met zoo velen vóór en na hem het geval geweest is. Zoo was hij in 1826 lid der commissie, welke over het nadeel, door het begraven in de kerken te weeg gebragt, zoude hebben te beslissen; in 1830 lid der commissie, welke verzocht werd eene meening te uiten omtrent de besmettelijkheid der Aziatische cholera; in 1828 van de vergadering der voorzitters van al de provinciale commissiën uit de noordelijke en zuidelijke gedeelten van het toenmalig rijk, wier beraadslagingen toen evenmin tot eene wet van geneeskundige politie hebben gevoerd, als die van de in 1841 benoemde commissie. Dat de Fremery in al deze vereenigingen zoo ijverig en nuttig geweest is, als men in dergelijke werkzaamheid wezen kan, valt niet te betwijfelen. In het algemeen echter zijn de resultaten van al deze en zoo vele andere commissiën voor den staat weinig vruchtbaar, en voor de leden weinig aangenaam.

Gedurende zijne zoo langdurige akademische ambtsbetrekking was de Fremery tweemalen Rector magnificus. De eerste maal, in 1801, droeg hij het rectoraat aan zijnen opvolger over met eene *Oratio de studio historiae naturalis, egregio ad formandum bonum civem adminiculo;* en de tweede maal, in 1822, had zijne rede tot onderwerp, *de chemia et arte pharmaceutica ad majorem perfectionem in Belgio evehendis.*

In 1835 had hij het geluk zijn veertigjarig hoogleeraaramb te vieren, bij welk feest zijne toenmalige leerlingen hem een kostbaar geschenk in zilver vereerden. Niet minder treffend was hunne deelneming in 1840, toen, bij het aanvaarden van het emeritaat, zij den hooggeschatten leermeester voor genoten onderwijs op eene wijze dankzegden, welke hun niet minder dan hem eer aandeed. Door hem het kolossaal afgietsel van het *Dinotherium giganteum* te schenken, hadden zij met kiesch gevoel het aandenken gekozen, hetwelk hem het dierbaarst moest wezen. Hij genoot het zeldzaam voorregt van, gedurende 50 jaren, practiserend arts geweest te zijn; de Redactie van het *Nederlandsch Lancet* vierde dien dag op eene waardige wijze, door den zesden jaargang van dit tijdschrift hem op te dragen.

Nicolaas Cornelis de Fremery overleed den 15den November 1844. Hij was lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, van de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en van vele andere zoo binnen- als buitenlandsche genootschappen. Lodewijk Napoleon, die de verdiensten der Hollanders wist te onderscheiden, droeg hem de betrekking op van Médecin de la maison du Roi. Willem I benoemde hem, in 1829, tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Te Haarlem was hij den 8sten December 1795 getrouwd met Henriette Hester Willemse, dochter van Johannes Willemse, Gz., practiserend geneesheer aldaar, en van Catharina van der Laan. Zij overleed den 29sten Junij 1825. Hun zoon volgt mede.

Eene lithographie door P. W. van de Weijer te Utrecht (naar het portret in olieverw van L. Moritz 1827) vertoont ons zijn borstbeeld regts, in toga, enz. in ovaal, met facsimilé der naamteekening.

Ofschoon de Fremery zich niet door geschriften van grooten omvang bekend maakte, zoo bestaan er toch menigvuldige bewijzen van zijne uitgebreide kennis in alle vakken tot de geneeskunde in eenige betrekking staande, terwijl hij door zijne algemeene kennis en ontleedkundige onderzoekingen, zoowel in den gezonden als ziekelijken toestand des menschelijken ligchaams, alsmede door zijne naauwkeurige nasporingen in verschillende gedeelten der natuurlijke historie, den een-

maal in ons vaderland verkregen roem niet weinig gehandhaafd, en daardoor de bewering van een Franschman gelogenstraft heeft, die in 1820 durfde zeggen dat Holland, na P. Camper, geenen beroemden ontleedkundige had aan te wijzen. Zijne geschriften zijn, behalve de genoemde dissertatiën en oratiën:

Iets over den invloed van de nieuwere scheikundige theorie, ook op de beoefening der geneeskunde, en eene daarop gegronde geneeswijze van den suikeragtigen pisvloed (diabetes mellitus). In den *Nieuwen Konst- en Letterbode*, 1799. D. I. bl. 60.

Waarneming van eene zeer aanmerkelijke ontaarding van het regter Eyernest, met vorming van vetstof, haar, been en tanden, bij eene vrouw van veertig jaren, welke lang in eenen onvruchtbaren echt geleefd had. Met afbeeldingen. In de *Verhandelingen der eerste klasse van het koninklijk Nederl. Instit.* 1820. D. V. bl. 105.

Oratio de chemia et arte pharmaceutica ad majorem perfectionem in Belgio evehendis. In de *Annales Academ. Rheno-Trajectinae*, 1821—1822.

Beantwoording der vragen: verdient de vaccine thans nog als voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte te worden aangeprezen? En wat heeft daaromtrent de Utrechtsche kinderziekte epidemie van het jaar 1823 geleerd? In de *Algem. Vaderl. Letteroefeningen*, 1824. D. XXXIV. St II. bl. 116.

Over de Walvischaardige dieren op onze kusten. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1825. D. I. bl. 315.

Over de kristallisatie van het keukenzout. In de *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen, verzameld door van Hall, Vrolik en Mulder*, 1826. D. I. bl. 121.

Over den crocodilus biborcatus. In dezelfde *Bijdragen*, 1828. D. III. bl. 329.

Over eenen Hoorn en een gedeelte des Bekkeneels van Bos primigenius, in Februarij 1825 bij de Eembrugge gevonden, met afbeeldingen. In de *Nieuwe Verh. van de 1ste klasse van het Kon. Ned. Instituut.* 1831. D. III. bl. 74.

Bijdragen tot de natuurlijke geschiedenis van den Walrus (trichecus rosmarus, Linn.), en de kennis der verscheidenheden welke onder deze dieren voorkomen. Met 1 tab. In bovengenoemde *Bijdr. van van Hall*, enz. 1831. D. VI. bl. 360 volg. en 392 volgg.

Bijdrage tot de kennis der fossile Zoogdieren, in Noord-Nederland gevonden. In de *Nieuwe Verh. der eerste klasse van het Kon. Ned. Instit.* 1840. D. VIII.

Beschouwing van het linker gedeelte des bekkens van eenen Olifant, in November 1839, bij Doesburg aan den IJssel gevonden. In dezelfde *Verh.* 1842. bl. 324 volgg.

De volgende vertalingen zagen van hem het licht:

Kort berigt wegens de kwaadaardige koorts welke in Philadelphia heerschte; door R. Carey, uit het Engelsch vertaald door N. C. de Fremery, Haarl. 1794. 8o.

Grondbeginselen der scheikunde, door Lavoisier, uit het Fransch vertaald, met aanmerkingen en bijvoegselen vermeerderd door N. C. de Fremery en P. van Werkhoven, Utr. 1800. 8°. 2 deelen.

Eindelijk zette hij, op last van koning Lodewijk, het werk van J. A. Chaptal: *la Chimie appliquée aux arts*, in het Hollandsch over onder dezen titel:

Grondbeginselen der scheikunde, op de kunsten toegepast, vertaald en met aanmerkingen vermeerderd, Utr. 1808. 8°. met pl.; en gaf hij met de Heeren C. G. C. Reinwardt en S. Stratingh een: *Verslag van het scheikundig onderzoek van het aqua Binelli*, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1834. D. I, bl. 98.

Hij liet eene keurige verzameling van voorwerpen uit de natuurlijke geschiedenis en van vergelijkende ontleedkunde na, waarvan de Catalogus, met voorredenen van Prof. A. A. Sebastian en Dr. M. C. Verloren, onder den titel van: *Catalogue des Musées d'histoire naturelle et d'anatomie comparée* enz. verscheen te Utrecht bij Kemink en zoon 1856.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* in 4o. D. IV. bl. 173, *Nieuwe Algem. Konst. en Letterb.* in 4o. D. I. bl. 54, D. III. bl. 179, D. IV. bl. 105, 201, D. V. bl. 178, D. VI. bl. 146, D. XII. bl. 85; *Algem. Konst. en Letterb.* 1844, D. II. 369; van Wijk, *Algem. Wetensch. Woordenb.*, Collot d'Escury, *Holl. Roem.* D. VII. bl. 155; *Redevoering over N. C. de Fremery, door W. Vrolik, Hoogleeraar te Amsterdam, gehouden den 24sten* Mei 1845, *in de algem. Verg. der Holl. Maatsch. te Haarl.*; Bouman, *Oratio et instituta academica, quae septimo decimo seculo fuerunt in patria, cum iis, quae nunc ibidem sunt, breviter comparans, et memoriam celebrans Frederici Sigism. Alexander, Nicol. Corn. de Fremery* etc. *dicta publ. die 3 mensis April.* 1845. etc. *Acced. annot. literar. T. a R.* 1845; A. Kops, *in Nederl. Lancet*, D. VII. bl. 495 volg.; *Ersch und Gruber, Allgem. Encyclop. der Wiss. und Künste*, Bd. XLIX, S. 137; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 65, 100, 101, 290; van der Boon, *over de ontleedk. van den mensch*, bl. 243, 254; Muller, *Cat. van Portrett.*; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 333, 339, 341.

FREMERY (Petrus Johannes Isaäcus de), zoon van den voorgaande, werd geboren te Utrecht den 29sten April 1797 en studeerde aan de Hoogeschool zijner geboorteplaats, waar hij den 10den Mei 1819 tot Doctor in de geneeskunde, na het verdedigen eener *Dissertatio medica de hydrope ligamentorum uteri* (Traj. ad Rhen. 1819. 8°.) en later tot Doctor in de vroedkunde en natuurlijke wijsbegeerte werd bevorderd. Benoemd tot buitengewoon Hoogleeraar te Utrecht, in de scheikunde toegepast op de kunsten, aanvaardde hij die betrekking den 24sten Junij 1829, met eene redevoering: *de ratione, qua chemia artibus adhibita, in commune patriae emolumentum optime tradatur* (Traject. ad Rhen. 1829. 4°). De betrekking van Hoogleeraar aan 's Rijks Veeartsenijschool te Utrecht nam hij waar tot den 1sten April 1851. Bij een veelomvattende praktijk als geneesheer, was hij lid en secretaris der commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in de provincie Utrecht, voorzitter der plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt in de stad Utrecht, hoofdbestuurder der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie. Aan het departement der Maatschappij te Utrecht schonk hij het Pharmacognostisch kabinet zijns vaders, tot een aandenken aan dezen. Hij werd den 26sten October 1851 tot buitengewoon lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen benoemd en in 1853 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Eene beroerte maakte binnen weinige uren, den 7den September 1855, een einde aan zijne werkzame loopbaan. Hij was gehuwd te Utrecht, den 4den Januarij 1821, met Maria Kops, dochter van Jan Kops, Hoogleeraar bij de Faculteit der wis- en natuurkunde aldaar, en van Catharina Daams. Er bestaat eene lithographie van P. W. van de Weijer, naar Neuman, in fol. voorstellende zijn borstbeeld regts in toga enz. in een rand, waaronder het facsimilé zijner naamteekening.

Hij schreef:

Specimen Zoölogicum sistens observationes praesertim osteologicas de Casuario Novae Hollandiae, Traj. ad Rhen. 1819. 8°. cum fig.

Verslag van het werktuig door Romershausen uitgevonden om door middel van drukking der lucht, extracten, tincturen en infusien te bereiden. In den *Algem. Konst. en Letterb.* 1820. D. I. bl. 130.

Scheikundige ontleding van het gas, verkregen uit twee runderen, welke aan opgeblazenheid leden. In het *Vee-Artsenijkundig Magazijn door A. Numan*, 1828. D. I. St. II. bl. 300.

Archief voor den Aziatischen braakloop en al wat daartoe betrekking heeft, in de stad en provincie Utrecht enz. *en onder medewerking van anderen*, Utr. 1832—1834, 8o. 3 stukken.

Verhandeling over het zuiveren van besmette goederen, vooral door hooge temperatuur, benevens beschrijving van den toestel hiertoe gebruikt, tijdens het heerschen der Cholera te Utrecht, Utr. 1833. 8°.

Over de vervaardiging van nieuw zilver. In het *Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid door van der Boon Mesch* enz. 1839. D. V. bl. 512.

Het leven en de werkzaamheden van J. Bleuland. In de *Algem. Konst. en Letterb.* 1839. D. II. bl. 418, 435, 450.

Oratio inauguralis de Jano Kopsio, ejusque in patriam meritis, Traj. ad Rhen. 1849. 8°.

Herinneringen aan het leven en de werkzaamheden van Jan Kops. In den *Utrechtschen Studenten Almanak*, 1850.

Over de geschiktheid van sommige kleuren om riekende stoffen in zich op te nemen.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1829. D. I. bl. 227, 1855, bl. 70, 293; *Jaarb. van het Kon. Ned. Instit.* 1850. bl. XXVII; Holtrop, *Bibl. Medic-Chirurg.* p. 101; *Hulde van het Utrechtsch Departem. der Ned. Maatsch. tot bevord. der Pharm. aan de verd. van den Hooggel. Heer P. J. I. de Fremery*, enz.

FREMERY (Diderik Anne de), zoon van Nicolaas de Fremery, Schepen en Vroedschap te Gorinchem, en van Lucretia Frederica van Horbag, dochter van Mr. Diederik van Horbag, opperhoofd des handels en ambassadeur des Keizers van Japan, en van Anna Bovie, werd

geboren te Gorinchem den 13den Januarij 1777 en overleed te Oisterwijk bij 's Hertogenbosch den 2den Februarij 1855. In 1795, alzoo op achttienjarigen leeftijd, werd hij aangesteld tot 2de luitenant bij de 7de halve brigade, en woonde reeds in het volgende jaar den veldtogt in Duitschland, onder de bevelen van den generaal Daendels bij. In 1797 werd hij onder dienzelfden bevelhebber, met de expeditionnaire divisie die naar Engeland bestemd was, op de reede van Texel ingescheept, en in 1799 vinden wij hem weder bij de armee van het centrum in Noord-Holland, onder den Generaal Du Monceau. Hier woonde hij de gevechten bij Zijperdijk, Warmenhuizen, Bergen en Koedijk bij, en werd hij bij Bergen door een geweerschot in de dij gewond. Kort daarna, den 10den April 1800, werd hij tot 1ste Luitenant benoemd, en bleef in Noord-Holland bij het 8ste regiment van de Bataafsche infanterie van linie dienst doen. Dat hij zich ook in die tijden van momentaneele rust van de gunstigste zijde deed kennen, blijkt onder anderen uit eene verklaring van den chef van den generalen staf der troepen in het kamp van de Helder, waarin wij van hem lezen: »Cet officier distingué sur tous les rapports mérite les plus grands éloges de ma part pour les bons services qu'il a rendus."

In 1804 werd hij met het 8ste regiment ingedeeld bij de expeditionnaire troepen, die in het kamp van Zeist, onder den Generaal Marmont vereenigd waren, woonde in 1805, ingedeeld bij de divisie van den Generaal Grouchy, den veldtogt tegen de Oostenrijkers bij, en was tegenwoordig bij de berenning en de capitulatie van Ulm. De aanhoudende marschen en bivouaks hadden zijn sterk gestel aangetast, zoodat hij, ten gevolge van een ongemak aan den voet, vierentwintig dagen in het hospitaal te Augsburg moest doorbrengen, hetwelk hij den 19den November verliet, om met twee en twintig man eenige wagens met geld en krijgsbehoeften naar Weenen te brengen, van waar hij in December tot zijn regiment terugkeerde.

In 1806 woonde hij, onder de bevelen van den Koning van Holland, den veldtogt in Pruissen bij, en was tegenwoordig bij den slag en het beleg van Hameln. Hij was in den loop van dat jaar aangesteld tot 1ste Luitenant-adjudant majoor bij de garde van den Koning van Holland, en bleef daarbij tot October 1807, toen hij door de vermindering der garde geplaatst werd bij het 2de regiment Hollanders.

Het is bekend welk eene gewigtige rol de smokkelhandel in ons land speelde, ten tijde van de regering van Koning Lodewijk. Door het gouvernement voor het uiterlijke verboden, werd hij oogluikend toegestaan en bevorderd. De militaire magt tot het beletten van dien handel gedetacheerd, had eene uiterst moeijelijke taak. In het begin van 1808 werd ook de Luitenant de Fremery tot dat einde in Oost-Friesland gestationeerd; en in 't midden van velen, die zich daarbij vrij aanzienlijke sommen wisten te verwerven, met manschappen, die overvloed van geld hadden en gouden horologies op zak droegen, wier herkomst aan geen twijfel onderhevig was, ten doel aan de meest verleidelijke aanbiedingen, en toch door al die omstandigheden buiten magte zijne taak in al haren omvang uit te voeren, gedroeg hij zich steeds met de striktste eerlijkheid, en was door niets van zijn pligt af te brengen, zelfs niet door de klaarblijkelijke onmogelijkheid om te vervullen wat hem was opgedragen. Deze regtschapen handelwijze mag dan ook wel de oorzaak geweest zijn, dat men hem van dat tooneel der geprivilegeerde smokkelarij wegnam en hem de order gaf naar Spanje te marcheren. Dit oorlogstooneel was het voornaamste van zijne belangrijke militaire loopbaan. Van 1808 tot 1814 diende hij daar achtereenvolgens onder de bevelen van den Koning van Spanje, den Maarschalk Victor, den Generaal Sebastiani, den Maarschalk Soult, de Generaals Caffarelli, Chassé, Clauzel, de Kolonels Pfaffenrath, Aberson en anderen. Hier woonde hij, behalve eene menigte schermutselingen, vooral met de Guerilla's, de volgende veldslagen en gevechten bij: in 1809 den 17den Maart Mesa d'Ibor, 18 Maart Val de Canjas, 28 Maart Medellin, 27 en 28 Julij Talavera de la Reyna, 5 Augustus Aranjuez, 9 Augustus, Toledo, 11 Augustus, Almonacid, 18 November Aranjuez, 19 November Ocana; 1810, 18 Junij la Solano, 21 Junij Alcaras, 25 September Argamasilla, 4 October Portillano, 11 November Algondo, 4 December la Calsada; 1811, 11 en 14 April Almasette, 15 Julij Ubeda, 17 Julij Torre et Molino Alto, 14 Augustus Casorlo; 1812, 6 Augustus Pancorbo, 24 Augustus Posa; 1813, 1 Januarij Arsenega, 2 Januarij Ville-Nueva, enz.

Uit deze eenvoudige opgave reeds blijkt het, welk aandeel hij aan de gebeurtenissen van dien tijd op dat moeijelijke oorlogstooneel genomen heeft. Eene aanteekening van zijne eigene hand geeft ons een soort van itinéraire, die bijna dag voor dag de plaatsen opgeeft waar hij zich bevond, waaruit eenigermate de kracht en inspanning kunnen afgemeten worden, die daartoe werden vereischt. Zoo vindt men daarin bijvoorbeeld een tijdsverloop van nog geen twee maanden, gedurende hetwelk, behalve de gevechten die er werden geleverd en waarbij hij tegenwoordig was, niet minder dan vijf en twintig nachten gebivouakkeerd werd. Overal en ten allen tijde onderscheidde hij zich in die moeijelijke periode zijns levens door onomstootbare koelbloedigheid en dapperheid. Als een karakteristiek bewijs daarvan is ons verhaald geworden, hoe hij gewoon was, als er heete oogenblikken op handen waren, met de grootste kalmte zijne pijp te stoppen, welk voorbeeld van verachting van 't gevaar nooit naliet, gunstig op het moreel zijner manschappen te werken. Zij waren hier dan ook zoo aan gewoon, dat zij in die gevallen al reeds vooruitzagen wat er komen zou. »Jongens," zeiden ze dan tot elkander: »'t zal er weêr spannen; de oude stopt zijn pijp."

Bij den hierboven aangehaalden slag van Mesa d'Ibor, 17 Maart 1809, hadden de Spanjaarden eene sterke stelling ingenomen. Vier regimenten van het Duitsche legioen hadden vruchteloos na elkander die stelling aangevallen, toen eindelijk het 2de regiment Hollanders, na een moeijelijken marsch op één gelid door het gebergte, en hoewel het veel door het vijandelijk vuur geleden had, de stelling aanviel, overvleugelde en vermeesterde. Hierbij onderscheidde de luitenant de Fremery zich bijzonder door zijne dapperheid.

In Julij 1809 verliet het korps Estramadura en plaatste zich tusschen Madrid en Talavera de la Reyna, ten einde de vijandelijke armee, die uit Portugal kwam, haren togt naar Madrid te beletten. Den 25sten, 26sten en 27sten dier maand nam het Hollandsch regiment deel aan den grooten slag bij Talavera de la Reyna. Ook hier was het gedrag van de Fremery, als altijd, een voorbeeld van dapperheid, vooral bij het ontzetten der vaandels. Na den slag bij Almonacid te hebben bijgewoond nam hij, den 28sten November, eveneens deel aan dien bij Ocana, waar de armee onder Koning Joseph en den Maarschalk Victor ruim 23000 gevangenen maakte. Ten gevolge van zijn loffelijk gedrag was hij, den 6den September, tot Kapitein bij de voltigeurs van zijn toenmalig regiment aangesteld geworden.

Den 8sten Augustus 1812 ging hij over als Kapitein eener grenadier-kompagnie bij het 130ste Fransche regiment van linie. De Hollanders kregen nu de eervolle, doch moeijelijke opdragt, de gevangenen in onderscheidene kolonnes naar Bayonne te brengen; eene hoogst bezwaarlijke taak, op dat terrein en bij den geest die de Spaansche natie bezielde. Met het meeste beleid en met dezelfde onwrikbare dapperheid kweet zich de Kapitein de Fremery ook hier van zijnen pligt. Een geruimen tijd bleef het Hollandsche regiment belast met het geleiden van gevangenen, koeriers, generaals, krijgsbehoeften enz., wat tot eene menigte kleine gevechten aanleiding gaf, waaronder een tweedaagsch gevecht bij het escorteren van den Generaal Sebastiani door de Sierra Morena, in hetwelk de Fremery zich aan het hoofd zijner voltigeur-kompagnie bijzonder onderscheidde. Later bragt het bataljon den maarschalk Mortier veilig door het gebergte, terwijl het daarna den maarschalk Victor, onder gestadige kleine gevechten uit la Mancha naar Bayonne geleidde.

In 1812 trok de divisie uit la Mancha naar de Baskische provinciën om tegen den partijganger Mina te ageren. Het bataljon moest bij dien togt een groot konvooi van gevangenen, een veertigtal generaals, hoofd- en andere officieren, roerende goederen van allerlei aard van Koning Joseph, waaronder de kostbaarheden der Spaansche kroon enz. geleiden. Bij Pancorbo gekomen, werd het eensklaps aangevallen door den partijganger Longaz, die zich daar in eene hinderlaag had geplaatst. 3500 man infanterie en kavalarie met twee stukken geschut vielen op het bataljon, dat slechts 500 man sterk was, en nog daarenboven een konvooi te geleiden had, aan. De strijd werd evenwel niet alleen volgehouden, maar met roem geëindigd; het konvooi defileerde zonder eenig verlies en kwam behouden te Pancorbo. Niet weinig bragt hiertoe de houding van den Kapitein de Fremery bij, aan wien de gewigtige taak was opgedragen, met zijne flank-kompagnie, bij welke ook zijne

twee officieren Herckenrath en Colson Aberson zich loffelijk onderscheidden, de uiterste achterhoede te vormen. In dit gevecht, hetwelk den roem door de Hollandsche wapenen in Spanje reeds behaald, aanmerkelijk vermeerderde, verloor het bataljon twintig dooden en tachtig gewonden.

In 1813 was de Kapitein de Fremery gedurende negen maanden geblokkeerd in de vesting Santona, die aan de land- en zeezijde door de Engelschen en Spanjaarden was ingesloten, en onderscheidde zich ook daar weder door zijne dapperheid bij menigvuldige uitvallen. Den 29sten September kwam er eene Fransche sloep in de vesting aan, die door het blokkade-eskader had weten heen te komen, en bragt hem onder anderen de tijding, dat hij reeds den 2den April tot Luitenant-Kolonel, Chef de bataillon benoemd was, tegelijk met de order om zich onmiddellijk naar Parijs te begeven. Hoe hagchelijk de onderneming ook ware, begaf hij zich toch onverwijld in de sloep, en het gelukte hem daarmede aan de waakzaamheid der Engelschen te ontkomen. Zoodra hij op de Fransche kust geland was, reisde hij dag en nacht door naar Parijs, waar de orde voor hem gereed lag, deel te nemen aan den veldtogt in Duitschland. De gebeurtenissen hadden intusschen den bekenden, bij Leipzig, voor Napoleon zoo noodlottigen loop genomen; de Fremery bleef dien ten gevolge tot November in Parijs, eene nadere bestemming afwachtende, die hem toen gegeven werd. Hij kreeg den last zich naar Brussel te begeven en daar een bataljon Belgische militie te organiseren. Met den meesten ijver kweet hij zich hiervan, hoewel de bezwaren niet gering waren, daar hij zijn bataljon moest zamenstellen uit een geheel ongeregelde massa, waarbij niemand was die eenig denkbeeld van het militaire had, en waaruit hij toch zijn geheele kader moest kiezen. En het duurde slechts zeer korten tijd toen hij zijne manschappen reeds in het vuur moest brengen. Met zijn bataljon ingedeeld bij het 1ste korps der groote armee onder den generaal Maison, nam hij den 24sten Januarij 1814 aan het gevecht bij Luik, den 28sten Januarij aan dat bij Leuven deel. Wanneer men nagaat, dat bij die jonge soldaten nog enkele waren, die gedurende de aanvallen van den vijand met de lading moesten geholpen worden, dan voorzeker moet men den Chef hoogelijk roemen, die er zulk eene schitterende uitkomst mede verkreeg, dat in de legerorde van 29 Januarij 1814, onder anderen van hem gezegd wordt: »La bravoure et le sangfroid que les officiers, sousofficiers et soldats ont montré en imposèrent à l'ennemi. Il n'osa pas entamer les tirailleurs, et après diverses charges infructueuses, il fut forcé de respecter deux petits carrés que formaient le 72me et la compagnie de voltigeurs de la garde," enz. En verder: »Le général en chef se plaît à louer hautement l'intrépidité avec la quelle on a combattu," enz.

Alleen hieruit zou men dus reeds bij gevolgtrekking kunnen opmaken, welk aandeel de wakkere bataillonschef aan deze feiten moet gehad hebben; maar wanneer wij daarenboven vermeld vinden, dat in het eerste gevecht zijn paard door zeven kartetskogels gedood werd, terwijl een achtste hem eene kneuzing aan de knie toebragt; dat hij in het tweede weder eene wond aan het been bekwam, door een der drie kogels die ook daar zijn paard neêrvelden; dan verkrijgen wij de zekerheid, dat hij weder als altijd geweest is op de plaats, die hij voor de plaats der eer hield, dat is, in het heetste van den strijd. Hij werd dan ook den 6den Februarij daaraanvolgende benoemd tot Ridder van het Legioen van Eer; eene onderscheiding reeds lang door hem verdiend, maar die de loop der omstandigheden en de min of meer valsche positie, waarin de Hollandsche troepen, ingedeeld bij een Fransch leger, in dienst van den Spaanschen Koning zich bevonden, hem tot nu toe had onthouden. Later vinden wij hem bij de reserve-armee van den Generaal Tindal.

Het is overbekend, onder welke verschillende omstandigheden de overgang van de Hollandsche officieren uit het Fransche leger naar het onze plaats had. De Luitenant-Kolonel de Fremery achtte zich, door zijn eed aan Napoleon gedaan, verbonden, en hoewel de Franschen de vreemde officieren begonnen te wantrouwen en ook hem naar het 113de regiment overplaatsten, van waar evenwel de Minister van oorlog, op aandrang zijner chefs, hem weder bij zijn vorig korps terug plaatste, bleef hij den Keizer tot aan diens val getrouw, en eerst toen, niettegenstaande men hem bij het Fransche leger den rang van Kolonel aanbood, verzocht en verkreeg hij zijn ontslag en vertrok den volgenden morgen naar zijn vaderland. De volgende brief, door al de officieren van zijn bataljon onderteekend en hem overhandigd, was een streelend bewijs hunner hoogachting, en moge hier eene plaats vinden, omdat hij waarheid bevat in den volsten zin des woords:

72me Régiment de ligne, 2e bataillon. Nous soussignés officiers du 2e bataillon du dit régiment, certifions et attestons que monsieur de Fremery, chef de bataillon, Chevalier de la légion d'honneur, s'est toujours conduit avec honneur et probité, que dans les différents combats que nous avons livrés aux ennemis de la patrie, il a toujours montré le sangfroid et l'intrépidité qui caractérise le vrai courage; qu'il a constamment mérité notre estime et notre confiance, et qu'il a cherché, par tous les moyens possibles, à faire le bonheur de ses subordonnés, tant par une sage administration, que par une équité que rien n'a jamais pu troubler. Nous aurions manqué à notre devoir le plus essentiel, si au moment de perdre notre brave commandant, nous ne lui donnions une preuve authentique de notre amour et nous ne lui exprimions d'une manière au-delà de toutes expressions, combien sa perte nous est sensible. Maubeuge, le 14 Mai 1814. *Volgen de Handteekeningen.*

In zijn vaderland teruggekomen, vond hij de plaatsen bezet; hij bleef dus gedurende eenigen tijd op halve soldij en werd eerst den 18den October 1814 aangesteld tot Majoor met den rang van Luitenant-Kolonel (rang nemende van den 26sten Junij 1814) bij het 2e bataljon Hollandsche militie-infanterie. Den 2den April 1815 werd hij aangesteld tot Luitenant-Kolonel bij het 22ste bataljon landmilitie, dat te Brugge moest worden opgerigt. Den 5den Mei 1825 werd hij Kommandant van het depôt der 2e afdeeling infanterie, den 20sten December 1826 Kolonel en plaatselijk Kommandant te Ostende, en den 21sten Julij 1828 in denzelfden rang te 's Hertogenbosch geplaatst. Ook hier kweet hij zich bijzonder van zijne moeijelijke taak in de dagen der Belgische omwenteling, en mogt dan ook den 23sten Mei 1835 een blijk van zijner Majesteits goedkeuring ontvangen, ter zake van buitengewone diensten gedurende die tijdsomstandigheden. Den 19den Februarij 1839 benoemd tot Generaal-Majoor, werd hij den 27sten April 1840 op pensioen gesteld. Bij zijn vertrek uit 's Bosch, ontving hij van den stedelijken raad een brief, waarin deze verzekerde, steeds met dankerkentenis te zullen gedenken aan de veelvuldige diensten, door hem in zijne hoogstmoeijelijke betrekking, in de hagchelijkste tijden, zoo aan de stad als aan de ingezetenen bewezen.

Omtrent zijn karakter schreef, in 1855, een zijner wapenbroeders en chefs: »Van 1795 tot 1813 met de Fremery gediend en vele dagen van gevaar met hem doorgebragt hebbende, heb ik hem leeren kennen als een allerbraafst soldaat, bijna zonder wederga; zijne leer bestond uit lijdelijke gehoorzaamheid, zonder morren of tegenstreven te volbrengen wat hem gelast werd, stipte gehoorzaamheid te vorderen van alle ondergeschikten, een goed voorbeeld in alles te geven en zorg voor allen te dragen, waardoor zijne bevelen vollediger werden uitgevoerd; volmaakt eerlijk man, braaf in den volsten zin, overleggende en trouw in alle geldelijke zaken, zoo voor zich zelven als voor zijne ondergeschikten, uiterst dapper zonder roekeloosheid, een trouw vriend, die liever zich zelven dan zijne vrienden of bekenden te kort zou doen; iemand die in al zijn doen er naar streefde den roem der Hollandsche wapenen te verhoogen, zonder eigenbelang of bijkomende inzigten."

Te Oisterwijk, bij 's Hertogenbosch, is hij, den 21sten December 1817 getrouwd met Wilhelmina Schreuder, dochter van Cornelis Valentijn Schreuder en van Catharina Rappard, welke echter spoedig in het kraambed overleed, en te Helvoirt den 31sten December 1820 met Antonia de Sille, dochter van Johannes de Sille en van Johanna Kuijpers, uit welk tweede huwelijk vier zonen en drie dochters zijn geboren. Zijn portret is opgenomen in het groot historisch schilderstuk ten stadhuize te 's Hertogenbosch.

Zie Bosscha, *Ned. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 332, 354, 370, 380; L. C. de Fremery, *Levenssch. van wijlen den Generaal-Majoor de Fremery*, in den *Militaire Spectator*, 1855.

FRENSEL (Alexander), Kapitein ter zee op het fregat *Tobago* van 24 stukken, was met dit schip onder het smaldeel van den Vice-Admiraal François van Aerssen van Sommelsdijk, naar de Middelandsche zee bestemd in 1725. Hij geraakte op de hoogte van kaap Finisterre, door Kapitein Wittenhorst bijgestaan, in een hevig gevecht met een Algerijnschen roover van 46 stukken. Doch het kwetsen van

Wittenhorst en andere omstandigheden waren oorzaak dat de roover ontkwam, schoon Frensel hem anderhalf uur najaagde. Het gebeurde werd in een krijgsraad onderzocht, en de beide Kapiteinen werden met eer voor hunnen moed en ijver bedankt. Korten tijd daarna maakten Frensel en Wittenhorst jagt op een anderen Algerijn *de Gouden Zon* van 50 stukken, die na veel moeite eindelijk in de baai van Tanger door de beide Kapiteins en den Vice-Admiraal vernield werd. In hetzelfde jaar was Frensel een der gemagtigden tot den vredehandel met Algiers, waarin hij gelukkig slaagde. In 1744 voerde hij bevel over de *Edam* van 54 stukken, bij de vloot onder den Luitenant-Admiraal Grave, die zich met de Engelsche vereenigde, doch niets uitvoerde, dan alleen dat Frensel een rijk geladene Franschen St. Domingovaarder prijs maakte. Hij, zoowel als de Vice-Admiraal Schrijver en Kapitein Boudaan, klaagden zeer over den ellendigen toestand van hunne schepen en volk. Hij werd in 1750 tot Vice-Admiraal bevorderd en nog eens in 1751 naar Algiers gezonden met een smaldeel, ten einde met dien roofstaat vrede te maken, waarin hij gelukkig slaagde. Verder wordt er niets meer van hem vermeld.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. V. bl. 43, 48, 54, 117, 122, 127, 239, 279, 290.

FRENTZEL (Joachim), of Frencelius, werd geboren te Camentz in den Opper-Lausnitz in 1611. Zijn vader heette Andreas Frentzel en zijne moeder Ursula Jenichem. Na eerst van Christoffel Faustus privaat onderwijs te hebben ontvangen, vertrok hij naar de Latijnsche school te Görlitz, en deed zich in 1632 als student aan de Franeker Hoogeschool inschrijven, waar hij op de geneeskunde, onder Menelaus Winsemius zich toelegde. Ten einde in zijn onderhoud te voorzien, gaf hij privaat onderwijs aan de zonen van Willem van Haren. Met een van hen vertrok hij in 1647 naar Parijs, maar moest in 1649 wegens het overlijden van den vader zijner kweekelingen terugkeeren. Hij begaf zich vervolgens, naar Padua, en verliet de Hoogeschool aldaar niet, dan na het verkrijgen van den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de geneeskunde. In Nederland teruggekeerd, zette hij zich te Grave neder, waar hem de regering tot stads Doctor aanstelde. Door invloed van zijnen voormaligen kweekeling werd hij, in April 1651, tot Hoogleeraar in de genees- en ontleedkunde aan de Franeker Hoogeschool, in de plaats van Johannes Antonides van der Linden, benoemd en den 22sten Mei als zoodanig ingehuldigd. Curatoren der Leidsche Hoogeschool boden hem in 1665 den leerstoel der geneeskunde aan, die door den dood van denzelfden van der Linden openstond, maar hij bedankte voor die aanbieding. Te gelijker tijd werd hij Ouderling der gemeente en in 1668 als afgevaardigde ter Synode gezonden. In Februarij 1669 overviel hem eene hoest gevolgd door eene bloedspuwing. Zich genezen wanende, vertrok hij in Maart naar Groningen, om eene zieke dame te bezoeken, en het was daar dat zijne ziekte terugkeerde en hij den 27sten van diezelfde maand overleed. De Hoogleeraar Philippus Matthaeus deed op hem eene lijkrede, die niet is uitgegeven. Frentzel was tijdens zijn verblijf te Grave gehuwd met Elisabeth Tulp, die hem in 1671 ontviel. Hij hertrouwde op het laatst van genoemd jaar met Gellia Moll, eenige dochter van Pieter Moll, Hoogleeraar in de Grieksche taal te Franeker. Zij schonk hem een zoon, die spoedig na de geboorte overleed. Van Frentzel ziet het licht:

Exercitationes Anatomicae ad historiam Mesenterii, Franeq. 1660. 4°.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 423—426; Paquot, *Mem.* T. II. p. 23.

FRERES (Dirk of Theodorus) werd te Enkhuizen in 1643 uit eene aanzienlijke en gegoede familie geboren. Hij wijdde zich aan de schilderkunst en bezocht Italië, van waar hij na genoegzame oefening naar Holland wederkeerde, waar hij zich spoedig bekend maakte door onderscheidene groote schilderstukken voor plafonds en zalen, die echter meer door naauwkeurigheid van teekening, dan door het koloriet uitmunten. Op het raadhuis te Enkhuizen en in het huis te Hondsholredijk waren stukken van hem voorhanden. Zich te Amsterdam ophoudende werd hij ziek, en overleed in 1693 onder weg naar zijne geboorteplaats.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRESCARODE (Jeremias) werd geboren in 1683 te Guyenne in Frankrijk. Zijn vader was waarschijnlijk predikant te Montaud en moest in 1685 om de vervolgingen zijne standplaats verlaten. Na verblijf aan de Utrechtsche Hoogeschool werd hij, zoo als de Heer Bouman zegt, den 5den Maart 1703 als kweekeling der Harderwijksche Hoogeschool ingeschreven en bleef aldaar ten minste drie jaren studeren. Vreemd is het echter dat zijne beide Dissertatiën, hieronder vermeld, het jaartal 1701 dragen. Hoe dit zij, zeker is het dat hij in 1708 bevestigd werd tot Predikant te Maarsen, van waar hij in 1710 vertrok als Predikant bij de Waalsche gemeente te Rotterdam. Hij werd den 4den Julij 1713 aan de Geldersche Hoogeschool, eershalve, tot Doctor in de wijsbegeerte bevorderd en door de regering van Rotterdam tot Hoogleeraar der wijsbegeerte aan de Illustre school aangesteld. In 1748 emeritus geworden zijnde, overleed hij den 14den Junij 1749. Van hem ziet het licht:

Dissertatio Philologica de mensis veterum, Harderw. 1701. 4°.

Dissertatio Philologica de poculis veterum, Harderw. 1701. 4°.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 197; van Harderwijk, *Naaml. der Pred. te Rott.* bl. 134; van Leeuwen, *Cat. der provinc. Bibl. van Friesl.* bl. 95.

FRESCHOT (Casimir), in Frankrijk uit protestantsche ouders geboren, vlugtte van daar, na de opheffing van het edict van Nantes, naar Holland, waar hij door het schrijven van de navolgende werken in zijn levensonderhoud voorzag. Zij zijn getiteld:

Histoire abrégée de la ville et province d'Utrecht, Utr. 1713. 8°.

Actes, mémoires et autres pièces concernant la paix d'Utrecht, Utr. 1714—1715. 12°. 6 vol.

Histoire du congres et de la paix d'Utrecht, comme aussi de celle de Rastadt et de Bade, Utr. 1716. 12°.

Histoire amoureuse et badine du congrès de la paix d'Utrecht, Utr. 1716. 12°.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. IV. bl 405; *Biographie Universelle*, T. VIII. p. 46.

FRESE (Albertus), geboren te 's Gravenhage in 1714, was een leerling van Hendrik Carré en Theodoor Justinus Rheen. Hij schilderde, meest voor uitspanning, portretten en historiestukken, en overleed in zijne geboorteplaats in 1789. Hij was een beminnaar van oudheden en, welligt is hij dezelfde, die van 1732 tot 1772 met Christiaan Schaaf (zie aldaar) een aantal tooneelstukken vervaardigde, waarvan sommige op de Haagsche schouwburg vertoond zijn.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. der Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van Ned. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 189; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRESIN (Karel van Gavre, Heer van) Zie GAVRE (Karel van).

FRESINGA (Reinico of Rienk), geboren te Franeker, diende den staat als militair, was, nog jongeling zijnde, tegenwoordig bij het beleg van Groningen in 1577 en als adelborst bij de verdediging van Steenwijk in 1580 en 1581. Hij schijnt de krijgsdienst verlaten te hebben, althans hij werd Burgemeester van zijne geboorteplaats en overleed als zoodanig tusschen 1590 en 1600. Hij schreef:

Memorien van den gedenckwerdigen dingen, die er inden Nederlandschen Provincien van Frieslant, Overijssel, Omlanden, Drenthe, Grueningen ende Lingen, met heuren byliggenden frontieren, geschiet syn, Devent. 1584. 8°.

Deze *Memorien*, waarvan G. Dumbar, in het 3de deel zijner *Analecta*, bl. 1—593, een met zeer vele aanteekeningen vermeerderde herdruk gaf, loopen van November 1576 tot Januarij 1582, en zijn, daar de schrijver meestal tegenwoordig was bij hetgeen hij beschreef, voor de geschiedenis zeer belangrijk. Hij behoorde tot de staatsgezinde partij, doch schreef met gematigdheid en onpartijdigheid, en is vooral belangrijk omtrent de gebeurtenissen gedurende het bewind van den Graaf van Rennenberg.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1062; Suffr. Petrus, *de Script. Fris.* p. 427; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 202, 551; van Groningen, *Geschied. der Watergeus.* bl. 225, 451; *de Navorscher*, D. II. bl. 131.

FRETS (François) was Lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal, President der Arrondissements regtbank te Rotterdam, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Hij overleed in 1845

en deed zich als een zeer verdienstelijk regtsgeleerde en dichter kennen door zijne werken, die getiteld zijn:

Dirk Willemz, dichtstuk. In de *Werken der Holl. Maatsch. van fraaije kunsten en wetensch.* 's Hage, 1810. 8°. 4de deel. bl, 311—330.

De kracht van een cognossement, en het regt van den houder verdedigd, Rott. 1818. 8°.

Verhandeling ter beantwoording der vraag: Welke zijn de Regten, het Aanzien en de Waardigheid der Regtsgeleerden in het Romeinsche Rijk geweest, van de vestiging van het gezag van Augustus tot de regering van Keizer Justinianus en deze ingesloten? En welke is de weldadige invloed geweest van die Regten en dat Aanzien, zoo op de openbare regtsoefening, als op den zedelijken toestand der Maatschappij. In de *Prijsverhandelingen bekroond en uitgegeven door de derde klasse van het Koninklijk Ned. Instit.*, Amst. 1822. 4°.

Iets over het regt van den lastgever, byzonderlyk in koopmanszaken, Rott. 1824. 8°.

Proeve over de ware onafhankelijkheid der regterlijke magt, Rott. 1827. 8°.

Iets over de regterlijke magt, en over de betrekking van den Koning tot dezelve, Rott. 1827. 8°.

De uitvoerlijkheid van de wet op de regterlijke organisatie nader betoogd, Rott. 1829. 8°.

Aanmerkingen op het voorstel van eenige leden der Staten Generaal, tot verandering der wet op de zamenstelling der regterlijke magt en het beleid der justitie, Rott. 1829. 8°.

Vergelijkende berekening van het personeel en de bezoldiging voor de regterlijke magt, Rott. 1829. 8°.

Woorden over de scheiding tusschen Holland en Belgie in 1830 en 1832, Rott. 1832. 8°.

Bedenkingen betreffende eene uitbreiding van het openbaar entrepot te Rotterdam, Rott. 1837. 8°.

De Betrekking van den staat tot de godsdienst volgens de grondwet, Rott. 1837. 8°.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 180, 659, *Supplement*, bl. 42; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; *Jaarb. van het Kon. Ned. Inst.* 1848. bl. XXVIII; *Programma van het Prov. Utr. Genootsch.* 1845, bl. 4; *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 365.

FREUBEL (Johann Ernst) was te Rudolstad in 1728 geboren en werd aldaar Organist in de Waalsche garnizoenskerk. Hij vertrok in 1764 als zoodanig naar Vlissingen, in 1769 als Organist in de Luthersche Kerk te Middelburg en in 1770 te Bergen op Zoom. Hij overleed aldaar in 1776. Zijn zoon volgt.

Zie Caecilia, *Alg. Muz. Tijdschrift*, 1846. bl. 17.

FREUBEL (Jan Louis Pieter Leonardus) was de zoon van den voorgaande en werd in 1763 te Namen geboren. Reeds op zijn vijfde jaar kreeg hij onderwijs in de muziek van zijn vader en maakte zulke vorderingen, dat hij reeds in 1778 te Rotterdam als violist in den Hollandschen schouwburg werd aangesteld. Hij oefende zich verder theoretisch en gaf tevens eenige lessen. In 1788 zag hij zich als eerste altist aan den stads schouwburg te Amsterdam benoemd, vervolgens in 1800 tot eerste violist en in 1801 tot orchestmeester. Hij overleed als zoodanig den 21sten Mei 1828, den roem van een zeer verdienstelijk toonkunstenaar en bekwaam componist nalatende, van welk laatste een groot aantal doelmatige en aangename compositien getuigen kunnen.

Freubel was gehuwd met Mejufvrouw Swalwoudt, die gedurende vele jaren eene zeer verdienstelijke actrice van het Hollandsche tooneel was. Zij overleed te Amsterdam den 17den Februarij 1832.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1828. D. I. bl. 354; *Woordenb. der Zamenlev.*; Caecilia, *Algem. Muz. Tijdschr.* 1846. bl. 17, 81.

FREY (Anna de), geboren te Amsterdam, oefende zich onder de leiding van J. Lauwers in de teekenkunst. Zij vervaardigde fraaije teekeningen naar schilderijen van Jan Steen en andere voorname oude meesters. Zij schilderde ook met olieverw, blijkens eene schilderij berustende in het stads Museum te Frankfort, voorstellende, *Twee naaijende vrouwen, met een kindje* enz. (1786). Zij gaf ook les in het teekenen. Later in den echt getreden, is zij naar Manheim verhuisd, en aldaar, in 1808, in de kracht des levens overleden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FREY (Johannes Peter de), broeder van de voorgaande, werd te Amsterdam in 1770 geboren. Ook hij genoot het onderwijs in de teekenkunst van zijnen schoonbroeder J. Lauwers. Meer neiging evenwel gevoelende voor de graveerkunst, legde hij zich met de borst op het plaatëtsen toe. Als zoodanig deed hij zich gunstig kennen, door een aantal hoogst verdienstelijke geëtste prenten naar schilderijen van de voornaamste meesters. De plaat naar Rembrandt's *Anatomische les*, thans berustende op het Museum te 's Gravenhage, was genoegzaam om voor altijd zijn roem te vestigen; een roem die hij zich met de linkerhand verwierf daar de regter hem ontbrak.

De Frey woonde reeds in 1806 te Parijs, werwaarts hij tot volmaking zijner kunst was heengegaan. In dat jaar maakte de *Annales de Calcographie* reeds met lof gewag van zijne voortbrengselen, die toen reeds tot een getal van twee en twintig gestegen waren, en waarvan een stel in de keizerlijke Bibliotheek te Parijs berustte. De Frey vervaardigde ook fraaije teekeningen, meestal stillevens, en overleed te Parijs in 1834.

Zie *Nieuwe Alg. Konst- en Letterb.* in 4o. D. XI. bl. 70, 71; *Algem. Konst- en Letterb.* 1807. D. I. bl. 406, 407; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 128; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.* D. III. bl. 344; Nagler, *Künstler Lexicon*, in voce; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FREYER (Johannes Frederik), geboren in 1785, studeerde te Erlangen in Beijeren en werd in 1807 tot Predikant bij de Luthersche gemeente te Leeuwarden beroepen. Toen onder de Franschen het kerkgebouw dezer gemeente tot een pakhuis voor de Douanen, ter berging van aangehouden goederen, in beslag was genomen, werd hij naar den Minister van Binnenlandsche zaken, den Baron van de Capellen, afgevaardigd, en keerde met het bevelschrift tot ontruiming en herstelling der kerk in haren vorigen toestand terug. Hij vierde in 1817 het derde eeuwfeest der Kerkhervorming, en zijne toen gehoudene rede over Rom. 13 vs. 12, werd, met de bij de andere gemeenten gehoudene leerredenen, in het licht gegeven.

Sedert 1829 werd Freyer door eene keelziekte in zijn dienstwerk verhinderd, zoodat hem op zijn verzoek een proponent werd toegevoegd. Hij overleed te Leeuwarden den 13den Mei 1831 en gaf, behalve de genoemde Hervormingsrede, naamloos, in het licht.

H. Zschokke, Geschiedkundig tafereel van den tegenwoordigen toestand des Christendoms over den geheelen aardbodem, uit het Hoogduitsch met Aanmerkingen van G. H. M. Delprat, Franek. 1823. 8°.

De Godsdienst naar den Bijbel, Leeuw. 1827. 8°.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdrag. tot de geschied. der Evang. Luth. Kerk in de Nederl.* St. V. bl. 200—203, 222.

FREYTAG (Johan Jacob de) werd in 1759 extraordinair Ingenieur en klom bij het wapen der genie op tot Generaal Majoor, waartoe hij in 1803 benoemd werd. Hij was in die betrekking Directeur van het Departement van Bataafsch Brabant langs de Schelde, en overleed in November 1805. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend. Hij werd in 1795 Directeur van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen te Vlissingen, waar hij toen Intendant was van 's lands Dok en Sas.

Zie *Nieuwe Alg. Konst- en Letterb.* in 4°. D. III. bl. 91, uit medegedeelde berigten aangevuld.

FRIECK (Everhardus). Zie FOECK (Everardus).

FRIES (Arent Jans) schreef:

Het Loon der Minnen. Een Treurspel oft Tragoedie, inhoudende de Historie van Iphijs ende Anavareté, Hoorn 1600.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

FRIES (Antonius), een Geldersman, schreef:

Semita Spirituale, e Catholicis et probatis scriptoribus collecta, Colon. 1626.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 77.

FRIES (Robert de). Zie ROBBERT DE VRIES.

FRIES (Lambrecht de) of de Vrese, stond in 1304 aan het hoofd der tegen-Hollandsche partij in Utrecht, terwijl Jacob van Lichtenberg de Hollandsche partij was toegedaan. Toen Bisschop Gui van Henegouwen in genoemd jaar bij den togt op Duiveland was gevangen genomen, kwa-

men de beide partijen overeen alle veeten ter zijde te stellen. Dit verdrag werd spoedig door de Fries geschonden en de burgerwoede barstte weder los. Na de uitwisseling van den Bisschop gelukte het dezen een tijdelijken zoen te treffen, waarbij Lambrecht de Fries en eenige zijner aanhangers evenwel buitengesloten werden. De strijd tusschen de ballingen en de Utrechtsche burgers duurde echter nog geruimen tijd, tot dat in 1310 andermaal een zoen werd getroffen, waarbij de Fries met de zijnen andermaal werden uitgesloten. Verder wordt er van hem niets meer vermeld.

Zie Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 54—56.

FRIES (Dirk de) was in 1572 oud Burgemeester te Haarlem en liet zich nevens Jonkheer Christoffel van Schagen en den Pensionaris der stad, Adriaan van Assendelft, gebruiken, om met Don Frederik de Toledo te Amsterdam over de overgave van Haarlem te onderhandelen en eenige dagen uitstel te verzoeken. Toen hij ter laatstgemelde plaatse vernam dat Ripperda de burgerij tot verzet had overgehaald, keerde hij niet terug, maar schreef nog een brief aan die van Haarlem om de regering te bewegen, tot het verzoeken van genade. De brenger van zijnen brief werd opgehangen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 411, 412.

FRIES (Tjerk Hiddes de). Zie omtrent hem en de overige leden van zijn geslacht op de VRIES.

FRIESEMA (Rommert), zoon van Hetto Friesema, wiens naam ook Friesma, Friesman en Frisma gespeld wordt, werd den 27sten Mei 1568 tot Grietman van Ooststellingwerf aangesteld, tot belooning dat hij de gebroeders Batenburg bij Harlingen ontdekt had. Wegens zijne Spaanschgezindheid werd hij afgezet en gebannen. Hij diende vervolgens de Spanjaarden en stierf te Groningen in 1581 aan eene wonde, welke hij in een gevecht tegen de staatsche ruiterij bekomen had. Bezijden de voormalige vierschuur, op de kanselarij te Leeuwarden, vindt men aan den muur eene uitstekende vuist of gesloten hand, waaronder het volgende geschreven staat:

Deeze fuist is in den jaare 1574, den zeven en twintigsten October, ter ordonnantie van den Hove, gesteld tot memorie dat Carste Luitjes van Oosterwolde, Rommert Friesema, grietman over Stellingwerf Oosteinde, in zeekere executie na smaadige woorden ook feitelijk wedergestaan, gewond en ter aarde geslagen heeft.

Zie *Tegenw. staat van Friesl.* D. II. St. I. bl. 92; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 391.

FRIESEMAN (Hendrik) werd omstreeks 1755 geboren en genoot het onderwijs van den beroemden Franeker Hoogleeraar Schrader. Ons is niet gebleken of hij een akademische graad verworven heeft. Hij was eerst kostschoolhouder te Harderwijk, daarna Rector te Elburg en kwam in 1804 voor het Professoraat der historiën, welsprekendheid en Grieksche letterkunde aan de Harderwijksche Hoogeschool in aanmerking, welke betrekking hij zeker zou verworven hebben, indien daartoe Jan ten Brink niet verkozen was. Later was hij Rector der Latijnsche school te Harderwijk, waar hij den 5den April 1821 overleed. Behalve eenige *Critische Aanteekeningen*, die hij uit de nalatenschap van den Hoogleeraar Schrader het licht deed zien, gaf hij uit:

F. Avienne, *Descriptio orbis cum notis H. F.* Amst. 1786. 8°.

Lessen in de oude en nieuwe aardrijkskunde, *1ste stukje*, Amst. 1801. 8°.

Nieuw Nederduitsch-Latijnsch Woordenboek, Zutph. 1810. 8°. 2 deelen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1821. D. I. bl. 274; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 543, 544; de Jong, *Naaml. van Boek.*

FRIESHEIM (Johan Theodoor Baron van), zoon van Godfried Baron van Friesheim, Generaal in dienst van Keizer Ferdinand III, die hem bij diploma van den 29sten December 1640 den titel van Baron verleende, en van Catharina Amia, en broeder van Johan, Baron van Friesheim, geboren in 1630, en als Kolonel van een regiment infanterie in dienst van Venetië, bij de belegering van Candia in 1668 gesneuveld, werd in 1642 geboren. Na eerst als page van Prins Willem III dienst te hebben gedaan, werd hij den 27sten April 1665 vaandrig in het infanterie regiment Nieuwland, en doorliep verder alle rangen in het Nederlandsche leger, werd in 1689 Kolonel, in 1695 Brigagadier, in 1701 Generaal Majoor, in 1704 Luitenant-Generaal en in 1718 Generaal der infanterie.

Van dezen krijgsman is tot heden weinig bekend. Als Kapitein nam hij deel aan den oorlog van het jaar 1672 en later, en verder aan alle krijgsverrigtingen onder Koning Willem III. Als Generaal Majoor onderscheidde hij zich in 1702 in het gevecht bij Ekeren, en vertrok in 1704 met den Luitenant-Generaal François Nicolaas Baron Fagel naar Portugal. Hij voerde op den 24sten April 1707 het bevel over het Nederlandsche voetvolk in den noodlottigen veldslag bij Almanza, en ofschoon zijne soldaten wonderen van dapperheid bedreven werden zij echter grootendeels vernield.

Uit Portugal teruggekeerd, waar hij na Fagel's vertrek het bevel over de Nederlandsche troepen gevoerd had, heeft hij het vaderland nog lange jaren gediend. Hij werd den 15den Februarij 1709 Gouverneur van Heusden en later van 's Hertogenbosch. In 1725 was hij eigenaar geworden van het regiment gardes te voet. Hij overleed te 's Hertogenbosch den 23sten Maart 1733, en werd te Heusden in de Hervormde kerk begraven onder eene prachtige graftombe, die hij daar bij zijn leven had opgerigt. Hij was gehuwd in 1678 met Anna Hesselt van Dinter en na haren dood met Elisabeth Doys. Hij verwekte uit zijn eerste huwelijk drie kinderen, als:

1°. Godfried, Baron van Friesheim, geboren den 11den November 1679, was Kolonel van een regiment infanterie en overleed den 5den September 1742. Hij liet bij zijne vrouw Charlotte Baronnesse Wilke een zoon en eene dochter na.

2°. Johan Frederik, Baron van Friesheim, geboren den 5den Augustus 1683, was Luitenant-Kolonel der infanterie en overleed te 's Gravenhage den 25sten Mei 1747. Hij was gehuwd in 1712 met Alida Johanna, Baronnesse van Leyden, in 1722 met Arnoldina Cornelia van Beaumont, in 1737 met Marie Aimée de Rapin Thoiras. Uit zijn eerste huwelijk liet hij na een zoon, Johan Theodoor, auditeur der domeinen van Oranje en later Kapitein der infanterie, en uit zijn derde huwelijk een zoon Johan Fredrik Godfried, geboren te 's Gravenhage, eerst page van den Prins van Oranje en daarna sedert 1753 Luitenant der infanterie. Op zijn verzoek eervol ontslagen, vestigde hij zich te Haarlem, alwaar hij in 1763 tot Commissaris van de kleine bank van justitie werd benoemd, en vervolgens Schepen werd in 1769, in 1771 Raad in de vroedschap en in 1772 Meesterknaap van de domeinen van Brederode. Hij was in 1760 gehuwd met Emerentia Helena van Jever, waarbij hij drie kinderen verwekte. Hij stierf den 2den Maart 1776.

3°. Catharina, Baronnesse van Friesheim, gehuwd met Willem Maurits Doys, die in 1709 bij Malplaquet sneuvelde, en daarna met den Generaal Hendrik Wecke.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. der stadt Heusden*, bl. 212; Bosscha, *Neêrl. Heldendad. te land.* D. II. bl. 335; de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 417, uit particuliere berigten aangevuld.

FRIESSE (Meinert), waarschijnlijk in Friesland geboren, teekende op den 15den Augustus 1569 met nog vijf anderen een nader verdrag, waarbij men zich verbond de Spanjaarden te water en te land te benadeelen en al hunne goederen, lijf en leven op te zetten, ten einde de vrijheid der Hervormde godsdienst te handhaven en voort te planten. Hij zelf kon niet schrijven, zoo als blijkt uit het teeken, waarmede hij het verdrag bekrachtigde. Niet onwaarschijnlijk is het, dat hij dezelfde was met Kapitein Vriese, die als Watergeus onder de innemers van den Briel voorkomt en tegenwoordig was bij den mislukten aanval op Schoonhoven. Zeker is het dat hij niet dezelfde is met Meinart de Vries, die in 1581 te Enkhuizen, wegens langdurige zeeroverij, gestraft werd.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. III. bl. 460, D. IV. bl. 276—278; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.*, bl. 233, 236; *de Navorscher*, D. IV. bl. 190. D. V. bl. 47.

FRIESWIJK (Benjamin), zoon van Willem Hendrik Frieswijk, Pensionaris van Leeuwarden, werd aldaar den

18den April 1731 geboren. Hij studeerde eerst te Franeker, daarna te Utrecht, alwaar hij in 1753 proponent werd. Hij werd in 1754 predikant te Britzum, in 1763 te Zierikzee, in 1765 te Leeuwarden, in 1766 te Rotterdam en in 1772 te 's Gravenhage. Aldaar in 1804 emeritus geworden zijnde, overleed hij er den 4den November 1809. Tijdens de onlusten van 1786 namen gecommitteerde Raden een besluit, om op hem en Petrus Nieuwland een waakzaam oog te houden, daar zij, in hunne leerredenen, als in hunne gebeden, de gemeente tot het deelnemen in de verschillende begrippen uitgelokt en aangezet, en alzoo van den predikstoel het smeulend vuur van oproer meer en meer aangeblazen hadden. Na de omwenteling werd dit besluit buiten werking gesteld, met kennisgeving dat zij van de schandvlek op hun geworpen, geheel gezuiverd waren.

Frieswijk was lid van het Genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, en hij hanteerde nu en dan ook eens de lier. In de werken van dit Genootschap (D. V. bl. 174) komt van hem eene vertaling van de *Gewekte min* van de la Motte voor. Hij was gehuwd eerst met Isabella Allegonda Vegelin van Claarbergen, en daarna met Maria Adriana van Alphen. Zijne afbeelding door Schmidt geschilderd en door M. D. Sallieth gegraveerd, ziet in fol. het licht met het volgende bijschrift van den dichter Johan van Hoogstraten:

In Frieswijk schetst de kunst den braafsten menschenvrind,
Die, warsch van huichlaarij en schuw van broedertwisten,
Aan God en Land getrouw, Oranje en Vrijheid mint:
Een' schrandren Bijbeltolk en onbesproken Christen;
De Haagsche Kerkbruid zag 's Mans beeld — bleef spraakloos staan,
Zij drukte 't aan heur borst — en stortte een' heete traan.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XX. bl. 352, *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 102; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der pred. te Rotterd.* bl. 88, 89.

FRIKIUS (Christoffel) of Frickius, schreef:
Reizen na en door Oost-Indien, enz. Amst. 1705. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. bl. 306; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgave.) D. III. bl. 247.

FRIS (Pieter) schreef twee tooneelstukken, die getiteld zijn:
Hoop vol vrees, 1684.
Gerechtigheid vol moed, 1689.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

FRISIUS (Andries) stond in 1649 aan het hoofd van een Nederlandsch gezantschap naar Jedo, om den Keizer van Japan tot zachtere maatregelen te bewegen tegen de Nederlandsche kooplieden. Hij was later Secretaris der hooge regering in Oost-Indie, teekende als zoodanig het in 1652 met den Koning der Ternatanen gesloten verdrag en keerde in 1661 als Bevelhebber der retourvloot naar het vaderland weder.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgave) D. I. bl. 128, 459; Teenstra, *Beschrijv. van de Ned. Overz. Bezitt.* bl. 638.

FRISIUS (Gemma). Zie GEMMA FRISIUS.

FRISIUS (Laurentius) droeg dien naam omdat hij in Friesland geboren was. Hij legde zich aan buitenlandsche Hoogescholen, en voornamelijk in Duitschland, op de geneeskunde toe, en voegde bij de studie der Grieksche en Arabische talen ook die der wijsbegeerte. Hij zette zich als geneesheer te Metz neder en werd een der vermaardste geneesheeren van zijnen tijd genoemd. Hij leefde in de eerste helft der zestiende eeuw en was Pensionaris van Metz. Hij schreef:

Pocken-boexken inholdende een grontlicke ende heylsame gheneesinge der grusamigher Pocken, enz. alleen mit den dranck des Hilligen Holts Guayaci, sonder ander groote oncosten van medicynen te ghebruyken, Kampen. (z. j.) 8°.

Spiegel der Artzeny, Straatsb. 1518.

Synonyma Materiae Medicae, sive simplicium Pharmacorum, Latinis, Graecis, et Arabicis vocabulis. (Tijd en plaats van uitgave onbekend.)

Epitome opusculi de curandis pustulis, ulceribus et doloribus morbi Gallici, Basil. 1532. Ook onder de titel van: *De morbo Gallico, liber*, in het werk van Aloysius Luisinus *de morbo Gallico*. Venet. (1566—1567. 2 vol. fol.) T. I. p. 299—308.

Regimen salutis per rationem victus. (Tijd en plaats van uitgave onbekend.)

Defensio Avicennae, Laurentio Frisio authore. Geplaatst achter de *Epistolae Physicae Campegii*, Lugd. 1533. 8°.

Zie Suffr. Petrus, *de Scriptoribus Fris.* p. 130; Paquot, *Memoir.* T. II. p. 495, 496; Cohen, *Oude en Middel. geschied der geneesk.* bl. 442; Haeser, *Leerb. van de geschied. der Geneesk. vert. door Dr. Israels*, bl. 417.

FRISIUS (Neeltje) vervaardigde een gedicht op de bevestiging van Albertus Snetlage tot Predikant te Purmerend in 1760.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1760. b. bl. 769, 770.

FRISIUS (Simon). Zie VRIES (Simon de).

FRISIUS (Theophilus) schreef:
Schriftuurlijk Onderzoek over het werk der bekeering, zoo in Gelderland als elders in onze dagen, waarin aangewezen word, voornamentlyk tegen den Zeedemeester der Kerkelijken, dat deeze zaak zich niet laat beslissen door de menschelijke reden, enz. Leeuw. 1751. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V.

FRISIUS (Vincentius) behoorde tot de Nederlandsche vlugtelingen, die tijdens de regering van Koningin Maria uit Engeland de vlugt naar Oost-Friesland namen. Hij wordt genoemd als een der medehelpers aan de vertaling van het Nieuwe Testament uit het oorspronkelijke in het Nederduitsch.

Zie Kist en Royaards, *Nederl. Arch. voor Kerk Gesch.* D. IV. bl. 294.

FRISIUS (Volcerus). Zie WESTERVOLTIUS (Volcerus).

FRISO wordt genoemd de stamvader der Friezen. Volgens het volksverhaal was hij een koningszoon uit Indië, die met zijne broeders Saxo en Bruno, na den dood van Alexander *de Groote* uit zijn vaderland verdreven en in het jaar 313 vóór onze tijdrekening met eene vloot in Friesland zou aangeland zijn. Zij zouden zich, ter plaatse waar thans Stavoren ligt, nedergeslagen en een tempel ter eere van hunnen afgod Stavo gesticht hebben. Onderlinge verschillen moeten de broeders na verloop van dertien jaren uiteengedreven hebben, en zouden de Saksers van Saxo en de Brunswijkers van Bruno hunnen naam ontleend hebben. Friso wordt alzoo als de eerste bestuurder van Friesland genoemd.

Ofschoon wij niet ontkennen dat dit verhaal omtrent den oorsprong der Friezen veel waarschijnlijks heeft, valt het echter moeijelijk te beslissen in hoever het waarheid bevat, boven de andere verhalen en meeningen die deswege gegeven zijn. Wij bekennen, met den Heer Eekhoff, dat de hooge oudheid ons verhindert daaromtrent eenige zekerheid te bekomen. De overlevering omtrent dezen Friso heeft intusschen aan den verdienstelijken Frieschen dichter Willem van Haren de stof opgeleverd voor een voortreffelijk heldendicht, hetwelk onder den titel van: *Gevallen van Friso, Koning der Gangariden en Prasiaten*, te Amsterdam in 1741 het licht zag.

Friso wordt gezegd getrouwd te zijn geweest met Hilla, dochter of zuster van Agathoclos, Koning van Tracië, bij wie hij onder anderen verwekte een zoon, Adel, die zijnen vader, na eene regering van 68 jaren, opvolgde en van wien wij in het eerste deel van dit Woordenboek gehandeld hebben.

Het verhaal omtrent een anderen Friso, een zoon van Gruno, die de stichter van de stad Vronen en alzoo van West-Friesland genoemd wordt, is even onzeker als dat van zijnen bovengenoemden naamgenoot.

Zie Schotanus, *de Geschied. van Friesl.* bl. 2; Suffridus Petrus, *de Scriptor. Fris.* p. 1, 11; Sjoerds, *Hist. Jaarb.* D. I. bl. 16—44; (van Heussen en van Rijn), *Oudh. van Friesl.* D. I. bl. 46—61, 285, 286; D. II. bl. 344, 345, 357, 358; Hoogstraten, *Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Westendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 6, 7, 80; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderlands*, D. I. bl. 309; Eekhoff, *Gesch. van Friesl.* bl. 8, 487.

FRISO (Henricus), waarschijnlijk in Friesland geboren, was een karthuizer monnik, die omstreeks het jaar 1500 overleed. Hij schreef, behalve eene geschiedenis van zijne orde, nog twee werken, waaromtrent het niet bekend is of zij het licht hebben gezien. Zij waren getiteld:
De Novitiorum instructione.
De Vita, librum unum.

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 127; Swoertius, *Ath. Belg.* p. 327; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 445.

FRISO (JOHAN WILLEM). Zie JOHAN WILLEM FRISO.

FRITEMA (IVO) of FRITZMA, was waarschijnlijk uit Groningerland afkomstig, woonde te Sneek, waar hij Olderman en Grietman van Wymbritseradeel was. Waarschijnlijk was hij ook, hoewel voor een korten tijd, Grietman van Menaldumadeel. In 1522 was hij Kapitein van honderd Friesche krijgsknechten, die, in soldij van den Keizer staande, door de burgerij van Sneek tot verdediging hunner stad werden binnengehaald. Hij overleed den 21sten October 1540 en was gehuwd met Tjoerdtke, dochter van Low Ockinga van Donia en Catharina van Harinxma, bij welke hij acht kinderen had, waaronder een zoon die volgt. Welligt was Doctor Pieter Frittema, Raadsheer in het hof van Friesland, die de Spaansche zijde was toegedaan en met Caspar de Robles in 1572 vergeefsche pogingen aanwendde om Sneek voor den Koning te behouden, mede een zoon van hem.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 382 (278); Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.* D. I. bl. 703; van Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl. 169, 170, 292; *Charterb. van Friesl.* D. II. bl. 342, 700; Diest Lorgion, *Geschied. van de Kerkhervorming in Friesl.* bl. 99.

FRITEMA (REINIER), zoon van den voorgaande. Even als zijnen vader naar de Spaansche zijde overhellende, werd hij in 1567 Grietman van Westdongeradeel. Omstreeks Junij 1570 werd hij door de aanhangers van den Prins van Oranje, die met hunne schepen een inval in Friesland deden, in de nabijheid van Holwerd gevangen genomen, doch kort daarna door zijne vrienden, voor een groot losgeld, vrijgekocht. Hij was ook in 1573 Grietman van Wonseradeel en hij werd als zoodanig in 1576 gelast, om zich met vijftig welgewapende en uitgelezen mannen op Paaschdag te Workum te laten vinden, tot afwering van eenen aanval, welken men meende dat door de Prinsgezinden daar zou ondernomen worden. In het volgende jaar werd hij gemagtigd tot het opnemen van geld bij partikulieren, hetwelk de Robles beloofde met de verschenen intressen deugdelijk te zullen terug betalen. Later, bij de omkeer van zaken, was hij genoodzaakt het land te verlaten, en hij werd verhinderd zijne goederen met zich te voeren. Hij werd kort daarop gedagvaard, en, niet verschijnende, gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Hij woonde op het laatst van zijn leven te Groningen, en overleed waarschijnlijk kort na 1591. Hij was gehuwd met Saepk van Camminghe, bij welke hij een zoon en eene dochter had. Zijne weduwe woonde in 1598 te Donjum in Franekeradeel op Fritema-state.

Zie *Charterb. van Friesl.* D. III. bl. 1054, D. IV. bl. 763; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 66, 269.

FRITS (PIETER), bijgenaamd *Welgemoed*, werd in 1635 geboren, hield zich geruimen tijd in Italië en in andere landen op, en zette zich vervolgens te Delft neder, waar hij in 1682 overleed. Hij schilderde meestal koddige voorstellingen; onder anderen wordt van hem eene schilderij vermeld voorstellende: ***Een boos wijf in de Hel, die door al de duivels niet kan getemd worden.*** Deze schilderij berustte, volgens den Heer Kramm, in 1777 in de kunstnalatenschap van den Burgemeester Mattheus van den Brouke te Dordrecht. Frits dreef later eenen kunsthandel.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRITSCH (CHRISTIAAN F.) was een Nederlandsch teekenaar en graveur, wiens platen en portretten verschillende boekwerken versieren. Hij bloeide in het midden der achttiende eeuw te Amsterdam, maar heeft zich ook te Hamburg opgehouden. Hij leefde nog in 1772, toen hij eene gelegenheidsprent vervaardigde, voorstellende: *De Brand van den Amsterdamschen Schouwburg in* 1772.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FROMANTIL, een Hollander van geboorte, vervaardigde, in 1662, de eerste slingerklok in Engeland.

Zie van Zutphen, *Ned. Uitv. en Ontdekk.* bl. 81.

FROMANTIOU (HENDRIK), ook FROMENTIOU en FERMANDEAU genaamd, werd te Nijmegen omstreeks 1620, of volgens anderen in 1630, geboren. Volgens het eene berigt leefde hij in 1680 nog, volgens het andere was hij in 1690 nog werkzaam. Hij genoot waarschijnlijk het onderwijs van Rembrandt, en schilderde stillevens, gevogelte en bloemen, die natuurlijk en kunstig van bewerking waren. Hij werd in 1670 naar Berlijn geroepen, waar hij de betrekking van hofschilder bekwam, die de koninklijke lusthuizen versierde.

Hij was gehuwd met eene dochter van Philip Wouwerman, en zijne afbeelding is naar de teekening van Clant, door Leonard gegraveerd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FROMONT (JAN VAN BOURGONDIË, Heer VAN) of Froymont, dien wij hier plaatsen omdat hij op zijn eigenlijken naam niet vermeld is, was de derde zoon van Karel I van Bourgondië, Heer van Fallez, eene baronnij in Brabant. Hij stamde, met zijnen vader, af van Boudewijn, bastaard van Bourgondië, natuurlijke zoon van Hertog Filips de Goede. Bij het uitbreken van den opstand tegen Spanje, werd Fromont in de plaats van den Graaf van Barlaymont tot Stadhouder en Slotvoogd van Namen door de Algemeene Staten benoemd, en als zoodanig teekende hij in 1577 de Unie van Brussel. Hij bevond zich op het kasteel op het oogenblik toen Don Juan in 1577 hetzelve bij verrassing innam. Zelf ter goeder trouw zijnde, hadden de vier zonen van Barlaymont hem op eene listige en verraderlijke wijze weten over te halen om den Landvoogd binnen te noodigen, ten einde, zoo zij voorgaven, hem de sterkte te doen beschouwen. Terwijl men den landvoogd een ontbijt gereed maakte, bleef hij in de poort staan praten, tot op de aankomst van een troep ruiters, die hij in een nabij gelegen bosch verstoken had. Fromont werd hierop overvallen en met de zijnen uit het kasteel gedreven. Ofschoon zijn gedrag van onvoorzigtigheid niet vrij te pleiten is, oordeelden de Staten hem evenwel onschuldig, en hij bleef in gunst en in het bezit zijner waardigheden. Later heeft hij, op het voorbeeld van andere edelen der Zuidelijke Nederlanden, zich met den Koning verzoend, en ontving ter belooning de aanzienlijke plaats van Raad van State en Hoofd der Rekenkamer. Zijne verdere lotgevallen zijn ons niet bekend. Hij was verbonden aan het aanzienlijke geslacht van Croy, door zijn huwelijk met Louise, dochter van Filips van Croy, eerste Hertog van Aarschot, weduwe van Maximiliaan van Bourgondië, Markies van Veere. Door dit huwelijk maakte Fromont, bij den verkoop van Vlissingen en Veere, aan Prins Willem, aanspraak op het bezit dier steden, doch de Prins verdroeg zich ten dien opzigte met hem.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. X. bl. 812 (256); Hooft, *Ned. Hist.* B. XII. bl. 515; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 152, 385; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 139, 140, hier door ons gevolgd; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 272, 527.

FRONENBERG (ADEL VAN) werd namens den Utrechtschen Bisschop in 1092 Stadhouder van Friesland. Hij was gehuwd met Anna van Kamminga.

Zie Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. II. bl. 269.

FROYE (JACOBUS), geboren in het jaar 1528 in Henegouwen, werd tot den geestelijken stand opgeleid en was in de Grieksche en Latijnsche letteren ervaren. Hij was een leerling van Ludovius Blosius, wiens werken hij later overzag en het licht deed zien. Hij stond aan het hoofd der abdij van Hasnon, een der aanzienlijkste en rijkste geestelijke gestichten in Henegouwen. Hij teekende als zoodanig in 1577 de Unie van Brussel, en was in 1579 een der Henegouwsche geestelijken, die het verdrag met den Hertog van Parma sloten. Hij overleed in 1586.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 513; de Jonge, *De Unie van Brussel*, bl. 98.

FROYMONT (JAN VAN BOURGONDIË, Heer VAN), Zie FROMONT (JAN VAN BOURGONDIË, Heer VAN).

FRUYTIER (JAN) of Fruytiers, waarschijnlijk in Brabant geboren, was Requestmeester van Prins Willem I, en dit is dan ook alles wat wij van dezen man melden kunnen, die door zijne beschrijving van de belegering en het ontzet van Leiden niet alleen aan die stad, maar aan geheel het vaderland een gewigtige dienst bewezen heeft; die door zijne geschriften de hervorming, welke hij zeer was toegedaan, behulpzaam geweest is, en daarom eene eervolle plaats verdient naast een Marnix, een Coornhert en andere vernuften der zestiende eeuw, en die eindelijk als dichter zich kennen deed als een man van smaak en gezond oordeel, en wien wij om zijne krachtige, sierlijke, regelmatige en zuivere taal onder de bekwaamste taalbeoefenaren van zijnen

tijd moeten stellen. De geschriften door hem in het licht gegeven zijn getiteld:

Ecclesiasticus oft de wijse sproken Jesu des soons Syrach: Nu eerstmael deurdeelt ende ghestelt in Liedekens, op bequame en ghemeyne voisen, naer wtwijsen der musijck-notē daer bij gheuoecht, enz. Antw. 1565. kl. 8°.

Hoewel met privilegie uitgegeven is dit boekje later door Alva verboden.

Beschrijving van den Watervloet op den 1 Novemb. 1570, 1571. 4°.

Gebeden over 't boek Genesis en op alle de Psalmen. Item gebeeden, dankseggingen en lofsangen voor en na 't Avondmaal, Emd. 1573. 12°; herdrukt Amst. 1620. 12°.

Der Francoysen en haerder naghebueren Morghenwecker, Dordr. 1573, 1588, 1598, allen in 8°. (Dit werkje wordt door sommigen aan T. Beza toegeschreven.)

Corte Beschrijvinghe van de strenghe Belegheringhe ende wonderbaerlicke Verlossinghe der Stadt Leyden in Hollandt. Die nu Anno MDLXXIIII in Mayo van Baldeo, deur des grooten Commandeurs Loys de Requesens bevel, om der Religien en haerder Vaderlandtscher Vryheits wille beleghert werdt: En deur den Doorluchtigen Prince van Orangien op den derden Octobris wonderbaerlicken ghespijsighet ende verlosset: met de meeste omstandigheyden, soo inne als buyten de Stadt geschiedt, enz. Delft. 1574. kl. 4°.

Dit is de titel van de eerste en hoogst zeldzame uitgaaf van dit belangrijke werkje. Hetzelve werd, met eenigzins veranderden titel, herdrukt te Delft 1577. 4°., te Leid. 1646. 4°. en te Haarl. 1739 vermeerderd met aanteekeningen van Petrus Scriverius, 8°.

Den Gulden A, B, C, oft Christelycke Onderwijsinghe voor de Jongheren ende Dochterkens. Nu yerst tot dienst ende stichtinghe der oprechter Christelijcker Ghemeynten wt de Francoysche sprake in Nederlantsche tale overghestelt, Antw. 1579. 8°.

Waerachtige Legende van Jan de Witte. In Francoysche Tale ghenaemt Jean le Blancq. Waerinne kortelijc rijmsche wijse vervattet wordt de afkomste, het op-wassen enz. van der Papisten Broot-God, overghezet wt de Franchoyse rijme. Hier is noch by-ghevoeght der Papen Apenspel, mitsgaders noch eenighe Refereynen ende Liedekens, ten zelven propooste dienende, Leid. 1596. 4°. 's Hage 1609. 4°.

Het schijnt dat Fruytier zich de laatste jaren van zijn leven in Zeeland heeft opgehouden, althans zijne nazaten zijn uit dat gewest afkomstig.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.* (2de druk) bl. 58; Willems, *Verh. over de Nederduytsche taal- en Letterk.*, D. I. bl. 258—261; de Vries, *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk.*, D. I. bl. 42—44; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk*, bl. 57, 89; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.*, D. I bl. 186, 187, 548; N. C. Kist, *Letterk. Overz. der geschied. van het beleg en ontz. der stad Leid.*, bl. 5—12; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 71; Tiele, *Bibl. van Pamflett.* bl. 105.

FRUYTIER (Lucas) of Fruterius, zoo al geen broeder dan toch zeker een bloedverwant van den voorgaande, werd te Brugge in 1541 geboren. Er zijn van hem slechts weinige levensbijzonderheden bekend. Hij was, naar het oordeel van Justus Lipsius, een der grootste geesten, die de Nederlanden hebben voortgebragt. Reeds in zijne jeugd bezat hij eene geleerdheid, die anderen in hunnen ouderdom soms niet bereiken. Zoowel in de Grieksche als in de Latijnsche letteren was hij ervaren, Met lof hanteerde hij de Latijnsche lier, en hij werd door de beroemdste mannen om zijn verstand geprezen en betreurd, toen hij, pas vijf- en twintig jaren oud, aan de wetenschappen door den dood ontrukt werd. Dit geschiedde te Parijs, werwaarts hij zich met eenige jeugdige geleerde Nederlanders, waaronder Jan van der Does, begeven had. Met hen zich in de kaatsbaan te veel verhit hebbende, dronk hij te spoedig koud water, tengevolge waarvan hij in 1566 overleed. De vermaarde Victor Giselinus vervaardigde hem ter eere een Latijnsch grafschrift. Na zijn dood gaf Johan van der Does van hem uit:

Lucae Fruterii Brugensis, librorum, qui recuperari potuerunt, reliquiae: inter quos Verisimilium libri duo et versus miscelli, Antv. et Lugd. Bat. 1584. 8°.

Bij dit werkje is gevoegd Julii Severiani *Prisci Scriptoris Syntomata rhetorices*, hetwelk Dousa, blijkens de opdragt aan Marius Lausinus, van Fruterius in handschrift gevonden had. In de *Opera* Jani Gruteri (T. V. p. 339—408) komt van Fruterius voor een *Liber III conjectaneorum Verisimilium*, terwijl in de *Epistolae Mureti* en in de *Epistolae Clarorum virorum*, door S. A. Gabbema uitgegeven, ook brieven van Fruterius te vinden zijn. Van hem zijn Latijnsche gedichten geplaatst in de *Deliciae Poetarum Belgicorum* T. II. p. 421 en vervolgens.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 517, 518; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 823; Hoogstraten, *Woordenb.*; Luiscius, *Woordenb.*; Saxe, *Onom. Liter.* T. III. p. 389, 390; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Hoeufft, *Parnas. Latin. Belg.* p. 64; Peerlkamp, *De Poët. Latin. Nederl.* p. 75, 76; Siegenbeek, *Laudat. Jani Douzae*, p. 53—56; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. I. bl. 147.

FRUYTIER (Jacobus), afkomstig uit het geslacht van de voorgaanden en zoon van Isaäk Fruytier en Susanna Callaer, werd te Middelburg, waar zijn vader een aanzienlijk koopman was, den 5den Junij 1659 geboren. Reeds vroeg tot de predikdienst opgeleid, vertrok hij, na het voorbereidend onderwijs eerst in zijne geboorteplaats, daarna te Dordrecht bij den Rector Surendonk en vervolgens bij den vermaarden Melchior Leydekker, toen nog predikant te Renisse in Schouwen, genoten te hebben, met dezen laatsten, tot Hoogleeraar beroepen, naar de Utrechtsche Hoogeschool. Na de voltooijing zijner studiën werd hij den 15den Mei 1681 tot proponent bevorderd en den 17den Julij daarna tot predikant te Aardenberg beroepen. Hij vertrok van daar in 1688 naar Dirksland, toen nog met Melissant en Herkinge vereenigd, welke gemeente hij in 1691 met die van Vlissingen verwisselde, die hij in 1695 weder verliet, om aan de roepstem der Middelburgsche gehoor te geven. Eindelijk te Rotterdam beroepen, werd hij aldaar den 25sten April 1700 bevestigd, en was er gedurende dertig jaren een der meest geliefkoosde predikers, tot dat hij den 23sten Mei 1731 overleed. Zijn ambtgenoot Johannes Wilhelmius hield over hem eene lijkrede over *Jesaia* LVII. vs. 1 en 2, die het licht ziet. Hij was gehuwd met Rebekka Coolbrand, daarna met Agnita Sassenraad. Uit zijn eerste huwelijk overleefde hem slechts een zoon, Jacobus, eerst predikant te Spijkenis, daarna te Schoonhoven, waar hij in 1737 overleed.

Fruytier was een ijverig Voetiaansch godgeleerde, en niemand welligt is er geweest, die den strijd tegen de Coccejanen met zooveel hevigheid gevoerd heeft als hij. Hij was een zeer godvruchtig man en handelde uit zuivere overtuiging; daar hij, volgens zijnen lijkredenaar, meermalen betuigde »dat God de dierbare waarheden en verborgenheden des Evangeliums aan zijn hart zoo klaarlijk had verzegeld, als of hij ze in God zelf had ingezien." Niet te ontkennen is het evenwel dat zijn zwartgallig gestel, stijfzinnig en dikwijls dwarsboomend gemoed hem met zooveel bitterheid jegens anderen vervulde, wanneer, naar zijne wijze van zien, de waarheid werd aangerand. Zoo voerde hij een hevigen strijd met de Hoogleeraren Johannes Ens (zie aldaar) Roëll en Lampe, de voorstanders van het Coccejanisme, niettegenstaande hij vroeger eene vereeniging tusschen de navolgers van Voetius en Coccejus had pogen tot stand te brengen, voor welk edel doel de tijd toen nog niet rijp scheen te zijn. Later, in 1697, werd hij betrokken in de twisten met de Verschooristen of Hebreeuwen, met wie hij een openbaar twistgesprek hield, dat echter vruchteloos afliep.

De lijst van zijne geschriften getuigt van 's mans groote werkzaamheid. Te betreuren is het evenwel, zegt de Heer Glasius, dat zijne schriften ons geen hoogeren dunk van de juistheid zijns oordeels en van zijne kennis als godgeleerde geven. In beide opzigten laten zij veel te wenschen over, en toonen, dat, hoeveel liefde hij ook voor de regtzinnige waarheid had, zijne overtuiging niet het gevolg van grondig, nauwwikkend en waarheid wenschend onderzoek was. Als bijbeluitlegger stond hij beneden velen zijner tijdgenooten. Intusschen mogen wij hem den lof niet ontnemen van een zeer werkzaam man geweest te zijn, die voor anderen nuttig wilde wezen, en dan ook, in Voetiaansche rigting, op de ernstige naleving van het christendom ijverig heeft aangedrongen. Zijne voornaamste geschiften zijn getiteld:

Laatste Vaart wel, of Afscheyds reden, aen de Gemeynte van Middelburg, op de Bevestinge van D. D. Daniel Beukelaar, Petrus Santvoort, Henricus de Frein, uyt Actor. 20, 22—32, *den* 18 *April* 1700, Middelb. 1700. 4°.

Godts gerichtshandelingen met zijn Volk van Nederlandt, Rott. 1707. 8°. 2 deelen; herdrukt te Amst. 1735. 8°. 2 deelen.

Dankadres aan de Heeren S. van Til en d'Outrein over hunne schriften, Rott. 1707. 8°.

Nader verklaring van het Dankadres, Rott. 1708. 8°.

Bescherminge van het Dankadres, Rott. 1709. 8°.

Dankpredikatie tot roem van de eeuwige Goedertierendheid van den Allerhoogsten Godt, van wegens de groote overwinninge bij Oudenaerden: over Ps. 136: 23, Rott. 1708. 8°.

Spiegel der Hedendaagsche voorbeelden, Rott. 1715. 8°.

Zions worstelingen of historische zamenspraken over de verscheiden en zeer bittere wederwaardigheden van Christus Kerk, Rott. 1715. 8°. Meermalen herdrukt.

Het was vooral in dit werk dat Fruytier de Coccejanen als openbare en verborgene vijanden der hervormde kerk met de zwartste kleuren afteekende. Zoo bitter was de toon van dit boek dat de Classis van Schieland er de kerkelijke goedkeuring aan weigerde. Fruytier liet echter op den titel de woorden *volgens kerke orde* drukken, hetwelk hij later op den drukker of uitgever schoof. De Synode van Zuid-Holland bemoeide zich mede met de zaak en op diens wensch schreef hij:

Verantwoording aan de Christelijke Sijnode te Woerden, over zijn boek Zions worstelingen, met de attestatie, Rott. 1717. 8°. en *Vervolg van de verantwoordinge*, Rott. 1718. 8°.

Om zich een denkbeeld te vormen van den haat dien zich Fruytier op den hals haalde, door de uitgave van dit boek leze men het *derde Vervolg van de Latijnsche en Nederduitsche Keurdichten* (Utr. 1728. 8°.) alwaar van bladz. 1 tot 59, onder den titel van *Parnasloof gevlogten voor Dns. Jacobus Fruytier ter gelegenheit van 't uitgeven van zijn boek genaamt Sions Worstelingen*, eene verzameling schimpverzen gevonden wordt, die bij die gelegenheid het licht zagen en waarin Fruytier vergeleken wordt met een fruit verkooper, die wilde coloquint en verrotte of beschimmelde oranje-appelen en spaansche limoenen te koop heeft, die geen sap hebben, maar gantsch verdroogd zijn. Menigvuldige bijschriften op zijne afbeelding, waarvan ons evenwel geen exemplaar tot nog toe bekend is, zagen het licht. Een daarvan willen wij tot een staaltje hier afschrijven.

Op de afbeelding van
Jacobus Fruitier
Voetiaansch Kettermeester Generaal.
Niger est, hunc tu Romane caveto.

Dit is de beeltenis van Sions Worstelaar,
Dien Farizeeuschen Grijns, dien helschen Lasteraar,
Den Geesel van Roël, den schrik der Remonstranten.
Den kettermeester van het Geuze Vatikaan,
Die mocht hij met dat Volk naar zijnen zin begaan,
Straks d' Inquisitie weer zou op het outer planten,
En ketens smeden om de vrijheid van 't gemoed
Te kluisteren, die 't lant gekocht heeft met zijn bloet.

Versche Wonderen van den Allerhoogsten, verhaald en aangedrongen tot overtuiging van Godverzakers, Rott. 1718. 8°.

Afgeperste Verantwoordinge tegen twee faamroovende schriften van D. Johannes Ens, Predikant te Utrecht, enz. Rott. 1720. 8°.

Predikaatsie over I Chron. XXVIII: 9, 10, *ter bevestiginge van zijnen zoone Jacobus*, Rott. 1723. 8°.

Salomons Raad aan de jeugd over Prediker XII: 1. Rott. 1725. 8°.

Toegift op Salomons Raad aan de Christen jeugdt, Rott. 1725. 8°. 2de druk.

Groot voorregt der christenen kinderen, opgehelderd uit Pauli woorden 1 *Kor.* VII. vs. 14 *met een Voorrede over Hosea* VII. Rott. 1726. 8°. 2de druk.

Simeons Lofzang, of Predikaatsie over Luk. II: 29, 30 *over 't afsterven van D. Jacobus van Stryen*, Rott. 1727. 8°.

De Oude, Gesonde, Beproefde en Goddelyke Leere aangaande God den H. Geest, tegen de Heeren Professoren H. A. Roell en F. A. Lampe: en kort Vertoog van de Waarheit en goddelijkheidt der H. Schrifture, Rott. 1728. 8°.

Aanmerkingen tot Verklaaringe en Bevestinge vvn de Oude, Gesonde, Beproefde en goddelijke Leere enz. opgegeeven van Fr. Ad. Lampe, Hoogleeraar en Predikant enz. Rott. 1729. 8°.

Vervolg van de Aanmerkingen enz. tegens hetgeen bij form van Disputen is opentlijk geleert enz. Rott. 1730. 8°.

Over het wesen en de onsterfelijkheid van 's Menschen ziel, Rott. 1838. 8°.

Kort vertoog van de waarheid der Heilige Schriftuur, Rott. 1738. 8°.

Behalve deze geschriften worden nog anderen, van hem geschreven, genoemd, die evenwel zijn naam niet dragen.

Zie Wilhelmius, *Lijkreden op Fruytier*; de la Rue, *Geletterd Zeel.* 2e druk, bl. 58—61; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 195—200; Burman, *Traject. Erudit.* p. 94; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; Ypeij, *Gesch. van de Krist. Kerk in de achttiende eeuw*, D. VII. bl. 247, 270—274; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk.* D. III. bl. 181, 187, 202; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 53, 247; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rott.* bl. 63, 64; Glasius, *Godgel. Nederl.*

FRUYTIERS (L. J.), een kunstgraveur door den Heer Kramm het eerst vermeld, vervaardigde onder anderen het portret van J. van der Steen, Aartspriester van Holland enz. in 1745.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FRYKENIUS (Simon Hendrik) was Kapitein ter zee bij de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier, en werd in 1791 met nog drie anderen als Commissaris-Generaal in buitengewoone zending naar Oost-Indië gezonden. Als zoodanig gaf hij ten jare 1796, in twee brieven, berigt van den ongelukkigen toestand waarin de hoofdstad Batavia verkeerde, nadat onze andere bezittingen in de handen der Engelschen gevallen waren. Hij overleed te Batavia aan de gevolgen eener hevige zenuwziekte, den 6den Junij 1797, in den ouderdom van vijftig jaren, nalatende zijne weduwe A. E. Hooft en eenige kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XXIV. bl. 331—337, D. XXXVI. bl. 294; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. I. bl. 240, 268, uit partikuliere aanteekeningen aangevuld.

FUCHS (Gilbert), die onder de namen van Gilbertus a Limborch en Gilbertus Philaretus ook voorkomt, werd te Limburg in het begin der zestiende eeuw geboren. Hij zette zich, na zijne bevordering tot Doctor in de geneeskunde te Luik, in 1530, of in het begin van 1531 neder. Zoo groot was zijn roem, dat hij achtereenvolgens geneesheer was van drie Bisschoppen van Luik, en zoo zeer had hij het te Luik, waar hij ook Kanonik van de St. Paulus kerk was, naar zijn zin, dat hij niet alleen bedankte voor de zeer voordeelige voorwaarden, waarop Hertog Filibert van Savoije hem aan zijn hof wenschte te verbinden, maar ook voor den eersten leerstoel der geneeskunde, die hem door de regering van Leuven in 1554 werd aangeboden. Hij overleed te Luik den 8sten Februarij 1567. Zijn stoffelijk overschot rust in de kerk van St. Franciscus. De beroemdste geleerden van zijnen tijd noemden hem een man zeer bekwaam in zijn vak en van langdurige ondervinding, die zich door zijn gedrag een beroemden naam en groot vertrouwen verworven heeft. Zijne afbeelding, versierd met een bijschrift van Justus Lipsius, ziet het licht. Hij schreef de volgende werken:

Conciliatio Avicennae cum Hippocrate et Galeno, Lugd. 1541. 4°.

Polybius, de salubri ratione victus, Latine versus, et commentariis illustratus, Antv. 1543. 12°.

Gerocomice, hoc est, Senes rite educandi modus et ratio, Colon. 1545. 12°.

De acidis fontibus Sylvae Ardennae, praesertim eo, qui in Spa visitur, libellus, Antv. 1559. 4°. cum fig. Ook in het Fransch, terzelfde plaatse en in hetzelfde jaar, uitgegeven.

Behalve dezen worden nog anderen werken aan hem toegeschreven.

Gilbert Fuchs was de broeder van Rémacle Fuchs die volgt, en van Jean Fuchs, die Doctor in de beide regten en Advocaat te Luik was.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 289; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 366, met portret, voorzien van een Latijnsch bijschrift van Justus Lipsius; Paquot, *Memoires* T. I. p. 380.

FUCHS (Rémacle), broeder van den voorgaande, werd te Limburg geboren. Hij genoot het onderwijs in de voorbereidende wetenschappen te Luik en legde zich in Duitschland op de geneeskunde toe. Hij keerde in 1533 van zijne reizen te Luik weder, bragt er zijn leven door en overleed er den 21sten December 1587, of volgens anderen den 12den Januarij 1586. Zijn broeder stond hem zijne plaats als Kanonik van de St. Paulus kerk af. Hij werd naast dezen begraven. Men heeft de volgende werken van hem:

De plantis antehic ignotis nunc studiosorum aliquot Neote-

ricorum summa diligentia inventis et in lucem datis, libellus. Etc. zonder jaar en plaats van uitgave, (1541) 12°. Herdrukt met veranderden titel, Parijs 1541. 4°. Venetië 1542. 8°. Antw. 1544. 8°.

Methodus curandi luem Veneream per ligni Guajaci decoctum, Paris. 1541. 8°.

Illustrium Medicorum, qui superiori saeculo floruerunt, ac scripserunt, vitae, ut diligenter ita et fideliter excerptae, etc. Paris. 1542. 12°.

Historia omnium aquarum, quae in communi sunt hodie practicantium usu item conditorum et specierum aromaticarum, quarum usus frequentior est apud Pharmacopolas, Venet. 1542. 8°.

De herbarum notitia, natura, atque viribus, deque iis, tum ratione, tum experientia investigandis, dialogus. De simplicium medicamentorum, quorum apud pharmacopolas frequens usus est, electione, seu delectu tabella, etc. Antv. 1544. 16°.

Pharmacorum omnium, quae in communi sunt practicantium usu, tabulae decem, Paris. 1569. 16°. Lugd. 1574. 8°.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 654; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1063; Paquot, *Memoires*, T. I. p. 380, 381.

FUCHS (C. C.) was een kunstgraveur, die te Amsterdam tevens kunsthandel dreef en aldaar, in den ouderdom van zestig jaren, omstreeks 1850 overleed.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

FUENTES (Pedro Henriquez de Gusman, Graaf van), onder welken laatsten naam hij voornamelijk bekend is, werd in 1528 geboren uit Jacob Gusman, Graaf van Alva de Liste en Catharina de Toledo Pimental. Na den afstand van Karel V in 1555, kwam hij aan het hof van Filips II, en maakte zich onder den Hertog van Alva, in diens veldtogt naar Portugal, door zijne dapperheid het eerst bekend. Vervolgens in belangrijke zendingen aan verschillende hoven gebruikt, waarvan het verhaal elders te huis behoort, werd hij door Filips II in 1592 naar de Nederlanden gezonden, schijnbaar om den Hertog van Parma te dienen, maar inderdaad om hem te vervangen. Hij was dan ook laatstgenoemden gansch niet welkom, hoewel deze zijne komst in de Nederlanden niet lang overleefde. Toen na diens dood, en ingevolge zijne laatste beschikking, de Graaf van Mansveld tot voorloopigen opvolger van hem gekozen werd, waren het de Graaf van Fuentes en Don Estevan de Hara, die eigenlijk het bestuur der zaken in handen hadden. In den Raad van State had Fuentes den boventoon, maar daardoor maakte hij ook de Zuid-Nederlandsche Edelen van zich afkeerig. Hij had in 1594 de hand in eene zamenzwering tegen het leven van Elisabeth, Koningin van Engeland, en toen in het volgende jaar de Aartshertog Ernestus op last des Konings eene onderhandeling met de Edelen der Spaansche Nederlanden opende, stond hij aan het hoofd der Spaansche Edelen, die van den vrede afkeerig waren. Kort hierop werd hij door den stervenden Ernestus tot zijn voorloopigen opvolger gekozen, en als zoodanig door den Koning van Spanje bevestigd. Als leerling van Alva deelde hij met hem het gevoelen, dat de Nederlanders slechts door gestrengheid in toom konden worden gehouden, en, ofschoon er voortdurend nog vredesonderhandelingen plaats hadden, had hij inmiddels alles voor den krijg in gereedheid gebragt.

Weldra trok hij dan ook zoowel tegen de troepen van Hendrik IV, ter ondersteuning der Ligue in Frankrijk, als tegen Prins Maurits te velde. Chatelet en het kasteel Ham, kort daarna Dourlans en Kamerrijk werden door hem vermeesterd, en hij keerde, na het eindigen van den veldtogt, zegevierend in Brussel weder. Weldra kwam de nieuw benoemde Landvoogd, Albertus van Oostenrijk, uit Spanje over, en bij diens komst in de Nederlanden in 1596 legde Fuentes de door hem met roem waargenomene landvoogdij neder, en begaf zich in hoedanigheid van Koninklijk Stadhouder naar Milaan. Als zoodanig liggen zijne handelingen buiten ons bestek, en zijn naam wordt slechts nog eenmaal in de Nederlandsche geschiedboeken vermeld, toen hij, in 1597, zeer ijverde, ofschoon te vergeefs, tegen den afstand der Spaansche Nederlanden. Hij overleed den 22sten Julij 1610. Zijne afbeelding ziet het licht.

De Graaf van Fuentes was een man van eenen droefgeestigen aard, doch van een uitmuntend verstand, listig en omzigtig in alle zijne ondernemingen, standvastig in het uitvoeren van dezelven en in de krijgskunde zeer ervaren. Als regent was hij te veel tot strengheid genegen, en wordt hij beschuldigd eigen voordeel te zeer beoogd te hebben. Als eene bijdrage tot zijn karakter wordt gemeld, dat hij over den dood van Hendrik IV, Koning van Frankrijk, zoo groote blijdschap betoonde, dat hij zich zelven daarin vergat.

Zijn zoon, Pedro Henriquez d'Azevedo, Graaf van Fuentes, met wien hij wel eens verward wordt, werd in 1560 te Valladolid geboren, trad in de krijgsdienst, diende in de Nederlanden onder Spinola, nam na den dood der Infante Isabella, met den Graaf de Feria, tijdelijk de regering op zich en sneuvelde in den veldslag bij Rocroy in 1643, waar hij op drieentachtig-jarigen ouderdom, door jicht geplaagd, in een draagstoel de troepen aanvoerde.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* het regist. op *Fuentes*; Hoogstraten, *Woordenb.* op *Fuentes*; Luiscius, *Woordenb.* op *Fuentes*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 369—371, 410, 427; Watson, *Hist. van Filips* II, D. IV. bl. 212, 217, 219, 225, 235; *Biograph. univ.* T. VIII. p. 69; Wiersbitzky, *de tachtigj. Oorlog*, het Register op Fuentes, alwaar evenwel de lotgevallen van den vader met die van den zoon verward worden; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 89.

FUGERAEUS (Gulielmus). Zie FEUGÈRE (Guillaume).

FULLENIUS (Bernardus), afkomstig van Westphalen, was Doctor in de godgeleerdheid, werd in 1593 predikant te Leeuwarden, en kwam als zoodanig op de Synode te Franeker. Meerdere synodale bedieningen werden hem opgedragen. Hij was een geleerd man, die zich evenwel niet door het schrijven van boeken bekend maakte. Om zijne geleerdheid werd hij in 1628 gekozen tot Reviseur van de nieuwe Nederduitsche overzetting des Nieuwen en daarna ook des Ouden Testaments, in de plaats van Sibrandus Lubbertus, die overleden was. Hij werd in 1634 in het belang zijner gemeente teruggeroepen, en overleed omstreeks 1636. Hij was gehuwd met Attje Abbema. Zijn zoon volgt.

Zie Laurman, *Naaml. der pred. in de klass. van Leeuw*, bl. 7, alwaar hij verkeerdelijk Tullenius genoemd en zijn sterfjaar abusivelijk in 1623 gesteld wordt; Greydanus, *Naaml. der Pred. in de Class. van Franeker*, bl. 128; Hinlopen, *Hist. van de Nederl. Overzett. des Bybels*, bl. 80, 110, 138, 143, 146, 153, 164, *Bijl.* bl. 17, 124; Kist en Royaards, *Archief. voor Kerk. Gesch.* D. V bl. 118, 151; Mr. A. Telting, *De Fulleniussen*, in *Friesch Jaerboeckjen*, 1835, bl. I—XV.

FULLENIUS (Bernardus), zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1602 geboren en liet zich, na het voorbereidend onderwijs genoten te hebben, aan de Franeker Hoogeschool, den 28sten Mei 1621 als student inschrijven, waar hij zich op de Hebreeuwsche taal onder Sixtus Amama, en in de wiskunde onder Adriaan Metius met ijver toelegde. Behalve deze lessen bezocht hij ook die in de Grieksche taal, de wijsbegeerte, godgeleerdheid en geschiedenis, en verwierf zich zoo groote roem, dat hij den 18den December 1629 in de plaats van zijnen leermeester Amama werd aangesteld. Hij aanvaardde den 22sten Februarij 1630 deze betrekking en nam haar gedurende zeven jaren met ijver en lof waar, totdat hij den 28sten Mei 1636 den leerstoel van Metius in de wiskunde ging vervullen. Als zoodanig was hij met roem werkzaam tot aan zijnen dood, die den 27sten Januarij 1657 te Franeker plaats had. Arnold Verhel hield op hem eene lijkrede. Zijn stoffelijk overschot rust in de St. Martini kerk te Franeker, waar men hem ter eere een Hollandsch grafschrift stelde. Zijne zinspreuk was: *Ne facias aliis, fieri quod tu tibi nolis.* (Doet aan anderen niet, hetgeen gij niet wilt dat anderen u doen.) Hij was gehuwd met Ebel Hinckena van Hinckenborch, eene zuster van de moeder van den vermaarden Menno van Coehoorn, die den 21sten December 1670 in den ouderdom van 65 jaren overleed en in het graf van haren echtgenoot werd begraven. Zij schonk hem vier kinderen, als 1 Sethus, eerst predikant te Wier, daarna te Ried in Friesland; 2 Franciscus, regtsgeleerde, Burgemeester van Franeker en meermalen afgevaardigde ter vergadering der Staten van Friesland; 3 Froukje, gehuwd eerst aan Bloemersma, Secretaris der stad Dokkum, en naderhand aan den beroemden Balthazar Bekker, en 4 Bernardus, die volgt.

Bernardus Fullenius was na Metius de stichter dier wiskundige school, waaruit zoo vele uitmuntende mannen zijn voortgekomen. Hij was niet alleen de leermeester van den vermaarden Generaal van Coehoorn, maar ook van Abraham Gravius of de Grave, die reeds op jeugdigen leeftijd groote vermaardheden bezat en die wij later zullen behandelen. Fullenius maakte zich echter door weinig

geschriften bekend. Wij bezitten van hem slechts eene: *Oratio funebris in obitum Georgii Pasoris*, Fran. 1638. 4°.

En hebben eene uitgave aan hem te danken van Joannis Drusii *Commentaria ad librum Coheleth, Salomonis et Jobi*, met voorredenen van hem. Men vindt die in het eerste deel van de *Biblia critica*.

Zijn geschilderd portret is op het stadhuis te Franeker.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac* p. 254—256; Paquot, *Memoires*, T. II. p. 308; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 63, 64; Ekama, *Orat. de Frisia ingen. Mathem. inprim. fertili*, p. 24; Mr. A. Telting in *Friesch Jaerboeckjen*, 1835, bl. 1—xv; *Friesche Volks-Almanak*, 1840, bl. 105, 106; *de vrije Fries* D. VIII. bl. 73.

FULLENIUS (BERNARDUS), zoon van den voorgaande, werd te Franeker den 16den Maart 1640 geboren. Tot het Academisch onderwijs opgeleid, deels te huis door zijnen vader, deels aan de Latijnsche school onder den Rector Opstedius, werd hij in 1656 student in de regten aan de Franeker Hoogeschool. Ofschoon zijne moeder meende dat de studie der regtsgeleerdheid hem de beste vooruitzigten opleverde, had echter zijne liefde tot de wiskundige wetenschappen zoodanig de overhand, dat hij sedert 1659 met grooten lust ook de lessen van Abraham Gravius of de Grau, de leerling en opvolger zijns vaders, bijwoonde. Zoo betaalde deze de tol der erkentelijkheid, door op zijne beurt den zoon zijns leermeesters tot leidsman te strekken.

Na het eindigen van zijne studiën werd Fullenius tot Schepen en vervolgens meermalen tot Burgemeester van Franeker aangesteld. Als zoodanig bewees hij de stad zijner inwoning en het vaderland de gewigtigste diensten, vooral in het jaar 1672, toen hij als bevelhebber der 120 vrijwillige Franeker schutters uittrok.

In April 1674 den graad van Doctor in de regten verkregen hebbende, had hij de beoefening der wiskundige wetenschappen geenszins uit het oog verloren, en hij vertrok kort daarna naar Dantzig, om er den geleerden Hevelius te bezoeken, diens astronomische verzameling te bezigtigen, en zich met dezen vermaarden sterrekundige in betrekking te stellen. Te Franeker teruggekeerd, nam hij nog eenigen tijd zijne regerings-posten waar, tot dat hij daarin tot zijn leedwezen verhinderd werd, toen hem in 1684 den leerstoel in de wiskunde, ter vervanging van zijnen leermeester Gravius, werd aangeboden. Hij aanvaardde den 4den December van genoemd jaar zijne betrekking, en vervulde de pligten daaraan verbonden met grooten ijver en ingenomenheid. Eene schare van leerlingen volgde hem steeds, en in zijnen ver gevorderden leeftijd genoot hij de voldoening, van den jeugdigen Jan Willem Friso onder zijne leerlingen te mogen tellen, die van hem het onderwijs in de wis- en vestingbouwkunde ontving. Aan Coehoorn verwant, was hij de vriend van dezen, gelijk hij die van Christiaan Huygens geweest was, die bij uitersten wil aan hem en aan Burchard de Volder de uitgave zijner nagelaten schriften opdroeg, beiden eene som van duizend gulden voor hunne moeite besprekende. Hij hield met dezen grooten wijsgeer eene voortdurende briefwisseling, gelijk hij in de achting van Leibnitz en anderen zijner beroemde tijdgenooten mogt deelen. Zoo was hij een sieraad der Friesche Hoogeschool, aan wie hij, en aan de wetenschap in het algemeen, den 11den Junij 1707 op 67jarigen leeftijd ontviel. Zijn ambtgenoot Willem Coetier hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt.

Even als van zijnen vader ging van hem weinig in druk uit. Alleen zag van hem het licht:

Brief over de Vindinge van Oost en West van Lieuwe Willemz. Graaf. Met een Bericht van B. Bekker, in opsighte van de Narede die L. W. Graaf gestelt heeft achter 't Kort Begrijp van de algemeene Herstellinge des Tijds door hem uitgegeven, Amst. 1689. (Met *Naberight* van 1690.) 4°.

Ingevolge de testamentaire dispositie van Huygens gaf hij met den Hoogleeraar de Volder uit:

Christiani Hugenii Opuscula Posthuma, continentio Dioptricam, Comment. de Vitris figurandis, Diss. de corona et Parheliis, Tract. de Motu et de Vi centrifuga, Descriptio Automati Planetarii. Lugd. Bat. 1703. 4°.

Fullenius liet een groot aantal handschriften na, deels afgewerkt, deels onvoltooid, die over de wiskundige wetenschappen handelen. Of daarvan nog iets over is, is ons onbekend.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 650—655; Paquot, *Memoires*, T. II. p. 308; Ekama, *Orat. de Frisia ingenior. mathematic. inprimis fertili*, p. 25—30; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 252; Collot d' Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 64—66; *De vrije Fries*, D. VI. bl. 383; *Cat. van de Bibl. der stad Amsterd.* 1ste gedeelte bl. 108.

FULLONIUS (GULIELMUS). Zie GRAPHAEUS (GULIELMUS.)

FUNGERI (JOHANNES) of Fungerus, eigenlijk Jan Fongers geheeten, werd te Leeuwarden geboren, alwaar zijn vader, mede Johannes genaamd, Rector der Latijnsche school was. Na het voorbereidend onderwijs zoowel van zijnen vader als van anderen in zijne geboorteplaats ontvangen te hebben, vertrok hij naar de Leuvensche Hoogeschool en vervolgens naar die van Keulen, waar destijds Suffridus Petrus de regtsgeleerdheid onderwees. Door ijverige studie tot candidaat in de regten en in de geneeskunde bevorderd, reisde hij naar Frankrijk en Duitschland, waar hij met onderscheidene geleerden vriendschapsbetrekkingen aanknoopte. In het vaderland wedergekeerd, werd hij in 1584 Rector te Bolsward, in 1592 Rector te Leeuwarden en in 1607 tot het bestuur der school te Franeker geroepen. In alle deze betrekkingen verwierf hij veel lof, door zijne vatbare leerwijze. Ja, zoo groot was zijn roem, dat hij meermalen van het buitenland belangrijke aanbiedingen kreeg, om Nederland te verlaten en zich elders te vestigen, waaraan hij evenwel geen gehoor verleende. Meermalen tot regeringsbetrekkingen geroepen, bedankte hij er voor, omdat hij alleen voor de vorming der jeugd wilde leven en in de beoefening der Latijnsche dichtkunst zijn eenigst genoegen vond. Hij overleed te Franeker in 1612, en werd aldaar in de St. Martini-kerk begraven, waar zijn graf met een latijnsch opschrift voorzien werd. Hij was gehuwd met Ludts Wybes, eene dochter van Wybrandus Hallumensis, Praeceptor te Leeuwarden.

Fungerus was een man die, in schier alle wetenschappen ervaren, bijzonder uitmuntte in de kennis der regten, de geneeskunde, de talen en oudheden. De letteren hebben echter het meest aan hem te danken door zijne geschriften, die getiteld zijn:

De puerorum disciplina et recta educatione, Lugd. Bat. 1584. 8°.

Sylva carminum, in qua varia epigrammata et epitaphia doctorum ac illustrium virorum patriae continentur, Lugd. Bat. 1585. 8°.

Nova proverbiorum farrago, tam ex Graecis, quam Latinis auctoribus collecta, Lugd. Bat. 1585. 8°.

Sacrorum carminum sylloge, in qua continentur Messiados libri III, item Hymnus in laudem Trinitatis cum graeca paraenesi ad pietatem, Lugd. Bat. 1591. 8°.

Procerum Belgicorum epicinia, Lugd. Bat. 1595.

Symbolorum Ethicorum explicationes, Fran. 1598.

Etymologicum Latinum ex probatissimis Philologis, Philosophis etc. in unum corpus collectum, antiquitatibus et animadversionibus passim refertum, Francof. 1605. 8°.

Etymologicon Trilingue, Latinum, Graecum et Hebraicum, Lugd. 1607. 8°. Meermalen herdrukt, voornamelijk in 1658 in 4°. met eenen veranderden titel. Er zijn ook schrijvers die meenen dat de beide laatstgenoemde werken niet van elkander verschillen,

Variorum carminum Sylva, Fran. 1607.

Carminum moralium priorumque libri tres, Fran. 1611.

De conflagratione mundi etc. 8°.

Verscheidene gedichten van Fungerus worden gevonden in de *Deliciae Poëtarum Belgicorum* T. II. p. 428. Ook door zijne aanteekeningen op Hesychius maakte hij zich verdienstelijk.

Zie Swertius, *Ath. Belg.* 426; Suffrid. Petrus, *de Script. Fris.* p. 467—470; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 643, 644; Saxe, *Onom. Literar.* T. III. p. 528, 529; Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. in de Class. van Dokkum*, bl. 141 noot; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurecons.* p. 22, *Annotation.* p. 70—76; Hoeufft, *Parnas. Latin. Belg.* p. 85, Peerlkamp, *De poët. Latin Nederl.* p. 230—231.

FURMERIUS (BERNARD GERBRANDS), gelijk zijn naam aanduidt, zoon van Gerbrand Fürmer, werd te Leeuwarden den 20sten October 1542 geboren, en genoot aldaar het onderwijs aan de Latijnsche school van Suffridus Petrus.

Hij zette zijne studiën in de letteren en regtsgeleerdheid aan eene Duitsche Hoogeschool voort, en keerde daarna, met den titel van Doctor in de beide regten, in zijn vaderland weder. Welk bedrijf hij heeft uitgeoefend is niet bekend. Dit alleen is zeker, dat hij, in 1597, door de Staten van Friesland, tot derzelver historieschrijver benoemd werd, in plaats van Suffridus Petrus inmiddels overleden. In die betrekking was hij ijverig bezig tot aan zijnen dood, die den 6den Augustus 1616 te Leeuwarden voorviel. Hij werd begraven aldaar in de Galileër kerk, en zijn grafsteen met een opschrift voorzien. De naam zijner vrouw is onbekend. Hij verwekte vele kinderen.

Niet alleen als opvolger van Suffridus Petrus, maar ook als ijverig voorstander en verdediger van diens gevoelens, deed hij zich kennen. Moge hij zich dan ook als zoodanig weinig verdienstelijk hebben gemaakt, dat deed hij wel door de uitgave voor de eerste maal van de Kronijken van Beka en Heda (Franeker 1611 4°.) waarmede hij, volgens den heer de Wind, aan de beminnaars van echte en goede geschiedschrijvers eene groote dienst gedaan heeft. Zijne geschriften zijn getiteld:

De rerum usu et abusu, Antv. 1575 cum fig.

Apologia Suffridi Petri pro antiquitate et origine Frisiorum contra Ubbonem Emmium, Franeq. 1603. 4°. ibid. 1699. 12°. Dit werk tegen Ubbo Emmius geschreven en beantwoord door diens uitmuntende *Refutatio Apologetica* (zie D. V. bl. 131 van dit *Woordenboek*) werd gevolgd door een ander van Furmerius, getiteld:

Hyperaspistis Apologiae Suffridi Petri ad Ubbonem Emmium, Leov. 1604. 8°.

Annalium Phrisicorum libri tres, quorum primus de Principibus, alter de Ducibus, tertius de Regibus tractat, Franeq. 1609. 4°.

Welk aanzienlijk plagiaat Furmerius in dit werk jegens Suffridus Petrus pleegde, is door Dr. J. G. Ottema, in 1841, ontdekt en bekend gemaakt.

Annalium Phrisicorum trias altera, Leov. 1609. 4°.

Annalium Phrisicorum trias tertia, a Pierio Winsemio edita. Leov. 1612. 4°.

Epistola Furmerii ad Hug. Ruissium, senatorem Trajectinum. Ann. 1609. Bij Mattheus in zijne *Praefatio ad Chronicon Egmundanum.*

Furmerius liet eenige handschriften na, die uit de nalatenschap van den Sneeker Raadsheer Herbell te Leeuwarden in 1819 verkocht zijn. Daaronder was een dagboek door hem van 1603 tot 1615 gehouden, waarin de meest belangrijke zaken in dien tijd voorgevallen zijn opgeteekend.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 158; Pars, *Naamrol*, bl. 72, 73; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 135; Paquot, *Memoires*, T. III. p. 439—441; Saxe, *Onom. Liter.* T. IV. p. 79, *Anal.* 573; de Wal, *Orat. de Clar. Fris. Jurecons.* p. 42, *Ann.* 167, *Add.* 440; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 299—303, 567; Dr. J. G. Ottema, *Over het leven van Suffridus Petrus*, in de *Vrije Fries*, D. II. bl. 453, 454; *Algem. Konst- en Letterb.* 1842. D. II. bl. 290—293; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 190; Eekhoff, *Letterk. Nalatensch. van J. van Leeuwen*, bl. 56.

FURNIUS (Christianus) was onderwijzer te Maastricht en schreef:

Vitae illustrium medicorum, Paris. 1540. 8°.

Carmina scholastica, Traject. 1553. 4°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 169.

FUSCHIUS (Remaclus en Gilbertus.) Zie FUCHS (Remacle en Gilbert).

FUSTELING (Baltus) was in 1701, met Jacobus Eysten, de uitvinder eener brandmachine, waarvan hen, na herhaalde beproeving en goedkeuring, door de Staten Generaal octrooi verleend werd, benevens eene som van 850 gulden »voor de drie eerste verthoningen van de inventie".

Zie Dodt van Flensburg in den *Alg. Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 365.

FUYTER (Leonard de) was een tooneeldichter, die in het midden der zeventiende eeuw bloeide. Hij voorzag den Amsterdamschen schouwburg van de volgende treurspelen:

De bedekte Verrader, Amst. 1646. 4°.

De standvastige Isabella, Amst. 1651. 4°.

Don Jan de Tessandier, Amst. 1654. 4°.

Het verwarde Hof, uit het Spaansch, Amst. 1656. 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 77.

FIJENS (Johan). Zie FINUS (Johan).

FIJNE (Passchier de) werd den 31sten Januarij 1588 te Leiden geboren. Zijne ouders, Passchier (bij anderen Pieter) de Fijne en Maeike Cawets of Couwets, waren vroeger uit Belle, in Fransch Vlaanderen, naar Noord Nederland gevlugt. In zijne jeugd was hij zijne ouders behulpzaam in het laken bereiden, doch openbaarde ook reeds vroeg zijne lust tot de wetenschap. Op raad van velen gaf zijn vader hem op twintigjarigen leeftijd aan de opleiding van den predikant Cornelis Damman, te Ouddorp op het eiland Goedereede, over. Later te Leiden teruggekeerd, kwam hij onder den invloed van den Remonstrantschgezinden predikant Adriaan van den Borre. Den 5den September werd hij als predikant te Jaarsveld bevestigd, waarop hij in het volgende jaar met Machtelt Jans Bouckhout in het huwelijk trad. Passchier doorleefde tot in 1619 te Jaarsveld rustige dagen, doch daar hij zich onbewimpeld genoeg als aanhanger der Remonstranten had doen kennen, geraakte ook hij in moeijelijkheden. Voor de Synode te Leiden gedaagd, weigerde hij de onderteekening der geloofsregelen en der acte van stilstand. Hoewel van zijne dienst ontzet en naar den Haag ontboden, bleef hij heimelijk in het land.

Van nu aan begon hij, met enkelen anderen die ook terug gebleven waren, heimelijk te prediken, en trad hij te Gouda en tusschen Delfshaven en Overschie op. De Antwerpsche bestuurders der Broederschap belastten hem eerlang met eene driemaandelijksche zending naar Vlaardingen, en vervolgens naar Hoorn. Na aldaar en elders rondgetrokken te hebben, onder allerlei vermommingen, zonder echter herkend te worden, vertrok hij naar Antwerpen, doch in het begin van 1620 ontmoetten wij hem reeds weder in het vaderland. Herhaalde malen predikte hij te Zoetermeer, Bleiswijk, Zevenhuizen en Gouda. De bekende predikatie toenmaals in den winter op de Gouwe gehouden, was oorzaak dat hij zich den bijnaam van *het ijsvogeltje* verwierf. In 1621 vinden wij Passchier te Leiden, herhaalde malen stoutmoedig optredende onder de Remonstranten aldaar, zonder dat het echter iemand gelukken mogt hem in handen te krijgen. Zelden op een en dezelfde plaats lang vertoevende, trok hij door Delfland en Maasland om de verstrooide broederen door zijn woord te stichten. Omstreeks dezen tijd kwam hij ook met de Collegianten te Warmond en Rijnsburg in aanraking, wier beginselen hij afkeurde, doch die hij evenmin tot eene andere denkwijze vermogt te brengen.

In 1622 treffen wij Passchier weder in Gouda, en in het daaraanvolgend jaar te Kampen en Dokkum aan; hij keerde eerlang naar Leiden terug, waar zijne vrouw en zijne kinderen woonden. Bij eene predikatie in een huis staande op het Haringvliet te Rotterdam, ontkwam hij ter naauwernood aan de handen van den schout Dullaert.

Ofschoon Frederik Hendrik, na Maurits dood, niet aanstonds aan de vervolging der Remonstranten een einde kon maken, hij gaf toch hoop op beter tijden. Dit bleek spoedig uit de vergunning aan Hogerbeets verleend, om zijne gevangenis te Loevestein met die op het huis te Weer te verwisselen. Passchier, die hem vroeger vele troostbrieven had toegezonden, bezocht hem hier dikwijls, en begon van nu aan meer geregeld te 's Hage te prediken, en wel in het Jan Hendriksstraatje, waar later de kerk werd gebouwd. Omstreeks 1629 verwisselde hij zijn verblijf te 's Hage met dat te Leiden, na alvorens ook te Schoonhoven de belangen der Remonstranten waargenomen te hebben. Hij predikte nu herhaaldelijk op de dorpen in den omtrek. Meermalen verkeerde hij in gevaar van door den schout Bondt gevat te worden, doch Passchier wist dezen altijd te ontsnappen. Daar de Brielsche gemeente zijne tegenwoordigheid verlangde, ging hij nog in het laatst van 1629 derwaarts. In de volgende jaren werd hij meermalen door de Rotterdamsche gemeente in dienst genomen, totdat hij eindelijk, beroepingen naar Vlaardingen en Hoorn hebbende afgeslagen, in 1633 als vast predikant naar Haarlem vertrok. In den beginne mogt hij daar nog een weinig bemoeijelijkt worden, eerlang werd er aan het verstoren zijner geregelde godsdienstoefeningen niet meer gedacht.

Zoo hadden dan Passchiers's bewegelijke jaren met het 46ste zijns levens een einde genomen, en was hij, na al zijne

kerkelijke omwandelingen en omzwervingen, tot een rustiger bestaan gekomen. De belangen der Broederschap bleef hij hier verder met warmte ter harte nemen, gelijk uit zijne houding tegenover Camphuysen en Montanus bleek. Gelijk ook vroeger, zoo zette hij ook nu zijne uitvoerige briefwisseling, waarvan ons zeker nog niet alles bekend is geworden, voort, met de voornaamste Remonstranten, terwijl hij voortdurend in geschriften van zich hooren liet. Tot in 1659 bleef hij geregeld elken zondag de dienst vervullen, doch daar hem, op 72jarigen ouderdom, het gezigt begon te begeven, werd hem in 1660 een opvolger toegevoegd. Hij overleed in 1667. Zeer vele zijn de geschriften van Passchier, zoodat wij ons verwonderen, hoe hij, bij zijn rusteloos en zwervend leven, nog zoo veel tijd tot schrijven heeft kunnen vinden. Men gaf ze herhaalde malen onder den titel van: *Eenige tractaatjes van Passchier de Fyne* uit. De eerste druk verscheen te Rotterdam in 1694 in 8°., de vijfde te Amsterdam 1735. in 8°. In 1736 verscheen een 2de deel met andere geschriften, onder den titel van: *Verzameling der Tractaten van Passchier de Fyne.* Wij zullen naar tijdsorde de titels der geschriften kortelijk opgeven.

Een trouwhertighe vermaninghe. 1620.
Een broederlicke vermaninghe. 1624.
Silvere naelde. 1624.
Nieuwe-Jaer gheschenk. 1625.
Voorrede voor Poppius cort ende grondich bericht. 1625.
Een kleyn monstertjen, 1625.
Silvere vergulde naelde. 1625.
Een korte brief aan de Remonstranten. 1627.
(Volgens Cattenburgh is dit stuk echter door Carel Ryckewaert opgesteld.
Den ouden Leytschen patroon. 1633. Op nieuw in 1833 door J. Roemer uitgegeven.
Twaelf vragen. 1634.
Sestien vragen. 1635.
Sommige vragen. 1637.
Aenspraeck aan de goede borghers en inwoonders der stadt Leyden. 1640.
Vaderlijk onderwijs. 1640.
XII *plompe vragen.* 1642.
Krucke voor J. van Kralingen. 1642.
Tweede krucke. 1642.
Veenboere-Wegkortinge. 1642.
Veenboere-Waerschouwinge. 1642.
Veenboere-bescheyt. 1642.
Winterturf. 1642.
De zieke veenboer. 1643.
Zeemans nieuwe-jaer. 1643.
Tweede saemenspraek. 1643.
Puthaak. 1643.
Emmer. 1643.
Diemermeers wandelpraetjen. 1643.
Samenspraeck tusschen twee gereformeerden. 1643.
Oogwater. 1643.
Buerlycke aenspraek aan Lammert Lammerts. 1644.
Het onderteekent gevoelen van twee predikanten. 1644.
Camper-steurtje. 1648.
Wittebrood tot 't Camper-steurtje. 1648.
Frisschen dronk op 't Camper-steurtje. 1649.
Amsterdams Nieuwe-jaer. 1651.
Kort waerachtig verhael van het eerste begin en opkomen van de nieuwe secte der propheten ofte Rijnsburgers, enz. Tot Waerstadt 1671.

Men vindt zijn portret vóór zijnen levensbeschrijving door den Hoogleeraar van Vloten. Passchier deed zich ook als dichter kennen in *Apollo's harp.*

Zie *Het leven en eenige bijzondere voorvallen van Passchier de Fyne, door hem selven beschreven,* opgenomen achter den 2den druk zijner *Tractaatjes*; Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 345—347, 876—879, 916, 917. D. IV. bl. 81, 104, 351, 897; Regenboog, *Geschied der Remonstrant.* D. II. bl. 190, 214; Cattenburgh, *Bibl. Remonstr.* p. 73, 74, *Levensbeschr. van voorn. Ned. Mann. en Vrouw.* D. II. bl. 59—77; N. C. Kist, *Synod. hand. betreff. de zaak der Remonstr.* bl. 45; Tideman, *de Rem. Broedersch.* bl. 47, 52, 71, 139, 165, 194, 208, 217, 235, 252, 295, 297, 306; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; *de Navorscher,* D. I. bl. 317—318, D. III. *Bijbl.* bl. CLV, CLXXXVIII, CLXXXIX, D. IV. *Bijbl.* bl. XIX, XX, CXXXIII, D. V. bl. 68; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 479—483, D. II. bl. 656; Dr. J. van Vloten, *Passchier de Fyne naar zijn leven en schriften,* 's Hertogenb. 1853: Tiele, *Bibl. van Pamphlett.* bl. 262, 265, 307, 340, 406.

FIJNE (Pieter de), zoon van den voorgaande, studeerde te Leiden, werd in 1644 proponent, en daarna predikant bij de Remonstrantsche gemeenten te Nieuwkoop, Nieuwpoort en Boskoop. Hij schijnt een zonderling en eigenzinnig man geweest te zijn, en overleed in 1680.

Van hem verscheen in 1661 eene wederlegging van den *Chrysopolerotus,* een geschrift van den Goudschen predikant Scheperus.

Zie Tideman, *de Rem. Broedersch.* bl. 100, 129, 153, 366 van Vloten, *Passchier de Fyne.* Aant. bl. 75, 79.

FIJNJE (Wybo) werd te Zwolle den 24sten Januarij 1750 uit Doopsgezinde ouders geboren. Hij werd tot predikant opgeleid en verkreeg den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte. Na eenigen tijd te Deventer het Evangelie bij die van zijne kerk verkondigd te hebben, legde hij zijne betrekking neder, en nam vervolgens een werkzaam aandeel aan de gebeurtenissen des tijds. Hij schreef gedurende eenigen tijd de *Delftsche Historische Courant,* was in 1787 secretaris der Delftsche geconstitueerden, en was een der hoofdbewerkers van de bedrijven der Patriotten binnen die stad. Bij den inval der Pruissen in ons land nam hij de vlugt, en bleef van 1787 tot 1795 in ballingschap. Na de omwenteling van laatstgenoemd jaar werd hij lid van het bestuur der Oost-Indische zaken en voorzitter van het uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek. Bij de omwenteling van 1798 ontkwam hij met den volksvertegenwoordiger Vreede het gevaar van door Daendels gevangen genomen te worden, maar van uit zijne ballingschap leverde hij een stuk aan de toenmalige regering in, waarin hij verklaarde bereid te zijn, zich te verantwoorden aan de natie, die hem gedurende zoo een langen tijd met haar vertrouwen vereerd had. Hij kwam inmiddels in den Haag terug, en werd op last van het intermediair uitvoerend bewind gevangen genomen. Men was het intusschen niet eens voor welken regter hij zou gehoord worden, en hierover nog hangende stelde de Fransche gezant eene algemeene vergiffenis in, waarin ook Fijnje zou deelen, ten gevolge waarvan deze nog in 1798 ontslagen werd. Sedert onthield hij zich van alle inmenging in staatszaken; zich enkel bezig houdende met de beoefening der letteren en wetenschappen, inzonderheid de wiskunde, waarin hij zeer bedreven was. Onder het bestuur van den Raadpensionnaris Schimmelpenninck en van Koning Lodewijk Bonaparte was hij Directeur der Staats- en Koninklijke Courant, en hij overleed als zoodanig te Amsterdam den 2den October 1809. Teregt noemt van Kampen hem een man vol geest en van een wezenlijk naar het verstandelijke gelukkigen aanleg, werkzaamheid en ongemeene kundigheden. Jammer dat zijne hartstogten hem vervoerden om in te stemmen met de afzetting van zijnen bloedverwant, den beroemden Hoogleeraar J. Luzac.

Van zijn genie en belezenheid gaf hij eene fraaije proeve door zijn werk:

Beknopt tijdrekenkundig begrip der algemeene geschiedenis, Amsterd. 1783. 4°.

Waarvan slechts het 1ste deel het licht zag, zijnde het manuscript van het tweede deel, bij zijne uitlandigheid, verloren geraakt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar,* D. XVI. bl. 200, 231, D. XXIII. bl. 221, D. XXXIV. bl. 212, D. XXXVIII. bl. 292, 295, D. XL. bl. 23, 174, 176, 177, 207, 208, 216; *Algem. Konst- en Letterb.* 1809. D. II. bl. 227. 228. Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*, *Woordenb. der zamenl.*; van Wijk, *Wetensch. Woordenb.*; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 710.

FIJTEN (Lambertus) leefde in het midden der zeventiende eeuw en maakte verzen voor de werken zijner tijdgenooten, welke echter geen dichterlijke waarde hebben.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

EINDE VAN HET ZESDE DEEL.

AANWIJZING DER PERSONEN

IN DIT DEEL VERMELD.

Blz.

Faaltje (P.) . . . . . . 1.
Faber (Jacobus) . . . . —
—— (Petrus) . . . . . —
—— (Timaeus) . . . . —
—— (Johan) . . . . . —
—— (Johan) de jonge. —
—— (Frederik Christiaan —
—— (Abraham). . . . —
—— (Jan). . . . . . . —
—— (Antonius) . . . . 2.
—— de Bouma (Gellius). Zie Bouma.
Fabius (Gulielmus). Zie Boonaerts.
—— (Jan) . . . . . . —
—— (Jan Christiaan) . —
—— (Evert) . . . . . —
Fabricius (Arent Meynerts) . . . . —
—— (Mr. Willem) . 3.
—— (Mr. Albert) . —
—— (Franciscus) . . —
—— (Hendrik) . . . —
—— (Guilielmus) . . —
—— (Karel) . . . . —
—— (Johannes Jacobus . . . . —
—— (Joannes) . , . —
—— (A.). . . . . . —
—— (Franciscus) Johanneszoon. . . . . . 4.
Fabricius (J.) . . . . . —
—— (Bernardus) . . —
Fabritius (Christophorus). Zie Smedt.
—— (Martinus). . . —
—— (J. C.) . . . . —
Faenacolius (Johannes). Zie Fenacolius.
Faerkenius (Jan Hendrik). —
Faes (Cornelis). . . . . —
—— (Pieter van der) . 5.
Faessen (Jan) . . . . . —
Fagel (François) overl. 1644 . . . . —
—— (Henric). . . . . —
—— (François) overl. 1680 . . . . —
—— (Nicolaas) . . . . —
—— (Gasper) . . . . . —
—— (Benjamin). . . . 6.
—— (François) overl. 1746 . . . . 7.
—— (Cornelis Gerrit) . —
—— (Henric) overl. 1790. . . . . —
—— (François) overl. 1773 . . . . —
—— (Hendrik Baron) . 8.
—— (Jacob Baron) . . —
—— (François Willem Baron) . . . . —
—— (Robert Baron). . —
—— (Willem Jacob Baron). . . . . —
—— (François Nicolaas Baron) . . . . 9.
Fahrenheit (Gabriel Daniel). . . . . —
Faille (Petrus de la) . . —
—— (Jacob Baart de la). —
Falck (N. D.) . . . . . 10.
—— (Iman Willem). . —

Blz.

Falck (Anton Reinhard). 10.
—— (Gustaaf Adolf de). 11.
Falckenstein (Ulrich von Daun, graaf van). Zie Daun.
Falcoburgius (Gerardus). —
—— (Adrianus). —
Falconier. . . . . 12.
Fallot (George Laurillard dit). Zie Laurillard.
Famars (Charles de Levin, Heer van). Zie Levin.
Fannius (Mr. Cornelis). —
—— Scholten (Mr. Cornelis Antony). Zie Scholten.
Fardon (Alexander Benjamin . . . . —
Fargue (Paul Constantin la) —
—— (J. L. la). . . . . —
—— (Jacob Elias la). . —
—— (Karel la) . . . . —
—— (Maria). . . . . . —
—— (J. F. la) . . . . —
Farjaux . . . . 13.
Farnèse (Alexander) . . —
Faro (Jacobus). . . . . 14.
Farret (J.) . . . . . . —
Fas (Johannes Arent). . —
Fastré (Joseph). . . . . —
Fauchier (Bertrand en N.). Zie Fouchier.
Faukelius (Hermannus) . —
Faure (Jean) . . . . . . 15.
Favauge (Clement Alexander de) . . . . . . —
Favauge (Henri David Theodore de). . . . . 16.
Favolius (Hugo) . . . . —
Fay (Jean). . . . . . . —
—— (Jacob de). . . . —
Faye (Jacob de la). . . —
Febure (Phil. le). . . . —
Feddes (Pieter). . . . . —
—— (S.). . . . . . . —
Feddriks (Douwe). . . . —
Fee (Jonker Floris de la) . . . . 17.
Feekens (Hendrik) . . . —
Feems (Lapitein). . . . —
Feisser (Johannes) . . . —
Feitama (Dodo). . . . . —
—— (Sybrand) . . . —
—— (Eduard). . . . —
—— (Mr. Johan). . —
—— (Sybrand) overl. 1758 . . . . —
Feith (Everhard) . . . . 18.
—— (Hendrik) . . . . —
—— (Andreas) . . . . —
—— (Maria Catharina). —
—— (Rhynvis) . . . . —
—— (Hendrikus Octavius) . . . . 20.
Feitsma. Zie Feytsma.
Felisius (Matthias). Zie Cats.
Felsius (Matthias). Zie Cats.
Feltz (Kapitein Baron van der). . . . . 21.
Femmesz (Jan Cornelis). —
—— (Gerrit) . . . . —
Fenacolius (Johannes). . —

Blz.

Fenaem (Gerrit Gerritsz. van). . . . . 21.
Fennekol (Frederik Willem). . . . . —
Fennema (Ibertus) . . . 22.
Ferber (W. A.) . . . . —
Ferdinand . . . . —
Ferguson (J. J.). . . . —
Feri (Johan). . . . . . —
Fermez (Jan de). Zie Fernes.
Fermin (Philippe) . . . —
Fernandes (François Noë Louis). . . . . —
Fernes (Jan de) . . . . —
Ferny (Debora). . . . . —
Fernya (Atte van) . . . —
—— (Atte van) de Jonge. —
Ferré (Herman) . . . . —
—— (Cornelis) . . . . 23.
Fervagues (Willem van Hautemer, Heer van). Zie Hautemer.
Fervet (Jean). Zie Fernes.
Ferwerda (Abraham). . —
Ferwou (Frederik van). Zie Vervou.
Festus Hommius. Zie Hommius.
Feteris (P.) . . . . . . —
Feugère (Guillaume) . . —
Fèvre de Montigny (Gilles Johannes le) . . . —
Fey (Jacobus) . . . . . 24.
Feye (M.). . . . . . . —
Feyfer (Cornelius de). . —
Feylingius (Johannes). . —
——(Johannes Wilhelmius. . . . . . . —
Feyta (Severinus). . . . —
Feytsma (Hessel van) . —
—— (Jelger van) . . —
Fiennes (Eustache de) . —
—— (Guislain de) . 25.
Figueraeus (Guillaume). Zie Feugère.
Filippa . . . . —
Filips de Goede . . . . —
—— van Bourgondië (Bisschop). . . . . . 26.
—— I. . . . . 27.
—— II. . . . . 28.
—— III. . . . . 29.
—— IV. . . . . —
—— van Nassau . . . —
Filips Willem . . . . . —
Filius (Jan) . . . . . . 31.
Filler (Thomas) . . . . —
Finia (Saxo). . . . . . —
Finus (Johan) . . . . . —
Fischer (Johan) . . . . —
—— (J. P. A.). . . —
—— (Johan Baptist). —
Flaman (Johan) . . . . —
Flament (Carel Sulpicius) —
Flandrus (Arnoldus). Zie Brugge.
Fledderus (Herman Koops) —
Fleischman (Joan Michael) —
Fleming (Philippe) . . 32.
—— (Robert). . . . —
Flenderus (Johannes). . —
—— (Johannes Mauritius . . . . —
Flessiers (Balthazar) . . —
Fleteren (Antonis van den Houte, Heer van). Zie Houte.

Blz.

Fleuri (Abraham Jan). Zie Chaufleury.
Fleury de Coulan (Henri de) . . . . 32.
Fliet (Sybrand Taekes v. d.) —
Flines (Gilbert de) . . . 33.
—— (Hendrik de). . . —
—— (Quirijn de) . . . —
Flink (Govert) . . . . . —
Flipart . . . . 34.
Flockenius (Henricus). . —
Flodorf (Adriaan Gustaaf Graaf van) . . . . . —
Floh (Jacob Hendrik) . —
Floor (Jan) . . . . . . 35.
Floragius (Johannes). Zie Vladeraccus.
Florentius (Gerard). . . —
—— (Henricus). . —
Florianus (Johannes) . . —
Florimont (C. F. B.) . —
Floris I. . . . . 36.
—— II. . . . . —
—— III. . . . . . . 37.
—— IV. . . . . —
—— V. . . . . —
—— de Zwarte . . . . 38.
—— van Holland . . . 39.
—— van Vorenborgh . —
—— van Wevelichoven. —
—— . . . . 40.
—— (Foecke) . . . . . —
Florisz (Willem) . . . . —
—— (Claes). . . . . . —
—— (Pieter) . . . . . —
Floriszoon (Adriaan). Zie Adriaan VI.
—— (Willem). . . 41.
—— (Jacob) . . . —
Florijn (Jakob). . . . . —
—— (Evert) . . . . . —
Floyon (Floris van Barlaymont, Heer van). Zie Barlaymont.
Flutske (Jan Frederikz). —
Focanus (Jacobus) . . . 42.
Foceo (Johannes). . . . —
Fock (Hermanus). . . . —
—— (Franciscus) . . . —
Focke (Hendrik Charles). —
Fockema (Daam). . . . —
—— (Sybrandus) . . 43.
Fockens (Hepcko) . . . —
—— (Martinus). . . —
—— (Saco). . . . . —
—— (Martinus) Saco zoon. . . . . —
—— (Saco) Saco zoon. —
—— (Jacobus). Zie Focanus.
—— (Melchior) . . . 44.
—— (J.). . . . . . . —
—— (Johannes Lucaszoon. . . . . —
Fockes (Anske) . . . . —
Focquenbroch (Willem Godschalk van) . . . —
Fodor (Carel Anton). . —
Foeck (Everardus) . . . —
Foekens (Anne Sjoerds). —
Fokke (Simon). . . . . 45.
—— (Jan) . . . . . . —
—— (Arend) . . . . . —
—— (Catharina Elisabeth) 46.
—— (Thomas). . . . . —
—— (A.). . . . . . . —
Fokkens (Jacobus). Zie Focanus.

	Blz.
Fokkens (Melchior). Zie Fockens.	
Fokker (Jan Pieter). . .	46.
Fokkes (Anske). Zie Fockes.	
Folcardus (Antonius). Zie Bornbergum.	
Folkema (Jacob)	47.
——— (Anna).	—
Folkers (Jacob Adriaan).	—
Folkersma (Wigerus) . .	—
Folkert van Coeverden. Zie Coeverden.	
Folkmarus.	—
Follinus (Hermanus) . .	48.
——— (Jan)	—
Folmer (Henrikus Johannes	—
Folperda (Duco)	—
Fond (Nicolaas de la).	—
Fondens (Doeke). . . .	—
Fonk (Johannes). Zie Vonk.	
Fonne (Harman)	—
Fonseca (Antonio Lopez Suasso Diaz de) . . .	—
Font (Gabriel la). . . .	49.
Fontaine (Claude) . . .	—
——— (Johan en Nicolaas de la). Zie Fontanus.	
——— (Isaac de la). .	—
——— (Isaac de la) overl. 1785.	—
Fontanus (Johannes) geneeskundige	—
——— (Nicolaas) . . .	—
——— (Johannes) predikant.	—
Fontein (Johannes en Nicolaas). Zie Fontanus.	
——— (Pieter) Zie Fontijn.	
——— (Pieter)	50.
——— (Freerk Dirks).	51.
——— (Petrus)	—
——— Verschuir (Gysbert). Zie Verschuir.	
Fonteyn (Bernardus) . .	—
——— (Joan en Nicolaas). Zie Fontanus.	
Fonteyns (Nicolaas). Zie Fontanus.	
Fontier (Jean Joseph). .	—
Fontijn (Pieter)	—
Fook (Albrecht)	—
Foort (Michiel)	—
Foortmeyer (Jan Frederik)	—
Foppe (Hendrikus Joannes).	—
Foppens (Aaltje Pieters).	
Foppenszoon (Jacob) . .	—
Foppes (Wytse). Zie Dongjuma.	
Foppeszoon (Foppe) . .	52.
Forcenburgh (Laurens) .	—
Foreest (Nanning van) .	53.
——— (Pieter van). .	—
——— (Nanning van) overl. 1668.	—
——— (Jacob van) . .	—
——— (Jan van) . . .	—
——— (Mr. Cornelis v.)	—
Forestus (Petrus). Zie Foreest.	
Forman (Samuel). . . .	—
Formault (Jan)	—
Fornenburgh (Jan Baptist van).	—
Forsborgh (Pieter Haak).	54.
Forsten (Rudolph) . . .	—
——— (Eltio Alegondus)	—
——— Verschuir (Gualtherus). Zie Verschuir.	
Fort (Guyon le)	—
Forteman (Magnus) . .	—
Fortgens (Michael). . .	55.
Fortman (Joan)	—
Fortmeyer (Jan Hendrik).	—
Fortuin (Jacob Maarten).	—
Fortuyn (Simon Janszoon)	—
——— (Willem). . . .	—
——— (Cornelis Josinus)	—
Foruye (Michel de). . .	—
Fouchier (Bertram en N. de)	—
Fouqué (Hendrik August Baron de la Motte). Zie Motte Fouqué.	
Four (Pierre du). Zie Dufour.	
Fourree (Hendrik) . . .	56.
Fourdin (Gomar). . . .	—
Fournier (J.)	—
Fourny. Zie Foruye.	
Fox (Nittert).	—
Foyken	—
Fraats (Martinus Antonius)	—
Francheim (Marcellus) .	—
Francius (Petrus). . . .	57.
——— (Johannes). Zie Frantzius.	
Franck (Sebastiaan). . .	—
—— (P.)	—
—— (Jan Willem). . .	58.
—— (C. F.)	—
—— (August Heinrich).	—
Francken (François) . .	—
——— (Jan)	—
——— (Godefridus) . .	59.
——— (Henricus) . . .	—
——— (Aegidius) . . .	—
——— (Jacobus) . . .	—
——— (Ahasueros) . .	—
Franckenstein (Johan Goll van). Zie Goll van Frankenstein.	
Franckheim (Marcellus). Zie Francheim.	
Franco (Jan).	60.
Francq van Berkhey (Johannes le).	—
Franco-Mendes (Joseph).	62.
François de Valois (Hertog van Alençon). Zie Alençon.	
Francois (B.).	—
——— (Daniel). . . .	—
Franconis (Theodoricus). Zie Pauli.	
Franekerensis (Meinardus).	63.
Frank. Zie Franck.	
—— (Richéus Regnerus Elgersma)	—
—— van Borselen. Zie Borselen.	
Franken. Zie Francken.	
Frankena (Abel)	—
Frankendaal (Nicolaas) .	—
Franks (Cornelis). . . .	—
Frans Baltensz. Zie Baltensz.	
Fransen (Willem) . . .	—
Fransen van Eck (Cornelis). Zie Eck.	
Fransoys (Jasper). . . .	63
Franssoon (Jan)	—
Franszoon (Wouter Balthen of Baltus) . . .	—
——— (Zeger) . . .	64.
Frantzen (Johannes) . .	—
Frantzius (David). . . .	—
——— (Johannes). . .	—
Fraser (John)	—
Frauen (A.)	—
Frauendorf (Johan Christian).	—
Fraxinus (Libertus). . .	—
Frayere (H.).	65.
Fredeman de Vries (Jan). Zie Vries.	
Frederik I.	—
——— II.	—
——— III.	—
——— III.	66.
——— van Egmond. Zie Egmond.	
——— Schenk van Tautenburg. Zie Schenk van Tautenburg.	
——— van Toledo. Zie Toledo.	
——— Hendrik	67.
——— Willem George. Zie Willem George Frederik.	
Frederika Sophia Wilhelmina	68.
——— Louisa Wilhelmina. Zie Willem I.	
Frederiks (Willem). . .	69.
——— (Cornelis) . .	—
Fredewold (Johan) . . .	—
Fredrik (Gerrit)	—
Fredriks (Jan Hendrik).	—
Frederikszoon (Jan). . .	—
Freilingius (Georgius) .	—
Frein (Hendrik de) . .	70.
Freit (P. F.)	—
Freitag (Arnoldus) . . .	—
——— (Johannes). . .	—
Fremery (Barend) . . .	—
——— (Petrus Isaäcus de)	71.
——— (Joannes de). .	—
——— (Jacobus de). .	72.
——— (Nicolaas Cornelis de).	—
——— (Petrus Johannes Isaäcus de)	73.
——— (Diderik Anne de)	—
Frensel (Alexander) . .	75.
Frentzel (Joachim) . . .	76.
Freres (Dirk of Theodorus).	—
Frescarode (Jeremias) . .	—
Freschot (Casimir). . .	—
Frese (Albertus)	—
Fresin (Karel van Gavre, Heer van). Zie Gavre.	
Fresinga (Reinico of Rienk)	—
Frets (François)	—
Freubel (Johann Ernst).	77.
—— (Jan Louis Pieter Leonardus)	—
Frey (Anna de)	—
—— (Johannes Peter de).	—
Freyer (Johannes Frederik)	—
Freytag (Johan Jacob de).	—
Frieck (Everhardus). Zie Foeck.	
Fries (Arent Jans) . . .	77.
—— (Antonius). . . .	—
—— (Robert de). Zie Robbert de Vries.	
—— (Lambrecht de). .	—
—— (Dirk de)	78.
—— (Tjerk Hiddes de). Zie de Vries.	
Friesema (Rommert) . .	—
Frieseman (Hendrik) . .	—
Friesheim (Johan Theodoor Baron van). . .	—
Friesse (Meinert)	—
Frieswijk (Benjamin) . .	—
Frikius (Christoffel) . .	79.
Fris (Pieter)	—
Frisius (Andries). . . .	—
——— (Gemma). Zie Gemma Frisius.	
——— (Laurentius) . .	—
——— (Neeltje). . . .	—
——— (Simon). Zie Vries.	
——— (Theophilus) . .	—
——— (Vincentius) . .	—
——— (Volcerus). Zie Westervoltius.	
Friso	—
—— (Henricus)	—
—— (Johan Willem). Zie Johan Willem Friso.	
Fritema (Ivo) of Fritzma.	80.
——— (Reinier) . . .	—
Frits (Pieter).	—
Fritsch (Christiaan F.) .	—
Fromantil	—
Fromantiou (Hendrik). .	—
Fromont (Jan van Bourgondie, Heer van). .	—
Fronenberg (Adel van).	—
Froye (Jacobus)	—
Froymont (Jan van Bourgondië, Heer van). Zie Fromont.	
Fruytier (Jan)	—
——— (Lucas)	81.
——— (Jacobus) . . .	—
Fruytiers (L. J.). . . .	82.
Frykenius (Simon Hendr.)	—
Fuchs (Gilbert)	—
——— (Rémacle). . . .	—
——— (C. C.).	83.
Fuentes (Pedro Henriquez de Gusman, Graaf van).	—
Fugeraeus (Gulielmus). Zie Feugère.	
Fullenius (Bernardus). .	—
——— (Bernardus) de zoon	—
——— (Bernardus) de kleinzoon	84.
Fullonius (Gulielmus). Zie Graphaeus.	
Fungeri (Johannes). . .	—
Furmerius (Bernard Gerbrands)	—
Furnius (Christianus). .	85.
Fuschius (Remaclus en Gilbertus). Zie Fuchs.	
Fusteling (Baltus) . . .	—
Fuyter (Leonard de) . .	—
Fijens (Johan). Zie Finus.	
Fijne (Passchier de) . .	—
—— (Pieter de)	86.
Fijnje (Wybo)	—
Fijten (Lambertus) . . .	—

Uitgave van J. J. van Brederode

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

G.

GAAL (Barent). Zie GAEL (Barent).

GAAL (Thomas), zoon van George Gael of Gaal, een hoofdofficier in Engelsche dienst, werd te Dendermonde den 9den Julij 1739 geboren. Zijn vader had zich, na het bekomen van pensioen, te Delft nedergezet, alwaar hij privaat onderwijs in de doode talen gaf, en waar de jonge Gaal bij een behangselschilder in de leer besteld werd. Later zette hij zich als zoodanig te Middelburg neder, waar hij tevens in 1778 medeoprigter was van het teekencollegie, en de betrekking van Directeur van, en onderwijzer bij, hetzelve eenigen tijd waarnam. Hij schilderde, in eene breede manier, vogels en bloemen, en nu en dan ook portretten. Hij overleed te Middelburg den 16den Julij 1817. Zijn zoon volgt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GAAL (Pieter), zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg den 19den Julij 1769. Na eerst van zijnen vader, daarna bij J. Perkois, eenig onderwijs in de kunst ontvangen te hebben, vestigde hij zich te 's Gravenhage, om zich aldaar, onder de leiding van den landschap- en dierenschilder H. W. Schweickhardt, in de schilderkunst te bekwamen. Het vertrek van dezen leermeester naar Londen deed hem naar Middelburg terugkeeren, waar hij zich door het vervaardigen van eenige zaalstukken en landschappen gunstig onderscheidde. Hij bezocht ter verdere volmaking Engeland, Frankrijk, Italië, Zwitserland en Duitschland, en zette zich daarna voor goed te Middelburg neder. Hij bewoonde des zomers een buitenverblijf te Oost-Zouburg, en vond daar ruime stof voor zijne studiën en voor het vervaardigen van vele uitvoerige landschappen met figuren en vee gestoffeerd, die op verschillende tentoonstellingen algemeene goedkeuring verwierven. Veelvuldig zijn de portretten, familiestukken en andere voortbrengselen van zijn zuiver, bevallig en meesterlijk kunstpenceel, die het sieraad van vele vertrekken en kabinetten uitmaken en waardoor hij zijn kunstroem voor altijd gevestigd heeft. Hij overleed in zijne geboortestad, den 13den Januarij 1819. In de zaal waar het Provinciaal Geregtshof van Zeeland deszelfs zittingen houdt, bevinden zich van hem twee stukken in 1804 vervaardigd, het eene voorstellende: *Mozes daar hij met de tafelen der wet van den berg komt*, en het andere het *Beeld der Geregtigheid*.

De oudste zoon van Pieter Gaal, Jacobus Cornelis, is mede een verdienstelijk schilder, vroeger te Middelburg thans nog te Kampen gevestigd. Diens zoon volgt.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1819. D. I. bl. 69; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GAAL (J. J. B.), zoon van Jacobus Cornelis Gaal en alzoo kleinzoon van den voorgaande, werd te Middelburg in 1825 of 1826 geboren. Hij was een verdienstelijk beoefenaar der Oostersche talen, en ware hij niet op jeugdigen leeftijd door den dood aan de wetenschap ontvallen, dan had deze nog veel van hem te verwachten gehad. Hij overleed te Delft den 10den Maart 1854, en maakte zich, behalve door onderscheidene bijdragen in tijdschriften, met roem bekend door het met den hoogleeraar F. G. J. Juynboll naar Arabische Codices uitgegeven *Lexicon geographicum*, waarvan het eerste stuk te Leiden in 1850 in 8° verscheen en thans in drie deelen compleet is. Hij schreef ook:

Inhoud der Hebreeuwsche spraakkunst door P. J. Veth, Amst. 1848.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 521; *Algem. Konst- en Letterb.* 1854. bl. 81; Brinkman, *Naaml. van Boek* 1850—1854. artik. Juynboll.

GAALEN. Zie de personen van dien naam op GALEN.

GAASBEEK (Jakob van Abcoude Heer, van) dien wij alhier plaatsen, omdat hij op zijn waren naam, waaronder hij bij de meeste geschiedschrijvers echter niet voorkomt, in dit woordenboek niet vermeld is. Hij was de zoon van Zweder van Abcoude en van Anna van Leiningen, en stelde zich op eene onregtvaardige wijze in het bezit van de heerlijkheden Abkoude en Wijk bij Duurstede, waarbij hij die van Gaasbeek, Putten en Strijen voegde. Hij behoorde tot de Kabeljaauwsgezinde Edelen, en vatte met Willem van Egmond, bij den dood van Jan van Beijeren, in naam van Hertog Jan van Brabant, de teugels van het bewind in Holland op. Door laatstgenoemde werd hij in 1425 tot Stadhouder van dat gewest benoemd en hij bande de Hoeksche Edelen uit Holland, beschreef heirvaart, om de plaatsen en sterkten die de zijde van Jakoba van Beijeren hielden tot onderwerping te dwingen, en sloeg in 1425 het beleg voor Schoonhoven, hetwelk hij in Augustus van dat jaar moest opbreken. In het vervolg door Filips van Bourgondië, wiens gunsteling hij was, van het stadhouderschap ontslagen, werd hij den 13den Augustus 1428 door dezen tot lid van den regeringsraad aangesteld.

Hij maakte zich vervolgens beroemd door in September 1441 te Utrecht een steek- of tournooispel aan te leggen, waar hij boven andere ridders uitmuntte. Hij werd in 1449 wegens verzet tegen Bisschop Rudolph van Diepholt gevangen genomen, doch op verzoek van Jan van Lannoi, Stadhouder van Holland en Zeeland, en met afstand van vele zijner heerlijkheden, ontslagen, doch gebannen. In 1455 door Bisschop Gijsbrecht van Brederode teruggeroepen, geraakte hij weder in het bezit zijner goederen, en strafte in 1457 de wederspannige burgers van Wijk bij Duurstede. Verder wordt zijn naam in de geschiedenis niet vermeld en hij is omstreeks 1459 overleden. Hij was gehuwd, eerst aan Johanna van Ligne, daarna aan Margaretha van Schoonvorst, doch stierf kinderloos. Zijne heerlijkheid Abkoude en de stad Wijk bij Duurstede, met het slot, vervielen aan het Sticht, welk het vruchtgebruik dezer goederen voor veertienduizend gulden van hem gekocht had. De bastaard Anthonij van Bourgondië betwistte evenwel later dat eigendomsregt, en de Staten van het Neder-Sticht waren, op aandrang van Karel de Stoute, genoodzaakt andermaal daarvoor nog dertienduizend gulden aan hem uit te betalen.

In hoeverre het verhaal waar is, dat Jakob van Gaasbeek zijn eenigen zoon in drift met zijn stok zoodanig op het hoofd sloeg dat deze het bestierf, durven wij niet beslissen.

Zie Burman, *Utrechtsch. Jaarb.* D. I. bl. 87, 88, 108, 106, 241, D. II. bl. 11, 42, 131—134, 296, 344, 395; (van Heussen en van Rhijn) *Oudhed. van Deventer*, D. II, bl. 49; Hoogstraten, *Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 360, 361, D. II. bl. 588; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 496, 504, 518, St. III. bl. 87, 98, 102; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl. 286, D. VII. bl. 276, 278, van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 156; *De Navorscher* D. I. bl. 154, 184, 185, 209, 210.

GAAYMANS (Willem Gijsbert). Zie over hem het artikel van Arnold Christiaan Leopold van Dirckinck in het 4de deel bl. 184 van dit Woordenboek.

GABBEMA (Edo) behoorde tot de verbondene Edelen, was in 1572 Vaandrig en hielp Sneek aan 's Prinsen zijde brengen.

Zie te Water, *Hist. van het verbond der Edelen*, D. II. bl. 405.

GABBEMA (Simon Abbes), welligt een afstammeling van den voorgaande, was de zoon van Abbe Freerks Gabbema. Hij werd in 1628 te Leeuwarden geboren, en studeerde te Leiden en te Utrecht. Bij de beoefening der letteren voegde hij de studie der regten en hij verkreeg laatstgemelde wetenschap den graad van doctor, na verdediging van zijn proefschrift: *De Jure Naturali, Gentium et Civili*. In het verzamelen, schrijven en uitgeven of bezorgen van boeken vond hij zijn genoegen. Hij werd den 28sten Mei 1659 door de Staten van Friesland aangesteld tot historieschrijver van dat gewest. Alzoodanig werd hij door Joannes van der Waeijen, hoogleeraar in de godgeleerdheid te Franeker opgevolgd, nadat hij in 1688 overleden was. Hij vermaakte zijne boeken en handschriften aan zijne eenig overgeblevene zuster, uit welker nalatenschap zij aan het Gabbema-Gasthuis te Leeuwarden zijn overgegaan. De bestuurders van dit gesticht, tevens voogden van het Old Burger-Weeshuis, hebben het gebruik dezer talrijke stukken van groote geschied- en letterkundige waarde, voor eenige jaren afgestaan aan het Friesch Genootschap, en worden ze in Frieslands Kabinet van Oudheden op het Paleis van Justitie te Leeuwarden bewaard, met bijgevoegd Inventaris en Leven, in 1835 opgemaakt door den Heer W. Eekhoff.

Ongetwijfeld bezat Gabbema groote verdiensten. Hij was „opgepropt vol van geleerdheid, evenwel soberkens bedeeld van gezond oordeel en ledig van allen goeden smaak." Hij beoe-

fende de Grieksche en Latijnsche letteren, de Friesche taal, de Latijnsche en Nederduitsche dichtkunde, de geschiedenis, voornamelijk die van Friesland en de plantenkunde. Van dat alles kunnen de door hem geschreven en bezorgde werken getuigen, waarvan wij hier de lijst laten volgen.

T. Petronii Arbitri *Satyricon et diversorum Poëtarum lusus in Priapum, item Pervigilium Veneris Ausoniique cento nuptialis et Cupido cruci affixus*, Ultr. 1654. 8°.

Catullus, Tibullus *et* Propertius, *cum selectis variorum commentariis*, Traj. 1659. 8°.

Viglii Zwichemii ab Aytta *Epistolae Politicae et Historicae ad* Joachimum Hopperum, Leovard. 1661. 12°.

Epistolarum ab illustribus et claris viris scriptarum centuriae tres. Quas passim ex autographis collegit ac edidit S. A. Gabbema, Harl. 1663 12°.

Sommige exemplaren dragen als plaats en jaartal van uitgave Groningen 1666. Het werk zelf werd, vermeerderd met twintig brieven, herdrukt te Harlingen 1669. 12°.

Gijsbert Japiks *Friesche Rijmlerije*, 2de uitgave, Leeuwarden 1681. 4° Het tweede deel werd door Gabbema er bij gevoegd.

Friesche Lust-Gaarde ofte Boom- Heester- Bloem- en Kruyd-Waarande, bestaande uyt der Gewassen Beschrijvinge, die in Hoog- en Neder- Duyds land- en de aangrenszende Landschappen bekent zijn, Leeuw. 1686. 4°.

Het hooglied Salomons in rijm gesteld, Leeuw. 1654. 4°.

Dit is het eenige gedicht door Gabbema afzonderlijk uitgegeven. In *Klioos Kraam* (Leeuw. 1657), D. I en II, in den *Hollandschen Parnas* (Amst. 1660) en in de werken van J. Nijenborch worden mede Nederduitsche verzen van hem gevonden die echter zeer beneden het middelmatige zijn.

Verhaal van de stad Leeuwaarden, waar in niet alleen den oorsprong enz. der stad wordt aangeweezen, maar ook de twisten en oorlogen die zij gevoerd heeft enz., *van den jaare* 1190 *tot* 1573, Franek. 1701. 4° m. pl. Dit werk komt voor ook met anderen titel:

S. A. G. *Historie van Friesland enz. Alsmede een net verhaal van de Naam, Oorsprong, en eerste Opkomst der Stad Leeuwaarden. Alles met Oorspronkelijkke bewijsstukken bevestigt. Overgezien, in 't ligt gebragt, en met een voorreeden en noodige bladwijzers verrijkt door* T. Gutberleth, Gouda, (ook Franeker) 1703 4°. m. pl.

Nederlandsche Watervloeden, of naauwkeurige beschrijving van alle watervloeden voorgevallen in Holland, enz. Nu in 't ligt gebragt en met breede aanteekeningen voorzien door Tobias Gutberleth. *Hier agter zijn bijgevoegt de leevens van* Willebrord *en* Bonifaas, *eerste christen geloofsverkondigers in Nederland*, Franek. 1703. 8°. m. pl. (sommige exemplaren dragen als plaats van uitgave Gouda).

Zie Pars, *Naamrol*, bl. 350, 351; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1097. 1098; *Analecta, of enige oude ongedrukte Schriften van dieversen inhoud tot Friesl. alleen specterende* (Leeuw. 1750. 4o) bl. 39; Gutberleth, in de voorrede vóór Gabbema's *Hist. van Friesl.*; Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.* D. I. St. I. bl. 316; Saxe, *Onomast. Liter. T.* V. p. 17, 18; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 423; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 357; Halbertsma, *Hulde aan* Gysbert Japiks, St. I. bl. 25—28; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurecons.* p. 43, *Annot.* p. 179—187, *Add.* 442; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1ste *Bijv.* bl. 51, 2de *Bijv.* bl. 114; *Cat. van de Bibl. van Friesl.* bl. 191, 354; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. VIII. bl 448; Dezelfden, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. VI. bl. 407; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. XI. bl. 122. 152—158; van der Chijs, *de Munten van Friesl.* enz. bl. 121.

GABBES (Jelmer) is, volgens den Heer van Groningen, hoogst waarschijnlijk de zelfde als de Hopman, die bij onze geschiedschijvers onder den naam van Jelmer voorkomt. Van Haren noemt hem een Waal, en Carolus meldt dat hij in Ameland geboren is. Is dit laatste zoo, dan is het te betwijfelen of hij dezelfde is met Jelmer van Vlieland, bij Winsemius genoemd. Misschien is Jelmer Compasmaecker dezelfde als Gabbes. Van dezen wordt gemeld dat hij, in Februarij 1572, met Spieringh, Meinert Vries en Gerrit van Gorkum, ieder met een schip, in het Vlie lag. Zij hadden twee schepen geplunderd, en Jelmer Compasmaecker was op Vlieland geloopen en zeer krank. Hoe dit zij, Jelmer Gabbes diende als kapitein onder den Heer van Lumey, met wien hij Engeland verliet, en onder wien hij den Briel hielp innemen. Hij vertrok daarna met zijn schip naar de Friesche kust, en had vervolgens deel aan de verovering van Dokkum in September 1572. Wel had hij zijn volk voor die onderneming geweigerd, maar Sippe Scheltema, een moedig voorstander der vrijheid, had hem eindelijk daartoe overgehaald. Omtrent zijn verder lot is niets bekend. Is hij werkelijk de zelfde met Jelmer van Vlieland, dan verloor hij kort daarna zijn schip en misschien zijn leven, bij een inval in Vlieland door twee honderd Walen van Caspar de Robles.

Zie Winsemius, *Hist.* L. II. p. 159; Carolus, *de rebus* G. A. Robles, p. 85; Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265); van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 126, 127, 455, hier door ons gevolgd, van Vloten, *Nederl. opstand tegen Spanje*, D. I. bl. 328, D. II. bl. 80.

GABBINGA (Rommert en Sytze), ook Gabbema genoemd; van hen is reeds op het artikel Agge in het eerste deel van dit Woordenboek gehandeld. Rommert, de vader, was in 1442 en vervolgens de aanvoerder der Schieringers in Westergo, en hielp in 1445 de Vetkoopers in den toren van Workum belegeren. Zijn zoon Sytze werd den 5den October 1453 in Gaasterland door de Vetkoopers vermoord.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. V. bl. 243; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 199, 203, 208; dit *Woordenb.* D. I. bl. 117. 118.

GABRY (Pieter) was eerst tweede Landvoogd van Amboina en van 1719 tot 1721 Landvoogd van Banda. Levensbijzonderheden zijn er van hem niet bekend.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgave) D. III. bl. 96.

GABRY (Bartholomaeus) werd in 1772 predikant te Acquoi, vertrok van daar in 1776 naar Heenvliet, werd in 1808 emeritus en overleed er in 1819 Hij was de laatste Coccejaansche prediker, die met zijne leerredenen in openbaren druk verscheen onder den titel van:

Bundel van heilige keurstoffen, Amst. 1785. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; Brans, *Hondertjarig Naamreg.* bl. 130, 167; Ypeij, *Geschied. van de Krist. Kerk in de* 18de *eeuw*, D. VIII. bl. 497—499, 654.

GABRY (Pieter) werd waarschijnlijk in het begin der achttiende eeuw geboren. Hij was meester in de regten en tevens een bekwaam sterrekundige, die zijn gewoon verblijf te 's Gravenhage hield. Zijne menigvuldige sterrekundige waarnemingen zijn in de werken der Haarlemsche Maatschappij van wetenschappen en in de *Philosophical Transactions* bijeen verzameld. Deze waarnemingen zijn getiteld:

Mercurius boven den gezichteinder naa zonne-ondergang, en naderhand den 6den *van Bloeimaand* 1753 *op den zonneschijf, waargenomen in 's Gravenhage.* In de *Verh. der Haarl. Maatsch.* D. I. bl. 417.

Waare afbeelding van een zeer zeldzaam verschijnsel, op den 18de *van Wijnmaand* 1753 *des morgens tusschen* 9 *en* 10 *uuren te gelijk met twee bijzonnen, niet alleen in 's Hage, maar ook op andere plaatsen gezien.* In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 426.

De zonsverduistering den 26sten *van Wijnmaand* 1753 *waargenomen in 's Hage.* In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 429.

Aurora borealis observata. In de *Philos. Transact* 1741.

Observatio cujusdam meteori igniti instar chasmatis facta, Hagae-Comitum 1758. Dec. 21. In de *Philos. Transact.* 1763.

Delineatio et Observatio aurorae borealis 1757, *Sept.* 16, In de *Mem. Sav. etrang.* T. IV. 1763.

Zie Poggendorff, *Handwortenb. zur geschichte der exacter Wissenschaft.* Leipz. 1859.

GABRIEL (Petrus), of Gabriels, ook Petrus Gabriel Schagius de Vlaming genoemd, was een der eerste en ijverigste predikers van de gezuiverde leer in ons vaderland, en zijn naam verdient daarom voor de nakomelingschap in eere bewaard te worden. In Vlaanderen geboren was hij eerst monnik, had zijn orde verlaten en was tot de Hervorming overgaan. Met groot gevaar predikte hij reeds in 1545 de reformatie in deze landen, en was omstreeks 1564 de eerste predikaat der Brugsche hervormden. Niet lang mogt hij als zoodanig aan het hoofd staan eener door hem aldaar gestichte gemeente, daar zijne volgelingen jammerlijk uiteengedreven en hunne gemeenschapsoefening voor en op den 25sten November 1565 gestoord werd. Hij zelf, wien niemand meer, uit vrees voor straf, durfde herbergen of onderhouden, was genoodzaakt te vlugten. Hij week naar Antwerpen „alwaar zijne dienst der gemeente zeer wel te stade kwam." Wel hield hij het nog eenigen tijd, tot den 16den April 1566, vol, om ééns om de veertien dagen in het geheim voor zijne gemeente te Brugge te prediken, maar ook weldra werd hij genoodzaakt dit te staken. In laatstgenoemd jaar was hij met zijne vrouw naar Amsterdam overgekomen, woonde aldaar in de Engelsche steeg, en verklaarde er elken zondag den Heidelbergschen Catechismus, onder gevaar van vervolging. Van daaruit deed hij ook Hagepreêken voor duizende menschen te

Overveen, Alkmaar, aan de Hoornbrug en te 's Hage. Vervolgens bragt men hem naar Utrecht, om bij Oostbroek te prediken. Zoo groot was 's mans ijver, dat hij, hoewel zeer klein en zwak van persoon, omtrent vier uren lang in een zeer heeten zonneschijn, vóór stokken, in de aarde gestoken, welken hem tot predikstoel dienden, predikte. Nog in 1566 werd hij predikant te Amsterdam, en nu meer vrijheid verkregen hebbende en zelf door Burgemeesteren in bescherming genomen zijnde, bediende hij met veel lof zijn ambt, totdat hij in 1567 genoodzaakt werd om de vervolging te ontwijken. Hij begaf zich naar Emden en stond aldaar de predikanten in de bediening des woords ter hulpe. Door zijne gemeente, waarvan een deel met hem gevlugt was, onderhouden, en alzoo aan haar nog verbonden, werd hij in 1572 bij leening aan de gemeente te Delft afgestaan, alwaar hij in Augustus 1573 overleed. Hij was in de Grieksche en Latijnsche talen tamelijk ervaren, kende, zoo zegt men, de zendbrieven van Paulus ten naaste bij van buiten, was met de godgeleerde geschriften van zijnen tijd bekend, en predikte alzoo met krachtige argumenten. Hij was de vriend en geestverwant van den vermaarden Petrus Bloccius. Zijne afbeelding, zooals hij predikte te Overveen, ziet het licht in de *Wonderen des Alderhoogsten* door Abraham van de Velde, tegenover bl. 368.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl. 149, 315, 321, 322, 328, 378, 385, 459; Le Long, *Hist. der Reform. van Amst.* bl. 526, 527; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 409, 441, 442, 450; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (Octavo uitgav.) D. III. bl. 153, 160, 260; Soermans, *Kerk. Reg. der pred. van Zuid-Holl.* bl. 35; 's Gravezande, *twee honderd jarige Gedacht. van het eerste Synode te Wesel*, bl. 88; Croese, *Reg. der pred. te Amst.* bl. 1—3; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. II. bl. 40, D. V. bl. 388, D. VIII, 188; *Berigt. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. IV. St. 2. bl. 71; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. I. bl. 12—14, D. II. bl. 125, 135.

GABRIEL (Paul Joseph) was de zoon van eenen Luikschen ornamentsnijder, te Amsterdam gevestigd, en werd aldaar in Junij 1785 geboren. Bij zijnen vader leerde hij de gronden der teekenkunst, en bekwaam zijnde om miniatuur portretten te vervaardigen, vertrok hij op twintigjarigen leeftijd, ter verdere volmaking, naar Parijs, van waar hij na een verblijf van twee jaren wederkeerde. Zijn vader, door ziekte verhinderd eenig beeldhouwwerk af te maken, waagde hij het dien arbeid op zich te nemen, en hierin niet ongelukkig slagende legde hij zich nu meer en meer op de beeldhouwkunst en de daaraan verwante kundigheden met ijver toe, en behaalde, bij de Maatschappij *Felix Meritis*, den prijs op een boetseersel naar den *Gladiator Borghese*. Als kweekeling, door eene gunstige beschikking van Koning Lodewijk Napoleon daartoe in staat gesteld, vertrok hij in 1809 naar Parijs, genoot de lessen van den vermaarden beeldhouwer Pierre Cartellier, won bij het Fransche Instituut den eereprijs op eenen geboetseerden *Hercules, worstelende met den Cretenser stier*, en begaf zich daarna naar Italië, waar hem de raad en de vriendschap van den wereldberoemden Canova ten deel vielen. Hij keerde vervolgens in 1813 te Amsterdam terug, en werd er tot stadsbeeldhouwer aangesteld. De kunstwerken door hem vervaardigd strekken tot bewijzen van de hoogte waarop hij het in zijn vak had gebragt. De voornaamste zijn:

Een jongeling, een splinter uit den voet trekkende.

De Borstbeelden van Pieter Corneliszr. Hooft, Christiaan Huygens, Boerhave, de Groot en Rubens, allen in de boekerij van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut geplaatst, en in de zaal van dat Instituut:

De busten van Koning Willem I en van *den Admiraal van Kinsbergen.*

De Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam bezit van hem:

Het Borstbeeld van de Ruiter.

Tot zijne kapitale stukken behooren: De marmeren *Graftombe van Joan Meerman*, in de St. Pieterskerk te Leiden.

Het *Praalgraf van Kinsbergen* in de Nieuwe kerk te Amsterdam.

Het *Gedenkteeken, ter eere van den dichter R. Feith* op de begraafplaats te Zwolle.

Behalve deze vervaardigde Gabriel nog:

De Buste van Mevrouw Wattier.

De Buste van Gijsbert Japiks.

Een rustende Mercurius.

Het standbeeld van Koning Willem I te paard.

Hij was beeldhouwer van Koning Willem I en sedert 1820 lid der 4de klasse van het voormalig Instituut, alsmede Directeur van het onderwijs in de beeldhouwkunst bij de Koninklijke Academie te Amsterdam, in welke betrekkingen bij hoogst nuttig werkzaam was, tot aan zijnen dood, die den 31sten December 1833 te Amsterdam plaats had. Hij werd, behalve om zijne uitstekende talenten, om zijne nederigheid, eenvoudigheid en zachtaardigheid van karakter, algemeen geacht en bemind. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 259—264 met portr.; *Algem. Konst- en Letterb.* 1834. D. bl. 18, 19; *Aanh. op het Woordenb.* van Nieuwenhuis, in voce; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GADELLE (Jacobus) was omstreeks 1700 een beroemd schrijfmeester te Amsterdam. Er zijn van zijne kunst nog fraaije stukken voorhanden. Zijn lof als kunstenaar is bezongen door Feitama in het *Stamboek op de papieren snijkunst van* Joanna Koerten. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie genoemd *Stamboek* (Amst. 1735. 8o) bl. 187; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 123; Schotel, *Avondstonden*, bl. 79, 117; *de Navorscher*, D. I. bl. 314, D. II. bl. 141, 142; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 89.

GAEL (Claes), afkomstig uit een aanzienlijk Haarlemsch geslacht, was de zoon van Huig Gael, Burgemeester van Leiden en van Marijtje Paets. Ook hij bekleedde na den dood zijns vaders in 1575 dezelfde waardigheid, en zag zich in 1576 met Paulus Buys naar Gouda gezonden, tot onderzoek naar de geldelijke omstandigheden van die stad.

Zie van Wijn, *Aanm. en Bijv. op* Wagenaar, D. VII. bl. 32, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GAEL (Johan), of Gaelius, afkomstig uit het zelfde geslacht, werd te Haarlem in 1575 geboren, was regtsgeleerde en overleed den 3den Junij 1621, volgens sommigen na het verliezen van zijn verstand. Hij schreef.

Tractatus de Testamentis et jure Codicillorum, Lugd. Bat. 1617. 8°.

Refutatiuncula latinae epistolae Justi Lipsii *de Induciis Belgicis.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 644; Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 27.

GAEL (Barent), afkomstig uit het zelfde geslacht, werd in 1640 te Haarlem geboren, en in de schilderkunst door Philip Wouwerman onderwezen. Even als dezen schilderde hij bij voorkeur onderwerpen, waarin paarden te pas kwamen, zooals veldslagen, jagten, paardenmarken enz. Deze stukken zijn, ofschoon die met de schilderijen van zijnen meester niet te vergelijken zijn, evenwel niet van verdiensten ontbloot, en volgens den Heer Immerzeel rijk van ordonnantie, met zorg geteekend en van schilderachtig effect. Hij wordt genoemd een zeer eigenzinnig man, waardoor hij zich veel nadeel deed en nogtans dit gebrek tot aan zijnen dood toe behield, welke in 1668 plaats had. Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van dezen meester:

Een landschap met eene boerenwoning, waarvoor eene vrouw, omringd door eenige kinderen, zit koeken te bakken.

Eene boerenwoning waarvoor een heer, van een wit paard gestegen, spreekt met twee landlieden, die op eene bank zitten.

Zie Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 170, 171; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 257; Wonder, *Alphab. lijst van geboorte- en sterfjaren der Kunstsch.*; *Catal. van Schilder. in het Museum* Boymans *te Rott.* bl. 15.

GAEL. (Jacob), zoon van Nicolaas Gael en van Cornelia Bruynzeels, was in het jaar 1672 Schepen te Rotterdam, en, ofschoon behoorende tot de partij van den Prins van Oranje, verklaarde hij, ten voordeele zijner mederegenten, niemand te kennen die gezegd had: liever Fransch dan Prinsgezind te willen wezen. Toen men te Rotterdam de regering te lijf wilde, was hij een van die, welke door de burgers op het stadhuis bewaard werden; eensdeels om hen voor de woede des volks te beveiligen, anderdeels opdat zij niet ontsnappen zouden. Nadat de Prins zijn ongenoegen, over het vasthouden der regenten, betoond had, werd hij ontslagen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 76, 115, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GAEL (Diederik van Leyden), zoon van Mr. Johan Gael, Burgemeester te Leyden, en van Françoise Johanna van Leyden, werd den 29sten Augustus 1775 te Leiden uit het zelfde geslacht van de voorgaanden geboren. Door eene zorgvuldige en geletterde opvoeding bekwaam gemaakt, om eenmaal als waardig lid der regering op te treden, was evenwel de omwenteling van 1795 oorzaak dat hij, even als zijn vader bekend

voorstander van het huis van Oranje zijnde, gedurende verscheidene jaren van ambten werd buitengesloten. Toen in de eerste jaren der negentiende eeuw de hevigste storm der driften en partijschappen had uitgewoed, werd hij tot lid van den stedelijken raad benoemd, van welke waardigheid hij echter later geraden vond afstand te doen. Met tijdelijke middelen buitengewoon gezegend, besteedde hij een deel zijner rijke inkomsten om behoeftigen en hulpbehoevenden bij te staan. Daartoe kwam hij op het denkbeeld tot de stichting van de Leidsche Maatschappij van weldadigheid, die ten doel had om burgers uit den fatsoenlijken burgerstand, die tot armoede dreigden te vervallen, van het vragen van bedeeling te weerhouden. Deze Maatschappij, door van Leyden Gael mildelijk ondersteund, heeft reeds veel goeds gesticht.

Bijzonder verdienstelijk maakte hij zich jegens zijne vaderstad door het aanvullen van een te kort van meer dan eene ton gouds in de stadskas. De edele man hield zijne daad zoo geheim, dat die algemeen aan de weldadigheid van Koning Willem I werd toegeschreven en de zaak eerst later toevallig uitlekte. Van die edelmoedige, eigen roem verzakende mildheid had ook de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde ondervinding, daar hare boekerij in 1841 grootelijks verrijkt werd, door het kostbare geschenk van eene zeldzame en schier volledige verzameling van alle Nederduitsche tooneelstukken, zoo oorspronkelijke als vertaalde; doch bij dit geschenk was de naam van den gever aan niemand bekend, dan aan hem die het in ontvang nam, en eerst na zijn dood is hij door den Hoogleeraar Siegenbeek openlijk als de schenker er van erkend.

Van Leyden Gael overleed te Leiden op den 24sten September 1846, diep betreurd door de ingezetenen dier stad en bovenal door de behoeftigen onder hen, wier steun en helper hij was. Hij was gehuwd met Johanna van der Hoop, bij wie hij geene kinderen verwekte. Koning Willem I vereerde hem met de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zie *Handel der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1847. bl. 21—24; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.* bl. 75, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GAELEN (Alexander van) werd den 28sten April 1670 te Amsterdam geboren, en was een der beste leerlingen van Jan van Hugtenburg. Hij bezocht Duitschland en bragt een groot deel van zijn leven eerst aan het Hof van den Keurvorst van Keulen, later in Engeland aan dat van Koningin Anna door. Voor beide vorsten schilderde hij veldslagen, dieren- en jagtstukken en ook portretten. Onder zijne stukken munten uit: *Koningin Anna, gezeten in eene koets met acht paarden, en vergezeld van hare lijfwacht en hofstoet, rijdende naar het Parlement.*

Batailles van Karel I tegen Cromwel.

De overwinning van Koning Willem III aan de rivier de Boyne.

Van Gaelen overleed te Londen in 1728.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Biograph. Univers.* T. VIII. p. 91; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GAELIUS (Johan). Zie GAEL (Johan).

GAESBEEK (Jakob van). Zie GAASBEEK (Jakob van Abcoude, Heer van).

GAETE (Hendrik van de), boekverkooper te Amsterdam, maakte zich als rijmelaar bekend door:

Bruilofts- en Mengeldichten, Amst. 1707. 8°.

De brassende Dienstmeiden, *Kluchtspel*, Amst. 1707. 8°.

De ontmantelde Apotheker met de gefopte Hoorndrager, blijspel, Gouda, Z. J. 8°.

De Metzelaar door liefde, *blijspel*, Amst. 1716. 8°.

De belachelijke lettervitters, *blijspel*, Amst. 1717. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Ned. Dicht.* D. II. bl. 357; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk te Leid.* D. I. b. bl. 97.

GAGERN (Frederik Boudewijn von), zoon van Hans Christoph Ernst von Gagern, Nassausch Minister, en van Charlotte van Gangreben, werd den 24sten October 1794 te Weilburg geboren. Zijn vaderlijk geslacht behoorde tot de rijksridderschap en zijne moeder stamde af van eene familie uit Westphalen. Na het voorbereidend onderwijs ontvangen te hebben, bragt hij twee jaren aan de Hoogeschool te Göttingen door, tot dat zijn jeugdige moed, die dikwijls aanleiding gaf tot tweegevechten, hem de verwijdering van de Universiteit op den hals haalde. Hij trad hierop, als Luitenant der dragonders, in dienst van den Keizer van Oostenrijk, diende in 1812 in Rusland onder den Prins van Schwartzenberg en was in 1813 tegenwoordig bij de veldslagen bij Culm, Dresden en Leipzig. Na Neêrlands herstelling werd hij als Kapitein bij den Generalen staf geplaatst, nam deel aan den veldtogt van 1815 en was bij Quatrebras, waar hij een kogel door den arm kreeg, en bij Waterloo. Na in onderscheidene betrekkingen als staf-officier te zijn gebruikt, en na alle rangen doorloopen te hebben, werd hij in 1830, kort na den opstand in Brussel, benoemd tot Chef van den staf bij het korps van den Hertog Bernhard van Saxen Weimar. Hij nam aan de gewigtigste gevechten tot op het bombardement van Antwerpen deel, en zag zich in Maart 1831, terwijl Saxen Weimar Gouverneur Generaal in Luxemburg was, belast met de behandeling bij de bondsvergadering wegens de beschermende bezetting van dat gedeelte des bondsgebieds. Het niet gelukken van deze zijne pogingen veroorzaakte hem veel verdriet. Kort daarop met zijnen Divisiechef uit Luxemburg naar het leger van Noord-Brabant ontboden, nam hij deel aan den tiendaagschen veldtogt in 1831. De Hertog van Saxen Weimar verzocht den Koning, om de verdiensten van datgene wat voornamelijk, in het meer belangrijk gevecht bij Hasselt en Leuven, de tweede divisie als voorhoede had verrigt, aan den Chef van den staf, den Majoor von Gagern, toe te kennen. Hij werd in 1838 tot Kolonel Kommandant van het 5de regiment ligte Dragonders aangesteld, hetwelk te Deventer in garnizoen was. In het volgende jaar werd hij aan den jongen Prins Alexander der Nederlanden tot het doen eener reis naar Rusland toegevoegd. In 1843 bevorderd tot Chef van de brigade kavallerie, werd hij tevens Adjudant in buitengewone dienst van Koning Willem II, die hem om zijn karakter en talenten hoogachtte. Het volgende jaar tot Generaal Majoor aangesteld, werd hem door dien vorst eene belangrijke zending opgedragen naar Oost-Indie, in verband met eene reorganisatie van het Indische leger en met opzigt tot de op Java gebouwde vestingwerken. Bij zijne terugkomst in het vaderland, in Junij 1847, werd hij benoemd tot Bevelhebber der reserve brigade en tot Gouverneur der residentie en provincialen kommandant van Zuid Holland. Kort daarna werd hem op zijn verzoek toegestaan zich voor eene maand naar Baden te begeven, juist in den tijd dat aldaar in 1848 oproerige bewegingen onder Hecker en Struve de rust des lands bedreigden. Hij vergat in die oogenblikken zijne verpligtingen ten opzigte van zijn aangenomen vaderland, en stelde zich, op verzoek der Badensche regering, aan het hoofd der Duitsche troepen, die tegen de rustverstoorders werden beschikbaar gesteld. Door liefde jegens zijnen evenmensch gedreven, vertoonde hij zich zelf als parlementair aan de nabij Kandern verzamelde insurgenten, om hen te nopen de wapenen neder te leggen en zoodoende verdere slagting te voorkomen. Door een verraderlijk schot van een der muiters sneuvelde hij op den 20sten April 1848 als het slagtoffer zijner misschien te ver gedrevene menschlievendheid.

De Generaal von Gagern was Ridder der Militaire Willemsorde 3de klasse, Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, Kommandeur der orde van de Witte Valk van Saxen Weimar, Ridder der Stanislaus orde 2de klasse van Rusland en Ridder Grootkruis der orde van de Eikenkroon.

Zie verder *Het leven van den Generaal* Frederik von Gagern *naar het Hoogd. van* H. von Gagern, door Mr. C. C. E. D'Engelbronner, Amst. 1858. 8° 2 deelen met Portr.

GAILLARD (Jacobus), in Frankrijk geboren, was in de tweede helft der zeventiende eeuw predikant bij de Waalsche gemeente te Leiden. Curatoren der Leidsche Hoogenschool benoemden hem in 1667 tot Lector in de godgeleerdheid, en in 1670 tot Regent van het Fransche Collegie. Zoo zeer mogt hij de goedkeuring op zijnen arbeid ondervinden, dat hij in 1686 tot gewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid werd aangesteld. Niet lang was hij als zoodanig werkzaam, daar hij den 17den Julij 1688 overleed. Zijne afbeelding, door A. van Zijlvelt, ziet het licht.

Geschriften van Gaillard zijn er niet bekend. Als voorstander van het gevoelen, dat Melchizedek, die Abraham ontmoette, Christus zelf zou geweest zijn, trachtte hij, ofschoon niet zonder veel tegenspraak, deze stelling in eenige akademische lessen te verdedigen.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 156, 271, 292; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 484; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 89.

GAILLARD (Majoor) was in Nederlandsche dienst te Leuven tijdens den Belgischen opstand. Getrouw aan eed en pligt gaf hij bevel op eenige oproermakers, die de zijnen aan-

vielen, te vuren. Op bevel van zekeren de Neef werd hij te Mechelen gevat, naar Leuven gevoerd, en aldaar op den 30sten October 1830 op eene afgrijsselijke wijze door het gepeupel vermoord.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 649; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis, in voce.

GAKEL (PIETER), geboortig van Gulik, was waarschijnlijk onderwijzer te Lippstadt in Westfalen en in 1626 Conrector der Latijnsche school te Zutphen. Hij gaf in dat jaar eene verzameling Latijnsche treurzangen en grafschriften uit op veertig voortreffelijke mannen, vrouwen, jonge dochters en jongelingen, de meest allen in dit jaar te Zutphen aan de pest waren omgekomen. Dit buudeltje is getiteld:

Lacrijmae Ecclesiae, Republiciae et scholae Zutphaniensis, hoc est: elegiae funebres et epitaphia illustrium aliquot virorum, matronarum, virginum itemque juvenum studiosorum etc qui fere omnes luctuosissimo hoc anno in urbe Zutphaniae peste interierunt etc. Zutph. 1626. 4°.

Gakel was zeker voor 1642 overleden. Zijn zoon volgt. Hij was de vriend van Wilhelmus Baudartius aan wien hij eene elegie wijdde, die voor de *Memorien* van den laatsten gevonden wordt.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GAKEL (SIMON), zoon van den voorgaande, werd te Lippstadt, in Westfalen, in 1616 geboren. Hij studeerde van 1632 tot 1638 te Leiden. Toen hij daar in 1642 overleed beweende de Leidsche dichter François le Bleu hem in een fraai lijkdicht. Ook voegde reeds in 1638 Nicolaas Heinsius een Latijnsch lofdicht achter de Latijnsche feestrede van Gakel op Leiden's ontzet. Hij schreef de volgende geschriften:

Oratio de Obsessa & Liberata Urbe Leydensi. Ex auctoritate publicâ, in Academiâ ibidem habita, VI *Non. Octob. cum postridie, ejus diei Natalis publicâ solennitate celebraretur*, Lugd. Bat. 1638. 4° Vertaald in het Nederduitsch onder den titel van;

Oratie over het vermaerd belegh en ontset der Stadt Leyden. Uyt het Latyn nu in onse Nederduitsche Tale overgheset, Leid. 1639. 4°.

Oratie ter eeren den .... Prince Bernhard, Hertog van Saxen-Wymeren, etc. naer verscheyden sijne gheluckige Veldslagen, en onlangs ver-overen der ... Stadt Brysack. Uyt-gesproken in de Universiteit tot Leyden, ende nu uyt het Latyn in Neerduyts overgheset, Leid. en Amst. 1639. 4°.

De prisca Batavorum virtute, Ultr. 1640. 4°.

Zie le Bleu, *Minnevlam* (Amst. 1659), bl. 317—322; Kist, *Letterk. overzigt der geschied. van het beleg en ontzet der stad Leiden*, in *Nieuwe reeks van de Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterk. te Leid.* D. VI. bl. 21; Muller; *Bibl. van Pamflet.* N°. 2663; Nijhoff, *Troisième Cat. de livr. anc. et mod.* p. 16; uit medegedeelde berigten aangevuld.

GALAMA (IGO). Het geslacht Galama of Galema was zeer oud en beroemd in Friesland. Reeds in de negende eeuw komen er personen van voor. Igo Galama wordt genoemd de vijfde Potestaat van Friesland. Hij was een ervaren krijgsman en bezette de geheele Friesche kust met wachten, zoowel om een wakend oog te houden op het inbreken der dijken, als op de invallen der Noormannen. Hij is na eene kortstondige regering in 886 overleden.

Zie Winsemius, *Chron. van Vriesl.* bl. 114; *Tegenw. Staat van Friesl.* D. I. bl 275; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. I. bl. 414; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 490.

GALAMA (GALO IGES), afkomstig uit het zelfde geslacht als den voorgaande. Van hem wordt gemeld dat hij, toen Graaf Floris II in het Kreiler bosch jagende aan de jagers van Galama hunne honden en hetgeen zij gevangen hadden ontnam, een eed deed, zich hierover te wreken. Weldra, omstreeks 1190, treft hij den Graaf in hetzelfde bosch weder aan, eischt schadevergoeding en doorboort hem op zijne weigering den arm. De lijfstoet van den Graaf snelt hem ter hulpe, doch moet na het verlies van twee hunner wijken. Beide partijen bragten hunne zaak voor den Hertog van Neder-Lotharingen, doch dezelve is niet beslist. Dit verhaal, door geloofwaardige geschiedschrijvers medegedeeld, is door anderen in twijfel getrokken.

Zie Winsemius, *Chron. van Vriesl.* B. V. bl. 131; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 214; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. II. bl. 318—321; *Tegenwoord. Staat van Friesl.* D. I. bl. 315, 316; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 7, 8; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.* Dl. II. St. I. bl. 112.

GALAMA (IGO, DOUWE en HARTMAN), drie broeders, mede behoorende tot het geslacht van de voorgaanden. Zij behoorden, met hunnen vader Gale, tot de Vetkoopers, en namen een belangrijk aandeel aan den oorlog tusschen dezen en de Schieringers op het laatst der vijftiende eeuw. Hunne lotgevallen staan in zulk een onmiddelijk verband met de geschiedenis van dien tijd, dat wij daarvan een uitvoerig verhaal zouden moeten geven, hetwelk met ons plan niet overeenkomt. Igo Galama viel in een gevecht nabij Workum op den 25sten Januarij 1492 den vijand doodelijk gewond in handen en werd afgemaakt. Douwe Galama ontkwam ter naauwernood het gevaar en redde zijn leven door een Sneeker burger, in wiens handen hij geraakt was, om te koopen. Hij en zijn broeder Hartman komen in 1495 nog voor. Eerst genoemde is den 8sten October 1500 te Franeker onthoofd. Laatst genoemde woonde te Koudum, en werd in genoemd jaar genoodzaakt bij het aanrukken eener bende Schieringers zijn eigen stins in brand te steken en het dorp aan de vijanden over te geven. In het volgende jaar nam hij deel aan de oorlogsbedrijven bij Harlingen, en na dien tijd wordt zijn naam in de geschiedenis niet meer genoemd.

Zie, behalve de meeste Friesche geschiedschrijvers, in het bijzonder Gabbema, *Verh. van Leeuw.* bl. 153, en volgg.; 178 en volgg. Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 9; *Charterb. van Friesl.* D. I. bl. 733, 734, 740; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 199, 218 en volgg. 222 en volgg.; 428, 426—467.

GALAMA (SJEERP), zoon van Galo Galama en van Foek, volgens anderen Kinsck Hoxwier, werd den 25sten October 1528 geboren. Bij het ontstaan der onlusten tegen Spanje betoonde hij zich een ijverig voorstander der vrijheid van godsdienst en geweten. Als gedeputeerde bragt hij reeds, in 1566 den Stadhouder onder het oog, dat alle bewegingen, onder het volk ontstaan, het gevolg waren van de vrees, dat het blokhuis te Leeuwarden door soldaten zou bezet worden. Op den 14den December van hetzelfde jaar was hij als gedeputeerde uit Westergoo met eenigen uit Oostergoo te Leeuwarden geroepen, om eenen brief van de Landvoogdes te hooren voorlezen, waarin zij van 's Konings weigering, om aan de eischen van de Edelen en het volk gehoor te geven, berigt gaf. Hierop verklaarde Galama zich openlijk tegen Spanje, nam deel aan het verbond der Edelen en onderscheidde zich dapper in den slag bij Jemmingen, waar hij als Hopman onder Willem Lodewijk van Nassau tegenwoordig was. Hij werd hierop door Alva naar Antwerpen geroepen, doch, niet verschijnende, door hem gebannen. Hij was in 1571 tegenwoordig bij de inneming van Stavoren en hielp in 1572 Franeker bemagtigen. In den winter van dit jaar stak hij van Makkum naar Enkhuizen over zee en vervolgens te land naar Haarlem, tot den Prins van Oranje, om nieuwen bijstand van krijgsvolk te verwerven, waarmede men Leeuwarden en geheel Friesland op 's Prinsen zijde zou pogen te brengen. Toen echter het geheele gewest onder de magt der Spanjaarden gekomen was, nam hij, denkelijk naar Emden, met vrouw en zeven kinderen de vlugt, met wie hij alle wederwaardigheden des levens met voorbeeldelooze standvastigheid verdroeg. In Friesland wedergekeerd, werd hij in 1577 Grietman van Baarderadeel en Hopman over een vaandel voetknechten. In 1579 werd hij lid van het Collegie gedeputeerden van de Friesche staten, en den 5den Augustus 1580 ontvanger van de kloostergoederen zijner grietenij. Na medegewerkt te hebben tot het tot stand brengen van de Unie te Utrecht, vinden wij zijn naam niet meer genoemd. Hij overleed den 22sten Januarij 1581 op zijn slot Hoxwier te Mantgum, en werd in de kerk van dat dorp begraven. Te regt werd in het Latijnsche opschrift op zijn grafzerk gezegd, dat hij was: de roem van Friesland, een heldhaftig verdediger van zijn vaderland, groot in den raad en oorlog, een vijand van 's lands vijanden, een getrouw vriend voor zijne vrienden, een wien weinigen evenaarden."

Galama was gehuwd met His, dochter van Syts Botnia en Bauk Camstra, en verwekte vijftien kinderen. Zijne vrouw stierf den 8sten Junij 1573 en was ter zelfder plaats begraven.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 406—409; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 228—231; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. VI. bl. 188.

GALAMA (HARTMAN), broeder van den voorgaande, werd den 18den Februarij 1533 geboren, had, volgens zijne eigene getuigenis, nog jong Keizer Karel V in den oorlog gediend, en was bij menige krijgsonderneming tegenwoordig geweest, onder anderen bij het beleg van Metz in 1552, als Vaandrig. Ook hij behoorde tot de verbondene Edelen, en zijne lotgevallen waren bijna in alles gelijk met die van Sjoerd Lieuwes van Beyma, die wij vroeger (D. II. bl. 505) verhaald hebben, met wien hij gevangen genomen en te Brussel op den 1sten Junij 1568 onthalsd is.

In het vonnis over hem geveld komt nog deze bijzonderheid voor, dat hij, van Amsterdam vertrekkende, eenig krijgsvolk, te Hoorn en elders, volgens zijn lastbrief met trommelslag aangenomen had. De beroemde Viglius van Aytta deed nog eene, hoewel vergeefsche, poging om hem van den dood te redden. Hij was gehuwd eerst met Riem Hermana, daarna met Kinsck Popta. Bij beiden verwekte hij geene kinderen.

Zie Bor. *Ned. Oorl.* B. III. bl. 169 (119), B. IV, bl. 238 (169); Marcus, *Sent. van den Hertog van Alva*, bl. 80, 81; Gabbema, *Verh. van Leeuw.* bl. 493; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 211, 220, 230, 277; Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.* D. II. bl. 687, 708, 709; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 405, 406, D. III. bl. 532, 533; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 453, 455, 483, aldaar verkeerdelijk Herman genaamd, St. V. bl. 36, 37. van Vloten *Nederl. opstand tegen Spanje* D. I. bl. 247.

GALAMA (Taco), zoon van Sicco Galama, behoorde mede tot de verbondene Edelen en werd in 1568 door Alva te Antwerpen gedagvaard om zich te verantwoorden. Hij verscheen niet, maar overleed nog in hetzelfde jaar te Akkrum op zijn slot Blinkstra. Hij was gehuwd met Auck Tjessens en liet kinderen na.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II, bl. 409, 410.

GALAMA (Ausonius) behoorde tot hetzelfde geslacht als de voorgaanden. Het leven van dezen staatsman is niet bekend. Hij word bij Bor genoemd Proost van Noorthausen en Kanonik ten Dom. Hij behoorde in 1576 tot de gedeputeerden der Staten aan den Aartsbisschop van Utrecht, om eene som geld van dezen te leen te vragen, en, toen hun dat geweigerd werd, zich er met geweld van meester maakten, Toen zij met eene som van ruim vier duizend gulden in zilver geld heen gingen, zeide de Bisschop: „daar gaan ze met den drek henen; zij hebben den gouden berg nog niet aangeraakt."

Ausonius Galama maakte zich het meest vermaard door zijne ijverige bemoeijingen voor het tot stand brengen van de Unie van Utrecht in 1579, welk verbond, als gevolmagtigde der vijf kapittels, mede door hem geteekend werd.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. X. bl. 776. (215); N. Bondt, *Hist. van de Unie van Utr.* bl. 25, 26; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. VI. bl. 289; Diest Lorgion, *Geschied. van de Kerkhervorm. in Friesl.* bl. 121.

GALAMA (Hero) was boekdrukker te Harlingen in de zeventiende eeuw, en leverde een paar dichtstukjes in *Klioos kraam*, en een vers vóór de bij hem in 1670 gedrukte en te Amsterdam uitgegevene *Kundschappen van Parnas.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 165; Halbertsma, *Hulde aan* Gysbert Japiks, D. II. bl. 383.

GALAMA (Sipke Jans), zoon van Jan Sipkes Galama, werd te Harlingen den 24sten Januarij 1800 geboren. Hij studeerde eerst te Franeker, daarna te Groningen. Aan laatstgenoemde Hoogeschool werd hij in 1821 tot geneesheer bevorderd, na verdediging zijner *Dissertatio medico-botanica de plantarum quarundam nostrarum usu medico et oeconomico.* (Gron. 1822. 8°), terwijl hij later ook het doctoraat in de heel- en verloskunde aan dezelfde Hoogeschool verwierf. Hij zette zich als geneesheer in 1822 te Dokkum neder, vertrok van daar als zoodanig in 1825 naar Rinsumageest en in 1827 naar Murmerwoude. In 1829 beriep hem het bestuur van Texel als eilands doctor, en de regering van Sneek in 1831 als stads doctor. Hij overleed aldaar na eene kortstondige ongesteldheid den 26sten Februarij 1858, en was in 1824 gehuwd met Sipkje Visscher. Verschillende geleerde genootschappen bragten, door de aanbieding van het lidmaatschap, hulde aan zijne veelzijdige verdiensten. Hij schreef:

Verhandeling over de eigenaardige kenmerken of verschijnselen, waardoor de koortsziekte, die, in 1826, *in Friesland en Groningen en elders geheerscht heeft, zich van vorige in die Provinciën geheerscht hebbende koortsziekten heeft onderscheiden.* Geplaatst in de *Natuurkundige verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem* (Haarl. 1830. 8° bl. 1.)

Verhandeling over de vraag: In hoeverre heeft men in 1826 *op deze of gene plaats bevonden, dat het gebruik van quininezout, ter genezing van aanhoudende of slechts weinig remitterende koortsen, is nuttig geweest?* Geplaatst in dezelfde *Verhandelingen.* (Haarl. 1830. 8°. bl. 273.)

Verhandeling over het gebruik der Kina. Met goud bekroond door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap en in deszelfs *Nieuwe Verhandelingen* opgenomen (Utr. 1832. 8°).

Verhandeling over de Levertraan. In dezelfde *Verhandelingen* (Utrecht 1832. 8°).

Over de Koepokken bij het rundvee. Geplaatst in den *Algemeenen Konst- en Letterbode*, Haarl. 1833. D. II, bl. 149, 162.

Verhandeling over het Moederkoorn, deszelfs hoedanigheden, oorzaken, waren aard, uitwerkselen op dieren en op het menschelijk ligchaam in den gezonden toestand, als mede deszelfs werkingen als geneesmiddel, Gron. 1834. 8°.

Magazijn der ontleedkunde of volledige verzameling van ontleedkundige afbeeldingen van het menschelijk ligchaam; naar de teekeningen van de voornaamste geleerden, als Rosenmuller, Loder, Bell enz. enz. *Met eene uitvoerige verklaring van* Richter, *vertaald en vermeerderd door* S. J. Galama, Amst. 1835—1839. 4°.

Behalve deze werken schreef Galama met Cornelis van Eldik (zie aldaar) gedurende een paar jaren het *Practisch Tijdschrift voor de Geneeskunde in al haren omvang*, waarvan de redactie in 1849 in handen van Dr. L. Ali Cohen overging.

Zie *Konst- en Letterb.* 1859, bl. 73; Brinkman, *Alphab. lijst van Boek.* bl. 214, 421, 669; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurgica*, p. 104, 207, uit medegedeelde familieberigten aangevuld.

GALDEN (Daniel van), vermoedelijk van Tiel geboortig. Hij beoefende de geneeskunde en vertrok in 1665 uit Holland naar Rusland, waar hij door bekwaamheid en een gunstig voorkomen, de aandacht van Peter de Groote dermate tot zich trok, dat hij reeds in 1674 vermeld wordt een grooten invloed ten hove uit te oefenen, vooral nadat hij tot de Grieksche kerk was overgegaan. Vroeger zoude hij de Joodsche godsdienst beleden hebben. Hij was een liefhebber van zeldzaamheden tot de natuurlijke historie betrekkelijk, en legde in Peter de Groote de eerste grond voor de zeldzame zucht daarnaar, die dezen vorst gedurende zijn leven bijbleef.

Treurig was het einde van dezen onzen landgenoot in den vreemde. Bij een oproer in 1682, kort na den dood van Czaar Feodor, werd eerst de zoon van van Galden, Michiel genaamd en reeds tot tafeljonker opgeklommen, door het gepeupel vermoord, en van Galden zelf gevangen genomen. Men beschuldigde hem den Czaar vergeven te hebben. Ondanks de verzekering van de Czarin weduwe, dat haar echtgenoot geene geneesmiddelen gebruikt had, sleepte men van Galden naar de pijnbank, en toen men hem, door smart overmand, bekentenissen had afgeperst die bezijden de waarheid waren, wierp men den ongelukkige naakt uit eene bovenzaal in de spiesen, en maakte hem verder met bijlen af.

Zie Scheltema, *Peter de Groote* enz. D. I. bl. 19—27.

GALDENUS (G.) leverde, in het begin der achttiende eeuw bijdragen tot een *Bundeltje uitgekipte Geestelijke Gezangen*, waarvan in 1721 de vierde druk verscheen.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 165.

GALEN (Mattheus van). Zie GALENUS (Mattheus.)

GALEN (Thijman), door Immerzeel vermeld als de schilder van een ruim *Tempelgebouw*, hetwelk hij ten geschenk gaf aan het St. Hiob's gasthuis te Utrecht. Wanneer hij leefde is niet bekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GALEN (Johan van) werd in 1604 te Elsen, in het graafschap Mark, uit een adelijk geslacht geboren. Zijn vader, mede Johan genaamd, had geruimen tijd de wapenen voor het gemeenebest gevoerd. Op zijn dertiende jaar trad hij als matroos in de zeedienst, en verwierf, door zijne naauwgezette pligtsvervulling, ijver, bekwaamheid en moed, zoozeer de achting zijner meesters dat hij reeds in 1630, dus zes en twintig jaren oud, tot scheepsbevelhebber werd bevorderd.

Gedurende de eerste jaren na zijne aanstelling gaf hij in het bestrijden der Duinkerkers vele bewijzen van moed, tegenwoordigheid van geest en onvermoeide werk- en waakzaamheid. Meermalen bragt hij de koopvaardijvlooten behouden in het vaderland, of geleidde dezelve veilig naar hare bestemming. Hij was in 1639 tegenwoordig bij den zeeslag bij Duins, en vooral daar gaf hij veelvuldige blijken van weergalooze kloekmoedigheid. Na den vrede met Spanje kruiste hij op de Moorsche en andere zeeroovers, en in het bestrijden van dezen deed hij wonderen van dapperheid. In den Engelschen oorlog van 1652 kreeg hij, in de plaats van Joris Catz, het opperbevel in de Middelandsche zee, met den last om de Britten op alle mogelijke wijzen afbreuk te doen. Om spoed te maken vertrok hij over land naar Livorno, waar hij zich

op het schip Jaarsveld inscheepte, en het bevel over de vloot weldra op zich nam. Op het berigt dat de Engelsche Commandeur Richard Bodley met eenige oorlogschepen uit de Levant kwam opzetten, begaf zich van Galen met tien zijner schepen naar de westkust van Italië. Op den 6den September 1652 ontmoette hij den vijand tusschen de eilanden Elba en Monte Christo. Twee dagen achtereen werd de strijd met hevigheid gevoerd en de Britten aan het wijken gebragt. Van Galen hield hen tot in het laatst van Februarij 1653 ingesloten in Porto Longone, eene der havens van het eiland Elba. Verdrietig geworden over de werkeloosheid, waartoe hij zich gebragt zag, wendde hij, door Bodley achtervolgd, den steven naar Livorno, waar de Engelsche Schout-bij Nacht Appleton met zes kloeke oorlogschepen en een brander gelegen was. In schijn van zich op de vloot van Bodley te willen werpen, lokt hij Appleton de haven van Livorno uit, en naauwelijks is deze in zee of van Galen werpt zich op hem, terwijl de magt van Bodley door acht Nederlandsche schepen in ontzag werd gehouden. Nu begint op den 14den Maart het gevecht. Van Galen werpt zich op de *Bonaventure*, lost op hetzelve de volle laag, schiet den brand in de kruidkamer en het schip vliegt met alles wat het bevat in de lucht. Terwijl der Britten moed door dit ongeval zakt, wordt het gevecht algemeen, en met den tweeden kogel, die in het schip van den dapperen van Galen viel, wordt hij aan het regter been getroffen. Zijne tegenwoordigheid van geest begaf hem niet, en hij verborg een geruimen tijd de wonde. De onderstuurman, dit het eerst ontwaar wordende, waarschuwde hem voor dood bloeden. „Het is een ligte ramp te midden der zege voor het vaderland te sterven" was het antwoord van den held. Eindelijk door bloedverlies genoodzaakt zich te verwijderen, oordeelde men het noodig het been af te zetten. Hij nuttigde daarbij een glas wijn, en wierp het glas ter neder met de woorden „de Engelsche Koningsmoorders moeten het toch betalen." Naauwelijks was hij verbonden, of hij begeerde weder op het dek van het schip gebragt te worden, hetgeen hem evenwel belet werd. Met luider stem bleef hij het volk aanmanen, en toen hij vernam dat de Engelschen op de vlugt gingen, beval hij alle zeilen bij te zetten, om de overwinning te vervolgen. De vijand echter te ver vooruit zijnde, keerde hij terug naar de reede van Livorno, waar hij op den 23sten Maart 1653 ten huize van 's lands Consul, Pieter van der Straaten, aan zijne bekomene wonden overleed. Zijn lijk, van daar naar Amsterdam gevoerd zijnde, werd, op hoog bevel, ten koste van het land den 11den December plegtstatig ter aarde besteld in de Nieuwe Kerk, waar 's lands Staten, tot dankbare hulde aan zijne nagedachtenis, ten Noorden achter den predikstoel, eene tombe deden oprigten, waarop zijne beeldtenis vertoond wordt, in wit marmer, op het bed van eer, geharnast, met den gepluimden helm aan de voeten, uitgehouwen, zoo als het aldaar heden nog gezien wordt. In een Latijnsch opschrift, met gouden letteren op wit marmer, worden zijne daden vermeld, terwijl onder het kunstig afbeeldsel van zijnen laatsten zeeslag dit vierregelig vers te lezen is:

Hier leit in 't graf van eer de dappere van Galen,
Die eerst ging buit op buit Castilien afhaalen.
En met een Leeuwenmoedt, nabij 't Toscaner strandt,
De Britten heeft verjaagt, verovert en verbrandt.

De afbeelding van van Galen ziet op verschillende wijzen het licht. Vondel heeft zijn lof bezongen.

Zie A. Montanus, *Het leven en bedrijf van Jan van Galen*, Amst. 1654. 4°; (van den Bos) *Lev. der Zeeh.* D. II. bl. 102, 103; Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 46, 47; Vondel, Poëzy D. I. bl. 65, D. II. bl. 70; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (8° uitg.) D. VII. bl. 383. D. XI. bl. 245, 246; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 13—35; *Lev. van vermaarde Ned. Mann. en Vrouw.* D. VIII. bl. 79—133; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 269—271; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 92; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. St. I. bl. 106—118, D. III. St. I. bl. 414, met het facsimilé zijner handteekening; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 90; Scheltema, *Oud en Nieuw*, D. I. bl. 234.

GALENUS (Mattheus), of van Galen, werd te West-Kapelle op het eiland Walcheren in 1528 geboren. Te Gent in de voorbereidende wetenschappen onderwezen, vertrok hij naar de Hoogeschool te Leuven, studeerde er in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, en gaf er, tot baccalaureus bevorderd, onderwijs in de kanselwelsprekenheid. Licentiaat geworden zijnde, werd hij, op aanbeveling van Ruard Tapper, tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Academie te Dillingen beroepen. Van 1559 tot 1563 was hij als zoodanig werkzaam en zag toen zijnen ijver beloond, door de benoeming van Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Hoogeschool van Douai. Hij verkreeg in 1564 aan die Hoogeschool den doctoralen graad, werd tevens Proost van St. Peter, daarna van St. Amatus en ook Kanselier der Academie. In die betrekkingen bleef hij werkzaam, tot dat hij den 25sten September 1573 overleed. Zijn ambtgenoot Thomas Stapleton hield op hem eene lijkrede, en zijn leermeester Petrus Colpinius vereerde zijne gedachtenis met een Latijnsch dichtstuk.

Galenus genoot om zijne groote geleerdheid de achting en vriendschap van de voornaamste geleerden van zijnen tijd. Hij woonde ook de kerkvergadering van Trente bij. Zijne afbeelding gaat in prent uit. Van hem zien de volgende geschriften het licht:

Commentarius de Christiano et Catholico Sacerdotio, Diling. 1563. 4°.

De Originibus monasticis, Diling. 1563. 4°.

Oratio habita ad patres concilii provincialis Cameracensis anno 1565.

Oratio in vitam S. Georgii Martyris.

Gebeden en Meditatien onder de Mis, in 't Vlaamsch en Fransch, of der Leeeken Brevier, Douay 1567. 8°. mede in het Latijn verschenen.

Vita S. Willebrordi, Frisior. Apost. Lib. III.

Homiliae Catecheticae. Sive opus Catechisticum e SS. Patribus elaboratum, Duaci. 1571.

De SS. Missae Sacrificio commentarius. Antv. 1574. 8°.

Catechesis Christiana Andreae Crocquetii etc. Duaci. 1574.

De Saeculi nostri Choreis, Duaci.

De Votis Monasticis.

Orationes Funebres tres, in Barth. Kleindienst, Tob. Gastium et Ruard. Tapperum.

Epistola D. Pauli ad Hebraeos é Syro sermone in Latinum conversa, cum ejus enarratione, Duaci. 1578, 8°. Lov. 1598. 8°. Voorts zagen door zijn toedoen het licht de volgende werken:

Alcuini Rhetorica ad Carolum Magnum, Duaci. 1563. 8°.

Hilduinus Abbas de Vita Dionisii Areopagitae, Col. 1563. 8°. Paris 1565; waarbij gevoegd zijn:

Homiliae duae. I. *de Periculis, in quibus versantur Clerus et Senatus.* II. *de Heresibus.*

Op de bibliotheek der Leidsche Hoogeschool is van hem in handschrift eene *Explicatio in Esaiam.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 865—867 met Portr.; de la Rue, *Geleit. Zeel.*, 2de druk, bl. 258—261; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 90; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 485—487.

GALENUS ABRAHAMSZ. Zie ABRAHAMSZ. (Galenus).

GALES (Jan) volgde in 1738 Jeremias van Collen (zie aldaar) als Gouverneur van Curaçao op. Hij deed de aldus genoemde kabaal-partij zegenvieren, nam de goederen van van Collen in beslag, vervolgde diens vrienden, begunstigde, zoo veel hij slechts kon, deszelfs vijanden, en nam sommige personen in hechtenis, waarvan er een door den Raad van Justitie in vrijheid gesteld, andermaal door hem werd gevangen gezet. De Raad bedreigde hem daarop met het geschut van 's lands oorlogschip *de Beschermer*, kapitein Peterson, die tegen den Gouverneur aangekant was. De onlusten liepen in 1739 zoo hoog dat verscheidene kooplieden dreigden het eiland te verlaten, en sommige zulks werkelijk deden. De Staten Generaal, om hunne tusschenkomst aangezocht, ontsloegen daarop in 1740 den Gouverneur, wiens verder levenslot ons onbekend is.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 793, 794 hier door ons gevolgd.

GALLAEUS (Servatius), of Gervais Gallé, werd in 1627 volgens den een te Rotterdam volgens den ander te Zierikzee geboren, waar hij in 1652 Predikant bij de Waalsche Gemeente werd. In 1688 ontmoeten wij hem als zoodanig te Haarlem. Hij is in 1709 te Kampen overleden. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij maakte zich als godgeleerde bekend door de volgende geschriften:

Lucii Caecilii Lactantii Firmiani *opera, quae extant, cum selectis variorum commentariis: opera et studio* Servatii Gallaei, Lugd. Bat. 1660. 8°. Op het einde van zijn leven had hij eene nieuwe uitgave van dit werk gereed gemaakt, doch deze is nimmer uitgegeven.

Dissertationes de Sibyllis earumque oraculis, cum fig. Amst. 1688. 4°.

Sibyllina oracula ex veteribus codicibus emendata ac restituta, et commentariis diversorum illustrata. Accedunt etiam oracula magica Zoroastris, Jovis, Apollinis etc. Astrampsychi oneirocri-

ticum etc. Graece et Latine, cum notis variorum, Amst. 1689. 4°. Hij was ook Latijnsch dichter blijkens een vers dat hij plaatste voor het werk van Adrianus Cocquius, *de arboribus et plantis sacris*.

Zie Saxe, *Onom Literar*, T. V. P. 78, 74; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 485; D. III. bl. 657; Vrolikhert, *Vlis. Kerkhemel*, bl. 147; Dresselhuis, *de Waalsche Gem. in Zeel.* bl. 120; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 91.

GALLANDAT (DAVID HENRY), geboren te Yverdun in Zwitserland, was een bekwaam genees- en heelkundige, die aangesteld werd tot operateur der Provincie Zeeland en tot Lector in de heel- en vroedkunde te Vlissingen. Later werd hem ook het onderwijs in de ontleedkunde opgedragen. De Harderwijksche Academie bood hem den 10den Maart 1777 eershalve den doctoralen graad in de geneeskunde aan.

Hij was het eerste lid en eenigermate de grondlegger van het Zeeuwsch genootschap der wetenschapen te Vlissingen, hetwelk hij als penningmeester ten dienste stond en bestendig tot nut en luister verstrekte. Hij is omstreeks 1781 overleden en maakte zich als een hoogst kundig en geleerd man bekend door de navolgende werken en verhandelingen:

Grondbeginselen der Vroedkunde, Middelb. 1764. 8°.

Bericht omtrent het goed gevolg der operatie van het emphysema artificiale, of opblazing van de membrana cellulosa. In de *Verh. van de Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarl.* 1765. bl. 235 van de *berigten.*

Waarneming van een etterborst door de operatie geneezen. In dezelfde *Verh.* 1768. bl. 443.

Waarneming over het bloedzweeten. In dezelfde *Verh.* 1773. bl. 46 van de *berigten.*

Vroedkundige Verhandeling over de wijze om een kind in de lijfmoeder te keeren, en bij de voeten af te haalen. In de *Verh. van het Zeeuwsch Gen.* D. I. bl. 403.

Noodige onderrigtingen voor slaafhandelaren. In dezelfde *Verh.* D. I.

Verhandeling over de Keizerlijke snede. In dezelfde *Verh.* D. III. bl. 319.

Aanmerkingen en waarnemingen over het nuttig gebruik van de spons, in de uitzakkingen der lijfmoeder en schede. In dezelfde *Verh.* 1780. bl. 203.

Zeldzaame waarneming van eene zwangere vrouwe, bij welker verlossinge de lijfmoeder en nageboorte met scherpe versteende punten begroeid bevonden werden. In dezelfde *Verh.* D. V. bl. 452.

Beschrijving van een zonderling stuk ijvoor, en aanmerkingen betrekkelijk tot de natuurlijke historie van den Olijphant. In dezelfde *Verh.* D. IX. St. 2. bl. 392.

De zogpomp voorgesteld en aangeprezen, met afb. In dezelfde *verh.* D. XIII. bl. 538.

Waarnemingen wegens het gebruik van den tampon, in de bloedvloeijingen der baarmoeder. In de *Verh. van het Gen. Ter bevord. der Heelk. te Amst.* 1791. D. I. bl. 1.

Zie de Jong, *Alph. lijst van Boek.* bl. 664, 665, 668, 674; *Verh. van het Zeeuwsch Gen. der Wetensch.* vóór het 9de deel; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch*, D. II. bl. 421, 422; Holtrop, *Bibl. Medic-Chirurg* p. 105 Freder. Muller, *Catal. mensuel.* p. 18.

GALLAS (MATTHIAS), geboren te Maastricht in 1589, was eerst pagie van den Baron de Beaufremont, en deed zijn eersten veldtogt in den oorlog van Spanje tegen Savoije in 1616. Hij trad vervolgens in Keizerlijke dienst, en werd, na den dood van den vermaarde Tilly, in wiens school hij gevormd was, tot Veldmaarschalk over de legers van Ferdinand II benoemd, dien hij in den dertigjarigen oorlog gewigtige diensten bewees. Het gelukte hem in 1634 Regensburg aan de Zweden te ontnemen, en na zich met zijn landgenoot, den Beijerschen Generaal Jan van Weert vereenigd te hebben, den 6den September van dat jaar de beroemde Zweedsche Generaals Bernard van Saksen Weimar en Graaf Horn geheel te verslaan. Deze slag bij Nördlingen, de gewigtigste en bloedigste van den geheelen dertigjarigen krijg, bragt de Beijersche, Zwabische en Frankische kreitsen weder in den magt des Keizers. In latere veldtogten gedroeg Gallas, evenals de meeste Generaals van dien tijd zeer aan den drank verslaafd, zich zeer traag, zoo zelfs dat hij in 1637 met een driemaal sterkeren magt den Zweedschen Veldmaarschalk Banner liet ontkomen. Keizer Ferdinand ontnam hem daarop het opperbevel en benoemde hem tot President van den Rijkshofraad. Toen de Keizer hem na den ongelukkigen slag bij Leipzig, in 1642, op nieuw het opperbevel toevertrouwde, gedroeg hij, in 1644 gelast om Banner's opvolger, Torstenson in Holstein op te sluiten, zich wederom zoo gewetenloos traag, dat de Zweed hem op de honendste wijze ongedeerd voorbij trok en zijn eigen leger grootendeels verliep. Hij verviel op nieuw in ongenade en overleed te Weenen in 1647.

Zie *Woordenb. der Zamenlev.*; Schlosser, *Algem. Geschied.* D. XIV. bl. 118, 189, 198, 199, 289, 297, 302, 308.

GALLE (PHILIP) of Gallaeus, werd in 1537 te Haarlem geboren, woonde meest te Antwerpen, waar hij een aanzienlijken handel in prenten dreef en in 1612 overleed. Hij was een beroemd teekenaar en plaatsnijder, van wien onderscheidene uitmuntende gravuren voorhanden zijn, en die zich onderscheiden door gladheid en fijnheid, maar niet de stoutheid van vinding en de fraaiheid van omtrekken bezitten, die in de stukken van Coornhert, wiens leerling Galle was, gevonden worden. Hij was gehuwd met Catharina Rollanda en liet twee zonen na, die, zich mede groote vermaardheid in het graveervak verwierven, doch tot de Belgische kunstenaars behooren. Galle hield zich ook met de letteren onledig. Hij schreef:

Een cort verhaal van de gedinckweerdichste saken in de XVII *Provincien van de Nederlanden ens.* van 1566 tot 1579, Antw. 1579 8°.

Dit werkje kwam ter zelfde plaatse en in hetzelfde jaar en formaat uit in de Fransche taal, en komt ook in het Latijn voor onder de *Scriptores Belgici*, door Feyerabend te Frankfort in 1580 in het licht gegeven, en nog eens in 1583 bij denzelfden. 8°

Semideorum manuorum amniumque sigillariae imagines delineatae, Antv. 1568. 4°.

Instructions et fondemens de bien pourtraiture pour les peintres etc. 1589. fol.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 642; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1032, 1033, 1123; Saxe, *Onom. Liter.* T. III. p. 560, de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 191, 102, 54g; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. I. bl. 93, *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 47; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 91, 396.

GALLÉ (CHARLES JEAN), Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte, werd in 1763 Fransch predikant te 's Hertogenbosch, en den 24sten Januarij 1770 Hoogleeraar in de wijsbegeerte aan de Illustre school aldaar. Hij werd 1804 emeritus en overleed in 1811.

Zie Hermans, *Gesch. der Ill. en Lat. Scholen te 's Hertogenb.* in de *Bijdr. tot de kenn. en den bloei der Nederl. Gijmnas.* 1851. bl. 83.

GALLIEN (JOHANNA), geboren te Hanau, was de nicht van Daniel Wijttenbach, Hoogleeraar te Leiden, die reeds hoogbejaard, in 1817, met haar huwde. Hare geleerdheid en schranderheid verwierven haar den rang van Doctor in de wijsbegeerte en het Meesterschap der vrije kunsten, haar door de Hoogeschool van Marburg eershalve geschonken. Zij overleed op haar buitenverblijf, bij Leiden, den 27sten April 1830. Hare werken, die in het Hoog- en Nederduitsch en in het Grieksch vertaald zijn, zijn getiteld:

Théagène.
Le Banquet de Léontis.
Histoire de ma petite chienne Hermione.
Symposiaques, ou propos de table.
Alexis.
Plaats en tijd van uitgave zijn ons niet bekend.

Zie *Woordenb. der Zamenlev.* hier door ons gevolgd.

GALLIÉRIS (NICOLAAS CORNELIS DE), zoon van Jakob Izak de Galliéris en van Johanna Magdalena Kruitman, werd geboren te Oosterwijk den 6den April 1778. Reeds in 1793 begon hij zijne militaire loopbaan, bij het infanterie regiment Oranje-Gelderland, als kadet, en nam Vaandrig zijnde bij de omwenteling in 1795 zijn ontslag. Hij had toen reeds alle veldslagen tegen de Franschen in de Zuidelijke provincien in 1793 en 1794 bijgewoond. In 1806 ging hij in Russische dienst over, werd den 4den Februarij 1807 Ritmeester bij het regiment garde kurassiers, in 1812 Chef van een eskadron, en in 1813 wegens zijne dapperheid, betoond in den slag bij Culm, bevorderd tot Majoor.

In 1814 nam hij zijn ontslag en trad weder in Nederlandsche dienst, werd Majoor titulair en geplaatst bij het 3de regiment dragonders; later afdeeling kurassiers N° 3.

Bij het Russische leger woonde de Galliéris in 1807, 1808 en 1809 den veldtogt tegen de Turken bij. In 1809

en 1810 streed hij tegen de Polen bij Krakau en Limberg, en in 1812 was hij tegenwoordig bij de belangrijkste gevechten in Rusland tegen de Fransche legers. Bij Krasnoi werd hij door een geweerkogel ligt gewond aan het linker been. In 1813 streed hij bij Lutzen, Bautzen, bij Koningstein en Culm, en even voor het gevecht, bij laatstgemelde plaats, behaalde hij met zijn eskadron belangrijke voordeelen op twee regimenten vijandelijke kavallerie, waarvoor hij door den Keizer van Rusland benoemd werd tot Ridder der Wladamir orde. Ook bij Leipzig streed hij in de Russische gelederen, maakte in het volgende jaar den veldtogt in Frankrijk mede, en streed in 1815 bij Waterloo in de gelederen van het Nederlandsche leger, bij welke gelegenheid hij door eenen houwitser aan het regter been werd gewond. Voor zijn gedrag in dien slag gehouden ontving hij de militaire Willemsorde 4de klasse.

Na onderscheidene rangen doorloopen te hebben, werd hij in 1826 benoemd tot Kolonel en Kommandant der afdeeling kurassiers Nº 9, en nam in die betrekking deel aan de krijgsverrigtingen van de jaren 1830 en 1831.

Vóór Leuven, op den 12den Augustus 1831, trof hem de zelfde kogel die zijn zoon, Christiaan Gerardus, 1ste Luitenant adjudant bij het regiment kavallerie, dat zijn vader kommandeerde, den voet verbrijzelde, en hem het linker been zoodanig wondde, dat het moest worden afgezet, ten gevolge waarvan hij is gepensioneerd geworden.

Van Koning Willem I ontving de Galliéris, tot erkenning van zijne militaire verdiensten, de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw, en, na den tiendaagschen veldtogt, de militaire Willemsorde 3de klasse, terwijl hem den rang en het pensioen werd verleend van Generaal Majoor. Behalve de reeds vermelde ordenteekenen, had de Keizer van Rusland hem ook nog vereerd met de medaille wegens het bijwonen van de veldtogten van 1812 — 1814.

De Gailliéris overleed den 12den Maart 1836 en was gehuwd geweest met Antoinette Baronnes de Wrede.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GALLIS (Pieter) werd in 1633 geboren, woonde eerst te Enkhuizen, daarna te Hoorn, alwaar hij het beheer der bank had. Hij overleed te Havre in 1697 en schilderde tot uitspanning bloemen, vruchten en ander stilleven.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* Kramm, *Lev. en Werk. der Kuntsch.*

GALLUS (Carolus), of de Haan, werd den 16den Augustus 1530 te Arnhem uit een aanzienlijk geslacht geboren, legde zich aldaar op de gronden der vrije kunsten, der Latijnsche en Grieksche taal toe en vertrok naar Keulen, waar hij eerst in de regten en vervolgens in de godgeleerdheid studeerde. Zich naar Geneve, ter voortzetting zijner studien begeven hebbende, leerde hij aldaar Calvijn en Beza kennen. Of hij toen reeds de Hervorming was toegedaan is onzeker. Stellig is het dat hij als zoodanig niet bekend was, want dan zou hij niet als pastoor te Elst in de Betuwe zijn aangesteld, en 's Konings raden, te Arnhem, die Gallus meermalen hoorden, zouden de getuigenis niet van hem hebben afgelegd, dat hij ernstig en regtzinnig predikte.

In 1560 tot Pastoor van de Lieve Vrouwe kerk te Deventer beroepen, en den tot het bezitten van die waardigheid vereischten graad te Keulen in dat jaar gehaald hebbende, schijnen zijne hervormde gevoelens meer bekend te zijn geworden. Althans reeds in 1561 geraakte hij daarover in moeijelijkheid; want ofschoon de burgerij en de regering zeer met hem waren ingenomen, beschuldigde hem de geestelijkheid van afwijkingen in de oude leer en van het toedienen des avondmaals onder beide gedaanten. Ofschoon geruimen tijd door de regering gesteund, die geene middelen onbeproefd liet om Gallus van het vermoeden van ketterij te bevrijden, werd hij evenwel reeds in Junij 1561 door Burgemeesteren, Schepenen en Raden ontslagen, doch nog in hetzelfde jaar, door Willem, Hertog van Kleef, naar Hamm in het graafschap Mark geroepen, alwaar hij zestien jaren als pastoor in dienst bleef. Na aldaar een half jaar werkzaam te zijn geweest, had hij eene reis gedaan naar Arnhem, waar hij op last der Landvoogdes, Hertogin Margaretha, gevangen genomen, en niet dan op sterk aanzoek van den Hertog van Kleef uit de gevangenis ontslagen en van den dood verlost werd. Gedurende zijne dienst te Hamm geraakte hij met den verstrooiden hoop der Wederdoopers van Munster in strijd, en maakte hij zich gehaat bij de regering der stad, die hij grovelijk beleedigde, hen voor Wederdoopers en derzelver patroonen, voor kerkroovers en harpijen uitscheldende. Hij verzocht dien ten gevolge zijn ontslag aan den Hertog en begaf zich naar Bremen, alwaar hij zijn werk tegen de Wederdoopers in 1577 uitgaf en aan den Prins van Oranje opdroeg. Graaf Johan van Nassau, Stadhouder van Gelderland, gebruikte hem om de hervorming in dat gewest door te zetten en te prediken voor de krijgslieden, ten einde ook burgers te lokken. Ook was hij het, die de onvoltooide of niet voortgezette hervorming in het beheer der geestelijke goederen begonnen en doorgedreven heeft.

Toen, door het vertrek van zijnen beschermer, hem zijn steun ontviel, kwam Gallus in 1579 te Deventer terug. Ook daar schijnt hij de administratie der geestelijke goederen tot algemeen nut te hebben willen doordrijven, ten gevolge waarvan hem den 8sten Augustus 1583 de betrekking van ontvangen der geestelijke goederen werd opgedragen, welke hij tot den 5den September 1586 waarnam.

Hij liet intusschen niet na pogingen in het werk te stellen om als predikant te worden beroepen, en hij schijnt daartoe den invloed der regering gebezigd te hebben, zich tevens verstoutende „verscheidene abusen der Gereformeerde kercke" aan te wijzen. Met de predikanten en den Kerkeraad der stad kreeg hij nu onaangenaamheden, waardoor de zaak bij de Overijsselsche Synode, en ook op de algemeene Synode door Leicester zamengeroepen, ter sprake kwam. Het was waarschijnlijk ten gevolge van een en ander dat de eerstgenoemde Synode in 1586 bepaalde dat Gallus naar elders zoude bevorderd worden. Maar eer dit gebeurde, werd Deventer door Stanley verraden en Gallus genoodzaakt, met verlies van al het zijne, de stad te verlaten. Van alles beroofd en treurende over het onlangs geledene verlies eener hem dierbare gade, kwam hij te Leiden, waar hij, door invloed van zijn neef, den Hoogleeraar in de regten, Everhard van Bronchorst den 4den Mei 1587 tot buitengewoon Hoogleeraar der godgeleerdheid benoemd werd, terwijl hij voor het hem aangeboden predikambt bedankte. Na een verblijf van vier jaren werd hij, den 24sten Augustus 1591, om welke redenen is niet bekend, uit deze bediening ontslagen. Na verijdeling van zijne hoop, om te Rijnsburg tot Predikaat beroepen te worden, werd hij in 1594 eerste predikant te Nijbroek op de Veluwe. Hij verkreeg wegens ouderdom en zwakheid in 1610 zijn emeritaat en overleed den 28sten Januarij 1616, te Nijbroek, alwaar hij onder den predikstoel begraven werd.

Zijn hierboven genoemd werk tegen de Wederdoopers is getiteld:

Malleus Anabaptistarum. Een hamer op dat hoefft aller Wederdöperschen Secten.

Een exemplaar daarvan, der uitgave te Arnhem 1606. 4°, berust op de Bibliotheek der vereenigde Doopsgezinde gemeente te Amsterdam. Petrus Reidanus vereerde dit werk met een Latijnsch vers. Verder schreef hij;

Clavis prophetica in Apocalypsin, Antv. 1592. 8°. ibid. Lugd. Bat. 1593. 8°.

Voor dit werk, opgedragen aan Prins Maurits en de Staten van Holland, ontving Gallus eene vereering van honderd goudgulden en de aanbeveling tot een jaarlijksch pensioen, nadat hij als Hoogleeraar ontslagen was. Curatoren en de Leidsche Magistraat weigerden hieraan gehoor te geven, omdat de finantien het niet toelieten, en Gallus slechts bij provisie was aangesteld. Hierop schonken de Staten hem een pensioen van honderd daalders, ten einde nu en dan iets over de godgeleerdheid uit te geven, doch deze som is hem slechts eenmaal uitbetaald.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.* p. 332, 511—515; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 152; de Jongh, *Naaml. der pred. behoor. tot de Geld. Synode*, bl. 21,315; Molhuyzen, *Leerrede op den 250sten verjaard. van de sticht. der Dev. gemeente*, bl. 7. 36, 77; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 54, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 71, 72; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VII. p. 136; P. C. Molhuysen, *Over* Carolus Gallus in de *Bijdr. voor Vaderl. Geschieden Oudheidk. van* Nijhoff, D. VII. bl. 125—162; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 487—489; *Nieuwe Reeks der Werk. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. St. I. bl. 88, 89; Rogge, *C J. Coolhaes*, D. I. bl. 22, D. II. bl. 159; *Cat. van de Bibl. der Vereen. Doopsgez. Gemeente te Amst.* Aanb. bl. 69.

GALTJES (Galtie) was Commandeur op het schip *het Wapen van Leyden*, van 34 stukken, behoorende tot het smaldeel waarover Binckes bij Tabago in 1676 en 1677 het bevel voerde. Bij den aanval der Franschen, onder den Admiraal d'Estrées, op dat eiland in laatstgenoemd jaar, nam hij een dapper deel aan den hevigen strijd, doch sneuvelde op den 3den Maart.

Zie de Jonge *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. II. bl. 326, 851.

GAMEREN (HANNARD VAN), of GAMERIUS, was geboren te Hemert bij Maeseyk in Limburg, en bloeide in het begin der tweede helft van de zestiende eeuw. Hij was Licentiaat in de geneeskunde en had, of voerde althans, den titel van Poëta laureatus. Hij onderwees een tijd lang te Ingolstadt de Grieksche taal, en werd daarna Opziener of Rector der school te Tongeren. Gedurende de onlusten met Don Jan van Oostenrijk koos hij de partij van laatstgemelde, voor wien hij, zoo het schijnt, staatkundige geschriften en verdedigingen opstelde. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Als Latijnsch dichter maakte zich van Gameren, naar het oordeel van den Hoogleeraar Peerlkamp, niet gunstig bekend. Hij schreef;

Via Regia ad Musas: hoc est Methodus de dictionum omnium ac syllabarum quantitatibus, Monach. 1567. 8°.

De conscribendis Epistolis.

Bucolica ad imitationem Principum Poëtarum conscripta, Antv. 1568.

Oratio, versu heroïco, de laudibus Linguae Graecae, Ingolst. 1564.

Ecclesiae Catholicae Querimonia.

Satyra de merito Christi.

Pornius, tragoedia sacra, Antv. 1568. 8°.

Satyra contra Lutherum, Brentium etc. Leod. 1570. 8°.

Satyra contra impudens Jac. Andr. Smidelini *de Lutheranorum concordia mendacium.*

Spongia adversus fallaces Wolfangi Martii *ineptias*, Colon. 1569. 8°.

De Igne purgatoris, de Sanctorum reliquis, carmine.

Ideae, e lingua Belgica desumtae, in de *Deliciae Poetar. Belg.* T. II. p. 440.

Orpheus Poeta de lapidibus, e Graeco versu reddite. cum observationibus, Leod. 4°.

Van Gameren is niet de schrijver maar de vertaler uit het Fransch van:

Narratio eorum, quae ab adventu Joannis *Austriaci supremi in Belgio Gubernatoris, gesta sunt*, Luxemb. 1578. 4°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 320; Foppens, *Bibl. Belk.* p. 481 Hoeufft, *Parnas. Latyn. Belg.* p. 58, 59; Peerlkamp, *du poetis Latin Nederl.* p. 71, 72; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschrijv.* D. I. bl. 275, 276, 564.

GANDA (PHILOLOGUS PHILIATROS á) was de verdichte naam waaronder Jacobus Viverius schreef. Zie VIVERIUS (JACOBUS).

GANDA (THEOCRITUS á) was de verdichte naam van Daniel Heinsius. Zie HEINSIUS (DANIEL).

GANDERHEYDEN (JAN FREDERIK MAURITZ) werd te Zalt-Bommel, waar zijn vader, Jasper Ganderheyden, Procureur was, den 6den December 1787 geboren. Zijne moeder heette Petronella Adriana Mauritz. Hij genoot het onderwijs van den kundigen Rector Nagel in zijne geboorteplaats, en vertrok, behoorlijk toegerust met de noodige kennis der Grieksche en Latijnsche taal, naar de Harderwijksche Hoogeschool, waar hij, en vervolgens aan die te Leiden, zich op de regten toelegde.

Na verdediging van Theses verkreeg hij, den 30sten April 1810 den graad van Doctor in de beide regten, waarna hij zich als Advokaat in zijne geboortestad vestigde. Het Keizerlijk Decreet van den 14den Mei 1810, krachtens hetwelk Zalt-Bommel en de Bommelerwaard, deel uitmaakten van het Département des Bouches du Rhin, met 's Hertogenbosch tot hoofdplaats, deed hem zijne woonplaats naar 's Hertogenbosch overbrengen en zich aldaar als Advokaat inschrijven.

De vele blijken zijner kunde en ijver, die hij door eene drukke praktijk alras geven kon, deden hem spoedig de betrekking van Advokaat der Administratie van de belastingen verwerven, terwijl het Bestuur der Domeinen hem mede zijne belangen toevertrouwde. Hij zag zich verder benoemd tot Regter plaatsvervanger bij de voormalige Regtbank van eersten aanleg, daarna bij de Arrondissements-Regtbank te 's Hertogenbosch, vervolgens tot Deken der Orde van Advokaten, terwijl Koning Willem III hulde deed aan zijne verdiensten, door hem later tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw aan te stellen.

Met groote welsprekendheid en jeugdig vuur trad Ganderheyden, tot omtrent twee jaren vóór zijn dood, onafgebroken als pleitbezorger op, tot dat in 1848 eene geweldige bloedspuwing hem noodzaakte eerst aan den Koning te verzoeken hem als Rijks-Advokaat een Adjunct toe te voegen, en eenigen tijd daarna zijn ontslag te nemen. Hij bleef echter als Advokaat-Consulent voor het rijk werkzaam, en begeerde in April 1851, bij uitzondering, eene zaak der Administratie van 's Rijks belastingen voor de Arrondissements Regtbank te Breda zelf te bepleiten. In het Paleis van Justitie aldaar overviel hem eene hevige beroerte, die in weinig tijds een einde aan zijn werkzaam leven maakte. In Breda, waar hij ontsliep, rust zijn stoffelijk overschot. Hij was, in 1814, gehuwd met Andrea Helena Roelofs, die hem zes kinderen schonk.

Ganderheyden was niet alleen een kundig, arbeidzaam en naauwgezet regtsgeleerde, maar zijne medeburgers vonden in hem een trouwen raadsman. Overal waar iets goeds te doen was, was hij altijd de eerste, en menige nuttige instelling, in de plaats zijner woning, had aan hem hare geboorte of haren bloei te danken. De Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde en het Provinciaal Genootschap schap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant bragten, door de aanbieding van het lidmaatschap, hulde aan zijne verdiensten, die hij als schrijver toonde te bezitten door de uitgave der navolgende geschriften:

Disputatio de Juribus Patriae potestatis, vulgo ita dictis, atque Tutelae. Zalt-Bomm. 1811. 8°.

Redevoering ter nagedachtenis van Mr. Carl Gerard Hultman, 's Bosch. 1820. 8°. met Portr.

Pleitrede over het wettig voortdurend bestaan van het Domaniaal Tiendregt, bijzonder ten aanzien der zoogenaamde Novalien, in de Provincie Noord-Brabant; met eenen brief van den Hoogleeraar J. R. Thorbecke *aan den Schrijver*, 's Bosch, 1843. 8°.

Aanhangsel tot de pleitrede, enz. houdende vernietiging van het arrest van het Provinciaal Geregtshof van Noord-Brabant, 's Bosch, 1845. 8°.

Vertoog betrekkelijk de uitgiften van Gemeente en Heidegronden in Noord-Brabant, eene bijdrage tot verklaring der Charters en Octrooijen, houdende zoodanige uitgiften, door of van wege de voormalige Hertogen van Brabant, 's Bosch, 1848. 8°.

Zie *Hand. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1851; bl. 10, *Levensberigten*, bl. 62—68; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

GANGLOFS (CLAAS), ook wel Gangolf of Gangelof genaamd, was Oudste bij de Vlaminger Doopsgezinden te Groningen, volgens anderen te Emden. Zeker is het dat hij niet alleen in Oost-Friesland en Groningen, maar ook in Overijssel en Westphalen is werkzaam geweest. Hij maakte zich door verscheidene geschriften bekend die getiteld zijn:

Dat Ghebedt ons Heeren Jesu Christi.... Seer schoon uyt der Heiliger Schriftueren verclaert enz. Gron. 1591, 8°, 2de druk ald. 1593. 3de druk ald. 1606, 4de druk ald. 1606; 5de druk ald. 1615, 6de druk ald. 1633.

Een nieu Geestelyk Liedboecxken getoghen uyt den Ouden en Nieuwen Testamente. Gron. 1593. 8°, 2de druk ald. 1606, 3de druk ald. 1615, 4de druk ald. 1633.

Eē grondich bewijs wt de Godlijcke Schrifture vertoont, dat Gods gemeynte, de geloovigen op aerden eenich, een volck, onverdeylt, als leden eens lichaems tot malcanderen gevoecht enz. z. pl. 1599. 8° herdrukt in 1615 en 1626.

Antwoord en de verclaringhe, wt die Heylige Schriftuere aengetogen, van een Liefhebber der Vlaemsche ghemeenten: Op een ghedruckt Boecxken der presentatie ofte uytbiedinge tot vereeninge van de Hoochduytsche, Vriesche, Waterlandsche bevredichde Broederschap aen de Vlaemsche Gemeenten ghesonden enz. Amst. 1605. 8° herdrukt z. pl. 1626.

Een grondelijcke en de Christelycke vermaninghe ende Sendtbrief, geschreven wt Christelycke liefde aen syn Huysvrouw en Broeder. Met noch een Christelyck vermaninghe enz. Met noch eenighe Geestelijcke Liedekens. z. pl. 1633. 8°.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* enz. D. I. bl. 55—58, 108, 275, D. II bl. 123, 144; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 112; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* D. I. bl. 323, D. II. bl. 210; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 71.

GANGULPHUS of GENGULPHUS, Ridder en Hertog in Bourgondië, zoude, op last van den Hofmeijer Pipijn van Herstal, Wulfram, Bisschop van Sens, hebben vergezeld, toen deze door het schoone voorbeeld van den Angelsaks Willebrord aangespoord, het christendom in Friesland ging verkondigen. De kerkelijke overlevering maakt ook Gangulphus tot geloofsverkondiger, doet hem een jaar in Medemblik, de residentie van den Frieschen Koning Rad-

boud, verwijlen, en de kerk van het naburige Oostwoud stichten. Hij werd reeds vroeg door de Nederlandsche kerk als martelaar en heilige beschouwd, en zijn sterfdag op den 11den Mei gevierd, onder anderen te Utrecht en Haarlem, in welke laatste stad eene zeer oude kerk aan hem gewijd was, die reeds in 1576 door brand werd vernield. Eerst tegen het einde der tiende eeuw teekende de geleerde Brunswijksche non Roswitha het leven van dezen heilige in dichtmaat op. Het is evenwel ligt te begrijpen dat men op de daarin vervatte bijzonderheden weinig kan vertrouwen. Daar echter ook de Hollandsche kronijken Gangulphus vermelden, is er geen voldoende reden de algemeene overlevering te betwijfelen, dat zekere edele Frank in den aanvang der achtste eeuw het christendom in ons vaderland heeft gepredikt. Daar echter het dorp Oostwoud in de charters niet voor 1319 wordt vermeld, gelooven wij dat de legende de stichting der kerk aldaar slechts aan Gangulphus heeft toegeschreven, omdat die kerk aan dezen heilige was toegewijd.

Zie zijne levensbeschrijving door Roswitha, opgenomen in de *Acta Sanctorum* der Bollandisten, op den 11den Mei, en verder Bosschaerts, *de prim. vet. Frisiae apost.* p. 317; Royaards, *Geschied. der invoer. en vestig. van het Christend. in Nederl.* bl. 211; van der Aa, *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.* D. V. bl. 45, D. VIII. bl. 269; van den Bergh, *Handl. der Midden Nederl. Geograph.* bl. 241.

GANS (JOHAN), regtsgeleerde, werd in 1629, met de verandering der regering te 's Hertogenbosch, op den 25sten September, om zijne bekwaamheid, als eerste Pensionaris dier stad aangesteld. Naderhand voor dien post bedankt hebbende, werd hij tot lid der regering gekozen. Hij was als zoodanig in 1654 te 's Hage en werd, benevens andere regenten, door een Deurwaarder van het Hof van Holland ontboden, om ten Hove te verschijnen. Hier werd hij aangezocht om getuigenis der waarheid te geven, wegens de giften gedurende zijne bediening als Pensionaris aan de Heeren Musch, Asperen en van Berchem geschonken; als ook van hetgeen hij hun uit zijne eigene beurs, tot verkrijging, zoo van het Pensionarisschap, als van het kantoor der Gemeene middelen, gegeven had. Gans weigerde hierop te antwoorden, daar hij vermeende dat hij door den eed van geheimhouding als Pensionaris verbonden was, en ook het Hof van Holland niet als zijnen regter erkende. Men hield hem met bedreigingen gevangen, doch later werd hij, op belofte van den Haag niet te zullen verlaten, ontslagen. De regering van 's Bosch sprong voor hem in den bres en bewerkte later bij voorraad zijn ontslag. De afloop dezer zaak is niet bekend.

Zie van Heurn, *Hist. van 's Hertogenbosch*, D. II. en D. III; Kok. *Vaderl. Woordenb.*

GANS (JAN IN DE), geboren te Arnemuiden, werd in 1542, door Maximiliaan van Bourgondië, Heer van Beveren en Admiraal ter zee, gesteld als kapitein op het schip *de Geldersche Jonkvrouw*, waarmede hij verscheidene rijkgeladene schepen nam en te Veere bragt. Het volgende jaar werd hij en anderen met zes goed uitgeruste schepen uitgezonden, om op de Franschen te kruissen. Van Veere uitgeloopen vereenigden zij zich te Middelburg met nog drie schepen, door den Rentmeester Bewesterschelde in zee gezonden, welke negen schepen te zamen naar Bourdeaux zeilden, aan de Fransche vloot veel schade toebragten, en met rijken buit, waaronder eenige klokken door hen uit de kerken geligt, terugkeerden.

Zie Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* D. II. bl. 471, 472.

GANSFORT (JOHAN WESSEL), ook Ganzefoort, Ganzevoet of Goesevoet genaamd, was de zoon van Herman Gansfort, lid van het bakkers gilde te Groningen. Zijne moeder behoorde tot het aanzienlijk geslacht van Clant. De tijd wanneer hij ter laatstgemelde plaatse geboren werd is niet zeker; terwijl sommige schrijvers die in 1400 stellen, noemen anderen, op overwegende gronden, 1419 of 1420 als het jaar zijner geboorte. Zeker is het dat hij het eerste levenslicht aanschouwde in een huis staande in de Heerestraat, nabij de Caroli-weg, waarvan de standplaats nog heden wordt aangeduid, door het familie wapen dat in den voorgevel van een later daar geplaatst gebouw gevonden wordt. Zijn vader vroeg verloren hebbende, liet hem zijne nicht, Ode Clant, te gelijk met haren zoon te Groningen onderwijzen, en zond hem later naar Zwolle, waar de destijds bestaande school der Broederschap des gemeenen levens eene betere gelegenheid aanbood om onderrigt te ontvangen.

Het was daar dat de jeugdige Gansfort niet alleen een schat van kunde opdeed, maar ook, voornamelijk door het verkeer met eenen Thomas a Kempis, den grond legde tot zijne latere denkwijze in de godsdienstleer. Gedurende zijn verblijf te Zwolle gaf hij reeds zoovele blijken van eenen verlichten geest en een zucht tot onderzoek te bezitten, dat hij, door zijne eigendommelijke beschouwingen over de Maria dienst en het vasten, menigmaal aanstoot gaf. Hierdoor kwam het dat hij van het voornemen, om zich in het nabij Zwolle gelegen klooster van St. Agnes te begeven, afzag en naar Keulen vertrok, om zijne letteroefeningen voort te zetten. Aldaar in het Collegie, door den Groninger Pastoor Laurentius gesticht, verder onderwezen, werd hij tot meester der vrije kunsten bevorderd, en, om den roem zijner geleerdheid, door den Keurvorst van den Palts tot leeraar in de wijsbegeerte te Heidelberg, op zeer gunstige voorwaarden, aangesteld. Hij bedankte voor die onderscheiding en begaf zich, ter bijwoning der godgeleerde lessen naar Leuven. Van daar vertrok hij naar Parijs, en hield zich daar, als ook nog in andere steden van Frankrijk, gedurende zestien jaren op. De beroemdste mannen van zijnen tijd, daar vereenigd, zochten zijne vriendschap, en zoo groot was zijn invloed, dat de vermaarde du Thou en Mezeray hem den hersteller der Parijsche Universiteit noemden.

Van Parijs begaf Gansfort zich naar Italië. Met Paus Sixtus IV, wien hij te Parijs, als Franciscus de Ruvera, reeds had leeren kennen, knoopte hij vriendschap aan. Toen hij dezen met zijne verkregene waardigheid geluk kwam wenschen, drong de Paus er op aan, dat hij eene gunst van hem zou vragen. Hierop antwoordde Gansfort: Heilige vader, gij weet, dat ik nimmer naar groot aanzien gestreefd heb, maar, daar gij thans de plaats van opperste priester en herder op aarde bekleedt, zoo wensch ik, dat gij aan uwe roeping moogt beantwoorden en dat gij zóó uw verheven post moogt waarnemen, dat wanneer eenmaal de Opperste Herder komt, van wien gij hier beneden de Dienaar zijt, hij dan tot u zegge: „„Kom, gij getrouwe dienstknecht, ga in tot de vreugde uwes Heeren"", en dat gij daarop dan getroost moogt kunnen zeggen: „„Heere, vijf pond hebt gij mij gegeven, zie hier vijf pond, welke ik heb overgewonnen."" Toen de Paus hierop antwoordde dat hij daarvoor zelf te zorgen had, en dat Gansfort nu iets voor zich mogt begeeren, vervolgde deze: „Nu, dan verzoek ik u, dat gij mij uit de boekerij van het Vatikaan een Griekschen en Hebreeuwschen Bijbel geeft." „Dat zal geschieden," sprak de Paus; „maar gij onnoozele, waarom hebt gij niet een Bisdom of zoo iets dergelijks gevraagd?" „Omdat ik zoo iets niet noodig heb," antwoordde Gansfort. De bijbel, door Gansfort uit Rome medegebragt, is naderhand nog lang in het klooster der geestelijke maagden bewaard gebleven.

Italië verlaten hebbende (wij houden zijne reis naar Griekenland en Egypte zeer onzeker) begaf Gansfort zich andermaal naar Parijs en van daar naar Bazel, waar hij ook de groote kerkvergadering bijwoonde. Van daar keerde hij in zijn vaderland weder, doch hij zag zich in 1477 door Philippus, Keurvorst van den Palts, naar Heidelberg geroepen, waar hij den leerstoel der godgeleerdheid beklimmen zou. Zijne hervormde gevoelens hadden hem toen reeds bij de geestelijken dier dagen gehaat gemaakt, en het was door hun toedoen, dat hij in de aanvaarding van zijnen post belet werd, en hij zich alleen bij het onderwijs in de letteren en wijsbegeerte bepalen moest. Voortgaande de dwaalbegrippen der kerk te bestrijden, haalde hij zich dermate de vijandschap van velen op den hals, dat hij gedrongen werd Heidelberg te verlaten en naar Groningen terug te keeren.

Van nu af aan vestigde Gansfort zijn vast verblijf te Groningen en nam zijnen intrek in het klooster van de H. Clara of der geestelijke maagden. Hij was evenwel gewoon eenige weken in de abdij Aduard door te brengen en jaarlijks het klooster van St. Agnes bij Zwolle te bezoeken. Zoo bragt de beroemde man eenige jaren door, zich bezig houdende met de zamenstelling van onderscheidene geschriften en met het geven van onderwijs, tot dat hij op den 9den October 1489 te Groningen ontsliep. Hij werd in de kerk van het klooster, waar hij zijnen intrek in genomen had, begraven. De raad der stad Groningen deed in 1637 een steen op zijne rustplaats leggen, met een Latijnsch grafschrift voorzien, in vroegere dagen door zijnen vriend Paulus Pelantinus vervaardigd. Deze grafzerk in lateren tijd verloren gegaan zijnde, is er ongeveer honderd jaren later in den muur van het voormalige klooster der H. Clara, thans het Burger weeshuis, een gedenkteeken opgerigt, met een opschrift, waarin op eene vereerende wijze hulde wordt gebragt aan zijne groote verdiensten.

's Mans afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne geschriften, door Luther het eerst te Wittenberg uitgegeven, onder den titel van *Farrago rerum theologicarum*, zijn door Joachim Alting andermaal in het licht gegeven onder den titel van: Wesselii Gansfortii *Groningensis rarae et reconditae doctrinae viri, qui olim lux mundi vulgo dictus fuit, opera, quae inveniri potuerunt, omnia*, Gron. 1614. 4°.

Wessel Gansfort was voorwaar een man op wien ons vaderland, naast eenen Erasmus, roem mag dragen. Niet alleen als godgeleerde, maar ook als beoefenaar der letteren, inzonderheid der Hebreeuwsche en Grieksche, was hij vermaard. Hij voegde daarbij eene groote bedrevenheid in de geneeskunde en een rijken voorraad van verkregene kennis en ervaring, waardoor hij de vraagbaak van velen was. Maar nog in een ander opzigt heeft Gansfort zich de kroon der onsterfelijkheid verworven. Hij toch was de eerste, die opzettelijk en openlijk de Pausselijke aflaatskraam aanviel. En is het dat hij daarom door zijne tijdgenooten den schimpnaam van: meester in tegenspraak (Magister contradictionis) verkregen heeft, in lateren tijd heeft hij er zich den eernaam van: voorbereider der Kerkhervorming mede verworven. Als zoodanig begroeten wij hem als een flonkerstar aan den lichthemel van Europa bij het einde van de vijftiende eeuw, en als zoodanig erkende hem de groote Luther, in de voorrede die hij bij de uitgave van Gansfort's geschriften voegde. Merkwaardig is de getuigenis die deze omtrent die schriften aflegt. „Indien" zoo zijn zijne woorden „deze schriften eerder door mij gelezen waren, kon het mijnen vijanden toeschijnen, dat Luther al het zijne uit Gansfort's schriften genomen had; zóó zeer is het één geest, die in beiden leeft. Mijne vreugde en mijn moed klimmen. Nu twijfel ik niet, of ik ook regt geleerd hebbe, nu die man, ofschoon tijd, lucht- en landstreek en omstandigheden geheel verschillen, zoo sterk en zoo in alles, en dat bijna met dezelfde woorden, met mij instemt."

Ons bestek laat niet toe breeder uit te weiden over de verdiensten van Gansfort op het gebied der godgeleerdheid, en van den gezegenden invloed, dien hij door mond en pen op zijne tijdgenooten uitoefende. Op het artikel Erasmus hebben wij het gezegd, dat, waar wij geroepen zijn het leven van zulke vermaarde mannen te schetsen, wij, zelfs met meerdere uitgebreidheid, nog altijd onvolledig zullen zijn, en dit gezegde is ook hier van toepassing. Maar betreurden wij het teregt dat den grooten Rotterdammer eenen hem waardigen vaderlandschen geschiedschrijver mist, hier, aan het slot van het artikel over den niet minder beroemden Groninger, mogen wij ons in het tegendeel verheugen. Hebben mannen als Hardenberg en anderen in vroegere dagen zich met het schrijven van 's mans geschiedenis onledig gehouden, in onze dagen was het de Hoogleeraar Muurling, die ons nader met zijn leven en zijne verdiensten bekend maakte. In diens werken, en in de verder hier genoemde bronnen, ontvingen wij een getrouw verhaal omtrent den man, die, om zijne veel omvattende geleerdheid en buitengemeene helderheid van geest, door zijne tijdgenooten het *licht der wereld* genoemd werd, maar die, het zijn de woorden van den eerwaarden Diest Lorgion, al zijn licht van Christus ontleende, en in wiens schatting deze alleen het licht der wereld is.

Zie Hardenbergii *vita* Wesseli *Groningensis*, vóór de *Opera* Wesselii, Gron. 1614, en gevolgd door (van Heussen en van Rijn) *Oudhed. van Gron.* bl. 107—130; *Effigies et vitae Professorum Academ. Gron. et Omlandiae* (Gron. 1654).; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1163, 1164; Goezius, *Commentatio hist. theol. de* Joanne Wesselo, Lub. 1719; *Tegenwoordige staat van Stad en Lande*, D. II. bl. 92, 93; Ypeij, *Geschied. der Krist. Kerk in de* 18de *eeuw*, D. I. a. bl. 5; Dezelfde, *Leerrede ter Gedacht. van de verdienst. der Nederl. vaderen betrekk. het werk der Kerkherv.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* Zie het Regist. op Goesevoet; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. V. bl. 261—273; Westendorp, *Jaarb.* D. II. bl. 369, 370, 659—662; Hofstede de Groot, *Geschied. der Broederenkerk te Gron.* bl. 14; Kist en Royaards, *Archief en Nederl. Arch. voor Kerk. Geschied.* Zie de Regist., op Wessel; Delprat, *Verh. over de Broedersch. van* G. Groote, bl. 75, 93, 101, 104, 138; W. Muurling, *Comment. de* Wesseli Gansfortii *cum vita tum meritis* etc. Traj. ad Rhen. 1831; Dezelfde, *Oratio de* Wesseli Gansfortii *principiis atque virtutibus*, Amst. 1840; Ullmann, Johan Wessel etc. ook in het 2de deel van zijne *Reformatoren vor der Reformat.* in het Holl. vert. door Munting en in 1835 te Leiden uitgegev; *Gron. Volks-Alm.* 1842, bl. 1—13 met portr.; Diest Lorgion, *de voorbereid. der kerkherv.* IV; Glasius, *Verh. over* Erasmus *als Nederl. Kerkherv.* bl. 272; Dezelfde, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 489—500; Muller, *Cat. van portrett.*

GANSEFOORT (Gerhardus), geboren te Hazen in Westfalen en uit het geslacht van den voorgaande gesproten, was predikant te Westerwijtwert, waar hij in 1626 kwam en den 3den Junij 1653 overleed. Hij schreef:

Strena spiritualis, d. i. eene Geestelyke Nye-jahrs-gave, naemlyck dat hillige Bloot Jesu Christi am achten dage na syne geboort in de Beschnydinge vergaten, Luc. 2. 21 *u. s. w.* Emd. 1634. 8°.

Myrrha salutifera, dat is: Het bitter, nochtans, salighmakende Lijden Jesu Christi, uyt de vier Evangelisten nae de nieuwe Oversettinge op een nieuwe forme, noyt voor desen gesien, enz. Gron. 1648. 4°.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 141; *Cat. der Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 335, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GANSWIJK (Daniel Jan ten Zeldam) werd te 's Gravenhage den 30sten Junij 1793 geboren. Zijn vader was Paulus Ganswijk en zijne moeder Geertruyd ten Zeldam. Reeds als jong mensch nam hij de namen zijner beide ouders aan, hetwelk in dien tijd geoorloofd en gebruikelijk was.

De middelen zijner ouders te kort schietende om hem eene wetenschappelijke opleiding te geven, kon hij aan zijnen zucht, om zich aan het leeraarsambt toe te wijden, geen gehoor geven, en hij had het alleen aan leergierigheid en eigene studie te danken, dat hij reeds op zeventien jarigen leeftijd als huisonderwijzer in verschillende talen en vakken onderwijs geven kon. Kort daarna was hij bij verschillende drukkers werkzaam, en als vertaler uit het Fransch, ten behoeve van het *Journal du Département des bouches de la Meuse*. In dit blad komen velen door hem vertaalde dichtstukjes voor, waar onder een van den Prefect de Stassart, en het was daardoor dat hij diens bescherming en eene plaats als klerk ter Prefecture verwierf.

Achtereenvolgend werd ten Zeldam Ganswijk geplaatst als Commies aan het hoofd van het Bureau tot organisatie der algemeene gewapende magt, als tweede Commies bij het Commissariaat Generaal der Monden van de Maas, en in den aanvang van 1815 aangesteld tot eerste Commies van het verbaal der Staten van Zuid-Holland. In 1817, toen de Graaf van der Duyn van Maasdam tot Gouverneur der provincie benoemd was, werd ten Zeldam Ganswijk bevorderd tot Chef der Secretarie. Aan zijne onvermoeide werkzaamheid een uitmuntende geschiktheid voor administratieve zaken had hij ook de tevredenheid, de achting en het vertrouwen van zijne superieuren, en inzonderheid van den Gouverneur, te danken. Hem werd bij Koninklijk besluit van den 14den Februarij 1825 dn titel van Commies-Chef der Provinciale Griffie van Zuid-Holland verleend.

Na den dood van den Griffier, Mr. van der Sleyden, werd ten Zeldam Ganswijk bij Koninklijk besluit van den 10den Julij 1841 in diens plaats benoemd. Ten gevolge zijner verzwakte gezondheid was hij evenwel, na verloop van vier jaren, genoodzaakt zijn ontslag te vragen, hetwelk hem op den 14den Junij 1845 eervol verleend werd. Twee dagen later werd hij benoemd tot Directeur van het Postkantoor te Dordrecht, en de Provinciale Staten van Holland verleenden, bij resolutie van 15 Julij 1845, aan hunnen oud Griffier, uit aanmerking, gelijk het luidde, van zijne langdurige en getrouwe aan de Provincie bewezene diensten, eene jaarlijksche toelage van zes honderd gulden.

In laatstgenoemde betrekking verwierf ten Zeldam Ganswijk zich de tevredenheid en hoogschatting zijner nieuwe chefs en de toegenegenheid zijner hem vreemde ambtenaren. Hij mogt zich daarin verheugen tot aan zijnen dood, die den 20sten Februarij 1855 te Dordrecht plaats had. Hij was den 12den Julij 1821 gehuwd met Mejufvrouw Willemina Cornelia Boerrigter, die hem elf kinderen schonk.

Te midden van zijne veelvuldige ambtsbezigheden, wist ten Zeldam Ganswijk ook den tijd te vinden om met zijne pen nuttig te zijn. Deed hij zich vroeger als vertaler van dichtstukjes kennen, in de dagen der omwenteling van 1813 vervaardigde hij een volksliedje, beginnende met: *Welk geluk voor 's Gravenhage*, hetwelk alom door die stad verspreid en gezongen werd, en toen veel moet hebben toegebragt om de volksopgewondenheid binnen de palen te houden, ten goede te stemmen en het beleedigen van personen en eigendommen tegen te gaan. Dit liedje is in zijne *Bijdragen* enz. D. I. bl. 59 en 60 te vinden. Behalve door de redactie van het *Jaarboekje van Zuid-Holland*, hem van gouvernementswege opgedragen, en door het *jaarlijksch verslag der gedeputeerden aan de Staten van Holland*, hetwelk voor een goed deel tot zijnen eigenaardigen werkkring behoorde,

deed ten Zeldam Ganswijk zich als verdienstelijk schrijver kennen door de beide groote werken, die getiteld zijn:

Handleiding tot de kennis van het staatsbestuur in het koningrijk der Nederlanden, of beredeneerd alphabetisch register van vaderlandsche wetten, belangrijke besluiten, enz. Dordr. 1830—1835. 8°. 7 deelen.

Bijdragen tot de Geschiedenis van het staatsbestuur in ons vaderland, en meer bijzonder in Zuid-Holland, Dordr. 1847 en 1848. 8° 1ste deel en 2de deel 1ste stuk (Verder niet vervolgd.)

In veelvuldige commissien, hem door den Koning, de Gouverneurs en de Staten opgedragen, betoonde zich ten Zeldam Ganswijk het in hem gestelde vertrouwen ten volle waardig. Zoowel te 's Gravenhage als te Dordrecht was hij een belangstellend bevorderaar van verschillende nuttige instellingen en van vele Maatschappijen en Genootschappen, een werkzaam lid. Bij vele uitmuntende eigenschappen voegde hij talrijke deugden, en zijn zacht, minzaam, onpartijdig en voor waarheid levend karakter, zijne berusting en gelatenheid onder veel lijden en tegenspoed, zijn ongeschokt en onwankelbaar vertrouwen op God, zal in gezegend aandenken blijven, bij allen die hem hebben gekend en liefgehad.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1855, bl. 57; *Handeling. van de Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1856, bl. 49—59 der *Levensberigten*, hier door ons gevolgd; Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 266, 788.

GARCIN (Jaques) werd te Geneve in 1719 geboren en was de zoon van Dr. Pierre Garcin en van Susanna Maffei. Hij ontving het eerste onderwijs te Lausanne, van waar hij in 1739 naar Frankfort vertrok, en na een verblijf van zes jaren tot candidaat in de godgeleerdheid bevorderd werd. Hij zette van 1747 zijne studiën te Hamburg voort, kwam in 1750 in Holland en werd in dat jaar proponent bij de Waalsche kerk te Amsterdam. Den 15den Julij 1753 tot Waalsch predikant te Veere beroepen, vertrok hij als zoodanig in het volgende jaar naar Franeker, en zag zich tevens kort daarna tot Hoogleeraar in de Fransche taal aan de Franeker Hoogeschool aangesteld. Hij begon zijne lessen den 15den April 1755 en hield den 10den Maart 1756, volgens gewoonte, zijne inwijdings-oratie *de utilitate linguae Gallicae*, die door den druk is bekend gemaakt. Hij overleed aldaar den 27sten November 1796.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 872, 873.

GARDE (de la), van Fransche afkomst, was krijgsoverste in dienst van de Staten, en toonde in verscheidene gevallen moed en bekwaamheid. Wij ontmoeten hem allereerst in het jaar 1573, toen hij met acht vendelen soldaten ter versterking naar het Noorderkwartier werd gezonden. In het volgende jaar hielp hij Leiden ontzetten, en bezette in 1575 de stad Schoonhoven. Toen kort daarop deze stad door Hierges beschoten werd, en de burgers, afgeschrikt door Oudewater's lot, weinig lust gevoelden zich voor de zaak der vrijheid op te offeren, gaf de la Garde de stad bij verdrag over, en trok af met vliegende vaandels, geweer en pakkaadje. Na nog bij andere gelegenheden het vaderland gediend te hebben, nam hij in Junij van 1581 het huis Baarle in. Van hier trok hij op Tilburg, maakte zich van de beide kasteelen meester en hielp in 1582 de stad Aalst in Vlaanderen overrompelen. Niet lang meer mogt hij zijn arm aan de zaak der vrijheid toewijden, daar hij bij de inneming van het kasteel te Vierzel in Noord-Brabant, in April 1582, omkwam. Sommige schrijvers berigten dat hij geschoten is, anderen dat hij door het springen van een stuk geschut den dood vond. Hij werd op eene statige wijze binnen Antwerpen in de St. Joris kapel begraven. De geschiedschrijver Bor meldt dat de prins van Oranje zijn dood betreurde „omdat hij een seer goet ende vroom soldaet was geweest."

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. III. bl. 512, 513, D. IV. bl. 110; Bor, *Nederl. Oorl. B.* VI. bl. 452 (333), B. VII. bl. 55 (59) B. VIII. bl. 646 (122), B. XVI. bl. 273. (33), B. XVII. bl. 322 (22), B. XVIII. bl. 366 (8); *Levensbeschrijv. der Ned. Vorst. Held.* enz. D. II. bl. 122—124; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. p. 59, 99. VI. p. 153, 228, 248; *Kron. van het Hist. Gen. te Utrecht*, D. VI. bl. 293.

GARDEYN (Michiel Philipsen) was eerste Luitenant op het schip *de Oranje Gallei*, waarover kapitein Richard Wood het bevel voerde. Toen deze dappere zeeman, in een gevecht tegen vier Duinkersche Kapers den 22sten April 1709 bij het eiland Schouwen, door een kogel doodelijk gewond, nederzeeg, nam Gardeyn onmiddellijk het bevel op zich, en zette den ongelijken strijd met zooveel beleid voort, dat het hem, na een hevig gevecht van drie en een half uur, gelukte den vijand af te slaan en op de vlugt te drijven. Gardeyn van zijne vijanden bevrijd, wilde hen achterna zetten, om de koopvaarders door hen bemagtigd te ontzetten, maar hij slaagde hierin niet. Toen kort daarna de vijand met versterking terug kwam, oordeelde Gardeyn het teregt raadzaam eene veilige haven op te zoeken, en bragt de nog overgeblevene koopvaarders behouden binnen Goedereede. De Admiraliteit van Zeeland, met voorkennis van de Staten van Zeeland, droegen Gardeyn als opvolger van den gesneuvelden Wood bij hunne Hoog Mogenden voor, welke voordragt eerlang goedgekeurd en bekrachtigd werd.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 526, 527.

GARDIN (Guiljam du), woonde, even als zijn broeder Filips, te Amsterdam in den aanvang der beroerten tegen Spanje. Beiden waren bevorderaars en voorstanders der openbare prediking van het Evangelie, en Guiljam du Gardin speelde bij de gebeurtenissen in 1578 eene belangrijke rol, en bragt er veel aan toe, dat de Spaanschgezinde Regenten afgezet en Oranjegezinden in hunne plaats werden gekozen.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitg.) D. III. bl. 168, 173, 198, 471.

GARÉL (Hermanus van) werd te Amsterdam den 17den October 1681 geboren en door Theodorus Dominicus, Luthersch Predikant aldaar, voor de Hoogeschool voorbereid. Hij studeerde te Rostock en werd te Amsterdam den 24sten Maart 1706 tot de predikdienst toegelaten. In April van dat jaar aanvaardde hij de dienst bij de Luthersche gemeente te Edam, en vertrok als zoodanig in 1708 naar 's Gravenhage, van waar hij in 1719 te Amsterdam werd beroepen. Hier werd hij in 1768 emeritus en overleed, bijna 90 jaren oud, in 1771. Zijne afbeelding ziet het licht.

Behalve door zijnen buitengewonen ijver als herder en leeraar, maakte Garél zich verdienstelijk in het opleiden van vele jongelingen tot de studie, en door zijne belangstelling in het lot der Saltzburger emigranten. Van hem zien de volgende geschriften het licht:

Lijkrede op Jacobus Hoving, Delft 1712. 4°.

De magtige hand Gods in Israels verlossinge uit Egypten, ter gedachtenisse van het groote werk der Reformatie, Amst. 1717. 2de druk. 4°.

Lijkrede op H. Michels, Amst. 1727. 4°.

Jubilé-predikatie van de overlevering der Augsburgsche Confessie, over Ps. 116, vs. 46, Amst. 1730. 4°.

Lijkrede op Ds. P. Weslingh, Amst. 1732. 4°.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang.-Luth. Kerk*, St. V. bl. 65, St. VII. bl. 54; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Amst. Luth. Gemeent.* bl. 148; Dezelfde, *Geschied. der Luth. Gem. te 's Gravenh.* bl. 38; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 501; Muller, *Cat. van Portr.*

GARGON (Mattheus) werd te Haarlem den 23sten Februarij 1661 geboren, uit Fransche ouders, die om de godsdienst uit Doornik gevlugt waren. Na de Latijnsche school in zijne geboorteplaats bezocht te hebben, ging hij op zijn 15de of 16de jaar naar het Athenaeum te Amsterdam, en na verloop van twee jaren naar de Leidsche Hoogeschool. Zijne godgeleerde studien op zijn 19de jaar geeindigd hebbende, begaf hij zich in dienst der Waalsche Kerk, en werd ook in dezelve toegelaten om te prediken. Na zes jaren te vergeefs op een beroep te hebben gewacht, en eenigen tijd de dienst voor een predikant te Leeuwarden waargenomen hebbende, besloot hij zich aan het Nederduitsche Hervormde Kerkgenootschap aan te sluiten, met dat gevolg, dat hij in 1688 te Geffen en Nieland, twee dorpen in de Meijerij van 's Hertogenbosch, beroepen werd.

Na aldaar gedurende veertien jaren het Evangelie te hebben verkondigd, werd hij, op aanbeveling van den Middelburgschen Burgemeester Herman van de Putte, in 1702 te Serooskerken in Walcheren beroepen, waar hij tot 1707 werkzaam was, toen de gemeente te Vlissingen hem als haren leeraar verkoos. Nauwelijks had hij ter laatstgemelde plaatse ongeveer twee jaren doorgebragt, toen hij door Curatoren der Latijnsche school aldaar tevens tot Rector werd aangesteld. Beide betrekkingen nam hij met ijver en getrouwheid waar, tot aan zijnen dood, die den 14den April 1728 plaats had.

Gargon is tweemaal gehuwd geweest; eerst in 1690 met Geertruid van Velzen, die hem drie zonen en twee dochters schonk. De zonen waren: Nicolaas, geneesheer en later predikant te Sas van Gent, Petrus Mattheus, predi-

kant te Vlissingen en Franciscus Henricus die volgt. Genoemde vrouw overleed den 23sten Mei 1713, waarna Gargon zich op nieuw in het huwelijk begaf met Catharina Maria de Visser, bij wie hij geene kinderen verwekte, en die hem overleefde.

Als godgeleerde, letter- geschied- en oudheidkundige, en als dichter deed Gargon zich kennen door eenige werken, wier titels hier volgen:

Nut- Tijdverdrijf, Davids Psalmen in rijm, op muzyk, en Proeven op de zinspreuken van Salomon, Amst. 1686. 8°. 2de druk ald. 1696. 8°.

Dichtmatige uytbreijding over het Hooglied Salomons, Amst. 1697. 4°, herdrukt Amst. 1724. 4°.

Verklaring over den H. Catechismus, 1713. 4°, 3de druk, 4de druk. ald. 1729. 4°.

Over den XXXII *Psalm*, Leid. 1700. 8°.

Walchersche Arcadia, Leid. 1715. 8°. 2 deelen met pl. 2de druk Leid. 1746. 8°. 2 deelen met pl.

Opening van beide de Zendbrieven van Paulus aan Timotheus, Leid. 1718. 2 deelen. 4°, 3de druk ald. 1743.

De CL. *Psalmen Davids in Dichtmaat gebragt*, Vliss. 1711 8°. Herdrukt. Amst. 1722. 12°.

Nadere verklaring en Beschrijving van den gekruisten Christus en overeenstemming van het Oude en Nieuwe Testament uyt Ps. XXII, XXXII en LXIX, Leid. 1723. 4°.

De Gekruyste en Verheerlijkte Christus, Leid. 1719. 4°. ald. 1725. 4°. 2de druk.

Belijdenisleer der Hervormde Kerk, Leid. 4°.

Zedige aanmerkingen tegen Theophilus Zelotes, 8°.

Het werelds en Bijbels Tafereel, fol.

Bijbelsche Figuren door Arnold Moonen begonnen en door Gargon vervolgt.

Voorts zijn nog van zijne hand de volgende vertalingen:

Boëthius, *Vertroostinge der wijsbegeerte*, Amst. en Gouda 1703. 8o. 2de druk ald. 1722. 8o.

Octavius van Minutius Felix *of vervolg op* Boëthius, Vliss. 1712. 8o.

Lampe XII *oeffeningen over Psalm* XLV, Middelb. 1732. 8o.

Vitringa, *over de openbaringen van Johannes*, Amst. 1728. 4. 2 deelen.

Calmet, *Bijvoegsel tot het algemeen groot Naam- en Woordenboek van den Bijbel*, Leid. 2 deelen folio.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1728. a. bl. 507, b. 108—111; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 211—216; de Jongh, *Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 306; Saxe, *Onom. Literar.* T. VI. p. 263; van Abkoude, *Naamreg. van Boek.* D. I. St. 1. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 161, 162, St. II. bl. 131, 132; van Iperen, *Hist. van het Psalm-gezang*, D. I. bl. 127—229; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 242, 293, 318; Dezelfde, *Museum*, D. II. bl. 149—167; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht. Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 173, 203, D. II. bl. 553; Bodel Nijenhuis, *Opgave van beschrijv. der gewest. steden enz.* in den *Vriend des Vaderl.* D. V. St. III. bl. 217; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Eekhoff. *Letterk. Natatensch. van* J. van Leeuwen, bl. 38; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 16.

GARGON (Franciscus Henricus), zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Geertruid van Velzen, werd in 1721 predikant te Zuidzande, in 1740 te Meenen, in 1745 te Kats, waar hij den 30sten April 1751 overleed. Van hem is gedrukt:

Lijkpredikatie over 't Afsterven van Ds. A. Ruymig, *over Ps.* XXXVIII. vs. 18, Leid. 1726. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1751. a. bl. 571; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 281, noot; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. 1.

GARGON (Jacob), kleinzoon van Mattheus Gargon, voornoemd, en zoon van Petrus Mattheus Gargon, laatstelijk predikant te Vlissingen, en van Geertruid van der Stelling, werd den 12den September 1728 te Hulst geboren genoot, van 1740 tot 1744 te Middelburg het onderwijs in de Latijnsche taal, vervolgens te Vlissingen, vertrok in 1746 naar de Utrechtsche Hoogeschool en werd na de voltooijing zijner studien tot proponent aangenomen. Hij werd in 1753 predikant te 's Gravenpolder in Zuid-Beveland, huwde in dat jaar met Constantia de Cliever, doch het in 1766 plaats hebbende overlijden van deze vrouw drong hem zich als Hollands predikant te Petersburg aan te bieden, waarna hij in 1770 als zoodanig werd beroepen en den 30sten September aldaar zijne intrede deed. Zijne zwakke gezondheid en het kleine getal leden zijner gemeente drongen hem eene andere standplaats te zoeken en zijn ontslag te vragen. Hij verkreeg zulks eervol, en kwam in Julij 1775 behouden in het vaderland aan, was vervolgens eenigen tijd hulpprediker te Utrecht, bood zich aan als predikant bij de vakante gemeente te Berbice, werd er beroepen, trad in 1775 andermaal in het huwelijk met Wilhelmina van Vloten, en deed den 5den Januarij 1777 zijne intrede op zijne nieuwe standplaats.

Tijdens zijn verblijf te Rio- Berbice schreef hij een *Historisch berigt aangaande de Hollandsche Gereformeerde Kerken in Rusland*, hetwelk naar het oorspronkelijk handschrift is medegedeeld door den Hoogleeraar Kist, in het, met den Hoogleeraar Royaards uitgegevene, *Nieuw Archief voor Kerkelijke Geschiedenis inzonderheid van Nederland*, 1ste deel bl. 1—83.

Zie dat *Archief*, bl. 4, 5, 62—69.

GARNIER (Maria) leverde eene *pengift* van vier regels in het *Stamboek van* Johanna Koerten.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GASTER (Casper) werd te Rasdorf in Fulda, hertogdom Keurhessen, den 11den Mei 1787 geboren. Op den 1sten Januarij 1801, dus op zijn veertiende jaar, trad hij als tamboer in Hollandsche dienst bij het 3de bataillon der 2de halve brigade, werd daarbij op den 14den Maart 1804 tot korporaal bevorderd, en ging bij inlijving op den 4den Junij 1806 over bij het 2de regiment van linie, en later, insgelijks bij inlijving, op den 3den October 1810 bij het 130ste regiment Fransche infanterie, hetwelk zich in Spanje beroemd maakte. Bij dat regiment werd hij op den 3den November 1810 tot fourier en den 26 Augustus 1811 tot sergeant bevorderd. Vervolgens werd dat regiment ingelijfd in het 1ste regiment Garde grenadiers, den 8sten April 1813, zoodat hij weder gewoon grenadier was der garde. Deze achteruitstelling in rang werd vergoed door de plaatsing als grenadier, daar dit een korps was, waarvan men het tot eene eer beschouwde bij hetzelve te dienen. Op den 1sten Maart 1814 werd hij tot korporaal bevorderd, en den 8sten Julij bedankt.

Gaster trad vervolgens in Nederlandsche dienst als korporaal bij het 11de bataillon, daarna bataillon van linie No. 4, den 27sten Julij 1814, waarbij hij op den 7den Maart 1815 tot sergeant, en op den 19den Februarij 1819 tot tweede luitenant vaandrig bij de 11de afdeeling werd bevorderd. Den 16 Augustus 1829 werd hij tot eerste Luitenant benoemd en in 1830 bij de 13de afdeeling overgeplaatst. Op den 27sten Maart 1841 op nonactiviteit gesteld, werd hij op den 8sten October 1842 aangesteld tot eerste Luitenant bij het voormalige garnizoensbataillon. Hij werd in 1846 tot Kapitien bevorderd en in dien rang in 1848 gepensioneerd. Hij overleed te Gorinchem den 23sten Februarij 1858 en was gehuwd met Margaretha Lindwurm, die hem drie dochters en een zoon schonk.

Gedurende zijne militaire loopbaan heeft Gaster deelgenomen aan de veldtogten in Duitschland (1801), in Oostenrijk (1805), in Pruissen (1806 en 1807), in Spanje (1818—1812), in Saxen (1813), in Frankrijk (1814—1815). Hij was in 1830 op de Citadel te Luik, nam in 1831 deel aan den tiendaagschen veldtogt en vertoefde van 1832—1834 in de vesting Maastricht.

Bij Straalsund werd hij den 1sten April 1807 door een geweerkogel aan het linkerbeen gekwetst. In Spanje kreeg hij den 10den April 1811 een lanssteek in de linker dij, en in den slag bij Hanau werd hij den 29sten October 1813 door een bajonetsteek getroffen.

Hij werd den 8sten October 1813 benoemd tot Ridder van het Legioen van eer, en was versierd met het Metalen kruis en met de St. Helena Medaille, door Keizer Napoleon III in 1857 ingesteld.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt.

GAUBIUS (Johannes), beroemd geneesheer te Amsterdam, schreef:

Epistola poblematica, Amst. 1696. 4°.

Zie Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. 2. bl. 374; *Algem. Konst- en Letterb.* D. X. (1793) bl. 98.

GAUBIUS (Hieronymus David) werd den 24sten Februarij 1704 te Heidelberg uit deftige ouders geboren. Eene goede opvoeding genietende, bleek het alras dat hij eenen natuurlijken aanleg tot de beoefening der geneeskunde bezat.

Onder het toezigt van zijnen oom, Johannes Gaubius, in het vorige artikel genoemd, legde hij de eerste gronden

van die wetenschap, en hij vertrok op diens aanraden naar de Hoogschool te Harderwijk, waar hij den 1sten Junij 1722 als student der geneeskunde werd ingeschreven en, een jaar lang, de lessen bijwoonde van den geleerden de Moor. Weldra lokten hem de namen van Boerhaave, Oosterdijk, Albinus en van Royen naar Leiden, toen voor geheel Europa den hoofdzetel der geneeskunde. Met ongemeenen ijver legde Gaubius zich daar, onder hunne lessen, op genoemde wetenschap toe, en verwierf zich niet alleen de achting zijner leermeesters, maar ook de vriendschap van den grooten Boerhaave, die hem onder zijne meest geliefde leerlingen telde

In 1725 werd Gaubius tot geneesheer bevorderd, waarna hij zich ter voortzetting zijner studien naar Parijs begaf, alwaar hij weldra met de vermaardste mannen in zijn vak gemeenzamen omgang had; zoo zeer onderscheidde hij zich toen reeds door zijne geleerdheid, dat zij er prijs opstelden hunne kunstbewerkingen door de goedkeuring van Gaubius bekroond te zien.

Na een verblijf van een jaar in Frankrijks hoofdstad keerde hij weder naar Amsterdam, waar hij zich als geneesheer nederzette, en zijn oom in het waarnemen van een gedeelte van diens praktijk behulpzaam was. Hij werd spoedig evenwel tot stadsgeneesheer te Deventer beroepen, alwaar hij echter niet lang mogt wonen.

De toen zoo sterk heerschende gal- en rotkoortsen te Amsterdam trokken hem, op aanzoek van zijn oom, weder derwaarts, wien hij, door het vlijtig bezoeken der zieken, aanmerkelijk in zijnen post verligtte. Op aanbeveling van Boerhaave zag hij zich in 1730 tot Lector in de scheikunde bij de Hoogeschool te Leiden benoemd, welken post hij den 21sten Mei van het volgende jaar aanvaarde met eene: *Oratio, qua ostenditur, chemiam artibus Academicis Jure esse inserendam.* Drie jaren later werd hij bevorderd tot gewoon Hoogleeraar der genees- en scheikunde, en hij aanvaardde die waardigheid den 18den October 1734 met houden eener redevoering: *de Chemicorum promissis ad prolongandam vitam eorumque fallaci eventu.* Gedurende een ruim aantal jaren was Gaubius met klimmenden roem, zoo voor zich zelven als voor de Hoogeschool, werkzaam, en onvermoeid arbeidde hij in het belang der wetenschappen en voor zijne leerlingen, aan wier volmaking hij zich toewijdde. Als mensch en als geleerde genoot hij dan ook de algemeene achting, niet alleen in ons vaderland, maar zelfs door geheel Europa, waarvan de aanzoeken van zoovele geleerde genootschappen getuigen kunnen, die het zich eene eer rekenden Gaubuis onder hare leden te mogen tellen. Ja, zoo ver was zijn roem verbreid, dat de Keizerin van Rusland het onmogelijke schier deed, om hem in hare dienst te doen overgaan, maar hij weigerde, en hare latere aanzoeken, toen er zelfs eene poging bij 's mans echtgenoote werd in het werk gesteld, om deze te doen medewerken en hare kracht van overreding te doen strekken, waren niet instaat om Gaubius van vaderland te doen veranderen. 's Lands Staten lieten dezen trouw niet onbeloond, en de vleijendste belooning die men hem schonk was deze, dat zij hem de zorg voor de gezondheid van den jeugdigen prins van Oranje, Willem V, toevertrouwden. Gaubius genoot de liefde en achting van dien vorst en van de geheele vorstelijke familie, die hij tot aan zijnen dood met zijnen raad terzijde stond.

Tot in het jaar 1775 was Gaubius als Hoogleeraar werkzaam, toen hij, niet lang nadat hij, als aftredende Rector, het tweehonderdste jaarfeest der Hoogeschool plegtig gevierd had, van de werkzaamheden aan zijnen post verbonden, met behoud van de daaraan verbondene eer en jaarwedde ontslagen werd. Nog vijf jaren lang was hij het sieraad der Hoogeschool, tot dat hij den 29sten November 1780, na eene korte doch hevige ziekte, overleed. Hij was gehuwd met zijne nicht Gaubius, die hem zes kinderen schonk, die allen vroegtijdig ten grave daalden. Met christelijke gelatenheid droeg hij dat zware verlies. Hij dankte God in voorspoed, gelijk hij zijnen wil in tegenspoed eerbiedigde. Hij was voorts van een gullen en milddadigen inborst, bezat een braaf hart en werd als mensch en als arts bij armen en rijken bemind. Zijne afbeelding, door Houbraken fraai gegraveerd, ziet het licht. De geleerde Vicq d' Azir hield op hem in eene vergadering van de Société royale de médecine te Parijs, waarvan Gaubius lid was, eene lofrede, die in de werken van dat genootschap is opgenomen. Gaubius, die even als zoo vele beroemde Nederlandsche geneeskundigen de Latijnsche dichtkunst beoefende, schreef de volgende werken:

Dissertatio inauguralis de solidis humani corporis partibus, Lugd. Bat. 1725. 4°.

De vana vitae longae a chemicis promissa exspectatione, Lugd. Bat. 1734.

Libellus de methodo concinnandi formulas medicamentorum, Lugd. Bat. 1739. 8°, ald. 1752. 8°, idem 1785. 8°. In het Fransch vertaald, Parijs 1749. 12°.

Institutiones pathologiae medicinalis, Lugd Bat. 1758. 8°. Lips. 1759. 8°. Lugd. Bat. 1763. 8°. Venet. 1766. 8°. Lugd. Bat. 1776. 8°. 1781. 8°. Vienn. 1781. 8°. Norimb. 1787. 8°. In het Fransch: Parijs 1770. 12°. Duitsch: Zürich 1781. Berl. 1784. 8°.

De Regimine Mentis, quod est Medicorum, Lugd. Bat. 1764. 4°.

Oratio panegyrica in auspicium seculi tertii Academiae Lugduno-Batavae 1775. Lugd. Bat. 1775. 4°. In het Holl. vertaald door P. van den Bosch en uitgegeven te Leid. 1775. 4°.

Adversaria varii argumenti, Lugd. Bat. 1779. 4°.

Opuscula academica omnia, Lugd. Bat. 1787. 4°.

Eindelijk vertaalde Gaubius uit het Latijn het werk van Johannes Swammerdam over de Insekten, en gaf het uit onder den titel van:

Bijbel der Natuur, of Historie der Insecten, Leid 1737. fol. m. pl.

In de Werken van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, D. I. bl. 112, komt van hem voor eene: *Aanwijzing van een middel waardoor men het schadelijke mengsel van loodstoffen in wijnen met genoegzame zekerheid kan ontdekken.*

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1730, b. bl. 737, 1731, a. 708, 1734, b 370, b. 494, 1738, b. 216, 1780. b. 744—746; Bleuland, *Oratio, qua Memoria* Hieronymi Davidis Gaubii, *cum omnibus, tum praesertim Medicinae studiosis commendatur*, Hard. 1793. 4° en het uittreksel daarvan in *Algem. Konst- en Letterb.* D. X. (1793) bl. 98, 99, overgenomen in het *Woordenb. van* G. Nieuwenhuis; Saxe, *Onom. Liter.* T. VIII. p. 6; *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 41; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 29; Dezelfde, *Cat. Univ.* D. I. St. VII. bl. 273; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wetensch.* D. II. bl. 327, 328; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsch. Hoogesch.* D. I. bl. 267, 271, 296, 297, 306, 313, 314. D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 191—139, 275; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 144, 145, 251, 443, 447, 448; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 198; *Biograph. Univ.* T. VIII. p. 164, 165; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 192; Muller, *Cat. van portrett.*; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk.* bl. 718; Muller, *Proeve eener Bibliogr. over opvoed., onderwijs* enz. (1858) bl. 7.

GAUDANUS (Henricus en Jacobus). Zie Goudanus (Henricus en Jacobus).

GAUKEMA (Gauco) werd in de Zevenwouden, in Friesland, in 1568 geboren. Zoowel te Leeuwarden, te Keulen als te Bologna legde hij zich, onder de beroemdste mannen, op de wetenschappen toe. Het blijkt niet dat hij eenigen graad in dezen behaald heeft. Hij woonde in 1582, 1594 en 1630 den rijksdag in Duitschland bij, doch in welke hoedanigheid is niet bekend. Hij was in 1625 Secretaris van het Collegie van Kardinalen te Rome en stond zeer in achting bij Paus Urbanus VIII. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Hij gebruikte tot zinspreuk: *Gaude et aude.* (Verheug u en durf). Hij heeft vele Latijnsche verzen geschreven, welke niet geprezen worden.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 266, 267; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.* p. 275, 276.

GAUKES (Yvo) schreef:

Genees- en Heelkundige redenvoeringe van de Scheurbot, Utr. 1705, 8°.

Redenvoering over de buitengewone zoogenaamde Slaapziekte te Stolwijk voorgevallen, Emd. 1707. 8°.

Zie van Abkoude, *Naaml. van Boek.* D. I. St. III; Cohen, *Geschied. van de Geneesk.* bl. 452.

GAULTIER (François) was in 1572 Pensionaris en later eerste Raad van Bergen in Henegouwen. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel en in 1579 de Pacificatie van Gent.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 109.

GAUMA (Hartman en Watze), beide broeders, de laatste ook met den naam Valerius voorkomende, waren leden van het verbond der Edelen, ofschoon het onzeker is of zij zelf tot den adel behoord hebben. Hartman Gauma had zich met vrucht op de wetenschappen toegelegd, en beoefende niet onverdienstelijk de Latijnsche dichtkunst. Hij gloeide voor de bevrijding van zijn vaderland en stond, met zijn broeder Watze, aan het hoofd eener bende, die zich in Friesland door het plunderen van kerken en kloosters, en door het rooven der schatten van monniken en aanzienlijken berucht maakte. Zij maakten zich zoo geducht, dat men hen

met goedvinden van Alva poogde te vatten en teregt te stellen, hetgeen evenwel mislukte, daar de Gauma's zulk eene schranderheid bij hunne onversaagdheid voegden, dat men hunne handelingen weldra als Gods oordeelen aanmerkte, tegen welken men zich niet verzetten wilde. Te regt merkt evenwel de Heer van Groningen, in zijn aan te halen werk, op, dat niemand meene dat loutere roofzucht hen aanvoerde. Neen, hunne daden sprooten voort uit de omstandigheden des tijds. Zij meenden er de goede zaak en Oranje mede ten dienste te zijn, en zij beschouwden hunnen roof als oorlogsbuit. Het is dus volstrekt niet bewezen, dat de Gauma's schuldig zijn aan al de rooverijen, die destijds op hunnen naam in Friesland geschied zijn, en te denken is het, dat, in die verwarde tijden, velen, met minder edele oogmerken, deel zullen genomen hebben aan den strijd, en ter verkrijging van rijkdommen zich zullen geschaard hebben onder de vanen van hen, die alleen de bevrijding des vaderlands op het oog hadden.

De naam van Hartman Gauma komt later nog eens voor, toen hij weder naar Friesland teruggekeerd was, en zich te Sneek bij de Nassauschen gevoegd had, doch zijne verdere verrigtingen zijn niet opgeteekend.

Zie te Water, *Verbond der Edel.* D. II. bl. 410, 411; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 51—55, 391.

GAUT (Hendrik). Zie GOUDT (Hendrik Grave van).

GAVÉL (Cornelius) werd predikant te Goedereede den 20sten April 1766 en overleed er den 16den April 1802 oud 62 jaren en 4 maanden. Hij werd in 1778 met zilver bekroond door het Bijbel-Genootschap onder de zinspreuk: *Een ieder zal geprezen worden na dat zijne verstandigheid is*, voor zijne verhandeling *over het eerste hoofdeel van Salomons spreukboek*, welke in het 1ste deel 1ste stuk der *Verhandelingen* van genoemd Genootschap (Amst. 1778. 8°.) is uitgegeven.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1778. a. bl. 36, 37, 1779. a. bl. 577—580. Brans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 138.

GAVRE (Charles de) Graaf van Beaurieu en van het Heilige rijk, Heer van Fresin, onder welken laatsten naam hij gewoonlijk bij de geschiedschrijvers voorkomt. Hij was geboren in 1525, en zoon van Louis de Gavre, Heer van Fresin, een der aanzienlijkste Edelen in de zuidelijke gewesten. Hij teekende het verbond der Edelen, woonde in 1576 als afgevaardigde van de Algemeene Staten de beraadslagingen over de bevrediging van Gent bij, teekende later mede dat gewigtig verbond en bragt het met Elbertus Leoninus aan den Prins van Oranje over. Hij was Kolonel der infanterie, lid van den Raad van State, en werd bij de oprigting van het leger der Staten tot Generaal over den leeftogt aangesteld, en later door de Staten gemagtigd om met den Aartshertog Matthias en den Hertog van Anjou, over de bescherming des vaderlands, te handelen. Het leed niet lang of hij maakte zich bij de voorstanders der vrijheid verdacht. Men ontdekte namelijk uit een onderschepten brief, in 1579, dat hij met eenige misnoegde Edelen uit Henegouwen heimelijk verstand hield en beloofd had, den Koning goede diensten in Antwerpen te bewijzen. Hij werd hierop in zijne woning aldaar door soldaten bewaard, en ofschoon de Graaf van Lalaing aan den Aartshertog Matthias om zijne bevrijding verzocht, als van een gedeputeerde van Henegouwen, later naar het slot te Breda gevoerd, waar hij evenwel niet streng bewaakt werd, waardoor hij gelegenheid kreeg om eenige soldaten van de bezetting om te koopen en de stad in 1581 aan Parma te doen overgaan. Hij verkreeg hierdoor zijne vrijheid en won te gelijk de gunst des Spaanschen Konings, aan wien hij tot in hoogen ouderdom getrouw bleef. Hij overleed in 1611 en was gehuwd met Margriet van der Mark, zuster van den Graaf van Lumei. Zijn broeder volgt.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IX. bl. 719 (174), B. XIII. bl. 89 (130) B. XVI. bl. 273 (33); Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl 181, 199, 288, 379; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 402—404, de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 99; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. V. p. 509, 510, T. VI. p. 164, 272, 280, 407, 420, 437, T. VIII. p. 7; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 529, St. VI. bl. 5, 327, 439; Kervijn de Volkaersbeke en Diegerick, *Docum. Hist. Ined.* het Regist. op Gavre.

GAVRE (Bauduin de), Baron van Inchy of Juchy, broeder van den voorgaande, beijverde zich, bij den aanvang der onlusten in 1576, zeer voor de zaak der vrijheid. Hij maakte zich in dat jaar van Kamerijk, in naam der Algemeene Staten, meester, en tot belooning van deze daad werd hem het bevel over die stad opgedragen. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel, maar scheen in 1579 tot de malcontenten te neigen, gelijk uit een mede door hem onderteekenden brief blijkt, door sommigen dier Malcontente Edelen geschreven, den 10den Februarij 1579. In den loop van dat jaar (17 April) meldde hij de algemeene Staten dat hem van die zijde groote aanbiedingen werden gedaan; hij roemde evenwel later dat hij en zijn broeder Charles, toen reeds om vermoeden van verraad gevangen, altijd vijanden der Spanjaarden zouden blijven. En hij wordt ook om zijne trouw geroemd, daar hij, schoon zeer slecht ondersteund, met alle magt Kamerijk voor den staat wist te behouden, en daartoe een traktaat sloot met den Baron de la Ferté, afgezant van den Hertog van Anjou, hetgeen door de Staten werd goedgekeurd. Ook de la Noue, te Kamerijk gekomen, gaf getuigenis van de Gavre's omwankelbare trouw, wat men ook aanwendde om hem tot ontrouw te verleiden. Hij verdedigde Kamerijk met onbezweken moed, en versloeg den 7den Januarij 1581 twee Albaneesche benden, waarvan weinigen slechts ontsnapten. De stad eindelijk door Parma naauwer ingesloten, werd door Anjou den 18den Augustus 1581 zonder eenige bloedstorting ontzet. Deze ontnam hem echter het gebied over de stad, waardoor de Gavre zeer verbitterd werd en kort daarna van spijt stierf.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. X. bl. 750; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 125; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 107, 108; Wiersbitzky, *de tachtigj. Oorl.* D. III. bl. 30, 531; Kervijn de Volkaersbeke en Diegerick, *Docum. Hist.* het Regist. op Gavre.

GAVRE (Nicolaas de), Heer van Peer, waarschijnlijk afkomstig uit het geslacht van de voorgaanden, was de zoon van Koenraad van Gavre, Heer van Diepenbeek, en van .... van Becklage. Hij behoorde tot de verbondene Edelen en was gehuwd met Henrika, dochter van Johan van Renesse, Heer van Oostmal, en overleed kinderloos.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 412, D. III. bl. 225, 226, D. III. bl. 437.

GEAREY (J. de) teekende in 1577 mede de Unie van Brussel. Van hem is niets bekend; welligt was hij dezelfde met Jean de Givry, in 1577 Schepen der stad Mons.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 204.

GÉBEL (Cornelis), geboren te Scheveningen den 2den April 1793, was smid, reeder, lid van de plaatselijke schoolcommissie, van den gemeenteraad te 's Gravenhage en van onderscheidene geleerde Genootschappen en Maatschappijen. Hij bezat een natuurlijk dichttalent en onderscheidene stukjes in Jaarboekjes leveren daarvan het bewijs. Afzonderlijk gaf hij uit:

De vischpink in den storm, 's Hage, 1826. 8o.

Tafereel eener ontvlugting van drie Scheveningsche visschers met een bootje uit Engeland naar Holland, in Januarij 1781. s' Hage, 1831. 8o. 2de druk ald. 1832. 8o.

Ada, 's Hage. 1841. 8o. 2de druk.

Hulde aan de kunstenaars.

Den 30sten *November* 1813.

Lof, Cantate bij de inwijding van het orgel te Scheveningen, 14 *September* 1847.

Dichtregelen uitgesproken na de aanspraak van den Burgemeester Mr. G. L. H. Hooft, *ter gelegenheid van de inwijding der nieuwe vergaderzaal van den Gemeenteraad van 's Gravenhage* 3 *Jan.* 1854.

Gebel was bijzonder ervaren in den Scheveningschen tongval. Hij gaf daarvan een blijk in het Verhaal eener gebeurtenis te Scheveningen in den jare 1697, in proza, geplaatst in den *Overijsselschen Almanak voor oudheid en letteren*, 1846, bl. 52—59 en door een vers in dien tongval getiteld: *de Orkaen*, van bl. 60—67 mede in dien Almanak te vinden.

Hij overleed te Scheveningen den 17den Februarij 1859.

Zie *Algem. Handelsbl.* 1859. 2 Maart; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 293, 294, D. II. bl. 547; *Handel. van dezelfde Maatschappij* 1859.

GEBHARD (Janus) werd den 8sten Februarij 1592 te Scharzhorn, in de Palts, alwaar zijn vader predikant was, geboren. Hij genoot het onderwijs in de wetenschappen en talen te Heidelberg, Marpurg en Bukkeburg, en vertrok in 1622 naar Rostok, waar hij als leermeester van de zonen van den Hofraad Preen werd aangesteld. Hij werd in 1625 Hoogleeraar te Upsal, voor welke betrekking hij om der godsdienstwille weldra moest bedanken, waarop hij naar Holland trok, waar hij evenwel geen levensonderhoud vond. Naar Rostok teruggekeerd gaf hij eenigen tijd privaat les, tot dat hij in 1627 aldaar tot Hoogleeraar in de welsprekendheid beroepen werd. Hier ook veel om de godsdienst lijden moetende trok hij in 1628 naar Groningen, waar hij, na den dood van Ubbo

Emmius, tot Hoogleeraar in de geschiedenis en Grieksche taal werd aangesteld. Niet lang had hij daarvan genot, daar hij den 3den October 1632 overleed. Zijne afbeelding ziet licht het. Zijn leven door zijn broeder Andreas geschreven is te Groningen, 1633, in 4°. uitgegeven. Zijne geschriften zijn:

Variae lectiones et animadversiones in Livium ex tribus codicibus bibliothecae Palatinae erutae, etc. Hall. 1612. 4°.

Crepundiorum sive Juvenilium curarum libri tres, Hanov. 1615. 4°.

Antiquarum lectionum libri duo, Marp. 1617. 4°.

Animadversiones in Catullum, Tibullum, Propertium, Hanov. 1618. 8°.

Exilium, sive carminum in exilio scriptorum libri duo, Amst. 1628. 12°.

In vitas Cornelii Nepotis spicilegium notarum, Amst. 1644. 12°.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.*; *Biograph. Univers.* T. VIII. p. 180; Muller, *Cat. van Portrett.*

GEDULDHEBBER (Andries). Zie NIEUWKERCK (Andries).

GEEL (Joost van) was de zoon van Jan van Geel en Ingetje van Leeuwen, welgestelde lieden te Rotterdam, alwaar hij den 20sten October 1631 geboren werd. Ofschoon opgeleid voor den handel, oefende hij zich nogtans vlijtig in de letteren en in de schilderkunst, waardoor hem eene waardige plaats onder onze dichters en schilders toekomt. Hij werd waarschijnlijk door Gabriël Metzu in het schilderen onderwezen, althans zijn stijl had eene opmerkelijke overeenkomst met dien van dezen. Ten einde zich in de kunst verder te volmaken, deed hij meermalen eene reis naar Duitschland, Frankrijk en Engeland. Tijdens zijn verblijf in laatstgemeld land, in 1657, ontving hij van Cromwell verlof om alles aldaar af te teekenen. Als schilder van zeeën en zeehavens heeft hij zich ook bekend gemaakt, terwijl hij door het schilderen van zijne eigene afbeelding, die thans nog op 's Rijks Museum te Amsterdam berust, en waarnaar ons Houbraken eene fraaije gravure geschonken heeft, zich ook als portretschilder heeft doen kennen. De dichter Joan de Haas voegde er het volgende bijschrift bij:

> Dus heeft van Geel zich zelf naer 't leven afgemaelt;
> Van Geel, die dubblen lof door dubble kunst behaelt.
> 's Mans schildergeest belet zijn wezen door de verwen,
> 's Mans dichtgeest zijnen naem door maetgezang te sterven.

Zulk een lof heeft van Geel ook als dichter verdiend. Niet, zegt Witsen Geysbeek, omdat zijne gedichten zulk eene uitstekende kunstwaarde bezitten, maar voornamelijk, om den verdraagzamen, vrede- en liefdeademende geest, die in dezelven heerscht, en den gemoedelijken, welmeenenden toon, waarop de meesten gestemd zijn. Zij zijn door Cornelis van Arckel te Rotterdam in 1724 in 4° uitgegeven, en zijn deels van stichtelijken, deels van gemengden inhoud, en deels ook tot geboorte- en sterfgevallen betrekkelijk. Van Arckel voegde er eene schoone redevoering aan toe, getiteld: *De Gekruiste Christus*, welke van Geel, waarschijnlijk voor eene vergadering der Collegianten te Rijnsburg, uitsprak. Voorts noemt hij hem een christen met naam en daad, een belijder van de eenvoudige Evangelische godsdienst, een gezworen vijand van alle secten en sectarissen, een vriend van algemeene onderlinge verdraagzaamheid en een voorbeeld van standvastig geduld en christelijke gelatenheid, daar hij twee jaren lang de ondragelijkste pijnen leed aan den kanker in de kaak, die hem den 31sten December 1698 te Rotterdam deed ten grave dalen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 423; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.* bl. 179, 180; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.*; Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 45; *de Navorscher*, D. IX. bl. 18.

GEEL (Daniel van) een landschapschilder uit de zeventiende eeuw, door den Heer Kramm het eerst vermeld, naar aanleiding van een door van Geel vervaardigd *landschap met boerenwoning*, beteekend 1660. Dit stuk, naar het oordeel van deskundigen zeer verdienstelijk, is afkomstig van het eiland Schouwen, waar het welligt werd vervaardigd, gelijk uit de figuren, die er op voorkomen, is af te leiden.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEELEN (Jan van), of Hans van Gheelen. Toen Jan Beukelszoon of Jan van Leiden te Munster ingang gevonden had en later aldaar zijn koningrijk had opgerigt, zond hij Jan van Geelen in 1534, of in het begin van 1535, naar Friesland, om hulp te verkrijgen tegen den Bisschop die hem belegerde. In genoemd jaar te Tjum met ongeveer 300 menschen van zijnen aanhang vergaderd zijnde, werd hij door 200 krijgsknechten aangevallen. Hij wist zich zoo goed te verdedigen dat laatstgenoemden met groot verlies moesten wijken. Hierdoor aangemoedigd trok van Geelen, in het laatst van Mei, naar het Oldeklooster, bij Bolsward, nam het in, vernielde de kerkelijke sieraden, liet de Abt, de monniken en verdere kloosterlieden ongehinderd heen gaan, versterkte het klooster en rustte zich uit tot tegenweer. Onmiddellijk hierop trok de Stadhouder Frederik Schenk van Tautenburg op, en legerde zich vervolgens met veel volk en geschut voor het Oldeklooster. Na eerst ernstig afgeslagen en veel schade bekomen te hebben, kreeg hij het klooster in zijne magt. Van Geelen ontkwam het en vlugtte naar Amsterdam, waar hij zich, onder een anderen naam, voor koopman uitgaf en het plan beraamde om met eenige aanhangers aldaar de stad te overrompelen. Hij vertrok ter bereiking van zijn doel naar Brussel, toonde berouw over zijne dwalingen en verkreeg van de Landvoogdes brieven van vergiffenis, onder voorwaarde, dat hij Munster in handen des Keizers zou leveren. Te Amsterdam onder zijn waren naam teruggekeerd, bragt hij met zekeren Hendrik Goedbeleid zijn ontwerp tot rijpheid, en op den 10den Mei 1535 tot uitvoering. De uitslag van de poging der Herdoopers, om zich van Amsterdam meester te maken, is bekend, en wij zullen het verhaal er van hier niet herhalen. Toen de aanslag mislukt, en Hendrik Goedbeleid met velen der zijnen gesneuveld was, vlugtte van Geelen op den toren van het stadhuis, doch geen hoop hebbende om te ontsnappen, stelde hij zich, om eene wreede straf te ontgaan, aan de kogels der burgers bloot, die van den straat op hem schoten, werd doodelijk getroffen, naar beneden geworpen en afgemaakt. Zijn lijk werd geplaatst boven op de lange galg, aan welke zijne zeven en twintig medgezellen hingen.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitg.) D. III. bl. 34—48; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 17; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 627—629; *de Navorscher*, D. I. bl. 30, D. II. bl. 63.

GEELEN (Christiaan van), de vader, werd in 1755 te Utrecht geboren en ontving het onderwijs van den schilder Jacob Maurer. Hij schilderde goed getroffen portretten, alsmede landschappen, en gaf onderwijs in het teekenen; ook dreef hij eenige kunsthandel. Hij is omstreeks 1826 overleden. Zijn zoon volgt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEELEN (Christiaan van), de zoon van den voorgaande, werd in 1794 geboren en genoot het eerste onderwijs in de kunst van zijnen vader, wien hij in waren kunstzin verre vooruit was. Hij vervolgde zijne studie aan de Academie en vooral bij het genootschap: *Kunstliefde*, te Utrecht. Er zijn van hem eene menigte teekeningen vervaardigd met rood- en zwart krijt, die zeer bevallig zijn en waarin veel geest heerscht. Hij is in 1825 of 1826 overleden.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEELHOED (Diederik), eigenlijk Diderik Otto genaamd, werd te Schiedam den 6den Augustus 1772 geboren. Ofschoon reeds als jongeling veel lust voor de teeken- en schilderkunst aan den dag leggende, haalde hem evenwel zijn leermeester M. Bazendijk over, zich aan het onderwijs toe te weiden. Van hem ontving Geelhoed daartoe de eerste opleiding, werd in 1790 ondermeester op de Armenschool zijner geboorteplaats en in 1792 in de Klundert. In 1793 zag hij zich als hoofdonderwijzer te Gouda in het Aalmoezeniershuis aangesteld en hij opende in 1796 eene gewone Nederduitsche school aldaar. Hij maakte zich door het vormen van een aantal jonge lieden tot kundige mannen zoo zeer verdienstelijk, dat het toenmalig staatsbestuur hem met een boekgeschenk vereerde, en de regering van Gouda hem, ten blijke harer tevredenheid, eene fraaije secretaire aanbood. Hij behaalde in 1807 de hoogste onderwijzers rang, de eerste als zoodanig uitgereikt.

Toen in 1820 te Dordrecht eene departementale school was opgerigt, werd Geelhoed geroepen dezelve te aanvaarden. Gedurende de twintig jaren dat hij aldaar arbeidde heeft hij niet alleen een groot getal kundige leerlingen, maar ook een aantal bekwame onderwijzers gevormd, waardoor hij zich jegens het onderwijs hoogst verdienstelijk gemaakt heeft.

In 1840 werd genoemde school, die jaren lang een model voor anderen was, opgeheven, dewijl men het doel, hervor-

ming van het onderwijs te dier stede, meende bereikt te hebben; en de man, die gedurende bijna een halve eeuw zijne krachten had veil gehad voor de zaak van het onderwijs, werd met een onbeduidend pensioen, nog met moeite verkregen, ontslagen. Hij leefde vervolgens in werkzame rust te Berlicum, te 's Hertogenbosch en te Haarlem, in welke laatste plaats hij den 6den Februarij 1859 overleed.

Behalve eenige vertalingen zijn door Geelhoed de volgende werken in het licht gegeven:

Leesboek voor de hoogste klasse, strekkende om het geleerde op de school te behouden, Amst. 1807. 8°.

Aanleiding tot de kennis van de aarde, der menschen en der natuur, Amst. 1810. 8°.

Onderwijs in de behandeling der aardglobe, Leid. 1818. 8°; herdrukt ald. 1826. 8°.

Onderwijs in de behandeling der hemelglobe, Dordr. 1826. 8°.

Aardrijkskundige lessen, bevattende Wis en Natuurkundige Aardrijkskunde, Dordr. 1820. 8°.

Handboek dienende ter beantwoording der daarbij behoorende vragen, ter herinnering van het geleerde op de hoogste klasse van bijzondere, of zoogenaamde burgerscholen in Nederland, Dordr. 1838. 8°.

Voorts zijn door hem, naamloos, in de *Bijdragen voor het onderwijs* geplaatst: *Brieven over onderwijs*, en in de *Vaderlandsche letteroefeningen* voor 1837 eene *verhandeling over de letter ij in onze taal*. Toen in 1840 de Grootvorst van Rusland de stad Dordrecht doortrok, werd aan dezen door Geelhoed aangeboden een fraai bewerkt album, waarin door hem, met opoffering van tijd en moeite, geschreven was het letterschrift van de voornaamste volken des aardbodems, van de vroegste tijden af aan. Voor dit zeldzaam geschenk, dat zich thans nog in Rusland moet bevinden, werd hem niet eens den verschuldigden dank toegebragt.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

GEELKERKE (Jacobus), zoon van Philippus Geelkerke, predikant te Haarlem, werd in 1685 predikant te Streefkerk, vertrok van daar in 1691 naar Haarlem, waar hij in 1736 emeritus werd en den 7den October van dat jaar overleed. Hij schreef:

Zakelijke verklaring van Paulus Brieven aan de Galaten, Ephesen, Colossensen, Timotheum en aan de Hebreën, als ook een schets van den Brief Jacobus, Haarl. 1748. 4°.

Zie Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 29; *Boekz. der gel. Wereld*, 1736. b. bl. 112, 493; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV.

GEELVINCK (Jan Corneliszoon) behoorde tot een geslacht dat te Amsterdam in groot aanzien stond en vele kundige regenten aan die stad heeft opgeleverd; hij was in 1612 Commissaris, in 1624 Raad en Schepen, en in 1626 Burgemeester van Amsterdam. In het geschil van die stad met de Algemeene Staten, over het verpachten van een vierde gedeelte van 's lands middelen te water, ten jare 1638, nam hij een belangrijk deel, en was later in meer dan eene aanzienlijke commissie, ook als gemagtigde te velde in het leger van Frederik Hendrik, werkzaam. In 1650 werd hij als Oud-Burgemeester met Henrik Dirkszoon Spiegel gemagtigd, om Prins Willem II namens de stad te verzoeken van zijn voorgenomen bezoek af te zien, en hem later den toegang te weigeren. Meerdere bijzonderheden zijn er van hem niet bekend.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitgav.) D. V. bl. 30, 83, 86; Dezelfde, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 76; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 66.

GEELVINCK (Cornelis), zoon van Jan Geelvinck en Agatha van Oudshoorn, was reeds in 1646 in het bestuur van stadszaken, en steeg, na verschillende ambten waargenomen te hebben, in 1673, tot het Burgemeesterlijk gezag op. In het vorige jaar, nog Raad zijnde, en tevens Kolonel der schutterij, was hij door den Raad gemagtigd om de schutters in den wapenhandel te oefenen, en hij beschermde den Burgemeester Andries de Graaf, toen deze door het graauw in 1672 werd bedreigd en aangevallen. Hij wordt mede geteld onder degenen die, na de vernietiging van het Eeuwig Edict, zich genegen zouden getoond hebben om Willem III tot de graaflijkheid te verheffen, ofschoon de geschiedschrijver Wagenaar zulks niet voor waarheid durfde verzekerde. Hij was in 1683 een der benoemden, om den voorslag van den Stadhouder tot het werven der zestien duizend man te onderzoeken. Bij de hoogloopende geschillen hierover, schijnt hij zich tegen den Prins van Oranje verzet te hebben, doch zijn vertrouwen behouden te hebben, daar hem, in 1688, diens geheime oogmerken jegens Engeland werden toevertrouwd. Kort hierna overleed hij in 1689. Hij was Heer van Castricum en gehuwd, eerst met Elisabeth Velckers, daarna aan Margaretha Bikker van Swieten.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitg.) D. V. bl. 334, 349, 352; D. VI. bl. 66, 115, 143; Dezelfde, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 198, D. XV. bl. 425; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 362.

GEELVINCK (Lieve), geboren den 28sten November 1676, was de zoon van Mr. Jan Geelvinck, Heer van Castricum en Backum, en van Anna van Loon. Sedert het jaar 1701 vervulde hij te Amsterdam verschillende betrekkingen, en werd in 1720 en vervolgens meermalen met de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed. Hij was bovendien in 1712 gecommitteerde Raad van de Staten van Holland en West-Friesland, en in 1716 Bewindhebber der O. I. Compagnie ter Kamer Amsterdam. In 1734 werd hij gecommitteerd om van wege de Staten van Holland den Prins van Oranje en Princes Anna van Engeland, vóór het sluiten van hun huwelijk, te begroeten. Hij overleed den 22sten Augustus 1743, en was Heer van Castricum, Backum, Mijnden, de Loosdrechten en Stabroek, en werd in 1728 van wege Amsterdam verleid met de heerlijkheid van Leymuiden en Vriezekoop. Hij was tweemaal gehuwd; eerst met Agatha Theodora van Bambeek, daarna met Anna de Haze, weduwe van Mr. Gilles Graafland. Er bestaat van hem een portret, door J. Houbraken gegraveerd, met dit onderschrift van P. Langendijk:

Dit 's Geelvincks Beeldtenis, uit Burgervad'ren bloed,
Tot heil van 't land, de kerk, en Gijsbrecht's stadt gevoed;
Zo rijp van raad als trouw, en waaksaam voor de wetten,
Die Hollands vrije Maagd op haren zetel zetten.
De rijkdom, macht en eer van 't scheeprijk Amsterdam,
Groeijde aan, sinds 't bondelrecht vertrouwd wierd aan zijn stam.
De kunst mag ons 't gelaad des Burgemeesters geven:
Zijn Burgerliefde staat in 's Burgers hart geschreven.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitg.) D. VI. bl. 286, 296; uit medegedeelde berigten aangevuld; Muller, *Cat. van Portrett.*

GEELVINCK (Nicolaas), geboren te Amsterdam den 11den October 1706 of 1709, was de zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Agatha Theodora van Bambeek. Hij was Heer van Castricum, Backum en Stabroek, werd in 1722 Secretaris van zijne geboorteplaats, in 1735 Schepen, in 1736 Ontvanger der gemeene middelen, in 1744 Raad, in 1747 Burgemeester en in 1748 Raad ter Admiraliteit. Hij overleed te Amsterdam den 15den Junij 1764 en was driemaal gehuwd; eerst met Johanna Jacoba Graafland, vervolgens met Hester Elisabeth Hooft, wed. van Willem Meulenaer, eindelijk met Maria Margaretha Corver, Vrouw van Velsen, wed. van Jan Hooft. Nicolaas Geelvinck heeft zich in het jaar 1747 als een voorzigtig en moedig regent doen kennen, bij het oproer dat te Amsterdam als toen plaats had. Op het berigt dat het graauw de Burgemeesters Kamer overweldigd had, begaf hij zich derwaarts om orde te stellen, doch te vergeefs. Beter gevolg had zijne ernstige bestraffing van eenige der voorstanders van het beruchte verzoekschrift van Daniël Raap in 1748. Bij de verandering der regering werd hij evenwel ontslagen, doch mogt zich tot aan zijnen dood in de genegenheid der burgerij verheugen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 140, 142; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 363, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GEEN (Joseph Jacobus Baron van), zoon van Arnoldus van Geen en van Jodoca Lietz, werd geboren te Gent den 1sten September 1776. Hij trad in 1789, als kadet bij de jagers van Du Monceau, in dienst van de Staten van Brabant, en begaf zich, na het mislukken der Brabantsche omwenteling, naar Frankrijk, waar hij in 1791 als vrijwilliger bij de Belgische jagers dienst nam. In 1792 tot tweede Luitenant bevorderd, woonde hij, onder de Generaals Dumouriez en Pichegru de veldtogten in Vlaanderen en in Holland bij, en nam in 1793, als eerste Luitenant, deel aan het treffen bij Valenciennes, waar hij door een kogel aan de regterhand gekwetst werd. In 1794 strijdende bij Doornik, kreeg hij een sabelhouw over het hoofd en werd in dat jaar te Waalwijk zwaar aan de knie gewond. Hij ging in 1795 als eerste Luitenant der zevende halve brigade in Hollandsche dienst over, en onderscheidde zich in 1796 gedurende den veldtogt in Duitschland, onder Du Monceau. In het volgende jaar tot Kapitein bevorderd, woonde hij in dien rang, in 1799, den veldtogt in Noord-Holland, tegen het Engelsch Russisch leger, bij, en ontving bij Schoorl eene kneuzing aan de regterdij.

Bij de veldtogten in Duitschland, in 1805 en 1806, was van Geen tegenwoordig als Kommandant van het 2de regiment jagers, waarover Chassé het bevel voerde als Kolonel. In 1807 tot Luitenant Kolonel bij dat zelfde regiment bevorderd, werd hij als zoodanig in dat jaar overgeplaatst bij de garde van den toenmaligen Koning van Holland, Lodewijk Napoleon, die hem tot loon zijner dapperheid de ridderorde der Unie schonk. In 1809 tot Kolonel van het 8ste regiment van linie aangesteld, woonde hij daarmede in dat jaar den veldtogt in Zeeland bij. Na de inlijving van ons land trad hij in Fransche dienst, vertrok in 1811 naar Spanje, verkreeg daar het kommando over de 3de brigade der reserve divisie bij het leger van Portugal, en overlaadde zich bij verschillende gelegenheden zoodanig met roem, dat hij eerst de orde van het legioen van eer verkreeg, daarna tot officier van die orde benoemd werd. Na de herstelling van ons land nam hij zijn ontslag uit Fransche dienst, en zag zich in 1814 door den Souvereinen Vorst tot Kolonel en Opperbevelhebber aangesteld over de bataillons infanterie die te Leuven moesten georganiseerd worden.

Den 21sten April 1815 tot Generaal Majoor bevorderd, maakte hij deel uit van het reserve korps in Brussel, en werd na afloop van den slag bij Waterloo benoemd tot Opperkommandant van de vesting Namen, in welke betrekking hij met vele moeijelijkheden te kampen had, doch die hij door zijn beleid allen te boven kwam, waarvoor hem de Militaire Willemsorde 3de klasse in 1816 te beurt viel. Hij werd in 1818 tot Provincialen Kommandant van Utrecht benoemd en in 1819 overgeplaatst bij het leger in Oost-Indië. In 1820 trok hij met zijn zoon Mattheus, destijds 2de Luitenant bij de rijdende artillerie, derwaarts, kwam er den 7den Augustus van dat jaar aan en werd, bij besluit van den Gouverneur Generaal, tot Kommandant der infanterie en kavallerie aangesteld. In 1824 en 1825 was hij opperbevelhebber van de groote expeditie van Makassar, en vertrok naar het eiland Celébes, waar hij zijnen verworven roem als een kundig, ervaren en dapper krijgsman staande hield en vermeerderde, door de bemagtiging van Boni en Soepa in Junij van laatstgenoemd jaar. Naauwelijks in het laatst van Augustus op Java teruggekeerd, ontving hij berigt van den aldaar uitgebroken oorlog, en reeds den 15den September sloeg hij den vijand bij Damak geheel op de vlugt. Gedurende den geheelen krijg met Diepo Negoro nam hij deel aan de talrijke gevechten en schermutselingen, en was op den 28sten Julij 1826 bijna het slagtoffer van zijnen moed geworden, daar hij aan de rivier Progo met een handvol volks door een groot aantal Javanen omringd werd, doch zijn behoud alleen aan zijne onversaagdheid te danken had, door zich door deze honderdmaal sterker magt heen te slaan.

In 1826 tot Luitenant Generaal bevorderd, kreeg hij tevens last naar het vaderland weder te keeren. Daar door het nog niet geëindigd zijn van den oorlog zijn vertrek door het Indisch Gouvernement nog niet raadzaam geoordeeld werd, kon hij eerst in 1828 Indië verlaten, en alzoo eerst in November van dat jaar in Nederland terugkeeren. Hij werd den 26sten Februarij 1829 tot Kommandant van het 6de groote militaire kommando, en, tot erkenning van zijne diensten, tot Kommandeur der militaire Willemsorde benoemd, waarna hij zich met der woon te Namen vestigde.

Bij het uitbarsten der onlusten te Brussel, in 1830, stelde van Geen de stad Namen dadelijk in staat van beleg, en hield, door krachtdadige maatregelen, de onrustige bevolking in bedwang, doch was eindelijk genoodzaakt de stad en het kasteel te verlaten. In het begin van October kwam hij met de hem trouw gebleven soldaten te 's Gravenhage, waarop hij naar Antwerpen gezonden werd, om de scheiding der Belgische krijgslieden van de Hollandsche te bewerkstelligen, en daarna benoemd werd tot Opperbevelhebber van het leger te velde. Hij gaf dat opperbevel in Maart 1831 aan Prins Frederik over, nam het bevel op zich over de 1ste divisie infanterie en zag zich tevens, tot vergelding van de door hem bewezen diensten, met den titel van Baron in den adelstand verheven en tot Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. In 1840 werdt hij door den Koning gekozen tot Adjudant in buitengewone dienst, in 1841 op verzoek gepensioneerd, en in 1845 met den rang van Generaal der infanterie vereerd. Hij leefde vervolgens op zijn buitenverblijf *Veldzigt* te Rijswijk, en overleed aldaar den 10den November 1846. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd met Antoinetta van Meteren, waarbij hij een zoon verwekte, de reeds genoemde Generaal Majoor Mattheus Baron van Geen, thans Kommandant eener brigade infanterie en buitengewoon adjudant van Z. M. den Koning.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. bl. 558, 562, 627, 628, 631, 632, 650, 653, 656, 657, 667; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land.* D. III. bl. 177, 178, 193, 201, 378, 567, 569, 573, 574, 645—649, 667, 679, 690, Bijl. bl. 5; van der Aa, *Nieuwe herinner.* bl. 3—26; Teenstra, *Bekn. beschrijv. van de Ned. Overz. Bezitt.* bl. 294, 363, 473, 826, 833; *Onze Tijd*, D. I. bl. 317, 319, 320; *Algem. Handelsblad*, *Bijbl. tot de Zondags editie van* 30 *Nov.* 1846 No. 46; Muller, *Cat. van Portrett.*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

GEER (Lodewijk de), afkomstig uit een oud adelijk geslacht in Brabant, werd den 17den November 1587 te Luik geboren. Zijne ouders de hervormde godsdienstleer omhelsd hebbende, schonken hun zoon eene voortreffelijke opvoeding, waaraan deze, met eenen uitmuntenden aanleg begaafd, op eene voortreffelijke wijze beantwoordde. Voor den handel bestemd, breidde hij zijne reeds verkregene kundigheden uit, door zich buitensland te begeven en zich te Rochelles eenige jaren te oefenen. In 1611 in het vaderland teruggekeerd, rigtte hij te Dordrecht een handelshuis van wapenen op, aan welken handel hij zich, van den beginne, bijzonder wijdde, en wel met zoo goed gevolg, dat de Staten-Generaal, in 1615, hem, als hunnen Commissaris, den last konden opdragen om, ten behoeve der admiraliteiten hier te lande, uit Zweden, eene aanzienlijke hoeveelheid geschut te ontbieden. Hij verplaatste in laatstgenoemd jaar zijnen handel naar Amsterdam, en hield er, gedurende bijkans veertig jaren, zijn hoofdverblijf, het bekende huis met de Hoofden in die stad bewonende, dat, door hem, in 1622, voltooid, zijn aandenken, met zijn in marmer uitgehouwen wapen, tot op onze dagen, onveranderd blijft bewaren.

Beslissend was de invloed dien Lodewijk de Geer in de eerste helft der zeventiende eeuw, gedurende den dertigjarigen oorlog, uitoefende op onze handelsbetrekkingen in het Noorden, waardoor hij zich niet alleen bij ons, maar ook voornamelijk bij Zweden verdienstelijk heeft gemaakt, en waardoor zijn naam in dat rijk nog in gezegend aandenken gehouden wordt. Het is onze taak niet in het breede uit te wijden over hetgeen de Geer als zoodanig verrigt heeft. Hen die daarvan meer willen weten verwijzen wij naar het uitmuntende levensvere haal, dat door een van 's mans nazaten, in drie verschillenduitgaven, gegeven is, waaraan wij hier de voornaamste bijzonderheden ontleenen, en dat wij aan den voet van dit artikel zullen aanhalen. Genoeg zij alzoo hier deze korte herinnering. Zijne eerste aanraking met Zweden was het gevolg van zijne deelneming aan eene leening door de Staten met den Zweedschen vorst Gustaaf Adolf gesloten. In 1619 werd door hem de ijzersmelterij van Finspong gepacht, uitgebreid en verbeterd, en alzoo deze inrigting tot groot nut van Zweden tot zulk eene trap van aanzien en bloei bragt, dat ze weldra met anderen kon wedijveren. Hij bleef intusschen zijnen handel te Amsterdam uitbreiden, sloot in 1626 eene overeenkomst met het Zweedsche Gouvernement, waarbij het bestuur van de factorijen der door Gustaaf Adolf opgerigte kopermaatschappij aan hem overging, bevorderde de betere bereiding van het koper, deed aanzienlijke voorschotten aan het Zweedsche rijk, rustte op eigen kosten, met goedvinden der Staten, in de Hollandsche havens eene hulpvloot uit, welke in 1644 in den strijd tegen Denemarken de oorlogskans ten voordeele van Zweden deed overslaan. Daardoor, en door nog zoo veel meer dat hier in korte trekken niet kan vermeld worden, verwerf hij zich niet alleen den dank der Zweedsche regering, maar deze verlangde ook dat de man, waaraan het land zooveel verpligt was, zich in het rijk zou nederzetten. Daartoe verleende men de Geer in 1627 reeds een naturalisatie brief, en vernieuwde later het aanzoek, hetwelk evenwel door hem werd afgeslagen. Hij reisde echter van toen af meermalen naar Zweden, hield zijn verblijf meestal te Norkoping, waar hij een ruim woonhuis had gebouwd, of, zeldzamer, te Stockholm, waar hij mede eene eigene woning bezat. Vereerd met het volle vertrouwen van den Zweedschen vorst, die hem in belangrijke zaken raadpleegde, bleef hij ook na des Konings dood hetzelfde vertrouwen bij de Rijksraden en bij de voogden van Gustaaf Adolf's dochter bezitten. En geen wonder; Zweden had aan hem een nieuw aanzien te danken, daar door zijnen onvermoeiden ijver en door het welslagen zijner groote ondernemingen overal door het land voorspoed en welvaart in duizende huisgezinnen bloeiden. Niets van aanbelang kwam er in handelszaken zonder de Geer tot stand, en wél verdiend was alzoo de opneming in de ridderschap

des Zweedschen rijks, die hem in 1641 te beurt viel. In 1648 van Amsterdam naar Zweden gereisd zijnde, ontdeed hij zich, ten behoeve zijner kinderen, van zijne uitgebreide Zweedsche goederen, ten einde zijne laatste levensjaren in rust in Holland te kunnen slijten. Zijne tegenwoordigheid in Zweden werd in 1651 wederom vereischt, en hij bragt er nogmaals eenigen tijd door. Doch toen hij in het volgende jaar andermaal zich derwaarts wilde begeven, hield eene krankheid hem terug, en rukte hem den 19den Junij 1652 te Amsterdam uit het leven, eenen naam nalatende die bij velen in zegening is gebleven.

Niet alleen om hetgeen hij voor de grootheid van Zweden gedaan heeft, maar ook om andere redenen verdient zijn naam aan de vergetelheid ontrukt te worden. Met tijdelijke goederen ruim bedeeld, was hij een krachtig verzorger der armen en een steun der instellingen van weldadigheid. Tonnen gouds werden gedurende zijn leven tot werken van liefdadigheid aangewend, en ook tot ondersteuning van de godsdienst en hare leeraars had hij onbekrompen zijne schatten veil. Het onderwijs in Zweden had insgelijks veel aan hem te danken. De bijbel deed hij op zijne kosten in een der Slavonische taaltakken overzetten en drukken. Talrijke geleerden in Holland en elders genoten in ruimen mate zijne milde ondersteuning, wanneer zij die in het belang der wetenschap noodig hadden. In één woord, overal waar hij kon bevorderde hij bloei en welvaart, en was hij in den volsten zin des woords een zegen voor zijne tijdgenooten, terwijl de zaden door hem gestrooid nog in volgende eeuwen vruchten gaven.

De Geer was in 1612 te Dordrecht gehuwd met Adriana Gérard. Zij overleed in 1634, na hem veertien kinderen te hebben geschonken. Het ouderlijke graf te Dordrecht bewaart hun stoffelijk overschot. Zijne afbeelding ziet het licht. In 1829 hield de Secretaris der Zweedsche Akademie, Franzén eene lofrede op hem, die in het dertiende deel der werken van die Hoogeschool is opgenomen, waarbij tevens de medaille is afgebeeld, die toen ook ter eere van de Geer geslagen is.

De oudste zoon van de Geer, Laurens genaamd, was erfgenaam en bewoner van het huis met de Hoofden te Amsterdam. Aan hem was door zijn vader de verpligting opgelegd om gedurende veertig jaren eene som van duizend gulden 's jaars, ten behoeve van leeraars en leerlingen der Waalsche gemeenten, uit te keeren. Diens afbeelding ziet mede het licht. Een tweede zoon, ons niet bij name bekend, vestigde zich mede te Amsterdam; eene dochter was gehuwd met Tobias Andreae, Hoogleeraar in de geschiedenis en Grieksche taal te Groningen. Twee andere zonen, de een mede nakomelingen hebbende, waaruit de tegenwoordige Finsche tak gesproten is, hielden hun verblijf in Zweden. Een vijfde broeder, Lodewijk geheeten, was heer van Finspong in Zweden, en van Rijnhuizen in Holland, en bewoonde beurtelings beide landen. Ook hij leverde gedurende den tweeden Engelschen oorlog aanzienlijke leveringen van ge schut aan de Hollandsche admiraliteiten. Hij was met eene Hollandsche vrouw getrouwd, en zijn oudste zoon, mede in Holland gehuwd, is de stamvader geweest zoo wel der takken van Finspong en van Leufsta, in Zweden aanwezig, als van den in Holland nog overgebleven tak waaruit de hier volgenden gesproten zijn. Een zoon van laatstgenoemde de Geer, Karel genaamd, te Stockholm in 1720 geboren, hier opgevoed en onderwezen was de bekende schrijver van de *Memoires pour servir à l' histoire des insectes* (Stockholm 1752—1778. 7 deelen in 4°. met platen). Hij was te Zweden mede in aanzienlijke betrekkingen geplaatst, en overleed in 1778. Een zijner zonen was gezant van Zweden bij de Staten Generaal, en een zijner kleinzonen, de Graaf Karel Geer van Leufsta, Land-maarschalk en Voorzitter der twee Zweedsche rijksdagen van 1823 en 1828, gelijk de Graaf Robert Willem de Geer van Tervik in Finland dit is geweest van den eersten (en laatsten) onder Rusland, in 1819, gehouden Finschen rijksdag. Dat in de Noordsche leden des geslachts het Hollandsche gevoel levendig bleef, bleek bij de inschrijving voor het standbeeld van Prins Willem I, te 's Gravenhage, uit de milde bijdrage daartoe van den Graaf Karel de Geer van Leufsta.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. 555, D. II. St. II. bl. 50; *Biograph. Univers.* T. VIII. p. 182, 183; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. II. Aant. bl. 293, D. VII. bl. 200, 201; J. L. W. de Geer van Jutfaas, Lodewijk de Geer *van Finspong en Leufsta;* (1587—1652) *eene bijdrage tot de Handelsgeschieden. van Amsterd. in de zevent. eeuw*, (eerste uitgave 's Hage en Amst. 1834. 8°. tweede, met een Naschrift en portret verrijkt, 's Hage 1841. 8°, derde met portret, Utrecht 1852. gr. 4°.; Muller, *Cat. van Portret.*

GEER (Barthold Reinier Baron de), gesproten uit het geslacht van den voorgaande, werd te Utrecht den 22sten Mei 1791 geboren, studeerde aldaar in de godgeleerdheid, en, na in 1815 als eerste Luitenant bij de kompagnie vrijwillige jagers van de Utrechtsche Hoogeschool, deelgenomen te hebben aan den strijd voor vrijheid en vaderland, werd hij er op den 22sten Maart 1816 tot Doctor in de godgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen van zijne dissertatie *de Bileamo, ejus historia et vaticiniis*, (Ultr. 1816, 8o.)

Reeds in 1817 werd hij predikant te Lienden, in Gelderland, in 1822 te Vreeland, en zag zich in 1825 tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid te Franeker beroepen, welke betrekking hij met roem waarnam tot 1837, toen hij, uit hoofde eener steeds toenemende oogziekte, genoodzaakt was zijn ontslag te verzoeken. Hij bragt het overige van zijn leven op een buitenverblijf onder Jutfaas door, waar hij den 1sten Mei 1840 overleed.

Zijn dood was een groot verlies voor de wetenschap. De tijd door hem aan gewone bezigheden onttrokken, werd door hem aan de studie der godgeleerdheid toegewijd. Proeven van zijne uitgebreide en veelzijdige kennis gaf hij in twee door het Haagsche Genootschap bekroonde verhandelingen. De eerste, die in 1826 met zilver bekroond werd, handelde *over de geloofs- en zedeleer in de brieven van Paulus aan de Corinthiërs;* de andere in 1831 met goud bekroond, *over het zedelijk karakter der hervormers in de XVI eeuw en den invloed welken derzelver zedelijke grondbeginselen op hetgeen zij ondernomen en verrigt hebben, heeft uitgewerkt.* Beiden zijn in de *Verhandelingen* van genoemd Genootschap opgenomen. Een antwoord op de prijsvraag *over het wel en vruchtbaar lezen des Bijbels*, uitgeschreven door een gezelschap Bijbelvrienden, werd door de beoordeelaars eene eerste plaats onder de beste verhandelingen over dat onderwerp aangewezen. Hieraan hebben wij te danken zijne met G. B. Reddingius uitgegevene:

Handleiding tot het wel en vruchtbaar lezen van den Bijbel, 2de druk, Delft 1824, 8°. Nieuwe uitgave Amst. 1849. 8o.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 324, 325, D. II. bl. 298, 299; *Programma van het provinciaal Utr. Genootsch.* 1840. bl. 6; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 273, 297; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 502. D. III. bl. 617.

GEER VAN JUTPHAAS (Jan Lodewijk Willem Baron de), afkomstig uit het zelfde geslacht als de voorgaanden, werd te Utrecht den 14den November 1784 geboren, studeerde er in de regten en in de letteren, en ontving er in 1810 den Doctoralen graad, na het openbaar verdedigen zijner *Diatribe in Politices Platonicae principia.* Gedurende de dagen der Fransche overheersching, verkoos hij het landleven boven het verblijf in de stad, en hield zich voornamelijk met de beoefening der plantenkunde bezig.

Na de herstelling van ons land, in 1813, werd hij geroepen om medelid te zijn der provisionele regering van Utrecht, en zag zich vervolgens tot het vervullen van belangrijke betrekkingen gekozen. Achtereenvolgens werd hij aangesteld, in 1814 tot Secretaris bij de commissie voor het hooger onderwijs, in 1815 tot Commies van Staat bij den Raad van State, en vervolgens tot Secretaris bij het Departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen. De tweede Kamer der Staten Generaal verkoos hem tot haren Griffier, den 14den November 1817, welken post hij vijf en twintig jaren lang getrouw waarnam; hij ging, den 21sten October 1842, als Griffier over bij de eerste Kamer der Staten Generaal, door deze eenparig daartoe gekozen zijnde, en bleef in die betrekking bij voortduring werkzaam na de vernieuwing der Kamer, overeenkomstig de voorschriften der gewijzigde Grondwet van 1848. Hij nam in 1850, ten gevolge van plaats hebbende veranderingen en voorstellen, zijn ontslag, hetwelk hem den 16den December van dat jaar, ofschoon zonder pensioen, eervol en met lof geschonken werd. Hij leefde vervolgens nog zeven jaren in geletterde rust, en overleed te Utrecht den 8den November 1857. Als uitmuntend letterkundige, dichter en plantkundige deed hij zich kennen door de volgende geschriften:

Spicilegium alterum plantarum Belgii confoederati indigenarum, cum epistola ad Adrianum de Beijer, Ultr. 1814. 8o.

Antecedenten, tweede kamer der Staten-Generaal, 1817—1834. 's Hage, 1837. 8°. *Toevoegsels*, 1840, ald. 1840. 8o. *Nieuwe toevoegsels*, 1842. ald. 1842. 8o.

Lodewijk de Geer *van Finspong en Leufsta*, (1587—1652). *Eene bijdrage tot de handelsgeschiedenis van Amsterdam, in de zeventiende eeuw*, Amst. en 's Hage 1834. 8°. 2de uitgave met een Naschrift en portret verrijkt, 's Hage, 1841. 8°. 3de uitgave met portr. Utr. 1852. 4°.

Axel, eene legende uit het Noorden (naar het Zweedsch van Tegnèr, met toevoegsel van andere stukken naar denzelfden dichter), 's Hage, 1834. 8°.

Christus (naar het Zweedsch van Killegrew), 's Hage, 1842. 8°.

Christenzangen, 's Hage, 1842. 8°. herdrukt Utr. 1858. 8°. Op verschillende wijzen werden de verdiensten van de Geer erkend en op prijs gesteld. Verschillende geleerde Genootschappen en Maatschappijen in Noord- en Zuid Nederland schonken hem haar lidmaatschap. De Koning van Zweden schonk hem het kommandeurskruis van de Zweedsche orde der Poolster, waarvan hij door diens vader tot ridder was benoemd in 1823. De Koning der Nederlanden gaf hem de orde van den Nederlandschen Leeuw en later de Luxemburgsche ster. Eindelijk is zijne nagedachtenis als kruidkundige vereeuwigd door eene Oost-Indische plant, naar hem *Geeria serrata* genoemd.

Zie de Jong, *Alph. Naaml. van Ned. Boek.*; *Haarl. Cour.* 6 Nov. 1857; *Algem. Konst- en Letterb.* 1857. bl. 361, 371; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 287, D. II. bl. 133, 1ste *Bijvoegs.* bl. 73; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; *Hand. der Jaarl. Algem. vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden*, 1858, *Levensberigten*, bl. 20—26.

GEER (J. van der) gaf met C. Zillesen uit:

Project tot voorkoominge van IJs-dammen in de rivieren van ons vaderland, (Haarl. 1774) 8°.

Zie Muller, *Cat. van Boek. en kaart. over Nedrl. Waterstaat*, bl. 15.

GEERARTS (Balthasar). Zie GERARDS (Balthasar).

GEERDINX (J.), geneesheer, vervaardigde een vers op de *Gedichten* van D. Kamphuyzen, Amst. 1680.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- Letterb.* 1848. D. I. bl. 103.

GEERLACH I en II. Zie GERLACH I en II.

GEERMAN (Christiaan). Zie over diens dapper gedrag het artikel van Hendrik Rietvelt.

GEERODE (Brunen van) was graveur der vorstelijke munt onder Graaf Willem VI, en Waardijn onder de regering van Jacoba van Beijeren.

Zie van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* enz. bl. 312, 324.

GEERT GROOTE. Zie GROOTE (Gerard).

GEERTGEN VAN ST. JANS. Zie HAARLEM (Geraart van).

GEERTRUID, was eene dochter van Pepijn van Landen, den eersten Staatsminister onder den Frankischen Koning Dagobert, en van Ita, dochter van den Markgraaf Arnold. Na het overlijden van haren vader, in 640, niet gezind zijnde zich in het huwelijk te begeven, onttrok zij zich aan de wereld en stichtte met hare moeder een klooster te Nivelles in Brabant, hetwelk eerst door hare moeder, daarna door haar zelve, als abdis, bestuurd werd. Door haar meent men dat in het land van Strijen, ter plaatse waar nu omtrent Geertruidenberg staat, eene kapel gesticht is, waardoor zij welligt als den grondslag dezer stad gelegd te hebben kan beschouwd worden. Ook te Bergen op Zoom heeft zij eene kapel gesticht. Ter plaatse alwaar thans bij elken vloed het water van de Ooster-Schelde stroomt, in de nabijheid van het geretrancheerd kamp *Kijk in de Pot*, bestond sedert eeuwen het zoogenaamde *Geertruida's fonteintje*, hetwelk het uitmuntendste bronwater opleverde en in 1631 op last van Prins Frederik Hendrik van harde steen weder is opgebouwd. In 1837 is men begonnen gemeld fonteintje te doen ontgraven en onderzoeken, en men was toen zoo ver gevorderd dat het muurwerk daarvan zigtbaar was. Geertruid overleed in het klooster te Nivelles den 17den Maart 664; zij werd op de gebruikelijke wijze gekanoniseerd, als eene schutsvrouw van Nivelles aangenomen en hare gedachtenis in de Roomsch Katholieke Kerk als van eene Heilige, op haren sterfdag, gevierd. Volgens de legende was door haar de St. Geerten minne dronk ingesteld. Haar leven is beschreven door Rebreviette *sieur des Escoevres*, onder den titel van: *l'Image de la noblesse de Sainte Gertrude et de ses parens*, Paris 1612. 8°. en door Josephus Geldolphus a Ryckel, Abt van St. Geertrui te Leuven, onder den titel van: *Historia S. Geertrudis*, etc. Brux. 1632. 4°. ibid. 1637. 4°.

Zie van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. I. bl. 277, 278; van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 9, 10; van Nuyssenburg, *Beschrijv. van Geertruidenb.* bl. 168, 169; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 345; van Wijn, *Nalezing.* D. I. bl. 146, 147; *de Navorscher*, D. III. *Bijblad*, bl. XVII, XVIII; *Kron. van het Hist. Gen.* D. II. bl. 317—332; *Algem. Handelsbl.* 8 Junij 1857.

GEERTRUID VAN SAKSEN, was de dochter van Hertog Herman van Saksen, en de gemalin van Graaf Floris I. Na het sneuvelen van dezen vorst, in 1061, volgde zijn zoon Dirk V, onder de voogdij van zijne moeder, hem op. Gedurende haar voogdijschap werd zij door Robert de Fries verontrust en uit staatkunde genoodzaakt met dezen in 1063 een huwelijk aan te gaan, hetwelk te Oudenaarde voltrokken werd. Zij vond in hem een krachtig beschermer van hare en haars zoon regten, tegen de aanmatigingen van de Utrechtsche Bisschoppen. Na eene rust van zeven jaren, was hij genoodzaakt te bukken voor de magt van Godfried *met den Bult* en met zijne vrouw en kinderen de vlugt naar Vlaanderen te nemen. Zij overleed in het jaar 1075 te Veurne, latende uit haar tweede huwelijk na vier zonen en ééne dochter, welke laatste huwde met Filips, Koning van Frankrijk.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 85; van Loon, *Aloude Holl. Hist.* bl. 309, 311, 313, 338; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 170, 177, 181; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. II. bl. 224, 225, 240, 241; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 73—76; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 20, dit *Woordenb.* D. IV. bl. 188, 189.

GEERTS (Peter) *stadts pander en goltsmit* te Groningen, is de schrijver van een onuitgegeven werk, rakende het gehalte, het gewigt, en de waarde van goud en zilver enz. waarvan hij het handschrift, in December 1639, aan den Raad der stad opdroeg.

Zie H. O. Feith, Jr., *de gildis Gron.* p. 264; *Gron. Volks-Alm.* 1844, bl. 99.

GEERTSEMA (Joannes) was, in 1748, Burgemeester van de stad Groningen, en zijn huis werd op den 17den Maart van dat jaar, en zijne buitenplaats vier dagen later, geplunderd, waartoe aanleiding gegeven was door de geruchten dat in Friesland de pachten waren afgeschaft. Het oproer werd aan den gang gebragt door eenige schippersgasten, die, gedurende eenige dagen met een boot op wielen gezet, zich de stad lieten doorrijden, schietende en blazende het *Wilhelmus van Nassouwen*.

Onder dit bedrijf vroegen zij ook aan de huizen een drinkpenning, doch waren aan het huis van den Burgemeester niet naar hun zin ontvangen. Kort hierop had de plundering plaats. De rijtuigen werden uit den stal gehaald en in het water geworpen, terwijl Mevrouw Geertsema, die veel moed aan den dag legde, de kleederen en sieraden van het lijf gerukt waren. Met groote moeite werd het oproer gestild, en eenige der belhamels gestraft. De Burgemeesters en de Raad der stad lieten intusschen Geertsema aanzeggen, dat hij, bij voorraad, uit alle raadsvergaderingen en uit het regeringsgestoelte ter kerke zou blijven, terwijl tevens drie Heeren, de stads fiskaal en twee regtsgeleerden, werden gelast, nader onderzoek te doen nopens zijn gedrag, waartegen van alle kanten beschuldigingen van knevelarij waren opgekomen. Ten gevolge van een en ander was hem eerst burgerlijk huis-arrest aangezegd en daarna dag gesteld, waarop hij zich in persoon zou hebben te verantwoorden, houdende zich toen buiten Groningen op. Geertsema had zich bij Burgemeesteren en Raad schriftelijk beklaagd over deze handelwijze, en, geen antwoord ontvangende, zich tot den Prins gewend. Niet eerst dan in 1753 werd hij door het Provinciaal Hof in Stad en Lande van alle schuld vrijgesproken en in zijne eer hersteld.

Zie *Stukken en Bescheiden, raakende Proceduren tegen den Heere en Mr.* Johan Geertsema, Gron. 1753; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 203; *Onmiddelijk verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 112—114; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 96—99.

GEEST (Willem) schreef:

Aldegonda en Barsime, of dubbelde ontschakingh, droef blyeyndent spel, Amst. 1663. 8.

De Vorstelijke Herderinne, of de twee gelijke Princessen.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GEEST (Gillis Simonsz. de), welligt uit Antwerpen afkomstig, verhuisde in 1604 van Deventer naar Utrecht en wordt in de stads rekeningen van Utrecht een glasschrijver genoemd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEEST (Wibrand of Wybrandus de), *de Oude*, was waarschijnlijk een broeder van den voorgaande, omdat hij zich mede *Simonsz.* noemt. Volgens sommige schrijvers was hij een Fries van geboorte. Meer waarschijnlijk, volgens anderen, een Antwerpenaar, die omstreeks 1591 of iets vroeger geboren werd, in Friesland huwde, zich er eenen geruimen tijd ophield, doch later weder naar Antwerpen keerde, waar hij in 1643 overleed. Als portretschilder muntte hij uit. Hij bezat twee zonen, Juliaen en Wybrand, beiden schilders, van wier werken, voor als nog, niets nader bekend is.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEEST (Wybrandus de), zoon van Juliaen de Geest en kleinzoon van den voorgaande, werd waarschijnlijk te Antwerpen geboren, en was welligt eerst een leerling van zijn vader, daarna van Johannes Anthonius de Coxie. Hij woonde het grootste gedeelte van zijn leven te Amsterdam. Van zijne werken als schilder is niets bekend. Als schrijver deed hij zich kennen door:

Het Kabinet der Statuen, ons van d' Aaloudheid nagelaten, welkers makers, navolgers, geboorten, en de plaatsen waar zij staan, vertoond worden, met alle hare afbeeldingen door Jan Lamsvelt *verciert, waarbij gevoegd is een naauwkeurige Leidtsman in Romen, met een generale afbeelding, door* Bisschop *getekent*, Amst. 1702. 8°.

Dit werk wordt verkeerdelijk aan zijn grootvader toegeschreven.

Hij beoefende ook de dichtkunst blijkens:

Herderszang op het Eeuwgetijde, Amst. 1701. 4°.
De Manzieke vrijster, kluchtspel, 1700. 8°.
De wederspannige zoon, kluchtspel, Leeuw. 1702. 8°.
De Triomfeerende Muzijk, kamerspel, Amst. 1698. 8°.
Valentinus, treurspel, Leeuw. 1707. 8°.
Boëtius, Treurspel, Leeuw. 1707. 8°.
Philander en Kaliste, harderspel, Leid. 1716. 8°.
Pronkaltaar der schilderkunst, Leeuw. 1698. 8°.
Juvenalis vijfde Schimpdicht in Nederduitsche vaarzen, Leeuw. 1708. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 97, D. II. bl. 614; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *de vrije Fries*, D. VIII. bl. 86–88.

GEESTDORP (Pieter) wiens zinspreuk was: *Wandelt naar den geest*, maakte zich bekend door een gedicht getiteld: *'s Hertogenbosch overweldight* 1629.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GEESTDORP (Hendrik), welligt een broeder van den voorgaande, leefde mede in de zeventiende eeuw, en vervaardigde verzen, die in *Klioos kraam* te vinden zijn.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GEESTERANUS (Johannes), wiens naam, even als die van de volgenden, wij ook Gesteranus en Geysteranus gespeld vonden, was de zoon van zekeren Evert Geesteranus en van Margaretha van Foreest, en werd den 8sten November 1586 te Alkmaar geboren. Tot de predikdienst opgeleid, aanvaardde hij zijn ambt in 1609 te Vreeland. Ofschoon hij zich niet openlijk aan de zijde der Remonstranten schaarde, zoo helde hij toch over tot hun gevoelen, althans in 1617 gingen vele toen reeds verdrukte Remonstranten van Amsterdam, naar Vreeland om hem te hooren. In dat jaar, en niet zoo als Veeris zegt in 1610, schijnt hij naar Alkmaar beroepen te zijn. Het oproer door sommige Remonstranten in die gemeente, tijdens de zitting der Dordsche Synode, verwekt, werd voor hem de oorzaak van zware beproevingen. Hoewel het hem gemakkelijk viel voor afgevaardigden uit de Staten en de Classis, wier onderzoek veel naar inquisitie geleek, zijne onschuld te bewijzen, zoo werd hij echter den 16den Maart 1619 van zijne bediening ontzet, te gelijk met zijn broeder die volgt. Hoe men hen in verschillende leerstukken examineerde heeft hij zelf beschreven. De Staten van Holland riepen beide broeders naar 's Hage doch bevreesd geworden, dat men hen naar Engeland zou overvoeren, zonden zij schriftelijk eene mannelijke verantwoording in en trokken elders heen. Johannes begaf zich naar Warmond en Rijnsburg, voegde zich bij de Collegianten en leerde van hen het weven, hoewel hij zich zorgvuldig verborgen moest houden. Het blijkt wel dat hij met de stellingen der Rijnsburgers zeer ingenomen en met Jan Jacobsz. van de Codde bevriend was, maar niet dat hij, gelijk de Heer Glasius beweert, ijverig onder hen profeteerde. In zijne meening betreffende het waarnemen van het overheidsambt was hij Doopsgezind, gelijk blijkt uit het twistgesprek dat hij in 1615 te Gouda met Vorstius, Poppius en anderen gehouden heeft. In de vijf artikelen was hij het met de Remonstranten eens; echter hield hij zich buiten alle gemeenschap met hen, hetgeen Uytenbogaert en Episcopius, na zijn overlijden, deden zeggen „dat hij een man was geweest, die de gemeene saeke veel goedts hadt kunnen doen, indien hij, nevens de godtsaligheit des levens, sich in eenige dingen wat rekkelijker hadt getoont, tot onderhoudinge der eenigheit." Sommigen oordeelden ook, dat hij wel zeer geleerd was, maar „wat te seer bleef hangen aan zijn verstand, en te veel werk maakte van zijn eigen oordeel." Men heeft Johannes ook van Socinianisme verdacht, vooral omdat hij in 1620 tot Hoogleeraar te Rastad werd beroepen. Hij sloeg echter dit aanbod af, juist omdat hij zich op verre na niet in alles met de denkwijze der Socinianen vereenigen kon.

Eerlang vertrok hij voor zijne veiligheid naar Oost-Friesland, waar hij te Norden, behalve zijn broeder, ook Camphuysen vond. Ook hier moest hij van handen arbeid leven. Inzonderheid verwierf hij aller achting door zijne vroomheid en christelijke liefde. Treffend betoonde hij de laatste bij eene pest die in 1622 heerschte. Hij zelf werd echter het slagtoffer dezer ziekte. Den 4den October des zelfden jaars bezweek hij in ruim 35 jarigen leeftijd, nalatende zijne gade, Anna Gerrits, en een zoontje Evert, die hem echter spoedig in het graf volgden. „Wij hebben een broeder den Heere opgeoffert" schreef Camphuysen na zijn overlijden, „die niet veracht is geweest dan van sulke, die hem niet gekend hebben, maar die van de geenen, die hem te recht gekent hebben, nooit ten volle heeft kunnen gepreesen worden."

Johannes Geesteranus deed zich ook als dichter kennen door een gedicht voorkomende onder de *stichtelijke rijmen* van Camphuysen. Verder zagen van hem het licht de volgende geschriften:

Predicatie over 't ontset van Alckmaer, gedaen a° 1618, 8 Octob. over Actor: IX. 31. *Mitsgaders t' examen over hem gehouden in 't consistorie a°* 1619, 11 en 12 *Maart.*
Idolelenchus.
(Door Camphuysen in Hollandsche verzen vertaald en geplaatst in het vierde deel der *stichtelijke rijmen*, Dordr. 1677. 12°.)
Verborum seu dictorum distinctio.
De dilectione.
De magistratu.
Consensus Pauli et Jacobi, 1620.

Brandt kent aan hem toe de:

Inleijdinge tot het christelijck lijden, Haarl. 1644. 8°. ald. 1665. 12°, ofschoon Sandius dit werk aan zijn broeder toeschrijft. Ook houdt men Johannes voor den schrijver van:

Waerschouwinghe voor de verdruckte Gemeynten over 't stellen van een Confessie. Begrepen in zeeckere extracten wyt eenighe brieven aen een particulier vrundt enz. z. j. 1620.

Eindelijk zegt Brandt „sijne predikatien over het VIII capittel van den eersten brief tot den Corintheren, handelende van d' eigenschappen der christelijke liefde, en sijne uitleggingen over d' eerste seven versen van het XIII capittel tot den Romainen, die van 't overheidsampt spreeken, sijn nooit te voorschijn gekomen."

Zie Brandt, *Hist der Reform.* D. II. 512, D. III. bl. 358–388, 565, D. IV. bl. 155, 852; Veeris, *Kerk. Reg. van Noord-Holl.* bl. 58; van Rhenen, *Naaml. der Utr. pred.* bl. 144; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 174; Sandii, *Bibl. Anti-Trinit.* p. 113; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* D. II. bl. 136, 137; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 86–92; Tideman, *de Remonstr. broedersch.* bl. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 503; *Biblioth. van Pamfl.* D. I. bl. 220. No. 1755, van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 175.

GEESTERANUS (Petrus), broeder van den voorgaande, werd in 1616 predikant te Egmond op Zee en op den Hoef, en zag zich mede betrokken in de oneenigheden met de Remonstranten te Alkmaar. Gelijktijdig met zijn broeder afgezet, begaf hij zich terstond naar Norden. In de 130ste zitting der Dordsche Synode werd zijne en zijns broeders confessie ter tafel gebragt en nogmaals veroordeeld. Ook hij schijnt meer tot de denkwijze der Collegianten te hebben overgeheld. Zijn verder levenslot en sterfjaar is onbekend. Volgens Sandius scheef hij:

Inleydinge tot het christelijck lijden, Haarl. 1644. 8°. ald. 1665. 12°, ofschoon door anderen dit werk aan zijn broeder wordt toegeschreven.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. II. bl. 324, D. III. bl. 864, 371, Sandii, *Bibl. Anti-Trinit.* p. 114; Veeris, *Kerk. Reg. van Noord-Holl.* bl. 58; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 383.

GEESTERANUS (ARNOLDUS) was de zoon van Jodocus Geesteranus, predikant te Gorinchem, en een neef van de voorgaanden. Hij werd in 1617 beroepen te Schelluinen en was in zijn hart de zaak der Remonstranten toegedaan, terwijl zijn vader een ijverig voorstander der tegenpartij was. Hieraan, en aan zijne omzigtigheid in het uitspreken van zijn gevoelen, was het dan ook toe te schrijven dat hij in den aanvang weinig bemoeijelijkt werd. Doch den 11den November 1619 werd hij met zijn broeder, door de classis van Gorinchem afgezet, omdat zij weigerden de Dordsche Canones te onderteekenen, en hun gevoelen te openbaren over enkele voorname leerstukken. De provinciale Synode van 1620, te Gouda gehouden, keurde de handelingen der classis goed.

Arnoldus sloot zich nu als predikant bij de broederschap aan. In October 1621 bediende hij in commissie de Remonstranten te Kampen. Den 1sten Julij 1624 werd hij echter te Amsterdam in hechtenis genomen, en in December daaraanvolgende naar Loevestein gevoerd. Zijne gevangenneming en verdere lotgevallen tot het jaar 1631 heeft hij zelf in aanteekeningen beschreven, die later door Scheltema uitgegeven zijn. Bekend is de huwelijkstrouw van Susanna van Oostdijk, van den Briel geboortig, en hare echtverbindtenis met Geesteranus in de gevangenis, zoo schoon door Tollens bezongen. De Bijbel dien Geesteranus in zijn kerker gebruikte, en de drinkkan waarvan hij zich bediende, benevens de origineele afbeeldingen van hem en zijne vrouw, door Westerbaen geschilderd, worden nog bij zijne nakomelingen bewaard. Naar die afbeelding is hij ook door H. Bary in koper gesneden.

Met de andere predikanten ontvlugtte Arnoldus Loevestein, den 19den Julij 1631. Een jaar daarna werd hij Remonstrantsch predikant te 's Gravenhage, waar hij wegens geleerdheid, welsprekendheid, vroomheid, godsvrucht en zachte zeden in groote achting stond en werkzaam bleef, tot dat hij den 28sten Julij 1658 overleed. Zijn broeder volgt.

Zie J. Batelier, *Lijkpred. op* A. Geesteranus; Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 928—932; Dezelfde, *Gedichten*, bl. 383, 459; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 97; *Clar. et erud. vir. epist. eccl. et theol.* ed. 1704, p. 941. b; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 92—97; Scheltema, *Geschied-, en Letterk. mengelw.* D. III. St. III. bl. 198—224; Kist, *Synodale hand. in de zaak der Remonstr.* bl. 110—112, 128—133; Tideman, *de Rem. broedersch.* bl. 63, 306; *Geschiedk. Aanteek. betrekk. het Slot Loevestein*, bl. 106—109, Bijl. 52, 53; van Kampen, *Karakterk.* D. II. St. I. bl. 35, 36; Tollens, *laatste Gedicht.* bl. 212; van Vloten, *Paschier de Fyne*, bl. 186 en bl. 42 aant. 11; *Catal. van de Bibl. van* D. C. *en* J. J. van Voorst, bl. 22, No. 298; *Catal. van voorwerp. ten toon gesteld te Amst. April en Mei* 1858, bl. 24, No. 452.

GEESTERANUS (CORNELIUS) werd in 1610 predikant te Hoog-Blokland en in 1619, te gelijk met zijn broeder Arnoldus afgezet. Ook hij had zijne Remonstrantsche denkwijze zorgvuldig verborgen gehouden, zoodat er op de provinciale Synode van Leiden nog geen sprake was geweest om hem te schorsen.

Als predikant bij de Broederschap treffen wij hem in 1621 te Gouda aan. Geheel onschuldig werd hij twee jaren later in de zamenzwering tegen Maurits betrokken. Vier duizend gulden werden er op zijn hoofd gesteld, doch hij was in tijds naar buiten 's lands gevlugt. Zijne onschuld bleek echter spoedig uit de bekentenis van Slatius zelven, zoodat zijne reeds in beslag genomen goederen aan zijne vrouw werden teruggegeven. Later zuiverde hij zich zoo volkomen van den blaam die op hem rustte, dat het Hof van Holland hem den 23sten Julij 1635 geheel onschuldig verklaarde.

Hij bleef intusschen in Holstein, werwaarts hij zich begeven had. In 1626 nam hij reeds met anderen de dienst te Frederikstadt waar, terwijl hij intusschen door kleinhandel in zijn onderhoud voorzag. Den 30sten Mei 1632 tot vast predikant beroepen, verzocht hij in 1640 zijn ontslag. Op dringend verzoek bleef hij echter nog tot den 13den Mei 1647. Volgens Regenboog werd hij daarna te Hoorn beroepen en verkreeg hij den 14den Mei 1647 eene attestatie van zijnen eerlijken en stichtelijken wandel van Burgemeesteren en Raden van Frederikstadt. Vreemd is het, dat Geesteranus als predikant te Hoorn nergens elders vermeld wordt. Genoemde schrijver meldt ook dat Cornelis Geesteranus uit Loevestein ontvlugtte en van daar naar Frederikstadt vertrok.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 928—932, D. IV. bl. 936—940; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 94; Regenboog. *Hist. der Remonstr.* D. II. bl. 214; 349, 359, 381; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 92—97; Kist, *Synod. hand. in de zaak der Remonstr.* bl. 110—112, 128—133; Tideman, *de Rem. broedersch.* bl. 321, 322, 329, 330; Dezelfde, *Frederikstad aan den Eider* bl. 24; Mulder, *Jan Faessen*, D. II. *Aanteek.*

GEESTERANUS (NANNIUS), waarschijnlijk een broeder van de beide voorgaanden, was eerst predikant te Moordrecht, vertrok van daar in 1617 naar den Briel en werd in 1619 voor de Zuid-Hollandsche Synode te Leiden geroepen. Hij verklaarde aldaar wel de Nederlandsche confessie en den catechismus te willen onderteekenen, maar niet de Canones van Dordrecht. Hij werd afgezet, en reeds vroeger zou dit wegens zijne Remonstrantsche denkwijze zijn geschied, indien men niet teruggehouden was door het bezwaar van de Brielsche gemeente geheel van predikanten te beroven. Cornelis Burgvliet was toch reeds gesuspendeerd en Theophilus Rijckwaert als gedaagde ter Synode te Dordrecht. Nannius weigerde in den beginne ook de acte van stilstand te teekenen, doch eerlang ging hij hier toe over. Men bleef hem evenwel overal vervolgen, want eerst moest hij den Briel en later ook Delft verlaten, zoodat hij zich in stilte op een dorp nederzette. Waar, is ons evenmin als zijn sterfjaar gebleken.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 343, 862, 914, D. IV. bl. 62; Soermans, *Kerk. Reg. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 72, 109; Kok, *Woordenb.* D. XVII. bl. 97; Alkemade en van der Schelling, *Beschrijv. van den Briel*, bl. 148; Kist, *Synodale hand. in de zaak der Remonstr.* bl. 20—22; Tideman, *de Rem. Broedersch.* Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 505, D. II. bl. 658.

GEESTERANUS (HENRICUS), zoon van Hendrik, werd eerst predikant te Assendelft in 1604 en vertrok in 1612 als zoodanig naar Haarlem. In 1619 teekende hij de Remonstrantie, doch verklaarde later dat die onderteekening hem leed was. Op zijne belofte, dat hij zich als een getrouw herder zou gedragen, liet men hem in dienst. Hij overleed te Haarlem in 1640. Hij schreef lofdichten, zoowel Latijnsche als Nederduitsche, op de werken zijner tijdgenooten, onderanderen op de *Beschrijving der stad Haarlem* van zijn ambtgenoot Samuel Ampzing. Van hem ziet ook het licht

Over 't Hooglied Salomons, Amst. 1638. 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 920; Trigland, *Kerck. Geschied.* bl. 536, 821, 826; Veeris, *Kerk. Reg. der Pred. van Noord-Holl.* bl. 27, 28; van Abkoude, *Naaml. van Boek.* D. I. St. III. Tideman, *de Remonstrantie* enz. bl. 36; van Vloten, *Paschier de Fyne, aant.* bl. 73.

GEFFEN (JOANNES VAN). Zie SLOOTEN (JOANNES VAN DER).

GEFFEN (JOANNES VAN), geboren te Geffen, leefde in het begin der zeventiende eeuw, en deed zich als beoefenaar der Latijnsche dichtkunst en als zedekundig schrijver kennen, door zijn werk getiteld:

Carmina quaedam et proverbia magis obvia, cum nonnullis moralibus Dialogis, Antv. 1617.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 427; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 645.

GEHEMA (JAN ABRAHAM VAN) schreef:

Brief aan Bontekoe van de Poolsche vlecht, Dordr. 1683. 8°.

Gruwelijke Medicijnsche Moordmiddelen van aderlaaten, purgeeren enz. 's Hage 1690. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III.

GEILENKERKEN (NICOLAAS VAN) of van Geelkerken, was een bekwaam plaatsnijder, die van 1616 tot omstreeks 1650 bloeide. Hij hield zich voornaamlijk bezig met het graveren van kaarten en ook wel van portretten.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEILHOVEN (ARNOLD), geboren te Rotterdam, en daarom ook wel Arnold van Rotterdam genaamd, behoorde tot de Broeders van het gemeene leven en was een geleerd man, die de Hoogescholen van Bologne en Padua bezocht had. Hij bragt zijn leven in het klooster Groenendaal, in de nabijheid van Brussel, door, en overleed er in 1442. Hij is de schrijver van het eerste door de Broeders van het gemeene leven in 1476 uitgegeven boek, getiteld:

Speculum conscientiarum of *Gnotosolitos.*

Zie Delprat, *Verh. over de broedersch. van* G. Groote, (2de druk) bl. 178, 179, 223.

GEINING (GERARD) wordt een bekwaam historie- en portretschilder genoemd, ofschoon er geene werken van hem bekend zijn.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEISWEIT VAN DER NETTEN (C. A.). Zie NETTEN (C. A. GEISWEIT VAN DER).

GELASIUS (JAN JANSZOON), ook Vitriarius genaamd, was een der eerste Hervormde predikers in ons vaderland. Door de gemeente van Oudewater beroepen, voorzag hij gedurende het beleg der stad in 1575 met ijver in hare geestelijke behoeften, en liet hij niet na de burgerij moed in te boezemen en aan te sporen tot den strijd voor godsdienst en vaderland. Na den overgang der stad was hij op een rantsoen van vijfhonderd gulden gesteld, doch zoodra hij door een begijn aan de Spanjaarden als predikant was bekend gemaakt, werd hij buiten de stad op den 8sten Augustus 1575 opgehangen, nadat men zijn zoon voor zijne oogen gedood had. Nadat zijn ligchaam gedurende 16 maanden gehangen had, werd het in tegenwoordigheid van den Heer van Zwieten, stedevoogd van Gouda, en Gerard Kegelaar, Burgemeester dier stad, afgesneden en toen nog zoo vol van wezen en voorts zoo gaaf en blank van leden gevonden, als of hetzelve eerst vier dagen te voren van het leven beroofd geweest was. Het lijk werd daarna op eene plegtige wijze in de Hervormde kerk begraven, en van deze zeldzame gebeurtenis door genoemde getuigen een getrouw verslag aan 's lands Staten ingezonden, waarna, op het verzoek van Gelasius weduwe, Anna Jans dochter, aan haar met hare drie overgeblevene kinderen, bij resolutie van de Staten van Holland den 16den Julij 1582, „in aanmerking nemende het mirakel gods", verleend is een pensioen van vijftig gulden 's jaar's gedurende haar leven.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VIII. bl. 121; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 66, 67; van Kinschot, *Beschrijv. van Oudewater*. bl. 42—44, 259—262.

GELDENHAUER (GERARD), of naar zijne geboorteplaats Gerardus Noviomagus genaamd, werd in 1482 of 1483 te Nijmegen geboren. Hij genoot te Deventer onder Hegius eene geleerde opvoeding, en legde zich te Leuven op de wijsbegeerte toe, waar hem het onderwijs daarin aan zijne mede scholieren tevens werd opgedragen. Door zijne geleerdheid verwierf hij zich al ras de vriendschap van een aantal beroemde mannen, waaronder ook Erasmus, en na zich eenigen tijd te Antwerpen opgehouden te hebben, verkreeg hij eene aanstelling als kapellaan bij Karel II, later Keizer Karel V, te Brussel. Na het vertrek van dezen vorst naar Spanje, begaf hij zich in 1512 naar Utrecht, en zag zich weldra tot Secretaris en biechtvader bij Bisschop Filips van Bourgondië aangesteld. Na den dood van dezen vorst in 1524 ging hij in dienst van Maximiliaan van Bourgondië over. Men zond hem in 1515 naar Wittenberg om daar den staat der kerk en der scholen op te nemen, van welke reis hij een verhaal opstelde, dat later gedrukt is. Door het Duitsche Huis te Utrecht, werd hij vervolgens naar Tiel gezonden, om er de predikdienst waar te nemen. Naauwelijks had hij zich daar gevestigd, of hij verkondigde den Tielenaren de nieuwe leer, ten gevolge waarvan hem het prediken verboden werd. Spoedig noodzaakten hem zijne hervormde gevoelens naar Duitschland te wijken, terwijl hij tevens de vriendschap van Erasmus verloor. Nog in 1526 kwam hij, ofschoon in behoeftige omstandigheden, te Straatsburg aan, waar hij in zijn levensonderhoud voorzag door het geven van onderwijs, om dat hij, de Hoogduitsche taal niet magtig genoeg zijnde, niet als prediker kon optreden. Hij vertrok, na eenigen tijd te Straatsburg vertoefd te hebben, naar Worms, huwde er, en gaf er mede onderwijs. Van daar werd hij naar Augsburg beroepen als Rector (anderen zeggen als Hoogleeraar in de dichtkunde) en in 1534 naar Marburg als Hoogleeraar in de geschiedenis, later ook in de godgeleerdheid. Met roem was hij als zoodanig werkzaam tot aan zijn dood, die den 10den Januarij 1542 plaats had. Hij stierf aan de pest, zijn stoffelijk overschot werd in de kerk te Marburg begraven en zijn graf met een Latijnsch lofschrift voorzien. Door sommige schrijvers is gemeld dat hij op eene reis naar Wittenberg, in laatstgenoemd jaar, door roovers aangevallen en vermoord werd, doch dit is door anderen bepaald tegengesproken.

Geldenhauer mag te regt onder de geleerde mannen van zijnen tijd gerekend worden. Dat hij de vriend van Erasmus was pleit reeds voor zijne hooge ingenomenheid en liefde met en voor de wetenschappen. Dat hij door dezen later *een deugniet*, *tot oproer geboren*, genoemd wordt, doet nog niets van zijne verdiensten af, daar Geldenhauer de gevoelens van Luther omhelsd hebbende, voor de waarheid openlijk uitkwam en alzoo met Erasmus geen vrienden kon blijven.

Als Latijnsch dichter en geschiedschrijver had Geldenhauer mede verdiensten. Zoo hoog was hij als dichter geacht, dat Keizer Maximiliaan van Oostenrijk hem den dichterskroon op het hoofd drukte. Wij bezitten van zijne hand de onderstaande werken en geschriften:

Pompa exequiarum catholici Hispaniarum regis Ferdonandi, avi materni illustrissimi Hispaniarum regis Caroli, Lovan. 1516.

Epistola de Zelandia, Lovan. en in de *Beschrijving van Batavia* door P. Scriverius, Leid. 1650. 4.

Vita Philippi *a Burgundia Episcopi Ultrajectini*, Argent. 1529. 8o. Mede opgenomen in het eerste deel van de *Analecta* van den Hoogleeraar Matthaeus en bij Freherus en Struvius, *Rerum Germanicarum Scriptores*, Hanov. 1611, Argent. 1717.

Historia Batavica Ger. Noviomago *Rhapsodo*, Argent. 1533. 8o. ibid. Colon. 1541. Ook opgenomen in de *Bat. antiq.* van Scriverius, p. 9—60.

Scholia in *Dialecticam* Georgii Trapezuntii, Colon. 1538. 8o.

Historia Germaniae inferioris, Argent. 1532. 8o. Marpurg. 1539. 8o.

Historia et Catalogus Episcoporum Ultrajectorum, Marpurg. 1542. ibid. Francof. 1585.

Itinerarium Gerardi Geldenhaueri *Noviomagi*, *Antverpia Vitebergam*, Anno 1525. In Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 509—513.

Hij zette in het Latijn over, van Joannes Marius, *De mirandae Regum Germaniae antiquitate Satyrae* VIII. Lov. 1515.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 279; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 349; 350; Bayle, *Dict. Hist. et crit.* in voce; Vonck, *Voorrede van* Huygens *Beschrijv. van Doesburg*, bl. XXXV—LI; Saxe, *Onom. Literar.* T. III. p. 59, 60; Arkstee, *Beschrijv. van Nymegen*, *Voorrede*; *Quartierl. Academ. en Apost. School te Nymegen*, bl. 19; (van Heussen en van Rijn) *Oudh. van Dev.* D. I. bl. 331, 337, 338; Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. VII. 276, 277; van Wijn, *Nalezingen*, D. I. bl. 100; Dodt van Flensburg in het *Mengelwerk van den Rec. der Rec.* 1832, bl. 514—517; De Wind, *Biblioth. van Ned. Geschiedsch.* D. I. bl. 125—128, 533, 534; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. VI. bl. 154, 159, 321, 324, D. IX. bl. 82, 509—513; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 507—509; Kist en Moll, *Kerkhistorisch Arch.* D. I. bl. 12, 13; van der Chijs, *De munten der Bisschoppen van Utr.* bl. 238.

GELDER. Zie de vorsten en vorstinnen van dien naam op hunne voornamen.

GELDER (PETER) was een schilder van doode vogels en fruit die omstreeks 1655 leefde, hij was waarschijnlijk een leerling van Rembrandt, en wordt genoemd een goed colorist, met eene vrije penseelsbehandeling, doch wiens schilderijen niet genoeg zijn opgemerkt. Hij en N. van Gelder, beiden, door den Heer Kramm vermeld, zullen wel één persoon zijn geweest; gelijk ook door dien Heer vermoed wordt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 555, 556.

GELDER (RINZE BEERTS), geboren te Leye in Friesland omstreeks 1794, verwierf zich, zonder wetenschappelijke opleiding, door eigene oefening en omgang met andere werktuigkundigen, vooral van zijnen vader Beerts Gelder, een bekwaam uurwerkmaker, eene groote vermaardheid, als vervaardiger van astronomische en microscopische werktuigen, uurwerken, bliksemafleiders enz.

De tentoonstellingen van Friesche nijverheid en kunst, in 1844 en 1854 te Leeuwarden gehouden, prijkten met verscheidene voorwerpen van zijne hand, waarvoor hem de vleijendste beoordeelingen ten deel vielen. Ook op de wereld-tentoonstelling te Parijs, werwaarts hij zich in persoon had begeven, behoorde hij tot de inzenders, wier werken het meest de aandacht trokken. Meer dan eens werd hij met een bezoek van onze vorsten vereerd, wanneer zij zich in Friesland bevonden, en Koning Willem III schatte zijne verdiensten zoo hoog, dat hij hem in 1852 met eene gouden medaille begiftigde. Hij overleed bij het dorp Beetgum in het laatst van December 1857.

Zie *Leeuwarder Cour.* Decemb. 1857.

GELDER (ARENT of AART DE) werd te Dordrecht den 26sten October 1645 geboren, ontving eerst onderwijs in de gronden der teekenkunst van den schilder Samuel van Hoogstraten, en daarna in de schilderkunst gedurende twee jaren van Rembrandt. Door dezen gevormd werd hij een zeer verdienstelijk schilder, voornamelijk van portretten en Bijbelsche historiën, waarvan de meeste zich in vreemde kabinetten bevinden. Even als zijnen beroemden meester be-

zat de Gelder eene uitmuntende verzameling van oude en vreemde kleedingen, versierselen, wapen- en speeltuigen, waarvan hij zich bij zijnen arbeid bediende. Omtrent den tijd van zijn overlijden bestaan verschillende opgaven. Volgens den een is hij in 1716, volgens anderen in 1727 overleden. Zeker is hij te Dordrecht gestorven. Hij vervaardigde zijne eigene afbeelding, zeer krachtig op doek geschilderd, met het portret van Rembrandt in de hand. Vele zijner werken worden door de Heeren Immerzeel en Kramm opgenoemd. Op 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem het *Portret van Czaar Peter I in krijgsmans kleeding* en eene schilderij *een Portaal* voorstellende, terwijl de Galerij te Dresden van hem bezit *eene afbeelding van een Hellebardier*, *half figuur*, die bij den eersten aanblik een treffend effect maakt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 46.

GELDER (Jacob de), blijkens het doopregister der gereformeerde gemeente binnen de stad Rotterdam eigenlijk Jacobus geheeten, werd den 22sten November 1765 nabij die stad geboren. Zijn vader, David de Gelder, die het bestuur had over eene fabriek ter zuivering van materialen voor buskruid-vervaardiging, kon aan zijn zoon geene wetenschappelijke opleiding geven of laten geven. Het gemis hiervan werd bij den jongen de Gelder vergoed, door een grooten lust tot studie, vooral tot beoefening der cijferkunst, waarin hij, geholpen door een buitengewoon sterk geheugen, alras, door eigene oefening, belangrijke vorderingen maakte. Hij wist zich in de andere vakken, tot het onderwijs behoorende, zoo zeer te bekwamen, dat hij in 1786 of 1788 vergunning kreeg te Rotterdam eene Fransche en Duitsche kostschool op te rigten. Met goed gevolg bestuurde hij deze inrigting tot dat zij door de omwenteling van 1795 te gronde ging. Van dat jaar tot 1798 leefde hij voor de oefening der wis- en natuurkundige wetenschappen en in het laatstgenoemd jaar, eenigen tijd voor de redactie van het *Dagblad der Wetgevende Vergadering*, waarvoor hij zijne woonplaats naar 's Hage verplaatste, doch waarvan in het volgende jaar de uitgave ophield.

Gedurende de beide volgende jaren verkeerde de Gelder in benarde omstandigheden. Met geene tijdelijke middelen bedeeld en van zijn bestaan beroofd, was de toekomst voor hem donker. In 1801 kwam er uitkomst, toen, door aanbeveling van den Hoogleeraar J. H. van Swinden, de Gelder door den Luitenant Kolonel der genie C. R. T. Kraijenhoff gebezigd werd bij de geodesische operatien ter vervaardiging der kaart van de Bataafsche Republiek. Tot 1804 was hij met opoffering van tijd, met inspanning en moeite als zoodanig werkzaam, toen het werk gestaakt werd en hij nog in dat jaar niet alleen onheuschelijk ontslagen, maar hem ook een gedeelte van het zuur verdiende loon onthouden werd. Veel leed deed het hem toen, dat hij aan eenen in 1802 hem gedanen voorslag, ter aanvaarding van den post van Directeur over eene op te rigten marine-school, geen gehoor had gegeven, daar hij nu andermaal buiten bestaan was.

In 1805 werd de Gelder als Lector in de wiskunde bij de Maatschappij *Diligentia* te 's Gravenhage aangesteld. Op den 26sten November van dat jaar opende hij zijne lessen, met het houden eener later in druk verschenen en gunstig beoordeelde verhandeling, *over den waren aard en de voortreffelijkheid der wiskunde, aangewezen door den invloed van de beoefening op kunsten en wetenschappen*. Met een gewenscht gevolg vervulde hij deze betrekking gedurende twee jaren, toen hij in 1807, op zijn verzoek, door Koning Lodewijk benoemd werd tot Hoogleeraar in de wiskunde aan het hotel der Pages, en het was in deze betrekking dat hij, in den herfst van 1807, met het hof naar Utrecht, vervolgens naar Amsterdam vertrok. Niet lang duurde de vreugde over het bezit van dezen nieuwen werkkring, want op den 1sten Julij 1810 werd hij plotseling en zelfs zonder het bedrag van het hem toekomende honorarium te ontvangen, eervol ontslagen.

Alzoo wederom zonder betrekking, hervatte de Gelder in 1811 op verzoek van den Generaal Kraijenhoff het werk der triangulatie, en was hij ook eenigen tijd als Calculateur voor het vak der belastingen bij de generale Intendance werkzaam, welke betrekking evenwel spoedig verviel. In April 1812 bereikte hij het einde van zijnen arbeid en berekeningen voor de kaart, en zijn naam staat daarvoor eervol vermeld, in het door Kraijenhoff uitgegeven *Précis historique*. Hij bleef intusschen buiten betrekking, tot dat, na de herstelling van ons volksbestaan, hij, bij besluit van den Souvereinen Vorst, van den 6den Mei 1814, tot Hoogleeraar in de hoogere vakken der wiskunde bij de militaire school te Delft werd aangesteld.

IJverig en onvermoeid, en in het genot van de liefde en achting zijner leerlingen, nam de Gelder deze betrekking waar, tot dat hij, in 1818, ook uit dezen werkkring gerukt werd. Zijne zucht tot verbetering van bestaande gebreken had hem eene memorie aan den Koning doen inleveren, waarin hij buiten voorkennis van den Kommandant der school, die gebreken aantoonde en de middelen aan de hand deed ze te verbeteren. Daaraan, en aan het onderzoek dat op 's Koning's last plaats had, hadden de Koninklijke Academiën te Breda en Medemblik hunnen oorsprong te danken, maar ook daardoor verloor de Gelder zijnen post. De kommandant van de school te Delft wist zijn ontslag te bewerken, hetwelk hem evenwel eervol verleend werd. Ter vergoeding van dit schreeuwend onregt werd hij in Augustus 1819 tot buitengewoon Hoogleeraar in de wiskunde aan de Leidsche Hoogeschool aangesteld, en op den 6den November daaraanvolgende aanvaardde hij het Hoogleeraarsambt met het houden eener Latijnsche redevoering: *de commodis atque emolumentis, ab iis consequendis, qui mathematum ac rerum naturalium perscrutandarum studia cum literarum humaniorum cultu feliciter conjunxerint*, (Hagae Comit. 1819. 8°); terwijl hem op dienzelfden dag, door den Academischen Senaat, den Doctoralen graad in de wis- en natuurkundige wetenschappen verleend werd.

Belangrijk waren de bemoeijingen waartoe de Gelder door 's lands regering geroepen werd. Daartoe behooren ook die over het onderwijs der wiskunde aan de Latijnsche scholen en de beoordeeling van een ontwerp tot droogmaking van het Haarlemmer-meer. In beiden was hij de raadsman der regering, ofschoon die raad niet werd opgevolgd, en zij hem, vooral die in de laatste zaak gegeven, nog moeijelijkheden en schade berokkenden, die echter later vergoed werden.

In 1824 tot gewoon Hoogleeraar in de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen benoemd, aanvaardde de Gelder den 2den October deze betrekking, met het houden eener Latijnsche rede: *de Deo, totius mundi Conditore et Moderatore ex illis naturae legibus, quibus coelestia reguntur, quam evidentissime cognoscendo*. (Lugd. Bat. 1825. 4°). Als zoodanig was hij het sieraad der Hoogeschool, tot dat hem in 1840 eene wel verdiende rust werd geschonken. Hij bleef evenwel nog een geruimen tijd zich met de zaken van het onderwijs bemoeijen, maar allengs hield dit op, en op den 10den October 1848 verliet zijnen geest het stof, en verloor het vaderland en de wetenschap in hem eenen man, aan wien het naast den beroemden Snellius, deszelfs roem en hoogte in de door hen beoefende vakken te danken had.

Wij houden ons terug om iets meer tot lof van de Gelder te zeggen. Een van 's mans meest geliefde leerlingen, tevens zijn waardig opvolger, de Hoogleeraar G. J. Verdam, heeft, kort na zijn heengaan, op eene uitvoerige wijze zijne levensbijzonderheden en verdiensten met kennis van zaken geschetst, en het is daarnaar dat wij hen verwijzen, die iets meer, dan onze schets, omtrent den beroemden de Gelder lezen willen. Eene afbeelding van hem ziet het licht.

Wij eindigen dit artikel met de opsomming van 's mans menigvuldige werken.

De grondbeginselen der cijferkunst,, Rott. 1793. 8°.

Ontwerp van de telegraphe van den Heer Chappe, Rott. 1795. 8°. met eene plaat.

Ludeman *in zijn waar karakter, op de grondstellingen der Astrologie, aan de beginselen der zuivere reden getoetst*, 's Hage, 1799. 8°.

Wiskundige verhandelingen, Rott. 1799. 4°. met eene plaat. 2de druk ald. 1826.

Geschied- en wiskundige verhandeling over het verschil wegens het slotjaar der 18de eeuw, 's Hage, 1800. 8°.

Handleiding tot de beschouwende en werkdadige meetkunst, toegepast op de aardrijks- sterre en zeevaartkunde, 1ste deel, Rott. 1806. 4°. (niet verder vervolgd).

Altoosdurende almanak, 's Hage, 1801. 8°.

Redevoering over den waren aard en de voortreffelijkheid der wiskunst, 's Hage, 1806. 8°.

Aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk Holland, Gron. 1809. 8°. met eene kaart.

Nieuw koopmans- en winkeliers handboekje, naar het Fransch stelsel van maten en gewigten, Amst. 1810. 8°.

Vergelijkingstafels om francs tot guldens en guldens tot francs over te brengen, Fransch en Hollandsch, 's Hage, 1811. 12°.

Verzameling van de tariven der getiërceerde interessen van de

Hollandsche effecten, Fransch en Hollandsch, 's Hage, 1811. 8°.

Meetkundige analysis, 's Hage, 1811—1813. 8°. 2 stukk.

Redevoering over de liefde tot het Vaderland en den Koning, als de pligt van elken ingezeten, voornamelijk den krijgsstand, 's Hage, 1815, 8°.

Verhandeling over den positieven en negatieven toestand der grootheden in de stelkunst, 's Hage. 1815. 8°.

Algemeene sterre- en natuurkundige aardrijksbeschrijving, naar Gutry, 's Hage en te Breda, 1819, 8°. 2 deelen met kaarten en platen.

Beginselen der stelkunst naar haren tegenwoordigen staat van vordering en beschaving, 's Hage, 1821. 8° met platen; 3de druk ald. 1836. 8o.

Memorie overgegeven aan het Hoogheemraadschap van Rijnland, behelzende deszelfs consideratien van het ontwerp van den Heer Baron van Lijnden van Hemmen, *strekkende ter droogmaking van de Haarlemmermeer*, Leid. 1821. 8o. met plaat.

Wiskundige lessen, 1ste *en* 2de *cursus*, 's Hage. 1823—1827 8o. 2 deelen met platen. Herdrukt, de eerste cursus in 1823, de tweede in 1827.

Beschrijving van de inrigting en het gebruik van den sextant van Hadley, 's Hage, 8°. met platen.

Hoogere meetkunst, bevattende de algemeene theorie der kromme lijnen en gebogene vlakken, 's Hage, 1825. 8o. met eenen atlas.

Wiskundige verhandelingen, onder anderen, over de theorie van het kopijeren en verkleinen der kaarten, 's Hage, 1826. 8°.

Verhandeling over het verband der natuurlijke en zedelijke wetenschappen, en over de wijze om zich dezelve eigen te maken en aan anderen mede te deelen, 's Hage, 1826. 8°.

Allereerste gronden der cijferkunst, bevattende de verklaring van het tientallig stelsel van tellen, het betoog der vier grondregels, de behandeling der gewone en tiendeelige breuken, en bijzonderlijk de opgave en de verklaring van het nieuw ingevoerde stelsel van maten en gewigten, 's Hage. 1827. 8°. 2 deeltjes, herdrukt voor de zesde maal 's Hage en Amst. 1848. 8°. 2 stukken.

Beginselen der meetkunst, naar haren tegenwoordigen staat van vordering, 's Hage, 1827. 8o. met platen, 3de druk, 's Hage en Amst. 1829. 8o. met platen.

Allereerste gronden der beschouwende en werkdadige meetkunst, ingerigt ten dienste der studiën van de officieren en onderofficieren bij de Nederlandsche armee, 's Hage, 1827. 8o. met platen.

Beginselen der differentiaal-, integraal- en variatie rekening, 's Hage, 1827. 8o. met platen.

Allereerste gronden der stelkunst ten gebruike der Latijnsche scholen en andere kollegien, 's Hage, 1827. 12o.

Uitgewerkte oplossingen van de CCL vraagstukken in de allereerste gronden der stelkunst, 's Hage, 1827. 8o. 2de vermeerderde druk, ald. 1836. 8o.

Redevoering uitgesproken te Leyden, op den 7den *December* 1826 *ter gelegenheid van de oprigting van het industrie-kollegie en de industrie-school aldaar*, 's Hage, 1827. 8o.

Eerste gronden der meetkunst, ten gebruike der Latijnsche scholen en andere kollegien, 's Hage en Amst. 1827. 12o. met platen.

Handleiding tot het meetkundig teekenen, 's Hage en Amst. 1829. 12o. met platen.

Cosmographische lessen, 's Hage, 1832. 12o. met platen.

Bedenkingen tegen de verhandeling over de meetkundige bepalingen van J. F. L. Schröder, 's Hage en Amst. 1836 8o.

Uitvoerige lessen over verhoudingen en evenredigheden, doorvlochten met toepasselijke aanmerkingen en ophelderingen van vele gewigtige zaken, 's Hage en Amst. 1839. 8o.

Eindelijk dient hier vermeld de *Nieuwe Aardrijkskundige kaart van het Koningrijk Holland*, door hem vervaardigd, die te Amsterdam in 1809 werd uitgegeven.

Zie *Onze tijd*, D. I. bl. 332—337; *Het leven van* Jacob de Gelder, *Geschetst door* G. J. Verdam, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. No. 46—54; de Jong; *Naaml. van Boek. en Supplem.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

GELDER (Karel van), Heer tot Coldenhoven, was de natuurlijke zoon van Hertog Karel van Gelder bij Anna van Ruerlo, of, volgens een ander berigt, bij N. van Rasouw. Hij werd opgevoed aan het hof van den Keurvorst van Trier, doch aldaar weinig goeds leerende, verzocht hij zijnen vader zich elders in den wapenhandel te mogen oefenen.

In 1527 werd hij voorgeslagen tot Coadjutor van den Bisschop van Utrecht, en in 1529 tot Stadhouder van Groningen aangesteld. Volgens de Groningsche geschiedschrijvers vlugtte hij in 1535 naar Dantzig, daar hij zich door zijn bestuur het ongenoegen zijns vaders berokkend had. Door de Geldersche geschiedschrijvers wordt dit echter tegengesproken. Hoe dit zij, reeds in 1539 was hij op de Landdag te Arnhem tegenwoordig, en zijn naam komt ook op de eerste Ridderceel van de Veluwe, alsmede op die van 1555 en 1565, voor. Hij overleed in 1570.

Karel van Gelder was tweemalen gehuwd. De naam zijner eerste vrouw is niet bekend; de tweede was Maximiliana van der Marck, eene natuurlijke dochter uit dat huis. Uit zijn eerste huwelijk verwekte hij twee zonen, waarvan een, Karel, later Burgemeester van Arnhem en Landrentmeester van Gelderland, in 1602 overleed.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

GELDER (Evert van) was in 1665 bevelhebber op het schip *de Geldersche Ruiter* van 46 stukken, waarmede hij in dat jaar deel nam aan de verrigtingen van zijn zwager, den Luitenant Admiraal de Ruiter, in het Noorden. Door storm, met nog drie andere oorlogschepen, van de vloot afgedwaald, vielen zij, den 19den September van genoemd jaar, in de handen der Engelschen, en ofschoon er bepaald vermeld wordt dat Evert van Gelder zich dapper gehouden had, nogtans werden de vier schepen door den vijand genomen. Hij voerde in 1666 het bevel op het schip *Klein Hollandia* van 54 stukken, welk schip in den eerst volgenden vierdaagschen zeeslag met de Engelschen reddeloos geschoten werd. Na de herstelling van zijnen bodem liep hij in dat jaar andermaal onder de Ruiter in zee, en wederom werd zijn schip in den zeeslag van den 3den Augustus daaraanvolgenden zwaar beschadigd. In 1667 ging hij nogmaals onder de Ruiter in zee, en had nu het bevel over het schip *Gelderland* van 64 stukken en woonde de roemrijke overwinning bij Chattam bij. In welke gevechten hij verder deel had wordt niet gemeld. Even als van zoo velen onzer dappere zeehelden ligt zijn verder levenslot in het duister. Zijne zuster Anna van Gelder, weduwe van den schipper Jan Pauluszoon, was de derde vrouw van den Luitenant Admiraal de Ruiter.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 20, 414, 434, 468, 476, 482, 508, 511, 524, 565, 594.

GELDER (Jan van), geboren in 1647, was neef van den voorgaande en zoon van Jan Pauluszoon, schipper in dienst van de Heeren Lampsins te Vlissingen, en van Anna van Gelder. Zijne moeder hertrouwde, na den dood van haren man, in 1652, met Michiel Adriaanszoon de Ruiter. In dezen vond hij een zorgenden vader, die zijne schreden leidde op den weg van eer en roem. Wel had de Ruiter gewenscht, dat hij, met zijn zoon Engel, in 1667 niet naar zee zou gaan, maar liever eene reize buiten 's lands zou gaan maken, maar de beide dappere jongelieden meenden niet te huis te moeten blijven, wanneer het vaderland hunne hulp noodig had. Te gelijk met de bevordering van Engel de Ruiter, door het kollegie van de Admiraliteit van Amsterdam, werd Jan van Gelder, door het zelfde kollegie, in 1667 als kapitein gesteld op het schip *Harderwijk*, dat vier en veertig stukken voerde. Daarmede woonde hij in genoemd jaar de roemrijke overwinning bij Chattam bij, behoorde tot de uitgekozene schepen om de rivier naar Londen op te varen, en, na afloop daarvan, tot het eskader onder de Ruiter, om staande de vredesonderhandelingen de Engelsche kusten te verontrusten en alle opkomende Engelsche schepen te vermeesteren.

In 1670 werd Jan van Gelder door Christiaan V Koning van Denemarken, uit achting voor zijn stiefvader, in den adelstand verheven en hem een adelijk wapen geschonken. In den derden Engelschen oorlog had hij het bevel over het schip *de Provincie van Utrecht* van 60 stukken, en vóór den strijd had hij bevel gekregen om, met vier oorlogschepen, vijf fregatten, drie snaauwen en een galjoot, gedurende drie of vier dagen op de rivier voor Londen te kruissen, ten einde den vijand afbreuk te doen, alle mogelijke berigten van 's vijands magt in te winnen en zich daarna bij de vloot te voegen. Het gelukte hem niet iets van den vijand te vernemen, en, volgens het bevel, kwam hij eenige dagen weder onder de vlag van de Ruiter. Hij nam een dapper deel aan den zeeslag tegen de Engelschen op de hoogte van Kijkduin en den Helder op den 21sten Augustus, doch mogt den gunstigen uitslag van dien roemrijken slag niet beleven. In het heetst van het gevecht werd hem de buik weg geschoten, waaraan hij onmiddellijk stierf. Het vaderland verloor in hem

een dapper strijder en de Ruiter een zoon die hij hoogachtte en betreurde. Toen hem iemand over dat verlies beklaagde, antwoordde de held „ik weet dat dit de vruchten van den oorlog zijn, dat ik mij zelven Gods wille moet onderwerpen, en daar in te vrede zijn. Heden was het zijn beurt, en morgen zal het misschien de mijne zijn."

Het lijk van den dapperen van Gelder werd met dat van den Vice Admiraal Isaac Sweers en van den Kapitein David Swerius naar Amsterdam gevoerd, en met eene treffelijke begrafenis vereerd. De Staten vereerden zijne nagedachtenis door eenen gedenkpenning, en de geleerde predikant Bernardus Somer, die met eene van de Ruiter 's dochters gehuwd was, bezong zijnen dood in een Latijnsch lijkdicht.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 20, 563, 565, 569, 587, 595, 620, 712, 862, 865; van Loon, *Nederl. Historiepenn.* D. III. bl. 121; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 289, 316.

GELDER (Bernard van), zoon van Bernardus van Gelder, en daar geboren, in 1709 als predikant te Witmarsum in Friesland overleden, werd in 1713 proponent en in 1717 predikant te Gaast en Ferwoude, den 20sten November 1765 in Friesland, waar hij in 1759 emeritus werd en den 20sten November 1765, oud 76 jaren, overleed. Hij schreef:

Het gezegende Nederlandt of een gedeelte van dien in noodt van overstrominge door een zeldzaam Wormgeknauw dog nog hopende op des Heeren hant ter hulpe. In acht uitvoerige leerredenen vertoont, Amst. 1734. 8°.

Des Heren weg met Nederland, Amst. 1735. 8°. 2 deelen.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1717, a. bl. 628, 1759, b. bl. 432; Grevestein, *Naaml. der pred. in de Classis van Bolsward* enz. bl. 40, 41; 70; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Muller, *Cat. van Godgel. werk. Supplem.* bl. 124.

GELDER (S. van), geadmitteerd landmeter en wijnroeijer te Leeuwarden, schreef:

Meetkundige uitspanning en zeer beknopte berekening der groote Zon-Eclips die voor zal vallen den 25sten Julij 1748, enz. Leeuw. 1748. 4°. met fig.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1748. a. bl. 69; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. bl. St. IV.

GELDER (Hendrik van) werd in 1765 predikant bij de Doopsgezinde gemeente te Enkhuizen, en vertrok als zoodanig naar Zaandam. Hij wordt genoemd onder de beoefenaars van de geschiedenis zijns kerkgenootschaps en maakte zich ook als schrijver bekend door:

Het leven van Joannes den Dooper, in leerredenen, West-Zaandam, 1803. 8°.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.*; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. II. bl. 7, 141.

GELDER (Arend Hendrik van), zoon van Arend van Gelder en van Suzanna Oortman, werd te Amsterdam den 11den Januarij 1756 geboren, en reeds vroeg tot leeraar bij de Doopsgezinde gemeente, tot welke zijne ouders behoorden, opgeleid. Reeds in 1773 werd hij te Middelie en Andijk in Noord-Holland tot predikant beroepen, en zes jaren daarna verwisselde hij deze standplaats met Westzaan op het Zuid; maar nog in het zelfde jaar (1779) werd hij door de Amsterdamsche gemeente *de Zon*, later vereenigd met die van *het lam* en *den toren*, tot leeraar verkozen. Hij bleef als zoodanig met trouw en ijver werkzaam, tot dat, op den 18den Augustus 1819, de dood aan zijn nuttig en werkzaam leven een einde maakte.

In vele opzigten maakte van Gelder zich verdienstelijk. Was hij toch door zijnen leer en wandel een sieraad van het kerkgenootschap waartoe hij behoorde, de Maatschappij tot nut van 't algemeen, wier hoofdbestuurder hij tot driemalen toe was, vond in hem een harer warmste voorstanders. Als mensch had hij zijne gebreken, maar ook zijne deugden, en vele waren de kundigheden die hem ten dienste stonden. De natuurlijke geschiedenis was zijn meest geliefdkoosd vak, en van zijne bedrevenheid daarin kunnen onder anderen getuigen de vele belangrijke bijdragen, die hij voor Nieuwenhuis *Woordenboek* leverde. De Almanakken door de Maatschappij tot nut van 't algemeen uitgegeven bevatten ook menige bijdrage in dit opzigt van zijne hand. Als dichter had hij mede verdiensten. Behalve eenige dichtstukken in het *weekblad van Neerlandsch Jongelingschap* geplaatst, en eenige andere voor bijzondere gelegenheden opgesteld, was hij mede een der vervaardigers van den bundel van *Christelijke gezangen voor de openbare Godsdienstoefeningen*, welke in het jaar 1796 door den kerkenraad der Doopsgezinden te Amsterdam werd uitgegeven.

Behalve eenige, zonder zijn naam in onderscheidene maandschriften geplaatste, stukken, zagen van hem het licht:

Redevoeringen over onderwerpen uit de natuurlijke historie, Amst. 1816. 8°. 2 stukk.

Behalve deze moeten er nog van hem uitgegeven zijn drie Redevoeringen, in 1797, 1804 en 1810 bij de opening der algemeene vergadering van de Maatschappij tot nut van 't algemeen gedaan, alsmede de leerrede door hem na de omwenteling van 1795 en twee andere op bedestonden gehouden, terwijl hij zich eindelijk bij zijn kerkgenootschap ook verdienstelijk maakte, door de bezorging van de Doopsgezinde Naamlijst, tot aan 1815.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXIX. bl. 295; *Algem. Konst- en Letterb.* 1819. D. II. bl. 129; Nieuwenhuis, *Woordenb.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; de Jong, *Naaml. van Boek*; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. II. bl. 110, 181, 189.

GELDER (Petrus Smidt van), zoon van Hendrik van Gelder en van Maria Smidt, werd den 27sten September 1762 te Ouddorp op het eiland Goedereede geboren. Zijn vader was aldaar Doopsgezind predikant, later te Enkhuizen, Enschede en eindelijk te Zaandam.

Hij werd in zijne jeugdige jaren voor de studie opgeleid, doch toen hij met zijn vader op achttien jarigen leeftijd te Zaandam kwam, deed de vele handel en industrie, die aldaar uitgeoefend werd, hem van plan veranderen en hem tot het fabriekwezen overgaan. Hiertoe gelegenheid gevonden hebbende bij den papierfabriekant M. Schouten te Wormerveer, huwde hij in 1783 de eenige dochter van zijnen patroon, en was hij steeds met vlijt werkzaam in den door dezen gedreven handel tot in 1818, toen hij zich van de zaken onttrok en zijne woonplaats te Zaandam vestigde. Aldaar geraakte hij in kennis met den penningkundige G. van Orden, en het was door dezen dat die groote lust en die liefde tot de numismatiek in van Gelder ontwaakte, die bij hem steeds heerschende bleef, en die zoo zeer zigtbaar was uit zijne keurige en aanzienlijke verzameling munten en penningen, die, na zijn overlijden, te Amsterdam in 1847 verkocht werd, en waarvan de Catalogus, door den Heer H. van Gelder bezorgd, in twee octavo deelen aldaar in 1846 het licht zag.

Van Gelder, die te Zaandam den 15den September 1842 overleed, was een ijverig en werkzaam voorstander van verscheidene nuttige inrigtingen en vereenigingen, en dat hij ook in zijne zaken naar vooruitgang streefde blijkt uit de bekrooning, die hem in 1804, met den gouden medaille der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, ten deel viel, wegens het eerst hier te lande vervaardigen van velin of pergament papier.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt.

GELDERBLOEM (Laurens) werd omstreeks 1748 te Dordrecht geboren en door zijnen stadgenoot Joris Ponse in de kunst onderwezen. Hij schilderde bloemen, die fraai mogten heeten, doch hij overleed reeds in 1788, te vroeg om naam te hebben kunnen maken.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GELDERMALSUM (de Heer van). Zie BORSSELE (Jacob en Adriaan van).

GELDORP (Jan) was een rijmelaar uit het begin der achttiende eeuw, een vriend van Lucas Schermer, in wiens *Poëzy* een paar onbeduidende proeven van zijn dichttalent voorkomen.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GELDORP (Hendrik van). Is dezelfde als Hendrik Castritius in het 3de deel bl. 229 van dit Woordenboek vermeld. Het Artikel daar is echter voor aanvulling vatbaar, hoewel over 's mans leven verschillende berigten voorkomen. Zoo wordt zijne geboorte door anderen in 1520 gesteld, en moet hij ook Rector te Sneek zijn geweest, vóór dat hij als zoodanig naar Delft vertrok. Laatstgenoemde plaats heeft hij om zijne hervormde gevoelens in 1558 moeten verlaten, zich naar Duisburg begevende, niet omdat hij daar tot Rector beroepen werd, maar waar hij zelf eene school oprigtte. In 1563 werd hij te Heidelberg als Hoogleeraar in de Grieksche taal beroepen, waarvoor hij evenwel bedankte. De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Zeker leefde hij nog in 1566. Gosuinus Geldorpius, die volgt, wordt Henrikus zoon

genoemd en werd in 1563 geboren. Mogelijk is deze een zoon van hem geweest.

Hendrik van Geldorp wordt door George Cassander in een zijner brieven „een zeer geleerde Rector" genoemd. Behalve de opgegevene werken schreef hij nog onder den verdichten naam van Gratianus Venerus:

D. Ruardus Tapper, *Enchusani, haereticae pravitatis primi et postremi per Belgium inquisitoris apotheosis*, waarvan in 1600 eene vertaling het licht zag, onder den titel van:

De hemelvaart des eersten ende oversten vervolger der christenen in Nederlant, Ruart Tapper, enz. Hij wordt ook nog als schrijver genoemd van een ander werkje, dat getiteld zou zijn *Lykzang over de begraaven Misse*, terwijl hij eene vertaling uit het Latijn gaf van een geschrift van Johannes Ludovicus Vives onder den titel van:

Van dē armen toe onderholden, twee boeken, Antw. 1566. 8°.

Voorts komen er in de verzameling brieven, door S. A. Gabbema in 1664 uitgegeven, tien van hem voor aan J. Tiara, gedeputeerde der Friesche Staten, en meent men dat in het Provinciaal Archief van Friesland en in het Archief van het Hof van Gelderland meer brieven van hem voorhanden zijn.

Zie Brandt, *Hist. van Enkhuizen*, bl. 801; Gabbema, *Verh. van Leeuw.* bl. 482; Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Woordenb.*; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 4, 122.

GELDORPIUS (Gosuinus), zoon van Hendrik Geldorp, welligt den voorgaande, werd in 1563 geboren, en in 1596 beroepen als predikant te Sneek. Hij was een ijverig Contra-Remonstrant, en werd, ofschoon niet zonder tegenkantig der gematigdste onder de Regenten, in 1611 naar Amsterdam beroepen, waar hij den 2den Mei 1612 werd bevestigd, en den 11den Augustus 1627 overleed. Zijn zoon Henricus volgt. Zijne dochter, Elandia, was gehuwd met J. du Bois predikant te Leiden.

Gosuinus Geldorpius was een geleerd man. Hij zette met Johannes Bogerman de *Verhandeling over het Ketterdoden*, uit het Latijn van Theodorus Beza over (Franek. 1601. 12°) en behoorde tot de reviseurs van de vertaling van het Oude Testament voor den nieuwen Staten-Bijbel.

Zie Reinalda, *Naaml. der Pred. uit de Class. van Sneek*, bl. 42; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* D. IV. bl. 178; Hinlopen, *Hist. van de Nederl. Overz. der Bijbels*, bl. 74, 80, 109, Croese, *Kerk. Reg. der Pred. te Amst.* bl. 48; *de Navorscher*, D. V. Bijbl. bl. LXXXIV.

GELDORPIUS (Henricus), zoon van den voorgaande, te Sneek den 1sten December 1600 geboren, werd in Februarij 1625 predikant te Oostzaan, in December van dat jaar te Leeuwarden en in 1628 te Amsterdam, waar hij den 6den October (niet den 12den) 1652 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd met Neeltje Pool. Als dichter deed hij zich door verscheidene bijschriften op de afbeeldingen van ambt- en tijdgenooten gunstig kennen; maar bovenal door zijne berijming der Psalmen, op veertig zangwijzen, die gansch niet verwerpelijk is. Dezelve is getiteld:

De Psalmen, in rijm en dicht gestelt om gezongen te worden op 40 der gewoonlijke wijzen, Amst. 1644. 12°.

Zie Laurman, *Naaml. der Pred. uit de Classis van Leeuw.* bl. 8; Croese, *Kerk. Reg. der Pred. te Amst* bl. 53, 54; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalm-gezang*, D. I. bl. 174; *de Navorscher*, D. V. Bijbl. bl. LXXXIV; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Muller, *Cat. van Portrett.*; Dezelfde, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 13.

GELDZAK (Taems Frederiksz) van Medemblik, Hopman ter zee in dienst van den Prins van Oranje, maakte zich als zoodanig in 1573 bekend in den strijd tegen Bossu op de Zuiderzee.

Zie Brandt, *Hist. van Enkhuiz.* bl. 200; Arend; *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 314.

GELEN (Johan van). Zie GEELEN (Jan van).

GELEYN (Pieter van) schreef:

De Sipier van zich zelven, blijspel, Amst. 1678. 8°; herdrukt ald. 1737. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 99.

GELEYNSEN (Cornelis), of Leynse, geboren te Vlissingen, was Schout bij Nacht onder den Admiraal Jan van Duvenvoorde, die in 1596 aan het hoofd stond van het Hollandsche eskader, gevoegd bij die Engelsche vloot, welke onder den Graaf van Essex de stad en de sterkte Cadix innam. Drie jaren later nam hij in denzelfden rang deel aan den rampspoedigen togt van Pieter van der Does naar de Westkust van Afrika. Toen genoemde van der Does overleden was, nam Geleynsen het bevel der vloot op zich, en bragt dezelve in het begin van 1600 in het vaderland. Zijn verder bedrijf is ons niet bekend. Misschien was hij dezelfde met Kapitein Geleyn, die volgens Bor in 1572 deel had aan de inneming van den Briel.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265); de la Rue, *Staatk. en heldk. Zeel.* bl. 172, 173.

GELLE (Joannes) was een verdienstelijk graveur, die omstreeks 1628 bloeide en langen tijd te Keulen gevestigd was. In de werken van Cats, Huygens, de Brune en anderen komen van hem fraai gegraveerde prenten voor.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GELLIG (Jacob en Michiel). Zie GILLIG (Jacob en Michiel.)

GELLIUS SNECANUS. Zie HOTZES (Jelle).

GELLIUS (Foppo), wiens eigenlijke naam Foppe Jelles zal geweest zijn, was de zoon van Jelle Botes als predikant te Leeuwarden in 1672 overleden. Hij werd in 1674 predikant te Wirdum, in 1689 te Hallum en in 1702 te Dokkum; hij overleed in het begin van September 1708. Van hem ziet het licht:

Kerkredenen, Leeuw. 1702. 12°.

In de Letterkundige nalatenschap van Jacob van Leeuwen (zie de catalogus daarvan bl. 70.) kwam voor:

Brief aen Dom. Foppo Gellius, *predikant tot Dockum, tot Antwoort op Sijn Ed. Boekje, door de kercken-raad aldaar*, Dokkum, 1707. 8°.

Welke de titel van dit boekje van Gellius geweest is, weten wij niet, maar kunnen wel opgeven de aanleidende oorzaak tot het schrijven van hetzelve. Wegens verschil tusschen de stedelijke regering en den kerkeraad was de eene predikantsplaats te Dokkum meer dan drie jaren vakant geweest, waarna Gellius, welligt niet ten genoegen van den kerkeraad, beroepen werd. Hij nu gaf, na verleende vergunning, op rapport der Visitatorum van den 6den November 1702, iets uit, waarin, zoo het schijnt, over de oneenigheid der stedelijke regering en den kerkeraad gesproken werd; dit nu niet naar genoegen van den laatstgenoemden zijnde, zal aanleiding gegeven hebben tot de uitgave van het geschrift, door den kerkeraad, waarvan wij den titel vermeld hebben.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Laurman, *Naaml. der Pred. uit de Class. van Leeuw.* bl. 28, 136; Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. van de Class. van Dock.* bl. 80.

GELLIUS (Catharina) vervaardigde een klinkdicht voor het 2de deel van de werken van Jan van Gijsen, Amst. 1708.

Zie Heringa in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 103.

GELRE. Zie de vorsten van dien naam op hunne voornamen.

GELRE (Pieter van), afkomstig uit een voornaam Zeeuwsch geslacht, oorspronkelijk uit Gent, was de zoon van Mr. Pieter van Gelre, Secretaris der stad Tolen, en van Maria van der Haage. Hij werd ter laatstgemelde plaatse in 1622 geboren, werd meester in de regten en lid van de regering zijner geboorteplaats. Later vestigde hij zich als Advokaat te 's Gravenhage, alwaar hij, na kort te voren tot Fiskaal van den hoogen krijgsraad benoemd te zijn, den 23sten Februarij 1668 overleed.

Behalve door eenige verspreide gedichten deed van Gelre zich kennen als verdienstelijk dichter, door zijn mannelijk en krachtig gedicht getiteld:

Vrouwen-lof aan Mejuffrouw, Mejuffrouw, C. K (oerten), Leid. 1646. 4°.

Van dit gedicht, door Scheltema verkeerdelijk aan Pieter Godewijk toegeschreven, worden door dezen eenige proeven medegedeeld in zijn *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, D. III. St. III. bl. 87—93.

Van Gelre wordt ook gezegd eenige Psalmen op rijm gebragt te hebben.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.* bl. 447; Schotel, *Letter-en Oudheidk. Avondst.* bl. 131.

GEMEN (Arent van). Zie GENUM (Arent).

GEMERT (Cornelis van) maakte zich als weinig beduidend dichter bekend door:

Godgeleerde keten van lofzangen en Geestelijke liederen, 's Hage, 1796. 8°.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GEMERTANUS (Antonius). Zie BEEKE (Antonie van der).

GEMMA FRISIUS. Omtrent den naam van dezen vermaarden wis- en geneeskundige dient vermeld te worden, dat Gemma zijn voornaam was, en dat hij, geenen toenaam hebbende, zich Gemma de Fries, waarvan Gemma Frisius, genoemd heeft. Op het gezag van Valerius Andreas, en, naar hem door anderen, wordt zijn naam ook wel Reinier of Reinerus Gemma gespeld. Ofschoon ook het jaar 1500 als dat van zijne geboorte genoemd wordt, mogen wij op gezag van anderen zulks in 1508, en wel op den 8sten December, stellen. Hij zag te Dokkum uit deftige ouders het eerste levenslicht. Zijn vader heette Cornelis. Zijne ouders vroeg verloren hebbende, werd hij naar Groningen gezonden, waar hem eene beschaafde en wetenschappelijke opvoeding ten deel viel. Ter voortzetting zijner studiën begaf hij zich naar de Leuvensche Hoogeschool, waar hij zich voornamelijk op de wiskundige wetenschappen, als ook op de geneeskunde, toelegde.

Ten einde zich een middel van bestaan te verschaffen was hij eenigen tijd, na zijne komst aan de Hoogeschool, reeds begonnen om in zijn eigen huis lessen over de wiskunde te geven, waarmede hij aanhield tot hij, in 1542, de waardigheid van Doctor in de geneeskunde verkregen had en te gelijk tot Hoogleeraar in die wetenschap aan de Leuvensche Hoogeschool was aangesteld.

In beide vakken, maar het meest in de wiskunde, heeft Gemma Frisius uitgemunt. Hij werd onder de voornaamste geneeskundigen der Hoogeschool geteld, bedreven in de beschouwing en gelukkig in de uitoefening. Als wiskundige deed hij zich kennen door zeldzame kunde, en zijne lessen helderde hij op door werktuigen, welke hij zelf vervaardigd had. In de sterre- en meetkunde was hij zeer bedreven, en stond daarom in hoogen gunst bij Keizer Karel V, die hem meermalen uitnoodigde ten hove te komen, waarvoor hij echter, in de stille studeerkamer zich liever bewegende dan aan het woelige hof, beleefdelijk bedankte.

Bij de beroemdste geneeskundigen van zijnen en lateren tijd stond hij in hooge achting. De vermaarde geneesheer Hieremias Trivellus was zijn bijzondere vriend en koos hem als arts. Door het geheele land was zijn roem verbreid, door zijne voortreffelijke en nuttige geschriften, die zijne verdiensten ook thans nog op prijs doen stellen.

De tijd van 's mans dood wordt verschillend opgegeven; waarschijnlijk had die den 25sten Mei 1555 te Leuven plaats. Hij stierf aan den steen, en niet in 1558 aan de pest. De kerk der Dominikanen te Leuven bewaard zijn stoffelijk overschot, welks rustplaats door geen grafschrift werd aangeduid.

De dichter Janus Secundus vereerde hem met een Latijnsch puntdicht. Hij was een man matig van grootte, tenger van leden en bleek van aangezigt. Zijne afbeelding ziet het licht; ook bij Foppens. De naam zijner vrouw is niet bekend. Zijn zoon Cornelis volgt. Hij was waarschijnlijk Ridder van het Gulden Vlies. Als geneeskundige heeft Gemma Frisius zich door geschriften weinig bekend gemaakt; alleen wordt in een werk, door Henricus Garetius te Frankfort uitgegeven, in 1592 in 8o, van Gemma Frisius gevonden: *Concilia quaedam de Arthritide.* Zijne wis- en aardrijks- of sterrekundige werken zijn getiteld:

Cosmographicus liber Petri Apiani correctus per Gemmam Phrysium, Antv. 1529. 4o.

Dit werk van Apianus, door Gemma Frisius vermeerderd, is later onderscheidene malen met veranderden titel, en met bijvoeging van andere werkjes van laatstgenoemde, herdrukt, alsmede in het Hollandsch en Fransch uitgegeven.

De principiis Astronomiae et Cosmographiae, Antv. 1530. 4o meermalen herdrukt.

De Usu Globi, Antv. 1530. 4o.

De orbis divisione et insulis, Antv. 1530. 4o.

De Locorum describendorum ratione, et de eorum distantiis inveniendis, gevoegd achter de uitgaven van Apiani *Cosmographia*, Antv. 1533, 4° en 1540. 4°.

De vier laatstgenoemde werkjes zijn in 1547 te Parijs in 8° herdrukt, en de drie eersten, met bijvoeging van een ander *De Annulo*, te Antw. 1548. 12o en te Parijs in 1577 8o met veranderden titel.

De Annuli Astronomici usu, het eerst gedrukt achter de uitgave van Apiani *Cosmographia*, Antv. 1540. 4o: meermalen herdrukt.

Arithmeticae Practicae Methodus, Antv. 1540 8o; meermalen herdrukt.

Charta sive Mappa mundi, Lovan. 1540.

De ratio Astronomico et Geometrico liber, Antv. et Lov. 1545. 4o; meermalen met bovengenoemde geschriften herdrukt.

De Astrolabio Catholico Liber, quo latissime patentis instrumenti multiplex usus explicatur, et quo, quid usquam rerum Mathematicarum tradi possit, continetur, Antv. 1556. 8o; door den zoon des schrijvers voltooid en uitgegeven.

De navolgende werktuigen zijn door Gemma Frisius uitgevonden of verbeterd en gebruikt.

De Astronomische Ring.

Een Hemelglobe of Spheer.

De Astronomische en Geometrische radius of Graadstok.

Het Astrolabium Catholicum.

Een Zeemans Quadraat.

Het is met deze werktuigen dat door Gemma Frisius een aantal Geodesische en Astronomische waarnemingen gedaan zijn, die in zijne werken zijn opgenomen, en waaruit 's mans uitgebreide kennis en onafgebroken vlijt in het onderzoeken van Astronomische wetenschappen duidelijk zijn op te maken.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptorib. Fris.* p. 158—164; Melchior Adamus, *Vitae Medicor. Germanor.*; Sweertius, *Athen. Belg.* p. 268, 269; Foppens, *Bibl. Belgic.* p. 331; Saxe, *Onom. Litter.* T. III. p. 227; Moll, *Zeetogt. der Nederl.* bl. 78, 79. Ekama, *Orat. de Frisiae ingenior. Mathemath. inprim. fertili*, p. 14—16; Dezelfde, *Over* Gemma Frisius *den eersten grondlegger tot het bepalen der lengte op zee*, in de *Verhand. der eerste klasse van het Instit.* D. VII. bl. 215. Nieuwenhuis, *Woordenb.* en het *Aanhangsel*, door ons hier gevolgd; Muller, *Cat. van Portrett.*

GEMMA (Cornelius), zoon van den voorgaande, werd geboren te Leuven den 28sten Februarij 1535, genoot het onderwijs in de wis- en geneeskunde, zoo aan huis als op de Hoogeschool, van zijn vader, en verkreeg in 1570 de Doctorale waardigheid in de geneeskunde en te gelijk het Hoogleeraarsambt in die wetenschap. Hij overleed te Leuven den 12den October 1579 aan de pest.

Ofschoon ook als genees- en sterrekundige met roem bekend, bezat hij echter niet de geleerdheid van zijnen vader, en was hij geheel overgegeven aan de toen zoo dwaasselijk vereerde Astrologie en de leer van voorteekens en voorspellingen. Volgens het geloofwaardig verhaal van den geschiedschrijver Bor, en overgenomen door den Drossaard Hooft, had hij den graaf van Hoorne zijne reis naar Brussel afgeraden, en hem zijn ongeluk voorzegd; ook voorspelde hij aan den Provoost Jan Spelle zijn schrikkelijk uiteinde. Hij deed zich als middelmatig Latijnsch dichter mede kennen, onder anderen door een *Hymnus ad Sancti Christi crucem*, voorkomende in de verzameling van Gruterus D. II. p. 458. In onze dagen werd hij een der belangrijkste epidemiographen van ons land genoemd, blijkens zijne *Ars Cosmocritica* etc.

Behalve dat hij zich zeer verdienstelijk maakte door de voltooijing en bezorging van het laatste belangrijke werk van zijnen vader, boven genoemd, schreef hij de volgende werken:

De arte Cydogmica, Antv. 1569. 4°. 3 tom.

Ars cosmocritica sive de naturae divinis characterismis seu raris et admirandis spectaculis, Antv. 1572. 8°. Lov. 1575. 8°.

De stella peregrina quae superiori anno (1572) *apparere coepit*, Antv. 1573. 4°.

De prodigiosa Cometae specie ac natura, Antv. 1578. 12o.

Zijne afbeelding ziet het licht bij Foppens, met een Latijnsch bijschrift van Janus Secundus. Hij werd in kerk der Dominikanen, aan de zijde van zijnen vader begraven. De vermaarde Maximiliaan de Vrient vervaardigde hem ter eere een grafschrift.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 241 (172) B. V. bl. 270 (194); Sweertius, *Ath. Belg.* p. 185; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 200; Saxe, *Onom. Lit.* T. III. p. 447; Hoeufft, *Parnas. Latino-Belg.* p. 53, 54; Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.* p. 120, 121; Nieuwenhuis, *Woordenboek*, en *Aanh.* op het artik. van Gemma Frisius; *Biograph. Univers.* T. XIII. p. 198; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk. vert. door Dr. Israëls*, bl. 459.

GEMMENICH (Paulus van), geboren te Franeker in het midden der zeventiende eeuw, studeerde aldaar en verwierf er met hoogen lof den Doctoralen graad in de regten, na openlijke verdediging van zijn proefschrift: *de fructuum perceptione.* Zoo groot was zijn roem als regtsgeleerde, dat de vermaarde Ulricus Huber hem in 1684 bij de Curatoren der Franeker Hoogeschool aanbeval als opvolger van den beroemden Noodt, waartoe toen evenwel Cornelis van Eck gekozen werd. Ook als Latijnsch dichter deed hij zich kennen. Hij

is niet dezelfde met Paulus van Ghemmenich, die later volgt.

Zie de Wal, *Orat. de Clar. Fris. Jureconsult.* p. 167, 440.

GENABETH (PAULUS VAN), zoon van Petrus van Genabeth, zee-officier in 's lands dienst, en van Diderica de Witt, werd te Amsterdam in 1794 geboren. Tot den onderwijzersstand opgeleid, maakte hij zoodanige vorderingen, dat hij reeds in 1816 als schoolonderwijzer in zijne geboorteplaats werd toegelaten. In October van het volgende jaar werd hij als leeraar der Nederduitsche taal aan het Athenaeum te Doornik, in Henegouwen, beroepen, en twee jaren later, in 1819, in dezelfde betrekking aan het Athenaeum te Brugge, waar hij met ijver werkzaam was tot September 1830, toen hij wegens de Belgische onlusten genoodzaakt was te vlugten. Na zich eerst een poos te Sluis en te Middelburg opgehouden te hebben, kwam hij, met zijne vrouw, C. E. Scharbracq, en talrijk gezin, in benarden toestand te 's Hage aan; hij woonde vervolgens te Amsterdam, was aldaar van 1843 tot 1846 klerk en opzigter bij de tentoonstellingen van de Maatschappij *Arti et Amicitiae*, hield zich vervolgens ook eenigen tijd te Utrecht en te 's Hage op, en overleed in zijne geboorteplaats den 9den September 1852. De Koning beloonde zijne in België bewezene diensten, door hem, na zijne vlugt uit Brugge, een buitengewoon pensioen toe te leggen, hetwelk echter niet voldoende was om in de behoefte van zijn gezin te voorzien, weshalve hij zich ook onledig hield met het leveren van artikels aan eenige dagbladen, in het bijzonder aan den toenmaligen *Avondbode*.

Van Genabeth was Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, sedert 1830, en lid van het Genootschap van Vaderlandsche taal en letteren te Brugge, sedert 1820. De volgende geschriften zijn van hem in druk verschenen:

Redevoering over het noodzakelijke van de aankweeking der volkstaal en de genoegens daarmede verbonden, Brugge, 1820. 8°.

Redevoering over het ongegronde der vooroordeelen tegen de Nederlandsche taal, 's Hage, 1821. 8°.

Beginselen der Nederduitsche taal, Brugge, 1821. 8°.

De Godspraak der 16de *eeuw, tooneelvoorstelling, gelezen in de kon. Maatsch. van Vaderlandsche taal en letterkunde te Brugge, den* 9den *van Bloeimaand* 1823, *bij gelegenheid dat Z. M. onze geëerbiedigde Koning deze stad met Hoogdeszelfs tegenwoordigheid vereerde* (Brugge 1823) 8°.

Zede- en letterkundige lessen, of Bloemlezing uit prozaschrijvers en dichters, Brugge (1828) 8o. I deel; 2de vermeerderde uitgave Amst. 1833. 8°. 2 deelen.

Veertien jaren in Belgie en vlugt uit Brugge, Amst. 1831. 8o.

De vermoedelijke gevolgen van den tegenwoordigen toestand van het Koningrijk der Nederlanden, Amst. 1836. 8o.

Iets over de beoefening der Nederduitsche taal- en letterkunde in Belgie; geplaatst in de *Utrechtsche courant* van 12 Augustus 1842. fol.

Eenige woorden aan alle voorstanders onzer moedertaal, bijzonder aan de leden van het in September 1850 *te Amsterdam gehouden tweede Nederlandsch letterkundig congres, met een snuifje uit de oude Belgische doos*, Haarl. 1851. 8°.

In 1847 verscheen van hem te Amsterdam een *plan van inteekening op eene verzameling van redevoeringen, tooneelstukken en verspreide lettervruchten*, waaraan echter geen gevolg schijnt gegeven te zijn.

Zie *Hand. der Jaarl. verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1853, *Levensberigten*, bl. 10—14; de Jong, *Naaml. van Boek.* en *Supplem.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 130. 151, 152, 319, b. bl. 99.

GEND (LODEWIJK VAN). Zie HOORENMAKER (LODEWIJK).

GEND of GENDT. Zie de personen van dien naam op GENT.

GENGULPHUS. Zie GANGULPHUS.

GENIBELLI (FREDERICO). Zie GIANEBELLI (FREDERICO).

GENITS (ANTHONIS) werd in 1573 Secretaris van den Raad van State en bij de oprigting van den Hoogen raad van Holland, Zeeland en West-Friesland in 1582 niet alleen tot Griffier aangesteld, hoedanig hij den 8sten Februarij van dat jaar den gevorderden eed deed, maar ook met Jonkheer Willem van Zuylen van Nyevelt gecommitteerd, om al de stukken, betrekkelijk zaken van Hollanders, voor den geheimen en grooten raad hangende, op last van 's lands Staten te ligten en herwaarts over te brengen. Hij overleed in 1586.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 450 (330), B. XVII. bl. 330 (29); Vreede, *de Hooge Raad van Holl. enz.* in *Jaarb. voor de regterl. magt in Nederl.* 1839, bl. 25, 51.

GENKENS (EMPKE). Zie GEUSKESZ (EMPKE).

GENLIS (DE), Fransch kapitein in dienst van den Prins van Oranje, werd, na de inneming van Bergen in Henegouwen, door Graaf Lodewijk van Nassau in 1570 naar Frankrijk gezonden, om Koning Karel IX den gelukkigen uitslag van zijne onderneming te berigten, en hem om de toegezegde hulp te verzoeken. Weinige weken daarna waren 4 tot 5000 man te voet en bijna 500 ruiters marschvaardig. De Genlis trok met deze magt tot ontzet der inmiddels door Don Frederik van Toledo belegerde vesting op, en op het punt zijnde van zich met de troepen van Graaf Lodewijk te vereenigen geraakt hij met den vijand slaags. Zijne soldaten werden verslagen, en hij zelf gevangen genomen. Naar den citadel van Antwerpen gevoerd, vond men hem, na eene gevangenschap van eenige dagen, op een morgen dood in zijn bed, denkelijk gewurgd; zijn lijk werd althans onder de galg begraven.

Zie Groen van Prinsterer, *Archiv.* het register; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 204.

GENNEP (ARNOLDUS VAN) werd geboren te Gorinchem den 12den Maart 1697 en was de zoon van Cornelis van Gennep, Thesaurier aldaar, en van Elizabeth van den Burggraaff. Hij studeerde te Leiden, werd in 1721 proponent en in 1723 beroepen te Eethen en Drongelen. In 1755 kreeg hij zijn Emeritaat en overleed den 25sten October 1757. Hij was gehuwd met Theodora van Brandwijk. Hij schreef:

Versaameling van uitgelezene keurstoffen, Amst. 1742 4°.

Kerkelijke plichtpleging 4o.

Onpartijdig en onzijdig opstel tusschen den Heer Schrassert *en* J. Lulofs, *over de samemkomst en oefeningen der particulieren ledematen*, Dordr. 1743. 8o.

Het hertnijpendt en besmettelijk sterven onder het Rund-vee, bij wijze van waarschouwing, tot voorkoming van zwaarder straffe onder de menschen, en tot aansporing van boetvaardigheid, vertoond uit Jeremia XXI. vs. 5. en 6. Breda, 1745. 4o.

Innig Rouwgewaat, aangetrokken en vertoont in een uitwendige Treur-reeden, over het afsterven van wijlen zyne Doorluchtige Hoogheid W. C. H. Friso enz. *uytgesproken op den* 7 Nov. 1751. *over* 2 *Samuel* III. vs. 38, Gorinch. 1752. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1723. a. bl. 756, b. 236, 1755. b. 747. 1757. b. 613, 732, 733; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV.; Dezelfde, *Reg. van Academ. Redenv. enz.* bl. 15; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 164.

GENNEP (CORNELIS VAN), vroeger Bevelhebber op *de Oranje zaal* van 20 stukken, bij het eskader van den Schout bij Nacht P. H. Reynst in 1777 in de Middelandsche zee, in 1780 op de *Jason* van 36 stukken en later Kapitein op het schip *Prins Willem* van 64 stukken, was in 1782 Bevelhebber van een smaldeel, naar de Oostzee gezonden om acht koopvaarders veilig naar Elseneur te brengen. Hij had niet slechts het geluk hier in wel te slagen, maar ook een vijandelijk Engelsch konvooi van 60 koopvaarders te ontmoeten, hetwelk hij met de Kapiteinen van der Beets en van Ryneveld ganschelijk verstrooide, twee van hetzelve nam en de overige op het strand joeg. Na door storm en tegenwind te zijn opgehouden, kwam hij met de zijnen behouden te huis. Hij behoorde in 1783 tot het eskader bestemd naar de Middelandsche zee, onder bevel van den Vice-Admiraal Pieter Hendrik Reynst, hetwelk in den nacht van den 2den en 3den Februarij 1784 in de golf van Narbonne door eenen zeldzaam zoo hevigen storm beloopen werd. Hij verkeerde met zijn schip in den schrikkelijksten toestand, en liep meer dan eenmaal het uiterste gevaar, om tegen de rotsen van het eiland Minorca verbrijzeld te worden. Hij behoorde in hetzelfde jaar tot het eskader van van Kinsbergen, naar de Middelandsche zee, tot bescherming des handels en der zeevaart, en tot het vertoonen van 's lands vlag aan de Barbarijsche en andere mogendheden. Wat door hem daarbij verrigt is, wordt niet vermeld. Ook zijn verder levenslot is ons onbekend.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge van* Wagenaar, D. VIII. bl. 16, 17; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. V. bl. 398. 672, D. VI. St. I. bl. 27, 141, 365, 389.

GENNEP (ARNOLDUS VAN), kleinzoon van Arnoldus van Gennep voornoemd, werd den 4den Januarij 1766 te Rotterdam geboren, studeerde aan de Leidsche Hoogeschool en oefende, na zijne bevordering tot advokaat, de praktijk te Rotterdam ver-

scheidene jaren achtereen met grooten roem uit, tot dat hij, wegens zijne veelzijdige bekwaamheden, door Koning Lodewijk tot verschillende ambten geroepen werd. Eerst tot Landdrost van Maasland aangesteld zijnde, zag hij zich daarna tot lid van den Staatsraad geroepen, en stond hij in 1808 aan het hoofd der Commissie belast met het toepasselijk maken van het *Code Napoleon* op Holland. Na den afloop hiervan ontving hij van zijnen vorst verschillende blijken van goedkeuring, nadat hij reeds in het vorige jaar tot Ridder der Unie-orde bevorderd was. Andermaal ontving hij eene belangrijke taak, daar hij met de redactie van het Wetboek van koophandel belast werd.

Na de inlijving van ons land behoorde hij ook tot de Commissie van Nederlandsche staatsleden, die zich naar Parijs moesten begeven, en na de herstelling bewees hij, als lid van den Raad van state, Vice-president van het Sijndicaat, tot tweemaal toe waarnemend Minister van financiën, lid der eerste kamer der Staten Generaal, van welke hij, tot kort voor zijnen dood het voorzitterschap bekleedde, en Minister van Staat, den lande gewigtige diensten en was hij vereerd met de achting van Koning Willem I, die hem meermalen, vooral over de regeling van 's rijks geldmiddelen, raadpleegde, en hem, reeds vroeg in de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw ingelijfd, ten laatste tot Grootkruis van dezelve verhief.

Met ijver en bekwaamheid, en onder het genot van het volle gebruik van zijne ligchamelijke en zielsvermogens, bleef van Gennep in het algemeen belang werkzaam, tot dat hij den 5den Julij 1846 te 's Gravenhage overleed en het vaderland in hem derfde een man van aangename zeden, van een achtenswaardig en godsdienstig karakter, en wiens naam met wel verdienden lof in deszelfs geschiedboeken prijken zal.

Van Gennep was driemaal gehuwd: 1e met Jacobina Maria van Schack, bij welke hij een zoon verwekte, 2e met Cornelia Pilander, weduwe van den Kapitein ter zee van Grotenray, en 3e met Agatha Anna van Assendelft de Coningh.

Zie Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.* D. II. bl. 121, 283; *Gedenkschr. van de Kon. Orde der Unie*, bl. 41; *Handel. van de Jaarl. Verg. der Ned. Maatsch. van Ned. Letterk.* te Leid. 1847. bl. 14—16, door ons voornamelijk gevolgd.

GENNETÉ (Leopold), van wien wij, ofschoon een Lotharinger van afkomst, hier met een enkel woord willen gewagen, omdat zijn naam, als die van eenen bedrieger, verbonden is aan een plan, welks verwezenlijking in onze dagen plaats had. Hij had op Leiden's Hoogeschool onderwijs in de natuur- en wiskunde ontvangen, bovenal de lessen van den grooten 's Gravesande genoten, en was vervolgens, als Ingenieur en eerste wiskunstenaar, in dienst van Oostenrijk werkzaam geweest.

Toen andermaal het zoo dikwijls opgeworpen plan, om het Haarlemmermeer droog te maken, levendig werd, kwam Gennetté hier te lande, en gaf aan Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland te kennen, dat hij een daartoe geschikt waterwerktuig vermeende te kunnen vervaardigen, hetwelk boven anderen verkieslijk was. Op hun verzoek werden Dijkgraaf en Hoogheemraden door de Staten gemagtigd met Gennetté een verdrag aan te gaan, waarbij bepaald werd dat de kosten door den staat zouden gedragen en aan den uitvinder eene jaarrente van duizend dukaten uitbetaald worden. Weldra sloeg Gennetté de hand aan het werk, en achter het toenmalige pesthuis te Leiden zou het werktuig oprijzen dat de „groote waterwolf" vernietigen zou. Reeds met den aanbouw was er, zoo als Gennetté voorgaf, gebrek aan de noodige bouwstoffen. In October 1754 was het werktuig eindelijk in gereedheid, doch een lek in een der pompen belette den voortgang der proefneming, welke Gennetté ondanks alle minnelijke en vriendelijke aanmaningen, uitstelde, tot dat hij in Augustus van 1756, zonder kennis te geven, uit het land vertrok, en nimmer wederkeerde. Nadat eindelijk alle pogingen om wel te slagen ijdel bevonden waren, verklaarde eene daartoe benoemde Commissie, bestaande uit de Heeren J. Lulofs, P. van Musschenbroek en J. N. S. Allemand, na onderzoek van het werktuig, zich zeer ten nadeele van den uitvinder. Allen stemden overeen, dat er geen de minste uitwerking van zijn werktuig te wachten was. Verontwaardigd over zijn gedrag, werd, door Dijkgraaf en Hoogheemraden, het in 1751 gemaakte verdrag met Gennetté, in 1762, vernietigd, de geheele toestel afgebroken en verkocht, om te strekken tot mindering der daaraan besteede kosten. Afbeeldingen van Gennetés werktuig vindt men in de Nederlandsche jaarboeken voor 1762.

Zie aldaar bl. 93—162; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 180—188.

GENT (Willem van), of Gulielmus Gentius, werd te Nijmegen, uit een aanzienlijk geslacht geboren en voor de regtsgeleerdheid opgeleid, in welke wetenschap hij den doctoralen graad behaalde. Eerst Raad in het Hof van Gelderland zijnde, werd hij door de onlusten in 1578 genoodzaakt de provincie te verlaten, waarna hij, omstreeks 1579, eene plaats in het hoog geregtshof van Brabant verkreeg. Na den dood zijner vrouw omhelsde hij den geestelijken stand, en werd aangesteld tot Proost van de St. Walburg's kerk te Arnhem. Daar deze stad destijds in handen der Staatsche troepen was, kon hij zijne betrekking niet aanvaarden. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Hij was een in vele wetenschappen zeer geleerd man, en volgens Foppens altijd vast en getrouw in de leer der Roomsch Katholieke godsdienst. Hij schreef:

Adagia quinquaginta e Jure Civili collecta et explanata, Paris. et Antv. 1570. fol.

Exempla illustrium aliquot miraculorum S. S. Eucharistiae, Paris. 1574. 8; herdrukt te Keulen 1584. 8o.

In de voorrede van dat werk beloofde hij eene geschiedenis van Gelderland en een werk van regtsgeleerden inhoud, waarvan evenwel, voor zoo ver ons bekend is, niets is uitgegeven.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 308; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 403; *Quartierl. Academ. en Lat. te school Nymegen*, bl. 24.

GENT (George van), of Georgius Gentius, zette uit het Hebreeuwsch over:

Historia Judaica, Amst. 1651. 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 338.

GENT (Barthold van) behoorde tot een aanzienlijk Geldersch geslacht, was Heer van Loenen en Burgemeester van Nijmegen. Hij werd namens die stad ter staatsvergadering naar Brussel gezonden en teekende in 1577 de Unie aldaar gesloten.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 60, 61, die tevens meldt dat hij de vader was van Barthold van Gent, die mede volgt, hetgeen evenwel door Scheltema wedersproken wordt.

GENT (Johan van), Heer van Oyen en Dieden, zoon van Walraven van Gent en Elisabeth van Raesfelt. Omstreeks 1530 geboren, was hij Jagermeester van Gelderland, en werd weldra tot gewigtiger aangelegenheden geroepen. Hij woonde de vergadering der Algemeene Staten te Brussel bij, en teekende mede de Unie aldaar in 1577 gesloten. In 1578 werd hij met Philips van Marnix naar den Rijksdag te Worms gezonden, om de toegenegenheid der Duitsche vorsten voor deze gewesten te winnen. Deze bezending liep vruchteloos af. Na den dood van Prins Willem I werd hij in 1584 wegens Gelderland afgevaardigd, om de opperheerschappij over deze gewesten aan den Koning van Frankrijk aan te bieden.

Toen in 1594 van wegen den Aartshertog Ernst van Oostenrijk vredesvoorstellen gedaan werden, trad van Gent met de afgezanten deswegens, Otto Hartius en Jeronimus Coman, in onderhandeling. Hij bragt ook de beide afgevaardigden op de gevangenpoort te 's Gravenhage, waar Michiel Renichon gevangen zat, om hun uit diens mond te doen vernemen, dat de Graaf van Barlaymont hem had aangestookt Prins Maurits en anderen te vermoorden. Zijn verder bedrijf is ons onbekend. Hij leefde nog in 1613. Uit zijn huwelijk met Wilhelmina van Wachtendonk liet hij onder anderen twee zonen na, Walraven en Otto, die beiden volgen, en eene dochter, Margaretha, gehuwd met Floris van Merode.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXI. bl. 815 (30), 817, (32); Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 200, D. VIII. bl. 55; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 63; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 367, 368. Groen van Prinsterer, *Archiv* T. VI. p. 355, 356; *Geschiedk. aanteek. omtrent Fred. Hendr. enz.* bl. 99.

GENT (Walraven van), Heer van Dieden en Oyen, oudste zoon van den voorgaande, trad in 1599 in 's lands dienst als Luitenant en werd aan het hoofd geplaatst der nieuw geworven kompagnie kurassiers, eershalve naar Prins Maurits genoemd. In Januarij 1600 nam hij onder Graaf Lodewijk van Nassau deel aan de verrassing van Wach-

tendonk, waar hij zich bijzonder onderscheidde. Hij woonde den slag bij Nieuwpoort bij, verwierf nieuwe lauweren, maar ook twee wonden in den arm, en acht schoten op zijne wapenrusting. Naar een schip gebragt, dat op het drooge lag en voor ambulance diende, werd hij naar Ostende gevoerd en alzoo genezen. In Mei 1604 streed hij als Ritmeester in Staats-Vlaanderen, en voorzeker heeft hij deel genomen aan een aantal overwinningen door Maurits op de Spanjaarden behaald, ofschoon de geschiedenis van hem geen gewag meer maakt dan in 1624 en 1625, toen hij, aan het hoofd der Staatsche troepen, naar het Graafschap van der Mark werd afgezonden en zich van Onna, Kaam, Zoest en andere plaatsen meester maakte. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij was gehuwd met Anna van Arkel, dochter van George van Arkel, Heer van Ammerzode, die hem, behalve eene dochter, Elisabeth, twee zonen schonk, Johan, die volgt, en Walraven, die kinderloos overleed.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 83, D XI. bl. 18; (Schuller tot Peursum). *Verz. berigt. omtr. de krijgsbev. bij Nieuwp.* bl 19, 29; Nijhoff, *Bijdr. voor vaderl. geschied. en oudheidk.* D. IV. bl. 144, 145.

GENT (Johan van) Heer van Oosterwede, zoon van den voorgaande, was lid der Ridderschap van Gelderland, had als gedeputeerde ter vergadering der Staten Generaal een groot deel aan de regering en was de belangen van het huis van Oranje toegedaan. Bij den dood van Willem II in 1650 was hij voorzitter van gemelde vergadering, en voorzag in het geven der noodige orders, waarvoor hem later de goedkeuring ten deel viel. Kort hierna bekleedde hij met Joachim Andreae een gezantschap aan den Keurvorst van Brandenburg, en vertrok in 1660 met van Beuningen en de Huybert in Ambassade naar Frankrijk, om eene naauwere verbindtenis met dat rijk te bewerken. Nadat, in 1666, de Prins van Oranje door de Staten van Holland als kind van Staat was aangenomen, werd hij, op eene wedde van vijfduizend gulden, tot deszelfs Gouverneur aangesteld. Bij den inval van Lodewijk XII in 1672 werd hij met anderen wederom naar Frankrijk gezonden, om met dien vorst te onderhandelen. De hooge eischen, die van de Fransche zijde gedaan werden, deden de bezending vruchteloos zijn. Hij overleed te 's Gravenhage den 24sten November 1697 en werd met zijne gemalin, Eggerik Adriana Sybille van Ripperda, in de kapel van Assendelft in de groote kerk aldaar begraven. Hij verwekte zeven kinderen, waaronder Adriaan van Gent, die, in 1673 voor Maastricht door eenen kanonskogel, van het linkerbeen werd beroofd en in 1678 Elisabeth, dochter van Emanuel Prins van Portugal en der Gravinne van Hanau huwde.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 125, D. XIII. bl. 13, D. XIV. bl. 46; Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. II. bl. 134; Van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. XII. bl. 11, 62. Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 368, 369; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. IV. bl. 145.

GENT (Cornelis van), Heer van Loenen en Meinerswijk, Burggraaf van Nijmegen, welligt een zoon van Barthold van Gent voornoemd, was in vele gewestelijke en staats ambten werkzaam, en bekleedde ook de waardigheid van buitengewoon Raad in het Hof van Gelderland. Hij stelde een groot belang in 's lands welzijn, en had zich reeds verdienstelijk gemaakt door aan Oldenbarnevelt berigten te zenden van den toestand des vijands in Gelderland, toen hij, bij de eerste onderhandeling over den vrede met Spanje in 1608, tot onderhandelaar werd gekozen. Ook het tractaat van waarborg met Engeland en Frankrijk had hij in dat jaar geteekend.

Later was hij tegenwoordig bij het sluiten van het verdrag der verdeeling van de nalatenschap van Prins Willem I, en bleef hij onafgebroken tot welzijn van het land werkzaam, tot aan zijnen dood, die in Februarij 1614 plaats had. Hij werd in 1607 door de Staten van Gelderland met Joost van Gysen en Engelbert Engelen gecommitteerd om van de weduwe van Paulus Merula te vorderen alle stukken, papieren en geschriften, die aan haren man, voor het schrijven van de geschiedenis van Gelderland, vroeger waren afgestaan.

De afbeelding van Cornelis van Gent ziet het licht. Hij was gehuwd, eerst aan Christina Pannekoek, vrouwe van Meinerswijk, daarna aan Anna van Duvenvoorde, weduwe van Godard van Lennep. Zijn zoon volgt.

Zie Bor, *Ned Oorl.* B. XXVII. bl. 531 (7); Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.* D. I. bl. 15; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 321; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 366; D. II. bl. 485; Muller, *Cat. van Portrett.*; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. VIII. bl. 309.

GENT (Barthold van), zoon van den voorgaande, was insgelijks, na zijns vaders dood, Heer van Loenen en Meinerswijk, en bekleedde mede aanzienlijke ambten. Hij was Raad en Rekenmeester van Gelderland, lid van de Ridderschap en afgevaardigde ter Staten Generaal. Namens de provincie Gelderland werd hij afgevaardigd tot den Munsterschen Vredehandel, en hij teekende als zoodanig het verdrag in 1648. Op de fraaije plaat door Suyderhoef, vertonende het bezweren van den vrede te Munster gesloten, naar de schilderij van Ter Burg, staat hij verbeeld als den eed lezende.

De tijd van zijn overlijden is onbekend. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij voerde tot zinspreuk: *Deliberandum est diu quod statuendum est semel.* (Er moet lang geraadpleegd, over hetgeen in eens moet besloten worden). Hij was gehuwd met Elisabeth van Giessen, die hem vijf kinderen schonk.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 404, 405, 452; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 365, 366, D. II. bl. 584; Muller; *Cat. van Portrett.*

GENT (Otto van), Heer van Dieden en Oyen, broeder van Walraven van Gent voornoemd, was in 1593 Page van Frederik Hendrik en in 1629 Gouverneur van Emmerik, na reeds meermalen zijn leven voor het vaderland te hebben veil gehad. Toen in genoemd jaar de stad 's Hertogenbosch door Frederik Hendrik belegerd werd, en de Spanjaarden alles in het werk stelden om den Prins het beleg te doen opbreken, smeedde van Gent, die in het leger was, het ontwerp om Wezel te bemagtigen. Hij deelde dat aan den vorst mede, die aanraadde de onderneming uit te stellen tot eene betere gelegenheid. Inmiddels hadden de Spanjaarden ook Amersfoort ingenomen, maar daar en tegen stond ook de kans om Wezel te verrassen schoon. Van Gent gaf hiervan den Prins berigt, en deze gaf terstond bevel om den aanslag te bewerken. Van Gent werd aan het hoofd der onderneming geplaatst, en had het geluk op den 19den Augustus 1629 dezelve met eene goede uitkomst bekroond te zien. Het verhaal van die verblijdende gebeurtenis staat met gulden letteren in de geschiedboeken van den tachtigjarigen krijg vermeld. Van Gent werd om zijnen bij die gelegenheid betoonden moed tot Gouverneur van Wezel aangesteld. Vreemd is het voorwaar dat de geschiedenis slechts dit eene wapenfeit van hem vermeld heeft, en zijn verder bedrijf en levenslot geheel in het duister ligt.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXX. bl. 679 (8); Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 99; Bosscha, *Neêrl. Held. te land.* D. I. bl. 448, 461–465.

GENT (Willem Joseph van), neef van den voorgaande, omtrent wiens jeugd en eerste bedrijven de geschiedenis geen licht verspreidt. Waarschijnlijk diende hij, naar het voorbeeld van sommigen uit zijn geslacht, reeds vroeg te lande, en wij vinden zijn naam het allereerst vermeld in 1665, toen hij als Kolonel het bevel kreeg over het nieuw opgerigte regiment scheepssoldaten. Kort daarop in de plaats van Cornelis Tromp tot Luitenant Admiraal bevorderd, doch niet zonder ernstige tegenkanting van zijne zijde, omdat hij zich zijne weinige kennis in de zeezaken bewust was, bleef hij dat bevel houden en bevond hij zich op de vloot, waarmede de Ruiter in September 1666 tegen de Engelschen in zee stak. Hij had in 1667 het opperbevel over het smaldeel dat bestemd was voor den togt op de rivier van Rochester, en bewees, door het welgelukken dier onderneming, aan het vaderland gewigtige diensten. Zoowel aan hem, als aan Cornelis de Witt en de Ruiter, werden door 's lands Staten vergulden koppen of bekers geschonken, waarvan die van van Gent niet meer aanwezig is, daar dezelve in 1795 of 1796, bij gelegenheid der gedwongene opbrengst van het gemaakte goud en zilver, door een der leden van de familie van van Schwartzenberg, die meende dat zulk een gedenkstuk vrij van de heffing moest zijn, uit wrevel vertrapt en vernield werd. Behalve dezen kop werd van Gent voor zijn aandeel aan de verovering van het Koninklijk Admiraalschip, *the Royal Charles*, met eenen gouden keten en eenen gedenkpenning van hetzelfde metaal vereerd, welke laatste thans berust in het koninklijk kabinet van penningen te 's Gravenhage. In de lente des jaars 1670 werd van Gent aan het hoofd van een smaldeel van zes schepen uitgezonden, ter beteugeling der Afrikaansche kapers, en hij had het geluk om, in vereeniging met den Britschen Vice-Admiraal Allen, zes hunner beste schepen omtrent Arzilla, op de westelijke Moorsche kust, te bemagtigen en aan 144 christenslaven de vrij-

heid weder te geven. In het begin van November in het vaderland teruggekeerd, deed hij in persoon verslag van deze, voor den handel vooral, zoo belangrijke overwinning. De voorzitter van den Raad der Admiraliteit van Amsterdam zeide hem dank „voor zijn aangewende devoir en gepleegde goede conduite in het vervolgen en ruïneren der zes Algerijnsche roofschepen" terwijl hij tot erkentenis der bewezene diensten met een eereteeken ter waarde van 800 gulden begiftigd werd.

De ontmoeting van van Gent met het Engelsche Koningsjagt *de Merlin* in Augustus 1671, waarbij hij geweigerd had zijne vlag te strijken en zijn topzeil te laten vallen, waarop de Kapitein met scherp geschoten had, gaf eene, door de Britten reeds lang gezochte, aanleiding tot oorlogsverklaring. Ofschoon nog eenigen tijd uitgesteld, brak de oorlog toch weldra uit, en van Gent werd in Mei 1672 aan het hoofd van een sterk smaldeel uitgezonden, om daarmede, als de gelegenheid zich aanbood, de rivier van Londen in te loopen en al het mogelijke tot toebrenging van schade aan den vijand aan te wenden. Deze onderneming, met beleid en moed uitgevoerd, had geene gewigtige gevolgen, en van Gent keerde bij 's lands vloot terug. In den daarop gevolgden zeeslag bij Solebay, op den 17den Junij 1672, waar de Ruiter de vereenigde Engelsche en Fransche vloten aantastte en sloeg, betoonde hij eene ongemeene kloekmoedigheid. Hij had het bevel over den regtervleugel, en nog verbitterd over het gebeurde met het jagt *de Merlin*, was hij op de blaauwe vlag ingestort, waaronder hij een grooten schrik verwekte. Maar naauwelijks had het gevecht een half uur geduurd, of hij werd door eenen kanonskogel getroffen, die hem onmiddelijk het leven benam. Zijn lijk naar 's Hage gevoerd, werd aldaar gebalsemd en te Utrecht in de Domkerk ter aarde besteld. Weinige dagen na den slag namen 's lands Staten een besluit, om ter zijner eere een prachtige tombe boven zijn graf te stichten. Men ziet den zeeheld dáár op eene zwart marmeren kist, zelf geheel van wit marmer, in het harnas afgebeeld, terwijl een uitvoerig Latijnsch opschrift zijne deugden en daden in vergulden letteren aan de nakomelingschap heeft overgebragt. Wijlen de Leidsche Hoogleeraar Rau heeft in zijn fraai *carmen*, getiteld *Trajectum ad Rhenum*, dit gedenkteeken bezongen, en is alzoo de nagedachtenis van van Gent door de beeldhouw- en dichtkunst als om strijd vereerd.

Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn zoon volgt. Zijn broeder, de Luitenant Kolonel van Gent, wiens voornaam ons onbekend is, sneuvelde weinige dagen na hem in de verdediging van Maastricht.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.* D. VI. bl. 128; Sylvius, *Verv. op* Aitzema, D. I. St. I. bl. 248; Brandt, *Lev. van* de Ruiter, bl 416, 460, 514, 528, 569—583, 624, 629, 632, 661—672; (Van den Bos) *Lev. en Daden der Zeeh.* D. II. bl. 244—248, 252, 255, 260; Bizot, *Medal. Hist. van Holl.* bl. 27, 28 van het *Bijvoegs.* met eene afbeelding der tombe; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 214, 260, 441, 443, 472, D. XIV. bl. 25; met zijn portret, Van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. XIV. bl. 21, 22; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 287—289; Van Kampen, *Karakterk. der Vaderl. Geschied.* D. II. St. 1, bl. 290, 291; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 108, *Aant.* bl. 285—287; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. II. bl. 80, 379, 424—456, D. III. St. I. bl. 22—45, 94, 128—138, 414; Bosscha, *Neerl. held. te land*, D. II. bl. 67, 143; Muller, *Cat. van Portr.*

GENT (Joseph Willem van), zoon van den voorgaande, was een niet minder dapper zeeman dan zijn vader. Hij diende reeds als Kapitein in 1696, voerde de *Prins Friso* van 64 stukken, in het smaldeel van den Vice-Admiraal Gelein Evertsen naar Portugal en Kadix bestemd, en gaf van zijnen moed blijken, in 1704, toen hij, gedurende den zeeslag van Malaga, als kapitein het bevel voerde op *de Banier* van 64 stukken, hetwelk, na het Admiraalschip de meeste dooden telde. Hij had in 1705 het kommando over een eskader naar de Noordzee ter bescherming der koopvaarders, voerde in 1706 het bevel over de Nederlandsche matrozen uit de vloot geligt, en hielp daarmede de stad Alicante voor Koning Karel III bestormen. In 1707 was hij onder de vloot bestemd om Toulon te helpen veroveren. Deze aanslag mislukte, doch van Gent bleef met zijn schip de *Provincie Utrecht* in de Middelandsche zee. De Vice-Admiraal van Wassenaer, wegens misverstand met de Engelschen, ofstand van het opperbevel over zijn eskader gedaan hebbende, gaf dat bevel aan van Gent over. Deze deed nog eenige diensten in de Middelandsche zee, en begaf zich met zijne schepen naar Lissabon. Hij kwam nog eens voor in 1710, bij het smaldeel onder den Vice-Admiraal A. Pieterson naar Spanje bestemd. Een hevige storm had echter een deel der Nederlandsche vloot zeer beschadigd, en met drie mastelooze schepen kwam van Gent te Lissabon aan. In dat jaar stond hij ook op de voordragt als Schout bij Nacht, doch hij schijnt nooit tot die waardigheid verkozen te zijn. Later schijnt hij in Russische dienst overgegaan te zijn, althans zijn naam komt in 1716 voor als bevelhebber op een schip van 50 stukken, behoorende tot de vloot van Czaar Peter van Rusland.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 316, 381, 400, 423, 434, 438, 439, 490, 509, 554, 556.

GENT (Carel van) in 1542 geboren en in het Roomsche geloof opgevoed, kreeg in 1563 heimelijk een Nieuw Testament in handen, werd daarop Doopsgezind en woonde meestal in of kort bij Harlingen. Hij nam een levendig aandeel aan de twisten die destijds in zijn kerkgenootschap gevoerd werden, en heeft ook het bittere daarvan ondervonden, dewijl hij in 1568 door de Friezen gebannen is. Tijdens de Emder disputatie in 1578, was hij schrijver der Doopsgezinden, werd in 1581 Hervormd en eindelijk weder Doopsgezind. Uit het jaartal zijner geboorte blijkt dat hij niet dezelfde is met die Carel van Gent, die, als Wederdooper, in 1544 te Leiden in hechtenis geraakte en gepijnigd zijnde zijne geloofsgenooten verried.

Eerstgenoemde schreef onder de letters J. H. V. P. N. *Het beginsel en voortganck der geschillen, scheuringen en verdeeltheden onder de Doopsgezinden*, Amst. 1658. 4°.

De eerste druk van dit geschrift is niet bekend. Naar dezen gaf J. C. Jehring, te Jena in 1620, eene Hoogduitsche vertaling, aanzienlijk uitgebreid en vermeerderd, in het licht, waarnaar de druk van 1652 waarschijnlijk gemaakt is.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. V. bl. 69; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 101; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* D. II. bl. 83, 91; *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. Gem. te Amst.* 2de *afdeel.* bl. 69.

GENT (Casparus van) werd in 1574 predikant te Ridderkerk en van daar in 1575 beroepen te Leiden. Hij was gedurende korten tijd Hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal, doch reeds in Julij van laatstgenoemd jaar werd die betrekking aan een ander opgedragen. Hij was in 1579 predikant te Brugge. Zijn verder levenslot is niet bekend. Het kan zeer wel zijn dat hij van Gent afkomstig was, zich naar die plaats noemde en later een andere naam aannam.

Zie Soermans, *Kerk. Reg. van ZuidHoll.* bl. 32, 49; Siegebeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 55; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge* D. II. laatste bladzijde en laatste noot.

GENT (Wilhelmus van) werd in 1714 predikant te Schenkenschans, in 1722 beroepen te Harderwijk, en vertrok van daar in 1733 naar Stellenbosch aan de Kaap de Goede Hoop, waar hij waarschijnlijk overleed. Hij schreef:

Leerstuk der volstrekte en noodsaakelijke voldoening van Jesus Christus, Amst. 1734. 8°.

Onderzoek der Paapse Misse, 2de druk met een *vervolg over de hostie en Roose kransen*, Amst. 1738 8°. met zijne *afscheidspredikatie te Harderwijk;* nog eens herdrukt Amst. 1742. 8°.

Vergelijking tusschen de Gereformeerde en Luterse Leere, Amst. 1740. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1723, a. bl. 373. 1738. a. bl. 98, 214; de Jongh, *Naamlijst der Pred. van het Geld. Synode*, bl. 307, van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Ferwerda, *Naaml.* D. St. II. bl. 136.

GENT (Bartholomeus) leverde in de tweede helft der zeventiende eeuw, in het 2de deel van het *Zwart Tooneelgordijn opgeschoven voor de Heeren* Cornelis en Johan de Witt, een drietal verzen, als bl. 51 op de afbeelding van Johan de Witt, bl. 59—62 een vers getiteld: *de laatste broederplicht van de Heere Mr.* Jan de Witt, bl. 65—68 *Op het uytbannen van de Heer* Cornelis de Witt. Hij vervaardigde ook een gedicht op de werken van J. Ant. van der Goes.

Zie de beide genoemde werken.

GENT (Jan van) komt nu en dan in de dichtbundels uit het begin der achttiende eeuw met een vrij vloeiend versje voor, onder anderen ook in het *Stamboek van* Johanna Koerten.

Zie Van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GENTIL (Pierre) werd in 1584 door Karel van Croy, Prins van Chimay, naar 's Gravenhage afgezonden, om Ma-

ria van Brimeu, Gravin van Meghen, zijne huisvrouw, van wie hij gescheiden leefde, te vergeven, ten einde alzoo een ander huwelijk aan te gaan. De aanslag lekte uit en Gentil, gepijnigd zijnde, bekende alles. Het blijkt niet of hij voor zijn schandelijk opzet met den dood gestraft is.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVIII. bl. 422 (48); Dit *Woordenb.* D. III. bl. 885—887.

GENTILLOT, een Franschman en Majoor van het regiment van Douchant in dienst van den staat, werd door Prins Willem II in 1650 gebruikt om den aanslag op Amsterdam te helpen volvoeren. Aan het hoofd van 50 man had hij in last de Reguliers-poort in te nemen en de ruiterij van Graaf Willem door dezelve in de stad te laten. Hij kwam met zijn volk voor de poort, maar geen ruiterij ontwarende, hielden zij zich stil. De uitslag der onderneming is bekend.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. V. bl. 108.

GENTMAN (Cornelis) werd geboren te Goes, in 1618, uit eene familie die om de godsdienst uit Vlaanderen gevlugt was. Zijn vader, Adriaan Gentman, koopman in zijde stoffen, wenschte hem voor dien handel op te leiden. De veel belovende zoon had evenwel meer lust tot de studie, en nog ter goeder ure stemde zijn vader er in toe, dat hij zich aan de predikdienst wijden zou. Na het voorbereidend onderwijs in zijne geboorteplaats ontvangen te hebben, vertrok hij naar de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij de vermaarde Voetius hoorde, wiens meest geliefde leerling hij werd. Tot proponent bevorderd, werd hij in 1640 beroepen te Heinkenszand, van waar hij in 1649 vertrok naar Hulst en van daar in 1654 naar Utrecht. Hier was hij gedurende twee en veertig jaren met ijver en bekwaamheid werkzaam, en overleed hij den 23sten Januarij 1696, oud ruim 78 jaren. Hij was gehuwd met Magteliena Driewegen, die hem twee zonen en drie dochters schonk. Hij was een geleerd, welsprekend en vredelievend man, van wien de volgende geschriften zijn uitgegeven:

Misadelphia of van den haat; hoe noodsakelijk die te haten zij, Utr. 1654. 12°.

Aanteekeningen op de Geloofsbelijdenissen van G. van Aldendorp, A. van Heuven, J. Andries en Doctor van Maurik, *Vermaners der Mennonyten binnen Utrecht*, Utr. 1663. 8°.

De aanteekeningen van Cornelis Gentman, *verdedigt tegen een ongenoemt Sociniaan*, Utr. 1663. 8°.

Aenmerkingen op 't geen hem raakt in twee boekjes, onlangs sonder naem uitgegeven, 't eene genoemt Verdediging der Proceduren enz. *'t ander* de oprechte Phariseus, Utr. 1667. 4°.

Bedenkingen wegens scheuringen en afscheidinge van de kerke, Utr. 1669. 4°.

Ahazia gestraft of Uitbreidinge over het eerste Capittel van het tweede boek der Koningen, Utr. 1672. 4°.

Gentman droeg dit werk aan de Staten der Provincie Utrecht op, en werd daarvoor vereerd met twee honderd gulden.

Allon Bachuth of lijckpredicatie over de dood van den Hoogberoemden Heere Gisbertus Voetius enz. *over* 2 *Sam.* 3. vs. 38. Utr. 1677. 4°.

Uitbreiding over de Catechismus in vragen en antwoorden, waar in de nu swevende geschillen verhandeld en de materien ter praktike gesteld werden, Utr. 1692. 8°. herdrukt Middelb. 1701. 4°.

Zie de la Ruë, *Geletterd Zeel.* (2de druk.) bl. 399—402; van Rhenen, *Lijst van de Namen der Predik. van Utr.* bl. 47.

GENTMAN LEYDEKKER (Cornelis). Zie LEYDEKKER (Cornelis Gentman).

GENUM (Arent), ook van Gemen, Genen en Yenen genaamd, werd in 1566 Grietman van Weststellingwerf, doch wegens zijne Spaanschgezindheid afgezet en met zijne vrouw gebannen zijnde, begaf hij zich in de krijgsdienst, en werd Kapitein van een vaandel soldaten onder Casper Robles. Als zoodanig woonde hij, zich steeds dapper gedragende, onderscheidene gevechten bij, tot hij eindelijk in 1580 bij Zwartsluis eene wonde bekwam, ten gevolge waarvan hij in 1581 te Groningen overleed.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 855, 868; Bor, *Ned. Oorl.* B. XV. bl. 220 (224), 221 (225), 227 (229); Van Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl 400.

GEORG, Hertog van Saksen, bijgenaamd *met den baard* of *de rijke*, was de oudste zoon van Albert van Saksen, bijgenaamd *de kloekmoedige*, en van Sidonia, dochter des Konings van Bohemen. Hij werd geboren den 27sten Augustus 1471, studeerde te Leipzig en beschreef reeds op jeugdigen leeftijd de daden zijns vaders in Latijnsche verzen. Met dezen trok hij in 1491 naar Neurenburg op den Rijksdag en geraakte in de gunst van Keizer Frederik. Ook bij Karel V kwam hij in achting, en hij werd door dezen tot Raad aangesteld. Eenigen tijd daarna omhelsde hij den geestelijken staat, en werd Domheer van Mentz; maar toen zijn oudste broeder bij zijns vaders leven overleden was, legde hij het geestelijk kleed af en huwde Barbara, dochter van Casimir, Koning van Polen. Nadat zijn broeder Hendrik (zie aldaar) in 1503 afstand had gedaan van zijn regt op Friesland, kwam Hertog Georg in Mei 1504 zelf aldaar en werd te Harlingen plegtig gehuldigd. Ofschoon de Friezen destijds zeer tegen het Saksische bestuur waren ingenomen, gelukte het hem evenwel hen aanvankelijk voor zich in te nemen, door het invoeren van goede verordeningen, en door te voorzien in de behoeften des lands. „Zoo, zegt de Heer Eekhoff in zijne *Geschiedenis van Friesland*, vaardigde hij in 1504 de bekende *Ordonnantie van Saksen* uit, welks uitvoering werd opgedragen aan een opperste geregtshof, waarvoor te Leeuwarden naast het Blokhuis eene kanselarij werd gebouwd. Ook werd er eene Munt opgerigt in deze zelfde stad, welke dáárdoor het aanzien van de hoofdstad van Friesland bekwam. Vervolgens voerde hij strenge bepalingen in tot herstel van de zoo deerlijk verwaarloosde zeedijken. De belangrijke aanslijking van het Bildt, welke zijn vader reeds in bezit had genomen, liet hij verpachten om bedijkt te worden. Bijna toegegroeide of onbevaarbare kanalen, als de Ee tusschen Leeuwarden en Dokkum en andere, welke mede gedurende de onlusten zoo lang waren verwaarloosd, werden uitgediept. Tusschen Leeuwarden en Franeker, Sneek en Bolsward, werden onder zijn bestuur breede vaarten deels gegraven, deels verbeterd, waardoor zoowel de gemeenschap te water tusschen de voornaamste steden als de afstrooming zeer werden bevorderd. Hij drong aan op het eenparig gebruik van maten en gewigten, en, terwijl de Friezen stellig weigerden aan zijne begeerte te voldoen ter invoering van het Leenstelsel, regelde hij de belasting op de vastigheden door de invoering van de Floreenrente, welke nog eeuwen lang daarna de grondslag der heffingen bleef en zulks ten deele nog is. Door de invoering van al deze en meerdere verbeteringen mogt Hertog Georg met regt een weldoener van Friesland genoemd worden."

Jammer, dat die gelukkige toestand slechts weinige jaren duurde. Door het uitschrijven van drukkende belastingen, noodig tot de voortzetting van den strijd met de Groningers, die Graaf Edzard van Oost-Friesland ter hulpe tegen de Saksers ingeroepen hadden, en door het onthoofden van twee voorname Friesche edelen, in 1512 te Leeuwarden, die van heimelijke verstandhouding met Graaf Edzard beschuldigd en overtuigd waren, verloor hij de genegenheid, welke men hem tot dusverre had toegedragen. Hier kwam bij, dat Graaf Edzard in 1514 aan Hertog Karel van Gelder Groningen had overgedragen, en deze kort daarop door de wapenen meester geworden zijnde van een groot deel van Friesland, de Friezen nu haakten naar het oogenblik om zich van de Saksische regering te ontslaan. In zulk een stand van zaken verliet Hertog Georg Friesland, en verkocht in 1515 voor honderd duizend goudgulden zijn regt op dat land aan Karel van Oostenrijk, Graaf van Holland, en alzoo kwam Friesland onder de Bourgondische heerschappij.

Het verdere levenslot van den Hertog van Saksen ligt buiten ons bestek. Gelijk hij zich als een verstandig vorst betoond had in de eerste jaren van zijn bestuur over Friesland, zoo zeer gaf hij later blijken van bekrompenheid, door zijne pogingen om de ontluikende Hervorming te onderdrukken. Men wil evenwel dat hij in zijne laatste ziekte tot andere gedachten gekomen is, en alleen steunende op de ontferming van Christus, den 17den April 1539 overleden is. Hij verwekte bij zijne gemalin tien kinderen, waarvan hij er negen, benevens zijne vrouw, vóór zich zag ten grave dalen. Uit smart over het verlies zijner gade liet hij zijn baard groeijen, waaraan zijn bijnaam ontleend is.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 493. 497, 501, 538, 542, 543. 546, 553. 554, 560, 571, 572; Hoogstraten, *Woordenb. op* Georg; *Charterboek van Friesland*, zie het regist. op Georg; (van Heussen en van Rhijn). *Oudhed. van Friesl.* D. II. bl. 488—543; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 369—371; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. 3, bl. 518—565; Eekhoff, *Beschrijv. van Friesl.* bl 132—135, 462, 492; van der Chijs, *de Munten der Heeren en steden van Overijss.* bl. 331, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 139, 142.

GEORG EBERHARD, Graaf van Solms. Zie SOLMS (GEORG EBERHARD, Graaf van).

GEORGE VAN EGMOND, 60ste Bischop van Utrecht, was de derde zoon van Jan van Egmond, bijgenaamd *Manke Jan*, en van Magdelena van Waardenburg. Hij was Abt van St. Amand, Heer van Hechtwoude en Oostwoude, toen hij, op voordragt van Karel V, in 1534 tot Bisschop van Utrecht verkozen en door Paus Paulus III bevestigd werd. Hij regeerde gedurende vijf en twintig jaren zijn bisdom in rust en met veel wijsheid, en was wegens zijne godsvrucht en geleerdheid algemeen geacht en bemind. Ofschoon de Hervorming in hem een ijverig tegenstander vond, was hij evenwel niet blind voor de gebreken der geestelijken. Hij was de laatste wereldlijke Bisschop van Utrecht en overleed den 26sten November 1559 in de Abdij van St. Amand, waar hij ook begraven werd, terwijl zijn hart in de Domkerk te Utrecht is overgebragt. Men rigtte aldaar hem ter eere een grafteeken op, hetwelk nog aanwezig en geplaatst is naast de fraaije graftombe van Willem Jozef van Gent. Hetzelve prijkt met een uitvoerig grafschrift en met zestien adelijke kwartieren. Naar den vorm van de geverwde grafzerk te oordeelen, is het zeer waarschijnlijk, dat zijne beeldtenis in dezelve gelegen heeft, en bij den beeldenstorm in 1566 vernield is geworden. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne zinspreuk was *Exerce pietatem.* (Oefen de godvruchtigheid.)

Zie van Heussen, *Batav. Sacra*, bl. 605; (van Heussen en van Rhijn) *Oudh. van Friesl.* D. I. bl. 123—126; Le Long, *Hist. de Ref. van Amst.* bl. 473, 474; Hoogstraten, *Woordenb. op* Egmond; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. V. bl. 131, 278; van Asch van Wijck, *Inired. van* Karel V. *te Utr.* bl. 53; Römer, *de Kloost. en Abdijen in Holl. en Zeel.* D. I. bl. 257, 282, 397, 659, 660; van Groningen, *kort. verh. van de inv. der bisd. in Nederl.* bl. 19, noot 2; Schinkel, *Geschied- en Letterk. Bijdr.* bl. 59, 60; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 76.

GEORGE FREDERIK, Graaf VAN WALDECK. Zie WALDECK (GEORGE FREDERIK Graaf VAN).

GEORGE WOLFGANG, Vrijheer TOT SCHWARTZENBERG. Zie SCHWARTZENBERG (GEORGE WOLFGANG Vrijheer TOT).

GEORGE (LAMBERTUS JOSEPHUS), zoon van François George en van Maria Helena van Hall, werd te Breda den 22sten Augustus 1775 geboren, trad in 1787 als kadet in Nederlandsche dienst en ging in 1792 als kadet bij het legioen *Etrangers* in Fransche dienst over. Na in 1793 tot 2de Luitenant bevorderd te zijn, nam hij na de omwenteling in 1795 weder dienst bij het Bataafsche leger, waarbij hij als 1ste Luitenant werd geplaatst, bij het 3de bataillon jagers, en vijf jaren later tot Kapitein werd bevorderd. In 1809 ging hij in dien rang over bij de grenadiers der garde van Koning Lodewijk, waarbij hij nog in datzelfde jaar bevorderd werd tot Luitenant-kolonel. Hij had toen reeds een belangrijk deel genomen aan de vele krijgsverrigtingen van het tijdvak, waarin hij de militaire loopbaan was begonnen. Met het legioen *Etrangers* had hij bijgewoond de veldtogten in Brabant en Vlaanderen in 1792 tot 1795. In 1799 streed hij tegen de Engelschen en Russen in Noordholland. In 1806 tot 1808 was hij bij het Hollandsche leger in Hanover en in 1809, in Zeeland, streed hij tegen de Engelschen.

Na de inlijving van ons land plaatste Napoleon hem als Groot Majoor bij de keizerlijke garde, en hij maakte als zoodanig den veldtogt in Rusland mede. Hij onderscheidde zich en werd bij Krasnoi aan den regter arm zwaar gekwetst. Toen reeds ontving hij het bewijs van 's Keizers tevredenheid over zijne gedragingen, door de benoeming tot Ridder van het Legioen van Eer.

In 1813 bij de jagers van de keizerlijke garde geplaatst maakte hij de veldtogten in Pruissen, Saksen en Frankrijk mede, en hij werd vereerd met het Officierskruis van het Legioen van Eer.

Na de omwenteling van 1813 kwam hij bij het Nederlandsche leger terug en werd als Luitenant-Kolonel geplaatst bij het 11de bataillon infanterie. Tot Kolonel bevorderd schonk Koning Willem I hem de militaire Willemsorde 4de klasse.

In 1825 bevorderd tot Generaal-Majoor en provincialen Kommandant van Antwerpen, werd hij nog vóór het uitbreken der onlusten in 1830 bevelhebber van de 3de divisie infanterie. Hij was als zoodanig te Mons, toen het oproer uitbrak, en stelde dadelijk pogingen in het werk tot het behoud van de rust. Kort daarop werd hij Opper-Kommandant van Yperen, provincialen Kommandant van Noord-Brabant en in 1831 benoemd tot Opperbevelhebber der vesting van 's Hertogenbosch. Hij werd in 1840 met den rang van Luitenant-Generaal gepensioneerd, en overleed in 1852. Hij was gehuwd met Nevina van Koll-Spaan, waar bij hij verwekte een zoon, Willem Frans Karel, die in 1830 2de Luitenant werd bij de genie, later bij den Generalen staf overging, en den 6den November 1846 te Batavia overleed. Hij behoorde tot het gevolg van den Generaal-Majoor von Gagern, aan wien eene commissie derwaarts was opgedragen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 394, 395, 573, 595, 659, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GERAART VAN HAARLEM. Zie HAARLEM (GERAART VAN).

GERARD GROOTE. Zie GROOTE (GEERT).

GERARD VAN ZUTPHEN. Zie ZUTPHEN (GERARD VAN).

GERARD I. Omtrent de afstamming der eerste Graven van Gelderland bestaat dezelfde duisternis als omtrent hunne geschiedenis. Sommigen vinden hunnen oorsprong in het grafelijke huis van Nassau, anderen uit Vlaanderen. In hunne geschiedenis heerscht nog veel dat op gissingen en bloot vermoeden berust. Van de daden en lotgevallen van Graaf Gerard I is bijna niets met zekerheid opgeteekend. Alleen weet men dat hij de zoon was van Graaf Otto, en dat hij zijn vader omstreeks het jaar 1105 of 1106 als Graaf van Gelderland opvolgde. Hij was beschermer van het Kapittel van St. Maria te Utrecht, en nam waarschijnlijk geen deel aan den opstand tegen Keizer Hendrik V. In verscheidene brieven wordt hij ook Graaf van Wassenberg genoemd. Men stelt zijn sterfjaar kort na 1117, en hij liet na twee zonen, waarvan de oudste hem opvolgde, en twee dochters, van welke eene, Jutta genaamd, Wassenberg tot huwlijksgoed ontving, welk graafschap daardoor van Gelder gescheiden werd.'

Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.* D. II. bl. 105—130; Dezelfde, *Hist. van Geld.* D. I. bl. 55—59; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 152, door ons hier gevolgd; van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderl.* bl. 12, 13; *De Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 40; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 578, 581.

GERARD II, zoon van den voorgaande, bijgenaamd *de Lange*, volgde zijn vader, in 1118, als Graaf van Gelderland en Zutphen op. Hij deelde in het vertrouwen van Keizer Hendrik V, was daardoor in groot aanzien, hetwelk hij verloor bij Keizer Lotharius, jegens wien hij van kwade bedoelingen beschuldigd werd. Later herwon hij het vertrouwen. Omtrent zijne regering is niets bekend. Hij overleed naar het algemeen gevoelen in 1131. Zijn huwelijk met Hedwich, dochter van Graaf Floris II van Holland, bijgenaamd *de Vette*, is hoogst onwaarschijnlijk. Zeker is het dat hij gehuwd was met Ermingard, dochter van den Graaf van Namen. Zijn zoon, Hendrik, volgde hem op. Zijne dochter huwde met Hendrik van Oldenburg, en zijne weduwe hertrouwde met Koenraad, Graaf van Luxemburg.

Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.* D. II. bl. 134; Dezelfde, *Hist. van Gelderl.* D. I. bl. 60, 61; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 153; door ons hier gevolgd.

GERARD III, zoon van Otto II, Graaf van Gelderland, en van Richardis, waarschijnlijk eene dochter van Robert, Graaf van Nassau, volgde zijn vader, na diens dood in 1206, als Graaf van Gelderland en Zutphen op. Zijne eerste regeringsjaren verliepen in vrede. In 1209 werd hij in de geschillen der omliggende staten gewikkeld, en door zijn invloed beklom Otto II den Bisschoppelijken stoel van Utrecht. In 1212 ondersteunde hij zijn schoonvader, den Hertog van Brabant, tegen den Bisschop van Luik. In hetzelfde jaar trok hij partij voor den tot Roomsch Koning gekroonden Frederik van Zwaben, ten gevolge waarvan Keizer Otto IV uit wraak in 1214 het Geldersche grondgebied verwoestte en Graaf Gerard gevangen nam. Later ontslagen en in genade aangenomen zijnde, woonde hij waarschijnlijk den ongelukkigen veldslag van Bovines bij, en schijnt zich daarna met Keizer Frederik II verzoend te hebben, aan wien hij zich voor een kruistogt naar het Oosten verbond, welke echter verijdeld werd. Van 1223 tot 1226 was hij in oorlog met den Utrechtschen Bisschop, en werd vervolgens in de Drentsche onlusten betrokken, waarbij tegenspoed veelal zijn deel was. Spoedig daarop, den 22sten October 1229, overleed hij; en zijn graf, en dat zijner gemalin Margaretha van Braband, in de Munsterkerk te Roermond, werd met een praalgraf voorzien. Zijn zoon Otto volgde hem in het bewind op. Zijn andere zoon Hendrik werd later Bisschop van Luik, en zijne dochter Margaretha huwde met Willem van Gu-

lik. Hij wordt om zijne dapperheid en godsvrucht geroemd en stond in het vertrouwen der naburige vorsten.

Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.* D. II. bl. 190; Dezelfde, *Hist. van Gelderl.* D. I. bl. 120—293; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 357, 359, 366; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 125—127; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 294—296, door ons hier gevolgd; van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderl.* bl. 12, 13; *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 44, 45; *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 29; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VI. bl. 91.

GERARD (BALTHASAR) werd omstreeks 1557 geboren te Vuillafans in Opper-Bourgondië en studeerde te Dole in de regten. Hij was het negende kind van Jean Gerard, kastelein en regter te Vuillafans, en van Barbe d'Emskercke van Antwerpen, maar die van Hollandschen oorsprong was. Naauwelijks twaalf jaren oud, hoorende spreken van de rampen door de Geuzen veroorzaakt, verzekerde hij dat hij den Prins van Oranje, hun helper en steun, zou dooden. Hij herhaalde dit meermalen zoo hevig, dat zijne ouders, hoe Roomsch- en Koningsgezind anders, hem daarover moesten bestraffen. Zijne woede nam met de jaren toe, en het was in 1577, gedurende de verdeeldheid tusschen de Staten en Don Jan van Oostenrijk, dat hij te Dole zijn dolk met kracht in eene deur stak, roepende: „ik wenschte dien steek in het hart van den Prins van Oranje." Eene teregtwijzing dezer hevigheid schijnt hem eenigen tijd tot meerdere kalmte te hebben gebragt, tot dat het edict van den 15den Maart 1580, waarbij de Prins vogelvrij werd verklaard, zijn vroegere woede weder opwekte. In 1582 besloot hij zelf het vonnis ten uitvoer te brengen, schoon hij, hoorende dat de Prins door Jaureguy gedood was, zich verblijdde dat er op die wijze regt gedaan was, en hij zich aan geen gevaar meer had had bloot te stellen. Toen trad hij in dienst van Jean Dupré, zijn neef en secretaris van Graaf Pieter Ernst van Mansfelt, Gouverneur van Luxemburg. Zijn plan was toen om, als Mansfelt ten oorlog zou trekken, zich van het leger af te zonderen, en Oranje op te zoeken onder een vreemden naam en onder een gehuichelden ijver voor de Evangelische godsdienst. Dit plan mislukte, en hij werd met geweld door Dupré bij zich gehouden, schoon hij op allerlei wijzen hem poogde te ontloopen. Eindelijk vond hij gelegenheid om van zijne dienst ontslagen te raken, tegen den wil van Dupré en buiten weten van Mansfelt, voorgevende naar Spanje te vertrekken. Na eene redewisseling met een Jezuit te Trier, die hem gerustste!de en hem, zoo hij in de onderneming omkwam, de martelaarskroon beloofde, begaf hij zich tot Parma te Doornik (21 Maart 1584), wien hij zijn besluit bekend maakte. Parma had in het eerst weinig met hem op, en beschouwde hem niet opgewassen tegen zulk eene daad, als de moord van Oranje, als zijnde hij klein van persoon en zwak, maar werd spoedig door Assonville tot andere gedachten gebragt. Door dweepzucht geleid en door het vooruitzigt op grooten rijkdom verlokt, door de Jezuïten gesterkt, door den raadsheer Assonville aangemoedigd en door Parma ondersteund, begaf Gerard zich naar Delft, waar hij in April 1584 aankwam. Hij noemde zich François Guyon en gaf zich uit voor den zoon van Pierre Guyon, te Besançon wegens ketterij ter dood gebragt. Door zijne schijnbare vroomheid en getrouwe waarneming der godsdienstoefeningen, verwierf hij het vertrouwen, eerst van den predikant Villiers en daarna van den vorst, die jegens verdrukte geloofsgenooten het diepste medelijden aan dag legde. Echter niet wetende wat met hem aan te vangen, zond de Prins hem in het gevolg van den Hollandschen gezant Noël de Caron naar Frankrijk. Bij den dood van den Hertog van Anjou wist Gerard te bewerken dat hij, door de Caron, met brieven aan de Staten en aan den Prins te Delft teruggezonden werd, alwaar hij in de eerste dagen van Julij aankwam. Bij den vorst toegelaten, die op dat oogenblik ongesteld te bed lag, zou hij toen reeds den Prins vermoord hebben, doch het scheen hem op dat oogenblik aan moed te ontbreken. De Prins gaf hem na het onderhoud te kennen, dat hij zijne dienst niet langer noodig had en hij alzoo kon vertrekken. Gerard verzocht eenig geld voor schoenen en kousen, hetwelk de Prins hem deed geven. Hij kocht er twee pistolen voor en begaf zich daarmede gewapend den 10den Julij op nieuw tot de Prins om zijn paspoort te halen. De onrust stond op zijn gelaat te lezen, en zoo zeer liep die in het oog, dat 's Prinsen gemalin, Louise de Coligny, hem bemerkende, de vraag deed "wie die mensch met dat boos uitzigt was". Omstreeks twee uren na den middag stond de Prins van het middagmaal op, en bij het afgaan van den trap in het voormalig St. Aagten-klooster werd hij door Gerard met een schot in het hart getroffen. De schrik en verwarring hierdoor ontstaan, meende Gerard zich ten nutte te maken. Door middel van blazen, welke hij bij zich had, trachtte hij de gracht over te zwemmen, maar hij werd spoedig door twee van 's Prinsen dienaren gegrepen en naar het Raadhuis gebragt.

Daar, door de wethouders ondervraagd, verzocht hij papier, ten einde zijne bekentenis te schrijven. Men heeft in onze dagen deze bekentenis gemeend terug te hebben gevonden, doch een opzettelijk onderzoek bewees dat het slechts een afschrift van de oorspronkelijke door Gerard geschrevene confessie was. Die confessie behelsde niet anders dan hetgeen wij reeds van hem gemeld hebben, en het verhaal hoe hij tot den aanslag gekomen was.

Na op de pijnbank gelegd te zijn, werd hij door twee gemagtigden uit den Hoogen en Provincialen Raad en van den geregte, en Schepenen van Delft ter dood veroordeeld. Wij besparen onze lezers het verhaal van het afgrijselijke vonnis, hetwelk op den 14den Julij op de groote markt te Delft ten uitvoer gebragt en door den moordenaar met buitengewone standvastigheid ondergaan werd. Zijn hoofd werd op den toren achter 's Prinsen woning op een staak gezet, en de vier deelen van zijn ligchaam aan de vier bolwerken der stad gehangen.

Dit was het loon dat Balthasar Gerard verwierf door eene daad die het vaderland in diepen rouw dompelde. Doch terwijl zij door schier de geheele beschaafde menschheid met afschuw vernomen werd, lieten sommigen niet na die hemelhoog te verheffen en in uitgegevene geschriften en zangen den loftrompet voor den moordenaar te steken. Filips II juichte, en Parma beklaagde hem. Eerstgenoemde verhief Gerard's bloedverwanten bij opene brieven van den 4den Maart 1589 tot den adelstand, en 's Prinsen verbeurd verklaarde heerlijkheden van Liévremont, Hostal en Dammartin in Bourgondië strekten ter voldoening der uitgeloofde belooning. Het genot daarvan nam in 1668 een einde. Toen namelijk Lodewijk XIV Bourgondië bemagtigde, vertoonden de toenmalige bezitters dier heerlijkheden hunne brieven van adeldom aan den Intendant De Vanolles, die ze in verontwaardiging onder den voet trapte en vernietigde. Zóó werd de moord aan Willem I gepleegd nog lang daarna door een katholiek gewroken. De afbeelding van Balthasar Gerard, door R. Vinkeles, ziet het licht. Het is nog niet uitgemaakt of dit portret genomen is naar de afbeelding van Balthasar Gerard, die door Christiaan van Bieselingen Janszoon gemaakt is.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVIII. bl. 427 (5), 432 (55); van Meteren, *Ned. Hist.* D. IV. bl. 174—185, (de Beaufort) *Lev. van Willem I.* D. III. bl. 682—698; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 529—535; van Wijn, *Bijvoegs.* D. VII. bl. 116; Hoogstraten, *Woordenb.* op Balthasar; Luiscius, *Woordenb.* op Gerards; de Chalmot, *Woordenb.* op Balthasar; Wierabitzky, *de tachtigjar. Oorl.* D. III. bl. 672—682; *Biogr. Univ.* T. VIII. p. 219; *de Navorscher*, D. II. bl. 154, D. III. bl. 63, 230, D. IV. bl. 43, *Bijbl.* bl. XCV; D. VII. bl. 223, 350, D. IX bl. 107, Visscher, *Voorl. over de Geschied. der Roomsch Kathol. Kerk*, 6de *Voorl.* bl. 33—36; Muller, *Cat. van Portrett.*; *Algem. Kunst- en Letterb.* 1854. bl. 2, 10 Gachard, *Correspond. de Guill. le Taciturne*, T. VI. Preface p. XC—CXXXIV, 111—120, 126—246, die het verhaal van de handelwijze van den Intendant de Vanolles in twijfel trekt.

GERARDUS (JOHANNES), geboren te Leiden, was Pater van het Nonnenklooster of Zusterhuis te Abkoude. Hij deed in 1544 eene reis naar het Heilige Land, die hij uitgaf onder den titel van:

Descriptio terrae Sanctae et urbis Hierosolymitanae, 1544.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 428; (van Heussen en van Rhijn) *Oudh. van Rhijnl.* bl. 254.

GERARDUS (THEODORICUS), geboren te Gouda, was aldaar geneesheer en zeer bedreven in de Grieksche taal. Uit die taal zette hij in het Latijn de volgende werken van Galenus over:

De curandi ratione per venae sectionem.

De Hirudinibus, Revulsione, cucurbitula et Scarificatione.

De Simplicium medicamentorum facultatibus libri XI, Paris. 1530. fol. ibid. 1543. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 116; Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 249.

GERARDIJN (JOHAN), of Gerrardijn. Zie over hem en zijn verraad dit *Woordenboek* D. I. bl. 360.

GERARDIJN (ABRAHAM) was een Hollandsch ingenieur die tot de school van Menno Baron van Coehoorn be-

hoorde, en die een werkzaam deel heeft gehad aan de werken, welke door onzen grooten vestingbouwkundige zijn gemaakt. Hij trad bij het korps genie den 8sten Julij 1693 in dienst als buitengewoon ingenieur, en werd in 1702 bevorderd tot ingenieur. Hij heeft onderscheidene vestingen, zoo als Koevorden, Grave en Nijmegen, naar de ontwerpen van Coehoorn gemaakt of verbeterd en in kaart gebragt. Meer bepaald was hij werkzaam aan de uitvoering der werken te Breda. In 1705 was hij Directeur der aproches, fortificatien en loopgraven. Zijn sterfjaar is niet bekend.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GÉRAUD (Samuel). Ofschoon wij in den regel geene melding van alle predikanten maken, willen wij hier toch een enkel berigt van dezen uitstekenden prediker laten volgen, die zich, door zijne ijverige bemoeijingen jegens de Hervormde kerk in het Zuiden van Frankrijk, hoogst verdienstelijk heeft gemaakt. Hij was te Hamburg den 31sten Maart 1749 geboren en de zoon van Pierre Jean Géraud, grondlegger en eerste predikant der Waalsche kerk aldaar en als zoodanig door Frederik de Groote, Koning van Pruissen, vereerd met het brevet als deszelfs kapellaan. Hij studeerde te Leiden van 1766 tot 1770, werd in 1771 proponent, en als zoodanig geplaatst bij de Waalsche gemeente te Amsterdam. Ofschoon hij de vereischte jaren nog niet bereikt had, zag hij zich om zijne groote talenten reeds in laatstgenoemd jaar als Fransch predikant te Rotterdam beroepen, waar hij den 11den April 1803 voor het laatst predikte, toen hij zijne standplaats verwisselde met die te St. André bij Nimes in het Zuiden van Frankrijk. Van daar werd hij beroepen te Vauvert, waar hij tot 1828 verbleef, toen hij zijn ontslag nam. Hij leefde vervolgens te Parijs en stierf er den 14den September van hetzelfde jaar. Het kerkhof *Pére la Chaise* bewaart zijn stoffelijk overschot, en zijn vriend Ds. P. Marron deed in eene opzettelijke rede hulde aan zijn uitmuntend karakter en uitstekende gaven.

Zie van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predikant. te Rotterd.* bl. 138, 139.

GERBADE (Herman), zoon van Herman Gerbade, werd eerst legerpredikant bij het regiment van van Heeckeren in 1693, daarna in dat jaar garnizoenspredikant te St. Truyen en in 1696 beroepen te Rosmalen en Empel. Hij werd er in 1709 wegens krankzinnigheid ontslagen, en overleed den 15den November 1736. Van hem ziet het licht:

Zions vertroostingen opgeslooten in de prophetie van Zacharias, Leid. 1702. 4°.

't Heyligdom der Heydenen geopent door de Brief van Paulus, aan de Ephezen, Utr. 1707. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1727. a. bl. 92—96; de Jongh, *Naaml. der pred. van de Class. van Gelderl.* bl. 807; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. 1. St. III.

GERBENS (Ruurd), Doopsgezind leeraar te Leeuwarden, schreef:

Korte Belijdenisse des christelijcken gheloofs, uyt de Schriften des O. en N. T. krachtig en leersamelijck beweesen, Leeuw. 1698. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 235.

GERBIER (Balthazar) werd niet te Antwerpen, gelijk men vroeger steeds beweerd heeft, maar te Middelburg in 1592 geboren, hoewel hij laatstgemelde plaats reeds met zijn zesde jaar heeft verlaten. Van zijne vroegste jeugd af aan toonde hij eene groote neiging voor de schilderkunst te bezitten, ten gevolge waarvan hij zich naar Italië begaf, waar hij een geruimen tijd verbleef. Na zijne terugkomst vertoefde hij een korten poos in Belgie, begaf zich in 1615 naar Engeland, waar hij in dienst trad van den Hertog van Buckingham, die hem te gelijk als schilder en als Agent van zijne kuiperijen gebruikte. Hij vertrok met hem naar Spanje, en na zijn dood, in 1628, ging hij in dienst van Karel I, Koning van Engeland, die hem tot Ridder sloeg, verschillende eerambten opdroeg en naar Holland zond, om, zegt men, het verdrag te sluiten, hetwelk Engeland in naauwere toenadering met Spanje moest brengen. Na zijne terugkomst nogmaals in Ambassade, en nu naar Brussel, geweest zijnde, verleende de vorst hem in 1641 brieven van naturalisatie en benoemde hem tot Ceremonie-meester van zijn paleis. De val van Karel I beroofde hem van zijnen beschermer, en hij begaf zich naar Frankrijk, waar hij met vergunning van Lodewijk XIV de eerste banken van leening oprigtte. De zaak nam echter niet op, en Gerbier vertrok andermaal naar Engeland, waar hij eene Academie opende, waarin hij onderrigt gaf in bijna alle vakken van kunst. Ook als zoodanig was teleurstelling zijn deel. Op gevorderden leeftijd zag hij zich nu genoodzaakt, denkelijk met toestemming van de Staten van Zeeland, in 1658 of 1659 naar Amerika te vertrekken, om op het eiland Cayenne of in de nabijheid eene volkplanting te stichten. Gerbier, die eene vrouw met acht kinderen bezat, nam alleen zijne dochters mede, benevens zekere Otto Keye, als bevelhebber onder zich over een aantal landverhuizers. Ten gevolge van een ontstanen twist tusschen Gerbier en Keye smeedde laatstgemelde eene zamenzwering tegen den eersten, om hem en zijne dochters te vermoorden. Op den 7den Mei 1660 werd evenwel die aanslag verijdeld. Gerbier keerde nu naar Nederland terug en stak, waarschijnlijk na de herstelling der Stuarts, met Karel II van Holland weder naar Engeland over, en bij de huldiging van dien vorst te Londen vervaardigde hij de triomfpoorten. Hij wijdde de laatste jaren van zijn leven aan de bouwkunde, en overleed te Londen in 1667. Zijn portret, door zijn vriend van Dijck geschilderd, ziet, door P. Pontius gesneden, het licht. Gerbier heeft ook de dichtkunst beoefend, blijkens een *Eer- ende Claghtdicht ter eeren van*.... Henricus Goltius enz. ('s Hage 1620, 4°.) en een aantal werken, voornamelijk over de bouwkunde, in het licht gegeven, waarvan men eene opgave vindt in het 3de deel van de *Histoire des lettres, des sciences et des arts en Belgique*, door F. V. Goethals, bl. 155—161. Als miniatuurschilder muntte hij uit, onder anderen door een groot miniatuur, in ovaal, voorstellende *de Hertog van Buckingham te paard.*

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.; Algem. Konst- en Letterb.* 1856, bl. 79, 92, 331; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERBRANDA (Edo) was afkomstig uit een adelijk geslacht in Friesland, en welligt een zoon van Johan Gerbranda, die in 1520 zich met Koning Karel verzoende. Hij behoorde tot de verbondene Edelen, vlugtte naar elders en werd naderhand door Alva ingedaagd. Overleden zijnde, is zijne weduwe, Eets of Jets Douma, bij wie hij geene kinderen verwekte, hertrouwd met Sijds Meckema.

Zie *Charterb. van Friesl.* D. II. bl. 154, 404, 407; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 412, 413.

GERBRANTSZOON (Jan), ook, naar zijne geboorteplaats, Jan van Leyden genaamd, was prior van het karmelieten klooster te Haarlem, waar hij in 1504 overleed. Hij schreef:

Historia sui ordinis, libri X.

Collationes Sanctorum.

De Festis Dei-parae et de Doloribus ejusdem.

Sermones de Tempore et Sanctis.

Tijd en plaats van uitgave dezer geschriften zijn niet bekend. Jegens de geschiedenis maakte Gerbrantszoon zich verdienstelijk, door het schrijven der volgende werken:

Chronicon Comitum Hollandiae et Episcoporum Ultrajectensium; door Franciscus Sweertius uitgegeven onder den titel van:

Rerum Belgicarum scriptores, Francof. 1620 fol.

Chronicon Egmundanum seu Annales Regalium Abbatum Egmundensium, (uitgegeven door A. Matthaeus) Lugd. Bat. 1692. 4°. In het Hollandsch vertaald door K. van Herk en G. Kempher, Alkm. 1732. 4°.

Kronyk der Heeren van Brederode, in de *Analecta van* A. Matthaeus T. I. p. 2 pag 587—740. 1698. 4°.

Behalve deze werken schreef Gerbrantszoon nog twee andere onuitgegevene over de geschiedenis, een waarvan het handschrift voorhanden is op de K. K. Universiteits Bibliotheek te Praag.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 645, 646; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 98—104, *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VII. bl. 341, 342; *De Navorscher*, D. IV. bl. 37.

GERBRANTSZOON (Jan) was een dapper zeeman, waarschijnlijk van Enkhuizen geboortig. Wij ontmoeten hem allereerst in 1573 als Kapitein deelnemende aan den slag op de Zuiderzee tegen Bossu. Hij had in 1581 het bevel over een vendel soldaten, hetwelk op verzoek van de regering van Enkhuizen door Sonoy derwaarts gezonden werd. Reeds in 1588 was hij om zijne ervarenheid en dapper gedrag tot Vice-Admiraal van West-Friesland en het Noorderkwartier bevorderd, en hij had in dat jaar, toen Spanje's onoverwinnelijke vloot herwaarts kwam, het bevel over een smaldeel stevende

om de Noord, en bestemd om te letten op de bewegingen der in Groningen, op last van den Spaanschen bevelhebber Verdugo, toegeruste schepen. Hij voerde in 1594 het bevel over 's lands vloot, die was uitgezonden om de Duinkerksche kapers te bestrijden, en gaf in 1595 aan de Admiraliteit van Amsterdam een vertoog over, inhoudende de middelen om het in en uitkomen der Duinkerkers te beletten. In 1596 voerde hij onder Johan van Duvenvoorde het bevel op de staatsche vloot, die, in vereeniging met die der Engelschen, de stad Calais veroverde. Hij nam in 1599 deel aan den togt van Pieter van der Does naar de Spaansche zeehavens en bezittingen, en werd, na de bestorming van de stad Palmas, door van der Does met de helft der vloot en de veroverde schatten naar het vaderland gezonden, waar hij, ondanks een zwaren storm, behouden binnen kwam. In hetzelfde jaar nog maakte hij mede jagt op de galeien van Frederik Spinola, die hij bij het Klif van Calais wachtende was, doch kon deze wegens derzelver groote bezeildheid niet achterhalen. Hij lag in 1602 voor de Vlaamsche kusten, en belette den vijand uit te loopen, niettegenstaande deze zulks meermalen beproefd had. In het begin van 1604 lag hij voor Ostende, en had in last van den Prins om de zoogenaamde Engelsche Lorrendraaijers het gedurig uit- en invaren in die haven te beletten. In hetzelfde jaar behaalde hij eene glansrijke overwinning op drie Duinkerker oorlogschepen, en dit is de laatste maal dat zijn naam in de geschiedboeken voorkomt.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXI. bl. 881 (80), B. XXXIII. bl. 232 (54); Brandt, *Hist. van Enkhuiz.* bl. 203, 221, 250, 269, 270, 275, 293; van Wijn, *Bijv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. IX. bl. 33, 34, 55, 78; Scheltema, *de uitrust. en onderg. der onoverw. vloot*, bl. 126; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. 193, 333; dit *Woordenb.* D. IV. bl. 218.

GERCKMAN (Esau) schreef:

Slach van Vlaenderen, gheschiedt tusschen den Prins van Oranje en den Eerts-Hertogh Albertus, op den Regel, Eendracht Maeckt Macht, Amst. 1624. 4o.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 99.

GERDES (Daniel), zoon van een aanzienlijk koopman, Humelius Gerdes en van Anna Maria Hoehnia. Hij werd te Bremen den 19den April 1698 geboren, legde zich aldaar eerst op de regten en vervolgens, onder den Hoogleeraar Lampe, op de godgeleerdheid toe, zette zijne studiën aan de Utrechtsche Hoogeschool voort, en werd in 1724 predikant te Wageningen. Twee jaren daarna verwierf hij zich, door den roem zijner geleerdheid, het hoogleeraarambt in de godgeleerdheid te Duisburg, waar hij den 12den Julij 1726 zijne intrede deed, nadat de Utrechtsche Hoogeschool hem den 2den Mei te voren honoris causa den Doctoralen graad in de godgeleerdheid geschonken had. In September 1735 beriepen hem Curatoren der Groningsche Hoogeschool als Hoogleeraar in de godgeleerdheid, om de plaats van Albertus Voget te vervullen, en als zoodanig deed hij den 2den Januarij 1736 zijne inaugurele oratie, *de unctione, quae fideles docet omnia*, en den 8sten daaraanvolgende zijne intreêrede als Akademieprediker. De Koninklijke Societeit der Wetenschappen te Berlijn koos hem in dat jaar tot haar medelid. Hij bedankte in 1743 voor eene beroeping als Hoogleeraar der godgeleerdheid te Bremen, legde in 1752 den post van Akademieprediker neder, en werd toen tot het onderwijs in de kerkgeschiedenis aangesteld. Gedurende een dertigtal jaren was hij alzoo de roem der Hoogeschool, terwijl hij zelf om zijne groote geleerdheid geëerd en om zijnen vromen en christelijken wandel geacht en bemind was. Hij overleed te Groningen den 2den Februarij 1765.

Zijne afbeelding ziet het licht. Tijdens het verblijf te Duisburg huwde hij met Elizabeth Seullijn, dochter van Samuel Seullijn, geneesheer te Amsterdam. Zij overleed te Duisburg zonder kinderen na te laten. Hij hertrouwde te Groningen met Reinudina Mellama, dochter van Hermannus Mellama, ammunitie- en magazijnmeester aldaar, die hem overleefde en waarbij hij twee dochters verwekte, Anna gehuwd met den Hoogleeraar E. Hollebeek en Elizabeth met den Hoogleeraar S. G. Manger.

Gerdes was een der voornaamste godgeleerden van zijnen tijd. Hij was de Coccejaansche rigting toegedaan, evenwel niet zóó, dat hij daarvan een blind navolger was, of het goede dat hij elders vond verwierp. Neen, behoorende tot de dusgenoemde eklektische Coccejanen, stelde hij zelf een systema op, dat geene geringe waarde bezat en waarin het Lampeaansch Coccejanisme vrij wel verbeterd en vereênvoudigd was. Hierdoor, en door zijne voortreffelijke geschriften, maakte hij zich jegens den geheelen omgang der godgeleerdheid, vooral omtrent de kerkelijke geschiedenis, zeer verdienstelijk, en deed hij zich kennen als een man, die in onderscheidene wetenschappen een zeer ontwikkeld verstand en groote geleerdheid bezat, en daaraan een gemoed paarde, dat van eerbied en liefde voor het hoogste wezen diep doordrongen was. Zijne geschriften zijn:

Vesperae Vadenses, sive diatribe de Hyperbolis ex Scriptis Sacris eliminandis, Traj. 1727. 4°.

Origines Evangelii inter Salzburgenses ante Lutherum, Teutob. 1733. 4o. Ook in het Hollandsch vertaald.

Uitgelezene Bijbelstoffen, Amst. 1730. 8°.

Doctrina gratiae, sive compendium theologiae dogmaticae, quod de novo ex fontibus scripturarum hausit, Duisb. 1734. 4° herdrukt te Gron. 1744. 4o.

Twee godgeleerde verhandelingen over de Godsspraaken, Gron. 1736. 4o.

Exercitationes academicae et orationes, Amst. 1738. 4o.

Miscellanea Duisburgensia et Groningana theologica, historica et philologica, Amst. et Duisb. 1739 — 1743. 8° 6 volum.

Elenchus veritatum, Gron. 1740. 4°.

Twee godgeleerde verhandelingen over de vrijheid van geloove, godsdienst en conscientie tot wederlegging van de Deductie der Friesche Doopsgezinden en bedenkingen over de V Predikatien van D. J. Stinstra, Gron. 1741. 4°.

Historia Reformationis seculi XVI, Gron. 1744 — 1746. 4° 3 volum.

Introductio in historiam Evangelii seculo XVI *passim per Europam renovati doctrinaeque reformatae Accedunt varia ipsam histor. illustr. monumenta*, Gron. 1744 — 1752. 4°. 4 volum.

Origines Ecclesiarum in Belgio Reform. sive historia eccles. evang. seculo XVI *in Belgio renov.* Gron. 1749. 4°. met portret.

Het kort begrip der voornaamste merkwaardigheden, rakende een opstel ende overgaaf der wijdvermaarden Augsburgsche Confessie en Lutherse geloofsbelijdenisse, ter gelegenheid van het Jubilé derzelver Confessie, Amst. 1755. 8°.

Historia motuum Ecclesiae in civitate Bremensi ab anno 1547 *usque ad* 1561, Gron. 1756. 4°.

Meletemata Sacra, sive Isagoge et exegesis in caput XV *Epistolae prioris ad Corinthios*, Gron. et Brem. 1759. 4°.

Scrinium antiquarium sive miscellanea Groningana nova ad Historiam Reformationis Ecclesiast. praecipue spectantia, Gron. et Broem. 1761 — 1765. 4o 8 partes, 4 volum.

Florilegium historico- criticum librorum rariorum, Gron. et Brem. 1763. 8° 3de druk.

Specimen Italiae reformatae etc. na zijn dood door Hollebeek uitgegeven, Lugd. Bat. 1765. 4o.

Behalve deze werken wordt nog van hem vermeld: *Over de zalving der geloovigen* 8o, ook schreef hij eene voorrede voor: *Hoogste wijsheid op de hoogten roepende, of verscheiden predikatien over Matth.* V. vs. 6 en 7, van J. J. Ulrich, Gron. 1735.

Zie E. Hollebeek, in *Praefatio* Dan. Gerdesii, *Specimen Italiae Reformatae*; *Boekz. der gel. Wereld*, 1724 *a.* bl. 358, 489, 719, 1726 *a.* bl. 506, 629, *b.* bl. 116, 118, 488, 728, 1735 *b.* bl. 364, 1736 *a.* bl. 99, 511, *b.* 357, 1743 *a.* bl. 454, 1752, *a.* bl 199; de Academische Programmata te Gron.; de Jongh, *Naaml. der Pred. onder de Classis van Geldrl.* bl. 307; Saxe, *Onom. Literar.* T. VI. p. 287; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. VI; Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. II. bl. 382 - 384; Ypeij, *Geschied. der Krist. Kerk van de* 18de *eeuw*, D. VIII. bl. 169—172, 193; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 361, *Aanteek.* bl. 185; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 28, 323; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 512—515, D. III. bl. 658; Muller, *Cat. van Portrett.*; Dezelfde, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 122, 123; Nijhoff, *Troisième Cat. de Livr. anciens et modern.* p. 85.

GERHARD (Hubert) was een beroemd Nederlandsch beeldhouwer, die van 1586 tot 1595 in dienst van Hertog Willem V was. Onder andere werken, van hem in het buitenland voorkomende, munten bijzonder uit het heerlijke standbeeld van St Michiel, aan de kerk van dien naam te Munchen, en de metalen beelden aan de Augustus-bron te Augsburg.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERICKE (Johann Werner), geboren in de Hanoversche provincie Hildesheim den 25sten Maart 1746, vestigde zich reeds vroeg te Middelburg, alwaar hij den 27sten November 1801 overleed. Hij was een bekwaam drijver in metalen en een verdienstelijk teekenaar.

In 1785 werd hij benoemd tot Directeur aan de Middelburgsche Teeken-Academie, en was tevens onderwijzer bij dezelve.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERICKE (J. F. C.), geboren in 1798, was Doctor in de wijsbegeerte en letteren, en sedert meer dan dertig jaren in dienst van het Nederlandsche Bijbelgenootschap. Hij maakte zich bijzonder verdienstelijk als wetenschappelijk beoefenaar der Javaansche taal. Hij overleed te Dusseldorp den 15den Januarij 1857 en was Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Zijne afbeelding bestaat in lithographie, doch is, als niet uitgegeven, zeer zeldzaam. Hij schreef:

Eerste gronden der Javaansche taal, benevens Javaansch leer- en leesboek, met eene woordenlijst ten gebruike bij hetzelve, Batavia, 1831, 8o.

Schoolboekje ten behoeve van de Javaansche jeugd, Haarl. 1839. 8°.

Javaansche tabellen, Haarl. z. j. folio.

Leesboek voor de Javanen; zamengesteld uit stukken des Ouden en Nieuwen Verbonds, Haarl. 1841. 8°.

Javaansch- Nederduitsch Woordenboek op last en ten dienste van het Nederlandsch Bijbelgenootschap zamengesteld. Uitgegeven op uitnoodiging van het Nederlandsche Gouvernement en verbeterd door Taco Roorda, Amst. 1847. 8°.

A. D. Cornets de Groot, *Javaansche spraakkunst. Uitgegeven in naam en op verzoek van het Bataviasche genootschap van kunsten en wetenschappen, door* J. F. C. Gericke, 2de *verbeterde en vermeerderde uitgaaf* gevolgd door een *Leesboek tot oefening in de Javaansche taal; verzameld en uitgegeven door* J. F. C. Gericke. Op nieuw uitgegeven en voorzien van een *Nieuw Woordenboek* door T. Roorda, Amst. 1843. 8°. 2 stukken.

De eerste druk van deze spraakkunst is uitgegeven te Batavia in 1833, als 15de deel der *Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen*, onder den titel: *Javaansche spraakkunst door wijlen* A. D. Cornets de Groot; *uitgegeven in naam en op verzoek van het Bataviasche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, door* J. F. C. Gericke, *Directeur van het Javaansche Instituut te Soerakarta*. Bij deze eerste uitgave was geen *leesboek*. Dit *leesboek* is door T. Roorda in zijne uitgave bijgevoegd, uit het eerstgenoemde werk van Gericke.

Behalve door deze werken maakte hij zich vooral verdienstelijk, door eene vertaling van den Bijbel in het Javaansch, die eene vrucht van volhardenden ijver en werkzaamheid genoemd wordt. Hij hield zich laatstelijk bezig met eene herziene uitgave van het Nieuwe Testament in het Javaansch.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 149, 226; Muller, *Cat. van Portrett.; Algem. Konst- en Letterb.* 1857. bl. 25.

GERLACH I, zoon van Wichard, eerste Voogd van Gelre, en van eene dochter van Herman, Graaf van Zutphen, volgde zijn vader in het jaar 904 of 910 in de regering op, en voerde het bewind gedurende zes en twintig jaren. Zekere berigten zijn er omtrent hem niet bekend. Hij wordt gezegd groote diensten aan den Keizer van het Duitsche rijk te hebben bewezen tegen de Bohemers, Hongaren en Slavoniërs, en Karel *de Eenvoudige* tegen zijn neef Robert van Anjou ter hulp te zijn gekomen. De tijd van zijn sterven is ook onzeker. Sommigen melden dat zulks in 931, anderen in 936 of 937 heeft plaats gehad. Hij was gehuwd met eene dochter uit het grafelijke geslacht van Cuyk, en liet een zoon, Godfried, tot opvolger achter.

Zie Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 98.

GERLACH II was in 1076 Graaf van Zutphen, toen hij met den Utrechtschen Bisschop Coenraad een beschermend verbond aanging tegen Graaf Dirk V van Holland. Met dezen trok hij naar het slot bij IJsselmonde, en sneuvelde in het daarop gevolgde gevecht. Men noemt hem een zoon van zekeren Gerard, Graaf van een gedeelte van Hameland,

Zie van Loon, *Aloude Hist. van Holl.* D. II. bl. 350, 381; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 271; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op* Wagenaar, D. II. bl. 93, 94, van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 25.

GERLACH was een Friesch priester, die, met omtrent vier honderd zijner landgenooten, het vlek of stadje Susel bewoonde. Omstreeks het jaar 1144, toen een groot gedeelte van hen naar Friesland getogen was ter regeling hunner zaken, werden de achtergeblevenen door omstreeks drie duizend Slavoniërs overvallen. Door een dapperen tegenstand afgeslagen, keerden zij weldra met verdubbelde magt terug, doch ook toen gelukte het hen niet het stadje te bemagtigen. Eindelijk wanhopende hetzelve door geweld te vermeesteren, poogden zij de inwoners door schoone beloften te verschalken. Doch toen dit reeds eenigzins gelukt was, verhief Gerlach zijne stem, en met mannelijke welsprekendheid spoorde hij zijne landgenooten aan, geen gehoor aan den vijand te geven, maar pal te staan in de verdediging hunner veste. Hierop ging hij hen voor, en door slechts één man vergezeld deed hij wonderen van dapperheid en stootte met eigen hand vele Slavoniërs neder. Eindelijk een oog verloren en eene wonde in den onderbuik ontvangen hebbende, bezweek nog zijn moed niet, en andermaal stormt hij op de vijanden in, die ten laatste genoodzaakt zijn voor goed af te houden, en de overwinning aan Gerlach en zijne medestrijders over te laten.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.* bl. 92; Sjoerds, *Jaarb.* D. II. bl. 361—363; Arend, *Alg. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 165.

GERLACH (Pieter). Zie PETERSEN (Gerlach).

GERLACIUS (Antonie) was met anderen in 1684 gemagtigd tot het sluiten van een verdrag met Frankrijk.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XV. bl. 243.

GERLACIUS (Gerlacus), geboren te Oldenzaal den 1sten Januarij 1696, was de zoon van Gerlacus Gerlacius, Predikant aldaar, en van Maria Mettingh. Zijn vader vroegtijdig verloren hebbende, werd hij naar Halle in Saksen gezonden, studeerde later te Leiden in de geneeskunde en werd aldaar waarschijnlijk tot Doctor bevorderd. Hij zette zich als geneesheer te Halle neder, en oefende sedert 1734 de praktijk uit te Ippenburen, waar hij den 7den April 1756 overleed. Hij schreef een werk over de scheikunde, waarvan zeker vermaard Hoogleeraar aan eene Duitsche Hoogeschool als de maker bekend staat, met goedvinden van Gerlacius, die, wars van allen roem, ook bedankte voor het Hoogleeraarsambt in de geneeskunde, hem zoowel in Nederland als in Duitschland opgedragen. Hij was een liefhebber en beoefenaar der Latijnsche dichtkunst, waarvan in de *Boekzaal* eenige proeven voorhanden zijn.

Zie *Boekz. der gel. Wereld* 1756. *a.* bl. 641—647.

GERLOVEN (Aarnout bijgenaamd) was een geleerd Rotterdammer, die Deken, Leeraar in de godgeleerdheid en Reguliere kanonik te Groenendale buiten Brussel was, waar hij den 1sten Augustus 1442 overleed.

Zie (van Heussen en van Rhijn) *Oudhed. van Schieland*, bl. 483.

GERMEZ (Adam Karels van). Zie ZJERMEZ (Adam Karels van).

GERMYN (Simon) werd te Dordrecht den 14den November 1650 geboren, was een leerling van Godfried Schalken en daarna ook van Ludewijk Smits. Hij werd een verdienstelijk bloem- en fruitschilder, en vervaardigde ook landschappen, doch wijdde zich later geheel aan den kunsthandel en leefde nog in 1721.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GEROBULUS (Johannes), wiens eigenlijke naam Oudraadt was, werd in Junij 1540 te 's Gravenhage, minder waarschijnlijk te Utrecht, geboren. Hij was een der eerste predikers van de gezuiverde leer hier ter lande. Het eerst dat hij als zoodanig voorkomt was te Delft in 1566, predikende onder het kruis. Van hier moest hij in 1567, bij het meer en meer toenemen der vervolging, vlugten.

Hij begaf zich naar Emden, waar hij tot Conrector der Latijnsche school werd aangesteld. Indien het waar is dat hij daar de Oostfriesche Catechismus in het Latijn vertaalde en dat die te Emden reeds in 1566 gedrukt is, dan spreekt het van zelf dat hij reeds in het laatstgenoemde jaar uit Delft gevlugt is. Hoe dit zij, zeker is het dat Gerobulus naar Nederland werd gezonden, tot verkondiging van de leer. In 1573 was hij althans Scriba der Zuid-Hollandsche Synode, doch het blijkt niet dat hij toen ergens vast aangesteld leeraar was. Spoedig hierop begeerde hem de Vlissingsche gemeente tot haren leeraar, en hoogst waarschijnlijk was hij reeds in laatstgenoemd jaar, of in het begin van het volgende, als zoodanig werkzaam.

Bijzonderheden van zijn verblijf te Vlissingen zijn er niet bekend, dan éene, die het bewijs opleverde dat Gerobulus, bij al zijnen ijver, ook zijne zwakke zijde had. Zijn gedrag daar gaf aanleiding tot het toepassen der kerktucht op

hem. Hij was namelijk op verzoek der Middelburgsche Predikanten Michiel Panneel en Johannes Seu, voor den tijd van zes weken, aan de gemeente te Brugge (niet volgens Glasius te Gent) geleend. De Vlissingsche kerkeraads handelingen van den 21sten April 1580 bevatten het verlof daartoe. Toen hij nu te Vlissingen was wedergekeerd, werd hem in de kerkeraads vergadering van den 11den Junij het volgende opgelegd, „dat hij prediken moest en voor de gemeente schuld bekennen van 't vergrijp en de ontstichting, door hem geschied op den maaltijd, na het vertrek van den prins, alwaar tegenwoordig waren die van den wet, regeerders van den staat en andere personen, en alwaar de drank hem, Gerobulus, heeft overvallen en hij over tafel is gevonden slapende; en daar benevens van de ijdele woorden en gebaren, die hij gevoerd heeft tot ontstichting van alle aanwezigen en anderen die het daarna vernomen hebben."

Men heeft altijd gemeend dat de maaltijd, waarvan hier sprake is, tijdens het verblijf van Gerobulus te Brugge gehouden is. De schrijver van de *Kerkhervorming te Brugge* heeft echter, naar ons inzien, teregt aangetoond, dat die meening onjuist was, en dat de maaltijd, waarvan sprake is, gehouden is den 13den of 14den April te Vlissingen, toen Gerobulus nog aldaar was. Hoe dit echter zij, Gerobulus nam zijne boetedoening aan, mits dat hij in die predikatie afscheid van de gemeente mogt nemen. Dit werd hem evenwel geweigerd, waarop hij, op Zondag den 12den Junij, de verlangde boetpredikatie deed, echter niet naar genoegen van den kerkeraad, vermits hij de woorden „bevangen geweest te zijn door den drank" verzwegen had. Hij weigerde nadere verklaring en schuldbelijdenis, zeggende dit met geen opzet te hebben nagelaten. Men liet de reeds genoeg gestrafte prediker niet met rust, en de kerkeraad gaf de zaak aan de uitspraak der classis van Zoutelande over, en deze beval hem zich aan haar besluit te onderwerpen, en eene schuldbekentenis, door zijn ambtgenoot Cornelis de Hond voorgelezen, op den volgende Zondag met *ja* te beantwoorden. Hieraan werd door Gerobulus waarschijnlijk voldaan, althans hij was te Vlissingen nog twaalf jaren predikant, totdat hij in 1586 als zoodanig naar Harlingen vertrok, doch nog in November van hetzelfde jaar gehoor gaf aan den roepstem der gemeente te Deventer. Hier wachtte hem eene andere beproeving, want naauwelijks was hij zijne dienst begonnen, toen Deventer in het begin van 1587 door Stanley verraden werd, en Gerobulus daarbij al het zijne verloor. Van alles beroofd en ter stad uitgeweken, maakte hij, met den gewezen Burgemeester Joannes Heijinck en den Hopman Bernardus Huete, deel uit van het gezantschap door de Deventersche ballingen uitgezonden, om bij Koningin Elizabeth te bewerken, dat zij, uit de inkomsten die de verrader in Engeland bezat, in hun ongeluk zouden ondersteund worden. Zij keerden echter ongetroost weder; ja, de Koningin had zelfs hunne brieven niet gelezen.

Er kwam evenwel weder spoedig uitkomst voor Georbulus, daar hij nog in 1587 te Harderwijk werd beroepen. Hier predikte hij het Evangelie tot 1590, toen hij als leeraar door de gemeente te Utrecht verlangd werd. Het verblijf te dezer plaatse was voor hem bijzonder belangrijk. Wij zien hem tijdens zijne dienst aldaar toch niet alleen in 1586 door de Synode van 's Gravenhage afgevaardigd aan Petrus Dathenus, die zich toen onder den naam van Petrus Montanus in het buitenland ophield en van geloofsverzaking beschuldigd werd, maar hij was het ook, die in 1593 met Henricus Caesarius tegen Gerardus Blochoven, hunnen ambtgenoot, zware beschuldigingen over afwijkingen in de leer inbragt, die in het breede door den geschiedschrijver Bor zijn medegedeeld, en waardoor groote oneenigheid in de Utrechtsche kerk ontstaan is. Den 21sten April 1598 bedankte Prins Maurits de staten van Utrecht zeer, dat zij, onder meer anderen, ook Gerobulus gekozen hadden om te velde gebruikt te worden, zoo wanneer de tijd zulks vereischen zoude. Voorts stond hij de belangen der gemeente in alle opzigten voor, ook blijkbaar uit zijne pogingen, in 1600 bij de magistraat aangewend, om een vierden leeraar te Utrecht te bekomen.

Gerobulus overleed te Utrecht op den 14den Februarij 1606, werd in de Jacobi-kerk aldaar begraven en zijne rustplaatst met een vereerend grafschrift voorzien. Hoogst verdienstelijk had hij zich omtrent den voortgang der hervorming is ons vaderland gemaakt, en te midden van vervolging en strijd pal gestaan, waar anderen zich door gevaren lieten afschrikken. Moge dan al zijn leven door eenen, ofschoon zeer vergeefelijken, misstap gekenmerkt zijn, wel verre is het van ons hem daarom de roem te betwisten, die hem billijkerwijze toekomt. Zijne vrouw, Johanna van Eijck, stierf te Utrecht, den 31sten October 1601.

De geschriften door Gerobulus zamengesteld of vertaald zijn getiteld:

Verklaring van Job door Beza *uit het Latijn in het Nederduits overgezet*, Amst. 1600. 4°.

Kalender om den Bijbel te lezen, *uit het Latijn van* Andreas Hyperius, Amst. 1600.

Waaragtig verhaal van den staat der gereformeerde kerke, die den Zoone Gods binnen Utrecht door 't Evangelium vergadert wort, mitsgaders van alle anderen mindere dingen, tot hulpe en onderhoudinge van denzelven staat gebruikelijk en in train zijnde, Utr. 1603. 8°. herdrukt aldaar zonder jaar (1801) 8o.

Bericht voor de Kranken, Amst. 1616. 8°.

Behalve deze werken leverde hij een geschrift, waarin hij den Heidelbergschen Catechismus tegen Dirk Volkertszoon Coornhert verdedigde, en gaf hij eene vertaling van Beza's *Paraphrasis Psalmorum* (Leiden 1596. 4o.) met eene opdragt aan Prins Maurits, waarin hij zijne verschillende lotgevallen verhaalt. Ook zette hij in het Hollandsch over een ander stukje van den reeds genoemden Andreas Hyperius getiteld: *gelegenheid van de nieuwe overzettinge des Bijbels*. Op de Synode te Dordrecht van 1578 werd hem opgedragen de Chronijk van Carion te vertalen, doch of hij hieraan gevolg gegeven heeft is niet bekend.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXX. bl. 735—742 (47—53); Revius, *Dav. Illustr.* p. 506, 515; van Bleyswijck, *Beschrijv. der stad Delft*, bl. 450, 471; van Rhenen, *Regist. der Utr. Pred.* bl. 23; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 17—25; Burman, *Traject. Erudit.* p. 102, 103; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. V; te Water; *Kort Verh. der Reform. van Zeeland*, bl. 165, 265; Greydanus, *Naaml. der Pred. onder de Class. van Franek.* bl. 40, 41; Meiners, *Oostvriesl. Kerk. Geschied.* D. I. bl. 338, 339; Hinlópen, *Hist. van de Ned. overz. des Bijbels*, bl. 104; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 31, *Aant.* bl. 9, 10; Molhuysen, *Leerrede op den 250sten verjaard. van de sticht. der Dev. Herv. Gemeente*, bl. 57 noot, bl. 62 noot; *Overijss. Alm. voor oudh. en Letter.* 1848. bl. 134, noot; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 515, 516, D. III. bl. 658; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. I. bl. 239, 240, D. II. bl. 188, 189.

GEROLF. Op het artikel van Dirk I, Graaf van Holland, is reeds met een enkel woord over dezen gesproken. De berigten der geschiedschrijvers over hem en nog andere personen van dien naam zijn zoo verschillend en zoo verward, dat het niet mogelijk is uit dezelven een goed of zeker geheel te maken. Te aanzien van den vader van onzen eersten Graaf kan evenwel gemeld worden, dat hij, in 889, het bewind voerde over eenig grondgebied tusschen den Rijn en Suithardeshage, en in dat jaar door Keizer Arnulph met onderscheidene allodia in en buiten zijn gebied beschonken is, waardoor niet alleen zijne bezittingen vermeerderd werden, maar ook zijn gezag werd uitgebreid. Behalve zijn zoon Dirk, die hem opvolgde, en eene dochter Hildegard, bezat hij nog een zoon Walger geheeten, aan wien na 's vaders dood het bewind over het graafschap Teisterband te beurt viel. Zijn sterftijd is onzeker, doch wordt in 898 gesteld.

Zie van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. II. bl. 132; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 90—95; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op* Wagenaar, D. II. bl. 39, 40; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 18—22; van der Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 48—61; *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 6.

GERRARDIJN (Johan). Zie GERARDIJN (Johan).

GERULPHUS (Joannes), geboren te Hulst, was Vicaris van het Karthuizer klooster te Leuven, en wordt genoemd in de Grieksche, Latijnsche en Hebreeuwsche letteren en dichtkunde ervaren. Hij overleed den 12den Augustus 1605 en schreef de volgende werken, die wij echter niet weten of zij door den druk zijn bekend gemaakt:

Liber Sententiarum.

Res gestae magis celebrium S. S. *Belgii*, *Martyrium Cartusianorum Angliae*, *tempore Henrici* VIII.

Ecclesiastes et proverbia Salomonis.

De obedientia libellus.

Zie Sweertius, *Ath. Belg* p. 428; Foppens, *Bilbl. Belg.* p. 646.

GERRETZEN (Willem) was een bekwaam schilder te Hoorn, die aldaar in het begin der zeventiende eeuw bloeide, en de leermeester was van Jan Josephszoon van Gooyen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERRITIUS (Franciscus) behoorde tot het verbond der Edelen en werd door Alva gedagvaard om zich te verantwoorden. Meerdere bijzonderheden zijn er van hem niet bekend.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 418.

GERRITS (Cornelis), te Veere geboren en waarschijnlijk de zoon van Gerrit Cornelissen, eerst koopvaardijschipper en later Kapitein-Luitenant, was een commissievaarder, en voerde in 1707 het bevel op het schip *Neptunus* van 40 stukken, behoorende aan den Heer Thomas Boursse, koopman te Middelburg. Hij ontmoette op een zijner togten in Maart van genoemd jaar, ten zuidwesten van de Sorlings, het Fransche koningsschip *le Bourbon*, behoorende tot het eskader van den Vice-Admiraal Du Quesne, voerende 54 stukken en gekommandeerd door den Graaf D'Arquin. Het is niet zeker wie van beiden het eerst aangevallen heeft, ofschoon het berigt, dat Gerrits de *Bourbon* nagejaagd heeft, het meest waarschijnlijk is. Hoe dit zij, er ontstond tusschen de beide bodems een hardnekkig en bloedig gevecht, dat gedurende geruimen tijd volgehouden en van zoo nabij geleverd werd, dat zij, gelijk Gerrits zelf schreef „het wit van des anderen oogen zagen". De strijd bleef evenwel onbeslist en had nog geruimen tijd kunnen voortduren, indien niet de dappere Pieter Hamers, mede een Zeeuwsch commisvaarder, te Veere geboren en bevel voerende op de *Concordia* van 28 stukken, juist ter goede ure was komen opdagen, door wiens komst de Graaf D'Arquin zich weldra genoodzaakt zag den koninklijken standaard te strijken. Het veroverde schip werd kort daarna in zegepraal binnen Zeeland gevoerd en de Raad der Admiraliteit besloot den 2den April 1707 „dat, tot eene onsterfelijke erkentenisse van die heroïque daad, aan ieder der beide veroveraars zou worden vereerd een zilveren vergulden Kelk of Kop, op welk eene zijde het gevecht verbeeld, en wiens andere zijde met een toepasselijk opschrift versierd was".

Dat opschrift luidde aldus:

AE. S.

Cornelis Gerrits et Petrus Hamers, postquam navigiis multum levioribus praegrandem Gallorum navim bellicam *le Bourbon* dictam, plurimo milite, quinquaginta quatuorque tormentis valide instructam repulêre, vicêre, abduxêre, Calicem hunc aureum utrique victori, virtutis praemium, caeteris incitamentum donare decrevit Senatus Rei maritimae praefectus in Selandia. MDCCVII.

dat is, Ter eeuwige nagedachtenis. — Nadat Cornelis Gerrits en Pieter Hamers met hunne veel ligtere schepen het zeer groote Fransche oorlogsschip, genaamd le Bourbon, met veel manschappen voorzien en 54 stukken geschut, sterk gewapend, afgeslagen, overwonnen en opgebragt hebben, heeft de Raad der Admiraliteit in Zeeland besloten, aan beide de overwinnaren, tot belooning hunner dapperheid en aansporing voor anderen, dezen vergulden kelk te schenken. 1707.

Bij dit geschenk was een op perkament geschreven brief gevoegd, van welken het zegel der Admiraliteit afhing, en waarin het ten hunnen opzigte genomen besluit vervat was. Het veroverde schip werd door Thomas Boursse eerlang ter kaapvaart uitgerust, en onder den naam van de *Gekroonde Burg* tegen den vijand in zee gezonden.

Zie de la Rue, *Staatk. en heldhaft. Zeel.* bl. 173—175, 179; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 475—478.

GERRITS (Pieter), waarschijnlijk een broeder van den voorgaande, was mede een dapper zeeman, die zich in de jaren 1705, 1706 en 1707 zeer verdienstelijk maakte, door het veroveren van verscheidene vijandelijke kapers.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 474.

GERRITS (Hoite) was een dweeper, die op het einde der achttiende eeuw te Franeker woonde. Hij verklaarde openlijk overtuigd te zijn van het gevoelen van zekeren Johan Asgill in Engeland, hetwelk leerde dat elk mensch, zoowel naar het ligchaam als naar de ziel onsterfelijk was, wanneer hij slechts het geloof in den hoogsten trap oefende, nademaal Christus, ook door zijnen dood, ons van den ligchamelijken dood verlost heeft, en dat de oorzaak van den anders algemeenen dood der menschen alleen daarin te vinden zij, dat het hun aan het ware heldengeloof ontbreekt. Hij grondvestte dit zijn gevoelen op des Zaligmakers gezegde Joh. XI: 26. ***Een iegelijk die in mij gelooft zal niet sterven in eeuwigheid.***

Zie Ypeij, *Kerk. Geschied. van de* 18de eeuw, D. X. bl. 606, 607.

GERRITS (Sibren). Zie VOMELIUS (Sibrandus.)

GERRITS (Soetjen), geboren te Rotterdam, schreef: *Nieuw Gheestelyk Liedt-boecxken, inhoudende veele stichtelijcke Liedekens, ghetogen uyt den Ouden en de Nieuwen Testamente, door een blinde dochter, ghenaemt* Soetjen Gerrits. *Hier zijn achter 't Register noch by ghevoeght sommige stichtelicke Liedekens*, enz. Haarlem, 1592. 16o. In dat formaat herdrukt Enkhuizen 1607, Alkmaar 1609, Hoorn 1618, 1621 en 1632.

Zie *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. Gem. te Amst.* 2de *afdeel.* bl. 58; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* Supplem. bl. 22.

GERRITS (Vrou), afkomstig van Medemblik, schreef: *Nieu Gheestelyk liedtboecxken*, Alkm. 1619. 16o.

Zie Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. IV. St. II. *Aant.* bl. 460; van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 169.

GERRITSE (Frans), ook Gerrits of Gerritsz, was brouwer en burgerhopman te Utrecht en een ijverig aanhanger van den Burgemeester Prouning van Deventer. Ten einde deze bij de verandering van de magistraat te Utrecht als zoodanig te behouden, hadden eenige Leicestersgezinden Gerritse naar Engeland in 1588 gezonden, om zoowel van den Graaf als van de Koningin brieven aan den Graaf van Meurs te erlangen. Herhaalde malen reisde Gerritse heen en weder, en was zoo wel gezien bij Leicester, en „deed so wel sijn devoir in 't vercrijgen van syne begheerte," dat hij met de verlangde brieven van de Koningin en van den Graaf, geheel overeenkomstig de begeerte zijner zenders, terugkwam.

Zijne ijverige bemoeijingen ten behoeve van genoemden Burgemeester kwamen hem duur te staan. Bij de onlusten, kort daarna te Utrecht uitgebroken, werd hij door zijne muskettiers verlaten en was hij genoodzaakt te vlugten. Hij bereikte gelukkig zijn huis en verstak zich in een hooiberg. Maar door eenige burgers achtervolgd, was hij genoodzaakt te voorschijn te komen, wilde hij niet door het steken met de rapieren in het hooi gekwetst worden. Men nam hem als aanhanger van Leicester gevangen, en bragt hem met levensgevaar op het stadhuis en van daar in de gevangenis. Later onder borgtogt ontslagen, kwam hij er bij het ingestelde onderzoek omtrent zijne handelingen met eene boete van honderd gulden af.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXIV. bl. 306 (315), B. XXV. bl. 329 (14), 345 (26), 350 (29).

GERRITSE (Gerrit), afkomstig van Oudewater, was een vrijbuiter in den oorlog tegen Spanje, en behoorde waarschijnlijk tot het scheepsvolk van Nicolaas Ruychaver. Hij werd door Alva gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaard bij sententie van den 16den April 1572, als beschuldigd van het ontstelen van vijfhonderd daalders aan een koopman, en het deelnemen aan de plundering van het marktschip van Antwerpen naar 's Hertogenbosch.

Zie Marcus, *Sent. van den Hert. van Alva*, bl. 242; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 238.

GERRITSEN (Hendrik) was in Zeeland geboren en werd in 1644 op de, door Lodewijk de Geer, ten behoeve der Zweden uitgeruste hulpvloot, onder den Admiraal Maerten Thijssen, als Vice-Admiraal aangesteld, terwijl Blom Gerritsen, waarschijnlijk zijn bloedverwant, tot Schout bij nacht verkozen werd. Hij bewees als zoodanig aan Zweden zulke gewigtige diensten, dat hij in 1658 in den Zweedschen adelstand werd verheven en den naam van Sjöhjelm verkreeg. Zoozeer was hij aan zijn nieuw vaderland gehecht, dat, toen hem in 1658 het bevel werd opgedragen over den voortogt der Zweedsche vloot, in den strijd tegen de Nederlanders en Denen, hij geen bezwaar vond zijne voormalige landgenooten te helpen bestrijden. Gedurende den strijd in den Sont werd zijn schip deerlijk geteisterd, en was hij een der eersten die gedwongen werden te wijken. Hij was in het wetenschappelijke niet onbedreven, en had eene kaart van den Botnischen zeeboezem gemaakt, welker uitgave echter de Zweedsche regering niet veroorloofde.

Zie de Geer van Jutfaas, *Lodewijk de Geer van Finspong en Leufsta*, 3de uitgave, bl. 83, 96; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. Aant. bl. 294, de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 254, 255.

GERRITSSZ (Cornelis), geboren te Woerden, had het land als soldaat te water en te veld gediend, en was in 1623 schrijnwerker te Rotterdam, toen hij door Adriaan van Dijk, gewezen Secretaris van Bleiswijk, werd overgehaald om

deel te nemen aan den moordaanslag tegen Prins Maurits. Na het ontdekken van het complot bekende hij zijne schuld, en hij werd mitsdien bij sententie van den 27sten Februarij 1623 veroordeeld om onthoofd te worden. Zijn hoofd werd op eene staak gesteld, zijn ligchaam gevierendeeld en op de vier hoeken van den Haag gehangen, terwijl zijne goederen werden verbeurd verklaard.

Zie *Sententien: Bij den Hove van Hollant ghearresteert jeghens* Cornelis Gerritssz, *ghebooren van Woerden; Harman Harmanssz van Emden enz..... Ghepronuncieert ende gheexecuteert in 's Graven-Haghe, den 27 Februarij* 1623. *In 's Gravenhage* 1623. 4o; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. VIII. bl. 142 noot.

GERRITSZ (Adriaan) was een stuurman, aan wiens nagelaten weduwe, Alyt Meynaerts, op haar verzoek, ingevolge Resolutie der Staten van Holland van den 5den Julij 1585, verleend werd een octrooi voor acht jaren „omme in druck te mogen uytgegeven seeckere kaerten, instrumenten ende andere practiquen de zeevarende konst aengaende, bij haer man zalig: gepractiseerd, gemaakt ende achtergelaten.

Zie *de Navorscher*, D. IV. *Bijbl.* bl. XCVIII.

GERRITSZ (Coenraet) was een glasschilder te Deventer, die zich tusschen de jaren 1604 en 1605 als zoodanig te Utrecht vestigde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERRITSZ (Daniel). Nadat hij te voren lange jaren op zee had gevaren en vreemde landen had aangedaan, nam hij in 1598 als Kommandeur deel aan den togt van Olivier van Noord, rondom de aarde. Bij het Prinsen-eiland, gelegen op de westkust van Afrika, gekomen, waar hij zeide vroeger ook geweest te zijn, droeg hij de vredevlag en zette het eerst voet aan land. Met nog drie andere bevelhebbers werd hij door een Moor, die Portugeesch sprak, naar een fort geleid, eerst vriendelijk onthaald, doch vervolgens door de Portugezen verradelijk op het lijf gevallen en vermoord.

Zie *Nederl. Reizen*, D. II. bl. 149, 150.

GERRITSZ (Dirk), Doopsgezind leeraar te Wormerveer, schreef:

Twee corte vermaenbrieven aen sijn kinderen, Hoorn, 1629. 12°.

Zie *Zaanl. Jaarb.* 1853. bl. 38; *Catal. van de Bibl. der Doopsgez. Gemeente te Amst.* bl. 13.

GERRITSZ (Dirk), geboren te Enkhuizen, was een bekwaam zeereiziger, die, voornamelijk om zijne reizen naar China, den naam van Dirk Gerritsz China verkregen had. Hij nam als Officier deel aan den togt van Jakob Mahu in 1598, die ten doel had om den door Magellaan gevonden doortogt naar Indië op te nemen. Na het overlijden van Mahu, werd hij bij de verandering, welke toen onder de bevelhebbers der vloot voorviel, Kapitein op het jagt *de blijde boodschap*, hetwelk Sebald de Weerdt te voren gevoerd had.

In den storm, die in September 1599 de vloot teisterde, waren twee schepen, waaronder dat van Dirk Gerritsz, op de kust van Chili verwaaid, en in zoodanige ellendige toestand gebragt, dat men, op zijnen raad, besloot naar Japan te zeilen, alwaar men hoopte eene voordeelige markt voor de lakens, welke een gedeelte der lading uitmaakten, te zullen vinden. Deze raad gaf aanleiding tot onzen handel met Japan. Gerritsz mogt er echter niet komen, en vond zich genoodzaakt naar Chili terug te keeren. Het verhaal luidt, dat hij, op 64o zuider breedte gekomen zijnde, een groot land zou ontdekt hebben, hetwelk zich in de rigting van de Salomons eilanden uitstrekte. Het was bergachtig, bedekt met sneeuw, en geleek naar de kust van Noorwegen. Deze eerste ontdekking van het land aan den Zuidpool geraakte, daar Gerritsz niet meer in Nederland terugkeerde, in vergetelheid en werd lang betwijfeld, tot dat het in het begin van deze eeuw door den Engelschen kapitein Smith is weder gevonden en sedert wederregtelijk Nieuw Zuid Shetland genoemd wordt. Na het verlaten van Santa Maria, waar hij gehoopt had eenige van zijne lotgenooten terug te vinden, trok Gerritsz naar Valparaiso, om zich van levensmiddelen te voorzien. Hier viel hij in handen der Spanjaarden, waarbij hij aan de beenen gewond werd. Men voerde hem gevangen naar St. Jago, alwaar hij in de gevangenis gestorven is.

Zie Bennet en van Wijk, *Nederl. Zeereiz.* D. IV. bl. 75; Dezelfden, *Verh. over de Nederl. ontdekk.* bl. 69—71; Moll, *Zeetogten der Nederl.* bl. 20, 116—118, 180; *Biograph. Universelle.* T. VIII. p. 229, 230; Berghaus, *Wat men van de aarde weet*, D. I. bl. 241.

GERRITSZ (Frederik) was een kunstschilder te Hoorn, van wien evenwel geene werken bekend zijn. Hij behoorde tot den aanzienlijken stand, en was in 1586 weertmeester en in 1602 bewindhebber der Oost-Indische Compagnie.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERRITSZ (Hessel) was een kaartmaker te Amsterdam, die aldaar in 1615 woonde. Ons is als zoodanig geen werk van hem bekend. Hij verkreeg den 27sten Januarij 1618 octrooi voor zijn werk van de Staten-Generaal. Men meent dat het graveerwerk, hetwelk met de letters H. G. geteekend voorkomt, mede van zijne hand is.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERRITSZ van EMBDEN (Jan), waarschijnlijk alzoo genaamd omdat Emden zijne geboorteplaats was, waar hij den 30sten April 1560 het eerste levenslicht aanschouwde. Op zestienjarigen leeftijd vestigde hij zich te Appingadam, waar hij in 1596 tot Doopsgezind leeraar werd verkozen. Hier was hij gedurende negen jaren met den grootsten ijver werkzaam. In 1606 vertrok hij naar Haarlem, bediende er mede de gemeente, maar na te vergeefs gepoogd te hebben de twisten aldaar bij te leggen, vertrok hij reeds in het volgende jaar naar Pruissen, om aldaar de gemeenten rond te reizen en te stichten. De gemeente te Dantzig verzocht hem dringend zich daar met der woon te vestigen, en hij gaf aan dit verzoek gehoor, was er met veel vrucht werkzaam en overleed er den 7den April 1617. Hij schreef:

Vijf Stichtelijke Predicatien gepredickt onder de Doopsghezinde vereenigde Gemeente in Pruyssen, Amst. 1650. 8° 2de uitgave met portret.

De tijd der eerste uitgave schijnt onbekend. Achter de tweede zijn geplaatst, behalve *Twee brieven*. *Drie evangelische Predikatien*, alsmede *Stichtelijke Gebeden en Meditatien, dewelke mede ter zee gebruikt kunnen worden.* Men wil echter dat deze gebeden en de drie predikatien het werk van Hans de Ries zouden zijn.

Een Vermaen Boeckjen om also door het rechte gelove, ende het beleven van Gods woord te komen, door Gods genade, tot de nieuwe wedergeboorte, met 42 *Schriftuurlycke Liedekens*, Amst. 2de druk 1648. 8°, 3de druk ald. 1655. 8o.

De afbeelding van Jan Gerritsz van Embden ziet het licht.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groningen enz.* D. I. bl. 58, 59, 64; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 93; *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. Gemeente te Amst.* bl. 17, 58; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 42, 72.

GERRITSZ (Jan Cornelis) was een weesjongen van Wormer, die zich als Vrijbuiter, in den vrijheidskamp tegen Spanje, meermalen verdienstelijk maakte, en zich met roem overlaadde.

Inzonderheid deed hij dat bij den aanslag der Spanjäarden op zijne geboorteplaats den 25sten Februarij 1575. Hij was, zoo luidt het verhaal dat de Heer Honig ons geeft, steeds in het heetste van den strijd. Wonderen van dapperheid werden door hem verrigt. Eindelijk brengt een der vijanden hem een diepe hoofdwonde toe. Het bloed gust den wakkeren knaap over het gelaat, maar te sneller vloeit het ook door zijne aderen. Woedend zwaait hij het zwaard om zich heen, en weet door de hem omringende vijanden heen te breken. Terwijl de zijnen terug wijken, rukt hij zich den doek van den hals en vangt zoo op nieuw het gevecht aan. Nu beginnen ook de soldaten van Ruychaver te wijken, en dezen laatsten steun zijn dorp te zien ontzinken doet zijne woede ontvlammen; hij stort zich op nieuw te midden der vijanden, doch een Spaansch bevelhebber beveelt hem smalend zich over te geven. Dat kon de dappere niet dulden, en zich voorover buigende slaat hij den hopman het hoofd af, werpt zich op dat hoofd en weet met zijnen buit Purmerende te bereiken, waar hij dien aan Sonoy brengt.

Zie Honig, *Geschied. der Zaanl.* D. I. bl. 113, 167, 168, 204, D. II. *Aanteek.* bl. 11.

GERRITSZ (Lubbert) werd te Amersfoort in 1535 geboren. Omtrent zijne afkomst en opleiding schijnen geene berigten voorhanden te zijn. Hij werd leeraar bij de Vlaminger Doopsgezinden te Hoorn en door Dirk Philips tot Oudste bevestigd. Wanneer dit plaats had wordt niet gemeld. In 1567 werd hij als zoodanig met zijn ambtgenoot Jan Willemsz uitgekozen om de twisten tusschen de Friezen en Vlamingen te beslechten. Omstreeks 1578 beschuldigde men hem van vrijzinnige gevoelens omtrent sommige leerpun-

ten, ten gevolge waarvan hij met zijnen aanhang als afvalligen van de oude leer beschouwd werd en in 1589 in den ban werd gedaan.

Dewijl zeer velen hem bijvielen, zoo ontstond onder zijne leiding eene nieuwe partij, waartoe zelfs ook sommigen overtraden, die hem vroeger hadden helpen verbannen. Hij werd nu het hoofd van de zoogenaamde zachte, slappe of jonge Friezen, die zich in 1593 met de Waterlanders te Hoorn vereenigden. Hij vertrok omstreeks genoemd jaar als leeraar der Waterlanders naar Amsterdam, was er met ijver werkzaam en overleed er in 1612. Zijne afbeelding, door Mierevelt geschilderd, ziet het licht. Vondel vereerde dezelve met een lofdicht. Hij was, naar het oordeel van den Heer Blaupot ten Cate, een man, die door zijn invloed velerwege den vrede in het genootschap heeft bevorderd; onvermoeid werkzaam, om den geest van bittere partijschap en bekrompenheid, dien hij zelf bij treurige ondervinding had leeren kennen, te blusschen. Verder muntte hij uit in bekwaamheid en ijver, en was hij van een zachten en inschikkelijken aard, gelijk zijne geschriften getuigen. Hij hanteerde ook de lier, doch uit zijne dichterlijke voortbrengselen bleek meer zijne hartelijke welmeenendheid en zucht voor de liefde, vrede en eensgezindheid, dan zijn dichterlijk genie. Van hem ziet het licht:

Sommighe Christelijcke Sendt-Brieven ghesonden aen diversche ghemeenten: ook aen eenige particuliere Personen, enz. 3de druk; *verbetert en vermeerdert met vier brieven. Ende een Tractaet van de uytterlycke Kercke*, Haarl. 1646 8°.

Verzamelinge van sommige aandachtige, en leerachtige geestelijke Lidekens, en Psalmen Davids, uit eenige Boeken, die te vooren gedrukt zijn, te zaamen gevoegd, met nog eenige Liedekens, die nooit in druk geweest zijn, dewelke tot Gods eere, zoowel in 't vergaderen der predikatien, als in 't scheiden gezongen mogen worden, Amst. 1597. 8°.

Verantwoordinghe op die seven Artyckelen, daer hij om gebannen is, Amst. 1591.

Met Hans de Ries stelde hij op de *Waterlandsche Confessie of Belijdenis*, die in 1610 verscheen.

Zie *Aanh. op de Geschied. der Mennon. van* H. Schyn, D. III. St. I. bl. 15, 24; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 169—171; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IV. bl. 270, 282; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. I. bl. 112, 113. 126, 208, 259, 322, 385—389; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 93; *Cat. van de Bib. der Doopsgez. Gem. te Amst.* 2de *afdeel.* bl. 13; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Suppl.* bl. 72.

GERRITSZ. (Reijer) was een bekwaam kunstschilder en misschien ook glasschilder, te Amsterdam geboren, en in het midden der zestiende eeuw te Leeuwarden woonachtig.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GERRITSZOON (Gerrit). Zie ERASMUS (Desiderius).

GERRITZ. (Gerrit) was een glasschilder, die in 1605 een glas schilderde voor de kerk van Woudrichem.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Kunstsch.*

GERRITZMA (Pibo) werd te Wirdum in Friesland geboren en was een zeer bekwaam meetkundige. Hij heeft eenige werken geschreven, die evenwel niet het licht hebben gezien. Hij stierf omstreeks 1540. Misschien is hij dezelfde, die in 1539 voorkomt als Grietman van Leeuwarderadeel.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptor. Fris.* p. 148, 149; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 24; Ekama, *Orat. de Frisia ingenior. Mathematic. inprim. fertili*, p. 13; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 37.

GERVAIS (P. J.) was de vlagkapitein van den Schout bij Nacht van Kinsbergen op de *Jupiter* van 74 stukken gedurenden den togt in de Middelandsche zee in 1784, en voerde in 1794 het bevel over het wachtschip *Prinses Louisa* van 56 stukken aan het Nieuwe Diep. Later, in 1797, was hij lid van den krijgsraad, die over de zaak van den Schout bij Nacht Lucas vonnis moest vellen, en in het laatst van dat jaar had hij zitting in den Hoogen Zee- krijgsraad als Schout bij Nacht, tot onderzoek van het gedrag der Zeeofficieren in den slag van den 11den October 1797. Het is mogelijk dat hij gedurende dit regtsgeding, dat zestien maanden duurde, is overleden.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI, St. I. bl. 389, 562, St. II. bl. 100, 252.

GERWEN (Jonas van), rederijker en welligt geneesheer te Haarlem, schreef:

Welcomspel bij de intrede in 1614, geplaatst in de *Springhader, in verscheiden antwoorden der Redenrijcke Tonghen, op de uitgegeven Caerte der Wijngaerd-rancken binnen Haerlem. Geluckwenschingen over den eeuwigen Vrede* enz. Leid. 1648. Zijne zinspreuk was: *Hout dat goet is.*

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Muller, *Cat. van Portrett.*; Tiele, *Bibl. van Pamfl.* bl. 402.

GERWEN (Jan van), boekverkooper te Dordrecht, schreef: J. van Vondel's *Aanleydinge ter Nederduytsche Dichtkunde, in Poëzy*, Dordr. 1749. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg van Ned. Boek.* D. I. St. III; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. dichters.*

GESELIUS (Cornelis), of van Gesel, wiens afkomst en geboorte onbekend zijn, daar hij niet dezelfde is met zekeren Kornelis van Gezel Aartsz, van wien Balen meldt dat hij in 1572 te Dordrecht geboren en gedoopt is. Na tot proponent bevorderd te zijn, werd hij in 1605 predikant te Strijen en nog in dat jaar te Rotterdam, waar hij zoowel de Nederduitsche als de Waalsche gemeente bediende.

In de kerkelijke twisten tusschen der Remonstranten en Contra-Remonstranten was hij een ijverig aanhanger der laatsten, en alzoo een hevig tegenstander van al zijne ambtgenooten, waaronder ook Nicolaas Grevinchoven, dien hij zoowel op den predikstoel als elders tegensprak en met wien hij, daartoe door de regering van Rotterdam uitgenoodigd, eene broederlijke conferentie weigerde te houden. Hij geraakte door een en ander in groote moeijelijkheid, te meer door dat de magistraat den Remonstranten was toegedaan. Nadat Geselius meermalen was aangemaand den vrede niet te storen, en zich te onthouden van hatelijke uitdrukkingen op den kansel tegen andersdenkenden, besloot de regering, om verdere scheuring voor te komen, hem in October van het jaar 1611 te ontzetten, met verbod van eenige kerkelijke diensten binnen de stad en haar gebied te verrigten. Toen hij zich evenwel hier tegen verzette, met de hem getrouw gebleven geheime bijeenkomsten hield en zich en zijne aanhang eene kruiskerk noemde, werd hij in Februarij 1612 uit de stad gebannen. „Ik wil en zal uit den stad niet gaan, of zij zullen mij met de stadsdienaars daar uit leiden" was zijn antwoord op hunne aanzegging; en toen hij binnen den hem gestelden termijn van acht dagen niet ging, had die uitzetting op den 14den Februarij 1612 des morgen tusschen 5 en 6 ure, door den Baljuw en eenige dienaren buiten de Delftsche poort plaats. Vier dagen later verontschuldigde zich de regering over deze handelwijze, in een schrijven aan alle vroedschappen der steden van Holland en West-Friesland, doch moest toch later daarover het misnoegen van Prins Maurits ondervinden.

Geselius verdedigde zich sedert zijne uitzetting in de hieronder genoemde en gedrukte geschriften, en predikte vervolgens te Delftshaven, te Schiedam en in de omliggende dorpen, alwaar zijne aanhangers uit Rotterdam bij zijne predikatien en aan het avondmaal kwamen, wien door de Remonstranten den naam van *Slijkgeuzen* gegeven werd. Nog in hetzelfde jaar van zijne uitzetting werd hij tot predikant te Edam beroepen, waar hij in 1613 overleed.

Van hem gingen in druk uit de volgende geschriften:

Cort Bericht van de Redenen, om de welcke de Heeren Burghemeesteren, Raden ende Vroetschappen der stede Rotterdam Cornelium Geselium *ghetrouw dienaer* J. C. *niet alleen van zijnen dienst gedeporteert, maer daer en boven ook wt hare Stadt hebben doen leyden... Mitsgaders* Cornelii Geselii *Teghenbericht op deselve redenen* enz. A. 1612.

Proefken van de schadelijcke verschillen over de Christelijcke salichmakende leere, door de welcke de ghereformeerde Kercke van Rotterdam ende vele andere .... ellendichlijck worden beroert: Kortelijck ... beschreven ende verclaert door Cornelium Gheselium, *Herder der Gem. C. voor dezen tot Rotterdam, ende tegenwoordig tot Edam*, Amst. 1613.

Vooraf gaat een *Waerschou-brief* aan Burgemeesters en Vroetschappen — en een *Toe-eyghenbrief* aan de gemeente van Rotterdam, gedagteekend 4 Mei.

Corte waerachtighe onderrichtinghe ofte beschijvinghe van de proceduren ende handelinghen der heeren Burghemeesteren ende vroetschappen der stadt Rotterdam, ende der predicanten, met sommighe ouderlinghen van de Duytsche kercke aldaar. Teghen Cornelium Geselium, *Dienaer der ghemeynte Christi eertijds tot Rotterdam, nu tot Edam. Door denselven, tot noodtwendighe verantwoordinghe, ende ontdeckinghe der waerheyt der sake, ende tot onderwijs derghener die van deselve niet wel of onrechtelijck bericht moghen wesen, te samen gestelt.* 1614.

Zie Baudartius, *Memorien*, B. I. bl. 87; Uytenbogaert, *Kerck. hist.* bl, 579—588; Trigland, *Kerck. Gesch.* bl. 613—619; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 180—183, 280, 341; Soermans, *Kerk. Reg. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 20, 79; Balen, *Beschrijv. van Dodr.* bl. 135, 667, 805, 1063; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* bl. 107, 109, 110, 114; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 55, 56; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVII. bl. 376, 377; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. III. bl. 246; van Harderwijk, *Naaml. der Pred. te Rotterd.* bl. 22, 23, 122; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 516, 517; Tiele, *Bibl. van Pamflett.* D. I. bl. 129, 139; *de Navorscher*, 1859. bl. 130.

GESPERDEN (Johannes Theodorus van) schreef een tooneelstuk getiteld:

Het wankelbaar fortuyn van Cresus, 1636.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GESSCHER (David van) werd in 1736 te Amsterdam geboren, waar hij later heelmeester en Lector in de chirurgie was. Hij maakte zich door zijne veelvuldige werken en geschriften zeer verdienstelijk, maar was volgens het oordeel van deskundigen meer theoreticus dan goed praktisch operateur. Aan hem en aan Hermanus Gerardus Oosterdijk komt de eer toe der uitvinding van de vereenvoudigde tabaksklisteerpijp in 1767; ook was hij medeoprigter van het genootschap ter bevordering der heelkunde in zijne geboorteplaats, waar hij den 24sten Mei 1810 blind en arm overleed. Hij was lid der provinciale en stedelijke commissien van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, terwijl een aantal geleerde genootschappen en maatschappijen hem tot lid verkozen. Zijne afbeelding ziet het licht. Van hem zijn de volgende werken en geschriften in het licht gegeven:

Waarneming van eene amaurosis met zonderlinge gevolgen. In de *Verh. van het Prov. Utr. Gen: van Kunst. en Wetensch.* 1781. D. I. bl. 231.

Waarneming van een aanmerklijk beenbederf des borstbeens. In dezelfde *Verh.* 1781. D. I. bl. 231.

Zonderlinge ontaarding van het beengestel, bij eene hoogbejaarde vrouw. In dezelfde *Verh.* 1781, D. I. bl. 228.

Beschrijving van eene weeragtige bekorsting van de scheen- en kuitbeenderen in eene versterving. In de *Verh. van de Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarl.* 1782, bl. 139.

Verhandeling over de uitgestrektheid der insnijdingen in ettergezwellen. In dezelfde *Verh.* 1773. bl. 491.

Beschrijving eener ontwrigting van het dijebeen. In dezelfde *Verh.* 1782, bl. 136.

Beschrijving van een bijna geheele toesluiting van de pisweg. In dezelfde *Verh.* 1782, bl. 154.

Beschrijving van verscheiden wonden, kneuzingen, beenbreuken en ontwrigtingen, bij één en denzelfden lijder. Met afb. In dezelfde *Verh.* 1782, bl. 141, 142.

Beschrijving eener zeer groote en verouderde zakbreuk. In dezelfde *Verh.* 1782, bl. 152.

Verhandeling over de afzonderlijke ontwrichting der kleine ellepijp Met afb. In de *Verh. van het Genootschap: Ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam*, D. I. bl. 65.

Waarneming aangaande de behandeling der ontwrichtingen van het dijebeen, en der breuken zoo van den hals dezes beens, als des grooten draaijers. In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 77.

Bijdragen tot de historie der steensnijding van Jan Jansz. de Dood. In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 80.

Waarnemingen betreffend het gebruik van den geest des zeezouts in vleesch-gezwellen. In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 75.

Beschrijving eener nieuwe en zeer gemakkelijke manier om de pijpzweeren van den aars door binding te genezen. In dezelfde *Verh.* D. I. bl. 67.

Ontleed- en heelkundige aanmerkingen over het afzetten der ledematen. Met 3 pl. In dezelfde *Verh.* D. II. bl. 17.

Aanmerkingen op de waarneming van A. Biesterbos, *en over verscheidene bijzonderheden, treffende de hondsdolheid en den beet, zoo van kwaadaardige als van dolle dieren.* In dezelfde *Verh.* D. II. bl. 49.

Aanmerkingen betreffende de werking der heelmiddelen. In dezelfde *Verh.* D. III. bl. 39.

Beschrijving van het maaksel en gebruik eener zeer eenvoudige tabaksklijsteer. Met afb. In *de Algem. Vaderl. Letteroef.* 1779. D. I. bl. 481.

Verhandeling over de hegting der bloedvaten na het afzetten van een voornaam deel. In de *Verh. van het Genootschap: Servandis Civibus*, 1778. bl. 191.

Het maaksel en gebruik van een verwijdend kaarsje, ter behandeling van verscheiden ziekten van de blaas en den pisweg. In de *Verh. van het Zeeuwsch Genootschap der Wetensch. te Vliss.* D. II. bl. 303.

Beschrijving van een werktuig ter behandeling der navelbreuken. Met afb. In dezelfde *Verh.* D. II. bl. 329.

Beschrijving van eene zeer aanmerkelijke hoofdwonde. Met afb. In de *Verh. van het Bat. Gen. der proefonderv. Wijsbeg. te Rott.* D. V. bl. 206. D. VI. bl. 130.

Over de bestaanbaarheid en noodzaaklijkheid der Afzettingen in verscheide Heelkundige gebreken, Amst. 1771. 8°.

Korte leerstellingen der algemeene oeffenende Heelkunde door J. J. Plenk, *uit het Hoogduitsch vertaald en met veele bijvoegselen vermeerderd*, Amst. 1776. 8°.

Heelkundige Mengelstoffen, Amst. 1778. 8°.

Hedendaagsche oefenende heelkunde, Amst. 1781—1786. 4°. 3 deelen met plat.

Proeven over de langdurige gezwellen, 2de druk, Amst. 1785 8°.

Heelkunde van Hippocrates, Amst. 1790—1792. 8°. 1 deel in 3 stukk.

Aanmerkingen over de wangestalten der ruggraat, en de behandeling der ontwrichtingen en breuken van het dijebeen, Amst. 1792. 8°. m. pl.

Beginselen der algemeene oefenende heelkunde, Amst. 1794. 8°.

Iets betreffende de zoogenaamde nieuwe wijze van vroedmeesters te maaken, door den stads vroedmeester J. de Bree, Cz., *ter beoordeeling voorgedragen*, Amst. 1802. 8°.

Schets der heelkundige ziektekunde, Amst. 1803. 8°.

Schets der heelmiddelen, Amst. 1803. 8°.

Schets der heelkundige geneeswijze ten gebruike zijner toehoorders, Amst. 1806. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1775. a. bl. 45, 1778. b. bl. 50; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*; *Algem. Konst- en Letterb.* 1810. D. I. bl. 338; de Jong, *Alph. Naaml. van Boek.* bl. 200, 664, 670, 674; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 494, 498; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurgica*, bl. 108—110; van Zutphen, *Ned. Uitv.* bl. 137; Muller, *Cat. van Portrett.*; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk. vert. door* Dr. Israëls, bl. 780, 782.

GESSELER (Jodocus of Joest van) was uit een oud geslacht afkomstig, dat sedert langen tijd in het graafschap Benthem de voornaamste eereposten bekleed had. Zijn vader, Joannes van Gesseler, dreef te Nijenhuis koophandel en was tevens Lands Ontvanger in het gebied van Ulsen. Hij genoot aan de Harderwijksche Hoogeschool het regtsgeleerd onderwijs van Johannes Ortwinus Westenberg, die hem onder zijne beroemdste en dankbaarste leerlingen mogt tellen. Later werd hij Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te Steinfurt, en als zoodanig den 2den October 1682 te Harderwijk aangesteld. Hij was de eerste der Hoogleeraren in de regten aldaar, onder wiens voorzitting verhandelingen, tot zijne wetenschap betrekkelijk, openlijk verdedigd en op kosten der Akademie gedrukt werden. Niet lang mogt deze zich in zijn bezit verheugen, daar hij reeds den 5den September 1688 overleed. De Hoogleeraar Johannes Meier hield op hem eene lijkrede. Ofschoon vermaard om zijne geleerdheid, heeft hij echter, in de kracht van zijn leven weggerukt, geene werken in druk uitgegeven. Hij was gehuwd met Maria Krull, dochter van Jan Krull, Burgemeester te Zwolle. Twee zonen van hem promoveerden in de regten te Harderwijk; Hermannus, die een lijkvers vervaardigde op den Burgemeester van Groningen Reneke Busch de Marees, hetwelk beneden alle kritiek genoemd wordt; en Jodocus.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 235, 301, 307, 333; van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GESSELIUS (Johannes Cornelius), te Amersfoort geboren, werd meester in de vrije kunsten en later benoemd tot Rector der Latijnsche school en Leeraar in de geschiedenis aan het Gymnasium in zijne geboorteplaats. De Leidsche Hoogleeraren Rudolf Snellius en Franco Petri Burgersdijk, alsmede de Raadpensionaris Jacob Cats, hadden aan hem hunne eerste opleiding te danken. Ongeveer vijftig jaren had hij de Amersfoortsche school tot sieraad verstrekt, toen hij in 1619 werd afgezet, omdat hij weigerde de Dordtsche canons te onderteekenen. Hij overleed in hoogen ouderdom, in 1627, uit zijn huwelijk met zekere Wittia eenige zonen nalatende, waarvan er één volgt.

De volgende geschriften heeft hij uitgegeven:

Cornelii Valerii *Dialectica Erotematibus distincta*, 1584. 8°

Colloquia puerilia Latino-Belgica, 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 646; Burman, *Traject. Erud.* p. 103; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersf.* D. I. bl. 443.

GESSELIUS (Timan), zoon van den voorgaande, werd te Amersfoort op het laatst der zestiende eeuw geboren, en bekleedde nevens zijn vader het Conrectoraat der Latijnsche school in zijne

geboorteplaats, terwijl hij tevens den graad van Doctor in de geneeskunde verwierf.

Als aanhanger der Remonstrantsche partij werd ook hij afgezet, waarna hij zich eerst te Nijmegen en later te Utrecht als geneesheer vestigde, alwaar hij in hoogen ouderdom overleed, algemeen wegens zijne geleerdheid en gematigdheid geacht. Zijne afbeelding ziet het licht.

Van zijne hand hebben wij de volgende geschriften:

Epistola de superficie vesicae crista lapidea obducta multitudine calculorum, gevoegd bij het werk van Johan van Beverwijk *de Calculo*, Lugd. Bat. 1638. 12°.

Historia sacra et ecclesiastica ordine chronologico et via compendiaria digesta, Traj. 1659. 4°. 2 vol.

Hij droeg dit werk aan de Staten van Utrecht op, en verkreeg daarvoor een geschenk in zilver.

Historia rerum memorabilium in orbe gestarum ab anno mundi usque ad annum Christi MCXXV, (1525.) Traj. 1661.

Antiqua et vera fides et sola servans, Traj. 1664. 4°.

Dit werk werd den 15den Januarij 1714 te Rome op de lijst der verbodene boeken gezet.

Synopsis Simplicii Christiano- Catholici, Amst. 1650. 12°; andermaal uitgegeven onder den titel: *Simplicitas fidei Christianae*, Traj. 1666. 4°.

De distractione Imperii et Ecclesiae. Het is ons onbekend of dit geschrift wel in druk bestaat.

Zie Voetius, *Polit. Eccles.* P. I. lib. IV. tract. I. cap. X. p. 554, 555; J. Fabritius, *Hist. bibl. Fabric.* T. V. p. 13, 269; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1144; Burman, *Traject. Erudit.* p. 103—105; Cattenburgh, *Bibl. Script. Remonstr.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

GESTERANUS. Zie de personen van dien naam op GEESTERANUS.

GEUKAMA (Augustinus) werd eerst predikant te Gerkesklooster in 1706, daarna in 1709 te Oostermeer en in 1711 te Zalt-Bommel. Hier vierde hij den 20sten December 1761 zijne aldaar vervulde vijftigjarige evangeliedienst, en overleed er den 22sten April 1762, in den ouderdom van ruim tachtig jaren. Hij schreef met Martinus en Duirandus Duirsma en Hillebrandus Mentes het bekende onderwijsboekje: *Kort ontwerp van de Leere der Waarheid* enz. hetwelk, onderscheidene malen herdrukt, in vele gemeenten in gebruik was onder den naam van het *boekje der vier predikanten.*

Zie Colamba en Dreas, *Naaml. der Pred. in de Class. van Dokkum*, bl. 103—105; Laurman, *Naaml. der Pred. in de Class. van Leeuw.* bl. 118; De Jongh, *Naaml. der Pred. in de Class. van Gelderl.* bl. 308.

GEUKESZ (Empke), ook Genkens genaamd, was eerst substituut Grietman en werd in 1550 Grietman van Smallingerland. Als zoodanig was hij als gevolmagtigde tegenwoordig op den landsdag van den 17den Januarij 1550, toen er gehandeld werd over den eed van huldiging van Koning Filips, in geval van afiijvigheid des Keizers. Hij werd in 1564 met zijne ambtgenooten van Ferwerderadeel en Idaarderadeel beschuldigd van verkrachting der justitie en diefstal van 's lands gelden. Hij verdedigde zich stoutmoedig, en, daar er gemeld wordt, dat hij door het Hof oogluikend is vrijgelaten, moet zijne schuld toch wel niet bewezen zijn. Hij was ook Dijkgraaf van den Leppedijk, zoo ver zijne grietenij strekte. Hij overleed den 15den Januarij 1577. Zijn zoon Sjoerd bleef slechts korten tijd als substituut in zijne plaats.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 140, hier door ons gevolgd.

GEULINCX (Arnold) werd te Antwerpen, omstreeks 1625, geboren, en studeerde te Leuven in de wijsbegeerte en godgeleerdheid. In 1646 zag hij zich bij dezelfde Hoogeschool tot Lector in eerstgemelde wetenschap, en zes jaren daarna tot Hoogleeraar aangesteld. Twisten met zijne ambtgenooten en de berooide toestand zijner geldmiddelen deden hem naar Leiden verhuizen, waar hij van de Hervormde godsdienst belijdenis deed en in 1659 verlof kreeg om openbare lessen over de wijsbegeerte te houden. De hiervan verleende acte werd evenwel tegen het einde des volgenden jaars weder ingetrokken. In Abraham Heidanus, Hoogleeraar in de godgeleerdheid, vond hij een steun, en het gelukte dezen hem in 1665 eene aanstelling tot buitengewoon Hoogleeraar der wijsbegeerte te bezorgen. Geulincx vervulde die betrekking gedurende zes jaren, in welke hij ook den graad van Doctor in de geneeskunde verwierf en hem werd toegestaan om ook voorlezingen over de zedekunde te houden. Van eene vergunning, hem in 1669 gegeven, tot het houden van Collegia Oratoria, kan hij nauwelijks gebruik gemaakt hebben, daar hij nog vóór het einde van dat jaar overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij gebruikte tot zinspreuk: *Serio et candide* (Ernstig en opregt). Zijne werken, waarin hij zijne wijsgeerige denkbeelden, een mengsel van Peripatetische en Cartesiaansche gevoelens, bekend maakte, zijn getiteld:

Quaestiones quodlibeticae, in utramque partem disputatae, habita Lovanii in Schola Artium diebus Saturnalium anno 1652, Antv. 1653. fol. Herdrukt te Leiden in 1665 in 12°, en te Hanover 1669 in 16°.

Logica, fundamentis suis, a quibus hactenus collapsa fuerat, restituta, Lugd. Bat. 1662. 12°.

Ethica post tristia Auctoris fata, omnibus suis partibus in lucem edita per Philaretum, Lugd. Bat. 1675. 12°. Herdrukt Amst. 1696. 12°. In het Hollandsch vertaald en uitgegeven onder den titel van: *De Zedekonst van* Arnold Geulincx, Dordr. 1690. 12°. en aldaar 1697. 8°. 2 deelen.

Compendium Physicae, illustratum a Casparo Langenhert. *Accedit hujusce Brutum Cartesianum*, Franeq. 1688. 12°.

Annotata praecurrentia ad Renati Cartesii *principia*, Dordr. 1690. 4°.

Annotata majora in principia Philosophia Renati Descartes. *Accedunt ejusdem* (Geulincx) *Opuscula Philosophica*, Dordr. 1691. 4°.

Metaphysica vera, et ad mentem Peripateticam. Opus posthumum juxta MS. *jam editum*, Amst. 1691. 16°.

Collegium Oratorium; id est, nova methodus omnis generis orationes per Chreïas facile et solide componendi, Amst. 1696. 12°.

Geest en Wereldkunde, Dordr. 1696. 8°.

Zie Paquot, *Memoir.* T. III. p. 18; Saxe, *Onom. Liter.* T. V. p. 601; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 140; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 189, 271, 408.

GEUNS (Matthias van), afkomstig uit een geslacht van Nieuwstad-Geuns of Gödens, in Oost-Friesland oorspronkelijk, werd te Groningen, den 2den September 1735, geboren. Zijne ouders, Steven Jan van Geuns en Dieuwertje Roos, behoorden tot den deftigen burgerstand en gaven hun zoon eene fatsoenlijke opvoeding. Zij waren leden van het Doopsgezind kerkgenootschap en meer bepaaldelijk van dat der Collegianten, terwijl zijn vader, zoowel als de grootvader van moeders zijde, onder de ijverige en vermaardste sprekers van hetzelve behoorden.

Reeds vroeg openbaarde zich bij den jongen van Geuns eene bijzondere leerlust en zucht tot de wetenschappen, die aangevuurd werd door zijn verblijf op de Latijnsche school, waar hij door zijne schranderheid en vlijt meestal de hoogste prijzen wegdroeg. Meer lust tot de studie dan tot den koophandel hebbende, waarin zijn vader hem gaarne had opgeleid, verliet hij in 1751 de Latijnsche school, na het houden eener redevoering *de Praetoribus Romanis*, legde zich, aan de Hoogeschool in zijne geboortestad, vervolgens op de voorbereidende wetenschappen toe, beoefende het Hebreeuwsch en de moderne talen, en begon in 1754 meer bepaald van de geneeskunde in al haren omvang zijne ijverige en nauwgezette studie te maken. De beroemde Gualtherus van Doeveren was daarbij voornamelijk zijn raadsman, onder wiens voorzitting hij den 14den Junij 1758 zijne eerste proeve in het openbaar verdedigde, zijnde eene *Disquisitio physiologica, de eo, quod vitam constituit in corpore animali*, (Gron. 1758) op wiens raad hij gedurende een jaar lang zijne studien aan Leiden's Hoogeschool voortzette, en, na het behalen van het Kandidaatschap in de geneeskunde, in 1759 naar Parijs vertrok, ten einde zijne vorming als geneesheer aldaar te voltooijen. Hij keerde in het najaar van 1760 in het vaderland weder, hoorde vervolgens de anatomische en chirurgische lessen van den beroemden Petrus Camper te Amsterdam, en verwierf den 14den Junij 1761 den graad van Doctor in de geneeskunde, na openlijke verdediging zijne *Dissertatio pathologica, de morte corporea et causis moriendi*, eene verhandeling, welke met de te Groningen verdedigde een schoon geheel uitmaakte, en naderhand met dezelve gedrukt is in den *Thesaurus* van den Hoogleeraar Sandifort.

Ofschoon eerst voornemens zijnde zich te Amsterdam als geneesheer neder te zetten, deed hem eene heerschende ziekte, en het overlijden van twee of drie voorname geneesheeren in zijne geboorteplaats, besluiten zich aldaar te vestigen. Al ras verwierf hij zich niet alleen eene zeer uitgebreide praktijk, maar zijn roem nam ook meer en meer toe; en toen in 1771 van Doeveren naar Leiden beroepen was, vonden Curatoren der Groningsche Hoogeschool niemand geschikter om hem te vervangen, dan van Geuns. Tot het bekleeden van dien

post werd als toen nog te Groningen vereischt de onderteekening van de formulieren van eenigheid, bij het Nederlandsche Hervormde kerkgenootschap aangenomen, en daar van Geuns daarin zwarigheid vond, ging die beroeping niet door.

Grooten prijs stelde de stads regering evenwel op hem. Eerst benoemde zij hem, in 1771, tot haren Physicus en tot onderwijzer der vroedvrouwen, en toen hij in het volgende jaar aan haar verlangen voldeed, om te bedanken voor de beroeping naar de Harderwijksche Akademie, om den naar Leiden vertrokken Hoogleeraar N. G. Oosterdijk op te volgen, stelde zij hem, op eene eervolle en zeer voordeelige wijze, aan tot haren Archiater en Raadsman in geneeskundige zaken.

Hij moest evenwel aan eene vernieuwde en nu veel voordeeliger aanbieding der Harderwijksche Hoogeschool, waarbij hij tevens door de Staten van Gelderland tot Archiater der provincie werd aangesteld, gehoor geven, en op den 15den April 1776 begon hij te Harderwijk zijne werkzaamheden als gewoon Hoogleeraar der geneeskunde en hare praktijk, alsmede der schei- en kruidkunde, waarop hij den 5den Junij zijne intrede deed met het houden eener *Oratio qua an expediat Reipublicae facientium, opera expenditur.* (Hard. 1776. 4o.)

Gedurende vijftien jaren was hij het sieraad en de steun der Geldersche Hoogeschool. Twee malen aanvaardde hij de waardigheid van Rector Magnificus, en even zoo dikwijls het ambt van Secretaris van den Senaat. Toen Gelderland, vooral in 1783, door eene hevige persloop-epidemie geteisterd werd, was het vooral van Geuns, die rust en leven veil had om zijne natuurgenooten te redden. Niet te verwonderen was het dan ook, dat Curatoren hem hoog waardeerden, en hoe hartelijk zij wenschten hem duurzaam aan hunne stichting verbonden te zien. Daartoe stelden zij hem in 1784 tevens tot Hoogleeraar der therapie en pathologie aan, en schonken hem den titel van eerste Hoogleeraar der geneeskunde, terwijl hem ook het onderwijs der vroedkunde met eene vermeerdering van jaarwedde werd opgedragen. Al deze eerbewijzingen vermogten echter niets op zijn besluit, toen hij te Utrecht, in 1791, ter vervanging van Johannes Oosterdijk Schacht, tot Hoogleeraar der beschouwende en beoefenende geneeskunde beroepen werd. Welke aanbiedingen hem ook gedaan werden, geene hielden hem terug, en op den 5den Junij van genoemd jaar aanvaardde hij zijne nieuwe betrekking met eene redevoering, ten vervolge van de twee reeds genoemden, *de providentia politica, uno maximo adversae civium valetudinis praesidio.* (Ultr. 1792. 4°).

Even als te Harderwijk was hij ook hier op zijne plaats. Met jeugdigen ijver vervulde hij zijne Akademische verpligtingen; doch ofschoon hij tevens tot Archiater van de geheele provincie Utrecht benoemd was, maakte hij minder werk van de praktijk en wijdde hij vooral ook zijnen tijd aan de zamenstelling van geschriften, aan de zorg voor het Akademisch ziekenhuis en den hortus botanicus, welke laatste hem in 1795 te gelijk met het onderwijs in de kruidkunde was opgedragen.

Na een aan zijne geliefkoosde wetenschap gewijd leven, was hem de rust, die hem in 1815 ten deel viel, ten hoogste welkom. Ruim vijftig jaren was hij het sieraad van ons land, van de wetenschappelijke inrigting, waaraan hij geplaatst was, en van de talrijke geleerde Maatschappijen en Genootschappen, die hem, als om strijd, het lidmaatschap aanboden. Kort na het verkrijgen van zijn emeritaat, was hij van tijd tot tijd aan kleine aanvallen van beroerte onderhevig, ten gevolge waarvan, met bijkomende verzwakking, hij den 9den December 1817 te Utrecht overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Niet mogelijk is het, in weinige woorden een getrouw overzigt te geven van de diensten door van Geuns aan de geneeskundige wetenschappen bewezen. Wat wij als zoodanig van zijnen beroemden voorganger Hermanus Boerhaave gezegd hebben, is op hem in ruime mate toepasselijk. Als arts genoot hij aller achting, en zijn aandenken bleef bij velen in eere en zegening. Als leermeester was hij bij zijne leerlingen zoowel geliefd om zijne aangename omgang, als geacht om zijne groote geleerdheid. Als geleerde deed hij zich door voortreffelijke geschriften kennen. „Hij was, zegt zijn levensbeschrijver, reeds vroeg bij ons de stichter van het Dunanisme. Hij was een naauwkeurig waarnemer, zoo voor Antropologische als voor Jamatologische zaken: (eene hoofdverdeeling, die wij aan hem verschuldigd zijn). Hij was de grootste en tevens de menschlievendste vroedkundige: en de uitoefening van deze kunst *zonder werktuigen* was in hem zonder voorbeeld. Hij was, sedert Boerhaave, onze grootste practicus. Zelfs het *simplex veri sigillum*, hetwelk die groote man zoo uitmuntend in zijne kunstoefening aanwendde, maar minder in zijne leer, straalde bij van Geuns in zijn kunstbedrijf en in zijne lessen even zeer door. Hij was niet alleen groot in de Diaetetische cure, maar vooral ook in de Diagnosis van Morbi chronici en in de keuze van artsenijen. Hij was eindelijk de vader van onze geneeskundige staatsregeling."

Bij zooveel uitmuntende eigenschappen als geleerde paarde van Geuns ook andere voortreffelijke hoedanigheden. Muntte hij als mensch uit, niet minder was hij als christen te roemen. Hij was, waar hij zich ook bevond, een voorbeeld van godsdienstigheid, en verdraagzaamheid was eene zijner deugden. Op bevordering van christelijke kennis en deugd onder de menschen, stelde hij hoogen prijs en nam dus, ook door erfmaking, deel aan de bemoeijingen van Bijbel- en Zendelinggenootschappen. Hij zelf legde zich gedurende zijne langdurige loopbaan op het verkrijgen van godsdienstkennis toe, en bij het voortgezet onderzoek der waarheid, bleef zijn geloof ongeschokt en zijn vertrouwen onwankelbaar. En hoezeer hij door zijne innige overtuiging aangespoord werd tot het getrouw behartigen der deugd, daarvan kan zijn geheele leven getuigen, dat aan God en aan de menschheid gewijd was.

Wij bezitten van van Geuns, behalve de genoemde, de volgende geschriften en verhandelingen:

Berigten aangaande eene bijzondere wanschapenheid, in het ontleden van eene vrucht (te Parijs) gevonden. Met eenige aanmerkingen over de borstbreuk der ingewanden, of hernia thoracica. Geplaatst in de *Verhandel. der Holl. Maatsch. van Wetensch. te Haarl.* D. VIII bl. 169—196, D. IX. bl. 588—601.

Geneeskundige Verhandeling, over de belette neerzwelging, met afb. Met goud bekroond door de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en in hare werken (D. XI. bl. 1) opgenomen.

Redevoering van W. van Doeveren, *over de gunstige gesteldheid van Groningen voor de gezondheid, af te leiden uit de Natuurlijke Historie der stad, met eene verhandelende voorrede van* M. van Geuns. Gron. 1771.

Verhandeling over het Weder, met betrekking tot den Landbouw, uit het Italiaansch van J. Toaldo, *in het Nederduitsch overgezet en met eene Voorrede van* M. van Geuns *voorzien*, Amst. 1778.

Kort berigt aangaande den Persloop, welke, in het jaar 1779, *te Harderwijk heerschte*, medegedeeld in de *Geneeskundige jaarboeken* van Januarij 1780.

De heerschende Persloop, die in de laatste jaren, vooral in 1783, de *provincie Gelderland fel getroffen heeft, nagespoord, inzonderheid op het quartier van den Veluwe, en ten gemeenen nutte verhandeld*, Harderw. 1786. In het Duitsch vertaald en te Dusseldorp in 1789 uitgegeven.

Brief over eenen verbeterden toestel tot dampademing, en de nuttigheid daarvan in borst- en keelziekten. Geplaatst in de *Geneesk. Jaarb.* D. VI. bl. 73—82.

Waarneming van eene binnen den buik verstopte darmbreuk, met waterbreuke vergezeld, met eene afb. Geplaatst in de *Verh. der Holl. Maatsch. van Wetensch. te Haarl.* D. XX. bl. 443—523.

Mededeeling van eene door hem verrigte verlossing van eene overtijdige geboorte. In de *Nieuwe Geneesk. Jaarb.* D. II. bl. 221.

Vergelijkende afbeeldingen en beschrijvinge der voornaamste Roonhuizische werktuigen of vroedkonstige Hefboomen. In de *Verh. van het Prov. Utr. Gen.* D. II. bl. 385—417.

Leefregelen. Geplaatst in Martinet en van den Berg, *Geschenk voor de jeugd*, 1ste stuk. bl. 145.

Oratio de humanitate, virtute medici praestantissima, Harderov. 1790. 4°.

Orationes duae de civium valetudine Respublicae rectoribus inprimis commendanda, Harderov.. 1791. 4°. Tot dit onderwerp behoort ook de verhandeling waarmede hij het professoraat te Utrecht aanvaardde. Uit de vereeniging dezer drie Orationes ontstond het volgende werk:

De staatkundige handhaving van der ingezetenen gezondheid en leven, aangeprezen door M. van Geuns. *Uit het Latijn vertaald door* H. A. Bake, *met ophelderende bijvoegselen van den schrijver*, Amst. 1801. 8o.

Berigt omtrent het zoogenaamd Liquor Chittickii. Geplaatst in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1792. D. II. bl. 42.

Berigt omtrent eene gelukkig volvoerde verlossing, door de zoogenaamde keizerlijke snede. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1782. D. II. bl. 82, 91.

Berigt aangaande eene andermaal bloeijende Agava Americana of groote Amerikaansche Aloë in de Akademie-tuin te Utrecht. In den *Nieuwen Algem. Konst- en Letterb.* 1796. D. II. bl. 138.

Opgave van eenige inlandsche voortbrengselen des velds, welke zouden kunnen dienen ter vervullinge van behoefte aan voedsel, vooral voor minvermogenden, Utr. 1796.

De waardije der koepokken, bijzonderlijk ter beveiliging voor de kinderpokken overwogen. In het *Geneesk. Magazijn* van Stipriaan Luïscius enz. D. I. St. I. bl. 59.

Plantarum Indigenarum, in usum, sive medicum, sive oeconomicum, selectarum Index systematicus; cui accedit pro indoctioribus institutio aliqua botanica, Ultr. 1816.

Behalve deze geschriften gaf hij eene merkwaardige *Voorrede*, voor *twee Leerredenen* gehouden door den, van Utrecht naar Altona vertrokkenen, predikant J. A. S. Hoekstra, (Utr. 1793), waarin hij zijne gevoelens over de veranderde denkwijze en zeden van velen in zijn kerkgenootschap, en over hetgene in de gemeente te Utrecht van tijd tot tijd gebeurd was, bloot legde.

Van Geuns was den 6den November 1763 in het huwelijk getreden met Sara van Delden, die op het einde van 1809 van zijne zijde werd weggerukt. Zij schonk hem zeven kinderen, wier namen zijn: Jan, die volgt, Debora Jozina, Steven Jan, die mede volgt, Jacob, Geneesheer te Groningen, Sophia, gehuwd met Nikolaas van Heukelom, Izak Matthias, die verder volgt, en Josina Gepke, gehuwd met Dr. IJsbrand de Kock.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4o D. VI. bl. 3, 21, 67, 185, D. VIII. bl. 163—166; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. II. bl. 10, 106—109, D. IV. bl. 105; *Algem. Konst- en Letterb.* 1817. D. II. bl. 417, 1819. D. II. bl. 339, 356, 374; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 301, met portret; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 411; Nieuwenhuis, *Woordenb.* in voce; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 289; van Kampen, *Geschied. der Nederl. lett. en wetensch.* D. II. bl. 604; de Jong, *Nauml. van Boek.* bl. 201, 670; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Groning.* enz. D. I. bl. 191, 230; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. II bl. 26, 129, 163, 164; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 458—460; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 353, 358, 366, 394; 557, 608, 629; Holtrop, *Bibl. Medic. Chirurg*, p. 110; Muller, *Cat. van Portrett.* bl 93; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk. vert.* door Dr. Israels, bl. 787, 891.

GEUNS (Jan van), oudste zoon van den voorgaande, werd te Groningen in 1765 geboren. Met zijnen vader vertrok hij naar Harderwijk, waar hij zijne voornaamste vorming verkreeg voor het ambt van leeraar bij de Doopsgezinden. Hij verwierf aan die Hoogeschool in 1789 den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte, na verdediging van zijne *Disquisitio philosophica de Justitia Dei.* (Harderov. 1789. 4°). In dat zelfde jaar werd hij, na ook eenigen tijd het onderwijs aan de doorluchtige school en bij het Seminarium der Doopsgezinden te Amsterdam genoten te hebben, ook met roem tot proponent bij zijn kerkgenootschap aangesteld, en niet lang daarna te Leiden tot leeraar beroepen. In die betrekking, met welke hij, in de laatste jaren van zijn verblijf te Leiden, nog die van schoolopziener over het tweede schooldistrict van Zuid-Holland vereenigde, was hij, omstreeks vijf en twintig jaren, met onvermoeiden ijver werkzaam tot het jaar 1824, toen de gemeente van Amsterdam hem tot haren leeraar begeerde. Hier nam hij, onder het genot der algemeene hoogachting, de pligten van het herder- en leeraarsambt nog zestien jaren met getrouwheid waar, toen hij, wegens vermindering van ligchaamskrachten, in 1830, genoodzaakt was zijn emeritaat te vragen, hetwelk hem op de vereerendste wijze werd toegestaan. Hij vestigde vervolgens zijn verblijf te Nijmegen, waar hij het overschot zijner dagen in geletterde rust doorbragt en den 25sten Januarij 1834 overleed. Hij was twee malen gehuwd. Zijne eerste vrouw, Geertruida van Heukelom, schonk hem eene dochter en overleed in 1816. De naam zijner tweede vrouw, die hem overleefde, is ons niet bekend.

Van Geuns was een man van groote kunde, geleerdheid, warme godsvrucht en onbepaalde verdraagzaamheid. Als Evangeliedienaar, als mensch en als geleerde bezat hij uitmuntende hoedanigheden, en niet tevreden met het vele goede dat hij als zoodanig stichtte, was hij er steeds op bedacht ook door zijne pen het edele en nuttige te bevorderen. Daaraan hebben wij de volgende werken en vertalingen te danken:

Eendragt, Nederigheid en Onbaatzuchtigheid voorgesteld als noodig ter volkomene vestiging van de burgerlijke vrijheid, Leid. 1795. 8°.

Deze leerrede hield van Geuns op uitnoodiging van de regering der stad Leiden, bij gelegenheid van de in 1795 geslotene alliantie met Frankrijk.

Verhandeling over de oorzaken van het verval in den openbaren eerendienst, Utr. 1798. 8°; met de uitgeloofde premie van 250 gulden bekroond door het Leidsch gezelschap: *vrienden van Godsdienst en deszelfs openbaare oeffeningen.*

J. C. F. Guthmuths *volledig leerstelsel van kunstmatige ligchaamsoefeningen*, naar het Hoogduitsch, nieuwe uitgave met platen, 's Hage, Amst. en Breda, 1806—1812. 8°. 2 deelen.

Levensberigt van Cornelis de Vries, *rustend Leeraar der Doopsgezinden te Utrecht.* In den *Algemeenen Konst- en Letterbode* 1813. D. I. bl. 227.

Drie gelegenheids-leerredenen, Amst. 1826. 8°.

Behalve deze geschriften en eenige kleinere in de *Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen* en in de *Nieuwe vaderlandsche Bibliotheek van wetenschap, kunst en smaak*, bestaat er van hem nog eene gelegenheids leerrede, voorkomende in den bundel *Aanspraken en Leerredenen*, door Protestantsche leeraars gehouden, ter gelegenheid van den ramp te Leiden in 1807 (Leid. 1807. 8o.); terwijl hij eindelijk ook een voornaam deel had aan het bijeenbrengen der verzameling van godsdienstige gezangen, welke in 1810, onder den titel van *Uitgezochte Liederen voor den openbaren en huisselijken godsdienst*, in het licht verscheen.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, die der Wetenschappen te Haarlem en Teyler's Godgeleerd Genootschap, bragten, door de aanbieding van het lidmaatschap, hulde aan de veelzijdige verdiensten van van Geuns.

Zie *Alg. Konst- en Letterb.* in 4°. D. II. bl. 147, 149; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. VII. bl. 73; *Vaderl. Hist ten verv. op* Wagenaar, D. XXXI. bl. 109; *Algem. Konst- en Letterb.* 1834, D. I. bl. 82, 83; *Hand. der jaarl. verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1834, bl. 39—45; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis, in voce; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 219; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 227; Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogesch.* D. II. bl. 426, 427; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 518, 519.

GEUNS (Steven Jan van), tweede zoon van Matthias van Geuns boven genoemd, werd te Groningen den 18den November 1767 geboren, en toonde reeds vroeg eenen gunstigen aanleg tot studie, voornamelijk tot natuurkunde, te bezitten. Na het schoolonderwijs te Barneveld van den bekwamen onderwijzer P. Kok en het godsdienstig onderwijs van den eerwaarden van den Berg aldaar genoten te hebben, keerde hij in 1778 te Harderwijk weder, waar hij zich aan het Gymnasium op de Latijnsche en Grieksche talen en voorbereidende wetenschap met ijver toelegde.

Veertien jaren oud kreeg hij eene zonderlinge begeerte om in de zeedienst te gaan. Hij hield zich namelijk te jong om toen reeds de Hoogeschool te bezoeken, en de vrees om zijnen tijd niet nuttig genoeg te kunnen doorbrengen, gevoegd bij zijnen lust om vreemde landen te zien, vreemde dieren aan te treffen en fraaije natuurvoortbrengselen te verzamelen, deed hem zijnen wensch aan zijne ouders bekend maken, in een schrijven, ons door zijnen lofredenaar medegedeeld, waarin hij, sprekende van de beroemdste zeehelden, de goede zijde van het zeemansleven aan zijne ouders trachtte te betoogen.

Naar den raad van dezen luisterende, liet hij zich van zijn plan afbrengen, en begon, nu omtrent vijftien jaren oud, zijne studien aan de Harderwijksche Hoogeschool. Aangespoord door eene als het ware ingeschapene neiging voor de natuur- en geneeskundige wetenschappen, en ook door het voorbeeld van zijnen beroemden vader tot navolging geprikkeld, was er voorzeker niemand aan de Hoogeschool, die zich met zulk een ijver aan de studie wijdde dan hij. Vooral was de kruidkunde zijne meest geliefkoosde wetenschap, en tot welk eene hoogte hij reeds op jeugdigen leeftijd in de kennis daarvan gestegen was, kan opgemaakt worden uit de bekrooning met goud, die hem in 1788 bij de Maatschappij der wetenschappen te Haarlem ten deel viel, voor de beantwoording eener reeds twee malen te vergeefs uitgeschreven prijsvraag; uit welk antwoord een voornaam gedeelte, betreffende *de inlandsche plantgewassen en derzelver nuttig gebruik*, in het 26ste deel der werken van genoemde Maatschappij is opgenomen.

Na gedurende zes jaren in naauwgezette studie aan de Harwijksche Akademie te hebben doorgebragt, vertrok hij ter voortzetting zijner oefeningen in 1788 naar de Leidsche Hoogeschool. Het volgende jaar verwierf hij op den 20sten April, tegelijk met zijnen oudsten broeder, te Harderwijk, den

graad van meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte, na verdediging zijner verhandeling: *de Corporum habitudine animae, hujusque virium indice ac moderatrice* (Hard. 1789.)

De oude lust, om eene buitenlandsche reis te doen, kwam nu weder bij hem op, en in den zomer van 1789 trok hij naar Duitschland en langs den Rijn, waar hij zich in de voornaamste plaatsen ophield en met de beroemdste mannen van zijnen tijd vriendschapsbetrekkingen aanknoopte.

Te Harderwijk teruggekeerd, verwierf hij op den 25sten Junij 1790 den Doctoralen graad in de geneeskunde, na verdediging van eenige *Quaestiones Academicae medici argumenti*, (Harderov. 1790) bij welke plegtige handeling zijn vader hem als promotor was toegevoegd. Kort te voren was hij door de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem tot lid aangenomen.

Als nu vestigde zich van Geuns in November 1790 als geneesheer te Amsterdam, waar hij weldra door den roem van zijne kunde en geleerdheid eene drukke praktijk verwierf. Niet lang zou hij als zoodanig werkzaam zijn, want nadat hij, in hetzelfde jaar, het aangeboden Hoogleeraarambt in de kruid- en scheikunde te Harderwijk, welk aanbod door Curatoren was gedaan om zich van vader en zoon beiden te verzekeren, had van de hand gewezen, werd hij kort daarop, op aanbeveling van den Hoogleeraar A. P. Nahuys, te Utrecht aangesteld tot gewoon Hoogleeraar in de genees- en kruidkunde en in de natuurkunde des menschelijken ligchaams, welk ambt hij den 26sten September 1791 aanvaardde met eene redevoering: *de instraurando inter Batavos studio Botanice* (Ultraj, 1792. 4°). Hij werd in 1792 aangesteld tot geneesheer van het provinciaal gasthuis en van de Hoogeschool, terwijl hem in 1794, na den dood van den Hoogleeraar Nahuys, ook het onderwijs in de scheikunde werd opgedragen, hetwelk hij den 5den April aanvaardde met eene rede: *de Physiologiae corporis humani cum chemia conjunctione utili ac pernecessaria.*

Dan niet lang mogt de Utrechtsche Hoogeschool zich verheugen in het licht dat van Geuns rondom zich verspreidde. Reeds den 16den Mei 1795 rukte eene hevige koortsziekte hem uit het leven.

Smartelijk was dit verlies voor zijnen grijzen vader, die in hem zijn beeld zag herleven, voor zijne jeugdige gade Clasina Johanna Jacoba de Vlieger, met wie hij nog kort geleden in den echt was vereenigd, voor de Hoogeschool en de wetenschappen, die zooveel van hem mogten verwachten, en voor de stad zijn er inwoning, wier sieraad hij was.

Op zijn uitdrukkelijk verlangen werd zijn stoffelijk overschot op het kerkhof aan de Bildt eene laatste rustplaats verleend, en zijne leerlingen, die het lijk van hunnen vriend grafwaarts droegen, toonden ook daardoor hoe groot verlies het afsterven van den beminden leermeester voor hen was.

De afbeelding van van Geuns ziet het licht. Zij vertoont ons zijn innemend en gunstig gelaat. Zijne gestalte was een weinig beneden de middelmatige grootte, wel gevoed doch teder. Hij paarde een levendig, doordringend oog aan een bevallig en van frissche gezondheid bloeijend gelaat, dat altijd vriendelijkheid en menschlievendheid uitdrukte.

Wij onthouden ons een overzigt te geven van de zeldzame talenten van zijnen geest, en de edele gaven van zijn gemoed. Niet lang na zijn heengaan is zulks door zijnen ambtgenoot Heringa op eene voortreffelijke wijze geschied, waardoor wij den te vroeg aan de wetenschappen ontrukten van Geuns in al zijne uitmuntende en beminnelijke eigenschappen mogten leeren kennen.

De geschriften door van Geuns uitgegeven zijn, behalve de reeds genoemde, getiteld.

Plantarum Belgii Confoederati indigenarum spicilegium, quo Davidis Gorteri *Flora* VII *provinciarum locupletatur*, Hard. 1789. 8°.

Verhandeling over de onderwerpen, betreffende de natuurlijke historie onzes vaderlands. In de *Verh. van de Holl. Maatsch. van Wetensch te Haarl.* 1789 bl. 231.

Verslag van eenige proefnemingen met houtskolen, ter zuivering van bedorven water. In den *Algem. Konst- en Letterb. in* 4° 1791. D. II. bl. 9.

De bast van de magnolia glauca, een nieuw geneesmiddel. In hetzelfde tijdschrift, 1791. D. I. bl. 90.

Bekendmaking van een beproefd en onkostbaar middel, om bedorven water spoedig zuiver te maken, uitgevonden door den Hr. Kels *te Göttingen.* In hetzelfde tijdschrift, 1791. D. I. bl. 4.

Over eene verkeerdelijk zoogenoemde waterziekte der varkens. In hetzelfde tijdschrift 1791. D. I. bl. 146.

Opgave van eenige nog weinig bekende nuttige eigenschappen van zoogenoemde onkruiden en andere inlandsche plantgewassen. In hetzelfde tijdschrift, 1792, D. I. bl. 129.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. II. bl. 147, 149; 157, D. V. bl. 10, 21, 53, D. VI. bl. 22, noot, D. VII. bl. 59; 105, 204; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. I. bl. 154, D. III. bl. 161, D. IV. bl. 1, 193—196, 202—205; *Vaderl Hist ten verv. op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 302, 303, D. XXXIII. bl. 250—259 met portret; Heringa, *Redev. ter gedacht. van* Steven Jan van Geuns (Utr. 1796, 8°.) met portr.; P. W. Provo Kluit en Dr. A. J. Troulja; *Iets ter Nagedachtenis van* S. J. van Geuns, (Utr. 1795. 8°.), Nieuwenhuis, *Woordenb.* in voce; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl 427, 507, 606; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 94, 314; Holtrop, *Bibl. Med. Chirurg.* p. 111, 114.

GEUNS (Isak Matthias van), jongste zoon van Matthias van Geuns voornoemd, was te Groningen geboren, studeerde aan de Utrechtsche Hoogeschool en werd er in 1798 bevorderd tot Doctor in de regten, na verdediging zijner: *Disputatio juridica — politica qua quaeritur: An populi erroribus et superstitioni leges accommodare liceat* (Traj. 1798.)

Ons zijn weinig levensbijzonderheden van hem bekend. Hij woonde in den Haag, was er Commies Notularis bij het toenmalig staatsbewind en vroeger Secretaris bij de Ambassade aan het hof van Berlijn geweest. Hij was gehuwd met Susanna Elisabeth Boursse Wils en overleed te 's Hage op jeugdigen leeftijd in 1804.

Zie *Nieuwe Algem. Konst en Letterb.* D. IX bl. 134; *Algem. Konst- en Letterb.* 1819. D. II. bl. 363.

GEURTZEN (Wouter) was een bekwaam smid te Amsterdam, die aldaar den 24sten October 1638 overleed en wiens graf in de oude kerk aldaar nog te vinden is. Het kunstig uurwerk in die kerk is door hem ten jare 1616 vervaardigd, ook heeft hij niet alleen nog andere uurwerken gemaakt, maar hij was ook bijzonder ervaren in het smeden van ijzertralien met lofwerk en krullen doorvlochten, waarop hij zelfs van buitenslands, onder anderen uit Zweden, orders kreeg.

Zie *de Navorscher*, D. VIII. bl. 249.

GEUSAU (Carel Baron van) was in 1748 Kapitein bij het infanterie regiment Oranje-Nassau, werd in 1767 Majoor en in 1779 Kolonel. Als zoodanig nam hij deel aan den Posten-oorlog in Vlaanderen, waarin hij zich zoo dapper gedroeg, dat hij in 1793 tot Generaal Majoor werd bevorderd. Belangrijke diensten bewees hij den lande, toen hij in 1794 het bevel voerde binnen Breda en Pichegru deze vesting te vergeefs trachtte in te nemen. Hij was de laatste werkdadige verdediger der Republiek.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVII. bl. 190—193; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 49, 60, 70, 115, 137.

GEUSIUS (Jacob) schreef:

Aanmerkingen van alderhande soorten van Wonden. 12°.

Of hij dezelfde is met Jacobus Geusius, geboren te Leeuwarden, Medicinae Doctor en proponent in 1663, beroepen in 1671 als predikant te Paesens, doch aldaar in hetzelfde jaar overleden, is ons niet bekend. Deze schreef ook: *Historie der Reusen* enz. Leeuw. z. j. 12°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. in de Class van Dokk.* bl. 164; *de Navorscher* D. IX. bl. 202, 203.

GEVAERTS (Ocker) studeerde te Leiden in de regten en was Burgemeester van Dordrecht, toen hij in 1784 met Willem Anne Lestevenon, Raad in de Vroedschap te Haarlem door de Staten benoemd werd als gevolmagtigde naar Weenen, ten einde met den Keizer de grensscheiding te regelen en gerezene geschillen te vereffenen. Hij vond echter reden om voor deze buitenlandsche zending te bedanken. Hij was een man van veel invloed en gezag, en genoot zoo zeer de liefde en toejuiching der eene partij, als de haat en de versmading der andere. In 1786 met Cornelis de Gijzelaar, Pensionaris der stad Dordrecht, afgevaardigd ter staatsvergadering van Holland, was hij geregtigd tot de eerbetooningen, welke, ingevolge een staatsbesluit, den leden dier hooge vergadering moesten bewezen worden. Tot deze behoorde ook dat de zoogenaamde stadhouderlijke poort, door welke, naar ouder gewoonte, niemand, van welken rang ook, buiten den Stadhouder vermogt te rijden, voortaan gedurende der Staten vergadering moest openblijven, om door de staatsleden te worden gebruikt.

Hierover was te 's Gravenhage op den 15den Maart van genoemd jaar, onder de bevolking, gemor ontstaan, en meende men, dat, door dit besluit, de regten van den Stadhouder verkort waren. De volgende dag, ofschoon het gemor toenam, liep nogtans rustig af; maar toen op den derden dag de beide

afgevaardigden uit Dordrecht, den kortsten weg nemende naar het huis waar de Staten vergaderden, door de stadhouderspoort reden, gelukte het hun niet, dan door behulp des Drossaards en zijne dienaren, aan den drang der zaamgeschoolde menigte te ontkomen. Na het eindigen der zitting gaven zij, ondanks het dreigende gevaar, den koetsier last om denzelfden weg te rijden, dien hij gekomen was. Nu barstte het geweld op hun los. Naauwelijks waren de paarden eenige stappen gevorderd, en tot aan de overdekte gaanderij gekomen, of de opeengepakte menigte belette den verderen voortgang, terwijl een schrikkelijk getier en dreigend geschreeuw de lucht vervulde. Gevaerts en de Gijzelaar hielden zich bedaard, en gaven den koetsier last om voort te rijden. Nu grijpt zekere Mourand, een paruikmaker, wiens dolle drift hem de oogen uitstraalde, de teugels der paarden, om de koets te doen keeren en dus het rijden door de stadhouderspoort te beletten. Eindelijk kwam de Drossaard met zijne dienaren te hulp, en de beide afgevaardigden werden uit hunnen gevaarlijken toestand gered. Mourand werd gevangen genomen en ter dood veroordeeld, doch op voorspraak van Gevaerts en de Gijzelaar daarvan bevrijd, maar naar het tuchthuis te Gouda overgebragt, waaruit hij, bij de omwenteling in 1787, ingevolge de amnestie van den 27sten September, ontslagen werd.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. VII. bl. 189, 190, D. XII bl. 7—22.

GEVERS (Paulus), geboren te Rotterdam in 1741, verwierf waarschijnlijk aan de Leidsche Hoogeschool den graad van Meester in de regten, en schijnt zich tot het verkrijgen van een aanzienlijk ambt naar Oost- of West-Indië te hebben begeven. Hij was in 1770 Bewindhebber der West-Indische Compagnie en keerde, volgens een der van hem bestaande portretten, uit het „kruidrijk Oosten" weder, waarna hij te Rotterdam als Hoofdofficier werd aangesteld. Als zoodanig deed hij zich als een ijverig patriot kennen. In de onlusten en burgergeschillen, welke vóór 1787 in die stad plaats hadden, speelde hij eene belangrijke rol, en werd in het laatstgenoemd jaar uit de regering ontslagen om zijne patriottische denk- en handelwijze, in het bijzonder, omdat hij door de Vroedschap aangestelde regeringsleden, buiten toestemming des Stadhouders, onder den eed had genomen. Hij werd deswege in regten vervolgd en trachtte later te vergeefs onder de afgekondigde amnestie begrepen te worden. Ten einde onderscheidene tegen hem ingestelde proceduren te ontgaan, verliet hij het land. In het proces tegen de bekende Kaat Mossel had hij zich als hoofdofficier sterk doen gelden, ten gevolge waarvan de geschiedschrijver Bilderdijk niet vriendelijk ten zijnen aanzien gestemd is.

Met de omwenteling van 1795 in het vaderland teruggekeerd, zag hij zich alras niet alleen tot lid van de vergadering der Representanten verkozen, maar ook tot haren voorzitter aangesteld. Menigvuldig waren de bemoeijingen die hem als zoodanig werden opgedragen; hij was dan ook destijds de spil waar om alles draaide en voerde bij onderscheidene gelegenheden het woord.

Na de verandering van zaken uit de regering geraakt, werd hij in 1796 tot ontvanger der Loterij te 's Gravenhage aangesteld, doch hij overleed nog in dat jaar te Noord Nieuwland, buiten Maaslandsluis. Hij was gehuwd met Vrouwe Cornets de Groot, die hem twee zonen schonk; Abraham, die in 1818 overleed, en Hugo, die volgt. Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Zie *Verv. op Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. X. bl. 190, 194, 205, 206, 209, D. XII. bl. 89, 95, 97, D. XVI. bl. 130, D. XX, bl. 466, D. XXII. bl. 212, D. XXX. bl. 206, D. XXXI. bl. 8, 34. 37, 82, D. XXXIII. bl. 144, 162, 213, D. XXXV. bl. 58, D. XXXVII. bl. 121, 126, 160, 200, 201, 203, 270, D. XXXVIII. bl. 23, 25; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XII. bl. 62; Muller. *Cat. van portrett.* uit medegedeelde berigten aangevuld.

GEVERS (Hugo), zoon van den voorgaande, geboren den 26sten October 1765 te Rotterdam, werd in de regten gepromoveerd te Leiden in 1786 en vervulde sedert tot aan zijn dood toe, even ijverig als naauwgezet, eene reeks van gewigtige ambtsbetrekkingen. Reeds in 1784, dus nog vóór zijne promotie, als schepen der waterschappen rondom zijne geboortestad gekozen, werd hij in 1787 als zoodanig voor Schieland benoemd. Het volgende jaar zette hij zich met zijne vrouw te Dordrecht neder en bleef aldaar gevestigd tot in 1824, toen hij in het hoogste regterlijk ligchaam van dien tijd naar 's Gravenhage werd geroepen.

Al spoedig werden hem, bij zijn verblijf te Dordrecht, vele stedelijke werkzaamheden opgedragen, en later werd hij meer bepaaldelijk tot het bestuur van die stad geroepen. In het begin van 1795 als Raad dier stad verkozen, gaf die betrekking waarschijnlijk de aanleiding tot zijne optreding op het algemeene staatstooneel. Immers werd hij kort daarna als lid van de provisionele Representanten van het volk van Holland gekozen en als zoodanig den 25sten Mei 1795 van wege Dordrecht en de Merwede toegelaten.

In mei was hij een der acht leden, die benoemd werden als Comitté van algemeene waakzaamheid; hij vervulde verscheidene andere commissien, die getuigden, dat men op zijn doorzigt en vastheid van karakter prijs stelde, en hij ontving vervolgens een bewijs van vertrouwen der vergadering, die hem eerst tot haren vice-president, en den 27sten Julij met eenparige stemmen tot president verkoos, toen hij verklaarde „uit al zijn vermogen het algemeene heil te zullen behartigen."

Hij werd meermalen tot het voorzitterschap geroepen, dat, zooals men weet, om de 14 dagen afwisselde. Van 1796 tot 1798 was hij lid der beide nationale vergaderingen en als zoodanig gedurende dien tijd onder anderen benoemd tot lid der commissie voor de buitenlandsche zaken. Gevers was, zoo wij ons niet bedriegen, het laatste nog in leven zijnde lid dier vergaderingen.

Hij toonde zich vooral een ijverig voorstander van de eenheid des staats, daar hij, met zoo velen in den lande, diep van de noodlottige gevolgen van oude, langdurige geschillen tusschen de gewesten onderling doordrongen was. Hij zag in een staatsgestel dat geen eenheid voor Nederland zou huldigen niet dan duurzame schokken en ellende, en noemde in den eigenaardigen stijl des tijds, het oude „een zevenhoofdig monster."

Dat hij en andere mannen van edelen aard zich bij zoo vele gebeurtenissen binnen- en buiten af, wel eens in personen en zaken zal vergist hebben; dat hij in rijper jaren anders over guichelbeelden der jeugd zal hebben gedacht, het is de gewone loop der dingen; maar eerlijkheid van bedoelingen, zucht om het vaderland, het algemeene heil te dienen naar zijne beste overtuiging, zal men hem niet ontzeggen, als men zijne handelingen meer in de bijzonderheden nagaat.

Hij gaf daarvan onder anderen een doorslaand bewijs in zijne onderhandelingen met den Franschen gezant, den geachten Noël, die in zijne betrekking deed al wat hij kon en mogt om de bestaande partijen te vereenigen en onlusten voortekomen. Het vertrek van dien staatsman was hoogst schadelijk voor de belangen des staats, en voerde tot den schok van Januarij 1798, toen Gevers, met de overige leden van de Commissie voor de buitenlandsche zaken en een zeker getal vertegenwoordigers, werd gevangen genomen. Het blijkt uit een verzoekschrift van burgers uit Dordrecht van Junij 1798, dat die hunnen afgevaardigde niet vergaten; zij smeekten echter niet voor hem, maar vroegen dat men hem en de andere heeren regt zou laten wedervaren, dat men hunne verrigtingen na zou gaan met die naauwkeurigheid welke de aard der zaak vordert, en zij drongen daarop te sterker aan, alzoo zij zich overtuigd hielden, dat hieruit weldra hunne onschuld geheel zou blijken.

Gevers en de andere gevangenen hadden vroeger op vrije voeten kunnen geraken, indien zij zekere verklaring hadden willen teekenen, die hun strijdig met hunne handelingen en inzigten voorkwam; zij sloegen dat eenparig af, en het bewind, dat hen had bemoeijelijkt, viel in het midden des jaars.

Nu trad hij echter voor een tijd van het staatstooneel af, om dat niet weder te betreden, dan toen het gold de herstelling van Nederlands eigen bestaan, dat in den stroom der omwentelingen was weggezonken.

In het jaar 1799 werd hem het lidmaatschap opgedragen in het geregtshof over het departement van Schelde en Maas. Deze betrekking, en die in Dordrechts bestuur, scheen voor zijn werkzamen geest echter nog niet voldoende te zijn, althans van 1806 — 1810 nam hij ook deel aan het bestuur van het loodswezen op de Maas en Goedereede.

Van 1811 tot 1816 vond men hem weder als Raad en van het laatste jaar tot 1824 als Burgemeester van Dordrecht. Bovendien trad hij van 1812 tot 1817 op als voorzitter der Regtbank van koophandel, van 1821 tot 1823, als voorzitter der Regtbank aldaar. Onder andere betrekkingen, welke hij nog in de stad zijner inwoning vervulde, was die van Directeur van den Levantschen handel op de Maas, van 1814 tot aan de ontbinding van het bestuur deswege in 1827. In het gewigtige jaar 1813 was Hugo Gevers in de gelegenheid als lid van den Raad van Dordrecht, gezamenlijk met

Matthijs Beelaerts, kolonel der schutterij, en anderen, van hunne toewijding aan de zaak des vaderlands blijk te geven; immers voerden zij, gedurende het bombardement van de stad, aldaar het bevel, gelijk met den Maire Jhr. Repelaer van Spijkenisse, tot dat de Franschen waren afgetrokken, waarvoor als toen de Dordtenaren aan ieder hunner een onderscheidingsteeken schonken.

Den 13den Maart werd hij opgeroepen onder de notabelen, ter bekrachtiging van de Grondwet, en hij zag zich bij de instelling der orde van den Nederlandschen leeuw tot ridder daarvan benoemd.

De rampen des vaderlands hadden één groot heil voortgebragt; de oude partijen en geschillen waren uitgewischt, daar alles zich oploste in eene leuze: voor Nederland en Oranje.

Ook Gevers had de waarheid hiervan bewezen en werd, om zijn karakter en ondervinding, door den Souvereinen Vorst, later Neêrlands Koning, zeer gewaardeerd.

Den 23sten Februarij 1824 werd hij tot Raadsheer in het Hoog Geregtshof en, bij de nieuwe organisatie van het regtswezen in 1838, tot Raadsheer in den Hoogen raad benoemd. Ondanks zijne klimmende jaren, was het voor hem de lust zijns levens, zich van zijne pligten, het zij in de openbare zitting, hetzij in de andere behandeling van zaken, voor dat hoogst regterlijk Collegie te kwijten, terwijl hij nog korte dagen voor zijnen dood, die te 's Gravenhage den 9den Januarij 1852 plaats had, de werkzaamheden in zijne gewigtige betrekkingen met den hem eigen ijver heeft waargenomen.

Zijne ondervinding van zaken was natuurlijk groot en werd op prijs gesteld; zijn hart regtschapen; zijn gevoel dreef hem om wel te doen waar hij kon; zijnen medemensch bij te staan met onbekrompenheid, was hem eene aangename taak; men hoort het getuigenis daarvan algemeen. De afbeelding van Hugo Gevers is *en silhouette* voorhanden onder de volksvertegenwoordigers bij Rogge.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXX. bl. 45, 224, D. XXXI. bl. 37, D. XXXII. bl. 128, D. XXXIV. bl. 45, 157, 159, 402, 408, D. XXXV, bl. 59, 74, 180, 374, 406, D. XXXVIII. bl. 199, 201, 208, 225, 229, D. XXXIX. bl. 115, 135, 177, 295, 296, D. XLIII. bl. 182; *Weekblad van het Regt over* 1852. N. 1295.

GEIN (DE). Zie de personen van dien naam op GHEYN (DE).

GEYSBEEK (PIETER GERARDUS WITSEN) werd te Amsterdam den 30sten of 31sten December 1774 geboren, en door zijn vader reeds vroeg op een voornaam koopmanskantoor geplaatst. Door eene onbedwingbare lust tot studie gedreven, besteedde hij den nacht om zich in de talen, zoo oude als nieuwe, zonder eenigen meester te oefenen. Hij zeide het kantoor spoedig vaarwel, en hielp zijn vader, die boekhandelaar was, in zijnen handel. Hoe lang hij als zoodanig werkzaam was, en of hij den handel na 's vaders dood nog voortgezet heeft, is niet bekend; maar wel dat hij zich vervolgens geheel aan de beoefening der letteren overgaf en te midden daarvan den 13den October 1833 te Amsterdam overleed. Zijne afbeelding ziet het licht.

Witsen Geysbeek was een zeer verdienstelijk letterkundige. Hij vereenigde uitgebreide kennis met een scherpzinnig oordeel, waardoor vooral zijne kritische werken hoogst belangrijk zijn. Moge die kritiek soms wel eens wat al te scherp zijn geweest, niet te ontkennen is het evenwel, dat wat Witsen Geysbeek beoordeelde, ook door hem tot in de kleinste bijzonderheden gekend werd. Als dichter, vooral ook als puntdichter, heeft hij zich door oorspronkelijkheid en vernuft doen kennen. Behalve een aantal hoogst verdienstelijke vertalingen, en eenige van anderen door hem uitgegevene werken, bezitten wij van hem de onderstaande schriften:

De hedendaagsche Olympus; een droom, Amst. 1796. 8°.

De hoop, eene boertig-paradoxe verhandeling, met eene pl. Amst. 1801. 8.

Panorama der Nederduitsche taal, Amst. 1805. *plano.*

Beknopte leerwijze der Hoogduitsche taal, naar het ontwerp van J. D. Deszman, Rott. 1805. 8°

Letterkundige levensschets van Saint Lambert, Amst. 1805. 8°.

De Zeevaart, dichtstuk; naar het Fransch van Esménard *gevolgd*, Amst. 1806. 8°.

Tableau d' Amsterdam, ou Guide des Etrangers par cette ville, Amst. 1807. 12°.

Verhandeling over het puntdicht, Amst. 1810. 8°.

Puntdichten, Amst. 1809. 8°.

Beknopte handleiding tot de decimaal-rekening enz. Amst. 1813. 8°. *Omgewerkt door* M. Lemans ald. 1833. 8°.

De Staatkundige dood van Bonaparte; Ode, Amst. 1814. 8°.

Nieuwe puntdichten, Amst. 1818. 8°. 3 stukjes.

Epigrammatische anthologie, of keur van puntdichten uit de beste Nederlandsche dichters, Amst. 1821. 8°.

Volksliederen, gecomponeerd door J. G. Bertelman, Amst. 8°.

Biographisch, Anthologisch en Critisch Woordenboek der Nederduitsche Dichters, Amst 1821 — 1827. 8° 6 deelen.

Apothegmen of gouden spreuken van P. Cz. Hooft, Amst. 1822. 8°.

De kleine Zimmerman, of de aarde en hare bewoners, Amst. 1825. 8°. 3 deelen, met platen.

Gedichten, met portret, Amst. 1825. 8°.

Historisch archief, of verzameling van echte stukken van Koningen, Vorsten, Staatsmannen enz. der XVIII-eeuw, Amst. 1825. 8°. 1ste (en eenigste) deel.

(Met G. Engelberts Gerrits) *Schoonheden en merkwaardige tafereelen uit de Nederlandsche geschiedenis*, Amst. 1825 — 1829. 8° 8 deelen met platen.

Apollineum. Bijdragen, de Nederduitsche taal, dichtkunst, welsprekenheid en fraaije letteren betreffende, Amst. 1823 — 1826 8° 3 deelen. (In deze bundels komen ook stukken van anderen voor.)

Eenvoudige en gemakkelijke aanwijzing om de stenographie of kunst van snelschrijven, door middel van slechts twee karakters te leeren, volgens de uitvinding van Dr. Erdmann, Amst. 1827. 8° m. pl.

Galerij van Nederlandsche dichters, Amst. 8° 2 stukken met portrett.

Nederduitsch Rijmwoordenboek waarin de bruikbare rijmwoorden uit de beste dichters bijeenverzameld zijn. Amst. 1829. gr. 16°. 2de druk Zaltbommel 1849. 12°.

Het leven en de verdiensten van J. Cats, Amst. 1829. 8°. met platen.

Het geheim der vrijmetselarij opengelegd, Amst. 1831. 8°.

Met God! Slagzang, Amst. 1831. 8°.

Algemeen Noodwendig woordenboek der Zamenleving, Amst. 1831. folio, tot en met het artikel Groenland, en later door eene vereeniging van letterkundigen voortgezet.

Reizen naar vreemde landen, in het hoekje van den haard. Nieuwe uitg. Dev. 1848. postform. met platen.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van hem in handschrift een, naar het schijnt tot eigen gebruik zamengesteld, *Nederduitsch- Deensch en Deensch-Nederduitsch Woordenboek*, en voorts eene belangrijke verzameling van ongeveer een dertigtal uit het Fransch of Hoogduitsch door hem vertaalde tooneelstukken, daaronder treffen wij nog een oorspronkelijk stuk aan getiteld:

De zegepraal der Vrijheidsvrinden, Nationaal tooneelspel, met zang, Amst. 1795. 8°.

Van de afzonderlijk door Witsen Geysbeek uitgegevene dichtstukken, die later in zijnen bundel gedichten zijn opgenomen, is door ons hier geene melding gemaakt. Hij bezat eene uitgelezene boekerij, die in December 1833 openlijk verkocht is.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1833. D. II. bl. 290; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis, op het woord; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dichters*; de Jong, *Naaml. van Boek. en Supplem.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; (Bodel Nijenhuis) *Opgave van Stedenbeschrijv.* enz. in *den Vriend des Vaderl.* D. IV. St. IV. bl. 293; Muller, *Cat. van Portret*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 89, 122, 146, 204, 281, 326, *b.* bl. 98. D. II. bl. 538, 545.

GEYSER (MELCHIOR), geboren te Goes in 1694, was de zoon van Johan Lodewijk Geyser en Adriana Boslenblij. Hij werd eerst predikant te Ellewoutsdijk in 1723, te Dreischor in 1727, te Sluis in Vlaanderen in 1729, waar hij den 2den December 1741 overleed. Hij schreef een boekje getiteld:

Heylige kindermelk. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1723. *b.* bl. 372, 1727. *a.* bl. 243, 1729. *a.* bl. 371, 1741. *b.* bl. 729, 1742. *a* bl. 350; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GEYSTERANUS. Zie de personen van dien naam op GEESTERANUS.

GEZEL (C. V.) schreef:

Algemeen koopmans Boekhouden, vervattende in zich een Memoriaal, Journaal en Grootboek, Amst. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

GEZELIUS (Cornelis). Zie GESELIUS (Cornelis).

GHEEL (Cornelis van), Vrijheer van Spanbroek, Spierdijk, Zuidermeer, Heer van Bulkensteijn Oudenberg, tot Fumay, in Wissekerk, Gersdijk enz. enz. werd in 1652 geboren en was de zoon van Daniel van Gheel en van Johanna Boom. Hij was groot Bailluw van den lande van Vrije en van Sluis, en gewoon gedeputeerde wegens Zeeland ter vergadering van 's lands Staten. Hij werd in 1712 wegens de Staten gecommitteerd tot den vredehandel te Utrecht, en stierf in 1719. Hij was in 1682 gehuwd met Jacoba van Reigersbergen, vrouwe tot Couwerve, van Bulkensteijn en Schoordijk, Oudenburg en Renoy, weduwe van Willem van Tuyll van Bulkensteijn. Zij verwekten een zoon, Daniel genaamd, die den 20sten September 1687 geboren werd en Vrijheer van Spanbroek, Spierdijk, Zuidermeer en Zandwerve was. Hij koos de militaire loopbaan, werd Ritmeester der karabiniers van den Graaf van Albemarle, Majoor en daarna Kolonel in het regiment kavallerie van Hessen-Philipsthal, en Kommandant van Naarden. Hij stierf den 12den April 1719, en was gehuwd met Jacoba de Casembroot.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 427, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GHEELEN (Hans van). Zie GEELEN (Jan van).

GHEERT (G. van der) schreef een gedicht vóór J. Vechovius, *Hantleyding voor degeene, welke zig ten H. Avondmaal begeven sullen*, (Tiel. 1699.)

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. dicht.*

GHEIN (de). Zie de personen van dien naam op GHEYN (de).

GHEMMENICH (Paulus van) was een Friesch Advokaat, die de Latijnsche dichtkunst slechts zeer middelmatig beoefende, en niet dezelfde is met Paulus van Gemmenich, dien wij vroeger noemden. Hij werd door Koning Willem III met eene gouden gedenkpenning vereerd, en voor zijn Latijnsch gedicht, op de verovering van Landau in 1702, door den Roomschen Koning Joseph, tot Ridder van het Hongaarsche Rijk verheven, waarvan het diploma hem werd toegezonden. Zijne Latijnsche gedichten zagen het licht onder den titel van:

Carmen Jocoserium in quatuor anni partes digestum, cum versione Belgica Johannis Sande, *nec non ejusdem auctoris Carmina Miscellanea*, Leeuw. 1746. 4°.

Zie Hoeufft, *Parnas. Lat. Belg.* p. 210; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. Aant. bl. 173; Eekhoff, *Letterk. Nalatensch. van* J. van Leeuwen, bl. 67; *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 199.

GHENDT. Zie de personen van dien naam op GENT.

GHEILOVEN (Arnoldus). Zie ROTTERDAM (Arnold van).

GHERRIT (Mr.). Zie KUILENBURG (Gerrit van).

GHERWEN (Arnaud van), wiens zinspreuk was: *Leef en leert sterven*, schreef:

De ghulde Fonteyne, Goud. 1618. 16°.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, aldaar verkeerdelijk van Gherven genaamd; *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. gem. te Amst.* 2de afd. bl. 58.

GHEYBELS (Gisbertus), geboren te Peer in Noord-Brabant, was Roomsch Catholiek Pastoor te Tilburg, waar hij in 1716 overleed. Wat hij schreef over de geschiedenis des vaderlands is ons niet bekend.

Zie Hermans, *Conspect. Onomast. Literar.* p. 21.

GHEYN (Jacob Jansz. de). Omtrent dezen en de volgende kunstenaars van dien naam zijn wij aan den Heer Kramm belangrijke berigten verschuldigd, aan welke wij de volgende mededeelingen ontleenen.

Jacob Jansz. de Gheyn werd omstreeks 1532 te Utrecht geboren, vestigde zich, of om zijne studie voort te zetten, of om den bloei der kunst, te Antwerpen, alwaar hij in 1582 overleed. Zijn zoon en kleinzoon volgen. Hij was een meer dan gewoon kunstig meester in het glasschilderen, zegt van Mander van hem. Hij heeft ook miniatuurwerk vervaardigd, en zich mede op het olieverwschilderen toegelegd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 571, 572.

GHEYN (Jacob de) *de Oude*, zoon van den voorgaande, werd te Antwerpen in 1565 geboren, beoefende aanvankelijk de kunst van zijnen vader, doch meer tot de graveerkunst neiging gevoelende, vertrok hij reeds op jeugdigen leeftijd naar Haarlem, waar hij gedurende twee jaren het onderwijs van den vermaarden Goltzius ontving. Ofschoon hij ook te Amsterdam schijnt gewoond te hebben, waar hij in 1594 lid der Rederijkerskamer was, heeft hij zich echter bepaaldelijk te Haarlem opgehouden, waar hij in 1615 overleden is. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn zoon volgt.

Ofschoon deze de Gheyn ook de schilder- en teekenkunst beoefende, was echter de graveerkunst zijn hoofdvak, en het is daarin dat hij zich eenen welverdienden roem heeft verworven. Wel heeft zijn werk iets droogs en stijfs, maar het munt uit door buitengewone netheid. Onder zijne platen zijn bijzonder merkwaardig:

De belegering van Geertruidenberg (1593).

De slag van Turnhout. (1597).

De zeilwagen van Prins Maurits door Simon Stevin uitgevonden (1603.)

Voor deze drie stukken werd hij even zoo veel keeren door de Staten geoctrooijeerd en met eene aanzienlijke belooning in geld vereerd. Voorts bestaan er van hem vele portretten en andere prenten, naar de vermaardste meesters vervaardigd.

Ook als schrijver en teekenaar maakte hij zich door de volgende werken bekend:

Arataea sive signa caelestia, in quibus astronomicae speculationes veterum ad archetypa vetustissima Araetaeorum codicis XLIV *aeneis formis expressae ob oculos ponuntur*, Amst. 1621. fol. Ook in het Fransch onder den titel van: *Les Planètes et Figures du Zodaïque, gravéz en* 44 *planches* s. l. 4°.

Wapenhandelingen van roers, musketten ende spiesen, achtervolgende van syn Excellentie Maurits, Prince van Orange, enz. (Amst.) 1607. fol.

Voor dit werk, hetwelk de Gheyn aan de Staten had opgedragen, werd hem eene voor dien tijd zeer belangrijke vereering toegelegd. Hetzelve werd in het Hoogduitsch en Fransch uitgegeven, onder de volgende titels:

Waffenhandlung von den Rören, Musquetten und Spiessen. Bestalt nach der Ordnung des Hoochgebornen Fürsten und Herrn Herrn Moritzen, Printzen zu Oranien, u. s. w. Figurlichen abgebildet durch Jakob de Geyn. *Mitt beygefügten schrifftlichen Undterrigtungen u. s. w.*, Amst. 1640. fol.

Maniement d' armes, d' arquebuses, mousquets et piques representé par figures de Jac. de Geyn, Zutph. (1691) 4°.

Zie Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. *Aant.* bl. 213; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 569—571.

GHEIN (Jacob de) *de Jonge*, zoon van den voorgaande, werd niet te Antwerpen, maar te Haarlem in 1610 geboren. Hij oefende zich onder de leiding zijns vaders in de graveerkunst, doch heeft hem niet kunnen evenaren. Hij hield zich eenigen tijd in Italië op. De tijd en plaats van zijn overlijden zijn niet bekend. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne voornaamste gravuren zijn:

Daden van Karel V. 8 bladen fol. (Met C. Boel).

Frans I in den slag bij Pavia, naar A. Tempesta, fol.

Karel V te paard, met zijne generaals, na den slag bij Mülhberg, naar denzelfden, fol.

De H. Petrus en Paulus.

Masques en Phantastische koppen, 8°.

De Laöcon, folio.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 571.

GHEIJN (Willem de), waarschijnlijk een bloedverwant van de voorgaanden, werd in het begin der zeventiende eeuw geboren. Hij was lang te Parijs gevestigd en aldaar voor den uitgever Jean le Blon werkzaam. De volgende graveerwerken worden van hem genoemd:

Het bezoek der H. Maagd, naar Guido Reni.

De Maagd met het kind Jesus, naar Jakob de Gheyn.

Lodewijk XIV, *als prins van* 12 *jaren, ter jagt rijdende.*

Hertog Bernhard van Weimar te paard.

De lente en de zomer, door vrouwelijke figuren voorgesteld.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GHIBERCIUS was een der voornaamste drijvers en onderteekenaars van het verbond der Edelen. Door te Water wordt hij gehouden voor dezelfde met Gybereye of Gijverije bij Bor en anderen genoemd.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 413.

GHIESEN (Filips van der), Heer van Schotervlieland. Nadat men, in het jaar 1749, den Prins van Oranje, Willem IV, het Opper-Directeur-en Gouverneurschap der Oost- en West-Indische Maatschappijen had opgedragen, eene

waardigheid nimmer te voren door eenigen Stadhouder bekleed, werden, in de maand Junij van dat zelfde jaar, Filips van der Ghiesen en Josua van der Poorten, door den Prins, als zijne representanten, bij de Oost-Indische Maatschappij ter kamer van Amsterdam, aangesteld en op eene plegtige wijze ingehuldigd. Van der Ghiesen was hoofdparticipiant van gemelde Maatschappij, alsmede Directeur van de kolonie Berbice, en sedert 1717 Regent van het Burger-Weeshuis. Alle deze posten zijn door hem met lof bekleed, tot aan zijnen dood, die voorviel op den 1sten Februarij 1757.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 334; Kok, *Vad. Woordenb.*

GHIGNY (Charles Etienne Baron), zoon van Etienne Ghigny en van Maria Segers, werd te Brussel den 14den Januarij 1771 geboren. Hij diende van 1792 tot 1815 bij de Fransche kavallerie, en was in 1811 Kolonel van het 12de regiment jagers te paard. Aan vele verrigtingen van de Fransche legers heeft hij deel genomen, eerst bij de Noorder-armee, later bij die van de Sambre en Maas, daarna van den Rijn. Hij was in 1810 en 1811 in Spanje en Portugal, in 1812 in Rusland, in 1813 in Pruissen en in 1814 in Frankrijk. Hij heeft zich bij alle die gelegenheden manhaftig gedragen. Reeds in 1804 begiftigd met het legioen van eer, werd hij officier en in 1814 kommandeur van die orde, en daarenboven door Keizer Napoleon vereerd met den titel van Baron.

In 1815 werd Ghigny als Kolonel bij het Nederlandsche leger geplaatst, en nog hetzelfde jaar bevorderd tot Generaal Majoor der Kavallerie. Hij had toen het bevel over de 1ste brigade kavallerie van het leger te velde, waarmede hij den veldslag bij Waterloo bijwoonde. In 1826 was hij Luitenant-Generaal en bevelhebber in het derde groot militair kommando. Tijdens de Belgische omwenteling was hij te Gent, welke stad hij in staat van beleg verklaarde. Hij werd spoedig daarna op nonactiviteit geplaatst, en bekwam den 31sten December 1830 een eervol ontslag uit de Nederlandsche dienst. Koning Willem I had hem benoemd tot Ridder der militaire Willemsorde 3de klasse, en van den Koning van Frankrijk ontving hij de orde van St. Louis. Hij overleed den 30sten November 1844.

Zie *Journal de l'armée Belge* T. IX.; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 497, 531, 573, 660.

GHISIGNIES (Leonard du Bus de). Zie BUS DE GHISIGNIES (Leonard du).

GHISTELLES (Arthus de) behoorde tot het zeer oud en aanzienlijke Vlaamsch geslacht van dien naam, waarvan Wolfard van Ghistelles, die in 1100 geleefd heeft, de stamvader genoemd wordt en waarin de waardigheid van Camerarii of Kamerheeren der Graven in Vlaanderen erfelijk was. Hij was in 1577 Groot Baljuw van Iperen, en in die hoedanigheid verscheen hij op de vergadering der Algemeene Staten als afgevaardigde van die stad, en teekende in 1577 de Unie van Brussel.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 74, 75.

GHISTELLES (Charles de), Ridder, Heer van la Motte en Provene, was uit het geslacht van den voorgaande gesproten. Hij werd in 1574 Souverein Baljuw van Vlaanderen, hoedanig hij in het volgende jaar vrijwillig afstand deed. Na de zaak der vrijheid eenigen tijd te hebben voorgestaan, verliet hij dezelve, begaf zich onder Parma, en, nam in diens naam, in 1585, bezit van Mechelen, over welke stad hij tot bevelhebber werd aangesteld. Hij bekleedde deze waardigheid tot aan zijnen dood, die in 1592 voorviel.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 75.

GHISTELLES (Cornelis van), mede afkomstig uit het geslacht van de voorgaanden, was reeds vroeg de zaak der vrijheid toegedaan en behoorde tot het verbond der Edelen. Hij werd in vele en belangrijke zendingen gebruikt, en diende ook onder Henderik van Brederode, op wien hij, door zijn huwelijk met Antoinette Penelope van Brederode, weduwe van den Graaf van Isenburg, wiens hofmeester hij ook geweest was, nadere betrekking had. Zijn levenslot is verder onbekend. Sommige schrijvers meenen hem weder te vinden in Cornelis van Ghistelles, Factor der Rederijkerskamer te Antwerpen, die tot de Belgische letterkunde behoort, maar zijne getrouwheid aan den Prins van Oranje is niet overeen te brengen met het Latijnsche gedicht van gelukwensching, door genoemden Factor aan Filips II, bij gelegenheid van zijn voorgenomen huwelijk met Elizabeth Koningin van Engeland, overgegeven. Meer waarschijnlijk is het, dat hij die Ghistelles was, die, in 1600 door de Spanjaarden gevangen genomen, tegen hun gegeven woord vermoord is. Zijn zoon volgt.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, D. II. bl. 413—415, D. III. bl. 533, D. IV. bl. 437; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. II. p. 59, 63, 153, 162, 225, 229—231, T. III. p. 244.

GHISTELLES (Peter van), zooals hij zich teekende, en niet Pieter of Filips, zoo als sommigen hem verkeerdelijk noemen, was de zoon van den voorgaande, en had zijne beste krachten veil voor het vaderland.

Hij woonde in 1597 de belegering van Meurs bij als overste-Luitenant van den Graaf George van Solms, en werd, na de overgave dier stad, tot derzelver Gouverneur aangesteld. In 1598 echter, toen het Graafschap Meurs onzijdig was verklaard, keerde Ghistelles naar het leger terug, woonde in 1600 de verovering der forten Crevecoeur en St. Andries bij, en was tegenwoordig in den slag bij Nieuwpoort, waar hij zich dapper kweet aan het hoofd van zijn regiment tegen de Spanjaarden en Italianen van del Villar en d' Avalos. In 1601 werd hij Gouverneur van Rijnberk, tot wier inneming hij had medegewerkt.

In 1602 woonde hij den togt van Graaf Lodewijk van Nassau naar Luxemburg bij, en werd in December 1603 tot Gouverneur van Ostende benoemd, tijdens die vesting door Albertus van Oostenrijk belegerd werd. In een brief van den 1 Februarij 1604, die nog voorhanden is, gaf hij de Staten van Utrecht een omstandig verhaal van de nieuwe belegerings-werken, die tegen de stad waren opgerigt, en hij sneuvelde aldaar op den 21sten Maart 1604 door een musketschot in de borst. Hij werd om zijne dapperheid en krijgskunde van ieder betreurd. Van Meteren noemt hem „een kloek en vroom man." Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd, eerst met Anna Cloet, dochter van Frederik Cloet, Gouverneur van Nuits, bij wie hij geene kinderen verwekte, en daarna met Adriana Sweters, dochter van den Baljuw van Rijnland, die hem een zoon schonk, Pedro genaamd, die beboort had tot het krijgsvolk dat Breda door middel van een turfschip verrastte, en die, als vaandrig van eene compagnie en als het land een en dertig jaren gediend hebbende, voorkomt op eene lijst van officieren, denkelijk omstreeks 1621 opgemaakt, die als kapitein van eene compagnie geplaatst wenschten te worden.

Zie Ph. Fleming, *Oostende: vermaerde.... ende bloedighe belegheringe*, enz. bl. 418, met zijn portret; Hoogstraten, *Woordenb.*; te Water, *Hist. van het verbond der Edel.* D. II. bl, 415; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Schuller tot Peursum; *Verz. berigt. omtr. de krijgsbevelh. bij Nieuwp.* bl. 56, 57; Bosscha, *Neêrlands Held. te land*, D. I. bl. 381, *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl, 94—96, D. IX. bl. 168.

GHOIR (W.) of Ghore, komt op de lijst der verbondene Edelen voor, en wordt vermoed behoort te hebben tot het geslacht Ghoir of Goor, hetwelk in de vijftiende en zestiende eeuw vermaagschapt was aan dat van Groesbeek en Lannays. Indien dit zoo is, dan kan hij geweest zijn Willem van Gor, Heer van Eenrade en Schimperen, zoon van Daniel van Goor en Maria van Oije, die in 1572 overleed, zonder kinderen na te laten bij Eva van Horsseler.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. II. bl. 416; 417, D. III. bl. 533, 534.

GHIJBEN, wier voornaam onbekend is, was eene verdienstelijke actrice, die eerst de zoogenaamde eerste rollen, bij voorbeeld: de *Cleopatra*, in *Pompejus*, de *Semeramis*, in *Semeramis, of de dood van Ninus*, en de *Phedra* in Racines treurspel van dien naam, uitmuntend speelde; later voldeed zij zeer goed als Koninginnen-moeder.

Wij nemen hier de meesterlijke beschrijving van haar spel over, die de beroemde Simon Stijl van haar geeft, dus luidende „Misschien is op geenen wezenlijken troon de achtbaarheid van eene trotsche vorstin ooit beter uitgedrukt, dan op het Amsterdamsch tooneel door Jufvrouw Ghijben. Rijzige gestalte, kloeke houding, vaste en bijna mannelijke tred, schoonheid, die veeleer aanbiddelijk dan beminnelijk was, met een hoog voorhoofd en dreigende wenkbrauwen, waaronder een snel en schitterend gezigt, met eenen beslissenden mond; als of Juno van den Olympus kwam, daar de Koningen der aarde geknield lagen om haren scepter te kussen. Voeg hierbij eenen schellen toon, die met overredende leiding door hart en nieren drong, en de uitvoerigste werkzaamheid van gebaren met bekoorlijker handen bestierd, dan immer door van Dijk geschilderd zijn. Zoo had zij alle driften en hartstogten elk oogenblik tot haren dienst, hoewel zij doorgaans eene

grootschheid vertoonde, die boven 't wuft geval verheven is, en zich door geenen hartstogt slingeren laat. Maar wanneer zij éénmaal uitborst, om, bij voorbeeld als *Octavia* of *Camilla* Rome in brand te vloeken, dan rolde er eene algemeene siddering door den ganschen schouwburg. Zij wist in sommige rollen ook genoegzame tederheid te brengen, doch op eene wijze die haar alleen in eigendom behoorde. De eerste ontmoeting van *Zenobia* met *Rhadamistus* was altoos verrukkelijk, zelfs wanneer zij tegen Brinkman speelde. Dat wonderlijk mengsel van tederheid en woede in de vervoeringen van *Roxand*, bovenal in het angstvallig tooneel daar zij *Statira* den ponjaard op de borst zet, terwijl *Perdikkas* aan den anderen kant haren vergeefs beminden *Orondatus* doorstooten wil, dat scheen voor Jufvrouw Ghijben geschapen: en geen wonder, dewijl geen speeler noch speelster ooit zoo veel gemeenschap had met den heldentoon van Antonides, die hier gedurig onder dondert. Jufvrouw Ghijben moest geene *Monima* noch *Ifigenia* spelen, ten minsten niet in *Aulis*. De dood van *Ninus* was het meesterstuk van deze natuurlijke *Semiramis*."

Mejufvrouw Ghijben overleed in 1752. Hare dochter volgt.

Zie *Levensbes. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. IX. bl. 64, 65; Van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het tooneel*, enz. bl. 38. 39.

GHIJBEN (Cornelia), dochter van de voorgaande en gehuwd met den Heer Bouhon. Ofschoon reeds op dien naam vermeld (D. II. bl. 1079) willen wij, haar betreffende, hier het een en ander nog mededeelen. Door hare verdienstelijke moeder in de tooneelspel-kunst opgeleid, werd zij weldra eene vermaarde actrice. Zij betrad in 1752 voor het eerst het tooneel, en scheen als bij overdragt alle de uitstekende begaafdheden harer moeder ontvangen te hebben. Zij bezat bovendien eene edele houding en fiere gestalte, eenen vasten tred, een schitterend uitzigt, uitmuntende en gepaste gebaren en eene doordringende toon; eigenschappen, waardoor zij zich zelfs in het gewoone leven onderscheidde. Ofschoon zij zich naar den vrolijken en luchtigen toon van het blijspel wist te voegen en ook zachte gewaarwordingen kon uitdrukken, bestond echter hare grootste kracht in het treurspel, waarin zij zich door stem, gelaat en gebaren, even welsprekend uitdrukte.

In 1763 trad Cornelia Ghyben met haren man, met Corver en anderen van den Amsterdamschen schouwburg af, maar vervulde, reeds den 25sten Februarij 1765, op denzelven wederom de rol van *Elise*, in het treurspel *Astrate*, van Quinault, door Buyzen vertaald. Na het verbranden van den Amsterdamschen schouwburg, speelden zij, aan de zijde van Punt, op den Rotterdamschen, welken zij welhaast verliet, om op den nieuwen Amsterdamschen schouwburg te verschijnen. De tijd van haar overlijden is ons niet gebleken. Haar echtgenoot was mede geen onverdienstelijk acteur, vooral in het vak van de, toen in vele blijspelen voorkomende, Arlequins. Hij sprak evenwel onze taal niet zuiver en naar den vollen eisch uit, als zijnde geen Noord Nederlander van geboorte. Er komt nog eene derde Jufvrouw Ghyben voor, die gehuwd was met den verdienstelijken akteur Adrianus van Marle, en die, in de school van den grooten Corver gevormd, eene zeer goede actrice was.

Zie Nieuwenhuis, *Woordenb.* op het woord; van Halmael, *Bijdragen tot de geschied. van het tooneel*, bl. 39, 53.

GHIJBEN (Klara), gehuwd met Joannes Badon. Over haar is reeds op diens artikel (D. II. bl. 21) melding gemaakt. Zij was geboren te Dordrecht in 1703 en overleed te Vlaardingen in 1747.

Zie de Vries, *Proeve eener geschied der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 175.

GHIJBEN (Jan Karel Badon.) Zie BADON GHIJBEN (Jan Karel).

GHIJSEN (Hendrik) was goud- en zilversmid en voorzanger in de Amstelkerk te Amsterdam. Volgens Lambertus Bidloo was hij een *geboren poeët* en volgens Andreas Andriessen *der dichtkunde ten eenemaal onkundig*. Hij ondernam om uit zeventien onderscheidene Psalmberijmingen eene nieuwe te maken. Hij koos daarvoor van ieder de beste regels uit en gaf deze nieuwe Psalmberijming in het licht onder den titel van:

Den Hoonig-raat der Psalm-dichten ofte Davids Palmen met d' andere Lof-sangen, op sang-maate gestelt. Zijnde een versaameling uit de 17 *berijmde Psalm-boeken van* P. Dathenus enz. *Geheel op nooten en op een sleutel gestelt* enz. Amst. 1686. kl. 8°. De tweede druk, „*van fouten gesuivert.*" verschenen te Amst. 1708. 8°.

Deze Psalmberijming, aan den Amsterdamschen Burgemeester Nicolaas Witsen opgedragen, en vereerd met de lofgedichten van Huygens, Bekker, Vollenhove, Schelte en Verlove, werd algemeen geprezen en goedgekeurd. De man moge dan ook geen dichter geweest zijn, als compilator had hij zeer groote verdiensten. Teregt zong daarom Huygens van zijnen arbeid:

> 't Gerijm van seventhien in een gerym te rygen.
> En daer een beter uyt als seventhien te krijgen,
> Soo keurelyck een werk
> Was noodigh in de kerck.
> Wien moet men van agthien den meesten danck toewysen,
> Aen seventhien voor 't werck, of voor de keus aen Ghysen?

Deze Psalmberijming bleef altijd in hooge achting. Zij legde; met de berijmingen van Voet en van het Genootschap *Laus Deo*, niet alleen den grondslag der nieuwe Psalmberijming in 1772, maar uit dezelve is ook een tiental Psalmen en de meeste gezangen woordelijk overgenomen.

Zie Andriessen, *Aanm. op de Psalmber. van* Dathenus, bl. 192; Bidloo, *Pan Poëtioon*, bl. 101; Pars, *Naamrol*, bl. 235, 236, van Iperen, *Hist van het Psalmgezang*, D. I. bl. 198; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 173; Muller, *Cat. van Godgel. Werk. Supplem.* bl. 16.

GHIJSIUS (Johannes). Zie GIJSIUS (Johannes).

GIANIBELLI (Frederico) werd te Mantua geboren, en woonde reeds geruimen tijd te Antwerpen, toen die stad gevaar liep van door Parma belegerd te worden. Terwijl men in groote vrees was voor gebrek aan mondbehoeften, sloeg Gianibelli een middel voor, om de stad, voor een geruimen tijd van voorraad te voorzien. Ofschoon dit middel, daarin bestaande, om voor eene som van zes en dertig tonnen gouds eetwaren en benoodigdheden zich aan te schaffen, wel uitvoerbaar was, vond hetzelve geen ingang en kwam Parma intusschen, in 1585, digter voor de stad. Het gelukte hem zijne schipbrug over de Schelde te slaan, waardoor de stad zeer benaauwd en de voornaamste toevoer belet werd. Zeer spoedig zag men in, dat het behoud der vesting van het al of niet vernielen van dezen brug afhing. Gianibelli, die destijds als ingenieur in dienst der Staten te Antwerpen was, wordt gezegd uitvinder te zijn geweest van de beide helsche werktuigen of brandschepen, die toen tot vernietiging van den brug zijn gebruikt, en waarvan de uitvoerige beschrijving en de uitwerking, die zij te weeg bragten, bij de geschiedschrijvers te lezen is. Er is evenwel één schrijver, en wel een tijdgenoot van Gianibelli, Henricus Hondius, die destijds in het leger van Parma zich bevond, die in zijn werk: *Korte beschrijving ende afbeeldinge van de generale regelen der Fortificatie* enz. ('s Hage 1624. fol) een hoofdstuk wijdt aan de bedoelde gebeurtenis, en die de grootste eer der uitvinding geeft aan Peeter Timmermans, destijds ingenieur te Antwerpen, en slechts een klein gedeelte daarvan aan Gianibelli, toeschrijft.

Het zal bezwaarlijk gaan, zonder nadere ophelderingen, in deze zaak tot de waarheid te komen, even als uit te maken, of Gianibelli werkelijk te Antwerpen woonde, daar er ook zijn, die meenen, dat hij door koningin Elisabeth derwaarts werd gezonden. Hij schijnt intusschen na de overgave der stad in Engelsche dienst te zijn overgegaan of teruggekeerd. Als zoodanig was hij in 1586 met Leicester in het leger voor Zutphen, door wien hij naar Deventer werd gezonden, om er met allen spoed een brug te slaan. In eene rekening van onkosten heet hij *Postmeester Generaal van zijne Excellentie.* Met Leicester bevond hij zich in het volgende jaar te Amsterdam, en verkreeg volgens resolutie van de Staten van Holland, van den 24sten Maart 1587, een octrooi van vijf jaren tot het maken van watermolens en fonteinen. Toen nu het vermoeden ontstond dat Leicester eene aanslag op de stad voorhad, verwekte de tegenwoordigheid van Gianibelli achterdocht. Men sloeg hem in stilte gade, en plaatste een spion, in het huis tegen over de herberg in de Warmoesstraat waar hij zijnen intrek genomen had. Het blijkt niet dat er zoodoende iets is uitgelokt.

Gianibelli schijnt zich verder in Engelsche dienst te hebben opgehouden. Hij bevond zich althans bij de Engelsche zeemagt, toen Spanje's onoverwinnelijke vloot naderde. In den nacht van den 7den op den 8sten Augustus 1588, terwijl de vloten door eene plotseling ingevallen windstilte genoodzaakt waren werkeloos te blijven liggen, deed Gianibelli een middel aan de hand, waardoor den vijand grooten schrik aangejaagd en welligt in wanorde zou worden gebragt.

Hij liet daartoe acht onbruikbare schepen met pek, zwavel en allerlei brandstoffen vullen, die, tot in het hart der vijandelijke vloot gevoerd en aldaar aangestoken, groote schrik en verwarring bragten. Gedachtig aan het onheil te Antwerpen, verhief zich op de Spaansche schepen de kreet: Het vuur van Antwerpen! Het vuur van Antwerpen! De Spanjaarden dachten dat de branders met buskruid gevuld waren, en derhalve gelijk aan die gevaarlijke helsche werktuigen, waarvoor de Antwerpsche brug was vernield geworden.

Na dit voorval wordt de naam van Gianibelli niet meer genoemd en ligt zijn verder levenslot in het duister. Uit al het medegedeelde blijkt het dat hij was „een man van een snedig en vindingrijk vernuft."

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XIX. bl. 500 (36), B. XX bl. 596 (32); van Meteren, *Ned. Hist.* D. IV. bl. 207, 243; Hondius, *Beschrijv. der Fortificat.* bl. 71 — 75 en het daaruit, door Prof. G. Moll, medegedeelde in den *Alg. Konst- en Letterb.* 1833. D. II. bl. 6 — 9, 19 — 24; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. IV. bl. 68; Dezelfde, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 22, 243; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. 192 — 195; Wiersbitzky, *Tachtigj. Oorl.* D. IV. bl. 23, 83 — 96, 291, 327; *Overijss. Alm. voor Oudh. en letter.* 1848, bl. 109, noot.

GIBSON (JOHANN) was Ridder en Luitenant-Kolonel in Engelsche dienst. Hij kwam waarschijnlijk met den Graaf van Leicester hier te lande, en verkreeg van de Staten een Kapiteinsplaats. Hij nam als zoodanig deel aan verschillende ondernemingen tegen de Spanjaarden, en was bepaald tegenwoordig bij de verdediging van Bergen op Zoom in 1622, waar hij tot Generaal van de artillerie werd aangesteld. Hij overleed, in den ouderdom van 55 jaren, in 1635, en werd te Oudewater op het koor in de Hervormde kerk begraven, waar zijne nagelatene weduwe op zijn graf een grafzerk deed plaatsen, met een opschrift, waaruit wij de meeste der bovenstaande bijzonderheden ontleenen.

Zie *Bergen op den Zoom beleghert ende ontleghert* (Middelb. 1623. 4o) bl. 100, 336; van Kinschot, *Beschrijv. der Stad Oudewater.* bl. 38.

GICHTEL (JOHAN GEORGE) werd te Regensburg in 1638 geboren, studeerde te Spiers in de regtsgeleerdheid en oefende gedurende eenigen tijd de praktijk in zijne geboorteplaats uit. In 1664 begon hij zich als een dweeper of liever krankzinnige te gedragen, waartoe, zoo men zegt, het verdriet over het huwen eener oude weduwe de oorzaak was. Hij verklaarde Hemelsche openbaringen te hebben en zelfs met God te spreken. Besloten zijnde om zich naar Holland te begeven, en van daar uit te gaan ter bekeering der Heidenen, trok hij van stad tot stad, profeteerende, prêekende en levende van aalmoesen. Ofschoon hij in den beginne eenigen aanhang verkreeg, was dit evenwel van korten duur, even zoo als zijn verblijf hier te lande. De bekeering der Heidenen bleef in den steek en hij keerde naar Regensburg weder. In plaats van de man in een gekkenhuis te zetten, werd hij kort daarop om zijn onrustig gedrag uit de stad gebannen. Naar Weenen vertrokken, kwam hij in 1666 hier te lande eene nieuwe schuilplaats zoeken. In den Lutherschen predikant Frederik Brechling te Zwolle, dien hij vroeger leerde kennen en die even als hij de mystieke gevoelens van Jakob Böhme aankleefde, vond hij een steun. Zijne gedragingen verschaften hem nieuwe onrust. Hij werd een paar malen vastgezet, geschavotteerd en uit Overijssel gebannen. Daarna vestigde hij zich te Amsterdam, waar hij voortging zijne leer te verkondigen, die bij velen ingang vond. Hij leefde toen van de weldaden zijner aanhangers, die hem voornamelijk uit Duitschland werden toegezonden. Weldra ontstond er tweespalt onder zijne volgelingen, en zij, die vroeger met hem dweepten, begonnen nu te begrijpen dat zijne leer niet alleen schadelijk was voor hunne zielen, maar ook hoogst nadeelig voor hunne stoffelijke belangen, daar Gichtel leerde dat arbeiden en zorgen voor de behoeften des levens zondig was, en de mensch alleen op God moest vertrouwen, zonder zich verder om het aardsche te bekommeren. Met het afnemen zijner aanhangers verminderden ook zijne inkomsten, en dit bragt de man in zulk eene verlegenheid, dat hij volgens eigene bekentenis, met al zijne schoone theoriën, vijf malen op het punt stond om zich van kant te maken. Hij was evenwel in het hemelsche nog niet zoo ver gevorderd om het aardsche te verachten, en hij had alzoo den moed niet een einde aan zijn ongelukkig bestaan te maken, evenmin als terug te komen van zijne dwalingen. Hij zonk al dieper en dieper, totdat hij eindelijk te Amsterdam in de hoogste armoede overleed. Zijn aanhang, naar hem Gichtelianen genoemd, liep langzamerhand te niet.

Na zijn dood zijn in 1710, zonder naam en zonder aanwijzing van drukplaats, van hem uitgegeven 5 deelen met *Theosophische Sendschreiben*, en door de zorg van een zijner ijverigste aanhangers, Johann Wilhelm von Ueberfeld, vroeger koopman te Frankfort, in 1684 te Leiden gevestigd en aldaar in 1732 overleden, en die zich na Gichtel's dood aan het hoofd der Gichtelianen stelde, zagen in 1722 te Leiden zijne gezamenlijke werken het licht onder den titel van *Theosophia practica*, 6 deelen in 8o.

Zie Ypeij, *Kerk. Geschied. van de achttiende eeuw*, D. X. bl. 322 — 330; *Woordenb. der Zamenlev.* op het woord; *Biogr. univ.* T. VIII. p. 248; van Berkum, *de Labadie en de Labadisten*, D. II. bl. 73, 211; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 520 — 522, D. III. bl. 659.

GIDEONS (JAN) of Gideons zoon, was een vermaard bestrijder der Duinkerksche Kapers in 1632.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 162; dit *Woordenb.* D. III. bl. 908 artik. Crijnssen.

GIER (W. DE) was een plaatsnijder, die in het begin der negentiende eeuw bloeide. Er is van zijn werk niets bekend dan de titel van het werk getiteld:

Tafereelen van Staatsomwentelingen in Frankrijk, Zaltbom. 1827. 8o.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GIESSEN (G. VAN) was een verdienstelijk teekenaar, door den Heer Kramm voor het eerst vermeld. Hij vervaardigde het bekende *Grafmonument van Assendelft en zijne vrouw Beatrix van Dalen*, in plano gesneden door P. van Cuyck, en in 1729 alle de gezigten van 's Gravenhage, voor de beschrijving dier stad van de Riemer. De Heer Mr. Bodel Nyenhuis te Leiden bezit van hem een folio band met 18 teekeningen van dorpen en adellijke huizen in Delfland, nimmer in plaat gebragt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GIETERMAKER (KLAAS HENDRIKSZ.) werd te Medemblik in 1621 geboren, voer een tijd lang ter zee, en zette zich daarna, als onderwijzer in de schrijf- en cijferkunst alsmede in het boekhouden en de geometrie der landen, te Amsterdam neder. Hij zelf noemt zich, in de opdragt of voorrede van een door hem in 1662 uitgegeven Almanak, Leermeester der navigatie, in dienste van de Ed. Heeren bewindhebbers van de geoctrooijerde Oost-Indische Company ter Kamer van Amsterdam en examinateur over de Stuerlieden.

Gietermaker, die op het schrijven van zijn naam niet heel vast schijnt geweest te zijn, daar wij dien ook op zijne boeken Giettermaecker en Giettermaker gespeld vinden, schreef de volgende werkjes:

De vier boeken van 't vergulde licht der Zeevaart of de konst der Stuurlieden, Amst. 1660. 4°.

Dit is de eerste druk van dit werkje, hetwelk naderhand te Amsterdam in 1668, 1697, 1712, 1727, 1734, 1742, 1757 en welligt nog in andere jaren herdrukt is; over deze herdrukken wordt in den *Navorscher*, alhier aangehaald, in het breede gehandeld. Daar het evenwel niet mogelijk is, om zonder vergelijking van al de drukken, tot eene juiste opgave daarvan te geraken, zoo laten wij de gissingen, daarover gedaan, achterwege.

Arithmetica ofte Rekenkunst, Amst. 1661. 8°.

Driehoeks Rekening, Amst. 1665. 8°.

Almanach na den nieuwen stijl van een-en-dartigh achtereen volgende jaren; dat is van het jaer 1669 *tot het jaer* 1700, *gestelt op den Meridiaen deser Stadt Amsterdam. Zijnde geheel dienstigh voor alle Schippers, Stuerlieden en andere Curieuse personen*, Amst. 1662. 8°. herdrukt ald. 1668. 8°.

De afbeelding van Gietermaker ziet meestal vóór de uitgaven zijner werken het licht. Zijne zinspreuk was: *Niet sonder moeite.*

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. 1. bl. 166; St. II. bl. 141; *de Navorscher*, D. II. bl. 1, 304, 305, 358, D. III. *Bijbl.* bl. LII *Kron. van het Hist. Gen.* te Utr. D. VII. bl. 447, 448, 451.

GIFFEN (HUBERT VAN) of Hubertus Giphianius, werd omstreeks het jaar 1533 te Buren in de Betuwe geboren. Hij begon zijne studiën te Leuven, zette die voort te Parijs en voleindigde ze te Orleans, werwaarts hij zich in 1566 begeven had. Ten behoeve van Nederlanders en Duitschers rigtte

hij aldaar eene leeszaal op en behaalde er in 1567 den graad van Doctor in beide regten.

Hij trok vervolgens, in het gevolg van den Franschen Ambassadeur te Venetië, naar Italië, en, na zich aldaar eenigen tijd te hebben opgehouden, naar Duitschland. Hij zette zich vervolgens te Straatsburg neder, en onderwees er het burgerlijk regt, waarmede hij veel roem behaalde, en de wijsbegeerte. Nog in 1577 hield hij zich daar op, werd vervolgens tot Hoogleeraar in de regten te Altorf beroepen en zag zich eindelijk als zoodanig te Ingolstad door den Hertog van Beijeren aangesteld, echter niet dan nadat hij het hervormde geloof had afgezworen, waaraan hij sedert zijn verblijf in Frankrijk gehecht was. Zoo groot was intusschen, in de vijftien jaren dat hij den professoralen leerstoel bekleedde, zijn roem gestegen, dat hij door Keizer Rudolph II tot Raad en Referendaris gekozen werd. Als zoodanig overleed hij te Praag den 26sten Julij 1604. Hij was gehuwd met eene dochter van Johan Marbach, predikant te Straatsburg.

Als beoefenaar der letteren, staatkunde, Grieksche en Romeinsche oudheden en voornamelijk als regtsgeleerde bezat van Giffen groote verdiensten. Hij werd dan ook door de beroemdste mannen van zijnen tijd om zijne geleerdheid geprezen, ofschoon hij door Lambin en Douza van plagiaat beschuldigd werd. Zijne werken zijn getiteld:

Titi Lucretii, *de rerum Natura libri sex emendati et ex manuscriptis restituti ab* Oberto Giphianio etc. Antv. 1565. 12° Lugd. Bat. 1595, 12° 1597 en 1611. 16°.

Homeri *Ilias, seu potius omnia ejus, quae quidem extant, Opera, Graece: cum Latina versione ad verbum, emendata ab* Oberto Giphianio, *et illustrata Scholiis*, Argent. 1572. 8°. 2 vol. herdrukt ald. 1602 (of 1608). 8°.

De Imperatore Justiniano *Commentarius, cui subjicitur Index historicus rerum Romanorum et Disputatio de Actionibus, empti et venditi*, Ingolst. 1591. 4°.

Notae in Corpus Juris Civilis. Vóór de uitgave te Ingolstad in 1594, in fol. en 4° verschenen.

Commentarius ad Institutiones Juris Civilis, Ingolst. 1596. 4°. Agent. 1606, 1630. 4°.

Antinomiarum Juris Civilis, sive Disputationum, ex Huberti Giphanii *J. C. supremi sacrae Caesareae Majestatis Consiliarii*, etc. *praelectionibus desumptarum, libri quatuor*, Francof. 1605 4°, ibid. 1666. 4°.

Lecturae Altorphinae in aliquot Titulos Digestorum, et Codicis, Francof. 1605.

De Renunciationibus. In het werk getiteld: *Tractatus praecipui de Renunciationibus* etc. *Edente* Schilter, Argent. 1701. 2 vol. 4°.

Antinomiae Juris Feudalis, sive Disputationes undecim, ex Hubertii Giphannii, J. C. *summi, sacrae Majestatis Consiliarii*, etc. *praelectionibus desumptae*, etc. Francof. 1606. 4°.

Oeconomia Juris; seu Dispositio methodica librorum ac titulorum totius Juris Civilis, Francof. 1606. 4° Ibid. et Argentor. 1612. 4°.

Tractatus de diversis Regulis Juris antiqui utilissimus, Argentor. 1607, 8°.

Aristotelis Politicorum libri octo, Arg. et Francof. 1608. 8° It. Helmaest. 1637. 12° It. Ibid. 1656. 4°.

Commentarii in decem libros Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum, post sat bene longam suppresionem, boni publici gratia jam primum in lucem editi, etc. Francof. 1608. 8°.

Explanatio difficiliorum et celebriorum quaestionum in octo libris codicis occurrentium, Basil. 1615. 4° It. Francof. 1631. 4°.

Libellus de Pactis; auctore Joanne Ludovico Langio. *Accessit Disputatio eadem de re* Oberti Giphanii, Francof. 1620. 8°.

Tractatus duo de Ordine Judiciorum; sive Processus Juris, Jenae, 1624. 4°. It. Schlusing. 1626 4° It. Jenae, 1628. 4°.

Observationes singulares in Linguam Latinam, Francof. 1624. 8°. Ook in het werk: *Thesaurus cultae Latinitatis* etc. *collectus a* Joanne Verwey, 1701. 4°.

Huberti Giphanii *et* Francisci Guineti, *de Justiniano Imperatore, Commentarii duo; edente* Christoph. Arnold, Noriberg. 1660. 12°.

Brieven van Giphianus komen voor, 6 in Matthaei *Sylloge Epistolarum*, Lugd. Bat. 1695. 8°; 2 in Francisci Hotomani *et* Joannis *filii Epistolae*, etc. Hagae — Com. 1730. 4°; eenige in Thomas Crenii, *Animadversiones Philologicae et Historicae*, T. III, Lugd. Bat. 1698. 8°; eene in Goldast *Philologicarum Epistolarum Centuria una*, Francof. 1610. 8°.

In de *Amoenitates Literariae* van Schelhorn (T. XII. p. 587 — 591) vindt men een verzoekschrift, waarin Jan Giphanius, zoon van Hubert, aan den Franschen Koning privilegie vraagt tot het drukken van de in handschrift nagelatene werken zijns vaders, die, blijkens eene bij dat verzoekschrift gevoegde lijst, niet minder dan uit zeventien stuks bestaan.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 586, 587, Foppens, *Bibl. Belg.* 928, 929; Paquot, *Memoires*, T. III. p. 354—359.

GIFFEN (David Flud van), waarschijnlijk afstammeling van den voorgaande, werd te Sneek in 1653 geboren en aldaar in de eerste beginselen der wetenschappen onderwezen. Ofschoon zijne betrekkingen en vrienden liever gezien hadden, dat hij zich op de regtsgeleerdheid zou toeleggen, was de godgeleerdheid alras de studie zijner keuze aan de Franeker Hoogeschool. Hij verliet haar in 1674 en werd nog in dat jaar beroepen tot predikant te Wijkel in Gaasterland. Zijne Coccejaansche predik- en denkwijze, waarin hij door zijne vriendschappelijke betrekking met den Hoogleeraar in de godgeleerdheid te Franeker, van der Waeijen, gesterkt werd, berokkende hem toen reeds afkeuring van het meerendeel zijner ambtsbroeders, die de begrippen van Voetius aankleefden. In 1678 tot predikant te Nieuw-Brongerga of de Knijpe beroepen, steeg die afkeuring ten top, en sloeg in 1680 tot vijandschap over.

Het was toch in dat jaar dat van Giffen, in Januarij, eene leerrede in de groote kerk te Leeuwarden over Ps. VIII: 10 hield, en deze deed volgen, den 23sten Januarij, van eene andere leerrede over Job XIX: 25, beiden handelende over *Jobs levende Goël en de nog verwachte heerlijkheid der kerke in de laatste dagen* (Leeuw. 1680. 12°.), die hij in de kerkzaal van het vorstelijk paleis Oranjewoud, dat onder zijne gemeente was gelegen, voor Prinses Albertine Agnes van Oranje en haren zoon Prins Hendrik Casimir II uitsprak.

Door de laatste verwierf hij de goedkeuring der vorstelijke familie, maar door de eerste „geraakte de geheele stad en provintie in opschudding en de broederen in groote alteratie." Op verzoek der vorstelijke familie gaf hij beide leerredenen, met eene uitvoerige voorrede en een opdragt aan de Prinses, voorafgegaan door een brief van zijn vriend van der Waeijen, in het licht, doch zonder kerkelijke approbatie. De classis van Zevenwouden, die hem reeds vroeger van Brownisterij verdacht had gehouden, nam dit euvel op, en verklaarde, den 1sten September 1680, nadat van Giffen zijn boek aan derzelver visitatie onderworpen had, „dat het niet geapprobeerd maar geimprobeerd moest worden, wegens eenige onregtzinnigheden en dwalingen tegen de leere en eenige aanstotelijke redenen en uitdrukkingen tegen de liefde en zeden." Inmiddels was van Giffen te Sneek beroepen en de classis van Zevenwouden, die hem het geven van satisfactie bevolen had, weigerde nu hem zijn ontslag te verleenen. Daarentegen bekrachtigden die van Sneek het op hem uitgebragte beroep, en de kerkeraad van Nieuw-Brongerga gaf van Giffen een eervol ontslag. De classis zelve ontsloeg hem evenwel niet, hetgeen van Giffen niet belette den 28sten October 1681 te Sneek zijne intrede te doen. Het lust ons verder niet over het vervolg dezer zaak uit te weiden. Ofschoon van Giffen door de afgevaardigden der Friesche Synode in het gelijk werd gesteld, was de classis van Zevenwouden daarmede niet tevreden, en voorzeker zouden er nog vele onaangenaamheden voorgevallen zijn, indien de Gedeputeerde Staten van Friesland genoemde classis niet gelast hadden, noch kerkelijk noch wereldlijk verder met of over van Giffen iets te ondernemen.

Deze genoot intusschen de liefde zijner gemeente en de hoogachting en toegenegenheid der vorstelijke familie, die hem tot haren hofprediker aanstelde, en zonder twijfel had van Giffen vuriglijk gewenscht het verdere van zijn leven in zijne vaderstad door te brengen, ware het niet, dat de gemeente te Dordrecht hem tot haren leeraar verkozen had. Noode verliet hij zijne geliefde Sneeker gemeente en verbond zich den 21sten Augustus 1688 aan die van de Merwestad. Ook hier handhaafde hij zijnen roem als voortreffelijk prediker, en toen hij zijne gemeente in het midden van 1701 ontviel, werd hij diep betreurd, en was zijn dood een groot verlies voor de vaderlandsche kerk in het algemeen, „die in hem een man van veel kunde, oorspronkelijk denker en een ijverig prediker der godzaligheid" derfde.

Met de vermaardste mannen van zijnen tijd was van Giffen bevriend, of hij hield er eene geleerde briefwisseling mede. Niet alleen toch als godgeleerde en prediker, maar ook als beoefenaar en kenner van meest alle vakken van we-

tenschap, muntte hij uit. In de schriften der ouden was hij bijzonder ervaren, en zijne uitgegevene werken getuigen, naar het oordeel van Dr. Schotel, van zijne oordeelkundige beoefening der klassieke schrijvers, en eischen voor hem eene plaats onder de verdienstelijke letterkundigen zijner eeuw.

De afbeelding van van Giffen, door Arnold Houbraken geschilderd, en door A. Haelwegh gegraveerd, ziet het licht, behalve met een Latijnsch bijschrift van Hermanus Neuspitzer, met het volgende vers van zijn ambtgenoot te Dordrecht Abraham Leonard:

Wat pooght ghij Schilder! ons, van Giffen af te maelen?
't Lijkt niet: want in dees Man blixempt Godts geest sijn straelen.
Prent Taalkund', Godspraak, Deugt en Wijsheen op een rij,
En geeft aen Dordrechts Kerck, dit beelt in schilderij.

Van Giffen liet eene hoogst belangrijke verzameling autographen en eene uitmuntende bibliotheek na. Zijne van tijd tot tijd uitgegevene leerredenen bij bijzondere gelegenheden en andere geschriften, zijn door den Hoogleeraar Albertus Voget verzameld en uitgegeven onder den titel van:

Verzameling van alle de werken, nagelaten en uitgegeven van den hooggeleerden en godvruchtigen heer David Flud van Giffen, *in zijn weleerw. leven, laatst seer waardig en getrouw dienaar des H. Evang. te Dordrecht met een voorrede en aanhangsel van bijbelsche keurstoffen door* Alb. Voget, enz. Gron. 1735. 4°; 2de druk vermeerderd met een *kerkreden over* Markus IX vs. 49 en 50. Gron. 1753, 4o: 3de druk Amst. 1767. 4°.

Zie Engelsma, *Volglijst van Predik. onder de Class. van Zevenwoude*. bl. 168—173; Reinalda, *Naamreg. der Pred. onder de Class. van Sneek*, bl. 44, 51; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. V; Ypeij, *Kerk. Geschied. van de* 18de *eeuw.* D. VIII. bl. 333, 334, 593—599; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Herv. Kerk in Nederl.* D. II. bl. 516—524; *Aanteek.* bl. 341—348; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 63—87, 105; Diest Lorgion, *de Nederd. Herv. Kerk in Friesl.* enz. bl. 166—179; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. van Portret.*; Dezelfde, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 124.

GIFFEN (David Flud van) behoorde tot het geslacht van den voorgaande en werd den 11den Junij 1760 te Groningen geboren. Reeds als jongeling bezielde hem de lust om verkondiger van het Evangelie te worden, waartoe hij de scholen met zoodanig gelukkig gevolg doorliep, dat hij herhaalde malen met eereprijzen begiftigd werd.

In 1777 als student te Groningen ingeschreven, werd hij in 1784 proponent en den 18den Augustus van dat jaar te Blankenham als leeraar beroepen, alwaar hij den 7den November daaraanvolgende zijne intrede deed. Na aldaar zeven jaren met ijver gewerkt te hebben, werd hij, in 1791, beroepen te Nieuweveen in Drenthe en vertrok van daar in 1797 naar Heerenveen.

Hier staande gaf hij een bewijs van zijnen liberalen geest, door de afschaffing der openbare catechisatiën in de kerk, en het daarvoor in de plaats stellen der Bijbel-oefeningen, die hij tot veel nut en genoegen des winters op zondag-avond hield. Bijbeloefeningen waren destijds iets nieuws, en, zoo wij ons niet vergissen, was hij een der eersten, zoo niet de eerste, die dezelve invoerde.

Na in 1834 zijne vijftigjarige dienst gevierd te hebben, legde hij op den 30sten Junij 1839 dezelve neder, doch had slechts vier jaren genot van de hem geschonkene rust, daar hij op den 2den Junij 1843 overleed. Hij was gehuwd met Hendrikje Heggers, die hem acht kinderen schonk. Van hem ziet het licht:

Redevoering ten betoge dat de invloed van den godsdienst op het bestaan en de voortduring eener welgeregelde burgerlijke maatschappij van zoodanig een uiterst gewigt is, dat dezelve niet geheel aan de zorg en het oppertoezigt van de politieke regering behoort onttrokken te worden, Gron. 1805. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1843. *a.* bl. 793, uit familieberigten aangevuld.

GILBERT (J. L.) schreef:

Aanmerkingen op de propozitie ofte voorstel, ende aenneminge van het zoet-water te geleiden in de huizen van de burgers van Amsterdam, Amst. 1627. 4°.

Zie Muller, *Cat. van boek. en Kaart. over Neêrlands Waterstaat.* bl. 17.

GILBERTUS (David) was een Utrechtenaar, die in het midden der zeventiende eeuw te Amsterdam leefde. Hij wordt genoemd een tegenstander van den beruchten Jacob Böhme, de stichter van de sekte der Vuurmystieken, tegen welken hij eene *vermaning* zou hebben geschreven, waarvan de titel evenwel niet wordt vermeld.

Zie Burman, *Traject. Erudit.* p. 105, 106.

GILDE (Abraham 't) werd in 1690 predikant te Wijngaarde, waar hij in September 1736 overleed. Hij schreef:

Over Jesaias, Dordr. 4°.

Nederlands Dankseggings op den 13 *December* 1702 *over Psalm* CXXXVIII, Dordr. 1703. 4°.

Onderzoeking des Geloofs, Dordr. 1726. 8°.

Tempelwerk in een Leerreden ter dienstinwijinge van zijn zoon uyt 1 *Chronica* XVIII *vers* 20, Dordr. 1726. 4°.

Tafereel der kerke Jesu Christi, Dordr. 1731. 4°.

Over de drie Sentbrieven van den Apostel Johannes, Dordr. 1736. 4°.

's Mans zoon, Gosuinus, werd in 1725 predikant te Langerak over de Lek.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1725. *b* bl. 117, 1736. *b.* bl. 367, 478; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 29; van Abkoude, *Naamreg.* D. I. St. I, III; Ferwerda, *Naamreg. van Boek.* bl. 166.

GILDEMEESTER (Jan Jansz.) was Agent en Consul generaal van Portugal bij de Bataafsche Republiek, en overleed in den ouderdom van 55 jaren te Amsterdam den 18den Februarij 1799. Om het vele goede en nuttige, door hem tot stand gebragt en ondersteund, geacht, was hij als kunstminnaar vermaard. Zijn aanzienlijk kabinet schilderijen bestond uit 300 nummers, en werd in het begin van Junij 1800 te Amsterdam in het Trippen-huis verkocht, voor eene som van honderd zeven en zestig duizend gulden. Ofschoon eenige der voornaamste stukken hier te lande bleven, werd echter het grootste gedeelte van deze uitmuntende verzameling, die meerendeels bestond uit voortbrengselen van de Nederlandsche school, door buitenlanders aangekocht.

De afbeelding van Gildemeester ziet het licht.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. XIII. bl. 193, 202, 203; Muller, *Cat. van Portrett.* uit medegedeelde berigten aangevuld.

GILDEKLOK (Mattheus), een Dordtenaar, vervaardigde een vers op de *Gedichten van* R. Arends *de Jonge*, Amst. 1657.

Zie Heringa, in *Alg. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 102.

GILKENIUS (Petrus) of Pieter Gilkens, werd te Roermond omstreeks 1558 geboren. Zijn vader was Leon Gilkens, vroeger Raadsheer te Utrecht, en zijne moeder Ursula van Geel. Hij studeerde in de wijsbegeerte te Leuven, te Douai en aan vijf andere buitenlandsche Hoogescholen. Na een zevenjarig verblijf in Italië verwierf hij te Leuven den graad van Licentiaat in de beide regten en oefende aldaar gedurende eenige jaren de praktijk uit. Bij het hernieuwd uitbreken der onlusten in de Nederlanden zag hij zich aangesteld tot Hoogleeraar der regten te Wurtzburg, en tevens tot Raad van den Vorst-Bisschop Julius Echter van Mespelbrunn. Beide betrekkingen vervulde hij tot aan zijnen dood, die waarschijnlijk na 1608 plaats had. Hij schreef de volgende werken:

Commentarii .... in L. Adeo, §. *Ex. divrrso*, *ff. de acquirendo rerum dominio, de inaedificatis solo alieno aut proprio, ex materia aliena aut propria.* etc. Francof. 1600. 12°.

Tractatus de Usucapionibus et diversi temporis Praescriptonibus, ad Theoricam praximque utilissimus, et legum studiosis tam in schola quam in foro valde necessarius; etc. Francof. 1600. 4°. Hij voegde hierbij: *Index rerum et verbum locupletissimus*, Francof. 1602. 4°.

Commentarii .... in titulos ff. et Institutiones de acquirendo rerum domino etc. Francof. 1601. 12°.

Commentarius in titulos Institutorum de rerum divisione Francof. 1602. 4°.

Commentarius in Ethica et Politica Aristotelis, Francof. 1605. 4°.

Jurisprudentiam esse scientiam proprie dictam; contra Thium et Zarabellam, Francof. 1605. 4°.

Commentaria in praecipuos universi codicis titulos. etc. Francof. 1606. fol. 2 vol.

Tractatus de mora, Jenae, 1608. 16°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 616; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 978; Paquot, *Memoires*, T. II. p. 152, 153.

GILLE (Salomo) werd te Utrecht uit deftige ouders geboren. Hij wijde zich eerst aan het onderwijs, doch rigtte later eene cementfabriek op. Hij stierf op het laatst der 18de eeuw en beoefende de dichtkunst blijkens een bundel Mengelingen uitgegeven door het Utrechtsch Genootschap: *Vlijt is de voedster der wetenschappen*, waarvan hij lid was, en in welken bundel van hem voorkomen een gedicht op de *Vrijheid* en een op de *Dicht- en Letterkunde*, benevens een proza-opstel, getiteld: *de christen het zout der maatschappij*.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 103.

GILLES (Jacob) was een welsprekend en kundig advokaat, toen hij in 1731 tot Pensionaris van Haarlem werd aangesteld, in welke waardigheid hij door de Staten van Holland met anderen werd afgevaardigd naar de steden Dordrecht en den Briel, om dezen te doen stemmen in den onderstand van twintig duizend man, ten behoeve van de Koningin van Hongarije. Hij werd in 1744 tot tweede Griffier der Algemeene Staten benoemd, en in 1746 aan Unico Willem, Graaf van Wassenaar, toegevoegd als mede onderhandelaar in Frankrijk, ten einde de vijandelijkheden van ons grondgebied af te wenden. In hoeverre het aan hem of aan zijne meesters lag, dit is niet te ontkennen, dat de daar gevoerde onderhandeling eene groote beschroomheid voor en afhankelijkheid van Engeland kenschetste. Zij bragt dan ook niets anders te weeg dan dat er eene nadere bijeenkomst te Breda werd vastgesteld. Intusschen werd Gilles in 1746 tot Raadpensionaris van Holland verkozen, op veel voordeeliger voorwaarden dan iemand zijner voorgangers genoten had. Hij deed als zoodanig den 23sten September den gevorderden eed en werd ten zelfden dage ook als Pensionaris van de Ridderschap voorgedragen.

Inmiddels waren de onderhandelingen te Breda voortgezet, waarover wij hier niet zullen uitwijden. Eigenlijk werd er niets uitgevoerd, en de inval der Franschen op ons grondgebied was de wrange vrucht van vrees voor Engeland. Teregt zegt de Heer Scheltema „zorgvol was de tijd. De staat was buitensland in oorlog, binnensland in beroering, de vredehandel te Breda liep vruchteloos af, eene omwenteling was onvermijdelijk; Willem IV werd Stadhouder, en bij dit alles schokken en oproer" Gilles had daarvan dan ook zijn deel. Het volk schold hem voor Franschgezind en landsdief uit. Zijn huis werd aangewezen om door het graauw geplunderd te worden. De Raadpensionaris gaf er den Staten kennis van, die hun genoegen betoonden over hetgeen door hem was verrigt, en die, de uitstrooisels tegen hem voor vuile lasteringen hebbende verklaard, op raad van den Prins, hem eerlang in hunne hooge bescherming namen, en hem in persoon, huis en goederen kost- en schadeloos beloofden te zullen houden. De prins zelf had schikkingen gemaakt om het huis van Gilles door krijgsvolk te doen beschermen, doch deze voorzorg bleek onnoodig te zijn, daar er verder niets meer tegen hem ondernomen werd.

Ofschoon het gebleken was dat Gilles de staatsgezinde partij was toegedaan, was hij, onaangezien de veranderingen die door de verheffing van Willem IV hadden plaats gehad, in zijn ambt van Pensionaris gebleven. Doch op den 3den Mei 1749 gaf hij zijn wil te kennen, om ontslagen te worden. Men wil, dat, de dag te voren, twee aanzienlijke personen hem den raad hadden gegeven om zijne bediening neder te leggen. Hij verkreeg dat ontslag met den titel van Thesaurier Generaal van Holland, op eene wedde van vierduizend guldens, benevens eene gelijke som als Oud-Raadpensionaris, volgens belofte hem bij de aanvaarding van zijn ambt gedaan. Hij leefde sedert als een vergeten burger op zijne fraaije hofstede *Ypenburg* bij Rijswijk, tot aan zijn overlijden, hetwelk den 10den September 1765 aldaar plaats had. Zijne afbeelding ziet het licht; ook bij Wagenaar (D. XX. bl. 46.)

„Schroomvalligheid" zegt de Heer van Kampen, „meer dan een staatsman past, schijnt hem te hebben bezield. Wij bekennen ronduit, in zijne daden geen aanspraak gevonden te hebben tot den eertitel, dien zeker schrijver (Kok) hem bijlegt; *een der verdienstelijkste staatsmannen van deze eeuw*, eene eeuw, welke toch hare Slingelanden, Heinsiussen en Fagel's gehad had. Als mensch en eerlijk man verdiende hij nogtans achting, en deze weegt zwaarder in de schaal der menschelijke waarde, dan een schrander, maar ondeugend staatdienaar."

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* het *Register* bl. 100; van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. XX. bl. 33; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XVIII. bl. 399—405; van Kampen, *Karakt.* D. II. bl. 600—603; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 371—373; Muller, *Cat. van Portrett.*

GILLES (Paulus Abraham), waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, was regtsgeleerde, Pensionaris der Stad Haarlem en Secretaris van den Raad van State. Hij werd in 1769 als opvolger van Jan Hop aangesteld tot de hoogst gewigtige betrekking van Thesaurier Generaal der Unie. Hij was in 1742 gehuwd met Elisabeth Nicoletta Brigitta Oetgens van Waveren, Wed. van Mr. Willem van Hoorn.

Zie *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. van* Wagenaar, D. XXIV. bl. 160; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 439. uit medegedeelde berigten aangevuld.

GILLIG (Jacob) of Gellig, werd te Utrecht in 1636 geboren, was eerst koopman en later cipier der gevangenen ten stadhuize aldaar. Hij was een voortreffelijke schilder van riviervisch, en als zoodanig, volgens den Heer Kramm, eenig in zijn soort. Zoo onnavolgbaar schoon en natuurlijk was zijn werk, dat er tot heden in dat vak geen beter bekend is, en zijne goede kunst in de beste verzamelingen wordt bewaard. Hij was gehuwd met eene dochter van Adam Willarts, mede van Utrecht, en overleed aldaar in 1688. Of hij ook portretten geschilderd heeft in twijfelachtig.

Zie Houbraken, *Schilderboek*, D. III. bl. 61; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Gellig; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Gillig; Wonder, *Alph. lijst van de geboorte- en sterfjaren der Kunstsch. en Beeldh.* alwaar zijn geboortejaar in 1610 en zijn sterfjaar in 1660 wordt opgegeven.

GILLIG (Michiel) of Gellig, misschien een broeder of zoon van den voorgaande, was een verdienstelijk portretschilder en graveur, door den Heer Kramm voor het eerst vermeld, en te Utrecht geboren. Zijn werk draagt meestal de jaartallen 1685 en 1686.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GILLIS (Johan) was Pensionaris van Antwerpen, en teekende als zoodanig de Unie van Brussel in 1577. Meer is er van hem niet bekend. Een persoon van denzelfden naam en leeftijd wordt als Rekenmeester van Brabant genoemd.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 52.

GILLIS (Pieter). Zie AEGIDIUS (Petrus).

GILLIS *met de vlek*. Zie COIGNET (Gillis).

GILLISSEN (Aegidius) was den 12den Julij 1712 te Middelburg uit burgerouders geboren en door hen tot de zeevaart opgeleid. Meer lust tot de wetenschappen hebbende, had hij het aan zijn eigen onderzoek te danken, dat hij de lessen aan de Groningsche Hoogeschool kon gaan bijwonen. In 1736 na volbragte studiën tot proponent aangenomen, werd hij in het volgende jaar predikant te Borsselen, in 1741 te ter Neuzen, in 1745 te Bergen op Zoom en in 1746 te Vlissingen.

De roem zijner geleerdheid bezorgde hem in 1747 een beroep als Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Franeker Hoogeschool, welke betrekking hij in Augustus aanvaardde met eene redevoering: *de praesentibus theologici fundi calamitatibus*, die in 1749 te Franeker, in folio en ook in het Hollandsch vertaald het licht zag. Hij werd den 1sten April 1748 tot Doctor in de godgeleerdheid aan de Franeker en in de wijsbegeerte aan de Groningsche Hoogeschool bevorderd, en was met lof tevens als Akademie-prediker aldaar werkzaam, toen Curatoren der Leidsche Hoogeschool hem in 1765 het Hoogleeraarambt in de godgeleerdheid aanboden, welke waardigheid hij den 17den Junij aanvaardde met eene redevoering: *de veterum haereticorum injusta defensione.*

Ook hier toonde Gillissen zich zijner waardig, en verwierf zich door zijne geleerdheid, die allen ten dienste stond, en door zijnen heiligen wandel, aller hoogachting en liefde. De hoogleeraar te Water noemde hem „*magnum et doctrinae accuratae parataeque et severae sanctitatis exemplum.*" In het jaar 1766 was hij Rector der Hoogeschool, en legde die waardigheid neder met eene redevoering: *de fabulis Ecclesiasticis, temere arreptis ad infirmandam Evangelii veritatem.* Bij besluit van Curatoren van den 7den November 1789, werd hem eene eerlijke rust toegestaan, waarvan hij nog bijna elf jaren genot had, tot dat hij op den 13den Junij 1800, aan een langzaam verval van krachten, te Leiden overleed. Hij was in 1752 te Middelburg gehuwd met Cornelia Petronella Willekens, die hem den 28sten Mei 1799 te Leiden door den dood ontviel, in den ouderdom van ruim 69 jaren. Hun zoon Aegidius, die den naam zijner moeder bij den zijnen voerde, was eerst predikant te Hekelingen, daarna te Krimpen aan de Lek, vervolgens te Leiderdorp en eindelijk te Leiden, waar

hij den 15den Januarij 1841 overleed. De afbeelding van den vader ziet het licht. Deze gaf nog in druk uit:

Vorst Messias, vrede beschikkinge aan de Gelovige Kerk, en door seven helden en acht vorsten uyt de menschen, haar verlossende van het geweld van Assur, of Intre-Reden te Vlissingen, over Micha II. *vs* 4 *en* 5, Middelb. 1746. 4°.

Van deze leerrede, die tevens tot proeve kan strekken van 's mans prediktrant, is een uittreksel te vinden in *de Kansel-ontluistering in de Nederlandsche Hervormde Kerk*, bl. 111—114.

Disputationes duae de S. S. Evangeliis ad Apocryphos quosdam libros non accommodatis, Fran. 1754. 4°.

Oratio in obitum Vriemoetii, Fran. 1760. 4°.

Oratio de Deistarum Objectionibus Christianae religionis propagandae aptis, Fran. 1762. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1737. *b* bl. 228, 366, 1740, *a* bl. 376, 378, 1745. *a* bl. 363. 615, 616, 1746 *a* bl. 369, 370, 371, 1747 *a* bl. 333, *b* bl. 242, 1748 *a* bl. 610; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 286—293; Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 857, 858; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. VI; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. XIII. bl. 193; Brans, *Kerk. Regist.* bl. 53, 59, 76, 131; te Water, *Narratio* etc. p. 50, 227, 228; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool, Toev. en Bijl.* bl. 211, 212; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 526, 527; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 94, uit medegedeelde berigten aangevuld en verbeterd.

GILLISZ. (Willem). Zie AEGIDIUS (Willem.)

GILQUIN (Herman) werd in 1753 geboren. Na in dienst te zijn getreden bij het infanterie regiment van den Rijngraaf van Salm, ging hij in 1787 in Fransche dienst over. Bij het Bataafsche leger in 1795 was hij geplaatst als Luitenant-Kolonel en Kommandant der 7de halve brigade infanterie, en als Kolonel behoorde hij tot de divisie van Daendels, welke in 1799 tegen de Engelschen in Noord-Holland streed.

Hij was bij de landing der Engelschen belast met het bevel over de troepen van den Helder, welke plaats hij op last van Daendels moest ontruimen. Nadat hij den Schout bij Nacht Story daarvan kennis gegeven had, volbragt hij die ontruiming, en kwam, na eenen bezwaarlijken en gevaarvollen togt, met slechts zeer weinig verlies bij de divisie van Daendels aan. Hij nam vervolgens deel aan de verrigtingen der Bataven in Noord-Holland, en werd op den 10den September, 1799, toen hij het bevel had over de voorhoede te Schoorldam, onder den Generaal Du Monceau, gewond. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend.

Zie Vonk, *Geschied. van het Engelsch-Russ. leger*, D. I. bl. 36, 47; Kraijenhoff, *Geschiedk. Beschouw. van den oorlog* in 1799, bl. 48, 49, 57, 66, 75, 76, 81, Bijl. bl. 14, 31; Bosscha, *Neerl. Held. te land*, D. I. bl. 176—178, 189, Bijl. bl. 4, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GILS (Antonius) werd den 29sten Julij 1758 uit Roomschgezinde ouders te Tilburg geboren. Na zijne voorbereidende studiën te Leuven met buitengewonen lof volbragt te hebben, legde hij zich aldaar op de godgeleerdheid toe, terwijl hij tevens tot Lector in de wijsbegeerte bij het pausselijk collegie benoemd werd. Hij ontving in 1783 de geestelijke wijding te Antwerpen, verkreeg ook het onderwijs in de godgeleerdheid, en werd daarin in 1785 tot Licentiaat bevorderd.

De opvolgende gebeurtenissen hadden op het lot van van Gils eenen belangrijken invloed. Toen de Universiteit te Leuven op last van Keizer Joseph II hervormingen onderging, legde van Gils zijne bedieningen neder, werd in 1786 als Kapellaan te Eindhoven geplaatst en bedankte volstandig voor het theologisch professoraat dat men hem te Leuven aanbood. Van December 1786 tot April 1790 was hij te 's Hertogenbosch als Rector der voormalige bidplaats in de Vuchterstraat werkzaam, en begaf zich van daar weder naar Leuven, waar hij, bij de herstelling der oude orde van zaken, tot Voorzitter van het collegie van Malder en tot Kanonik van St. Pieter verheven werd. Als zoodanig mogt hij niet lang met rust werkzaam zijn, want toen in 1790 het Keizerlijk gezag door kracht van wapenen hersteld was, werd van Gils in November gevankelijk naar Mechelen gevoerd. Ontslagen zijnde was hij een ijverig verdediger der Universiteit op het congres, dat toenmaals ter regeling der Belgische zaken vergaderd was, en hij werd in 1791 tot Hoogleeraar bij het collegie der drie talen, en in 1794 tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd. Nadat de Franschen zich kort daarna van Leuven hadden meester gemaakt, werd hij met andere Hoogleeraren in gevangenschap naar Peronne gevoerd, en toen hij teruggekomen was stelde hij het, met de Heeren V. Herfs en J. J. Havelange ingediend weigerend antwoord op de uitnoodiging van de Leuvensche overheid, om de plegtige opening van den tempel der rede bij te wonen. Dit berokkende hem intusschen zooveel leed, dat hij genoodzaakt was Leuven te verlaten, waarna hij zich naar Frankrijk begaf om zijne geloofsgenooten, gedurende de drukkende omstandigheden, waarin zij verkeerden, aldaar te bemoedigen. Naar Leuven teruggekeerd werd hij bij de inlijving President van het Collegie van St. Anna, doch weigerde den gevorderden eed, waarbij de souvereiniteit des volks bezworen werd en hij haalde zijne medeambtgenooten mede over dien te weigeren. Het gevolg hiervan was dat de Universiteit den 24sten October 1797 werd opgeheven, en hij veiligheidshalve genoodzaakt was te vlugten. Hij kwam behouden in Noord-Brabant aan, en had niet alleen een belangrijk aandeel in het stichten der kweekschool voor Roomsche kerkelijken op Nieuw-Herlaar, onder St. Michiels-Gestel, maar hij was daarvan ook de eerste President tot in 1810. In dat jaar volgde hij den Apostolischen Vicaris van 's Hertogenbosch, Antonius van Alphen naar Parijs, werwaarts dezen op last van het kerkelijk bewind gevankelijk gevoerd werd, doch hij vermogt niets om dezen behulpzaam te zijn. Nu keerde hij terug, om, niettegenstaande de regering een anderen Vicaris had aangesteld, de geestelijke zorg voor het Vicariaat op zich te nemen, en de regering in alles tegen te werken. Hierom werd hij in 1812 in hechtenis genomen, eerst naar Mechelen gevoerd en vervolgens naar Dyon overgebragt.

Na de omwenteling van 1813 kreeg hij zijne vrijheid weder, en weldra stond hij aan het hoofd van het Seminarium te 's Hertogenbosch. Met nieuwen ijver diende hij nu zijne kerk, maar hij kweekte door allerlei middelen tevens den geest der onverdraagzaamheid aan, waardoor de goede bedoelingen van Koning Willem I ter beschaving en verlichting der Roomsch katholieken genomen, niet alleen schipbreuk leden, maar waardoor ook hij eenen belangrijken invloed uitoefende op den volksgeest, die in de dagen der omwenteling van 1830 kenbaar werd. Hij overleed op het Seminarium te 's Hertogenbosch den 10den Junij 1834 en schreef de volgende werken:

De twee cosyns. Eenvoudige samenspraeken over de religiezaken van dezen tijd, Leuv. 1796. 12°.

Motifs de conscience qui empêchent les ministres du culte catholique de faire la declaration exigée par la loi du 7 vendémiaire an IV: Je reconnais que l' universalité des citoyens français est le souverain; et je promets soumission et obéissance aux lois de la république, Louv. 1797.

Dit werkje werd ook in het Vlaamsch vertaald en uitgegeven onder den titel: *Ontwerp van een antwoord van eene priester van Loven; aen den Commissaris van de uitvoerende magt, die de reden vroeg, waerom die der faculteit der theologie weigerde declaratie te doen.*

De gronden van het christen-catholiek geloof, tegenover de gronden der philosophie, 's Hertogenb. 1800. 8°.

Analysis epistolarum B. Pauli apostoli ad usum seminarii Sylvae-Ducensis, Lov. 1816. 12°. 3 vol.

Katholyk Meyerysch memorieboek, behelzende de oprigting van het bisdom van 's Hertogenbosch, enz. 's Bosch 1819. 8°.

In den *Nouveau conservateur Belge* (Louv. 1834, T. X. p. 481) komt van hem voor: *Lettre inédite sur les sentiments de l' ancienne faculté de théologie de Louvein, par rapport à la déclaration galticana de* 1682.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 527—531, door ons hier gevolgd, en de aldaar aangehaalde schrijvers.

GILSE (Jan van), leeraar bij de Vlaamsche-Doopsgezinde gemeente te Zaandam, werd bij Teyler's Godgeleerd Genootschap met goud bekroond voor zijne, in het tweede deel der werken van genoemd genootschap opgenomene, verhandeling:

Over Gods bijzondere Voorzienigheid.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. II. bl. 127, 165; de Jong, *Alph. Naaml. van Boek.* bl. 634.

GILSE (Jan van), kleinzoon van den voorgaande en zoon van Jacob van Gilse en Jannetje van Nek, werd geboren te Zaandam, den 19den October 1810. Bij den leeraar der Doopsgezinde gemeente (aan de Oostzijde) aldaar, J. E. Wieling tot de akademische studiën opgeleid, werd hij, in 1828, student aan de Kweekschool der Algemeene Doopsgezinde Societeit te Amsterdam, waar hij de lessen der Hoogleeraren S. Muller en W. C. Koopmans genoot; in 1834 tot proponent bevorderd, aanvaardde hij spoedig daarna eene op hem uitgebragte beroeping van de gemeente te Koog en Zaandijk, en werd twee jaren later aan 's lands Hoogeschool

te Leiden tot Doctor in de godgeleerdheid bevorderd op eene dissertatie over *Ezechiel* XVII (*Commentatio exegetica et critica in caput* XVII *Vaticiniorum Ezechielis*, Amst. 1836. 8°.). In 1837 nam hij het beroep der Amsterdamsche gemeente aan en bediende haar als leeraar tot 1849, toen hij, den 23sten Mei tot Hoogleeraar aan de bovengenoemde Kweekschool benoemd, den 9den October zijn professoraat aanvaardde met eene rede, waarin hij het onmisbare der godgeleerde studiën voor den evangeliedienaar betoogde.

Met volstandigen ijver en tot rijken zegen van velen bleef van Gilse in die betrekking werkzaam, tot op den 25sten Mei 1859, toen eene kortstondige maar hevige ziekte hem wegrukte. Reeds als student had hij zijne buitengewone bekwaamheden aan den dag gelegd, door twee bekroonde prijsverhandelingen, eene in 1831 *Over de profetie van* Obadja, eene in 1832 *Over het Boek der wijsheid van* Jezus Sirach, *vergeleken met de Spreuken van* Salomo. Later, als predikant en als Hoogleeraar, was hij een ijverig medewerker aan het tijdschrift de *Vaderlandsche Letteroefeningen* en ook aan *de Gids*, waarin vele verslagen, beoordeelingen en verhandelingen van zijne hand voorkomen. Behalve eene afzonderlijk uitgegeven verhandeling getiteld:

Disputatio de antiquissimo librorum sacrorum novi foederis catalogo qui vulgo fragmentum Muratorii *appellatur*, Amst. 1852. 4°,

verdient bijzondere vermelding, wat hij in de *Godgeleerde Bijdragen* (1857, bl. 705—792) schreef omtrent de benaming *Algemeene Zendbrieven*. De meeste zijner verspreide geschriften zijn in 1859 op nieuw in een bundel uitgegeven. Van datzelfde jaar is een bundel nagelaten leerredenen. Wij mogen de hoop koesteren dat weldra een waardige hand hem naar verdiensten zal schetsen.

Van Gilse is tweemaal gehuwd geweest, eerst met Jeannetje Brester, daarna met Alexandrina Geertruida Craandijk.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GIMNICK (Hendrik van) ook Gimnig en Gimmig genaamd, was patroon teekenaar voor de katoendrukkerijen te Haarlem. Hij speelde te Amsterdam in 1748 eenen belangrijken rol in de gebeurtenissen, waarvan wij op het artikel van Daniel Raap gewag zullen maken. Zijne aanspraak in de Kloveniers-Doele, tot aansporing der onderteekening van zeker *Opstel* in het belang van den Prins van Oranje, alsmede om de vervallen burgerlijke vrijheden te doen herstellen, is bewaard en in deszelfs geheel in de hier onder eerst aangehaalde bron te vinden. Hoogst waarschijnlijk was hij dezelfde met dien kunstenaar, waarvan de Heer Kramm bij gissing melding maakt. Is dit zoo, dan was hij een zeer verdienstelijk schilder, die wel waardig was dat zijne levensbijzonderheden nader bekend waren.

Zie *Het beroerd Nederland*, D. III. bl. 6, 10—14, 25, 29, 31, 32, 36, 58; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 271, 273, 284, 298; Kok, *Vaderl. Woordenb.* art. *Amsterdam;* Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 574.

GINCKEL. Zie de personen van dien naam op REEDE.

GIPSON (Johann). Zie GIBSON (Johann).

GIPSON (Dirk) was een voornaam beeldhouder, en een der hoofdmannen van de beeldhouwers-Gebroederschap te 's Gravenhage, op het laatst der zeventiende eeuw.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Kunstsch.*

GIPHIANIUS (Hubertus). Zie GIFFEN (Hubert van).

GIRARD DE MIELET (Victor de), en niet Louis, gesproten uit een oud Markgrafelijk Fransch geslacht, was de zoon van François de Girard, Heer van la Motte en Mielet, en werd geboren op het kasteel la Motte in Languedoc. Hij verliet op vijftienjarigen leeftijd wegens zijne godsdienstige gevoelens, met achterlating van alles, zijn vaderland en begaf zich in Nederlandsche dienst. Den 30sten Julij 1793 tot Luitenant-Kolonel bevorderd, onderscheidde hij zich zeer in de veldtogten van 1793 en 1794 tegen de Franschen, en toonde bij het beleg van het kasteel van Trasignie groote kennis te bezitten. Hij was gehuwd met Alegonda Petronella, dochter van Coenraad Gideon van Coehoorn van Houwerda (zie diens artikel), en had bij haar drie zonen: Louis François en Menno Gideon, die beiden volgen, en Pierre, geboren den 24sten April 1776 en ten gevolge van eene verkregene wonde, tijdens zijne dienst als vaandrig in den veldtogt van 1793 en 1794, overleden; en eene dochter Alida Maria, die met haren vollen neef, Gideon Coenraad Gijsbertus van Coehoorn in het huwelijk trad.

Zie *de Navorscher*, D. IV. bl. 114, uit medegedeelde familieberigten aangevuld.

GIRARD DE MIELET VAN COEHOORN (Louis François de), zoon van den voorgaande, werd den 21sten Junij 1769 geboren, woonde als jonker den zeeslag van Doggersbank bij, en gedroeg zich daar zoo goed, dat hij, hoewel nog te jong om tot officier te worden bevorderd, een eeredegentje bekwam. Wegens ongenoegen met zijn superieur verliet hij de zeedienst, en werd op den jeugdigen leeftijd van 23 of 24 jaren Luitenant-Kolonel en Kommandant der kolonie Suriname. Vurig voorstander van Oranje zijnde, verzette hij zich daar tegen de pogingen der tegenpartij, en stelde eindelijk op uitdrukkelijken last van Prins Willem V de kolonie onder de bescherming der Engelsche vloot. Bij de geheele omkeering van zaken in Nederland, begaf hij zich in Engelsche dienst en kommandeerde als Kolonel het regiment *Royal Dutch*, tot aan deszelfs ontbinding bij den vrede van Amiens. Na het op nieuw uitbreken van den oorlog belastte het Engelsche gouvernement hem met verscheidene diplomatieke zendingen, op eene van welke het volgende merkwaardige feit plaats had. Varende op een Engelsch koopvaardij fregat, werd dit door een Fransch oorlogsfregat gejaagd. De koopvaardij kapitein wilde zich overgeven en gaf zich met het meerendeel der bemanning aan dronkenschap over. De Girard, wetende dat het schip een goede zeiler was, nam nu het bevel op zich, liet door de nog bruikbare manschappen de stukken laden, en bragt, hoewel met zwaar gehavenden romp en want, zijne dépêches in veiligheid. De Engelsche regering begiftigde hem voor dit heldenfeit met eene met diamanten rijk versierde eeresabel. Na den val van Napoleon wilde Lodewijk XVIII de Girard, wegens zijne vele aan de Bourbons, gedurende hunne ballingschap, bewezene diensten, tot Maréchal de camp benoemen. Hij bedankte echter en overleed te Parijs in 1827. Even als zijn broeder, die volgt, had hij den naam van van Coehoorn bij den zijnen gevoegd. Zijn zoon, de thans nog levende gepensionneerde Generaal-Majoor der artillerie, Jean Philippe, Baron de Girard de Mielet van Coehoorn, hield met roem den naam van zijn geslacht in stand, zoo in 1814 voor Naarden, als later in den tiendaagschen veldtogt.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt; *de Navorscher*, D. IV. bl. 114.

GIRARD DE MIELET VAN COEHOORN (Menno Gideon de), broeder van den voorgaande, werd den 31sten Julij 1771 te Asten geboren en aldaar den 4den Augustus gedoopt. Hij diende reeds op jeugdigen leeftijd in het regiment zijns vaders, en onderscheidde zich als Kapitein in de veldtogten van 1793 en 1794, vooral bij de bestorming van het kasteel van Trasignie, en betoonde daar even zooveel onversaagden moed, als zijn vader beleid. Hij was de eerste vrijwilliger die den vijandelijken wal beklom, maar bekocht deze stoutmoedigheid met eene zware wonde. Bij de omwenteling van 1795 verliet hij het land, ging in Engelsche dienst en stierf den 3den Maart 1802 op het fort St. Andries te Berbice, als Majoor van het Engelsche *Royal Dutch* regiment. Menno van Coehoorn, Drost van Leerdam, laatste mannelijke afstammeling van den beroemden Ingenieur, was zijn peetoom en naar dezen nam hij den familienaam van Coehoorn aan.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt; *de Navorscher*, D. IV. bl. 114.

GIRAUD (A. P.) was een Fransch graveur, die te Amsterdam was gevestigd en aldaar eenige kunstzaken uitvoerde. Wanneer hij leefde wordt niet vermeld. Hij was volgens den Heer Kramm, van wien wij dit berigt ontleenen, in de behandeling van topographisch werk zeer bedreven, en heeft dit aan den dag gelegd, bij het ontwerpen en vervaardigen van de groote teekening tot uitlegging en verfraaijing der stad Utrecht, door hem voortreffelijk uitgevoerd en op het stedelijk archief aldaar aanwezig. Dit plan is van tusschen de jaren 1830 en 1840.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GIRAUD (Bruno), geboren te Dompierre in het Fransche departement van Mayenne, omstreeks 1768, was een zeer bekwaam heelmeester, en tweede Chirurgijn aan het Hotel Dieu te Parijs. De roem, dien hij zich door zijne kunde verworven

had, was zoo groot, dat Lodewijk Napoleon, Koning van Holland, hem tot zijnen eersten Chirurgijn verkoos, welke betrekking hij tot aan de inlijving van ons land in het keizerrijk vervulde. Bij besluit van dien vorst, den 27sten Junij 1809, werd hij tevens tot Hoogleeraar in de heelkunde aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam aangesteld, ten einde den reeds bejaarden Andreas Bonn als zoodanig ter zijde te staan. Niet lang was hij in dien post werkzaam, daar hij reeds in 1810 naar Frankrijk wederkeerde, waar hij, den 15den Januarij 1811, te Parijs overleed. Hij was begonnen een *Traité de clinique externe* te schrijven, waarvan slechts een gedeelte het licht ziet. Hij had zich voornamelijk op de oogheelkunde toegelegd en was de uitvinder van een klein werktuig, dienstig bij de operatie der traanfistel. Giraud was Ridder van de koninklijke orde van Holland en lid van onderscheidene geneeskundige Genootschappen.

Zie *Biograph. univers.* T. VIII. p. 273; van Lennep, *Illustr. Amst. Athen. memorab.* p. 283; *Alg. Konst- en Letterb.* 1811. D. I. bl. 130.

GIRON (M.) schreef:

Nederduytsch en Italiaansch Woordenboek, Amst. 1710. 4°. 2 deelen.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

GISBERTUS, wiens voornaam alleen bekend is, was misschien dezelfde met den Watergeus Gijsbrecht Janszoon Coninck. Is dat zoo, dan was hij vóór September 1572 met zijn schip naar Friesland gezonden, waar hij, met Sippe of Scipio Scheltema, de stad Dokkum vermeesterde. De stad werd spoedig weder door de Robles ingenomen en Gisbertus jammerlijk vermoord.

Zie van Groningen, *Geschied der Watergeuzen*, bl. 190, 238; dit *Woordenb.* D. III. bl. 658.

GISIUS NANNING (Frederik Petrus). Zie NANNING (Frederik Petrus Gisius).

GLABBEECQ (Sebastiaan) werd omstreeks 1674 geboren, en trad op zijn veertiende jaar in Nederlandsche dienst. In 1722 werd hij Majoor en bevelhebber der 3de kompagnie artillerie, in 1733 Luitenant Kolonel, in 1735 Kolonel, in 1742 Brigadier, en in 1747 Luitenant Generaal; als zoodanig overleed hij den 26sten Augustus 1754 en werd in de Nieuwe Kerk te 's Gravenhage begraven. Gedurende de zes en zestig jaren dat Glabbeecq den staat heeft gediend, heeft hij aan het artillerie-korps vele diensten bewezen. Niet alleen dat er op zijn voorstel bepaald werd om jaarlijks praktische oefeningen te houden, maar hij was de eerste die voorstelde artillerie scholen daar te stellen, waaraan toen evenwel niet dadelijk voldaan werd, maar waardoor men er toch toe kwam om bepalingen te maken, omtrent de vereischten om tot Officier der artillerie te worden opgenomen.

Zie Timareten, *Verz. van Gedenkst. in Nederl.* D. II. bl. 218; van Sypesteyn, *Bijdragen tot de geschieden. van het Ned. artillerie korps* bl. 36.

GLANS (Catharina) had tot zinspreuk *Nec festinanter nec timide* (Noch haastelijk, noch schroomvallig) en was een der velen die een grafschrift maakten op Mr. Six.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 146.

GLARGES (Gilles de), Heer van Ellemes of Eslems in Henegouwen, was de zoon van Claude de Glarges, Heer van Ellemes en Secretaris van het Hof van Holland, en van Hester Stael van Uitwijk. Hij werd in 1559 te 's Gravenhage geboren en, aan de Leidsche Hoogeschool studerende, tot Advokaat bevorderd. Als zoodanig in zijne geboorteplaats de praktijk uitoefenende, maakte hij zich zeer beroemd. In 1595 werd hij als Secretaris gesteld bij die commissie, welke de onlusten in Groningen, tusschen die van de stad en de Ommelanden, zou vereffenen. Ofschoon bijzonder Prins Maurits toegedaan, en bekend als een vijand der Remonstranten, schijnt hij echter niet spoedig na het vervallen dier betrekking tot andere ambten geroepen te zijn.

Na de verandering der regering in 1619, werd hij, in de plaats van den gevlugten Johan de Haen, tot Pensionaris van Haarlem aangesteld, welke betrekking hij bekleedde tot in het jaar 1637, toen Albert Ruyl in zijne plaats werd gesteld. Hij was een der gemagtigden, die, in 1619, door de Staten van Holland tot het werk der zuivering van de Hoogeschool aan Curatoren, op hun verzoek, werden toegevoegd. Hij werd in 1627 tot Curator van dezelve aangesteld, en trad, in 1636, als zoodanig af. In hetzelfde jaar kwam hij met Pauw en Cats op de nominatie tot Raadpensionaris van Holland. Hij overleed te Haarlem den 25sten October 1641. Zijne zinspreuk was *Pax fit fortuna labori* (Vrede maakt het werk voorspoedig). Zijne afbeelding ziet, naar M. Mierevelt door J. Suyderhoeff voortreffelijk gegraveerd, het licht. Zijn Album, waarin de beroemdste mannen van zijnen tijd schreven, is in het bezit van Jhr. F. A. Ridder van Rappard te 's Gravenhage.

De Glarges was tweemaal gehuwd; eerst met Cornelia Dasseldonck, die hem geene kinderen schonk, daarna met Wilhelmina Coper, die in 1644 overleed, en hem dertien kinderen schonk, waarvan een zoon volgt.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool, Toev. en Bijl.* bl. 12; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 373, 374; Vollenhoven, *Broeders gevangenisse*, bl. 123, 125; Muller, *Cat. van Portrett.*; van Rappard, *Overz. eener verzamel. Alba Amicorum* in *Nieuwe Reeks van werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. bl. 30, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GLARGES (Cornelis de Montigny de), zoon van den voorgaande en van diens tweede vrouw Wilhelmina Coper, werd den 12den Julij 1599 geboren. Hij was gedurende vele jaren Agent der Algemeene Staten te Calais, en overleed te Haarlem in April 1683. Hij was Ridder der orde van St. Michiel en huwde in 1633 te 's Hage met Sara Parret, die te Haarlem in 1681 overleed, na hem elf kinderen te hebben geschonken. Een zoon daarvan volgt.

Uit medegedeelde particuliere berigten bijeengebragt; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op* Wagenaar, D. XIII bl. 96.

GLARGES (Jhr. Pieter de Montigny de), zoon van den voorgaande, had in 1676 als Kolonel het bevel over de landtroepen ingescheept op het eskader van Jakob Binckes, uitgezonden ter vernieling der Fransche volkplantingen in de West-Indiën. Na de verovering van het eiland Tabago had men zich op het fort gelegerd en dit werd door den Franschen Vice-Admiraal Graaf D' Estrées aangevallen. Eene noodlottige omstandigheid maakte spoedig een einde aan de verdediging, daar op den 12den December 1677 een vijandelijke bom in den kruidkamer viel en het grootste gedeelte van het fort verwoestte. Onder de slagtoffers van dat onheil bevond zich de Glarges, die met Binckes en andere officieren, in de eetzaal, welke boven den kruidkelder was, juist het middagmaal gebruikte.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. II. bl. 299, 362, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GLASERUS (Arnoldus) was te Ootmarsum in Overijssel geboren, en eerst te Zwolle, daarna te Osnabrug opgevoed. Hij voltooide zijne studien te Rostok en werd vervolgens hofprediker van Edzard II, Graaf van Oost-Friesland, en naderhand van Alexander, Hertog van Holstein, die hem tevens tot predikant te Hatzum aanstelde, van waar hij den 26sten September 1601 te Woerden als Luthersch predikant werd beroepen. Deze gemeente, toen geene vrijheid in de uitoefening harer godsdienst hebbende, had aan Glaserus groote verpligting, door zijn gedrag en ijver voor de belangen der Luthersche Kerk, waarbij hij zelf geen levensgevaar ontzag. Het uitvoerige verhaal van hetgeen hem en zijne gemeente te beurt viel, en hoe eerst na langdurige en herhaalde pogingen de Lutherschen aldaar het eerst in ons vaderland vrijheid verkregen hunne godsdienst ongestoord uit te oefenen, is elders te lezen. Genoeg zij hier de herinnering, dat Glaserus in December 1602 naar den Haag werd gedagvaard, voor het Hof van Holland, en gelast werd deze stad niet zonder toestemming te verlaten. Herhaalde verzoeken werden hierop door hem en de leden zijner gemeente ingeleverd, met dat gevolg, dat eindelijk in 1603 hunne klagten verhoord werden en aan hen werd toegestaan hunne godsdienst bij oogluiking uit te oefenen. Woerden was de eenige gemeente destijds aan welke die vrijheid was toegestaan, en die had zij aan de standvastige en bedaarde houding van Glaserus te danken.

Tot in 1613 was Glaserus te Woerden werkzaam, toen hem, op zijn verzoek, eene beroeping naar Amsterdam toekwam. Hier bleef hij zijne dienst met ijver waarnemen, tot aan zijnen dood, die in 1624 plaats had. Zijn zoon volgt.

Zie Pauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 326, 347, 380; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk in Nederl.* St. III. bl. 111—126; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Amst. Luth. gem.* bl. 52.

GLASERUS (Hermanus), zoon van den voorgaande, werd te Woerden in 1606 geboren en tot de predikdienst opgeleid. Hij werd in 1631 Luthersch predikant te Zwolle, in 1639 te

's Gravenhage, nadat hij reeds twee jaren te voren aldaar hulpprediker geweest was. Ook hij moest vóór zijne komst te 's Hage, „wegens zijne Luthersche religie" van de Gereformeerden veel vervolging lijden. Hij stierf te 's Gravenhage den 14den Augustus 1674 en was gehuwd met eene dochter van Ds. van der Linden, te Delft. Zijne afbeelding ziet het licht.

Hij maakte zich verdienstelijk door het schrijven van twee werkjes die getiteld zijn.

Catechesis Theoretico-practica, dat is Eenvoudige Verklaringe van de voornaamste Hoofdstucken onses Cathechismi, omhelsende de Practycke des Christendoms; voorgestelt in Vragen ende Andwoorden, 's Hage 1667. 8°.

Dit werkje werd meermalen herdrukt. De vierde druk verscheen te Amsterdam in 1724, de vijfde aldaar in 1729. Volgens Ds. T. C. C. Everts te Enkhuizen, in de hier onder aangehaalde *Bijdragen*, heeft Glaserus voorzeker met de uitgave van zijn Catechesis in zijne dagen een groot nut gesticht, en menigeen op de beoefening der Christelijke zedeleer opmerkzaam gemaakt. Uitvoerig behandelt hij de waarheden des geloofs. De verpligting tot liefde en dankbare gehoorzaamheid aan Gods wil, en het streven naar volkomenheid verbindt hij telkens met het geloof aan de voorgestelde waarheid." Het werkje is voorzien met een Latijnsch vers van Johan Schelhammer, Luthersch predikant te 's Hage, en een Nederduitsch van den uitgever J. Rammazeyn. Laatstgenoemde zong:

Hier komt Glaserus nu, om met een vaste tret
Den Luther na te gaan in leer, en ook in leven,
En heeft U Vraags-gewijs, de Godsdienst voorgeset,
Om soo aan Oud en Jong' goed onderricht te geven;
Den Jongen geeft hij Moes, aan d' Oude vaste spijs,
En leert haar allebey, op velerhande wijs.

Het andere werkje van Glaserus is getiteld: *Catechismus-School*, doch tijd en plaats van uitgave zijn ons niet bekend.

Zie Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. III. bl. 141; Paauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 342, 181; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bydr. tot de geschied. der Evang. Luth. Kerk in de Nederl.* St. I. bl. 51, 52, St. III. bl. 126 noot, St. VI. bl. 145—150; Domela Nieuwenhuis, *Geschied. der Evangeliesch Luthersche gem. te 's Gravenh.* bl. 11, 21, 97; Muller, *Cat. van Portrett.*

GLAUBER (Johan Rudolph), in Duitschland geboren, zette zich te Amsterdam als geneesheer neder, en verwierf door zijne scheikundige kennis en belangrijke ontdekkingen in die wetenschap, die hij echter toevallig deed door zijn zoeken naar den steen der wijzen, grooten roem. Onder anderen is men aan hem de zamenstelling der *Sulphas Sodae*, eerst naar hem *sal mirabilis Glauberii* genoemd, verschuldigd. Hij stierf in hoogen ouderdom in 1668. Zijne veelvuldige werken, allen in het Hoogduitsch geschreven, zijn in het Latijn (Frankfort, 1658, 1659 4° 2 vol.) en in het Engelsch (Londen 1689. fol.) vertaald uitgegeven. Zijne *Consolatio navigantium* zag in het Hollandsch vertaald het licht onder den titel van:

Vertroostinge voor de Zeevarende voor siekte, Amst. 1657. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Cat. univers* D. I. St. VII. bl. 288; *Biograph univers.* T. VIII. p. 285.

GLAUBER (Johannes) was van Duitsche afkomst en te Utrecht in 1646 geboren; hij toonde van zijne jeugd af aan een zeer sterke drift voor de schilderkunst, doch moest, daar zijn vader hem voor wat anders bestemd had en daarom zijne neiging tegenwerkte, zich alleen oefenen, tot dat eenige schilders hem te hulp kwamen en hij eenige maanden onderrigt van Nicolaas van Berchem bekwam. Hij woonde hierop eenigen tijd bij den kunsthandelaar Gerrit Uilenburg in, die door aankomende schilders vele Italiaansche schilderijen deed kopiëren. Hij ging in 1671 met zijn broeder, die volgt, op reis, en bezocht Frankrijk en Italië, waar hij, voor kunstkoopers werkende, zich naar de uitmuntendste werken oefende. Hij bezocht en verbleef eenigen tijd in Venetië, te Koppenhagen en te Hamburg, en keerde van daar in 1684 naar Amsterdam terug, waar hij zijn intrek in het huis van Gerard de Lairesse nam, en zich verder bezig hield met de vervaardiging van kabinetstukjes, maar meest van groote kamerbehangsels in hofzalen en aanzienlijke woningen. Zoo beschilderde hij in het vorstelijk lusthuis te Soesdijk de eetzalen van Koning Willem III en zijne gemalin met landschappen, die door de Lairesse met beelden, en door Dirk Maas met jagten gestoffeerd werden, en te Amsterdam het huis van den Heer Jacob de Flines. Op het laatst van zijn leven begaf hij zich met zijne vrouw, eene zuster van den vermaarden bouwmeester Vennekool, naar Schoonhoven, kocht zich daar eene plaats in het Proveniershuis en overleed er in 1726. Hij had te Rome den bentnaâm van *Polydor* verkregen.

Volgens het oordeel van den Heer Immerzeel bezat Glauber een vruchtbaren geest en een goed koloriet; zijn stijl trok op dien van Gaspard Poussin, en zijne werken bragten daarom belangrijke sommen op, ofschoon de prijzen, daarvoor besteed, aanmerkelijk in lateren tijd daalden. In de Museums te Parijs, te Berlijn, te Dresden en te Saltzthalen berusten stukken van hem. Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van hem twee *Arcadische landschappen*, en 's Rijks Museum te Amsterdam twee stukken, het eene *Mercurius Jö ontvoerende* en het andere *Diana in het bad* voorstellende. Glauber beoefende ook met verdienste de etskunst.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van der Monde, *Utrecht en omstreken*, bl. 60; *Cat. van Schild in het Museum Boymans te Rott.* bl. 15; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, Dubourcq, *Beschrijv. der schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 46, 47.

GLAUBER (Diana), zuster van den voorgaande, werd in 1650 te Utrecht geboren, zij leerde de kunst bij haren oudsten broeder, wien zij op zijne reize naar Italië vergezelde. Zij zette zich te Hamburg neder, schilderde historiële stukken en portretten, en heeft zich door hare kunst een blijvende roem verworven. Eenige jaren voor haren dood, die in 1720 plaats had, was zij, door een gebrek aan het gezigt genoodzaakt het penseel te laten liggen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; van der Monde, *Utrecht en omstreken* bl. 60; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GLAUBER (Jan Godlieb), broeder van de voorgaanden, werd, in 1656, te Utrecht geboren. Ook hij ontving het onderwijs van zijnen broeder, wien hij op zijne reizen vergezelde. Toen deze in 1684 naar Amsterdam terugkeerde, zette zich Jan Godlieb te Breslau neder, en overleed er in 1703. Hij verkreeg te Rome den bentnaam van *Myrtis*. Schilderstukken zijn er van hem niet bekend. Niet onverdienstelijk is zijn graveerwerk, blijkens een drietal geëtste prenten, voorstellende:

Een herder en herderin.
Een ontwortelde boom.
Een landschap met overblijfsels van ruines.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* T. VIII. p. 285.

GLAVIMANS (Pieter) Jansz. was scheepstimmerman van de Marine, bij het Departement Rotterdam, en werd in 1799 door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam met zilver bekroond voor zijne *verhandeling over de beste en onkostbaarste wijze van zamenstelling der masten voor oorlogs en andere zware schepen*, die in het 2de deel der *Nieuwe Verhandelingen* van genoemd Genootschap (Rott. 1802. 4°.) is opgenomen, tegelijk met die van zijn bloedverwant die volgt, aan wien het gouden eermetaal te beurt viel.

Zie *Nieuwe Algem. Konst en Letterb.* 1799; D. XII. bl. 84 101; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 660.

GLAVIMANS (Pieter) werd in 1755 geboren en klom door zijne bekwaamheden op tot Constructeur-Generaal der Bataafsche, later Koninklijke, Marine te Amsterdam. Het Koninklijk Nederlandsch Instituut koos hem den 18den Julij 1808 tot lid der eerste Klasse en het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam schonk hem mede het lidmaatschap in het jaar 1799. Na de omwenteling van 1795 werd hij met drie anderen door de vertegenwoordigers van Holland benoemd tot lid der Commissie aan welke de inspectie der oorlogsschepen, en wat daartoe behoort, werd opgedragen. Deze Commissie kweet zich met ijver van den haar opgedragen last, zoodat zij reeds binnen weinige weken voorloopige berigten van hare bevinding in de onderscheidene havens inzond, en op den 27sten Mei haar algemeen verslag aan hunne Hoog Mogenden kon aanbieden. Met Florijn en J. Blanken Jz. ontwierp en stelde hij zamen, in 1799, een kunstgevaarte van magtigen omvang en zwaarte de *kunstklip* genaamd, bestemd om het zeegat van Texel te verdedigen en vijandelijke schepen op te doen stranden. Het gevaarte echter bleek nutteloos te zijn. In 1803 had hij het bestuur over den aanbouw van de kanonneerschoeijers

16

en booten voor de vloot, waarmede Keizer Napoleon Engeland meende aan te tasten.

Glavimans overleed te Amsterdam den 24sten September 1820. Zijn zoon volgt. Van hem ziet het licht:

Verhandeling over de nuttigheid en noodzakelijkheid der drooge dokken, Amst. 1798. 4°.

Verhandeling over de beste en onkostbaarste wijze van zamenstelling der masten voor oorlogs- en andere zware schepen. Met goud bekroond door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam en in het 2de deel van deszelfs *Nieuwe Verhandelingen* (Rott. 1802. 4°.) opgenomen.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* 1799. D. XII. bl. 84, 85; *Algem. Konst- en Letterb.* 1820. D. II. bl. 211; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 205, 660; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. II. bl. 24, 25, 439, 480; *Jaarb. van het Kon. Ned. Instit.* 1849, bl. XXVII.

GLAVIMANS (Cornelis Jan), zoon van den voorgaande, werd te Rotterdam in 1796 geboren en ontving het onderwijs in den scheepsbouw eerst van zijnen vader, daarna te Antwerpen. Reeds op zijn achttiende jaar trok hij de aandacht tot zich van Keizer Alexander, die in 1814 's lands werf te Rotterdam bezocht. Na de omwenteling tot onder-constructeur te Rotterdam aangesteld, werd hij, bij de oprigting van de school voor den scheepsbouw, Directeur dezer inrigting. Later tot Constructeur der tweede klasse en Hoofd-Ingenieur der Marine aangesteld, werd hij bij het opheffen van 's Rijks Marinewerf te Rotterdam bevorderd tot Hoofd-Ingenieur, Directeur van scheepsbouw. Wegens den ongunstigen toestand zijner gezondheid was hij verpligt zijn ontslag te verzoeken, dat hem den 13den Maart 1857, gelijktijdig met de orde van den Nederlandschen Leeuw, verleend werd, doch waarvan hij weinig genot had, daar hij reeds den 12den Augustus daaraan volgende te Rotterdam overleed. Hij werd in 1827 correspondent en in 1833 lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en later van de Koninklijke Akademie van wetenschappen te Amsterdam. Hij was voorts medebestuurder van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam, lid van het provinciaal Utrechtsch Genootschap en van eene menigte andere geleerde inrigtingen. Hij onderscheidde zich niet alleen door zijne wetenschappelijke en praktische bekwaamheden, maar ook door zijn rondborstig en edel karakter, en werd met regt „een Hollander van den ouden degelijken stempel" genoemd.

Vele en groot zijn de diensten door Glavimans den lande bewezen. Een groot aantal gewigtige rapporten, memorien en adviezen werd door hem, hetzij ambtshalve schriftelijk ingediend, of door den druk openbaar gemaakt. Onder de eerste verdient vooral vermelding het rapport door hem en den Heer C. Soetermeer den 1sten Junij 1820 aan het ministerie van Marine ingediend, na eene volbragte dienstreize in Engeland. Niet minder vruchtbaar voor de verbetering onzer scheeps-constructie waren eene menigte andere commissien hem in Engeland en België opgedragen. Tijdens onze vereeniging met België, maakte hij eene groote boschreis in Luxemburg, en verbleef bij een geruimen tijd aan het etablissement van Seraing.

De volgende geschriften zijn door Glavimans in druk uitgegeven.

Verhandeling over de toepassing van het regtlijnig en bouwkundig teekenen op de verschillende vakken van nijverheid. Met goud bekroond door het provinciaal Utrechtsch Genootschap en in deszelfs werken, Utrecht 1825. 8°., opgenomen.

In het *Tijdschrift voor wis- en natuurkunde*, uitgegeven door het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut, komen van hem voor:

Verslag omtrent de middelen van Kyan, Burnett en Payne; *om de duurzaamheid van het hout te bevorderen.*

Proeven ter bepaling der sterkte vam metalen.

Beschouwing over de zelfontbranding van zwartsel.

In het *Tijdschift toegewijd aan het Zeewezen* vindt men van hem:

Over de stuwing der schepen.

Over Rodgers *ankers.*

Over het spil van Philips.

Over het gewigt en de afmetingen van ankers, kabels en kettingkabels.

Over de pompen van Chalders.

In het tweede deel bl. 582 van het *Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid*, door van der Boon Mesch en anderen (Haarl. 1834. 8°.), is van hem opgenomen eene bijdrage: *over oxideren van het koper, dat tot dubbeling der schepen gebezigd wordt.*

Zie *Jaarb. van het Kon. Ned. Instit.* 1848, bl XXVII; *Alg. Konst- en Letterb.* 1857, bl. 274, door ons hier gevolgd; de Jonge, *Naaml. van Boek.*; Holtrop, *Bibl. Medico-Churwrg.* p. 112.

GLAZEMAKER (Jan Hendrik), waarschijnlijk te Amsterdam in het midden der zeventiende eeuw woonachtig, maakte zich in zijnen tijd als een bekwaam vertaler van de volgende werken bekend:

De Deugdelijke Vrou, door J. H. Glazemaker *vertaalt*, Amst. 1643. 12°.

Tooneel der Weereldsche Veranderingen, Amst. 1645. 8°. 2 deelen.

Epiktetus Redenen, door Arrianus *vergaderd; met deszelfs Hantboek, en onderwijzingen:* Cebes *tafereel en zedige Gedachten van* M. Aurelius Antoninus, Amst. 1658. 8°.

De Zedige werken van L. A. Seneka, *bestaande in stichtelijke Handelingen*, 124 *Brieven van* Lucilius, *Naturelijke zaken, Spotreeden over Klaudius doot, en heerlijke Spreuken*, Amst. 1658—1661, 8°. 3 deelen.

Desiderius Erasmus *van Rotterdam, Annotationes of Aanteekeningen op 't Nieuwe Testament in 't Latijn beschreven en, volgens des Schrijvers* 5de *en leste vermeerdering* (1535), *van* J. H. Glazemaker *uit het Latijn vertaalt* enz. Amst. 1663. fol.

Quinte Curtius, *Romeinsche Historie*, Amst. 1666. 4°.

Thomas Morus, *of de Zegepraal des Geloofs en der standvastigheid, treurspel uit het Fransch van* de la Serre, Amst. 1668. 9°.

De Heilige Katarina Martelares, treurspel uit het Fransch, Amst. 1668. 8°.

Beschrijvingen van de Oorlogen in Candia, Amst. 1671. 8°.

Vereeniging des Christendoms, Amst. 1671. 12°.

Alle de Werken van de Heer M. de Montaigne, *bestaende in zijn Proeven (Essais)* enz. *uit de Fransche in de Nederlandsche Taal vertaalt*, Amst. 1674. 4°.

Guido Bentivoglio, *Hist. der Nederl. Oorloghen vertaald door* J. H. Glazemaker, Amst. 1674. 4°.

D'Argenis, vervattende vreemde voorvallen, zaken van de Godsdienst, bestieren van Staten, belijd van Oorlog, Burgerlijke handel, door J. Barclai, Amst. 1680. 8°. 3 deelen met pl.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 167, St. II. bl. 141; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 222; Dodt van Flensburg, *Pogingen om eene meer grondige beoef. der geschied. van Ned. voor te bereid.* bl. 14; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 193, 201, 326, *b.* bl. 100, D. II. bl. 443, 558.

GLEINTZ. (J.) schreef:

Groningens Stadhouder- en Lieutenantschap, der Hooftmannen-Kamer, enz. *nevens eene Lijste aller Stadhouderen in 't Latijn* beschreven door J. Gleintz. (in 't Nederd. vert.) Gron. 1727. 8°.

Zie *Cat. van der Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 160.

GLIMES (Jan van) of Jan *met de Lippen*, was de zoon van Jan van Glimes, natuurlijke zoon Jan III, Hertog van Brabant, en van Johanna van Bouterssem, dochter van Hendrik van Bouterssem, Heer van Bergen op Zoom, door wiens sterven zonder mannelijk oir, de heerlijkheden Bergen op Zoom, Walhain en Grimbergen, op zijne dochter Johanna en haren echtgenoot Jan van Glimes of van Brabant was overgegaan.

Diens oudste zoon, aan het hoofd van dit artikel genoemd, werd, na 's vaders dood, Heer van Bergen op Zoom en, na dien van zijn broeder Antonie, ook Heer van Walhain. Hij had Rome en Jeruzalem bezocht, en in 1453 gelofte gedaan, benevens andere heeren, Hertog Filips van Bourgondië in zijnen voorgenomen oorlog in Syrië in persoon te zullen bijstaan, of bij verhindering daarvan te zullen zenden twaalf Edellieden voor zijne rekening, gedurende een jaar.

Hij nam, met zijn zoon, die volgt, deel aan verscheidene oorlogen, zoo door Hertog Filips zelven als door diens zoon Hertog Karel gevoerd, en werd door beiden in vele belangrijke zendingen aan vreemde hoven gebruikt. Voor het verschaffen van penningen aan de Aartshertogen Maximiliaan en Maria was hem breeder vrijdom van tollen over Holland en Zeeland, voor de burgers van zijne stad Bergen op Zoom, toegestaan ten eeuwige dage. Hij zelf verleende in 1461, 1463 en 1485 aan deze stad belangrijke privilegien. Hij stierf in 1494 en werd met groote plegtigheid te Bergen op Zoom begraven. Als eene bijzonderheid

wordt gemeld dat daarbij niet alleen 336 blazoenen of wapenschilden, maar ook zooveel zwart laken gebruikt is, dat in geheel Antwerpen daarvan niet genoeg voorhanden was. Hij was gehuwd met Margareta van Saint Simon, die wegens hare zeldzame schoonheid *la belle blanche de Saint Simon* genoemd werd. Hij verwekte bij deze vrouw tien kinderen, als 1. Philips, die volgt, 2. Hendrik, Bisschop van Kamerijk, 3. Jan, die volgt, 4. Antonie, kapellaan van Karel V en van Filip II en Abt van St. Bertin bij St. Omer, 5. Cornelis, Ridder van het Gulden-Vlies en Schenker aan het hof van Keizer Maximiliaan en Maria van Oostenrijk, van wien reeds in het 2de deel, bladz. 375, gesproken is, 6. Michiel, die in 1481 Dordrecht door list hielp bemagtigen, en in 1482 in den oorlog met de Luikenaars sneuvelde, 7. Isabella, 8. Helena, beiden Non geworden, 9. Maria, ongehuwd overleden en 10 Jenne, gehuwd met Adriaan van Mally, Ridder en Heer van Conty en Picardye.

Behalve deze verwekte Jan van Glimes nog veertig onechte kinderen, zoodat niet ten onregte onder zijne afbeelding, die op het stadhuis te Bergen op Zoom bewaard werd, gesteld werd:

En pictus labeo, quem labris labra fovendo
Dii decies quinta fecerunt prole beatum.
Heer Jan *mette lippen*, is hier
Na het leven gestelt zeer fier;
Had vijftig kinders, 't was mans getier,
Stierf duyst vier honderd tnegentig vier.

Zie van Leeuwen, *Batav. Illustr.* bl. 1091—1094.

GLIMES (Philips van), oudste zoon van den voorgaande, nam deel aan alle de oorlogen van Hertog Filips van Bourgondië en diens zoon Hertog Karel de Stoute. Hij sneuvelde in het gevecht voor Nancy in 1474.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1094.

GLIMES (Jan van), broeder van den voorgaande derde en zoon van Jan van Glimes voornoemd, was Heer van Bergen en Walhain, Ridder en Deken van de Orde van het Gulden Vlies, Raad en eerste Kamerheer van Keizer Karel V. Hij stierf te Brussel den 20sten Januarij 1531, en werd te Bergen op Zoom begraven. Hij was gehuwd met Adriana de Brimeux, waarbij hij verwekte drie zonen en twee dochters, als 1. Jan, Heer van Walhain, gehuwd met Anna van Bourgondië, dochter van Filips van Bourgondië, Heer van Beveren enz., 2 Philips, in Spanje ongehuwd overleden, 3 Anthony, die volgt, 4 Anna, gehuwd met Adolph van Bourgondie Heer van Beveren enz., en 5 Adriana, gehuwd met Filips, Graaf van Nassau-Wiesbaden.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustrat.* bl. 1097; Pontus Heuterus, *Genealog.* p. 95.

GLIMES (Anthony van), derde zoon van den voorgaande, was Heer van Bergen op Zoom en Walhain, Ridder van het Gulden Vlies, Gouverneur van Luxemburg en Namen, Raad en Kamerheer van Keizer Karel V, bij wien hij zeer gezien was, en door wien hij, in 1533, tot Markies van Bergen op Zoom en Graaf van Walhain verheven werd. Hij verleende in dat jaar aan zijne stad Bergen op Zoom onderscheidene privilegiën. Gedurende de afwezigheid des Keizers werd hem de bewaring der Nederlanden, inzonderheid de provincie Luxemburg, opgedragen, en hij namens den vorst uitgenoodigd des Keizers zuster, de Gouvernante, met raad bij te staan.

Hij was gehuwd met Jacqueline van Croy, dochter van Anthony van Croy, Graaf van Porcean. Hij verwekte bij haar drie zonen en drie dochters, als 1. Jan, die volgt, 2. Robbert, Bisschop van Luik, 3. Lodewijk, Graaf van Walhain, zonder kinderen overleden, 4 Anna, gehuwd eerst met Robbert van der Mark, Graaf van Aremberg, daarna met Hendrik van Montfoort, Heer van Abbenbroek, 5. Maria, ongehuwd overleden, en 6. Mentia gehuwd met Jan van Merode Heer van Petershem, Baron van Leefdaal enz.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1097—1099.

GLIMES (Jan van), zoon van den voorgaande, werd in 1529 geboren en den 8sten Julij 1550 als Markgraaf van Bergen op Zoom plegtig gehuldigd. In 1555 door Filips II, Koning van Spanje, tot Ridder van het Gulden Vlies benoemd, vergezelde hij dien vorst naar Engeland, en bewees hem getrouwe diensten, tijdens zijne huwelijks aangelegenheden met Koningin Maria. Hij werd in 1556 groot-Baljuw en Stadhouder van Henegouwen, Valenciennes en Cambresis, en bekleedde nog andere staatsambten. Hij was een ijverig Katholiek, maar had een buitengemeenen afkeer van de hevige vervolgingen om de godsdienst. Toen de Landvoogdes bij den aanvang der beroerten, hem haar ongenoegen deed blijken, wegens het oproer gedurende zijne afwezigheid te Valenciennes uitgebroken, antwoordde hij „dat het noch met zijne neiging, noch met zijne waardigheid overeenstemde, zich tot beulsknecht te laten gebruiken." Hij verbond zich in 1563 met Willem I, Egmond, Hoorne, Montigny, Brederode en anderen tegen den Kardinaal van Granvelle. Hij was in 1566 tegenwoordig op de vergadering der Edelen te Hoogstraten, doch weigerde zoowel tot hun verbond toe te treden, als de bloedplakaten ten uitvoer te doen leggen en der inquisitie de hand te leenen. Na de overgave van het smeekschrift der Edelen had de geheime Raad eene Moderatie of matiging der plakaten ontworpen, en was er in overleg met de Landvoogdes besloten een gezantschap naar Spanje te zenden, om den Koning van den tegenwoordigen toestand des lands te onderrigten.

Tot deze zending werd van Glimes, die meestal onder den naam van Bergen bij de geschiedschrijvers voorkomt, en Floris van Montmorency, Heer van Montigny gekozen. Zij stonden reisvaardig, toen van Glimes zijn been bij het kaatsspel bezeerende, voor eenigen tijd verhinderd werd derwaarts te gaan. Ook zag hij weldra de nutteloosheid van hunne poging in, en hij zocht alle mogelijke uitvlugten. De landvoogdes wist hem echter te bepraten, en toen hij haar, tegen den raad van den Prins van Oranje, beloofd had te gaan, wanneer hij hersteld was, nam Montigny aan vooruit te trekken. Van Glimes vertrok veertien dagen later uit Brussel, en zette met kleine dagreizen den togt naar Spanje voort. Hij stortte onderweg weder in en zou naar de Nederlanden teruggekeerd zijn, indien niet Filips bij hem had aangedrongen zijne reis voort te zetten. Eindelijk kwam hij in Madrid aan, en werd met Montigny aan het Spaansche hof minzaam ontvangen.

Over hetgeen door hen aldaar verrigt is, zullen wij niet uitwijden. De vrije taal door hen gevoerd, was wanklank in de ooren der Spanjaarden, en weldra werden zij met minachting behandeld. Bij het meer en meer toenemen der onlusten in de Nederlanden, werd hunne taak steeds moeijelijker en verzochten zij eindelijk verlof naar de Nederlanden terug te keeren. Te vergeefs; het scheen als of men hen als gijzelaars wilde houden. Van Glimes stortte andermaal in, en zijn ziekelijke toestand, gevoegd bij geldgebrek en verdriet over de rampen die zijn vaderland teisterden, verergerde zoodanig, dat hij den 21sten Mei 1567 te Madrid, aan eenen hevigen aanval van koorts met bloedvloeijing (Chambres de sang), overleed. Men zegt dat vergif zijn uiteinde heeft bespoedigd, ofschoon dit beweren door geene genoegzame bewijzen gestaafd is.

Van Glimes, die tevens Graaf van Walhain was, behoorde door geboorte, vermogen en waardigheid tot de aanzienlijkste Nederlandsche Edelen. Men schetst hem af als een man van bekwaamheid, stout, ondernemend en zeer gezien bij het volk, maar ondankbaar en baatzuchtig. Hij was gehuwd met Maria van Lannoy, vrouwe van Molembais, dochter van Jan van Lannoy, Heer van Molembais, en van Johanna van Ligne, bij wie hij geene kinderen verwekte. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn lijk, naar Bergen op Zoom gevoerd, werd in 1700 in een looden kist terug gevonden, kenbaar aan eene koperen plaat, daarop vastgehecht.

De heerlijkheden van van Glimes werden door Alva aangeslagen en verbeurd verklaard, op grond dat hij zich aan de misdaad van gekwetste Majesteit had schuldig gemaakt. Filips II stelde zijne weduwe, de teruggave dezer goederen voor, onder beding, dat zij een Spanjaard zou huwen. Of deze hieraan gehoor heeft gegeven is ons niet bekend. Na de pacificatie van Gent kwam het markgraafschap van Bergen op Zoom aan zijne nicht Margaretha, die met Jan van Witthem gehuwd was.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* het Register op Bergen; van Leeuwen, *Batav. Illustr.* bl. 1099, 1100; (de Beaufort) *Lev. van Willem I*, D. I. bl. 266, 317, 328, 336, 379, 407, 549, D. III. bl. 471; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 6, 42, 86, 131, 155, 157—161, 196, 245; Te Water, *Verb. der Edelen*, D. I. bl. 14, 117, 138, 140; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 374, 375, D. II. bl. 584; Wiersbitzky, *de tachtigj. Oorl.* D. I. bl. 17, 95, 136, 235, 293, 465, 466; Groen van Prinsterer, *Archiv.* het Register op Glymes; Gachard, *Correspondance de Philippe* II, T. I. p. 535—545, Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 58, 121; 260, 280, 285, 286; *De Navorscher* D. I. bl. 348, D. II. bl. 243, 244, 289.

GLIMMER (JAN). Zie GLUMMER (JAN).

GLINDKAMP (JAN ANTHONY) werd geboren te Amsterdam en aldaar door den Lutherschen predikant Henricus Hageman onderwezen. Hij studeerde te Rostock, werd in 1757 Luthersch predikant te Harlingen, in 1759 te Purmerend, en in 1776 te Berbice. Aldaar is hij waarschijnlijk overleden. Hij schreef:

Vijf predikatien over het eerste hoofdstuk van den Brief aan de Hebreën, Purmerende, 1775. 8°.

Zie Domela Nieuwenhuis en Schultz Jacobi, *Bijdr. tot de geschied. der Evang.-Luth. Kerk*, St. V bl. 78; St. VII. bl. 117, 118.

GLINS (DOUWE VAN) behoorde tot een edel en aanzienlijk geslacht, waarvan reeds in de veertiende eeuw personen genoemd worden. Hij was de zoon van Rienck Glins en Ath Rinia, werd in 1518 door den Keizer tot Grietman van Menaldumadeel aangesteld en woonde op de state Glins, te Dronrijp, in eene streek *de Poelen* geheeten, naderhand *het Blaawhuis* genoemd. Hij was een der zestig Edelen, die op den 22sten Junij 1515 den eed van huldiging aan Karel V, als Heer van Friesland, aflegden. Hij was gehuwd, eerst met Ebel Mauritsma, daarna met Both Diama. Hij overleed in 1522. Zijn zoon volgt.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 495; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 172.

GLINS (TACO VAN), zoon van den voorgaande en van diens tweede vrouw Both Diama, werd in 1542 Grietman van Menaldumadeel, woonde op de state Hobbema te Dronrijp, en was gehuwd met Habel van Harinxma. Hij overleed in 1551 en verwekte zeven kinderen, waarvan twee zonen, Laas en Haring, volgen.

Zie Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 496; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 175.

GLINS (LAAS VAN), zoon van den voorgaande, werd in 1545 Grietman van Menaldumadeel en woonde op de state Glins te Dronrijp. Hij was gehuwd met Wilsk Uninga van Hoytema, bij wie hij verscheidene kinderen verwekte, onder anderen een zoon, Douwe, die mede volgt. Hij was de overgrootvader van Taco van Glins, die later volgt.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 496; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 175.

GLINS (HARING VAN), broeder van den voorgaande, was, ofschoon hij Filips II mede gehuldigd had, een groot voorstander van de vrijheid. Openlijk verzette hij zich tegen den Inquisitiemeester Lindanus en tegen de invoering van den nieuwen Bisschop te Leeuwarden. Hij teekende mede den belangrijken brief aan den nieuwen Aartsbisschop te Utrecht, gezonden in 1565, waarbij de Staten van Friesland, de Raad van Leeuwarden en de Abten van Friesland de reden opgaven, waarom laatstgenoemden niet op het bevel van den Aartsbisschop te Utrecht verschenen waren. Deze brief is in zijn geheel te vinden in de *Oudheden en Gestichten van Friesland*, D. I. bl. 213—215.

Nadat van Glins zich bij de verbondene Edelen had gevoegd, was hij een dergenen, die het verbond in Friesland het meest bevorderden. Hij teekende met Ruurd Roorda, Valerius Camminga en Doco Martena het getuigschrift aan de afgevaardigden uit de Edelen naar Friesland afgegeven, en wist in de vergadering der gedeputeerde Staten de voorslagen van Caspar de Robles met voorzigtigheid te verijdelen.

Bij de latere geschillen, over het bevelhebberschap in Friesland, tusschen Schouwenburg en Batenburg, werd hij tot scheidsman gesteld, en hij besliste ten gunste van den eerstgenoemde, door wien hij tot President van het Hof van Franeker werd aangesteld. Niet lang bekleedde hij deze waardigheid, daar hij met Schouwenburg en andere Edelen genoodzaakt was in den barren winter van 1572 naar Emden te vlugten, alwaar hij kort na zijne aankomst, door koude op reis te veel geleden hebbende, overleed. Hij was gehuwd, eerst met Anna Jongema, daarna aan Deytzen Unema.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 884 (279); te Water, *verb. der Edel.* D. I. bl. 98, D. II. bl. 418—420; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 375—377.

GLINS (DOUWE VAN), zoon van Laas van Glins, voornoemd, en alzoo neef van den voorgaande, nam even als dezen deel aan het verbond der Edelen, vlugtte daarom, en werd in 1568 door het Hof van Friesland gebannen. Zich op de schepen der Watergeuzen begeven hebbende, werd hij onder hen een aanvoerder en een zeer bekende zeeroover. Hoogstwaarschijnlijk was hij bij de inneming van den Briel in 1572, welke gebeurtenis hij niet lang overleefde, daar hij, met zijn schip naar de Friesche kust getrokken zijnde, nog een korten poos werkzaam was tot bevrijding van zijn vaderland, toen hij door de soldaten van de Robles gevangen genomen, naar Groningen gevoerd en met vier zijner medgezellen onthoofd werd. Hij was gehuwd aan Tieth Galama.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 417; 418; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 240, 455.

GLINS (TACO VAN), achterkleinzoon van Laas van Glins voornoemd, was de zoon van Abbe van Glins en Alijdt ter Brugge, van Deventer, en werd of te Slooten of te Dronrijp geboren den 3den Julij 1619. Na het voorbereidend onderwijs, door de zorg van zijne moeder genoten te hebben (zijn vader verloor hij reeds op dertien jarigen leeftijd), werd hij den 14den November 1640 student in de regten aan de Franeker Hoogeschool. Hoelang hij daar bleef is niet bekend, maar hij schijnt er geen graad behaald te hebben. Zeker is het, dat hij vervolgens te Slooten en daarna te Deventer woonde, in welke laatste plaats hij ten minste zich ophield, toen hij, den 14den Maart 1667, door de verzorgers der Friesche Hoogeschool tot Hoogleeraar in de regten beroepen werd, in de plaats van Willem Cup, die overleden was. Hij verkreeg den 27sten Februarij van dat jaar den graad van Doctor en begon den 23sten Mei daaraanvolgende zijne lessen. Niet lang vervulde hij zijne betrekking, daar hij den 2den, of den 11den Februarij, 1673 overleed. Hij was gehuwd met.... Wijnbergen, die hem vier kinderen schonk. Zijn ambtgenoot Sylvester Jacob von Danckelman hield op hem eene lijkrede, die waarschijnlijk niet in druk is uitgegeven. Hij werd begraven in de hervormde kerk te Franeker, alwaar een gedenkteeken voor hem werd opgerigt, waarop zijne wapens en een vereerend opschrift, door zijnen ambtgenoot M. Buschius zamengesteld, geplaatst zijn. Hij schreef, behalve verscheidene Academische dissertatiën, de volgende werken:

Tractatus singularis de Mora, in quo perdifficilis haec et diffusa materia brevissimis aphorismis breviter et dilucide explicatur, Dav. 1647, 12°. Amst. 1649. 12°.

Libellus ad Edictum Philippi II, *Regis Hispaniarum, de re nautica de anno* 1579 (Amst.) 1664, 12°.

Aenmerckingen ende bedenckingen over de Zee-rechten, uyt het Placcaet van Koninck Philips, *uytgegeven den lesten Octobris* 1563, Amst. 1665, 4°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1114; Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 495—498; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 368, 369; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurecons.* p. 47, 234, 444.

GLINSTRA (JOANNES VAN), afkomstig, even als de volgenden van dien naam, uit een voornaam geslacht in Friesland, was de zoon van Cent Ypkes van Glinstra, lid van de regering te Leeuwarden. Hij werd aldaar geboren en opgevoed, en studeerde eerst te Franeker, waar hij in 1631 als student werd ingeschreven, daarna te Leiden en eindelijk aan eene Fransche Hoogeschool. Tot advokaat bevorderd, werd hij in 1638 lid van de regering zijner geboorteplaats en in 1645 Raad in het hof van Friesland. Hij overleed in 1678, na gehuwd te zijn geweest met Jeepkje Lycklama à Nyeholt, die hem geene kinderen schonk. Hij schreef:

Selectarum quaestionum ad Jus Civile, quinquaginta libris Pandectarum comprehensum, disputationes septem, Franeq. 1644.

Zie de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jurecons.* p. 87, *Annot.* p. 121.

GLINSTRA (HECTOR VAN), zoon van Epeus van Glinstra, Griffier van het Hof van Friesland, en van Eelkje van Bouricius. Hij was eerst Secretaris van de Rekenkamer van dat gewest, naderhand lid van de Generaliteits Rekenkamer, en den 21sten Mei 1686 Grietman van Tietjerksteradeel. Hij woonde op Hillema-state te Bergum en was lid van de Staten van Friesland. In 1693 was hij Commissaris politiek op de Synode te Franeker, deed in 1697 afstand van de grietenij ten behoeve van zijnen oudsten zoon en overleed den 19den Augustus 1705. Hij was den 9den Junij 1670 gehuwd met Johanna Hillegonda van Vierssen. Zijne drie zonen volgen.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 184.

GLINSTRA (ASSUERUS VAN), zoon van den voorgaande, geboren in 1673, werd in 1697 Grietman van Tietjerksteradeel, nadat hij te voren Generaliteits Rekenmeester en Secretaris van

Menaldumadeel geweest was. Hij was in 1692, 1695 en 1699 lid van de Staten van Friesland, en overleed den 3den Maart 1748. Hij was gehuwd, in Februarij 1696 te Blessum, met Johanna van Wijckel, bij welke hij vier kinderen had.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 134.

GLINSTRA (JOHANNES VAN), broeder van den voorgaande, geboren in 1683, werd den 3den September 1706 Grietman van Tietjerksteradeel en was in 1718 lid van Gedeputeerden. Hij was gehuwd met Anna van Scheltinga, en overleed te Leeuwarden, in den ouderdom van 31 jaren, den 26sten Februarij 1714.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 135.

GLINSTRA (HECTOR WILLEM VAN), broeder van de voorgaanden, werd den 8sten Mei 1714 Grietman van Tietjerksteradeel. Hij was in 1730 en 1732 Commissaris politiek bij de Synoden te Dokkum en Heerenveen. Toen Willem IV zijne intrede deed te Leeuwarden, in 1734, zat hij in het Mindergetal. In 1748 was hij lid van Gedeputeerde Staten. Hij woonde ongehuwd te Bergum, en overleed er den 6den October 1751 in den ouderdom van ruim 63 jaren.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 135.

GLINSTRA (VALERIUS VAN), zoon van Eelco van Glinstra en Lucia van Bouricius, werd in 1667 als Advokaat ingeschreven en den 18den Februarij 1679 tot Grietman van Gaasterland aangesteld. In hetzelfde jaar was hij lid der Gedeputeerde Staten van Friesland. Hij was gehuwd met Christina van Wijdeveldt, die hem drie kinderen schonk. Hij overleed te Balk, waar hij woonde, den 2den Maart 1727, nadat hij in 1693 afstand van de Grietenij had gedaan ten behoeve van zijnen zoon Eelco, die in 1690 lid van de Staten van Friesland was, den 16den October 1706 overleed en gehuwd was met Anna van Burum, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 381, 383.

GLINSTRA (VINCENTIUS VAN), geboren in 1734, was de zoon van Hector van Glinstra, Secretaris van Tietjerksteradeel, en Eritia van Glinstra; hij was Advokaat en werd den 26sten Januarij 1759 aangesteld tot Griffier van het Hof van Friesland, welken post hij bekleedde tot den 6den Junij 1773, toen hij Grietman van Ooststellingwerf werd. Hij overleed den 3den Augustus 1780 op groot Heerema te Zweins, was gehuwd met Amelia Wiskia Lycklama à Nijeholt en had twee dochters.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 398.

GLINSTRA (ARENT JOHAN VAN), zoon van Valerius van Glinstra en Anna Catharina van Haersma, geboren in 1754, werd in 1790 Grietman van Haskerland, doch in 1795 afgezet. In 1812 was hij lid van den Algemeenen Raad van het Departement Friesland en overleed ongehuwd in dat jaar.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 360.

GLOEIJENDENOVEN (Kapitein) was een Zeeuwsch scheepsbevelhebber, die zich bij onderscheidene gelegenheden zeer dapper betoonde en verdienstelijk maakte Hij had onder anderen deel aan de overwinning van Johan Evertsen, in 1636, op den Duinkerkschen zeevoogd Jaques Colaert, wiens schip door hem in den grond werd geboord.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. 379; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 201, 202.

GLOUCESTER (HUMPHREY Hertog van). Zie HUMPHREY.

GLOVER (J.) schreef:

Generaale cieringe op de wegen, straaten en steegen, mitsgaders waterlossingen, tochtslooten, pijpen en medegangen gearresteerd over den ampte van Neder-Betuwe Nijmeg. 1790. 4°.

Advys en Consideratien van de gecommitteerdens ten landdage uit het ambt Over-Betuwe, Amst. 1796. 4°.

Zie *Cat. der Bibl. van Prof.* L. G. Visscher (Utr. 1859) bl. 39.

GLUMMER (JAN), geboren te Bommel, was eerst Burgemeester aldaar en tevens ook afgevaardigde ter Staten Generaal te 's Gravenhage. Hij werd den 9den Julij 1623 Syndicus van Nijmegen en overleed, wanneer is ons onbekend, als Raadsheer in het hof te Arnhem. Hij was een man van groote geleerdheid en vroomheid, en een verstandig uitlegger en bewaarder van de wetten. De geschiedschrijver Slichtenhorst vervaardigde een Latijnsch gedicht bij zijn dood, en beloofde eenige geschriften van Glummer in het licht te zullen geven, handelende over Geldersche gewoonten en inzettingen, aan welke belofte, voor zoover ons bekend is, niet is voldaan.

Zie (van Hasselt) *Beschrijv. van de stad Bommel*, bl. 126—128; Smetius, *Chron. van Nijmegen*, bl. 167.

GNAPHAEUS (GULIELMUS), wiens eigenlijke naam Willem de Volder was, en daarom ook Fullonius genoemd werd, zag te 's Hage in 1493 het eerste levenslicht. In 1522 benoemd tot Rector der Latijnsche school in zijne geboorteplaats, was hij een der eerste Hervormden in ons Vaderland, maar ook een der eersten die daarvoor gekerkerd en bedreigd werden. Hij geraakte, te gelijk met Johannes Pistorius, te Delft in de gevangenis, doch werd tegen verwachting ontslagen. Op nieuw geraakte hij echter te Leuven in hechtenis, doch vond in 1536 middel zich weg te maken. Zich dus alhier niet meer veilig wanende, trok hij naar Duitschland, en werd Rector der nieuw opgerigte school te Elbing en Raadsheer van den Markgraaf Albert van Brandenburg. In 1542 werd hij verplaatst naar Konigsbergen, waar hij godgeleerde voorlezingen deed. Eenige stellingen beweerd hebbende, die men met de leer van Luther strijdig oordeelde, en die hij niet wilde herroepen, werd hij in 1547 afgezet en gebannen. Hierop vlugtte hij naar Emden, waar hij, door aanbeveling van Joannes à Lasco, tot onderwijzer der kinderen van Gravin Anna van Oost-Friesland werd aangesteld. Eindelijk vestigde hij zich te Norden, werd er Burgemeester en overleed er den 29sten September 1568. Hij schreef:

Joh. Pistorii *Woerdensis, ob evangelicae veritatis assertionem, apud Hollandos primi omnium exusti, martyrium*, Straatsb. 1529.

Eene nieuwe uitgave, naar het oorspronkelijke handschrift bewerkt door Jacobus Revius, zag te Leiden in 1649 het licht. Eene vertaling van deze kwam uit onder den titel van:

De eerste Hollandsche martelaer, ofte historie van Jan de Backer. *In 't Nederduitsch vertaeld door* Mr. Jac. Verwey, Leid. 1652. 12: 2de druk ald. 1657. 8°.

Een troost ende spiegel der siecken ende derghenen, die in lijden sijn, in 1531 buiten weten van Gnapheus uitgegeven; in 1547 bezorgde hij zelf eene nieuwe uitgave onder den titel: *Tobias ende Lazarus, oft tzamensprekinge alle crancken* enz. *troostelick te lesen*, 1577.

Eloquentiæ Triumphus, Colon. 1551. 4°.

Acolastus, Colon. et. Antv. 1560. 8°.

Misobarbarus.

Hypocrisis, Heidelb. 1615. 8°.

Door de drie laatstgenoemden deed hij zich als niet onverdienstelijk Tooneelspeldichter kennen. Ook gaf hij met Cornelis Hoen en Johannes Rode eene nieuwe Hollandsche vertaling van het Nieuwe Testament, die in 1523 te Amsterdam in 8° het licht zag.

Zie Harkenrohtii, *Vitae* Gnaphaei *descriptio* in *Bibl. Brem.* Cl. VIII. fasc. I. p. 111, 112; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 307; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 402; Paauw, *Europa's Lutherdom*, bl. 312, 313, 342; Saxe, *Onom. Liter.* T. III. p. 112, 597; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. I. bl. 104, *Aant.* bl. 40, *Woordenb. der Zamenlev.* op Gnaphaeus; *Biograph. univ.* T. VII. p. 354; Muller, *Bibl. van Godgel. Werk. Suppl.* bl. 72. Nijhoff, *Livr. anc. et modern.* N°. I. p. 7; H. Roodhuyzen, *Het leven van* G. Gnapheus, *een der eerste hervormers in Nederl.* (Amst. 1858.)

GÖBELL (HENDRIK CHRISTIAAN) was in 1786 Notaris en Secretaris der Banne Westzaan. Bij gelegenheid dat in genoemd jaar door de Burgemeesters en Vroedschappen te Westzaandam drie nieuwe vaandels aan de gewapende burgers werden uitgedeeld, deed hij in naam der regering eene aanspraak, en nam hij hun daarop den eed van trouw aan de Staten van Holland en Westfriesland en de regering der plaats af. Hij gaf bij die gelegenheid een gedicht uit, *Vrijheidsbazuin* getiteld, hetwelk in eenen opgewonden stijl, als gloeijende van vrijheidszucht en vaderlandsliefde, geschreven was. De daarin blootgelegde gevoelens werden later bij de omkeering van zaken jammerlijk door hem verloochend. Bij de omwenteling van 1795 legde hij, den 28sten Januarij, zijnen post in de schoot der burgerij neder, doch onmiddellijk daarop werd hij door de Representanten op nieuw aangesteld. Kort daarna beschuldigd van het doen drukken eens lasterschrifts tegen verscheidene burgers, die daarin kennelijk aangeduid waren, werd hem op order van de Societeit te Westzaandam huisarrest opgelegd, en eene Fransche wacht in, en eene burgerwacht vóór zijne woning gesteld. Later werd dit arrest

door de Municipaliteit der Banne onwettig verklaard en Göbel weder in vrijheid gesteld.

Toen in 1806 Koning Lodewijk Napoleon zijne intrede te 's Hage gedaan had, werd van de Zaan mede eene deputatie derwaarts gezonden. Göbel deed bij die gelegenheid eene aanspraak, even als later toen Keizer Napoleon in 1811 de Zaanlanden met een bezoek vereerde. Hij werd door dezen tot Maire benoemd en met het Legioen van eer begiftigd.

Zijne Franschgezindheid berokkende hem den haat van het volk, die kenbaar werd bij de eerste loting voor de Nationale Militie, die te Westzaan zou plaats hebben. Göbel trachtte daarbij eene aanspraak te doen, maar hij kon geen gehoor krijgen. Toen sommigen eene poging tot het bedaren der gemoederen waagden, ging er een algemeene kreet op, dat men wilde loten en bedaard zijn, indien de Maire Göbel de kerk verliet. Bij het noemen van zijn naam getuigden de vervloekingen en verwenschingen die men tegen hem uitstiet, hoe bitter men tegen den Maire gestemd was, en toen hij gehoor gaf aan den volkstem en de kerk verliet, zonden de jongens van buiten hem eene menigte scheldwoorden en eenige sneeuwballen achterna. Hij nam den volgenden dag zijn ontslag, en de orde was hersteld. Meerdere bijzonderheden zijn ons van hem niet bekend.

Zie Honig, *Geschied. der Zaanland.* D. II. bl 217, 219, 246, 265, 283, 293, 309, 339, 350, 353, 354, Aant. bl. 26.

GÖBEL (Gerrit Hendrik) was een voornaam landschapschilder, die in 1786 te Raalte geboren werd en in 1833 te Deventer overleed. Hij genoot eerst het onderwijs van zijnen vader, die een goed huis- en sieraadschilder was, en als zoodanig zijn zoon ook te Amsterdam verder liet onderwijzen. Het landschap was evenwel zijne liefhebberij, en daaraan besteedde hij al zijnen tusschentijd, om er zich in te volmaken. Hij was gehuwd met Mejufvrouw Vincent, en werd in 1828 tot lid der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam benoemd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, hier door ons gevolgd.

GOBELS (A.) maakte zich als vrij vloeijend vertaler bekend door:

De dichtkunde van den Heer Nicolaas Boileau Despreaux *in een gelyk getal van Nederduitsche verzen overgebragt*, Amst. 1768. 4°.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*.

GOBIUS (Jan Frederik) was koopman, van 1714 tot 1717 Opperhoofd van Tsjeribon en van 1717 tot 1721 Oppergezaghebber van Java's Noord-Oost-kust. Hij nam deel aan verschillende veldtogten op Java, zoodat van 1717 tot 1719 Pier Wijbers zijne plaats als Oppergezaghebber vervulde. Meerdere bijzonderheden zijn ons van hem niet bekend.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (nieuwe uitgave) D. III. bl. 267, 278, 325, 486, 487; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 352.

GOBIUS (Otto Willem), geboren op het kasteel te Montfoort den 1sten December 1758, was de zoon van Mr. Hendrik Anthony Gobius, lid der Staten van Utrecht en als zoodanig afgezonden ter Admiraliteit in Friesland, Burgemeester der stad Montfoort, en van Jonkvrouwe Margaretha Falck. Hij werd voor den handel opgeleid, doch daarvoor geene genegenheid hebbende, volgde hij het voorbeeld van zijn jonger broeder, en trad den 14den October 1776 als volontair in de zeedienst, aan boord van 's lands fregat *St. Maartensdijk*, Kapitein Johannes Pruyst, van de Admiraliteit van Zeeland. Hij werd den 8sten December 1777 extraordinair Luitenant en deed met 's lands schip *Brunswijk* een togt onder bevel van meer gemelden Kapitein Pruyst. Den 13den April 1779 tot gewoon Luitenant bij de Admiraliteit van de Maas bevorderd, zag zij zich den 20sten daaraanvolgende benoemd tot tweede Officier op 's lands fregat *den Briel*, Kapitein Hoogwerf, later Kapitein Oorthuis, en woonde daarmede het vermaarden gevecht tegen de Engelschen van den 30sten Mei 1781 voor den straat van Gibraltar bij, waarin hij zich met onderscheiding gedroeg en naar het getuigenis van den bevelhebber zijnen uitersten pligt had betracht. Hij werd vervolgens den 11den Februarij 1782 geplaatst als Luitenant op 's lands schip *Wassenaar* Kapitein Oorthuis, en den 19den Augustus van dat jaar daarop als eerste Officier. Op verzoek van den Schout bij Nacht Bisdom werd hij als zoodanig den 23sten December daaraanvolgende overgeplaatst op 's lands schip *Hercules*, dat later gekommandeerd werd door Kapitein Melvill, en met het eskader onder den Vice-Admiraal Reijnst een togt deed in de Middellandsche zee, waarbij dat schip veel leed door een storm in de golf van Narbonne, toen het schip *Drenthe* met man en muis verongelukte.

In 1784 werd aan Gobius het bevel opgedragen over den kotter *de Panther*, waarmede hij onderscheidene togten deed naar de Fransche havens, Madera en de West-Indië, terwijl den 18den April 1787 de Stadhouder hem tot Kapitein ter zee bij het Collegie ter Admiraliteit van de Maas aanstelde, waarna hij als tweede Kapitein op het schip *de Centaurus*, onder den Kapitein 't Hooft, eene reis deed naar de Middellandsche zee. In 1791 werd hem het bevel opgedragen van het fregat *den Briel*, bestemd om troepen te brengen naar Suriname en aldaar te verblijven. Op de uitreis had hij het ongeluk, niet ver van Falmouth, op den Engelschen wal, schipbreuk te lijden. Na door den krijgsraad van alle schuld bij deze gelegenheid te zijn vrijgesproken, werd hij als Kommandant benoemd op het fregat *Castor*, waarover hij tot in 1795 het bevel voerde. Hij deed er eene reis mede naar de Middellandsche zee, bij het eskader onder den Schout bij Nacht Melvill. Onderscheidene belangrijke zendingen werden hem toen opgedragen; onder anderen de vredesonderhandeling met Algiers. De Schout bij Nacht Melvill was als Ambassadeur gemagtigd om den vrede te sluiten, doch op begeerte van den Dey werd Gobius met de onderhandeling belast. Nog kadet zijnde had hij kennis met Hassan Pacha gemaakt, welke toen nog geen Dey was. De vrede is daarna door zijne tusschenkomst gesloten.

Bij de omwenteling van 1795 verliet Gobius de dienst, nadat hij bij de ontruiming van Staats-Vlaanderen gewigtige diensten bewezen had in de verzorging van de krijgsbehoeften, het geschut en de levensmiddelen. In 1806 aangezocht zijnde om weder in dienst te treden, bekwam hij op zijn verlangen eene plaatsing bij het ministerie van Marine, en werd den 13den Mei 1808 chef de Bureau, en den 31sten Augustus 1809 benoemd tot Ridder der orde van de Unie. Bij de inlijving van ons land in het Fransche Keizerrijk werd hij met het oppertoezigt belast van de kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam, den 11den November 1811 gepensioneerd en den 7den Maart 1812 benoemd tot Ridder van de orde der Reunie. In dat jaar werd hij Maire te Montfoort en toonde zich daar als zoodanig een voorzigtig en beraden man, daar hij het gevaar inziende, om, vóór den gepasten tijd, eenige demonstratien te maken ten voordeele van het huis van Oranje, zijne medeburgers daarvan afhield en hen alzoo bevrijd heeft van het ongelukkig lot, dat later Woerden getroffen heeft.

Na de omwenteling van 1813 werd hij tot notabele benoemd, om zijne stem uit te brengen op de Grondwet, den 5den Julij 1814 bevorderd tot Schout bij Nacht en den 17den daaraan volgende aangesteld tot Directeur en Kommandeur der Marine te Vlissingen. Den 23sten Maart 1817 kreeg hij den rang van Vice-Admiraal, en den 18den September werd hij Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Toen in 1830 de Belgische omwenteling groote vorderingen maakte, en zelfs in Vlissingen onder het volk en de bezetting zich sporen van wanorde vertoonden, en de Belgen onder Pontecoulant en anderen binnen Staats-Vlaanderen waren gedrongen, nam Gobius, zonder daartoe bevel te hebben ontvangen, maatregelen tot stuiting van het oproer, ten gevolge waarvan hij den 4den October 1830 met het opperbevel over de vesting en de schepen werd belast. In deze nieuwe betrekking over eenige troepen kunnende beschikken, dacht hij dat deze nuttig zouden kunnen besteed worden tot beveiliging en weder in bezitneming van het 4de district van Zeeland. Hij deed dus een sterk detachement, uit mariniers en landtroepen bestaande, te Breskens landen, het fort Frederik Hendrik bezetten, en verkenningen verrigten naar buiten, al hetwelk ten gevolge gehad heeft, dat de Belgen terugtrokken en genoemd fort, en daarmede ook de linker Schelde oever, behouden werd. Latere pogingen der Belgen om zich van het 4de district van Zeeland meester te maken, werden voortdurend door hem verijdeld, doordien hij den Luitenant-Kolonel Ledel, aldaar het bevel voerende, de middelen verschafte om den vijand te verdrijven. De Koning zijne handelingen ten hoogste goedkeurende, benoemde hem den 7den October 1831 tot Kommandeur van den Nederlandschen Leeuw.

Zijne betrekking van Opperbevelhebber van Vlissingen hield op, toen deze overal gesupprimeerd werd. Op den 28sten November 1840 werd hij benoemd tot Grootkruis van den Nederlandschen Leeuw, waarvan hem de onderscheidenstee-

kenen eigenhandig, en onder de vleijendste bewoordingen, door den Koning zelven overgegeven werden, bij gelegenheid dat Z. M. hem verkozen had tot het dragen van den Rijksappel bij Hoogstdeszelfs inhuldiging te Amsterdam. Den 11den December 1841 werd hij benoemd tot Luitenant-Admiraal. Hij overleed te Vlissingen den 2den Januarij 1843 en werd aldaar op zijn verlangen zeer eenvoudig en zonder eenig eerbewijs, aan zijnen hoogen rang verbonden, ter aarde besteld. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was in 1798 gehuwd met Cornelia Maria de Brauw, dochter van den Luitenant-Generaal Cornelis de Brauw en Alida Charlotta Albertina Paris. Zij overleed den 14den Januarij 1842, na hem verscheidene kinderen te hebben geschonken, waarvan de oudste mede volgt.

Het staat tot eere van Gobius aangeteekend dat hij algemeen bemind was, nooit eenen ongelukkige ongetroost van zich liet gaan, iedere inrigting bescherming, en elke goede daad bij hem aanmoediging vond. Vlissingen had veel van deszelfs welvaart aan Gobius te danken. Door zijn eerwaardig en heldhaftig voorkomen boezemde hij allen ontzag en achting in, maar hij wist ook door gepaste vriendelijkheid en regtschapenheid de liefde, van allen die met hem in aanraking kwamen, te winnen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 360, 361; *Gedenkschr. van de Kon. orde der Unie*, bl. 41; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. V. bl. 582, D. VI. St. I. bl. 426—430, 438, 496: van der Aa, *Nieuwe Herinnering.* bl. 316, 317; van Wijk, *Wetensch. Woordenb.*; van Hall, *Lev. van* van Kinsbergen, bl. 74, 106, 182; *Programma van het Prov. Utr. Gen.* 1843, bl. 31—34; Muller, *Cat. van Portrett.*; uit familieberigten aangevuld.

GOBIUS (Izaäk Jan Werner), jonger, en niet volgens, de Jonge, ouder broeder van den voorgaande, werd omstreeks 1761 op het kasteel te Montfoort geboren. Voor de zeedienst opgeleid, doorliep hij alle rangen tot aan zijne bevordering tot Kapitein. Als zoodanig vertrok hij in 1789 onder den Kapitein Staringh naar Oost-Indië, het bevel voerende over den brik *de Merkuur* van 16 stukken. Op het laatst van dat jaar te Batavia aangekomen, vertrokken de oorlogschepen naar Makassar, waar zij aangekomen zijnde, de bevelhebber aan Gobius en aan den Kapitein Hartman, bevelvoerende op de *Bellona* van 16 stukken, last gaf de reis voort te zetten tot Ternate, ten einde eenige bezittingen der Compagnie te bezoeken.

Tegen het einde van Februarij des jaars 1791 werden beide schepen uitgezonden van Samarang naar Banda, om eenen opstand te dempen. De *Bellona* werd thans gevoerd door den Luitenant J. W. van Hamel, zijnde de Kapitein Hartman inmiddels overleden. De Kapitein Gobius had het opperbevel over de expeditie, en het was op dezen togt dat hij, in een gevecht tegen de opstandelingen op het eiland Goram in Mei van genoemd jaar eene zeer gevaarlijke wonde in het regter dijbeen bekwam, waaraan hij op den terugtogt van het eskader naar Banda overleed. Zijn lijk werd daar, met al de aan zijnen rang verschuldigde eerbewijzen, ter aarde besteld, terwijl het vaderland in het algemeen, en de zeemagt van den staat in het bijzonder, in hem een kundig en wakker officier verloor.

Zie de Jonge *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. I. bl. 256—258, 261—265 uit familieberigten aangevuld.

GOBIUS (Hendrik Antonie), zoon van Otto Willem Gobius voornoemd en van Cornelia Maria de Brauw, werd te Montfoort op het kasteel den 17den September 1799 geboren, en begon zijne militaire loopbaan den 17den Julij 1814 als kadet aan de Akademie voor de artillerie en genie te Delft, welke hij den 22sten Junij 1817 verliet met den rang van 2de Luitenant bij het 2de bataillon veldartillerie. Den 17den Februarij 1824 werd hij bevorderd tot 1ste Luitenant en als zoodanig op den 19den October toegevoegd aan zijnen Excellentie den Vice-Admiraal en Opperkommandant van Vlissingen. Den 13den Februarij 1834 tot Kapitein bij het 1ste bataillon veldartillerie benoemd zijnde, is hij in dien rang bij de Koninklijke militaire Akademie te Breda werkzaam geweest van af den 2den Mei 1842 tot den 3den Maart 1846, op welken laatsten datum hem den rang van Majoor en Inspecteur over de artillerie der marine werd verleend. Den 18den November 1854 werd hij benoemd tot Luitenant-Kolonel bij den staf der artillerie, en den 4den Mei 1857 tot Kolonel en Kommandant van het 2de regiment vestingartillerie bevorderd. Als zoodanig van Delft naar Breda verplaatst overleed hij aldaar den 16den Julij 1857.

Gedurende zijne drie en veertig jarige militaire loopbaan heeft Gobius belangrijke diensten den lande bewezen. Aan de veldtogten van 1830 tot 1834 nam hij deel. Tot belooning van zijne loffelijke pogingen tot verbetering der scheepsartillerie, en de door hem gedane uitvinding om de gewone vuursloten van het kanon aan boord der schepen te veranderen in percussie-sloten, werd hij in 1843 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw bevorderd. De Koning der Belgen schonk hem in 1849 de militaire decoratie van Officier der Leopoldsorde. Hij was versierd met het Metalen Kruis en met het onderscheidingsteeken voor langdurige Nederlandsche dienst als Officier.

De Kolonel Gobius was gehuwd met Anette Nolson, die in 1856 overleed, na hem acht kinderen, vier zonen en even zooveel dochters te hebben geschonken.

Zie *Rott. Cour.* 18 Julij 1857. uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOBLÉ (Steven) werd in 1749 te Amsterdam geboren en overleed er in 1799. Hij was een landschapschilder en gaf les in dat vak. Van het Departement der teekenkunst bij de Maatschappij *Felix Meritis* was hij medebestuurder.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOCH (Johan van) was Burgemeester van zijne geboorteplaats Zutphen en afgevaardigde ter Staten Generaal, toen hij in 1626 om zijne bekwaamheden werd verzocht den Griffier Cornelis van Aersen, in gemeld ambt, bij te staan. Hij werd in 1627, na diens dood, tot deszelfs opvolger gekozen. In 1628 werd hij aangesteld tot Thesaurier Generaal der Unie, in welke laatste betrekking hij bij het overgaan van 's Hertogenbosch de punten omtrent het kerkelijke regelde. Hij bleef in genoemde betrekking tot aan zijn overlijden in 1637 en werd algemeen geprezen wegens kunde en ijver. Hij schreef in een der Albums van Ernestus Brinck.

Zie van Wijn, *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. XI. bl. 26, 38, 39; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 377, door ons hier gevolgd, behalve in zijne vergissing omtrent het jaartal van van Goch's benoeming tot Griffier; van Rappard, *Overzigt, eener verz. Alba Amicor.* in de *Nieuwe Reeks van Werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden.* D. VII. St. II. bl. 75.

GOCH (Michiel van) werd te Vlissingen in het begin der zeventiende eeuw geboren. Niet eerder dan in 1653 wordt zijn naam in de geschiedenis vermeld, in welk jaar hij als Raad van Braziliën herwaarts kwam, en den deerlijken staat van zaken aldaar, hoewel vruchteloos, open lag.

Hij werd vervolgens in 1655 Rekenmeester van Zeeland en was Pensionaris van Vlissingen, toen hij in 1660 benoemd werd tot lid van het gezantschap, dat naar Engeland vertrok, om Koning Karel II bij zijne troonsbestijging te begroeten en een verbond van vriendschap met hem aan te gaan. Dit gezantschap kweet zich wel van de opgelegde taak en van Goch werd, inzonderheid door de Staten van Zeeland, bedankt voor den ijver, de naarstigheid en het beleid door hem aan den dag gelegd.

In het laatst van April 1664 werd van Goch aangesteld tot gewoon Ambassadeur van dezen staat aan het Engelsche Hof, doch de spoedig daarop uitgebrokene oorlog deed hem in December 1665 op last der Staten huiswaarts keeren, en was hij alzoo niet meer in staat aldaar zijne bekwaamheden ten dienste van het land aan te wenden. Hij bleef vervolgens Rekenmeester van Zeeland, werd in Januarij 1667 Raad van Vlissingen en overleed in 1669.

Zie de la Rue, *Staatk. Zeel.* bl. 45—50; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 382, D. XIII. bl. 10, 121, 125, 145, 166, 171; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 378.

GOCH (Matthias van), welligt een zoon van Cornelius van Goch, laatstelijk Remonstrantsch predikant te Boskoop, werd in 1714 proponent bij de Broederschap, doch moest de dienst wegens ziekelijkheid in 1719 verlaten. Vervolgens geneesheer geworden, praktiseerde hij te Gouda. In 1731 werd hij waarnemend predikant bij de Remonstrantsche gemeente te Moordrecht en in 1732 aldaar voor vast aangesteld. Hij overleed er den 16den Junij 1758.

Van Goch maakte zich als geleerde naam, door zijne wederlegging in 1752 van het werkje van den Deïst Jan van der Veen, getiteld: *De Godsdienst zonder bijgeloof, betoogende het geloof der Deïsten.* Deze wederlegging zag het licht onder den volgenden titel:

De geopenbaarde godsdienst zonder bijgeloof in tegenstelling van zeker geschrift, genaamd de godsdienst zonder bijgeloof, Rott. 1756. 8°.

Aan hem hebben wij ook te danken de:

Hedendaegsche Historie, of Tegenwoordige Staet van alle Volkeren. Eerst in 't Engelsch beschreven door Th. Salmon, *nu vertaelt en merkelijk vermeerdert* door M. van Goch, M. D. Met kaarten en platen, Amst. 1729 — 1737. 8°. 9 deelen.

Zie Ypeij, *Geschied. van de Krist. Kerk. in de* 18de *eeuw*, D. II. bl. 14; Tideman, *de Remonstr. Broedersch.* bl. 136, 371; *Cat. van de prov. Bibl. van Friesl.* bl. 469.

GOCHENIUS (Andreas), zoon van Johannes Ludovicus Gochenius, laatstelijk predikant te Delfzijl, en van Anna Geertruida Hillers, vervaardigde, nog proponent zijnde, een Lijkkrans op Johannes Christophorus Brucherus, predikant en rector te Appingadam en aldaar in 1750 overleden. Hij was later predikant te Amerongen, waar hij voor het eerst in dienst trad den 9den Januarij 1752, emeritus werd, wegens ongesteldheid, in 1764 en spoedig daarop te Amsterdam, in den ouderdom van 37 jaren overleed. Hij is gehuwd geweest, met Margaretha Strantwijk, bij wie hij geene kinderen naliet.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1751. *a.* bl. 84, *b.* 495, 496; 1752 *a.* bl. 111, 1767, *a* bl. 79.

GOCKINGA (Eyoet), behoorde, even als de volgenden, tot het oude en magtige geslacht van dien naam, en woonde op zijn slot te Oosterbroek. Hij had als aanhanger der Vetkoopers te voren deel genomen aan de twisten met die van Groningen, doch zich in 1399 met de stad en de Staten verzoend, waarbij hij beloofde de vonnissen en wetten van het land te zullen nakomen. De geslotene zoen werd spoedig daarop verbroken en Eyoet voor den gewonen regter gedagvaard. Om het hem dreigende onweêr te ontgaan, bewilligde hij in alles wat hem belast werd. Hij had na zijne bevrediging den wal geslecht, de gracht gedempt en zijne lieden afgedankt. Ook bood hij aan, om zijnen burg gedeeltelijk ter bewaring aan zijne partij over te geven en zelfs als gijzelaar naar Groningen en Appingadam te gaan.

Nadat hij alle aanbiedingen gedaan had, werd er op den 29sten April 1401 andermaal eene overeenkomst gesloten. Eyoet zou in vrede leven, de wetten gehoorzamen, de vrijheid niet benadeelen en uit het volk, naar goeddunken, de bezetting op zijn slot kiezen. Tot waarborg van de getrouwe nakoming dezer voorwaarden, zou hij binnen acht dagen zijnen zoon als gijzelaar naar Groningen zenden, en vermits deze toen in Westerwolde was, zou Tamme Gockinga zich inmiddels in pandschap stellen.

Eyoet reisde, na het sluiten van dit verdrag, naar Westerwolde, om zijn zoon van daar naar Groningen te geleiden; maar terwijl hij afwezig was, schaarde eene menigte der Oldamster boeren bijeen; zij begaven zich naar het slot en eischten het op. Eyoet's moeder, die met eenig gewapend volk op het Huis was, weigerde het over te geven, waarop hetzelve terstond belegerd werd. Eyoet en zijn zoon, inmiddels teruggekomen, konden ter naauwernood des nachts op het slot komen. Eerstgenoemde zond verscheidene personen naar Groningen, om te klagen over het geweld dat men hem, na den gemaakten zoen, aandeed; maar niet een der door hem afgezondenen ontsnapte aan de belegeraars, maar allen vielen in hunne handen.

Het beleg eenigen tijd geduurd hebbende en de belegeraars, wegens de sterkte van het slot, weinig gevorderd zijnde, namen deze goud en zilver uit de kerken en zonden het met verzoek om hulp naar Groningen. De Groningers voegden zich daarop met hun geschut bij de overige aanvallers, en nu moest weldra de burg bezwijken. Men sloeg Eyoet en zijn zoon in de boeijen en bragt hen naar Groningen. De bezetting werd gedeeltelijk vermoord of in de gracht verdronken, gedeeltelijk uitgeschud. Het kasteel werd gesloopt, de gracht gedempt en de bouwstoffen vervoerd. Eyoet werd gevangen gehouden en met de zijnen eerst in 1405 bij het bestand met den Utrechtschen Bisschop ontslagen. Zooveel prijs stelden de Groningers op deze verovering, dat zij besloten, om de gedachtenis daarvan jaarlijks te vieren. Eyoet Gockinga was gehuwd met Wernel, Gravin van Kauwenborg en Sternborg van den oudsten tak. Hun zoon volgt.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 227; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. IV. bl. 216—218; Westendorp, *Jaarb. voor de prov. Groning.* D. II. bl. 308, 309, Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 378; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St II. bl. 420; 421.

GOCKINGA (Eppo), zoon van den voorgaande, geraakte reeds vroeg met zijn vader in gevangenschap der Groningers, en hij erfde daardoor diens haat tegen de stad. Wij ontmoeten hem in 1434 als hoofdling van het Oldambt, wonende op zijn slot te Zuidbroek, en hij deelde in dat jaar in den zoen, dien tusschen de Groningers en die van Hamburg gesloten werd. Dit bestand, voor twee jaren gesloten, liep in 1436 ten einde. Eene vergadering, belegd om eenen vasten vrede te bewerken, miste haar doel. Eppo geraakte in oneenigheid met Detmar Rengers, een groot vriend der regering van Groningen en een bevorderaar van de belangen der stad. Hij deed wat hij kon om den koophandel der Groningers te benadeelen, op grond dat hij meende onbillijk door de inwoners behandeld te worden. Hij steunde daarbij op zijne verwantschap met den magtigen Edzart Cirksena, die met zijne zuster gehuwd was.

Weldra sloeg men weder tot geweld over; wel werd er andermaal een bestand tusschen Eppo en de Groningers gesloten, maar ook spoedig weder verbroken. Nu belegerden de laatsten zijn slot te Zuidbroek in 1438, hetwelk door hen bemagtigd werd, waarna, door bemiddeling van Eppo's zwager, den bovengenoemden Edzart Cirksena, tusschen hem en de Groningers eenen vrede werd gesloten, waarbij aan hem zijne goederen werden teruggegeven. Hij leefde vervolgens in rust tot aan zijn overlijden, dat in het begin van 1444 plaats had. Zijne goederen vervielen toen aan de stad Groningen, die zich het gebied over het geheele Oldambt nu aanmatigde. Gockinga was gehuwd met Frouw Cirksena, Weduwe van Sybe van Dornum en zuster van Ulrich, Graaf van Oost-Friesland; hij verwekte bij haar drie kinderen. Na zijnen dood werd zij door de Groningers met geweld uit haren burg te Zuidbroek verdreven, en het blijkt niet dat zij immer weder in het bezit daarvan is geraakt.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 305, 307; Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. V. bl. 180, 195, 212, 214, 234, 259; Westendorp, *Jaarb. voor de prov. Gron.* D. II. bl. 440, 449, 453, 470. 483. 489, 492, 495, 497, 500, 502, 506, 546, 561; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 378—380; Arend, *Algem. geschied des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 190, 194, 198, 201, 211.

GOCKINGA (Scato), geboren te Groningen omstreeks het jaar 1570, werd, in 1595, Secretaris der Gedeputeerde Staten en in 1602 Raad en Syndicus der Ommelanden. In deze bediening had hij veel invloed op het gewestelijk bestuur, en werd later naar den Haag gezonden, alwaar hij in 1618 lid was van de vergadering der Staten Generaal.

Hij werd eerst belast met het voorloopig onderzoek der drie bekende staatsgevangenen en vervolgens onder de gedelegeerde regters gesteld, die Oldenbarnevelt, de Groot en Hogerbeets vonnisden. Van zijn gedrag als zoodanig is niets anders opgeteekend, dan dat hij den gevangenen Hogerbeets bij deszelfs derde gehoor bedreigde.

Bij de aanstelling van Maurits tot Stadhouder, werd hij door de Staten van Stad en lande gemagtigd, om den Prins in eed te nemen. Hij was Curator der Hoogeschool te Groningen, van deszelfs oprigting af, tot aan zijn overlijden in 1641. Hij was gehuwd met Luurtje Edzama en liet kinderen na. Een zoon van hem, Sybrand genaamd, stierf vóór hem in den bloei des levens in 1631, en had zich als geleerde doen kennnen.

Zie Brandt, *Hist. der Regtspleging*, bl. 25; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 341; Scheltema, *Staatk. Nederl.* door ons hier gevolgd.

GOCKINGA (Scato), zoon van Scato Gockinga en Gezina Wichers, werd te Groningen, omstreeks het midden der zeventiende eeuw, geboren en steeg spoedig tot verschillende belangrijke ambten op. Hij was in 1672 afgevaardigd tot de vergadering der Staten Generaal, en nam in dien hagchelijken tijd gewigtige bezendingen waar. Hij was door de Staten in genoemd jaar, onder den eed van geheimhouding, gemagtigd, om met en benevens Willem III, van Beuningen en Beverningh met de Engelsche Gezanten Arlington en Buckingham te handelen. Hij diende destijds ook als Gedeputeerde te velde, trok in 1673 naar Utrecht, beraamde aldaar met zijne medegedeputeerden, na het verlaten der stad door de Franschen, de schikkingen, welke destijds zoo veel opspraak gaven, en teekende in hetzelfde jaar het vermaard verbond met den Koning van Spanje.

Hij stierf in 1691 en was gehuwd met Anna Cluivinge.

Onder de kinderen bij deze vrouw verwekt, was een zoon, mede Scato genaamd, die zich als Regent verdienstelijk maakte en op den 11den September 1759, in den ouderdom van 76 jaren, als Burgemeester der stad Groningen en Curator der Hoogeschool aldaar overleed.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1759. *b.* bl. bl. 405; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 108, 283; Scheltema, *Staatk. Nederl.* door ons voornamelijk gevolgd.

GOCKINGA (Scato) was tijdens de belegering van Groningen, in 1672, Vaandrig bij het korps studenten, en deed als zoodanig gewigtige diensten. In hetzelfde jaar nam hij deel aan de verrassing van Koevorden, en was de eerste die het berigt daarvan te Groningen bragt.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. II. St. II. bl. 114; Bosscha, *Neêrl. Held. te land.* D. II. bl. 95, 133.

GOCKINGA (Ludolph) werd omstreeks 1660 en 1670 geboren, gaf in druk uit een bundeltje, waarin de volgende stukjes in proza als rijm voorkomen:

Zegezang an den Groot — machtigsten Koning William III. *De overwonnen Wreedheyd of de sugtende Philocalus, geketend in de boejen van Dorimene.* — *De Misnoegde Natuur over de ongehoorsaamheid van Dorimene.* (tooneelspelen). — *Klinkdigten.* — *Bruylofsdigten.* — *Treur- Lof- en Verjaargedigten.* — *Mengeldigten.* — *Groningaas Adelaar of de Gedagten van* Ludolph Gockinga (proza en rijm). Eerste druk, Gron. 1699. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 531.

GOCKINGA (Scato Ludolph), geboren te Groningen in 1664, was de zoon van Arend Ludolph Gockinga, Overste van een regiment voetvolk, waarmede hij deel nam aan den veldslag bij Senef in 1674, en van Judith van Iddekinge. Door den beroemden Johannes Ysbrandt, den halven broeder van zijne moeder, werd hij opgeleid, en, na het volbrengen van eenige buitenlandsche reizen, reeds vroeg tot verschillende ambten in zijne geboorteplaats geroepen, waaronder laatstelijk dat van Burgemeester zijner geboorteplaats, werd hij wegens Stad en Lande tot de vergadering van de Staten-Generaal afgevaardigd, en meermalen door deze tot de gewigtigste bezendingen gebruikt; onder meer handelingen sloot hij in 1716 het bekende tractaat van Barrière. Hij was ook President-Curator der Groningsche Academie en overleed den 9den November 1737.

Hij was tweemaal gehuwd, eerst met Adriana Breur, daarna met Sophia Bringues.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1737. *b.* bl. 604; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 382, D. II. bl. 584; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. Bijl. bl. 6.

GOCKINGA (Henricus), geboren te Groningen, werd in 1742 predikant te Wilnis en Vinkeveen. Hij vervaardigde veel rijmelarij, waaronder hier en daar een goede dichterlijke aanleg te ontdekken is. Behalve een aantal grafschriften op zijne vermaarde tijdgenooten, zag van hem het licht:

Intréepredicatie uyt Galaten 1. vs. 15 en 16 *te Wilnis en Vinkeveen*, Utr. 1743. 4°.

Nederlands volk opgewekt tot vreugde over de verheffing van zijne hoogheid den Heere Willem Carel Hendrik Friso, *Prince van Oranje en Nassauw enz. in dichtmaat*, Amst. 1747. 4°.

Verhandeling over Genesis, Gron. 1797. 8°. 4 deelen.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1742. *b.* bl. 636, 793, 1748. *b.* bl. 566, 688; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Dezelfde, *Lijst van alle tractaten* enz, *bij het huwelijk van* W. C. H. Friso enz. bl. 20; de Jong, *Naaml. van Boek.*; van der Aa, *Nieuw. Woordenb. van Ned. Dicht.*

GOCKINGA (Campegius Herman) werd te Groningen den 15den Februarij 1748 geboren, studeerde er aan de Hoogeschool en verwierf er den graad van Doctor in de regten, na verdediging zijner *Dissertatio de poena stigmatis.* Hij oefende tot 1777 de praktijk uit, toen hij tot Secretaris van Groningen werd aangesteld. Twintig jaren vervulde hij dezen post, tot hij in 1797 tot lid van Gedeputeerde Staten benoemd werd.

In 1801 werd hij verkozen tot lid van het uitvoerend bewind en 1805 tot lid van de provinciale Staten van Groningen. Koning Lodewijk stelde hem tot Raad van State aan en schonk hem de Unie-orde. Gedurende de Fransche overheersching was Gockinga lid van den departementalen raad, en na de bevrijding van ons vaderland behoorde hij tot de Edelen, die in 1814 de Grondwet aannamen. Hij werd vervolgens tot lid der Staten-Generaal verkozen, en vervulde dit ambt tot 1819. Zijne overige dagen bragt hij in rust door en overleed in 1823. De voornaamste redevoeringen door Gockinga, als lid der Staten-Generaal gehouden, zijn in éénen bundel uitgegeven, onder den titel van:

Het tegenwoordig stelsel van belastingen in het koningrijk der Nederlanden getoetst, en een verbeterd aangewezen, Gron. 1818. 8°.

Zie *Biogr. univ.* T. VIII. p, 294; de Jong, *Naaml. van Boek.* en *Supplem.*

GOCKINGA (Joseph), geboren te Groningen in 1778, werd aldaar tot Doctor in de beide regten bevorderd. Na eerst als Advokaat gepractiseerd en daarna onder het Fransche bewind, bij de inning der belastingen, eenige betrekkingen vervuld te hebben, werd hij in 1814 benoemd tot Inspecteur der registratie in Groningen en Drenthe. Zijne bekwaamheden verwierven hem in 1817 de benoeming tot regter van instructie bij de regtbank te Groningen, en hij bekleedde verder de betrekkingen van Vice-president en President, eerst bij de regtbank, daarna bij het geregtshof tot in 1848, toen hij eervol ontslagen werd. Bovendien was hij van 1823 af tot 1843, met uitzondering van de jaren 1825 en 1826, lid van de tweede kamer der Staten-Generaal, Curator der Hoogeschool, Voorzitter der Commissie van landbouw. In deze en nog andere betrekkingen deed hij zich als een kundig en werkzaam mensch kennen.

Zie Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.* door ons hier gevolgd.

GODART (A.) plaatste eenige niets beduidende rijmelarij vóór Lodensteyn 's *Uitspanningen* (Amst. 1733).

Zie Heringa, in den *Alg. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 146.

GODDAEUS (Conradus) werd in 1634 predikant te Vaassen op de Veluwe, en overleed er in 1658. Hij was de vriend van den Drossaard Hooft, die hem om zijne geleerdheid hoogachtte en *een Roozelaar onder de doornen* noemde. Hij was de schrijver van het geestig werkje: *de lof van den Uil*, omtrent hetwelk een zeer gunstig getuigenis in Hooft 's *Brieven*, No 697, is te vinden.

Goddaeus was de eerste hier te lande die Nederduitsche rijmlooze verzen in Grieksche en Latijnsche voetmaten vervaardigde, blijkens zijn werkje getiteld:

Nieuwe Gedichten, sonder rijm, nae de Griexe en Latynsche Dichtmaten, op allerhande soorten van versjes ingestelt. Nooit voor desen in Nederduits gebruikelik, Hard. 1656. langw. 4°.

Een exemplaar van dit hoogst zeldzame werkje berust in de Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, terwijl uittreksels van hetzelve voorkomen in het hieronder aangehaald woordenboek van Witsen Geysbeek, en in het werk van van Kampen. Het oordeel van beide schrijvers over dezen arbeid van Goddaeus is niet gunstig. Witsen Geysbeek noemt den schrijver noch dichter, noch rijmer, maar verzenmaker, bij wien het metrum de hoofdzaak was, terwijl van Kampen zijne verzen geweldig hard en stroef, en veeltijds prozaisch noemt.

Zie de Jongh, *Naaml. der pred. onder de Classis van Geld.* bl. 309; Scheltema, *Redev. over de brieven van* P. C. Hooft, bl. 41, 116; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Nederd. Dicht.* D. II. bl. 383—389; van Kampen, *Geschied. der lett. en wetensch.* D. II. bl. 651—654; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 241.

GODEBALD, of Gondebald de 24ste Bisschop van Utrecht, was een Fries van geboorte, en werd in 1114, en niet in 1112, tot den Bisschoppelijken zetel van Utrecht verheven. Behalve door andere pogingen ter verbetering der in zijnen tijd van hare bestemming zoo zeer ontaarde geestelijkheid, was hij het, die in 1121, in de nabijheid van Utrecht, de abdij van Oostbroek stichtte, bijzonder naar het schijnt met het doel om een voorbeeld te geven van die strenge kloosterlijke tucht, welke door de oorspronkelijke instelling dezer geestelijke gestichten werd gevorderd, en waardoor zijne instelling weldra den naam van *kerker der orde* ontving.

In het jaar 1122 verdreef hij de losbandige kanoniken te Middelburg, welke hij door de monniken uit de abdij van St. Michaël te Antwerpen deed vervangen. Dit klooster, hetwelk door hem tot eene kweekplaats voor geestelijken be-

stemd scheen, werd door hem tot eene abdij verheven, die de aanzienlijkste van Zeeland geweest is.

Veel belangrijks levert het bestuur van dezen kerkvoogd verder niet op. Den kanoniken van St. Maarten schonk hij de kerk van Medemblik, met al wat er toe behoorde. Hij zelf, ofschoon minder ijverig aanklever en verdediger der Keizerlijke belangen, werd door den Keizer in het bezit der Friesche graafschappen bevestigd, die weleer aan de Utrechtsche kerk geschonken waren. Meer echter verwierf hij zich de toegenegenheid van den Paus, die hem in 1120, op zijn verzoek, veroorloofde het Bisschoppelijk hoofdsieraad, den Mijter, te dragen, van welken de Utrechtsche Bisschoppen zich sedert lang niet meer bediend hadden.

Met het jaar 1123 brak de tegenspoed voor Godebald aan. Terwijl Keizer Hendrik V in dat jaar te Utrecht het Kerstfeest vierde, liep er een gerucht van zamenzwering tegen zijn persoon en geraakten zijne hovelingen met de dienaars des Bisschops in twist. Weldra vloog men aan weerszijden te wapen, en de Bisschoppelijken moesten na een bloedig gevecht het onderspit delven. Godebald, die met de zijnen de wijk in de St. Maartenskerk genomen had, werd gegrepen en in de gevangenis gezet, waaruit hij, na verloop van twee jaren, volgens den een ontkwam, of volgens den anderen voor eene groote som en op voorspraak van eenige vorsten, inzonderheid van Frederik Aartsbisschop van Keulen, zich uitkocht.

Hij kon echter den geleden hoon niet verkroppen en besloot om Keizer Hendrik V den oorlog aan te doen, waartoe hij opgestookt werd door de manmoedige Petronella van Saksen, weduwe van Graaf Floris van Holland en voogdesse over haren minderjarigen zoon Dirk VI, wier broeder was Lotharius, Hertog van Saksen, met wien hij een bondgenootschap aanging. Keizer Hendrik trok hierop onmiddellijk zijne krijsmagt bijeen, vermeesterde Deventer en andere plaatsen tot het Sticht behoorende, waarop Lotharius, zonder iets uit te rigten, naar Duitschland terugkeerde en Godebald met den Keizer verzoend werd. Toen deze evenwel kort daarop overleed en door genoemden Lotharius werd opgevolgd, ontnam deze aan Godebald de Friesche Graafschappen Oostergoo en Westergoo. Door zooveel tegenspoed gedrukt viel hij in eene kwijnende ziekte, waarop hij zich in 1126 in het door hem gestichte klooster Oostbroek begaf, het Benediktijner monnikskleed aantrok en aldaar den 4den November 1128 overleed en begraven werd. Zijn grafschrift werd door den geleerden Gisbertus Lappius van Waveren, die in zijne jeugd de verwoesting van Oostbroek beleefde, uit de puinhopen der abdij opgeteekend.

Bisschop Godebald wordt met regt genoemd een man, die door liefde tot de godsdienst en ijver voor de zuiverheid van zeden bij hare bedienaren uitmuntte, en onder wiens bestuur de Utrechtsche kerk tot zulk een aanzien opgevoerd was, dat zelfs magtige vorsten het als eene eer beschouwden, onder de kanoniken van het Sticht gerekend te worden.

Zie Blondeel, *Beschrijv. der stad Utr.* bl. 260—263; Sjoerds' *Friesche Jaarb.* D. II. bl. 307, 308, 316, 317, 329, 332; van Mieris, *Bissch. munt. en zegel van Utr.* bl. 146, 147; 's Gravenzande, *tweede eeuw-gedacht. der Middelb. vrijheid*, bl. 443, 444; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D XVIII. bl. 415—419; Isak van Harderwijk, *Geschied- en Letterk. Bijdr.* bl. 14—19; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. geschied.* D. XIII. bl. 391, D. XIX. bl. 413, D. XX. bl. 31—46; *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* 1847, bl. 207, 208; Schinkel, *Bijdr.* bl. 52; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 135—138; Römer, *Geschiedk. overz. van de kloost. en abdijen van Holl. en Zeel.* D. I. bl. 18, 21, 68, 76, D. II. bl. 174; van der Chijs, *de munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 37—39; *de munten van de Bissch. van Utr.* bl. 41; *de munten van Holl. en Zeel.* bl 26.

GODEFRIDI (Johannes), geboren te Wemelingen in Zeeland, was een bekwaam regtsgeleerde, die in 1484 den doctoralen titel bekwam en den 1sten December 1487 tot Hoogleeraar in de regten aan de Hoogeschool te Leuven werd aangesteld. Gedurende zeven en dertig jaren nam hij dit ambt met den grootsten ijver waar, en zag zich ook in 1519 tot deken van St. Gudule en bewaarder der Archiven van de Hoogeschool aangesteld. Hij overleed te Leuven den 12den October 1525 en werd aldaar in de Minderbroeders-kerk begraven, aan den ingang van het groote koor onder eene grafzerk, waarop een Latijnsch grafschrift, vermeldende zijne waardigheden, is uitgehouwen.

Zie *Oudhed. en Gesticht. van Zeel.* bl. 116; de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 527, 528.

GODEVAART, Govert of Godfried, *met den bult*, zoon van Godevaart de Groote, Hertog van Neder-Lotharingen. Na den dood van Graaf Floris I in 1061, was zijne gemalin met Robbert de Vries hertrouwd, in wien de onmondige Dirk V een dapper en edelmoedig beschermer zijner regten vond. Het geluk diende evenwel niet altijd zijne wapenen, vooral niet tegen Godevaart, die op 's Keizers last in Holland gevallen was, Robbert nabij Leiden in 1071 geheel versloeg en Holland aan zich onderwierp. Aldaar voerde hij nu, als leenman van den Utrechtschen Bisschop, het gebied, doch vond bij de West-Friezen ernstigen tegenstand, die echter weldra ook voor zijne zegevierende wapenen en voor die van Bisschop Willem moesten bukken. Men beschouwde hem niet te min als een geweldenaar, die, om zich tegen de landzaten, zoowel als tegen de aanslagen van Robbert de Vries te verzekeren, een sterk slot aan de Vliet bouwde, waaruit de stad Delft haren oorsprong nam.

Niet lang mogt hij zich in het bezit der door hem veroverde landen verheugen; want, nadat hij met roem bedekt, van den krijgstogt in Duitschland, ten behoeve van Keizer Hendrik IV gevoerd, was teruggekeerd, werd hem te Delft, of, volgens anderen, te Antwerpen, op het geheim gemak, van onderen eene gevaarlijke wonde toegebragt, aan welke hij weinige dagen later, in 1076, te Utrecht overleed. Hij werd te Verdun begraven. Waarschijnlijk is het vermoeden dat de moordenaar een huurling van Robbert de Vries, of van den jongen Graaf Dirk V geweest is, die, zooals wij zagen, na Godevaart's dood in het rustige bezit kwam zijner staten.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 81, 84, 86; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 706, 707, van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 40, 48, 50, 59, 879; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 166, 180, 181, 182; Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. II. bl. 239-244, van Hemert, *Levensbeschr. der Holl. grav.* bl. 88—93; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 422—425; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 75—78; Dit *Woordenb.* D. IV. bl. 188; van der Chijs, *de Munten van Braband*, bl. 19, 31—36; *de Munten van Holland*, bl. 16, 25; *de Munten van Utrecht*, bl. 21, 32.

GODEWIJCK (Pieter van) was van burgerlijke afkomst en zoon van Govert van Godewijck en van Jenneke van der Jacht, dochter van Rochus van der Jacht van Margaratha van Bonkelwaard, eene afstammelinge van het oude en aanzienlijke geslacht der van Diemen's. Hij werd den 3den Februarij 1593 te Dordrecht geboren en reeds vroeg ter Latijnsche school besteld, die hij, na zich op de oude talen te hebben toegelegd, verliet, om zich als onderwijzer in zijne geboorteplaats neder te zetten. Hij zag zich vervolgens in 1619 tot praeceptor aan de Latijnsche school te Dordrecht aangesteld, waarbij later de betrekking van opzigter der stads boekerij in het Marienborner klooster gevoegd werd, van welke hij, op last van Jacob de Witt, in 1640, eenen Catalogus vervaardigde, die nog in handschrift voorhanden is, en welks voorrede, in zuiver Latijn gesteld, naar het oordeel van Dr. Schotel, allezins verdient gelezen te worden.

Beide ambten bekleedde van Godewijck met den meesten ijver en naauwgezetheid tot aan zijn overlijden, hetwelk den 11den Augustus 1669 plaats had. Hij daalde den 15den daaraanvolgende in de Augustijnen kerk ten grave, betreurd door zijne kweekelingen, wier liefde en achting hij zich steeds had verworven, en door de geheele Dordsche burgerij, die in hem een hoogst nuttig medeburger verloor. Hij was gehuwd met Sara Pijpelaars, die hem twee dochters, Margaretha en Cornelia schonk, waarvan de oudste hier volgt. Pieter van Godewijck was een man van veel omvattende kennis, die wij, ofschoon hij geene proeven van zijne geleerdheid heeft nagelaten, met regt mogen noemen onder de geleerde mannen van zijnen tijd, en wiens vriendschap door zijne beroemde stadgenooten, op hoogen prijs werd gesteld. Als Latijnsch, meer nog als Nederduitsch dichter, verwierf hij zich grooten naam, en ofschoon wij niet geheel kunnen instemmen met de uitbundigen lof hem toegezwaaid, bejammeren wij het toch met 's mans levensbeschrijver, dat niet meerdere voortbrengselen, van zijnen dichterlijken geest aan het licht zijn gebragt of anderen, die wel gedrukt zijn, schijnen verloren te zijn gegaan. Van hem zagen het licht:

Remedie voor de Pest. In rijm gestelt, Dord. 1636. 4°.

Segen — Krans op de Heerlijcke en Voortreffelycke Victorie, verkregen by syn Hoogheyt ende Vorstelicke Ghenade Frederic Henric, Prince van Oraengien, Grave van Nassou enz. van weghen het innemen der stercke Stadt van Breda, geschiet op den 10 *October Anno* 1637. Dordr. 1637. 12°.

Zegen — Vlag op de overwinninge van den Edelen Zee-Held Marten Herpertz. Tromp, Dordr. 1639.

Lyk-Klagt over de dood van Henrik Kasimir, *Graaf van Nassau, Stadhouder van Friesland*, Dord. 1640.

Lof op de Geboorte onzes Heeren Jesu Christi, Dordr. 1641.

Witte-Broods Kinderen, of bedorven Jongelingen, Blij-end-spel, Dordr. 1641.

Verzen aan den Heer Jacob Pijll, Dordr. 1643. 4°.

Hollandtschen Mars, aen zyn Doorluchtige Hoogheid Frederick Henrick *Prince van Orangie*, enz. *Op het veroveren van de ... forteres 't Sas van Gent. Ghewonnen den 7 Sept.* Dordr. 1644.

Lykdigt op de doot van Casper Parduyn, Dordr. 1644.

Oorlogsreden op de dood van zyn doorluchtige Hoogheid Frederik Henrik, *Prince van Orange*, Dordr. 1647.

Olyftack op den Eeuwige — Vrede... den 5 Juny 1648 *afgekondight in alle de Nederlanden* enz. Dordr. 1648.

Vreughde van Henriette du Bourbon, Dordr. 1660.

Welkomsgroet aan Cornelis de Witt, Dordr. 1667.

Als Latijnsch dichter heeft van Godewijck niet veel in het licht gegeven. Behalve eenige Latijnsche regels van hem vóór de *Herstelde Zeeg — Triumf van Karel* II, *door verscheyde voornaamste Poëten van Holland*, Dordr. 1660, gaf hij afzonderlijk in het licht: *Carmen in furentes et fanaticos Anglos, bellum gerentes adversus Batavos*, waarvan ons de tijd en plaats van uitgave onbekend zijn. Dr. Schotel verzekert ons dat hij verscheidene proeven van zijne bekwaamheid in het bespelen der Latijnsche leer in handen gehad heeft, die door vinding en vooral door keurigheid van taal uitmunten, en vele krachtige en fraaije regels bezitten.

De geschiedenis van Dordrecht werd mede door van Godewijck beoefend, en zijne keurige aanteekeningen daarover, door den verdienstelijken Balen bij het zamenstellen zijner stadsbeschrijving gebruikt, zijn nog voorhanden. De zinspreuk van Pieter van Godewijck was, met toespeling op zijnen naam, *Tot Gode wyckt.*

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 223, 1041; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 214, 215; de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 132; Scheltema, *Geschied- en Letterk. mengelw.* D. III. St. III. bl. 86, 87, die echter verkeerdelijk aldaar aan hem het dichtstuk *der vrouwen lof*, door Pieter van Gelre vervaardigd, toeschrijft; Schotel, *Lett. en oudheidk. Avondst.* bl. 123—135; Smits en Schotel, *Beschrijv. der stad Dordr.* D. I. bl. LX LXII; Hermans, *Bijdr. tot de Geschied.* enz. *der Prov. Noord-Brab.* D. I. bl. 222, 287, 288; Schotel, *De Illustre school te Dordr.* bl. 85—89; Thiele, *Bibl. van Pamflett.* bl. 324, 363, 402.

GODEWIJCK (Margaretha van), oudste dochter van den voorgaande, werd te Dordrecht den 31sten Augustus 1627 geboren. Reeds vroeg onderscheidde zij zich door zeldzamen leerlust, groote vlugheid en vatbaarheid van geest. Eerst door haren geleerden vader, daarna door den beroemden Johan Rampius in de Latijnsche en Grieksche taal onderwezen, verstond zij reeds op haar achttiende jaar Sophocles en Euripides, en was zij geene vreemdelinge in de schriften der Kerkvaders. Hare zucht om het Oude Testament in den grondtekst te lezen, deed haar ook de Hebreeuwsche taal beoefenen, terwijl zij overigens de voornaamste talen van Europa zoozeer meester was, dat zij zich daarin sierlijk en met vaardigheid kon doen verstaan.

Niet alleen in het Nederduitsch vervaardigde Margaretha van Godewijck gedichten, maar ook in het Latijn en Fransch wist zij zich in dichtmaat uit te drukken. Hare Nederduitsche gedichten, die overal verspreid maar meerendeels onuitgegeven zijn, zijn krachtig en zinrijk, ofschoon somtijds wel eens door gezwollen winderigheid ontsierd. Hare Latijnsche verzen zijn volgens het oordeel van den geleerden Collot d' Escury niet zonder verdiensten en wel vloeijend, terwijl ook hare Fransche stukjes met de beste die er bestaan kunnen wedijveren. Ook de kunsten werden door Margaretha van Godewijck gelukkig en verdienstelijk beoefend. Zij verstond de maatzang en bespeelde het clavecimbel. In de schilderkunst had zij het onderrigt genoten van den voortreffelijken portretschilder Nicolaas Maas en van den niet minder verdienstelijken Cornelis Bisschop. Volgens Balen was zij "kunstig in het schilderen met olij- en waterverw, en teykenen met potlood, kool en met de penne." Wat er echter van haar als zoodanig bekend is wordt niet geroemd. Zij zelve vervaardigde hare afbeelding, die door Balen in zijne beschrijving van Dordrecht is opgenomen. Ook in de schrijfkunst toonde zij zeer bedreven te zijn, en niet alleen op papier, maar ook op glas was zij eene meesteresse in het trekken van letters met krullen en andere versierselen.

Zoovele zeldzame talenten verwierven haar de eernamen van *roem van Dordrecht, fenix der vrouwen, parel onder de Dordsche jonckheid harer eeuw, flonckerbagge, lieffelijcke blom in het paradijs der consten en wetenschappen aen de Merwestroom*, en schonken haar de hoogachting en vriendschap van een tal van mannen, die in haren tijd in alle wetenschap en kunst den roem van ons vaderland waardiglijk handhaafden.

Bij al hare heerlijke gaven, bij het bezit van zulk een rijkdom van kennis, vergat zij echter hare roeping als vrouw geenszins. Na den dood harer moeder, die zij vroeg schijnt verloren te hebben, hield zij het huishouden van haren vader op, en niets was er instaat om haar hare pligten als zoodanig te doen vergeten, en, zegt Dr. Schotel, wiens uitmuntende verhandeling over haar wij zoo gaarne in ieders handen zagen, "overtuigd, dat tot de ware grootheid niet slechts uitmuntendheid des verstands, maar ook adel des harten behoort, spande Margaretha alle vermogens in, om ook dien te verwerven. De godsdienst was haar reeds in hare kindsheid dierbaar en hare voorschriften onderhield zij zelve zoo zorgvuldig mogelijk. Hare gedichten en brieven, doen ons haar als eene hoogst verdienstelijke, maar tevens dankbare, opregte, nederige en godvreezende maagd kennen. Jegens haar zelve was zij gestreng, jegens anderen zachtmoedig. Van zich zelve sprak zij met schroom, den lof aan anderen vermelde zij, waar zij kon."

Margaretha van Godewijck overleed te Dordrecht den 2den November 1677. Hare zinspreuken waren: *Deus mihi vicus. Tot Gode is ons wijck. Dieu est mon refuge. Deus nostrum asylum*, die allen hetzelfde denkbeeld te kennen gevan. Bij uitersten wil vermaakte zij al hare schriften en kunststukken aan den Kapitein Samuel van der Heyden, Johanz. Meer dan anderhalve eeuw daarna werden hare gedichten, in twee banden, te Parijs, in eene openlijke veiling, door den Heer Immerzeel gekocht, en geraakten vervolgens in de beroemde verzameling van den heer J. Schouten te Dordrecht, en bij den verkoop van diens verzameling, in 1852, in andere handen. De afbeelding van Margaretha van Godewijck ziet het licht; de dichter Samuel van Hoogstraten plaatste er het volgende bijschrift onder:

> Dus maelde Margarijt haer uiterlyken schijn,
> Als stondze voor ons; maer, om haeren geest in taelen,
> In konst, in kennis en in Godsvrucht 't achterhaelen,
> Scheen Nestors levenstijd noch wel te kort te zijn.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 203. 209; Pars, *Naamrol*, bl. 160, 167, alwaar twee Latijnsche bijschriften van haar gevonden worden; *Levensbeschr. van voorn. Mann. en Vrouw.* D. IV. bl. 235—240, van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.* D. III. bl. 67; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. III. St. III. bl. 108, 109; Collot d'Escury, *Holl. roem* D. I. *Aant.* bl. 237, D. III. *Aant.* bl. 370, 371. D. IV. St. II. bl. 162; Schull en van der Hoop, *Bijdr. tot Boeken- en Menschenkennis.* D. III. St. III. bl. 240, met het Facsimilé harer handteekening; Schotel, *Lett. en oudheidk. Avondst.* bl. 45—119; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *De Navorscher*, D. II. bl. 294—296; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 95.

GODFRIED I, zoon van Gerlach I, tweede Voogd van Gelder, en van eene dochter uit het grafelijke geslacht van Cuyk, werd in het jaar 937 derde Voogd van Gelder, en was als zoodanig om zijne zedigheid en vernuft zeer geacht bij zijne onderdanen. Hij voerde een dappere krijg tegen de Noormannen, en vergezelde, in 947, Keizer Otto op zijnen krijgstogt tegen Arnolf, Graaf van Vlaanderen. Hij overleed in 958, en was gehuwd met Alijd, dochter van Arnoud Graaf van Kleef, die bij hem moeder werd van zijnen opvolger Wichard II.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 134, die echter zijn leeftijd later stelt; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 99.

GODFRIED VAN RHENEN, acht en dertigste Bisschop van Utrecht, kwam, na den dood van Bisschop Herman van Hoorn in 1156, door toedoen van Keizer Frederik I, op den bisschopsstoel. Hij was toen Domproost van Utrecht en stond bekend als een eerlijk en grootmoedig man.

Niet lang nog voerde hij den Bisschopsstaf, toen, door het kinderloos overlijden van Lefferd, Burggraaf van Groningen, de twist over dit burggraafschap uitbrak, tusschen

Bisschop Godfried en Lefferd's kleinzonen. Het verhaal van den daaropvolgenden strijd, als meer tot de geschiedenis behoorende, laten wij achterwege, te meer, omdat de verhalen deswege gegeven geheel met elkander in strijd zijn. De oorlogskans had den Bisschop echter den rug gekeerd, en hij was genoodzaakt de hulp van Graaf Floris III in te roepen. Deze bewerkte een verdrag tusschen de strijdende partijen, en op last van Keizer Frederik werd de twist eindelijk bijgelegd. De hulp, door den Hollandschen Graaf verleend, gaf later aanleiding tot geschillen tusschen dezen en Bisschop Godfried, over het bezit der Friesche graafschappen Oostergoo en Westergoo, die echter door toedoen van den Keizer werden vereffend, zonder het gebruik der wapenen. Dezelfde vorst handhaafde Bisschop Godfried in diens geschil tegen Egbert van Amstel, waarvan wij op het artikel van laatstgenoemde hebben melding gemaakt.

Overigens werd de regering van Bisschop Godfried door weinig belangrijks meer gekenmerkt, dan door eene vernielende overstrooming en een groote brand, die de stad Utrecht voor een groot deel in asch en puin deed verkeeren. Ter beveiliging van zijn gebied stichtte Bisschop Godfried het slot ter Horst tegen de Gelderschen, het slot te Montfoort tegen de Hollanders, het slot te Woerden tegen de Amstellaars, en het slot te Vollenhove tegen de Friezen. Hij schonk zijne heerlijkheid Rheenen aan de Utrechtsche kerk en overleed te Utrecht op den 27sten Mei 1177 of volgens anderen in 1178. Zijn naam wordt genoemd onder de leden der Rijksvergadering te Roncaille, in 1158 gehouden.

Zie Blondeel, *Beschrijv. van Utrecht*, bl. 268, 269; Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. II. bl. 375, 378, 389—802, 403; van Mieris *Beschrijv. der Munt. en Zegels van Utr.* bl. 158—160; *Tegenw. Staat van Utr.* D. I. bl. 40—42; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 241, 248, 264, 266; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; (van Gils) *Kathol. Meijerijsch Memorieb.* bl. 69; Arend, *Algem. Geschied. der Vaderl.* D. II. St. 1. bl. 145—149; Schinkel, *Bijdr.* bl. 53; Dit *Woordenb.* D. I. bl. 264, 265; van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 25, 32; *de Munten van Overijssel*, bl 40, 43; *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 59.

GODIN (Jan), Heer van Breaugies, geboren te Valenciennes in 1529, was Ridder en Kapitein in Fransche dienst. Hij begunstigde later de Hervormden zijner geboortestad, en begaf zich naar Antwerpen, waar hij in kommervolle omstandigheden leefde, vermits de goederen zijns vaders verbeurd verklaard waren of in beslag gehouden werden wegens religiezaken. Hij was vervolgens Kapitein en daarna Kolonel en Gouverneur van Lillo, welke plaats hij, in 1584, met buitengewone dapperheid tegen de Spanjaarden verdedigde, die verpligt waren te wijken, na hunne beste troepen verloren te hebben. Ook bij vele andere gelegenheden onderscheidde hij zich, en werd ter zake zijner verrigtingen door den Raad der stad Antwerpen begiftigd met eenen gouden bokaal, waarvan een opschrift zijne diensten vermeldde, terwijl Prins Maurits en de Raad van State, bij resolutie van den 1sten Maart 1585 de voordeelige commissie van postmeester, hem, door den Raad der stad Antwerpen, op aanbeveling van Marnix van St. Aldegonde, uit aanmerking van zijn gehouden gedrag als Gouverneur van Lillo, opgedragen, bekrachtigden. Hij vervulde dezen post echter niet lang, daar de stad Antwerpen zich aan de Spanjaarden overgaf, bij een door Godin zelf onderteekend verdrag. Hij vertrok daarop naar Keulen, alwaar hij in 1600 stierf. Bij Barbara Vivien was hij vader van dertien kinderen. In welke bloedverwantschap François Godin tot hem stond, die in 1566 van wege de Waalsch Gereformeerde kerk te Antwerpen met anderen gedeputeerd werd, om met Prins Willem I middelen te beramen tot het stillen der beroerten, is ons niet gebleken.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*. B. II, bl. 98, (69), uit medegedeelde berigten aangevuld.

GODIN (Jean Louis), Heer van Maarssenbroek en Duivendijk, behoorde tot het geslacht van den voorgaande, en was de zoon van David Godin, Heer van Boelesteyn en Maarsenbroek. Hij werd in 1672 door de Staten van Utrecht afgevaardigd aan Lodewijk XIV, werd den 11den Mei 1674 Prevoost van het Kapittel van St. Maria te Utrecht, en den 31sten Maart 1685 geëligeerde Raad ter vergadering van de Staten van Utrecht. Hij stierf aldaar den 27sten Maart 1688.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GODIN (Carel) behoorde tot hetzelfde geslacht, werd te Utrecht den 2den Maart 1677 geboren, en was de zoon van Anthony Godin, Heer van Cockengen en Spengen, en van Elisabeth Martens. Voor de zeedienst opgeleid, doorliep hij de mindere rangen, en was in 1707 Kapitein op het schip *Veere*, waarmede hij, in vereeniging met den Kapitein Jan Craauwelaar en den Britschen Schout bij Nacht Sir Thomas Dilckes, de stad Toulon bombardeerde. Hij nam vervolgens deel aan de krijgsbedrijven gedurende den geheelen Successie-oorlog, en werd den 20sten October 1722 tot Schout bij Nacht verheven. In die hoedanigheid had hij in 1723 het bevel over een eskader, uitgezonden tegen de Barbarijsche zeerovers, welke expeditie over het algemeen met eenen gelukkigen uitslag bekroond werd. Hij werd later Vice-Admiraal, en was gehuwd met Anna Maria Boudaen-Courten, bij wie hij drie dochters verwekte. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Een broeder van hem, Isaac Ferdinand, mede geboren te Utrecht, den 29sten December 1688, was Burgemeester aldaar en wegens die stad afgevaardigd in den Raad van State.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 426, D. V. bl. 35—42; Dit *Woordenb.*. D. III. bl. 807, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GODIN (Pieter), broeder van den voorgaande, werd te Utrecht den 2den Mei 1680 geboren. Hij was als Kapitein tegenwoordig in den slag bij Malplaquet, maakte vervolgens als Majoor de veldslagen in Spanje mede, onder den Generaal Fagel, en was Luitenant-Kolonel van het regiment Béarn, en Groot-Majoor, Kommandant van 's Hertogenbosch en onderhoorige forten. Hij was gehuwd met Agnès Jeanne Sulyard de Leefdael, en stierf den 14den Januarij 1738. Twee zijner zonen volgen.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GODIN (Gerard), zoon van den voorgaande, werd geboren den 28sten Augustus 1720, nam als Majoor van het infanterie regiment Croyé deel aan de veldslagen bij Lafeld, Roucoux, en Fontenoi in 1745, en het gelukte hem in eenen donkeren nacht zijne onderhebbende troepen, midden door het vijandelijke leger, in het belegerde Namen te brengen. In 1777 was hij Kolonel van een regiment van zijnen naam en hij werd den 22sten Junij 1779 Generaal-Majoor. Hij stierf te 's Hertogenbosch in Januarij 1781, en was gehuwd met Susanna Petronella de Lobell.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GODIN (Pieter Anthony), Heer van Drakenstein en Vuursche, broeder van den voorgaande, werd geboren den 14den April 1726. Na met veel lof de veldslagen van 1745, 1746 en 1747 te hebben bijgewoond, werd hij, in 1767, Kolonel van de kavallerie. Hij was gehuwd met Isabella Lucretia Barchman Wuytiers, bij wie hij een zoon verwekte, Jan Carel geheeten, die, den 26sten Junij 1752 geboren, eerst Schepen en Raad was der stad Utrecht en later afgevaardigde ter vergadering van de Staten-Generaal. Op grond van den ouden adel van zijn geslacht werd hij, den 16den Maart 1782, toegelaten als lid der Staten van Cambrai en Cambresis, en den 5den Mei van dat jaar tot Graaf van het H. Roomsche Rijk verheven. Hij was gehuwd met Wendela Eleonora ten Hove.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GODIJN (Dionijs), geboren te 's Hage, was een leerling van Jan de Baan. Hij bezocht Italië en schilderde te Rome historiele ordonnantiës; onder anderen in fresco eene geboorte van Christus, in een der kerken aldaar.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOEBEL (Gerrit Hendrik). Zie GÖBELL (Gerrit Hendrik).

GOEBOUW (Antonie). Zie GOUBAIE (Antonie).

GOEDAERT (Johannes), en niet Goedaard, geboren te Middelburg in 1620 en aldaar in 1668 overleden. Hij was schilder, en muntte voornamelijk uit door het schilderen in waterverw van allerlei slag van vogelen, en van onderscheidene soorten van insecten of gekorven diertjes, welke laatste hij in al derzelver vormwisselingen had nagespoord, naar het leven afgeteekend en beschreven. De vrucht van dertigjarige studie is zijn werk getiteld:

Metamorphosis Naturalis, ofte Historische Beschrijvinghe

van den oirspronk, aerd, eygenschappen en vreemde veranderinghen der wormen, rupsen, maeden, vliegen, witjens, bijen, motten en dierghelycke dierkens meer; niet uit eenighe boecken, maar alleenelyck door eygen ervarentheyd uytgevonden beschreven, ende na de konst afgeteeckent, Middelb. 1662, 1667, 1669, 8° 3 deelen, met 150 pl.

De beide eerste deelen werden door hem zelven uitgegeven en het derde deel, na zijn dood in orde gebragt door den Hoogleeraar Joan de Mey, door zijn weduwe Clara de Bock, opgedragen aan Gecommitteerde Raden van Zeeland. Het werk werd in 1668 ook in het Latijn vertaald, door genoemden Hoogleeraar de Mey en Paulus Veezaerdt, Predikant te Wolphaartsdijk, met hun beider aanmerkingen en bijvoegselen. Ook is het in het Fransch vertaald uitgegeven te Amsterdam 1700 in 8° 3 deelen, en in het Engelsch tot een kort begrip gebragt door M. Lister, en te Londen 1685 in 8° uitgegeven.

Vóór de Hollandsche, Latijnsche en Fransche drukken is des schrijvers afbeelding geplaatst, door Willem Eversdijk geschilderd en R. van Persijn gegraveerd, met een Latijnsch onderschrift van F. van Kuil. Ofschoon eenige stellingen omtrent de gedaanteverwisseling van sommige insekten zijn tegengesproken door onzen beroemden landgenoot Johannes Swammerdam, is Goedaert nogtans door den vermaarden de Reaumur geprezen, en zijn zijne misvattingen door dezen wel erkend, maar verschoonlijk geacht, vermits hij zijn werk uitgaf in een tijd toen er in dat vak nog geene mededeelingen van andere gedaan waren.

Als teekenaar muntte Goedaert mede uit in bevallige landschapjes, door hem met de pen geteekend.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, 2de druk, bl. 61—64; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 648; van Kampen, *Geschied. der Ned. lett. en wetensch.* D. III. bl. 140, 141; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 190, 191; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 306; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; die beiden zijn naam verkeerd schrijven.

GOEDBELEID (Hendrik). Zie over hem het artikel van Jan van Geelen.

GOEDE (Willem) werd in 1764 geboren en tot de predikdienst opgeleid. Hij ontving zijne opleiding in de godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Jena. Tot proponent bij de Luthersche gemeente bevorderd, werd hij in 1787 te Doetichem beroepen. Na verloop van twee jaren ontving hij eene roeping naar de Luthersche gemeente te Kampen, waaraan hij gehoor gaf.

Weleer was er te Kampen eene Remonstrantsche gemeente geweest, die echter had opgehouden te bestaan. Thans, in 1792, wenschte de Luthersche gemeente dier stad zich aan de Remonstrantsche Broederschap aan te sluiten. Dit verlangen werd zeer door Goede ondersteund, doch de Broederschap meende op goede gronden dit verzoek van de hand te moeten wijzen. Daarop besloot Goede zijn kerkgenootschap te verlaten, om tot dat der Remonstranten over te gaan. Den 5den Mei 1795 had hij een onderhoud, over zijne godsdienstige beginselen, met het collegie van Hoogleeraren en Curatoren, ten gevolge waarvan hij zijne bediening te Kampen nederlegde en in Junij tot predikant bij de Broederschap werd aangenomen, met toelegging van een tractement van 500 gulden, zoolang hij nog geene vaste standplaats verkregen zou hebben.

Den 3den Februarij 1796 werd hij door de Rotterdamsche gemeente beroepen, alwaar hij werkzaam bleef tot den 13den Januarij 1820. Toen verkreeg hij zijn emeritaat, om door A. des Amorie van der Hoeven opgevolgd te worden. Goede vertrok naar Kampen, en overleed er den 14den Februarij 1839, nalatende zijne weduwe, Susanna Maria Hulleman, en twee kinderen.

Wij bezitten van hem de volgende werken:

Godsdienstig magazijn voor predikanten, katechizeermeesters enz. Rott. 1797. 8°.

De kinderen aan hunne zwakke zijde, of tafereelen van kinderlijke ondeugden en gebreken, Leid. 1805. 8°.

Een voorspellende droom, Amst. 1808. 8°.

Galerij van merkwaardige menschen en menschelijke lotgevallen, Dordr. 1813. 8°. 2de druk, *ten gebruiken voor de jeugd ingerigt, door* L. van den Bor, Amst. 1835. 8°.

Schoolonderwijs over de gezondheid van den mensch en derzelver bewaring, Zuphen 1813. 8°. 2de druk ald. 1834. 8°.

De onzigtbare, of de goddelijke voorzienigheid werkzaam in de lotgevallen der menschen, Amst. 1815. 8°. 3 deelen met plat.

Magazijn van en voor lijdenden en rampspoedigen, of bijdragen ter hunner onderrigting, bemoediging, hulp en troost, Gron, 1817. 8°. 2 deelen.

Nieuwe Katechismus der natuurlijke geschiedenis, Zutph. 1817. 8°. 4 deelen met gekl. platen.

Korte schets eener Christelijke geloofsbelijdenis, Rott. 1818. 8°.

Manier van katechiseren, door hem zelven beschreven en met een aantal uitgewerkte catechisatien verrijkt, Arnh. 1829. 8°.

Bloemen en vruchten, geplukt in den grooten tuin der geschiedenis, Amst. 8°.

Nuttig en aangenaam allerlei, Kampen, 1839. 8°.

Keur van Mengelingen ter bevordering van wijsheid, deugd en godsdienst, Gorichem, 1839. 8°.

Bovendien bragt hij een aantal goede buitenlandsche werken in onze taal over.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1839. D. I. bl. 114; de Jong, *Naaml. van Boek.* en *Supplem.*; Tideman, *de Remonstr. Broedersch.* bl. 56, 310; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

GOEDE (Johannes de), predikant bij de Remonstrantsche gemeenten in 1691 te Nieuwpoort, te Hoorn in 1695, te Amsterdam in 1699 en aldaar in 1738 overleden. Hij schreef in het *Stamboek* van Johanna Koerten.

Zie Tideman, *de Remonstr. Broedersch.* bl. 154, 229, 249; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dichters.*

GOEDECKE (Jhr. Wilhelm Friederich von), zoon van Johan Wilhelm von Goedecke en van Frederica Kolbe, werd geboren te Dietz, in het Nassausche, den 26 Mei 1771. Reeds in 1789 trad hij als vaandrig in Nederlandsche dienst, ging na de omwenteling in 1795 in die van Engeland over en verliet die als Kapitein in 1802. Als Kapitein-Kommandant der Huzaren diende hij den vorst van Fulda, en ging in 1806 in Nassausche dienst over, welke hij als Kolonel in het jaar 1816 weder verliet.

De veldtogten van 1793 en 1794 in Frankrijk en Brabant, van 1806 en 1807 in Pruissen, van 1809 — 1813 in Spanje had hij bijgewoond. In 1815 was hij aan het hoofd der Nassauers en tevens Kommandant der 2de brigade van de divisie Perponcher, toen hij echter door eene kneuzing aan het been verhinderd werd zijne troepen te volgen, het bevel der brigade over moest geven aan den Hertog van Saxen — Weimar en geen deel heeft kunnen nemen aan het roemrijk gevecht bij Quatrebras, waar de Nassauers zich uitstekend gedragen hebben.

Bij het Nederlandsche leger werd von Goedecke in 1816 als Generaal-Majoor geplaatst, en tevens tot Bevelhebber der 1ste brigade van de 5de divisie infanterie aangesteld.

Kort daarop werd hij provinciale Kommandant eerst van Namen, daarna van Luik en in 1824 van Luxemburg, en tevens tot Commissaris des Konings van de bondsvesting benoemd. In die betrekking bleef hij totdat hij in 1840 is gepensioneerd geworden, nadat hij in 1834 tot Luitenant-Generaal was bevorderd. Hij was versierd met de orde van verdiensten van Baden, het legioen van Eer, de militaire Willemsorde 3de klasse, de orde van den Nederlandschen Leeuw en met de roode adelaar van Pruissen. Hij werd genaturaliseerd in 1817 en verheven in den Nederlandschen adelstand.

De Luitenant-Generaal von Goedecke bragt zijne laatste levensjaren in Duitschland door en overleed te Neuwied (Rijn-Pruissen) den 11den Maart 1857. Hij liet een zoon na, Jhr. Guillaume Albert Charles Herman von Goedecke, thans Kapitein der artillerie en adjudant van Z. K. H. prins Frederik der Nederlanden.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 328, 445, 655; van der Aa, *Herinneringen*, bl. 168, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOEDENDAGH (Johannes), ook bekend onder den naam van Bona Dies, was een Noord Nederlander van geboorte, die genoemd wordt onder hen die door hunne begaafdheden in Italië uitgemunt en tot verbetering van de zang- en toonkunst aldaar medegewerkt hebben.

Zie de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 332.

GOEDHALS (Dirk Janszoon), geboren te Amsterdam, was een dapper zeekapitein, die gedurende den geheelen Spaanschen oorlog verscheidene treffelijke daden heeft uitgevoerd. Luitenant zijnde, veroverde hij, in 1619, een Turksche kaper en in het volgende jaar, Kapitein geworden zijnde, weder een. De vlaggen van beiden, door hem aan het Collegie ter Admiraliteit van Amsterdam aangeboden, werden ter zijner

gedachtenis bewaard. Sedert werd hij, ten gevolge eener beschuldiging ten zijnen laste, voor eenigen tijd in zijne dienst geschorst, doch in het jaar 1627 wederom in zee gestoken, bewees hij de vorige dapperheid in het aantasten, verslaan en opbrengen van verscheidene Biscaaische kapers, waarvoor hij door het Collegie ter Admiraliteit met eenen gouden keten vereerd werd. De tijd van zijn overlijden is niet bekend.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. XI. bl. 241, 242; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. I. bl. 344, 345.

GOEDKOOP (Albert) werd in 1804 predikant te Baarland, in 1807 te Zonnemaire, in 1815 te Maria Hoornbeek en Gent, in welke stad hij zich in 1817 met der woon vestigde en welke gemeente hij tot in 1843 bediende. Toen in 1830 met de omwenteling vele predikanten naar Nederland terugkeerden, bleef hij bij zijne gemeente, en reisde zelf naar die welke herderloos waren. Hij werd in 1843 emeritus. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij schreef:

Bijbelsche verdediging der Theodicée van Paulus door J. F. van der Kemp, Amst. 1801. 8°. 2 stukk.

Staan de gebeurtenissen van onzen leeftijd in verband tot eene meerdere openbaring van het godsrijk? Dord. 1810.

Vijftal brieven betrekkelijk der Joden wederkeering naar Palestina in volgende dagen, Dordr. 1811. 8°.

In welk gedeelte van het gezigt der vier dieren en tien hoornen leven wij? Dordr. (1814) 8°.

In welk verband staat Jezus dood tot de schuldvergiffenis en zaligheid? Dordr. 1815. 8°.

De waarde der overleveringen als kenbron van de christelyke godsdienst onderzocht, Rott. 1823. 8°.

De vraag: zal de Paus van Rome alsnog weder in zijne wereldlyke magt hersteld worden? toestemmend beantwoord, Amst. 1849. 8°.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek.*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOELEN (Alexander van) werd in 1670 te Amsterdam geboren en genoot het onderwijs van Johan van Hugtenburch, wiens manier van schilderen hij in eene andere soort van tafereelen verder uitbreidde. Hij vertrok naar Engeland, onder de regering van Koningin Anna, voor wie hij veel gearbeid en verscheiden veldslagen en jagtstukken geschilderd heeft.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, hier door ons gevolgd.

GOENS (Rijklof van), geboren te Rees, in het hertogdom Kleef, den 24sten Junij 1619, was de zoon van Volckert Boyckes van Goens, Cornet van eene compagnie kurassiers ten dienste dezer landen, en van Hillegonda Jacobs, van Franeker geboortig. Naauwelijks had hij den ouderdom van negen jaren bereikt, toen zijne ouders, wiens eenig overgebleven zoon hij was, aan boord van het schip *Buren*, van Amsterdam, in 1628, naar Indië vertrokken, daartoe overgehaald door zijn oom Boycke Boyckes van Goens, welke aldaar zijn fortuin had gemaakt.

Ongelukkig voor den jongen van Goens verloor hij, in de twee volgende jaren, zijne beide ouders, en zag zich alzoo, volgens zijne eigene aanteekening "in den ouderdom van tien jaren in een vreemd land als een ouderlooze wees, zonder eenige bijzondere erffenisse als de hoop van Gods goedertierentheyt."

En deze heeft hem niet verlaten. Bij zijne eerste bevordering, den 27sten Februarij 1634, werd hij assistent, den 1sten September 1639 onderkoopman, den 1sten September 1642 koopman en 2de persoon voor de administratie der geldmiddelen. Hij werd vervolgens den 17den Julij 1644 belast met eene zending als opperhoofd van Palembang om de koningen van Djambi en Djohor te begroeten. Hij keerde op het laatst van dat jaar te Batavia weder, werd in Maart 1645 tot opperhoofd en opperkoopman over het soldijkantoor aldaar aangesteld, en vertrok in 1647 als opperhoofd over den handel naar Djambi, van waar hij in 1648 na het wel uitvoeren zijner zaken terugkeerde.

Belangrijker taak wachtte hem in laatstgenoemd jaar, toen hij als eerste ambassadeur aan den Soesoehoenan van Mataram gezonden werd om vrede met dezen te sluiten. In het volgende jaar werd hij gelast om, als Kommandeur over 4 schepen, twee Genueesche vaartuigen te Batavia op te brengen, waaraan hij voldeed, wordende hij bij zijne terugkomst in dat jaar tot lid van den Raad van Justitie aangesteld.

In 1649 werd van Goens als gezant gezonden naar den Koning van Siam, tevens om aldaar als Commissaris der Oost-Indische Compagnie het jaarlijksche onderzoek te doen en eenigen tijd als opperhoofd den handel aldaar waar te nemen. Hij keerde in 1650 terug en zag zich spoedig daarop andermaal naar den Soesoehoenan van Mataram gezonden, om den gemaakten vrede te bevestigen; nog tweemalen, in 1651 en 1652, werd hij derwaarts gezonden, waarna hij in 1653 tot lid van den Raad van Indië werd aangesteld. Ook in dat jaar maakte hij zich verdienstelijk als Commissaris en Commandant van de land- en zeemagt die naar Ceylon, Wingoerla en Goesoeratta gezonden werd. In het volgende jaar veroverde en vernielde hij 40 Portugeesche fregatten op de Indische kust en kort daarop 5 zware Portugeesche galjoenen, welke heerlijke overwinning aan ons slechts weinig aan schepen en manschappen kostte. Op het einde van dat jaar vertrok hij voor de vijfde maal in het belang van den vrede naar den Keizer van Mataram, en zag hij zich, om zijne voortreffelijke diensten den lande bewezen, niet alleen tot buitengewoon Raad van Indië benoemd, maar ook zijn tractement aanmerkelijk verhoogd.

Het verlangen naar zijn vaderland, werwaarts ook zijn zoon, die volgt, voorlang reeds vertrokken was, deed hem in October 1654 zijn ontslag verzoeken uit de dienst der Oost-Indische Compagnie, hetwelk hem niet alleen met eere gegeven werd, maar waarbij tevens een geschenk werd gevoegd van vier duizend gulden, ter belooning der goede diensten aan de Compagnie bewezen.

Als Admiraal der retourvloot keerde hij in Januarij 1655 naar het vaderland terug, waar hij in September behouden aankwam, en door de bewindhebbers der Compagnie met een gouden ketting ter waarde van zes honderd gulden vereerd werd.

Het duurde niet lang of van Goens werd door de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie aangezocht andermaal naar Indië te gaan. Hij gaf aan dien roepstem gehoor en vertrok in zijne vorige hoedanigheid van buitengewoon Raad met het schip *Orange* weder derwaarts. Hij kwam den 1sten Julij 1657 te Batavia aan en werd den 6den September van dat jaar benoemd tot Commissaris-Superintendant, Admiraal en Veldoverste te water en te land aan de kusten van Indië, Coromandel, Soeratte, Ceylon, Bengalen en Malakka. Als zoodanig had hij het geluk Ceylon onder het gebied der Compagnie te brengen, waarvoor hem een gouden ketting met medaille, ter waarde van duizend gulden, door de Compagnie vereerd werd. Hij verdreef in 1661 andermaal de Portugezen van Ceylon, bewees dat jaar en in het volgende den lande nog lewigtige diensten, waartoe vooral behoort zijn kloekmoedig aantasten van de Fransche vloot onder La Haye, die zich, eer de oorlog in 1672 door Frankrijk aan de Nederlanders verklaard was, van twee forten op Ceylon had meester gemaakt. Van Goens, evenmin van het uitbreken van den oorlog bewust, greep de vloot van La Haye aan, veroverde vier schepen, hernam de forten, en kwelde den Franschen vlootvoogd zoo, dat er van zijne vloot niet één schip meer overbleef, en het geringe overschot van de bemanning op Nederlandsche schepen naar Frankrijk werd overgebragt. Hij was inmiddels tot Raad van Indië en in 1675 tot Directeur-Generaal aangesteld, totdat hij eindelijk den 10den Januarij 1678 tot Gouverneur-Generaal van Indië verkozen werd. Niet lang bekleedde hij die hooge waardigheid. Zijne gezondheid werd wankelende, zoodat hij genoodzaakt werd zijn ontslag te verzoeken, hetwelk hem met een zeer loffelijk getuigschrift verleend werd. Men gaf hem in de keus om naar Nederland weder te keeren, of te Batavia te blijven met den hoogsten rang na zijnen opvolger. Hij koos het eerste, en keerde op den 25sten November 1681 aan boord van het schip *Schouwen*, als Admiraal der retourvloot naar het vaderland weder, waar hij in 1682 aankwam. Zijne ziekte verergerde al meer en meer, totdat hij den 14den November 1682 te Amsterdam overleed en te 's Hage in de Kloosterkerk begraven werd.

Van Goens was een van die landvoogden van Nederlandsch Indië die zich onsterfelijk hebben gemaakt, door de groote diensten aan het vaderland bewezen. Hij was een man van een rustig, standvastig en verstandig karakter. Zijne vijanden hebben hem van onmenschelijke wreedheid, verwaandheid en barbaarsche domheid beticht, doch de onpartijdige geschiedschrijver roemt 's mans menschlievend karakter, voor zooveel dit met den oorlog bestaanbaar was. Ongemeen en hartelijk was zijne godsdienstigheid, die nog niet lang geleden bleek uit eene door den Kapitein Leupe medegedeelde *Memorie* door van Goens zelven opgesteld, waaruit wij de voor-

naamste bijzonderheden hem betreffende in dit opstel voorkomende mogten ontleenen.

De afbeelding van van Goens ziet op verschillende wijzen het licht. Eerbewijzingen na zijn dood ontving de verdienstelijke man niet. De regtsgeleerde en dichter Bartholomeus Abba vervaardigde op hem het volgende grafschrift:

's Lants Hooftbevelheer Goens, het Oost ten dienst, die fier
't Grootmachtig Indien, ruim vierwerf dartien jaeren,
Met raet en daet bestierde, in vrede en krijgsgevaeren,
Beweent van schrandre zoons, den nyt ten trots, rust hier,
Van deugd en dapperheyt in 't heldengraf gedragen,
Terwijl twee werelden van Ryklof's trouw gewagen.

Van Goens was driemalen gehuwd, eerst den 13den September 1640 te Batavia met Jacomina Bartholomeus Roozegaard, geboortig van Leiden, vervolgens in 1667 met Hester de Solemne, Wed. van den Directeur van Soeratte van Adrichem, eindelijk met Johanna van Ommeren. Onder meerdere kinderen verwekte hij zijn oudste zoon, die hier volgt, en nog een zoon, met name Volkert van Goens, die in 1677 lid van den raad van justitie werd, den 15den Maart 1680 in het vaderland terug kwam en voorts Raad in de vroedschap te Schiedam en Commissaris van de monstering was. De zoon van dezen heette Rijklof Michaël van Goens en werd te Utrecht geboren. Hij was Vice-president van den Raad van Justitie te Batavia, kwam van daar in 1704 als Admiraal der retourvloot in het vaderland en was de grootvader van Mr. Rijklof Michaël van Goens, die later mede volgt.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (nieuwe uitgave) D. I. bl. 48, 127—132; Wouter Schouten, *Reistogt. naar en door Oost-Ind.* op Rijklof; *Nederl. reizen*, D. X. bl. 56—69, 144; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouwen*, D. VII. bl. 312—329; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 434, 435; van Wijn, *Nalees.* bl. 406; van Haren, *de Geuzen*, uitgave van Bilderdijk, bl. 297, 347—349, Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 318—324; Dezelfde, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 214—256; de Jonge; *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 371—375; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis; Teenstra, *Beschrijv. van de Ned. Overz. bezittingen*, bl. 73, 620, 767; Muller, *Cat. van Portrett.*; *Bijdr. tot de Taal- Land- en Volkenkunde van Nederl. Indië* D. IV. bl. 141, 302 volgg; Leupe, in *Verh. en Berigt. betrekk. het Zeewez. enz. door* J. Swart, 1856. bl. 182; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. IX. bl. 457, D. X. bl. 40, 351; *Berigten*, D. V. St. II. bl. 1—49.

GOENS (Rijklof van), zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Jacomina Bartholomeus Roozegaard, werd te Batavia den 11den Junij 1642 geboren. Hij werd den 17den December 1646 door zijn vader naar Nederland gezonden, om aldaar zijne opvoeding te ontvangen. Hij keerde in 1656 met dezen naar Indië als Assistent terug en bleef te Batavia ter secretarie van den Gouverneur-Generaal Johan Maatsuyker werkzaam, tot dat hij met zijne moeder in 1658 naar Ceylon vertrok, waar zijn vader zich na de vermeestering van dat eiland ophield, waarna hij in 1662 tot lid van den raad van Justitie te Colombo, op Ceylon, werd aangesteld. Hij keerde in 1669 als Commandeur eener retourvloot naar het vaderland weder, kwam den 10den Augustus van dat jaar te Texel aan, en vertrok den 13den October 1670 weder naar Indië als buitengewoon Raad en Gouverneur van Ceylon in de plaats van zijn vader. Hij werd in 1679 in die hoedanigheid vervangen door den Heer Pijl en benoemd tot Commissaris-Generaal van geheel Indië, eene waardigheid vóór hem nog aan niemand opgedragen. Ingevolge den wil zijner vrouw, Louisa Brasser, met wie hij den 17den Maart 1667 op Colombo gehuwd was, en die den 21sten Julij 1680 te Batavia overleed, keerde hij met zijne kinderen als Admiraal der retourvloot in 1680 naar het vaderland weder, doch was in 1685 als Raad weder in Indië teruggekeerd. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend.

Zie Dubois, *Vies des Gouvern. Génér.*; Leupe, in *de berigten van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. V. bl. 1—47.

GOENS (Rijklof Cornelis van) was Commissaris van den stads-schouwburg te Amsterdam en tevens een zoetvloeijend dichter. Hij overleed in October 1803 en schreef de volgende tooneelstukken:

De Landman, Rechter, tooneelsp. naar het Fransch, Amst. 1795. 8°.

De betoverde lamp, groot ballet pantomime, Amst. 1797. 8° herdr. ald. 1825 8°.

De tweede Tartuffe, of de schuldige moeder, Tooneelsp. naar het Fransch, Amst. 1797. 8°.

Circé, groot ballet pantomime, Amst. 1798. 8°.

Laurette of de onschuldige liefde, ballet pantomime naar het Fransch, Amst. 1798. 8°.

Eutymus en Eucharis, ballet pantomime naar het Italiaansch Amst. 1798. 8°.

De triomf der Fransche Wapenen, ballet pantomime, Amst. 1798. 8°.

Arlequin, of de gelukkige Visscher, ballet pantomime, Amst. 1798. 8°.

De Ridder Bayard, tooneelspel naar het Fransch, Amst. 1798. 8°.

Mirsa, ballet pantomime naar het Fransch, Amst. 1798. 8°.

De afgelegen Landhoeve, tooneelspel, Amst. 1802. 8°.

Trosine, tooneelspel, Amst. 1802. 8°.

Arlequin in het Serail, tooneelspel, Amst. 1803. 8°.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Lett. te Leid.* D. I. b. bl. 100, 1ste *Bijv.* bl. 36; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GOENS (Rijklof Jan Cornelius van), zoon van Mr. Cornelius Jan van Goens en vrouwe J. M. l'Ange' stamde in regt. lijn af van den Gouverneur-Generaal van Indië, Ryklof van Goens, voornoemd. Hij was op achttienjarigen leeftijd Luitenant, en nam als zoodanig deel aan den togt naar Spanje onder Chassé. In den nacht van den 6den November 1811 bij eene verkenning in den omtrek van Aya viel hij, door uitputting van krachten in het beklimmen der bergen, met een anderen Officier Jouan, in handen der troepen van den Spaanschen Generaal Mina, en werd in den nacht van den 8sten op den 9den December daar aanvolgende doodgeschoten, en zijn lijk voor Pampeluna opgehangen.

Zie Bosscha, *Neêrl. held. te land*, D. III. bl. 380.

GOENS (Rijklof Michaël van), stamde van vaderszijde af van den hier boven vermelden Gouverneur Generaal van Neêrlands-Indië en van moederszijde van den Kolonel James Cuninghame, Regiments-Kommandant eener Schotsche brigade in Nederlandsche dienst, welken naam hij later in zijne ballingschap aannam. Hij werd te Utrecht den 12den Mei 1748 geboren, studeerde voornamelijk aldaar, doch daarna ook korten tijd te Leiden, en hij onderscheidde zich door vroege blijken van meer dan gewone kennis en geleerdheid, in het bijzonder in de Grieksche en Latijnsche talen. Reeds op zestienjarigen leeftijd gaf hij zijn *Diatribe de Cepotaphiis* (Utr. 1763. 8°.) uit, en in het volgende jaar verdedigde hij zijne *Observationes miscellaneae philologici potissimum argumenti.* (Utr. 1764. 8°.)

De roem van zijne geleerdheid bewoog Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool hem, in de plaats van zijnen alom beroemden leermeester Petrus Wesseling, tot buitengewoon Hoogleeraar in de geschiedenis, welsprekendheid en Grieksche taal aan te stellen, welke waardigheid hij in 1766 aanvaardde met het houden eener redevoering *de Incrementis, quae humaniores literae, Historiarum imprimis, et Graecae linguae studium saeculo* XVIII *ceperunt.*

Zijne vroegtijdige geleerdheid en groote taalkennis bragten van Goens ras in betrekking met vele geleerden, ook in andere landen, en deze betrekking was eene der aanleidingen tot de verzameling van de voor een bijzonder persoon ongehoord rijke bibliotheek, door hem tusschen 1766 en 1776 bijeen vergaderd, uit omstreeks 19000 boekdeelen bestaande, waarvan de Catalogus in twee dikke deelen, te zamen uit ruim dertien honderd bladzijden bestaande, gedrukt is. Deze bibliotheek werd als eene der merkwaardigheden zijner vaderstad beschouwd en bezigtigd, en is er in 1776, den 14den October en volgende dagen, verkocht.

Van Goens nam den 6den Mei 1776 zijn ontslag als Hoogleeraar en werd veertien dagen later lid van de vroedschap in zijne geboorteplaats. De aanleiding daartoe was gelegen in zijne vertaling der verhandeling van Mozes Mendelszoon, die men, als eene joodsche wijsbegeerte verdedigende, veroordeeld had. Zijne wederlegging of *Berigt*, hier onder genoemd, was voor het publiek niet voldoende, en te denken is het, dat zijn crediet als academisch onderwijzer, aan eene Hoogeschool waar kerk en staat nog ééne lijn trokken, er onder leed. Tegelijk met het nemen van zijn ontslag als Hoogleeraar bedankte van Goens voor den titel van Roomsch Keizerlijk Hofraad, eenen titel, die hem, om eene dienst aan de Keizerlijke Bibliotheek te Weenen bewezen, door bemiddeling van zijnen vriend, den Baron Gerard van Swieten,

die bij Maria Theresia in blakende gunst stond, toegekomen was.

Alzoo door Z. H. den Stadhouder in de regering te Utrecht geplaatst, was hij, bij het doorbreken der geschillen, aan de zijde van zijnen begunstiger. Van daar het schrijven van het *Politiek Vertoog*, waardoor hij zich bij de geheele volkspartij in haat bragt. Niet alleen verscheuen er tegen hem een aantal schimpschriften, maar ruim drie honderd personen, te Utrecht woonachtig, leverden aan de regering een verzoekschrift in, om van Goens niet meer als raadslid der stad te verkiezen, hem beschuldigende van onbetamelijk gedrag, alsmede van het strooijen van liedjes langs de straten der stad, om rust te verstoren en oproer te verwekken, waardoor hij zich onwaardig gemaakt had, om langer regent te blijven. Dit verzoekschrift werd echter bij den Stadhouder ongunstig ontvangen en daarop afwijzend beschikt, waarop van Goens zelf het noodig oordeelde zijn ontslag te verzoeken als lid van den raad van Utrecht, hetwelk hem toen door den Prins verleend werd.

Inmiddels had men te 's Hage gesproken dat van Goens een geschikt persoon zoude zijn om tot onderwijzer van de zonen des Stadhouders te worden aangesteld. Doch toen dit bekend werd rustte men aan de andere zijde niet, tot men hem zoozeer bij het publiek had zwart gemaakt, dat men niet alleen in 's Hage dat denkbeeld varen liet, maar hem ook aanraadde zich ook uit Nederland te verwijderen. Van dien tijd is ook het schotschrift *Le voici*, hier onder gemeld.

Na eerst Utrecht voor 's Gravenhage verwisseld te hebben, ging van Goens in den zomer van 1786 naar Zwitserland en doorreisde dat land met eene Russische dame en haar gezelschap, van welke reis hij later een verhaal het licht deed zien. Sinds bleef hij zich eenige jaren te Bazel ophouden, nam, ten einde meer onbekend te zijn, den naam zijner moeder aan, en had vele betrekkingen met den beroemden Jan Caspar Lavater te Zurich, wien hij in 1786 op zijne reis had leeren kennen. Het ondervonden leed, de teleurstellingen, de haat en minachting, waaraan hij in zijn vaderland ten doel stond, hadden op van Goens gemoed weldadig gewerkt, en de omgang met Lavater deed het overige. Deze laatste bezocht hem zelfs in 1791 te Bazel tweemalen. Het is bekend dat Lavater kleine opstellen en gesprekken, tusschen hem zelven en zijne vrienden gewisseld, op zijne kosten, in kleine oplagen, sinds 1789 voor zijne vrienden drukken liet onder den titel van *Handbibliothek fur Freunde*, 12°, en die dan ten geschenke en ten aandenken gaf aan hen die hem bezochten. In de jaargangen 1791—1796 zijn onderscheidene opstellen van beide vrienden opgenomen, deels van godsdienstigen, deels van aesthetischen en wijsgeerigen aart; die van Cuninghame 's hand waren of in het Fransch of in het Hoogduitsch opgesteld.

Van nu af leidde hij, in min gunstige omstandigheden gekomen door het gemis van een jaargeld des Stadhouders, tot in Januarij 1795 genoten, een zwervend leven. In laatstgenoemd jaar verliet hij waarschijnlijk Bazel, en was in het volgende bij den vorst Dalberg te Erfurt, die later door Napoleon tot Prins Primaat van het Rijnverbond verheven werd. Hij bleef hier tot in 1797 des vorsten edelmoedige ondersteuning genieten. Na dien tijd begaf hij zich met der woon naar Dresden, waar hij tot in 1802 bleef, en een door het voetveuvel erg gemarteld leven leidde. Hij stelde daar ook een handschrift op, getiteld *Collectanea de Podagra*, Dresden, Maart 1800, hetwelk nog voorhanden is.

In het jaar 1802 werd zijn hulpbehoevende toestand aan den Graaf Christiaan Frederik van Stollberg Wernigerode bekend, die hem van nu aan op zijn slot, later in de stad Wernigerode zelve, eene schuilplaats bood, alwaar hij de acht laatste jaren zijns levens doorbragt en den 25sten Julij des jaars 1810 ontsliep. Hij had bij uitersten wil zijne handschriften en papieren vermaakt aan den Heer Daniel François van Alphen, oudsten zoon van zijn zwager Mr. Hieronymus van Alphen. Zijn portret komt voor, door B. de Bakker gesneden, aan het hoofd van een geschrift over hem van den jare 1781. Ook is er eene zeer goede silhouette van hem vóór zijne Engelsche levensbeschrijving in handschrift. (Zie hier onder.)

Behalve de beide genoemde verhandelingen ziet van van Goens het licht:

Volkmann, *Reisboek naar Italië*, in het Nederduitsch vertaald en met eene voorrede voor het zesde deel voorzien, Utr. 1773, 1774. 8°. 6 deelen.

Moses Mendelszoon, *Verhandelingen over het Verhevene en Naïve in de fraaije wetenschappen*, Utr. 1774. 8°.

Het was over de vertaling van dit geschrift, dat van Goens aangevallen werd door den Rotterdamschen Predikant Habbema, en als een spotter met de christelijke godsdienst werd voorgesteld. Hij moest ook het vonnis der verkettering ondergaan, omdat hij in zijne inwijdings-redevoering den stijl van het Nieuwe Testament, uit een taalkundig oogpunt beschouwd, als barbaarsch had voorgesteld. Hij verdedigde zich op de eerste beschuldiging door zijn geschrift:

Berigt van den Professor van Goens, *rakende de Recensie van zijne vertaling van de verhandeling van* Moses Mendelszoon enz. Utr. 1775. 8°.

Catalogue fait sur un plan nouveau systématique et raisonne d'une Biblothèque de littérature, Utr. 1776. 8°. 2 vol.

Politiek Vertoog over het waar sistema van Amsterdam, benevens Consideratiën over den tegenwoordigen oorlog, 1778—1780, *mitsgaders Deductie over de geheime onderhandelingen tusschen Van Berkel en de Engelsche Coloniën in America* 1778, (Amst. 1781. fol.)

Door dit geschrift voornamelijk haalde van Goens zich den haat zijner tegenpartij op den hals en gaf er aanleiding toe, dat, zoo als wij reeds aanmerkten, een aantal schimpschriften tegen hem in druk het licht zagen. Een dezer, in 1782 uitgekomen, en getiteld: *Le Voici, of pourtrait en bijzonderheden aangaande den politiek-vertoog schrijver*, Rijklof Michaël van Goens, *zig voorgeevende beschermende Gunsteling van Zijn* D. H. Willem Vde *cum suis*, heeft zijn portret op den titel met een hoonend bijschrift.

Briefe einer reisende Dame durch die Schweitz, Strasb. 1787 en 1792. 8°. Bazel 1788. 8°. Vertaald in het Nederduitsch, Utr. 1788, 1792. 8°.

In de *Handbibliothek für Freunde*, boven vermeld, is onder anderen, in den jaargang 1792, opgenomen zijn opstel:

Phannel und Salome, eine Jerusalemsche Anekdote, aus dem fransöz., vom Einsiedler im Rothen Hause.

Na zijn dood is uit zijne nagelatene papieren nog uitgegeven:

Ueber moralischen Ehebruch, Weiber Unbestand, Weiberlaunen, Weiber-Eifersucht, Leipz. 1811. 8°.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van van Goens in handschrift:

Toelichtende lijst van woorden uit Schilder-, Bouw-, en Beeldhouwkunst ontleend; naar het Alphabet. 16 blad. 4°.

C. Kiliani *Etymologicon Teutonicae Linguae, cura et cum annotationibus* G. van Hasselt, Traject. Bat. 1777. met wit papier doorschoten en met eigenhandige Aanteekeningen van R. M. van Goens, 2 deelen 4°.

Behalve deze en het bovengenoemde over het Podagra is nog van hem in handschrift voorhanden:

De la liberté et de l'utopisme politique.

Some memorandums of my Life. Part the first. 1789. Zijnde eene in het Engelsch door hem in Zwitserland geschrevene eigene levensbeschrijving, groot 60 bladzijden in 4°.

Zie Björnstähl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 466, 467; Saxe, *Onom. Literar.* T. VIII. p. 258—260; *Vero. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar; D. VI. bl. 317—324; *De beroerl. in de Nederl. geschetst*, D. VIII. bl. 11—19; *Algem. Konst- en Letterb.* 1812. D. I. bl. 194; Ypey, *Kerk. geschied. van de achttiende eeuw*, D. VII. bl. 431, 432; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. III. bl. 180; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 334; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XII. bl. 155—161; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. *Aanm.* bl. 232—234; J. Heringa, *Oratio de auditorio Rheno-Trajectino*, 1825. p. 152. n°. 94; *Biograph. universelle*, T. VIII. p. 30 7; *Cat. van de Bibl. der Maatschapp. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 64, 90, D. II. bl. 133, 134, uit bijzondere berigten aangevuld.

GOER (Adolf van), Heer van Kaldenbroek, was lid van de Staten van Gelderland en afgevaardigde namens de Algemeene Staten op den vredehandel te Keulen in 1579.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XIII. bl. 52 (103); Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. VI. bl. 321; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 315, T. VII. p. 41, 172.

GOEREE (Hugo Willem) leefde in de eerste helft der zeventiende eeuw, en was Doctor in de godgeleerheid en beroemd geneesheer te Middelburg, waar hij omstreeks 1643 overleed. Hij was gehuwd met Anna Eeuwouts, bij wie hij een zoon verwekte die volgt, en die van hem met eene voorrede uitgaf:

Eerste en tweede vervolg op de Republijk der Hebreën van Petrus Cunaeus, Amst. 1685. 12°.

Hij gaf er ook een derde vervolg op, Amst. 1701. 12°., doch het blijkt niet of dit derde vervolg van den vader of van den zoon is. De vader had, volgens de getuigenis van

den zoon, nog andere geschriften nagelaten, die van zijnen ijver en geleerdheid getuigden, doch die verloren zijn geraakt.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* 2de druk bl. 67, 68; Paquot, *Memoir.* T. I. p. 397, 398, die hem verkeerdelijk voor den vertaler van het werk van Cunaeus houdt.

GOEREE (Willem), zoon van den voorgaande, werd te Middelburg den 11den December 1635 geboren. Hij toonde van zijne jeugd af aan eene groote neiging voor de beoefening van kunsten en wetenschappen, en vond, meer tot jaren gekomen, zijn grootste vermaak in den omgang met geleerde mannen. Tot zijn ongeluk verloor hij vroeg zijn vader, en geraakte daardoor onder de tucht van een onkundigen en strengen stiefvader, die hem, niet willende toestaan dat hij zich aan de studie toewijdde, noodzaakte eene andere werkkring te zoeken. Hij koos hierop den boekhandel, doch vergat daarbij echter de kunsten en wetenschappen niet. Hij zette zich te Amsterdam neder, huwde, in 1666, met Elisabeth van Waesbergen, en overleed er den 3den Mei 1711. Zijn zoon volgt.

Behalve eene vertaling van Cunaeus werk, *de Republijk der Hebreën* en de beide vervolgen op dat werk van zijnen vader, gaf hij in druk:

Natuurlijk en schilderkonstig ontwerp der menschkunde enz. Amst. 1662. 8°. met platen; 2de druk ald. 1704. 8°. met plaat.

Algemeene Bouwkunde, volgens de antyke en hedendaagsche manier, Amst. 1681. 8°. met pl. herdrukt ald. 1705. 8°.

Joodse Oudheden ofte Voorbereidselen tot de Bijbelsche wijsheid, Amst. 1690, fol. 2 deelen met pl.; 2de druk Utr. en Amst. 1700. fol. 2 deelen met pl.

Verligtereikunde of regt gebruik der waterverwen, eertijds uytgegeven door Mr. G. ter Brugge *met aanmerkingen vermeerderd door* W. Goeree, Amst. 1697. 8°; 4de druk ald. 1705. 8°.

Mosaïsche Historie der Hebreeuwsche Kerke, Amst. 1700, fol. 4 deelen met pl.

Inleiding tot de praktijk der Algemeene schilderkonst, Amst. 1704. 8°. met platen. 4de druk.

Inleiding tot de algemeene teykenkonst, Amst. 1705. 8°, met platen, 4de druk.

Kerkelijke en wereldlijke Historien uyt d'aalouwde aardbeschrijvingen en uytgezogte gedenkpenningen opgehelderd, Amst. 1705. 4°. met kaarten en platen; Herdr. Leid. 1730. 4°.

Behalve deze werken liet Goeree in handschrift na de volgende geschriften:

Lexicon Vitruvianum, of verklaaring der konstwoorden die in d' Architectuur van Vitruvius voorkomen.

Werkwoorden der Bouwlieden, zijnde alle benamingen van gereedschappen, stoffen, woorden van commando enz. die bij de werkers aan den bouw dagelyx gebruikt worden.

Woordenboek der Architecture, waarin alle de konst- of werkwoorden die dagelyx in 't bouwen voorkomen, in hare gronden worden verklaard.

Aanteekeningen over Persepolis.

Verscheidene werken van Goeree zijn in het Hoogduitsch vertaald. Zijne afbeelding, door D. van der Plaets geschilderd en door P. van Gunst gegraveerd, ziet het licht met het volgende bijschrift van Frans Halma.

Goeree, wiens hooge geest uitschittert in zijn schriften,
Die schrander wist de bloem uit stuivend kaf te siften
Van alles dat men van d' Aaloudheid vindt geboekt,
Verschijnt hier afgemaalt met zijne wezens-trekken:
Doch als hij komt den staat van Mozes kerke ontdekken,
Wien vindt men, die zijn penne in 't schrijven dan verkloekt?

Zie Hoogstraten, *Woordenb.*; de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 66—69, Paquot, *Memoir.* T. I. p. 398, 399; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 29, 167, St. II. bl. 148; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 126; Dezelfde, *Cat. van Portrett.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOEREE (Jan), zoon van den voorgaande, werd te Middelburg den 2den October 1670 geboren, van waar hij met zijn vader naar Amsterdam vertrok, waar hij zich op de kunst toelegde onder de leiding van Gerard de Lairesse. Ofschoon hij de schilderkunst beoefende, was de graveerkunst echter zijn hoofdvak, en het is als zoodanig dat hij zeer goed werk leverde. Zoo hoog stond hij als kunstenaar aangeteekend, dat de regering van Amsterdam hem in 1715 het vervaardigen van ordonnantiën en teekeningen voor een Plafond of Gewelf in de groote Burgerzaal op het stadhuis aldaar opdroeg. Zijn meeste graveerwerk komt in de door hem vervaardigde werken voor.

Goeree wisselde zijne dagelijksche kunstbezigheden met de beoefening der fraaije letteren af. Als dichter was hij niet van verdiensten ontbloot, ofschoon de meeste zijner dichtstukjes, naar het oordeel van Witsen Geysbeek, blijken dragen van vlugtig opgesteld en voor vrolijke vriendenkringen, doch geenszins voor de drukpers bestemd te zijn.

De volgende werken zien van hem het licht:

Alexander, *Koning van Ciprus en Cilicien of gewaande zeerover, treurspel*, Amst. 1707. 8°.

Historische Gedenkpenningen van Lodewijk *den* XIV, *vertoonende al het voorgevallenen onder de regering van dien Koning, sedert zijne geboorte tot op deze tegenwoordige eeuwe* enz. *uit het Fransch in 't Nederduits overgebragt*, Amst. 1712. 8°. met platen.

Godvruchtige Almanach of Lofgedachtenis der Heyligen op yder dag van 't jaar, gevolgt na den beruchten Seb. de Clerc, Amst. 1630. 4°. met 364 platen.

Dagboek der Roomsche Heiligen, mitsgaders derzelver Levensbeschrijving, Amst. z. j. 8°. 4 deelen met 368 platen.

Mengelpoëzy, Amst. 1734 8°. Na zijn dood uitgegeven. 2de druk ald. 1758 8°.

De goudsblom-steeg, klugtspel, z. pl. 1734. 8°.

De waereld vol kool, of Kool-zang, z. pl. 1734. 8°.

Jan Goeree overleed te Amsterdam den 4den Januarij 1731. Zijne afbeelding, door Valkenburg geschilderd en door Houbraken uitmuntend gegraveerd, ziet het licht. Zijne zinspreuk was, geheel overeenstemmende met zijn leven en karakter, *Rust ik, zoo roest ik.*

Zie de la Rue, *Gelett. Zeeland*, (2de druk) bl. 64—66; Paquot, *Memoir.* T. I. p. 399, 400; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 241; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 101; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 125; Dezelfde, *Cat. van Portrett.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOES (Willem) of Guilelmus Goesius, Heer van Boekhorst, werd te Leiden in 1611 geboren. Hij was eerst Raadsheer in zijne geboorteplaats, daarna in het Hof van Holland. Als zoodanig had hij een belangrijk deel in de gebeurtenissen van zijnen tijd en werd hij tot belangrijke commissien afgezonden. Hij behoorde in 1672 tot de regters die het vonnis uitspraken over Cornelis de Witt, en in 1684 werd hij, namens den Prins van Oranje, met anderen naar Dordrecht gezonden, om het verschil tusschen zijne Hoogheid en de regering aldaar, over de nominatie der goede luiden van Achten te onderzoeken, en overleed te 's Gravenhage den 15den October 1686. Hij wordt genoemd onder de voornaamste regts- en taalgeleerden van zijnen tijd en schreef (de beide eerste werken onder den naam van Lucius Verus):

Specimen controversiae quae est de mutui alienatione inter jurisconsultos et quosdam grammatico-sophistas, Lugd. Bat. 1646. 8°.

Animadversiones in quaedam loca capitis I *et* II *Speciminis Salmasiani, quibus varii viri docti ab ejus calumniis vindicantur*, Haga-Com. 1657. 8°.

Rei agrariae auctores legesque variae, cum notis N. Rigaltii *et observationes, nec non glossario*, Amst. 1674. 4°.

Pilatus *Judex*, Hagae-Comit. 1677. 4°.

Willem Goes was gehuwd met Maria Heinsius, eene dochter van Daniel Heinsius, die hij in 1662 door den dood verloor en bij wie hij verwekte een zoon, Jan Goes van Absmade, die een kundig beoefenaar der oude letteren was, aan wien Theodorus Ryckius zijne geleerde dissertatie *de primis Italiae colonis et Aeneae adventu* opdroeg.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 155, 156, D. XV. bl. 259; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 404; Saxe, *Onomast. Literar.* T. IV. p. 472, 473; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 309, 310; van Leeuwen, *Cat. van de prov. bibl. van Friesl.* bl. 200.

GOES (Robert), Heer van Boekhorst, bloedverwant van den voorgaande, was reeds in 1701 Resident der Staten aan het Deensche Hof. Hij bekleedde die waardigheid tot aan zijnen dood, die in 1723 te Koppenhagen plaats had. Hij was een ijverig voorstander van 's lands belangen, hetwelk hij bij menige onderhandeling toonde te zijn.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 92, D. XVIII. bl. 281; Van Wijn, *Nalezingen*, D. II. bl. 353—356.

GOES (Otto Frederik van), geboren in 1755, komt het eerst voor als 1ste Luitenant bij de huzaren van Salm in 1785. In 1792 was hij ritmeester bij het regiment dragonders.

Na vervolgens alle verdere rangen doorloopen te hebben bij het Bataafsche en Koninklijk Hollandsche leger, werd hij in 1801 Luitenant-Kolonel en in 1806 Kolonel-Kommandant van het 3de regiment huzaren. Met dat regiment volgde hij de leger afdeeling onder Chassé naar Spanje, en nam deel aan den togt van den Generaal Davenay, tegen de opgestane bevolking van Valladolid naar Toro. Aan het hoofd van zijn regiment de stad binnenrijdende, werd hij door de inwoners verradelijk overvallen en gewond, hetgeen zijne terugroeping naar het vaderland ten gevolge had.

Aldaar teruggekeerd werd hij den 29sten April 1809 Generaal-Majoor en kort daarop benoemd tot fungerenden inspecteur der gendarmerie.

Zie Bosscha, *Neêrlands held. te land*, D. III. bl. 310, 321, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOES (Aart van der), afkomstig uit het beroemde Zeeuwsche geslacht van dien naam, waarvan reeds in 1200 personen voorkomen. Hij was de zoon van Maarten van der Goes en Maria Hak van Oudheusden, werd in 1475 geboren en was Pensionaris van Delft, toen hij in 1525 tot Advokaat of Raadpensionaris van Holland en West-Friesland werd aangesteld. In Februarij van dat jaar werd hij naar Lier in Noord-Brabant afgezonden, om aldaar met Christiaan II, verdreven Koning van Denemarken, te onderhandelen en deze te beletten geene schepen meer uit Zeeland ter zijner hulpe af te zenden. In het volgende jaar bragt hij het consent der door de Landvoogdes verlangde bede van tachtig duizend gulden naar Brussel, en had tevens in last eenige vrijheden voor de Edelen en steden te verzoeken, doch het blijkt niet, dat hij daarin naar genoegen geslaagd is.

Na het sluiten van het bestand met Zweden en de Oostzee-steden trok van der Goes in 1526 naar Bremen en Verden, om hetzelve te bekrachtigen en in het volgende jaar werd hij naar Gent aan de Landvoogdes gezonden, om over een verdrag van koophandel met Zweden te handelen, waarvan evenwel in dat jaar niets gekomen is.

In 1529 was van der Goes met Joost Bets, Pensionaris van Dordrecht, afgevaardigd op de vredehandeling te Kamerijk, en zijne handelingen aldaar, om van Frankrijk schadevergoeding te verkrijgen, waren daar even vruchteloos als zijne aangewende pogingen om de Landvoogdes van het eischen eener nieuwe bede te doen afzien.

Bij de komst van Keizer Karel V hier te lande, in 1531, werd aan van der Goes de eervolle taak opgelegd dezen vorst namens de Staten te begroeten, en toen in dat jaar nieuwe onlusten met de Hanze-steden dreigden uit te breken werd hij andermaal naar Bremen gezonden, om onderhandelingen aan te knoopen, die echter met geenen gunstigen uitslag bekroond werden.

Tot het jaar 1544 bleef Aart van der Goes de belangen van ons land met ijver behartigen. Hij was de vraagbaak zijner landgenooten in de moeijelijke tijden, die hij beleefde. Hij betoonde zich steeds een moedig beschermer van 's lands oude voorregten en stond pal voor de vrijheid, wanneer die, door wie ook of op welke wijze ook, werd aangerand. Maar in genoemd jaar, den ouderdom van 69 jaren bereikt hebbende, verlangde de oude staatsman naar rust, en deze werd hem niet onthouden niet alleen, maar ook op de meest gunstige voorwaarden geschonken, daar zijn zoon, dien hij zelf voor de dienst des lands had opgevoed, hem opvolgde, en hij door de Staten beschonken werd met eene som van twee honderd gulden, "om te recompenseeren de menichfuldige getrouwe diensten," door hem gedaan.

Na een hoogst werkzaam leven overleed Aart van der Goes den 1sten November 1545. Hij was gehuwd met Margaretha van Binchem, van Leuven, die hem den 25sten December in het graf volgde. Zij verwekten twee zonen, die volgen, en eene dochter Genoveva genaamd, die gehuwd was met Everard Nicolai, eerst Voorzitter van het Hof van Friesland, daarna van den grooten Raad te Mechelen.

De afbeelding van Aart van der Goes ziet het licht. Over het *Register* door hem vervaardigd zie men het artikel van zijn zoon Adriaan.

Zie van Leeuwen. *Bat. Illustr.* bl. 968; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 457, 463, 464, 468, 505, D. V. bl. 14, 84, 295 met portr.; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. VI. bl. 28; Dezelfde, *Naleezing*, D. I. bl. 223; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 22, 23, *Aant.* bl. 67—69; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 382—384, die zich vergist in den naam zijner ouders; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. bl. 607, St. IV. bl. 12, met portr.

GOES (Aart van der) *de Jonge*, oudste zoon van den voorgaande, werd te Delft geboren en was een beroemd regtsgeleerde, die om zijne groote welsprekenheid tot Advokaat van den grooten Raad te Mechelen benoemd werd. Hij overleed aldaar den 26sten Mei 1550 en werd in de St. Rombout's kerk begraven, alwaar op zijn grafzerk een vereerend grafschrift gesteld werd. Hij was gehuwd met Margaretha Beukelaar en verwekte bij haar drie dochters.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 968; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 769, Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 458.

GOES (Adriaan van der), broeder van den voorgaande, werd te Delft in 1505 geboren. Zijn roem als regtsgeleerde veroorzaakte dat hij in 1540 zijnen vader werd toegevoegd en, op voordragt van Reinier van Chalons, toenmalig Stadhouder van Holland, in 1544, tot deszelfs opvolger verkozen werd. Als zoodanig deed hij den 6den Februarij van dat jaar den gevorden eed en begroette in 1547 den nieuw benoemden Stadhouder van Holland en Zeeland, Maximiliaan van Bourgondië, Heer van Beveren. Zijne verrigtingen worden verder niet beschreven. Hij maakte zich verdienstelijk, door, op het voetspoor van zijnen vader, alles te boek te stellen hetwelk in de vergaderingen, welke hij bijwoonde, en ten Hove, met opzigt tot onze aangelegenheden, verhandeld werd. Zijn vader was daarmede begonnen, en hij zette het voort tot aan zijnen dood, die den 5den November 1560 plaats had. Hun beider arbeid zag later het licht onder den titel van:

Register van de Dachvaerden der Staten 's Lands van Hollandt, gehouden bij de Mrs. Aert *en* Adriaen van der Goes, *Advocaten der Staten voorz., van* 31 *Jan.* 1524 *tot* 16 *Dec.* 1560 z. pl. of j. ('s Gravenh. omstr. 1750) 6 deelen in 8 banden 8o. Herdrukt onder den titel van:

Holland onder Karel V; *bij den overdragt der Nederlanden aan en gedurende het bestier van* Philips II, *of verzameling van alle de notulen, resolutien enz, door de Staten dier Provincie*, Amst. 1791. 8o. 8 deelen.

De afbeelding van Adriaan van der Goes ziet het licht. Hij was gehuwd met Anna van Spangen, dochter van Laurens van Spangen en van Maria Gout. Zij stierf den 14den April 1548, nalatende de volgende kinderen.

1e. Christiaan van der Goes, Heer van Spijk en Schout van Delft. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was gehuwd met Anna van Renoy, en verwekte, behalve twee dochters, vijf zonen, als 1e. Adriaan die volgt; 2e Gerard Renoy van der Goes, in dienst van den Koning van Spanje, na gepensionneerd te zijn, den 8sten Augustus 1623 te Gent overleden en in de kerk te Akkergem met een opschrift op zijne grafzerk begraven. Diens zinspreuk was *Sans repos.* (Zonder rust); 3e Laurens van der Goes, Vaandrig, overleden de Vlissingen in 1606 aan zijne wonden, gekregen in de verdediging van Ostende; 4e. Arnout van der Goes, Kanonik in de abdij van St. Michel te Antwerpen, en 5e Cornelis van der Goes.

2e Aart van der Goes, Pensionaris van Schiedam, gehuwd met Maria Hollaart.

3e Pieter van der Goes, Baljuw en Dijkgraaf van Delfland, daarna Rekenmeester van Holland, gehuwd met Maria van der Dussen, waarbij hij zes kinderen verwekte.

4e Andries van der Goes.

5e Filips van der Goes, gehuwd met Maria van Adrichem, waarbij twee kinderen.

6e Maria van der Goes, gehuwd met Pieter van der Meer, Raad in het Hof van Holland, daarna Pensionaris van Delft.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustrat.* bl. 969, 970; van Bleyswyck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 770, 771; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. V. bl. 295, D. VI. bl. 61 met zijn portret; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. V. bl. 87, D. VI. bl. 28; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 23, *Aant.* bl. 68, 68. 69; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 384; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 47; Muller, *Cat. van Boek. over Nederl. geschied. en plaatsbeschrijv.* bl. 32.

GOES (Adriaan van der), geboren te Delft, oudste zoon van Christiaan van der Goes, voornoemd, en Anna

van Renoy, was een beroemd regtsgeleerde, zoodat hij niet alleen in zijne geboorteplaats, maar ook bij verscheidene andere steden tot Advokaat genomen werd. Hij was, ofschoon de Roomsch Katholieke godsdienst toegedaan, Raad en Rekenmeester van Prins Maurits, en later van Prins Frederik Hendrik. Hij bezat van beide vorsten het onbepaaldst vertrouwen, overleed te 's Gravenhage den 7den Januarij 1632, werd in de Kloosterkerk aldaar begraven en zijne grafzerk met een opschrift voorzien. Hij was gehuwd met Petronella de Stoppelaar, die den 28sten October 1604 overleed, en 2e met Maria van Cromstrijen. Bij beide vrouwen verwekte hij kinderen.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 970; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 770; Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. II. bl. 192, 193.

GOES (ADRIAAN VAN DER), zoon van Andries van der Goes en van Magteld Doubleth, was Heer van Naters, Burgemeester van Delft en een bekwaam regtsgeleerde. Hij werd in 1704 namens de Staten van Holland met anderen naar Gelderland gezonden, om de Edelen en steden te bevredigen en de rust aldaar te herstellen. Hij was gehuwd met Maria Dulcia Spiering.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 972; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 240.

GOES (PHILIP VAN DER), broeder van den voorgaande, werd in 1651 geboren, was eerst Kapitein bij het leger te velde, daarna in 1678 buitengewoon en in 1683 gewoon Kapitein bij de zeemagt ter Admiraliteit van Amsterdam. Hij had als zoodanig het bevel op het schip *Vriesland* van 68 stukken, en woonde daarmede den noodlottigen zeeslag bij Bevezier in 1690 bij. Zijn schip dreef, na al zijne masten verloren te hebben, reddeloos, als een wrak, naar den vijand, door wien hetzelve, na eenen mannelijken tegenstand, in zinkenden toestand vermeesterd en kort daarna als onhoudbaar verbrand werd.

Eenigen tijd daarna in vrijheid gesteld zijnde, werd hij in 1691 tot Schout bij Nacht ter Admiraliteit van de Maas bevorderd, in de plaats van Johan Snellen, en hij nam als zoodanig een dapper deel aan den roemrijken zeeslag ter reede van La Hogue tegen de Franschen in 1692. Zijn schip, *de Admiraal-Generaal*, moest een hevig vuur doorstaan en werd sterk beschadigd. Van der Goes zelf ontving eene ligte wonde, terwijl negen zijner manschappen sneuvelden en dertig zwaar gekwetst werden.

In 1693 had hij het bevel over een eskader, bestemd om met de Britsche zeemagt eerst naar Portugal en vervolgens naar de Middellandsche zee te stevenen, ten einde, in vereeniging met de Spaansche zeemagt, de Franschen aan te vallen. Eer die vereeniging geschiedde ontmoette men de vijandelijke vloot bij Lagos, en het was alleen aan de buitengewone dapperheid van de Kapiteinen Philip Schrijver en Jan van der Poel, die met den vijand slaags geraakten, te danken, dat van der Goes met de overige schepen, ofschoon met verlies van meest al de koopvaarders, ontwijken kon en behouden in Engeland binnen liep.

In 1694 nam van der Goes, onder den Luitenant Admiraal Philips van Almonde, deel aan de krijgsverrigtingen ter zee tegen de Franschen, en in het volgende jaar voerde hij het bevel op het eskader in de Noordzee. In 1697 tot Vice-Admiraal bevorderd, had hij in 1702 een belangrijk aandeel aan de luisterrijke overwinning in de baai van Vigos, en was hij de eerste, na den Engelschen Vice-Admiraal Hobson, die, met zijn schip *de zeven Provintien* van 92 stukken, genoemde baai inbrak. Hij veroverde het nieuwe en schoone schip *le Bourbon*, van 66 stukken, en gaf van den geheelen zeeslag een hoogst belangrijk verslag, in een eigenhandig schrijven, hetwelk thans nog berust in het Archief van het Departement der Marine. Hij liet daarin niet onopgemerkt de leiding der Voorzienigheid in de geheele onderneming, en den krachtigen bijstand, door haar in de uitvoering derzelve verleend, roemende den grooten zegen, welke God verleend had.

Niet lang meer zou van der Goes zijne arm voor het vaderland veil hebben. In 1703 zeilde hij nogmaals onder den Luitenant-Admiraal van Almonde met een smaldeel van 12 schepen en eenige Engelsche naar de Middellandsche zee; doch daar werd niets van belang uitgevoerd. In 1704 was hij aan het hoofd van een eskader in de Noordzee, waar hij de haringvloot tegen de Duinkerksche kapers beschermde en hen op de vlugt joeg. Op het laatst van 1706 werd hem het gebied over het eskader van den staat in de Middellandsche zee toevertrouwd, doch hij overleed, na eene ziekte van weinige dagen, op den 9den Julij van het volgende jaar, aan boord van zijn schip *de Beschermer* liggende voor de rivier de Var. Zijn ingewand werd met betamelijke plegtigheid in den tuin van het paleis te Nizza begraven, en zijn lijk derwaarts medegevoerd. Het vaderland verloor in hem een kundig en dapper zeeman, die bij vele overwinningen door moed en beleid had uitgemunt. Hij was gehuwd met Clara van Mekeren, bij wie hij drie kinderen verwekte.

Zie van Leeuwen, *Batav. Ill.* bl. 970; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. XVII. bl. 45, 63; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. *Aant.* bl. 363; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 127, 200, 280, 296, 319, 341, 346, 350, 404, 410, 418, 424, 459, St. II. bl. 20, 34, 40, 63, 140, 166, 209—233, 249, 346, 348, 415, 418, 420, 562.

GOES (JAN VAN DER), welligt een broeder van den voorgaande, was als Kapitein onder het eskader van den Vice-Admiraal van Wassenaar, dat, in vereeniging met de Engelsche vloot onder den Admiraal Leake, in 1706 naar de Middellandsche zee werd gezonden. Hier behoorde hij onder de drie Kapiteinen die, met een zevental Engelsche, Carthagena moesten aanvallen; doch de stad gaf zich over. Onder denzelfden Vice-Admiraal werd van der Goes het bevel over de *Arnhem* van 64 stukken in de Middellandsche zee, in 1708, toevertrouwd. Hij bleef met zijn schip en nog twee anderen achter ter belegering van de forten, die de haven van Port Mahon bestreken. Deze forten werden spoedig daarna opgegeven.

Zie de Jonge, *Geschied. ven het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 379, 441, 450.

GOES (BERNARDUS VAN DER) werd aldus naar zijne geboortestad genoemd, waar hij in 1550 het eerste levenslicht aanschouwde. Hij was de laatste die in 1571 in het preekheeren-convent de gelofte aflegde, en vervolgens biechtvader was van de nonnen zijner order te Wijk bij Duurstede. Naderhand, in 1605, was hij procurator en vervolgens prior van een klooster te Kalkar. Na twee jaren aldaar de dienst te hebben waargenomen is hij ontslagen, en door de tijdsomstandigheden geen kans meer ziende om tot zijn convent te Zierikzee terug te keeren, is hij in een klooster zijner orde te Gent ingelijfd, waar hij tot aan zijn dood, die in 1619 voorviel, in rust geleefd heeft. Op bevel van zijnen provinciaal, Michiel van Ophoven, schreef hij:

Descriptio Conventus Ziericseënsis ac Wycani, et rerum quae ibi contigerunt. Dit handschrift is in het jaar 1715, in de bibliotheek der Dominikanen te Antwerpen, terug gevonden, door broeder Bernardus de Jonghe, lid van het convent dier orde te Gent, die daarvan eenige stukken heeft opgenomen in zijne *Batavia Dominicana desolata.*

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 402, 403.

GOES (ANTHONI JANSZ. VAN DER). Zie JANSEN (ANTONI).

GOES (JOHANNES ANTONIDES VAN DER). Zie ANTONIDES VAN DER GOES (JOHANNES).

GOESEVOET (JOHAN WESSEL.) Zie GANSFORT (JOHAN WESSEL).

GOESINNEN (CORNELIS) was Kapitein der Vrijbuiters in den oorlog tegen Spanje. Hij was van Noord-Holland afkomstig, en toonde zijnen moed bij verschillende gelegenheden. Hij was gehuwd met de weduwe van den Kommandeur der Vrijbuiters Joachim Kleinsorg.

Zie Honig, *Geschied. der Zaanl.* D. I. bl. 113, 176, 185, 204.

GOESSEN (JAN) werd den 12den Maart 1213 te Orthen, bij 's Hertogenbosch gelegen, geboren, en was aldaar in 1252 priester. Hij was de schrijver van een klein kronijkje, hetwelk door den schrijver der hier onder aangehaalde *Beschrijving der Stadt Delft* in het dorp Loemel ontdekt werd, en waarin verscheidene zaken, de stad Delft aangaande, vermeld stonden, die in genoemde beschrijving zijn opgenomen. Het boekje was op perkament geschreven, eenigzints quarto formaat, en behelsde ook eenige godvruchtige gebeden uit de werken van den oudvader Augustinus, en wel, zoo het scheen, uit zijne *Meditationes*, door Jan Goessen vertaald. Dit geschrift, hetwelk een der oudste bekende Nederduitsche geschriften in prosa is, is waarschijnlijk verloren gegaan, daar het deswegen ingestelde onderzoek, ten jare 1788 te Loemel, vruchteloos geweest is.

Zie *Beschrijv. der stadt Delft*, (bij Boitet, 1729. fol.) bl. 20, 21; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. *Aant.* bl 54; Hermans, *Geschiedk. Mengelw. over Noord-Brab.* D. I. bl. 112—116.

GOESSENS (Alert), een Utrecht burger, hield, in de twisten over den Utrechtschen Bisschopsstoel tusschen Zweder van Culenborg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde, en had, toen van Diepholt reeds op den Bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel aan eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen. Dezelve mislukte, en Goessens werd ter dood verwezen en op het rad gelegd.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 343, 344.

GOETEERIS (Anthonie) schreef:

Journael der Legatie ghedaen in de jaren 1615 *en de* 1616 *bij Heer* Reynhout van Brederode, Dirck Bas *ende* Albert Joachimi, *bij de Staten Generael afghesonden aen de Coninghen van Sweden ende Denemercken; mitsgaders aen den Groot-Vorst van Moscovien, Keyser van Ruschlandt. Ende namentlick op den Vredenhandel tusschen den Coningh van Sweden ter eenre, ende den Groot-Vorst van Moscovien ter anderer sijden:* enz. *verciert met copere figueren*, 's Hage 1619. langw. 4°.

Goeteeris noemt zich in zijn geschrift *Penningmeester en Dispenciër der Ghesanten in hunne reyse.* Gulielmus Baudartius heeft dit journaal ook gekend en een uittreksel daarvan opgenomen in zijne *Memoryen ofte cort verhael der Gedenckwaerdigste Geschiedenissen* 8ste boek, bl. 101—110; terwijl naar aanleiding van dat geschrift de Heer Mr. Hugo Beyerman, in de *Vaderlandsche Letteroefeningen voor* 1844 N° 10, mededeelde eenige *Bijzonderheden rakende een gezantschap door onze Republiek in* 1615 *naar het Noorden afgevaardigd, ter bemiddeling van den vrede tusschen Zweden en Rusland.*

Zie van Harderwijk in den *Zeeuwschen Volks-Alm.* 1846. bl 26; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. letterk. te Leid.* D. II. bl. 574, 575; Muller, *Cat van Boek. over Ned. geschied.* bl. 33.

GOETHALS (Johannes), zoon van Georgius Goethals, laatstelijk predikant te Hoorn, werd in 1611 te Blaricum en Laren, zijns vaders eerste standplaats, geboren, en na zijne bevordering tot Doctor in de wijsbegeerte en proponent, in 1632 beroepen te Schellinkhout. Hij vertrok van daar in 1634 naar Purmerend en in 1640 naar Delft, waar hij den 22sten April van dat jaar bevestigd werd, en den 24sten December 1673 overleed.

Goethals was Hofprediker van Prins Frederik Henderik, en het is ook als zoodanig dat zijn naam in de geschiedenis vermeld wordt. Hij stond dien vorst in zijne laatste levensdagen bij, tot aan den dag van zijnen dood, wanneer hij een kort en hartelijk gebed deed. Naauwelijks had hij de woorden geeindigd "beveelt uwe H. Enghelen, dat ze de kostelijcke ziele draeghen in Abraham's schoot," of men bespeurde eenige doodstrekken, waarop Goethals opstond, zijne armen om den stervenden sloeg, en hem den geest zag geven.

Het verhaal van al hetgeen bij dat sterfbed omging, de regt Christelijke toespraak van den vromen Goethals, en de godvruchtige antwoorden van den stervenden vorst, zijn wij aan Goethals zelven verschuldigd, uit wiens aanteekeningen daarover de geschiedschrijver Aitzema geput heeft. Ook bestaat er van Goethals zelven een verhaal van 's Prinsen sterven, dat te Leiden 1647 in fol. is uitgegeven, doch waarvan de titel onbekend is.

Goethals mag ook genoemd worden onder de ijverige voorstanders van de door hem verkondigde leer; ten blijke daarvan herinneren wij aan de door hem en Petrus Cabeljau, predikant te Leiden, den 27sten Junij 1653 te Emmerik gehouden conferentie, met sommige paters der Jezuiten, waarvan het verslag is uitgegeven te Leiden bij Cornelis Banheyningh in 1655.

De afbeelding van Goethals ziet het licht. Zijne zinspreuk was *Per convitia et laudes* (Door hoon en lof.) Er bestaat van hem ook eene lijkpredikatie op zijnen vader.

Zie van Bleyswijck, *Beschrijv van Delft*, bl. 451; Soermans, *Kerk. Regist. van Zuid-Holl.* bl. 37; Veeris, *Kerk. Regist. van Noord-Holl.* bl. 16, 91, 129, 141; Aitzema, *Saken van Staet en Oorloghe*, D. III bl. 58—172; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. bl. 131; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. *Aant.* bl. 227—229; Muller, *Cat. van Portrett.*; Janssen, *de Kerkhervorm. te Brugge*, D. II. bl. 180.

GOETHALS (J.) schreef:

Van de Snoeykonst der Vrucht en Ooftboomen door een XL jaarige ondervinding na het Climaat dezer landen geschikt, Amst. 1734. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. VI.

GOËTZ (Carel Alexander Heinrich), zoon van Johann George Wilhelm Christian Goëtz, en van Carolina Frederica Beata Leonora von Beaufort, werd geboren te Gelderen, in Pruissen, den 30sten April 1792. Hij begon zijne militaire loopbaan in het Westfaalsche leger als volontair, bij een der infanterie regimenten, in het jaar 1808, doorliep alle mindere rangen, werd in 1811 als 2d Luitenant bevorderd bij het 1ste bataljon jagers, waarbij hij als 1ste Luitenant en in 1813 als Kapitein werd aangesteld. Hij nam in 1809 en 1810 deel aan het beleg van Gironna in Spanje, maakte in 1812 den veldtogt in Rusland mede en was tegenwoordig bij de gevechten te Smolensko, Mosaik, aan de Berezina enz., terwijl hij in 1813 in Saksen en Pruissen deel nam aan de veldslagen geleverd bij Dresden, Leipzig en Hanau.

Voor die verrigtingen ontving hij het ridderkruis van het legioen van eer en van de Westphaalsche orde, genaamd de Westphaalsche Kroon.

In het begin van 1814 in Fransche dienst overgegaan zijnde, werd hij als Kapitein-adjunct geplaatst bij den generalen staf van den Hertog van Tarente, en kort daarna ingedeeld bij het 4de regiment infanterie, waarmede hij den veldtogt in Frankrijk bijwoonde. Verlof hebbende, om naar Nederland te gaan, werd hij bij het leger aldaar als Kapitein geplaatst bij de rekrutering te Brussel, en kort daarna bij het 37ste bataljon infanterie nationale militie, dat later is geworden 17de afdeeling infanterie.

In 1829 bevorderd zijnde tot Majoor, was hij in die betrekking te Dendermonde, toen de omwenteling in België in 1830 plaats had, en aan zijne diensten, in die dagen bewezen, had hij het te danken, dat Koning Willem hem, vóór den veldtogt in 1831, vereerde met de militaire Willemsorde 4de klasse. Aan den tiendaagschen veldtogt nam hij deel, en op eene legerorde werd hij eervol vermeld voor zijn gehouden gedrag.

In 1838 aangesteld tot bevelhebber van het 1ste bataljon jagers, daarna tot Luitenant-Kolonel en Kolonel-Bevelhebber van het regiment jagers, werd hij in 1843 geplaatst aan het hoofd van het 1ste regiment infanterie, en bleef in die betrekking tot zijne benoeming in 1849 als Generaal-Majoor en Bevelhebber der 1ste brigade infanterie. Hij werd in 1852 gepensionneerd en verliet de active dienst, door velen geacht en bemind om zijne militaire verdiensten. Hij overleed den 29sten Augustus 1855, en was ook nog versierd met de orde van den Nederlandschen Leeuw en met het Kommandeurskruis der orde van de Eikenkroon. Hij liet na één zoon, K. W. H. Goëtz, thans 1ste Luitenant bij de dragonders, en eene dochter gehuwd met den Luitenant-Generaal Duijcker.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GOFFREDUS (Hildebrandus) werd te Schingen in Menaldumadeel geboren, en ontving zijne wetenschappelijke opvoeding te Zwolle. Tijdens zijne afwezigheid waren niet alleen zijne ouders overleden, maar ook hunne bezittingen door de binnenlandsche oorlogen verwoest. Goffredus begaf zich vervolgens naar Keulen, en legde zich daar met vlijt op de studie der wijsbegeerte en godgeleerdheid toe. In Friesland teruggekeerd, werd hij Pastoor in het dorp Huizum bij Leeuwarden. Hier onderwees hij niet alleen zijne dorpsgenooten, maar bleef ook de wetenschappen beoefenen en verwierf zich niet alleen den naam van godgeleerde, maar ook van wiskunstenaar. Bij het meer en meer toenemen der twisten in Friesland verliet Goffredus zijne parochie, en begaf zich in het klooster van Aengwierum, waar hij zijne overige dagen in de beoefening der heilige schriften en letteren doorbragt, en omstreeks 1500 overleed. Hij schreef, behalve eenige door hem nagelatene handschriften:

Statuta Episcoporum Ultrajectinorum, Goudae 1484. 4°.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptor. Fris.* p. 124—127; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 484; (van Heussen en van Rhijn) *Oudh. van Friesl.* bl. 371; *Charterboek van Friesl.* D. II, *Voorrede*, bl. 73.

GOGAVA (Antonius Hermannus) werd te Grave in 1629 geboren, en was een zoo bij uitstek geleerd wiskundige, dat

hij, nog zeer jong zijnde, in dat vak van wetenschap te Leuven de bewondering van velen verwekte. Hij zette zich omstreeks 1650 te Venetië neder, waar hij, na te Padua tot Doctor in de geneeskunde bevorderd te zijn, de geneeskunst uitoefende en in hoog aanzien stond bij den vorst van Mantua, Vespasianus Gonzaga. Hem komt de eer toe, de eerste geweest te zijn die de handschriften der oude Grieksche schrijvers over de toonkunst in de rijke bibliotheken van Venetië ontdekte, waarvan hij aldaar eene vertaling in het licht gaf, en waardoor hij den weg opende tot de kennis der oude muzijk, die tot dusverre aan niemand bekend was.

Na gedurende een geruimen tijd zich te Venetië opgehouden te hebben, begaf Gogava zich vervolgens, op aansporing van den reeds genoemden vorst van Mantua, naar Madrid, alwaar hij met de uitstekendste mannen, vooral met Joachim Hoppers, den Koninklijken Staatsraad voor de zaken der Nederlandsche gewesten en Zegelbewaarder, verkeerde, en in het jaar 1569 overleed. Een jongere broeder van hem, Igramus genaamd, werd door zijne zorg voor de wetenschappen opgeleid en te Bologna tot Doctor in de regten bevorderd. Hij oefende de praktijk met roem te Mechelen uit, doch werd uit die loopbaan gerukt, door de beloften van de Prinses van Espinoy, die hem overreedde hare beide zonen naar Oostenrijk te vergezellen, alwaar hij te Weenen, naauwelijks 34 jaren oud zijnde, kort voor zijnen broeder stierf.

Antonius Hermannus Gogava schreef en gaf uit:

Ptolemaei de judiciis Astrologicis Libri VI, *interpretibus* Joachimo Camerario *et* Antonio Gogava, Lovan. 1546. 4°.

Aristoxeni, musici antiquissimi, Harmonicorum elementorum Libri III. Ptolemaei Harmonicorum seu de musica Libri III etc. Omnia nunc primum latine conscripta et edita ab Antonio Gogavino *Graviensi*, Venet. 1552. 4°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 79; Wenckebach, *Het leven van* Willem Verheiden, bl. 1, 2; de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 334, 335.

GOGEL (Izaak Jan Alexander) werd den 10den December 1765, te Vugt, een dorp in de Meijerij van 's Hertogenbosch, geboren. Zijn vader, Duitscher van geboorte, had als officier de Staten gediend. Zijne moeder was de zuster van den bij St. Eustatius gesneuvelden Schout bij Nacht Crull.

Na eenige jaren op het kantoor van Godart Cappel en Zoon, te Amsterdam, doorgebragt te hebben, vestigde hij zich aldaar in 1791, werd in 1794 van wege de Hollandsche gemeenebestgezinden met eene zending bij de vertegenwoordigers van het Fransche volk belast, bekleedde in 1795 onderscheidene posten bij verschillende regerings-collegiën, waardoor hij veel goeds deed en veel kwaads keerde, en werd een der Commissarissen der Nationale beleenbank, waarvan hij een ijverig medeoprigter was, en welken post hij niet aanvaardde, dan onder aanbieding van het daar aan verbondene tractement van drie duizend gulden als een vrijwillig offer aan het vaderland te mogen brengen.

In 1798 werd Gogel Agent van financiën, en bekleedde dien post tot den veranderden regeringsvorm in 1801. In November 1805 werd hij door den Raadpensionaris andermaal tot denzelfden post geroepen, en ontwierp, en bragt ten uitvoer niet zonder moeite en hinderpalen, het plan der algemeene belastingen, met al de wetten en reglementen van uitvoering daartoe behoorende. Geadsisteerd door eenen raad van zes personen en eenen minister, was hij alleen belast met de administratie van alle belastingen en inkomsten van den lande, met de rentebetalingen van al de toenmalige onderscheidene soorten van schulden en effecten, en met de directie der domeinen, posterijen, geestelijke kantoren en amortiesatiekas.

Na in 1806 als lid der commissie aan Keizer Napoleon, op hoogen last, afgevaardigd geweest te zijn, bevestigde Koning Lodewijk hem, nog in dat zelfde jaar, in zijnen post, aan welken hij zich in 1809 onttrok; doch naauwelijks zich weder op den handel willende toeleggen, werd hij in 1810 door den Keizer naar Parijs ontboden en tot President der afdeeling financiën in den Raad voor de Hollandsche zaken, tot Staatsraad-Intendant-Generaal der financiën en schatkist in Holland, en tot Voorzitter van het Syndicaat benoemd.

In de waarneming van al deze posten was Gogel er steeds op uit zijn vaderland, zooveel hij kon, nuttig te zijn, tot dat door de omwenteling in 1813 ons vaderland deszelfs onafhankelijkheid weder bekwam. Ofschoon daarover als Nederlander zich verblijdende, achtte hij zich door den eens afgelegden eed aan het Fransche gouvernement nog gebonden, zoolang hij door hetzelve daarvan niet ontslagen was. Zijne stipte naauwgezetheid hierin deed hem in die moeijelijke dagen zijn gezin en bezittingen verlaten, en spoedde hij zich ter verkrijging van zijn ontslag van Amsterdam naar Parijs. Na zijne terugkomst zette hij zich met der woon bij Overveen, niet ver van Bloemendaal, in den omtrek van Haarlem neder, waar hij de blaauwselfabriek van den Heer J. M. Reese had overgenomen, en die met de vervaardiging van Friesch groen had uitgebreid.

Na reeds vroeger door Koning Lodewijk met het grootkruis van de orde der Unie versierd te zijn geweest, en later in denzelfde rang in de orde der Reunie te zijn opgenomen, en tevens tot Kommandeur van het Legioen van eer te zijn benoemd, verhief Koning Willem I hem in Januarij 1821 tot Staatsraad in buitengewone dienst en tot Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw; beide blijken van vertrouwen en achting, waarvoor Gogel zeer gevoelig was, maar waarvan hij weinig genot had. Zijne nooit gestoorde gezondheid verminderde kort daarna, en door zijn op den 13den Junij 1821 plaatsgrijpend afsterven verloor het vaderland in hem een kundig en verdienstelijk staatsman, en de maatschappij een regtschapen mensch en edel burger. Zijn lijk werd te Hillegom begraven en zijn vriend, de ook nu reeds ontslapene dichter Warnsinck, bragt in krachtige poezij hulde aan zijne onsterfelijke nagedachtenis.

Te midden van staatkundige zorgen en moeijelijke ambtsbezigheden, vergat Gogel de beoefening der wetenschappen, letteren en der dichtkunst niet, in welke laatste hij, naar het oordeel van Witsen Geysbeek, ongetwijfeld vele vorderingen zou gemaakt hebben, indien hij zijne staatkundige loopbaan in rustiger tijden betreden had. Ofschoon van hem niet anders in druk verschenen is, dan eene dichtmatige vertaling van het Hoogduitsche zangspel van Stephani, *De Apothecar en de Doctor* (Amst. 1796 8°.), en dat meermalen ten tooneele gevoerd werd, moeten er nogtans van hem onderscheidene geestige dichtstukjes bestaan, die zoowel zijn hart als zijn smaak eer aan doen.

Gogel was lid en bestuurder van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem, en lid en Directeur der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij aldaar. De dag van zijn sterven was juist de eerste dag der vierde openbare tentoonstelling van planten en gewassen, van wege laatstgenoemde vereeniging. Bij de blijdschap over het hernieuwd slagen der Maatschappij in deze hare poging, gevoelde men maar al te zeer hoe groot het verlies was, dat men door den dood van Gogel onderging, wiens uitgebreide kennis en rijpe ondervinding de Maatschappij van onberekenbaar nut waren geweest. Teregt werd dus, als een gering blijk van achting aan zijne nagedachtenis, in de zaal der tentoonstelling een Cipres geplaatst, waaraan een eenvoudig opschrift het lofwaardig oogmerk vermeldde.

Gogel was gehuwd met Catharina van Hasselt, bij wie hij een zoon en twee dochters verwekte.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXIII. bl. 36, 37; *Algemeene Konst- en Letterb.* 1821. D. I. bl. 420, 435—438, D. II. bl. 19—21, door ons voornamelijk gevolgd; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 101.

GOGH (van). Zie de personen van dien naam op GOCH (van).

GOGH (Franciscus van) werd, na zijne bevordering tot proponent, in 1783 beroepen te Abbenbroek, in 1792 te Nieuwerkerk in Zeeland en in 1795 te Schiedam, waar hij in 1819 emeritus werd en te Rotterdam den 14den Mei 1824 overleed. Hij schreef:

Opwekking om alles te doen, wat mogelijk is, tot bevordering van het echte Christendom, Schied. 1805. 8°.

De bijbel, een boek zoo vermakelijk als nuttig voor allerlei lezers, met aanteekeningen en bijlagen, Schied. 1815. 8°.

Zie de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; Brans, *Kerk. Regist.* bl. 89, 129; *Boekz. der gel. wereld*, 1823, *a* bl. 727.

GOIEN (Jan van). Zie GOYEN (Jan van).

GOIGNIES (Anthony van) of Gognies, Heer van Vendegies in Henegouwen, was een dapper krijgsman. Onder Karel V deed hij zijne eerste krijgstogten, klom allengs op, en voerde de lanciers in den roemrijken veldslag van St.

Quentin aan. Hij was daarna onderbevelhebber over de hulptroepen, welke Filips II met den Hertog van Aremberg aan Karel IX, Koning van Frankrijk, toezond. De twist, welke na den dood van den Landvoogd Requesens over het Spaansch geweld ontstond, scheidde Goignies van de dienst des Konings. Op bevel der Algemeene Staten snelde hij ter hulp aan het bedreigde Antwerpen, maar bij de nederlaag der burgers werd hij gevangen genomen. De vrijheid herkregen hebbende, werd hij tot veldmaarschalk in het leger der Staten benoemd, en hij was de eerste die deze betrekking in de Nederlanden vervulde. Als zoodanig stond hij aan het hoofd der staatsche magt, toen Don Jan van Oostenrijk, in 1578, na de verrassing van Namen en na het verbreken van den vrede, zich gewapenderhand in het bezit der Nederlanden wilde stellen. Verlaten van de voornaamste legerhoofden, die het stadsverblijf boven het krijgsleven verkozen, moest Goignies het oppergebied in eenen moeijelijken toestand voeren. Ondanks zijne dapperheid werd hij bij Gembloers verslagen en gevangen genomen. Naar Namen gevoerd, bleef hij aldaar in verzekerde bewaring, totdat de meeste Zuidelijke gewesten zich aan den Koning onderworpen hadden. Toen geraakte hij in vrijheid en keerde in de gunst des Konings terug. Eerst werd hij tot lid van den geheimen Raad door Parma benoemd, daarna, toen Brussel in 1585 voor diens wapenen bezweek, werd hij tot krijgshoofd dier stad verheven. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend.

Zie (de Beaufort) *Lev. van Willem I*, D. III. bl. 188, 189; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 107, 113. 166, 193; de Jonge, *de Unie van Bruss.* bl. 110—112; van Sypesteyn, *de Veldmaarschalken van het Ned. leger*, medegedeeld in den *Militairen Spectator* 1849.

GOLDBERG (Jonkheer JOHANNES), geboren tusschen 1760 en 1765, was vóór de omwenteling van 1795 te Amsterdam assuradeur, en speelde, tot volksrepresentant der provincie Holland benoemd, eene belangrijke rol op het staatstooneel. Hij behoorde in 1797 met de burgers Verbeek en Scheffer tot de gematigde voorstanders van het plan ter staatsregeling, en het door hen uitgebragte rapport daarover gaf hij in druk. Hij hield zich inzonderheid met het financiewezen bezig, en was van 1798 tot 1801 Agent der Nationale Oeconomie van de Bataafsche Republiek. Onder de regering van Koning Lodewijk was hij Staatsraad, en werd hij tot belangrijke bezendingen gebruikt. Hij behoorde meermalen tot de commissien afgezonden om den Keizer der Franschen geluk te wenschen met behaalde overwinningen, was in 1807 namens Holland gemagtigd tot het sluiten van een tractaat tusschen Frankrijk en Holland, en werd ook als gezant naar het Hof van Berlijn gezonden, waar hij het huis van Oranje gewigtige diensten bewees. Na de herstelling van ons volksbestaan benoemde de Souvereine Vorst der Nederlanden hem, tot belooning van zijn gehouden gedrag, tot Minister van koophandel en koloniën. Na de ineensmelting van dit departement met dat van nijverheid en het zeewezen in 1818, werd Goldberg tot Staatsraad benoemd en door den Koning in den adelstand verheven. Hij overleed in 1828. Hij was Kommandeur van de Orde der Unie en sedert 1800 lid-consultant van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam. Er is van hem een zeer fraai portret naar en door Hodges, buiten den handel, zwarte kunst, zeer groot formaat.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. XIV. bl. 86; *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 74; Lodewijk Bonaparte, *Geschiedk. Gedenkst. over het bestuur van Holl.* D. I. bl. 128, 243, D. II. bl. 116; Krayenhoff, *Geschiedk. bestuur van den oorl. in* 1799, bijl. bl. 162—165; Kobus en de Rivecourt, *Bekn. Biogr. Woordenb.*; *Galerie historiq. des contempor.* T. V. p. 166.

GOLDMANN (NICOLAAS), geboren te Breslau in 1623, maakte zich naam als bouwkundige, door de uitgave van verscheidene bouwkundige werken, wier titels ons evenwel niet bekend zijn. Hij werd voornamelijk beroemd door uit te vinden de wijze van de Jonische volute (spiraal) meetkundig te trekken, op de manier zoo als hij meent dat die van Vitruvius is geweest, en welke verloren is geraakt. Goldmann was later Lector in de bouw- en wiskunde aan de Hoogeschool te Leiden, en overleed aldaar in 1665.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOLDMANN (Jonkheer JOHAN CHRISTIAAN), in Duitschland geboren, trad op een zeer jeugdigen leeftijd in dienst der Oost-Indische Compagnie, vertrok naar Java, en werd in 1795 Soldij-Overdrager te Samarang.

Uithoofde zijner uitmuntende hoedanigheden stond hij hoog aangeteekend bij den Directeur en Gouverneur van Java's Noordkust, Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, die later als Gouverneur-Generaal over Oost-Indië benoemd werd.

Spoedig van onderkoopman tot opperkoopman opgeklommen, bekleedde hij in 1806 het aanzienlijk ambt van koopman van het kasteel te Samarang.

Na het hersteld Nederlandsch gezag op Java in 1816, werd Goldman als lid van den Raad van finantien, en daarna als Directeur van finantien benoemd. Later, onder het bestuur van den Kommissaris-Generaal Burggraaf du Bus de Ghisignies, werd hij tot lid van den Raad van Indië aangesteld, en onder de regering van den Gouverneur-Generaal de Eerens met het Voorzitterschap van dien raad bekleed; doch die post heeft hij slechts weinige jaren waargenomen, daar hij, in 1839, uithoofde van zijne hooge jaren eervol uit de dienst werd ontslagen en op pensioen gesteld. Tot erkenning van zijne veeljarige en trouwe diensten werd hij in den adelstand verheven.

Algemeene hulde en achting werd hem door alle hoogere en lagere ambtgenooten toegebragt, en voorzeker teregt; want een deugdzamer, beminnelijker, zachtaardiger, toegevender en nederiger man dan Goldmann was, zou er moeijelijk op Java te vinden zijn geweest.

De tijd van 's mans overlijden is ons niet bekend geworden. Een zijner zonen heeft als Resident van Rhiaow en Gouvernements-Kommissaris op Tidor goede en gewigtige diensten aan de Kolonie bewezen, en was later Resident op Ternate.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GOLE (JACOBUS), verkeerdelijk Jan genoemd, werd te Amsterdam in 1660 geboren en overleed er in 1737. Hij was een verdienstelijk teekenaar en uitmuntend graveur, door wien vele prenten en portretten naar beroemde meersters vervaardigd zijn. Er bestaan van hem zeer kunstige prentjes in mezzo-tinto, naar Cornelis Dusart, ook graveerde hij veel met bruin, en leverde als zoodanig zeer goede werken.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.* D. I. bl. 239; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 363.

GOLIAT (CORNELIS) of volgens zijne handteekening Golyath, leefde in Zeeland in het midden der zeventiende eeuw. Hij gaf eene zeer groote teekening *der stede en de heerlijcheit van Domburch, soo deselve was gelegen, als de* E. A. *Heeren de Magistraet der stadt Middelburg aldaer sijn ingehuldigt*, 12 *Mey* 1648. (Zij berust in de verzameling van Mr. I. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.) Ook teekende hij eene groote topographische afbeelding der stad Middelburg, die voorkomt in Smallegange, *Chronijk van Zeeland* 1696, en misschien gegraveerd is door C. de Bye.

Uit bijzondere berigten medegedeeld.

GOLIUS (JACOBUS) werd te 's Hage in 1596 uit een oud en aanzienlijk geslacht geboren. Zijn vader, Dirk Gool, woonde eerst te Leiden, had zich gedurende het beleg aldaar in 1575 als een waardig burger gedragen, en bekleedde later het ampt van registermeester der Leenen van Holland. Zijne moeder was Anna Hemelaar. Op twintigjarigen leeftijd reeds de Leidsche Hoogeschool verlaten hebbende, waar hij zich met grooten lof in de letteren en wetenschappen geoefend had, en inzonderheid door het onderwijs van den beroemden Thomas Erpenius met eene vurige geestdrift voor de kennis van het Oostersch, in het bijzonder voor het Arabisch, bezield was, woonde hij vervolgens gedurende eenigen tijd op zijns vaders hofstede nabij Naaldwijk, met het doel om aldaar zijne studiën in stilte voort te zetten. Hij deed vervolgens in het gevolg der hertogin van Tremouille eene reis naar Frankrijk, en werd door de regering van la Rochelle, toen nog Hervormdgezind, tot onderwijzer in de Grieksche taal aangesteld. Niet langer dan een jaar bekleedde hij die betrekking. Naar Holland teruggekeerd, vertrok hij in 1622 naar Marokko, toen 's lands Staten eenen gezant derwaarts zonden.

Gedurende zijn verblijf te Marokko oefende zich Golius bij voortduring in het Arabisch, en verwierf zich door zijne bekwaamheden de achting van vele voorname lieden aldaar.

Zelfs Mulei Siden, Koning van Marokko, bewees hem vele gunstbewijzen en veel vriendschap, waartoe inzonderheid een brief van Erpenius aan genoemden vorst, benevens een geschenk van een Atlas en een nieuw Testament in het Arabisch, de eerste aanleiding gegeven had. Golius maakte zich jegens der Staten gezant ook verdienstelijk; want toen deze, langer dan hij wel wilde, door den koning werd opgehouden, liet hij Golius een verzoekschrift in het Arabisch opstellen, om ontslagen te worden. Dit geschrift werd door den vorst niet alleen gunstig ontvangen, maar ook als een voorbeeld van netheid in schrift zoowel als in taal en stijl bewonderd.

Met een schat van kundigheden voorzien, keerde Golius te Leiden bij zijnen leermeester Erpenius weder, voor wien hij een groot aantal Arabische boeken, hier te lande onbekend, had medegebragt. Deze overleed echter spoedig na de terugkomst van Golius, welk groot verlies voor de hoogeschool en de wetenschap curatoren der Leidsche academie meenden niet beter te kunnen herstellen, dan door Golius, in 1625, tot zijnen opvolger in het onderwijs der Arabische taal te benoemen. Met lof kweet hij zich van die moeijelijke taak, maar hij meende tevens dat hij, om dezelve waardig te vervullen, zich verder moest bekwamen. Eene reis naar de Levant kwam hem daartoe als een geschikt middel voor. Op zijn verzoek deswege werden hem door curatoren gunstige voorwaarden toegestaan. Vier jaren bragt hij op die reis door. Geruimen tijd vertoefde hij te Aleppo, en kwam na eenige togten door Arabië en naar Mesopotamië gedaan te hebben, te Konstantinopel. Allerwege deed hem zijne geleerdheid en bescheidenheid vrienden vinden, en de noodige gelegenheden om voordeel te trekken voor de wetenschap. Bij de Turken ontmoette hij bovenal eene goede bejegening. De uitgebreidste boekerijen stonden voor hem open, en de beste handschriften werden hem ten gebruike toevertrouwd. De waardigheid van aardrijkskundige van den Grooten Heer werd hem opgedragen, en aan gunstige voorslagen, om zich ergens in de Levant te vestigen, ontbrak het hem niet. In één woord, hij liet een zoo goeden dunk van hem achter, dat zulks van veel dienst was voor zijn broeder Petrus, die volgt, en die kort na hem dezelfde reis deed.

Gedurende de afwezigheid van Golius was Willebrordus Snellius, hoogleeraar in de wiskunde te Leiden, overleden. Hij werd in diens plaats aangesteld en ontving de tijding van deze benoeming te Konstantinopel. Weldra keerde hij nu naar Leiden terug, bragt wederom eenen aanzienlijken voorraad Oostersche boeken mede, en kweet zich gedurende bijna veertig jaren met grooten lof van zijne dubbele bediening, tevens nog tijd overhoudende om de wetenschap met verscheidene geleerde werken te verrijken. Zijn Arabisch Woordenboek is een groote schat voor de kennis der Oostersche letterkunde. Schoon hij reeds vier en twintig jaren oud was, toen hij zich in de Persische taal begon te oefenen, maakte hij nogtans zulke vorderingen daarin, dat hij een uitvoerig woordenboek van die taal kon zamenstellen, hetwelk naderhand te Londen gedrukt is. Even ervaren was hij ook in de Turksche taal, terwijl hij op gevorderden leeftijd het Chineesch begon te oefenen. De atlas van China, welke hij met eenige vermeerderingen heeft uitgegeven, kan van zijne vorderingen in die taal getuigen. Maar hetgeen Golius vooral verdienstelijk deed zijn, was zijn streven om zijne taalkennis dienstbaar de maken aan verspreiding van de christelijke godsdienst onder de Heidenen. Hij vertaalde het Nieuwe Testament in het Grieksch, en 's lands Staten droegen de kosten der uitgave. De Nederlandsche geloofsbelijdenis, de Catechismus en Liturgie vertaalde hij in het Arabisch, en liet die op zijne kosten drukken.

Toen alles gereed was bood hij zijnen arbeid den Staten aan, die hem niet alleen alle kosten teruggaven, maar hem bovendien met een geschenk vereerden. Golius maakte zich jegens hen wederom verdienstelijk, door hen als tolk te dienen in het Arabisch, Turksch, Perzisch en in andere talen, ofschoon hij ook als zoodanig eene vaste jaarwedde trok, en hij zelfs bovendien nog met een gouden keten en medailje vereerd werd.

Hooge achting werd den beroemden man allerwege toegedragen. Hij hield briefwisseling met de vermaardste mannen van Europa, die zijnen arbeid met dankbaarheid ontvingen. Zoodra toen het Arabisch Woordenboek het licht zag, besloot de vermaarde Bedwell in Engeland, om de vruchten van zijn langdurigen arbeid, met zooveel moeite en kosten tot tsand gebragt, aan de hoogeschool van Cambridge ter bewaring te geven, daar hij edelmoedig getuigde van gedachte te zijn, dat men, voor het belang der wetenschap, in het door Golius verrigtte kon berusten.

Golius overleed te Leiden op den 28sten September 1667. Zijne afbeelding ziet het licht in de bekende verzameling van van der Aa, genomen naar zijn geschilderd portret op de Leidsche hoogeschool voorhanden. In weerwil van zijnen aanhoudenden letterarbeid, genoot hij eene bijkans onafgebrokene gezondheid, die hij, behalve aan zijn sterk ligchaamsgestel, aan zijne matige levenswijze verschuldigd was.

Golius was gehuwd met Rensburg van der Goes, dochter van Matheus van der Goes, Commis-Generaal van de artillerie te Dordrecht, en van diens tweede vrouw Alijt de Beveren. Hij verwekte bij haar twee zonen, waarvan de oudste, Theodorus, hoofdschout en burgemeester te Leiden was, in welke waardigheid hij in 1679 overleed, en de jongste, Mattheus, een veel geacht en bekwaam man, stierf, als deken van het Hof van Holland, te 's Gravenhage in 1720.

De volgende werken zien van Golius het licht:

Lexicon Arabico-Latinum, ex probatioribus Orientis Lexicographis contextum, Lugd. Bat. 1653 fol. Amst. 1653. fol.

Achmedis Arabsiadae *vitae et rerum gestarum Timuri, qui vulgo tamerlanes dicitur, historia*, Lugd. Bat. 1636. 4°.

Muhammedis *filii* Ketiri *Ferganensi, qui vulgo Alfraganus dicitur, elementa astronomica*, Amst. 1669. 4°.

Poëma Tograi, *cum versione Latina* Jacobi Golii, *hactenus ineditum*, Traject, 1707. 8°.

Golius bezorgde bovendien de *Grammatica Arabica* van Erpenius, uitgave Leiden 1656. 4°. met bijvoegselen, het Nieuwe Testament in het Nieuw Grieksch, Genev. 1638. 4°, en liet in handschrift na *Dictionnarium persico-latinum*, gevoegd in Edmund Castell's *Lexicon heptaglotton.*

Zie J. F. Gronovii *Laudatio funebris recitata in exseqiis Clar. viri* Jacobi Golii, *Arabicae Linguae et Mathem. professoris*, Lugd. Bat. 1668. 4°; van Leeuwen, *Bat Illustr.* bl. 971; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 514; Bayle, *Diction. Hist. et critiq.* in voce; Saxe, *Onomast. liter.* T. IV. p. 318; *Levensbeschrijv. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. VI. bl. 52—60; Hoogstraten, *Woordenb.*; Amersfoordt, *Orat. de studio Litt. Arabicorum*, p. 13; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 287, D. III. bl. 104, 175; Björnståhl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 250, 346, 385; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. bl. 82, 83. *Aant.* bl. 382, 383, D. VI. St. I. bl. 86; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 135, 138, 160, 184, 205, 222. D. II. bl. 14, 15, *Toev. en Bijl.* bl. 114, 115; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 318; Kist en Royaards, *Nederl. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 81—90; Glasius, *Godgel. Nederl.*

GOLIUS (Petrus), broeder van den voorgaande, werd op zijn achtste jaar toevertrouwd aan de zorg van zijnen moederlijken oom, Jan Hemelaar, kanonik te Antwerpen, die hem weldra tot de Roomsch Katholieke godsdienst overhaalde. Hij begaf zich in de orde der ongeschoeide Carmelieten, en nam den naam aan van Liduinus de Sancta Liduina. Even als zijn broeder, die hem om zijne overgang tot eene andere kerk niet minder lief had en vriendschap toedroeg, was hij met eene groote zucht tot het beoefenen der Oostersche talen bezield, en hij begaf zich daartoe naar het voorbeeld van dien broeder op reis, vertoefde verscheidene jaren op den Libanon en werd te Rome tot Hoogleeraar in de Oostersche talen aangesteld. Daar vertaalde hij het werkje van Thomas à Kempis *de imitatione Christi* in het Arabisch (Rome 1663. 8°), en ondernam in het vier en zeventigste jaar zijns levens eene reis naar de kusten van Malabar, om de heidenen aldaar te bekeeren. Gedurende zijn verblijf in Syrië werd hij overste van het Carmeliter klooster Mar-Elia op den Libanon. Tot inspecteur der zendelingen benoemd, vertrok hij naar Indië en overleed te Soeratte, in welk jaar is onbekend.

Behalve bovengenoemde vertaling van van Kempen's werkje vertaalde hij nog, uit het Arabisch in het Latijn, een boekdeel met Arabische spreuken en gezegden, een gedeelte van den *Koran*, en, uit het Spaansch in het Arabisch, het leven van de heilige Theresia.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 188; *Levensbeschrijv. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. VI. bl. 60; van Kampen, *Geschied. der Ned. letter. en wetensch.* D. 1. bl. 287, 288; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. *Aant.* bl. 383; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 318.

GOLL (Johan) was een geacht kunstminnaar, die te Amsterdam in het midden der achttiende eeuw leefde. Hij beoefende de teekenkunst op eene zeer verdienstelijke wijze,

gelijk blijkt uit verscheidene land- en watergezigten, door hem vervaardigd. In de Catalogi van Joannes de Bosch (Amst. 1785), van de Neufville Brants en van Ploos van Amstel (Amst. 1800) kwamen van hem voor de volgende teekeningen:

Een gezigt aan den Donau bij Weenen.
Twee stuks, zijnde stille watertjes met zeilende schepen.
Een gezigt te Klarenbeek.
De Haarlemmerpoort en een gedeelte der stad Amsterdam van de buitenzijde te zien.
Een Boschgezigt bij Klarenbeek, buiten Arnhem.
Gezigt bij Roosendaal.

Meerdere levensbijzonderheden zijn er van hem niet bekend. Zijn zoon volgt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 465; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOLL VAN FRANCKENSTEIN (Jonkhr. JOHAN), zoon van den voorgaande, werd te Amsterdam in 1756 geboren, en onderscheidde zich niet alleen door zijne parlementaire loopbaan, maar ook door zijne ingenomenheid met en bevordering van kunsten en wetenschappen. Reeds in 1787 ontmoeten wij hem als lid van den raad zijner geboortestad, deel uitmakende eener bezending aan den Hertog van Brunswijk. In lateren tijd was Goll bij voortduring raad der stad Amsterdam en lid van de Provinciale Staten van Holland. In de vervulling van beide betrekkingen mogt hij de algemeene goedkeuring en achting erlangen. Hij was voorts een man van kunde, smaak, oordeel en gematigdheid, die het edele en goede met vastheid en kalmte voorstond, en, door eenen vurigen en gepasten ijver voor het schoone, daaraan glans en luister wist bij te zetten. Geen wonder dan ook, dat men er op uit was om zulk een man de verdiende hulde en eere te brengen. De vierde klasse van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letteren en Kunsten bood hem den 28sten Mei 1816 haar lidmaatschap aan, terwijl de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten hem tot vice-president van den raad van bestuur koos.

Jonkheer Goll van Franckenstein overleed op zijne hofstede *Velzerbeek*, bij Velzen, den 25sten October 1821. Die hofstede getuigde evenzeer van zijne zucht ter bevordering van de aankweeking van gewassen, als zijne bekrooning met zilver, door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij in 1820, voor een *Digitalis Sceptrum*, uit zaad gekweekt, die zich door zijne buitengewone grootte en fraaiheid onderscheidde.

Buitengewoon rijk was de kunstverzameling die hij naliet; dezelve bestond uit schilderijen, teekeningen en prenten van de voornaamste meesters. Na zijn dood kwam dezelve in bezit van zijn zoon, jonkheer P. H. Goll van Franckenstein, op wien de liefde tot de kunsten, die zijn vader en grootvader koesterden, was overgegaan. Ook hij maakte zich door zijne handels- en andere vereerende betrekkingen, ook tot de regering der stad Amsterdam, verdienstelijk, en zag zijne bekwaamheden ook erkend door zijne benoeming tot lid der vierde klasse van het voormalig Koninklijk Nederlandsche Instituut, den 10den Mei 1826, en door de aanbieding van het lidmaatschap van den raad van bestuur der Koninklijke Akademie van beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij mogt slechts den ouderdom van 45 jaren bereiken, en overleed te Amsterdam den 1sten December 1832. De beroemde verzameling, door zijn vader bijeengebragt, en door hen aangevuld, werd den 1sten Julij des jaars 1833 te Amsterdam in het openbaar verkocht. De schilderijen alleen bragten eene som op van *f* 105, 944, terwijl ook de teekeningen, een getal van vijf of zes duizend bedragende, en de prenten voor belangrijke prijzen verkocht zijn.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XVII. bl. 177—186; Björnstähl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 419; *Algem. Konst- en Letterb.* 1821. D. II. bl. 274, 1832. D. II. bl. 418, 419, 1833. D. II. bl. 60, 95; Van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 465, 466, *Aanh.* bl. 9, 10; *Jaarb. van het Koninkl. Nederl. Instit.* 1850. bl. XXVIII.

GOLTSTEIN (JOHAN VAN) uit een aanzienlijk geslacht, in vroegere tijden in Gulikerland gevestigd, gesproten. Hij verliet dat land om bij Hertog Karel van Gelder in dienst te treden. Hij diende dien vorst aanvankelijk als banierdrager en bekleedde vervolgens, gedurende deszelfs veelvuldige oorlogen, verscheidene gewigtige krijgsambten. Hij had in 1523 voor zijnen vorst het bevel in Dokkum, maar was genoodzaakt die stad aan Maarten Schenk over te geven. Vrije uittogt voor zich en de zijnen bedongen hebbende, kwam hij te Groningen, dat mede de hulp van Karel van Gelder had ingeroepen. Aldaar werd hij door den raad der stad in den kerker geworpen en op zijne goederen beslag gelegd, dewijl hij, om buit te maken, onbedacht Dokkum van veel volk ontbloot en het hierdoor, daar hem anders niets ontbrak, in des Keizers handen gespeeld had. Hij schijnt echter later ontslagen en in gunst bij zijnen meester te zijn aangenomen, althans hij bekleedde nog verschillende aanzienlijke, burgerlijke bedieningen, zooals die van Burgemeester van Zutphen, Burggraaf van Nijmegen enz. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij is benevens zijne echtgenoote, Henrica van Egmond, in de groote kerk te Zutphen begraven.

Zie Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl 592, 593; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. 1. bl. XVII.

GOLTSTEIN (JOHAN VAN), kleinzoon van den voorgaande, vervulde even als zijn grootvader onderscheidene belangrijke, burgerlijke ambten. Hij was, van 1594 tot 1607, landrentmeester van Veluwe-Zoom, en, van 1607 tot 1623, rigter van Arnhem en Veluwe-Zoom. Hij werd beschreven in de ridderschap van de Veluwe, en verscheen, als riddermatig, op verschillende landdagen van Gelderland. Hij schijnt een man van veel bekwaamheid te zijn geweest, blijkens zijne zending, in 1605, met Johannes Fontanus, namens de Staten des kwartiers, naar Harderwijk, om er het hooger onderwijs verder te regelen, waardoor hij zich jegens de jeugdige Harderwijksche school zeer verdienstelijk maakte.

Zie Bouman, *Geschied. der Geldersche Hoogesch.* D. I. bl. XVII, 16, D. II. bl. 12, hier door ons gevolgd.

GOLTSTEIN (EVERT JAN BENJAMIN VAN), van vaderszijde een kleinzoon van den voorgaande en van moederszijde een achterkleinzoon van Johan van Oldenbarnevelt. Zijne ouders waren Philips van Goltstein en Maria de Rechignevoisin, en werd den 11den April 1664 te Zutphen geboren. Hij verkreeg zijne opleiding aan de Hoogeschool te Harderwijk, waar hij, in 1685, tot doctor der regten bevorderd werd. Na het verlaten der Hoogeschool werd hij, den 3den April 1685, door Willem III tot burgemeester van Lochem benoemd. Later zag hij zich tot burgemeester van Zutphen aangesteld, en met vele gewigtige bedieningen vereerd. In 1702 werd hij tot Raad der Admiraliteit in Friesland benoemd; in 1706 tot Raad en Rekenmeester van Gelderland, en later tot voorzitter of eerste rekenmeester der Geldersche Rekenkamer. Ook werd hem de commissie tot het beneficiëren van den Nederrijn en den IJssel opgedragen. Bij zijne geboorte in de Duitsche orde ingeschreven, werd hij, in 1732, derzelver Landcommandeur. Hij was Heer van Appel en Grunsforth, en werd den 6den October 1724 benoemd tot Curator der Geldersche Hoogeschool. Ofschoon toen reeds den ouderdom van zestig jaren bereikt hebbende, mogt de Hoogeschool vele jaren lang zijne diensten en de voorspraak zijner invloedrijke stem genieten. In 1743 treffen wij hem onder de bestuurders der akademische plegtigheid nog aan. Maar niet lang daarna stierf hij, oud van dagen en zat van eere.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 12—14, van wien wij bovenstaand berigt geheel overnamen.

GOLTZ (FREDERIK ADRIAAN Graaf VAN DER), afkomstig uit een voornaam Pruissisch geslacht, hetwelk aanzienlijke bezittingen in Polen bezat, was de zoon van Bernhard Willem van der Goltz en van Cornelia Jacoba Steengracht. Hij werd te Frederiksdorf den 7den Augustus 1770 geboren, en trad op zijn vijftiende jaar als kadet in Nederlandsche dienst. Kort na zijne bevordering tot 1ste luitenant ging hij als vrijwilliger over tot de Oostenrijksche armee, en was in 1793 Adjudant van den erfprins van Oranje, met wien hij den veldtogt in België bijwoonde, waar hij zich door zijne dapperheid onderscheidde, en wien hij ook vergezelde in 1799 bij het Engelsche leger in Noord Holland. Van dien tijd af tot de omwenteling van 1813 leefde hij buiten betrekking. Bij de komst van den prins van Oranje in Nederland, in 1813, werd van der Goltz aangesteld tot Kolonel en Adjudant van dien vorst, en zeer spoedig daarna tot Generaal-Majoor en provincialen Kommandant van Zuid-Holland, tevens tot Gouverneur der residentie 's Gravenhage benoemd.

De gebeurtenissen welke kort daarop plaats grepen, en het

nemen van voorzorgen tot verdediging noodig maakten, bragten den Generaal van der Goltz te Nijmegen, alwaar hij als opperbevelhebber werd geplaatst; doch zeer kort daarna stelde het vertrouwen van Koning Willem I hem aan het hoofd van het departement van oorlog, met den titel van Commissaris-generaal, welke hooge betrekking hij waar heeft genomen tot den 23sten Februarij 1818, toen het departement van oorlog op een anderen voet werd gebragt, en de intendant-Generaal Marinus Piepers aan het hoofd daarvan werd geplaatst. Van der Goltz werd toen benoemd tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. In 1814 had hij zijn eervol ontslag uit de dienst bekomen. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij was Kommandeur der militaire Willemsorde en gehuwd met Isabella Maria baronnesse de Perponcher Sedlnitsky, waarbij hij verwekte een zoon, Willem Jan Graaf van der Goltz, thans gepensionneerd Luitenant-Kolonel der kavallerie. Na den dood van zijne vrouw hertrouwde hij met Antoinette Maria Bergers, waarbij hij geene kinderen naliet.

Zie Luiscius, *Woordenb.* in voce; Bosscha, *Neêrl. held. te land*, D. III. bl. 50, 68; Dezelfde, *Het leven van Willem den Tweeden*, bl. 381, 388, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOLTZIUS (Hubertus), wiens eigenlijke naam Hubert Goltz was, werd te Venlo den 30sten October 1526 geboren. Zijn vader Roger of Rutger was een schilder te Wirtzburgh geboren, die zich te Venlo had nedergezet, ten gevolge waarvan Hubertus zich Wirtsburger van Venlo, (Herbipolita Venlonianus) noemde, welke vreemdsoortige titel op de titels van zijne werken voorkomt. Gedeeltelijk door zijn vader onderwezen, gedeeltelijk door den vermaarden schilder Lambert Lombardus te Luik, ontwikkelde zich bij den jongen Hubert, door het copiëeren van vele antieken, een lust naar de Romeinsche oudheden en letteren, waar door hij zich later zulk een naam maakte. Levensbijzonderheden zijn er omtrent hem niet vele te melden. Hij hield zich ongeveer twaalf jaren te Antwerpen op, woonde sedert 1558 te Brugge, rigtte aldaar eene drukkerij op, om zijne eigene werken te drukken, hield zich ook met de schilderkunst en met de beoefening der Latijnsche muzen bezig, en overleed er den 14den Maart 1583.

De afbeelding van Goltzius ziet het licht. Hij was eerst gehuwd met Elisabeth Verhulst, die hem verscheidene kinderen schonk, en vervolgens met de weduwe van den oudheidkenner Martinus Smetius, Marina Vijncx, wier hatelijk karakter zijn leven vergalde en waardoor zijn dood verhaast werd.

Bijzonder verdienstelijk maakte Goltzius zich door zijne werken over de numismatiek. Hij had zich daartoe door langdurige wetenschappelijke reizen in Duitschland, Frankrijk en Italie voorbereid, die hij op kosten van de gebroeders Marc en Guido Lauryn, beide geleerde penningkundigen, gedaan had. Negen honderd en vijftig numismatische verzamelingen waren door hem bezocht, en hij was de eerste in Nederland die over de numismatiek geschreven heeft. Zijne goede trouw, door den grooten numismaticus Eckhel in twijfel getrokken, is door de latere getuigenissen van den hertog De Luynes en van den beroemden oudheidkundige De Witte, althans grootendeels, in eere hersteld.

Even als een Janus Secundus beoefende Goltzius, bij de graveer- en schilderkunst, de Latijnsche dichtkunst. Zijn schilderwerk, meestal uit historiën en portretten bestaande, is met de meeste zorg uitgevoerd, doch hoogst zeldzaam. Hij schilderde onder anderen eenige tafereelen, ten tijde der feesten, die in Antwerpen gevierd werden, bij het houden van een kapittel van het Gulden Vlies. In sommige zijner werken komen vele koper- en houtgravuren voor, door hem vervaardigd.

Goltzius schreef en drukte een aantal geschriften, in verschillende talen, die meermalen herdrukt zijn. In 1644 en 1645 zagen zijne *Opera omnia* te Antwerpen, 5 deelen in folio, het licht, en zij werden aldaar in gelijk formaat en deelen in 1708 herdrukt. Beide verzamelingen bevatten de volgende geschriften.

Fasti magistratuum et triumphorum Romanorum, ab urbe condita ad Augusti *obitum, ex antiquis numismatibus restituti Fasti item seculi, ad Capitolinos ab* A. Schotto *denuo instaurati et thesaurus rei antiquariae uberrimus.* (D. I.)

C. Julii Caesaris, Augusti *et* Tiberii *numismata, cum* Ludovice Nonnii, *Med. Ant., commentario.* (D. II).

Graeciae ejusque insularum et Asiae minoris numismata, cum ejusdem Nonnii *commentario.* (D. III).

Siciliae et magnae Graeciae historia ex antiq. numismat. illustr., cum scholiis A. Schotti. (D. IV).

Icones, vitae et elogia Imperatorum Romanorum: accedunt Imperatorum Romano-Austriacorum series, ab Alberto II *usque ad* Ferdinandum III, *stylo et opera* Caspari Gevartii. (D. V).

Aan Goltzius viel de eer te beurt van met het Romeinsche burgerregt te worden begiftigd. Hij was echter een groot voorstander der hervorming, en drukte waarschijnlijk ook de voortreffelijke, in den Bijbelschen geest der hervorming zóó zeer geschrevene brieven van Stephanus Lindius, in Maart 1567 uitgekomen. Ook houdt men hem met veel grond voor den persoon, die onder het gehoor van Broer Cornelis diens *Sermoenen* opteekende en uitgaf.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 348, 349; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 486—488; van Mander, *Lev. der Schild.* D. I. bl. 260—265. Hoogstraten, *Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Saxe, *Onom; Liter.* T. III. p. 361, 647; Hoeufft, *Parnas. Latino-Belgic.* p. 42; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. III *Aant.* bl. 190, 191, D. IV. St. I. *Aant.* bl. 123, die hem echter met zijn bloedverwant Hendrik verwart; Peerlkamp, *de poëtis Latin. Nederl.* p. 135; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Nijhoff, *Bijdr.* D. VI. *Aank. en Berigt.* bl. 104, 105; van der Chijs, *Verh. over de verdienst. der Ned. jegens de munt- en penningk.* in *Tijdschrift voor algem. Munt- en Penningk.* D. I. bl. 412—414; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van Leeuwen, *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 201, 201, 202; Janssen, *De Kerkherv. te Brugge*, het *Regist.* op Goltzius.

GOLTZIUS (Julius), niet de zoon of ouder broeder van Hendrik Goltzius, die volgt, maar zoon van den voorgaande, was een bekwaam kunstgraveur, die van 1581 tot 1586 gegraveerde bijbelsche voorstellingen vervaardigde. Waar hij woonde en stierf, en wanneer, is ons niet bekend.

Zie Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. I. bl. 137; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOLTZIUS (Hendrik), bloedverwant van de voorgaanden, was de oudste zoon van Jan Goltzius, een kunstig glasschilder, die zich van Keizersweerd in het dorp Mulbracht bij Venlo had nedergezet. Daar werd onze Hendrik in 1558 geboren. Van kindsbeen af oefende hij zich, met behulp zijns vaders, in het teekenen, glasschilderen, etsen en graveren. Onder andere ongelukken hem in zijne jeugd overkomen, behoort ook dat hij zich zoodanig aan de regterhand brandde, dat zijne genezing als een wonder te beschouwen was. In kennis met den vermaarden Coornhert gekomen zijnde, was het op diens raad dat Hendrik's vader hem onder diens leiding te Haarlem liet wonen, ten einde zich in het plaatsnijden te oefenen. Nu graveerde Goltzius langen tijd voor Coornhert en voor Philip Gallé. Hij trouwde vervolgens met eene weduwe, Margareta Jansdochter genaamd, wier zoon, Jacobus Matham, door hem, even als Pieter de Jode en Jacob de Gheyn, in de graveerkunst onderwezen werd. Maar nu overviel hem eene ziekte, die slepende bleef en die hem deed besluiten om zich op reis te begeven, en in verandering van lucht zijne herstelling te zoeken. Hij vertrok in 1590 over Duitschland naar Italië, bezocht Venetië, Bologna, Florence, Napels en Rome, waar hij zich onder den naam van Hendrik van Bracht ophield, en keerde vervolgens naar Haarlem weder, om aldaar de graveerkunst uit te oefenen. Als zoodanig verwierf hij zich eene groote vermaardheid, daar het aantal zijner gravuren tot 330 gebragt wordt, voor welke belangrijke sommen vroeger en later besteed werden. Vooral groot is het aantal portretten, door hem gegraveerd. Hij was ook bijzonder bedreven in het teekenen met de pen', zoo op perkament als geplamuurde doeken. Later legde hij zich ook op de schilderkunst toe, en vervaardigde ook eenige houtsneden, die zeldzaam voorkomen. Op het Raadhuis te Haarlem werd van hem bewaard een krachtig geschilderd stuk, voorstellende *Prometheus*, daar hij door een gier de lever wordt uitgepikt, met den Orcus in het verschiet. Goltzius overleed te Haarlem den 1sten Januarij 1617. Hij werd in de groote kerk aldaar voor het koor begraven, en zijne grafzerk met een koperen plaat voorzien, waarop het volgende grafschrift gegraveerd was:

M. S. Henrico Goltzio, *Viro incomparabili, Chalcographo excellentissimo, Pictori celeberrimo, atque adeo omnis artis graphicae peritissimo.* Margareta Joh. fil. *Marito suo conjunctissimo, cum quo Harlemi vixit Annos* XXXVI *et fratri suo carissimo* Jacobus Goltzius *monumentum hoc fieri curarunt.*

Jacobus Matham *vitrico suo optime de se merito aeri incidit sculpsitque gratitudinis ergo. Obiit Harlemi. An.* CIↃIↃCX VII. 1 *Januarii aetat. suae* LIX.
dit is: Ter gedachtenis van Hendrik Goltzius, een man zonder wederga, voortreffelijk plaatsnijder, zeer beroemd schilder en in alle deelen der schilderkunst wel ervaren, hebben dit gedenkteeken doen stellen Margareta Jansdochter, haren wel beminden echtgenoot, met welken zij te Haarlem 36 jaren geleefd heeft, en Jacobus Goltzius, zijnen zeer waarden broeder ter eere.

Jacobus Matham heeft zijn behuwdvader, aan wien hij de grootste verpligting had, tot een teeken van dankbaarheid en hem ter eere, in koper gesneden en gegraveerd. Hij is overleden te Haarlem in het jaar 1617, op den 1sten van Januarij, in het 59ste jaar zijns levens.

De afbeelding van Goltzius ziet het licht op verschillende wijzen. Zijne zinspreuk was: *Eer boven gout.*

Zie van Mander, *Lev. der Schild.* D. II. bl. 90—116; Ampzing, *Beschrijv. van Haarl.* bl. 360—365; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 144, 203; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 93, 94, *Aant.* bl, 224; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOLTZIUS (Coenraad), bloedverwant van de voorgaanden, was een graveur, die op het einde der zestiende eeuw eenige graveerwerken vervaardigde voor kunsthandelaars te Keulen, en waarop hij zich ook Gols teekende.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOLTZIUS (Dominicus). Het is onzeker of hij van de voorgaanden afstamt. Hij werd in 1644 geboren, en, na in 1664 tot proponent bevorderd te zijn, beroepen in 1668 te Achlum en Hitsum. Hij vertrok van daar in 1678 naar Tjummarum en Firdgum, en wederom van daar in 1684 naar Hindeloopen. Hier in 1719 emeritus geworden, overleed hij er waarschijnlijk in 1720. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef:

Over de eerste Brief aan de Corinthen, Leeuw. 1685. 8°.

Uytnementheid der Goddelijke Liefde over I Cor. XIII. Leeuw. 1685. 8°.

Schriftmatige verklaringe en toepassinge tot geestelijk gebruyk van de eerste en tweede Sendbrief des Apostels Petri, Work. 1691. 4°. 2 deelen; herdrukt Amst. 1721. 4°.

Uytgelesene Bijbelstoffe soo des Ouden als des Nieuwen Testaments, schriftmatigh verhandelt, tot kennisse der waerheyd, die na de godtsaligheyt is, Amst. 1694. 4°; herdr. Amst. 1724.

De Algemeene Sendbrief van Jacobus, Amst. 1698. 4°; 2de druk, Amst. 1729.

Predikende en biddende Christus, Amst. 1700. 4o.

Lijkpredicatie over de dood van Koning Willem de III. Amst. 1702. 4°.

Naa-gedachten over Romeijnen VIII en de Lofzangen van Maria, Zacharia en Simeon, Amst. 1705. 4°; 2de druk, Amst. 1723.

Laetste gedachten, Amst. 1702. 4o.

Allerlaatste dingen, Workum, 1720. 8o.

Voorts schreef hij nog, in 8°, *Over verscheijden Texten*, *Hemelsch geklanck*, Leeuw. 1689. 8°. en *Onderlinge Liefdeplichten*, Leeuw. 1686. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1719. *b.* bl. 760, 1720. *a.* bl. 376, 619; Grevenstein, *Naaml. der Pred. in de Classis van Bolswert enz.* bl. 20; Greydanus, *Naaml. der Pred. in de Classis van Franek.* bl. 3, 111; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; Muller, *Cat. van Portrett.*

GOLTZIUS (Theodorus), was van 1693 tot aan zijn dood, den 1sten Mei 1735, predikant te Leeroort, en schreef:

Agtien Voorbereijdingen tot de Openbaare Gebeden, Gron. 1710. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. 1. St. I; Brucherus, *gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 216.

GOMARUS (Franciscus) of François Gomaer, was een dier mannen, wier namen wel algemeen bekend zijn; aan wier uitstekende geleerdheid en buitengewonen invloed nimmer is getwijfeld; die geprezen of verworpen zijn, al naar dat men hunne rigting was toegedaan of niet; — doch die nog altoos op een levensbeschrijver wachten, welke hunne waarde doet kennen, hunne wezentlijke verdiensten weet op prijs te stellen, en hun karakter onpartijdig kan beoordeelen. Wij kunnen hier uit zijn hoogst belangrijk leven, slechts de hoofdpunten aanstippen.

Gomarus, de zoon van Franciscus Gomarus en Johanna Moermans, zag den 30sten Januarij 1563 te Brugge het levenslicht. Daar zijne ouders de leer der hervorming hadden omhelsd, begaven zij zich in 1578 wegens de geloofsvervolgingen naar de Paltz, van waar de jeugdige Franciscus naar Straatsburg werd gezonden, om van den toen reeds bejaarden Joannes Sturmius zijne eerste opleiding in de godgeleerdheid te ontvangen. Ofschoon deze beroemde godgeleerde de leer van Calvijn onverdeeld was toegedaan, vond nogtans Gomarus in hem een gematigd en verdraagzaam leermeester.

Na verloop van drie jaren ging hij naar Neustadt; dáár toch vond hij de groote mannen der Duitsch-Gereformeerde kerk, die thans uit Heidelberg waren verdreven, omdat de keurvorst Lodewijk de Gereformeerden niet was toegedaan. Daar echter de toestand in de Paltz niet gunstig was, begaf hij zich spoedig naar Engeland, bezocht de beroemde hoogescholen van Oxford en Cambridge, en keerde terug toen Lodewijk door zijnen broeder Johan Casimir was opgevolgd, en de Calvinistische godgeleerden in Heidelberg waren wedergekeerd.

Aldus de lessen van Olevianus, Ursinus, Pareus, Tossanus, Rainaldus en Whitaker gehoord hebbende, aanvaardde hij in 1587 de evangelie-bediening bij de Nederduitsche gemeente te Frankfort aan den Main, doch hij verloor die betrekking, toen, in 1593, de vrijheden, aan de Hervormenden verleend, werden ingetrokken, en de gemeente verliep. Doch reeds het volgend jaar werd hij tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Leidsche hoogeschool beroepen, en hij aanvaardde deze betrekking, na alvorens te Heidelberg den Doctoralen graad verworven te hebben. Ofschoon al spoedig bleek dat Gomarus een aanhanger en verdediger was der gevoelens van Calvijn, zoo geraakte hij hierover met niemand in oneenigheid, dan nadat Arminius in 1603 tot zijn ambtgenoot werd beroepen. Wel is waar werden door een mondgesprek de bezwaren uit den weg geruimd, die Gomarus tegen deze benoeming had, doch het twistvuur barstte op nieuw en thans openlijk uit, toen Arminius met zijne stellingen over de leer en voorbeschikking optrad, en Gomarus hierop antwoordde. Weldra bleek dat beide hoogleeraren niet enkel in dit opzigt, maar ook in andere leerstukken, ook ten aanzien van de herziening van geloofsbelijdenis en catechismus, ook in hun gevoelen aangaande de magt der overheden in kerkelijke zaken, zeer verschilden. Hunne twist deelde zich mede aan de studenten, en veroorzaakte groote verdeeldheid in de geheele kerk, zoodat de Staten van Holland zich gedrongen zagen eene poging te doen tot behoud des vredes. Doch de conferentie in 1606 tusschen Arminius en Gomarus, te 's Hage gehouden voor vier predikanten en leden van den hoogen Raad, leidde tot geen gunstig einde. De klove werd grooter, daar Gomarus zich van dag tot dag onverdraagzamer toonde. Naauwelijks had Arminius zich den 30sten October 1608 voor de Staten verdedigd, of Gomarus verzocht en verkreeg in December gehoor, om openlijk zijn ambtgenoot van de gevaarlijkste dwalingen te beschuldigen. Een publiek dispuut, den 26sten Julij 1609 gehouden, gaf aan de oneenigheden nieuw voedsel, en het was ligt te denken dat een mondgesprek, den 20sten Augustus daaraanvolgende, in de Staten vergadering te houden, geheel vruchteloos zou zijn.

Inmiddels overleed Arminius. Evenwel de godsdienstige geschillen duurden voort, gelijk spoedig bleek uit de kleine strijdschriften, die door Gomarus, Bertius, Corvinus en Uytenbogaert tegen elkander werden in het licht gezonden. Algemeener en heftiger nog werd deze pennestrijd, toen de Curatoren Coenraad Vorstius tot opvolger van Arminius bestemden. Gomarus mengde zich wel niet regtstreeks in dien strijd, maar gaf zijne ontevredenheid over deze keus duidelijk genoeg te kennen. En toen hij nu zag dat het beroep van Vorstius voortgang had, verliet hij in 1611 de Hoogeschool, en begaf zich naar Middelburg, waar hij tot in 1614 als predikant der Hervormde gemeente en als hoogleeraar aan het Collegium Theologiae werkzaam was.

Gomarus aarzelde niet in 1614 eene beroeping naar de Hervormde Universiteit te Saumur te aanvaarden. Naauwelijks was hij daar een jaar werkzaam, toen hij te Groningen als eerste hoogleeraar in de godgeleerdheid en Hebreeuwsche taal werd aangesteld. Wat de oorzaak was dat hij daarna nog drie jaren te Saumur bleef, en eerst in 1615 zijne betrek-

king te Groningen aanvaardde, is niet bekend. Kort na zijne komst aldaar werd hij, in 1618, door de Staten van Groningen en Ommelanden tot de Nationale Synode te Dordrecht afgevaardigd. Zijne houding op deze kerkelijke vergadering is bekend, en is ook op te maken uit den bijnaam van *hamer der Arminianen*, die men hem sedert dien tijd toevoegde. In strengheid, onbescheidenheid en hevigheid deed hij weinig voor Bogerman onder. Zoowel in de bestrijding der Remonstranten, als in de supra en infra lapsiaansche twisten deed hij zijn stem krachtig gelden.

Tot aan zijn dood, den 11den Januarij 1641 voorgevallen, bleef Gomarus te Groningen ijverig werkzaam. Inderdaad was hij een man van zeldzame geleerdheid en uitstekende geestesgaven. Geen wonder dat de Staten-Generaal zijn oordeel meermalen inriepen over aangebodene boekwerken, en hij tot medeopziener werd verkozen van de vertaling des Ouden Testaments. Zijne dogmatische, exegetische en taalkundige bekwaamheden blijken genoegzaam uit zijne werken. Waarschijnlijk was er onder zijne tijdgenooten hier te lande niemand, die het stelsel van Calvijn zoo geheel in zich had opgenomen, en zoo consequent en logisch wist uit een te zetten, dan hij. Doch aan zijnen ijver voor eene heilige overtuiging paarde hij een driftig, oploopend karakter, eene onhandelbaarheid tegenover anders denkenden, eene trotschheid en hoogmoed, waardoor hij de voornaamste oorzaak geworden is der onzalige godsdiensttwisten, die in eene scheuring geëindigd zijn.

De afbeelding van Gomarus ziet op verschillende wijzen het licht; te regt plaatste de dichter Gerard Brandt het volgende bijschrift onder zijn portret:

> Vermaarde balling van het ijvrig Vlaenderlandt,
> Vlieg niet te hoog in 't licht met uw geleerdt verstandt.
> De nutse waerheit is de klaerste en lichtst te vaeten.
> Die om het duister twist, sal 't noodigste verlaeten.
> Dan mist men 't beste, en als de hevige afkeer groeit,
> Vergaet de liefde en 't saedt der vreê werdt uitgeroeit.

De zinspreuk van Gomarus was: *Dum spiro spero*. (Zoo lang ik leef hoop ik). Hij was driemalen gehuwd. De namen van zijne eerste en derde vrouw, bij wie hij geene kinderen had, zijn onbekend. Zijne tweede gemalin was Maria l'Hermite, met welke hij te Frankfort huwde, en bij wie hij een zoon en twee dochters verwekte, waarvan eene gehuwd was met den Waalschen predikant David de la Haye. De meeste werken van Gomarus zijn na zijnen dood uitgegeven onder den titel van:

Francisci Gomari, *Brugensis*, *Opera Theologica omnia*, *maximam partem posthuma*, *edita a discipulis:* Joh. Vereem, Ad. Sibelius, Mart. Ubbenius, Amst. 1644. fol. 3 part. in 1 vol. Herdrukt ald. 1664. fol.

Afzonderlijk zagen ook het licht:

De schildt der waerheydt, *die in de christelycke kerke der Neerlanden geleert wordt*, *waerin de schildt der catholijken*, *ghemaeckt van* Fr. Costerus, *nu wederleyt wordt door* Fr. Gomarus, *uyt het latijn overgheset*, Leyd. 1599. 8o.

Voor dit werk, hetwelk Gomarus had opgedragen aan de regering van Arnhem, tot erkentenis voor het beroep van hem naar die stad, juist nadat hij eenige dagen te voren het beroep naar Leiden ontvangen had, werd hem een zilver verguld beker, ter waarde van omtrent vijftig daalders, door genoemde regering vereerd, die in 1603 door den burgemeester Johan de Voocht aan hem werd overgebragt. Gomarus bedankte er voor met eenen Latijnschen brief, gedagteekent 10 Februarij 1603, welke in van Hasselt 's *Kronijk van Arnhem* bl. 252, 253 is medegedeeld.

Waerschouwinghe, *over de Vermaninghe aen* R. Donteclock.... *Hier is noch by ghevoecht* F. Gomari 1 *Verclaringhe der Hooft-puncten ghehandelt in de laetste Conferentie met* D. Arminio: 2 *Bedencken over de Lijck-Oratie* M. P. Bertij: 3 *Vertooch voor de* E. E. *Heeren Staten gedaen over de leere ende beleydt* D. Arminij, Leid. 1609. 4°. meermalen herdrukt.

Proeve van M. P. Bertii *Aenspraeck. Ter eeren der waerheydt* enz... *uytghegeven*, Leid. 1610. 4°. herdrukt.

Lyra Davidis, Lugd. Bat. 1620. 4o.

Locorum communium theolog. epitome, Amst. 1653. 12o.

Zie *Alma. Acad. Leid.* p. 42, met portr.; J. Meursii, *Ath. Batav.* p. 176, 177; Brandt, *Hist. der Ref.* de Regist. op Gomarus, met Portret; Bayle, *Diction. hist. et crit* (ed 1734) T. III. p. 54—56; Soermans, *Acad. Regist.* bl. 25, 34; *Effigies et vitae Professor. Groning.* p, 75; *Praest. et erudit. virorum. epistol. theolog.* etc. p. 211, 219, 227, 239, 532, 547, 556; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 293, 294; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* D. I. bl. 78; *Levensbeschrijv. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. IV. bl. 89—103; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Saxe, *Onom. Literar.* T. IV. p. 154; Ypey, *Geschied. der Krist. Kerk in de 18de eeuw*, D. III. bl. 436, D. VII. bl. 318, 401, 402; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, 315, 316; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 305, D. II. bl. 165, 187, 197, 396 en *Aant.* bl. 82, 131, 134, 154, D. III. bl. 222 en *Aant.* bl. 128; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 14—17; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 68, 72—74, 79, 90—92, 99, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 80; van Eck en Bosscha, *Het tweede Eeuwfeest van het Athen. Illustr. te Dev.* bl. 73; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.* en *Nederl. Arch. voor Kerk. geschied.* de *Regist.* op Gomarus; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 71, 122, 233; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 537—546; *De Navorscher* 1858, bl. 199, 200, 1859, bl. 13. 77, alwaar over de brieven van Gomarus gehandeld wordt; Dit *Woordenb.* D. I. bl. 372, 373; Muller, *Cat. van Portrett.*; Tiele, *Bibl. van Pamflett.* bl. 104, 110.

GON (Cornelis van der) vervaardigde ten dienste van den Amsterdamschen schouwburg drie treurspelen en een blijspel. Ofschoon oorspronkelijk, zijn deze stukken niet meer dan middelmatig. Zij zijn getiteld.

Faramont, *Eerste Koning der France*, *treurspel*, Amst. 1701. 8o.

Angelmont, *Eerste Koning van Lombardije*, *treurspel*, Amst. 1702. 8o.

Gustavus de Eerste, *hersteller van Zweeden*, *treurspel*, Amst. 1727. 8o.

Het scheepsleven, *blijspel*, Rott. 1714. m. pl.

Voorts gaf hij nog uit:

Tafereel der Batavische Helden met een zegenwensch op haar Oorlogstochten, Amst. 1703. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 101.

GON (Jacob van der), een Nederlandsch zeekapitein, die in 1709 met de Kapiteinen Roos en Ofzee, benevens den Consul van Baerle, naar Tunis, Algiers en Tripoli werd gezonden, om den reeds vroeger aangeganen vrede met die roofstaten te bekrachtigen en het verdrag uit te wisselen. Hij slaagde naar wensch.

In 1722 had hij het bevel over het schip *Rossem* van 44 stukken, en nam als zoodanig deel aan den togt van den Schout-bij-Nacht Hendrik Grave naar Algiers, om de Algerijnen te tuchtigen. Hij was waarschijnlijk een bloedverwant van den Schout-bij-Nacht Adriaan David van der Gon, die in 1766 met 's lands schip van oorlog, *de Castor*, mede naar Algiers werd gezonden om den Dey te bevredigen. Zoowel omtrent dezen als van Jacob van der Gon zijn ons geene verdere berigten bekend.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. II. bl. 516, D. V. bl. 10, 29, 374.

GON (Jan Jacob Denier van der), trad voor het eerst in dienst te Zoelen, in Gelderland, den 20sten October 1811, vertrok van daar in 1814 naar, Naaldwijk, waar hij den 4den Februarij 1838, in den ouderdom van 46 jaren, overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij gaf uit:

Leerredenen, 's Hage 1817. 8°.

Zestal leerredenen, Amst. 1828. 8o.

Zie de Jong, *Naaml. van Boek. en Suppl.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

GONDEBALD, zoon van Adgilt II, over wien wij in het 1ste deel bl. 68 gehandeld hebben, was, volgens de algemeene overlevering, van 737 tot 749 Koning van Friesland, en overleed in dat jaar, twee onmondige zonen nalatende. Onder zijn bestuur werd het christendom vrijelijk ingevoerd. De overlevering wil, dat hij reeds in 739 gouden munten te Dokkum heeft doen slaan. Volgens sommige schrijvers zou hij in het leger van Karel de groote gediend hebben, en den heldendood in de bergpasssen van Roncevaux hebben gevonden; doch daar dit in 778 zou hebben plaats gehad, is zulks op hem niet van toepassing.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 60; Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. I. bl. 377, 388—390. 410, 411; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 423; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Bosscha, *Neêrl. held. te land*, D. I. bl. 21; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 489; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. I. bl. 340; van der Chijs, *de Munten van Friesl.*, *Gron. en Drenth.* bl. 6.

GOODRICKE (H.) een Engelschman van geboorte, maar te Groningen woonachtig. Zie over hem het artikel van Didericus van der Kemp.

GOODSCHALCK (PIETER) was den 14den April 1658 geboren, van 1696 tot 1698 Opperhoofd van Japara, en laatstelijk artilleriemeester te Leiden.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgav.) D. III. bl. 280. Uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOOL (JAN VAN) werd niet in 1685, maar in 1690 of 1691 te 's Hage geboren, en genoot aldaar onderwijs in de schilderkunst eerst van Matheus Terwesten, daarna van Simon van der Does. Hij schilderde landschappen met koeijen en schapen, maar zijn werk draagt volgens bevoegde beoordeelaars reeds blijken van achteruitgang der kunst in koloriet, effect en penseelsbehandeling. Wel, zegt de heer Immerzeel, bezat hij eene zekere naauwkeurigheid, of netheid in zijne teekening, maar zijne treuzelachtige, scherpe en stijve manier van schilderen en zijne porseleinachtige kleur houden zijn kunstwerk op het peil der middelmatigheid. Hij zou een goed schilder hebben kunnen worden, indien hij den grooten Paulus Potter niet had willen nabootsen, en waardoor in zijne beste en uitvoerigste stukken het aangename de natuur ontbreekt.

Van Gool deed tweemalen eene reis naar Engeland ten behoeve zijner kunst, en schijnt daar nog al wat geschilderd te hebben. Vreemd nogthans is het, dat, in de door ons gebruikte schrijvers, geen ander werk van hem vermeld wordt, dan zijn eigen portret, en geene openbare verzamelingen hier te lande iets van hem bezitten. Hij werd in 1712 ingeschreven als medelid der Broederschap van Pictura te 's Hage.

Hij deed zich ook als schrijver kennen door zijn werk getiteld:

De nieuwe Schouburg der Nederlandsche Kunstschilders, en Schilderessen, waar in de levens- en kunstbedrijven der thans levende en reets overledene schilders, die van Houbraken, *noch eenig ander schrijver, zijn aangeteekent, verhaalt worden*, 's Hage 1750—1741. 8o. 2 deelen met portr.

Van Gool deed zich ook als mingelukkig beoefenaar der dichtkunst kennen, door de dichtregelen, waarmede hij dit werk doorvlechtte. De kunsthandelaar en portretschilder Gerard Hoet *de Jonge* kwam tegen het een en ander aangevoerde in van Gool's werk op, in een *Brief aan een vrient, behelzende eenige aanmerkingen op den Nieuwen Schouburg der Nederlandsche schilders van* J. van Gool, waartegen laatstgenoemde weder een *Antwoord* ('s Hage 1751 8o.) gaf, welk geschil nog eenigen tijd daarna voortgeduurd heeft. De Heer Schinkel te 's Hage is in het bezit van eene belangrijke verzameling van twistgeschriften in deze zaak, zoo gedrukt als in handschrift.

De afbeelding van van Gool, door A. Schouman geteekend en door J. Houbraken, in 1749, gegraveerd, staat voor zijn gemeld werk.

Zie Paquot, *Memoir.* T. II. p. 140; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl Schilderk.* D. II. bl. 102—104; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Schinkel, *Verv. van de Handschriften, deel uitmak. van zijne kunst- en letterverzamel.* bl. 12.

GOOR (ADOLF VAN), of Goer, Heer van Kaldenbroek, lid der Staten van Gelderland, was in 1579 medegezant der Algemeene Staten bij den vredehandel te Keulen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 279; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 315, VII. p. 41, 172.

GOOR (ARNOLDUS VAN), geboren te Meurs, studeerde te Utrecht in de godgeleerdheid, werd er meester in de vrije kunsten en kandidaat in de godgeleerdheid, in 1635 lector in de wijsbegeerte en den 11den Julij 1638 buitengewoon Hoogleeraar in die wetenschap. Na eenigen tijd die waardigheid bekleed te hebben, werd hij Rentmeester, Regter en Leengriffier van het graafschap Meurs, werwaarts hij den 8sten October van het laatstgenoemde jaar vertrok. Hij schreef:

Disputationes Ethicae, Traj. 1637. 4o.

Collegium disputationum philosophiae practicae, Traj. 1638.

Zie Burman, *Traj. Erud.* p. 106; Voetius, *Hondert-jaarige Jubel-gedacht. der Acad. van Utr. vert. door* le Long, bl. 77.

GOOR (JOHAN HERMAN VAN) behoorde tot eene geachte Hervormde familie te Gulik, en was Ritmeester bij het regiment van den graaf van Flodroff. Als zoodanig sneuvelde hij in eene ontmoeting na den slag bij Fleurus den 1sten Julij 1690. Hij was gehuwd met Anna Catharina Bouman, bij wie hij een zoon verwekte, die als Kapitein in staatsche dienst bij Hochstädt ten jare 1704 sneuvelde, en eene dochter, Johanna Adelheide, gehuwd met Nicolaas van Asten, Predikant te Schore en Vlake. Een broeder van Johan Herman, wiens naam ons onbekend is, was Kapitein van een regiment voetvolk ten dienste dezer landen, terwijl een andere broeder volgt.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1730. *a* bl. 366.

GOOR (JOHAN WIJNAND VAN), broeder van den voorgaande, onderscheidde zich in 1702 als Generaal-Majoor bij Ekeren en in 1703 bij de verdediging van de linien der Bondgenooten bij Stolhoven aan den Boven-Rijn, tegen den Maarschalk Villars. Hij volgde, in 1704, den grooten Menno van Coehoorn op als Meester Generaal van de artillerie, en had in dat jaar het opperbevel over de Nederlandsche troepen onder Marlborough. Hij onderscheidde zich als zoodanig bij de inneming van de verschansingen bij den Schellenberg nabij Donauweerd, en sneuvelde door een musketkogel in het oog getroffen, den 2den Julij 1704, in den slag bij Hochstädt. Hij was vermaard om zijne heldhaftigheid, en was om zijne talenten, dapperheid, ijver en regtschapenheid bij Marlborough allerbijzonderst geacht. Hij was gehuwd met Josina Philippina de Bette.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 276, 345, 348; van Sypesteyn, *Bijdr. voor de geschied. van het Ned. artilleriekorps*, bl. 17—19.

GOOR (THOMAS ERNST VAN) werd te Breda geboren, praktiseerde er als advokaat en bekleedde er jaren lang den schepenstoel; ook was hij regent van het gasthuis en curator der Latijnsche School. Hij overleed waarschijnlijk in 1750, en toonde van zijne jeugd af aan eene groote neiging te bezitten voor de geschiedenis van zijne geboorteplaats. Om die te kennen liet hij geene moeite onbeproefd en spaarde hij geene kosten. Het resultaat van zijne onderzoekingen gaf hij in zijn uitmuntend en hoogst verdienstelijk werk, dat getiteld is:

Beschrijving der stadt en lande van Breda: Behelzende de Oudheid van het Graafschap Stryen, deszelfs eerste Bewoonderen, en oude Gestalte, met een Historisch Verhael van het Leven der Graven van Stryen, en daarop gevolgde Heeren van Breda; enz. *met platen*, 's Hage, 1744. fol.

Zie Hermans, *Conspectus Onom. literar.* p. 22; Dezelfde, *Bijdr. over Noord-Brab.* D. I. bl. 232, 309—311.

GOOR (WILLEM VAN). Zie GHOIR (W.)

GOOR (.... VAN) was een voornaam portretschilder, die in de tweede helft der zeventiende eeuw te Amsterdam bloeide, en aldaar omstreeks 1694 overleed. Zijn voornaam is niet bekend. Gerard Rademaker leerde hem de perspectief, en deze wederkeerig bij hem de schilderkunst.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOOR (PIETER WALTER VAN) werd te Antwerpen den 19den Januarij 1783 geboren, was eerste stempelsnijder aan 's Rijks Munt te Utrecht en overleed er in 1851, na gedurende jaren achtereen, ten gevolge eener beroerte, buiten staat geweest te zijn om eenige werkzaamheden te doen. Hij vervaardigde de medaille voor den Admiraal van Kinsbergen; de medaille van den slag bij Quatre-Bras; die voor de inwijding der Antwerpsche Academie van Schilderkunst; die voor de Staten van Brabant; die bij gelegenheid der vijf en twintig jarige uitoefening van het leeraarsambt bij de Hervormde gemeente te Leiden, door Ds. G. J. Schacht (1835); die ter gelegenheid der opening van den eersten Nederlandschen Spoorweg (1839) en de zeer fraaije stempels voor de halve- en kwartguldenstukken, ten behoeve van Neêrlands-Indië, met de beeldtenis van Koning Willem I.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van der Chijs, *Tijdschrift voor Algem. Munt- en Penningkunde*, D. I. bl. 713; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOOR (JAN WILLEM JACOBUS STEENBERGEN VAN) werd den 30sten September 1778 te Amsterdam uit welgestelde ouders geboren. Na zoowel in de school als te huis eenig onderwijs genoten te hebben, vertrok hij op twaalfjarigen leeftijd naar Schiedam, waar hij door zijn oom van vaderszijde, destijds rector aldaar, onderwijs ontving in het Latijn en Grieksch,

terwijl hij zijne reeds verkregene Fransche en Hoogduitsche taalkennis door huisonderwijs en voortgezette studie onderhield en vermeerderde, en zich ook op het aanleeren der Engelsche taal toelegde.

Na een verblijf van vier jaren te Schiedam vertrok hij in 1794 naar het Athenaeum in zijne geboorteplaats. Daar hoorde hij als student in de letteren en regtsgeleerdheid de lessen van Wyttenbach, Cras en van Swinden en maakte zulke vorderingen, dat hij reeds twee jaren verder, naar het oordeel van den grooten Wyttenbach, geschikt was om naar eene praeceptors plaats te dingen, en wel naar die te Gouda, welke betrekking hij verkreeg en reeds in October 1796 aanvaardde.

Meer, zoo als men het toen noemde, Oranjeklant dan Patriot zijnde, werd hij, ten gevolge der staatkundige gebeurtenissen, in 1798 van zijne betrekking ontzet, en mislukte hem daardoor ook eene sollicitatie naar de vakante rectors plaats te Franeker. Hij keerde alsnu naar de ouderlijke woning terug, en meende zich op nieuw aan de studie op eene der Hoogescholen over te geven, toen hij van eenen veel vermogenden vriend werd aangezocht met hem, en voor diens rekening, een reisje naar Frankrijk en Zwitserland te maken. Na eene afwezigheid van drie maanden keerde van Goor in het vaderland weder, begaf zich op nieuw tot de studie der regtsgeleerdheid, deed zich in het najaar van 1798 als student te Leiden inschrijven, en werd aldaar in 1800, na verdediging zijner *dissertatio politico-juridica de Mercatura, inprimis Batavorum*, tot advokaat bevorderd. Als zoodanig zette hij zich te Amsterdam neder; maar de praktijk ontbrak.

Door een toevalligen zamenloop van omstandigheden, voor onze lezers van geen belang, vertrok van Goor in 1801 naar Leeuwarden, en nam daar gedurende eenigen tijd den boekhandel waar van de Wed. Trip, welke affaire hij in October 1802 overnam, en onder de firma van de Wed. J. P. de Boy, geboren de Jong, met wie hij zich in het huwelijk had gegeven, voortzette. Ofschoon die handel in den beginne niet vlot ging, en van Goor met les geven in de talen in zijn onderhoud moest voorzien, had hij echter het geluk zijnen handel meer en meer uit te breiden en eenige werken, bijzonder geschikt voor leesgezelschappen, met goed gevolg uit te geven.

Te midden van zijn dagelijkschen arbeid kwam de lust voor het tooneel, die hem reeds van zijne jeugd af bezield had, weder boven, en, even als gedurende zijn verblijf te Gouda, nam hij ook nu deel aan een sedert lang bestaand liefhebberij-tooneel, waardoor hij tevens aangemoedigd werd om eenige tooneelstukken te vertalen en uit te geven. Doch niet alleen ondernam van Goor de vertaling van tooneelstukken, maar hij leverde die ook van een aantal goede romans en reisbeschrijvingen, waardoor hij zich bij het lezend publiek zeer verdienstelijk maakte, ook om de belangrijke aanteekeningen of voorredenen die hij daarbij voegde. Om een denkbeeld te geven van de groote werkzaamheid van van Goor dient, dat hij, volgens zijne eigene mededeeling, in den tijd van zeven jaren 49 boekdeelen vertolkte, en daarbij tevens aan verscheidene tijdschriften, zoo beoordeelende als andere, medewerkte.

In 1825 verloor van Goor zijne vrouw, doch hij hertrouwde reeds den 7den Junij 1826 met S. J. Galama. Zij schonk hem een zoon en eene dochter; maar terwijl alzoo de zon van voorspoed dit tweede huwelijk bestraalde, ging, door een zamenloop van omstandigheden, zijn handel meer en meer achteruit. Met geene tijdelijke middelen gezegend, vond hij alsnog in zijnen letterarbeid het middel om zijn gezin te onderhouden, tot dat eene noodlottige gebeurtenis daaraan in Februarij 1844 een einde maakte. Eene plotselinge beroerte schokte dermate zijne geestvermogens, dat hij, volgens eigene getuigenis, "zijne letteroefeningen, eens zijn lust en zijn leven, zijn wagen en zijn ploeg, waarmede hij voor de zijnen en voor zich het brood verdiende, moest staken, ja geheel opgeven."

Na gedurende eenigen tijd zijn ongelukkig lot met gelatenheid te hebben gedragen, onder toenemenden achteruitgang en alleen door de hulp van eenige vermogende vrienden ondersteund, verkreeg van Goor eindelijk eene plaats in het Oude-Mannenhuis te Haarlem, waar hij zijn werkzaam leven op den 1ste October 1856 eindigde. Dat leven, zoo rijk aan teleurstellingen van allerlei aard, beschreef hij zelf, en het is uit zijn eigen handschrift, door hem bij zijn leven aan een zijner helpende vrienden uit dankbaarheid geschonken, dat wij het bovenstaande mogten mededeelen.

Oorspronkelijke geschriften, door van Goor zamengesteld, zijn:

Olio, een historisch allerlei, Leeuw. 1821. 8o. 2 deelen.

Goed en kwaad uit vroegere en latere dagen, Leeuw. 1827. 8o.

GOOR DEN OOSTERLING (Jan Adriaan van) was Advokaat en tweede Auditeur Militair te Breda, en bevriend met de dichteres de Lannoy. Ook was hij lid van het dichtlievend genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*. Behalve zijn zoo algemeen bekend grafschrift: *Op een meisje in den bloei harer bekoorlijkheden gestorven*, zijn er, voor zoo ver ons bekend is, geene gedichten van hem in het licht verschenen, ofschoon er nog een bundel in handschrift van hem bestaat.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GOORLE (Abraham van). Zie GORLAEUS (Abraham).

GOOS (Abraham) was een kunstgraveur, die in het begin der zeventiende eeuw te Amsterdam bloeide. De vermaarde Judocus Hondius was zijn neef en leermeester. Hij legde zich voornamelijk op het kaartsnijden toe, waarin hij groote bekwaamheid aan den dag legde. Hij vervaardigde en gaf behalve andere kaarten uit:

Nieuw Nederlandtsch Caertboek, waerin volkomentlijcker als oyt te voren vertoont worden de XVII Nederlanden, soo in 't geheel als elck besonder, met grote neersticheyt ende kosten gesneden, ende in 't licht gebracht, Amst. 1616. 4°. langw. form.

Goos droeg dit werk, waarvan de tekst door Reinier Telle vervaardigd was, aan de Staten-Generaal op, en verkreeg daarvoor van hen eene vereering van 120 gulden. In 1625 verscheen er een tweede druk te Amsterdam van.

Zie Pars, *Naamr.* bl. 86; *Cat. van de Bibl. van* Jan Schouten, 1853) bl. 25; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOOIJEN (Jan Josephsz. van). Zie GOYEN (Jan van).

GOOIJER. Zie de personen van dien naam op GOYER.

GORCUM (Cornelis Jansz. van) was een Zeeuwsch kapitein, die in 1605 deel nam aan den togt der vloot uitgezonden, onder den Zeeuwschen Admiraal Haultain, om de uit Oost- en West-Indië wederkeerende Spaansche Vloot te veroveren. Het was bij die gelegenheid dat Reinier Claesz. den brand in het kruid stak, en met zijn schip in de lucht vloog.

Zie van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* blz. 305, Swalue, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 163, 164.

GORCUM (Gerrit Sebastiaansz. van) was een kaperkapitein, die zich bij verschillende gelegenheden tegen de Spanjaarden dapper gedroeg. Hij stond, terwijl alle vrijbuiters weigerden te zeilen, den overste Sonoy kloekmoedig ter zijde, volgde hem, den 10den Julij 1568, alleen tegen de Spaansche vloot, die nabij Delfzijl zich ophield, en zette den vijand met zulk een goeden uitslag na, dat hij en Sonoy met vier genomen schepen en twee hulken terugkeerde. In 1572, nog voor het innemen van den Briel, nam hij op de Zuiderzee, bij het eiland Marken, het Hoornsche veerschip van Amsterdam komende. Hij wordt beschuldigd van de opvarenden een hoog rantsoen te hebben genomen, en hen, na het ontvangen, toch gedood te hebben. Bij den aanval op Billy's Walen op Ameland verloor hij zijn schip, en kwam er waarschijnlijk bij om.

Zie van Groningen, *Geschied. der watergeuzen*, bl. 305, 306; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. V. bl. 80.

GORCUM (Jan van), ook van Broechem genaamd, was eerst stuurman op het schip *de Gouden Leeuw*, waarmede hij met Jan Pieterszoon Coen naar Indië vertrok. Gedurende diens afwezigheid was hij, met Pieter van Ray, aan Pieter van den Broecke toegevoegd, en het was als zoodanig dat hij een belangrijk deel had aan de moedige verdediging van het fort Djakatra, in 1618, en aan de stichting van Batavia.

Hij was aldaar in 1619 eerste kapitein van het kasteel, en werd in 1625 Landvoogd van Amboina, als opvolger van Hendrik van Speult. Den 16den Junij 1628 werd hij door Philip Lucassoon in de landvoogdij vervangen, en vertrok ongesteld naar Batavia en van daar naar het vaderland. Later teruggekeerd voerde hij den naam van van Broechem, naar eene heerlijkheid Bruchem genaamd, die waarschijnlijk in den Bommeler Waard lag, en werd Gouverneur van de Moluksche eilanden.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (nieuwe uitg.) D. I. bl. 407, 417, 428, D. II bl. 94, 130, 438, 446—450, D. III. bl. 87; *Nederl. Reiz.* D. VI. bl. 158, 163, 171, D. VII. bl. 78, 89; Teenstra, *Overz. bezitt.* bl. 605; *de Navorscher*, D. II. bl. 187, D. III. bl. 187.

GORDON (J.) schreef:

Proces voor de waarheid tegen de Roomsche leugens, Amst. 1689. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

GORDON (A.) schreef:

La vie du Pape Alexandre VI *et de son fils* Cesar Borgia, 1492—1506. *Avec les pièces originales*, Amst. 1751. 8°. 2 vol.

Zie Nijhoff, *Troisième catal. de Livres anc. et modern.* p. 85.

GORDON (Geertruyd) was afkomstig uit eene Schotsche familie, en de dochter van Salomon Gordon, commissaris ter monstering over de regimenten Zwitsers in staatsche dienst, en van Barbaren Torcq, en achterkleinzoon van James Gordon of Letterfairie, Opper-Admiraal van Schotland, die door zijne moeder Jane Stuart, een kleinzoon was van den Schotschen Koning Jacobus I. Zij was de oudste van drie kinderen, en werd in 1649 te Bergen op Zoom geboren. Zij was gehuwd met Cornelis de Graeuw, uit welk huwelijk drie dochters sproten.

Geertruyd Gordon beoefende de Nederduitsche dichtkunst, dan eens niet zonder verdiensten, dan eens beneden alle critiek. Behalve eenige hier en daar verspreide gedichten zag van haar het licht, waarschijnlijk na haren dood uitgegeven:

De Poëzy van de geest- deugdrijke juffrouw G. Gordon de Graauw, *uitgegeven tot voortplanting van de Leer der Genade*, Amst. 1710. 4°.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.*; Schotel, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. I. bl. 293, 294; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GORDON (Otto Derck), bloedverwant van de voorgaande, was Kolonel van het genootschap *Pro Patria* te Utrecht en Kapitein-Luitenant van de Handvoetboog. Hij maakte zich in 1784 en vervolgens berucht door zijne patriottische gevoelens, en werd in laatstgenoemd jaar benoemd tot een der vier en twintig geconstitueerden te Utrecht. Bij den omkeer van zaken, moest ook hij de gevolgen zijner handelingen ondervonden. Zijne goederen werden verbeurd verklaard. Ja, zoo groot was de haat, dien men hem hier en daar toedroeg, dat in 1787 de ingezetenen der stad Rheenen hare verkleefdheid aan den stadhouder te kennen gaven door een pop van stroo, Gordon voorstellende, openlijk, onder vreugde gejuich te verbranden. Zijn verder levenslot is ons niet bekend. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne nagedachtenis leeft voort in het gezang der Utrechtsche straatjongens, dus luidende:

Mijnheer Gordon is een brave kapitein,
Hij regeert zijn volkje groot en klein.
Komt, laat ons drinken Franschen brandewijn,
Het zal ter eere van zijn gezondheid zijn.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. IX. bl. 22, D. XVII. bl. 420, D. XXIV. bl. 299; Schotel, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. I. bl. 293; Muller, *Cat. van Portrett.*

GORIS (Marten), of, zoo als hij meermalen genoemd wordt, Martinus Gregorii, werd in tweede helft der zestiende eeuw geboren. Hij was de zoon van Johan Goris te Roermond en van N. Cox. Tot advokaat bevorderd, werd hij reeds in 1597 tot Raad in den Hove van Gelderland verkozen, en verwierf zich als zoodanig den lof van ijver en trouw, voorgelicht door uitgebreide, regtsgeleerde en historische kennis. In 1625 volgde hij Gerlach van der Capellen als Kanselier van Gelderland op, nam die gewigtige bediening met veel lof waar, en was de laatste die haar bekleedde.

In die betrekking werd hij tot belangrijke commissiën geroepen. Nadat hij reeds in 1610 zich bijzonder ijverig betoond had, in het opdelven van donkere deelen van 's lands geschiedenis, vooral betrekkelijk de regten van Gelderland op Kleefsche steden, werd hij, in 1632, met anderen naar Roermond gezonden, om, bij de reductie van het Overkwartier van Gelderland, de charters over te nemen. Het was op de reis derwaarts dat hij nabij Grave eene beroerte kreeg, en op den 1sten Augustus 1632 overleed.

Niet alleen in staatszaken, maar ook in kerkelijke aangelegenheden werd Goris herhaalde malen geroepen. Bij de godsdienst geschillen in 1618 en 1619 koos hij de zijde der Contra-Remonstranten, en was in 1617 reeds lid van de bezending van Gelderland aan de Staten van Overijssel, om dezen tot de toestemming in het houden van de Nationale Synode over te halen; en toen die Synode tot stand kwam, werd hij namens Gelderland mede derwaarts afgevaardigd, en was hij aldaar de eerste voorzitter der politieke gecommitteerden. Als zoodanig opende hij op den 13den November 1618 de vergaderingen met eene aanspraak, waarin hij God bad dat „Hij met zijnen geest deze vergadering wilde zegenen, opdat alzoo alle zaken zonder eenige vooroordeelen, die wel somwijlen van huis plagten medegebragt te worden, matiglijk, soberlijk, en in des Heeren vreeze voorgestelt, verstaan en besloten zijnde, met de hoope der Heeren Staten en de begeerte aller ingezetenen mogten overeenkomen, en dat men al het volk met toejuiching en vrede mogt hooren zeggen dat het hart van de kerk der geloovigen en der ingezetenen weêr één was geworden enz." Hij zelf schijnt dien vromen wensch weinig indachtig te zijn geweest; want bij de verdere beraadslagingen kreeg hij het al spoedig met de Remonstranten te kwaad, en was hij een hunner voornaamste tegenstanders, die zijn gezag meestal met bitterheid en scherpheid gelden deed. Op den 9den Mei 1619 sloot hij de vergadering met een gebed en dankzegging niet alleen aan God „voor zijne hulpe aan de Synode bewezen, waardoor zijne waarheid van de dwaling en tuimelgeest, die de herders zijns volks zoo lange hadden bezeten, en zijne kerke zoo zwaarlijk had benaauwd en schier ten ondergebragt, was gered" maar ook aan de buitenlandsche godgeleerden, voor den bijstand die de Synode van hen had ontvangen „betuigende dat de Heeren Staten deze dienst en weldaad aan de vorsten en overheden, die hen werwaarts hadden gezonden, altijd met dankbaarheid zouden erkennen."

Het stoffelijk overschot van Goris rust in de groote of St. Eusebius kerk te Arnhem, waar een deftig grafschrift zijnen lof verkondigde, zijnde nu zijne grafzerk of verdwenen of door de planken vloer bedekt. Hij was gehuwd met Josina Lamers, bij wie hij twee zonen verwekte, waarvan er een volgt.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 848, D. III. bl 18, 161, 162, 189, 245, 247, 251, 282, 525, 526, 558, 610, 611; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 384, 385, D. II. bl. 584, 585; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 55; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudh.* D. X. bl. 102, 123.

GORIS (Lambertus), zoon van den voorgaande, werd te Arnhem, minder waarschijnlijk naar anderer opgave te Nijmegen geboren. De studie der regtsgeleerdheid gekozen hebbende, bezocht hij onderscheidene akademiën van Opper-Duitschland en Frankrijk. Het blijkt niet waar hij zijnen doctoralen graad behaald heeft, maar de roem zijner kundigheden verwierf hem spoedig eervolle betrekkingen. Op den 31sten Mei 1625 trad hij als Hoogleeraar der regten en practische wijsbegeerte te Harderwijk op; doch niet lang mogt die school zich in zijne kunde en ijver verheugen, daar hij, nog voor genoemd jaar ten einde was, tot Syndicus of Pensionaris van Nijmegen werd aangesteld, en Curatoren der school genoodzaakt waren hem, hoe ongaarne ook, het verlangde ontslag te geven.

Als Syndicus van Nijmegen stond Goris in groote eere en aanzien. Namens het Nijmeegsche Kwartier werd hij den 1sten November 1650 tot Curator der Geldersche Hoogeschool benoemd. Maar ook als zoodanig was hij ijverig werkzaam om voor de stad zijner inwoning de instelling te verwerven, die Harderwijk bezat. Dat liefde voor de wetenschappen de drijfveer in dezen was, nemen wij gaarne aan, maar ontkennen tevens, dat hij daarbij regt en billijkheid aan zijne zijde had. Hoe dit zij, hij mogt de vervulling zijner pogingen niet beleven, ofschoon de stad Nijmegen het voornamelijk aan dezen te danken had, dat daar eene Illustre-school werd opgerigt.

Met roem overladen daalde Lambertus Goris ten grave. Hij stierf te Nijmegen den 18den, of volgens anderen den 20sten Junij 1651. Niet alleen als regtsgeleerde verwierf hij zich grooten lof, maar ook als Latijnsch dichter maakte hij zich naam; en hoezeer zijne verdiensten door zijne tijdgenooten op hoogen prijs werden geschat blijkt daaruit, dat hem voor de zamenstelling zijner Commentariën op het gereformeerde Landregt van Veluwe en Veluwe-zoom eene vereering van duizend gulden werd toegelegd.

De regtsgeleerde werken door Lambertus Goris geschreven, waarin hij zich voornamelijk jegens de vaderlandsche regtsgeleerdheid verdienstelijk maakte, zijn getiteld:

Commentarius ad L. *observandum* D. *de officio Praesidis*, Arnh. 1632. 8°.; herdrukt ald. 1635. 4°.

Adversariorum juris subcesivorum prodomus, in quo sparsim

illustrandae consuetud. Gelr. et Zutph. specimen proponitur, Noviom. 1632. 8°.

Adversariorum juris subcesivorum tractatus IV. *quibus ultra* Frederici à Sande *commentationem de effestucatione, accessere Annotata perpetua, quibus non solum consuetudines Gelriae et Zutphaniae sed etiam Brabantiae, Hollandiae, ac totius propemodum Belgii et Galliae mores ac consuetudines illustrantur*, 2de druk. Arnh. 1635. 4°. 3de druk ald. 1651. 4°; 4de druk ald. 1685. 4°, Brux. 1687. 4°.

Commentarius ad consuetudines Velaviae, Arnh. et Noviom. 1645. 4°.; herdr. te Nijmegen 1664. 4°., te Arnh. 1664. 4°.

Als Latijnsch dichter leeren wij Goris kennen door zijn *Carmen hendecasyllabum de laudibus Noviomagi, urbis Geldriae ducatus primariae*, hetwelk achter de *Chronijk van de stad der Batavieren* enz. door Johannes Smetius (Nijmeg. z. j. 8°.) en achter diens *Antiquitates Neomagenses* gevonden wordt.

Zie Schrassert, *Beschrijv. van Harderw.* D. I. bl. 79; Smetius, *Chron. van de stad der Batav.* bl. 195; (van Hasselt) *Quartierl. Academ. te Nijmeg.* bl. 3. Arkstee, *Nijmegen* enz. bl. 9; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 798, 799; Ferwerda, *Cat. univers.* D. I. St. II. bl. 396, 397; Saxe, *Onom. Liter.* T. IV. p. 390; Nijhoff, *Bijdr.* D. IV. bl. 306; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 55, 150, 256, D. II. bl. 609, 644; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IV. bl. 159, 177, 179.

GORIS (Johannes), waarschijnlijk een bloedverwant van de voorgaanden, werd in 1669, in de plaats van Pieter van Godewijck, Praeceptor van de Latijnsche school te Dordrecht, en kwam als zoodanig in 1671 aan het hoofd der derde klasse. Hij vertrok in 1681 naar Utrecht en werd later Praeceptor te Amsterdam. Hij wordt genoemd „een groot opbouwer zoowel van de Hollandsche als uitheemsche talen." David van Hoogstraten wijdde hem twee Latijnsche elegiën. Men heeft van hem:

H. de Groot, *Nederlandsche jaarboeken en Historien sedert het jaar* 1555—1609, *met de Belegering der stadt Grol, als ook het Tractaet van de Bat. Rep. en de Vrije Zeevaart, met aanteekeningen, het Leven des Schrijvers, Registers en platen, vertaelt door* J. Goris, Amst. 1681. fol.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 48; Schotel, *de Illustre school te Dordr.* bl. 105, 106.

GORIS (Gerard) behoorde misschien tot het geslacht van de voorgaanden, was te Leiden in het begin der achttiende eeuw een geleerde arts, die genoemd wordt Doctor van Rijnland, practiserende te Leiden. Tot tweemalen toe kwam hij te Harderwijk in aanmerking voor het hoogleeraarsambt; eens voor dat in de wijsbegeerte en de tweede keer voor het professoraat in de geneeskunde. Hij schreef:

Medicina contempta, Lugd. Bat. 1700. 4°.

Les Délices de la campagne à l'entour de la ville de Leide, contenant un abregé historique des anciens Bataves etc. avec une description de la Rhinlande etc. Leide, 1712. 8°. avec 12 grav.

Zie Ferwerda, *Catal. univers.* D. I. St. II. bl. 397; *Catal. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 120; Bouman, *Geschied. der Geld.* D. I. bl. 57, D. II. bl. 58, 63.

GORIS (Gaspar of Casparus) welligt mede een bloedverwant van de genoemde personen van dien naam, was sedert 1615 Praeceptor der vijfde school te Dordrecht en sedert 1718 mede bibliothecaris aldaar. Hij werd in 1720 tot Conrector benoemd, welk ambt hij waarnam tot aan zijn dood, die den 26sten September 1730 plaats had. Hij schreef:

't Begin en ingang aller menschen in de wereld, Leid. 1707. 8°. met pl.

Verhandeling over de pest-ziekten, Amst. 1711. 8°.

Van de Venus ziekte, Leid. 1714. 8°.

Prijs tegen dank, Leid. 1714. 8°.

Het kind van weelde, of vrucht en ontucht, Leid. 1725. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1720. *a.* bl. 478, *b.* bl. 228, 1730. *b.* bl. 347 waar hij Caspar Jan genoemd wordt; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; Schotel, *de Illustre school te Dordr.* bl. 161, 162.

GORKUM (Hendrik van), ook van Gorichem en van Gornichem, werd te Gorkum geboren, en naar die stad genoemd, tegen het einde der veertiende eeuw. Na de voleindiging zijner studiën verkreeg hij, in 1418, de doctorale waardigheid in de godgeleerdheid te Parijs, en vertrok in het volgende jaar naar Keulen, met oogmerk om aldaar nuttig te zijn aan de pas opgerigte Universiteit. Hij huurde er een huis, begon er de wijsbegeerte te onderwijzen, en was van het jaar 1420 tot 1431 de eerste regent van het Collegium Montanum. Hij werd ook Domheer van het kapittel der heilige Ursula, en eindelijk Onderkanselier der Hoogeschool. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend.

Behalve een aantal handschriften, die van van Gorkum zijn bewaard gebleven, schreef hij de volgende werken, waardoor hij zich kennen deed als een bekwaam wijsgeer en ijverig voorstander der Roomsche Kerk:

Conclusiones et Concordantiae Bibliorum ac Canonum in libros Magistri Sententiarum, additis ad distinctiones singulas Summariis: itemque erroribus Magistri, Parisiis et in Anglia damnatis, Basil. 1489. fol. Herdrukt te Keulen 1502. fol., 1513. fol., te Venetië 1506 fol. en nogmaals te Keulen met veranderden titel 1516. fol.

Commentarius, seu positiones in libros Aristolis *de coelo et mundo*, Colon. 1501.

Quaestiones metaphysicae de ente et essentia, Colon. 1502.

Tractatus de casibus, seu caeremoniis ecclesiasticis, Colon. 1503. 4°.

Tractatus de celebritate festorum, Colon. 1503. 4°.

Contra Hussitas et Bohemos, Colon. 1503.

De Superstitionibus; in het 3de deel van *Malleus Maleficarum*, Lugd. Bat. 1669.

De modo conjurandi et ejiciendi Daemones; in hetzelfde werk.

Opus collativum de quadam puella quae olim in Francia equitavit; in het 2de deel der werken van Gerson, Parijs 1606. fol.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 328, 329; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 446, 447; Paquot, *Mémoir.* T. I. p. 213, 214; Glasius, *Godgel. Nederl.*

GORKUM (Johannes van), zoon van Willem van Gorkum en in de stad van dien naam geboren. In de Hervormde leer opgevoed, ging hij tot de Roomsch Katholieke godsdienst over, werd Priester in de orde der Presbyters te 's Hertogenbosch en overleed als zoodanig den 29sten October 1628. Zijn sterfjaar wordt door sommigen verkeerdelijk in 1618 en 1623 gesteld. De volgende werken zien van hem het licht:

Explicatio Mystica in Cantica Canticorum, Antv. 1610. 8°

Den Gheestelycken Schildt aller Catholycken teghen het daghelycx opwerpen onser Wederpartye, seer bequaem 't samen vergadert uyt de H. Schriftuere ende Oudtvaders der Heiligher kercke. Hier achter is noch bij ghevoecht een Verclaringhe van de twaelf Artyckelen des Gheloofs. Antw. 1610. 12°; 3de vermeerderde en verbeterde druk, 's Hertogenb. 1616. 12°.

Het Gheestelyck huwelyck tusschen Godt en de menschelycke nature, 's Hertogenb. 1611. 12°.

Den Geestelycken Bloem-Hof, inhoudende veele schoone leeringen van de Deuchden te beminnen, ende d' Ondeuchden te haten, met vragen en de antwoorden verciert wt verscheide plaetsen bij een vergadert ende ghestelt bij ordre van A. B. C. 's Hertogenb. 1613. 12° met plat.

Der Zieken troost, 's Hertogenb. 1614. 16°.

Gheestelycke Verclaringe, ofte Uitlegginge op Cantica Canticorum, 's Hertogenb. 1616. 12°.

Spieghel der volmaaekte kennisse, Antw. 1618. 12°.

Epitome Commentariorum Guilelmi Estii S. *Theol. Doctoris et* Cornelii a Lapide *é Soc. Jesu Theologi, in omnes* D. Pauli *Epistolas, per* J. a Gorcum *Presb. collecta*, Antv. 1619. 12°. Herdr. Leuv. 1754. 8°. en verkort uitgegeven te Leid. 1623. 8°, en te Parijs 1623. 8°.

Epitome Librorum R. P. Jacobi Alvari de Par, *Societatis Jesu, de Vita Spirituali, ejusque perfectione*, Antv. 1620. 12°.

De innighe Alleen-sprake des Eerw. Br. Gerlacus Peterssen, *Regulier tot Windesim. Overgestelt wt den Lat. in Duyts, door* Nicas. van Heese, *Minnebr. tot Gorcum ende Martelaer in den Briel. Ende nu neerstelyck ghecorrigeert door* Jan van Gorcum, *Priester tot 's Hertogenbosch*, ald. 1621. kl. 8°. met plat.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 431; Foppens, *Bibl. Belgica*, p. 648, 649; Paquot, *Memoir.* T. I. p. 17; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 448.

GORLAEUS (Abraham) of van Goorle, werd te Antwerpen in 1549 geboren, en maakte zich vermaard door zijne keurige en uitgebreide verzamelingen van gedenkpenningen en andere zeldzaamheden. Hij zette zich te Delft met der woon neder, en leefde daar ambteloos tot aan zijnen dood, die op den 15den April 1609 plaats had. Zijne erfgenamen

verkochten zijn kabinet aan Hendrik, Prins van Wales, zoon van Jacobus, Koning van Engeland.

Gorlaeus schreef:

Dactyliotheca, seu annulorum sigillorumque, quorum apud priscos tam Graecos quam Romanos usus, ex ferro, aere, argento, et auro promptuarium, Norimb. 1600. 4°. 1ste deel.

Het tweede deel had tot titel:

Variarum Gemmarum, quibus antiquitas insignando uti solita, sculpturae, Lugd. Bat. 1625. 4°.

Jacobus Gronovius bezorgde in 1695, te Leiden in 4°., eenen nieuwen druk van dit werk.

Thesaurus numismatum Romanorum aureorum, argenteorum et aereorum ad familias aeternae urbis spectantium usque ad Augusti *obitum, cum expositione eorundem*, Lugd. Bat. 1608. ol.

Na den dood van Gorlaeus gaf Pertus Bertius van hem uit: *Paralipomena Numismatum*, doch wanneer en waar dit geschiedde is niet bekend.

De afbeelding van Gorlaeus ziet het licht in het eerste der van hem opgenoemde werken. Zijne zinspreuk was *Virtus nobilitat* (Deugd adelt).

Zie Sweertius, *Athen. Belgicae*, p. 87; Foppens, *Biblioth. Belg.* p. 1, 2; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 585, 586, 841; van Loon, *Ned. Historiepenningen*, D I. bl. 537; Saxe, *Onom. Liter.* T. IV. p. 125, 126; Hoogstraten, *Woordenb.*; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 339.

GORLAEUS (David), welligt een bloedverwant van den voorgaande, leefde in het laatst der zestiende en in het begin der zeventiende eeuw en werd te Utrecht geboren. Hij beoefende de wijsbegeerte, en na zijn dood zag van hem het licht:

Exercitationes Philosophicae, quibus Philosophia theoretica fere universa discutitur, et plurima ac praecipua Peripateticorum dogmata evertuntur, Lugd. Bat. 1620. 8°.

Idea Physica, Ultr. 1651. 12°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 105; Burman, *Traject. Erud.* p. 106, 107.

GORNICHEM (Johannes van). Zie GORKUM (Johannes van).

GOROPIUS (Johannes). Zie BECANUS (Johannes Goropius).

GORTER (Foeke), te Sappemeer, was omstreeks 1790 Commissaris bij het Doopsgezinde kerkgenootschap. Hij schreef en gaf uit:

Handleiding tot het onderwijs van jonge lieden in de godsdienst, Gron. 8°.

Zie de Jonge, *Naaml. van Boek.*; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* enz. D. I. bl. 136, 139, D. II. bl. 159.

GORTER (Johannes de) werd te Enkhuizen den 19den Februarij 1689 geboren. Reeds vroeg was de beoefening der heelkunde eene zijner meest geliefkoosde bezigheden, en die zucht nam toe, naarmate hij in zijne geboortestad hare eerste beginselen geleerd had en vervolgens het onderwijs daarin mogt ontvangen van Tjalling van der Hout, destijds zeer geacht heelmeester te Haarlem. Dat onderwijs maakte hij zich zoozeer ten nutte, dat hij, op negentienjarigen leeftijd, toegelaten werd zich in zijne geboorteplaats als heelmeester neder te zetten.

Boerhave's beroemde naam aan Leidens 's Hoogeschool lokte den jeugdigen heelmeester uit zich der geneeeskunde verder toe te wijden. Maar vooraf moest hij zich daartoe op de Grieksche en Latijnsche taal toeleggen. Hij kwam die moeijelijkheid spoedig te boven, werd in October 1709 te Leiden als student ingeschreven, en besloot zijne driejarige studie op den 30sten Junij 1712 door eene eervolle promotie op zijne *Dissertatio de Obstructione* (Lugd. Bat. 1712).

Hij zette zich vervolgens als geneesheer in zijne geboortestad neder, en oefende daar niet alleen gedurende dertien achtereenvolgende jaren de geneeskunde met roem uit, maar bleef ook ijverig voortgaan om dieper in te dringen in de geheimen dier wetenschap. Ook de wis- en natuur-, werktuigen waterbouwkunde vonden in hem een loffelijk beoefenaar. Hij vond onder anderen een middel uit, om de zandplaten weg te maken welke voor de poorten der stad in de Zuiderzee waren, vervaardigde eene schaal, waardoor hij in staat was het menschelijk ligchaam, onder verschillende omstandigheden, te wegen, en maakte in 1725 de daarmede genomene proeven openlijk bekend, ofschoon het genoemde middel thans niet bekend is.

Op aanbeveling van zijnen leermeester Boerhave werd hij den 13den Junij van laatstgenoemd jaar te Harderwijk als gewoon hoogleeraar in de geneeskunde benoemd, en hem tevens het onderwijs in de kruid- en scheikunde opgedragen. Na eenige weifeling nam hij deze beroeping aan, en, verbond zich, op den dag dat zijne aanstelling verjaarde, met eene plegtige rede aan de Hoogeschool, die hem den 15den October 1726 het Doctoraat in de wijsbegeerte opdroeg.

Spoedig na zijne komst te Harderwijk ook tot Archiater benoemd, bleef de Gorter gedurende 29 jaren in zijne veelvuldige bedieningen werkzaam. Hij was voorwaar een sieraad der Hoogeschool, die in zijnen tijd eenen trap van bloei bereikte, welke zij nimmer te voren gekend had. Curatoren dezer instelling, 's mans verdiensten op hoogen prijs stellende, benoemden in 1743 zijnen zoon, van wien nader, tot verligting van des vaders taak, tot buitengewoon Hoogleeraar in de kruidkunde, terwijl deze later, nevens zijn vader, ook gewoon Hoogleeraar in de genees- en kruidkunde werd.

Algemeen geacht en gezien, door geheel Europa beroemd, en briefwisseling houdende met de voornaamste geleerden van zijnen tijd, scheen het of de Gorter zijne dagen te Harderwijk zou eindigen. De Voorzienigheid had het evenwel anders bepaald. De roem zijner kunde was zelfs bij Elisabeth, Keizerin van Rusland, bekend geworden, en toen diens getrouwe lijfarts, Hermanus Kaau Boerhave, overleden was, werd zij te rade om de Gorter en zijn zoon in diens plaats te benoemen. Op de meest aanlokkelijke voorwaarden werd hun die benoeming aangeboden, en de zoon aanvaardde terstond de hem opgedragene waardigheid; maar de vader, nu bijna 65 jaren oud, aarzelde haar, wegens zijne klimmende jaren en wankelende gezondheid, aan te nemen. Het was hem zwaar het vaderland, dat hij lief had, en de Hoogeschool, die hij zoo lang met eere had gediend, te verlaten. Maar dringender werden de aanbiedingen der vorstin en voordeeliger de voorwaarden, die men hem aanbood. Eindelijk liet de Gorter zich overhalen, en welke pogingen Curatoren der Akademie ook mogten aanwenden, niets kon meer baten, en met droefheid zag men den geliefden leermeester, stadgenoot en vriend den 15den Augustus 1754 met de zijnen, uitgenomen een zoon en eene dochter, de reis naar Petersburg aannemen.

Ofschoon met hevige stormen geworsteld te hebben, kwam de Gorter met de zijnen aldaar den 12den September aan, waar hem eene vereerende ontvangst te wachten stond. Hij deelde met de zijnen rijkelijk in de gunst zijner magtige meesteres, aan wier welzijn hij en zijn zoon met zorg werkzaam waren. De toenemende zwakheid van de Gorter, het verlies zijner dierbare gade, Susanna van Bassen, en de wensch om zijne laatste levensdagen in het vaderland gerust en ambteloos door te brengen, deden hem, na een verblijf van vier jaren te Petersburg, zijn ontslag verzoeken. Dit werd hem eervol geschonken, en den laatsten September 1758 zette hij weder den voet op Nederlandschen bodem. Nog bijna vier jaren mogt hij zich in eene eervolle rust verheugen, beurtelings zich ophoudende, in de nabijheid zijner kinderen te Amsterdam, te Enkhuizen en te Wijk bij Duurstede, tot dat hij in laatstgenoemde plaats, den 11den September 1762, in de armen van zijnen onlangs uit Rusland wedergekeerden zoon David ontsliep, nadat hij, zegt de Hoogleeraar Bouman, steeds als edelaardig mensch, als geleerd en menschlievend arts, als innig gemoedelijk en geloovig Christen, een voorbeeld gegeven had, hetwelk nog sprak, toen hij reeds gestorven was.

Johannes de Gorter was lid der Keizerlijke Leopoldinisch-Carolonische Academie der Natuuronderzoekers, van de Petersburgsche Academie van Wetenschappen en lid van de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem. Wij achten het geheel onnoodig hier in het breede uit te wijden over de verdiensten van de Gorter ten opzigte der geneeskundige wetenschappen. 's Mans zoon heeft, in een belangrijk levensberigt, vóór een van zijn's vaders werken geplaatst, hulde gedaan aan die verdiensten, en aangetoond wat zijn vader voor de Hoogeschool, de menschheid en de wetenschappen geweest is. Daarnaar verwijzende, laten wij hier eene opgave volgen van de Gorter's geschriften, waaromtrent in het levensberigt van den zoon breeder berigten te vinden zijn:

De Secretione humorum e Sanguine, cum fig. Amst. 1727. 4°.

Oratio inauguralis de dirigendo studio in Medicinae praxi, sive de tabb. pro discipl. med. concinnandis, Leid. 1727. Patav. 1751.

Gezuiverde Heelkonst ter onderwijzing van den leerenden en kunstoefenenden Heelmeester, Leid. 1731. 8°.

Oratio de praxis med. repurgatae certitudine, Lugd. Bat. 1731. Patav. 1751.

Oratio de animi et corporis consensione mirabili, tam in secunda, quam adversa valetudine, Lugd. Bat. 1731.

Beschrijving van de algemeene doorgaande ziekte, Amst. 1733. 4°.

Morbi epidemici brevis descriptio et curatio, Hard. 1733. Patav. 1751.

De Perspiratione insensibili Sanctoriana Batava, Lugd. Bat. 1725. 4°; herdrukt vermeerderd ald. 1736. 4°.

Compendium medicinae in usum exercitat. domest. digestum, Lugd. Bat. 1731—1737. 4° 2 vol.

Exercitationes medicae quatuor, Amst. 1737. 4°.

Medicina Hippocratica exponens aphorismos Hippocratis, Amst. 1739—1742. 4° 7 vol.; Pad. 1747. 4°, 1753. 4°. Amst. 1754. 4°.

Medicinae Dogmatica, de Delirio, Vertigine ac Tussi, Harderov. 1741. 4°, Patav. 1751. 4°.

Chirurgia repurgata, ab auctore recensita etc. *Accessit materia medica Chirurgiae repurg. accommodata*, Lugd. Bat. 1742. 4°. Dit werk werd door Hendrik Korp, Chirurgijn en later Geneesheer te Amsterdam vertaald onder den titel van:

Nieuwe gezuiverde Heelkonst, Leid. 1746. 8°; 3de druk Amst. 1762.

Gezuiverde geneeskonst, of kort Onderwijs der meeste inwendige ziekten ten nutte van Chirurgijns, die ter Zee of Velde dienende, of in andere omstandigheden, zig genoodzaakt vinden dusdanige ziekten te behandelen, Amst. 1747. 8°.; 3de vermeerderde druk ald 1761. 8°.

Kort vertoog of aanwijsing hoe en waar de sluitband der kraamvrouwen moet gelegt worden enz. Amst. 1744. 8°.; herdrukt te Amst. 1752. 8°.

Exercitatio medica quinta de actione viventium particulari, Amst. 1748. 4°.

Praxis medicae systema, Hard. 1750. 8°. 2 vol. vermeerderd en verbeterd, en met een levensberigt des schrijvers, door den zoon zamengesteld, herdrukt. Hard. 1767. 8°.

Methodus dirigendi studium medicum, Hard. 1753. 4°.

Formulae medicinales cum indice virium, Amst. 1755. 8°.

Kort begrip der Vroedkunde of korte beschrijving der zaken, welke door eene vrouw moeten gekend worden, eer men haar mag toelaten het ambt als Vroedvrouw waar te nemen, Amst. 1786. 8°.

De mogelijkheid van het eeuwigdurend werktuig te kunnen maken aangetoond; in de *Verhandel. der Haarl. Maatsch.* D. VIII. St. I. bl. 221—256.

De afbeelding van de Gorter ziet het licht. Behalve zijn oudste zoon David, die volgt, verwekte hij nog vier kinderen. De oudste van dezen was Theodorus; in 1720 te Enkhuizen geboren, werd hij den 19den December 1739 te Harderwijk, bij monde van zijnen vader, tot geneesheer bevorderd, na verdediging eener dissertatie *de cophosi et hypocophosi*. Vele jaren lang was hij in zijne vaderstad arts en schepen. — De jongste zoon van Johannes de Gorter, Hermanus Boerhave de Gorter, aldus naar zijns vaders grooten leermeester genoemd, werd te Harderwijk in 1732 geboren, en aldaar den 20sten September 1751 gepromoveerd, na verdediging eener dissertatie *de lacte et lactatione*. Hij vergezelde zijn vader naar Rusland, was later geneesheer te Amsterdam, lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem en lid van het Bataafsch Genootschap te Rotterdam.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1725. *a.* bl. 108, 1726. *b.* bl. 250; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. V; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 170; Dezelfde, *Cat. Univ.* D. I. St. II. bl. 397, 398, St. VII. bl. 295; Nieuwenhuis, *Woordenb. Aanh.*; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 328, 337, 348, die evenwel de zoon met den vader verwart; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. VI. St. II. *Bijl.* B. bl. 40; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 347, 348, D. II. bl. 67, 99, 100, 106, 120, 183, 185, 206, 225, 603, 607; Muller, *Cat. van Portrett.*; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der geneesk.* bl. 713, 773, 888, 898; *De Navorscher*, D. V. bl 303; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. IV. bl. 147.

GORTER (David de), oudste zoon van den voorgaande, werd den 30sten April 1717 te Enkhuizen geboren, studeerde in de geneeskunde aan de Harderwijksche Hoogeschool, promoveerde er in 1734 met eene *disputatio de Aphorismi Hippocratis*, en werd in 1737 tot Doctor der wijsbegeerte bevorderd, na verdediging zijner *Disputatio de necessitate physices in Medicina*. Hij oefende de praktijk niet uit, maar bleef aan de geneeskunde toch zijne studiën ijverig wijden, en zag zich in 1742 te Harderwijk tot Lector der geneeskunde bevorderd, en in het volgende jaar tot buitengewoon Hoogleeraar in de kruidkunde benoemd, tot welke laatste wetenschap hij eene bijzondere liefde had aan den dag gelegd, welke door het verblijf en den vriendschappelijken omgang van den grooten Linnaeus, die zich eenigen tijd te Harderwijk ophield, niet weinig was aangewakkerd. Hij deed als zoodanig den 1sten Julij 1744 zijne eerste akademische rede, en twee jaren later beklom hij denzelfden katheder, nu met den rang van gewoon Hoogleeraar der genees- en kruidkunde, welke benoeming hij te danken had aan een beroep tot Hoogleeraar der geneeskunde te Herborn en Physicus van het graafschap Dillenburg, waarvoor hij toen evenwel bedankte.

In het levensberigt van zijnen vader hebben wij gezien dat hij met hem, in 1754, als lijfarts van Keizerin Elisabeth naar Petersburg vertrok. Nog bijna drie jaren na zijns vaders vertrek bleef hij zijne aanzienlijke betrekkingen aan het Hof der Keizerin bekleeden, tot dat hevige jichtpijnen ook hem deden besluiten de terugreize naar het vaderland aan te nemen. In Augustus 1761 betrad hij weder den Nederlandschen grond, en zette zich te Wijk bij Duurstede neder. Zijn verblijf aldaar was evenwel van korten duur; weldra aanvaardde hij een tweeden togt naar Rusland, waarvan hij in 1764 terugkwam. Nu vestigde hij zich andermaal te Wijk bij Duurstede, doch verhuisde in 1778 naar Zutphen, waar hij zijn roemvol en verdienstelijk leven op den 3den April 1783 eindigde. In het begin van 1788 bood zijne weduwe, Maria Elizabeth Schulz, naar den wensch van haren echtgenoot, een Herbarius siccus ten geschenke aan de Hoogeschool aan, waarin omtrent 2000 planten voorkwamen, voor welk geschenk Curatoren der Hoogeschool hunne erkentelijkheid betuigden met een aanzienlijk stuk zilvers, ten bedrage van 100 dukatons.

De afbeelding van David de Gorter ziet ook het licht. Hij schreef:

Materia medica, exhibens virium medicamentorum simplicium catalogus, in tres libros divisa, Amst. 1740. 4°. (Door sommigen verkeerdelijk het werk van den vader genoemd).

Flora Gelro-Zutphanica, Hard. 1745. 8°; herd. vermeerderd ald. 1757. 8°.

Orationes duae inaugurales de primo Aphorismo Hippocratis, (Tijd en plaats van uitgave onbekend).

Flora Ingrica, Petrop. 1761. 8°.

Oratio funebris in obitum Gulielmi IV. Hard. 1752. 4°.

Flora Belgica, Traj. ad Rhen. 1767. 8°. met twee Supplementen, in 1768 en 1771 ald. verschenen, vermeerderd.

Waarnemingen over de luchtsgesteldheid te Petersburg in 1761 en 1762; in de *Verh. van de Holl. Maatsch. te Haarl.* D. VI. st. 2. bl. 61, 69.

Mededeeling over Jerem. XVII. 6 en XLVIII. 6; in dezelfde *Verh.* D. XV.

Beschrijving van een bloem-horologie, in de *Verh. van het Bat. Gen. der proefonderv. wijsbeg. te Rott.* 1776. D. I.

Flora VII Provinciarum Belgii Foederati indigena, Harl. 1781. 8°; Traject. ad Rhen. 1814. 8°.

Leer der Plantkunde, Amst. 1782. 8°. 1ste deel.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1743. *a.* bl. 697, 1744. *b.* bl. 91, 1745. *a.* bl. 716, 1746. *a.* bl. 720, *b.* bl. 106; *Aanh. op het Woordenb. van* Nieuwenhuis, artik. Joh. de Gorter; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 336, 337; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 336, D. II. bl. 109, 153, 183, 225, 238, 606; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 97, 396, alwaar zijn sterfjaar verkeerdelijk in 1781 gesteld wordt.

GORTER (Hermannus Boerhave de). Zie van hem het slot van het artikel zijns vaders Johannes de Gorter.

GORTTER (Willem de) leefde in de zestiende en in het begin der zeventiende eeuw. Hij was lid, misschien factoor, der rederijkerskamer te Mechelen, welke stad hij om zijne protestantsche gevoelens verliet en zich ergens in Holland nederzette. Zijne sonnetten en balladen zijn opgevuld met den lof van Willem I, Maurits en Marnix van St. Aldegonde. Zijne zinspreuk was: *Naer tsier komtt tsoet.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GOSLINGA (Tjepke van), afkomstig uit een oud adellijk Friesch geslacht, was de zoon van Feije en Syts van Aylva, en gehuwd met Anna Liauckama. Hij behoorde tot het verbond der Edelen, en werd deswege in 1568 door Alva te Antwerpen gedagvaard. Zijn verder wedervaren is

onbekend. Hij overleed den 20sten Maart 1581, en zijne vrouw den 2den Julij 1582. Beiden liggen te Driezum begraven.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. II. bl. 320, 421.

GOSLINGA (JOHAN VAN), bloedverwant van den voorgaande, was de zoon van Johan van Goslinga en Jouk Ockinga, was gehuwd met Fedina Sophia, dochter van Taco van Cammingha, Grietman van Wonseradeel, en Luts van Grovestins, en verwekte bij haar twee kinderen, waarvan er een volgt. Zij woonden op het slot Goslinga, door hem te Dongjum gesticht. In 1774 nam hij zitting in het collegie van Gedeputeerden, nadat hij acht jaren vroeger reeds Volmagt ten landsdage was geworden. Hij was in 1677 Vroedsman te Franeker, alsmede Dijkgraaf van de Vijf deelen, en overleed den 27sten October 1688; zijne vrouw in April 1666; hunne dochter, naar hare moeder genoemd, was gehuwd aan Wilco Holdinga baron thoe Schwartzenbergh en Hohenlansberg.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 196, door ons hier gevolgd; *de vrije Fries*, D. III. bl. 280.

GOSLINGA (SICCO VAN), zoon van den voorgaande, werd in 1664 te Herbaijum, nabij Franeker, op Sickema-state geboren. Naauwelijks twee jaren oud, moest hij de liefderijke zorg zijner moeder reeds missen. Reeds vroeg ontwikkelde zich zijn verheven aanleg, die gevoed werd, toen hij zich in 1681 naar Franeker begaf, en naderhand naar de Utrechtsche Academie, waar hij door de lessen van Perizonius en Graevius in vele wetenschappen eene buitengewone ervaring verwierf. Ter verrijking zijner kennis begaf hij zich naar Frankrijk en Engeland, deed zijn voordeel met al wat hij zag en hoorde, en keerde, wel toegerust met een schat van ondervinding en vele kundigheden, naar Friesland terug.

Spoedig werd hij tot verschillende ambten geroepen. In 1687 werd hij lid van de Rekenkamer van zijn gewest, in het volgende jaar Curator van de Franeker Academie, en kort daarna in zijns vaders plaats Grietman van Franekeradeel. Hij zat vervolgens in alle collegiën, zoo provinciale als algemeene, en betoonde zich een man van een eerlijk en standvastig karakter, die niet alleen in gewone, maar ook in buitengewone, soms hoogst gevaarlijke, omstandigheden pal stond voor het welzijn en behoud zijner medeburgers. Daar van gaf hij een uitmuntend bewijs bij een geweldigen storm en zeevloed, die de Friesche dijken teisterden en de stad Harlingen met een geheelen ondergang bedreigden. Met raad en daad medewerkende om het gevaar te keeren, had hij zich op eenen half voltooiden dam geplaatst, die op eenmaal werd losgescheurd en hem in haren val medevoerde. Voorzeker ware hij hierbij omgekomen, indien een golfslag hem niet weder op het strand geworpen had.

Gedurende den Spaanschen Successie-oorlog van de jaren 1706 tot 1711 was Goslinga vijf malen gedeputeerde te velde. Hoe hij zich als zoodanig jegens het vaderland hoogst verdienstelijk heeft gemaakt, is elders breedvoerig en naar waarde geschetst. De belangrijkste gevechten werden door hem bijgewoond, en geene gevaren door hem ontzien. Als staatsman muntte hij door zijne raadgevingen uit en in menig gevecht of belegering gaf hij blijken van groote dapperheid. In den slag bij Malplaquet werd hem een paard onder het lijf dood geschoten, en menige dappere sneuvelde naast zijne zijde. Ook in den slag bij Oudenaarden was hij tegenwoordig geweest, en toen de regtervleugel des legers met den vijand in een hevig gevecht gewikkeld was, had hij zich aan het hoofd der Zwitsersche troepen geplaatst, door een welgerigten aanval de benden uiteengejaagd en hun de vaandels ontrukt, terwijl zij vlugtende rugwaarts snelden.

Bij de vredehandeling te Utrecht in 1712 en 1713 was Goslinga gezant van de republiek. Als zoodanig ijverde hij zeer voor het algemeen belang, voor de regten des handels, voor de bescherming der grenzen en de waardigheid van het land. Ten gevolge van het gesloten tractaat, werd hij met Willem Buys in ambassade naar Frankrijk gezonden. Tot Lodewijk XIV toegelaten, door wien hij met onderscheiding ontvangen werd, maakte deze vorst bij zekere gelegenheid de opmerking, hoe het mogelijk was, dat de kleine Nederlandsche republiek zulk een kostbaren oorlog had kunnen volhouden. Men zegt dat Goslinga hierop den Koning toevoegde: "*Met Friesche trouw en Hollandsche dukaten kan men ver komen!*"

Het was gedurende zijn verblijf aan het Fransche Hof dat het gezegde: *Dear wier nen kay fen, sey* Sikke (Daar was geen sleutel op, zeide Sikko) deszelfs oorsprong nam. Er waren namelijk gedurende den veldtogt eenige brieven, door Goslinga aan zijn vriend Sjuck Gerrold Juckema van Burmania geschreven, door den vijand onderschept, die men echter niet ontcijferen konde. Toen nu de Hertog van Richelieu over die brieven met hem sprak, het cijferschrift roemende als zijnde niet te ontcijferen, en naar den sleutel vroeg, had Goslinga het bewuste antwoord gegeven. De brieven waren in de Friesche taal met Grieksche letters geschreven.

In het land teruggekeerd, wijdde hij zich geheel aan de belangen van zijn vaderland en van zijn gezin. Groote invloed oefende hij uit tot verkiezing van Willem IV tot Stadhouder van Groningen, die in 1718 plaats had. Meermalen werd hij tot scheidsman geroepen in de geschillen, met Groningen en Gelderland ontstaan, en ter beslissing van die tusschen de Friezen, Groningers en Drenthenaars over de grensscheiding gerezen.

Het was hem intusschen niet vergund de rust, die hij op Goslinga-state genoot, ongestoord te blijven bezitten: want toen later op nieuw oorlogswolken zamentrokken en Europa bedreigden, werd hij in 1727 naar Soissons gezonden, ter bijwoning van het congres, hetwelk in den beginne zoo belangrijk scheen en zoo weinige gevolgen had. Bijzonder vereerend was de wijze, waarop Goslinga tot dezen post werd aangesteld, dien hij echter met tegenzin aannam. Het was bij deze gelegenheid dat Keizer Leopold hem tot den Rijks-Gravenstand wilde verheffen, en de republiek Bern hem het burgerregt aanbood. Voor beide eervolle onderscheidingen werd echter door Goslinga beleefdelijk bedankt.

In 1730 op Goslinga-state teruggekeerd, kreeg hij eene leverziekte, welke hem den 20sten September 1731 ten grave rukte. Zijn stoffelijk overschot werd in de kerk te Dongjum ter ruste gelegd, waar zijne dochters, na den dood harer moeder, die den 25sten Januarij 1735 overleed, een marmeren graftombe voor hem hebben opgerigt, die, door den vermaarden beeldhouwer Jan Baptist Xavery vervaardigd, met een lofvermeldend opschrift van P. Wesseling en met zijn borstbeeld voorzien is.

Goslinga was den 12den Junij 1692 gehuwd in de kerk te Ballum, op Ameland, met Joanna Isabella, dochter van Georg Wilco Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, die hem als erfvrouwe van Ameland medeeigenaar van die heerlijkheid maakte. Zij schonk hem vijf dochters, wier namen zijn: Fedina Sophia, gehuwd met Duco Gerold Martena van Burmania, Helena Maria, gehuwd met George van Burmania, Anna Juliana, Dodonea Lucia, gehuwd met Unico Willem Graaf van Wassenaar, en Agatha Rixtina. De afbeelding van Goslinga ziet het licht. Zijne gedenkschriften als Gedeputeerde te velde zijn, op last van het Friesch Genootschap van Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, uitgegeven, onder den titel van:

Mémoires relatifs à la guerre de succession de 1706—1709 *et* 1711 *de* Sicco van Goslinga, *publiés par* M. M. U. A. Evertsz. *et* G. H. M. Delprat, Leeuw. 1857. 8o.

Weinige staten kunnen zich beroemen mannen als Goslinga te hebben opgeleverd. Hij was republikein, held en staatsman te gader. Hij blaakte van liefde tot zijn vaderland en was een voorstander van al wat edel en goed is. Hij wendde zijne aanzienlijke bezittingen en zijne geleerdheid aan om rondom zich welvaart en geluk te verspreiden. Zoo was zijn leven eene aaneenschakeling van hoogst nuttige bedrijven, gelijk zijn sterven eene gelukkige overgang was tot eene betere wereld. Zoo leeft zijn naam, ofschoon zijn geslacht is uitgestorven, niet alleen bij de Friezen voort, maar geheel Nederland noemt nog met eerbied den naam des mans, aan wiens bemoeijingen, in vereeniging met die van een Fagel, van der Dussen, Buys en Heinsius, de Nederlandsche republiek die magt en dat aanzien verschuldigd was, die zij in hunnen tijd had verkregen.

Zie P. Wesseling, *Oratio funebris in memoriam magni et generosi viri* Sicconis a Goslinga, Fran. 1732. fol.; Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. LXXXIX—XCI; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* het *Regist.* op Goslinga, met portret; *Levensbeschrijv. van beroemde Mannen*, II. V. bl. 395 en volg; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Dezelfde, *Geschieden Letterk. Mengelw.* D. III. St. II. bl. 126—130; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 537—539; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 121, *Aant.* bl. 391; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 196—199; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 469, 477, *Bijv. en Verb.* bl. 25; van Leeuwen, *Herinner. aan* Sicco van Goslinga, in *de vrije Fries*, D. III. bl. 277—314, met afbeelding der graftombe; Muller, *Cat. Portrett.*

GOSSO LUDIGMAN was in 886 de zesde Potestaat van Friesland. Hij woonde te Stavoren, hetwelk destijds door handel en scheepvaart in aanzien toenam.

Zie Sjoerds, *Jaarb. van Friesl.* D. II. bl. 149; (van Heussen en van Rhijn), *Oudhed. van Friesl.* D. II. bl. 417; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 190.

GOSWINUS of GOSUINUS. Zie HEXIUS (GOSWINUS).

GOTH (LE), wiens voornaam onbekend is, doch wiens geslachtnaam ook Gé, Get en Gott gespeld wordt, was een Fransch kapitein in staatsche dienst. Hij bevond zich in 1584 onder het garnizoen van de door de Spanjaarden belegerde sterkte ter Neuze, en had het ongeluk in handen van den Markies de Roubaix te vallen. Getracht hebbende door zwemmen uit de gevangenis te geraken, was hij ter dood veroordeeld. De Markies bood hem het leven aan, indien hij mede wilde werken om de sterkte ter Neuze in der Spanjaarden magt te brengen. Le Goth hier toe geen kans ziende, werd hem voorgeslagen om den Prins van Oranje te dooden, hetwelk hij aannam, zeggende wel gelegenheid te zullen vinden om den Prins te vergeven. Met goedvinden van den Hertog van Parma werd hij tegen betaling van een maand soldij losgelaten. Te ter Neuze komende gaf hij, in steede van het booze opzet te volvoeren, aan den Gouverneur en overige bevelhebbers, die daartoe bijeenvergaderd waren, kennis van het gebeurde, gelijk hij korten tijd daarna ook aan den prins zelven deed. Hij gedroeg zich verder getrouw en dapper, tot dat hij, in Junij 1584 op de schans van Lillo, door de Spanjaarden belegerd zijnde, bij het doen van eenen uitval door zijn been werd geschoten, aan welke wond hij naderhand binnen Antwerpen overleed.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* D. IV. bl. 108, 109; Gachard, *Corresp. de Guillaume le Taciturne*, T. VI. *Préface* p. LXXXVIII—XC en p. 121—125, alwaar de briefwisseling over deze zaak gevonden wordt. p. 129—131.

GOTHEM (de Heer van). Zie HAEGEN (JAQUES VAN DER).

GOTSKENS (HENDRIK) was een Nederlandsch zeekapitein, die deel nam aan de meeste zeegevechten van de Ruiter. Bij diens togt naar Zweden, om de Deenen bij te staan, in 1659, was hij met den Deenschen Schout-bij-Nacht Markus Roodtsteen van de vloot afgezonden, om den vijand te verschalken, en deze aan de zijde van het eiland Funen bezig te houden, terwijl de eigenlijke aanval op Nijborg geschieden zou. Hij kweet zich uitmuntend van de hem opgelegde taak en had het geluk een Zweedsche kaper van 28 stukken, die veel buit in had, te veroveren. Bijzondere daden worden er verder niet meer van hem vermeld. Hij komt tot in het jaar 1667 voor op den staat der Nederlandsche vloot onder de Ruiter, voerende toen het bevel op het schip *Het wapen van Utrecht* van 62 stukken.

Zie Brandt, *Lev. van* de Ruiter, bl. 187, 201, 405, 414, 422, 469, 476, 506, 508, 511, 565.

GOTSKENS (IJSBRAND), afkomstig van 's Gravenhage, werd, na het innemen van Punto Gale, in 1640, Commandeur dier stad. Hij wordt geroemd als een dapper en wakker koopman, die zich in de belegering van Columbo en andere plaatsen moedig en loffelijk onderscheiden had. Hij stond in hooge achting bij het Indische bewind, werd later, in 1663 Commandeur van Cochin en Malabar en Directeur van Perzië. Waarschijnlijk is hij dezelfde met dien IJsbrand Gotskens, die Bevelhebber van de Kaap de Goede Hoop is geweest en aldaar het kasteel de Goede Hoop aan den voet van den Tafelberg gesticht heeft.

Zie Baldeus, *Naauwkeurige Beschrijv. van Malabar Coromandel en Ceylon* bl. 116, 120 en *Beschrijv. van het eiland Ceylon* bl. 60; W. Schouten, *Reystogten naar en door Oost-Indiën*. B. III. bl. 2, 16.

GOTTARD (JOHAN) wordt voor een Nederlander gehouden, die in 1651 in dienst der republiek van Venetië was. In dat jaar was hij tegenwoordig bij den bloedigen zeeslag tegen de Turken, nabij het eiland Cerigo, voerende het bevel op *de Gouden Arend*. Hij muntte zoo zeer door zijne dapperheid uit, dat hij voor het vermeesteren van den Paardenstaart, het voornaamste veldteeken der Turken, door den Senaat met eenen gouden ketting vereerd werd.

Toen drie jaren later op nieuw een treffen aan den mond der Dardanellen plaats had, voerde hij waarschijnlijk wederom het bevel op dat schip. Groot was zijne dapperheid. Eindelijk geraakte zijn schip in brand. Een gedeelte van hetzelve sprong in de lucht en een ander gedeelte zonk. Hoogst waarschijnlijk heeft de dappere Gottard ook toen het leven verloren.

Zie de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 249—251.

GOTTUM (de Heer van). Zie HAEGEN (JAQUES VAN DER).

GOUBAIE (ANTONIE), wiens naam ook Goebouw, Goubouw en Gebouw gespeld wordt, waaraan het is toe te schrijven dat hij in andere woordenboeken op meer dan ééne van die namen vermeld wordt. Het is evenwel dezelfde persoon. De Heer Kramm, die hem bij vergissing ook op twee plaatsen van zijn geacht werk vermeldt, oppert de gissing, dat hij welligt tot die Nederlandsche kunstenaars der zeventiende eeuw behoort, die in Italië gebleven en daar overleden zijn, waardoor er slechts bij toeval eenige hunner werken in hun vaderland kwamen. Hij schilderde portretten, landschappen en stadsgezigten.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. II. bl. 579, 592.

GOUCLAER (JAN DE), een kunstenaar, die omstreeks het midden der vijftiende eeuw in Zeeland bloeide; hij vervaardigde een geschilderd glas voor de kerk te Veere.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOUDA (CORNELIS VAN). Zie AURELIUS (CORNELIUS).

GOUDA (CORNELIS VAN) werd in 1510 te Gouda geboren en genoot het kunstonderwijs van Marten Heemskerk, van wien hij een der beste en meest geliefkoosde leerlingen werd. Hij stierf in 1550.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. Kunstsch.*

GOUDA (DAMIAAN VAN), te Gouda geboren, was een bekwaam kunstenaar en leerling van Frans Floris. Hij verkreeg den rang van Archer of Lijftrawant van Filips II, Koning van Spanje.

Zie Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 332.

GOUDA (FRANCISCUS VAN), geboren te Gouda, was reguliere kanonik van de orde van St. Augustinus en woonde in het klooster van Sion, nabij Delft. Hij was ook eenigen tijd prior in het klooster van St. Maarten ten Donk en leefde omstreeks 1520. Hij beoefende de Latijnsche dichtkunst, blijkens eene verzameling door hem aan zijn neef Reynier Snoy opgedragen, welk handschrift, benevens eene verzameling brieven, in bezit is geweest van den Hoogleeraar Boxhoorn te Leiden.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 294; Hoogstraten, *Woordenb.*

GOUDA (GEERIK VAN). Zie GOUDA (WILLEM VAN).

GOUDA (HENDRIK VAN). Zie GOUDANUS (HENRICUS).

GOUDA (JACOBUS VAN). Zie JACOBUS (MAGDALEUS).

GOUDA (JOHAN DE) behoorde tot het aanzienlijke geslacht de Gouda van Swindrecht en was Syndicus van Groningen. Hij was een man van groote bekwaamheid, doch zeer driftig en ijverig Spaanschgezind. Toen die van Groningen in 1577 op den landdag de gedeputeerden van de Ommelanden gevangen hadden genomen, beschuldigde hij dezen van vele misdaden. In 1579 trok hij, met den burgemeester Johan Wijfering en Lulof Roelofs, in gezantschap naar de Algemeene Staten om over de Unie te handelen, krachtens eene instructie van den 2den Junij des genoemden jaars, die voor het eerst is openbaar gemaakt door Mr. H. L. Wichers, in zijne *Verklaring van het Traktaat van Reductie*, D. I. bl. 142. Na het verraad van Rennenberg koos hij de partij des Konings, en toonde in alles een man van grooten bedrijve te zijn. Behalve meer andere zendingen trok hij in 1581, met den Burgemeester Joachim Ubbena, naar Madrid, ten einde het gezag der stad over de Ommelanden en de voorregtbrieven aangaande het stapelregt bevestigd te krijgen, als ook om aan den Koning den droevigen staat, waarin de stad en hare jurisdictien door den oorlog en hare trouw aan Zijne Majesteit gekomen waren, open te leggen, en om hulp, bijstand en schadeloosstelling te bekomen. In vele opzigten slaagden de gezanten naar wensch en maakten zich bij den Koning zoo aangenaam, dat zij beiden tot Ridder geslagen werden. In 1586 werd hij eerste Hoofdman in Groningen en lag toen zijn ambt van Syndicus neder. Zijne werkzaamheid en ijver deden later verscheidene pogingen om Groningen aan de zijde der Staten te brengen, mislukken. Bij de voorstanders der vrijheid geraakte hij hierdoor in haat, waarvan in dien tijd eenige blijken gezien werden. Hij overleed op den 4den October 1593 en beleefde alzoo de belegering en verovering der stad niet, die in 1594 volgde.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XII. bl. 912, (32); Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 549, 550; *de Navorscher*, D. III. bl. 68, D. IV. bl. 42, D. V. *Bijblad* bl. II—IV, alwaar het sterfjaar in 1586 gesteld wordt, bl. CXIV.

GOUDA (JOHANNES DE) behoorde tot het geslacht van den voorgaande, werd te Utrecht in 1571 geboren en trad in 1588 te Doornik in de orde der Jezuiten. Hij werd aldaar Rector der Latijnsche school, vervolgens Leeraar in de wijsbegeerte te Douai en in de zedekundige godgeleerdheid te Antwerpen. Bovendien heeft hij gedurende vijf en twintig jaren zoo te Brussel als te Antwerpen gepredikt, en werd door zijne geloofsgenooten voor een der beste predikers van zijnen tijd gehouden, die zich als ijverig voorstander van de door hem verkondigde leer kennen deed en vooral door humor grooten indruk op zijne toehoorders te weeg bragt. Zijne bescheidenheid werd door zijne volgelingen bewonderd: zwijgen tot het tijdstip van spreken daar is, was zijne leus. Hij maakte zich ook vermaard door zijnen twist met de Rotterdamsche Predikanten Franciscus en Samuel Lansbergen, over de leer der transsubstantiatie. Hij overleed zeer plotseling te Brussel den 28sten December 1630. Zijne schriften zijn getiteld:

Antwoorde J. de Gouda op de medesprake aengaende de Transsubstantiatie met Fr. en S. Lansbergen, Antw. 1609. 8°.

Aulwoorde J. de Goude op de Bedenkingen *Fr. Lansbergii aengaende de transsubstantiatie*. 1609. 4°.

Demonstratio Cl. mendaciorum Henrici Boxhornii, Antv. 1610; 1614. 8°.

De victorieuse transsubstantiatie J. de Gouda, over Fr. ende S. Lansberghens, Antw. 1611. 8°.

Pro cultu et invocatione sanctorum adversus Boxhornium, Perkinsonum *et* Bogardum, Antv. 1611. 8°.

De godtloosheyt der Rotterdamsche inquisitie, in de welcke Fr. *ende* S. Lansbergen .... *arbeyden met lasteren .... levendich te begraven ...... de Roomsche Katholyken transubstantiatie*, Antw. 1612. 8°.

Den Katholischen heyligen dienst J. de Gouda *teghen* H. Boxhornium, J. Bogaert, W. Perkinsium, V. Meusevoet *synen vertaelder, ketters in Brabant, Engheland, Hollant*, Antw. 1612. 8°.

Examen doct. Fr. Gomari. J. Wten-bogaerdt, D. Castellani, Antw. 1612. 8°.

Leughenen ende beuselen Michaelis Hogii, *teghen het beraedt wat gheloove men behoort t' aenveerden*, P. Leonardi Lessii *aenghestelt ende wederleyt*, Antw. 1612. 8°.

Apologia pro consultatione Joannis Lessii, *quaenam fides sit capessenda, adversus* Michaelem Hogium, Antv. 1612; Brux. 1613 2 part. 12°.

Explicatio brevis mysterii S. Eucharistiae, Silvaeduc. 1612. 12°.

Contra Hogii *calumnias et mendacia*, 1613. 8°.

Examen de officio et auctoritate Magistratus Christiani in rebus fidei ecclesiasticis.

Refutatio pugnae oblatae catholicis a quatuor Ministris Calviarianis Sylvaeducensibus, qui statim a capta per haereticos urbe eo convolaverant, Antv. 1630. (Naamloos uitgegeven).

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 432; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 650; Burman, *Traject. Erudit.* p. 110—112; Alegambe *Bibl. Script. Societ. Jesu*, p. 246; *de Navorscher*, D. IV. *Bijblad*, bl. XCV, D. V. *Bijblad*, bl. CXIV, D. VIII. bl. 100, 322.

GOUDA (WILLEM VAN) of Guilhelmus de Gouda, te Gouda geboren, leefde op het laatst der vijftiende en in het begin der zestiende eeuw, en was minnebroeder van de orde der Observanten. In de bibliotheek der stad Amsterdam komt van hem voor:

Tractatus de expositione misse. Editus a venerabili fratre Guilhelmo de Gouda *ordinis minoris de observantia*, Daventr. 1490.

Dit werkje werd te Deventer in 1504 herdrukt en nog eens te Antwerpen 1567 in fol. Er bestaat eene Hollandsche vertaling van onder den titel van:

Dit is die Beduydenisse der Missen, Antw. 1543. 12°.

Volgens Paquot wordt de schrijver op de laatste bladzijde Geerit van der Goude genoemd, hetgeen blijkbaar foutief is. Of deze Willem van Gouda dezelfde is met Willem van der Goude, die, volgens de *chronyk der stad Medenblik* door Dirk Burger van Schoorel bl. 78, met Erasmus gelijktijdig verblijf hield in het Augustijner klooster in het land van Steyn, bij Gouda, en die de vervaardiger was van *Geschatdigten, van Hiero Schotus, die van de Deenen vermoord werd*, durven wij niet beslissen.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 309; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 404; Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 288; Paquot, *Memoir.* T. I. p. 522; *Catal. van de Bibl. der stad Amsterd.* bl. 78, Glasius; *Godgel. Nederl.* D. II. bl. 548, 549.

GOUDANUS (HENRICUS) werd te Gouda geboren en leefde in de eerste helft der vijftiende eeuw. Hij behoorde tot den geestenlijken stand en begaf zich in de orde der Heremieten, die naar de voorschriften van Augustinus leefden. Door zijne geleerdheid beroemd klom hij op tot Hoogleeraar te Heidelberg, waar hij omstreeks 1435 tot 1440 in groot aanzien was. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Hij vervaardigde de volgende geschriften, die wij niet weten of zij uitgegeven zijn:

In librum I Sententiarum P. Lombardi.
De celebratione Missae.
Quaestiones disputatae.
Orationes variae.

Zie Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 228; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 327, 328; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 446; Hoogstraten, *Woordenb.*

GOUDANUS (JACOBUS). Zie JACOBUS (MAGDALEUS).

GOUDANUS (J. S.) leverde, onder anderen, in 1752, eene *Treurklagt* op het overlijden van Willem IV,

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GOUDANUS (WILHELMUS HERMANNUS). Zie HERMANSZ. (WILLEM).

GOUDE (JACOBUS FRANSZOON VAN DER). Zie CORTGEEN (JACOBUS FRANSZOON).

GOUDHOEVEN (WOUTER VAN). Zie GOUTHOEVEN (WOUTER VAN).

GOUDOEVER (HENDRIK VAN), Jager-Kapitein in dienst der Bataafsche Republiek, maakte zich in 1799 naam door het verdrijven der Engelschen uit het dorp Warmenhuizen.

Zie Bosscha, *Neêrl. held te land*, D. III. bl. 196.

GOUDOEVER (ISAAK VAN), zoon van Hendrik van Goudoever en Anna van Drakenburg, geboren te Amsterdam den 20sten October 1720, werd door zijn vader, die wijnkooper was, voor den handel opgeleid. In 1752 Kapitein en later Kolonel der Amsterdamsche schutterij geworden, toonde hij zich een ijverig patriot, en speelde hij in het jaar 1787 eene belangrijke rol bij de gebeurtenissen die in dat jaar te Amsterdam plaats grepen. Hij was gehuwd met Catharina van Lancom en overleed in 1793. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijn zoon volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XVII. bl. 41, 65, 87, 88; Kobus en de Rivecourt, *Beknopt Biogr. Woordenb.*; Muller, *Cat. van Portrett.* uit medegedeelde berigten aangevuld.

GOUDOEVER (ANTONIE VAN), zoon van de voorgaande, werd te Utrecht op den 1sten Mei 1785 geboren. Tot de hoogere studiën voorbereid, vertrok hij op achttienjarigen leeftijd naar de hoogeschool in zijne geboortestad, om er in de regten te studeren. Ofschoon zich met ijver daarop toeleggende, verzuimde hij evenwel de lessen van van Heusde niet, die toen reeds toonde wat hij later wezen zou. Hij verkreeg in Junij van het jaar 1808 den graad van Doctor in de regten, blijkens de toen door hem verdedigde *Theses*, en zag zich in den zomer van dat zelfde jaar tot Rector der Latijnsche scholen te Zwolle benoemd, welke belangrijke betrekking hem evenwel niet verhinderde zijne *Disputatio philologica de historicis* Polybii *laudibus* te voleinden, die hij in Maart 1809 te Utrecht in het openbaar verdedigde. Na in 1815 voor het professoraat aan het Deventersche Athenaeum bedankt te hebben, werd hij in October van dat jaar benoemd tot gewoon Hoogleeraar bij de faculteit der bespiegelende wijsbegeerte en letteren aan de toen herstelde hoogeschool te Utrecht, welken post hij in het begin des volgenden jaars aanvaardde met eene redevoering *de antiquis historicis cum recentioribus comparatis* (Ultr. 1816. 4°.) Hij bedankte in 1820 voor het aanbod van Curatoren der Leidsche hoogeschool om Borger's plaats te vervullen, en bleef tot in 1855 het sieraad van de Utrechtsche akademie, toen hem, na 40 jarige dienst, eene eervolle rust geschonken werd. Niet lang had hij daarvan genot, daar hij reeds op den 6den September 1857 te Utrecht overleed.

De verdiensten van van Goudoever werden erkend door zijne bevordering tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, en door zijne benoeming, behalve van andere geleerde zoo buitenlandsche, als binnenlandsche genootschappen, tot lid van de derde klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde

te Leiden. In de handelingen der jaarlijksche vergadering van deze Maatschappij, is, door Mr. J. Bake, hulde gebragt aan de vele verdiensten van van Goudoever, aan zijne veel omvattende kennis en bekwaamheid, edel karakter en onvermoeide werkzaamheid.

Van Goudoever was gehuwd met Mejufvrouw J. E. Kreling, die hem verscheidene kinderen schonk, waarvan er een volgt. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef, behalve de reeds genoemde *Disputatio* en *Oratio*, de onderstaande geschriften:

De diversa Eloquentiae Romanae conditione libera republica et sub Imperatoribus; in de *Commentationes van de 3de klasse van het Kon. Ned. Instituut*, Vol. III. 1824.

Redevoering tot viering van het 50 jarig bestaan van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, op den 26 Junij 1824, Utr. 1825. 8°. Ook opgenomen in het 5de deel van de *Nieuwe Werken* 1827.

Oratio de Francisco Petrarcha, *literarum humaniorum Seculo* XVI *instauratore praecipuo.* Traj. ad Rhen. 1829. 8°.

Abhortatio ad studiosos reipublicae causa in bellum abituros; in den *Studenten Almanak* voor 1830.

Gratulatio post eorum reditum; in denzelfden *Almanak* 1832.

Sermo post obitum Heusdii *ad discipulos habitus.* (1839).

Levensberigt van van Heusde; in den *Studenten Almanak* 1840.

Hulde aan wijlen Ph. W. van Heusde, *bij zijn graf hem toegebragt.*

Mededeelingen nopens de heerbanen en den cursus publicus in het Romeinsche Rijk; in het Tijdschrift *het Instituut.* 1846.

Disputatio de loco Sallustii in Bello Catilinario Cap. 18. *hab. d.* 15 *Maji* 1847; in de *Commentationes van de 3de klasse van het Kon. Ned. Instituut*, Vol. VII. 1855.

Epistola ante Supplementum Catalogi Bibl. Acad. Rheno-Trajectinae, 1845.

Zie *Hand. der Jaarl. vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1858, bl. 79—84 van de *Levensberigt.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 184; de Jong, *Naaml. van Boek. Supplem.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

GOUDOEVER (Willem van), zoon van den voorgaande, werd te Utrecht omstreeks het jaar 1818 geboren, studeerde aldaar in de regtsgeleerdheid, en werd, na de verdediging zijner dissertatie *de divertio secundum codicem civilem Neerlandicam*, den 8sten Junij 1839, nog in dat zelfde jaar als advokaat bij het provinciaal geregtshof en bij het hoog militair geregtshof beëedigd, en den 22sten Junij 1840 tot regterplaatsvervanger in de arrondissements-regtbank te Utrecht benoemd. Als zoodanig onderscheidde hij zich door onvermoeiden ijver, onbezweken eerlijkheid en onpartijdigheid, tot dat hij op den 11den Januarij 1848 aan den kring zijner werkzaamheden, op jeugdigen leeftijd, door den dood werd ontrukt.

Van Goudoever, die zich door zijn uitmuntend karakter en levenswandel bemind maakte, was van zijne vroegste jeugd af met een sterk geheugen begaafd en hoog ingenomen met de geschiedenis van ons land. En dat hij daarvan een gelukkig beoefenaar was, daarvan strekt ten bewijze zijne onuitgegevene verhandeling over Conraad van Beuningen, die hij in 1845 in het *Leesmuseum* te Utrecht uitsprak, en waarin hij de diplomatische verdiensten van dien voortreffelijken staatsman met heldere en krachtige trekken in het licht stelde.

Zie *Kron. van het Hist. genootsch.* D. VI. bl. 52, 53.

GOUDRIAAN (Adrianus François) werd den 1sten Augustus 1768 te Ameide geboren. Op zijn achttiende jaar te Amsterdam bij den waterstaat in dienst getreden, was hij in 1788 en 1789 belast met de bedijkingen in Staats-Vlaanderen in den omtrek van Hulst, Axel en Sas van Gent, en werd hem in het volgende jaar het bestuur opgedragen over de werken die voor de haven van het Nieuwe Diep moesten worden uitgevoerd. Van 1795 tot 1809 was hij bestendig belast met het opperbestuur over de waterbouwkundige en zeewerende werken in de Noordelijke afdeeling van het zeewezen, en het was als zoodanig dat onder zijn onmiddelijk bestuur belangrijke gebouwen en werken zijn tot stand gebragt. Na in 1798 tevens werkzaam te zijn geweest als lid der commissie tot het nuttig aanwenden van de Mijdrechtsche droogmakerij, werd hij in 1800 benoemd tot Commissaris-Inspecteur van den waterstaat in de departementen van Amstel en Texel, en in 1803 tot Inspecteur-Generaal van de provincie Holland. In 1805 was hij lid der commissie tot beneficering van de Nieuwkoopsche droogmakerij, ter vervanging van den beroemden Brunings; terwijl hij, na den dood van den kundigen Conrad, in 1808 tot Inspecteur-Generaal van het koningrijk werd benoemd. Beide mannen stelden hoogen prijs op zijne vriendschap en erkenden gaarne zijne groote verdiensten.

In zijne genoemde betrekking was Goudriaan in 1809 tevens medelid van het Comité-centraal voor den waterstaat, en hij werd in 1811 ook als zoodanig aangesteld bij het keizerlijk corps van bruggen en wegen. Keizer Napoleon schonk hem het ridderkruis van het Legioen van eer, terwijl Koning Willem I, na zijne troonsbestijging, hem niet alleen in al zijne waardigheden bevestigde, maar hem ook benoemde tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en aanstelde tot Staatsraad in buitengewone dienst. Hij bleef in zijne hoogst gewigtige betrekking van Inspecteur-Generaal van den waterstaat onafgebroken werkzaam, tot dat hij op den 2den Junij 1829, te Rijswijk, aan het vaderland door den dood ontviel. Te regt wordt van hem getuigd dat scherpzinnigheid en vindingrijkheid met juistheid van oordeel bij hem gepaard gingen met diepe kennis en onafgebroken vlijt; dat regtschapenheid en braafheid van inborst de kenmerkende eigenschappen van zijn karakter waren; en eindelijk, dat hij aan de uitgebreidste praktische kunde den roem verbond van één der eerste theoretici van Europa in de hydraulsche wetenschappen te wezen.

Onder de vele door Goudriaan ontworpene en onder zijn toezigt voltooide werken, moet vooral genoemd worden de Zuid-Willemsvaart, tusschen 's Hertogenbosch en Maastricht, waarmede hij zich, zooals te regt getuigd wordt, eene onvergankelijke eerzuil gesticht heeft. Zijne verdiensten werden erkend door het koninklijk Nederlandsch Instituut, dat hem, even als andere geleerde genootschappen, het lidmaatschap aanbood. De volgende verhandelingen zien van Goudriaan het licht:

Ontwerp ter verbetering van de Schutsluizen; om door eenen eenvoudigen toestel, aan dezelve de belangrijke eigenschap te geven, dat, bij de doorschutting, het schutwater voor een groot gedeelte weder op den boven-boezem terug gevoerd wordt; in de *Verh. van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*, 1ste deel. (1812).

Verhandeling over het doen van Waarnemingen op de hoogte van het water in de onderscheidene Riviertakken en Stroomen van de Zeeboezems; houdende tevens een ontwerp van zamenstel, om de hoogte des waters, benevens den streek en de kracht des winds, zoowel des nachts als des daags, bij aanhoudendheid werktuigelijk te doen aanteekenen, in dezelfde *Verh.*, 3de deel. (1817).

Aanmerkingen op de Verhandeling van Brunings *over onderscheidene theoriën, omtrent het vermogen der waterleidingen, getoest aan de ondervinding, en nadere bepaling van den standvastigen coefficient, afgeleid uit de waarnemingen des Rijnlandschen Slaperdijks* in dezelfde *Verh.* 4de deel. (1819).

Aanmerkingen over het nemen van proeven met modellen en werktuigen, in het algemeen, en verslag van zoodanigen, als in het byzonder genomen zijn met een model van den toestel, door welke de schutsluizen de belangrijke eigenschap kunnen verkrijgen, dat, bij de doorschutting, het schutwater voor een groot gedeelte weder op den boven-boezem teruggevoerd wordt; in dezelfde *Verh.* 6de deel. (1823).

Verhandeling tot onderzoek omtrent het vereischte vermogen van zijdelingsche afleidingen ter ontlasting der te hoog opzwellende, of door het ijs in afvoer belemmerde, rivierwateren, en omtrent de meest geschikte inrigting dier afleidingen — tot beveiliging tegen geweldige inundatiën door dijkbreuken; in dezelfde *Verh.* 7de deel (1825.)

Verhandelingen over de zekerste wijze om fondeeringsputten of kolken voor de grondslagen der waterwerktuigen en losse veenlanden te graven, droog te maken enz. (Rott. 1796). 8°. met pl.

Verhandeling op de vraag: welke aanleg van Paal- en Rijswerken, betrekkelijk derzelver stand en zamenstelling, is het meest bestand tegen den slag en aandrang van het water en de kruijing van het ijs, zoowel aan onze zeeöevers, als aan die van onze rivieren en meijren? (Rott. 1798), 4°. met pl., met goud bekroond door het Bataafsch Genootschap te Rott.

Verhandeling over de Pompmolens; in de *Nieuwe Verh. van het Bat. Gen. te Rott.* 2de deel. (1802).

Verhandeling over de middelen om de afneming en verlaging der zeestranden anders dan door stroo- en helmplantingen of rietschuttingen te keer te gaan. (Rott. 1806). 4°. met pl.

Brief aan J. Blanken Jz., *over zijn* Nieuw ontwerp tot het bouwen van minkostbare sluizen, Amst. 1808. 8°. met eene plaat.

Verhandeling over het ontwerp van sluizen, volgens J. Blanken Jz. *het eerst aan den Benschopper sluis beproefd*, Amst. 1809. 8°. met pl.

(Met D. Mentz) *Verhandeling over de afdamming van het IJ;* in de *Natuurk. Verh. van de Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarl.* 12de deel (1824). Met goud bekroond door die Maatschappij.

Verhandeling over de middelen, om wellen, bij het funderen van diepe sluizen, te bedwingen. (Haarl. 1828). 8°. met 6 pl.

Zie *Alg. Konst- en Letterb.* 1793, D. XI, bl. 66, 67; *Nieuwe Alg. Konst- en Letterb.* 1794, D. II, bl. 76, 1797. D. VIII, bl. 751. *Verslag der zevende Openbare Vergadering der eerste klasse van het Kon. Ned Inst.* (1829) bl. 8; *Biogr. nouv. des contempor.* in voce; *Alg. Konst- en Letterb.* 1829, D. I, bl. 386; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 653, 660, 661; *Aanh. op het Woordenb. van* Gt. Nieuwenhuis; Muller, *Cat. van Boek. en Kaart over de Nederl. Waterst.* bl. 17, 18; van Leeuwen, *Cat. van de prov. Bibl. van Friesl.* bl. 330, 332, 333, 334, 335, 338.

GOUDRIAAN (B.) Arieszoon, waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, leefde in hetzelfde tijdperk als hij, was mede een bekwaam waterbouwkundige en lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Hij overleed te 's Gravenhage den 13den Mei 1842, en schreef:

Verhandeling over het stoppen eener dijkbreuk, (Haarl. 1790). 8°. met eene pl.

Berigt op een nader adres van J. Graves *aangaande het modderwerk binnen tegen den Spaarendammer dijk, even buiten de Haarlemmerpoort*, Amst. 1795. 8°. met afb.

Zie van Kampen, *Gesch. der Ned. letter. en wetensch.* D. III. bl. 276; *Jaarb. van het Kon. Ned. Inst.* 1850, bl. XXVIII; Muller, *Cat. van Boek. en kaart. over Neêrl. Waterst.* bl. 17, 84.

GOUDSMIT (Jilles). Zie AURIFABER (Aegidius).

GOUDT (Hendrik Grave van), wiens naam ook Gout gespeld wordt, werd te Utrecht in 1585 uit een doorluchtig geslacht geboren, en stamde welligt af van Willem Goudt, die in 1536 in zeer hooge betrekking stond tot Keizer Karel V. Met tijdelijke middelen ruim gezegend, gloeide hij van geestdrift voor de schoone kunsten, en had hij zich, van zijne jeugd af aan, met ongemeene vlijt in de teeken- en graveerkunst geoefend. Om zich daarin verder te bekwamen deed hij eene reis naar Rome, alwaar hij in de Academie van St. Lucas naar het levend model teekende en verder de antieken bestudeerde. Hij geraakte daar in kennis met Adam Elsheimer, wiens leerling en weldoener hij werd, door tot hooge prijzen verscheidene schilderstukjes van hem te koopen, van welke hij, in Utrecht teruggekeerd, er zeven van graveerde op eene geheel oorspronkelijke wijze, waardoor hij in zijn werk, volgens den heer Immerzeel, kunstiglijk het piquant effect en den uitvoerigen stijl van den meester wist te drukken, en die tot de uitmuntende werken der zeventiende eeuw behooren. Zij stellen voor:

Ceres hare dochter Proserpina zoekende, lescht haren dorst bij de oude Metarina; links staat haar zoon, Stellio, die de Godin bespot, en dien zij in een kikvorsch herschept.

Jupiter en Mercurius bij Philemon en Baucis.

De Engel geleidt in een landschap den jongen Tobias, die den visch met zich sleept.

De Engel voert Tobias door het water, die den visch onder zijn arm draagt.

De vlugt in Egypte.

Aurora.

De onthoofding van Johannes den Dooper.

Volgens den Heer Kramm heeft Goudt ook de schilderkunst beoefend. Hij overleed te Utrecht in 1630.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOUDTSCHALCK (Pieter) was schipper van den straatvaarder Livorno van 32 stukken, en was tegenwoordig bij het zeegevecht, dat bij het inkomen van het Kanaal plaats had, op den 12den Junij 1677 tusschen den Amsterdamschen Kapitein Tomas Tobyas, den Commandeur Kindt en eenige straatvaarders, tegen zeven Fransche oorlogsschepen. Goudtschalck was in de achterhoede geplaatst, en terwijl de andere bevelhebbers zich dapper verdedigden, werd hij door twee vijandelijke schepen aangetast. Bij uitnemendheid kweet hij zich van zijne pligt. Door een hevig vuur, en door dan heen, dan weder te wenden, hield hij de Franschen van zijnen bodem af. Zijn schip had ondertusschen veel van het vijandelijk geschut te lijden, en hagchelijk werd zijn toestand, omdat hij van de overige Nederlandsche schepen was afgeraakt. Hij verloor evenwel den moed niet, en zich midden door vier of vijf vijandelijke schepen, welke hem trachtten af te snijden, den weg banende, bereikt hij gelukkig den Opperbevelhebber, met wien hij weldra behouden in het vaderland terug kwam. Ondanks de groote overmagt hadden de onzen slechts zeven dooden en weinig gekwetsten en waren er van de koopvaarders, die zij begeleidden, geene van waarde verloren gegaan. De reeders van Goudtschalck waren ten hoogste voldaan over zijn kloek gedrag, waardoor het aan hem betrouwde schip met deszelfs rijke lading was behouden. Zij schonken hem eenen, aan een zwaren gouden keten hangenden, gedenkpenning van hetzelfde metaal, op welks voorzijde het gevecht van het schip *Livorno* met de Franschen was afgebeeld, en welks keerzijde prijkte met een opschrift, waarin de lof van Goudtschalck vermeld werd. Een in zilver gegraveerd exemplaar van den penning berust in het Koninklijk Kabinet van penningen, terwijl dezelve is afgebeeld in van Loon's *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen*, D. III, bl. 225. Het is ons niet gebleken of de genoemde Goudtschalck dezelfde is met Pieter Goodtschalck, dien wij vroeger noemden.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. II. bl. 280—288, door ons hier gevolgd.

GOULART (Simon), uit wiens belangrijke levensgeschiedenis wij slechts de voornaamste bijzonderheden kunnen aanstippen, was de zoon van den Geneefschen predikant Simon Goulart, wiens historische werken ook in onze taal zijn uitgegeven, en van Susanne Picot. Den 2den October 1575 of 1576 werd hij te Genève (niet te Senlis) geboren.

Na zijne voorbereiding tot de Evangelie-bediening zag hij zich spoedig als Fransch predikant te Wezel geplaatst. Den 16den September 1601 werd hij bij de Waalsche gemeente te Amsterdam beroepen, en hij was in 1606 secretaris van de Waalsche Synode, toen te Dordrecht gehouden.

In den strijd tusschen de Contra-Remonstranten en Remonstranten deed Goulart zich weldra op den kansel kennen, als de gevoelens der laatsten toegedaan. Ten gevolge hiervan kwam hij in oneenigheid met zijn consistorie. Men wilde dat hij zijn ontslag zou nemen, en toen hij weigerde werd het hem in 1615 gegeven, echter met behoud zijner jaarwedde. Vruchteloos poogden Uytenbogaert en Taurinus ten zijnen gunste bij de regering iets te bewerken.

Goulart's remonstrantsche denkwijze bleek nog duidelijker, toen hij in 1616 te voorschijn kwam met zijn: *Brief traité de la grace de Dieu envers les hommes, et de l'éternelle élection des fidèles et reprobation des infidèles*, Amst. 8°. Maar aanstonds verscheen hiertegen, van zekeren Carlier-Cafatier: *Réponse au brief traité de la grace de Dieu envers les hommes, contenant la réfutation des principales raisons alléguées par* S. Goulart, Amst. 1617. 12°. Weldra trad ook zijn jeugdige opvolger Fabrice de la Bassecourt tegen hem in het strijdperk. Maar op diens *l'Election éternelle et ses dépendances* (Amst. 1618 4°.) antwoordde Goulart weder met een *Examen des opinions de* M. Fabrice Bassecourt, *sustenues en son livre de disputes intitulé: Election éternelle etc.*

De Remonstranten verheugden zich intusschen in zulk een scherpzinnig en helder verdediger hunner gevoelens. Geen wonder dat zij hun verlangen te kennen gaven, dat Goulart voor hunne partij mede ter Dordsche Synode mogt worden afgevaardigd. Dit werd echter geweigerd. Intusschen deelde Goulart niet minder in den uitslag der beslissing van die Synode. Daar hij weigerde de akte van stilstand te teekenen, werd hij met de overigen ten lande uitgebannen.

Goulart voegde zich bij de verdrevene Remonstranten te Antwerpen. Tegen het einde van het twaalfjarig bestand begaf hij zich echter naar Calais. Daar bleef hij tot in 1624, terwijl hij de betrekking met zijne geloofsbroeders levendig hield en Uytenbogaert zelfs te Rouaan bezocht. Toen vertrok hij naar Frederikstad, omdat zijne vijanden hem zelfs in Frankrijk vervolgden, en aanklaagden van deelgenootschap aan de zamenzwering tegen Maurits. Daar werd hem toegestaan om de namiddag-godsdienst in de Fransche taal waar te nemen en bleef er met de zijnen rustig wonen tot aan zijnen dood, die door sommige schrijvers op den 29sten Maart 1628 gesteld wordt, doch door anderen voor onbekend wordt gehouden, daar dit het sterfjaar van Goulart's vader geweest is. Omtrent Goulart's familie is ook niets met zekerheid bekend. Men vermoedt evenwel dat Daniel Goulart, die in 1645 als predikant der Remonstrantsche gemeente te Zegwaart stierf, zijn zoon geweest is. Waarschijnlijk had hij ook een zoon, Simon geheeten.

Behalve de genoemden bezitten wij van Goulart nog een geschrift, dat even als de overigen hoogst zeldzaam is. Hetzelve is getiteld:

Traité de la Providence de Dieu et autres points en dépendans, avec une réfutation des sermons de Joseph Poujade, *contre les cinq articles des Remonstrans*, 1627. 12°. In de *Epistolae ecclesiasticae et theologicae*, (Amst. 1684. fol.) komen ook eenige *Lettres* van hem voor.

Zie Uytenbogaert, *Kerck. Hist.* bl. 628—630, 1085—1087; Trigland, *Kerck. Geschied.* bl. 1105; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 260—274, 474, D. III. bl. 46, 82, 101, 517, 744, 935—937, D. IV. bl. 37, 382—385, 1031; *Epist. Clar. et erud. vir.* (ed. 1704) *Epist.* 374, 384, 424, 428, 429, 441, 445, 446 en p. 414, 417, 648; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (8°. uitgav.) D. IV. bl. 198; Bayle, *Diction. hist. et crit.* (ed. 1734) T. III. p. 85; Haag, *La France protest.* T. V. p. 336; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* D. I. bl. 149, 127, 242; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 851; Tideman, *de Remonstr. Broedersch.* bl. 176; Dezelfde, *Frederikstad*, bl. 24; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 550, D. III. bl. 659; *de Navorscher*, D. IX: bl. 131, 321, 381.

GOUDSBLOOM, een Nederlandsch graveur, wiens voornaam onbekend is. Hij graveerde het portret van Leonard van der Goes. Zijn leeftijd wordt niet vermeld.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstech.*

GOUSSET (Jaques) of Jacobus Gussetius, werd te Blois in Frankrijk op den 7den October 1635 geboren, studeerde aan de akademie te Saumur, waar hij het onderwijs ontving van de beroemde Hoogleeraren le Fèvre en Capelle. Tot de predikdienst toegelaten, werd hij in 1662 beroepen te Poitiers en bedankte voor het hem aangeboden hoogleeraarambt te Saumur. Na de opheffing van het edict van Nantes in 1685 werd hij genoodzaakt Frankrijk te verlaten. Eerst vertoefde hij eenigen tijd in Engeland, stak toen van daar over naar Nederland, en hield zich eenigen tijd te Dordrecht op, totdat Curatoren der Groninger Hoogeschool hem het professoraat in de godgeleerdheid, Grieksche taal en wijsbegeerte opdroegen. Hij aanvaardde deze betrekking den 6den April 1691 en vervulde haar met roem tot aan zijnen dood, die den 5den November 1704 plaats had.

Gousset was een in vele opzigten zeer geleerd man. De Hebreeuwsche taal was echter zijne geliefkoosde studie. Bij zijne geleerdheid muntte hij uit in godsvrucht, onbesprokene deugd en voorbeeldelooze zedigheid. Als godgeleerde, wijsgeer, uitlegkundige en als beoefenaar der Oostersche taal, deed hij zich kennen door de volgende geschriften:

Controversarium adversus Judaeos ternio in specimen operis jam affecti, quo R. Isaaci Chizzak-Emonna *confutatur. Praemissa praefatione de disputationibus adversus Judaeos et subjuncto monito de* Ph. a Limborch *cum Judaeo collatione*, Dordr. 1688. 8°.

Dissertatio de viva deque mortua fide doctrina Jacobi apostoli evoluta. — Dissertatio ostendens Cartesianum mundi systema non esse, ut quidam existimant, periculosum. Oratio item, qua Deum esse ex mundi hujus inferioris harmonia demonstratur, Amst. 1696.

Considérations théologiques et critiques sur le projet d'une nouvelle version françoise de la Bible, publiée l'an 1696 *sous le nom de* Mr. Ch. le Cêne, *dans lesquelles la verité est defendue par un grand nombre de passages de l'écriture S.* Amst. 1698. 12°.

Commentarii linguae Hebraicae, Amst. 1702 fol.

Vesperae Groninganae, sive amica de rebus sacris colloquia, ubi varia scripturae loca selecta, difficilia et magni momenti accurate tractantur atque egregie explicantur, Amst. 1711.

Disputationes in Epistolam Pauli ad Hebraeos et ad Leviticum XVIII: 14, Amst. 1712.

Jesu Christi Euangeliique veritas salutifera demonstrata in confutatione libri Chissoak-Emonna *a* R. Isaaco *scripti*, Amst. 1712. fol.

Causarum primarum et secundarum realis operatio, Lov. 1716.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 321, 322; Saxe, *Onom. Liter.* T. V. p. 285; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 551—553, D. III bl. 659, 660.

GOUT (Antoine) was volgens den heer Kramm een Hollandsch teekenaar en graveur, die in 1639 bloeide. Wij meenen geene onwaarschijnlijke gissing te doen, wanneer wij hem één noemen met Antonio Goutero, door den heer Kramm onmiddelijk na Gout genoemd: Immers zoo niet beider naam, dan toch beider voornaam en leeftijd geven tot die gissing gereede aanleiding. Goutero leefde in het begin der zeventiende eeuw te Amsterdam, en huwde den 8ste November 1602, ofschoon zelf niet tegenwoordig, met Geertruyt van Wanevelt, aan wiens naamspelling evenwel getwijfeld wordt. Hij wordt schilder genoemd, ofschoon er van zijn werk niets voorhanden is.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstech.* D. II. bl. 594; 595.

GOUTERO (Antonio). Zie GOUT (Antoine).

GOUTHOEVEN (Wouter van), te Dordrecht in 1577 uit deftige ouders geboren, was de oudste zoon der zes kinderen van Arend Woutersz. van Gouthoeven, Dijkgraaf van Dubbeldam, en van Machtild Hallincg. Hij begon zijne letterkundige studiën te Utrecht en zette die te Leuven en te Dôle, in Franche-Comté voort. Teruggekeerd vestigde hij zich met der woon te Dordrecht, zich geheel en al aan de beoefening der vaderlandsche geschiedenis overgevende, tot dat hij in 1628 overleed.

Zijn hoofdwerk is eene vermeerderde en verbeterde uitgave der groote Hollandsche of Divise-kronijk, die in 1517 voor het eerst, vervolgens in 1591 en eindelijk in 1595 uitkwam. Hij liet daarbij een aantal fabelen en niets beteekenende verhalen weg en voegde er aanteekeningen van Petrus Scriverius, van hem zelven, en van anderen bij. Een en ander zag het licht onder den titel van:

D'oude Cronycke en Historiën (met West-Vriesland) van Zeeland ende van Utrecht: van nieuws overzien, vermeerdert, verbetert ende verciert met eenighe Gheslacht-Registeren ende Geneologyen der voornamester Edelen, mitsgaders Steden, Dorpen, Heeren-huysen enz., voor dezen noyt alsoo ghedruckt geweest, door W. van Gouthoeven, *beginnende van den jare onses Heeren* 449 *tot dit tegenwoordigh jaar* 1620, Dordr. 1620. fol. met houtsn. fig.; 2de druk, s Hage, 1636. fol.

Het tweede deel van dit werk, hetwelk van 1555 tot 1620, en in de laatste uitgave tot 1636 loopt, is tot 1591 door Ellert de Veer, vervolgens tot 1620 door N. de Clerck, en eindelijk tot 1636 door een onbekende zamengesteld.

Van Gouthoeven schreef nog een: *Boecxken: vervattende de Beschrijvinghe ende Chronycxken der stede Dordrecht*, hetwelk echter niet is uitgegeven.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 212, 1074; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 698; Pars, *Naamrol*, bl. 86, 87; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedsch.* D. I. bl. 349—351; Smits en Schotel, *Beschrijv. van Dordr.* D. I. bl. XLIX—LII.

GOUTUM (Wybe van), een Fries van geboorte, doch de Spaansche zijde toegedaan. Zijn naam komt slechts eenmaal in de geschiedenis voor en wel in 1577, toen hij, op last van den heer van Billy, in Augustus, met 130 man naar het Vliet, eene voorstad van Leeuwarden, trok, en den Drossaard, Jan van Mathenes van Wybesma, wist te belezen hem op het kasteel te laten, waarvan hij zich, er in zijnde, meester maakte. De verbitterde burgerij kwam op de been, maar vermogt niets uit te rigten, zoodat zij zich getroosten moest met van Goutum in onderhandeling te treden, die dan ook den 2den September van genoemd jaar met zijne manschappen aftrok, nadat hij eene som van ongeveer 3300 gulden van de burgers gekregen had.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XI. bl. 870 (284); Wiersbitzky, *De tachtigj. Oorl.* D. III. bl. 128.

GOUWEN (Willem van der). Er komen van dezen naam twee personen voor, die beiden de graveerkunst uitgeoefend hebben. De een leefde tegen het einde der zestiende en de ander in het begin der achttiende eeuw. Het werk van den eersten wordt door den heer Kramm vermeld, dat van den laatsten ook door dezen en den heer Immerzeel.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOUWENAAR (Adriaan) was koopvaardij-kapitein op het schip *Amsterdam*, en verdedigde zich gedurende den oorlog met Frankrijk, in 1693, twee uren lang tegen een vijandelijk schip met 64 stukken gewapend. Het verhaal meldt niet of hij ontkwam, of genomen werd. Ter belooning van zijnen moed werd hij door de Admiraliteit van Amsterdam tot Kommandeur bij dat collegie aangesteld.

In het jaar 1706 voerde hij als zoodanig het bevel op het schip *Groningen* van 44 stukken, en keerde hij, met nog vijf andere bodems, van de Oostzee en Noorwegen naar het vaderland weder, ter begeleiding eener vloot van zeventig koopvaarders.

Op den 2den October van genoemd jaar ontmoetten deze schepen bij het doggerszand een sterk Fransch eskader. Van het daarop gevolgde gevecht is reeds op het artikel van Adriaan

Braak, die het bevel voerde over de Nederlandsche schepen, melding gemaakt, waarnaar wij, voor hetgeen Gouwenaar betreft, kortheidshalve verwijzen.

Zie de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 426, St. II. bl. 406; Dit *Woordenb.* D. II. bl. 1133.

GOUWENBERG (Gijbrecht van), hopman in staatsche dienst, lag ten jare 1579 binnen Venlo, en had het geluk van, op den 7den Augustus van dat jaar, vier Zwitsersche vendels van Parma, bij Heekhuizen, te verrassen en te verslaan.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XIII, bl. 95 (135); Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 276, 277.

GOVAERTS (Pieter) of Petrus Govarts, werd te Turnhout in 1643 geboren, studeerde aldaar in de wijsbegeerte en promoveerde er in 1662 tot de zoogenaamde tweede plaats onder de meesters der vrije kunsten; later werd hij hoogleeraar in de redeneer- en taalkunde, benevens in de godgeleerdheid in het dusgenaamde Konings-collegie aldaar. Zich vervolgens op de studie der regten toeleggende, was hij te gelijk in die wetenschap en in de godgeleerdheid Licentiaat en eindelijk Hoogleeraar in de beide regten. Hij was bovendien eerst kanonik der Kathedrale kerk van Brugge, naderhand van de hoofdkerk van Leuven, en Voorzitter van het collegie van Jan van Malderin aan de Universiteit aldaar. In 1689 werd hij benoemd tot kerkelijk Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden te Mechelen, en bestuurde als Aartsbisschoppelijk Vikaris, onder Humbert Willem à Precipiano, dat zelfde bisdom, en eindelijk werd hij, in 1701, door Paus Clemens XI tot zevende Vikaris van 's Hertogenbosch aangesteld. Hij nam die waardigheid met onverdroten ijver waar tot aan zijnen dood, die den 17den September 1726 te Mechelen plaats had. Hij werd te Ghele in de gasthuiskerk begraven en zijn graf met een opschrift voorzien. Bij uitersten wil gaf hij zijne geheele nalatenschap tot onderstand der armen te Turnhout. Zijne zinspreuk was: *Fuge te ipsum* (Ontvlied u zelven).

Govaerts heeft eenige geschriften nagelaten, waaronder *den strijd der kerkelijke immuniteit en van het Koninglijke Recht*, alsmede *Verscheidene beweegreden van Rechten*, doch waarvan ons tijd en plaats van uitgave onbekend is.

Zie (van Rijn), *Oudh. en gesticht. van 's Hertogenb.* bl. 287—290; (van Gils) *Kathol. Meijerysch Memorieb.* bl. 105, 109.

GOVERT, *met den bult*. Zie GODEVAART.

GOVERT of Govaerts, een landschapschilder, wiens voornaam onbekend is, en die in de eerste helft of in het midden der zeventiende eeuw te Amsterdam bloeide.

Zie *Not. der schild. van het Kon. Kabin. te 's Hage*, bl. 10; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOVERTS (Abraham) is de vervaardiger van een heldendicht, getiteld: *een waar Christen op zijn sterfbed*, Amst. 1715.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 147.

GOVERTSZ (Jan). Zie NEMIUS (Johannes).

GOVERTZ (Nicolaas), Boekhandelaar te Amsterdam, schreef en gaf uit:

Afbeelding van alle de Generaale Zeijnen die gedaan en geobserveerdt worden in 's Lands Vloot, zoo in het zeylen en ankeren, bij dag of nagt, als ten tyde van gevecht enz. Naauwkeurig afgeteekend en in het koper gebragt, en de vlaggens met couleuren afgezet, Amst. 1746.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. boek.* D. I. St. IV.

GOVERTZ (Theodorus) was een portretschilder, die te Utrecht in het midden der zeventiende eeuw bloeide, en de leermeester was van H. Verschuuring en D. Camphuyzen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der kunstsch.*

GOYEN (Jan Josephszoon van), ook door sommigen van Gooyen of van Goye genaamd, werd te Leiden den 13den Januarij 1596 geboren en kreeg van verscheidene meesters onderwijs in de kunst, onder welken Jesaias van de Velde de laatste was. Volgens Houbraken overleed hij in 1656 te 's Hage, werwaarts hij zich in 1631 met der woon begeven had, doch volgens anderen moet dit sterven ruim tien jaren later geschied zijn. Zijne afbeelding, door K. de Moor, in de zwarte kunstmanier in het licht gegeven, werd ook door Anthony van Dijck geteekend, door Bartholomeus van der Helst geschilderd en door Ploos van Amstel in prentteekening gebragt. Hij was te Leiden den 18den Julij 1618 gehuwd met Annetge Willemsdr. Zijne dochter Margaretha huwde, den 19den September 1649, te 's Hage met den vermaarden Jan Steen.

Als landschapschilder had van Goyen ongemeene verdiensten. Wij vermeenen niet beter dezelven te schetsen dan met de woorden van den heer Immerzeel, dus luidende: "Daar hij zich stiptelijk aan de natuur hield, behagen alle zijne voorstellingen door de waarheid die men in dezelve aantreft. Dorpen, dijken, kusten, stranden, zeeën en rivieren, alles wat hij van dien aard omstreeks zijne woonplaatsen Leiden en den Haag aantrof en hem schilderachtig voorkwam, stelde hij op schatting; en hij wist door zijn onuitputtelijk vernuft, aan dat alles leven en beweging bij te zetten door het aanbrengen van vaartuigen, zeilend, roeijend, lossend of ladend, en eene menigte van eigenaardige stoffaadje van beeldjes, paarden enz. Zijne wijze van schilderen was onnavolgbaar schoon, vooral in de verschieten, luchten, spiegelende en woelende waters. Ofschoon bijna al zijn werk het bewijs medebrengt van vlug van de hand gegaan te zijn, vindt men toch altijd het lief en geestig penseel van den onuitputtelijken meester weder. Jammer dat zoo vele zijner schilderijen geel en grijs geworden zijn, veroorzaakt door het zoogenaamd Haarlems blaauw, waarvan hij zich bediende. Zijne schetsen zijn doorgaans oppervlakkig, doch de zoodanige die met eenige zorg behandeld zijn, stellen de liefhebbers op prijs enz."

Van Goyen heeft ook prentjes geëtst, die zeldzaam gevonden worden. Eenigen van dezen worden door de heer Kramm vermeld, die ook mededeelt dat van Goyen ook portretten geschilderd heeft, en dat zijne werken in de meeste Europesche Museën met achting bewaard worden. Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van dezen meester twee *Riviergezigten*, terwijl in het Rijks Museum te Amsterdam van hem mede een *Riviergezigt* en een *Gezigt op het Valkenhof te Nymegen* bewaard worden.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 378; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *Biograph. universell.* T. XV, p. 50; *Cat. van Schild. in het Museum* Boymans *te Rott.* bl. 15; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 97 397; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 246.

GOYENS (Erasmus) was Proost van het St. Gerlaas-klooster bij Maastricht, behoorende tot de Praemonstratenser orde. Hij was een ijverig onderzoeker der oudheid en gaf, op aansporing van Hendrik van Cuyck, Bisschop van Roermond, uit:

Vita et miraculae quam plurima praedicti sancti Gerlaci *Eremitae ordinis Premonstratensis, libri duo.* 1600.

Waar dit werk uitkwam, en in welk formaat, is ons niet bekend.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 230.

GOYER (. . . de), een portretschilder, wiens voornaam onbekend is en die waarschijnlijk op het laatst der zestiende eeuw te Utrecht bloeide.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOYER (Pieter de) was Opperkoopman te Batavia, en werd in Junij 1655 met Jacob de Keizer, namens de Oost-Indische Compagnie, in gezantschap naar den Keizer van China gezonden. Met een gevolg van veertien personen en aanzienlijke geschenken, meestal fabriekgoederen in Europa vervaardigd, trokken zij van Batavia derwaarts, met last om een vast verbond te sluiten en door het geheele Chineesche gebied eenen vrijen koophandel voor de Hollanders te bedingen en vast te stellen. Ten einde dat doel te bereiken werden er geene kosten ontzien; maar ofschoon vriendelijk en feestelijk ontvangen, slaagden zij geenszins naar wensch, daar de eenige handelsvrijheid hun toegestaan uiterst beperkt was; slechts eenmaal om de acht jaren zou men een schip met goederen naar China mogen zenden en slechts met honderd koppen bemannen. Na eene afwezigheid van ruim twintig maanden kwamen de gezanten te Batavia weder, hunne reis had met de geschenken mede weinig minder dan honderdduizend gulden gekost. Alleen voor de aardrijks- en volkenkunde leverde de ondernomen reis belangrijke resultaten op, daar de vermaarde Joan Nieuhof, die wij later zullen leeren kennen, de gezanten als Hofmeester diende en hetgeen hij zag en hoorde beschreef.

Zie *Nederl. Reiz.* D. XI. bl. 52—95; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 115—121.

GOYER (Johan de), waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, werd den 19den Januarij 1710 tot Gouverneur van Suriname benoemd. Ofschoon de kolonie in den beginnen, tot eenige rust gekomen zijnde, in bloei toenam, hadden er echter tijdens zijn bestuur noodlottige gebeurtenissen plaats, daar de Franschen zich van de kolonie meester maakten en brandschatting eischten. de Goyer overleed den 28sten Julij 1715 en werd, door de zijnen betreurd, den 1sten Augustus met veel plegtigheid in het fort Zeelandia begraven.

Zie Wolbers, *Geschied. van Suriname*, bl. 88—102.

GOYERT was een Utrechtsch schilder, die in het begin der zestiende eeuw bloeide. Zijn voornaam is niet bekend.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GOSEWINUS VAN AMSTEL, de 37ste Bisschop van Utrecht, was uit het adelijke geslacht der Heeren van Amstel gesproten, zoon van Aegidius van Amstel, en in 1225 tot Proost van St. Jan te Utrecht gekozen. Na den dood van Bisschop Otto III werd hij in 1249, met eenparige stemmen der Kanoniken, tot Bisschop van Utrecht verheven. Beter met den Bijbel bekend dan gewoon om met het zwaard om te gaan, verkreeg hij den naam van zachtzinnig en eenvoudig, en was hij geheel ongeschikt om den last des staatsbestuurs te torschen. Hij lag dan ook den Hollandschen Graaf, Koning Willem II, niets in den weg, en toch was deze er op uit, beducht als hij was voor de aanwakkerende magt der Heeren van Amstel, om Bisschop Gosewinus den voet te ligten. Weldra werd deze dan ook beschuldigd van de zaken zijns bisdoms in den war te hebben gestuurd, en in tegenwoordigheid van Koning Willem, den Kardinaal Petrus Capitius, Bisschop van Keulen, door het gantsche Kapittel onbekwaam geoordeeld om langer aan het hoofd des bestuurs te staan. Gosewinus, niet te eenvoudig om te begrijpen, waar de wind van daan kwam, meende te regt dat het beter was te danken, dan bedankt worden. Na eene regering van nog geen twee jaren legde hij dan ook zijne waardigheid neder, en ontving ter vergoeding het aartsdiakenschap van Keulen. Daar is hij overleden en begraven.

Zie *Batav. Sacra*, D. II. bl. 194; Hoogstraten, *Woordenb.* op Gosuinus; Wagenaar *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 397, Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 283—285, Van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 49; *de Munten der Bisschoppen van Utr.* bl. 80.

GRAAF (Abraham de) was een vermaard wiskunstenaar, die in tweede helft der zeventiende eeuw leefde, en zich verdienstelijk maakte door het schrijven der onderstaande werken:

Beschrijving van de Ruytkaart, Amst. 1657. 4°.
Beschrijving van de Pleynschaal, Amst. 1658. 4°.
De groote Zeevaart. Amst. 1658. fol.
Cijferboek, Amst. 8°.
Astronomie of Sterrekunst, Amst. 1659. 4°.
Algebra of Stelkunst, Amst. 1672. 4°.
Kleine en groote Schatkamer van de kunst der Stierlieden, Amst. 1688. 8°.
Beginselen der Telkonst of Redenkonst na de wijze van Euclides *Meetkonst*, Amst. 1692. 8°.
De geheele Mathesis, Amst. 1694. 4°.; 3de druk, ald. 1717. 4°.
Inleiding tot de Wiskonst, zynde de beginselen van de Geometrie en Algebra, Amst. 1702. 4°.
Analyses of Stelkonstige ontknooping in de meetkonstige werkstukken, vindende van hen de grootste en de kleinste, de raaklijnen op de kromme, de plaatsen, de ontbindinge der bepaalde werkstukken door de plaatsen en de Quadrature van eenige kromlinische grootheden, nooit voor deezen gedrukt. Amst. 1706. 4°.
Vervulling van de Geometrie en Algebra, Amst. 1708. 4°.
Memoriaal van het Boekhouden, Amst. 1717. fol.; herdr. ald. 1728. fol.
Proportie die de Middellijn van een rond heeft tot het Omtrek, Amst. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I, II, III, V; Ferwerda, *Naaml. van Boek.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 100, 316.

GRAAF (Gerrit Simonszoon de), een matroos van Enkhuizen afkomstig, diende op het schip van Kapitein Dirk Gerritszoon Pomp, en nam deel aan den togt van de Ruiter naar de kust van Guinea in 1665. Bij den aanval op het kasteel Kormantijn, dat door de Engelschen verdedigd werd, was de Graaf de eerste die de Nederlandsche vlag op de muren plaatste, waarvoor hem later eene belooning van vijf en twintig gulden geschonken werd.

Zie Brandt, *Het leven van* de Ruiter, bl. 353.

GRAAF (Hendrik de), Zie VERMOLANUS (Henricus).

GRAAF (H. de) schreef:
Pestbedenking, 1664. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*, D. I. St. II.

GRAAF (J. de) schreef:
Tafelen van Interest, Amst. 1729. 4°.
Algemeene ontbinding der bepaalde stelkonstige vergelijkingen van 3, 4, 5, 6, enz. Amst. 1732. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamlijst van Ned. Boek*, D. I. St. I.

GRAAF (Jan Baptist de) was een der Kommandeurs van de zeven brandschepen, op het brandschip *de Gouden Appel*, die zich zoo loffelijk gedurende den roemrijken togt naar Chattam, in 1667, gekweten hadden, dat zij van den Ruwaard de Witt, die daarbij tegenwoordig was, een loffelijk getuigschrift, en van de Staten van Holland eene belooning in geld erlangden.

Zie Brandt, *Lev. van* de Ruiter, bl. 588; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. 2. bl. 445.

GRAAF (Joannes de) was in 1777 bevelhebber van St. Eustatius, toen hij als zoodanig door het Engelsche opperhoofd van het eiland, St. Christophe, beschuldigd werd, toevoer van levensmiddelen en oorlogsbehoeften aan de oproerige onderdanen des Engelschen Konings, de Noord-Amerikanen, verschaft te hebben. Ten gevolge van die aanklagt werd de Graaf naar Nederland ter verantwoording opgeroepen, en was daar in 1778 aangekomen. Korten tijd na zijne terugkomst leverde hij eene memorie van verantwoording in, ten gevolge waarvan hij in 1779 geheel onschuldig geoordeeld en wederom in zijne betrekking en eer hersteld was. Toen kort daarop, in 1780, de Engelschen ons den oorlog hadden verklaard, werd St. Eustatius het eerst aangevallen, en, daar er aan geen weêrstand bieden te denken viel, door de Graaf overgegeven.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 106—119, D. III. bl. 234—341; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 227, 371, 374, 460; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 279, 280.

GRAAF (Josua de), Graaf of Grave, was kapitein in Hollandsche dienst en leefde in het laatst der zeventiende eeuw. Hij was een niet onverdienstelijk schilder en teekenaar van vestingen en legerplaatsen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRAAF (Lieuwe Willems de). Zie GRAEFF (Lieuwe Willems).

GRAAF (Lodewijk de) zette uit het Fransch in Hollandsche verzen over het klugtspel getiteld:
De vermomde krispijn Amst. 1740. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 102.

GRAAF (Nicolaas de), geboren te Egmond aan Zee in het begin der zeventiende eeuw, legde zich op de heelkunde toe, en trad, in 1639, na daartoe bevoegd verklaard te zijn, als chirurgijn in dienst der Oost-Indische Maatschappij. Hij deed als zoodanig tot in het jaar 1687 een aantal reizen, bezocht verschillende landen en was bij onderscheidene belangrijke voorvallen tegenwoordig. Na zijne terugkomst in het vaderland zette hij zich in zijne geboorteplaats met den woon neder, waar hij in hooge achting stond en zelfs tot Schout benoemd werd. De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Hij schreef:

Reysen na Asia, Africa, America en Europa, Waerby gevoegt is: Oost-Indise Spiegel, behelsende eene beschrijving van de stad Batavia en wijse van leeven der Hollandsche vrouwen; een net verhaal der bijzondere Handelaers; als mede de gewoone wijze van de scheepsbevelhebberen; misgaders eene generale beschrijvinge van Oost-Indiën, Hoorn, 1701. 4°. met pl. en kaart.

De *Oost-Indise Spiegel* kwam ook afzonderlijk uit te Hoorn 1703. 4°. Volgens van Abkoude kwam de eerste druk te Amsterdam in 1700, 4°. uit. Het geheel werd in het Fransch vertaald en uitgegeven onder den titel van:

Voyages de Nicolas de Graaf *aux Indes Orientales et en d'autres lieux de l'Asie; avec une Relation curieuse de la ville de Batavia, et des moeurs et du commerce des Hollandois, etablis dans les Indes*, Amst. 1719. 8° avec cart.

Een afzonderlijk verhaal van de Graaf's reis langs den Ganges, door hem van 1668 tot 1671 ondernomen, komt voor in de *Nederlandsche Reizen.*

Zie aldaar D. XI. bl. 1—21; Paquot, *Mémoires*, T. II. p. 140, 141; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; *Biograph. universell.* T. VIII. p. 362; *De Navorscher*, D. V. bl. 200, 266, D. VI. bl. 159, 342; Muller, *Cat. van Boek. over de Ned. Beztit.* bl. 26.

GRAAF (REGNERUS DE), plaatsnijder te Haarlem, was een min of meer geletterd man, maar van losse zeden en bekrompen beurs. Hij leefde op het laatst der zeventiende eeuw, en was hoogstwaarschijnlijk, zoo niet zeker, de maker van den *Kronijk van* Klaas Kolijn, die hij, bij stukken en brokken, aan den vurigen, doch wel eens ligtgeloovigen oudheidminnaar Cornelis van Alkemade, voor eene aanzienlijke som gelds, in handen heeft weten te spelen.

Zie de Wind, *Bibl. van Ned. geschiedsch.* D. I. bl. 31; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; dit *Woordenboek*, artik. Kolijn.

GRAAF (REINIER DE) werd te Schoonhoven den 30sten Julij 1641 geboren. Zijn vader, Cornelis de Graaf, een voornaam bouwkundige en uitvoerder van belangrijke waterwerken, bij zijn zoon een groote lust voor de geneeskunde bespeurende, liet hem in de voorbereidende wetenschappen onderwijzen, en zond hem vervolgens naar de Leidsche Hoogeschool, waar destijds de vermaarde de la Boe Sylvius in de geneeskunde onderwijs gaf. Zoozeer maakte hij zich in die wetenschap bekwaam, dat hij nog vóór zijne promotie zijne beroemde verhandeling *De succo pancreatico* schreef en in 1663 uitgaf. Twee jaren daarna vertrok hij, te gelijk met zijn broeder Martinus, naar de vermaarde hoogeschool te Angers in Frankrijk, en promoveerde er in de geneeskunde, terwijl zijn broeder de doctorale graad in de regtsgeleerdheid verwierf, die zich daarna te 's Hage als Advokaat nederzette en er met roem de praktijk uitoefende.

Reinier de Graaf keerde, na ook nog Parijs bezocht te hebben, in 1666 in het vaderland weder en vestigde zich te Delft als geneesheer, zich bezig houdende met het schrijven van verschillende geneeskundige werken. Hij huwde er in 1672 met Maria van Dijck, welke echt met geene kinderen gezegend werd. De roem van zijne geleerdheid was zoo groot, dat hij Sylvius te Leiden stellig als Hoogleeraar zou zijn opgevolgd, ware het niet, dat hij de Roomsch-Katholieke godsdienst beleden had, aan welke hij standvastig gehecht was. Te vroeg werd de Graaf aan de wetenschap door den dood ontrukt; hij stierf den 17den Augustus 1673 in den ouderdom van twee en dertig jaren, naar men zegt door verdriet over een strijd tusschen hem en Swammerdam, over de kunst van injiciëren gerezen. Zijne afbeelding ziet het licht.

Te regt heeft de Graaf zich ten aanzien van de kennis der geslachtsdeelen en der embryologie een beroemden naam verworven, en worden de folliculi van het ovarium nog naar hem genoemd. Hij was het die het eerst de ware structuur der testes en zaadblaasjes en de ware beteekenis der ovariën en Fallopische buizen leerde kennen. En niet alleen maakte hij zich ten opzigte der embryologie verdienstelijk, ook in een ander opzigt heeft hij dat gedaan. Hij heeft namelijk in 1668 de ontdekking gedaan, om de bloedvaten op te spuiten, doch maakte daarbij slechts van gekleurde vloeistoffen gebruik, terwijl Swammerdam, geholpen door Johan van Hoorne, na hem, daarvoor gesmolten was bezigde, en de Graaf de eer der uitvinding, ofschoon ten onregte, betwistte. De werken van de Graaf, eerst door hem afzonderlijk uitgegeven, zijn vervolgens onder den titel van *Opera omnia* te Amsterdam en te Leiden, 1677 en 1705, in 8°. in het licht verschenen, en behalve in andere talen ook in het Nederduitsch (Amsterdam 1686 in 8°. met platen) overgezet. De Latijnsche uitgave bevat de volgende verhandelingen:

Tractatus de virorum organis generationi inservientibus.
Epistola de partibus genitalibus mulierum.
Tractatus de mulierum organis generationi inservientibus.
Partium genitalium defensio.
De succi pancreatici natura et usu.
De Clysteribus.
Epistola ad Vopiscum Fortunatum Plempium, *de nonnullis circa partes genitales novis inventis.*
Tractatus de usu siphonis in Anatomia.

Zie Foppens, *Bibl. Belg*, p. 1057, 1058; van Abkoude, *Naamreg. van Nederl. Boek.* D. I. St. III; *Biograph. univers.* T. VIII. p. 362; Cohen, *Oude en Middel-geschied. van de geneesk.* bl. 367, 402, 403; van der Boon, *Geschied. der ontdekk. in de ontleedk. van den mensch*, bl. 49, 64, 106, 145, 247, 248, 254; Haeser, *Leerb. van de geschied. der geneesk. vert. door* Dr. Israëls, bl. 586, 601, 609; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 98, 397.

GRAAF (TIMOTHEUS DE). Zie GRAEF (TIMOTHEUS DE).

GRAAF (WILLEM DE), Zie GRAVE (GUILLAUME DE).

GRAAF (LODEWIJK ERNST VAN DE), zoon van Jacob van de Graaf en van Johanna Maria Hubert, werd te 's Hertogenbosch den 8sten September 1752 geboren, en diende van 1766 tot 1795 bij de kavallerie van het Nederlandsche leger, waarbij hij den rang van Ritmeester verkreeg.

Na in 1795 als Majoor bij het rassemblement in Duitschland gediend te hebben, was hij later tot het jaar 1802 in Engelsche dienst, en na de omwenteling van 1813 werd hij Luitenant-Kolonel bij de generale werving, daarna bij een der bataillons infanterie en in 1814 Kolonel-plaatstelijk-kommandant te Groningen, in 1821 te Amsterdam en tevens Generaal-Majoor, alwaar hij den 13den Februarij 1825 overleed.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GRAAF (SERVAAS VAN DE) leefde in het laatst der achttiende en in het begin der negentiende eeuw te Dordrecht, en maakte vrij vloeijende verzen, die zich echter niet boven het middelmatige verheffen. Een drietal daarvan komt voor in *De vaderlandsche dichter of verzameling van gedenkstukken der vryheidsliefde*, te Haarlem in 1784 uitgegeven. Meer verdienstelijk maakte hij zich als geschied- en aardrijkskundige door de volgende werken:

Historisch-Statistische Beschrijving van het koningrijk Holland, Amst. 1807. 8°. 3 stukken, met kaarten en platen.

Onderzoek over de oorzaak der vredebreuk van Groot-Brittannie met Frankrijk, 's Hage, 1805. 8°.

Statistische beschouwing van Portugal, 's Hage, 1807. 8°.

Statistisch overzigt van Oostvriesland en Jever, 's Hage, 1808. 8°.

Staat- en aardrijkskundige schets van het koningrijk Spanje en der Spaansche kolonien, Amst. 1809. 8°.

Zie de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; van der Aa, *Nieuw. Woordenb. van Ned. Dicht.*

GRAAF (JACOB en PIETER VAN DER), zonen van den Raadsheer Jacob van der Graaf, maakten zich berucht door, in vereeniging met Adolf Borrebach, postmeester, en Cornelis de Bruin, officier der schutterij te 's Hage, in den nacht van den 21sten Junij 1672 een aanslag te wagen op het leven van den Raadpensionaris Johan de Witt. Op het artikel van de beide laatstgenoemden hebben wij reeds van dat feit melding gemaakt. De moordenaars ontkwamen door de vlugt, maar Jacob van der Graaf werd eerlang gevat en voor het Hof teregt gesteld. Eerst bij het derde verhoor, bij de aanwijzing van bloed, hetwelk hem op het hemd was gespat, en bij de vertooning van zijn degen, dien hij kwijtgeraakt en door den bediende van de Witt, Jan van der Wissel, bij het *Groene zoodje* was opgeraapt, bekende hij deel te hebben genomen aan den aanslag. Hij werd op sterk aanhouden der Staten van Holland spoedig gevonnisd en veroordeeld om onthalsd te worden, met verbeurdverklaring zijner goederen. Dit vonnis werd aan hem op den 29sten Junij te 's Hage ten uitvoer gebragt. Hij stierf als een waar christen, indien men geloof mag slaan aan het gedrukt verhaal, kort daarna, onder den titel van *Jacobs Worsteling*, in het licht gegeven. De vrienden van Oranje beschouwden de jonge van der Graaf als een martelaar van staat. Alle weldenkenden hadden wel gewenscht dat de Raadpensionaris de edelmoedigheid zou gehad hebben om vergiffenis voor hem te bewerken, doch welke moeite daartoe ook was aangewend, de Witt was daartoe niet te bewegen. Ondanks alle nasporing heeft men de overige medepligtigen nooit kunnen ontdekken.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 68—70; *Het beroerd Nederl.* D. I. bl. 104—107; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 232; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 553; Dit *Woordenb.* D. II. bl. 904, 1486.

GRAAFF (DIEDERIK DE), geboren te Spijk nabij Gorinchem in 1773. Reeds vroeg legde hij zich toe op de beschaving en het onderwijzen der jeugd, en bekwaamde hij zich daarin vooral bij den verdienstelijken Leidschen kostschoolhouder Schneitter, alwaar hij vele jaren als leerling en ook als medeonderwijzer werkzaam was, tot hij in September 1799 te Gorinchem werd aangesteld als stads-kostschoolhouder, welke betrekking hij gedurende meer dan twintig jaren met ijver en roem waarnam, waarvan getuigen kan de bloei van zijn ge-

sticht en het groot aantal kundige kweekelingen, uit de aanzienlijkste standen, die door hem gevormd werden. Ook in andere opzigten maakte de Graaff zich verdienstelijk; in het bijzonder als lid der commissie ter aanmoediging van de gewapende dienst in de Nederlanden, waartoe hij in 1815 geroepen werd.

In de kracht van zijn leven, terwijl nog zoo veel goeds van zijn voortreffelijk onderwijs kon verwacht worden, werd de Graaff door een noodlottig toeval aan de zijnen en aan het onderwijs, dat hij lief had, ontrukt. Zich te Leiden ophoudende, werd hij aan den avond van den 24sten Julij 1821, door de duisternis misleid, en eindigde hij zijn verdienstelijk leven, door eenen val in het water.

Hij schreef:

Verhaal betrekkelijk het beleg, bombardement en de overgave van Gorinchem, in den winter van 1813 en 1814, Gorinchem 1814. 8°.

Korte schets der aardrijkskunde, Leid. 1819. 8°.

Zie de Jonge, *Naaml. van Boek.*; A. J. ten Hage, Jz. *Nagedacht. aan* D. de Graaff, enz. (Gorinch. 1821 8o), uit familieberigten aangevuld.

GRAAFF (Cornelis van der) was kapitein ter zee bij de Admiraliteit van de Maas, en nam als zoodanig deel aan vele belangrijke ondernemingen. Hij was in 1676 tegenwoordig bij den togt van Jacob Binckes naar de West-Indiën, bij de inneming van Cayenne en het eiland Marie Galante, en bij de verdere gevechten gedurende dien togt voorgevallen. In 1700 had hij het bevel op het fregat *de Briel*, en hielp daarmede, onder Gelein Evertsen, Koppenhagen bombardeeren. Als bevelhebber van het schip *Wassenaar* van 66 stukken ontmoeten wij hem, in 1707, onder het eskader naar de Middellandsche zee ter ondersteuning der bondgenooten afgezonden, terwijl hij in 1721 en 1723 bevel voerde op de *Matenesse* van 52 stukken, behoorende tot het eskader, uitgezonden om de Algerijnen te tuchtigen. Eindelijk kommandeerde hij in 1729 de *Starrenburg* van 64 stukken, behoorende tot de scheepsmagt onder den Vice-Admiraal François van Aerssen van Sommelsdijk, die echter in dat jaar niets uitrigtte.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. II. bl. 299, D. IV. St. II. bl. 172, 420, D. V. bl. 27, 35, 62.

GRAAFF (Cornelis Jacob van de). Het geslacht waartoe hij behoorde stamt af van Evert, Heer van Hoogwoude en Aartswoude, bastaardzoon van Graaf Willem VI van Holland. Hij was de oudste zoon van Sebastiaan van de Graaff, Majoor in het regiment kavallerie van Hop, en van Geertruid van Vinceler. Den 30sten November 1734 geboren, was hij op jeugdigen leeftijd in dienst bij de kavallerie, werd in 1759 buitengewoon Ingenieur, in 1761 Luitenant, in 1778 Kapitein, vervolgens Luitenant-kolonel en eindlijk Controleur-Generaal der fortificatiën.

Van de Graaff vertrok in 1784 als Gouverneur naar de Kaap de Goede Hoop met het schip *Voorschoten*. Hij regeerde de kolonie met zachtheid en billijkheid, ontving alle vreemdelingen met welwillendheid, deed hen den Hollandschen naam eerbiedigen en beschermde hen, wanneer zij in de kolonie waren. Teregt zegt van Kampen, dat onder hem de ingezetenen minder aan kleine tirannen en aan de bureaucratie overgeleverd waren; dat de handel toenam, de burgerij in aanzien won, dat er goede middelen tot verdediging beraamd en de stad eenigermate bevestigd werd. Daartoe had van de Graaff als krijgskundige de noodige bekwaamheid; doch dit werd door zijne vijanden en de Bewindhebbers der Maatschappij als geldverspilling aangebragt, en hij kreeg bevel de begonnen werken te staken. Prins Willem hield hem echter de hand boven het hoofd; hij voltooide de batterij *Amsterdam*, legde die van *Chavonne* aan (beiden tot beheersching der reede), en deed het fort *Coehoorn* verzetten. Daar juist destijds de twisten tusschen de stadhouderlijke en staatspartij op het heetst waren, was het deze laatste niet moeijelijk den Gouverneur, in spijt des Stadhouders, terug te roepen. Van de Graaff keerde alzoo in 1791 in het vaderland weder, en wist door zijne verdediging zijne vijanden te doen verstommen. Men liet hem den titel en zelfs de bezoldiging van Gouverneur der Kaap de Goede Hoop, maar hij bedankte voor alles en trad weder in dienst als Kolonel der genie. In 1794 werd hij tot Generaal-Majoor benoemd, en nam in 1795 zijn ontslag. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij was in 1766 gehuwd met Hester Cornelia Reinet, waarbij hij een zoon en twee dochters verwekte. Hij was de stichter van het dorp Graaff Reinet in de Kaap-kolonie, alzoo naar hem en zijne vrouw genoemd.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXIV. bl. 316; van Kampen, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 350, St. II. bl. 431, 432, aangevuld uit particuliere berigten.

GRAAFF (Willem Jacob van de), broeder van den voorgaande, werd in 1736 geboren. Zoowel als zijn oudste broeder werd hij voor de wapenen en den vestingbouw groot gebragt, en had, naar het schijnt, aan het doorluchtige huis van Oranje-Nassau, of zijne opleiding, of zijne aanvankelijke bevordering te danken.

Hij vertrok in 1747 met den rang van onder-koopman naar Indië, en werd al dadelijk op Ceylon geplaatst. Na in onderscheidene mindere betrekkingen, gedurende een twintigtal jaren, blijken van ijver en bekwaamheid te hebben gegeven, werd hij, in 1776, in Suratte aan het hoofd van een Compagnies-kantoor geplaatst, en kort daarna met den rang van buitengewoon Raad van Indië vereerd. Weinige jaren later werd hem de aanzienlijke betrekking van Gouverneur en Directeur van het eiland Ceylon opgedragen, en nam hij eerlang ook plaats onder de gewone raden van Indië. In al die betrekkingen onderscheidde zich van de Graaff door eene voorbeeldelooze werkzaamheid en bekwaamheid, die hem in Nederland in hooge achting bragten, maar waardoor de haat zijner vijanden meer en meer werd opgewekt en zijn val ten gevolge had.

Den 25sten Junij 1793 tot Eerste Raad van Indië en Directeur-Generaal van den Indischen handel benoemd, verliep het tot den 4den Januarij 1796 eer hij van zijne hooge bediening bezit kon nemen. Kuiperij en haat zijner vijanden was ook daarvan de oorzaak. En toen nu de werkzame man, al zijne krachten veil hebbende voor het heil der kolonie, met eenen ongekenden ijver en bekwaamheid de zaken bestuurde, was dit slechts eene aansporing te meer voor zijne vijanden om hem nieuwe moeijelijkheden te berokkenen, zijne pogingen te verlammen, hem zelfs zijne bedrijvigheid kwalijk te nemen.

Slechts vijf weken was van de Graaff werkzaam in de uitoefening der hooge bediening, voor welke hij naar Batavia geroepen was, toen hij den 8sten Februarij 1796 beschuldigd werd, van onbezonnen genoeg te zijn geweest, bij zijne komst te Batavia te eischen, van dadelijk gesteld te worden in de exercitie van den post van Directeur-Generaal, van het aanheffen of opentlijk ondersteunen van de kreet, alsof de defensie der kolonie opzettelijk ware en nog werd verwaarloosd, van te hebben gezocht, het wettig gezag te ondermijnen, van de eerste en voornaamste oorzaak te zijn van de noodlottige en ergerlijke twisten en partijschappen, enz.

Uit deze beschuldigingen, zonder bewijzen aangevoerd, is het ten duidelijkste op te maken, dat men den kundigen man, het koste wat het wilde, den voet wilde ligten, maar dat daartoe geene voldoende bewijzen zijner schuld konden gevonden worden. De schandelijke poging zijner vijanden werd echter maar al te zeer met eene goede uitkomst bekroond; want ofschoon enkelen den moed hadden hunnen stem ten voordeele van den zoo zonder eenigen grond beschuldigden man te verheffen, nogtans werd hij uit zijne hooge bedieningen ontslagen en, met behoud van kwaliteit en gagie, gelast met de eerste gelegenheid de beste naar Nederland te vertrekken.

Van de Graaff moest gehoorzamen, en nam in April 1796 de reis naar Nederland aan. Het schip de *Elisa*, waarop hij zich bevond, werd in de nabijheid van de Kaap de Goede Hoop door de Engelschen prijs gemaakt, en kort daarna door de Franschen hernomen en te Mauritius opgebragt. Ten einde van daar de reis naar Europa voort te zetten scheepte hij zich in, op een schip dat vooraf de kust van Koromandel zou aandoen, om lading in te nemen.

Van de Graaff kwam alzoo nog eens terug in de streken, waar hij zoo langen tijd ten nutte der Compagnie was werkzaam geweest; ook nu knoopte hij in het belang van Nederland onderhandelingen met den sultan Tippo-Sahib aan, gedurende welke hij vernam dat de Schout-bij-nacht Lucas met eene scheepsmagt in aantogt was, om, tegen de Engelschen, de bezittingen der Oost-Indische maatschappij te beschermen. Om Lucas te ontmoeten en met hem plannen te beramen tot afbreuk des vijands, wist hij den eigenaar van het schip, waarmede hij van Mauritius gezeild was, te bewegen, hem naar Batavia te brengen. Onderweg ontmoette hij den Franschen Schout-bij-nacht Sercey met eenige schepen, en het gelukt hem, ook dezen over te halen, den steven naar Batavia te wenden.

Terwijl men aldaar de voor ongeveer zeven maanden vertrokken van de Graaff bereids in Europa waande te zijn, ontving men door middel van den Franschen vlootvoogd van zijne komst berigt, en van zijn verzoek om aan de gezagheb-

bers mondeling eenige mededeelingen te doen, welke tot afbreuk des vijands dienen konden. Maar den man die zooveel ijver toonde voor de welvaart der koloniën, welke hij veertig jaren met trouw en bekwaamheid had gediend, werd niet eens vergund een voet aan wal te zetten.

Nu schoot den warmen maar ongelukkigen ijveraar voor het welzijn zijns vaderlands niets anders over dan naar Nederland scheep te gaan. Tegen het einde van 1797 kwam hij aldaar, en na reeds te voren zijne klagten te hebben ingezonden, over het ongelijk hem te Batavia aangedaan, werd hij, door het daartoe van wegen de Nationale Vergadering aangesteld committé tot de Oost-Indische zaken, op den 13den Augustus 1798 aan de hem ten laste gelegde feiten onschuldig verklaard, in eer, goeden naam en faam, voor zoo verre hij daarin, bij de beschikking tegen hem den 8sten Februarij 1796 te Batavia genomen, kon worden geacht geleden te hebben, hersteld, en verklaard "niet gemeriteerd te hebben" van zijne posten te worden ontzet.

Zoo eindigde het openbaar leven van een hoogst verdienstelijk, maar miskend dienaar der Oost-Indische Compagnie. Hij bragt zijne laatste levensdagen in de nabijheid der stad Utrecht door, en is daar, wanneer is ons niet bekend, overleden. Hij liet drie zonen na, die allen, bij de teruggave van Java, in 1816, aldaar geplaatst werden, en het genoegen hadden, te ondervinden, dat hunne verdiensten te Batavia beter op prijs gesteld werden, dan zulks met hunnen vader geschied was.

Zie Prof. Lauts in den *Utrechtsche Volks-Almanak* voor 1846 bl. 145—160, door ons hier gevolgd.

GRAAFF (Gerardus van der), geboren te Amsterdam, Doctor in de wijsbegeerte en Meester der vrije kunsten, hield den 10den April 1700 in de akademische gehoorzaal te Utrecht, eene redevoering in het Hebreeuwsch, welke het licht zag onder den titel van:

Oratio Hebraeo-Latina, de Encomio Linguae sanctae, nec non utilitate Lectionis Rabbinorum, quam נעם *in summo Inclytae Academiae Ultrajectinae Acroaterio, Anno Ærae Christianae* CIƆIƆCC X. *April. habuit* Gerardus van der Graaff etc. Ultr. 1700. 4°.

Zie Isak van Harderwijk, *Geschied- en Letterk. Bijdr.* bl. 47, 48.

GRAAFLAND (Cornelis), geboren te Amsterdam den 19den September 1619, was de zoon van Cornelis Graafland en van diens tweede vrouw Bregje van Hoorn. Na zijne bevordering tot Doctor in de regten zette hij zich te Amsterdam neder, en bekleedde aldaar onderscheidene eervolle betrekkingen. Zoo was hij in 1664 Bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie ter Kamer Amsterdam, in 1667 Raad, hoedanig hij in 1668 den eed op het eeuwig Ediet deed, in dat jaar en in 1669 Schepen, en gedeputeerd ter vergadering der Staten-Generaal. Door deze werd hem in Augustus 1673 opgedragen, om orders te stellen op het bedrijf van 's lands vloten. Hij stierf te Amsterdam den 26sten October 1677, en werd in de Nieuwe kerk aldaar begraven. Hij was gehuwd, in 1640 met Margaretha Clopper, en daarna in 1648 met Clara van de Venne. Onder andere kinderen verwekte hij bij deze tweede vrouw een zoon, Joan, geheeten. Deze was den 24sten November 1652 te Amsterdam geboren, was regtsgeleerde, meermalen Schepen en in 1703 en 1705 Burgemeester der stad Amsterdam. Hij stierf aldaar den 13den Maart 1706 en was den 10den Junij 1681 gehuwd met Jacoba Valckenier, bij wie hij dertien kinderen verwekte. Onder deze was Pieter Graafland, te Amsterdam den 20sten Februarij 1695 geboren. Na zijne bevordering tot meester in de regten werd hij Raadsheer in den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland, en stierf te 's Hage den 14den Januarij 1760. Hij was den 26sten Augustus 1726 gehuwd met Sara Maria van Hemert, en bij haar, vader van Mr. Gillis Graafland, te 's Hage den 25sten April 1730 geboren, en Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, van welke waardigheid hij in 1781 afstand deed ten behoeve van zijnen oudsten zoon, Mr. Johan Philip Graafland, die uit zijn huwelijk met Johanna Geertruida van Barneveld geboren, den 13den November 1825 ongetrouwd overleed.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 867, 870; Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. V. bl. 286, uit particuliere berigten aangevuld.

GRAAFLAND (Jonkheer Joan) was de zoon van Jonkheer Mr. Joan Graafland, Schepen en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie te Amsterdam, en van diens eerste vrouw Martha Henrietta Buteux, en kleinzoon van Pieter Graafland in het vorige artikel vermeld. Hij werd geboren op de hofstede *Ruststee* bij 's Hage den 8sten Mei 1763. Tot Advokaat bevorderd, oefende hij de praktijk eerst te Amsterdam, vervolgens te 's Hage uit, en werd in Maart 1789 tot Raadsheer in den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland benoemd. Hij verliet in 1795 dien post en was, in 1783, Secretaris van Commissarissen deciseurs van Hunne Hoogmogenden te Maastricht. In 1806 werd hij geroepen in de vergadering van Notabelen te Amsterdam, en, ten zelfden jare wegens deze afgevaardigd aan den Koning van Holland. Deze benoemde hem, in 1807, tot ridder van de orde der Unie en in 1808 tot gewoon Staatsraad. In 1810 werd hij lid van het Syndicaat van Holland en van de Commissie tot zamenstelling van het Grootboek der Publieke schuld. In 1811 werd hij lid van het Hof van Assises van het departement der Zuiderzee, in 1812 ridder van de orde der Réunie, in 1813 ontvanger van de Convoijen en Licenten te Amsterdam, en in 1814 hoofdontvanger dier middelen. Hij stierf aldaar den 31sten Mei 1827 en was tweemalen gehuwd; eerst, in 1786, met Catharina Wilhelmina Petronella Reynst, later, in 1805, met Johanna Clara van de Poll.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

GRAAFT (Joanna Helena), zoo als zij door Björnstähl genoemd wordt, was de weduwe van .... Herolt en de oudste dochter van Maria Sybilla Merian. De naam van haar vader, een bekwaam schilder en bouwkundige te Neurenberg, was, volgens Paquot, Jan Andriesz. Graff. De Hoogleeraren Joannes Burman en zijn zoon N. L. Burman, beiden in de kruidkunde, bezaten een zeventigtal door haar geteekende en afgezette Surinaamsche gewassen, die in het jaar 1723 gemaakt zijn en 400 gulden gekost hebben.

Zie Björnstähl, *Reize door Europa en het Oosten*, D. V. bl. 435, 436; Paquot, *Memoires*, T. 1. p. 635.

GRAAT (Barend) werd den 21sten September 1628 te Amsterdam geboren, en toonde al spoedig eene groote neiging voor de kunst te bezitten. Volgens Immerzeel werd hij door zijn oom, die een dierenschilder was, opgekweekt in de kunst; doch volgens Wagenaar werd hem door dien zelfden oom het licht onthouden, wanneer hij des avonds of des nachts teekenen wilde, en de jonge Graat er alzoo toe kwam om in de Oude of Nieuwe Kerk, na het eindigen der avondpreêk, zich van de einden kaars meester te maken. Hoe dit zij, Graat werd een kunstig schilder van paarden, ossen, koeijen, schapen, geiten en ander vee, wiens schilderstukken veel overeenkomst hebben met die van Pieter de Laar. Naderhand legde hij zich, mede met gelukkigen uitslag, op het geschiedkundige vak en op het vervaardigen van portretten toe. Doch beseffende van hoeveel nut het hem wezen zou zijnen smaak te verbeteren naar de meesterstukken der Italianen, besloot hij naar Rome te trekken. Dit plan viel door den invloed zijner betrekkingen in duigen, en Graat huwde eene jonge weduwe van goeden huize en groot fortuin. Hij kreeg nu overvloed van werk, en vestigde ten zijnen huize eene teeken-Academie, waar de voornaamste Amsterdamsche schilders naar het levend mans- en vrouwen-model kwamen teekenen. Hij moet ook de etskunst beoefend hebben. Graat overleed te Amsterdam den 4den November 1709. Hij was de leermeester van Johannes Hendrik Roos. Zijne afbeelding, door hem zelven geschilderd, is zeer fraai door Matthijs Pool in koper gesneden. Een ander portret vertoont hem met de hand op een zandlooper wijzende, die bij eene kolom staat. De woorden: *Daar is noch wat in*, die rond het ovaal, waarin het portret gevat is, te lezen staan, zinspelen op het weinige zand, dat nog in het glas te loopen heeft, waarmede zijn hooge ouderdom wordt aangeduid. In het Oudemannenhuis te Amsterdam was van hem een *Regentenstuk*.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. VIII. bl. 418, D. XI. bl. 418; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAAUW (Hendrik) werd omstreeks 1627 te Hoorn geboren, ontving het eerste onderwijs in de kunst van den Haarlemschen schilder Pieter Fransz. de Grebber, en oefende zich verder onder de leiding van den Haarlemschen schilder Jacob van Campen. In 1648 bezocht hij Rome, bestudeerde en copiëerde daar een aantal beeldhouw- en schilderwerken, en keerde, na eene afwezigheid van drie jaren, met eenen schat van teekeningen en studiën terug. Hij woonde beurtelings te Amsterdam en te Utrecht, in de laatste plaats tot 1672, toen hij na het binnen rukken der Franschen, naar Hoorn verhuisde.

Hij overleed te Alkmaar in 1682. In de beroemde Oranjezaal, op het Huis in 't Bosch bij 's Gravenhage, is van hem schilderwerk in den koepel voorhanden. Er bestaan ook teekeningen van hem, waarin hij, volgens Immerzeel, blijk gaf van zijne bekwaamheid in het ordonneren, van zijnen rijkdom van geest, kunstige penseelsbehandeling en doorkneede kennis in het naakt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev en Werk der Kunstsch.*

GRAAUWHART (HENDRIK), geboren te Amsterdam den 16den Mei 1661 en aldaar den 14den Mei 1732 overleden, was van beroep diamantzetter. Hij gaf de volgende werkjes in het licht:

Leerzame zinnebeelden, bestaande in Christelijke bedenkingen door vergelijkingen eeniger schepselen als Dieren, Vogels, Gewassen enz. Amst. 1704. 8°. met 110 plaatjes; herdrukt ald. 1724. 8°. en 1749. 8°.

Voorbeeldelijke zedelessen, genomen uit 's Weerelds eerste toestand des Menschen leven, ampten, staten, konsten en neigingen des gemoeds enz. Amst. 1709. 8°. met 65 platen; herdrukt ald. 1724. 8°. en 1749. 8°.

Godvruchtige Christenpligten, volgens de vermaningen van den H. Apostel Petrus, Amst. 1728. 4°. met platen.

Volgens Witsen Geysbeek dragen deze werkjes blijken van de verachtering der dichtkunst, en behelzen zij niets dan eenige matte ziellooze stichtelijke rijmen, waarbij men zachtjes insluimeren zou, bijaldien de prentjes de oogen niet open hielden.

De afbeelding van Graauwhart, door Houbraken, naar J. Wandelaar fraai gegraveerd, ziet het licht.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV; *Cat. van de Bibl. van* Mr. Robidé van der Aa, bl. 81; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 98, 397.

GRAAVEMOER (de Heer van 's). Naam onder welken Adam van der Duyn dikwijls bij de geschiedschrijvers voorkomt. Zie op DUYN.

GRABO (MATTHEUS), wiens naam wij ook Grabeen, Graber en Grabon gespeld vonden, was een Dominicaner monnik uit Saksen geboortig, die in het midden der vijftiende eeuw leefde. Volgens den een was hij lector zijner orde in het klooster te Deventer, volgens een ander te Groningen. Later behoorde hij tot het klooster Wismar in Saksen. Verdere levensbijzonderheden zijn er van hem niet bekend. Hij maakte zich berucht door zijne beschuldigingen tegen de door Geert Groote ingestelde Broederschap van het Gemeene leven. Hij vervaardigde daartoe een geschrift getiteld: *Conclusiones contra devotarios extra congregationem approbatam viventes*, hetwelk hij aan den kerkoverste te Deventer toezond, waarop hij door den Bisschop van Utrecht gedaagd werd en nu in persoon openlijk tegen de stellingen der Broederschap opkwam. Hij vernieuwde zijne aanklagt op het Concilie van Constants, doch gelukkig waren daar mannen tegenwoordig, aan wien Groote's instelling niet onbekend was. Het gevolg hiervan was dat Grabo's geschrift werd verworpen en verbrand, en had hij niet tijdig zijne gevoelens herroepen, dan zou hij zelf den brandstapel niet ontgaan zijn.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 31; (van Heussen en van Rijn) *Oudh. van Deventer*, D. I. bl. 238—241; Molhuysen, *Leerrede op den 250sten verjaard. van de sticht. der Devent. Herv. Gem.* bl. 27, 28; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor kerk. geschied.* D. II. bl. 128; Glasius, *Godgel. Nederl.*

GRACHT (JACOB VAN DER) was een schilder, die in het laatst der zestiende of in het begin der zeventiende eeuw te 's Hage geboren is. Er zijn hier te lande geene werken van hem bekend, hetwelk waarschijnlijk veroorzaakt is door zijn veeljarig verblijf buiten 's lands. Hij bragt zijn meesten tijd in Italië door, en behoorde verscheidene jaren tot de hofgenooten van den Hertog van Alcala, gewezen Onderkoning van Napels. Hij legde zich voornamelijk op de ontleedkunde toe, en had verscheiden ligchamen, ter verkrijging eener grondige kennis van der menschen gedaanten en bewegingen, met eigene handen ontleed. Hij beoefende daarbij de etskunst. Van hem ziet het licht:

Anatomie der wterlicke deelen van het Menschelick-Lichaem. Dienende om te verstaen ende volkomentlick wt te beelden alle beroerlicheit des selven Lichaems. Aengewesen door Jacob van der Gracht, *Schilder. Bequaem voor Schilders, Beelt-Houwers, Plaetsnijders, als oock Chirurgiens. Wtgegeven door den Auteur*, 's Hage 1634. fol. 2de druk. Rott. 1660. folio zonder platen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 221—223; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

GRAEF (LIEUWE WILLEMSZ.) werd te Harlingen in 1652 geboren en, na vele jaren op zee gezworven te hebben, aangesteld als leeraar der stuurmanskunst en predikant bij de Doopsgezinde gemeente in zijne geboorteplaats. Later vertrok hij in laatst genoemde betrekking naar Amsterdam, waar hij in 1704 overleed.

Graef was als wis- en sterrekundige vermaard. Nadat omstreeks 1689 door de Staten eene zeer aanzienlijke premie was uitgeloofd op het vinden der lengte van Oost en West, meende Graef in genoemd jaar die uitvinding gedaan te hebben. Hem werd, na meermalen voor eene commissie uit de Staten reden van zijne zaak gegeven te hebben, op den 28sten September 1689 een octrooi voor den tijd van 15 jaren verleend, en eene premie van 2000 gulden voor zijne moeite en kosten toegelegd. Dit geschiedde niet dan nadat zijne uitvinding door deskundigen onderzocht was, daar de Hoogleeraar Burcherus de Volder aan de waarheid van dezelve twijfelde. De bekende wis- en sterrekundige Johannes Stampioen, door de Staten over deze zaak geraadpleegd, besliste ten voordeele van Graef, en deze gaf daarop uit:

Eenvoudig en onvervalscht verhaal van 't voorgevallene in 's Gravenhage ter vergaaderinge van de H. M. Heeren, de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden over 't aanwijsen van 't vinden der Lengte van Oost en West, en de waare tijdreekeninghe. Gedrukt voor den Autheur. 1689. 4o.

Het bleek echter later dat de uitvinding van Graef niet aan de verwachting beantwoordde. Ten gevolge daarvan plaatste men onder een der van 's mans uitgegevene portretten het volgende bijschrift:

Dit 's Lieuwe Willemszoon, een wateralchimist,
Vermaagschapt met de zee, om 't Oost en West te vinden:
Tot noch is vruchteloos en tijt en gelt verquist.
Of hij dit nodig nut zal aan zijn Graatboog binden,
Wort meest van hem gelooft, maar wanneer zal 't geschiên?
Dan, als men 't tasten kan, en met Sint Thomas sien.

Van hem ziet nog het licht.

De nieu gepractiseerde oefening der stuurlieden, Amst. 1698 4o; herdr. ald. 1711. 4°.

Zie Schijn, *Geschied. der Mennoniten*, D. III. bl. 483—484; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; de Jonge, *Geschieden. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. II. bl. 163, D. IV. St. I. bl. 97; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 235; Muller, *Cat. van Portrett.*; *De Navorscher*, D. VI. bl. 32, D. VII. bl. 9, 228, D. IX. bl. 387.

GRAEF (ELLERT DE) ook Ellert Vescarn genaamd, van Hoorn afkomstig, staat bekend door zijn roekeloos en avontuurlijk wedspel, om namelijk met eene schuit van vier koehuiden gemaakt, van Hoorn naar Dantzig te reizen, hetgeen hij in 1558 zou volbragt hebben. De geschiedschrijver Velius voegt er bij: "Dese saeck is noch veel oude lieden in gedachtenisse, die 't schuytken gesien hebben, en oock self present waren, doen hij tot Hoorn afvoer, om zijn reys aan te vangen." In de *Cronijk van Hoorn* door en bij Feyken Rijp (Hoorn 1706. 8°.) komt, tegenover bladz. 46, eene afbeelding van den in zijn schuitje afvarenden de Graef voor.

Zie Velius, *Chron. van Hoorn* (ald. 1740. 4o) bl. 273; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 397, noot.

GRAEF (HENDRICK DE), wiens zinspreuk was: *Al voor een ander.* Hij voerde den titel van Mr. vóór zijn naam. Witsen Geysbeek beschuldigt, hem, teregt, van onkunde en verwaandheid, en noemt zijn werk brabbelrijm. Zijne tooneelspelen op rijm, die meest allen zijn gespeeld of vertoond op den Amsterdamschen schouwburg, zijn getiteld:

Joanna, Koningin van Napels, of Den Trotsen Dwinger, treur- bly- eyndspel, Amst. 1669. 8°. 2de druk.

Agrippa, Koning van Alba, of de valsche Tiberinus, treurspel, Amst. 1669. 8°.

Den Dullen Ammirael, of strijt om d' Eer, bly- eyndspel, Amst. 1670. 8°.

Alcinea, of standvastige Kuysheydt, treur- bly- eyndspel, Amst. 1671. 8°.

Aurora, en Stella, of Zusterlycke Kroonzucht, blyspel, Amst. 1665. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 101, 102.

GRAEF (TIMOTHEUS DE) en niet Graaf of Grave, zoo als zijn naam wel eens voorkomt. Hij was te Amsterdam waarschijnlijk geboren en schilderde en teekende land- en stadsgezigten. Hij was de onderwijzer van Jacob Appel, die in 1680 geboren werd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. I. bl. 186, 187; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Graaf; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.* op Graef.

GRAEF (JACOB VAN DER), zoon van Pieter van der Graef, werd te Delft omstreeks 1618 geboren. Na de voorbereidende studiën genoten te hebben, studeerde hij te Leiden in de regtsgeleerdheid, verwierf er den doctoralen graad, waarna hij zich te 's Hage als advokaat nederzette, hoedanig hij in 1645 nog voorkomt. Hij schreef:

Syntagma Juris publici, digestum per modum repetitionis ad L. Non dubito, ff. de captivis et postlim. revers.; Lugd. Bat. 1645. 4o.

Sommige exemplaren van dit werk komen voor onder eenen anderen titel, dus luidende:

Commentarius Juris municipalis succinctus et solidus, quo mores et instituta Foederati Belgii vicinarumque regionum passim illustrantur; authore Ja. a Comite, Batavo, cum indice necessario, Lugd. Bat. 1651. 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 514; Paquot, *Memoir.* T. II. p. 127, 128.

GRAEFF (DIRK JANSZOON DE), de eerste die wij hier noemen van een geslacht, dat gedurende een geruim aantal jaren niet alleen aan de hoofdstad des rijks eenige hoogst bekwame regerings personen geleverd heeft, doch waaruit ook mannen ontsproten, die eene belangrijke rol hebben gespeeld in de gebeurtenissen van hunnen tijd. Dirk de Graeff, wiens naam ook enkel Graeff geschreven wordt, werd in 1529 geboren. Wij vinden hem niet eerder genoemd, dan in den aanvang der Spaansche beroerten, toenmaals wonende op het Water tusschen den Dam en de Papenbrug, in zeker huis genaamd *de Keizer.* Het was bij de Graeff dat Prins Willem I vertoefde, wanneer hij Amsterdam bezocht, en ten huize van dezen zijnen vriend de belangen van stad en land vertrouwelijk met hem besprak. Lang, zeer lang duurde het, eer de Graeff besluiten kon de Amstelstad te verlaten, waar hij zulke gewigtige betrekkingen te vervullen had; en toch, hooger en hooger steeg het gevaar. Eindelijk verliet hij met zijne gade, Agnes van Neck, ook genaamd Nies of Nyes Pieters, dochter van Pieter van Neck, en zijne vijf kinderen de stad en begaf hij zich naar Emden, werwaarts zijn boezemvriend en naastbestaande Cornelis Boelensz. reeds met een groot deel van zijn vermogen was heengereisd. Eene langdurige ziekte sleepte zijne levensgezellin daar ten grave, en een fraai gebeiteld grafgesteente in de kerk te Emden verkondigt nog haar naam aan de nakomelingschap.

Bij het zegevieren van de zaak der vrijheid keerde ook de Graeff in het vaderland weder. Aan den wensch van Prins Willem werd voldaan, en hij zag zijn vriend in 1578 tot Burgemeester aangesteld. Als zoodanig was hij met ijver werkzaam en zag zich ook in vele andere betrekkingen geroepen, waarin hij zich altijd de werkzame man betoonde, die rust en genoegen veil had voor zijne medeburgers. De last, op zijne schouderen gelegd, werd hem echter bij het klimmen zijner jaren te zwaar, doch zonder gevolg waren zijne aanzoeken om verligting, weshalve hij besloot zijne woonplaats naar Haarlem over te brengen, om daardoor aldus zich zelven van al zijne ambten te ontheffen. Ter naauwernood aldaar gevestigd zijnde, werd hij, door eene bezending der voornaamste Amsterdamsche burgers, op eene dringende wijze uitgenoodigd, om weder naar zijne vaderstad weder te keeren. Hij liet zich, na het maken van eenige bepalingen, overreden, was nog gedurende eenige jaren tot groot heil der burgerij werkzaam, totdat hij den 25sten Julij 1589 overleed. Nog in 1581 had hij de eer genoten dat Prins Willem I gedurende drie dagen ten zijnen huize zijn intrek nam. Na den dood zijner eerste gade was hij hertrouwd met Teeuwe Jans, dochter van den Burgemeester Jan Claesz Kat, bij wie hij geene kinderen verwekte. Een zijner zonen uit het eerste huwelijk volgt. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 209; Koning, *Het huis te Ilpendam*, bl. 7, 10—14, 42, 67; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. VI. bl. 252, 372; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAEFF (JACOB DE), Vrijheer van Zuid-Polsbroek, zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Agnes van Neck, werd te Amsterdam in het voorjaar van 1571 geboren. Reeds op achttienjarigen leeftijd zijne ouders verloren hebbende, vond hij in den reeds genoemden boezemvriend zijns vaders, Cornelis Boelensz, een liefderijk verzorger van zijne jongelingsjaren. Door zijne beschikking vertrok de Graeff naar Leiden's hoogeschool, waar zijne meer dan gewone verstandelijke vermogens, zijn bescheiden voorkomen en innemend karakter, hem weldra de achting en toegenegenheid deden verwerven van den vermaarden Justus Lipsius, met wien hij, na de voleindiging zijner studiën, eene reize buiten 's lands mogt doen.

In 1597 in zijne geboorteplaats teruggekeerd, huwde hij er met Alida Boelensz de dochter van zijnen genoemden verzorger, en, even als weleer zijn vader, deelende in het vertrouwen der burgerij, zag hij zich niet alleen tot Schepen en daarna tot Vroedschap aangesteld, maar zelfs werd aan hem in 1611 de Burgemeesterlijke waardigheid opgedragen, voor welke betrekking hij uit kiesche nederigheid bedankte. In dat jaar was hij ook tegenwoordig bij de zamenkomst van Prins Maurits en Frederik Hendrik, in den nieuwelings drooggemaakten Beemster.

In 1612 op nieuw tot Burgemeester gekozen, aanvaardde hij die betrekking, welke hem nog vier malen daarna werd opgedragen. In 1615 niet als Burgemeester herkozen, omdat hij zich den haat van eenige raadslieden had op den hals gehaald, wier schandelijk winstbejag hij verijdeld had, bleef hij evenwel lid der Vroedschap, hoedanig hij in 1618 door Prins Maurits ontzet werd.

Gedurende zijn ambteloos leven rigtte de Graeff met zijn vriend Pieter Janszoon Hooft, eene fabriek van chemicaliën op, en stelde hij met dezen het kunststuk zamen, *Perpetuum mobile*, of *Eeuwigdurende beweging* genaamd, waarvan wij op het artikel van Cornelis Janszoon Drebbel hebben melding gemaakt, waarnaar wij thans verwijzen kunnen.

Na Maurits dood werd de Graeff op nieuw en bij herhaling tot Burgemeester van Amsterdam gekozen, doch zijn leven levert verder niets der vermelding waardig op. Toen in 1613 Simon Episcopius voor Burgemeester van Amsterdam werd ontboden, was de Graeff een zijner ijverigste tegenstanders, ofschoon hij later hem geheel was toegedaan en zelfs de vergaderingen der Remonstranten nu en dan bijwoonde.

De Graeff overleed den 6den October 1638. Zijne afbeelding ziet het licht. Twee zijner zonen volgen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 225; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 86, 280; Dezelfde, *Beschrijv. van Amst.* D. IV. bl. 186—191; Koning, *Het huis te Ilpendam*, bl. 14—19, 42, 68; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAEFF (CORNELIS DE), Vrijheer van Zuidpolsbroek, zoon van den voorgaande, werd te Amsterdam den 15den October 1599 geboren en genoot er eene uitmuntende opvoeding, die hij toonde waardig te zijn door zijnen buitengewonen ijver in het aanleeren der wetenschappen en in het bijzonder der talen, van welke hij niet alleen in de levende maar ook in de Grieksche, Hebreeuwsche, Chaldeeuwsche, Syrische en Arabische bedreven was.

Na het volbrengen eener buitenlandsche reis, op welke hij zich ook te Parijs ophield en toegang had tot de woning van Hugo de Groot, werd hij, te Amsterdam teruggekeerd, aldaar opvolgend benoemd tot Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, Raad, Schepen en in 1643 tot Burgemeester, welke waardigheid hij vervolgens nog negen malen bekleedde.

Vervolgens tot lid van de gecommitteerde Raden verkozen, genoot hij bijzonder het vertrouwen van Prins Frederik Hendrik, die alstoen zeer zwak en ziekelijk zijnde, hem bij herhaling op het hart drukte, om toch van zijne zijde mede te werken ter bevordering der aangevangen vredeonderhandelingen met Spanje.

Bij den bekenden aanslag van Prins Willem II tegen de stad Amsterdam, ontving de Graeff, zoowel van de zijde zijner medeburgers als van den Prins, een bewijs van groot vertrouwen, daar hij, ofschoon toen geen regerend Burgemeester zijnde, op uitdrukkelijk verzoek van laatstgenoemde aan het hoofd werd gesteld van de bezending, om met den vorst te onderhandelen. Hij slaagde gelukkig in de hem opgedragen taak; de Prins werd bevredigd, het krijgsvolk verliet de bedreigde stad, en het was alzoo aan het beleid en den ijver van de Graeff te danken, dat een burgeroorlog werd voorgekomen, welke niet alleen de stad Amsterdam, maar geheel het vaderland in diepen rampspoed gedompeld had.

In verschillende bezendingen binnen 's lands werd de Graeff

vervolgens gekozen. Kort na den dood van Willem II werd hij, namens de Staten van Holland, naar Gelderland en Overijssel gezonden, om de belangen van het huis van Oranje aldaar te behartigen. Naar laatstgenoemde provincie werd hij, in 1655, met den Raadpensionaris Johan de Witt afgevaardigd, om de hooggaande geschillen aldaar ontstaan te vereffenen. Ook hier was hij door zijne kunde, beleid en minzaamheid de man, die ten tweeden male eenen bloedigen burgeroorlog voorkwam en alzoo, naast God, de redder werd van het vaderland.

Niet alleen als staatsman en regent heeft de Graeff zich de achting van tijdgenoot en nageslacht waardig gemaakt, maar ook in ruimen mate komt hem die als mensch toe. Het was behoefte voor zijn hart om zijne lijdende natuurgenooten troost en bijstand te verleenen, en ruime geldelijke bijdragen te geven ter instandhouding der onderscheidene gestichten van weldadigheid, binnen de stad Amsterdam opgerigt. Maar ook elders gaf hij onmiskenbare blijken van zijne onbekrompene milddadigheid. Getuige onder anderen het opschrift, geplaatst boven den predikstoel in de hervormde kerk te Sloterdijk, waarop vermeld is, dat, toen die kerk door eenen fellen brand gedeeltelijk verwoest was, en gedeeltelijk door ouderdom vervallen, Cornelis de Graeff dezelve in 1664, uit zijne eigene middelen, van den grond af heeft doen herbouwen en vergrooten.

Niet lang meer zou de Graeff ten nutte van stad en land werkzaam zijn. Vereerd en bemind daalde hij ten grave. Zijne asch rust nog op het zoogenaamde *Koortje* in de Oude Kerk te Amsterdam, door hem in 1648 gekocht en met een koperen hekwerk omgeven, door gehouwen marmersteen voorzien. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was den 1sten November 1633 gehuwd met Geertruid Overlander, die hij reeds negen weken daarna door den dood verloor. Hij hertrouwde den 14den Augustus 1635 met Catharina Hooft. Zijn zoon Pieter volgt later. Zijn zoon Jacob legde, den 28sten October 1648, den eersten steen van het raadhuis, thans het paleis te Amsterdam.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 104, 130, 411; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 550, 551; Koning, *Het huis te Ilpendam*, bl. 19—31, 42, 43, 70; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAEFF (Andries de), broeder van den voorgaande en mede Vrijheer van Zuidpolsbroek, werd te Amsterdam den 19den Februarij 1611 geboren. In het jaar 1645 het eerst in de regering zijner geboorteplaats geroepen, werd hij in 1657 Burgemeester en bediende dat ambt nog zevenmaal. Hij was in 1672 ijverig in de weer voor de verdediging der stad, tegen een aanval der Franschen, doch geraakte niet te min bij het opgehitst gemeen verdacht. Toen Burgemeesters en Raden der stad besloten hadden om, voor zij daartoe gedrongen werden, de Prins voor Stadhouder te erkennen, en daartoe een afgevaardigde naar 's Gravenhage te zenden in den persoon van de Graeff, werd deze, voornemens zijnde met den postwagen de reis te ondernemen, door een deel gemeen volk omsingeld en aangevallen. Men schold hem voor een verrader, die met geld en brieven naar den Haag trok om de stad aan den vijand over te leveren. Gelukkig schoot de burgerwacht toe, door wiens moed en trouwe hulpbetooning de Graeff het gevaar ontkwam en vertrok. Later bevorderde hij de verheffing van den Prins tot Kapitein en Admiraal-Generaal van Holland, en verzocht den 5den September 1672 zijn ontslag uit de regering. Dit werd hem echter geweigerd; doch nadat alle regeringsambten ter beschikking van den Stadhouder gesteld waren, werd hij met nog negen Raden voorbij gegaan, en alzoo van zijne ambten verlaten. Hij leefde vervolgens in rust tot aan zijnen dood, die den 30sten November 1678 plaats had. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was bijzonder bevriend met den Raadpensionaris Johan de Witt. Keizer Leopold deed aan hem den 19den Julij 1677 een diploma uitreiken, waarbij hij tot Baron des H. R. Rijks werd verkozen, een adeldom, welke, zoo als in dat stuk wordt vermeld, op hem is overgebragt door zijne voorvaderen uit Tirol afkomstig, en die aldaar den naam van von Graben hadden gevoerd. Hij was gehuwd met Elisabeth Bicker van Zwieten.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 82, 86; *Het beroerd Nederl.* D. I. bl. 123, 124; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 389, D. II. bl. 585; Koning, *Het huis te Ilpendam*, bl. 29, 30, 43, 44, 69; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAEFF (Pieter de), Vrijheer van Zuidpolsbroek, Purmerlant en Ilpendam, zoon van Cornelis de Graeff voornoemd, werd te Amsterdam den 15den Augustus 1638 geboren. Even als zijne doorluchtige bloedverwanten reeds vroeg tot de regering der stad geroepen, werd hij, in 1672 Raad zijnde, tegelijk met anderen van zijn post ontzet.

Met een prijzenswaardigen ijver en zorgvuldige naauwgezetheid heeft Pieter de Graeff de daden en betrekkingen zijner voorouders beschreven, en de daartoe behoorende oorkonden en bescheiden verzameld en bewaard. Uit die stukken heeft de heer G. van Enst Koning mogen putten, en het is in zijn meermalen aangehaald werk dat de berigten, door hem uit die stukken ontleend, zijn medegedeeld. Het bleek daaruit ook dat de Graeff bij eene getrouwe behartiging zijner betrekking als Schepen der stad Amsterdam, een der kundigste en werkzaamste Bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie is geweest, en als zoodanig handel en nijverheid heeft voorgestaan en bevorderd, vooral tusschen de jaren 1671 en 1678, toen aan Joan Maetsuycker, als Gouverneur Generaal, het bewind over de Nederlandsche bezittingen in Oost-Indië was toevertrouwd.

Te bejammeren is het evenwel, dat de Journalen door de Graeff op zijne onderscheidene reizen naar Engeland en Frankrijk, in 1658, 1659 en 1660 gehouden, even als zijne uitgebreide en langdurige briefwisseling met den Nederlandschen ambassadeur Jacob Boreel, zijn verloren gegaan. De Graeff was gehuwd, den 11den April 1662, aan Jacoba Bicker en werd daardoor de zwager van den Raadpensionaris Johan de Witt, die met hare zuster, Wendela, gehuwd was. Meer dan zwagers waren deze twee mannen voor elkander. De vertrouwelijke briefwisseling tusschen hen, gedurende meer dan tien jaren gevoerd, verstrekt ten blijke dat de een de boezemvriend van den anderen was. Van daar dan ook de zorg van de Witt, om dadelijk na zijne verwonding en gedurende eenige volgende dagen, door een zijner klerken schriftelijk berigt van zijnen toestand aan Pieter de Graeff te doen geven, die, kort na het plaats gehad hebbend ongeval, de beide zonen van de Witt bij zich te Amsterdam deed komen, en hen, weinige dagen voor den aan hunnen vader gepleegden moord, zelve naar 's Gravenhage heeft teruggebragt. Na dien moord was hij met anderen belast met de voogdij over de vijf kinderen, door den Raadpensionaris nagelaten.

De Graeff overleed den 8sten Junij 1707. Bij gelegenheid van zijn huwelijk had de dichter Gerard Brandt hem toegevoegd:

"Opregte Telg van uw alouden stam,
Die eeuwen bloeide aan Y- en Amstelstroomen,
Tot eer en nut van 't magtig' Amsterdam;
Hoe schets ik hen, van wien gij zijt gekomen!
Dit veld is veel te groot voor mijn papier,
Mijn stijl te laag om hunnen roem te melden.
Hun deugd verdiende een eeuwigen laurier;
Hun naam alléén kan hunne glorie spelden".

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Koning, *Het huis te Ilpendam*, bl. 8, 31—34, 45, 47, 71, 74.

GRAEFF (Theodorus van de) was Doctor en nog slechts een korten tijd Hoogleeraar der geneeskunde te Duisburg, toen hij den 26sten October 1692 als zoodanig te Harderwijk werd beroepen. Hij aanvaardde die betrekking den 1sten Januarij 1692, en werd tevens Archiater der stad Harderwijk. Tweemaal werd hem het rectoraat opgedragen, doch de titels der redevoeringen, die hij, zoowel bij de aanvaarding als bij de nederlegging, uitsprak, zijn niet bekend. Evenmin is er iets omtrent zijne geschriften te melden. Hij was gehuwd met Maria Catharina de Weyler met wie hij jaren lang in hevige onmin leefde, welke twist nog voortduurde toen de Hoogleeraar den 18den September 1701 overleed.

Zie Withof, *Acta Sacr. Secular. Acad. Duisburgensis*. p. 106; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 27, 182, 184.

GRAES (Ortwijn). Zie GRATIUS (Ortwinus).

GRAEUW (Geertruyd de). Zie GORDON (Geertruyd).

GRAEUWEN (Paulus 's) werd den 3den December 1715 geboren te Serooskerke op Walcheren, waar zijn vader, Siewert Karel 's Graeuwen, later naar IJsselstein vertrokken en aldaar in 1763 overleden, destijds predikant was. Zijne moeder heette Maria Plevier. Hij studeerde eerst te Utrecht, daarna, in 1736, te Leiden in de geneeskunde, en werd er, in 1740, Doctor in die wetenschap, na verdediging zijner *Dissertatio de Antacidis terrestribus* (Lugd. Bat. 1740). Hij zette zich eerst te 's Hage als geneesheer neder, vertrok in 1744 naar Zutphen, waar hem ook den titel van Poliater werd opgedragen. Zijn toenemende roem deed Curatoren der Harderwijksche Hoogeschool besluiten hem, in de plaats van Johannes de Gorter, tot gewoon Hoogleeraar in de genees- en heelkunde te beroepen, welke betrekking hij den 9den September

1755 aanvaardde met eene *Oratio de dicto* Boerhavii, *in Aph. de cogn. et cur. morbis* § 1403 *in fine: Prophylaxis insitiva videtur satis certa tutaque.* Een jaar daarna werd zijn onderwijs in diervoege gewijzigd, dat hij bijzonder met de ontleed- schei- en kruidkunde belast was, bij welke gelegenheid hij ook tot Professor primarius der faculteit werd aangesteld, waarbij in 1757 de benoeming tot Archiater der stad gevoegd werd.

Eenmaal werd hem het akademisch bestuur opgedragen; in 1757 legde hij dat neder met het houden eener *Oratio de attributraum, quae humano corpori cum aliis omnibus communia sunt efficocia in producendis mutationibus, sive salutaribus sive noxiis*, welke redevoering echter niet werd uitgegeven. Eene andere rede, wel uitgegeven, hield hij bij gelegenheid van de openlijke promotie van één zijner leerlingen, en had tot onderwerp: *De homine microcosmo dicto.*

Zoowel op den katheder, als aan het ziekbed deed 's Graeuwen zich hoogschatten. De vergelijkende ontleedkunde was eene zijner meest geliefkoosde studiën, en door hare beoefening zocht hij zich zelven en anderen op te leiden tot verheerlijking des Scheppers, die bijzonder het menschelijk ligchaam met verwonderlijke wijsheid en goedheid gevormd heeft. Hij mogt van Curatoren der Hoogeschool gedurig blijken van toegenegenheid en hoogachting ondervinden, die hij beantwoordde door, zoo mogelijk, vermeerderden ijver, daar hij ook, na den dood van zijn ambtgenoot Hendrik van Haastenburg, in het onderwijs van al de medische vakken, zonder daarvoor eenige meerdere belooning te vorderen, voorzag.

Zooveel arbeid ontnam hem de gelegenheid vele vruchten van zijne studiën door den druk bekend te maken. Dit verhinderde evenwel niet dat zijn roem ook naar elders doordrong; want toen de Groninger Hoogleeraar Gualtherus van Doeveren naar Leiden vertrok, werd 's Graeuwen in diens plaats als Hoogleeraar der genees- en scheikunde te Groningen beroepen. Op den 19den Junij 1771 aanvaarde hij daar zijn ambt, met het houden eener *Oratio de Anatomiae pathologicae utilitate et necessitate.* (Gron. 1771), en was er nog ruim acht jaren met vlijt en roem werkzaam, totdat hij den 11den October 1779 aan aanhoudende koortsen bezweek. Hij was gehuwd met Judith Schluiter, dochter van den Zutphenschen predikant Abraham Jacob Schluiter, die den 14den April 1800 overleed, na hem vijf dochters en een zoon te hebben geschonken. De laatste volgt.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1779. *b.* bl. 493, 494; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 184, 269, 342, 402; *De Navorscher*, D. IV. bl. 359, D. V. bl. 147, 336.

GRAEUWEN (Abraham Jacob 's), zoon van den voorgaande, werd te Zutphen den 22sten December 1747 geboren, studeerde van 1764 tot 1771 te Harderwijk in de geneeskunde, promoveerde er den 13den April van laatstgenoemd jaar met eene *Dissertatio, pro gradu, sistens Medicinam ex urinâ*, (Hard. 1771). Hij zette zich vervolgens als geneesheer te Zierikzee neder, waar hij niet alleen tot stadsdoktor, maar ook tot honorair Pensionaris en Griffier werd aangesteld, en zelfs tot de waardigheid van Burgemeester opklom. Hij was een der drie candidaten, die voor lijfmedicus aan het Russische Hof in aanmerking kwamen. Hij praktiseerde met roem tot aan zijnen dood, die in 1796 plaats had.

Van hem ziet, behalve zijne genoemde dissertatie, het licht:

Verhandeling over de geelzucht. Met zilver bekroond door het geneeskundig genootschap: *Servandis Civibus*, en in deszelfs werken opgenomen. 1787. D. XII. bl. 1.

Verhandeling over den kinkhoest. Met zilver bekroond door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap en in deszelfs verhandelingen opgenomen. D. VI. bl. 497.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 274, 415; Holtrop, *Bibl. Med. Chirurg.* p. 114; *de Navorscher*, D. V. bl. 337.

GRAEVE (Guiljaem de). Zie GRAVE (Guillaume de).

GRAEVIUS (Johannes Georgius) werd te Naumburg in Saksen, den 29sten Januarij 1632, uit een aanzienlijk geslacht, geboren. Zijn grootvader was Schepen en Inspecteur der geldmiddelen en der publieke gebouwen te Delitz. Zijn vader, Georgius Greffe, werd, na geruimen tijd aan het hof van den Prins van Dessau, en vervolgens aan dat van den Keurvorst van Saksen doorgebragt te hebben, Intendant van Prins Jannusius Radzivil, en vervolgens van diens weduwe Elisabeth Sophia van Brandenburg, en van diens tweede gemaal Julius Hendrik van Westphalen. Hij was eerst gehuwd in 1627 met Anne Sabine Prezschner, die hij in het eerste kraambed verloor, en daarna met Catharina Pfretzschner. Te Naumburg, waar hij zich met der woon had nedergezet en ook tot Schepen benoemd werd, schonk deze tweede vrouw hem dertien kinderen, van welke Johannes Georgius de meest geliefde was.

Na op het gymnasium te Schulpforta in de buurt van Naumburg, de eerste gronden van het Latijn en het Grieksch gelegd te hebben, werd hij omstreeks 1649 naar Leipzig gezonden, waar hij eenigen tijd onderwijs kreeg van zijnen neef van moederszijde, Jan Strauchius, Hoogleeraar in de geschiedenis en de Latijnsche taal aan de Universiteit aldaar. Deze en de vader van Graevius verlangden dat hij in de regtsgeleerdheid zou studeren, maar de jonge Graevius had daar geen lust in en wenschte zich op de fraaije letteren toe te leggen. Hij haakte als het ware naar het oogenblik, dat hij zich daaraan geheel zou kunnen toewijden. Door zijn vader naar Oost-Friesland gezonden, ter uitvoering eener belangrijke commissie, waarvan hij zich uitmuntend kweet, trok hij door Deventer en bezocht daar den vermaarden Gronovius, aan wien hij door Thomas Reinesius was aanbevolen. Gronovius, na hem over sommige takken der geleerdheid ondervraagd te hebben, juichte zijn besluit, om zich aan de letteren toe te wijden, volkomen toe, en ten gevolge daarvan bleef Graevius, met goedvinden zijns vaders, te Deventer, om zich onder de leiding van Gronovius verder te bekwamen. Na gedurende twee jaren diens uitmuntend onderwijs genoten te hebben, vertrok hij naar Leiden, waar onlangs Saumasius en Heinsius tot groote schade der wetenschappen overleden waren. Vervolgens te Amsterdam gekomen, volgde hij eenigen tijd de lessen van David Blondel en daarna ook van diens opvolger in de geschiedenis, Alexander Morus. De eerste haalde hem tot het calvinisme over en op raad van beiden begon hij zich met ijver op de beoefening der geschiedenis toe te leggen. Eenigen tijd te Amsterdam vertoefd hebbende, zocht hij eene gelegenheid om Frankrijk en Italie te zien, maar dit gelukte hem niet. Zijne buitengewone kunde en verdiensten waren inmiddels ter ooren gekomen van den Keurvorst van Brandenburg, en deze beriep hem in 1656 tot Hoogleeraar in de letteren te Duisburg. Twee jaren had hij deze betrekking met lof vervuld, toen Gronovius van Deventer naar Leiden beroepen werd, om er in Heinsius plaats de geschiedenis en welsprekendheid te onderwijzen. Deze verliet Deventer niet, dan nadat hij bewerkt had dat Graevius tot zijn opvolger gekozen werd. Men wilde deze gaarne te Duisburg houden, en liet daartoe geene pogingen onbeproefd. Graevius vertrok echter in 1658 naar Deventer, en was er gedurende drie jaren met grooten roem werkzaam, totdat hij den 21sten Augustus 1661 op zeer voordeelige voorwaarden naar Utrecht beroepen werd. Hij verwierf zich daar door zijn onderwijs in de welsprekendheid en geschiedenis zulk een grooten naam, dat niet alleen uit alle plaatsen van Nederland, maar van geheel Europa, de aanzienlijkste mannen naar Utrecht kwamen, om hem te hooren. Zijn roem steeg van dag tot dag, en geen wonder was het, dat de regering van Amsterdam, de curatoren der Leidsche Hoogeschool, die van de Universiteit te Heidelberg, en de republiek van Venetie pogingen in het werk stelden om den zoo zeer beroemden man aan zich te verbinden. Maar Graevius verkoos Utrecht bovenal tot zijn verblijf, en mogt er gedurende een en veertig jaren, in het genot eener schier ongekrenkte gezondheid, als eene ster van de eerste grootte op het gebied der wetenschap schitteren, totdat eene beroerte op den 10den Januarij 1703 plotseling een einde maakte aan zijn leven, tot groote schade der wetenschap, der stad Utrecht en hare Hoogeschool, en van een groot aantal geleerde vreemdelingen, die als het ware aan zijne lippen hingen, en van anderen met wie hij eene geleerde briefwisseling onderhield.

De Hoogleeraar Petrus Burman hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt, en waaraan wij het bovenstaande ontleenden. Graevius was door Koning Willem III de rang en titel van historieschrijver verleend. Zijne zinspreuk was: *Si vis amari, ama.* (Bemin, zoo gij bemind wilt worden.)

Tijdens zijn verblijf te Duisburg was hij gehuwd met Odilia de Camp, die hem achttien kinderen schonk, waarvan slechts vier dochters hem overleefden. Een zoon van hem volgt. Zijne afbeelding ziet het licht op verschillende wijzen; eene is door G. Hoet geschilderd en door G. Valck gegraveerd, en voorzien met dit bijschrift van Petrus Francius:

Hoc eruditus spirat ore Graevius,
Decus Pelasgi, Romuli decus soli.

Wij achten het onnoodig verder over 's mans verdiensten uit te wijden. Zijne werken zijn daar om te toonen wat hij voor de wetenschap heeft gedaan en gewerkt. Opmerkelijk is het evenwel dat een geleerde, die zoo goed Latijn schreef, deze taal zoo buitengewoon moeijelijk sprak. Wat zijn karakter aangaat, hieromtrent deelt zijn lijkredenaar veel goeds mede. Hij was nederig te midden van de toejuichingen der wereld, ijverig, eenvoudig, opregt, edelmoedig, matig en vol van geloof. Dit laatste wordt echter door anderen in twijfel getrokken.

De werken door Graevius geschreven zijn:

Isaaci Casauboni *Epistolae*, *curante* Johanne Georgio Graevio, Brunsw. 1656. 4°. De eerste uitgave der brieven van Casaubonus geschiedde te 's Hage door Gronovius in 1638. 4°.

Joannes Meursii. *Ceramicus geminus*, *sive de Ceramici Atheniensium utriusque antiquitatibus*, *liber singularis*, Traj. ad Rhen. 1663. 4°.

Alberti Rubenii *de re Vestiaria Veterum*, *praecipue de Lato-clavo*, *libri duo*. *Accedunt alia ejusdem Opuscula posthuma*, Antv. 1665. 4°.

Phaleuci *in* Abrahami Weselii *Commentarium ad novellas constitutiones Trajectinas*, Traj. ad Rhen. 1666. 4°.

Hesiodi Ascraei *quae extant Opera*, *Graece et Latine*, *ex recensione* Johannis Georgii Graevii, Amst. 1667. 8°. herdr. ald. 1701. 8°.

Luciani *Pseudo-sophista*, *seu Soloecista*, *Graece et Latine*; *cum notis et animadversionibus* Joannis Georgii Graevii, Amst. 1668. 8°.

Justini *historiae Philippicae*; *ex recensione* Johannis Georgii Graevii, *cum ejusdem castigationibus*, Ultraj. 1669. 12°; herdr. Lugd. Bat. 1683 8°; 1694. Ultr. 12; Amst. 1707. 8°.

Monumenta illustrium virorum et elogia, *aucta antiquis monumentis in agro Trajectino repertis*, Traj. ad Rhen. 1671. fol.

Decii Magni Ausonii *opera*; Jacobus Tollius *recensuit*..... Graevii, *aliorumque notis*..... *illustravit*, Amst. 1671. 8°.

C. Suetonius Tranquillus, *ex recensione* Joannis Georgii Graevii; *cum ejusdem animadversionibus* etc. Ultr. 1672. 4°.; herdr. Ultr. 1688 4°.; Hagae-comit. en Traj. ad Rhen. 1691. 4°.

Creta, *Cyprus*, *Rhodus*; *sive de nobilissimarum harum insularum rebus et antiquitatibus*, *commentarii posthumi Johannis Meursii*, *nunc primum editi cura* J. G. Graeve, Amst. 1675. 4°.

Marci Tulli Ciceronis *Epistolarum libri XVI ad Familiares*, *ut vulgo vocantur*; *ex recensione* J. G. Graevii, *etc.* Amst. 1677. 8o. 2 vol.; herdr. ald. 1689. 12°.

Lucii Annaei Flori *Epitome rerum Romanarum*; *ex recensione et cum annotationibus* Joannis Georgii Graevii, Traject. ad Rhen. 1680. 8o.

C. Catullus, Tibullus, Propertius, *ex recensione* J. G. Graevii, *etc.* Traj. ad Rhen. 1680. 8o.

Joannis Meursii *Theseus*, *sive de ejus vita*, etc. Ultr. 1684. 4o.

Marci Tullii Ciceronis *Epistolarum libri* XVI. ad *Atticum*; *ex recensione* J. G. Graevii; *cum ejusdem animadversionibus et notis variorum*, Amst. 1684. 8o. 2 vol.

Joannis Meursii *Themis Attica*, *etc.* Traj. ad Rhen. 1685. 4o.

Joannis Meursii *de Regno Laconico*.... *de Piraeo*.... *et in Helladii Besantinoi Chrestomathiam animadversiones*, Ultr. 1687. 4o.

Luciani, *Samosatensis Philosophi*, *Opera*, *ex versione* Joannis Benedicti; *cum notis integris* Joannis Bourdelottii... Joannis Georgi Graevii... *et selectis aliorum*... *recensita a* Jo. Clerico, etc. Amst. 1687. 8o. 2 vol.

Claudii Rutilii Numatiani, *Galli*, *itinerarium*, *integris* Josiae Simleri etc. J. G. Graevii, *aliorumque animadversionibus illustratum*, Amst. 1687. 12o.

Marci Tullii Ciceronis, *de Officiis*, *libri tres*. Cato *major*, *sive de Senectute*. Laelius, *sive de Amicitia*. *Paradoxa*. *Somnium Scipionis*. *Ex recensione* Joannis Georgii Graevii, *cum ejusdem notis*, *etc.* Amst. 1688. 8o.; herdr. 1689. 12o.

Elogium et Tumulus eximii viri Petri Petiti, *Doctoris Medici*, *ad clarissimum* Graevium, *etc.* Traject. ad Rhen. 1688—1689. 8o. 2 vol.

De humanae Rationis imbecillitate, *unde proveniat*, *et illi quomodo possimus mederi*, *liber singularis*; *auctore* Georgio Mackenzeo a Valle Rosarum, *apud Scotos causarum Patrono*, Ultr. 1690. 12o.; herdr. Jenae 1691. 12o., Francof. 1700. 12o.

Bernardini Ferrarii, *Mediolanensis Theologi*, *de ritu Sacrarum Ecclesiae veteris concionum*; *cum praefatione* Joannis Georgii Graevii, Ultr. 1692. 8o.

Alberti, Petri Pauli F, Rubenii *Dissertatio de vita* Fl. Mallii Theodori, *etc.* Ultr. 1694. 12°.

Petri Danielis Huetii *Episcopi Abrincensis Poëmata*, *quotquot colligi potuerunt*, Ultr. 1694. 12o.; herdr. ald. 1700. 12o.

Francisci Junii, F. F., *de Pictura Veterum*, *libri tres*, *tot in locis emendati et tam multis accessionibus aucti*, *ut plane novi possint videri*. *Accedit Catalogus adhuc ineditus Architectorum*, *Mechanicorum*, *sed praecipue Pictorum*, *Statuariorum*, *Coelatorum*, *Tornatorum*, *aliorumque Artificum etc. operum quae fecerunt*, *secundum seriem litterarum digestus*, Hagae-comit. 1694. fol.

Gratulatio ad Fredericum III, *Electorem Brandenburgicum*, *de fundata Academia Halensi*, Berolini 1694.

Thesaurus Antiquitatum Romanarum, *in quo continentur lectissimi quique Scriptores*, *qui superiori aut nostro seculo Romanae Reipublicae rationem*, *disciplinam*, *leges*, *instituta*, *sacra*, *artesque togatas ac sagatas explicarunt et illustrarunt*, *congestus a* Joanne Georgio Graevio. *Accesserunt variae et accuratae tabulae aeneae*, Traj. ad Rhen. et Lugd. Bat. 1694—1699. fol. 12 volum.

Caius Julius Caesar, *cum commentariis* Dionysii Vossii, G. J. *filii*. etc. Amst. 1697. 8o. cum fig.; herdr. Lugd. Bat. 1713. 8°.

Isidori *Glossarium*, *et excerpta* Petri Pithoei, *cum notis et animadversionibus* J. G. Graevii, geplaatst achter het *Lexicon Philologicum van* Matthias Martinius, Traj. ad Rhen. 1697. fol.; Amst. 1701. fol.

Marci Tullii Ciceronis *Orationes*, *cum scholiis Quinti Asconii Pediani ad Mss. emendatis*, etc. Amst. 1699. 8o. 6 vol.

Danielis Eremitae, *Aulicae vitae ac civilis libri quatuor*. *Ejusdem opuscula varia*, *quarum syllabus exhibetur post praefationem* J. G. Graevii, Ultr. 1701. 8°.

Syntagma variarum Dissertationum rariorum, *quas viri doctissimi superiore seculo elucubrarunt*. *Ex Musaeo* J. G. Graevii, Ultr. 1702. 4°.

Thesaurus Antiquitatum et Historiarum Italiae, *mari Ligustico*, *et Alpibus vicinae*, *quo continentur optimi quique Scriptores*, *qui Ligurum et Insubrum*, *seu Genuensium et Mediolanensium*, *confiniumque populorum et civitatium res antiquas*, *aliasque vario tempore gestas*, *memoriae prodiderunt*; *etc.* Lugd. Bat. 1704. fol. cum fig. 45 vol.

Inscriptiones antiqua totius orbis Romani, *in absolutissimum corpus redactae olim auspiciis* Josephi Scaligeri, *et* Marci Velseri *industria autem* Jani Gruteri, *nunc curis secundis ejusdem* Gruteri, *et notis* Marquardi Gudii *illustratae*, *cura* J. G. Graevii, Amst. 1707, fol. 2 vol.

Joannis Georgii Graevii *Praefationes et Epistolae* CXX, *collectae et editae a* Johanne Alberto Fabritio. *Adjuncta est* Petri Burmanni *oratio in* Graevii *funere*, Hamburg. 1707. 12°.

Basilii Fabri Sorani, *Thesaurus eruditionis scholasticae*;.. *cum observationibus posthumis* Joannis Georgii Graevii, Lipsiae 1710. fol.

Joannis Georgii Graevii *Orationes*, *quas Ultrajecti habuit*. *Quibus adjecta est Oratio funebris in ejusdem viri clarissimi obitum dicta a* Petro Burmanno, Delph. 1721. 8°.

In de *Sylloge nova Epistolarum varii argumenti*; (Norimb. 1760—1764. 8°. T. I) komen eenige brieven van Graevius voor. Hij liet bovendien nog verscheidene werken achter, die door zijn plotselingen dood of onafgewerkt of onuitgegeven bleven.

Zie de reeds genoemde *Oratio funebris in obitum* J. G. Graevii, Petr. Burmanni, achter het laatstgenoemde werk van Graevius geplaatst, en herdrukt in Frotscheri *Sylloge Narrationum de vitis hominum doctorum*, T. I. p. 134; Burman, *Traject. erud.* p. 112—123; Paquot *Mémoir.* T. II. p. 429—448; Saxe, *Onom. Liter.* T. V. p. 35, *Anal.* 583; Kok, *Vaderl. Woordenb.* in voce; C. G. Jacob, *Memoria duorum*, *qui e schola Portensi prodierunt*, *philologorum* Joannis Georgii Graevii *et* Joannis Augusti Ernestii, *in scholae Portensis solemnia saecularia*, Numb. 1843. 4o. Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAEVIUS (Theodorus Georgius), zoon van den voorgaande, werd waarschijnlijk te Utrecht in 1669 geboren. Zijn vader liet niets onbeproefd om zijn zoon die liefde voor de wetenschappen in te boezemen, die hem zelf bezielde. De jonge Graevius leerde met lust en verkreeg eene grondige ervarenheid in het Grieksch en Latijn. Veel mogt men reeds van hem op jeugdigen leeftijd verwachten, toen hij in 1692 in den ouderdom van drie en twintig jaren door den dood werd

weggerukt. De vader voltooide den eenigsten arbeid van den beminden zoon, en gaf dien uit onder den titel van:

Callimachi Hymni, Epigrammata et Fragmenta; Graece et Latine: Ex recensione Theodori Graevii, *cum ejusdem Animadversionibus. Accedunt Annotationes variorum, praecipue* Ezechiëlis Spanhemii, Ultr. 1697. 8°. 2 vol.

Zie Burman, *Poëmat. Libr.* III. p. 174—176; Paquot, *Mémoir.* T. II. p. 448, 449; Saxe, *Onom. Liter.* T. V. p. 396.

GRAF (Hans of Jan) ook Grave genoemd, was een houtgraveur te Amsterdam. Hij vervaardigde in 1553 eene houtgravure naar de teekening van Conrad Fabri te Frankfort.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRAF (Albert van der), of van der Graft, van Amsterdam, bevond zich in 1574 met een op eigen kosten uitgeruste vlieboot onder de Zeeuwsche vloot, met het voornemen om een der Spaansche officieren meester te worden, ten einde die tegen zijn neef, den in Spaansche handen zich bevindende Admiraal de Rijk, te kunnen lossen. Hij nam deel aan den scheepstrijd bij Reimerswaal, kreeg verscheidene personen in zijne magt, maar niemand kans ziende de vrijheid van de Rijk te bewerken, werden zij allen ter dood gebragt. Eindelijk was er een, Antoni Gouinet genaamd, die daar moed op had. Van der Graf hield dezen gevangen, maar bereikte zijn oogmerk er niet mede.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 777; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. III. bl. 354.

GRAHAM (Johan), een Engelschman die omstreeks 1706 werd geboren. Hij bragt een groot gedeelte van zijn leven in Holland, en voornamelijk te 's Gravenhage door. Eerst was Mattheus Terwesten, naderhand Arnold Houbraken, zijn leermeester. Hij reisde in de voornaamste steden van Italie en bezocht ook Parijs en Londen. Hij had als schilder weinig naam, en gaf ook les in de Engelsche taal. In 1775 vertrok hij met zijne oude zuster naar Londen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRAHAM (Hendrik), Advocaat te 's Hertogenbosch, in het begin der achttiende eeuw, was een groot liefhebber der Nederlandsche historiepenningen, en wordt door van Loon genoemd onder hen die veel hebben toegebragt tot zijn bekend penningwerk. Hij werd vroeger beschuldigd van het zamenstellen der *Rijmkronijk van* Klaas Kolijn, van welke beschuldiging hij echter door van Wijn is vrijgesproken.

Zie van Loon, *Inleid. tot de Hedend. penningk.* bl. 43; van Wijn, *Hist. Avondst.* D. I. bl. 143, 146; Hermans, *Geschiedk. Mengelw. over Noord-Brab.* D. I. bl. 23, 321.

GRAINGE (de la) Zie GRANGE.

GRAM (F. H.) was een voornaam heelkundige in de tweede helft der achttiende eeuw. Hij schreef:

Waarneming over een liesbreuk, door middel van de breuksnede gelukkig genezen, in de *verh. van het Zeeuwsche Genootsch. der Wetensch.* D. I. (1769) bl. 595.

(Met A. van Stipriaan Luiscius) *Iets over de moeijelijkheid en de beletselen ter ontdekking van den steen in de blaas, zoo voor als na de operatie, door twee gevallen opgehelderd*, in het *Geneesk. Magazijn van den eerstgenoemde*, Ontijd *en* Macquelijn. D. III. st. 3. (1804). bl. 69.

Zie Collot d' Escury, *Holl. Roem*, D. VII. bl. 498; Holtrop, *Bibl. Medic. Chirurg.* p. 115.

GRAMBUSCH (Johannes), geboren te Dulken in het hertogdom Gulik den 17den Februarij 1171, werd, proponent zijnde, in 1730 beroepen te Zegveld, en in 1733 tot adjunct-predikant en rector te Venlo. Hij werd in 1739 gewoon predikant, kreeg toen op zijn verzoek als rector zijn eervol ontslag en in 1757 een adjunct-predikant. Hij overleed den 11den Mei 1787 en schreef:

Vreede toegewenst alle tijdt, en allerleij wijze aan de kerk en het land in het gemeen, en aan de gemeente te Venloo, op den 1ste *dag des jaars* 1749 *uyt* 2 *Thessalonicensen* III. v. 16, Delft. 1749 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1730. a. bl. 308, 1733. b. 735, 1739. bl. 316, 1757. b. 249; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV.

GRAMAYE (Jan Baptist) werd uit een Geldersch geslacht te Antwerpen, omstreeks 1580, geboren. Aan de Leuvensche hoogeschool, na eene vierjarige studie, den 26sten October 1600 den graad van Licentiaat in de regtsgeleerdheid verworven hebbende, werd hij aldaar tot Hoogleeraar in de regten en welsprekendheid aangesteld. Door den Spaanschen landvoogd Albertus van Oostenrijk tot historieschrijver der Spaansche Nederlanden benoemd, bragt hij, in het belang der historische wetenschap, jaren door met het onderzoeken der archiven in verschillende steden van het rijk, en strekte ook dat onderzoek buiten 's lands, in Holland, Duitschland, Italie en Spanje uit. Op de reis naar het laatstgenoemde land, werd hij door Afrikaansche zeeroovers gevangen genomen, en reisde met dezen door geheel Barbarije en andere streken van Afrika. Uit zijne gevangenis verlost, en in het vaderland teruggekeerd, werd hij door den Aartshertog Albert met meer dan een aanzienlijk ambt bekleed. De lust tot reizen was, ondanks zijne gevangenschap, in hem niet verminderd. Andermaal begaf hij zich op reis, en nu naar Silezie en Moravie, waar hij door den Bisschop van Olmutz aan het hoofd van een beroemd gymnasium geplaatst werd. Niet lang daarna eene reis naar Nederland ondernomen hebbende, werd hij onderweg ziek en overleed te Lubek in 1635, waar hij in de hoofdkerk begraven werd. Hij voerde behalve andere titels ook die van Pausselijk Protonotaris, Proost van Arnhem en Aartsdiaken van Utrecht.

Gramaye, ofschoon veelal een zwervend leven leidende, schreef een aantal werken, wier titels, plaats en tijd van uitgave niet naauwkeurig vermeld zijn, en waardoor hij zich als Latijnsch dichter en geschiedschrijver kennen deed. Wij noemen er van:

Constantinus, Comoedia, Coloniae.

Andromeda Belgica, in adventu Belgii Principum Lovanii exhibita, Coloniae.

Elias, Tragi-Comoedia, Lugd.

Centuria Poëmatum: Genethliacorum, Epithalamiorum, Epiniciorum, Epicediorum, Odarum, Elegiarum etc. Colon.

Centuria Poëmatum Extemporaneorum: Epigrammatum etc. Lovan.

Poësis Bucolica, libri tres.

Declamationes Heroicae, Francof.

Decas Orationum Academicarum. Colon.

Libellus Phrasium et Epistolica, Colon.

Declamationes tres Partheniae, Lovan.

Declamationes quodlibeticae quatuor.

Asia sive Historia Universalis Asiaticarum Gentium et Rerum domi forisque gestarum, Antv. 1604. 4°.; Francof. 1611. 4°.

De primis precibus, Antv.

Encomium Brabantiae, Amst..

Historia Brabantica. De Brabantiae Ducibus, Lov. 1606. 4°.

Antiquitates illustrissimi Ducatus Brabantiae; etc. Bruxell. 1606 et 1610 fol.

Namurcum, tomis II, *de Comitibus Namurcensibus, deque urbis at comitatus antiquitatibus*, Antv. 1607. 4°. *Tom.* III *Antiquitates Namurcesii*, Lov.

Antiquitates urbis et provinciae Machliniensis, Brux. 1607. 4°.

Historiae et Antiquitatum urbis Cameracensis summa capita, Brux.

Taxandria, in qua antiquitates et decora Regionum V. Coloniarum VI. *Ducatum* III. *Comitatum* VII. *Baronatuum* V. *Episcopatuum* IV, Brux. 1610. 4°.

Antiquitates Comitatus Flandriae. Dit werk is stukswijze bij onderscheidene drukkers in 1611 uitgegeven, als:

Gandavi et Corturiaci Antiquitatum primitiae, Antv. 1611. 4°.

Brugae Flandrorum, Lovan. 4o.

Ipretum, sive Flandria Occidentalis, Brux. 4°.

Trazeniacum, Brux. 4°.

Flandria Franca, Imperialis et Ambachta, Pentapolis maritimi, Flandria Gallicana, Betunia et Ariacum. Duacena et Orchiacum, Insul. 4°.

Flandria Lyzana, Gandav. 4°.

Hasbaniae illustratae libri decem, Tornaci, 1622. 4°.

Diarium Argelense, sive speculum miseriae servorum Turcicorum, Ath. 1622. 8°.

Africa illustrata, Tornaci. 1622. 4°.

Martyres Argelenses, Tornaci.

De meeste dezer werken, tot de Belgische geschiedenis en oudheden behoorende, zijn, vermeerderd met de *Antiquitates Bredanae*, herdrukt onder de titel van: *Antiquitates Belgicae* J. B. Gramaye, *emendatiores atque auctiores Antiquitatibus Bredanis nunc primum editis. Accedunt* Nicolai de Guyse *Mons Hannoniae et* Davidis Lindani *Taeneramunda*, Lovan. 1708. fol.

Het oordeel van den heer de Wind over de meeste dezer werken is niet ongunstig. Hij spreekt Gramaye bepaaldelijk vrij van de beschuldiging door sommige schrijvers hem ge-

daan, dat hij verdichte stukken zou hebben medegedeeld, doch ontkent niet dat Gramaye, gedreven door zijne liefde tot het wonderbare uit den ouden tijd, zich belagchelijk heeft gemaakt, door in sommige werken een aantal fabelen en verhalen op te disschen, die met regt moeten verworpen worden.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 390—392; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 568—570; Pars, *Naamr.* bl. 67, 68; Saxe, *Onom. Liter.* T. IV. p. 84; Ferwerda, *Cat. univ.* D. I. St. II. bl. 402; Hoeufft, *Parnas. Latino-Belg.* p. 115, 116; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 225, 226; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 305—310; Hermans, *Bijdr. over Noord-Braband*, D. I. bl. 308. 309.

GRAMINEUS (Theodorus) of Gras, werd te Roermond omstreeks 1530 geboren, en bragt het grootste gedeelte van zijn leven te Keulen door, waar hij den titel van Meester der kunsten en Licentiaat in het burgerlijk regt ontving. Hij onderwees er de wiskunde en was er tevens boekdrukker tot 1578, toen hij naar Dusseldorp verhuisde, als zijnde benoemd tot griffier van het hertogdom Berg. Hij schreef de volgende werken:

Uberior enarratio eorum, quae a Joanne de Sacrobosco *proponuntur, ita ut, adjecta difficilioribus locis, Commentarii vicem supplere possit*, Colon. 1567. 12⁰.

Mysticus Aquilo, sive Declaratio vaticinii Jeremiae Prophetae: etc. Col. 1576. 12⁰.

Oratio in Esaiam et Prophetiam sex dierum Geneseos, Col. 1577. 12⁰.

Prodomus Antichristi, hoc est, nostri temporis Haeriticorum, Col. 1578 12⁰.

Speculum mundi de minitante Cometa anni CIƆ IƆ LXXVII, Col. 1578. 4⁰.

Physica explicatio Cometae anni CIƆ IƆ LXXX; *et ejusdem cum eo, qui anno* CIƆ IƆ LXXVII *apparuit, analogica, collatio*, Dusseld. 1581. fol.

Exhortatio de exequenda calendrii Romani correctione, quam Gregorius XIII. *Pont. Max. edi, promulgari et observari mandavit, ad S. Caesaream Majestatem, Imperii Electores ac Principes, caeterosque Status*, Dusseld. 1583. 4⁰.

Descriptio Pompae funebris celebratae in Exequiis Guilelmi *Ducis Juliae, Cliviae* etc. Dusseld. 1592. fol.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1123; Paquot, *Mémoir.* T. II p. 51.

GRAMSBERGEN (Matthijs) schreef:

Klucht van de levendighe doodt, of bedroogen Kassier, Amst. 1649. 4⁰.

Kluchtighe Tragoedie: of een Hertog van Pierlepon, vertoont op d'Amsterdamsche Schouwburg den 17 *van Louwmaand* 1650, Amst. 1679. 8⁰.

Piramus en Thisbe, of de bedrooge Hartog van Pierlepon, boertige tragedie, Amst. 1700. 8⁰; herd. ald. 1752. 8⁰.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bib. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 102, 2de Bijv. bl. 49.

GRANDE (Mr. Adriaan de) werd in 1726 Raad in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland en in 1754 tot President verkozen. Hij werd als zoodanig den 15den November van dat jaar geinstalleerd, en bleef die waardigheid bekleeden tot aan zijnen dood, in 1763 plaats hebbende.

Zie Griffioen van Waerder, *Mijne herinner. van Gouda*, 2de stuk bl. 17, 18; Vreede, *de Hooge Raad van Holl. Zeel. en West-Friesl.* in het *Jaarb. van de regt. magt in Nederl.* 1839. bl. 56.

GRANDJEAN (Jean) werd te Amsterdam den 5den Februarij 1752 geboren. Zijne voorouders waren Fransche uitgewekenen, om de geloofsvervolging; en zijn vader, insgelijks te Amsterdam geboren, een handschoenmaker aldaar. Jean, een van de zeven kinderen zijner ouders, was een opmerkzame en vlugge knaap, die reeds uit zich zelven onderscheidene voorwerpen, beter dan gewoonlijk op die jaren, teekende en de schilderkunst tot zijn beroep koos. Bij den teekenmeester en landschapschilder Jacobus Verstegen genoot hij het eerste onderwijs, en zette vervolgens in 1772, zijne oefeningen voort bij den kunstschilder Jurriaan Andriessen, bekend wegens zijne bijzondere geschiktheid om goede kweekelingen te vormen. Bij dezen bragt hij drie jaren met den meesten ijver door, en was nu ook reeds zoo verre gevorderd, dat hij op de stads teeken-academie drie eereprijzen, kort na elkander, behaalde.

Spoedig maakte Grandjean opgang met zijne kunstvoortbrengselen. Zijne historiestukken en teekeningen werden ruim betaald. Hij was daardoor in de gelegenheid gesteld om eene kunstreis niet alleen in de Oostenrijksche Nederlanden te ondernemen, maar ook om later, 1779, ter voortzetting zijner studiën naar Italie te gaan. Zich meestal te Rome ophoudende, was hij daar onvermoeid werkzaam, vond er in de voornaamste personen edelmoedige beschermers, maar overleed er ook, op jeugdigen leeftijd, den 12den November 1781. Hij werd door zijne vrienden met groote statie op het Protestantsche kerkhof bij de piramide van Cajus Cestius begraven.

Het werk van Grandjean, vooral met olieverw vervaardigd, is zeldzaam. Het meest komen teekeningen van hem voor, en deze zijn uit de kunstverzameling van den Heer Tersteeg, in Mei 1808 te Amsterdam verkocht, onder de liefhebbers verspreid geworden. Hij vervaardigde zoowel historiële ordonnantiën, als gezigten naar de natuur en arkadische landschappen. De platen in den *Germanicus*, van Mevrouw L. W. van Merken, zijn naar zijne teekeningen gegraveerd. Hij beoefende ook de etskunst. Vóór zijn vertrek naar Italië vervaardigde hij zijn portret, welke schilderij later voor ƒ 305.00 verkocht is.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst. vervolg*, St. XXI. bl. 136, 137; *Algem. Konst- en Letterb.* 1789. D. II. bl. 187; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 376—388; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRANDVAL (Bartholomeus de Liniere, Heer van). Zie LINIERE (Bartholomeus de).

GRANEN (Geraard de) was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij wordt bij Bor verkeerdelijk Graven genaamd.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edel.* D. II. bl. 421, D. III. bl. 434, 435.

GRANGE (Peregrin de la). Het treurig lot dat deze brave leeraar om des geloofs wille onderging is reeds op het artikel van zijnen meer beroemden ambt- en lotgenoot, Guido de Bres, medegedeeld. Als zoodanig willen wij hier met een enkel woord van hem gewagen, ofschoon van zijne bedrijven tot nog toe niet veel bekend is. Hij was van Dauphiné in Frankrijk afkomstig en behoorde tot de eerste verkondigers der Hervormde leer. Door sommige schrijvers wordt hij ook genoemd onder de eerste overzieners der Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Dit berigt wordt echter door W. te Water in twijfel getrokken. Zeker is het echter, dat de la Grange, ten tijde van het Verbond der Edelen, reeds hier te lande vertoefde, voor de goede zaak werkzaam was en zijne leer door zijnen dood heeft bevestigd.

Zie de schrijvers op het artikel van Guido de Bres aangehaald in dit *Woordenboek*, D. II. bl. 1290; te Water, *tweede Eeuwgetijde van de Geloofsbelijd.* bl. 26, 27; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. I. bl. 119, D. II. bl. 253.

GRANGE (Sr. de la) teekende alzoo het Verbond der Edelen. Er is van hem niets bekend, dat dat hij afgevaardigde naar Luxemburg was. Zijn naam komt ook als de la Grainge voor.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 421, D. IV. bl. 437; Groen van Prinsterer, *Archiv.* 1e Serie. T. II. p. 63.

GRANTHAM (Hendrik) schreef met A. Spatzier:

Krispijn, Gouverneur, en Struykrover, kluchtspel, Utr. z. j. (1738?) 8⁰.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 102.

GRANVELLE (Kardinaal van). Zie Perrenot (Anthonie).

GRAPHEUS (Rodolphus) geboren te Kampen, leefde op het einde der zestiende en in het begin der zeventiende eeuw. Hij was of noemde zich "Medicus, Lithotomus en Astronomus ordinarius der Keiserlycke Vrije Anzestat Deventer. Van hem kwam in druk uit:

Schryf Almanach, met heerlicke Cronicken daer by gestelt, Op dat Jaer nae die geboorte Onsers Heeren Jesu Christi. M. D. LXXXVII. *Tot nut ende proffijt der Hooger Ouericheyt, Rentmeysteren, koopluyden, Renteniers. Cantoren ende voort van alle Ghemeene Borgheren, etc.*, Dev. 1587. 4⁰. met eene afbeelding der stad Deventer. (Een exemplaar is voorhanden in de bibliotheek van het athenaeum aldaar.

In het stedelijk archief der stad Zutphen berust van hem nog:

Praedictio astrologica, die groote Prognosticatie op dat jaer van de ghenadenrycke gheboorte onses eenighen eeuwighen volcomen Zalichmakers Jesu Christi MDCXVIII. *Venus ende Saturnus sullen dit jaer Regenten zyn, ende Jupiter haerer hulper. Ghevisiteert ende gheapprobeert, by den Hooch-achtbaren wysen*

Raedt der Stadt Deventer. Ende zijn gedruckt by Sebastiaen Wermbouts *in de vergulden Bijbel.*

Zie *Overijss. Alm. voor oudh. en letter.* 1845. bl. 205, 209.

GRAS (THEODOOR). Zie GRAMINEUS (THEODORUS).

GRASBEEK (...) was een gezelschapsschilder wiens voornaam en levensbijzonderheden onbekend zijn. Hij werkte in de manier van Gerard Dou.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 256.

GRASDORP (WILLEM) een bloem- en fruitschilder, die een leerling was van Ernst Streven, en in 1710 te Amsterdam gewoond heeft. Zijn werk wordt als keurig en zeer uitvoerig vermeld.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 257.

GRASDORP (JAN), welligt een bloedverwant van den voorgaande, was een weinig bekend meester, van wien eene schilderij voorkomt in het Berlijnsche museum, voorstellende: *Een bloemtuin met figuren.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRASHUIS (JOANNES), geboren in den jare 1699 te Groningen, studeerde waarschijnlijk eerst aldaar in de geneeskunde en vervolgens te Leiden, waar hij den 9den September 1721 als student werd ingeschreven, en waar hij den 25sten Junij 1722 tot Doctor bevorderd werd, op eene dissertatie *de phlebotome.* Hij zette zich waarschijnlijk te Amsterdam als geneesheer neder, alwaar hij althans van 1741 tot 1755 de hier onder volgende geneeskundige geschriften in het licht zond. De tijd van zijn overlijden is onbekend.

De scirrho et carcinomate, Amst. 1741. 8o. In het Hollansch vertaald en onder den volgenden titel uitgegeven:

Genees- en heelkundige verhandeling van de Scurrus en Cancer enz. waar by komt een waarneming van de Spina Bifida, benevens eenige bedenkingen over de oorzaak van dat gebrek en andere tegennatuurlijke gesteldheden, waar mede de kinderen ter waereld komen, Amst. 1744. 8o.

Verhandeling van de Etterwording, welke met den prijs door de Koninklijke Academie der heelkonst te Parijs, voor het jaar 1746 *voorgesteldt, beschonken is.* Amst. (1746) 8o.

De colica Pictonum, Amst. 1752. 8o. met een appendix vermeerderd, Amst. 1755. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*, D. I. St. III; uit bijzonderen berigten aangevuld.

GRASVELD (C. H. VAN) was in 1795 wegens de provincie Gelderland afgevaardigde ter staatsvergadering. Hij deed zich in dat jaar door zijne gehoudene aanspraak kennen als een vurig hoogachter van de groote mannen der republiek, bij gelegenheid van de overlevering der vaderlandsche gedenkstukken door de Franschen. Hij schijnt een man van veel kunde en staatkundige bekwaamheden geweest te zijn en tot belangrijke commissien te zijn afgezonden. Zoo zien wij hem in genoemd jaar met A. J. de Sitter door hunne Hoogmogenden benoemd om, als buitengewone gezanten, het verdrag van vrede en verbindtenissen, aan de Fransche zijde op den 27sten Mei bekrachtigd te Parijs uit te wisselen, van welken last zij zich uitmuntend kweeten, en waarbij van Grasveld in de vergaderzaal der nationale vergadering eene aanspraak deed, terwijl hij in dat jaar ook, met Lestevenon en Queysen, naar Friesland en Stad en Lande gecommitteerd werd, om die gewesten te bewegen tot het toestemmen in eene nationale vergadering; ook bij die gelegenheid voerde hij het woord, doch keerde onverrigter zake weder. Onder het bestuur van den Raadpensionaris Schimmelpenninck werd hem eene commissie naar Oost-Indië opgedragen, doch hij werd onderweg door de Engelschen opgebragt en kwam niet ter plaatse zijner bestemming. Zijn verder lot is ons niet bekend, evenmin als dat van zoo vele staatsmannen van zijnen tijd.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXX. bl. 310, D. XXXI. bl. 60—64, D. XXXIV. bl. 171—177.

GRASWINCKEL (JACOB JANSZOON) bijgenaamd Boot, welligt omdat zijn vader, Jan Janszoon Graswinckel, Thesaurier der stad Delft, in de brouwerij *de Boot* woonde. Jacob werd aldaar den 25sten Julij 1536 geboren. Ofschoon niet uitmuntende door geleerdheid maakte hij zich vermaard door zeldzame nederigheid, soberheid, weldadigheid, godvruchtigheid en andere deugden. Men noemde hem de *Delfsche Israëliet.* Op jeugdigen leeftijd van den dood gered, besloot hij door een leven vol goede werken zijne dankbaarheid te toonen. Dit deed hij op eene voor ons schier ongeloofiijke wijze, waarvan bij van Bleyswijck de meest naauwkeurige berigten te vinden zijn, en waarnaar wij verwijzen, daar het ons genoeg is de naam van den man aan de vergetelheid ontrukt te hebben. Ondanks zijn sober leven (hij verstond de kunst om met dertig gulden in een jaar toe te komen), was hij 88 jaren oud, toen hij den 10den Maart 1624 overleed. De oude kerk te Delft bewaart zijn stoffelijk overschot, en zijn grafsteen bevat het volgende opschrift: *In dit graf rust* Jacob Jansz. Graswinckel, *geseit* Boot, *geboren* 25 Julij 1536 *was tot een wonder den armen rijc, hem selven arm. Sterf* X *Martii anno* M. D. C. XXIV. *Syns ouderdoms* LXXXVIII.

Zie van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 796—801.

GRASWINCKEL (DIRK), Heer van Holy, zoon van Jan Graswinckel en N. Basius, werd te Delft in 1600 geboren. Omtrent zijne jeugd, opvoeding en studiën zijn geene berigten tot ons gekomen. Hoogstwaarschijnlijk behaalde hij aan de Leidsche Hoogeschool den Doctoralen graad in de regtsgeleerdheid, waarna hij zich door zijne geschriften zoo beroemd maakte, dat hij op acht en dertig jarigen leeftijd, in de plaats van Nicolaas van Kinschot, tot Advocaat-Fiscaal van Holland verkozen werd. Hij was ook griffier der Staten-Generaal, en zag zich benoemd tot Secretaris van de afgevaardigden tot den Munsterschen vredehandel, voor welke laatste benoeming hij evenwel bedankte. Niettemin werd hij in vele zaken, hiertoe betrekkelijk, gebruikt. Hij bewees onzen staat, zoowel als dien van Venetie, de gewigtigste diensten, voor welke hij van den laatsten ter belooning tot ridder van St. Marco verheven werd. Gedurende vele jaren was hij de vraagbaak van allen. Johan de Witt schatte hem zeer hoog; te meer misschien, omdat hij een zoo ijverig als geleerd verdediger was van de oppermagt der Staten van Holland. In 1653 was hij Griffier der chambre mipartie te Mechelen, en het was als zoodanig dat hij den 12den October 1666 aldaar, aan de gevolgen eener beroerte, overleed. Zijn lijk werd op het koor van de groote kerk te 's Gravenhage begraven, alwaar zijne weduwe, Geertruy van Loon, door den beroemden Rombout Verhulst, een fraai gedenkstuk, met een opschrift ter zijner eer stellen deed. Zijne afbeelding, ook daarop voorkomende, is door Matham gegraveerd en met een Latijnsch bijschrift van Caspar Barlaeus voorzien. Zijne zinspreuk was: *Nemo ignavia factus immortalis* (Niemand wordt door luiheid onsterfelijk).

Uitmuntende door zijne schriften, die hem eene eerste plaats onder de Nederlandsche regtsgeleerden erlangen deden, was Graswinckel ook om zijne deugden bemind. Hij was der bedrukten troost, den behoeftigen een steun. Zijne godsvrucht wordt geroemd, en aan deze paarde hij eene godsdienstige verdraagzaamheid, zeldzaam geëvenaard in zijne dagen. Tot bewijs van dit laatste deelt de heer Scheltema mede, dat Graswinckel, in 1631, tot opbouw van de Remonstrantsche kerk te 's Gravenhage, waarvan hij echter geen lid was, eene som van 150 gulden beschikbaar stelde.

Hij schreef de volgende werken:

Libertas Veneta, sive Venetorum in se ac suos imperandi jus. Assertum contra anonymum Scrutinii Libertatis Venetae defensorem, Lugd Bat. 1634. 4o.

Dissertatio de jure praecedentiae inter Serenissimam Venetam Rempublicam et Serenissimum Sabaudiae Ducem evulgata, Lugd. Bat. 1644. 8o.

Voor deze twee werken, waardoor hij zich als een geleerd en scherpzinnig voorvechter van het regt der Venetiaansche Republiek tegenover den Hertog van Savoije kennen deed, ontving Graswinckel de dankbare hulde en onderscheiding van de Venetiaansche regering, boven vermeld. Met het teeken der orde van St. Marco prijkt ook de gedenkpenning, die ter zijner eere vervaardigd is, waarvan een exemplaar in het koninklijk kabinet van penningen berust.

De jure Majestatis dissertatio, Hagae-Comit. 1642. 4o.

Wel-Levens Wetenschap ende Wijsheyt, 'sHage 1643. 4o.

Placcaten, ordonnantiën ende reglementen op 't Stuck van de Lijftocht, sulx als deselve van outs-her tot herwaerts toe op alle voorvallen van hongersnoot en dieren-tydt beroemt zyn ende ghedaan publiceeen, Leid. 1651. fol.

Maris liberi vindiciae adversus Petrum Baptistam Burgum, Ligustici Maritimi Dominii assertorem, Hag. Com.. 1652. 4°.

Maris liberi vindiciae contra Velvoodum, Hag. Com. 1653.

Stricturae ad censuram Joannis Feldeni *adversus librum* Hugonis Grotii *de jure belli ac pacis*, Amst. 1653 et 1664, 4o. et 12o.; herdrukt Jenae 1675.

Princeps Pacis, Hag. Com. 1655. 4°.

Dissertatio de praeludiis justitiae et juris, *adversus* Franciscum Rebellum, Dordr. 1660. 12o.

Dissertatio de fide haereticis et rebellibus servanda, Dordr. 1660. 12o.

Nasporingen van het recht van de Opperste Macht, *toekomende de Ed. Gr. Mog. H. H. Staten van Holland en West-vriesland*. Rott. 1667. 4o.

Speciale Beschrijvingh van het gebruyck, *ofte daadelycke Bezitting van de Opperste Macht der Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt*. 's Gravenh. 1674. 4o.

Dit is het tweede deel of vervolg van het vorige werk, beiden na den dood des schrijvers, uitgegeven door zijne weduwe, en door haar aan voornoemde staten opgedragen. Beide deelen zijn vereerd met lofdichten van Huygens, Vollenhoven, Vink en Oudaan.

Commentarius in Catilinam Sallustii.

Dissertatio Apologetica adversus Samuelem Maresium, *pro Dissertatione* Marcii Zuerii Boxhornii *de Trapezitis*.

Commentaria ad authorem quemdam Hispanum, *super vita et nece Cassii et Bruti*. Van deze laatste geschriften is de tijd en plaats van uitgave ons niet bekend.

Als beoefenaar der Latijnsche dichtkunst deed Graswinckel zich kennen door:

Psalmorum Davidis paraphrasis, *heroïco carmine*, Hag. Com. 1643. 4o. (Met lofverzen van de Groot, Huygens en Hendrik Bruno vereerd).

Thomae a Kempis, *de imitatione Christi*, *Libri tres*, *ad* Carolum II, *Brittanniae Regem*, Roterd. 1661.

Fabri Pybracianii moralia carmina Latine scazontibus versa, Hag. Com. 1670.

Hij moet ook het leven van Andreas Canterus in latijnsche verzen bezongen hebben. Titel, tijd en plaats van uitgave van dit werk zijn niet bekend. In de *Poëmata* Jani Bodecheri Banningii (Lugd. Bat. 1637. 12°. pag. 214—216) komt een Latijnsch vers van Graswinkel aan dezen voor.

Onze voorganger vergist zich, door, naar aanleiding der beide eerstgenoemde voortbrengselen van Graswinckel's Latijnsche muze, hem als Nederduitsch dichter te vermelden. Nogtans heeft Graswinckel ook als zoodanig uitgemunt. Hij was de vriend van Hooft, dien hij als Advokaat ter zijde stond, met wien hij op het Muider slot verkeerde en eene langdurige en onafgebroken vriendschap onderhield. Scheltema kende eenige gedichten van Graswinckel "van vele waarde."

Zie van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 837—839; Pars, *Naamrol*, bl. 208—211, 235, 295; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1123, 1124; Timareten, *Verz. van gedenkst. in Nederl.* D. II. bl. 94—101; van Loon, *Beschrijv. der Ned. Historiepenn.* D. II. bl. 234; Saxe, *Onom. Lit.* T. IV. p. 406.; Hoogstraten, *Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 390, 391, D. II. bl. 586; Dezelfde, *Redev. over de brieven van* Hooft, bl. 48, 119, 120; Hoeufft, *Parnas. Latin. Belg.* p. 159, 160; van der Aa, *Nieuw. Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 326; de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 366, 367; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 99, 314, 397; Dezelfde, *Cat. van Regtsgel. Werk.* bl. 55; van Leeuwen, *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 207.

GRATAMA (Seerp) werd geboren te Harlingen, den 27sten October 1757, en ontving zijne eerste geleerde opleiding aan de Latijnsche school te Deventer. In 1774 tot de akademische lessen bevorderd, genoot hij aan de doorluchtige school aldaar het onderwijs van de Hoogleeraren Ruardi, Nieuhoff en Chernac, die toen aldaar met roem den leerstoel bekleedden, de eerste van de oude letterkunde, de beide laatsten, achtereenvolgend, van de wijsbegeerte. Met meer dan gewonen ijver en vlijt legde hij zich op de onderscheidene vakken van geleerdheid toe, verwisselde zijne driejarige studie in de letteren en wijsbegeerte met die der regtsgeleerdheid aan de Franeker Hoogeschool, en beoefende de onderscheidene deelen dezer wetenschap met niet minder gelukkig gevolg, onder de Hoogleeraren Hermanus Cannegieter en Elias Wigeri, die toen de Friesche Hoogeschool tot sieraad verstrekten. Gedurende de zes jaren zijner studie aldaar viel hem de zeldzame eer te beurt dat Curatoren der Hoogeschool hem opnamen onder de candidaten tot den toen aldaar opengevallenen leerstoel der regtsgeleerdheid, aan welke Hoogeschool hij den 22sten Mei 1783 den graad van Doctor in de regten verwierf. Hij vestigde zich vervolgens als Advokaat in zijne geboorteplaats, maar vond in de praktijk geen genoegzaam middel van bestaan, weshalve hij zich, in vereeniging met zijnen broeder, aan den handel wijdde. Met het algemeen vertrouwen van zijne medeburgers vereerd, werd hem het kommando opgedragen over de gewapende burgerwacht van zijne geboorteplaats, in welke betrekking hij, bij de omwentelingen van 1787 en 1795, vele blijken gaf van die mannelijke stoutmoedigheid en vastheid van geest, die steeds een hoofdtrek van zijn karakter uitmaakten. Omstreeks dezen tijd onttrok hij zich weder aan den handel, om zich geheel aan de beoefening der wetenschappen te wijden en eenige geschriften zamen te stellen en het licht te doen zien, die van zijne groote bekwaamheden zóózeer getuigden, dat toen, door het vertrek van den Hoogleeraar Hageman naar Leiden, de leerstoel in het romeinsche regt aan de Harderwijksche Hoogeschool openviel, hij tot gewoon Hoogleeraar in dat gedeelte der regtswetenschap benoemd werd. Hij gaf bij deze gelegenheid een blijk van die vastheid van karakter en beginselen, die hem in al zijne handelingen kenschetst. Vóór het aanvaarden van zijne betrekking verlangde men van hem, naar den toenmaligen stand van zaken, het afleggen der verklaring *van de regten van den mensch*, gelijk die door de Representanten van Gelderland was afgekondigd. Op gevaar af van zijne betrekking niet te kunnen aanvaarden, weigerde hij, als strijdig met zijne beginselen, aan dat verlangen te voldoen. Men stelde hem toen van die verklaring vrij en hij aanvaardde op den 27sten September 1798 zijne betrekking, en verbond zich eerst verscheidene maanden verder aan de Hoogeschool met het houden eener redevoering: *de sera nec multum provecta Quiritium humanitate tum in aliis tum maxime quoque in legum monumentis perspicua*. (Hard. 1798. 4o).

De roem van zijne geleerdheid drong ook naar elders door. De Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool boden hem in 1800, doch te vergeefs, Bondam's leerstoel aan. Maar toen hij een jaar later tot opvolger van van der Marck te Groningen beroepen werd, zeide hij, den 18den Augustus 1801, de Geldersche Hoogeschool vaarwel, hoeveel het henengaan hem ook kostte.

Te Groningen aanvaardde hij het onderwijs van het natuur-, staats- en volkenregt met eene: *Oratio qua docetur cum homines tum etiam populos ad justitiam esse natos*. Het onderwijs in deze vakken verwisselde hij, met uitzondering van het natuurregt, hetwelk hij met niet minder geestdrift dan zijn voorganger voorstond en vereerde en steeds is blijven onderwijzen, eerst met dat van het Fransch burgerlijke strafregt en strafvordering, welk eerste hem met zijnen ambtgenoot, den beroemden Paehlig, werd opgedragen, en later met dat van het Romeinsche regt en deszelfs geschiedenis.

Gedurende bijna vijfendertig jaren bekleedde Gratama vol ijver zijn ambt. Hij bedankte in 1805 voor den, door den dood van den grijzen Pestel te Leiden opengevallen leerstoel van het staatsregt. Eene schare van voortreffelijke leerlingen werd door hem gevormd, waarvan hij het genoegen had er vijf van onder zijne ambtgenooten te mogen begroeten. Bij zijn voortreffelijk onderwijs ging hij voort met het zamenstellen van uitmuntende geschriften, in welke dezelfde orde, doelmatigheid en helderheid van begrippen doorstraalt, als waardoor zijn onderwijs gekenmerkt werd. Zoo was hij de roem der Groningsche Hoogeschool, ook nadat hij in 1827, wegens zeventigjarigen ouderdom, emeritus was geworden en hij nogtans voortging met ijver en trouw zijn geleerd en nuttig onderwijs voort te zetten, totdat op den 1sten Maart 1836 een plotseling toeval den meer dan acht-en-zeventig jarigen op den leerstoel trof, dien hij niet meer zou mogen betreden, daar, na langdurige sukkeling, op den 19den September 1837 de dood een einde aan zijn nuttig en werkzaam leven maakte.

Was Gratama als geleerde groot en geacht, niet minder was hij het als mensch. „Bevallig in omgang en verkeer, zelfs in hoogen ouderdom, dienstvaardig, deelnemend in de vreugde en het leed van anderen, een opregt vriend jegens zijne vrienden, weldadig jegens de armen, ijverig en deelnemend voorstander van nuttige en weldadige instellingen, vereenigde hij met dit alles eene echte oud Hollandsche eenvoudigheid van zeden, regtschapenheid van inborst en edele rondheid van karakter, welke hem de achting verwierven van allen, die deze deugden op prijs weten te stellen."

Het stoffelijk overschot van den beroemden man werd te Rhoderwolde, in de nabijheid van zijn buitengoed, ter aarde besteld. Zijne gade, Aafke Talma, met wie hij sedert 1788 door den band des huwelijks, gedurende meer dan veertig jaren, vereenigd was, rust aan zijne zijde. Zij schonk hem verscheidene kinderen, waarvan de oudste hier volgt.

De afbeelding van Gratama ziet in silhouet het licht. Hij was lid van verschillende geleerde genootschappen. De volgende werken zijn door hem in het licht gegeven:

Betoog van den gelukkigen toestand van Vriesland, *afgescheiden*

van de tegenwoordige verdeeldheden, met bedenkingen over de vaderlandsliefde, over het geluk en het volksgeluk, Harl. 1795. 8°.

Onderzoek naar de geestelijke goederen in Friesland, Harl. 1796. 8°.

Berigt aangaande een land-schildpadde; in den *Nieuwe Konst- en Letterbode* 1796. D. II. bl. 130.

De indole, fontibus et remediis superstitionis; met goud bekroond door de bezorgers van het Stolpiaansch legaat en in deszelfs verhandelingen opgenomen. (Lugd. Bat. 1796. 4°.) Ook in het Hollandsch uitgegeven onder den titel van:

Zedekundige verhandeling over de natuur en de oorzaken des bijgeloofs, Leid. 1796. 8°.

Beschouwing van de huisselijke slavernij bij de Romeinen, Gron. 1796. 8°.

Oratio de causis malorum, quae jurisprudentia naturalis, ejusque doctores fuerunt perpessi, Gron. 1806. 4°.

(Met R. Gockinga) *De temporis divisione et notis, quibus in diplomatibus et actis publicis usi olim sunt Batavi*, Gron. 1806. 8°.

Regtsgeleerd Magazijn, Gron. 1809. 8°. 3 stukken.

Praelectiones ad prolegomena et partem primam Institutionum Justineancarum, Gron. 1819. 8°.

Opuscula academica, Gron. 1821. 8°.

Redevoering over het staats-wezen, den akademischen regtsleeraar en de regtsgeleerde verdiensten van A. J. Duymaer van Twist, Gron. 1821. 8°.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Lett.* D. VII. bl. 203, D. IX. bl. 193, D. X. bl. 172—174, D. XXII. bl. 202; *Algem. Konst- en Lett.* 1837. D. II. bl. 210, 211, 259—262, 280—283, 1838. D. II., bl. 219, 220; *Prov. Gron. Courant*, 27 Sept. 1837; H. C. van Hall in *de Ann. Acad. Gron.* 1836—1837. p. 19; *Galerie historique des Contemporains*, T. V. p. 194, 195; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 603, 604; de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 212, 218, 633; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 284, noot 20; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 321—325; Holtrop, *Bibl. Med. Chirurg.* p. 115; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden.* D. II. bl. 156; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 99; Dezelfde, *Cat. van Regtsgel. werk.* bl. 55; Nijhoff, *Troisième Cat. de livr. anc. et modern.* p. 17; van der Chijs, *de Munten van Friesl., Gron. en Drenth.* bl. 143.

GRATAMA (Sibrand), zoon van den voorgaande, werd te Harlingen den 20sten Mei 1784 geboren. Na eerst de Latijnsche en Grieksche talen op het gymnasium te Lingen, onder de leiding van den rector Hendrik Waardenburg, geleerd te hebben, genoot hij vervolgens het onderwijs van Jan ten Brink aan de Latijnsche school te Harderwijk. In 1801 geschikt bevonden om de lessen aan de hoogeschool te volgen, vergezelde hij zijn vader, toen tot hoogleeraar aldaar beroepen, naar Groningen, legde zich gedurende drie jaren op de voorbereidende wetenschappen toe en besteedde vervolgens nog vier jaren aan de beoefening der regtsgeleerdheid, onder de leiding van Albertus Jacobus Duymaer van Twist, Carel Christiaan Paehlig en zijn vader.

Na openlijke verdediging van zijne *dissertatio de jure ac injuria, qua primae praecipuaeque jurisprudentiae proponuntur atque illustrantur regulae* (Gron. 1808. 8°.), verkreeg hij op den 21sten September 1808 den graad van doctor in de beide regten, en zette hij zich als advokaat te Assen neder, waar hem weldra eene drukke praktijk ten deel viel. In April 1810 als notaris geëxamineerd, werd hij in 1811 zoowel tot regterplaatsvervanger in de regtbank te Assen, als tot keizerlijk notaris benoemd: eene benoeming, welke door keizer Napoleon den 31sten Julij 1812 werd aangevuld door die tot notaris certificateur. Hij was ook gedurende 23 dagen maire van Drenthe's hoofdstad.

Na de herstelling van ons volksbestaan werd Gratama lid van de regtbank van eersten aanleg, in 1824 regter van instructie, in 1832 president der regtbank van eersten aanleg, en bij het in werking brengen der nieuwe wetgeving zag hij zich tot voorzitter van het Provinciaal Geregtshof benoemd, welke waardigheid hij tot aan zijnen dood toe bekleedde.

Vele waren de werkzaamheden en betrekkingen aan Gratama, behalve zijne regterlijke bemoeijingen, opgedragen. In 1815 werd hij luitenant der schutterij, later tot 1821 was hij auditeur-militair. Van Januarij 1816 tot Mei 1854 was hij lid van den stedelijken raad. Van September 1816 tot 1821 was hij een der drie burgemeesters der stad Assen. In het stedelijk kiescollegie had hij sedert 1820 zitting. In 1818 werd hij voor den stedelijken stand in de provinciale staten gekozen, doch deed reeds in het volgende jaar afstand van die betrekking. Sedert de oprigting van het gymnasium, in 1826, tot op 1852 was hij als curator werkzaam, terwijl de plaatselijke schoolcommissie, het bestuur van teeken- en herhalingscholen in hem steeds een ijverig lid vonden. Gedurende 34 jaren was hij lid van den militieraad en 14 jaren lid van het Provinciaal Collegie van toezigt op de kerkelijke administratie der Hervormden in Drenthe.

Bij zooveel levensbeslommeringen vond Gratama nog den tijd om zijne geliefkoosde letteroefeningen voort te zetten. Door den druk zijn van hem de volgende geschriften en vertalingen bekend gemaakt:

Redevoering ten betooge: waarop de Leeraar des nieuwen Hollandschen Wetboek ter bevordering van 's Konings heilzame bedoelingen, in 't daarstellen van hetzelve en zijne leerwijze vooral te letten hebben. Naar het latijn van Joh. Alb. Duymaer van Twist en geplaatst in het *Regtsgeleerd Magazijn* (1809) bl. 367 en volg.

Verhandeling over de afschaffing van den Eed bij de Geregten, van C. A. Härter. Uit het Hoogduitsch vertaald en met eenige aanmerkingen voorzien. Gron. 1809. 8°.

Waarschuwingen en wenken ten aanzien der inrigting van weduwen- en weezen-fondsen. Gron. 1819. 8°.

Iets over de nadeelen van den tegenwoordigen staat van het Regtswezen in de Nederlanden en van de bezoldiging der regterlijke ambtenaren, Leeuw. 1823. 8°. (Zonder naam des schrijvers uitgegeven). In het Fransch vertaald, Doornik 1824. 8°.

Wat zal er van het regtswezen in ons vaderland worden? Gron. 1831. 8°.

Iets over bezuiniging in het Regtswezen van het Vaderland, Gron. 1843. 8°.

Redevoering over den vooruitgang in de Regtspleging, bijzonderlijk met betrekking tot Drenthe; in den *Drenthsche Volks-Almanak voor* 1845, bl. 120—152.

Verhandeling over den naamsoorsprong van Drenthe; in de *Vaderl. Letteroef.* 1828. N°. 5 en 6.

Vlugtige beschouwing van het aan Nederland toegedachte stelsel van regtspleging; in Oudeman en Diephuis, *Opmerkingen en Mededeelingen*, D. IV (1848) bl. 289—302.

Behalve deze geschriften leverde Gratama bijdragen tot den *Drenthsche Volks-Almanak*, in *de Weegschaal, de Tijdgenoot, het Weekblad van het Regt, de Opmerkingen en Mededeelingen;* terwijl de meeste artikelen, de provincie Drenthe betreffende, voorkomende in het *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden* van van der Aa van hem afkomstig zijn.

Aan openbare blijken van goedkeuring en hulde heeft het Gratama niet ontbroken. In 1840 werd hij Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en in 1854 Kommandeur van de Eikenkroon. Het Friesch Genootschap voor taal-, geschieden oudheidkunde benoemde hem tot buitengewoon lid, de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden bood hem in 1845 het lidmaatschap aan.

Gratama was in 1819 met anderen oprigter van een genootschap ter beoefening der Drenthsche oudheidkunde, dat evenwel later, wegens gebrek aan medewerking, ontbonden werd. In April 1823 was hij de oprigter van de Drenthsche courant. In 1843 was hij de ontwerper van het geschrift, dat door het departement Assen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tot weering van het pauperisme werd uitgegeven, onder den titel van: *Wenken en opmerkingen voor Armverzorgers*, Assen, 1843. 8°.

Op den 8sten Januarij 1858 werd Gratama door een aanval van beroerte getroffen en reeds den volgenden dag ontsliep hij. Bij velen was hij bij zijn leven geacht en bemind: velen treurden bij zijn verscheiden.

Hij was den 9den Augustus 1812 gehuwd met Johanna Gesina Oldenhuis Kymmell, bij wie hij negen zonen verwekte en die hem den 11den Maart 1858 in het graf volgde.

Zie Prof. J. de Wal, in de *Hand. der jaarl. Algem. vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden*, 1858, bl. 27—46 der *Levensberigten.*

GRATIEN (Pierre Guillaume) was een Franschman van geboorte, die den 1sten Januarij 1807 als Luitenant-Generaal in Hollandsche dienst trad en Chef was der Hollandsche divisie in Zweedsch Pommeren. Als zoodanig rukte hij in 1809 tegen von Schill op en nam deel aan de belegering van Straalsund.

Voor dat de troepen naar het vaderland terugkeerden kreeg Gratien een verlof en daarna een eervol ontslag uit de dienst, omdat hij niet verkoos 's Konings krijgsmagt, ondanks ontvangene stellige bevelen, naar Holland te geleiden. Zijn verder levenslot is ons onbekend. Hij was ridder van de Orde der Unie.

Zie *Gedenkschr. van de Kon. Ord. der Unie*, bl. 42; Kraijenhoff, *Bijdr. tot de Vaderl. Geschied. van* 1809 *en* 1810, bl. 82, 97, 98; Bosscha, *Nederl. Held. te land*, D. III. bl. 263, 266—275, uit medegedeelde berigten aangevuld.

GRATIUS (Ortuinus) of Graes, uit een deftig Deventersch geslacht gesproten, werd geboren te Holtwijk bij Koesfeld in het Munstersche, in 1448. Hij werd *Daventriensis* bijgenaamd, omdat hij te Deventer, onder Alexander Hegius, aan de school van de broederschap van Geert Groote werd opgevoed en onderwezen, waar hij vervolgens tot onderwijzer van de 5de klasse werd aangesteld. Hij was een verlicht geestelijke en genoot aanzien en vertrouwen, totdat hij later naar Keulen vertrok, waar hem het onderwijs in de Latijnsche letteren en wijsbegeerte was opgedragen, en waar hij den 31sten Mei 1542 overleed. Hij schreef de volgende werken:

Critico-mastix Peregrinationis Petri Ravennatis, J. U. D. in quo multa de viri illius et Academiae laudibus, Lugd. 1511. 8°.

Lamentationes Obscurorum Virorum, non prohibitae per sedem Apostolicam, Colon. 1518. 8°. In dit werk komt voor:

Epistola Apologetica Ort. Gratii ob primam a parvulo educationem Daventriensis cognominati, Agrippinensis quoque Academiae Philosophi, Christique Sacerdotis, ad obscuram Reuchlinistarum cohortem, citra bonorum indigationem missa.

Fasciculus rerum expetendarum et fugiendarum, Colon. 1535. fol.

Triumphus B. Job. Prophetae, versu elegiaco, Colon. 1537. fol.

Gratius werd door Erasmus over zijn verstand en wetenschap geprezen. Hij haalde zich echter als sterk voorvechter der oude leer met al hare misbruiken de bespotting van mannen als Reuchlin, Hutten en Busch op den hals, die in de zooveel geruchtsmakende *Epistolae Obscurorum Virorum* op een spottenden toon al de misbruiken der kerk verdedigden en Gratius als den grootsten voorstander derzelven belagchelijk afschilderden. Deze verdedigde zich in het tweede geschift van hem alhier genoemd.

Zie Revius, *Daventria Illustr.* p. 133, 134; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 589; Foppens, *Bib. Belg.* p. 935, 936; Saxe, *Onom. liter.* T. III. p. 40; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 92, 93; Delprat, *Verh. over de Broedersch. van G. Groote*, 2de druk, bl. 77, 78.

GRAU (Abraham de) of Abrahamus Gravius, zoon van Samuel Petri de Grau, eerst predikant te Wijkel, daarna te Wanswerd, en van Titia Alberti, werd op zijn vaders tweede standplaats den 14den Augustus 1632 geboren. Na zich op de Latijnsche school te Leeuwarden, onder den rector Henrius Kolde en den conrector Tobias Gutberleth, op de voorbereidende wetenschappen te hebben toegelegd, werd hij den 30sten April 1651 als student aan de hoogeschool te Franeker ingeschreven, waar hij in de letteren en wijsbegeerte onder Arnoldus Verhel en Christophorus Munsterus, en in de wiskunde onder Bernardus Fullenius, studeerde en zich in de vriendschap van Ulricus Huber mogt verheugen. Hij vertrok vervolgens naar Groningen, waar hij de lessen van Samuel Maresius en Abdias Widmarius in de godgeleerdheid, die van Tobias Andreae in de wijsbegeerte en van Johannes Borgesius in de wiskunde volgde.

Hij had ter naauwernood zijne studiën ten einde gebragt, toen hij in 1651 te Franeker als hoogleeraar in de wiskunde, in de plaats van Bernardus Fullenius, werd aangesteld, welke waardigheid hij den 6den Junij van dat jaar aanvaardde met eene *Oratio de usu et praestantia Matheseos.* Den 19den September verleende hem de Academische Senaat den graad van Doctor in de wijsbegeerte, terwijl hem later werd toegestaan niet alleen om die wetenschap privaat te onderwijzen, maar ook om er in het openbaar les in te geven. Als zoodanig was hij gedurende 25 jaren met roem werkzaam, totdat hij den 8sten September 1683 overleed. Jacobus Perizonius hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt. Hij was tweemalen gehuwd: eerst met Rixtia Doenga, weduwe van Dominicus Hottinga, daarna met Elisabeth Gisia. Hij schreef:

Historia Philosophica, Franeq. 1647. 8°; herdr. ald. 1673. 8°.

Specimina Philosophica veteris, in qua novae quaedam ostenduntur, Franeq. 1672. 8°.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 472—479; Saxe, *Onomast. literar.* T. VI. p. 580; Ekama, *Oratio de Frisia ingen. mathem. inprim. fertili*, p. 25; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 64.

GRAUE (B. A.) was leeraar aan de koninklijke muziekschool en sinds een groot aantal jaren kapelmeester bij de dienstdoende schutterij en lid van het orchest van den koninklijken schouwburg te 's Gravenhage. Hij was een man, die door zijne veelzijdige kennis op het gebied der toonkunst de algemeene achting heeft mogen verwerven, waarvan ook de vele voortreffelijke musici, die hij gevormd heeft, kunnen getuigen. Hij overleed te 's Gravenhage den 13den December 1858.

Zie *Nieuw Amst. handels- en Effectenblad*, 15 *en* 17 *December* 1858.

GRAUMAN (J. R.) schreef:

Arbitragie reekening van de Wissel en Manuale regulen, van een nieuwe uitvindinge, Amst. 1703. 4°; herdrukt onder den titel van:

Licht des koopmans, bestaande in Wissel Arbitrage Tafels. enz. *alsmede een omstandig berigt van de Munten, en Wissel Specien, een groot getal Universaal of algemeene Regulier, tot Arbitrage Reekeningen, als ook nieuw uytgevonden Proportionale Tafels, over de Goud Reekening*, enz. Amst. 1749. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV.

GRAUWERDT (Roelof). Zie GRAWART (Roelof).

GRAUWHART (Hendrik). Zie GRAAUWHART (Hendrik).

GRAVE, (G.) Gtz., waarschijnlijk te Amsterdam geboren, deed zich als vrij vloeijend dichter kennen door zijne:

Gedichten, Amst. 1823. 8°.

Ook in den *Nederlandsche Muzen-Almanak van* 1827 en 1828 komen gedichten van hem voor.

Zie de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; van der Aa, *Nieuw woordenb. van Ned. Dicht.*

GRAVE (Hans) Zie GRAF (Hans of Jan).

GRAVE (Hendrik), wiens naam Gravé werd uitgesproken, werd in 1670 of 1671 te Amsterdam geboren. Op zijn achttiende jaar in de zeedienst getreden, werd hij in 1698 tot Kapitein, in 1717 tot Kommandeur, in 1722 tot Schout-bij-Nacht en in 1744 tot Luitenant-Admiraal van de Maze benoemd.

In die betrekkingen bragt Grave gedurende meer dan eene halve eeuw in 's lands zeedienst door, doch maakte zich noch door uitstekende diensten, noch door bekwaamheid vermaard. Meest ter begeleiding van koopvaarders gebruikt zijnde, had hij in 1706, tijdens den Successie-oorlog, zich slechts eenmaal bij eene aanzienlijke vloot bevonden, in de Middellandsche zee, onder den Vice-Admiraal J. G. van Wassenaer, doch geen algemeen gevecht bijgewoond. Na den Utrechtschen vrede werd hem driemalen het gebied over een smaldeel toevertrouwd; eens naar de Oostzee in 1716, en tweemalen tegen de Algerijnen in 1722, en in 1728 en 1729, maar er bood zich ook bij geen van deze togten de gelegenheid voor hem aan om een geregelden strijd te leveren, en daarbij te toonen, dat hij berekend was om aan het hoofd van eene scheepsmagt te staan. Sedert vijftien jaren daarna niet meer in zee en buiten betrekking geweest zijnde, is het te verwonderen, dat aan een man, die toen den hoogen ouderdom van 73 jaren bereikt had, in 1744 de gewigtige betrekking van Opperbevelhebber werd toevertrouwd over het eskader dat in dat jaar aan den Koning van Groot-Brittanje tot hulpe was toegezegd. Ofschoon aan hem geenszins kunde en ervaring ontzegd wordt, toont zijne handelwijs gedurende dien togt dat hij te eenen male onbekend was om, voornamelijk in vereeniging met de Britten, als opperhoofd van 's lands eskader de eer en de waardigheid van den staat te handhaven. Hij was bovendien, wegens het voeteuvel, genoodzaakt den stoel te houden, waarin hij zich bij storm liet vastbinden. Een en ander, gevoegd bij de weinige orde en krijgstucht die er onder zijn bevel heerschte, bragten hem in minachting bij het scheepsvolk niet alleen, maar ook bij de hoogere officieren, die hem, na hem zijn verkeerd gedrag verweten te hebben, bij Hunne Hoog Mogenden aanklaagden en aandrongen om de onder zijne bevelen staande scheepsmagt hoe eer hoe beter terug te roepen, waaraan ook eerlang door hen voldaan werd.

Sedert dien tijd heeft Grave het land niet meer gediend, en is hij op den 27sten Maart 1749 te Amsterdam overleden en aldaar op den 31sten daaraanvolgende met groote staatsie in de Nieuwe kerk begraven. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVIII bl. 241, D. XIX bl. 480, D. XX bl. 388, wiens berigt omtrent het bemagtigen van twee Algerijnsche kapers door Grave wordt tegengesproken door de Jonge, *Gesch. van het Ned. zeewez.* D. V, bl. 5, 7, 31, 60, 105, 113—139; *Vervolg op* Wagenaar's *Beschrijv. van Amsterd.* D. XVI, 66—68; Muller, *Cat. van portr.*

GRAVE (Jan Everard) maakte zich verdienstelijk door zijne pogingen om voor het Luthersch kerkgenootschap eene verbeterde psalm- en gezangenberijming zamen te stellen. Hij

deed dat door de vertaling van den eersten en de berijming van den tweeden hier genoemden bundel, uitgegeven onder den titel van:

C. F. Gellert's Geestelijke Gezangen en Liederen, in het Nederduitsch vertaald, Amst. 1774. 8°.

Het boek der Psalmen, nevens de Liederen en Gezangen bij de Luthersche gemeente in gebruik. Op nieuw berijmd, Amst. 1776. 8°.

Grave was een der medeoprigters van de Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam. Zijn zoon volgt.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.; Gedenkst. der Feestvier. van het vijftigjarig bestaan der Maatsch. Felix Meritis* bl. 123; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de gesch. der Evang. Luth. kerk*, St. IV, bl. 107—111; *Catal. de la Bibl. de van Voorst* (1859) T. I. p. 185.

GRAVE (Jan Evert), zoon van den voorgaande, werd te Amsterdam den 28sten Januarij 1759 geboren en genoot het onderwijs, ofschoon zeer kort, van Jan Punt, langer dat van den vermaarden kunstenaar Jacob Cats. Hij slaagde zeer gelukkig in de kunstvakken zijner meesters, gelijk zulks blijkt uit verscheiden door hem geteekende en in het koper gebragte stad- en landgezigten. Tot zijn beste werk behoort:

Een stel van twee kunstplaten, zijnde gezichten in het Geyn, geteekend en gegraveerd door J. E. Grave, Amst. 1794. gr. form.

Volgens den Heer Kramm heeft Grave ook in aqua-tint gegraveerd, waarvan voorhanden is eene prent, voorstellende:

Een Landschap, waarin eene poort bij een vervallen slot, met geboomte.

Hij overleed te Amsterdam den 10den December 1805.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II bl. 430—482; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRAVÉ (Johannes Hendricus) was een zeer verdienstelijk tooneelspeler van den Haagschen schouwburg, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, dan dat hij den 24sten October 1841 overleed. Hij vervaardigde eene menigte gelegenheidsstukjes en vertaalde onderscheidene vaudevilles, terwijl hij tijdens den strijd met België ook menig vaderlandsch lied uitgaf, waaruit meer 's mans zucht om het goede te bevorderen dan zijne dichterlijke bekwaamheden doorstraalde. Na zijn overlijden was te 's Gravenhage een bundeltje dichtstukjes van hem uitgegeven, onder den titel van:

Herinnering aan Johannes Hendricus Gravé, verzameld uit zijne nagelatene dichtstukjes.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. der Ned. dicht.*

GRAVE (Timotheus). Zie GRAAF (Timotheus).

GRAVE (Guillaume de) werd uit een voornaam geslacht te Gent geboren, en was welligt een broeder van Mr. Lieven de Grave, die aldaar omstreeks 1572 Schepen was. Ofschoon geen bevel op een schip hebbende, bevond hij zich toch onder de watergeuzen met wie hij in 1572 den Briel innam. Hij muntte onder de zijnen zoodanig uit, dat Sonoy hem tot bevelhebber van Edam aanstelde. Dezelfde Sonoy had hem als zoodanig naar Leiden gezonden, maar die stad verkoos geen vreemdeling tot bevelhebber. De spijt over deze afwijzing kan hem welligt tot het doen van knevelarijen en onbehoorlijkheden vervoerd hebben, waarvan de geschiedenis melding maakt. Zijne gierigheid was onverzadelijk, zoodat hij geen openbare roof ontzag om zich te verrijken. Hij werd om zijne euveldaden door de staten van Holland gevangen gezet. Naderhand losgelaten begaf hij zich naar Vlaanderen, en nam in 1572 deel aan de verovering van Oudenaarde. Op de nadering der Spanjaarden nam hij met anderen de vlugt, doch werd met twee der zijnen achtervolgd. In een huis of hofstede nabij Eclo gevloden, verdedigden zij zich moedig, totdat de vijanden hun verblijf in den brand staken en de Grave met de zijnen in de vlammen omkwam.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 365 (255), 377 (274), 412 (301); W. te Water, *Hist. der Herv. kerk te Gent*, bl. 11; J. W. te Water, *Tweede Eeuwfeest der vrijheid te Vliss. Bijl.* bl. 31, 32; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 241—248.

GRAVE (Henri Louis de). Ofschoon door geene geleerdheid of uitgegevene werken vermaard, heeft deze man echter te grooten roem als opvoeder verworven, om hem te dezer plaats niet eervol te vermelden. Hij werd in 1759 te Clermont in Auvergne uit een aanzienlijk geslacht geboren en trad, na eene beschaafde en geletterde opvoeding genoten te hebben in de krijgsdienst. Deze echter kwam zoo weinig met zijne geaardheid en smaak overeen, dat hij haar weldra verliet en zich op nieuw aan de beoefening der letteren en wetenschappen overgaf. Toegerust met een aantal kundigheden, kwam hij vervolgens in Holland, en nam gedurende een geruimen tijd in de aanzienlijkste huizen den post van Gouverneur met het beste gevolg waar. De achting en roem die hij zich in die betrekking als bekwaam onderwijzer en vormer der jeugd verwierf, waren oorzaak dat hij in het jaar 1791 te Groningen werd aangesteld als hoofd van het aldaar, gedeeltelijk op stads kosten, gevestigd instituut voor het onderwijs der Fransche taal en verdere, tot eene beschaafde opvoeding noodzakelijke kundigheden en wetenschappen. Als zoodanig was hij, gedurende verscheidene jaren, met ijver en lof werkzaam, geholpen door zijne gade Susanne Marguérithe Antenen, uit Neufchatel, in Zwitserland, geboortig, en die zich bij het aanzienlijke geslacht Beelaerts te 's Gravenhage als Gouvernante verdienstelijk had gemaakt. Het goed gerucht dat van zijn instituut uitging veroorzaakte dat uit vreemde landen, en zelfs uit Oost- en West-Indië, jongelieden naar hetzelve gezonden werden.

Toen zijn huis in de Boteringe-straat te Groningen hem te klein werd, verkreeg hij, in 1800, van het stadsbestuur de vrijheid om zich op het Prinsenhof te vestigen, terwijl hij er aanzienlijke sommen voor over had om dat gebouw doelmatig te doen inrigten. Naauwelijks had hij daar ruim zeven jaren gewoond, of een twist tusschen hem en de toen pas aangestelde schoolcommissie, over het examineren van twee door hem aangenomen ondermeesters, ontstaan, noodzaakte hem zijn ontslag te verzoeken, hetwelk hem op eene zeer vereerende wijze geschonken werd. Hij begaf zich vervolgens met der woon naar Assen, waar hem eene betrekking bij het Landdrostambt werd aangeboden, waarvoor hij bedankte, in de hoop dat hij weldra eene gelegenheid zou vinden om zich op nieuw aan de zaak der opvoeding toe te wijden. Het plan door Koning Lodewijk destijds gevormd, om te Assen een koninklijk instituut ter opvoeding te stichten, aan welks hoofd de Grave zou geplaatst worden, werd door de staatkundige gebeurtenissen verijdeld, en om nu niet langer werkeloos te blijven nam hij, in 1809, de uitnoodiging aan, om zich te Haarlem te vestigen, als directeur van het toen onlangs aldaar met de Latijnsche school vereenigde instituut. Hier eenigen tijd met uitmuntend gevolg werkzaam geweest zijnde, begonnen curatoren eenige aanmerkingen op zijn onderwijs te maken, meenende dat het op eene andere wijze moest geregeld worden. De man van ondervinding echter daarin niet willende treden, bedankte voor zijnen post, werd eigenaar van het nabij de stad gelegen buitengoed *Stad en Vaart*, maakte het tot een huis van opvoeding en zag het, binnen zeer korten tijd, wederom vervuld met jongelieden uit de aanzienlijkste geslachten onzes vaderlands.

Niet lang meer mogt de Grave aan de vorming der jeugd arbeiden; want te midden van zijne onvermoeide pogingen overviel den nog krachtvollen man eene ziekte, waaraan hij reeds den 20sten September 1813 bezweek. Hij daalde met roem ten grave; betreurd door zijne talrijke leerlingen van vroegeren en lateren tijd, waaronder waren die sieraden der maatschappij mogten genoemd worden en betreurd door zijne weduwe, die hem een zoon en eene dochter schonk. Weinige dagen voor zijn overlijden verzocht men hem zich de benoeming van lid der regering van Haarlem te laten welgevallen, en zoozeer was zijn roem gevestigd, dat, toen in 1811 de heeren Cuvier en Noël, namens Keizer Napoleon, de instellingen van onderwijs en opvoeding in Holland kwamen bezigtigen, die heeren hem met allen aandrang uitnoodigden, zich beschikbaar te willen stellen, bij eene benoeming als hoofd van een Lycée Impérial, hetwelk men toen voornemens was in Groningen op te rigten.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1814. D. I. bl. 82—84; uit medegedeelde berigten aangevuld.

GRAVESANDE (Cornelius's), geboren te Delft omstreeks 1631, was aldaar geneesheer, Raad en Schepen, en onderwijzer in de ontleed- en heelkunde. Hij overleed den 2den December 1691 en was gehuwd met Agatha van Schagen, die den 17den Julij 1683 in den ouderdom van 44 jaren ontsliep. Beide liggen begraven in het Noord-koor in de oude kerk te Delft. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij vervaardigde een lofvers op de *Beschrijving van Delft van* Mr. Dirk van Bleyswijck.

Zie aldaar, bl. 883, 884, Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. I. bl. 46; Muller, *Cat. van Portrett.*

GRAVESANDE (Willem Jacob's) werd te 's Hertogenbosch den 27sten September 1688 geboren. Hij was de zoon van Dirk Storm van 's Gravesande, Schepen en Raad te 's Hertogenbosch en Rentmeester der Domeinen van Koning Willem

III, en naderhand van Prins Willem IV, en stamde van moederszijde af van den beroemden hoogleeraar Joannes Heurnius. Hij genoot ten huize zijner ouders het eerste onderwijs en gaf reeds vroeg blijken van groote lust tot de studie der mathematische wetenschappen. Op zestienjarigen leeftijd kwam hij te Leiden om in de regten te studeren, maar dit verhinderde hem niet om zich op zijne lievelingsstudie toe te leggen. Op het einde van 1707 tot doctor in de regten bevorderd, zette hij zich als advokaat te 's Hage neder, en vergezelde in 1715 als gezantschapssecretaris de afgevaardigden der Staten-Generaal naar Londen, om George I met zijne komst tot den Engelschen troon geluk te wenschen. Na het volvoeren van dezen last hield hij zich nog gedurende eenigen tijd te Londen op, bij welke gelegenheid hij de onderscheiding genoot, dat hij door alle wetenschappelijken, zoo Engelschen als vreemden, bezocht werd, met den vermaarden Burnet, Bisschop van Salisbury en met den grooten Newton, vriendschapsbetrekkingen aanknoopte, en de Koninklijke akademie van wetenschappen hem onder hare leden opnam. In 1716 te 's Gravenhage teruggekeerd, werd hij het volgende jaar tot hoogleeraar in de sterre- en wiskunde te Leiden aangesteld, welke betrekking hij den 22sten Junij aanvaardde met eene redevoering: *de Matheseos in omnibus scientiis, praecipue in physicis, nec non de astronomiae perfectione ex physica haurienda*. In 1730 werd hij ook tot leeraar der burgerlijke- en krijgsbouwkunde aangesteld, onder voorwaarde van daarover openbare lessen te houden. Hij deed zulks tot het jaar 1734, toen hij tot hoogleeraar der wijsbegeerte werd aangesteld, bij welke gelegenheid hij, op den 25 September, sprak: *de vera et nunquam vituperata philosophia*. Gehechtheid aan zijn vaderland deed hem eene uitnoodiging van Peter I, om een hoogleeraarsambt aan de onlangs opgerigte akademie te Petersburg te bekleeden, van de hand wijzen, als ook, in 1730, eene dergelijke uitnoodiging hem van wege den Koning van Pruissen toegekomen. Zoo was hij de roem van het vaderland en het sieraad der Leidsche hoogeschool, totdat hem in 1739 een zware slag overkwam, door het schier gelijktijdig overlijden van zijne eenigste kinderen, twee veelbelovende zonen. Ofschoon dit verlies met christelijke onderwerping dragende, viel hij nogtans in eene ziekte, die hem den 28sten Februarij 1742 aan de wetenschap ontrukte. Zijne afbeelding ziet op meer dan éēne wijze het licht. Hij was gehuwd met Anna Saivelaire.

's Gravesande was een onzer grootste geleerden. Wij weten niet of wij hem grooter natuurkundige dan wijsgeer moeten noemen, of omgekeerd. Hij was de man die de proefondervindelijke wijsbegeerte, zooals die door Newton geleerd was, het allereerst naar ons vaderland overgebragt, en die zoo door zijn uitmuntend onderwijs, als door zijne schriften, en door zijn verbeteren of doen vervaardigen van eene menigte vernuftig uitgedachte werktuigen, om de afgetrokkendste leerstukken der natuurkunde verstaanbaar te maken, ten volle bewees, dat hij de lofspraak van den grooten Voltaire waardig was, die te Leiden kwam om Boerhave over zijne gezondheid en 's Gravesande over de Newtoniaansche wijsbegeerte te raadplegen, en die laatstgenoemde *le profond 's Gravesande* noemde, nadat hij hem had gehoord en in zijn vaderland was teruggekeerd. En waar wij hier niet verder uitwijden over zijne groote verdiensten, daar is het niet omdat wij niet mede instemmen in den lof hem door eenen anderen leerling, den vermaarden Allamand, toegezwaaid, maar daar is het omdat wij overtuigd zijn dat die lof niet groot genoeg kan zijn binnen de enge grenzen van een woordenboek, van een man die door tijdgenoot en nakomeling onder het beeld van den volmaakten wijsgeer werd voorgesteld.

Van hem ziet het licht:

Proeve over de doorzigtkunde Leid. 1707.

Physices elementa mathematica, experimentis confirmata, sive introductio ad philosophiam Newtonianam, Hagae Comit. 1720. 4°. 2 vol.; 2de druk Leid. 1725; 3de druk ald, 1742. 4°. 2 vol. Behalve in het Fransch en Engelsch, ook in het Hollandsch vertaald onder den titel van:

Wiskundige grondbeginselen der Natuurkunde, door proefondervindingen gestaaft, ofte inleyding tot de Newtoniaansche Wijsbegeerte, uyt het Latijn vertaald door J. Engelman, *M. D.* Leid. 1721. 4°. 2 deelen; 2de druk ald. 1743. 4°. met pl.

Philosophiae Newtoniae institutiones in usus academicos, Lugd. Bat. 1723, 1728, 1744. 2 vol. 8°.

Matheseos universalis Elementa, quibus accedunt Specimen Commentarii in Arithmeticam universalem Newtoni: ut et de determinanda forma seriei infinitae regula nova, Lugd. Bat 1727. 8°.

Introductio ad Philisophicam metaphysicam et logicam continens, Lugd. Bat. 1736, 1756; 8°; in het Fransch vertaald door Joncourt, Leid. 1737; in het Hollandsch uitgegeven onder den titel van:

Inleyding tot de Wijsgeerte, behelzende eene verhandeling over de bove-Natuurkunde en de Redeneerkunde, volgens het Latijn vertaald en met Aanteekeningen vermeerderd, waar achter gevoegt is een brief over de Vryheid, Amst. 1746. 8°.

's Gravesande nam een belangrijk deel aan het uitgeven van het *Journal de la République des lettres*, dat in 1713 te 's Hage met van Effen, Prosper Marchand en anderen begonnen, en vervolgens te Leiden werd voortgezet onder den titel van *Journal littéraire* (1719—1732).

Al de werken van 's Gravesande zijn later uitgegeven onder den titel van:

Oeuvres Philósophiques et Mathematiques de Mrs. G. J. 's Gravesande rassembleés et publiés par Jean Nic. Leb. Allamand, qui y a ajouté l'histoire de la vie et des écrits de l'Auteur, Amst. 1774. 4°. 1 vol.

Zie dat levensberigt, ook opgenomen in Marchand's *Diction. Histor.* II. p. 214—242; Saxe, *Onom. liter.* T. VI. p. 225; Ferwerda, *Cat. univers.* D. I. St. VII. p. 301; *Boekz. der gel. Wereld*, 1717 a bl. 622 b. 127, 1734. b. 95, 371, 347, 1742 a 338; van Abkoude, *Naamreg. v. Ned. Boek.* D. I. St. III. V; te Water, *Narratio Acad. Lugd. Bat.* p. 24, 25, 135; van Kampen, *Geschied. der lett. en wetensch. in Nederl.* D. II, bl. 349—351, D. III. bl. 308; van Cappelle, *Bijdr. tot de geschied.der wetensch. en letter. in Nederl.* bl. 275—228 met portr.; Ypey, *Gesch. der Krist. Kerk in de* 18de *eeuw*, D. III. bl. 347—361; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 260, 273, 300, D. II. bl. 88, 116. 118, 119, *Toev. en Bijl.* bl. 178—180, 405; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. V. bl. 333, 334, D. VI. St. II. bl. 487, D. VII. bl. 22—30; *Biogr. univers.* T. IX. p. 21; Muller, *Cat. v. Portrett; de Navorscher* D. IX. bl. 191, 192 en de aldaar aangehaalde schrijvers.

GRAVESANDE (Jonkheer NICOLAAS JEREMIAS STORM VAN 's) behoorde tot het geslacht van den voorgaande en was de zoon van Jonkheer Carel Storm van 's Gravesande en Vrouwe Maria van Gennep. Te 's Hertogenbosch den 26sten Maart 1788 geboren, kwam hij reeds op jeugdigen leeftijd te Rotterdam, om aldaar onder de leiding van zijn grootvader van moederszijde, den heer A. van Gennep, in den handel te worden opgeleid, en werd hij in 1808 als deelgenoot in de firma van Gennep en Zoon opgenomen.

Zijne buitengewone kunde, ongemeene vlugheid en onvermoeide werkzaamheid bleven evenwel niet lang onopgemerkt, en openden hem den weg tot vele en belangrijke administratieve betrekkingen, waaraan hij zich weldra geheel overgaf, te meer ook, omdat de omstandigheden, vooral de met Engeland uitgebroken oorlog, voor den handel hoogst belemmerend waren en deze weldra geheel te niet ging.

Reeds in 1806 tot substituut-secretaris van de Kamer van Koophandel te Rotterdam aangesteld, waarvan destijds zijn oom, de Heer G. van Gennep, secretaris was, werd hij in Julij 1811 als zoodanig door het Fransche bestuur bevestigd en bleef hij in die betrekking ook na 1813, totdat hij bij Koninklijk besluit van den 5den September 1816 benoemd werd tot Secretaris van de Kamer van Koophandel en Fabrieken, welke betrekking hij met den meesten ijver vervulde tot in 1839, toen hij op voordragt van het stedelijk bestuur, bij Koninklijk besluit van den 23sten Junij, aangesteld werd tot Secretaris van de stad Rotterdam, ter vervanging van wijlen den Heer J. A. Baron van Zuylen van Nijevelt, welke betrekking hij tot zijnen dood vervulde en in welke hij, bij Koninklijk besluit van den 6den December 1847, werd benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Gedurende ruim twintig jaren bekleedde Storm van 's Gravesande de belangrijke betrekking van Secretaris van de tweede stad des rijks, en wij mogen er bijvoegen dat hij die met eere bekleed heeft, en door zijnen onbezweken trouw, onvermoeiden ijver en naauwgezette vervulling der op hem rustende verpligtingen, zich ruimschoots de achting en genegenheid verworven heeft der opvolgende besturen, waarbij hij werkzaam was.

Maar niet alleen als zoodanig, ook in andere betrekkingen deed hij zich als een hoogst nuttig en verdienstelijk man kennen. Bij Koninklijk besluit van den 22sten Maart 1819 benoemd tot Regter in de toenmalige Regtbank van Koophandel te Rotterdam, was hij reeds sedert Junij 1817 tot lid van het Collegie van Regenten over de gevangenis te Rotterdam en kort daarna tot Secretaris van dit Collegie gekozen. Na zijne benoeming tot Secretaris der stad legde hij het eerstgenoemde

secretariaat neder, doch bleef lid van het Collegie en werd in het April 1849 tot President der Commissie van administratie over de gevangenissen (zoo als het Collegie toen heette) benoemd, welke betrekking hij mede tot zijnen dood toe vervulde. Hij was alzoo gedurende nagenoeg 43 jaren onafgebroken in het bestuur der gevangenissen te Rotterdam, hoedanig hij zich zeer de opleiding aantrok der jeugdige gevangenen, waarvoor de gevangenis te Rotterdam meer bijzonder bestemd is.

Van April 1815 tot December 1823 was hij Officier der dienstdoende Schutterij, eerst 1ste Luitenant en daarna Kapitein, en werd in December 1830 op zijn verzoek wederom aangesteld als 1ste Luitenant bij de destijds opgerigte vrijwillige Schutterij.

Bij al deze betrekkingen vond hij niet alleen nog den tijd om verschillende andere zoogenaamde lastposten waar te nemen, maar ook om zich bezig te houden met letterkundige en historische studiën. Vooral waren de Nederlandsche letterkunde, de vaderlandsche geschiedenis, alsmede genealogie en heraldie, zijne lievelingsvakken. Als niet onverdienstelijk dichter deed hij zich in verschillende jaarboekjes kennen, terwijl slechts eenmaal een bundel gedichten (*Luimige poëzy*, Rott. 1817, 8°.) van hem het licht zag. In de *Bijdragen voor vaderl. geschied. en oudheidk. van* Is. An. Nijhoff (D. VII bl. 10—22) gaf hij een uit de archieven der stad Rotterdam geput verhaal over den zoogenoemden *moord van Bossu* aldaar in April 1572.

Op den 9den Januarij 1860 werd Storm van 's Gravesande aan zijne naastbestaanden, aan wie hij zich door innige liefde en gehechtheid verbonden gevoelde, aan zijne veelvuldige en nuttige werkzaamheden, die hij voorbeeldeloos vervulde, en aan de stad zijner inwoning, wier sieraad hij was, door den dood ontrukt, en daalde zijn stoffelijk overschot op den 13den daaraanvolgenden, op de begraafplaats te Crooswijk, plegtig ter aarde, bij welke gelegenheid eene aanzienlijke schare door hare tegenwoordigheid, en Ds. D. H. Deeleman door eene gepaste toespraak, hulde bragt aan de onmiskenbare verdiensten van den afgestorvene.

Storm van 's Gravesande is driemaal gehuwd geweest: 1° in 1808 met Johanna Carolina Mees, die in 1818 overleed; 2° in 1820 met Henriette Maria Hermina Bowier, die hij in December 1824 verloor; 3° in 1828 met Hendrika Barbera Sophia Nierstrasz. Zijn eenig kind, uit het eerste huwelijk, is Jonkheer Carel Marius Storm van 's Gravesande, thans lid van de 2de Kamer der Staten-Generaal.

Zie *Nieuwe Rott. Courant*, 1860, No. II, 14, 20; van Harderwijk, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1860. bl. 68, 69.

GRAVESTEIN (C.) schreef:

De lijdende kerk, 1673. 4°.

Over de geboorte, leven, sterven Jesu Christi, opstanding en hemelvaart, 1680. 8°.

Wij weten niet of hij dezelfde is met Cornelis Gravestein, die op bl. 527 van den *Bloemkrans van verscheiden Gedichten* een gedicht plaatste *Op de nieuwe trekvaart tusschen Haarlem en Leyden.*

Zie van Abkoude, *Naamreg. v. Ned. Boek*, D. I. St. II; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GRAVESTORP (Menso en Hendrik van), vader en zoon; het lot van den laatstgenoemde hebben wij reeds op het artikel van Rudolf van Coeverden vermeld. Menso deelde daarin. Hij werd door de dolle menigte nedergesabeld en op het rad ten toon gelegd.

Zie Westendorp, *Jaarboek van Gron.* D. I. bl. 246, 270, 278; Dit *Woordenb.* D. III. bl. 606 en de aldaar aangehaalde schrijvers; van der Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 580.

GRAVEZANDE (Adrianus's) werd te 's Gravenhage in 1714 geboren. Reeds tot Notaris bevorderd, vertrok hij, in 1737, naar de Leidsche Hoogeschool, werd in 1741 Proponent, in 1742 Predikant te Noordwijk aan Zee, in 1743 te Asperen, in 1745 te Gorinchem. Hij bedankte in 1747 voor een beroep naar Amsterdam en kwam in 1749 te Middelburg, alwaar hij den 16den April 1787 overleed. Zijn portret is naar Perkois door M. D. Sallieth gegraveerd.

's Gravezande was een hoogst verdienstelijk onderzoeker der Nederlandsche kerkgeschiedenis, en teregt is het gezegd, dat zijne werken vele bijzonderheden bevatten, die elders te vergeefs gezocht worden. Bij eenen onvermoeiden ijver en rustelooze werkzaamheid paarde hij eene groote naauwkeurigheid en uitgebreide belezenheid. Daaraan hebben wij de volgende werken te danken:

Geschiedkundig bericht aangaande Hermannus Faukelius, alsmede den oorsprong van het kort begrip der christelijke religie, voor die haar willen begeven tot het Heilig Avondmaal, in de *Boekz. der gel. wereld*, 1765, D. II. bl. 165—180, 187—201.

Twee honderd jarige gedachtenis van het eerste Synode der Nederlandsche kerken onder het kruis; en zoo in, als buiten Nederland, allesins verstrooid; gehouden te Wesel den 3 November 1568. *Gevierd in eene kerkreden over* 1 *Cor.* XIV: 40 *te Middelburg in Zeeland, den* 20 *Nov.* 1768, *enz.*, Middelb. 1769. 8°.

Tweede eeuw-gedachtenis der Middelburgsche vrijheid, zoo in den godsdienst als burgerstaat; of historische aan eenschakeling van gebeurtenissen der stad Middelburg in Zeeland, ten tijde der Nederlandsche Beroerten; enz. Middelb. 1774. 8°.

De Unie van Utrecht herdacht, benevens eenige geschiedkundige bijvoegselen betreffende het ontzet van Leyden, de oprigting der Hooge School aldaar, de inneming van Zierikzee, de pacificatie van Gent, de satisfactie van Goes, enz. Middelb. 1779. 8°.

Vrede groet ter inwijding van het Armziekenhuis te Middelburg. Met geschiedkundige aanteekeningen, Middelb. 1785. 8°.

Over den Franschen schrijfstijl (Stilus Curiae); in de *Verh. van het Zeeuwsch Genootsch. der Wetensch. te Vliss.* Middelb. 1775. D. IV.

Geschiedkundige Narichten betrekelijk de blanke en zwarte Jooden te Cochin op de kust van Malabar; in dezelfde Verhand. Middelb. 1778. D. VI. bl. 517 en *Vervolg* daarop 1782. in D. IX. St. 2. bl. 515.

Onderzoek over de oplossing der schijnstrijdigheid tusschen Mattheus IX, 1—26, *vergeleken met Marcus* II, 1—22, *en Lukas* V, 17—39; in dezelfde *Verh.* Middelb. 1786. D. XIII.

's Gravezande wordt ook gehouden voor den schrijver der 8 eerste deeltjes van den *Chronyk van Zeeland verkort en aangevuld*, Middelb. 1778. 12°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1742. *a* bl. 593, 1743. *a* 707, 1745, *b*, 501, 726, 1748. *b*, 582, 1757. *a* 335, 336; Brans, *Kerk. Reg. der Predik.* bl. 61, 99, 101; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 665—667; (Bodel Nijenhuis) *Opgave van Beschrijv. der genoot. enz.* in den *Vriend des Vaderl.* D. IV. No. 4, bl. 296; *De Navorscher*, D. III, bl. 161; Muller, *Catal. van Boek. over Nederl. geschied.* bl 83, 128.

GRAVEZANDE (Hermanus's) speelde met zijne vrouw in 1764 reeds in treur- en blijspelen, bij den vermaarden Corver, en ging vervolgens over tot den Amsterdamschen schouwburg, totdat hij, na 1795, aan het hoofd stond van een gezelschap jonge lieden, waarmede hij te Amsterdam speelde. Hij was een niet onverdienstelijk acteur.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 75.

GRAVIUS (Abrahamus). Zie GRAU (Abraham de).

GRAVIUS (Gualterus). Zie RUYS (Gualterus).

GRAVIUS (Henricus). Zie VERMEULEN (Henricus.)

GRAVIUS (Henricus), geboren te Alphen in den Bommelerwaard, was Hoogleeraar in de regten te Leuven, stichtte eene beurs in het Bossche Kollegie en overleed te Rome in 1623.

Zie (van Gils) *Kath. Meijer. Memorieb.* bl. 155.

GRAVIUS (Idsardus) of de Grouw, aldus genaamd naar het Friesche dorp van dien naam, waar hij omstreeks het begin der zestiende eeuw geboren werd. Tot priester geordend, gaf hij zich in het bijzonder over aan de beoefening der geschiedenis zijns vaderlands, en hij had juist de hand gelegd aan eene *Chronijk van Friesland*, toen hij, ten gevolge der oorlogen, die Friesland teisterden, geraden vond naar Rome te gaan. Dit was omstreeks 1512. Zijn werk, dat van het jaar 768 tot aan het einde van 1514 liep, is, voor zoo ver ons bekend is, niet gedrukt. Suffridus Petrus heeft het handschift er van in handen gehad.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptor. Fris.* p. 118—82; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 383; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 552; Paquot, *Mémoir.* T. I. p. 480.

GRAVIUS (Jacobus). Zie GRAEF (Jacobus van der).

GRAVIUS (Theodorus). Zie GRAEF (Theodorus van de).

GRAVIUS (Regnerus). Zie GRAEF (Regnerus de).

GRAWART (Roelof) *tot Weerdestein*, was Drost van Ameide en in dienst van Hendrik van Brederode, met wiens natuurlijke zuster, Margriet, hij zich in het huwelijk begaf. Hij behoorde tot de verbondene Edelen in 1566, doch er is van zijne bedrijven niets bekend. Hij schijnt tot 1602

geleefd te hebben, en verwekte vier zonen, waarvan Fillips in 1573 te Haarlem werd onthoofd, en Walraven te Utrecht werd vermoord.

Zie te Water, *Hist. v. het verb. der Edel.* D. II. bl. 422, 423.

GREBBER (Cornelis) was schoolmeester en mathematicus aan de Oude Sluis in de Zijpe. Hij schreef:

Rekenkundige betogingen over de tijden en geslachten des Bijbels, ter ontdekkinge van de Goddelijke wijsheid en voorzienigheid, in alle deszelfs wege en lotgevallen der kerke, volgens den inhoud der Heylige Schriftuur, van 's waerelds aanvang, voor, onder en na de wet, tot op deze tegenwoordige tijdt, geschikt volgens de Juliaansche Periode, en bevestigt door zon en maan eclipsen en andere nuttige wiskundige stellingen en bewijzen, enz. Amst. 1747. 4°.

Tijdrekenkundige Aanmerkingen, aanwijzende een Verbond tusschen de dagen van ouds, de jaaren der Eeuwen; en de tegenwoordige tijdt, met deszelfs gebeurtenissen in Nederland, tot een vergrond en bemoediging voor de kerk Gods, in de VII Vereenigde Provintien, enz. Amst. 1748. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1747. *b.* bl. 189; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV.

GREBBER (Nicolaas) werd, na zijne bevordering tot proponent, beroepen te Buiksloot in 1659, te Purmerend in 1662, en te Rotterdam in 1664. Hij overleed aldaar den 8sten Julij 1702. Eene proeve van zijn dichttalent vindt men vóór het 1ste deel van Ridderus, *Schriftuurlijk licht.*

Zie van Harderwijk, *Naaml. en levensbijz. der Predik. te Rott.* bl. 46.

GREBBER (Claas de) was een West-Friesch edelman in dienst van Graaf Floris V. Hij belegerde met de West-Friezen het Muiderslot, toen gemelde Graaf daarop door zijne vijanden werd gevangen gehouden in 1292.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 80.

GREBBER (Klaas de) was een der bevelhebbers van de vloot, die in 1438 hier te lande werd uitgezonden om de inwoners der steden Lubek, Hamburg, Rostok en van andere plaatsen der Oostzee aan te vallen en te tuchtigen. Hij behaalde in onderscheidene gevechten belangrijke voordeelen, was later Schout te Amsterdam, en speelde in 1444 eene belangrijke rol in de twisten der Hoekschen en Kabeljaauwschen, ten gevolge waarvan hij in het volgende jaar door de laatstgenoemden uit zijnen post werd ontslagen.

Zie Wagenaar *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 537; Dezelfde, *Beschrijv. van Amst.* D. II. bl. 239—245.

GREBBER (Frans Pietersz. de) werd te Haarlem geboren, doch wanneer is niet met zekerheid bekend. Stellig is het, dat hij vroeger dan 1579 moet geboren zijn en dat zijn sterfjaar na 1648 moet gesteld worden. Hij was een niet onverdienstelijk portretschilder, die alleen in het vak van landschap onderwijs van Jacob Savery ontvangen had. Op de Burgemeesterskamer te Haarlem vindt men van hem een schilderstuk, voorstellende: *Keizer Barbarossa in eene tent gezeten.* In het pest- of dolhuis aldaar was mede van hem eene schilderij, voorstellende: *Naäman de Syriër bij den Profeet Eliza, om van zijne melaatschheid gereinigd te worden.*

Zie de Koning, *Tafereel der stad Haarl.* D. IV. bl. 149, 204; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREBBER (Anton de) was welligt een zoon of broeder van den voorgaande; hij leefde althans gelijktijdig met hem. Met Cornelis Brize vervaardigde hij twee schilderijen, voorstellende:

De verarmde Ouderdom in het Oude Mannenhuis terwijl ze van de Nijdt voortgetrokken werd enz.

De ouderdom komt bij Amsterdam, die de overvloed bij zich heeft enz.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREBBER (Pieter de), zoon van Frans Pietersz. de Grebber voornoemd, was mede een goed historie- en portretschilder, die ook van Goltzius genoten onderwijs heeft. Hij werd te Haarlem geboren, misschien in 1600, zeker later dan 1590, zoo als gemeld wordt. In de kamer van de Regtbank te Haarlem treft men van hem aan eene schilderij, voorstellende:

De zonen van Jacob, hunnen vader het bebloede kleed van Jozef vertoonende.

In het oude Mannenhuis aldaar komen van hem voor twee stukken, als:

Het spijzen der hongerigen en het kleeden der naakten.

Een herder met herderinnen en kinderen.

De Grebber heeft ook geëtst, in den smaak van Rembrandt, de volgende prenten, voorstellende:

De Samaritaansche vrouw, bij Christus aan den waterput.

Suzanna met de beide Ouden.

De H. Magdalena.

De H. Petrus.

Cornelius en Arnoldus.

Hij leefde nog in 1655, en men gist dat hij het volgende jaar overleden is.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREBBER (Maria de), zuster van den voorgaande, was zeer ervaren in de perspectief en het schilderen van historiën, bloemen en vruchten.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREEF (Jan de), geboren te Dordrecht den 2den Junij of Julij 1784, werd in het teekenen onderwezen door den kunstschilder M. Schouman, en vervolgens op het Genootschap *Pictura* te Dordrecht, zoo in het teekenen naar het model als in de bouwkunst, waarin zijn oom, de bouwmeester en timmerman Jacobus van Dalen, die eene fraaije kunstverzameling bezat, destijds aldaar onderwijzer was. In beiden aanmerkelijke vorderingen gemaakt hebbende, stond men in beraad of men hem voor de schilder- of bouwkunst bestemmen zou. Zijne neiging tot laatstgenoemde had de overhand, en hij had het geluk onder die jongelingen te behooren, die door koning Lodewijk naar Parijs en Rome gezonden werden, om in de schilder- of bouwkunst onderwezen te worden. Hij bragt alzoo zeven jaren door met zich ijverig te oefenen, en werd, na zijne terugkomst uit Italië, tot opzigter over de gebouwen van het zeewezen te Rotterdam aangesteld; terwijl hij vervolgens bij den waterstaat geplaatst werd. Na de herstelling des vaderlands was hij belast met het maken van een ontwerp ter verbetering en verfraaijing van het vorstelijk lustslot te Soestdijk, welk ontwerp veel goedkeuring verwierf. Ook werd hem de voltooijing van het koninklijk paleis of het zoogenaamde oude Hof in den Haag opgedragen, en later ook de voortzetting van den bouw van het paleis van den prins van Oranje, later koning Willem II. Tusschenbeiden was hij ook geplaatst geweest als professor in de handteeken- en bouwkunde bij de koninklijke genie- en artillerieschool te Delft. Later werd hij directeur der stadswerken en openbare gebouwen te Amsterdam, alwaar hij den 2den December 1834 (niet 1835) overleed. De wederopbouw der Luthersche kerk aldaar geschiedde onder zijne leiding en die van den heer Suijs. De Greef was sedert 1820 lid der 4de klasse van het Instituut, van de koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam en bestuurder van de maatschappij ter aanmoediging van bouwkunde aldaar. Hij was niet alleen een bouwkundige met roem bekend, maar ook als mensch geacht. Er bestaan van hem fraaije teekeningen, landschappen voorstellende en bouwkundige plannen, in Oost-Indischen inkt en sapverwen. Hij liet een belangrijken kunstschat na, die later geveild is.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderkunst*, D. III bl. 255, 256, 364, *Aanh.* bl. 50; *Algem. Konst- en Letterb.* 1834, D. II. bl. 385; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREENWOOD (Frans) werd te Rotterdam in 1680 geboren, doch begaf zich later naar Dordrecht, waar hij een ambt bij de gemeene middelen bekleedde en in 1761 overleed. Hij was een verdienstelijk beoefenaar der miniatuur- schilder- en dichtkunst. Er wordt gemeld dat hij op eene bijzondere wijze met een diamant op glas teekende. De heer Kramm licht dat berigt toe, en zegt, naar van Gool, dat Greenwood het eerst de uitvinding gedaan heeft, om de bekende wijze van op glas te teekenen juist anders om te bewerkstelligen: namelijk al de lichtpartijen van een voorwerp op het glas te beëtsen, en om dus voor alles, wat men in eene gravure, door schaduwen te snijden, uitdrukt, het glas-email zelf te behouden. De dichter A. Hoogvliet bezat een bokaal, waarop Greenwood op dusdanige wijze Vondel's portret gesneden had.

Ook als dichter was hij niet onvoordeelig bekend. Sommige zijner verzen zijn schilderachtig en krachtig, andere fraai en van eenen zachten trant. In 1718 gaf hij te Rotterdam in 8°.

een bundel *Gedichten* uit, die in 1733 gevolgd werd door zijn *Boeren Pinxtervreugd* (ald. 4°.), in den smaak, of een pendant zoo men wil, van Rotgans, *Boeren Kermis*. In 1760, en dus toen hij 80 jaren oud was, gaf hij te Dordrecht, in 8°., dit boertig dichtstuk nogmaals uit, met zijne overige losse dichtstukken, onder de titel van *Vervolg op de Gedichten van Fr. Greenwood*. In de *Boekzaal* voor 1751. Dl. I. bl. 329 komt ook een gedicht van hem voor op het overlijden van Johannes van Braam. Met J. Zeeus gaf hij een bundel *Lijkgedichten* uit op het afsterven van zijne gade A. Glover. De afbeelding van Greenwood ziet het licht met het volgende bijschrift van A. Hoogvliet:

De wakkre Greenwood, de eer van 't Nederduitsch gedicht,
De roem der teekenkunst wordt hier vertoond naar 't leven;
De vriendelijke deugd, te zien in 't aangezigt,
Strijd met de kunst, wie hem den grootsten naam zal geven.
Die met den diamant op mijnen drinkbokaal
Aan Vondel 't leven gaf, leeft hier door Schouman's staal.

Zijn zoon volgt:

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*, D. I. St. I; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Vries, *Geschied. der Ned. dichtk.* D. II. bl. 72—74; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. II. bl. 66—68; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van portr.*; *Handel. van het Friesch Gen.* 1858/9 bl. 318.

GREENWOOD (Cornelis), zoon van den voorgaande, werd geboren te Rotterdam in 1708 en oefende zich eenige jaren, vooral te Dordrecht onder de leiding van Adriaan van der Burg, op de teeken- en schilderkunst. Met zijnen medeleerling Aart Schouman en andere kunstbeoefenaren rigtte hij te Dordrecht een teeken-genootschap op, waartoe eene kamer in den Stads-Doelen werd ingerigt. In 1735 vertrok hij, met goede vooruitzigten op fortuin, naar Suriname, doch stierf reeds in het begin van het volgende jaar. De heer Kramm zegt dat zijn portret bij van Eynden en van der Willigen voorkomt; wij hebben er te vergeefs naar gezocht.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREENWOOD (John), behoorde niet tot het geslacht van de voorgaanden, en werd in 1729 te Boston, in Noord-Amerika, geboren. Reeds vroeg te Amsterdam gekomen, legde hij zich op het teekenen en graveren, in de laatste kunst onder de leiding van Michiel Elgersma, als ook op de schilderkunst, met ijver toe. Hij was lid van de Amsterdamsche teeken-akademie en een van hen, welke dezelve, in 1758, ten tweeden male opgerigt hebben. Ofschoon het portret voornamelijk zijn vak was, vervaardigde hij ook watergezigten met Oost-Indischen inkt gewassen. De heer Kramm noemt het portret van den graveur Simon Fokke het voornaamste van zijn graveerwerk. De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Zijne geestigheid, vrolijkheid en vlugheid in het teekeden worden geroemd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.* D. II bl. 201—204.; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREEVE (Egbert Jan). Zie GREVE (Egbert Jan).

GREEVE (Gerard) was heel- en vroedmeester te Utrecht en werd aldaar, den 31sten Mei 1790, tot lector in de ontleed- en heelkunde aangesteld. Hij was lid van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen en van het kunstgenootschap: *Besteed den tijd met kunst en vlijt*, te Utrecht. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij was een verdienstelijk man in zijn vak, blijkens de door hem uitgegevene werken en verhandelingen, die getiteld zijn:

Waarneming van een bijzonder en nooit beschreven ongemak aan de onderkaak, Utrecht, 1778. 8°.

De noodzaaklijkheit van het spoedig toetreden tot de breuksnijding bij beklemde darmbreuken, in zestien gevallen aangetoond, Utr. 1784. 8o.

Berigt wegens eene door hem gedane merkwaardige verlossing, enz. Utr. 1799. 8o. met platen.

Waarneming over genezene hoofdwonden, vergezeld met fracturen in het cranium; in de *Verh. van het Zeeuwsch Genootsch.* D. V. bl. 147.

Waarneming van een zeer aanmerkelijke splijting in den ruggegraat, verzeld van een groot waterhoofd, in dezelfde *Verh.* D. VI. bl. 601.

Waarneming van een hoornachtig uitwas, gegrond aan de binnenzijde van de dije. Met afb. in dezelfde *Verh.* D. IX. bl. 241.

De waare deugd van het stankweerend vermoogen der witte willigen bast uitwendig beproefd, in vuile, stinkende en kankerverzweeringen, in dezelfde *Verh.* D. IX. bl. 247.

Waarneming van eene aanmerkelijke ontaarding aan het linkeroog met een gelukkig gevolg door de operatie aangewezen. Met afb.; in de *Geneesk. Mengel. van het Gen. Vis Unita fortior*, D. I. St. I. bl. 72.

Waarneming van eene spoedige geneezing eener geweldige beroerte; in de *Verh. van het Prov. Utr. Gen.* D. IV. St. 2, bl. 1.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Boekz. der gel. wereld.* 1778. *b.* bl. 209; *Algem. Konst- en Letterb.* D. IV. (1790). bl. 186; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 115, 116.

GREEVE (Jan) was in 1790 Gouverneur-Generaal van den Noord-Oostkust van Java en maakte zich zeer verdienstelijk door zijne krachtige maatregelen, genomen om eenen zeer gevaarlijken aanslag, dien de Keizer van Solo tegen de Oost-Indische Compagnie in het zin had, te verijdelen. Het gelukte hem ook de te dier tijd uitgebroken onlusten in de vorstendommen van Java ontstaan, door wijsheid en gematigdheid in der minne bij te leggen.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 346—347; Teenstra, *Beschr. van de Ned. Overz. Bezitt.* bl. 278; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. I. bl. 260.

GREEVE (S.) was een bekwaam kunstenaar door den Heer Kramm voor het eerst vermeld. Hij leefde in de tweede helft der achttiende eeuw en vervaardigde in 1797 een geteekend portret van Willem George Frederik, Prins van Oranje, dat, door F. Bolt in 1799 gegraveerd, in 8° het licht ziet. De Heer Kramm vermoedt dat hij dezelfde is met den bekwamen kunstschilder van dien naam uit 's Hage, door Nagler vermeld, doch zonder voornaam, die in het begin dezer eeuw bloeide, zich aan de kunst-academie te Dresden en te Berlijn zeer onderscheidde, en in 1811 naar Frankrijk ging, waar hij zijn kunstvak verder voortzette. Wij kunnen er bijvoegen, dat deze kunstenaar, door Nagler vermeld, niemand anders is dan Stephanus Greeve, te Amersfoort geboren, vroeger onderwijzer der teekenkunst bij de militaire school in den Haag, en later Hoogleeraar te La Flèche; dezelfde die, even als de Hoogleeraar Haug (zie aldaar), den eed van getrouwheid aan keizer Napoleon in 1815 weigerde. Volgens Nagler moet er nog een kunstgraveur, mede Greeve genaamd, geleefd hebben.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. V. St. III. bl. 261—268; Kramm, *Leven en Werk. der Kunstsch.*

GREEVE (D. de), vermoedelijk een Zwollenaar, vervaardigde in 1782 een extemporé, voorkomende in den *Vaderlandschen Dichter*. (Haarl. 1784).

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GREEVEN (H.) vervaardigde een geteekend portret van prinses Frederika Sophia Wilhelmina, weduwe van prins Willem V, dat door W. van Senus gegraveerd is.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREEVEN (W.) Hz. was een Rotterdammer van geboorte, die in het begin dezer eeuw te Leiden studeerde en reeds op zijn 13de jaar een lijkdicht vervaardigde op Petrus Hofstede, door Scharp opgenomen in den bundel lijkgezangen ter nagedachtenis van dezen uitgegeven. Hij gaf te Rotterdam in 1810, in 8°. met zijn vriend Dirk Bax, een bundeltje *Dichtoefeningen* uit, waarin vele proeven van zijnen gunstigen aanleg voorkomen. Hij behoorde tot de vroeg rijpe vernuften, doch ook tot hen, die in den bloei hunner jaren werden weggerukt, daar hij nog vóór het voleindigen zijner studiën overleed.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. dicht.*

GREGOOR (Gillis Smak). Zie SMAK GREGOOR (Gillis).

GREGOOR (Pieter Martinus), geboren te Dordrecht in 1786, ontving het eerste onderwijs in de kunst van den kunstenaar M. Schouman. Nadat hij zich te Antwerpen, zoo op de schilder-akademie, als onder de leiding van den heer Carpentero, verder geoefend had, zette hij zich in zijne geboorteplaats als schilder neder, en vervaardigde landschappen met runderen en schapen, die niet van verdiensten ontbloot zijn. Hij overleed te Dordrecht in 1846.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GREGORII (MARTINUS). Zie GORIS (MARTIN).

GREGORIUS, Abt te Utrecht, verkeerdelijk veelal de derde Bisschop van het Sticht genoemd, zag omstreeks het begin der achtste eeuw het eerste levenslicht. Zijne ouders, Alberik en Wastrade, aan de Frankische koningen uit het Merovingsche huis vermaagschapt, vertrouwden de leiding zijner jeugd aan zijne grootmoeder Adela, dochter van Dagobert II en abdis van het klooster Palatiolum of Pfälzel bij Trier.

Hier ontmoette hem omstreeks 722 Bonifacius, en de ijverige geloofsverkondiger stelde zooveel belang in den veelbelovenden veertienjarigen knaap, dat hij de abdis wist te bewegen dezen aan zijne zorg toe te vertrouwen. Van nu af bleef Gregorius de vlijtige leerling en onvermoeide medgezel van den Apostel der Duitschers op zijne talrijke reizen, en werd, door dezen in de geloofsleer onderwezen en tot priester geordend, weldra zijn voornaamste medehelper in de moeijelijke taak om de Christelijke kerk onder de Heidensche Duitschers te verkondigen en te grondvesten.

Zoo vergezelde Gregorius ook Bonifacius op diens laatste reis naar de Noordelijke Nederlanden en trad, na diens marteldood in 755, als van zelf in diens plaats in het bestuur der Utrechtsche kerk en abdij. Wij vermeldden reeds in de levensbeschrijving van Bonifacius (zie D. II. bl. 846) hoe deze ten onregte de tweede Bisschop van Utrecht wordt genoemd. Dezelfde verwarring vond lang met Gregorius plaats; zijne tijdgenooten noemen hem slechts priester en abt en ontkennen ten stelligste dat hij ooit tot bisschop gewijd werd. Het is moeijelijk te beslissen waarom nu nog de sedert Willebrord's dood onvervulde zetel van het Utrechtsche bisdom niet werd bezet, maar waarschijnlijk was de reeds ten tijde van Bonifacius ontstane strijd, of Utrecht een onafhankelijk aartsbisdom dan wel een bisdom onder den aartsbisschop van Keulen was, daarvan de oorzaak. Hoe dit zij, zeker is het dat de Angelsaks Alubert, in zijn vaderland tot Bisschop gewijd, de aan die waardigheid verbonden kerkelijke plegtigheden voor Gregorius volbragt, maar dat deze het werkelijke hoofd der Utrechtsche kerk was. Geen wonder echter is het, dat in de latere middeneeuwen vele schrijvers, als Beka, Heda en anderen, Gregorius eenvoudig den derden Bisschop van Utrecht noemden, totdat eene betere kritische behandeling der kerkgeschiedenis door Bosschaerts, Mabillon en de Bollandisten deze dwaling aan het licht bragt.

Gedurende het twintigtal jaren, waarin Gregorius de kerk in Noord-Nederland bestuurde, was het Christendom onder de Friezen tot aan de Lauwers gevestigd. Zoodra de overwinningen van Karel de Groote op de Saksers den geloofsverkondigers ook tot dit volk de toegang openden, zond Gregorius de zendelingen Willehad en Ludger, Marcellinus en Lebuinus uit, die de eerste zaden van het Christendom in Groningen, Drenthe en Overijssel strooiden. Nog grooter invloed op de verspreiding van het christendom oefende de door hem te Utrecht gestichtte school uit, waarin jongelingen van alle Duitsche stammen, Franschen en Angelsaksen, Friezen en Saksers, Beijeren en Zwaben tot zendelingen onder hunne Heidensche landgenooten werden opgeleid, waaronder wij een Ludger, een Wibo en een Hildegrim, de eerste bisschoppen van Munster, Osnabrug en Salingstede aantreffen.

Gregorius besloot zijn zegenrijk leven op ruim zeventigjarigen leeftijd, nadat hij drie jaren eene verlamming met voorbeeldig geduld had doorgestaan. Zijn geliefde neef Alberik werd zijn opvolger, en erkende, door te Keulen de bisschopswijding te ontvangen, de betrekking van het bisdom Utrecht tot dit aartsbisdom. De verschillende schrijvers plaatsen het sterfjaar van Gregorius van 776 tot 781, en als den dag van zijn overlijden vierde de Utrechtsche kerk den 25sten Augustus. Hij werd in de St. Salvatorskerk te Utrecht begraven; volgens anderen echter in de door Willebrord gestichtte abdij te Susteren. De beroemdste zijner leerlingen, Ludger, beschreef zijn leven. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie deze levensbeschrijving in de *Acta Sanctorum* van Mabillon en de Bollandisten; (van Heussen en van Rijn) *Kerk. Oudhed.* D. I. bl. 108—121; Rettberg, *Kirchengesch. Deutschlands*, Th. II. s. 531—534; Herzog, *Real-Encycl. für Protest. Theol. und Kirche*; Royaards, *Geschied. der vestig. en invoer. van het Christend. in Nederl.* bl. 270—275; *Kalend. voor de Protest. in Nederl. Jaarg.* II, bl. 55—69; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. I. bl. 335, 344; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 227; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 555; *de Munten van de Bisschoppen, den Heer en de stad Utrecht*, bl. ; Muller, *Cat. van Portrett.*

GREGORIUS (JOACHIM MARTINUS), volgens sommigen te Gent, volgens Boxhoorn, met meerder regt, te Gouda geboren, leefde omstreeks het jaar 1520, was een groot kenner der Grieksche taal en een vermaard geneeskundige. Met Erasmus was hij bevriend en hield hij briefwisseling. Hij vertaalde uit het Grieksch van Galenus:

Liber de alimentorum facultatibus, Paris. 1530. 4°.

De attenuante Victus ratione.

Introductio in pulsus sectione secunda.

De beide laatsten te gelijk met de werken van Galenus te Bazel uitgegeven.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 557, 558; Walvis, *Beschr. van Gouda*, bl. 249.

GREIDANUS. Zie de personen van dien naam op GREYDANUS.

GRENDEL (LEENDERT) werd te Gouda geboren, studeerde te Utrecht vóór en na 1787 onder den Hoogleeraar Heringa, en werd nog in 1789 predikant te Sluipwijk. Na weinig jaren echter voelde hij zich in 1797 gedrongen zijne betrekking neder te leggen, daar zijne godsdienstige rigting te zeer uiteen liep met die zijner gemeente, en dit tot de hevigste botsingen aanleiding gaf. Slechts korten tijd bragt hij ambteloos door, daar hij nog in hetzelfde jaar als tijdelijk predikant te Dordrecht, ter plaatsvervanging van P. Bosveld, die vertrokken was om zitting te nemen in de Nationale Conventie, beroepen werd. Maar ook nog in dat jaar ontving hij te gelijken tijde eene beroeping naar Waalwijk en eene naar Dirksland, nam de laatste aan, en verwisselde haar in 1809 voor eene naar Maastricht, alwaar hij den 22sten Julij 1813 overleden is, oud bijna 47 jaren. Hij was gehuwd met mejufvrouw Crooswijck van Rotterdam, welke vóór hem overleden is, en liet een zoon en twee dochters na. Als godsdienstig schrijver deed Grendel zich kennen door:

De geschiedenis van Ruth in zes winteravond-leerreden overwogen enz. Dordr. 1799. 8°.

Eenige oude geschiedenissen van den Bijbel, in leerredenen, Rott. 1805. 8°.

Hij beoefende ook de dichtkunst, blijkens onderscheidene gelegenheidsgedichten, waarvan ons bekend zijn:

Ter zilveren Bruilofte van mijne Schoon-Ouderen, Dirck Crooswijck *en* Petronella Makfarland, d. 27. Octob. 1793. 8°.

Het nut der leesgezelschappen ter bevordering van verlichting, betoogd uit de verwoestingen der domheid. 1798.

Dankfeest bij den Algemeenen Vrede godsdienstig gevierd den 2den *van Wintermaand* 1802 *in Dirksland*, enz. Rott. 1802.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1808. *b.* bl. 93. 1813 *b.* bl. 223; Brans, *Kerk. Regist.* 137, 159; Boers, *Beschrijv. van Goedereede* bl. 155, 354; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 201, 389, 783; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 299; de *Navorscher*, D. III. bl. 223, D. IV. bl. 186.

GRENIER (ABRAHAM) was een regtsgeleerde en schepen, te Middelburg geboren en aldaar gehuwd met de dochter van den burgemeester Cornelis Arentsen Westdorp. Hij was bevriend met den vermaarden Amsterdamschen dichter Jan Six van Chandelier, met wien hij, na de voleindiging zijner studiën, eene reis door Frankrijk en Engeland deed, en die hem in een zijner gedichten noemt:

> Grenier dien staande voets, wel vaarsen wist te rollen
> Tot schande van tobak, wijl ik dat quylkruid prees,
> Ghy hebt op dien Parnas, in 't midden der Apollen
> Geslaapen en geleert hun daagelijks gelees.

Grenier overleed den 11den Februarij 1660. Johannes Wilmerdonk, Hoogleeraar van de doorluchtige, en Izaak van Hoornbeek, Rector der Latijnsche school te Middelburg, roemden hem in hunne lijkgedichten. Eerstgenoemde zeide daarin:

> Nu zwijgt die gulde mond, die immer heeft gesproken
> Voor 't ongekrenkte regt; nu rust dat grijze brein
> Dier blonde hersenpan, wiens zorge voor 't gemein
> In heilzaam overleg heeft nagt nog dag ontbroken.

Zie de la Ruë, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 539, 540.

GRENIER (JAN) zeilde in April van het jaar 1601, met Jacob van Heemskerck, als onder-vlootvoogd uit Texel naar de Molukken. Op de reize derwaarts geraakten zij met de Spanjaarden, die hen in magt verre overtroffen, slaags. Grenier, alleen door elf Spaansche schepen aangetast, wist

zich nogtans door de vlugt te redden, niettegenstaande al de Spaansche schepen hen den gantschen dag gejaagd hadden.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitgav.), D. I. bl. 88, 89; *Nederl. Reiz.* D. I. bl. 6, 7, D. III. bl. 128, 129; *de Navorscher*. D. III. bl. 347.

GRENU (PAULUS DE), zoon van den kapitein Philippus de Grenu, die zich bij het ontzet van Leiden in 1574 verdienstelijk maakte, volgde zijn vader in 1599 als kapitein eener kompagnie op, en werd in 1606 door Prins Maurits aangesteld tot Luitenant-Generaal van de artillerie. Als zoodanig voerde hij het bevel over de artillerie onder Maximiliaan van Hornes voor Gulik, in 1610, en werd later tot Gouverneur van IJzendijk benoemd. Hij bewees den lande gewigtige diensten. Blijkens een brief van Willem de Zoete gezegd *Hautain* aan den Secretaris Huygens, in dato 3 Augustus 1623 was de Grenu voorzien "met eene commissie om een voyagie ter zee te doen," en scheen hij niet meer voornemens zijn kommandement te IJzendijk verder te komen vervullen. Van welken aard die commissie was is ons niet gebleken. In 1627 werd hij bevorderd tot Kolonel, uit aanmerking zijner diensten gedurende 28 jaren als kapitein en 21 jaren als Luitenant-Generaal der artillerie, zijnde twee betrekkingen tegelijk met het kommandement over IJzendijk door hem waargenomen. In eene commissie naar Grevelingen zijnde, werd hij krijgsgevangen gemaakt, en hij sneuvelde in 1629 voor 's Hertogenbosch. In 1621 was hij door Jacob I, Koning van Engeland, tot Ridder verheven. Hij was gehuwd met Maria Stas. Welligt was Maurits de Grenu een zoon van hem. Deze was in 1662 Kommandeur van Sas van Gent, en Kapitein en Sergeant-Majoor van een regiment te voet, waarin hij, in 1667 overlijdende, werd opgevolgd door Willem de Perponcher de Maisonneuve. Hij was gehuwd met Wilhelmina van Weede.

Zie *Bergen op den Zoom Beleghert ende Ontleghert*, bl. 17; Wiersbitsky, *Tachtigj. oorl.* D. II. bl. 390, 391; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. VIII. bl. 153, 154; van Sypesteyn, *Bijdr. voor de Geschied. van het Ned. artill. korps* bl. 27—29.

GREUNINGEN (M. N.) plaatste zijne verzen in *Parnassus Kunstkabinet.*

Zie Heringa in den *Alg. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 147.

GREVE (ANTONIE) werd omstreeks het jaar 1796 geboren. Na in 1812 bij den waterstaat in dienst te zijn getreden, doorliep hij achtereenvolgens de verschillende rangen van vast conducteur, ingenieur der 2de en 1ste klasse, hoofdingenieur der 2de en eindelijk in 1854 der 1ste klasse. Als conducteur had hij een belangrijk deel aan het bestuur der werken van het Noord-Hollandsch kanaal en het Nieuwe Diep, onder de leiding van den inspecteur-generaal Blanken; als ingenieur bestuurde hij, onder den hoofdingenieur de Thoméze, de werken van het kanaal door het eiland Voorne; als ingenieur en later als hoofdingenieur in Zuid-Holland was hij belast met het beheer der zeer belangrijke zee- en rivierwerken in die provincie. Hij overleed te 's Gravenhage den 15den December 1857. Met den Heer G. Simons leverde hij in 1844 eene *Verhandeling over de stoombemaling van polders en droogmakerijen*, uitmakende het 9de deel, 1ste stuk der *Nieuwe Verhandelingen van het Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam*, terwijl hij door hetzelfde genootschap in 1852 werd bekroond voor de beantwoording eener prijsvraag: *Over het zeegat van Goedereede en den vaarweg van Rotterdam naar zee*, welke, door drie kaarten toegelicht, in het 11de deel der genoemde *Nieuwe Verhandelingen* is opgenomen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1857. bl. 401, door ons hier gevolgd.

GREVE (EGBERT JOAN) werd geboren te Deventer den 4den October 1754. Zijne ouders waren Hendrik Greve, koopman aldaar, en Hendrike Everdina Frantzen, eene vrouw van vlug verstand, doordringend oordeel, gevoelig gestel en naauwgezette godsdienstigheid. De Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats doorloopen hebbende, kwam hij in 1771 aan het Athenaeum aldaar, waar destijds de oude letterkunde door Ruardi, de wijsbegeerte door Heineke en de Oostersche talen en godgeleerdheid door Rückersfelder onderwezen werd. Zeven jaren bragt hij hier in de vlijtige beoefening dier onderscheidene vakken, bijzonder der Oostersche talen, door, en begaf zich vervolgens in 1778 naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij de beide Schultensen, Hollebeek, Gillissen, van der Kemp, Scholten, Boers, Nahuis en Rietveld hoorde en zich in den gemeenzamen omgang van sommige hunner verheugen mogt.

Reeds van zijne jeugd af gaf Greve, met een scherp oordeel en tevens met eene zeldzame vlugheid en groot geheugen bedeeld, blijken van een grooten leerlust, onvermoeide arbeidzaamheid, en vooral van een geest, geschikt om in de moeijelijkste vakken van wetenschap zijn eigen weg te gaan, en zelf zijn eigen pad eerst te banen. Zoo trok hem, nog aan de Latijnsche school zijnde, het lezen der oude en algemeene geschiedenis aan, en rustte hij niet voor dat hij Westerbaan's werk in bezit en in één jaar doorlezen had. Reeds als student te Deventer begon hij het boek van Job te bewerken, en kreeg, door het lezen der poëtische boeken van het Oude Testament en het vergelijken der Arabische dichtkunst, zijne denkbeelden nopens het Hebreeuwsche Metrum. Hij las ook te Deventer reeds den *Timur*, door Manger uitgegeven, met de pen in de hand, en verzamelde de woorden, die in het *Lexicon* van Golius ontbraken. Toen hij te Leiden zich mede op het kollegie over het Arabisch van den Hoogleeraar Schultens vervoegd had, en aan dezen, bij de eerste toevallige proeve, Greve's vergevorderde kundigheid in die taal bleek, nam hij hem, na die eerste les, alleen, betuigde dat het gewoon kollegie voor hem niet meer geschikt was, noodigde hem om zich op een gemeenzamen voet verder te komen oefenen, en verstrekte hem daartoe Oostersche handschriften ten gebruike uit den schat van het *Legatum Warnerianum*. Ook als student te Deventer was hij begonnen de kerkvaders grondig te oefenen, en hij zette dit te Leiden ijverig voort. Hoezeer van kindsbeen af streng gehecht aan zijne kerkleer, deed hem zijn vrije geest van onderzoek zich daarboven verheffen, en hij beoefende met een vrijen blik de bronnen zelven der Christelijk leer, vooral de Brieven van den Apostel Paulus. Hij las ook zoo de werken van Luther en andere kerkhervormers, en stelde dan ook zoo veel prijs op het echt beginsel der Hervorming, dat hij bij zijn examen als proponent, den 29sten April 1783 bij de klassis van Deventer, weigerde de gewone onderteekening der Formulieren anders te doen, dan onder de uitdrukkelijke voorbehouding "als menschelijke inzettingen," volgens Art. 2 der Geloofsbelijdenis zelve.

Geene beroeping krijgende, waartoe hem zijne godsdienstige en staatkundige denkwijs in den weg stond, en waartoe hij ook weinig moeite deed, omdat hij ook wegens zijne zwakke stem en ligchaamsgesteldheid er zich ongeschikt toe rekende, bleef hij tot 1787 in het ouderlijke huis, zich met zijne studiën bezig houdende. Bij den intogt der Pruissische troepen te Deventer, in dat jaar, leed het huis zijns vaders ook van het plunderend graauw, en werden zijne boeken en papieren gedeeltelijk verstrooid. Hij begaf zich hierop met zijnen jongeren broeder naar Steinfurt, waar destijds verscheidene Hollandsche uitgewekenen eene aangename toevlugt en goed onthaal vonden, voltooide er twee zijner werken en keerde in het voorjaar van 1789 in het ouderlijk huis terug.

Bij de omwenteling van 1795 bedankte hij voor het hem aangeboden professoraat in de Oostersche talen aan het Athenaeum in zijne geboortestad, en zag zich in het begin van 1796 voor het district Winterswijk tot lid der eerste Nationale Vergadering gekozen. Ofschoon minder voor de staatkundige loopbaan geschikt, nam hij echter deze betrekking met moed en ijver, gedurende de zitting dier eerste vergadering, waar. In den zomer van 1797 ontving hij eene roeping, beter overeenkomende met zijn aard en studiën, namelijk die van Hoogleeraar in de Oostersche talen en Hebreeuwsche oudheden aan de Hoogeschool te Franeker. Hij aanvaardde dien post op den 15den November van genoemd jaar, met eene redevoering: *de nexu, qui studio linguarum orientalium cum ceteris artibus et doctrinis humanioribus intercedit indivulsus*, welke, in der haast opgesteld, slechts op aandrang van het bestuur en tegen zijn zin (te Leeuwarden 1800 in 4°.) is in het licht gegeven.

Van nu af aan was Greve bestendig werkzaam, zoo in het houden zijner lessen, als bijzonder in het voortzetten of afwerken van zijne voorheen gemaakte ontwerpen, vooral de metrisch-kritische behandeling der dichterlijke gedeelten van het Oude Testament. De vurige ijver, waarmede hij zich aan deze bij hem zoo geliefkoosde bezigheid overgaf, en het groot belang dat hij in de volvoering derzelve voor de Hebreeuwsche letterkunde stelde, onderhielden zijne onvermoeide arbeidzaamheid, maar deden hem zijn zwak en gevoelig ligchaamsgestel vaak te weinig in acht nemen. Zoo had hij ook een goed deel der laatstverloopene groote vakantie te Franeker doorgebragt, en de taak die hij zich zelven gesteld had, eer hij zijne familie te Deventer wilde gaan bezoeken, eindelijk

afgedaan, toen hij zich eerst naar Harlingen begaf om bij zijne aanbehuwde familie eenige uitspanning te zoeken. Hier overviel hem weldra eene zenuwkoorts, die den 13den Augustus 1811 een einde aan zijn werkzaam leven maakte. Zijne afbeelding ziet het licht in het *Vervolg op Wagenaar*, het 38ste deel.

De werken van Greve, waarin hij zich ook als kundig exegeet kennen deed, zijn getiteld:

Ultima Capita Jobi ad Graecam Versionem recensita, notisque instructa ab E. J. Greve. *Accedit Tractatus de Metris Hebraicis praesertim Jobaeis* pars I. Dav. 1782. 8°. pars II. Steinf. 1791.

In de voorrede en opdragt van het eerste deel van dit werk had Greve zijn gevoelen geuit over de gepleegde Pruissische geweldenarij. Nauwelijks had de Deventersche regering zulks voor de uitgave vernomen, of zij liet uit al de exemplaren eenige bladen scheuren, waarin melding van de plaats gehad hebbende gebeurtenissen gemaakt was.

De Brieven van den Apostel Paulus aan de Efeziers, de Colossers, en de eerste aan Timotheus, nevens den brief aan Philemon. Uit het Grieksch vertaald met eene verklaring. Uitgegeven door E. J. Greve. Devent. 1790. 8°.

Vaticinium Nahumi et Habacuci, cum interpretatione et notis, Amst. 1793. 4°.

De Brieven van den Apostel Paulus aan de Romeinen, de Corinthiërs en de Galaten met aanmerkingen; benevens eene Verhandeling over de echtheid en het gezag van den Brief van Jacobus, Amst. 1794—1811. 8°. 4 deelen.

Opstellen in de *Verstrooide gedachten over verschillende onderwerpen*, Franeker, 1804. 8°.

Van de Staatszorg der Overheid voor den Godsdienst, en de Vrijheid der Christenkerk in Nederland (zonder naam), Franek. 1804. 8°.

Vaticiniorum Jesaiæ volumen postremum a C. XL *ad* XLVI *Hebraica ad numeros recensuit, versionem et notas adjecit: Accedit Interpretatio Belgica*, Amst. 1810. 8°.

Losse stukjes, uitgegeven door R. Feith, Haarl. 1813. 8°.

Hij liet nog verscheidene werken over het metrum, de Psalmen en andere stukken van het Oude Testament in handschrift na, die niet zijn uitgegeven.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1811. D. II. bl. 130, 131, 294—299, door ons voornamelijk gevolgd; *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 87 met portret; Feith, *op het afsterven van mijnen vriend* E. J. Greve enz. (Zwolle 1811). 8°.; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 571—572; Lotze, *Egberti Joannes Grevii laudatio*, Lugd. Bat. 1815. 8°.; de Jong, *Naaml. van Boek.*; Glasius, *Godgeleerd. Nederl.* die hem verkeerdelijk Everhardus Johannes noemt.

GREVE (Evert Hendrik), broeder van den voorgaande, werd te Deventer in 1768 geboren, opgevoed en voor de akademische lessen voorbereid. Zijne lotgevallen zijn ons evenmin bekend als de Akademie waar hij zijnen graad in de regten behaalde. Wij weten alleen dat hij, den 19den September 1822, als conrector der Latijnsche scholen te Amsterdam overleed. Bij de beoefenaars der natuurkundige wetenschappen heeft hij zich gunstig bekend gemaakt door zijne:

Verklaring der Verhevelingen of korte Meteorologie voor deze gewesten, Haarl. 1816. 8°. 2 stukken.

Sterre- en weêrkundige berigten voor 1818—1822. Amst. 1818—1822. 8°.

Hij maakte zich ook verdienstelijk door de bezorging van een der werken van zijnen broeder, hiervoor genoemd. In 1811 behaalde hij als deelgenoot in eene door hem met den Heer F. Noel de Villepoix opgerigte Blaauwe-Vitrioolfabriek eene zilveren medaille bij de Hollandsche huishoudelijke Maatschappij, en in 1820 werd hij tot lid van het Zeeuwsch genootschap verkozen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1811. D. II. bl. 130, 1822. D. II. bl. 211; de Jong, *Naaml. van Boek.*; en *Supplem.*

GREVE (Wilhelmus), zoon van Wilhelmus Greve en Johanna van der Houve, werd te Berkel, waar zijn vader toen predikant was, den 16den Maart 1762 geboren. Hij ontving zijne opvoeding te Delft en werd vervolgens door zijnen vader tot de akademische studien voorbereid. Te Leiden den 18den September 1780 als student ingeschreven, was het aanvankelijk zijn voornemen in de godgeleerdheid te studeren, waarvan hij evenwel later terugkwam en den 1sten Januarij 1782 zich tot de geneeskundige studiën begaf.

Na den 28sten Julij 1786 tot kandidaat in de medicijnen bevorderd te zijn, promoveerde hij den 23sten Februarij 1787 tot doctor in de geneeskunde, na verdediging zijner dissertatie: *de Rabie Canina.*

Zich vervolgens, in 1787, als geneesheer te Rotterdam gevestigd hebbende, werd hij aldaar benoemd tot doctor en examinator voor den Edelen Hove en Hooge Vierschaar van Schieland; terwijl het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke wijsbegeerte aldaar hem het lidmaatschap aanbood.

Om redenen van gezondheid verliet Greve den 1sten Mei 1800 de stad Rotterdam en vestigde zich te Noordwijk Binnen, welke plaats hij evenwel in 1807 met Delft verwisselde, alwaar hij tot stads- en gasthuis doctor benoemd zijnde, tevens lid was van het natuurkundig gezelschap onder de zinspreuk: *Aan wetenschap gewijd. — Volmaakter door den tijd.* Hij vertrok echter in 1815 weder naar Noordwijk, waar hij, na langdurig lijden, den 14den Februarij 1819 overleed. Hij was gehuwd, eerst met Johanna Ida Meuser, en na haar overlijden met Cornelia Lezenne.

Greve was een man van veelzijdige kennis. Eene vertaling van zijne dissertatie bovengenoemd zag het licht onder den titel:

Verhandeling over de honds-dolheid, Rott. 1793. 8°.

Behalve niet uitgegeven verhandelingen verscheen van hem:

Iets voor de liefhebbers van anatomie en natuurlijke historie opzigtelijk een liquor om anatomische præparaten te bewaren; in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1813. D. II. bl. 183.

Natuur- en geschiedkundige Verhandeling over de reuzen en dwergen, enz. Amst. 1818. 8°. met platen.

Verzameling van merkwaardige droomen en gebeurtenissen, Amst. 1819. 8°.

Greve bragt een uitmuntend kabinet van natuurlijke historie, anatomische præparaten, oudheden, en eene aanzienlijke boekerij bijeen, waarvan een gedeelte in 1815 te Delft en een ander gedeelte, na zijn overlijden, in 1819 te Leiden verkocht is.

Zie de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; Holtrop, *Bibl. Medico-chirurg.* p. 116; Uit familie-berigten aangevuld.

GREVE (Petrus de) werd te Arnhem den 25sten Augustus 1621 uit een aanzienlijk geslacht geboren. Na den dood zijns vaders, die secretaris van Hattem geweest was, verhuisde zijne moeder naar Harderwijk, waar hij eerst aan de Latijnsche school, van Hoëingius in de voorbereidende talen, en daarna aan de Hoogeschool, van Zevecotius in de letteren en historiën, en van Cup en Matthaeus in de regten, onderwijs genoot. Hij bezocht vervolgens de Franeker Akademie, waar hij den 20sten Junij 1641 als student der regtsgeleerdheid werd ingeschreven. Onder Pijnakker en Wissenbach legde hij zich met zulk een ijver op die wetenschap toe, dat de eerste hem, nog voor dat hij gepromoveerd was, aan den Senaat tot bijzonderen regtsleeraar voordroeg, en dat de tweede hem, toen hij pas te Leeuwarden zich als advokaat had nedergezet, aan de curatoren der Geldersche hoogeschool aanbeval.

Als hoogleeraar te Harderwijk beklom hij den 12den April 1648 den juridischen katheder, en groot was de lof dien hij zich door zijn onderwijs verwierf. Overdreven mag die lof zijn geweest, maar onpartijdige tijdgenooten spreken toch met opgetogenheid van zijne zeldzame verdiensten. "Als scherpzinnig en geleerd, als duidelijk en kortbondig uitlegger der Romeinsche wetten, zegt de hoogleeraar Bouman, moet hij, te dier tijde, schaars zijns gelijken gehad hebben; zoodat hij door de natuur zelve bestemd en gevormd scheen, om wat daarin duister en ingewikkeld was op te helderen en in het licht te stellen." Niet lang mogt de Harderwijksche hoogeschool zich in zijn licht verheugen, daar hij den 18den Maart 1655 als leeraar in de regten aan het Gymnasium van Nijmegen verhuisde, werwaarts vele studenten hem volgden, en waar hij als een orakel der wijsheid en geleerdheid geraadpleegd werd. Hij overleed er tegen het einde des jaars 1677, nadat hij voor een viertal beroepingen naar elders bedankt had. Zijne schriften zijn:

Exercitationes ad Pandectarum loca difficiliora, Hard. 1653. 8°. Noviom. 1660. 8°; ibid. 1663. 12°.

Collegium juridicum publicum ad Pandectarum loca difficiliora, Hard. 1653. 8°.

Dissertationes anniversariæ de domino, Noviom. 1659. 8°.

Dissertationes ad Institutionem Imperialium loca difficiliora, Noviom. 1668. 12°.

Zie Noodt, *Orat. funebr. in obit. v. cl.* Petri de Greve, gedrukt achter T. L. Roukens, *Orat. Schol. in laudem* Gerhardi Noodt, Noviom. 1767. fol.; Saxe, *Onom. liter.* T. VIII. p. 248; Ferwerda, *Cat. Univers.* D. I. St. 7. bl. 805; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 118, 160, 171, 263, 327. D. II. bl. 609; 650.

GREVE (Wilhelmus 's) was Abt van St. Michiel te Antwerpen en tegenwoordig bij de Unie van Brussel in 1577.

Zie dè Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 86.

GREVELINK (Geertruida Jacoba). Zie HILVERDINK (Geertruida Jacoba).

GREVELINK (L.), van wien geene levensberigten bekend zijn, maakte zich als een kundig en bekwaam man bekend, door het aanleggen van het Annerveensche Kanaal in Drenthe.

Zie van Senden, *Leerrede ter inwijding van het kerkgeb. en ter vestiging van de Gereform. Gemeente aan de Dedemsvaart*, bl. 39; *Drentsche Volks-Almanak* 1840, bl. 95.

GREVENBROEK (de Heer van). Zie BOICKHOLT (Godard van).

GREVENBROEK (P. H. van) vervaardigde:

Nederlandsche Swanensang op de uitvaart van S. M. Wilhelm Frederik *Prins van Oranje, zaliglijck in den Heere gherust* 6 *November* 1650, 's Gravenh. 1650.

Zie dat werkje.

GREVENSTEIN (Henricus) werd te Leeuwarden geboren en even als zoo velen van zijn geslacht, waarin sedert het begin der Hervorming predikanten voorkomen, tot de predikdienst opgeleid. Tot proponent bevorderd, werd hij in 1728 predikant te Burgwerd en in 1735 te Oosterlittens. Na ruim 50 jaren het Evangelie verkondigd te hebben werd hij in October van 1780 emeritus. Van zijn wedervaren, tijdens de bekende onlusten in den jare 1748, stelde hij in het acteboek een verhaal, dat in den *Nieuwe Friesche Volks-Almanak voor* 1859, bl. 42—46 is medegedeeld. Hij vervaardigde een gedicht op de inwijding der vernieuwde Kerk te Britswerd, hetwelk in de *Boekzaal* voor 1752. b. bl. 798—800 is opgenomen, en schreef het volgende werkje:

Naamlyst der Predikanten, die zedert de zuiveringe van den Godsdienst tot in den jare 1751 *het Euangelium hebben bedient in de Steden en Dorpen, welke tot de E. Classis van Bolswert en Workum behoren, en voormaals behoort hebben. Als ook van eenige andere plaatsen onder de E. Classis van Franeker resorteerende:* enz. Leeuw. 1751. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. onder de Class. van Dokkum*, bl. 176—179.

GREVESSE (Worfin, bijgenaamd) maakte zich verdienstelijk door zijn aandeel aan den aanslag op Hui, door Karel van Heraugière in Februarij 1595.

Zie Wiersbitzky, *de Tachtigj. oorl.* D. IV. bl. 520, 521.

GREVINCKHOVEN (Caspar), ook Swerinckhuizen genoemd. De vraag welke naam de ware is, is nog niet uitgemaakt. Daar evenwel op de hierna te melden schriften, en ook op die welke er tegen geschreven zijn, altijd eerstgemelde naam gesteld is, twijfelen wij niet of deze zal wel de ware zijn.

Te Dortmund in 1550 geboren, werd hij in 1579 als leeraar te Rotterdam aangenomen, hoedanig hij zich bevond onder de afgevaardigden van de Hervormde kerk in Zuid-Holland op de Nationale Synode te 's Gravenhage, den 20sten Junij 1586 gehouden, op welke de Nederlandsche geloofsbelijdenis voor de achtste maal werd goedgekeurd, en het bevel ter harer onderteekening vastgesteld en bevestigd. Grevinckhoven wordt genoemd als een dergenen die zich vasthielden aan het woord, dat naar de leer van de geloofsbelijdenis is, waardoor hij dan ook Huibert Duyfhuis, pastoor bij de St. Jacobs kerk te Utrecht, niet voor een der gereformeerde ministers erkennen wilde. Hij overleed den 18den September 1606 in den ouderdom van 56 jaren, en ligt te Rotterdam in de Groote kerk op het koor begraven. De grafzerk, die ook het stoffelijk overblijfsel van zijn zoon Hermannus bedekt, is met een onderscheidend opschrift voorzien.

Volgens Soermans was de bekende Remonstrant Nicolaas Grevinchoven, die volgt, een zoon van hem. Zeker is, dat Hermannus Grevinckhovius, eerst predikant te Heusden, daarna te IJsselmonde, vervolgens te Delftshaven en eindelijk te Hillegondsberg, zulks ook was.

Grevinchoven maakte zich door een aantal werkjes als een ijverig en werkzaam verdediger van de Hervormde kerk bekend. Zoowel tegen de wederdoopers, de Jezuiten, als tegen de, door hem alzoo genoemde, nieuwe Lutherschen, trok hij te velde. Daaraan hebben zijne geschriften hunnen oorsprong te danken, die getiteld zijn:

Onderwijsinghe van de oude Catholycke Apostolische ende Roomsche Kercke ende Religie, tot een cort ende slecht berigt voor alle goedhertighe Catholycken, op de calomnien P. Francisci Costeri, *ende syns gelycke Sectarissen, die onder den tytel der Catholycke Kercke, ende Societatis Jesu, de Catholycke Apostolische Roomsche Kercke ende Religie soecken te onderdrucken. Wt gegeven door* Gasparum Grevinchovium, *dienaer des Goddelycken woorts der Catholycke Gereformeerde kercke*, Rott. 1597.

Defensio Catholica, dat is Catholycke verantwoordinghe der Apostolische, Catholycke ende Roomsche Religie, op de Calumnien ende lasteringhen Francisci Costeri *in zijne Apologia Catholica* enz. Rott. 1598 kl. 8°.

Grondelyc bericht van den Doope, ende Wederdoope, Rott. 1599. 8°.

Ontdeckinghe van de monstreuse dwalingen des libertynschen vergodeden vrijgheestes Hendric Nicolaessoon, Rott. 1604.

Grondelyc bericht Mart. Lutheri, *van het avondmael des Heeren, in twee korte tractaten wt de schriften* Lutheri *ende der Augsborgsche confessie tsamen gebracht*, Rott. 1605. 8°.

Grondelyck bericht van de Dolingen der Nieuwe Lutherschen voornaemlyc opghekomen na de doot der eerweerden Doctoren der Theologie D. Martini Lutheri *ende* D. Philippi Melanchtonis, *met korte wederlegginghe tot dienste van allen toeghedanen der Augsborchscher confessi ende nae de waerheyt des H. Evangelii ijverende*, Rott. 1611. 8°.

Van de vryheydt der Secten, hoe schadelijk dezelve zijn, tot nadeel der algemeyne warachtige kercke ofte gemeynte Godes, Dordr. 1611 4°.

Zie Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 79, die zich in het jaartal van 's mans komst te Rotterdam en van zijn overlijden vergist; W. te Water, *tweede Eeuw-getijde van de geloofsbelyd. der Gereform. Kerke*, bl. 80, noot (5); van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Bussingh, *tweede Eeuwget. van de Herv. godsd. te Delftshaven*, bl. 17; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rott.* bl. 14, 15; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. III. bl. 407, 408, Muller, *Cat. van godgel. werk. Supplem.* bl. 73; *Cat. van Voorst* (1859) T. I. p. 159; *De Navorscher*, D. VII. bl. 88, 189—191, 239; Rogge, *C. J. Coolhaes*, D. II. bl. 164, 186. Tiele, *Bibl. van Pamflet.* N°. 975, 976.

GREVINCHOVEN (Nicolaas) was volgens Soermans een zoon van den voorgaande, welk berigt waarschijnlijk wordt, daar de zoon van Nicolaas mede Caspar genaamd was. Hij is een der uitstekendste Remonstrantsche godgeleerden geweest, die in de dagen der Dordsche Synode zich door vele geschriften heeft doen kennen, en daarna de belangen der Broederschap trouw en ijverig heeft behartigd. Van zijne opvoeding is ons niets bekend. In 1601 ontmoeten wij hem het eerst als predikant te Rotterdam. Daar zag hij zich in 1612 in de oneenigheden gewikkeld, die zich in zeer vele gemeenten openbaarden, ten gevolge der twisten tusschen Gomarus en Arminius. Grevinchoven was het gevoelen van den laatsten toegedaan, en hierdoor stond hij vijandig tegenover zijn ambtgenoot Geselius. Ofschoon hij in zijne overige ambtgenooten zoovele geestverwanten vond, en de regering op de hand der Remonstranten was, zoo had hij toch van de Contra-Remonstranten zoovele onaangenaamheden te verdragen, dat hij in 1617 aanbood zijn ambt neder te leggen. Dat hij intusschen niet ophield voor zijne overtuiging te strijden, en zijne broederen te ondersteunen in de maatregelen die genomen werden, nu de toekomst zich steeds duisterder liet aanzien, bleek uit hetgeen hij tegen Smout en anderen in het licht gaf, en uit zijne tegenwoordigheid op eene vergadering der Remonstranten te Utrecht.

Natuurlijk kon Grevinchoven in 1618 eene afzetting niet ontgaan. Evenwel wilde zijne gemeente hem niet naar 's Gravenhage laten vertrekken, toen de Staten hem ontboden. Hoewel hem het prediken werd ontzegd, zoo mogt hij toch in het land blijven, en zoo nam hij deel aan de bijeenkomst, die in Maart 1619 door de Remonstranten werd gehouden. Doch juist hierom werd hij in Mei andermaal ingedaagd. Grevinchoven achtte het raadzaam niet te verschijnen, maar het land te verlaten, waarop hij als de overigen gebannen werd.

Door de Remonstranten te Waalwijk en Antwerpen werd hij aanstonds welkom geheeten. Als Scriba nam hij deel aan de beide eerste vergaderingen, terwijl hem tevens het geldelijk beheer werd toevertrouwd. Met Uytenbogaert en Episcopius werden hem de gewigtigste zaken en zendingen opgedragen. Zijne reis naar Keulen, in Mei 1621, om aldaar een toevlugtsoord voor de Remonstranten te zoeken, was wel te vergeefs, maar des te voorspoediger, één jaar later, zijne reis

naar Holstein. Daar regelde hij de vestiging der Remonstranten te Frederikstadt, in welke stad hij zelf zijne woning opsloeg. Na eerst afwisselend met anderen gepredikt te hebben, aanvaardde hij hier in 1624, met toestemming van de directeuren der sociëteit, het predikambt.

Intusschen verlangde de Rotterdamsche gemeente, die na eenige jaren van verdrukking het hoofd weder begon op te heffen, hem terug. Hij vroeg daarom zijn ontslag, doch kwam eerst in 1627 in het vaderland terug. Eene voortdurende ongesteldheid verhinderde hem evenwel te prediken, ofschoon hij als mededirecteur de algemeene belangen bleef behartigen. Zoo vergat hij ook de gemeente te Frederikstadt niet, toen hij zich gedurende eenigen tijd te Hamburg ophield. Eindelijk zou hij van daar in Februarij 1632 naar Rotterdam overkomen, doch eene ziekte, waaraan hij in Mei bezweek, hield hem terug.

Grevinchoven was een scherpzinnig en kundig godgeleerde, die aan de zaak der Remonstranten groote diensten heeft bewezen, welke nog te weinig naar waarde zijn geschat, en die door zijn beminnelijk karakter en zijnen warmen ijver zich vele vrienden had gemaakt. Onder deze behoorde, behalve Uytenbogaert en vele Remonstrantsche predikanten, ook de Groot, die na zijne ontvlugting in Grevinchoven's woning te Antwerpen gastvrij was ontvangen en bij zijne begravenis te Hamburg tegenwoordig was.

Grevinchoven was gehuwd met Sara Schaelkens, die den 21sten Januarij 1629 te Rotterdam overleed en met hunnen zoon, Casparus Grevinchoven *de jonge*, mede in dat jaar overleden, begraven werd op het koor in de groote kerk.

De afbeelding van Grevinchoven ziet het licht, door B. Bos gegraveerd en ook later bij Soetens *en Zoon* te 's Hage gelithographieerd uitgegeven. De dichter J. Brandt voegde er het volgende bijschrift aan toe:

Dit was de boetbazuin van 't zeilrijk Rotterdam,
Eer 't kerkberoerend jaar dien droeven aanvang nam.
Een ander hadt vermaak in 't voen der kerkkrakeelen,
Zijn oog, zijn stem en pen, wenscht nog den breuk te heelen.

De volgende geschriften zijn ons van hem bekend:

Cort berecht nopende seeckere copije van een remonstrantie..... vervatet in eenen seynt-brief.... d. Joannis Wtenbogaert *aen....* N. G.... Rott. 1612.

Korte ende grondighe refutatie.... van een zeker boecxken, onlancx in druc uytgheghеven, door eenen onghenoemden liefhebber der waerheyt, op den name van Adam Hertwech..... Rott. 1612.

Theologische verhandelinghe over twee poincten, huydens-daeghs in geschil staende..... tusschen Guilhelmum Amesium *ende* Nicolaum Grevinchovium..... Rott. 1615.

Nicolai Grevinchovii *Apologia publica et privata, hoc est, abstersio calumniarum* Adriani Smouti *quibus in suo, quem inscribit*, Nic. Grevinch. Heautontimoroumeno, *illustres ordd. ac plerasque civitates Hollandiae, nec non Remonstrantes, eorumque patronos, socios, aliosque cum istis pacem colentes, nominatim vero* Nic. Grevinchovium, *in odium atque invidiam orbis christiani adducere satagit*, Rott. (1617).

Vertoogh van verscheyden nieuwigheden, nopende principalyc d'absolute praedestinatie metten aenkleven van dien..... Rott. 1617.

Thien Contra-Remonstrantsche positien voor grouwelyk ende afgryselyc verklaert in de laetste Geldersche synode tot Arnhem..... Rott. 1618.

T' ghebesoigneerde, dat is, 't ghene in sekere heymelijcke vergaderinghe binnen Rotterdam, bij eenighe Remonstrantsche predicanten..... is verhandelt gheworden in Martio 1616..... (Rott. 1619).

Fundament van de ware Christelijke Religie, Rott. 1619, 4°.

Der Remonstranten Kerck-gangh: dat is: verscheydene redenen, waerom de Remonstrants-ghesinde hare afghesonderde vergaderingen niet en behooren na te laten.... 1619.

Naem-scherm der Remonstranten: teghen de naemschendelycke calumnien uytghestroyt by den Hove provinciael in Hollant, door 't uytgeven van het lasterschrift Henrici Slatii.... 1623.

Amsterdamsche Beroerte, dat is: waerachtig Verhael van den Oproer die Paesch-maendagh lestleden binnen Amsterdam is voorghevallen, 1626.

Twee copien, d'eerste van eene remonstrantie.... tot bewaernisse van de Remonstrantsche predicanten, d'andere van eene verantwoordinghe voor deselve predicanten.

Acta van eenige Remonstrantsche Dienaren, verantwoordt tegen sekere Bedenckingen over deselve Acte onlanghs uytgheghеven, 1626.

Vertoogh van den Contra-Remonstrantschen Joabs-kus, 1626.

Zie Uytenbogaert, *Kerck. Hist.* bl. 580—585, 1025, 1085—1087, Trigland, *Kerck. gesch.* bl. 531, 562, 635, 1101, 1105; Brandt; *Hist. der Reform.* D. II. bl. 180, 228, 284, 417, 488, 542, 883, 909, 944—946, D. III. bl. 41, 46—82, 101, 171, 685, 749*, 762*, D. IV. bl. 82, 489, 830—838, 865; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 98 en *Naberigt* bl. 2; *Praest. et erud. vir. epist. theol. et eccl. Ep.* 443 en p. 418, 516, 583, 722, 954; Cattenburgh, *Bibl. Rem.* p. 75—78; W. te Water, *Tweede Eeuwget. van de geloofsbel.* bl. 80, 248, Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. herv. kerk*, D. II. bl. 264, 274; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Regenboog, *Hist. der Remonst.* D. I. bl. 77, 95, 121, D. II. bl. 180, 193, 303; Kist en Royaards, *Arch. voor kerk. geschied.* D. IX. bl. 341; Dezelfden, *Nederl. Arch. voor kerk. geschied.* D. III. bl. 246; J. Tideman, *De Remonstr. Broedersch.* bl. 16, 29, 30, 47, 49, 320; Dezelfde, *Frederikstad aan den Eider*, bl. 23; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rott.* bl. 20—23; Muller, *Cat. van Portrett.*; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 556—558 D. III. bl. 660; Tiele, *Bibl. van Pamfl.* N°. 999, 1024; 1150, 1258, 1493, 1658, 1671, 2028, 2140, 2147, 2151, 2153.

GREVIUS (Johannes) of de Greve, werd omstreeks 1580 in het hertogdom Cleef geboren. Van zijne ouders is ons niets bekend. Reeds vroeg legde hij zich op de studie der godgeleerdheid toe. In 1605 tot proponent bevorderd, hield hij zijne eerste leerrede den 10den Mei te Arnhem. Daarna kwam hij in September te Heteren en Randwijk, waar hij in het volgende jaar tot vast predikant werd aangenomen. Deze standplaats verwisselde hij in 1610 met Heusden.

De partij der Remonstranten gekozen hebbende, werd hij dien ten gevolge in 1618 door zijn kerkeraad, met toestemming der regering, afgezet, hetgeen door de Delftsche Synode in November werd goedgekeurd. Gelijk hij ook in een brief aan Vorstius verklaarde, zoo bleef hij de broeders, die hij ook op de Dordsche Synode had bezocht, getrouw, en begaf zich tot hen naar Waalwijk. Doch de Zuid-Hollandsche Synode riep hem, op last der Staten, tegen den 5den Augustus 1619 naar Leiden. Met toestemming der broederen verscheen hij. Men legde hem de acte van stilstand ter onderteekening voor. Hij verzocht echter uitstel, doch verklaarde aanstonds dat hij zich zelven nog als Evangeliedienaar bleef beschouwen, en geen goed predikant zich door belofte of bedreigingen zou laten bewegen tot afstand van zijne dienst. Hij teekende dus niet, en werd daarop den 10den September 1619 door de gecommitteerde raden gebannen en naar Waalwijk teruggebragt.

Ofschoon zijne bloedverwanten geene pogingen nalieten om hem van denkwijze te doen veranderen, bleef Grevius nogtans daarin volharden. In de eerste maanden van 1620 ontmoeten wij hem bij de verdrukte gemeente te Kampen, waar hij ten huize van Arsenius, vroeger predikant te Blankenham, zijn verblijf hield. Maar reeds in April van dat jaar werd hij te Emmerik verraderlijk gevangen genomen en naar 's Hage gevoerd. Hier zag hij zich den 4den Julij tot levenslange gevangenis, in het tuchthuis te Amsterdam, veroordeeld. Zijne gevangenschap, aanvankelijk zeer hard, werd langzamerhand minder zwaar, zoodat hij gelegenheid vond zijne godgeleerde zoowel als regtsgeleerde studiën voort te zetten. Opmerkelijk is het dat hij in den kerker, in zeer gekuischt Latijn, schreef, zijne:

Tribunal Reformatum, in quo sanioris et tutioris justitiae via judici Christiano in processu criminali commonstratur, rejecta et fugata Tortura, cujus iniquitatem, multiplicem fallaciam, atque illicitum inter Christianos usum libera et necessaria Dissertatione aperuit Joannes Grevius *Clivensis, quam captivus scripsit in ergastulo Amsterodamensi*, welke merkwaardige verhandeling hij in 1624 te Hamburg, in 8° uitgaf. Daniel Jonctys gaf later eene omwerking van dit geschrift onder den titel: *De Pijnbank wedersproken en bemagtigd.*

Intusschen werden er pogingen aangewend om Grevius te verlossen en voor de dienst der gemeente terug te erlangen. Een verzoekschrift daartoe van de directeuren der societeit bleef zonder uitwerking, en eene eerste poging van den mede uit het tuchthuis gevlugten Dominicus Sapma, tot zijne bevrijding ondernomen, mislukte. Den 9den October 1621 kreeg men berigt dat Grevius met zijn lotgenoot Samuel Prince naar Loevestein zou vervoerd worden. Nu wilde Sapma nog eene poging wagen, die beter gelukte. Door middel van nagemaakte sleutels werden de kerkerdeuren geopend en de gevangene langs touwladders naar beneden gelaten.

Na zijne verlossing bleef Grevius nog eenige maanden de gemeente te Amsterdam in het geheim bedienen. Het volgende jaar vertrok hij echter naar Tonningen. Daar stond hij aan het sterfbed van Vorstius. Of de lijkrede, die hij bij de begravenis van dezen hoogleeraar hield, wel in druk is verschenen, is niet gebleken. Na een kort verblijf te Frederikstad reisde hij naar Hamburg, waar hij zijn werk, met een

opdragt aan den vorst van Holstein, ter perse legde. Niet lang hierna is hij op eene reis naar Spiers vermist, zonder dat iemand ooit iets meer van hem vernomen heeft.

Onder andere brieven van hem is er eene in de *Epistolæ præstantium ac eruditorum virorum* (No. 405), den 19den October 1621 aan Conradus Vorstius geschreven, waarin hij een verhaal geeft van zijne zeldzame ontkoming.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. II. bl. 909, D. III. bl. 265, 884, 915, D. IV. bl. 221—224, 234—237, 579—588; Trigland, *Kerck. geschied.* bl. 806—819; *Epist. praest. ac erud. viror.* (ed 1704) No. 320, 376, 405, 422 en p. 625, 626, 670; Revius, *Davent. Illustr.* p. 625; Soermans, *Kerk. Reg. van Zuid-Holl.* bl. 98; Paquot, *Mémoir.* T. I. p. 545; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam*, D. IV. bl. 329, 337; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Cattenburgh, *Bibl. Remonstr.* p. 92; Bayle, *Diction. hist. et critiq.* in voce; Kist, *Synod. hand. in de zaak der Remonstrant.* bl. 58; Tideman, *de Remonstr. Broederschap.* bl. 224, 305, 320, 337; 350.

GREYDANUS (Johannes), zoon van Tjardus Greydanus, werd te Franeker omstreeks 1633 geboren. Den 18den Junij 1647 aldaar als student ingeschreven zijnde, beoefende hij er de wijsbegeerte onder Arnoldus Verhel en Johannes Phocylides Holwarda, en de geneeskunde onder Philippus Matthaeus, Joachim Frencelius en Johannes Antonides van der Linden. Zijne studiën geëindigd hebbende werd hij den 15den Junij 1654 te gelijk doctor in de geneeskunde en meester in de vrije kunsten.

Zich verder op de wijsbegeerte toeleggende, verkreeg hij den 7den Januarij 1658 het regt om die wetenschap openlijk te onderwijzen, en den 25sten Mei 1660 werd hij, in de plaats van den overledenen Christophorus Munsterus, tot Hoogleeraar er in beroepen, welke waardigheid hij den 5den Julij aanvaardde en met lof waarnam tot aan zijnen dood, die den 4den Junij 1668 voorviel. Zijn ambtgenoot Abraham Steindam hield op hem, den 12den daaraanvolgende, eene lijkrede.

Greydanus had behalve eene dochter, Elizabeth gebeeten, drie zonen: Tjardus, die volgt; Sixtus, te Franeker, in 1683, tot doctor in de geneeskunde bevorderd, werd aldaar conrector der Latijnsche school en overleed er den 12den Mei 1698; Petrus Johannes, predikant te Rijperkerk en Hardegarijp, en als zoodanig den 22sten Januarij 1733 overleden. De vader schreef:

Idea Logicæ Nov-antiquæ, Franeq. 1659. 12°.
Institutiones Metaphysicæ, Franeq. 1660. 12°.
Institutiones Physicæ, Leovard. 1664. 12°.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 480—483; Paquot, *Mémoires*, T. I. p. 317.

GREYDANUS (Tjardus), zoon van den voorgaande, geboren te Franeker den 19den Januarij 1656, werd den 13den Mei 1673 aldaar als student in de godgeleerdheid ingeschreven. In 1677 tot proponent bevorderd, werd hij in het volgende jaar beroepen te Achlum en Hitsum, en overleed als zoodanig den 19den Maart 1712. Hij beoefende de Hebreeuwsche poëzy, blijkens een door hem vervaardigd vers op de *Oratie* van den hoogleeraar Witsius. Van hem ziet ook het licht een boekje, getiteld: *de Brandklok te Hitzum*, bestaande in twee leerredenen, gehouden bij gelegenheid dat het huis van een zedeloos man aldaar door brand verteerd werd. Zijn zoon volgt.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 482, 483; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Classis van Franek.* bl. 3; Steenstra, *Oudheidk. aanteek. van Franekeradeel*, bl. 23.

GREYDANUS (Ausonius), zoon van den voorgaande, studeerde te Franeker, werd in 1723 proponent en in dat jaar predikant te Pietersbierum, waar hij den 23sten October 1759 overleed. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens een vers op de *Friesche geschiedenissen* van Christianus Schotanus, en de Latijnsche, blijkens een gedicht vóór Muilman's *Diss. de libro Dei*, Franeq. 1720. Na zijn dood gaf Johannes Heringa, destijds nog predikant te Marsum, van hem uit:

Naamlijst der Predikanten die zedert de Herforming gedient hebben in de Classis van Franeker: Met eene Voorrede, meldende de Edel-Mog. Heeren Commissarissen, welke uit het collegie der Edel-Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van Friesland tot de Provinciale Synoden van tijd tot tijd zijn afgevaardigt: en Aanmerkingen over de Naamlysten van andere Classen, enz. Leeuw. 1761. 8°.

Zie dat werkje bl. 93; Vriemoet, *Ath. Frisiac.* p. 483.

GREYN (Jakob) werd in 1597 door de Staten van Holland vereerd met honderd gulden, voor het vervaardigen van eene kaart, voorstellende de overwinning door Prins Maurits bij Turnhout op de Spanjaarden bevochten.

Zie van Loon, *Nederl. Historiepenn.* D. VI. bl. 490.

GRIBIUS (Petrus), zoon van Petrus Gribius, laatstelijk predikant in de Hoogduitsche kerk te Amsterdam, en van Maria Brandijn, werd geboren te Middelburg, alwaar zijn vader toen de Engelsche gemeente bediende, den 25sten October 1651. Te Amsterdam en te Appingadam werd hij in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen tot 1667, waarna hij nog drie jaren in eerstgenoemde plaats zich in de Hebreeuwsche en Grieksche talen, wijsbegeerte en wiskunde bleef oefenen, zoo bij Israëlitische onderwijzers, als bij de hoogleeraren aan de Illustre school, en ook eenigen tijd onder Hubertus Leydekker, destijds predikant te Noordgouwe. In 1671 begaf hij zich naar de Utrechtsche hoogeschool, doch de inval der Franschen noodzaakte hem aldaar zijne studiën te staken, welke hij weder aanvatte in 1673, toen hij naar Leiden vertrok, en aldaar omstreeks drie jaren zich op de godgeleerdheid toelegde onder Fredericus Spanhemius. Den 10den Maart 1676 tot proponent bevorderd, deed hij met Jacob Trigland, later hoogleeraar te Leiden, een reisje naar Engeland, en hield zich, behalve in de voornaamste steden des rijks, voornamelijk aan de Akademiën van Oxford en Cambridge op. In het vaderland teruggekeerd, werd hij in 1677 predikant te Midley, in 1679 te Grootebroek, in 1680 te Harderwijk, en in 1681 te Delft. Ter laatstgenoemde plaats verkondigde hij 53 jaren het Evangelie en overleed er den 30sten October 1739, nadat hem in 1734 eene wel verdiende rust geschonken was. Hij was er gehuwd met Debora van der Heul, bij welke hij eene dochter, Maria, verwekte, die later gehuwd is aan Abraham van Bleiswijk, Burgemeester van Delft.

Gribius behoorde tot de vermaardste leeraars van zijnen tijd, en alles wat hem bij zijne gemeente geacht en bemind kon maken bezat hij. Wat hij ons van zijnen kanselarbeid nagelaten heeft levert echter geen gunstig bewijs van den prediktrant zijner dagen. Zoo iemand, dan was het Gribius die, in navolging van Borstius en anderen, nog mank ging aan het gebrek van zijne leerredenen op te vullen met platte, ja somtijds hoogst zonderlinge gezegden, en teregt is het opgemerkt, dat 's mans denkbeelden, in zijne Delftsche Jubilépredikatie, waarvan men een uittreksel vindt bij den laatsten hieronder aangehaalden schrijver, een zonderling kontrast maken met een lofvers van den beroemden Arnold Hoogvliet, hetwelk er achter gevoegd is, en waarlijk schoon kan genoemd worden. Van hem ziet het licht.

Twee Redevoeringen over Job XIV v. 1. 2, *uytgesproken op syne vyftigjaarigen Delfsen Predikdienst en tagtigjarigen ouderdom 21 en 23 October* 1731. Delft 1731. 4°.

Na zijn dood gaf zijn ambtgenoot W. Velse van hem uit:

Verscheide Redenvoeringen op bijzondere tijden en omstandigheden, Delft, 1740. 4°.

waarbij gevoegd is Velse's *Lijkrede op* Gribius, eenige *Rouwdigten* tot zijnen lof, onder welken men er ook vindt een van A. Hoogvliet en een van H. Schim, benevens Gribius afbeelding, naar de schilderij van F. van der Wilt door J. C. Philips in het koper gebragt, voorzien, behalve met een Latijnsch bijschrift van Cornelis Johannis Velse, met een Hollandsch van Reinier Boitet, dus luidende:

Dus ziet men Gribius naar 't Leven afgemaalt,
Eerwaardige achtbaarheid blinkt uit 's mans schrander wezen.
Dees' grooten Godsgezant, door 's Heeren geest bestraalt,
Gaf goede lessen, schaars bij anderen te lezen.
Daar vloeide een Oceaan van wijsheid uit zijn mond,
Als hij tot heil van 't volk in 's Heeren tempel stond.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1731. *b* bl. 492, 1734. *b.* bl. 384, 1739 *b.* bl. 503, 601; de la Rue, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 69—73; Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. I. bl. 53; Croese, *Kerk. Reg. der Predik. te Amst.* bl. 73, 74; Ypeij, *Kerk. Geschied. van de achtt. eeuw*, D. VIII. bl. 570, 571; Glasius *Godgel. Nederl.* en D. III. bl. 660; (J. P. Sprenger van Eyk). *De kansel. ontluist. in de Ned. Herv. Kerk*, bl. 88—92.

GRIBIUS (Johan), misschien een broeder van den voorgaande, was geneesheer te Amsterdam. Hij heeft het werk van P. Cz. Hooft, *Spiegel van Rampsaligheit in de verheffing van den Huyse Medicis*, in 1665, in Nederduitsche verzen overgebragt, waarvan het keurig, fraai en uitmuntend bewaard handschrift nog voorhanden is.

Van Gribius zelf zijn geene berigten bekend. Van hem of van een naamgenoot, wiens voornaam onbekend is, bestaat: *De ontroerde Leeuw, behelzende de voornaamste geschiedenissen van* 1671 *tot* 1677, Amst. 1678. 7 deelen in een band, met pl.

Zie Koning. *Geschied. van het slot te Muiden* enz. bl. 126; *de Navorscher*, D. VI. bl. 74, 218.

GRIENT (Cornelis de) werd te Rotterdam in 1691 geboren. In zijne jeugd ontving hij eenig onderwijs in de teekenkunst, deed één of meer reizen ter zee, werd vervolgens school- en schrijfmeester en heeft eindelijk een ijzerwinkel gedaan, waarvan hij zich op zijn vijftigste jaar ontdeed. Hij beoefende intusschen voortdurend de teekenkunst, waaraan hij zich later geheel overgaf, toen hij in stille rust inwoonde bij den rector Dreux, die met zijne eenige dochter gehuwd was. Ruim twee en veertig jaren mogt hij als zoodanig, na het opruimen van zijn winkel, nog werkzaam zijn, toen hij, algemeen geacht en bemind, den 28sten December 1783 te Rotterdam overleed. Zijne kunstnalatenschap werd in September 1788 verkocht.

Zijne teekeningen in Oost-Indischen inkt, somtijds ook in sapverw, stellen meestal riviergezigten met naauwkeurig geteekende scheepjes voor, en worden inzonderheid geroemd om de dunne, natuurlijke gewasschen luchten, ofschoon ze van eentoonigheid niet zijn vrij te pleiten. Grient was ook een keurig schrijfmeester.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 107—109.

GRIENT DREUX (P. de), zoon van Jacobus Henricus Dreux, dien wij vroeger noemden, en kleinzoon van moederszijde van Cornelis de Grient voornoemd, werd te Rotterdam in 1746 geboren. Door zijnen kundigen vader onderwezen, studeerde hij vervolgens in de regten, waarin hij den graad van meester ontving. Op twintigjarigen leeftijd werd hij in zijne geboorteplaats als praeceptor aan de Latijnsche school geplaatst, hoedanig hij, gelijk later als hoogleeraar in de regten aan het gymnasium en als Rector der Latijnsche school te Zutphen, gedurende 47 jaren zich toewijdde aan het onderwijs, waartoe hem zijne uitgebreide kennis, schrander doorzigt, fijne oordeelkunde, gezuiverde smaak en vooral de gemakkelijke wijze, waarop hij zijne veelomvattende kundigheden anderen wist mede te deelen, bijzonder geschikt maakten. Hij overleed op 67 jarigen leeftijd te Zutphen in November 1813 en beoefende niet ongelukkig de Nederduitsche dichtkunde, waarvan in de *Dichterlijke Schakeringen* eenige proeven voorkomen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1814. D. I. bl. 19, 20.

GRIETHUIZEN (Maria Louiza). Zie CARELIUS (Maria Louiza).

GRIFFIER (Jan) werd te Amsterdam in 1645 geboren. Na zich eenigen tijd in het bloemschilderen geoefend te hebben, begaf hij zich onder de leiding van Roeland Rogman, om zich meer bijzonder in het landschapschilderen te oefenen. In 1667 naar Engeland vertrokken, vestigde hij zich te Londen, waar hij door zijne kunst veel voordeel en roem behaalde. Hij schilderde veelal Italiaansche bouwvallen, Rijn- en Teemsgezigten en bragt, volgens Immerzeel, in zijne schilderachtige ordonnanties steeds een rijkdom van schepen, schuiten en andere vaartuigen met schier ontelbare figuren te pas. Met een behaaglijk koloriet, vereenigden zijne tafereelen eene zorgvuldige netheid en uitvoerigheid, die algemeen in den smaak vielen. Eene goede som gelds overgewonnen hebbende, kocht hij een jagt en ging dit met zijn huisgezin bewonen. Verlangende naar zijne geboortegrond terug te keeren, maakte hij zich in 1695 gereed tot den overtogt, doch door een hevigen storm overvallen, geraakte zijn vaartuig voor het Vlie op een zandplaat, waarbij hij met de zijnen wel het leven behield, maar bijna alles verloor wat hij bezat. Nu zette hij zich te Rotterdam neder, kocht weder een ander vaartuig, dat hem tevens tot woning en werkplaats verstrekte, en maakte er van tijd tot tijd binnenlandsche reisjes mede. Op een dergelijken togt naar Dordrecht voer hij aan den grond en moest er acht dagen blijven liggen tot zijn vaartuig weder vlot werd. Naderhand stak hij andermaal naar Engeland over, waar hij bijzonder in den gunst stond van den Hertog van Beaufort, en waar hij in 1718 overleed. Hij was er bekend onder den naam van *Utrechtsche Edelman*, en gaf met Fr. Place, te Londen, een werkje met vogelen uit, dat uit twaalf bladen bestaat en waarvan de plaatjes door hem geëtst zijn. Zijne beide zonen volgen.

Behalve verscheidene uitmuntende stukken door den Heer Kramm vermeld, is van hem op 's Rijks Museum te Amsterdam *een Riviergezigt* voorhanden.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterdam*, D. XI. bl. 431. van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderk. Aanh.* bl. 158. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 48.

GRIFFIER (Robbert), zoon van den voorgaande, werd te Londen in 1688 geboren en door zijnen vader in diens kunstvak opgevoed. Hij werd een zeer verdienstelijk schilder wiens stukken, meestal Rijngezigten en landschappen voorstellende, uitmunten door rijkdom van ordonnantie, uitvoerigheid van penseel en bevalligheid van koloriet. Hij bezat tevens de gaaf om den schilderstrant van Wouwerman, van de Velde en anderen op eene tamelijk bedriegelijke wijze te kunnen nabootsen. Er bestaan schilderijen van Jacob Ruisdaal, door zijn penseel gestoffeerd met paarden en beelden, die bij naar Wouwerman had gecopieerd en voor origineel worden gehouden. Hij had zich eerst te Amsterdam gevestigd, doch verhuisde later naar Londen, waar hij zich op den kunsthandel, maar tot schade van zijn eigen kunstwerk, toelegde en tamelijk bejaard overleed. De dichter Sybrand Feitama bezong, in 1717, zijne kunststukken.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 27—29, *Aanh.* bl. 158, 159; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRIFFIER (Jan) *de jonge*, broeder van den voorgaande, door den Heer Kramm voor het eerst gemeld. Hij moet eene bewonderenswaardige manier gehad hebben om schilderijen van Claude Lorrain te kopiëren. Hij woonde te Londen in *Pall-Mall*, nabij het hof, en overleed omstreeks 1750.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRIFFIOEN (Huibert) *van Waerder* werd op den 23sten Mei 1754, te Gouda uit een deftig geslacht, geboren, en vroegtijdig tot de letteroefeningen opgeleid, waartoe zich een gunstige aanleg in hem vertoonde. Na een vijfjarig verblijf aan de Leidsche Hoogeschool, werd hij, in het laatst van 1775, met den welverdienden eeretitel van Meester in de regten begiftigd. Sedert oefende hij, gedurende eenige jaren, met lof de regtspraktijk te 's Hage uit. In 1783 keerde hij naar zijne geboorteplaats weder, waar zijn vader de aanzienlijkste eereposten, met name ook dien van Burgemeester, bekleed had, en werd weldra door de stedelijke regering in belangrijke betrekkingen geplaatst. De aanbeveling van den toenmaligen Pensionaris van Gouda, den beroemden Hendrik van Wijn, deed hem, in 1785, tot Secretaris benoemen van eene commissie uit de Staten-Generaal, tot opneming van het finantie-wezen der admiraliteit in Friesland. Vier jaren later werd hij, door invloed van den Raadpensionaris van de Spiegel, eerst met eene belangrijke commissie belast, daarna tot Pensionaris-honorair der stad Tholen en eindelijk tot de eervolle waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland en West-Friesland benoemd. In deze betrekking bleef hij met groote lof van kunde, eerlijkheid en onpartijdigheid werkzaam, tot aan de ontbinding van dien Raad, ten gevolge van de omwenteling van 1795.

Sedert leidde hij een ambteloos leven, en wees zelfs gedane aanbiedingen op eene heusche wijze van de hand. Alleen aanvaardde hij, in kalmere tijden, den post van Hoog-Heemraad van het Groot-waterschap van Woerden, in welks omstreken hij belangrijke bezittingen had. Ook na de verlossing van het vaderland en de verheffing van het door hem steeds geliefkoosde huis van Oranje tot de Koninklijke waardigheid, bleef hij eene geletterde rust boven het woelig staatstooneel de voorkeur geven, en nam slechts de werkzaamheden van lid der Staten van Holland waar, tot hij op den 17den Junij 1836 te 's Gravenhagen overleed. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en gehuwd met A. C. Dabenis. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bragt, door de aanbieding van haar lidmaatschap, hulde aan zijne liefde voor de beoefening der letteren in het algemeen en de vaderlandsche in het bijzonder. Zonder zijn naam gaf hij uit, ter verdediging van de eer zijner geboortestad, welke hij door eene oppervlakkige beoordeeling van den beroemden staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp, die aldaar korten tijd zijn verblijf gehouden had, verkort rekende:

Mijne Herrinneringen van Gouda, 's Gravenh. 1821. 8°. met pl.
Nalezing mijner Herrinneringen van Gouda, 's Gravenh. 1822. 8°. met pl.

Zie Siegenbeek, in de *Hand. der Jaarl. Vergad. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1836, bl. 38—40, door ons hier gevolgd.

GRILL (ANTHONY) was, met zijne vrouw Elizabeth Grill, de stichter van het *Grills-hofje*, in de eerste Weteringdwarsstraat te Amsterdam. Hij begon het te laten bouwen in of omstreeks 1724 en zag het ongeveer drie jaren daarna voltooid. Hij was met zijne vrouw gehuwd den 20sten October 1693. Hij overleed den 5den November 1727 en zij den 7den Junij 1725.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. VIII. bl. 600, 601.

GRILL (J.) schreef:
Generaale goudt-balans of goudtwaarde, Amst. 1715. 4°.

Zie Fred. Muller, *Catal. mensuel* etc. 1859. p. 34.

GRIMANI (HUBERTUS), wiens eigenlijke naam Hubrecht Jacobsz was, werd te Delft in de tweede helft der zestiende eeuw geboren en legde zich op het portretschilderen toe. Veel lust tot reizen hebbende, vertrok hij op jeugdigen leeftijd naar Venetië en hield zich gedurende negen of tien jaren aan het hof van den Doge Marino Grimani op. Deze was zoo hoog met hem ingenomen, dat hij hem niet slechts, waar dit noodig of nuttig was, beschermde, maar zelfs de gunst verleende, zijn naam met dien van zijn eigen geslacht te verwisselen. Van nu af droeg Jacobsz de naam van Grimani. Het portretschilderen was zijn hoofdbedrijf en als zoodanig muntte hij bijzonder uit. In het vaderland teruggekeerd had hij dan ook veel te doen, maar hoe voordeelig ook voor zijn beurs, was het hem nogtans schade aan zijn roem, daar hij op het laatst menigmaal naliet de vereischte zorg aan zijne voortbrengsels te besteden. Hij was te Delft gehuwd met Geertruy Grauwinkel Jans dochter en stierf in den Briel in 1628 of 1629.

Zie van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 846; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 625, D. XXI. bl. 107; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 322; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROBBENDONCQ (ANTHONIE SCHETS, Heer van). Zie SCHETS (ANTHONIE).
GROBBENDONCQ (KASPAR SCHETS, Heer van). Zie SCHETS (KASPAR).
GROE (GERRIT VAN DER) schreef:
De Billard, kluchtspel, Amst. 1731, 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 103.

GROE (THEODORUS VAN DER), zoon van Ludovicus van der Groe, predikant te Zwammerdam; aldaar geboren en tot de predikdienst bestemd, werd hij, tot proponent bevorderd, in 1729 predikant te Rhijnzaterwoude, in 1740 te Kralingen, waar hij den 24sten Junij 1784, in den ouderdom van bijna 79 jaren, overleed. Tijdens zijne dienst ter laatstgemelde plaats werd hij betrokken in den te Rotterdam, in 1756, gevoerden twist over het regt der kerk. Het onnoodig achtende te vermelden welk aandeel hij daarin, door het uitgeven van naamlooze geschriften tegen de wederpartij had, merken wij hier alleen op, dat hij zich door zijnen onverstandigen ijver zoodanig liet vervoeren, dat men met zijne geschriften openlijk den spot begon te drijven. Overigens verwijzen wij ten opzigte van het gevoerde geschil naar het artikel van Petrus Hofstede, die er mede in betrokken was.

Op een ander veld deed van der Groe zich kennen, behalve door zijne overzetting van de werken van R. Erskine en G. Hutcheson, door:
Toetsteen der waare en valsche Genade, ontdekkende de zuivere Gereformeerde waerheid, vervat in de Heidelbergschen Catechismus, en de wezentlijke gronden van onderscheid, tusschen het zaligmakende werk des Geestes in de herten der opregte gelovigen, en tusschen het schijn-geestelijk werk der geveinsden en tijd-gelovigen, Rott. 1725. 8°. in hetzelfde jaar herdrukt. 2de deel, ald. 1753. 8°.
Het zaligmakend geloof, beschreven op het instantelijk verzoek van eenige vrienden in Rotterdam; Nieuwe uitgave. Amst. 1838. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. IV. bl. 61, 80, St. V. bl. 54, Ypeij, *Kerk. Geschied. van de 18de eeuw*, D. VII. bl. 37—42; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 92, 158; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

GROEN (C.), misschien Cornelis Pietersz. Groen, in 1736 overleden als predikant te Goedereede en Stellendam, schreef:
Verstandige Kerkganger, Rott. 1735. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*, D. I. St. I; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 137.

GROEN (CORNELIS) werd in het jaar 1792, te Enkhuizen, uit burgerouders geboren en vertoonde reeds vroeg eenen goeden aanleg tot leeren. De Hoogleeraar Gerbrand Bakker, toen nog praktiserend geneesheer in die stad, zulks in hem bemerkende, nam de opvoeding van den veelbelovenden knaap voor zijne rekening en liet niet na, bij zijn vertrek in 1806 naar Haarlem, de zorg voor zijne verdere opleiding aan anderen aan te bevelen. Door dezen, maar vooral door eigene oefening en onvermoeiden vlijt, bragt hij het zoo ver, dat hij in staat was anderen te onderwijzen. De opzieners der Latijnsche school te Enkhuizen wisten zijne bekwaamheden op prijs te stellen, en vertrouwden aan hem het onderwijs in de Grieksche en Latijnsche talen toe.

Daarvoor heeft hij geleefd; wars van alle praal, nederig daar heen gaande en gelukkig door de voortdurende beoefening der bij hem geliefkoosde wetenschappen, was de school hem zijn alles. Hij bezat eene zeldzame gave om de jeugd het onderwijs aangenaam, duidelijk en gemakkelijk te maken, en zorgde niet alleen voor de vermeerdering harer kennis, maar ook voor het aankweeken bij haar van alles wat goed en edel is.

Tevreden, vergenoegd en dankbaar levende, was Groen de steun zijner betrekkingen, de vriend der jeugd en de helper zijner vrienden, totdat hij op den 22sten Augustus 1827, na een verdienstvol leven van nog geen 35 jaren, aan de zijnen door den dood ontrukt werd.

Hij wilde dat alles wat hij had zamengesteld na zijn dood zou vernietigd worden. Behalve enkele verhandelingen van zijne hand in de *Mnemosyne* van de Heeren Tydeman, en in het *Magazijn* van van Kampen leverde hij eene vertaling van:
Plutarchus *over het verwijl der goddelijke straffe, uit het Grieksch vertaald met aanteekeningen*, Dordr. 1823. 8°.

Zie *Aanh. op het Woordenb.* van Nieuwenhuis, op het woord; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden.* 1ste *Bijv.* bl 18.

GROEN (FLORIS) was een niet onverdienstelijk acteur, die bloeide in het begin der achttiende eeuw en behoorde tot het tooneelgezelschap onder J. van Ryndorp, dat voornamelijk in 's Gravenhage en Leiden speelde. Hij was ook dichter, blijkens de volgende tooneelstukken van zijne hand, wier optelling Witsen Geysbeek niet waardig achtte:
De mislukte ontrouw, treurspel, Amst. 1682. 8°.
De gestrafte staatzugt, treurspel, Amst. 1682. 8°.
Blijspel van den Huwlijken staat, Amst. 1685. 8°.
Standvastige minnares, met de dood van Tancredo, treurspel, 1699. 8°.
Blyeindend treurspel van den verloren soon, Leid. 1700. 8°.
De vrouw bewaarder bedroogen, kluchtspel, 's Hage 1707. 8°.
Monsieur la grand en Madam petiet, kluchtspel, 's Hage 1713. 8°.
Toverijen van Armeda, of het belegerde Jeruzalem, 1699.
Visscher door liefde, 1699.

Zie *Naamrol der Ned. Tooneelspel.* van J. van der Marck, bl. 65; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 76; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 103.

GROEN (THEODORUS), geboren te Heusden, werd predikant eerst te Vlijmen en Honds-Oird in 1623 en daarna te Maastricht in 1640, waar hij in 1654 overleed. Hij vervaardigde eene beschrijving van Maastricht en het land van Over-Maas, die wij niet weten dat uitgegeven is. Hij was niet alleen een kundig godgeleerde, maar ook ervaren in de geschiedenis en oudheidkunde. Er ziet van hem ook het licht:
Naaktheid en schande der Roomsche kerk, 1642. 8°.
Antwoordt op seecker Manifest genaemt Gheloofs-Spieghel uytgegeven by Judocus Kedd, *Jesuwijt binnen Aken*, Amst. 1648.

Zie J. van Oudenhoven *Beschrijv. van de stad Heusden*, bl. 188; de Jongh, *Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 312; van Abkonde, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. II; Muller, *Catal. van Godgel. werk. Supplem.* bl. 96.

GROEN (LAMBERTUS), zoon van den voorgaande, geboren te 's Hertogenbosch, werd eerst predikant te Veen in 1658, te Maastricht in 1664, te Haarlem in 1668, waar hij in Junij

1686 overleed. Hij maakte een vers voor Oudenhoven's *Beschrijving van 's Hertogenbosch*, ald. 1670. 4o.

Zie de Jongh, *Naaml. der Pred. in Gelderl.* bl. 318.

GROEN (JOANNES VAN DER) was hovenier in dienst van den Prins van Oranje. Hij schreef:

De Nederlandsche Hovenier, Amst. 1687. 4°. met platen.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 652; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

GROEN (A. VAN DER) was een landschapschilder, te Amsterdam, die in 1774 voor den Hollandschen schouwburg eene decoratie vervaardigde, voorstellende het *Zomerbosch*, door R. en H. Vinkeles gegraveerd. Van hem is ook door A. Smit in het koper gebragt *Vier schetsen der Vorstelijke Loge*.

Zie *Verv. op Beschrijv. van Amst. door* Wagenaar, D. XX. bl. 122; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROEN (ANNA COOP A), misschien eene dochter van Samuel Coop à Groen, predikant te Amsterdam, was eene dichteres in de zeventiende eeuw, wier sierlijk gezang en woorden door H. Zweerts geprezen worden.

Zie Zweerts, *Gedicht.* (Amst. 1797.) bl. 103; *Algem. Konst- en Lett.* 1848. D. I. bl. 147.

GROEN VAN PRINSTERER (PETRUS JACOBUS) werd in 1764 geboren en te Leiden tot doctor in de geneeskunde bevorderd. Zich te 's Gravenhage als geneesheer nedergezet hebbende, werd hij er stads-arts en in 1793 tot buitengewoon 's lands Medicinae Doctor aangesteld. In 1805, onder Schimmelpenninck's bestuur, bij het Departement van Binnenlandsche Zaken benoemd zijnde, werd hij drie jaren later tot Inspecteur voor het geneeskundige, onder Koning Lodewijk, verkozen, die hem ook Ridder van de Orde der Unie maakte.

Na de omwenteling van 1813 werden zijne verdiensten erkend door de benoeming tot Staatsraad en Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw, en zag hij zich later ook verkozen tot lid van de Staten van Zuid-Holland en van den Raad van 's Gravenhage. De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem koos hem in 1808 tot lid en het Koninklijk Nederlandsch Instituut in 1816 tot correspondent der eerste klasse. Hij overleed te 's Hage den 2den Maart 1837.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* D. X. (1793) bl. 186, 1837. D. I. bl. 146.

GROENEN (HENRICUS VAN), in 1622 overleden, liet een aantal belangrijke genealogische aanteekeningen na, die in het Archief van 's Heerenberg bewaard worden. Hij, gelijk vroegere leden van zijn geslacht, was Secretaris van den Graaf van den Berg.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, bl. 131.

GROENENBERG (EGBERT VAN), was afkomstig uit een aloud Groningsch geslacht, hetwelk reeds in de elfde eeuw aldaar bloeide en waarvan sommige leden ook Groenenburg of Groenenbeke genaamd worden. Jaren lang bezat dit geslacht het bestuur over de stad Groningen en Drenthewolde, en wist zich daarin, ondanks hunne magtige tegenpartij, de Gelkingen, staande te houden tot het jaar 1143. In dat jaar had Egbert van Groenenberg de stadvoogdij in handen, toen de Gelkingen, aangevoerd door Roelof van Coeverden, zich van de St. Walburgs-kerk meester maakten, en uit de omliggende gebouwen vijandelijkheden tegen den Bisschoppelijken stedehouder ondernamen. Deze wist hen echter in bedwang te houden, tot Bisschop Herbert met hulp kwam opdagen en de weêrspannigen tot bedaren bragt. Laatstgenoemde maakte van die gelegenheid gebruik om Egbert de stadvoogdij af te nemen en die aan zijn broeder Leffert te geven. Van Egbert wordt verder niets meer vermeld. Onder Bisschop Boudewijn werd een zijner nazaten, Bartholdus genaamd, in zijne waardigheden hersteld, die tot na 1330 door Egbert van Groenenberg, het laatste mannelijk lid van dit geslacht, bezeten zijn. Een kleinzoon van Egbert, mede alzoo genaamd, en in 1241 overleden, wordt een dapper krijgsman genoemd, die meermalen met de Gelkingen en met Rudolf van Coeverden overhoop lag, voor wiens zegenvierende wapenen hij somwijlen wel eens de vlugt moest nemen, even als zulks later zijne nakomelingen voor de afstammelingen der Gelkingen moesten doen, waaromtrent geene uitvoerige berigten tot ons gekomen zijn.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.* artik. Groenenberg; Westendorp, *Jaarb. voor de provincie Groningen*, D. I. bl. 177, 178; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. IX. bl. 235, 475, 478—480.

GROENENBERG (J. F.), Secretaris van Uitwijk en Rijswijk in het land van Altena, was een middelmatig dichter uit de zeventiende eeuw, blijkens zijne: *Schielycke bewegingen op het gesichte van Karel II* enz. *in 's Gravenhage, den* 31 *Mey* 1660.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENENDIJCK (JOHAN VAN) was in 1683 secretaris der stad Leiden, en werd in dat jaar belast met het plegtig uitreiken van den zilveren gedenkpenning, namens de regering dier stad aan de studenten, die zich bereid betoond hadden om bij den inval der Franschen in 1672 het zwaard voor het vaderland aan te gorden. Hij deed dat na het houden eener deftige aanspraak in Latijnsche dichtmaat, in de groote gehoorzaal der Hoogeschool.

Zie Siegenbeek, *Geschieden. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 192.

GROENENDIJK (J.) was een bekwaam graveur en etser, die te Rotterdam in de tweede helft der achttiende eeuw bloeide. De Heer Kramm vermeldt van hem de volgende platen:

Gezigt buiten 's Gravenhage, naar C. van Rossum.
Landschappen (5) naar Wouwerman.
De Hoefsmit in het Leger.
Manége-voorstellingen.
Het inschepen van koopmansgoederen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROENEVEEN (Kapitein). Zie over hem het artikel Everkitte in dit woordenboek.

GROENEVEEN (ADRIAAN VAN) was in 1573 vroedschap van Haarlem, en hield het met de Spanjaarden, toen die stad door hen belegerd werd. Bij eene schermutseling met dezen werd hij den 20sten Januarij 1573 door de belegerden gevangen genomen en uit weerwraak aan een galg op den wal opgehangen.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. VIII. bl. 314; Hoogstraten, *Woordenb.*

GROENEVELD (C.) was een teekenaar, die op het einde der achttiende eeuw bloeide. Naar zijne teekeningen werden vervaardigd:

De Triumph der Christelijke Godsdienst.
De Verheerlijkte Zaligmaker.
Raadpleging van Z. D. H. Willem den V in het leger met deszelfs zoonen en Generaals in April 1796.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Kunstsch.*

GROENEVELD (CORNELIS) leverde in 1780 eene berijmde vertaling van Klopstock's *Messiade*, over welks waarde, of liever onwaarde, Witsen Geysbeek in het breede uitwijdt. Hij overleed in 1785 of 1786.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENEVELD (JACOBUS), geboren te Hoogsoeren, bij Apeldoorn, den 11den April 1757, uit H. Groeneveld en Gesina Willems. Zijne ouders niet bemiddeld zijnde om hunnen zoon eene wetenschappelijke opleiding te geven, werden daartoe echter in staat gesteld door de edelmoedigheid van prins Willem V. Zijne studiën volbragt hebbende, werd hij eerst predikant te Monster in 1783, daarna, in 1785, te Brielle, in 1789 te Middelburg en in 1793 te 's Hage. Hij overleed te Molenwijk den 24sten September 1815. Zijne afbeelding door C. H. Hodges gegraveerd in zwarte kunst ziet het licht, met dit bijschrift van J. W. Bussingh:

Die in oprechtheid, kunde en godvrucht waerde steldt
Wordt door dit beeld verrukt, en zegt: 't is Groeneveld.

Groeneveld maakte nu en dan gelegenheidsverzen, die zich echter door niets dan door goede wil onderscheiden. Hij vervaardigde onder anderen een gedicht, geplaatst in den bundel *Lijkzangen ter nagedachtenis van* H. J. Krom, Middelb. 1805. bl. 8.

Zie Brans, *Kerk. Regist.* bl. 123, 145, 148; *Boekz. der gel. wereld*, 1815; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENEVELD (REINIER VAN OLDENBARNEVELT, heer van). Zie OLDENBARNEVELT (REINIER VAN).

GROENEVELT (ARENT VAN) behoorde tot den tak der adelijke familie van Wassenaer, die den naam van Groenevelt had aangenomen. Tot zijne voorvaderen behoorden Bartholomeus en Wolphard van Groenevelt, die,

in 1351, in het zeegevecht op de Maas tusschen de Keizerin Margaretha en haren zoon Hertog Willem, sneuvelden. Zijn vader was Gelmer van Groenevelt, Luitenant-Kolonel van den Heer van Wassenaer, in Venetiaansche dienst ten jare 1531 overleden. Zijne moeder was Maria van Ysselstein, dochter van Arent van Ysselstein en Barbara van Borssele, die hij in 1568 verloor.

In 1531 door Keizer Karel V tot Ridder geslagen, werd hij hofmeester van George van Egmond, Bisschop van Utrecht, en voor dezen Baljuw van St. Amand. Hij huwde in 1538 Louise van Maulde, vrouwe van Neufville, met wie hij later, om de gevoerde oorlogen, naar Utrecht vertrok, waar hij in 1585, in den ouderdom van 73 jaren overleed. Zijne vrouw stierf, op 80 jarigen leeftijd, in 1592. Beiden zijn in de Abdij van St. Servaas begraven. Zij hadden verwekt de volgende kinderen.

1. Magdalena, als non te Dale, bij Utrecht, in 1588 overleden; 2. Arnolt, die volgt; 3. Anna, non te Wijk; 4. Eglentine, non te St. Servaas in 1591 overleden; 5. Jenne, gehuwd met Jan van Bassem: 6. Joris, Domheer te Utrecht, daarna Kapitein, in 1580 overleden; 7. Floris, Ritmeester, in 1588 vermoord; 8. Maria, in 1591 gehuwd aan Carel van Heraugières, in 1610 overleden.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1152, 1153; Hoogstraten, *Woordenb.* D. X. bl. 144.

GROENEVELT (Arnolt van), of, gelijk hij zich schreef, Arnolt de Grunevelt, bij sommige schrijvers verkeerdelijk Gronsveld genoemd, was heer van Neufville en de oudste zoon van den voorgaande; den 18den October 1543 geboren, werd hij, nog niet meerderjarig zijnde, in 1556 tot Kanonik ten Dom te Utrecht verheven, van welke waardigheid hij in 1567, ten behoeve van zijnen broeder Joris, afstand deed. Door Don Jan van Oostenrijk tot Ridder geslagen, werd hij, in zijns vaders plaats, Baljuw van St. Amand te Doornik en in 1583 door Karel van Croy, Prins van Chimay, tot bevelhebber van Sluis benoemd. Deze had zich echter in Groenevelt bedrogen, want hij liet zich door den Prins van Oranje winnen, om tot diens zijde over te gaan, waardoor Sluis voor ons behouden werd. Eenige vijandelijke soldaten gevangen genomen hebbende, vernam hij dat Parma besloten had die vesting te belegeren. Hij verwittigde dit ten spoedigste aan den Raad van State, de Staten van Zeeland en aan Prins Maurits, met dringend verzoek om troepen en voorraad. De stad vervolgens belegerd zijnde, was hij genoodzaakt haar, na eene dappere verdediging, bij verdrag aan Parma over te geven. Eene verantwoording van zijn gedrag, en dat der overige officieren, gedurende die belegering gehouden, is te vinden bij Bor.

In 1596 tot Gouverneur van Nijmegen aangesteld zijnde, bekleedde hij dat ambt tot 1603, toen hij zich met der woon naar Dordrecht begaf, waar hij den 28sten Augustus 1616 overleed en met groote staatsie in de Augustijnen kerk begraven werd. Hij was tweemaal gehuwd; 1. met Jenne van Baudwijn, vrouwe van Arondaux, die in 1601 te Nijmegen overleed, en 2. met Josina van Millebrecht, die hij als weduwe achterliet, en aan wie, op haar request aan de Algemeene Staten, een half pensioen van den Overste, verschenen 1 April 1617, werd geaccordeerd. Groenevelt deed te voren een verzoek aan de Staten van Utrecht, om eenig maandelijksch onderhoud, als hebbende om de dienst van den lande meest al zijne goederen verlaten, en zijnde een ingezeten of gesproten uit den lande van Utrecht.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* het regist. op Groenevelt; van Leeuwen, *Batav. Illustr.* bl. 1153; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 185; Hoogstraten, *Woordenb.* D. X. bl. 144; *Zeeland, Jaarb. voor* 1852. bl. 152, 1853. bl. 299—303; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. III. St. I. bl. 273; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 17, 27, 29, 205, 238, 264—267.

GROENEVELT (Christiaan) maakte in 1751 een *Treurgalm op de dood van Willem* IV, en deed die opnemen in het *Aanhangsel op de Dichtkundige Cijpressenbladen* bl. 79.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENEWEGEN (Henricus) werd in 1667 predikant te Lier, in 1671 te Delfshaven, in 1679 te Enkhuizen, waar hij den 15den Julij 1692 overleed. Zijn afbeelding ziet het licht.

Groenewegen was een getrouw aanhanger van Coccejus, en zijne volgelingen werden daarom *groene* Coccejanen genoemd. Hij was een zeer ijverig leeraar en vruchtbaar schrijver, blijkens zijne werken, wier titels zijn:

Over het hooglied Salomons en de verlossinge Israëls uyt Zion, Delft, 1670. 4°; Amst. 1692. 4°.

Over de openbaring van Johannes, Amst. 1677, 1682. 4°, 2 deelen; Amst. 1696. 4°.

Mond der Opperste Wijsheid, Amst. 1678 4°.

Over den Brief aan de Romeinen, Gorinch. 1681. 4°, 2 deelen.

Geestelijke krijgsman over Ephes. 6. *v.* 10—17, Enkh. 1682. 8°.

Keten der Prophetische Godgeleerdheid, Enkh. 1682. 4°; Amst. 1703. 4°.

Over de Psalmen, Enkh. 1687. 4°. 2 deelen.

Over eenige Capittelen van 't Evangelium van Mattheus, 13. 20, 22, 24 en 25, Amst. 1688. 4°.

Over de Parabolen, Fran. 1692. 4o.

Leere der Geesten 1692. 4°.

Over den Brief aan de Hebreën, Amst. 1693. 4°; Leid. 1703. 4°.

Schatkamer der Zinnebeelden en voorbeelden, 's Hage 1695. 4o; Amst. 1699 4o.

Over de Catechismus, Leid. 1698. 4o. Rott. 1726. 4o.

Kleine Catechisatie ofte Oeffeninge, 3de druk Amst. 1712. 12o.

Bekeering der Jooden. 8o.

Hemelsche Bruiloft. 4o.

Uitbreiding van Christi Koningryk, 8o.

De heerlijkheid van Christus Koninkryk. 8o.

Keten der Bijbelsche Godgeleerdheid, 12o.

Onderwijs in de gronden van de Christelijke jeugt. 12o.

Afscheid van Delftshaven, 12o.

Over de vijf boeken Moses. 4o.

Van de laatste werken zijn ons de plaats en tijd van uitgave niet bekend.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 40, 41; Bussingh, *tweede Eeuwgetijde van de Herv. godsd. te Delftshaven*, *Bijl.* bl. 19; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; de Paauw, *Vernieuwt Kerk. Alphabeth*, bl. 80; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 521, 523, 527, *Aant.* bl. 347; Glasius, *Godgel. Nederl.* en D. III. bl. 660; Muller, *Cat. van godgel. werk.* bl. 128; Dezelfde, *Cat. van Portrett.*

GROENEWEGEN (Gerrit) werd te Rotterdam den 16den October 1754 geboren en tot het scheepstimmeren, het bedrijf zijns vaders, opgeleid. Een ongeluk bragt hem tot de schilderkunst, want over eene pas nedergelatene en nog niet geheel geslotene valbrug te spoedig willende loopen, werd zijn regter voet daar tusschen gekneld, waarvan de gevolgen zoo ongelukkig waren, dat het been hem onder de knie moest afgezet worden. Voor scheepstimmerman nu ongeschikt geworden, vatte hij de teekenpen op, en eigenaardig viel zijn smaak op het afbeelden van allerlei schepen en vaartuigen. Nicolaas Muis was zijn onderwijzer in de kunst, doch hij legde zich meer op de teeken- en etskunst dan op het vervaardigen van schilderijen toe, waardoor er weinige van hem bekend zijn. Hij is te Rotterdam, in het Proveniersbuis, de 7den Augustus 1826 overleden.

Groenewegen was een verdienstelijk kunstenaar. Vele zijner teekeningen worden in particuliere verzamelingen bewaard. Hij etste verscheidene werkjes, schepen en watergezigten voorstellende. Op de verkooping van van der Pot te Rotterdam werd van hem eene schilderij verkocht voorstellende: *de Leuvenhaven te Rotterdam, van de vischmarkt af te zien.* Hij vervaardigde ook *Hollandsche kleederdragten*, als figuren, in landschappen geplaatst, in 12 bladen in 4o. *De zeeslag tusschen de Bataafsche en Engelsche Vloot* (1797) is door hem geteekend en door R. Vinkeles gegraveerd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 64—67; *Algem. Konst- en Letterb.* 1826. D. II. bl. 130; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROENEWEGEN (Jan) was een der zeven en veertig Haagsche kunstenaars, die, in 1656, eene nieuwe kamer van Pictura te 's Gravenhage hebben opgerigt. Hoogst waarschijnlijk is hij een plaatsnijder of glasschrijver geweest.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROENEWEGEN (Johannes), geboren te Kralingen, werd in 1738 predikant te Aarlanderveen en in 1739 te Werkendam, waar hij den 12den Augustus 1764 overleed in den ouderdom van 55 jaren. Hij gaf uit:

Kort opstel der Goddelijke waarheden, zoo als in de Hervormde kerk geleert, gelooft en beleden worden, in Vr. en Antw. Gorinch. 1755. 8°.

Verzameling van veertien uitgezogte en stichtelyke predikaatsien, over verscheidene keurige stoffen des O. en N. Testaments Utr. 1766.

De Lofzangen Israëls, waaronder de Heere woont, 2de druk Gorinch. 1756. 8°. 6de druk, Gorinch. z. j. (1824 of 1825) 8°; Nieuwe uitgav. 1841. kl. 8°. 2 stukjes.

Zijn broeder Jacob, die volgt, voorzag dit werkje met eene voorrede en voegde er 6 liederen, door hem gemaakt bij, later vermeerde hij het met een tweede deel.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1764*b*. bl. 242, 1769. *b*. bl. 125—129; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. VI; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 121, 158; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden*, 1ste *Bijv.* bl. 25; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

GROENEWEGEN (Jacob), broeder van den voorgaande, voegde een tweede deel aan het bovengenoemd werkje van zijn broeder toe onder den titel van:

De Lofzangen Israëls, zijnde een nieuw geestelijk gezangboek, 's Hage 1755. 8°.

Hij is dezelfde met Jakob Groenewegen, die zich bekend maakte door het schrijven der navolgende werken:

Roem van Gods Vrije Genade, Rott. 1740. 8°.

Verdediging van Gods Vrije Genade tegen Arrenberg, Rott. 1740. 8°.

Redenen die den Schrijver bewogen hebben om de Leere der Algemeene Genade, zoo als die in de Remonstrantsche kerke geleerd word, te verlaaten, en die der Bijzondere Genade, zoo als die in de Gereformeerde kerke geleerd word, aan te nemen, Leid. 1746. 8°.

Vrijmoedige en ernstige verdediging van het werk Godts te Nieukerk, voornamelijk ingerigt tegen de berugte Aanmerkingen op het getrou Verhaal van Ds. Kuypers, enz. Gorinch. 1751. 4°.

Antwoord aen Prof. J. van den Honert *op zijn* Brief *tegen den autheur van de ernstige en vrijmoedige Verdediging van het werk Godts te Nieukerk: waerbij een Verhaal van het werk der Overtuiging en Bekering* 1746 *te Werkendam voorgevallen*, Gorinch. 1751. 4°.

De eer en leer van het Synode van Dordrecht verdedigd in het Leerstuk van des menschen blindheid van nature, en de noodzakelijkheid van het Bovennatuurelijk Licht der wedergeboorte, enz. Gorinch. 1751. 4°.

Nodig Bijvoegsel tot het werkje genaamd de eer en leer van het Synode van Dordrecht enz. z. pl. 1752. 4°.

Een opregt Verhaal en eene Verdediging van het werk der Overtuiging en Bekeering van Zondaren, voorgevallen in de Gemeente van Werkendam, in den jare 1751 *en* 1752, Gorinch. 1752. 4°.

Brief van Jakob Groenewegen *aen den Heer* Artus Koppiers *Predikant te Giessendam; tot zijner Verantwoording en Verdediging van zijn goeden naam, tegen dat Lasterschrift, dat* Ds. Koppiers *in de Boekzaal van October heeft gesteldt*, Gorinch. 1752. 4°.

Samenspraaken der Hemelingen, aangaande hunne Reijzen na het Hemelsche Canaän, 1—3 stukje, Gorinch. 1753. 4°. (Niet verder vervolgd).

Eenige brieven geschreven aan eenige Vrienden over de rangschikking en beschikking die 't Geloof in Christus en de Regtvaardigmaking tot malkandere hebben, met een wederlegging van het Systema van D. A. Comrie, 's Hage 1755. 8°.

Waereld beschouwingen op Sterrenloopkundige beschouwing van het geheel en al, en van de Waereld der Geesten, Gorinch. 1756. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1752. b. bl. 468—482; van Abkoude, *Naamreg. van Boek.* D. I. St. I. IV. V. VI; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 187.

GROENEWEGEN (Jacob), misschien dezelfde als die wij in het vorige artikel noemden, verkreeg in 1761, te Werkendam wonende, octrooi tot het maken van een waterwerktuig van voordeeliger werking dan de gewone scheprad-molens. Hij gaf uit:

Verhandeling van de verbeterde geoctrooyeerde Tregtermoolen, 's Gravenh. 1763. kl. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXXIII. bl. 188; Muller, *Cat. van Boek. over Neêrl. Waterstaat*, bl. 18.

GROENEWEGEN (Hugo van), afkomstig uit een aanzienlijk Delftsch regerings-geslacht, was de zoon van Jan van Groenewegen en Neeltje de Bye. Zijn naam komt het eerst in 1560 op de regeringslijsten van Delft voor. De Roomsche godsdienst toegedaan, verliet hij bij de vervolging in 1567 de stad, doch keerde in 1569 terug. Hij was er in 1572 Burgemeester en in 1573 aanvoerder der schutterij tegen Lumey, toen de Delftenaars, na de gepleegde wreedheid jegens Cornelius Musius en anderen, opstonden. De Graaf van Bossu, meenende dat men het ook tegen de Prins van Oranje gemunt had, schreef aan Groenewegen, gaf zijne vreugde over Lumey's gevangenneming te kennen en vermaande hem in zijne trouw jegens den Koning te volharden en het zoo te beschikken, dat ook de Prins in hechtenis genomen en naar het leger voor Haarlem gevoerd werd, hem daartoe alle hulp aanbiedende en eene groote belooning belovende. De brief geraakte in handen van den Heer van Bronkhorst, en door dezen in die van den Prins, welke den Burgemeester bij zich ontbood. Deze verdedigde zich moedig, riep God tot getuige zijner onschuld en opregtheid en verklaarde niet aansprakelijk te kunnen zijn voor hetgeen men hem schrijven wilde. Hij weigerde echter aan 's Prinsen verlangen te voldoen om, "tot bewijs zijner trouw, Bossu zelven in den strik te lokken, welken deze voor anderen gespannen had," daar hij dit met zijn geweten niet kon overeenbrengen. De Prins antwoordde hierop dat "het geweten van Judith wel vermogt heeft, lijf en leven te wagen, om den tiran Holophernes en Gods vijanden te vernielen," doch niets was in staat om Groenewegen van gevoelen te doen veranderen. Hij werd hierom eenigen tijd in zijn huis gevangen gehouden, bij gebrek aan genoegzame bewijzen zijner schuld spoedig ontslagen en in zijne betrekking hersteld, daar hij als zoodanig in 1574 nog voorkomt tijdens de belegering van Leiden door Franciscus Baldez. Deze, plan makende om Delft bij verrassing in te nemen, verzocht en vermaande Groenewegen door eenen brief, dat hij nu met der daad zoude toonen den ijver, welken hij tot de Roomsche godsdienst en den Koning had, hem belovende niet alleen volkomene vergiffenis, maar boven dien nog groote belooning. Hij sloeg hem voor de poorten der stad voor zijne soldaten te openen op voorwaarden nader te bepalen.

Groenewegen was te eerlijk om iets aan te vangen, dat tot nadeel der stad en burgerij strekken kon. Hij zelf ging den brief aan den Prins brengen, zeggende: "Die schelmen en booswichten zouden mij gaarne tot een verrader maken, daarvoor mij God behoeden zal." De Prins den brief gelezen hebbende, wilde de beantwoording van denzelven dienstbaar maken aan 's lands welzijn en 's vijands schade. Hier was Groenewegen niet toe over te halen, zeggende: "gelijk hij aan de eene zijde geene heimelijke verraderij had willen plegen, maar hetzelve aan den Prins had geopenbaard, om daarin te voorzien, hij zich ook met geen bedriegerij aan deze zijde wilde behelpen, om aan den vijand op die wijze schade te doen." De Prins over dit antwoord verstoord, zeide: "dat hij wel verpligt en gehouden was, om zulks te doen; maar Groenewegen sloeg het kort af met de woorden:" "dat het hem niet vrij stond, en dat hij het in goeden gemoede niet kon doen."

Zulk eene handelwijze was niet van een man te wachten, die later tot de Spanjaarden overliep. Zijn sterfjaar is niet bekend. Hij was gehuwd met Elisabeth Herweyer, bij welke hij vijf kinderen naliet.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* D. VI. bl. 431 (316), B. VII. bl. 532 (42); Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl. 540; (de Beaufort) *Lev. van Willem I.* D. II. bl. 367, 368, 497, 498; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 446, 447; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 294.

GROENEWEGEN VAN DER MADE (Simon) behoorde, even als de volgende, tot het geslacht van den voorgaande, en werd in 1613 te Delft geboren. Hij studeerde aan de Leidsche Hoogeschool. Tot advokaat bevorderd, werd hij Secretaris van zijne geboorteplaats en overleed er den 5den Julij 1652. Als regtsgeleerde verwierf hij zich op jeugdigen leeftijd grooten lof door zijne beide werken, die getiteld zijn:

Alphabet der Hollandsche regten ofte bladwijzer op H. de Groot *'s Inleiding tot de Hollandsche Regtsgeleerdheid.* Dord. 1642. 4°; meermalen herdrukt, laatstelijk te Amst. 1729. 4°.

Tractatus de legibus abrogatis et inusitatis in Hollandia vicinisque Regionibus, Lugd. Bat. 1649. 4°; Noviom. 1664. 4°; Amst. 1669. 4°.

Over het eerste werk mogt hij zich in de goedkeuring van Hugo de Groot, bij een schrijven van den 10den December 1643, uit Parijs, verheugen.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*; van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 834—836, Pars, *Naamrol*, bl. 207; Muller, *Cat. van Regtsgel. werk.* bl. 57.

GROENEWEGEN VAN DER MADE (E.), bloedverwant en tijdgenoot van den voorgaande, schreef onderscheidene verzen vóór de gedichten van Jacob Westerbaen, en daar achter in de grafdichten op dien dichter.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENEWOUD (ABRAHAM), geboren te Haarlem, schreef de volgende tooneelstukken:

Geloofs Hervorming, *tooneelspel*, 1719. 8°.

De Verloore Diamantring, *of de Verkwistende Theedrinkster*, *Kluchtspel*. Haarl. 1719. 8°.

Violante en Valeran, *Treurspel*, Haarl. z. j. (1721) kl. 8°.

Kort en bondig verhaal van de geboorte, *gevallen en levensloop van* Dr. Martinus Lutherus, *ter gedachtenisse van de Reformatie. In dichtmaat gesteld door* Abraham Groenewoud, Haarl. (z. j.)

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 103, 104; *de Navorscher*, D. X. bl. 148.

GROENEWOUD (JOHANNES JACOBUS). In 1754 te Dokkum geboren, werd hij predikant eerst te Wijntjeterp c. a. in December 1777, daarna te Marssum in 1780 en in 1782 te Roordahuizum, van waar hij in 1789 naar Zierikzee vertrok. Tengevolge van ligchaamsongesteldheid verzocht en verkreeg hij zijn emeritaat in September 1805, onder voorwaarde, dat hij, volkomen hersteld zijnde, bij eene eventuële yacature vrijheid had weder in zijnen vorigen rang als werkend predikant zijn dienstwerk in deze gemeente te hervatten; daarop zette hij zich te Utrecht met der woon neder, vertrok vandaar in 1813 naar Hoog-Blokland en in 1817 naar Franeker, waar hij den 14den September 1825, ten huize van zijnen zoon, overleed. Hij was gehuwd met Anna Sara Swijghuisen en liet een zoon na, die volgt, en eene dochter.

Groenewoud was niet alleen met lof als predikant werkzaam, maar verwierf zich door zijne kennis der Oostersche taal- en letterkunde grooten roem. Hij heeft zich als zoodanig bij de geleerde wereld verdienstelijk gemaakt door de uitgave van: E. Scheidii, *Lexicon Hebraicum et Chaldaicum manuale in codicem sacrum veteris Testamenti*, *curanti* J. J. Groenewoud, Lugd. Bat. 1810. 4°. 2 part.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op genoemde jaren; *Algem. Konst- en Letterb.* 1825. D. II. bl. 294; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 536; Glasius, *Godgeleerd. Nederl.*

GROENEWOUD (JACOB CORNELIS SWIJGHUISEN), zoon van den voorgaande, werd te Roordahuizum, in Friesland, den 30sten November 1784 geboren. Voor predikant bestemd, genoot hij voornamelijk het onderwijs van zijnen kundigen vader, en studeerde vervolgens aan de Utrechtsche hoogeschool, waar hij niet alleen het onderwijs van den beroemden van Heusde ontving, maar zich ook in diens genegenheid verhengen mogt. Weldra openbaarde zich in hem een bijzonderen lust en aanleg voor de Oostersche talen, waaraan hij zich zijn geheelen leven bijna uitsluitend bleef toewijden. Van zijne bekwaamheden om onderwijs te geven, gaf hij een afdoend bewijs in het laatste jaar van zijne akademische loopbaan. Toen de hoogbejaarde Rau, wegens ligchaamszwakte, niet meer instaat was zijne lessen te geven, werden zij aan den student Groenewoud opgedragen, en hoe hij zich als zoodanig aller goedkeuring heeft verworven, daarvan getuigen de geschenken en de loffelijke melding bij die gelegenheid, zoowel van het stedelijk bestuur als van zijne medestudenten ontvangen.

In 1812, na een hoogst loffelijk examen, tot proponent bevorderd, werd hij te Hoog-Blokland als predikant beroepen, werwaarts hij zich in 1813 met zijne geheele familie begaf. Vier jaren verkondigde hij daar het Evangelie en besteedde al zijnen overigen tijd aan de beoefening der bij hem zoo geliefkoosde studiën. De godgeleerde faculteit van de Utrechtsche hoogeschool bevorderde hem in Maart 1813 eershalve tot meester in de wijsbegeerte en doctor in de letteren. Zijn roem als Oostersche taalgeleerde steeg weldra zoo hoog, dat, in de herfst van 1827, Curatoren der Franeker Akademie hem als opvolger van Hamaker derwaarts riepen. Hij aanvaardde het hoogleeraarsambt den 6den November van dat jaar met eene: *Oratio de adhibenda ad docendas literas orientales popularitate Socratica* (Leovard. 1828. 4o). Gedurende ruim 13 jaren was hij te Franeker met veel nut en zegen werkzaam. Levendig was zijne voordragt, nauwkeurig zijn onderwijs; niet alleen wist hij liefde voor zich zelven, maar ook voor de wetenschap bij zijne hoorders op te wekken. Zijne beide ouders te Franeker verloren hebbende, werd hij kort daarop door eene oogziekte aangetast, die hem bijkans geheel blind maakte, doch waarvan hij weder gelukkig herstellen mogt. In 1830 gehuwd zijnde met Mejufvrouw Doedonea Jacoba Bergsma, werd hij een jaar later naar Utrecht beroepen als Hoogleeraar der Oostersche letterkunde, hoedanig hij den 16den Junij van dat jaar zijne inwijdings-redevoering hield: *de aetate nostra ad provehenda literarum orientalium studia quam maxima apta*. Tot in 1855, toen hij zijn zeventigste jaar bereikt had, was Groenewoud onafgebroken met lust en onverflaauwde opgewektheid werkzaam, en verkreeg toen zijn eervol emeritaat, waarvan hij nog vier jaren genot had, totdat hij den 14den Junij 1859 te Utrecht overleed. Zijne weduwe stond kort na zijn dood aan de bibliotheek der Utrechtsche Hoogeschool ten geschenke af al de boekwerken uit de nagelaten verzameling van haren echtgenoot, welk aan die bibliotheek ontbraken, waardoor deze verzameling op het gebied van Oostersche letterkunde, oudheden van het Israëlitische volk en uitlegkunde des Ouden Verbonds eene niet onbelangrijke aanwinst verkreeg.

Behalve de genoemde bezitten wij nog van Groenewoud de volgende geschriften:

Institutio ad Grammaticam Hebraicam, Traj. ad. Rhen. 1834. 8o.

Institutio ad Grammaticam Arabeam ducens, *in discipulorum usum*, Traj. ad. Rhen. (1845). 8o.

Specima e versione Syriaca Peschito selecta, *cum vocum notitionibus*, *cet.* Traj. ad. Rhen. (1846). 8°.

Bovendien liet hij eene Latijnsche verhandeling over het boek Esther na, geheel afgewerkt, die hij, bij het eindigen zijner akademische lessen, aan zijne leerlingen als afscheidsgroet had willen opdragen. Een veeljarige vriend, de Heer J. A. C. Rovers, heeft bij het graf van Groenewoud eenige woorden ter zijner eere gesproken, en bepaaldelijk uitgewijd over de vele voortreflelijke en beminnelijke eigenschappen, die hem als mensch en als christen versierden.

Zie B. J. L. de Geer in den *Utrechtsche Studenten Almanak voor* 1860; de Jong, *Naaml. van Boek.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 632; *Zondagsblad* 18 Maart 1860; Uit familie-berigten aangevuld.

GROENEWOUD (LUKAS VAN) was de in eerste helft der achttiende eeuw krankbezoeker te Leiden, en maakte zich, behalve door een *Verhandeling over het Genade-Verbond*, die te Amsterdam in 1736 en nog eens in 1740, in 4°, het licht zag, als een kundig en spitsvinnig schrijver bekend, door een werk, zamengesteld om aan te toonen dat zoowel de Predikant Theodorus van Thuynen als de Hoogleeraren Lampe en Driessen, in den door hen gevoerden twist over het leerstuk des geloofs, van het regte spoor waren geraakt, en de eene zoowel onregtzinnig was, als de andere. De theologische faculteit der Leidsche Hoogeschool verklaarde dat in Groenewoud's geschrift vele nuttige zaken gevonden werden tot stichting en opbouwing in het geloof en oefening der godzaheid. Dat werk, na 's mans dood uitgegeven, was getiteld:

Nauwkeurige behandeling van het Zaligmakende Geloof, *waarin*, *na een korte verklaring van het Geloof der wonderen*, *tijdt en historisch*, *de oude en nieuwe gevoelens over hetzelve*, *zo van ketters als regtzinnigen getoetst zijnde*, *de valsheid van veele ontdekt*, *de natuur*, *oorspronk*, *onderwerp*, *daden enz. schriftmatig verklaart*, *bewezen*, *tegen de schijn gegronde tegenwerpingen verdedigt*, *de fijnste vragen beantwoord*, *en tot bevordering van de onvervalste waarheid*, *en heilige godvrugt zamengesteld*, *en op de gemoederen worden toegepast*, Leiden 1726. 4° Amst. 1749. 8o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Boek.* D. I. St. I. IV; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. Aanteek. bl. 99—102; Glasius, *Godgeleerd Nederl.*

GROENIA (PETRUS), den 5den October 1767 te Makkum, in Friesland, geboren, was de zoon van Jan Groenia en Saitske Broeksma. Op jeugdigen leeftijd ontwikkelde zich bij hem zulk eene zucht voor de beoefening der schilderkunst, dat er besloten werd hem door den bekwamen por-

tretschilder Hermanus Wouter Beekkerk, te Leeuwarden, onderwijs te doen geven. Bij de onlusten, die destijds ons vaderland beroerden, sloot hij zich aan eene der partijen aan, bevond zich als vrijwilliger der Friesche brigade in 1787 te Utrecht en werd den 3den Augustus van dat jaar tot 2de Luitenant bij het 1ste regiment infanterie van Friesland benoemd. Nog in dat jaar was hij genoodzaakt de wijk naar Frankrijk te nemen, waar hij zijne kunststudie voortzette. Hij vestigde zich eerst te Duinkerken en later te St. Omer. Den 30sten Junij 1796 tot 1ste Luitenant bij de Friesche garde aangesteld, keerde hij in het vaderland terug, ging den 27sten April 1801 bij het 3de bataillon Mariniers over, huwde met Johanna van Altena, en vertrok vervolgens als kapitein naar Suriname in 1802. Daar verloor hij zijne gade en keerde in 1804 naar Holland weder. Hij hertrouwde den 15den Maart 1805 met Coenradina Susanna Haagen, en werd, in 1807, door Koning Lodewijk tot ridder van de Orde der Unie benoemd. Van 1810 tot 1811 diende hij bij het leger in Spanje, onderscheidde zich in de gevechten bij Pasewalk en Mesa de Ibor, werd bij Talavera gekwetst en nam deel aan den slag bij Ocana. Hij kommandeerde als Luitenant-Kolonel op het fort Dueso, bij Santonia gelegen, waar hij zeer uitmuntte en dat fort niet wilde overgeven, hoewel Napoleon reeds naar Elba gebannen en door Lodewijk XVIII was opgevolgd. Op des laatstens last ging hij eindelijk tot de ontruiming er van over, kwam vervolgens weder in Frankrijk en werd bij Napoleon's terugkomst tot kolonel van een regiment infanterie van linie en tevens tot Ridder van het Legioen van eer benoemd. Als zoodanig streed hij tegen de bondgenooten bij Waterloo, en werd den 25sten October 1815 uit de dienst ontslagen. Naar Holland teruggekeerd, werd hij weldra in zijnen vorigen rang hersteld en had nu zijne diensten voor het vaderland veil. Bij den Belgischen opstand in 1830 lag hij te Gent in garnizoen en behoorde er tot den Raad van verdediging, die weldra genoodzaakt was de stad en het kasteel aan de opstandelingen over te geven. Hij kommandeerde vervolgens als kolonel de 2de afdeeling, 1ste ban der mobile schutterij van Friesland, en het was als zoodanig dat hij den geheelen veldtogt bijwoonde en bij verschillende overwinningen tegenwoordig was. Na den tiendaagschen veldtogt ontving hij voor zijn dapper gedrag de Militaire Willemsorde 4de klasse en het Metalen Kruis. Na de scheiding van België verliet hij de dienst en leefde vervolgens rustig, zich geheel aan de beoefening der schoone kunsten toewijdende, totdat hij den 1sten Julij 1844 te Koudekerk aan den Rijn overleed en begraven werd. Zijn portret en eenige schilderijen van zijne hand worden daar nog bewaard.

Wij betreuren het met den Heer Kramm, aan wiens werk wij bovenstaande berigten voor een groot deel ontleenden, dat Groenia, hoe nuttig ook voor zijn vaderland in een ander opzigt, zich niet geheel aan de kunst heeft kunnen wijden. Hij had voorzeker alsdan eene aanzienlijke hoogte bereikt. Zijne werken, menigmaal op tentoonstellingen te Gent, te Amsterdam en elders geplaatst, trokken de goedkeurende opmerkzaamheid der kunstliefhebbers en verwierven in den ruimsten zin aller lof. Van zijne hand worden de volgende stukken vermeld:

Het Portret van Prins Ernst van Hess-Philipsthal, zijnen Kozak bevelende hem zijn rijpaard te brengen.

De Romeinen door de Samnieten ingesloten te Caudium, vruchteloos pogende te ontkomen.

Afbeelding van eenige staatsgevangenen in het Jesuiten-collegie, te St. Omer.

De slag bij Houthalen op den 6den Augustus 1831.

Een Stadsgezigt in Spanje, bij gelegenheid van een feest.

Een tafereel uit den Spaanschen oorlog met krijgslieden.

Een Geestelijke in een rotsachtig landschap.

Een Stadsgezigt te Dendermonde, met doortrekkende krijgslieden.

De Portretten van E. Wolff, geb. Bekker en A. Deken.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der vaderl. schilderk.* D. III. bl. 146; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 257, 329, 352, 366, 663; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROENINCX (Egidius) was in 1672 burger-Kapitein te Rotterdam en maakte zich bij het oproer aldaar, in genoemd jaar voorgevallen, zeer verdienstelijk wegens het beschermen van eenige regenten tegen de woede van het moord- en plunderziek gemeen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 115.

GROENINGEN (A. van) schreef in de zeventiende eeuw verzen voor de werken van zijne tijdgenooten.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROENINGEN (Gerrit of Gerard van) was een weinig bekend Nederlandsch kunstenaar, die omstreeks 1573 gebloeid, en de teeken- en graveerkunst met goed gevolg beoefend heeft. Van hem wordt door den Heer Kramm onder anderen vermeld een boekje met tien prenten voorstellende *de onderscheiden levenstijden van den mensch.* Ook zijn er *Bijbelsche voorstellingen* van hem bekend. Misschien is hij dezelfde met .... Groennig, die gelijktijdig met hem leefde en die even als hij eenige prenten gegraveerd heeft.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROENNIG. Zie GROENINGEN (Gerrit of Gerard van).

GROENSVELD (Johan). Zie GRONSVELT (Johan).

GROENVELT (E) leverde eene menigte stukken in: *Het nieuw Hoornse speel-werk enz.* (Hoorn 1732).

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROES (Pieter) behoorde tot hen die in 1572 er veel aan toebragten dat de stad Enkhuizen de zijde van den Prins van Oranje koos.

Zie Brandt, *Hist. van Enkhuiz.* bl. 160.

GROES (.... van der) was, volgens van Spaen, *Beschrijving van Rotterdam*, een bekwaam landschapschilder.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROESBEEK (Zeger van), afkomstig uit een aanzienlijk Geldersch geslacht, was in 1567 lid van den Grooten Raad te Mechelen en, even als zijn broeder Gerard, Bisschop van Luik, een ijverig aanhanger van den Koning van Spanje. Hij werd in laatstgenoemd jaar, door de Landvoogdes, benevens Joris Rataller, benoemd tot afgezant naar Denemarken, om den Koning van de verhooging der Sont-tollen te doen afzien. Zij slaagden niet naar wensch. In 1568 voerde hij, bij afwezigheid van den Hertog van Aremberg, het bevel over Friesland en Groningen, en het is aan de door hem genomen maatregelen toe te schrijven, dat de inval van Graaf Lodewijk van Nassau in Groningen door zulk eenen ongelukkigen uitslag gevolgd werd.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 235 (167); Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 238, 272; te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. I. bl. 371, D. III. bl. 451, 508, 509; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 29, 30; Nijhoff, *Bijdragen*, D. VII. Aankond. en Berigt. bl. 128. *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl. 312, 313.

GROETE (Geert). Zie GROOTE (Gerard).

GROMBACH (Frits van) was denkelijk een zoon van Hans van Grombach, uit Duitschland met de Saksische Hertogen in Friesland gekomen, en in 1503 Ambtman te Leeuwarden en naderhand te Harlingen. In 1517 werd hem van wege den Keizer de grietenij van Barradeel opgedragen, en in 1522 was hij tevens Drossaard van Harlingen, welke laatste waardigheid hij bleef bekleeden, nadat hij afstand van de grietenij had gedaan. Hij was ook Ridder en Overste-Dijkgraaf van geheel Westergoo. In 1525 werd hij lid van het Hof van Friesland, en tien jaren later was hij met George Schenk en eenige anderen in de commissie tot het maken van een reglement voor het op te rigten corps van den derden man uit Friesland. Om voor te komen, dat de Gelderschen, die meesters van de zeekusten waren, zich niet in Almenum kwamen nestelen, stak hij, terwijl hij Drossaard te Harlingen was, den 11den Maart 1516, die buurt in den brand, en liet vervolgens de steenen van de vernielde abdij van Ludingakerk halen, om met dezelven den toren te Harlingen op te bouwen. Hij was gehuwd met Luts Martena, dochter van Hessel, Grietman van Menaldumadeel, en door haar eigenaar van het slot Martena of Groot-Terhorne te Beetgum.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* door ons hier geheel gevolgd.

GROMMÉ (Willem David) werd te Vlissingen geboren den 9den April 1744, waar zijn vader, Willem Jacob Grommé, toen predikant was. Zijne moeder was Frederika Knibbe, dochter van David Knibbe, predikant te Leiden; proponent zijnde, werd hij beroepen te Grosthuizen en Avenhorn in 1775, vertrok van daar naar Abbekerk en

Lambertschagen in 1777, naar Baambrugge in 1788, naar Makkum in 1798, naar Voorhout in 1807, waar hij den 20sten Maart 1825 overleed.

Hij schreef:

Leerredenen, Utr. 1787. 8°.

De biddende Christen of verzameling van gebeden, Leid. 1808. 8°.

Aanmerkingen ter bevordering van het godsdienstig onderwijs, Leid. 1817. 8°.

Handleiding tot het avondmaal, Amst. 1823. 8°

Zie *Boekz. der gel. wereld*, op gemelde jaren; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 262; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl 110, 216.

GRONDE (Johannes de) werd in de eerste helft der veertiende eeuw te Ootmarsum in Twente geboren, en tot den geestelijken stand opgeleid. Hij heeft als priester eenigen tijd te Amsterdam gewoond, en vertrok van daar, op aanzoek van Gerard Groote, naar Deventer, waar hij het priesterschap op zich nam. Aldaar was hij onder de broederen des gemeenen levens, door Florentius Radewijns ten zijnen huize vergaderd, tot 1384, toen hij aan Gerard Groote, in diens huis als Rector of Biechtvader der devote zusters opgevolgd is. Hij was een ijverig prediker, en werd om zijne welluidende stem en aangename welsprekendheid hoog geroemd. Soms begaf hij zich naar Zwolle, om ook daar de devote broeders en zusters te versterken in hun geloof. Hij heeft daar eens zes uren lang, met slechts korte tusschenpoozen van rust, gepredikt. Ook onder den maaltijd werd hij soms gedrongen onderwijs te geven, zoo gretig was men op zijne prediking. Nadat hij acht jaren werkzaam was geweest, werd hij door eene krankte aan zijne voeten en bijkomende zwakte weder naar het huis van Radewijns gevoerd, waar hij den 7den Mei 1392 overleed. Hij werd begraven in de kerk van de H. Maria, waar hij steeds had gepredikt, in het zelfde graf waarin zijn vriend Gerard Groote rust.

Zie Delprat, *Verh. over de broedersch. van* G. Groote (2de druk) bl. 31, 34, 257; Dr. J. G. R. Acquoy, *Gerardi Magni epistolae* XIV. p. 80, 81.

GRONINGEN (Aart van) was een brouwerszoon uit Steenwijk, die zich, gedurende het beleg der stad in 1580, door zijne dapperheid zeer onderscheidde. De vijand had een brandenden ton, met teer, zwavel en stroo gevuld, aan den slagboom der gasthuispoort aangebragt. Om het gevaar, daardoor veroorzaakt, te voorkomen, zwom van Groningen, onder een hagelbui van kogels, met een lederen emmer in den mond, over de gracht, rukte de teerton omver en bluschte den brand. Ongedeerd naar de stad gezwommen, werd hij aldaar door van den Cornput voor zijn stout bestaan met een handvol daalders vereerd.

Zie Bosscha, *Neerl. Held. te land*, D. I. bl. 264; Arend, *Algem. Geschied. des vaderl.* D. II. St. VI. bl. 422.

GRONOVIUS (Johannes Fredericus) werd den 7den September 1611 te Hamburg geboren. Zijn vader uit Wismar afkomstig, was David Gronovius, Raad van den Hertog van Holstein, tevens Aartsbisschop van Bremen en Hamburg en Bisschop van Lubeck, en naderhand Kanonik en Syndicus te Bremen. Zijne moeder heette Margaretha Langerman. Eerst te Hamburg en daarna te Bremen in de voorbereidende wetenschappen onderwezen, bezocht hij achtereenvolgend de Hoogescholen te Leipzig, te Jena en te Altorf, aan welke laatste hij zich voornamelijk op de regten, maar toch ook op de fraaije wetenschappen, toelegde.

Zijne studiën te Altorf geëindigd hebbende, kwam hij in 1633 te Bremen terug, was aldaar vicaris en tevens kanonik van het domkapittel te Hamburg. Hij bezocht vervolgens Lubeck, waar hij met den beroemden Kirckmannus, destijds Rector aan het Gymnasium aldaar kennis maakte, en Hamburg, waar hij den vermaarden Hugo de Groot ontmoette, die hem den raad gaf zijne regtsgeleerde studien voort te zetten. In 1634 vertrok hij eerst weder naar Bremen, kort daarop naar Leiden en vervolgens naar Groningen, overal met de geleerdste mannen van zijnen tijd vriendschapsbetrekkingen aanknoopende. Op aanbeveling van den Hoogleeraar Alting werd hij bij de zuster van den Prins van Oranje te 's Gravenhage ontboden, om haar zoon in zijne studiën bij te staan. Dat ging echter niet door, en toen de zaak ten tweede male ter sprake kwam had Gronovius zich reeds te Amsterdam aan Michiel Pauw verbonden, om diens zoon en neef onderwijs te geven. Te Amsterdam geraakte hij met de geleerdste mannen in kennis; Vossius, Heinsius, Scriverius en Salmasius schonken hem hunne vriendschap. Die met den laatsten duurde niet lang, zoo als wij beneden zien zullen. In 1634 verloor hij zijn vader. Na zich tusschenbeiden eenige jaren in den Haag opgehouden te hebben, begaf hij zich in 1639 naar Engeland en Frankrijk, en verwierf te Anjou den doctoralen graad in de regten. Hij reisde vervolgens naar Italie en keerde over Duitschland, Zwitserland, Frankrijk en de Nederlanden naar zijne geboorteplaats terug.

Ondertusschen was het professoraat in de welsprekendheid en de historiën aan de Illustre-school te Deventer, door het vertrek van Martinus Schoockius naar Groningen, in 1641, opengevallen, en om den luister der school zoo veel mogelijk te bevorderen gaven hare Curatoren den Hoogleeraren Christenius en Isendoorn last om aan Gronovius den openstaanden leerstoel aan te bieden. Deze bevond zich op dien tijd te Rome en kon in het eerst niet besluiten zich te verbinden, daar hij aan andere reisplannen nog gevolg wenschte te geven. Na acht maanden daarna te Parijs teruggekeerd te zijn en andermaal aangezocht geworden, nam hij genoemd professoraat aan om, gelijk hij zich uitdrukte" in rust het hout, dat hij op zijne reizen uit verscheiden bosschen gehakt had, te beschaven."

Den 25sten Maart 1642 hield hij te Deventer zijne inwijdingsrede, en was er gedurende zestien jaren met ijver werkzaam. Aanzienlijk was het getal studenten dat zijne lessen volgde, en hoe groot zijn roem was, zijne gehechtheid aan Deventer, was niet minder; zulks kan men daaruit opmaken, dat hij de aanzienlijke aanbiedingen, hem door die van 's Hertogenbosch, Harderwijk en Franeker gedaan, van de hand wees. Geen wonder dan ook, dat men te Deventer alles aanwendde om den geliefden Hoogleeraar aan zich te verbinden, en hij de eerste der Hoogleeraren was, die onder de gemeenslieden verkozen werd, eene vereeniging van mannen aan wie de hoogste belangen der stad waren toevertrouwd.

Toen Curatoren der Leidsche Hoogeschool in 1658 Gronovius, als opvolger van den vermaarden Daniel Heinsius, tot gewoon Hoogleeraar in de Grieksche taal en Historiën benoemden, gaf hij aan die roepstem gehoor en was hij gedurende ruim dertien jaren een der doorluchtigste sieraden van die Akademie, die hij ook als Bibliothecaris aan zich verpligtte, zoo door verstandige aankoopen, als door het vervaardigen van eenen nieuwen Catalogus der Grieksche en Latijnsche boeken, welken arbeid hij echter niet mogt ten einde brengen, daar hij, tot groot verlies der wetenschappen en tot groot leedwezen van alle voorstanders der geleerdheid, op den 28sten December 1671 overleed. Hij was gehuwd, 1° met Alida ten Nuyl, 2° met Catharina Glagauw; twee zijner zonen volgen. Zijne afbeelding ziet het licht. Een begrafenis-penning, waarschijnlijk door den beroemden Johannes Smeltzing vervaardigd, vertoont aan de eene zijde des Hoogleeraars geslachtwapen, met om- en onderschrift, vermeldende zijn naam, zijne waardigheden en den dag van zijn overlijden; op de keerzijde Jupiters adelaar, zijne vlugt hemelwaarts nemende, en daarbij het woord *Consecratio*, daar rondom eene spreuk van Menander.

De lijst der geschriften door Gronovius bezorgd is voldoende om zijne groote geleerdheid aan te toonen. Niet alleen door geleerdheid, maar ook door oordeel in de bewerking der Ouden, zegt van Kampen, verdiende hij den lof van eene flonkerstar der eerste grootte, bij wier licht zijne latere naamgenooten, hoewel meer geschreven hebbende, eenigzins tanen. Die geschriften zijn getiteld:

Diatribe in Statii Papinii Sylvas, Hag. Com. 1637. 8°. ibid. 1662. 8°.

Observationum libri tres, Lugd. Bat. 1639; Amst. 1662. Met het 4de boek herdrukt Leipz. 1831. 8°.

Elenchus Antidiatribes Mercurii Frondatoris sive Emerici Crucei, Paris. 1640. 8°.

Commentarius de Setertiis seu subcesivorum pecuniae veteris graecae et Romanae libri quatuor, Daventr. 1643. 4°; Amst. 1656. 4°; Lugd. Bat. 1691. 4°.

Over dit werk geraakte Gronovius met Salmasius, die hem van letterdieverij beschuldigde, in hevigen strijd. Hij wist zich echter van den hem opgelegden blaam te ontdoen, ook tegen eene latere beschuldiging van Martinus Schoockius.

Titi Livii Historiarum libri, *ex recensione J. F. Gronovii*, Lugd. Bat. 1645. 12°. 3 vol.; ibid. 1654. 12°. 3 vol.; Amst. 1665. 8°. 3 vol.; ibid. 1678. 12°. 2 vol.; 1679. 8°. 3 vol.

Propempticon ad Legatos Ordinum Autocratores Monasterium tendentes et Daventriae coëuntes, Dav. 1648.

L. Annaei Senecae Philosophica opera omnia ex Lipsii et J. F. Gronovii emendata, Lugd. Bat. 1649. 12°. 4 vol.

Observationum in Scriptores Ecclesiasticos Monobiblos, Dav. 1651. 12°. 2 tom. 1 vol.; ibid. 1662. 12°.; Lipsiae 1775. 8°.

Observationum liber novus sive quartus, Lugd. Bat. 1662. 8°.

L. Annaei Senecae Tragodiae, ex recensione J. F. Gronovii, cum ejus et notis variorum, Amst. 1662. 8°. 2 vol.; ibid. carante J. Gronovii, Amst. 1682. 8°.

Laudatio funebris J. Golii, Lugd. Bat. 1668. 8°.

C. Plinii Secundi Naturalis Historiae libri XXXVII. cum notis variorum et Joh. Fred. Gronovii, Lugd. Bat. 1669. 8°. 6. vol.

C. Cornelii Taciti Opera cum notis Variorum, Joh. Fred. Gronovius recensuit, et suas notas adjecit, Amst. 1672. 8°. 4 vol.; Traj. ad Rhen. 1721. 4°. 2 vol.; Lipsiae 1752. 8°. 2 vol.; Glasquae 1753. 12°. 2 vol.

M. Accii Plauti Comoediae, cum notis Variorum ex recensione Joh. Fred. Gronovii, Amst. 1684. 8°. 4 vol.

Auli Gellii Noctes Atticae, cum notis J. F. Gronovii, edente J. Gronovio, Lugd. Bat. 1687. 8°; Lugd. Bat. 1706. 4°.

Hugonis Grotii de jure Belli ac Pacis libri tres, cum commentariis Gulielmi van der Muelen, et notis Jo. Fred. Gronovii, Ultr. 1696, 1700, 1703. fol. 3 fol.

Hugonis Grotii de Jure Belli ac Pacis libri tres, cum Annotatis Auctoris. Accesserunt ejusdem Dissertatio de Mari Libero, et Libellus de Aequitate, Indulgentia et Facilitate, nec non Jo. Fred. Gronovii notae Amst. 1712. 8°. 2 vol.

Lectiones Plautinae, Amst. 1740. 8°.

Lectionum Tullianarum particula. Totius operis mox edendi prolusio. Addita praefatione editionis curam gessit W. H. D. Suringar, Leidae 1856. 4°.

In het 8ste deel van den *Thesaurus Antiquitatum Graecarum* van Jacobus Gronovius vindt men van hem *Exercitationes Academicae de Musaeo Alexandrino.*

J. F. Gronovii Epistolae 37 *ad filium suum Jacobum, cura* A. M. Harter, Landishuti 1835. 8°.

Van de volgende werken is ons tijd en plaats van uitgave onbekend:

P. Papinii Statii opera recensita etc.

Animadversiones in complures M. Valerii Martialis loca, sparsae per notas variorum.

De Centesimis usuris et faenore unciario, antexegesis adversus Martinum Schoquium.

Ad. M. Fabii Quinctiliani utriusque et Calpurnii Flacci declamationes, notae.

C. Sallustii Crispi Opera cum notis.

Ad Hesychii Lexicon notae permixtae notis variorum.

Notae ad C. Plinii minoris Epistolas.

Poemata varia, per occasiones emissa, nondum tamen junctim in unum volumen conjecta.

Orationes variae.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 640, 641; Revius, *Dav. Illustrata*, p. 712, 713; Nicol. Heinsii, *Poëmata*, p. 70, 95; Bodecheri Banningii, *Poëmata*. p. 175, 228; Hoogstraten, *Woordenb.*; Luïscius, *Woordenb.*; Saxe, *Onom. liter.* T. IV. p. 427—430, 601, *Catal. des livr. de la biblioth. de M. P. A. Bolongaro-Crevenna*, No. 1299, 1300, 1580, 2125, 2163, 2329, 2347, 2348; 3690, 3978, 3969, 5214, 5217, 6246—6250, 6285, 6288—6290; van Kampen, *Geschied. der Letter. en Wetensch.* D. I. bl. 279, 278. D. III. 102; van Eck en Bosscha, *het Tweede Eeuwf. van het Ath. Ill. te Devent.* bl. 13, 29, 53, 93, 94; *Biograph. univers.* T. IX. p. 68; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 176, 177, 183, 185, 190, 223, D. II. bl. 19—21, *Toev. en Bijl.* bl. 135, 136, 280; Collot d'Escury, *Holl. roem* D. IV. St. I. Aant. bl. 182; 183; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 135, 164; P. C. G. Guyot, *de Begrafenispenniag van de twee Leidsche Prof. Jacobus Triglandius den ouden en Johannes Fredericus Gronovius* (Niet in den handel); Muller, *Cat. van Portrett.*; uit medegedeelde berigten aangevuld.

GRONOVIUS (JACOBUS), zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Alida ten Nuyl, werd te Deventer den 20sten October 1645 geboren en ontving in die stad het eerste onderwijs in de Latijnsche taal. Zijn vader te Leiden beroepen zijnde, zette hij aldaar zijne studiën voort en volgde het voetspoor van dien vader in de beoefening der regten en het lezen der Grieksche en Latijnsche schrijvers. In het jaar 1668 bezocht hij de hoogescholen te Oxford en Cambridge, maakte er kennis met Pocock, Pearson en Casaubonus, en keerde vervolgens naar Leiden terug. Twee jaren later bood de stad Deventer hem den leerstoel van Hogersius aan, maar hij bedankte er voor, ofschoon laatstgenoemde, om hem te bewegen, aanbood zijnen post zoo lang te blijven waarnemen, totdat hij zijne reizen zou geëindigd hebben.

Zich vervolgens naar Frankrijk begevende, knoopte hij te Parijs vriendschap aan met Chapelain, d'Herbelot, Thevenot en andere vermaarde mannen, en voorzeker zou hij zich daar lang hebben opgehouden, ware het niet, dat de dood zijns vaders, in 1671, hem huiswaarts geroepen had. In het volgende jaar vertrok hij in het gevolg van den Heer Adriaan Paets, der Staten buitengewonen afgezant, naar Spanje, reisde van daar naar Italië en hield zich te Toskane op, waar de groote Cosmus de Medicis hem met veel eerbewijzingen ontving niet alleen, maar hem ook in 1674 als Hoogleeraar te Pisa aanstelde, om de plaats van den geleerden Chimentelli, Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, te vervullen. Twee jaren nam hij dat ambt waar, vertrok toen naar Venetië en Padua, en keerde over Duitschland naar Nederland terug, met oogmerk om, ruim met middelen gezegend, zijn leven in geletterde rust door brengen. Hij liet zich echter door de Curatoren der Leidsche Hoogeschool in 1679 overhalen den post van Hoogleeraar in de Grieksche taal en historien aan te nemen, waarbij hem in 1692, met aanzienlijke verhooging zijner jaarwedde, tevens het onderwijs in de welsprekendheid werd opgedragen. Tien jaren later werd hij ook met den titel van aardrijksbeschrijver (geographus) der Universiteit vereerd. In alles toonde hij zich een hoogst bekwaam en geleerd man te zijn, die een waar sieraad der Leidsche Hoogeschool mag genoemd worden, voor welke instelling hij veel liefde toonde te bezitten, daar noch eene aanbieding van de academie te Padua, noch eene van Frederik, Hertog van Sleeswijk om naar Kiel in Holstein te komen, noch eindelijk eene uitnoodiging van de republiek van Venetië, hoe aannemelijk ook gemaakt, hem kon doen besluiten zijn geliefd Leiden te verlaten. Hij bleef er dan ook, met grooten roem, werkzaam tot aan zijnen dood, die den 21sten October (volgens anderen den 12den of den 15den van die maand) 1716 plaats had, nadat hij eene maand te voren eene geliefde dochter door den dood verloren had, welk verlies hij zich zeer had aangetrokken. Hij was gehuwd in Mei 1680 met Anna van Vredenburch, bij wie hij twee zonen naliet, die beide volgen. Zijne afbeelding ziet het licht.

Ofschoon Gronovius zich door zijne geschriften en lessen een grooten naam gemaakt heeft en de hem door mannen als Graevius en anderen toegezwaaide lof ten volle verdiende, evenaarde hij nogtans zijnen vader niet. En, was deze om zijne beminnelijke zedigheid en gematigdheid algemeen geacht, de zoon daarentegen haalde zich door bitterheid en scherpheid in zijne geschriften veler vijandschap op den hals. Zij zijn getiteld:

Aurelii Theodosii Macrobii Opera, cum notis Is. Pontani, J. Meursii, Jac. Gronovii, Lugd. Bat. 1670. 8°. 2 vol.; Londin. 1694. 8°.

Polybii Lycortae F. Megalopolitani Historiarum libri qui supersunt, graece et latine, interprete Isaaco Casaubono Jacobus Gronovius recensuit, ac suas et Variorum notas adjecit, Amst. 1670. 8°. 5 vol.; Lipsiae 1764 8°. 3 vol.

C. C. Taciti Opera quae extant cum variorum commentariis ex recensione et cum notis J. Gronovii curante Abr. Gronovio, 2 tom. Amst. 1672. 8°. 2 tom.; ibid. 1685. 8°. 2 tom.; et Traj. 1721. 4°.

Supplementum lacunarum in Aenea Tacito, Dione Cassio et Arriano, Lugd. Bat. 1675. 8°.

Dissertationes Epistolicae, Amst. 1678. 8°.

Epistolae ad T. Livii loca geographica, Amst. 1678. 8°.

Fragmentum Stephani Byzantini Grammatici, de Dodone, cum triplici nupera Latina versione et academicis exercitationibus J. Gronovii, Lugd. Bat. 1681. 4°.

Henrici Valesii notae et animadversiones in Harpocrationem, et Philippi Maussaci notas, Lugd. Bat. 1682. 4°.

Exercitationes academicae de pernicie et casu Judae proditoris, Lugd. Bat. 1683. 4°.; ibid. 1702. 4°.

Castigationes ad Paraphrasin Graecam Enchiridii Epicteti, ex codice Mediceo, Delph. 1683. 8°.

Dissertatio de origine Romuli, Lugd. Bat. 1684. 8°.

Gemmae et sculpturae antiquae, depictae a Leonardo Augustino Senensi, addita earum enarratione, in Latinum versa a J. Gronovio, Amst. 1684. 4°. Franeq. 1699.

Pomponii Melae libri III de situ orbis, recensiti et notis illustrati, Lugd. Bat. 1685. 8°.

Responsio ad cavillationes Raphaëlis Fabretta, Lugd. Bat. 1685. 8°.

Epistola ad J. G. Graevium de Pallacopa, ubi descriptio ejus, ab Arriano facta, liberatur ab. Is. Vossii frustrationibus, Lugd. Bat. 1686. 8°.

Notae ad Lucianum, Amst. (1686) 8°. 2 vol.

Epistola de argutiolis Isaci Vossii, 1687. 8°.

Variae Lectiones et notae in Stephanum Byzantinum de Urbibus, Lugd. Bat. 1688. fol.

Cebetis Thebani tabulae Graece et Latine, cum notis et emendationibus, Amst. 1689. 8°.

Oratio de incrementis urbis Lugduni et appellatione ejusdem, Lugd. Bat. 1689. fol.; ibid. 1696. fol.

Memoria Natalis XXXIX Serenissimi Regis Wilhelmi, quem primum in Regia purpura vidit celebravitque, Lugd. Bat. 1689. fol.

Oratio de expeditione Hibernica, Lugd. Bat. 1690. fol.

Felix adventus in Bataviam Wilhelmi Britanniarum Regis etc. Lugd. Bat. 1691. fol.

Panegyricum serenitati Hiemis et conventui Potentissimorum ac Celsissimorum Principum Hagae-Comitis celebrato dicatum, et ex auctoritate Illustrissimorum Curatorum et Consulum scriptum ab Jac. Gronovio, Lugd. Bat. 1692. fol.

M. Tullii Ciceronis Opera, quae exstant, cum integris notis Jani Gruteri, ex recensione J. Gronovii, adjectis ejusdem notis, Lugd. Bat. 1692. 4°: 4 vol.

Ammiani Marcellini quae supersunt, ex emendatione et cum notis Fred. Lindenbrogii et Henr. Hadrianique Valesiorum, recognita et notis illustrata ab. Jac. Gronovio, Lugd. Bat. 1693. fol. et. 4°; Lipsiae 1773. 8°.

De Icuncula Smetiana quam Harpocratem indigitarunt, Lugd. Bat. 1693. 4°.

Geographia Antiqua, hoc est, Scylacis Periplus Maris Mediterranei, Anonymi Periplus Maeotidis Paludis et Ponti Euxini; Agathemeri Hypotosis Geographiae. Omnia Graeco-Latina. Anonymi Expositio totius mundi Latina. Cum notis Is. Vossii, Iac. Palmerii, Samuelis Tennulli: edente J. Gronovio, cujus accedunt emendationes, Lugd. Bat. 1694. 4°.

Memoria Cossoniana hoc est D. Cossonii vita. Accedunt Monumentum Ancyranum aliaeque Inscriptiones Graec. et Latin. cum notis, Lugd. Bat. 1695. 4°.

Abrahami Gorlaei Dactyliotheca, cum explicationibus Gronovii, Lugd. Bat. 1695. 4°.

Harpocrationis de Vocibus liber, cum notis et observationibus. Subjuncta diatribe H. Stephani ad locos Isocrateos, Lugd. Bat. 1696. 4°.

J. Rycquius de Capitolio Romano, cum notis Gronovii, Lugd. Bat. 1696. 8.

Q. Curtius, cum Gronovii et variorum notis, Amst. 1696. 8°.

Ad Dominum Jacobem Baronem de Wassenaar et Duyvenvoorde etc. Allocutio de duobus in Duyvenvoordense praetorium receptis lapidibus, Lugd. Bat. 1696. 4°; ibid. 1703. 4°.

Valerii Harpocrationis de Vocibus liber graece, cum notis et observationibus Jacobi Gronovii, Lugd. Bat. 1696. 4°.

Thesaurus Graecarum Antiquitatum, Lugd Bat. 1697—1702. fol. c. fig. 13 vol.

Manethoni Egyptii Apostelesmaticorum Libri VI; nunc primum e bibliotheca Medicea eruti cura J. Gronovii, qui etiam Latine vertit ac notis adjecit, Lugd. Bat. 1698. 4°.

Suetonius, a Salmasio recensitus, cum emendationibus Gronovii, Lugd. Bat. 1698. 12°.

Appendix ad Geographiam Antiquam, qua continetur Examen Dissertationis Dodwellianae de Scylacis aetate, et excerptum ex Ephoero, antiquo Historiarum Scriptore, Lugd. Bat. 1699. 4°.

Pietas ultima Academiae Lugduno-Batavae, circa Wilhelmum III, Bataviae Gubernatorem, Lugd. Bat. 1702. fol.

Notitia et illustratio dissertationis nuperae de morte Judae etc. Lugd. Bat. 1703. 4°.

Phaedri Fabulae, cum J. Fr. Gronovii et J. Gronovii notis, et Nicolai Dispontini collectaneis, Lugd. Bat. 1703. 8°.

Arriani Expeditio Alexandri libri VII, et historia Indica, graece, cum Bonav. Vulcanii interpretatione latina, opera Jac. Gronovii, Lugd. Bat. 1704. fol.

M. Minucii Felicis Octavius, cum notis variorum ex recensione Jacobi Gronovii, Lugd. Bat. 1709. 8°.

Infamia emendationum in Menandri Reliquias, nupere editarum, Lugd. Bat. 1710. 12°.

Decreta Romana et Asiatica pro Judaeis ad cultum divinum per Asiae Minoris urbes secure obeundum, a Josepho collecta in libr. XIV Archaeologiae, sed male interversa et punctata in publicam lucem restituta. Accedunt Suidae aliquot loca, a vitiis purgata a J. Gronovio, Lugd. Bat. 1712. 8°.

Ludibria malevola Clerici, vel proscriptio pravae mercis ac mentis pravissimae, quam exponit in Minucio Felice Joan. Clericus, Tom. XXIV Bibliothecae Selectae, Lugd. Bat. 1712. 8°.

Recensio brevis Mutilationum, quas patitur Suidas in editione nupera Cantabrigiae anni 1705, ubi varia ejus Auctoris loca, perperam intellecta, illustrantur, emendantur et supplentur, Lugd. Bat. 1713. 8°.

Severi Sancti, id est, Endeleichii Rhetoris de Mortibus Boum Carmen, ab Elia Veneto et Petro Pithoeo servatum, cum notis Joh. Weitzii et Wolfgangi Seberi, Lugd. Bat. 1715. 8°.

Herodoti Halicarnassii Historiarum libri IX, Graece et Latine, cum interpretatione Laurentii Vallae, ex Codice Mediceo, cum notis J. Gronovii Lugd. Bat. 1715. fol.

Catalogus librorum tam impressorum quam manuscriptorum Bibliothecae Publicae Universitatis Lugduno-Batavae. Cura et opera Wolferdi Senguerdii, Jacobi Gronovii et Joannis Heyman, Lugd. Bat. 1716. fol.

Gronovius vervaardigde korte aanteekeningen van zijn verblijf in 1671 tot 1674 in Engeland, Frankrijk, Spanje en Italie, die nog te Leiden voorhanden zijn.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1716. b. bl. 543—547; Pars, *Naamrol* bl. 5, 166, 330, 407, 408, 438, 447; Hoogstraten, *Woordenb.*; Luïscius, *Woordenb.*; Saxe, *Onom. lit.* T. V. p. 178, 184, 613; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 232, 239, 250, 254, 256, 241, 302, *Toev. en Bijl.* bl. 153, 154; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch. in Ned.* D. I. bl. 408, 409, 415, D. II. bl. 42; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. Aant. bl. 183; Muller; *Cat. van Portrett.*; *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1857, bl. 62, 1858, bl. 71; *Cat. des livres de la Biblioth. de M. P. A. Bolongaro-Crevenna*, N°. 405, 3019, 5225, 5226, 6054, 6055, 6086, 6118, 6119, 6345, 6346, 6630, 7199, en andere boeken-catalogi.

GRONOVIUS (Laurentius Theodorus), broeder van den voorgaande en te Leiden geboren. Van hem, die niet moet verward worden met een anderen afstammeling uit zijn beroemd geslacht en even als hij genaamd, zijn weinig levensbijzonderheden bekend. Hij werd te Leiden doctor in de regten, reisde tot tweemalen naar Italië en hield zich op zijnen laatsten togt eenigen tijd te Venetië op. Blijkens zijn reisjournaal, waarvan het handschrift op de Koninklijke Bibliotheek te 's Hage berust, had zijne eerste reis van 1679 tot 1682 en de tweede van 1693 tot 1694 plaats. Hij heeft te Deventer gewoond en moet op niet gevorderden leeftijd overleden zijn, na zich als een kundig regtsgeleerde en oudheidkenner, door de volgende werken te hebben bekend gemaakt:

Emendationes Pandectarum juxta florentinum exemplar emendatarum, Lugd. Bat. 1685. 8°; een met aanteekeningen van Franciscus Carolus Conradi vermeerderde herdruk verscheen te Halle 1730. 8°.

Marmorea basis colossi Tiberio Caesari erecti ob civitates Asiae restitutas, Lugd. Bat. 1697. 8°.; ibid. 1720. 8°.

Zie Saxe, *Onom. literar.* T. V p. 340; *Biograph. univers.* T. IX p. 68; de Jonge, *Nederl. en Venetië* bl. 398.

GRONOVIUS (Johannes Fredericus), zoon van Jacobus Gronovius voornoemd, werd te Leiden den 10den Maart 1690 geboren, studeerde en promoveerde er in de geneeskunde, was er in 1729, 1730 en 1742 lid van den Raad van veertigen, in 1725, 1727 en 1747 schepen en in 1757 Burgemeester. Hij overleed in 1760 en was gehuwd 1° met Margaretha Christina Trigland, bij wie hij eene dochter verwekte, en 2° met Johanna Susanna Alensoon, bij wie hij een zoon Laurentius Theodorus had, die mede volgt. Hij beoefende met goed gevolg de natuurkunde, voornamelijk de plantenkunde, en schreef:

Disputatio Camphorae historiam exhibens, Lugd. Bat. 1715. 4°.

Flora Virginica exhibens Plantas quas Joh. Clayton in Virginia observavit atque collegit. Easdem methodo sexuali disposuit Joh. Fred. Gronovius, Lugd. Bat. 1739, 1743. 8°. 2 vol.

Index suppellectilis Lapideae, quam collegit, in classes et ordines digessit, etc. Joh. Fred. Gronovius, Lugd. Bat. 1750. 8°.

Flora Orientalis siva Recensio Plantarum quas Leonhardus Rauwolffus Augustanus in Syrio, Arabia, Mesopotamia, Babylonia, Assyria, Armenia et Judaea crescentes observavit et collegit, methodo sexuali disposuit, synonymis illustravit, etc. Joh. Fred. Gronovius, Lugd. Bat. 1755. 8°.

Onder het opschrift van *Pisces Belgii* gaf hij in de *Acta Upsaliensia* 1744—1750 p. 36 eene lijst van in onze wateren zwemmende visschen; die hij naderhand nog met een bijvoegsel vermeerderde. In dezelfde *Acta* van 1740 heeft hij den visch, die onze visschers aan zee gewoon zijn den *Schelvischduivel* te noemen, en aan welken hij den naam van *Cottus* gaf, natuurkundig beschreven.

Zie *Biograph. univ.* T. IX. p. 68; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 234, 235; *Catal. des livres de M. P. A. Bolongaro-Crevenna*, N°. 2163, 2329, 2347, 2348; uit particuliere berigten aangevuld.

GRONOVIUS (Abraham), broeder van den voorgaande, werd te Leiden den 24sten Junij 1695 geboren, studeerde en pro-

moveerde er in de regten en werd in 1741 tot Bibliothecaris der Leidsche Hoogeschool aangesteld. Op tachtigjarigen leeftijd werd hij aan de wetenschap tot hare groote schade ontrukt, den 18den Augustus 1775 te Leiden overlijdende. Hij was gehuwd met Dorothea Wynanda van Asch van Wijck, en na zijn dood ging een groot deel zijner aanzienlijke boekerij, gedeeltelijk bestaande uit de verzamelingen van zijnen beroemden vader en grootvader, in die van de Leidsche Akademie over. Hij volgde beider voorbeeld door de uitgave van verscheidene Grieksche en Latijnsche schrijvers. Deze zijn, behalve de reeds op het artikel van zijnen vader genoemde *Opera C. C. Taciti*, getiteld:

Justinus cum notis variorum, curante Ab. Gronovio, Lugd. Bat. 1719. 8°. 3 vol., ibid. 1760 8°. 2 vol.

Pomponii Melae de Situ Orbis libri tres, cum notis variorum. Curante Ab. Gronovio, Lugd. Bat. 1722. 8°. 2 vol.; ibid. 1743. 12°.; 1748. 8°. 2 vol.

Cl. Aeliani Variae Historiae, graece, cum versione Justi Vulteji et notis variorum, cura et cum notis Ab. Gronovii, Lugd. Bat. 1731. 4°. 2 vol.

Varia Geographica, Lugd. Bat. 1739. 8°.

Aeliani de Natura Animalium libri XVII. cum animadversionibus Conradi Gesneri et Danieli Wilhelmi Trilleri, curante A. Gronovio, qui et suas adnotationes adjecit. Graece et Latine, Londini 1744. 4°. 2 vol.; Lugd. Batav. 1759. 8°. ibid. 1760. 8°. 2 vol.

Dissertatio ad quatuor fragmenta, quae ex Aelii Marciani primo Regularum libro in Pandectis supersunt, Lugd. Bat. 1759. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld* 1721 a. bl. 142—155; Saxe, *Onom. liter.* T. VI. p. 313, 314; van Kampen, *Bekn. Geschied. der Lett. en Wetensch. in Ned.* D. II. bl. 262; *Catal. des livres de la bibliothèque de P. A. Bolongaro-Crevenna*, N°. 2395, 5729, 5730, 5845, 5846, 6778; Björnståhl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 390, 391; *Biograph. univers.* T. IX. p. 68; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 272, D. II. bl. 60, 53, *Toev. en Bijl.* bl. 280; uit particuliere berigten aangevuld.

GRONOVIUS (Laurentius Theodorus), zoon van Dr. Johannes Fredericus Gronovius voornoemd en van diens tweede vrouw Johanna Susanna Alensoon, werd te Leiden in 1730 geboren, studeerde en promoveerde er in de regtsgeleerdheid en werd er ook tot Raadsheer en Schepen benoemd. Als natuur- en plantkundige onderscheidde hij zich zoozeer, dat de Koninklijke Londensche, Bazelsche en Haarlemsche Maatschappijen der Wetenschappen hem het lidmaatschap aanboden. Meerdere bijzonderheden zijn er niet van hem bekend. Zijn sterfjaar wordt verschillend, in 1777 of 1778, opgegeven.

Van zijne hand zien de volgende werken het licht:

Museum Ichthyologicum sistens Piscium indigenorum et quorundam, exoticorum, qui in Museo Laur. Theod. Gronovii adservantur, descriptiones ordine systematico, Lugd. Bat. 1754. fol.

Bibliotheca Regni Animalis atque Lapidei, sive recensio auctorum et librorum qui de regno animali et lapideo tractant, opera Laurentii Theodori Gronovii, Lugd. Bat. 1760. 8°.

Bibliotheca Botanica, sive catalogus auctorum et librorum, qui de re botonica, de re rustica, etc. tractant, digestus a Jo. Franc. Seguierio. Accessit Bibliotheca Botanica Jo. Ant. Bumaldi, seu potius Ovidii Montalbani, nec non auctuarium in bibliothecam Seguierii opera Laurentii Theodori Gronovii, Lugd. Bat. 1760. 4°.

A. Russel, Naauwkeurige en Natuurlijke Beschrijving van de stad Aleppo en van derzelver Ommelanden enz. uyt het Engels vertaald door Mr. Laurens Theodorus Gronovius, Leid. 1762. 8°. met pl.

Zoophylacium Gronovianum, exhibens animalia quadrupedia, amphibia, insecta, etc. fasciculi III. Lugd. Bat. 1763, 1781, 3 tom. fol. cum fig.

C. Plinii Secundi Historiae Naturalis liber nonus de Aquatilium natura, ex recensione et cum commentariis Laur. Theod. Gronovii, Lugd. Bat. 1778. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1778. b. bl. 333, 334; *Catal. des livres de la biblioth. de P. A. Bolongaro-Crevenna*, N°. 2128, 2479, 7049, 7050; *Biograph. univers.* T. IX. p. 68; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 235; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 428.

GRONS (Adrianus) studeerde in 1689 te Franeker en promoveerde er met veel lof in de regten. Vervolgens tot bijzitter en mederegter van Wonseradeel benoemd, verwierf hij den naam van een uitstekend regtsgeleerde, die door den ganschen omtrek geraadpleegd werd. Hij bewoonde de zate Grons en was bekend om zijn groote achteloosheid in zijne kleeding. Door geschriften heeft hij zich, voor zoover wij weten, niet bekend gemaakt. Hij stierf den 14den Junij 1726 en werd te Burgwerd begraven. Zijne vrouw heette IJtje Buwalda en hij verwekte bij haar, onder andere kinderen, twee zonen van groote hoop, beiden als student in de regten overleden.

Zie Halbertsma, *Hulde aan Gysb. Japiks*, D. II. bl. 349, 350.

GRONSFELD-DIEPENBROEK (Bertram Filip Sigismond Albrecht Graaf van), Heer van Wijngaarden en Ruigbroek, werd, in het jaar 1747, door de Staten van Holland als afgezant gezonden naar het Hof van Berlijn, om het gedrag der Staten-Generaal, met opzigt tot Frankrijk, te verdedigen, en om tevens, ware het mogelijk, den Koning van Pruissen nader te verbinden aan de belangen van onzen staat. Met bekwaamheid en trouw kweet hij zich van zijnen pligt. Als lid der edelen van Holland werd hij, op voordragt van den Prins van Oranje, aangesteld tot Slotvoogd van het kasteel te Muiden, en tot Baljuw en Dijkgraaf van Naarden en Gooiland, mitsgaders tot Hoofdschout van Weesp en Weesper-Karspel en Hoog-Bijlmer. Als lid van den Raad ter Admiraliteit te Amsterdam nam hij den 25sten Junij 1761 zitting, nadat hij ongeveer 1759 van zijn gezantschap naar Berlijn was teruggekeerd. Hij maakte zich daarna jegens de weduwe van Willem IV bijzonder verdienstelijk, door met Onno Zwier van Haren de bedoelingen van de Hertog van Brunswijk tegen te werken.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 174; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

GRONSVELD (Johan) of Groensveld, werd te 's Gravenhage in 1660 geboren en was een hoogst verdienstelijk graveur. Zijn werk bestaat in landschappen naar Verboom, van Goyen, Berchem en anderen. Teekeningen van zijne eigene ontwerpen komen zeldzaam voor. Hij gaf een boekje uit *Aliqui Portus* getiteld, langwerpig folio, voorstellende 12 stuks Italiaansche zeehavens, naar de teekening van Johannes Lingelbach.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.* D. I. bl. 230, Immerzeel, *Lev. en Werk. der kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GRONSVELD (Arend van). Zie GROENSVELT (Arnolt van).

GROOFF (Jacobus) werd in 1780 geboren en tot Roomsch Katholijk Priester opgeleid. In 1825 als Pastoor in de kolonie Suriname aangesteld, ter standplaats Paramaribo, wijdde hij zich geheel aan de belangen en het welzijn van anderen. Hij stichtte in 1835 en 1842 twee godshuizen, het eene te Paramaribo, het andere aan de zeekust. Maar bijzonder verdienstelijk maakte hij zich door de edele zelfopoffering waarmede hij zich het lot der slaven, in het bijzonder der zoodanigen, die ten getale van ruim vier honderd op het etablissement *Batavia* wegens melaatschheid verpleegd werden, aantrok. Daar was het tooneel zijner menschenliefde. Hij leefde te midden dier ongelukkigen, door de afgrijselijkste der ziekten aangetast; vreesde de besmetting niet; stond hen in hunne ellende bij; gaf hun troost en bemoedigde hen. Zijne benoeming tot Apostolisch Vicaris en Pastoor te Batavia, op het eiland Java, met den titel van Bisschop van Canea, in partibus infidelium, was een wel verdiende belooning voor hetgeen door hem was verrigt. In Oost-Indië aangekomen, was zijn verblijf daar van korten duur. Zich beijverende om de geestelijken onder de kerkelijke tucht te brengen en orde en godsvrucht onder hen te doen plaats hebben, werd hij niet alleen tegengewerkt, maar ook bij den Gouverneur-Generaal van Indië in zulk een ongunstig daglicht gesteld, dat deze, oordeelende dat Grooff te kort kwam in de erkenning van het openbaar gezag, en dat hij kerkelijke daden pleegde strijdig met de koloniale regeringsbeginselen hem bij een zeer gemotiveerd besluit van den 19den Januarij 1846, hetwelk in de *Javasche Courant* bekend gemaakt werd, in de uitoefening zijner functiën schortste en buiten Nederlandsch-Indië verwijderde. Deze gebeurtenis, door den gewezen Gouverneur-Generaal J. J. Rochussen uiteengezet in zijne: *Toelichting en verdediging van eenige daden van zijn bestuur in Indië* ('s Hage 1853), verwekte natuurlijk veel opzien. Grooff gedroeg zich daaronder nogtans met groote gelatenheid en onderwerping. In het moederland teruggekeerd, werd hem bij Koninklijk besluit van den 26sten Januarij 1847 zijne vorige standplaats in Suriname terug gegeven, met behoud van den Bisschops-titel en der hem op Java toegelegde hoo-

gere inkomsten. Hij vertrok derwaarts den 24sten Mei 1847 met het schip *Sophia Maria*, en was er nog vijf jaren met echt christelijke liefde werkzaam, totdat hij op den 29sten April 1852 tot een hooger leven werd opgeroepen.

Zie *Handel. en Geschrift. van het Indisch. Genootsch.* 1858. bl. 288; Kobus en de Rivecourt, *Beknopt Biogr. handwoordenb.*

GROOT (JAN) *de jonge* behaalde in eene eereprijs bij het Haagsche Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt*, door het bezingen van *de voordeelen van de Christelijke Godsdienst voor de burgerlijke maatschappij.*

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

GROOT (CORNELIS DE). De voorvaderen in de vrouwelijke linie van dezen en der hier volgende leden van het geslacht de Groot, reeds vóór 1200 als regeringspersonen te Delft voorkomende, hadden den bijnaam de Groot verkregen, omdat door hen uitstekende diensten aan het vaderland bewezen waren. Zij bewoonden eertijds het kasteel Kraaijenburg, tusschen Delft en den Haag gelegen, en begaven zich vervolgens veiligheidshalve naar eerstgemelde plaats. Onder die voorvaderen wordt met name genoemd Hugo Groote, die een zeer vermogend man was en vele gezantschappen bekleed had.

De voorouders in de mannelijke linie, Cornets genaamd, waren edellieden uit Bourgondië afkomstig, die zich in de Nederlanden hadden nedergezet. Onder hen wordt de zeer edele Corneille Cornets genoemd, die lid der regering van Delft was en zich in het huwelijk begaf met vrouwe Ermgarde, dochter van Diederik de Groot van Kraaijenburg en van Maria van der Dussen. Deze Diederik had geene zonen; en dewijl dus het mannelijk oir van zijn geslacht met hem zou uitsterven, bedong hij dat de kinderen door Cornelis Cornets, in diens echt met Ermgarde verwekt, den naâm de Groot zouden dragen. Een zoon uit dit huwelijk werd dan ook Huig de Groot of Huig de Groot van Kraaijenburg genaamd. In 1511 geboren bekleedde hij vijf malen de waardigheid van Burgemeester der stad Delft en was door het huwelijk vereenigd, eerst met vrouwe Maria Wisse, dochter van den Burgemeester Gerrit Wisse van Haarlem, en daarna met vrouwe Elselinge van Heemskerk, insgelijks uit een oud adelijk geslacht gesproten.

Uit het eerste huwelijk werd eene dochter, Maria, geboren en uit het tweede twee zonen, waarvan de oudste Cornelis was, aan het hoofd van dit artikel genoemd, en Johan Hugo, die mede volgt.

Cornelis de Groot dan werd te Delft den 25sten Julij 1546 geboren. Reeds op jeugdigen leeftijd vertoefde hij geruimen tijd te Parijs, waar hij zich op de wijsbegeerte en de geschiedenis met vlijt toelegde, en vertrok vervolgens naar Orleans, waar hij in de regtsgeleerdheid studeerde en waarschijnlijk den doctoralen graad verwierf. In het vaderland terug gekeerd werd hij niet alleen door Prins Willem I tot zijnen requestmeester verheven, hetgeen in dien tijd eene hooge bediening aan het Hof der Prinsen van Oranje was, maar hij had ook in 1575 een belangrijk deel aan de oprigting der Leidsche Hoogeschool; was bij hare inwijding tegenwoordig, en had zich mede verbonden tot het geven van eenige lessen in de wijsbegeerte. Eerlang aanvaardde hij echter het hoogleeraarsambt in de regten, hetwelk hem reeds in het jaar 1575 werd opgedragen, en dat hij met grooten lof bekleedde tot het jaar 1583, toen ligchaamszwakte hem hetzelve deed nederleggen. Vier jaren later liet hij zich door Curatoren bewegen, om zijne dienst op nieuw aan de Hoogeschool te wijden, en hij volhardde daarin, met afwijzing van herhaalde aanzoeken, om eene plaats in den Hoogen Raad aan te nemen, tot aan zijn overlijden, dat op de dag zijner geboorte in 1610 plaats had. Hij was gehuwd met vrouwe Geertruide Uyteneng, uit het adelijke geslacht van dien naam gesproten, welk huwelijk echter kinderloos bleef.

Cornelis de Groot wordt een der geleerdste mannen van zijnen tijd genoemd. Hij was zoowel in de letteren en wijsbegeerte als in de regtsgeleerdheid ongemeen bedreven. Zijne gematigdheid, wijsheid en zedigheid veroorzaakten dat hij meermalen met de waardigheid van Rector der Hoogeschool bekleed werd. Er zijn geene gedrukte geschriften van hem bekend, doch hij liet in handschrift de volgende werken na:

Commentaria ad libros quatuor institutionum Juris Civilis.

Commentaria ad primam partem sive libros quatuor priores Digestorum.

Commentaria et observationes Feudalium.

Tractatus singularis de differentiis Feudorum a Feudis Hollandicis.

Zie: van Bleiswijk, *Beschrijv. van Delft*, bl. 791; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 202, die hem verkeerdelijk voor den vader van den vermaarden Hugo de Groot houdt; *Alma Academ. Leidensis*, p. 76—81; Brandt, *Leven van Hugo de Groot*, D. I. bl. 4, 5; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 28, 26, 53, 92, *Toev. en Bijl.* bl. 52, 53; Luden *Hugo de Groot*, enz. bl. 1, 2; Jhr. J. P. Cornets de Groot, *Levensschets van Mr. Pieter de Groot*, bl. 7, 8; Delprat, *de allereerste Series Lectionum der Leidsche Hoogeschool* in *Nieuwe Reeks der Werk. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* D. VII. St. I. bl. 85.

GROOT (JOHAN HUGO DE), meestal slechts Johan, ook Janus Grotius genoemd, was een jonger broeder van den voorgaande en werd op den huize Kraaijenburg nabij Delft den 8sten Maart 1554 geboren. Hij studeerde te Douay, en verwierf aldaar den graad van meester in de vrije kunsten en van Doctor in de regten. In het vaderland teruggekeerd, werd hij, in 1589 Schepen en in 1591 Burgemeester van Delft, welke waardigheid hij vier achtereenvolgende jaren bekleed heeft. Hij stond in hoog aanzien bij het Huis van Oranje en werd gekozen tot Raad van den Graaf Philips van Hohenlohe, toen deze, in de jongelingsjaren van zijnen zwager Prins Maurits, een groot aandeel in de zaken van den lande had. Ook werd hij in 1594 aangesteld tot Curator der Leidsche Hoogeschool, van welke waardigheid hij, om onbekende reden, omstreeks 1617 afstand deed. Hij overleed den 3den Mei 1640 en was gehuwd met Alida Borren van Overschie en verwekte bij haar vier zonen, waarvan er twee op jeugdigen leeftijd stierven, en de beide anderen volgen. Zijne afbeelding ziet het licht.

Als Curator der Leidsche Hoogeschool heeft Johan de Groot zich zeer verdienstelijk gemaakt. Een groot gedeelte van het lot dier instelling was in zijne handen gesteld. Zijn warme ijver voor de bevordering der wetenschappen maakte hem dat vertrouwen ten volle waardig. De geleerdste mannen van zijnen tijd gaven hem eenparigen lof, en de beroemde Lipsius achtte hem zeer hoog; hield briefwisseling met hem en schreef hem, onder anderen: *"gij bemint de Muzen; de Muzen beminnen u, en zullen u blijven beminnen, en ik met haar."* Als beoefenaar der Latijnsche en Nederduitsche dichtkunst deed hij zich kennen; in de eerste taal door een paar gedichten, die in de *Poëmata* van zijn zoon Hugo en in de *Deliciae Poëticae* van L. van Santen (Fascier VIII) voorkomen, en in de tweede door eenige verzen in de *Overgebleven Rijmstukken van en op J. H. W. en P. de Groot*, in 1722 te Delft gedrukt.

Zie: Brandt, *Leven van Huig de Groot*, D. I. bl. 5, 7, 20, D. II. bl. 272; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch. Toev. en Bijl.* bl. 6, 7; Luden, *Hugo de Groot, enz.* bl. 2, 3; Jhr. Cornets de Groot, *Levensschets van Mr. Pieter de Groot*, bl. 8, 9; Muller, *Cat. van Portrett.*

GROOT (HUGO DE), zoon van den voorgaande, zag op den 10den April 1583 te Delft het eerste levenslicht. Zijne voortreffelijke ouders lieten geene middelen onbeproefd om den veel belovenden knaap te vormen en te ontwikkelen. Die ontwikkeling had dan ook zoo snel plaats, dat hij reeds op zijn achtste jaar *Elegien* in de Latijnsche taal vervaardigde, die nog wel het kenmerk droegen zijner jongheid, maar die reeds door zijnen vader en anderen als voorboden der toekomst werden aangezien.

Om hem tot godvruchtigheid op te leiden en onderwijs te doen geven in de gronden van den Christelijken godsdienst, werd de Groot naar den Haag gezonden, ter inwoning bij den vermaarden Uytenbogaert, waardoor in hem al vroeg de zaden gelegd werden eener godsdienstige denkwijze, die later eenen belangrijken invloed op zijn lot zou uitoefenen.

Nog vóór het bereiken van zijn twaalfde jaar vertrok de Groot naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij om zijne jeugdige jaren bij den geleerden Franciscus Junius inwoonde, waar Dousa hem bij zijne komst met een Latijnsch gedicht begroette, en waar hij onder anderen de lessen hoorde van den grooten Josephus Scaliger, in wien hij weldra niet alleen zijn leermeester, maar ook zijn vriend mogt begroeten.

Drie jaren ongeveer vertoefde de Groot aan de Leidsche Hoogeschool. In 1597, het laatste jaar van zijn verblijf aldaar, verdedigde hij openlijk verscheidene wiskundige, wijsgeerige en regtsgeleerde stellingen, waardoor hij zich eene algemeene toejuiching verwierf, en men, als het ware, uitdrukkingen te

kort kwam, om de bewondering over den jeugdigen geleerde naar verdienste te kennen te geven.

In 1598 vergezelde hij den advokaat van Holland, Johan van Oldenbarnevelt, naar Frankrijk, werwaarts deze met Justinus van Nassau aan Koning Hendrik IV gezonden was, om hem te bewegen den oorlog tegen Spanje vol te houden. Dáár was de reeds door zoo velen geprezen naam van de Groot niet onbekend, en aan zijnen vooruitsnellenden roem had hij de vriendelijke ontvangst te danken, die hem te beurt viel. De Heer de Buzenval, gezant van Hendrik IV bij de Staten, stelde hem aan den Koning voor, door wien hij minzaam ontvangen werd, en die hem, ten blijke zijner hooge toegenegenheid, met zijne, aan eenen gouden keten hangende beeldtenis, beschonk.

Te Orleans tot Doctor in de regten bevorderd, keerde de Groot in het vaderland terug, en gaf in de pleitzaal verscheidene proeven van zijne regtskunde; en reeds in 1599 zag van hem eene nieuwe uitgave van Martianus Capella het licht, waarmede hij de wereld verbaasde, aller verwachting overtrof, en die, door Scaliger met een gedicht vereerd, den beroemden Thuanus noopte den schrijver zijne vriendschap te schenken, die alleen door den dood kon verbroken worden.

Ook voor anderen arbeid vielen aan de Groot de loftuitingen der geleerden in ruime mate ten deel. Ons bestek laat echter niet toe afzonderlijk van elk zijner geschriften te gewagen, en te vermelden hoe zijn roem al meer en meer steeg. Hij bleef intusschen de regtsgeleerde praktijk uitoefenen, die aan een man als hij minder behagen kon, maar aan welks voortreffelijk waarnemen hij weldra zijne verheffing tot Advokaat — fiskaal van den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland te danken had. Hij ontving te gelijkertijd een bewijs van het op prijs stellen zijner verdiensten, daar de Staten hem, met voorbijgang van andere beroemde mededingers naar dien post, tot 's lands historieschrijver aanstelden.

In hoeverre de Groot aan de verwachting der Staten ten aanzien der laatstgenoemde betrekking, beantwoord heeft, zullen wij hier niet aantoonen. In het bekleeden van den eerstgenoemden post ontving hij, om zijne voorzigtigheid en eerlijkheid aller goedkeuring. In 1613 werd hij evenwel tot eenen anderen werkkring geroepen, die namelijk van Pensionaris van Rotterdam, welk ambt door den dood van Elias van Oldenbarnevelt was open gevallen. Hij nam het aan onder voorwaarde van niet naar willekeur door den Magistraat der stad te zullen kunnen worden afgezet; eene voorzigtigheidsmaatregel van de Groot, die wel vooruit zag wat het gevolg zou zijn van de reeds toen gevoerde kerkelijke geschillen.

In het jaar van zijne aanstelling tot Pensionaris van Rotterdam, werd hij naar Engeland gezonden, om de zwevende geschillen tusschen dat rijk en ons land wegens den koophandel op Indië ontstaan, ware het mogelijk, te vereffenen. Zijn geschrift over de *Vrije Zee*, reeds in 1609 uitgegeven, gaf tot die zending groote aanleiding. Zij viel ten onzen voordeele uit, en hij had het genoegen verschillende blijken van genegenheid en achting van Koning Jacobus I te ontvangen, en tijdens zijn verblijf in Engeland vriendschap aan te knoopen met den vermaarden Isaäc Casaubonus.

In het vaderland teruggekeerd, waren de kerkelijke twisten tot eene belangrijke hoogte gestegen. Wij onthouden ons hier kortsheidshalve daarover uit te wijden. De Groot, die reeds door een gedicht op den dood van Arminius getoond had dat hij diens gevoelens deelde, werd er in medesleept, en het gevolg er van was, dat hij op den 29sten Augustus 1618 met Johan van Oldenbarnevelt en Rombout Hoogerbeets, zonder eenige aanklagt, zonder eenigen vorm, zonder eenig regt, ten gevolge van een besluit van sommige leden der Staten-Generaal, gevangen genomen werd. Daar het ons genoeg is de feiten aan te wijzen, gaan wij de bijzonderheden er van, die trouwens genoeg bekend zijn, stilzwijgend voorbij. Wij treden ook niet in beschouwingen over het onregt de Groot aangedaan; over de gehoudene verhooren, en ook niet over de onwettigheid der tegen hem ingebragte beschuldigingen. Het verhaal van dat alles, hoogst belangrijk tot in de kleinste bijzonderheden toe, is elders uitvoerig te lezen. Genoeg; Oldenbarnevelt's hoofd viel, en de Groot, die uit naam der Staten van Holland voor de Remonstranten gesproken, de vrijheid van godsdienst verdedigd en tegen de Nationale Synode te Dordrecht geschreven had, werd dat alles toegerekend als daden tegen de godsdienst en den vrede en van den lande, en hij met verbeurdverklaring zijner goederen tot eene levenslange gevangenis veroordeeld.

Loevestein was de plaats werwaarts de Groot en Hoogerbeets, den 5den Junij 1619, onder eene begeleiding van vijf en twintig soldaten, gevankelijk vervoerd werden. De vrouw van de Groot, Maria van Reygersbergh, met welke hij in 1608 gehuwd was, en die, ondanks haar smeeken, gedurende den langen loop van het proces, niet bij hem was toegelaten, bezocht hem daar met hare kinderen, en mogt dan weder onverhinderd de gevangenis verlaten. Weldra werd haar dit verboden en aangezegd dat zij wel in het kasteel komen, maar daaruit niet meer vertrekken mogt. Zij koos alzoo ter liefde van haren echtgenoot met hem eene vrijwillige gevangenschap, en verkreeg later met veel moeite verlof, om wekelijks tweemaal het kasteel te verlaten.

Wij zullen den edelen balling in Loevestein's kerker niet volgen. Ten prooi aan de kwellende bepalingen van eenen laaghartigen slotvoogd, van zijne vrijheid beroofd en ook van de hoop, om die nog eenmaal terug te erlangen, vond hij troost in het bewustzijn zijner onschuld, opbeuring in zijne gade en kinderen, uitspanning in zijne studien, gelatenheid in zijnen God.

Er zou echter eenmaal uitkomst komen. Was dit al langs den weg der wetten onmogelijk, het vernuft zijner edele en schrandere gade zou daar te eeniger tijd in voorzien. De ontvlugting van Hugo de Groot op den 22sten Maart 1621 uit den Loevesteinschen kerker, door middel eener boekenkist, is over bekend, en het verhaal daarvan is in allerlei vormen, zoo in proza als in poëzy, elders te lezen. Wij treden alzoo ook hier niet in bijzonderheden. Dank zij de boekenkist van Erpenius, de schranderheid van Maria van Reygersbergh, de afwezigheid van den slotvoogd van het kasteel, de trouwe hulp van de Groot's dienstbode, Elsje van Houweningen, den bijstand van Datselaar en zijne gade, maar boven al de zorg der Voorzienigheid, die de lotgevallen der menschen bepaald en de beraadslagingen der boozen verijdeld, de Groot ontkwam.

Als een metselaar vermomd kwam hij veilig te Waalwijk en tegen den volgenden dag met rijtuig te Antwerpen. Daar vond hij bij den voormaligen leeraar van Rotterdam, Nikolaas Grevinchoven, en bij Thomas Erpenius, een vriendelijk en gul onthaal, en van daar schreef hij den 23sten Maart aan de Staten-Generaal eenen brief, onder andere inhoudende het verzoek om zijne vrouw en kinderen in vrijheid te doen stellen. Eerstgenoemde was na het ontvlugten van de Groot naauwer bewaakt, doch had reeds den 5den April een verzoekschrift om hare vrijlating aan de Staten-Generaal laten indienen. De prins en de meerderheid der Staten konden dat verzoek niet weigeren, terwijl hare schranderheid algemeen geroemd en door de dichters bezongen werd. Den 7den April werd zij uit den kerker ontslagen, doch kwam niet dan in den herfst bij haren echtgenoot.

Deze had zich intusschen naar Parijs begeven en was daar wèl ontvangen. De Hollandsche gezant poogde hem het verblijf aldaar te ontzeggen, doch deze lage poging mislukte en hij kon alleen door logenachtige geruchten de Groot krenken en verspreiden dat deze aan de Staten vergiffenis wegens zijne vlugt verzocht had. Andere onaangenaamheden bejegenden den edelen balling daarenboven, maar hij werd er voor schadeloos gesteld door een tal van beroemde mannen, die hem hunne deelneming betuigden en hem met hunne vriendschap vereerden. Intusschen was zijne toestand in *één* woord kommervol, daar hij, bij gebrek aan de noodige middelen, geene geldelijke ondersteuning vond van anderen. In Januarij 1622 werd hij den Franschen vorst, Lodewijk XIII, die lang van Parijs verwijderd was geweest, voorgesteld en nu werd hem, op aandrang van den Prins van Condé en van den kanselier de Vic, een pensioen van drie duizend livres toegelegd. Niet zonder moeite echter ontving hij de toegestane bezoldiging, wegens den slechten toestand van Frankrijks finantiën. Hij was intusschen op de verdediging van zijne eer bedacht geweest en had zijne Apologie zamengesteld, die weldra in het Latijn, het Fransch en het Hollandsch het licht zag. De Staten trachten de verspreiding er van heimelijk te voorkomen, en zonder middelen om de hun toegeworpene beschuldigingen te wederleggen, traden zij andermaal als regters in hunne eigene zaak op, noemden openlijk het werk van de Groot eerroovend, verboden het bezit er van aan al de onderdanen der vereenigde provincien op straffe des doods en verklaarden hem vogelvrij.

Op Balagni, een kasteel van den president De Même, in de nabijheid van Senlis, bragt de Groot stil en eenzaam en met het zamenstellen van onderscheidene werken, zijnen tijd

door. De benoodigde boeken verkreeg hij van Frans du Thou, zoon des historieschrijvers. Hij hield zich echter ook meermalen te Parijs op, ofschoon het hem zwaar viel aldaar zijn gezin te onderhouden, te meer, omdat, gelijk wij reeds aanmerkten, zijn pensioen slecht werd uitbetaald. Een en ander deed bij hem reeds lang den wensch ontstaan om Frankrijk te verlaten, waar de haat zijner vijanden niet ophield hem te vervolgen. Weldra noodzaakten hem de veranderingen aldaar voorgevallen en het niet meer ontvangen van zijn pensioen om dien wensch te bevredigen. En nu kwam de zucht naar eigen vaderland weder boven. De zaken waren ook daar veranderd. Prins Maurits was in 1625 overleden en zijn broeder Frederik Hendrik, beter den Remonstranten gezind, was hem opgevolgd. Zijn lotgenoot op Loevestein, Hoogerbeets, was uit den engen kerker, waarin hij zoo lang gesmacht had, ontslagen. De Groot's schoonbroeder, van Reygersbergh, was lid van den Hoogen Raad geworden, en hij zelf had eindelijk, in 1630, krachtens zijn regt als burger van Delft, zijne goederen terug ontvangen. Dit alles versterkte hem, in weerwil van andere min gunstige berigten, in de hoop dat hij althans zou worden toegelaten en deed hem nog in den herfst van 1631 besluiten naar Holland te vertrekken, om met zijne ouders en verdere bloedverwanten en vrienden te beraadslagen wat hem te doen stond. Hij begaf zich het eerst naar Rotterdam, waar hij wel deelneming, maar geene hulp vond, dewijl zijne vrienden uit vrees werden terug gehouden. Te Delft was het echter beter; maar de Groot bemerkte wel dat hij niet slagen zou, en dat zijne veiligheid minstens gevaar liep. Hij liet het echter aan geene pogingen ontbreken om zich hier te lande te mogen nederzetten. De Drossaard Hooft, de Hoogleeraar Gerardus Johannesz. Vossius en anderen sprongen voor hem in den bres, maar de meerderheid der Staten verlangden dat er een besluit tegen hem zou genomen worden; ja zelfs verklaarden eenige zich niet eerder met de regering te bemoeijen, voor zulks geschied was. Hierop werd in December een bevel uitgevaardigd om zich van de Groot meester te maken, die zich inmiddels tot het indienen van een verzoekschrift niet had kunnen laten overhalen. Hij wilde niet anders dan met eer en waardigheid terug keeren. Intusschen pakten de onweêrswolken zich meer en meer boven zijn hoofd te zamen, en toen op den 10den Maart 1632 de Staten een som van twee duizend gulden stelden voor degenen die hem in handen der justitie zouden leveren, toen achtte de Groot zijn vaderland niet meer waardig hem te bezitten. Den 17den April verliet hij het, om het slechts nog eenmaal weder te zien.

Te Hamburg, werwaarts hij zich het eerst begeven had, werd hij met onderscheiding door de overheid ontvangen. Den zomer sleet hij te Dochinshuda aan de Elbe, niet ver van eerstgenoemde stad, en na een verblijf van twee jaren in Duitschland, besloot hij eene roeping aan te nemen, die hem door den rijkskanselier van Zweden, den beroemden Oxenstierna, gezonden werd.

De groote Gustaaf Adolf, koning van Zweden, had het werk van de Groot, *Over het regt van oorlog en vrede*, met genegenheid en hoogachting voor den schrijver gelezen, en den wensch geuit een man als de Groot aan de dienst van Zweden te verbinden. Oxenstierna volgde later, na 's vorsten dood, dien koninklijken wensch op en de Groot gaf er gehoor aan. Te Frankfort aan de Main had er, in het begin van Mei 1634, tusschen hem en den kanselier eene overeenkomst plaats, en zeven maanden daarna werd de Groot tot gezant van het Zweedsche rijk bij het Fransche Hof benoemd. In het begin van 1635 begaf hij zich op reis naar Parijs.

Ons bestek laat niet toe hem in al zijne handelingen als zoodanig te volgen. Moge hij zijne moeijelijke betrekking op eene wijze hebben waargenomen, die aan het Fransche Hof, liever aan de regerenden kardinaal de Richelieu, minder aangenaam kon zijn, aan de andere zijde is het niet te ontkennen, en het was van een man als de Groot niet anders te verwachten, dat hij met wijsheid en beleid alles zal hebben aangewend, wat hij voor het welzijn van zijn nieuw vaderland, op eenigerlei wijze, meende te kunnen doen. Hij had echter allerlei moeijelijkheden en onaangenaamheden zoo van zijne eigene landgenooten als van de Fransche grooten te verduren.

Tien jaren was de Groot als Zweedsch Ambassadeur te Parijs werkzaam, toen hij, in 1645, aan Koningin Christina zijne terugroeping verzocht. Zij werd hem geschonken, naar het schijnt onder voorwaarde van hem weldra eene andere waardigheid te doen bekleeden. Hij begaf zich nu over Holland, waar hij, vooral te Amsterdam en te Rotterdam, met eer en liefde ontvangen werd, naar Hamburg en vervolgens over Lubeck naar Wismar. Eindelijk kwam hij te Stockholm, waar hij bij genoemde vorstin een goed onthaal vond en door haar om zijne verdiensten geacht en geëerd werd. Intusschen verklaarde men zich niet welke betrekking men hem verder zou opdragen; ook meende de Groot te ontdekken dat velen aan het Hof hem een vijandig hart toedroegen. De Noordsche lucht was niet heilzaam voor zijne gezondheid. Een en ander deed hem besluiten zijn ontslag te vragen, hetwelk hem echter onderscheidene malen werd geweigerd. De Koningin verklaarde dat wanneer hij Staatsraad wilde blijven, zij zulks zou weten te erkennen. De Groot verontschuldigde zich, verliet Stockholm en begaf zich te scheep, om naar Lubeck te stevenen. Zijn verder reisplan is niet bekend. Een hevige orkaan wierp het schip, waarop hij zich bevond, op de Pommersche kust en hij was genoodzaakt de reis naar Lubeck in een open rijtuig voort te zetten. Na verloop van eenige dagen kwam hij krank te Rostock aan, en het was daar dat de groote man, op den 28sten Augustus 1645, eene wereld verliet, die hem zijne voortreffelijke gaven had benijd; waarop hij als eene ster van de eerste grootte geschitterd had en die zijne wederga nog niet geboren zag.

Over de godsdienstige gevoelens waarin de Groot zou gestorven zijn is veel getwist. Terwijl sommigen hem als Roomsch Katholyk hebben doen sterven, hebben anderen beweerd dat hij op het laatst van zijn leven een Atheïst is geweest. Wij zullen de waarde of onwaarde van die geruchten, ook van die omtrent de oorzaak van zijn dood, niet onderzoeken. Wie er lust toe heeft verwijzen wij naar de bronnen aan den voet van dit artikel. Ons is het eenvoudige verhaal van zijn sterven, ontleend uit een brief van Johannes Quistorp, Hoogleeraar in de godgeleerdheid en Luthersch Predikant te Rostock, in wiens armen de Groot ontsliep, genoeg om te gelooven dat hij als berouwhebbend zondaar en in het geloof aan den Verlosser der wereld het tijdige met het eeuwige heeft verwisseld.

Het lijk van de Groot werd gebalsemd naar Delft vervoerd en aldaar in de Nieuwe kerk begraven. Men wil dat Henderik Zwaardekroon, Rector der Latijnsche school te Rotterdam, de onkosten van het vervoer van het lijk betaalde, daar het door den schipper anders terug werd gehouden.

Ofschoon nog na zijn dood een Rivet en een Salmasius hem in het graf de rust misgunden, die hem zijn geheele leven ontzegd was, heeft echter een verlichter nageslacht de verdiensten van den man, die reeds in zijn jeugd "*het wonder van Holland*" genoemd werd, beter op prijs gesteld, dan zijne ondankbare tijdgenooten. De stempelkunst heeft het hare toegebragt om zijnen naam te vereeuwigen. Twee gedenkpenningen werden in lateren tijd vervaardigd, beiden dragende aan de eene zijde het borstbeeld van de Groot, aan de andere zijde, de een eene afbeelding van de kist waarin hij ontkwam, de andere bevattende het volgende opschrift:

De fenix van het vaderlandt,
Het Delfs orakel, 't groot verstandt,
Het licht, dat d' aarde alom bescheen,
De Groot vertoont zich hier in 't kleen.

In 1663 werd, op verzoek van Pieter de Groot en van zijne zuster Cornelia, door de regering van Delft toegestaan om een praaltombe ter eere van hunnen vader in de Nieuwe kerk aldaar te mogen oprigten. Diensvolgens werd daartoe een ontwerp geteekend en door R. Verhulst in aarde geboetseerd, doch de uitvoering van het werk is, om onbekende redenen, blijven steken. Eerst in 1781 is, op kosten van 's mans nakomelingen, die eenvoudige schoone graftombe ter zijner eere opgerigt, die in dezelfde kerk, in de nabijheid van het heerlijk gedenkstuk van Willem I, gevonden wordt. Zij is vervaardigd door Hermanus van Zwoll, beeld- en steenhouwer te Delft, die er eene groote plaat van in het licht heeft gegeven. Er zullen voorzeker weinige Nederlanders gevonden worden, die niet met heiligen eerbied het graf van den grooten man hebben genaderd en daarop het keurige grafschrift door Petrus Burmannus secundus gelezen hebben. Wij laten het hier volgen:

HUGO GROTIO.

SACRUM.

PRODIGIUM EUROPAE; DOCTI STUPOR UNICUS ORBIS;
NATURAE AUGUSTUM SE SUPERANTIS OPUS;
INGENII COELESTIS APEX, VIRTUTIS IMAGO;
CELSIUS HUMANA CONDITIONE DECUS;
CUI PEPERIT LIBANI LECTAS DE VERTICE CEDROS
DEFENSUS VERAE RELIGIONIS HONOR;

QUEM LAURU MAVORS, PALLAS DECORAVIT OLIVA,
QUUM BELLO ET PACI PUBLICA JURA DARET;
QUEM THAMESIS BATAVAE MIRACLUM ET SEQUANA TERRAE
VIDIT, ET ADSERVIT SUEONIS AULA SIBI.
GROTIUS HIC SITUS EST. TUMULO DISCEDITE, QUOS NON
MUSARUM ET PATRIAE FERVIDUS URIT AMOR.

Voor hen, die het oorspronkelijke niet verstaan, deelen wij hier de dichterlijke vertaling door Witsen Geysbeek mede:

Het Wonder van Europe, als wijze al d'aard ten zegen;
'1 Gewrocht, waarin natuur zich zelf veredeld heeft;
't Vernuft, als beeld der deugd, tot 's hemels top gestegen;
't Sieraad, dat 's menschen stand zeer verr' te boven streeft;
Dien de achtbre Godsdienst als verdediger waardeerde,
En cedren toereikte op den Libanon gehaald;
Dien Mars met lauren, met olijven Pallas eerde,
Toen hij het regt van vrede en oorlog had bepaald;
In wien de Seine en Theems het wonder der Bataven
Aanschouwen, 't hof ten dienst van Zwedens rijksvorstin.
Ontwijk dit lijkgesteent: de Groot ligt hier begraven,
Gij die niet gloeit van zucht naar kunde en vrijheids min.

De afbeelding van de Groot ziet op velerlei wijzen het licht. Het beste portret dat van hem gevonden wordt is dat naar Miereveld gegraveerd. Vondel schreef er de volgende regelen onder:

Het Hollandsch licht werd dus van Miereveld's pinceel
Gevolgt, doen het gaf zijn schynssel op 't paneel;
Doch niet gelijk het blinkt op 't helderst voor elks ooghen,
Maar met een dunne wolck van sterflycheyt betoghen.
Om duytsch te spreecken, dit's die fenix Huich de Groot,
Wiens groote geest verlicht den gansche wereld-kloot.
Wat vraegh ick wat Cefis of Delfis eertijds seyde?
Een Delfsch Orakel spreekt meer wijsheid als die beyde.

Kort en krachtig is ook het bijschrift, dat W. den Elger onder zijn afbeeldsel stelde:

Door deugd des afgunst dood,
Door geest een waerelds wonder,
Door naam een schelle donder
Was de ed'le Huig de Groot:

De zinspreuk van Hugo de Groot was, *Hora ruit* (de tijd vliegt voorbij). Zijn huwelijk met Maria van Reygersbergh werd gezegend met drie zonen en drie dochters. De zonen waren: Cornelis, Pieter en Dirk of Diderik, die allen volgen, de dochters waren: Cornelia, die gehuwd was met Jean Barthon, Vicomte de Montbas, een edelman uit Poitou, Kolonel te paard in Fransche dienst, daarna Luitenant-Generaal bij het Hollandsche leger, dien wij, omdat hij in dit werk op zijn naam niet voorkomt, op Montbas zullen behandelen; Maria en Françoise, die beiden op jeugdigen leeftijd stierven.

"'t Zou zeker overtollig zijn den lof eenes mans hier uit te meeten, die nu twee eeuwen achter elkaâr, reeds alleen zoo vele opzettelijke of toevallige lofredenaars tellen kan, als hij er weinige behoeft." Zoo schreef eenmaal de geleerde Johan Meerman ten aanzien van de Groot, en wij maken zijn woorden geheel tot de onzen. Zoo ergens in ons werk, dan gevoelen wij hier onze onmagt, om hem in weinige regelen hulde te brengen naar verdiensten; doch waar de Groot als regtsgeleerde, als godgeleerde, als wijsgeer, als taal- en letterkundige, als geschiedschrijver, als Latijnsch en Nederduitsch dichter, als Staatsman, als Mensch en als Christen geschitterd heeft, daar kunnen wij ook mannen aanwijzen, die hem als zoodanig elk in het bijzonder hebben beschouwd en bewonderd. Wij zullen de namen van die alle in onze bronnen lijst mededeelen, en geven ten slotte van dit artikel een zooveel mogelijk naauwkeurig overzigt van de talrijke werken door de Groot geschreven:

Hugeiani Grotii Batavi Pontifex Romanus, *Rex Galliarum*, *Albertus Cardinalis*, *Regina Angliae*, *Ordines Foederati: ex Officina Plantiniana, apud Christophorum Raphelengium, Academiae* Lugduno-Batavae Typographum, 1598 4°. 1599 8o.

Martiani Minei Felicis Capellae Carthaginensis, viri proconsularis, Satyricon, in quo de Nuptiis Philologiae et Mercurii, libri duo, et de septem Artibus liberalibus Liber singularis. Omnes emendati, et notis sive februis Hug. Grotii illustrati, Lugd. Bat. Ibid. 1599, 1600, 1601. 8°.

Limneu-ρετικη, sive portuum investigandorum ratio: metaphraste Hugone Grotio Batavo. Lugd. Bat. 1599.

Syntagma Arataeorum. Opus Poëticae et Astronomiae studiosis antilissimum. Ibid. 1600. 4°.

Idyllia quaedam Theocriti et Epigrammata omnia, Latinè reddita a Dan. Heinsio et Hug. Grotio, et alia quaedam in Bibliop. Commeliano. 4o.

Mirabilia a CIↃ. IↃ. C *quae Belgas spectant semestre prius, ad ill.* Henricum Fredericum Nassovium. Hag. Com. 1600.

H. Grotii nonnulla in Theocriti Idyllia. Lugd. Bat. 1603. 8°.

H. Grotii Bataviae, sive Epithalamion Cornelio Mylio et Mariae Oldenbarne veldiae dictum. Hague Comit. 1603. 4°.

Adamus Exul, et Christus Patiens. Tragoediæ Sacræ. Lugd. Bat. 1603, 1608. 8°. Paris. 1610 et 1618. 8°. *Adamus Exsul* afzonderlijk Lugd. Bat. 1600, 1608. 8o. ook onder *H. Gr. Sacra Poëmata.* Hagae. 1601 4o. De *Christus patiens* kwam afzonderlijk in het licht. Lugd. Bat. 1608. 12o. Monachii 1616. 12o. ook in het Nederd. en Hoogd. overgezet.

Mare liberum, seu de jure, quod Batavis competit ad Indica commercia, Lugd. Bat. 1609. 4°. ibid. 1618. 4°.; In het Hollandsch vertaald onder den titel van:

Vrije zeevaart ofte Bewys van het Recht dat de Inghesetenen dezer Vereenigde Nederlanden toekomt, over de Oost- en de West-Indische koophandel. Uyt het Latyn vertaald door A. Ickerman, Haarl. 1639. 4°.

Liber de Antiquitate et Statu Reipublicae Batavicae. Lugd. Bat. 1601. 4°. 1630 24o. Amst. 1633. 8°.; meermalen herdrukt en ook in het Nederduitsch en Fransch vertaald.

Conciliatio dissidentium de re predestinatoriâ et gratiâ opinionum 1613.

Ordinum Hollandiae ac Westfrisiae Pietas. Lugd. Bat. 1613. 4°; ook in het Nederduitsch en Fransch vertaald.

Oratie van Hugo de Groot, te Amsterdam gehouden (1616) 4o. In het Lat. *Oratio ad Consules et Senatum Amstel.* Francf. 1616 4o.

De jure belli ac pacis libri tres. In quibus jus naturae et gentium, item juris publici praecipua explicantur, Paris. 1613. ibid. 1625 4°; Amst. 1632, 1642, 1647. 1704. 3 vol. fol. Meermalen herdrukt, ook in het Hollandsch (Amst. 1705. 4°.) en Fransch (door S. Barbeyrac) vertaald.

M. Annaei Lucani Pharsalia: sive de bello civili Caesaris et Pompeji libri X. — Ex emendatione V. C. *Hugonis Grotii cum ejusdem ad loca insigniora notis.* Lugd. Bat. 1603. 16mo. 1614, 1624, 1626, 1627. 8°. Amst. 1619. 16mo. 1626, 1627. 12o. Francf. 1628. 16mo.

Poëmata, collecta et magnam partem nunc primum edita a fratre Guilielmo Grotio, Lugd. Bat. 1617, 1620, 1637, 1639 (ook te Amst. in dat jaar) 1644, 1645, 1646, 1650. 8o. kl. 8°.

Defensio fidei Catholicae de satisfactione Christi etc. Lugd. Bat. 1617. 4°.; ibid. 1617. 4°. Salm. 1675. 12o.

Wtlegginghe van het Gebedt ons Heeren Jesu Christi, ghenaemt het Vader-Ons, ghemaeckt door Mr. H. de Groot, Delft. 1619. 4°.

Christelycke Betrachtinge des lijdens Christi op den goeden vrijdag, z. p. 1619. 4°. Amst. 1627.

Tsamensprake over den Doop. Tusschen Hugo de Groot, ende sijn dochter Cornelia de Groot. Door Vraghen ende Antwoorden, 's Hage 1619. 4°. Amst. 1658, 1683. 8o. Meermalen in het Duitsch, ook in het Engelsch overgezet

Christelycke Gesanghen ghetrocken uyt het Oude ende Nieuwe Testament, Delft. 1621.

Latynsche Aen-spraeck van Mr. Hugo de Groot aen de kist in de welcke Syne E. uyt de ghevankenisse is ghedraghen den 27 Marty 1621. *In Neder-lantsch Rijm nae-gheboolst.* enz. 1621.

Disquisitio an Pelagiana sint illa Dogmata, quae nunc sub eo nomine traducuntur. Paris. 1622. 8.

Apologeticus eorum qui Hollandiae, Westfrisiae et vicinis quibusdam Nationibus ex Legibus praefuerunt ante mutationem, quae evenit anno 1618. *Scriptus ab Hugone Grotio, etc.* Paris. 1622, 1629. 8; meermalen herdrukt en in het Hollandsch vertaald onder den titel van:

Verantwoordingh van de wettelyke Regiering van Hollandt ende Westfriesland mitsgaders eeniger nabuyrige Provincien, sulx die was vóór de Veranderingh, gevallen in den jare 1618, *geschreven by Mr. Hugo de Groot. Met Wederlegginghe van de Proceduren ende Sententien jeghens denzelven de Groot en de anderen gehouden en geweesen*, Parijs 1622. 4°; Hoorn 1622. 4°.

Brief aan de Staten van Zeelandt, roerende syner aangehaelde brieven tot herstel, 1622. 4°.

Florilegium Stobaei, sive Dicta Poëtarum, quae apud Joannem Stobaeum exstant, emendata et latino carmine reddita ab Hugone Grotio: accesserunt Plutarchi et Basilii Magni de usu Graecorum poëtarum libelli. Paris. op Nicol. Buon 1623, 1625 4°.

Florum Sparsio, sive Notae breves ad Jus Justinianaeum, Paris, 1642. 4°; Amst. 1648, 1660. 12o; Frankf. 1707; Paris 1642; Hal. 1729. 8°.

Excerpta ex Tragoed. et Comoed. Graecis, tum quae extant tum quae periërunt emendata, Latinis versibus reddita ab H. Gr. et cum eiusdem notis Paris 1626, 1627, 1636. 4°.

Philosophorum veterum sententiae de Fato et de eo quod in nostra est potestate. Paris. 1648. 4° et 12°. *L. B.* 1638 en in Tom. III Opp. Amst. 1679; ook in het Engelsch vert. London. 1652. 8°.

Grollae obsidio cum annexis anni 1527 *et cum tabulis Geographicis.* Amst. 1629. Franckf. 1629, 1648. fol., ook in het Nederduitsch vertaald.

Euripidis Tragoedia Phoenissae. Latine facta ab H. Gr. Paris 1630. 8°; Amst. 1630, 1631. 8°.

Respublica Hollandiae et Urbes, Lugd. Bat. 1630. 12°.

Inleiding tot de Hollandsche Rechts-Geleerdheyd, 's Hage 1631. 4°. 2de druk. Dordr. 1667 1694 4°. Met aanmerkingen van S. v. Groeningen. Meermalen herdrukt.

Tragoediae Sophompaneas et Christus Patiens, et Sacri argumenti alia. Amst. 1631, 1635; Rotterd., 's Hage, Haarlem 1636; Dordr. 1644 4°. enz.

Cornelius Tacitus, ex J. Lipsii editione, cum notis et emendationibus H. Grotii. Lugd. Bat. 1640. 1643. 12°. Amst. 1685. 8°.

Explicatio locorum N. Testamenti de fide et operibus. Amst. 1640. 8°.

Commentationes ad loca quaedam N. T. de Antichristo, cum appendice. Amst. 1641. 8°.

Annotata ad Vetus Testamentum. Paris. 1641—1646. fol. 6 *tom.* 7 *volum.* Hagae (*editio emend.*) 1776. 4°. 3 vol.

Votum pro pace ecclesiastica contra examen Riveti 1642 8°. Zie: Riveti *Opp.* T. III. p. 1071. Bayle. op Grotius.

Annotata in quatuor Euangelia. Amst. 1641. fol.

Via ad Pacem Ecclesiasticam; quo tractatu continentur Bulla Pii IV. Papae super formâ Juramenti professionis Fidei, exhibitâ invictissimo Carolo V. in Comitiis Augustanis 1530. *Georgii Cassandri Consultatio de Articulis Religionis inter Catholicos et Protestantes controversis, Hugonis Grotii Annotata ad Consultationem Cassandri, ejusdem disquisitio de Dogmatibus Pelagianis, ejusdem Baptizatorum Institutio et de Eucharistiâ, denique Syllabus Auctorum qui de Conciliatione controversiarum in Religione scripserunt.* (s. l.) 1642. 8°.

De Origine Gentium Americanarum dissertatio prior, Paris. 1643. 8°. Amst. 1643. 8°.

Dissertatio altera de Origine Gentium Americanarum, adversus obtrectatorem, opaca quem bonum fecit barba. Paris. 1643.

Sententia de ultimo Christi Paschate et Sabbatho deuteroproto. Amst. 1644. 12°.

Dissertatio de Studiis instituendis. Lugd. Bat. 1637. Amst. 1643. 1645. 12°.

Annotata in Acta et Epistolas Apostolorum. Paris. 1646. fol.

De veteri Jure Germanico et Suecico commentariolum, Marburgi 1646. 4°.

De imperio summarum potestatum circa sacra. Commentarius posthumus, Paris. 1647. 8°; Hagae-Comit. 1652. 8°. ibid. 1661. 8°.

Annotata in Epistolas Canonicas et in Apocalypsin, Amst. 1650. 4°.

Epistolae ad Gollos. Lugd. Bat. 1650. 12° (ook een tweede editie aldaar in het zelfde jaar); 1601. 24°; 1648. Amst. 1650. Lipsiae. 1675. 12°.

H. Grotii Quaedam hactenus inedita argumenti Philologici, Juridici et politici. Amst. 1652, 1657. 12°.

Historia Gothorum, Vandalorum et Longabardorum, ab Hugone Grotio partim versa, partim in ordinem digesta. Amst. 1654. 4°. 1655. 8°. 1657. fol. ibid. 1658. 8°. in het Zweedsch overgezet. Wysingzborg. 1670. fol.

Annales et Historiae de Rebus Belgicis, Amst. 1657. fol. ald. 1658 en 1681. 16°. (door zijne zonen Cornelis en Pieter uitgegeven). In het Hollandsch onder den titel van:

Nederlandsche Jaarboeken sedert het jaar 1555 *tot het jaar* 1609. *Met de belegering der stad Grol. Het Schrift van de Oudheid der Batavise nu Hollandsche Gemeenebeste; vrije Seevaard, met Aanteekeningen. Alles vertaald door Joan Goris*, Amst. 1681. fol. Ook in het Fransch vertaald. Amst. 1662. fol.

De veritate Religionis Christianae, Amst. 1624. 12°. Lugd. Bat. 1627, 1629, 1633, 1637, 1640. 12°. 1662. 12°. ibid. 1663. 12°.; Amst. 1709 8°. Halae 1726 (*Editio accuratior cum notulis* J. Clerici) Paris. 1640. 8°. Oxon. 1675. 12°. In het Grieksch. Fransch, Deensch, Hoogduitsch, Engelsch, Arabisch, Maleisch, Chineesch, enz. vertaald, doch reeds in 1622 in Hollandsch rijm in 4°. uitgegeven.

Epistolae ad Israëlem Jaskium, Dantisci 1670. 12°.

Deze zijn de voornaamste doch op verre na niet alle werken van de Groot. De overige vindt men vermeld bij Burigny, *Vie de Grotius* T. II. p. 255 *suiv.* in zijne *Opera Omnia Theologica* Amst. 1679. 5 Tom. fol. (*curante* Petro Grotio) Amst. 1698. fol. *Basel* 1732 fol. 4 vol. vooral in het over Grotius zoo klassieke werk *H. Grotii Manes.* Lugd. Bat. 1728 p. 647, *seqq.* (*Bibliotheca Grotii*) en de aanteekeningen van Dr. Schotel op zijne door Mr. Vollenhoven en hem uitgegeven *Brieven van M. v. Reigersbergh.*

Voorts verdienen nog vermelding:

H. Gr. *Epistola Consolatoria ad* Ben. Auberium Maurerium, *Lupisteni III Calend. Martias* 1621. *scripta, singulariter edita cum aliis ej. argum.* Kilon. 1674. 4°. *Anglicè* Lond. 1652. 8°.

Epistolae Hugonis Grotii quotquot reperiri potuerunt. Amst. 1687. fol. (Door de Groot's kleinzonen bijeenverzameld.)

Epistolae Theologicae, Juridicae, Historicae et Politicae, quotquot reperiri potuerunt, Amst. 1687. fol.

Menandri et Philemonis Reliquiae; Graecè et Latinè, cum notis Hugonis Grotii et J. Clerici. Amst. 1709. 8°: ibid. *H. Grotius, de Modis quibus usus fructus finitur. Traiecti* 1711. 4°; 1712. 8°. Zie over de *Reliquiae Art.* Clerck.

W. Schorer, *Aanteek.* op H. G. Inleid. *tot de Holl. Regtsgel. Middelb.* 1784 4°. — *Dertig Rechtsgeleerde Vragen over* G. Inleid. *met de Antw. van* W. Schorer *en* H. van Wijn. *Middelb.* 1784 4°. — *Rechtsgel. Observatien over de* Groot's *Inl.* van Lulius v. d. Linden. s' Hage 1776 3 St. 8°. — D. G. van der Keessel, *Theses selectae ad* Grotii *Isagoge L. B.* 1800 4°.

Anthologia graeca, cum versione latina Hugonis Grotii, edita ab Hieronimo de Bosch, Ultr. 1795. 4°. 5 vol. Vóór het eerste deel p: VII—XX zijn *Hugonis Grotii Prolegomena ad hanc Anthologiae editionem* geplaatst.

Hugonis Grotii Parallelon Rerum Publicarum liber tertius: de moribus ingenioque populorum Atheniensium, Romanorum, Batavorum — of: Vergelyking der Gemeenebeste door Hugo de Groot, enz. Uit een echt Handschrift uitgegeven. in het Nederduitsch vertaald en met Aanmerkingen opgehelderd door Mr. Johan Meerman, Haarl. 1801. 8°. 4 deelen.

Brief aan J. van Vondel, 's Hage 1806. 8°.

Epistolae ineditae ex musaeo Meermanni, Harl. 1806. 8°.

Annotationes in Novum Testamentum denuo emendatius ed. P. Hofstede de Groot, Gron. 1826—1834. 8°. 9 vol.

Hugonis Grotii ad. J. Oxenstiernam et J. A. Salvium, et J. Oxenstiernae ad eosdem Epistolae ineditae, Harl.. 1829. 8°.

Bewijs van de ware Godsdienst, met zijne overige Nederduitsche Gedichten, uitgegeven door Jeronimo de Vries, Amst. 1844 8°. Andere Nederd. gedichten vindt men in *Verscheyde Nederduitsche Gedichten van* H. Grotius, Hooft, Barlaeus enz. Amst. 1655, 1657, 1659. 8°. en in *Overgebleven Rijmstukken, of vervolgh van de Heeren en Meesters* Jan, Huyghen, Wilhelm en Pieter de Groot. Delft. 1743, in *Klioos Kraam. De Tweede opening* (Leeuw. 1657) bl. 329. *Apollos Harp* Amst. 1658.

Men vindt nog gedichten van H. Grotius in *Delic. Poët.* van L. van Santen, in Pontani *Poëm.* p. 232.

Lettres et Negoçiations de D. Carleton (vide *Registre*). Schroeckh, *Vie des Savants célébres.* Leipz. 1790. *Biogr. Univ.* Tom 41 p. 241. M. de Meaux, *Préf. de l'Apocalypse* p. 30. *Syll. Epist. ed.* Matthaeo p. 304. *Vita* Grotii L. B. 1702 4°. Baur, *Handwörterb. Th.* 11. S. 544, 545; Creuii, *Animadv. part.* X p. 113; Baillet, *Jug. des Sçavans* t. VI. p. 119: Fabricius, *Bibl. Graec*, Lib. III. c. 18. p. 461; *Epist.* Casauboni, 1080. p. 629; Baudii, *Epist.* p. 474. *Scaligeri Poëm.* p. 359: Sam. Puffendorfii, *Rer. Suecic.* T. XIII, 354 *ad An.* 1641. Id. *in vita Frederici Wilhelmi lib.* XIX. 544 p. 1565. *Ad Ann.* 1686. Anon. *vita H. Grotii*; Brandt en Cattenburgh, *Leven van Huig de Groot*, Amst. 1727 fol.; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 352, 353; Cattenburgh, *Bibl. Remonstr. Scriptor.* p. 78; *Vindiciae Grotianae Delph. Bat.* (Lipsiae) 8°. 2 vol. met 2 portretten; Van Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 812—822; *Rabus, Boekz. van Europa*, 1693, b. 291, 470; Rutgersius, *Variae Lectiones.* p. 53; Foppens, *Bibl. Belg.* 492—495: Pars, *Naamrol*, bl. 82—84, 285, 290; de Burigny, *Vie de Grotius*, (Paris. 1752. 8°. 2 vol.); Bayle, *Diction. hist. et critiq.* in voce; Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. I. bl. 82, 87; Cras, *Laudatio Hugonis Grotii* 1796. 8°.; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Loon, *Ned. Hist. Penn.* D. II. bl. 135, 291; Luïscius, *Woordenb.*; Kok, *Woordenb.*; *Levensbeschrijv. van eenige voornaame Ned. Mann. en Vrouw.* D. II. bl. 1—49; Wagenaar, *Vad. Hist.* het regist. op de Groot; *Verv. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. IV. bl. 153—157; van Wijn. *Aanm. en Bijv.* het regist. op Groot; te Water, *tweede Eeuw-getijde van de geloofsbelijd.* bl. 90. 91, 143, 144, 251; (J. Ploos van Amstel) *Het uitm. karakt. en de zonderl. lotgev. van H. de Groot*, Amst. 1776. 4°. C. Rogge, *Lev. van Hugo de Groot* (1802); Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 382—397, D. II. bl. 586—588; Saxe, *Onom. Liter.*

T. IV. p. 100—106, *Anal.* 575; en de vele aldaar genoemde schrijvers; Meerman; *Voorrede tot de Vergelijk. der Gemeeneb.* Ypey *Kerk. Geschied. der 18de eeuw*, D. III. bl. 444, D. VIII u. 381; 282, de Vries, *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 143; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 197, 240, 295, 387; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 159, 160; Ypey en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, het register op Groot; Scheltema, *Mengelw.* D. III. St. III. bl. 7—13; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. II. bl. 36—49; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 65, 210; Collot d'Escury, *Holl. roem*, het regist. op Groot, D. V. bl. 23, 37, 64. 103, 110—129, 317—328, VI. St. I. bl. 141; Hoeufft, *Parnas. Lat. Belg.* p. 129, Peerikamp, *de Poëtis Lat. Nederl.* p. 325; (Sifflé) *Hulde aan Hugo de Groot*, in *de Fakkel*, D. II. bl. 123—142; Siegenbeek, *Hugo de Groot als beschrijver der Nederlandsche Geschiedenis* in het *Verslag der 2de klasse van het Instituut* 1818; bl. 58—69; van Voorst *Verhandel. voor de Letterk. verdienst van Hugo de Groot* in het 4de deel der *Gedenkschr. van de 3 kl. van het Instit.*; C. Segaar, *Orat. de H. Grotio, etc.* Ultr. 1785; de Wind, *Bibl. van Ned. geschiedschrijv.* D. I. bl. 398, 584; *Algem. Konst- en Letterb.* 1836. D. II. bl. 411—414; van der Hoeven, *tweede Eeuwfeest van het Seminar. der Remonstr.* bl. 37, 209—214; Tideman, *Geschied. der Rem. Broedersch.* bl. 50, 51, 165, 169, 311; 343; van der Aa, *Herinner.* D. I. bl. 323, 152, 184, D. II. bl. 97, 215; Nieuwenhuis, *Woordenb.*, Glasius *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 564—575, en de aldaar aangehaalde schrijvers; Koenen, *Geschied. der Joden in Nederl.* bl. 13, 14, 147, 239, 260, 261, 384; *Geschiedk. Aant. betrekk. Loevestein, op verschillende plaatsen*; Luden, *Hugo de Groot, uit zijne lotgev. en schriften* (Leeuw. 1830. 8o); Koenen, *Grotius en zijne godgeleerdh., in de Ned. Stemm.* Amst. 1837. 4o; Vollenhoven, *Broeders gevangenisse.* enz. op verschillende plaatsen. *Kron. van het Hist. Genootsch.* op Groot; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.* op Grotius; dezelfden, *Ned. Arch. voor Kerk. geschied.* op Groot; de Jonge, *Ned. en Ven.* bl. 360; *Biograph. Univ.* T. IX. p. 72—74; mr. Vollenhoven en dr. Schotel, *Brieven van* M. van Reigersbergh. Middelb. 1852. Muller, *Cat. van Portrett.*; Jhr. J. P. Cornets de Groot, *Levenssch. van Mr. P. de Groot*, bl. 9. 10, Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 215, 216. 234; Broere, *de Terugkeer van Hugo de Groot tot het Katholieke Geloof*; *Godgeleerde Bijdr.* 1851. bl. 422; *Magasin Pittoresque* 1855. p. 35; Diest Lorgion, *Het Catholicisme van Hugo de Groot*, Gron. 1858. 8o; Glasius, in *Bijbl. Kerk. Cour.* 1857. N. 20; Tiele *Bibl. van Pamfl.* bl. 104, 109, 110, 138, 142, 212, 213, 236, 238, 245, 255, 270; *de Navorscher*, D. I. bl. 123, 222; D. III. bl. 18, 320, *Bijbl.* bl. XXXVI. XLIII. LXXXIV. D. IV. bl. 265, 266, D. V. bl. 128, *Bijbl.* bl. XV. XIV. CVIII, D. VI, bl. 317; D. VIII. bl. 249, D. IX. bl. 341, 398.

GROOT (Willem de), jongste broeder van den voorgaande werd op den 10den Februrij 1597 te Delft geboren. Hij studeerde te Leiden van 1614 tot 1616 in de regten en verkreeg er in het laatstgenoemde jaar den doctoralen graad. Kort hierna vertrok hij naar Parijs, deels om de Fransche taal grondig te leeren, deels om zijne kennis uit te breiden, bezocht vervolgens Senlis en keerde na verloop van eenigen tijd in het vaderland terug. Op raad van zijn broeder Hugo, met wien hij reeds in hartelijke eensgezindheid leefde en aan wiens lessen hij gehoor gaf, stond hij naar geen openbaar ambt maar bepaalde hij zich alleen tot de regtsgeleerde praktijk. Hij deed dat met het beste gevolg, daar hij weldra onder de bekwaamste advokaten geteld werd.

In 1629 bezocht hij, op uitnoodiging zijns broeders, Parijs, van waar hij, na verloop van een langen tijd, in Holland wederkeerde. Daar zijnde hield hij niet op met den hooggeschatten Hugo niet alleen briefwisseling te houden, maar ook dat alles voor hem te doen, wat hij zelf, als uit zijn vaderland gebannen, niet vermogt. In 1637 stond hij, ofschoon tegen den zin zijns broeders, naar het ambt van Pensionaris van Delft, en deze betrekking werd hem aangeboden, indien hij besluiten kon de partij der Remonstranten te verlaten. Willem aarzelde niet om het ambt, onder zulke voorwaarden, van de hand te wijzen.

In 1639 werd het niet verkrijgen van die betrekking vergoed door zijne verkiezing tot Advokaat der Oost-Indische Maatschappij en na den dood zijns vaders, volgde bij dezen als Raad van Graaf Philip van Hohenlohe op. Hij was ook raad en advokaat van Prins Frederik Hendrik en van Prins Willem II, alsmede resident te 's Hage van den Hertog van Courland. Hij bepaalde zich echter voornamelijk tot de praktijk, en komt ook voor onder de advokaten, die, in 1645, zich tegen de ordonnantiën van den Hoogen Raad op het stuk van het salaris verzetten: ook behoorde hij tot de commissie, welke ter voorschreven zake de bezwaren der orde aan den Hoogen Raad overbragt.

Willem de Groot eindigde zijn nuttig en werkzaam leven den 12den Maart 1662. Zijn lijk werd te Delft in het familie-graf bijgezet. Hij was gehuwd in 1623 met Alida Graswinckel, die hem den 20sten Julij 1669 in het graf volgde. Hij verwekte bij haar zeven kinderen. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij gebruikte twee zinspreuken om zijne gedichten te teekenen: I. *Wie Doet Goed*, II. *Wij Danken God.*

Ofschoon door den roem van zijnen grooten broeder eenigzints in de schaduw gesteld, was nogtans Willem de Groot een man begaafd met velerhande kundigheden en van voortreffelijke verdiensten. Als regtsgeleerde door zijnen broeder en tijdgenooten hooggeacht, beoefende hij met goed gevolg de Latijnsche en Nederduitsche dichtkunde. In het werk: *Overgebleven Rijmstukken van en op J. H. W. en P. de Groot*, te Delft in 1722 gedrukt, vindt men de meeste zijner Nederduitsche gedichten, die ofschoon minder krachtig dan die van zijn broeder, en daarmede in geenen deele te vergelijken, nogtans om hunne losheid en gemakkelijkheid, eenvoudigheid, hartelijkheid en godsdienstigen zin eervolle onderscheiding verdienen. Zijne dichterlijke *Vermaninghe tot vrede aan alle christenen*, staat meestal als inleiding vóór zijns broeders *Bewijs van den waren godsdienst.* Zijne Latijnsche gedichten zijn weinige in getal, doch dragen blijken van geest en vernuft. Onder anderen bestaan er van hem twee epigrammen, gemaakt bij gelegenheid dat hij de Latijnsche gedichten zijns broeders verzamelde en uitgaf. Bij zoovele uitmuntende gaven werd hij als mensch geacht en geeerd "hebbende, gelijk een tijdgenoot van hem getuigd, allenthalve de reputatie van een zeer vroom, nederig en oprecht man te wezen." De vermelde Nicolaas Heinsius vereerde zijn afbeeldsel met dit fraai Latijnsch puntdicht, dus luidende:

Astreae Phoebique decus, sic nectare dio
  Plena minor natu Grotius ora tulit:
Sive ageret conspecta foro facundia causas,
  Laus prior in toto vix erat ulla foro:
Otia seu Paean curisque vacantia ferrent
  Tempora, mirata est hos quoque fama senos.
Cum fratre ambigua poterat contendere palma,
  Sed major pietas ambitione fuit.

De volgende werken zijn door Willem de Groot zamengesteld en òf door hem òf na zijnen dood uitgegeven:

Een t' samen-spraeck tusschen Vader ende Soon, over de deucht van weynich spreecken, Delft 1619 4o. Verkeerdelijk zijnen broeder toegeschreven.

Isagoge ad praxin fori Batavici. Amst. 1655 4o. In het Hollandsch verschenen onder den titel van:

Inleyding tot de praktyck van den Hove van Holland. Amst. 1656. Meermalen in beide talen herdrukt

De principiis Juris naturalis enchiridion. Hagae-Comit. 1667. 4o.

Vitae Ictorum, quorum in Pandectis extant nomina, Lugd. Bat. 1690. 4o. In 1718 werd dit werk met de werken van Rutilius en Bertrandus te Halle uitgegeven door J. C. Franck, onder den titel: *Vita Tripartitae Ictorum veterum.* 4o.

Broeders gevangenisse. Dagboek van Willem de Groot, betreffende het verblijf van zijnen broeder Hugo op Loevestein; uit echte bescheiden aangevuld en opgehelderd door Mr. H. Vollenhoven. 's Hage 1842. 8o.

Dagboekje van W. de Groot, door hem gehouden tijdens de regtspleging van sijnen broeder Hugo de Groot, Johan van Oldenbarneveld en Rombout Hoogerbeets. Medegedeeld door P. Scheltema en Kist en Royaards, *Nieuw Arch. voor kerk. geschied. inzonderh. van Nederl.* (1853) D. I. bl. 331—354.

Zie Manes Grotii passim. Bleyswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 836, 837; Foppens *Bibl. Belg*, p. 404; Timareten, *Verz. van Gedenkst.* D. I. bl. 87; Pars, *Naamrol*, bl. 208; Saxe, *Onom. litter.* P. IV. p. 464, 465; Witsen Geysbeek, *Woordenboek van Ned. Dicht.*; Vollenhoven, *Broeders gevangenisse*, bl. 46—92) Muller, *Cat. van Portretten.* Vollenhoven en Schotel, *Brieven* van M. v. Reigersb. *Disput. Jurid, exhibens interpretationem locorum quorundam ex* Hugo Grotii *Epistolis, auctore* C. G. E. Vaillant, Amst. 1839.

GROOT (Cornelis de) was de oudste zoon van den beroemden Hugo geboren te Rotterdam 2 Febr. 1613. Na de vlugt zijns vaders met zijne moeder naar Parijs vertrokken, keerde hij in 1624 hier te lande weder, kwam onder het opzigt van zijn oom Willem, die hem eerst te Delft door zekeren Strangerus, en later te Rotterdam, door den beroemde Rector der Erasminiaansche scholen, Henricus Zwaerdekroon, in het Latijn en overige wetenschappen liet onderwijzen. Hij vertrok in 1629 met zijn oom naar Parijs terug, om aldaar zijne opvoeding, onder het oog en de leiding van zijnen vader, te voltooijen. Hij volgde als edelman den Hertog Bernhard van Saxen Weymar in het Duitsche leger, trad vervolgens in Fransche dienst, en vergezelde Turenne naar Italie; en werd door den Raad van Venetië met de rid-

derorde van St. Marcus begiftigd; voornemens zijnde om den nieuwen Koning van Zweden, Karel Gustaaf, die groote achting voor zijn vader getoond had, zijne dienst aan te bieden, Toen hij met zijne broeder Diderik derwaarts trok en tusschen Emden en Bremen in een herberg vernachtende, legde hun knecht, verlokt door het geld dat zij bij zich hadden, het op hun leven toe. Met dit plan in de slaapkamer tredende, doorschoot hij eerst den jongste met een pistool en wilde toen den oudste het zelfde lot doen ondergaan. Cornelis, bezig zijnde een Latijnsch vers te maken, sliep niet, greep zijn pistool en trof den moordenaar, onderwijl deze tot hem kwam. Zwaar gekwetst werd hij gegrepen en gestraft. Cornelis veranderde na dit ongeval van plan, begaf zich naar Holland, waar hij dienst nam en naderhand tot Kapitein van de Hollandsche Gardes, en Landdrost van de Meijerij van 's Hertogenbosch werd. Hij overleed in 1665 en werd bijgezet in de familiegrafkelder te Delft. Er komen Latijnsche gedichten van hem voor in Apollo's Harp en in de Poëmata Vincentii Fabricii. Opitz wijdde hem een zijner gezangen. Zie Sylvarum Lebro I. p. 19. In Apollo's Harp vindt men ook een Hollandsch gedicht van hem.

Zie Du Maurier *Memoires* (Paris 1637 8) p. 477. *Vindiciae Grotianae* p. 573, 574. Luiscius, *Woordenb.* D. V. bl. 199; Kok, *Vaderl. Woordenb.* Vollenhoven, *Broeders gevangenisse* bl. 64, 65; Cornets de Groot, *Levensschets van Mr. Pieter de Groot* bl. 9, 10; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* Vollenhoven en Schotel t. a. p.

GROOT (PIETER DE), broeder van den voorgaande, werd te Rotterdam op den 28sten Maart 1615 geboren. Zes jaren oud vertrok hij, na de vermaarde vlugt zijns vaders uit Loevestein, met zijne moeder naar Parijs. In 1629 zond zijn vader hem tot voortzetting zijner studiën naar de Leidsche Hoogeschool, onder het toezigt van den Rector Theodorus Schrevelius. Sedert 1634 volgde hij, aan de Illustre School te Amsterdam, de lessen van Casper Barlaeus in de wijsbegeerte, van Gerardus Johannesz. Vossius in de geschiedenis en van Johannes Corvinus in de regtsgeleerdheid. Hij deed zich daar zoo gunstig kennen, dat niet alleen in 1635 de Raadsheer van Reygersbergh aan zijn zwager Hugo de Groot kon schrijven: "uw zoon Pieter is wakker van oordeel en verstand, wel bespraakt en capabel tot alles daar hij zich toe zal willen begeven. Hij is hout daar men alles van kan maken", maar ook dat, toen in 1636 Graaf Joan Maurits van Nassau als Landvoogd naar Brazilië zou vertrekken, er sprake was dat Pieter de Groot hem derwaarts zou vergezellen. In laatstgenoemd en in het volgende jaar vertoefde Pieter de Groot bij zijn oom Willem te 's Gravenhage, om onder diens leiding zich in de regtsgeleerdheid te oefenen. In 1637 vertrok hij weder naar Parijs, en zijn vader zond hem in dat jaar naar Orleans, waar hij, op eenen leeftijd van twee-en-twintig jaren, met veel lof en luister de Doctorale bul verwierf. Hij was vervolgens zijn vader, die toen reeds sedert drie jaren aan het hof van Lodewijk XIII Ambassadeur van Zweden was, dikwerf van dienst, zoo in het schrijven van brieven wegens de zaken van het gezantschap, als tot het uitvorschen der geheimen van het Fransche Hof. Maar reeds in 1638 keerde hij naar Holland terug, en zette zich te 's Hage als Advokaat neder, van waar hij in 1640 naar Amsterdam verhuisde. Van daar vertrok hij weder in 1648 naar 's Hage, waar hij tot Raad en Resident van Prins Karel Lodewijk, Keurvorst van de Paltz, was aangesteld, welke bediening hij ook ten behoeve van andere doorluchtige huizen van Bohemen, Oost-Friesland, Oldenburg en andere vorstendommen bekleedde.

Intusschen was de Groot, ten jare 1660, aangesteld tot Raadpensionaris van Amsterdam, waardoor hem de toegang tot de vergadering der Staten-Generaal verzekerd was. Van alle andere betrekkingen werd door hem bij het aannemen van deze afstand gedaan. Hij stond als zoodanig in hooge achting bij den Raadpensionaris de Witt, en toen in genoemd jaar Karel II, tot Koning van Engeland verkozen, zich te 's Hage, op zijne reize naar Londen ophield, was hij belast met het houden der redevoering, waarbij hij van buitengewone welsprekendheid blijken gaf.

Gedurende zeven jaren nam Pieter de Groot het ambt van Pensionaris der hoofdstad met eere waar. Alle geschiedschrijvers geven hem als zoodanig eenstemmig den lof die hem toekomt. Het is daarom zeer te verwonderen dat hij, zonder dat de redenen daarvoor bekend zijn, bij resolutie van den 15den Januarij 1667 uit die betrekking ontslagen is. Wat hiervan ook de oorzaak geweest zij, zeker is het dat de Staten-Generaal zijne bekwaamheden wisten op prijs te stellen, daar zij hem nog in hetzelfde jaar, voor den tijd van drie jaren, als Ambassadeur der Vereenigde Nederlanden afvaardigden aan Karel XI, Koning van Zweden, en besloten dat hij tevens het Hof van Frederik III, Koning van Denemarken en Noorwegen, zou bezoeken.

Ook in deze post had de Groot zijne bekwaamheden veil voor het land zijner geboorte, en het belang van dat vaderland lag hem naauw aan het harte. Hij gaf daarvan in 1669 een treffend bewijs, toen Koningin Christina van Zweden, die zijn vader met gunsten overladen had, na in 1654 van den troon afstand gedaan te hebben, in moeijelijkheden geraakte en nu hulp zocht bij den zoon van haren vroegeren Ambassadeur. Doch de Groot schoon de verpligting tot dankbaarheid, die als zoon op hem rustte erkennende, en wel inziende dat, indien hij gehoor gaf aan die aanvraag, hij het belang van het land vergat, weigerde, waar hij in andere omstandigheden aan de inspraak van zijn hart zou gehoor gegeven hebben.

Niet lang daarna werd hij uit Zweden teruggeroepen. Een veel gewigter post wachtte hem. Met eenparige stemmen en met "eene bijzondere affectie" voor zijn persoon, was hij benoemd tot Ambassadeur aan het Hof van Lodewijk XIV, ter vervanging van Willem Boreel, die overleden was. Te gelijker tijd had de regering van Rotterdam hem tot Raadpensionaris van die stad aangesteld, welke betrekking hij toen slechts voorwaardelijk kon aannemen. Eigenaardig is het schrijven van den Raadpensionaris Johan de Witt deswege aan de Groot, "ik wil vertrouwen dat de voorschreven electie van UEd. persoon tot Ambassadeur in Frankrijk geen effect zal sorteren, presupponerende aan de eene zijde, dat de gemelde Heeren van Rotterdam, daartoe aan HaarEd. GrootMog. verzoek doen zullen en aan de andere zijde, dat UEd. eene reputatieuse herstellinge in dien staat, daar voorhenen den Heere Hugo de Groot UEd's vader, onfatsoenlijk uitgeschopt is, voor eene vergulde relegatie zal willen prefereren."

Op zijne terugreize van Stokholm naar het vaderland, had hij nog in last als gezant bij de vorsten van Brunswijk en Lunenburg zich te vertoonen, om hen te bewegen tot deelneming aan de bekende *Triple Alliantie* tusschen Engeland, Zweden en Nederland.

Niet dan na lang dralen ging de Groot er toe over als Ambassadeur naar Frankrijk te vertrekken. De reden van dat dralen lag daarin, omdat de Groot zeer wel inzag dat hij bij de tijdsomstandigheden niets zou kunnen veranderen aan het onweder dat destijds ons vaderland boven het hoofd hing. De Fransche gezant in den Haag, de Graaf d'Estrades, had het hem toch niet ontveinsd, dat hij voor zijn persoon zeer wel aan het Hof zou worden ontvangen, maar dat hij er voor het overige niets zou kunnen uitrigten, daar de Koning tot den oorlog tegen Nederland gestadig werd aangespoord. Men hoopte echter in dat plan nog eenige verandering te kunnen brengen, en de Groot zou de eenige man kunnen zijn, die zoowel door zijne schranderheid en bespraaktheid, als omdat hij bij het Fransche Hof in hooge achting stond, zulks zou kunnen bewerken.

Het schijnt dat de Groot in October 1670 zich reeds in Frankrijks hoofdstad bevond. Den 16den November daaraanvolgende werd hij plegtig ingehaald en den volgenden dag met veel luister ten gehoore ontvangen. Hij was echter niet in staat om in den voorgenomen togt des Konings naar de Nederlanden eenige verandering te brengen. In Junij 1671 verzocht de Groot, daar de tijd zijner zending verstreken was, te worden teruggeroepen, waaraan in Julij van dat jaar werd voldaan, met dringend verzoek echter vooralsnog niet te vertrekken, opdat de Staat daardoor in den zorgvollen tijd geen schade zou leiden, en ook opdat men gelegenheid zou hebben een ander bekwaam persoon in zijne plaats te stellen. De Groot bleef als nu nog, maar in het begin van 1672 noopten hem de omstandigheden andermaal op zijn ontslag aan te dringen, waaraan toen ook gevolg gegeven werd. Met eene hoogst merkwaardige aanspraak nam hij op den 23sten Maart 1672 van den Franschen Vorst afscheid.

Niet lang daarna was de Groot een lid van het gezantschap, aan Lodewijk XIV afgezonden, om het dreigende gevaar af te keeren. Maar te midden zijner pogingen om zijn vaderland te redden was ondank, ja verguizing zijn loon. Men beschuldigde hem van aan het Fransche Hof een dubbelzinnigen rol te hebben gespeeld, en zich door geld te hebben laten omkoopen om zijn vaderland te verraden. De volkshaat werd daardoor en door het gebeurde met zijn zwager de Montbas, (waarover nader,) tegen hem opgewekt en ten top gevoerd,

toen zelfs de predikanten van de leerstoelen zich met den staat van zaken inlieten, en Samuel Gruterus, predikant te Haarlem, openlijk verklaarde dat er onder de Regenten verraad en kwaad bestier schuilde, en zeide daarmede hoofdzakelijk te bedoelen den Ambassadeur de Groot, dien hij zich onderstond te noemen, *een vuil ei op Loevestein uitgebroeid*.

Zulke taal werkte. Het volk te Rotterdam had de Vroedschap verscheidene maatregelen afgedwongen, waaronder die behoorde dat de Groot in hechtenis genomen zou worden, en hij noch zijne nazaten tot in het vierde lid, immer in de regering van Rotterdam zouden mogen komen. Van het stadhuis gaande werd hij door het graauw met messen aangevallen en weder naar binnen gedrongen. Daarop door gewapende schutters naar huis geleid, begaf hij zich naar den Haag, om deel te nemen aan de beraadslagingen over de ontwerpen, waarop Frankrijk en Engeland verklaard hadden zich met Nederland te willen verstaan.

De Groot begreep dat de tijden gevaarlijk voor hem waren geworden, en besloot daarom het land te verlaten. Op den 23sten July 1672 vertrok hij met zijn gezin in een jagt van Delfshaven naar Antwerpen en vervolgens naar Luik, waar hij zich ophield tot na den moord aan de gebroeders de Witt gepleegd. Vervolgens eenigen tijd te Brussel vertoefd hebbende, keerde hij te Antwerpen terug, doch moest die plaats weder verlaten om de aanslagen zijner vijanden, die het ook op zijn leven hadden toegelegd, te ontgaan. Over Aken begaf hij zich nu naar Keulen en keerde, na het bedaren der gemoederen, in 1674 naar Holland terug. Daar gekomen meende men uit van hem onderschepte brieven bewijzen tegen hem in handen te hebben. Gedagvaard en voor het Hof van Holland verschenen zijnde in July 1677, werd hij beschuldigd van onbehoorlijke handelingen te Keulen wegens het werk des vredes met vreemde en zelfs wel vijandelijke Ambassadeurs, en alzoo van misdaad van gekwetste Hoogheid. Na langdurige beraadslagingen en pleidooyen werd hij op den 7den December 1676 van alle aantijgingen vrijgesproken. Het pleidooi bij die gelegenheid door den kundigen Advokaat Simon van Middelgeest voor hem gedaan, en ons door Scheltema medegedeeld, is overwaardig gelezen te worden.

Na dit merkwaardig regtsgeding, hetwelk door eene groote volksmenigte uit al de oorden des lands werd bijgewoond, na op deze eervolle wijze zijne openbare en roemrijke loopbaan volbragt te hebben, leefde Pieter de Groot nog eenigen tijd op zijne buitenplaats *Boekenrode* bij Haarlem aan de trekvaart op Leiden, waar hij den 2den Junij 1678 overleed. Zijn lijk werd in den voorouderlijken grafkelder te Delft bijgezet. Zijne afbeelding ziet op meer dan éêne wijze het licht. Hij was in 1652 te 's Gravenhage gehuwd met Agatha van Rijn, die in Januarij 1673 te Antwerpen overleed, na hem twaalf kinderen te hebben geschonken. Hij hertrouwde na haar overlijden met zijne volle nicht, dochter van Willem de Groot voornoemd, welke tweede vrouw kinderloos overleden is. Van de negen dochters uit zijn eerste huwelijk zijn zes zeer jong overleden. De drie overige waren gehuwd: Alida, met Mr. Arend Bisschop; Johanna Catharina, met Thomas van Berensteyn, Heer van Maurik, Ontvanger van de geestelijke goederen over het kwartier van Kempeland; Adriana Jacoba, met Mr. Adriaan Prins. Van de drie zonen is de oudste jong, en de jongste op 21jarigen leeftijd overleden. De tweede zoon, Hugo genaamd, geboren te 's Gravenhage 9 Jan. 1658, Drossaard, Ecoutet en Sur-Intendant, Luitenant der leengoederen van de Stad en Marquinaat Bergen-op-Zoom, daartoe, op vijfjarigen leeftijd benoemd, door Elisabeth prinses-douairière van Zollern, geb. gravin van den Bergh, markgravin van Bergen-op-Zoom. Hij nam den voorouderlijken naam van Cornets weder aan en huwde met Elisabeth Bastingius, dochter van den Burgemeester Bastingius te Bergen-op-Zoom. Zijn oudste zoon, jonkheer Pieter Cornets de Groot, geb. te Bergen-op-Zoom 8 Dec. 1684 bekleed dezelfde ambten als zijn vader, bezat ook uitgebreide goederen en noemde zich in alle stukken, Vrijheer van Kraayenburg. Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Alida Brigitta van Sandberg, en daarna met Petronella Lafontaine, en overleed in 1747 te Tholen, werwaarts hij de wijk genomen had, toen Bergen-op-Zoom, in dat jaar, door de Franschen genomen werd. Hij verwekte uit zijn eerste huwelijk een zoon, Hugo genaamd, geb. te 's Gravenhage 4 Nov. 1709 en in 1777 overleden als Burgemeester te Rotterdam en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, die, uit zijn huwelijk met Jacoba Elisabeth Noorthey, nagelaten heeft twee zonen en drie dochters: Pieter, Raad in de Vroedschap te Rotterdam, Baljuw en Dijkgraaf der landen van Schieland, Johan, ongehuwd overleden als Raad en schepen te Rotterdam en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, die in de gebeurtenissen van 1787 betrokken was, zich bekend maakte als oprigter der Opregte Vaderlandsche Societeit te Rotterdam en wiens afbeelding, in groot folio met zeer veel bijwerk en een zes regelig vers van J. Le Francq van Berkhey, geschilderd door G. Metellus en door S. Roosing gegraveerd, het licht ziet; Jacoba Maria gehuwd met Mr. Paulus Gevers; Elisabeth, gehuwd met Mr. Cornelis Groeninx van Zoelen, Heer van Ridderkerk en Adriano Maria, gehuwd met Mr. J. van Zuijlen van Neijvelt.

Uit het tweede huwelijk van Jonkheer Pieter Cornets de Groot van Kraaijenburg werd geboren Johan, Kolonel in het regiment van den Graaf van Bylandt, overleden in 1782 te Veere en aldaar bijgezet in de familiegrafkelder van *Reijgersbergh*, die tot vrouw had Johanna van der Gon, dochter van den Vice-Admiraal Adriaan David van der Gon, uit welk huwelijk geboren zijn drie zonen Hugo, Adriaan David, en Pieter, waarvan de middelste volgt.

Wij hebben een blik geworpen in het roemvolle staatkundige leven van Pieter de Groot; wij moeten hem thans nog met een enkel woord als verdienstelijk Nederduitsch dichter vermelden. Als zoodanig stond hij hooger dan zijnen vader. Zijn dichttrant was even als van deze, godvruchtig, zinrijk, eenvoudig en verstandig, maar schilderachtiger en stouter. Men vindt vele zijner stukken in de meermalen aangehaalde *Overgebleven Rijmstukken*, en in de *Bloemkrans van verscheide Gedichten Het Gebed van Mr. Pieter de. Groot* komt voor bl. 66—71 van het 1ste deel van: *Het swart Toneelgordyn, opgeschoven voor de Heeren Gebroederen C. en J. de Wit.* Vóór Westerbaen's *Ockenburgh* plaatste hij een fraai wijsgeerig gedicht, hetwelk door den Heer de Vries is overgenomen. Hij beproefde ook zijne krachten aan de verbetering der Psalmberijming. Zijne *Uitbreiding der Psalmen* verscheen in 1724, dus na zijnen dood, te Rotterdam door de zorg van Cornelis van Arkel, in 4°. en in 1765 te Amsterdam, mede in 4°. het licht. Zij behoorde tot die berijmingen, welke voor het Kerkgezang niet in aanmerking konden komen, aangezien de dichtmaat van Dathenus daarin niet gevolgd, en er geene zangwijze bij de berijming in acht genomen is. Eindelijk maakte zich de Groot verdienstelijk door de bezorging der *Opera Theologica* van zijne beroemden vader.

Zie Manes Grotii passim. Brandt, *Leven van Hugo de Groot*, bl. 383, 638, 642; van Loon, *Beschrijv. der Nederl. Historie penn.* D. III. bl. 49, 69, 73, 74, 76; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* op Groot; Dezelfde, *Beschrijv. van Amst.* D. V. bl. 248; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 980; Luiscius, *Woordenb.* D. V. bl. 189; A. van Cattenburgh, *Verv. op het Lev. van H. de Groot*, bl. 437; *het Beroerd Nederl.* D. I. bl. 132—134; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, *Ned. Keurdicht.* D. I. bl. 228—229; van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. XIII. bl. 122, 132, D. XIV. bl. 49, 66, 99; van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalm-gezang*, D. I. bl. 223; C. W. Westerbaen, *Redev. over Mr. P. de Groot*, in het *Magazijn van* van Kampen, D. III. St. I. bl. 60; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 397—400; Dezelfde, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. II. St. III. bl. 1—224; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 242; Siegenbeek, *Beknopte Geschied. der Ned. Dichtk.* bl. 359; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wetensch.* D. I. bl. 361, 362, D. III. bl. 122; Dezelfde, *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 242; Nieuwenhuis, *Woordenb.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. Aanm. bl. 78, D. IV. St. II. bl. 260, 261; Vollenhoven, *Broeders gevangenisse*, bl. 68, 73; *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. V. bl. 416, D. VI. bl. 141, D. VII. bl. 109, 163, 404, D. VIII. bl. 327, D. IX. bl. 171; Vollenhoven en Schotel, *Brieven van M. v. Reigersbergh.* Jhr. J. P. Cornets de Groot, *Levensschets van Mr. Pieter de Groot* ('s Hage 1847. 4°. niet in den handel) met portret, voornamelijk door ons gevolgd; Muller, *Cat. van Portrett.*; *de Navorscher*, D. I. bl. 314; D. II. bl. 146, D. IV. bl. 135.

GROOT (ADRIAAN DAVID CORNETS DE), middelste zoon van Johan Cornets de Groot, kolonel in het regiment van den Graaf van Bylandt, en van Johanna van der Gon, werd geboren te Bergen op Zoom den 29sten Februarij 1768. Hij trad op zijn tiende jaar in dienst als kadet in genoemd regiment, doch ontving zijne krijgskundige opvoeding aan de militaire akademie te 's Hertogenbosch, waarvan de Luitenant de Chatillon destijds directeur was. In October 1781 ging hij als kadet bij de kavallerie over en, bij besluit van den prins van Oranje van den 3den April 1783, werd hem reeds de rang verleend van Cornet bij het regiment van den Luitenant-Generaal Stavenisse-Pous, en den 27sten April 1793 werd hij aangesteld tot Cornet-effectief.

De gebeurtenissen in Frankrijk bedreigden weldra ons vaderland en wikkelden ons in oorlog met dat rijk. De Nederlandsche krijgsmagt en daaronder ook het regiment, waarbij de Groot diende, rukte naar België op, doch nog voor deze Amsterdam verliet, werd hij, bij besluit van den 20sten Februarij 1794, bevorderd tot Luitenant bij de kompagnie Hussaren van den Luitenant-Kolonel Hoising.

Als zoodanig nam hij aan de krijgsverrigtingen tegen de Franschen een dapper deel. De inneming van het dorp Catillon bij Landrecies woonde hij bij en deelde in de schitterende overwinning door de geallieerden op de Franschen in de nabijheid van Charleroi behaald. Weldra keerde de kans; de Franschen overwonnen en werden door de Patriotten welwillend ingehaald.

Terwijl vele officieren hun ontslag namen was de Groot gebleven en werd hij, bij akte van het Comité tot de algemeene zaken van het bondgenootschap te lande van den 11den Junij 1795 tot ritmeester benoemd. Deze benoeming den 14den Junij 1796 gevolgd zijnde door die van Kapitein-Aide de Camp van den generaal Du Monceau, behoudens zijn rang als Ritmeester bij het 2de regiment kavallerie, maakte hij zich in het voorjaar van 1791 gereed om met dezen deel te nemen aan eene expeditie van landingstroepen naar de kusten van Ierland, ten einde op die wijze den Engelschen afbreuk te doen. Deze onderneming had echter ten gevolge van verschillende omstandigheden geen voortgang.

Bij de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland, onder den Hertog van York ten jare 1799, bevond zich de Groot te Amsterdam, waar hij vervolgens alles beschikte om den naderenden vijand met kracht te weêrstaan. Weldra was hij ook op het tooneel van den strijd aangekomen en nam hij deel aan de voornaamste en hevigste gevechten, ook aan den beslissenden slag op den 19den September 1799, toen de Generaal Du Monceau, naast hem staande, door een geweerkogel bedenkelijk getroffen werd.

Na den aftogt des vijands bragt de Groot den winter van 1799 en 1800 te Groningen, te midden der zijnen door, en in den zomer van 1800 nam hij onder den Generaal Du Monceau deel aan de krijgs-operatien van de Franschen tegen de Oostenrijkers langs de Rijn, zijnde de Bataafsche troepen, ten gevolge der alliantie met Frankrijk, genoodzaakt deel te nemen aan de oorlogen waarin dat rijk zich gewikkeld had. Hij was tegenwoordig bij de belegering van de stad en het kasteel Wurtzburg en dit was het laatste der krijgsbedrijven, die door den vrede te Luneville gesloten eindigden, waaraan hij deel nam. In Januarij 1801 bevond hij zich weder bij de zijnen te Groningen.

Reeds lang was een rustiger leven zijn wensch, doch op dringend aanzoek van zijne superieuren had hij tot nog toe van een aanzoek om ontslag uit de militaire dienst afgezien. Eindelijk echter drong hij er op aan en bekwam dit den 22sten Augustus 1801. Hij vestigde zich nu op de groote buitenplaats Vredenhoven bij het dorp Eexta, aan de groote trekvaart van Groningen naar Winschoten, op een uur afstands van het dorp Midwolde, waar zijn schoonvader Hora Siccama een uitgestrekt landgoed had, met het daarop gelegen huis Ennemaborg. In gemeenschap met anderen werd hier onder zijn toezigt een olie-molen gebouwd en voerde hij het beheer over het nabij Winschoten gelegen goed, genaamd Oudewerf.

In December 1804, ter gelegenheid dat nieuwe belastingen werden ingevoerd, werd de Groot benoemd tot opziener van 's lands middelen voor het district Oldampt en Westerwolde, maar in het najaar van 1807 begaf hij zich met zijn gezin weder binnen de stad Groningen, in welks ressort of arrondissement hem dezelfde post was opgedragen, dien hij in het Oldampt bekleed had, doch welke naderhand genoemd werd inspecteur der belastingen. Vervolgens werd hij, na de inlijving van ons land in het Fransche keizerrijk, benoemd tot *inspecteur des contributions dans le ressort Groningue departement de l'Ems Occidental*, welke betrekking hij verwisselde met die van *controleur des contributions* in hetzelfde ressort, in October 1811 en den 4den December daaraanvolgde met die van *receveur principal des droits reunies à Groningue*, hetgeen na den directeur de hoogste administrative betrekking in het departement van Groningen was.

Hij bleef dien post vervullen tot op het vertrek der Franschen uit ons land, en toen de geallieerden reeds in November 1813 Groningen binnenrukten, en alle Fransche beambten die stad verlieten, werd de Groot door den toenmaligen maire van Groningen uitgenoodigd zich te belasten met het toezigt op de dienst en ontvangst van het stedelijk Octrooi. Bij de terugkeer van den prins van Oranje werd hij belast met de voorloopige waarneming van den post van inspecteur der indirecte belastingen in het departement van de Wester-Eems en werd hij in die betrekking bevestigd onder den titel van provinciaal-inspecteur der indirecte belastingen van Groningen en Drenthe. Bij de oprigting van den landstorm te Groningen werd de Groot benoemd tot luitenant-kolonel kommandant van het 4de bataillon en werd het kommando over de zeven bataillons aan hem opgedragen, toen in 1815 de souvereine vorst zijn eerste intrede als zoodanig binnen Groningen deed.

Omstreeks dezen tijd besloot de Groot zich aan te bieden voor de dienst in de Oost-Indische bezittingen, en werd hem door den staatsraad Goldberg, belast met het departement van koophandel en kolonien, den 17den Februarij 1815 kennis gegeven, dat hij benoemd was tot ambtenaar der eerste klasse in Oost-Indië. Ten gevolge daarvan verliet hij in October 1815 met de zijnen Groningen zich naar Vlissingen begevende, en vertrok hij met 's lands linieschip Nassau den 31sten Maart 1816 naar Java en kwam den 4den September behouden ter reede van Batavia aan.

Kort na zijne aankomst werd de Groot tot provisioneel lid aan den Raad van Finantien te Batavia benoemd, waarvan hij later werkelijk lid werd den 12den Januarij 1819. Nog in October van hetzelfde jaar werd hij aangesteld tot Resident van Grissé, van welke aanstelling de gouverneur-generaal van der Capellen hem in een zeer verpligtend schrijven aankondiging deed.

In 1825 brak de Javasche oorlog uit en dreigde tot de residentie Grissé te zullen overstaan. De gepaste maatregelen door den resident de Groot genomen wendden deze ramp gelukkig af. Zijn destijds gehouden gedrag, hoe ook door de hooge regering erkend, kon echter niet verhinderen dat hij zijnen post verloor, toen bij de algemeene bezuiniging zijne residentie met die van Soerabaja vereenigd werd. Hij legde in October 1826 zijne betrekking neder en verkreeg, bij besluit van den 26sten September daaraanvolgende een wachtgeld van vijf duizend gulden 's jaars.

Niet lang had hij daarvan genot, daar hij den 11den November 1827 te Soerabaja overleed. Nalatende zijne weduwe vrouwe Louise Catharina Johanna Hora Siccama, die in 1851 te Utrecht overleed, en vier zonen, met namen: 1° Johan Hora, Kapitein der artillerie en later adsistent Resident te Soerabaja in 1831 overleden; 2° Hugo en 3° Adriaan David, die volgen, en Jonkheer Johan Pieter Cornets de Groot van Kraaijenburg, Ridder der orde van den Nederlandsche Leeuw, van 1847 tot 1857 lid in den Raad van Indië, thans nog in leven.

Uit medegedeelde familie-berigten bijeengebragt.

GROOT (Jhr. Hugo Cornets de), tweede zoon van den voorgaande, was te Groningen den 17den Augustus 1798 geboren. Gedurende de inlijving van ons land bij Frankrijk was hij adelborst bij de marine te Brest. In 1814, kort na de herstelling, was hij luitenant bij de infanterie in Oost-Indië en hij vertrok als zoodanig, in 1815, met zijne ouders derwaarts. Op Java verkreeg hij den rang van eerste Luitenant en in 1819 plaatste hem de Gouverneur-Generaal van der Capellen met den titel van Controleur bij de binnenlandsche administratie. In het volgende jaar, naauwelijks twee en twintig jaren oud, werd hij benoemd tot Secretaris van het bestuur over de bosschen en wouden, welke betrekking hij vijf jaren vervulde. In 1825 werd hij naar de Molukken gezonden, eerst als Adsistent-Resident van Amboina, daarna te Saparoea en eindelijk als Resident te Menado op het eiland Celébes. Het was daar dat hem de vriendschap van den Gouverneur Merkus te beurt viel, en die niet ophield daarvan aan de Groot de ondubbelzinnigste bewijzen te geven. In 1828 op Java teruggekeerd, werd hij Adsistent Resident van Soemanap en en eenigen tijd daarna Resident van Riouw. In beide betrekkingen verwierf hij zich de achting der Oostersche Vorsten, door zijn uitmuntend karakter, en de liefde en dankbaarheid van een aantal personen. Te Riouw mogt het hem gelukken een traktaat met den Sultan van *Linga* te sluiten tot wering van den zeeroof. Onder de diensten, door hem aan handel en nijverheid bewezen, behoort het vooral door zijne zorgen, behouden der lading van het Britsche schip de *Sylph*, dat in het jaar 1835 bij Bintang op de rotsen geslagen en van verschillende zijden door zeeroovers bestookt werd. Zijne volharding en zijn moed redden niet alleen de rijke lading, maar het scheepsvolk van dood en slavernij, en die dienst werd in

Singapore en in den hoofdzetel van Britsch-Indië wèl gewaardeerd; ten blijke daarvan werd aan de Groot eene zilveren vaas met een treffend opschrift vereerd.

In 1836 werd hij, door den gouverneur-generaal de Eerens, tot Resident van Besoeki op Java aangesteld en het was als zoodanig dat hij de welvaart van het aan hem toevertrouwde gewest, tot aan het jaar 1840, met alle inspanning van krachten en hem ten dienste staande middelen, heeft behartigd en daarvoor den dank van allen mogt inoogsten, terwijl Koning Willem I zijne verdiensten erkende, door hem in 1839 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw te benoemen. In 1843 in het vaderland teruggekeerd werd hij, met zijnen nog levenden jongsten broeder Johan Pieter door Koning Willem II in den Rijks-adelstand opgenomen met het praedicaat van Jonkheer. Hij overleed, ongehuwd, te 's Gravenhage den 15den April 1847, door zijne verdiensten en karakter zich de hoogachting en genegenheid van allen, die hem kenden, verworven hebbende.

Zie Jhr. J. P. Cornets de Groot, *Levensschets van* Mr. Pieter de Groot, ('s Hage 1847. 4°. niet in den handel) bl. 45, 46. *Moniteur des Indes* 1847. *Handelingen van het Indisch Genootschap* D. VII. bl. 304

GROOT (ADRIAAN DAVID CORNETS DE) *Junior*, broeder van den voorgaande, werd te Groningen den 1sten April 1804 geboren en kwam alzoo, zijne ouders in 1815 derwaarts vertrokken zijnde, als kind in Indië. Op 15jarigen leeftijd tot élève voor de Javaansche taal aangesteld, had hij die benoeming voornamelijk te danken aan de blijken van schranderheid door hem gegeven. Hij werd geplaatst te Soerakarta, waar hij weldra, door zijnen ijver en zijne werkzaamheid, zich de welwillendheid van den Resident, den Baron de Salis, en meer nog van diens opvolger, den Baron Nahuys van Burgst, die den jeugdigen de Groot als zijnen kweekeling beschouwde en zoo geheel geschikt was om hem te leiden, verwierf. De Groot spande alle krachten in om door te dringen tot het wezen der taal, aan wier studie hij zijn leven ging wijden. Maar alle, zelfs de noodzakelijkste hulpmiddelen ontbraken hem. Hij kwam echter weldra alle bezwaar te boven en na drie jaren van naauwgezette studie had hij zich het eigenaardige der uitspraak van het Javaansch, en de eigenheden der taalwendingen zoodanig weten eigen te maken, dat men algemeen daarover verbaasd stond.

Nog geen twintig jaren bereikt hebbende, werd hij tot Secretaris der residentie Soerakarta aangesteld, en verwierf hij zich door zijne gedragingen en tevredenheid de goedkeuring van het Indische gouvernement. Evenwel bleef hij, voor zooveel zijne ambtsbezigheden zulks toelieten, voor zijne geliefkoosde taalstudie leven en gevoelde weldra behoefte aan eene Javaansche spraakkunst en een Woordenboek. Hierin moest hij zelf voorzien, en hij besloot er zijne krachten aan te beproeven. Het is door dezen arbeid dat hij zich den naam van grondlegger der Javaansche taalstudie heeft waardig gemaakt.

Met moed en volharding ondernam hij het moeijelijkste van zijne taak de spraakkunst, het eerst. Hij zette dien arbeid voort, ook toen hij in Maart 1828 als Gouvernements Secretaris voor de Inlandsche Zaken naar Batavia geroepen werd. Al zijnen beschikbaren tijd, ook de nachten, wijdde hij daaraan toe. Doch het was hem niet vergund zijne spraakkunst af te werken en in het licht te geven. Zijne onafgebroken studie ondermijnde zijne krachten, en om deze te herstellen achtte men eene reize naar Nederland noodig. Aan boord van het schip *Schoon-Verbond* verliet hij in Januarij 1829 Batavia, om er nooit weder te komen. Hij betrad den vaderlandschen grond, doch overleed kort na zijne aankomst te Utrecht, ongehuwd, op den 10den Julij 1829, ten huize zijner tante, Mevrouw Hora Siccama, geboren Falck.

Bezorgd voor zijnen bijna voltooiden arbeid, bepaalde de Groot bij uitersten wil, dan, in geval hij mogt komen te overlijden, zijne Spraakkunst zou worden gesteld in handen van het Bataviasch Genootschap van kunsten en wetenschappen, waarvan hij sedert eenige jaren lid was. Met goedkeuring van het Gouvernement in Nederland en in Indië belastte dit genootschap zich met de uitgave der spraakkunst. Het noodigde den heer J. F. C. Gericke (zie aldaar) uit den arbeid van de Groot in gereedheid te brengen, die daaraan gaarne voldeed en die alzoo opgenomen is in het 15den deel der werken van voornoemd genootschap onder den titel:

Javaansche spraakkunst, door wijlen A. D. Cornets de Groot, *uitgegeven in den naam en op verzoek van 't Batavia's genootschap van Kunsten en Wetenschappen door* J. F. C. Gericke, Batav. 1833. 8°., op nieuw uitgegeven door Prof. Roorda. Amst 1843. 8°. 2 stukken.

In de voorrede van genoemd deel wordt die uitgave eene regtmatige hulde genoemd, zoowel aan de nagedachtenis van den verdienstelijken, te vroeg aan de wetenschappen en de maatschappij ontrukten schrijver, als ook om eene niet geringe bijdrage te leveren voor de kennis der zoo belangrijke Javaansche taal.

In het dichtstuk van wijlen P. P. Roorda van Eysinga: *Neerlands roem in Oost-Indië* komen de volgende regels voor:

Van Vlissingen heeft roem voor de eerste proef behaald,
Om schriften in 't Javaansch verstaanbaar te doen drukken.
Cornets de Groot bezweek, eer hij zijn meesterstukken
In 't hoog en laag Javaansch, de wereld toonen kon;
Hij was den oefenaar een onuitputbre bron.
Helaas! dat zijne zon zoo vroeg heeft uitgescheenen;
Wie onderzoeklust eert, zal op zijn tombe weenen!

Zie Prof. Lauts in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. I. bl. 68—73, 82—88, door ons voornamelijk gevolgd. *Hand. van het Indisch Genootsch.* D. VI. bl. 37 en 418.

GROOT (BERNARD CHRISTOFFELS DE), Fransch kostschoolhouder te Amsterdam, schreef:

Grammaticaal van de voornaamste grondregels der Fransche taal, Amst. 1779, 1780. 8°. 2 deelen.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1779. b. bl. 220, 1780. b. bl. 24.

GROOT (GERARD DE) Zie GROOTE (GEERT).

GROOT (IZAAK DE) schreef een tooneelstuk, getiteld:

De Bedrooge Spekdieven, 1633 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht. o. h. w.*

GROOT (JACOB DE), geboren in 1696, werd, na zijne bevordering tot Proponent, in 1722 beroepen te Naaldwijk, vertrok van daar in 1728 naar Purmerend, en in 1738 naar Utrecht, waar hij den 10den Augustus 1750 overleed. Zijn afbeelding ziet het licht even als eene gedenkpenning bij zijnen dood geslagen. Hij was in zijnen tijd een zeer geacht en bemind predikant, die ook in ruimeren kring nuttig was door de zamenstelling der twee volgende werken:

Verzameling van leerredenen over verschillende wigtige stoffen der H. Schriftuur, 2de druk. Utr. 1758. 8°.

Verklaring van het XXVI Hoofdstuk van de Profeet Jesaia, *door den Wel-Eerwaarden zeer geleerden en nu zaligen Heer* Jacobus de Groot, *met een aanprijzende en dat capittel verder ophelderende voorrede van* Carolus Segaar *Predikant te Utrecht*, Utr. 1763. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld op genoemde jaren;* Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 149; *Vervolg op* van Loon, *Beschrijv. der Ned. Histor. penn.* N°. 295; Muller, *Cat. van Portrett.*

GROOT (JACOBUS DE) was de opsteller van een treurspel, getiteld:

Eugenia, Amst 1733. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.; Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 104.

GROOT (JACOBUS DE), een ander als de voorgaande, maakte zich als erbarmelijk rijmer bekend door:

Dronke Beely, anders het Bedorven Huishouden, Kluchtspel, Nijm. 1779. 8°.

De Duivel in zijn Zondags-pak, Lierzang, Utr. 1779. 8°.

Rolando *gewaande* Don Pedro *of den misleiden* Jeronimo, *Kluchtig blijspel*, Utr. 1779. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.; Cat van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. *b.* bl. 104.

GROOT (JAN DE), te Vlissingen in 1650 geboren, genoot het onderwijs in de kunst eerst van Adriaan Nerdoel, daarna van Adriaan van Ostade en eindelijk ook nog van Frans de Jong van Haarlem.

Hij was waarschijnlijk een beelden schilder, doch verwisselde in zijne oude dagen het penseel met de koffijneering. Hij

dreef ook somtijds handel in schilderijen, teekeningen en prenten.

Zie Houbraken, *Schouwb. der Ned. Konstsch.* D. II. bl. 52; de la Ruë, *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 504; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

GROOT (JAN DE) werd te 's Gravenhage geboren en was een discipel van Jacob de Wit. Hij moet omstreeks 1757 gebloeid hebben en leefde nog in 1776. Hij was een verdienstelijk kunstenaar, die ook schijnt getracht te hebben in mezzotinto te graveren, waarvan eenige portretten van kunstenaars, in bezit van den Heer Kramm, getuigen kunnen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

GROOT (JANUS DE) werd te Rotterdam omstreeks 1714 geboren, was advokaat te 's Gravenhage en overleed aldaar in 1784. Hij beoefende op eene verdienstelijke wijze de Latijnsche dichtkunst. Proeven daarvan worden gevonden in het 7de deel der *Deliciae poëticae* van Laurens van Santen, die naar het oordeel van deskundigen wel verdiend hadden afzonderlijk uitgegeven te worden.

Zie Hoeufft, *Parnas. Lat. Belg.* p. 222, 223; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 266; Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.* p. 520, 521.

GROOT (JOANNES DE) Jacobsz. geboren te Hoorn was een niet onverdienstelijk dichter. Vóór *Davids Psalm, berijmd door* H. Bruno (Amst. 1656) komt van zijn dichttrant eene proeve voor.

Zie Feyken Rijp, *Chron. van Hoorn*, bl. 160, 161, Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848 D. I. bl. 147.

GROOT (O. DE) schreef:
Toneel der Noordsche Landen, Amst. 1652. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I.

GROOTE (GERARD) naar de hedendaagsche en Geert Groote naar de oude spelling (in het latijn Gerardus Magnus) sproot uit een aanzienlijk Overijsselsch geslacht. Zijn vader, Wernerus Groote, was Burgemeester en Schepen der stad Deventer. Diens huisvrouw Heelwig bragt dezen zoon, waarschijnlijk den eenigen spruit uit hunnen echt, in een huis aan den Brink te Deventer, in de maand October 1340, ter wereld. In weerwil van een zwak gestel, maakte hij reeds in zijne jeugd groote vorderingen in de eerste beginselen der wetenschappen, waarna hij zich aan de Hoogeschool te Parijs, die toen grooten roem had, en door de Nederlandsche jongelingschap, bij gemis eener Hoogeschool op eigen grond, vlijtig bezocht werd, begaf om zich op de hoogere wetenschappen toe te leggen. Hier beoefende hij, onder den spitsvondigen Joannes Buridanus, (bekend door zijne logische aardigheid over den *Ezel*) de scholastieke wijsbegeerte vervolgens de godgeleerdheid en de tooverkunst, eene der meest geliefde voorwerpen van onderzoek van dien tijd. Na een verblijf van vijf jaren verkreeg hij den graad van meester in de vrije kunsten en in 1358, — een noodlottig jaar voor de stad Parijs door haren opstand tegen den regent van Frankrijk, Karel I, zoon van Jan II, destijds gevangen in Engeland — vertrok hij naar zijn vaderland. Slechts kort vertoefde hij in het ouderlijke gezin, en begaf zich naar Keulen, waar de aartsbisschoppelijke school, kort daarop tot eene Hoogeschool verheven, reeds groote vermaardheid bezat, om zich verder op de godgeleerdheid toe te leggen. Ten einde zich het geleerde meer eigen te maken gaf hij zelf, onder een grooten toeloop van toehoorders, onderwijs in de scholastieke wijsbegeerte en in de godgeleerdheid, terwijl twee prebenden, één van het kapittel van Aken, één van dat van Keulen, hem den rang van kanunnik en een onbezorgd leven schonken. Het scheen dat Groote geenen anderen weg zou betreden dan die de meesten zijner tijdgenooten volgden, en niemand vermoedde in hem den toekomenden boetprediker. Doch eensklaps hield hij op naar den roem van een geleerde te dingen, verliet zijn kanunnikaat, nam de kleederen van een eenvoudig geestelijke aan, en keerde naar zijn vaderland terug. Tot die verandering legde, volgens sommigen, eene ziekte, die hem te Deventer overviel, of, gelijk anderen willen, de onverwachte indrukmakende vermaning van zekeren geestelijke, bij gelegenheid eener openbare tooneelvertooning te Keulen, den grond, die door de gesprekken met Henricus Aeger of Eger, naar zijne geboorteplaats ook Hendrik van Kalkar genoemd, dien hij vroeger te Parijs had leeren kennen, en nu te Utrecht wederom ontmoette, werd bevestigd. Hij verbrandde zijne kostbare leerboeken opentlijk op den *Brink* te Deventer en zonderde zich in het Karthuizer klooster *Monnikshuizen* bij Arnhem, waarvan Aeger prior was, af; gaf zich daar aan de strengste boetdoeningen over, en las en herlas de Heilige Schrift. Hij wees echter de aanzoeken om in de orde der Karthuizers of Cisterciensen, eene der meest bloeijende in Nederland, te treden, van de hand, wijl hij hare regels te streng vond; zelfs wilde hij uit edele naauwgezetheid geen priester zijn. "Voor het goud van gansch Arabie", schreef hij, "wilde ik niet, al was het voor éénen nacht, de kostelijke ziel van één mensch op mijne verantwoordelijkheid nemen." Hij was tevreden met het enkele Diakonaat als regt gevende op het volksonderwijs. In gezelschap van Johannes Cele begaf hij zich (1378) naar die kloosters in Brabant en Gelderland, welke het meest door godsvrucht en geleerdheid uitmuntten, en hield zich eenige dagen op bij Johannes Ruysbroek, prior der Augustyner monnikken te Groenendaal bij Brussel, een vroom en welsprekend prediker, die thans zijn 84ste levensjaar bereikt had, en van wiens geschriften hij eenige in het Latijn had overbragt. Van daar begaf hij zich naar Parijs, waar hij wel geen kostbare maar toch voor het volksonderwijs zeer nuttige geschriften kocht. In het vaderland wedergekeerd, vestigde hij zich te Deventer, waar hij zich geheel aan de verbetering van het onderwijs en het prediken wijdde. Hij stelde zijne leerredenen geregeld op, prentte ze in zijn geheugen en sprak ze met ongemeene vlugheid uit. "Geringen en aanzienlijken, geestelijken en leken stonden verbaasd over zijne welsprekende en roerende taal." Verbetering der harten was bij hem de hoofdzaak. Hij schroomde niet het wangedrag der Bedelmonniken, die destijds Nederland overstroomden, ten toon te stellen, en ontboezemde zijne verontwaardiging tegen het onheilige, dat zijne eeuw besmette. Deventer was een te kleine werkkring voor den boetprediker. Als een andere Johannes de Dooper trok hij van de eene plaats naar de andere, en doorkruiste hij het gansche land, en overal predikte hij, niet zelden tweemaal daags, en soms drie uren lang, voor onafzienbare scharen, die nog nimmer in de landtaal het Evangelie hadden hooren verkondigen. Kennelijk vloeiden zijne woorden uit het binnenste zijner ziel, en van daar stroomden zij in het hart zijner hoorders. Velen werden er in waarheid tot een ander leven door gebragt. Daar hij niet alleen de leken tot boete en bekeering riep, maar ook niet aarzelde dat de geestelijkheid te doen en haar hare diep ingewortelde gebreken en vooral hare onkuischheid te verwijten, spande deze tegen hen zaâm en wisten den Utrechtschen bisschop, die hem vroeger verlof tot prediken had gegeven, te bewegen dit verlof in te trekken. "Noch het bescheiden protest dat Groote hiertegen indiende, noch de voorspraak van een vriend, noch het schrijven van den cantor der parijzer Hoogeschool, Wilhelmus à Sanvarulla aan Paus Urbanus VI, konden hierin verandering te weeg brengen. Zonder tegenstand onderwierp hij zich aan het verbod; ja hij verhinderde een opstand onder het volk, dat zijne prediking noode miste; besloot zich geheel aan het onderwijs toe te wijden en werd met zijnen vriend en leerling, Florentius Radewijn, den grondlegger der beroemde Broederschap, die haren naam van hem ontleend en in veelzijdige rigting onberekenbaar nut gesticht heeft. Hij mogt echter slechts de beginselen zijner weldadige stichting zien. De pestziekte, die in het jaar 1384 te Deventer woedde, had een zijner vrienden aangegrepen. Groote, in de geneeskunst niet onbedreven, schroomde niet hem met zorg en liefde bij te staan, en werd als een slagtoffer zijner menschlievendheid door de besmetting aangetast. Hij bezweek onder dezelve den 20 Aug. van het genoemde jaar, des namiddags ten 5 ure, omringd van zijne vrienden en diep betreurd door zijne leerlingen en stadgenooten. Zijn ligchaam werd in de O. L. Vrouwe kerk ter zijde van het Hoog-altaar begraven en op zijn graf dit opschrift geplaatst:

"Gerardus Magnus *vixit sicut pius agnus,*
Fecit quod dixit: sicut docuit quoque vixit:
Fuit non fictus, aliis mitis, sibi strictus.
Lux fuerat cleri, tradens huic dogmata veri,
Lux fuerat pravis, oculus mentis bene gnavis.
Hic mundo spretus, sed pneumate corde repletus.

Ejus doctrina falsi fuerat quasi spina,
Ridiculum vanis, odium mentis malè sanis;
Quae falsos laesit: pars veridicis sed adhaesit
Illi; pro vero fuit utilis hic quia Clero,
Ut Clero, Laïcis prodesse volens inimicis,
Doctrinâ veri, debet Christus misereri
Ejus, de jure, pro tali ponere curae.
Talis namque fore voluit gratis, sed amore
Divino tactus, nullâ mercede coactus.
Namque resignavit praebendas, sicut amavit
Christum, sic stravit carnem, tenues quoque pavit,
De propriisque bonis tenuit regimen rationis.
Sic fuit exemplo, lux in Christi bene templo.
Gerardus Magnus, *quem verus diligit Agnus*
Sanctorum sortem tenet, evincens modo mortem."

Zijn gebeente werd later naar de woning van Florentius Radewijn overgebragt, waarin het den 26 April 1697 gevonden en aan Hermannus Petri, pater der broeders van het gemeene leven te Emmerik is ten geschenke gegeven, waarvan een *Operegt en waeraghtigh verhael* bij Dumbar, in zijn *Kerkelijk- en Wereldl.* Deventer (bl. 508 volgg.) voorkomt.

Groote was niet slechts een uitstekend prediker, maar ook een, voor dien tijd, uitnemend schrijver. Men heeft hem echter te hoogen lof toegezwaaid, door hem voor te stellen als een voor zijnen tijd buitengewoon verlicht man, als een voorlooper van het protestantisme, als een vijand der scholastieken, als een bevorderaar der studie, zelfs van Plato en andere elegante wijsgeeren van Griekenland. In deze voorstelling is zeer veel overdrevens, waarvan de onbekendheid met 's mans schriften voornamelijk oorzaak is. Groote was voorzeker een braaf, godsdienstig en ijverig man, wien het verval van zedelijkheid en christendom in zijnen tijd diep ter harte ging, naar de wijze zijner tijdgenooten mag men hem ook geleerd en verlicht noemen; maar het gaat te ver als men zich zijne geheele denkwijze als in tegenspraak met zijnen tijd voorstelt of op dezelfde wijze over hem oordeelt als b. v. over Wessel Gansfort, Agricola, Hegius en dergelijken. Slechts weinige zijner schriften zijn gedrukt, maar vele waren vóór de spaansche beroerte in verschillende fraterhuizen en kloosters in handschrift aanwezig. Van deze laatste is een catalogus door Joannes Bunderius vervaardigd, die door Valerius Andreas, Foppens, en Fabricius in hunne hieronder vermelde werken, is overgenomen. Nog zijn er aanwezig in de Groningsche- en Utrechtsche akademie-bibliotheken. De beide Hoogleeraren Th. A. en J. Clarisse hebben in hunne verhandeling over *den Geest en Denkwijze van* G. Groote eenige uit de laatste deels geheel, deels bij fragmenten, door den druk gemeen gemaakt. Op de koninglijke bibliotheek te 's Hage berust een vrij lijvige bundel in hs. waarin meerendeels nog onuitgegevene *Epistolae* Gerardi Magni, het eerst door den Heer Delprat bekend gemaakt, voorkomen. Hieruit gaf de Heer J. G. R. Acquoy *Gerardi magni Epistolae* XVI, welke uitgaaf vooral daarom merkwaardig is, omdat het uit deze brieven blijkt, hoezeer G. G. wel verre van tot de hervormers van het kerkelijk dogma te behooren, ijverig medewerkte tot het vervolgen van de ketters van zijn tijd. Door dien geloofsijver verwierf hij zich bij zijne tijdgenooten den naam van *malleus haereticorum.* Ook te Straats-burg bevindt zich een *Codex*, met eenige zijner brieven en, volgens Pertz, te Hannover een andere. Van een handschrift, toebehoord hebbende aan de predikheeren te Deventer en later in bezit van den hoogleeraar H. W. Tydeman, wordt in het *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis* D. I. bl. 361 *verv.* en 394 *verv.* een breed verslag gegeven. Eindelijk treffen wij nog handschriften van zijne werken aan op de akademische bibliotheek te Leyden.

Gedrukte Schriften.

Publica protestatio de veridicâ praedicatione Euangelii quod praedicavit, in *Opp.* Thomae a Kempis T. III. p. 29, 30 (edit. *Coloniae-Agripp.* 1660. 8.) In dit geschrift aan den utrechtschen bisschop geeft hij reden, waarom hij noch kerkelijke noch wereldlijke waardigheden wil bekleeden.

Conclusa et proposita non vota, in nomine Domini a Magistro Gerardo *edita. Ibid.* p. 30—34. "*Ce sont de pieuses résolutions que* Gérard *prenoit pour 's affermir dans la vertu*", *b. v.:* "*Tu nullum tempus consumes in Geometricis, Arithmeticis, Rhetoricis, Dealecticis, Grammaticis, Lyricis, Poëtis, Judicialibus, Astrologiis; haec enim omnia per Senecam reprobantur, et retractô oculô bono viro respicienda sunt; quanto magis spirituali (clerico) vel Christiano respuenda*" — "*Item nunquam studebis ad capiendum gradum in Theologiâ vel niteris ad hoc; quia lucrum et beneficia nolo consequi; vel famam et scientiam aequaliter possum habere sine gradu;*" — *item communiter est carnale, et (eorum) qui carnaliter sapiunt; — item in multis retraheris a salute proximi;* — "*item ab oratione, a puritate mentis et abstractione; — item multis vanis lectionibus oportet interesse, et multitudine hominum, in quibus homo inquinatur et divaricatur*".

De sacris libris studendis. Ibid 36—40. Waarin hij de godsdienstige boeken, welke hij bij uitnemendheid gelezen wilde hebben, aanprijst, en den levensregel van den vromen christen omschrijft. Hier achter twee brieven van Gerard, de een aan den bisschop van Utrecht de andere aan Dr. Willem de Salvarvillâ.

Hier zouden wij nog kunnen bijvoegen het *Cordiale* of *Quatuor novissima*, dat somtijds aan Geert Groote wordt toegeschreven; maar eigentlijk het werk van Gerardus à Vliederboven is. De Hoogleeraar Moll te Amsterdam bezit er een schoon handschrift van, dat in de eerste helft der XVe eeuw, waarschijnlijk in de omstreken van Keulen, geschreven is. Alleen te Deventer werd het, tusschen 1485 en 1494, drie malen herdrukt, terwijl het, in het Nederd. overgezet, van 1483—1491, vier malen te Antwerpen, Delft en Zwolle werd uitgegeven.

Handschriften.

Volgens den Catalogus van Jo. Bunderius, waren in de openbare bibliotheek te Utrecht:

De Instit. Novitiorum.
Sermo de Focariis ad clerum Traj.

In de Bibliotheek der Broeders van het gemeene leven te Deventer:

Contra Turrim Trajectensem.
Concordia Euangg. de passione Domini.

Te Tongeren bij de Regulieren:

De vita in comm. degentt.
De contractibus et usuris.
De Instit. Novitt.
De Focariis.
Epist. de Schismate.
Epist. ad diversos.

Bij Brussel in de Roode Vallei:

De Instit. Novitt.
De incommoditt. matrimonii.
De Focariis.

Aldaar in de Groene Vallei:

Contra Quemdam volentem matrimonium contrahere.
De paupertate.
Sermo in die palmar.

Aldaar in 't klooster *des Sept. Fontaines:*

Contra Turrim Traj.
Ep. de Schismate.
De simonia, ad Beguttas.
De beneficc. Curatis.
De cohabit et exerc. Devotorum.
Epp. ad diversos.

Te Leuven in 't Bethlehems klooster.

De locat. curae pastor.

Aldaar aan de Martini kerk.

De incomm. matrimon.
De vitio detractionis.
Epist. ad quendam vehementer tentatum.
De compunct. et erud. scholarium.

Te Luik aan de Jacobi kerk.

Sermo in die palmar.

Nabij Enghien in het (Herinenser) Karthuizer klooster.
De Quatuor generibus meditabilium.

Nabij Diest in het Zelhemsche Karthuizer klooster.
Sermo de nativ. Chr.
Epp. ad diversos.

Te Huy bij de Duitsche orde.
Epp. ad diversos.
De revocatione lapsi.

Te Gent bij de Karthuizers:
Epp. ad diversos.

Te Keulen in het Karthuizer klooster:
In lectiones mortuorum (ut vocant). Denkelijk de *Comment in Lectt. officii Eccl. de defunctis.*

Te Emmerik bij de Minderbroeders (Franciskanen):
Cordiale quatuor novissimorum.

Te Lier in het Karthuizer klooster:
De Revocatione lapsi.

Te Namen bij de Duitsche orde.
De vertalingen van Ruysbroeck:
Ornat-spir despons.
De duodec. virtt.

Volgens Petrus van Beeck of à Beka werden te Aken gevonden.
De conversatione interna.
De regimine Monialium.

Op den catal. van de bibliotheek der Egmonder abdij:
De gradibus Ecclesiasticorum.
De communione.

In de *bibliotheca Uffenbachiana mss. Parte* IV. p. 29.
Excerpta ex Gerardi de Groot.

HANDSCHRIFTEN OP DE BIBLIOTHEKEN DER UTRECHTSCHE EN GRONINGSCHE HOOGESCHOOL.

Sermo de Focariis et Fornicatoribus Presbyteris, factus in domo capitulari Trajectensi.
Consilium de non accipiendo beneficio.
An quis possit locare curam animorum sub annuo censu.
De matrimonio waarschijnlijk hetzelfde wat bij Foppens heet: *de incommoditatibus matrimonii.*
Epistolae ad Presbyterum.
Zonder titel: eene soort van nadere verklaring en verdediging van hetgeen door hem gezegd is over de *Presbyteri focaristae*, uit welk stukje blijkt, dat zijn ijver voor de zedeheid der geestelijken hem vervolging en belastering had berokkend.
Eene soort van verklaring of *Protestatie* zonder titel, en beginnende *Ego* Gerardus *dictus Teutonice* Groet, *coram omnipotenti Deo, coram omnibus sanctis et coram vobis et omnibus protestor firmiter, me circa ea quae fidei sunt; in ipso summo lapide* Jesu Christo *fundamento firmam, illibatam, et catholicam fidem praedicasse et defendisse* etc.
Zonder titel, waarschijnlijk het *Cordiale quatuor novissimorum.*
Dicta quaedam magistri Gerardi magni.
Incipit quaedam Epistola Magistri Gerardi Groot, *quam misit ad quemdam fratrem infirmum in capite ex radice nativitatis, ut ex complexione aliqualiter melancholicum et aggravatum ex novitate vitae, ex solitudine et immissisionibus Derboli, volentis eum ad desperationen et tristitiam ducere absorbentem.*
Mogelijk dezelfde met *Epistola ad quemdam vehementer tentatum.*

Zie *Vita venerabilis magistri* Gerardi Magni, in *Opp.* Thomae à *Kempis* (*Ed. Paris.* 1549) p. 159—169. Thomas à Kempis, *Chron. Montis S. Agnetis in Append.* C. 3 et 4 p. 158—151. Rudolphus Dier de Muden, de *Magistro* Gherardo Grote etc. in *Analectis* G. Dumbar T. 1 p. 1—114. Io. Buschii *Chronicon. Canonic. Regular. Capituli Windesemensis.* 1—25. Iodocus Badius Ascensius, de Gerardo Magno *Constitutore clericorum Regularium* S. Fratrum D. Hieronymi, in fronte *Opp.* Thomae à Kempis *ab ipso edita* Tit. VIII. Possevini *Append. nova ad Apparat, Sacrum. Edit. Colon.* 1608 F. B 4 *ex Catal.* Io Bunderii. Trithemius, *de Scriptt. Eccles.* p. 656. Id. *de Scriptt. Germ.* C. 127; Aug. Miraeus, *Auctarium op* Trithemius *de Scriptt. Germ.* No. 644 (p. 82. *ed.* Fabricii) Id. *Regulae et Constit. Clericorum in congr. viventium;* Henr. Sommalii en Herib. Rosweyde, *Vita* Thom. à Kempis; Sanderi *Bibliotheca Belg. m. s. part.* I. 296 en *part.* II. 190 en 215; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 177—279; Sweertius, *Ath. Belgic.* p. 280. Aub. Miraeus, *de Script. Eccles.* en in *Chronico* ad annum 1384. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 596. Fabricii *Bibl. Med.* et *Inf. Latin. lib.* VII. p. 117. 118. Id. *Biblioth. Eccles.* p. 82. Id. *Chronicum* p. 335. (*Antw.* 1608 4.) Saxii *Onom. Liter.* T. II. p. 381. Heliot, *Hist. des Ord. Relig.* T. II. p. 339—344. Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. litteraire des* XVII *Provinces* T. IV. p. 345. Du Pin, *Bibliothèque des Auteurs Ecclesiastiques* T. XI. p. 83. *Biogr. Univ.* T. XVII p. 173. Aschbach, *Allgemeines Kirchen Lexikon Zweyter Band* S. 941. Ullmann *Reform. vor der Reform.* T. II. S. 64 ff. J. C. L. Gieseler, *Lehrbuch der Kirchengeschichte* T. II. B. III. Abth. p. 208. *Kerk. Hist. en Oudheden der zeven vereenigde Provincien door* H. v. H. en H. v. R. D. VI. bl. 509. J. Revius, *Hist. van* Deventer bl. 28, 34, J. Revii *Daventria illustr.* p. 29 T. van Bemmel *Beschrijv. van Amersfoort* D. I. bl. 239. Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Oudhed.* bl. 508—510. Kok, *Vad. Woordenb.* D. XVIII. bl. 509. *Levensbeschrijv. v. Beroemde mannen*, D. III. bl. 170. Ypey en Dermout *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 5, volgg. Delprat, *Verhandeling over de Broederschap van* Geert Groote; bl. 14. volgg. en *Bijl.* I—III. Glasius. *Godgel. Nederl.* o. h. w., *Dez. Geschied. der Christel. Kerk in Nederl. vóór de Herv.* D. II. bl. 302. verv. Dez. Erasmus *als Nederl. Kerkherv.* bl. 258, *volg.* W. Moll, *de Boekerij van het St. Barbara klooster te Delft*, bl. 42, 45. Th. Adr. en J. Clarisse. *Over den geest en denkwijze van* Geert Groote *kenbaar uit zijne schriften*, in *Archief voor Kerkel. Geschied, inzonderheid in Nederland door* Kist *en* Royaards D. I. bl. 355—398. D. II. bl. 245—395. D. III. bl. 1—90. D. VIII. bl. 3—383. S. Blaupot ten Cate, *Geschiedenis der Doopsgezinden in* Groningen, Overijssel en Oostvriesland. D. I. bl. 14 *Zedelijke Toespraak* van G. G, medegedeeld door Dr. J. van Vloten en Kist in Royaards, *Nieuw Archief* D. II. Molhuyzen, *Leerrede op de* 250ste *verjaardag van de stichting der Ned. Herv. Kerk te* Deventer. J. G. R. Acquoy, *Gerardi magni Epistolae* XIV Amstel. 1857. Praef. Dez. in den *Kalender voor de Protestanten in Nederland* de 5de jaarg. 1860.

GROOTE PIER.... Zie PIER.

GROOTENDORST (N.) genees- en heelkundige werd geboren in....stierf in 1846. Zijne verdiensten werden door het *Provinciaal Utrechtsch Genootschap*, dat hem tot lid benoemde, erkend.
Hij schreef:
Beschrijving van een langzaam voortgaanden arbeid en daarop gevolgde verlossing van een wanschapen vrucht, met afbeeldingen Utrecht 1800.

Zie *Alphabetische Naamlijst van Boeken, welke sedert het jaar* 1790 *tot en met het jaar* 1831 *zijn uitgekomen* bl. 217.
Programma van het Prov. Utrechtsch Genootschap 1846. *Kronyk van het Historisch Genootschap* 2e Jaarg. bl. 126.

GROOTHUIS (H. VAN IJSSEL) was reeds als student te Utrecht, in het eind der 18e eeuw lid van het Genootschap *Vlijt is de Voedster der Wetenschappen.* In de Mengelingen dier Maatschappij komen de volgende dichtstukken van hem voor: *Aan God. — Dood! waar is uw prikkel. — Aan een vriend. — Aan mijne jonge vrienden. — De vrolijke Christen. — Mijn vrolijkste avond.* Zij zijn zeer middelmatig.

Zie Herings, *Bijdrage tot de Lijst der Nederl. Dichters.* bl. 45.

GROOTENHUIS (AREND VAN of TEN) koopman te Amsterdam, waarschijnlijk uit Antwerpen gekomen, die met Henrik Hudde, Reinier Pauw, Pieter Dirksz. Hasselaar, Jan Janszoon, Karel de Oude, Jan Poppe, Henrik Buik, Dirk van Os, Sieuwert Sem, ook kooplieden aldaar en tot dien tijd op Spanje handelende, de grondlegger was der Oostindische Compagnie, toen *Compagnie van verre* genoemd.

Zie Wagenaar, Amst. D. IX. bl. 96. *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 137. Bor, *Nederl. Oorl.* XXV. B. bl. 20. (337) XXXIII B. I. bl. 15. (21) Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 750. Du Bois, *Vies des gouverneurs generaux* p. 5. Mr. J. A. van der Chijs, de *Stichting der vereenigde O. I. Compagnie*, Leyden 1857 2e druk bl. 30.

GROOTENRAAI (G. W. J. VAN) eene dichteres, wier gedichten met die van hare vriendin M. Heemskerk voorkomen in de Werken van het *Dicht- en Letterkundig Genootschap*, onder de zinspreuk: *Studium Scientiarum genetrix.* Rott. 1796. D. III. St. II.

GROOTENRAY (Jan Arnold van) overleden te Rotterdam 20 Jan. 1799. Hij was in 1793 kapitein ter zee ter admiraliteit van de *Maze*, lid van den krijgsraad over de officieren, na den slag van 11 Oct. 1797. In 1794 behoorde hij tot het eskader onder Oorthuis voor Indië.

Zie J. C. de Jonge, *Geschiedenis van het Nederl. Zeewezen* D. VI. 1. St. bl. 459, 545, D. VI. 2 St. bl. 153.

GROOTVELD, GROODVELDT of GROOTVELT (Petrus) zoon van Franciscus Grootveld, als predikant te Arkel den 25 Maart 1786 gestorven, werd te Arkel geb. en na volbragte studien eerst waarnemend predikant te Gouda, den 8 Mei 1737 tot adjunct predikant te Vessem c. a. beroepen en den 7 Julij bevestigd. Den 29 Maart 1740 werd hij, in plaats van Johannes Antonius Martinet, predikant te Schijndel en Liempde en aldaar den 7 Augustus door zijn schoonbroeder Gosuinus van Nouhuys, predikant te St. Oedenrode, bevestigd. Hij bleef aldaar in dienst tot zijn dood (1773), doch nam in 1747 de betrekking van legerpredikant in Brabant waar. Hij was gehuwd met Theodora de Jongh. Na zijn overlijden hield Schijndel op met Liempde gecombineerd te blijven. Hij was een ijverig voorstander van het Protestantismus, blijkens de volgende door hem in het licht gegeven geschriften. Ook was hij latijnsch dichter, blijkens zijne *Ode in aeternam templi Rodensis St. Odae dicti memoriam.*
Leerrede op de Bedendag van het jaar 1746. 4°.
Pattaecion of gestrafte lasteraar Breda 1749.
Abaddon in de Majory van 's Hertogenbosch, ter gelegenheydt van 't zoogenaamde Roomsch jubeljaar MDCCLI *ontdekt en tot beschaminge blootgestelt over deszelfs attentaat tot Geldrop en Heese, in twee Zamenspraaken* s' Hertogenb. 1752.
Boettrompet van getrouwe voorgangers in het Protestantsche Zion, tegens of in de uure der verdrukking geblazen en beantwoord door een opregt duivengekir en wanhoopig beerengebrom, voorgesteld op den algemeenen dank- vast- en bededag over Jes. LIX vs. 9, 10 en 11 's Hertogenb. 1760.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld.* 1736. *a.* 364 *a.* 490. 1737 *a.* 617 *b.* 216. 1740 *a.* bl. 437 *b.* 229: 1747 *a.* 459 1748 *a.* 116. (berigt van zijne ontmoetingen als legerpredikant) Mei 1773 bl. 666; Braus *Naamregister van Predikanten* bl. 19. Gerrit Noordbeek en Bernardus Mourik *Naamrol der Godgeleerde Schrijvers*, Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des Pays, bas* Tom. III. p. 299; Glasius *Godgeleerd Nederland o. h. w.* H. de Jongh, *Naamlijst van Predikanten* bl. 313. April 1742 p. 463—468; Hermans. *Introductio in Notitiam rei literariae maxime Provinciae Brab. Septentrionalis* p. 22.

GROOTVELDT (Pieter van) een dapper zeeman, die als bevelhebber van den brander de *Draak* en daarna van de *Salmander* en van de *Leidstar*, onder de Ruiter in 1672 en 1673 deel nam aan de zeegevechten tegen de Fransche en Engelsche vloten.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 653, 686, 714, 778, 787, 814, 828. J. C. de Jonge, *Gesch v. het Nederl. Zeewezen.* D. I. bl.

GROOTVELDT (Willem van), Commandeur ter admiraliteit van de Maze, verdedigd zich in 1678 met zijn schip van 22 St., tegen vijf Duinkerksche kapers, ofschoon hij eindelijk weêrloos geschoten zich moest overgeven. De Jonge, Zeew., D. III. 2e St. bl. 269.

GROOTVELT (Jan Hendrik van) werd in 1808 te Varik bij Thiel geboren, en ontving te 's Hertogenbosch van de heeren A. A. E. van Bedaff, H. Turken en D. F. du Bois onderwijs in de teekenkunst. Zonder echter bepaald onderrigt in de schilderkunst te hebben ontvangen, wist hij het, door vlijtige oefening en ijverige studie naar de natuur, zoo ver te brengen, dat men verwachten kon, dat hij eenmaal een sieraad der Hollandsche schilderschool zou worden. Meermaal werden zijne ordonnanties, binnenhuizen, vooral bij kaarslicht, op de vaderlandsche tentoonstellingen met genoegen aanschouwd, en nog op die te Amsterdam in 1854 gehouden was. *Eene vischvrouw* en een *hondenwagen bij onweder en lantaarnlicht.* Hij overleed in Junij van het volgende jaar aan eene langdurige en kwijnende ziekte, die hem reeds een geruimen tijd voor de kunst deed verloren gaan, en werd den 12 daaraanvolgenden door de leden van het schilder- en teekengenootschap *St. Lucas* te 's Hertogenbosch ter aarde besteld. Zijne beste voortbrengsels berusten in de kabinetten van den Staatsraad van den Bogaerde, vroeger Gouverneur van Noord-Brabant, bij den Heer Roothaan te Amsterdam en bij verschillende liefhebbers, zoo te Rotterdam, 's Bosch als elders.

Tot zijne leerlingen behoorde P. M. Molijn.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders* enz. D. I. bl. 283. C. Kramm. *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders* D. II. bl. 610, 611.

GROSS (A. G. von) een Zwitser, was als majoor in dienst van dezen lande, en een der heldhaftige verdedigers van Grave tegen de Franschen in 1794.
Hij schreef:
Journal des principales operations de la campagne de 1794 *dans les sept Provinces Unies et Pays de la généralité* 1795. 8°.
Historisch-militärisch Handbuch für die Kriegsgeschichte der Jahre 1792—1808; *enthaltend eine genaue Uebersicht aller Feld-zuge und Landungen, welcke in diese Zeitraume stat gefunden haben* 8vo *mit einem Atlas in Folio.* Amst. 1808.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 134—136 *Alphabetische Naamlijst van Boeken van* 1790 *tot en met* 1831 *Sijstem. Catal. v. d. Bibliotheek der Kon. Milit. Acad.* bl. 72, 85.

GROSS (Jacobus Henricus), was als kapitein bij de Divisie van den luitenant-generaal Daendels, brigade van den generaal-majoor van Zuylen van Nyevelt, bij de actie van den 19 Sept. 1799 en werd toen gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land.* D. III. bl. 208. (*Bijlage*).

GROSSE (A.) schreef: *Regt gebruyk maken van Christus* in 12°., volgens Noordbeek en Mourik *Naamrol der Godgel. Schrijvers.*

GROTEMA een Fries behoorde tot de tien vrijwilligers, die in 1605 alleen met een degen gewapend, tegen een zeer groote overmagt van Spanjaarden een geruimen tijd, tot dat zij hulp kregen, vochten met eene dapperheid, waardoor hunne namen verdienen bewaard te worden.

Zie *Le mémorable siège d' Ostende, décrit et divisé en douze livres par* Christophe de Bonours, *du Conseil de guerre et Capitaine entretenu par sa Majesté. Bruxelles* 1628 en Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land. Bijv. en Verb.* bl. 12.

GROUW (Jan Claessens of Jan Claesz. van). Het Friesche dorp Grouw telde oudtijds onder zijne inwoners de meeste doopsgezinden, die tot de *Waterlandsche* en *Vlaamsche* gemeenten behoorden. Jan Claesz. was leeraar bij de eerste en mag als een type beschouwd worden van de toenmalige *Waterlandsche* leeraren, die zich door grondige theologische kennis, schanderheid in het redetwisten en groote vrijzinnigheid onderscheidden. Die vrijzinnigheid wekte dan ook ongenoegen in zijne gemeente, dat eene scheuring veroorzaakte. Zijne schriften en inzonderheid zijne twistschriften over oud-meniste regtzinnigheid met den steil regtzinnigen Douwe Feddriks Leeraar te Harlingen, en den gematigd regtzinnigen en voortreffelijken *Engel* Arnold van Dooregeest, leeraar in de Rijp, gewisseld, leggen zijne hoog liberale denkwijze aan den dag. De toon, die in zijne geschriften heerscht, getuigt echter niet van 's mans zachtmoedigheid.
Hij schreef:
De Leer der Doopsgezinden verdedigd Amst. 1702, waartegen Douwe Feddriks in 1703 schreef, in het licht gaf.

Zie Simon Schijn, *Historia Mennonitarum*, p. 334; *Cat.* Heringa, p. 206; Blaupot ten Cate, *Geschiedenis der Doopsgez. in Friesl.* bl. 193, 253.

GROVESTINS (Wybe Sjoerds), zoon van Sjoerd Wybe toe Groustins of Grovestins en van Renske Mockema, werd in 14... geboren. Zijn eigenlijke geslachtsnaam was Sirtema, doch zijne voorouders hadden den naam van tho Grovestins, het dikke kasteel, aangenomen, naar een sterk Huis door zijn oud-overgrootvader tegen de invallen der Noormannen te Engelum gebouwd. Men wil dat hij Scherne Wybe, d. i. geschorene Wybe, werd bijgenaamd, hetzij hij een der eersten was, die de gewoonte om den baard te laten scheren volgde, hetzij hij, tegen het gebruik der *Friezen*, die lang en nederhangend haar droegen, zijn kruin liet scheeren, hetzij vrijwillig hetzij als boete hem opgelegd, wijl hij zijn handen aan een monnik had geslagen. Hij was een der voornaamste Edelen, onder de vetkoopers en als krijgsman zeer gezien. Bij een der menigvuldige belegeringen van de kasteelen der Edelen werd hij door list gevangen. Voor Hottinga huis te Nijland liggende, vroeg de bewoonster, Zwob Sjaardema, weduwe van Jarich Hottinga, om met hem over

den vrede te spreken. Zij vertoonde zich als zwak, rustende op twee mannen, en riep hem op de valbrug. Hij vroeg: *Swob Nift! is 't lauwa?* (Nicht is het trouw gemeend?) *Ja, Mieg*, (ja Neef,) was het antwoord. Hij zich hierop verlatende, kwam op de brug, dan zag zich verschalkt, dadelijk door de geleiders aangevallen en naar binnen gesleept. Dit geval gaf aanleiding tot het Friesche spreekwoord: *Swobbe lauw*, trouw of geloof zonder waarde (*Fides Punica*). Later tegen Tjaard Groustra uitgewisseld, zon hij steeds op wraak en deed uit zijn sterk kasteel veel schade aan de Schieringers in en om Franeker, die eindelijk, onder Sikke Sjaardema, zijn kasteel belegerden (1482), innamen en tot den grond toe verwoestten, na hem met een kogel dood te hebben geschoten. Hij liet bij N. van Camstra een zoon na. Zijn gewoon zeggen was *Neat te froed, neat to tjoed* (niet te goed, niet te kwaad). Deze spreuk is nog het devies van het wapen van het geslacht Grovestins, en gaf aanleiding tot een ander Friesch spreekwoord: *het is een man als* Scherne Wybe, waarmede men een man met goede en slechte hoedanigheden begaafd aanduidde.

Zie over het geslacht Grovestins in 't algemeen en de beroemste leden daarvan in het bijzonder: J. van Leeuwen, *Herinnering aan het geslacht* Sirtema van Grovestins, in *de Vrije Fries*, V. 232, en Hettema en van Halmaal, *Stamboek van den Frieschen Adel*, dat meer naauwkeuriger berigten bevat dan het verouderde Ferwerda, *Adelijk en Aanzienlijk Wapenboek* D. I. St. I. bl. 49—54. Verder het bij te Water aangehaalde handschrift van Upco van Burmania, *Tractatus de nobilitate*; Winsemius, *Chron.* B. X. bl. 292, 296, 297, 302; *Charterboek van Vriesland.* D. I. bl. 608, 697, 703. 707; Schotanus, *De Geschiedenissen Kerckelyk ende Wereldtlyck van Friesland oost ende west* enz. B. XI. bl. 364; Gabbema p. 129 Te Water *Verbond en Smeekschriften der Edelen* D. II. bl. 424, Scheltema *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 401, 402. Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 755. Aanteek. op de *Geuzen* van van Haren. bl. 286.

GROVESTINS (Wybe van), zoon van Idsard Grovestins en van Tjiets Unema, geb. 15.. stond reeds vroeg bekend als een der misnoegde Edelen en teekende het smeekschrift, dat aan de Hertogin van Parma werd overgeleverd. Voor den komst van Alva verliet hij het land en was te wel beraden dan dat hij zich op bevel van Alva te Antwerpen ter verantwoording zou komen stellen. In 1572 had hij het bevel over eenige ruiters in Friesland, en geraakte met twaalf man van zijn volk met een gelijk getal karabeniers van Billy in gevecht. Naderhand voegde hij zich bij den Graaf van Schouwenburg, met wien hij, hiertoe genoodzaakt, Friesland zou verlaten hebben. Zijne uitsluiting van de algemeene vergiffenis, in 1574 afgekondigd, bewoog hem in ballingschap te blijven, en eerst na de Pacificatie van Gend keerde hij naar Friesland terug, waar hij zich met andere vrijheidminnende landgenooten vereenigde tot het heimelijk bevorderen der Unie van Utrecht. Na dien tijd begaf hij zich op nieuw in de krijgsdienst, waar wij hem te Harlingen, Sneek en elders tot den jare 1583 aantreffen. Zijne echtgenoote Tet Uninga, dochter van Douwe Hoytsma of Hoyties en van Doed Ziaerda, begaf zich ten tijde der beroerten met haar talrijk kroost op de vlucht. De opgeraapte beuzelingen en snoode verdichtselen betreffende haren dood, worden in 't breede gemeld, doch eindelijk ook tegengesproken door een Spaansch gezinden schrijver, die ook hare manmoedigheid en onverzaagden geest niet durft ontkennen.

Zie Winsemius, *Hist. Lib.* II. pag. 90, 114; *Chronyk*, B. XVIII. bl. 629, 632, 656; J. Caroli, *de Rebus*; Casparis à Robles Billaei *in Frisia rebus gestis Commentarii.* Lib. II. p. 121—133, 158 Ferwerda, *Adelyk* en *Aanzienlijk Wapenboek* D. I. St. I. bl. 90. volgg. Bor, *Nederl. Oorlog*, B. VII. bl. 29. B. XIV. bl. 89-; te Water *Verbond en Smeekschrift der Edelen* D. II. bl. 424, 425. Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 776.

GROVESTINS (Oene van), broeder van Wybe, was sedert 1561 Grietman van Menaldumadeel, in welke betrekking hij in 1572 door Hette Aebinga opgevolgd, doch later hersteld werd. Hij was deelgenoot van het verbond der Edelen, en bevond zich in Franeker bij het omslaan dier stad voor den Prins, wiens zijde hij koos. Hij werfde eenig volk, vereenigde zich met andere Edelen, trok naar Enkhuizen en werd door den Prins tot Luitenant-admiraal van Duco Martena aangesteld, ten einde de Eems te bezetten en den toevoer van granen naar koningsgezinde plaatsen te beletten. Van de algemeene vergiffenis uitgesloten, verliet hij voor een tijd het land. Na zijne wederkomst werd hij in 1582 Kolonel van *Westergo*, en in 1596 Volmagt van de V deelen. Drie jaren later (27 Mei 1599) deed hij, hoewel vermoedelijk reeds lang de Hervormde godsdienst toegedaan, zijne belijdenis. Hij keerde ziek weder van den landdag, door de Volmagten van Oostergoo en Westergoo te Franeker gehouden, en stierf den 18 van Zomermaand 1600 te Berlikum, waar hij zijne woonplaats had en begraven werd. Hij huwde 1° met Joanna Bulters, 2° met Hijlck Oetsma.

Zie Winsemius, *Chron.* B. XVII. bl. 592; Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 279; J. Carolus, *de Rebus* Casparis à Robles *Billaei in Frisia gestis Comment.* lib. II p. 100. Mss. Aanteekeningen des Heeren van Haersolte, aangeh. bij te Water, *Verbond en Smeekschriften der Edelen* D. II. bl. 427, 428; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 403. J. Nota *Tweetal Leerredenen.* Franeker 1781. Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 755. Ferwerda, *Adelijk en Aanzienlijk Wapenboek.* D. I. St. II. bl. 99. volgg. Bosscha, *Neêrlands Heldend. te land.* D. I. bl. 494.

GROVESTINS (Frederik Sirtema van), zoon van Binnert Herings van Grovestins en Titia van Burmania, geb. in 1668, was eerst Kapitein en Ritmeester, doch volgde zijn vader in 1697 als Grietman van Ferwerderadeel op, en werd achtereenvolgens Kolonel, Generaal-majoor en Luitenant-generaal der kavallerie (11 Maart 1727) Generaal-kwartiermeester van het leger, Kolonel van een regiment te voet op de repartitie van Zeeland, op. Ook bekleedde hij den post van gouverneur van Bouchain (1712) en Bergen op Zoom (1718). Hij was niet alleen een dapper krijgsman, maar ook een uitstekend krijgskundige. Van het laatste gaf hij o. a. een bewijs, door het eerst de ruiterij der bondgenooten (in den Successie-oorlog) te leeren hare kracht te stellen in het blank geweer, en heeft daardoor, misschien meer dan geschiedkundig te bewijzen is, toegebragt om Seydlitz den eerenaam te doen verwerven van *Genius* der Pruissische kavallerie. Hij behaalde grooten roem in den Successie-oorlog, en dreef met den Generaal Dompré aan het hoofd der Nederlandsche voorwacht een vijandelijken post uit het dorp Waterloo (Aug. 1705) en onderscheidde zich vooral in den slag bij Malplaquet (11 Sept. 1709). Den 10 Junij 1712 trok hij met ongehoorde stoutheid aan het hoofd van een vliegend leger van 1800 huzaren en dragonders, alle vrijwilligers, onder welke verscheidene jonge officieren, Friesche Edellieden en andere jongelieden van goeden huize, uit het leger bij Doornik, door Champagne en de bisdommen van Metz, Toul en Verdun, en stroopte en brandschatte in 11 dagen 403 en in 48 dagen 800 mijlen door 's vijands land.

Deze togt was niet het doelloos bedrijf van eenen rusteloozen krijgsman, ondernomen uit baldadigen lust om te rooven en te branden; maar een lang te voren rijpelijk beraamde en door de Staten-generaal goedgekeurde onderneming, strekkende om den Franschen Intendant, die in de gemelde bisdommen het beheer had, te dwingen tot de betaling der verzuimde contributiën, waarover de ontvangers van den staat in den jare 1708 met hem waren overeengekomen.

De bijna ongelooflijke voorspoed, dien het legertje had, de schrik, dien het zoo onverwacht tot in het hart van het rijk bragt, zóó zelfs dat men te Versailles ernstig raadpleegde of de koning naar Chambord zou wijken; het beleid van Grovestins en de dapperheid zijner togtgezellen, waarvan de luitenant-generaal Eelcoo van Glinstra de langstlevende geweest is, wekte in dien tijd algemeene verbazing. Van zijnen roemruchtigen togt teruggekeerd, verdedigde hij (4—20 Oct.) met vier zwakke batailjons, die hij binnen acht dagen tot 500 man versmolten zag, Bouchain, waarvan hij gouverneur was, tegen den vijand, die hem krijgsgevangen maakte en naar dat zelfde Champagne, waar hij weinige weken te voren zoo stout had geplunderd en gestroopt, wegvoerde. Toen hij in 1727 wegens dezen staat in commissie te Parijs aan de tafel van den kardinaal de Fleury, eersten Minister, at, en het gesprek op den binnenlandschen toestand van de provincien van Frankrijk viel. *Vraag daar den generaal* Grovestins *maar naar, die kent ze*, zei de Kardinaal. "*Zeer wel*," antwoordde de generaal, "*want ik herinner mij altijd met dankbaarheid, dat de koning, terwijl ik krijgsgevangen was mij gunstig toestond een keer door de Provincien te doen.*"

Hij overleed ongehuwd te Nykerk bij Leeuwarden den 3 November 1750. Een merkwaardig *Journaal* van de *Coursen, door hem gedaan in de Compagne, anno* 1712 gaf de Heer J. van Leeuwen achter zijn levensberigt, in *de Vrije Fries*, V. 256.

Zie *Europ. Merc.* 1709 bl. 226, 228. Van Grovestins, Tweetal *Brieven betrekkelijk den strooptogt in het jaar* 1712 Ms. in fol. in de Bibliotheek der koninklijke Akademie te Breda (*Systemat. Catalog.* bl. 85) *Almanak der Koninklijke Militaire Akademie* 1830. De Vrijer, *His-*

torie van Marlborough D. I. bl. 268; J. L. Schuer, *Nederl. Merkwaardige gebeurtenissen* D. II. bl 164; *Levensbeschrijving van beroemde mannen* D. II. bl. 646; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 423, 424, 429; Te Water, *Verbond der Edelen* D. II. bl. 424; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 757; Aanteek. op de *Geuzen* van van Haren, bl. 286; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land.* D. II. bl. 370, 480, 536, 537, 538, 544; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XI. bl. 41; Collot d'Escury, *Hollands roem* D. II. bl. 34.

GROVESTINS (Douwe van), kapitein in het leger van prins Maurits voor Zutphen (1590), waar hij met den jongen Graaf van Valkcenstein, met meer dapperheid dan voorzigtigheid, zich onder het bereik des vijands gewaagd hebbende, sneuvelde.

Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land* D. I. bl. 293.

GROVESTINS (Jonker Johan van) was de partij van Oldenbarneveld toegestaan en werd als zoodanig door Prins Maurits in 1618 uit de regering te Utrecht, waarvan hij lid was, ontzet. Hij was het, die in de vergadering van eenige regeringsleden, ten huize van J. van Renesse van Zuilestein, mededeelde, dat Gysbrecht van Harteveld, oudste Hopman der waardgelders, hem aangezeid had: "dat hij en de andere hoplieden niet begeerde te dienen tegen de algemeene Staten noch tegen den Prins", en die Harteveld bewoog den Heeren zelve te zeggen, 't geen hij hem verklaard had.

Interrogatie van Grovesteyn *m.s.*

Zie Wagenaar, *Vaderl. Historie* D. X. bl. 229, 233; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XVIII. bl. 763

GROVESTINS (Jonker Idzard van) nam deel aan het geschil ontstaan over het regt om op de landschapsvergadering te verschijnen. Toen de Afgevaardigden der algemeene Staten te Leeuwarden waren gekomen, om de Staten van Friesland tot eenigheid met de vier gewesten in 't stuk der scheiding van het Stadhouderschap en 't Kapitein- en Admiraal-Generaalschap te bewegen, kregen zij daar kennis van de tweedragt, en deden er hunne Hoogmogenden verslag van, die gaarne gezien zouden hebben, dat de beide partijen hun de bemiddeling of beslissing hunner geschillen hadden overgelaten. De zwakste partijen, die men de *Hollandsgezinden* noemden, en waartoe Grovestins behoorde, wenschten dat Hunne Hoogmogenden scheidregters mogten zijn, doch anderen namen het zelfs zeer euvel, dat deze zich met de zaak bemoeiden.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Historie* D. XIII. bl. 341, 342.

GROVESTINS klom in s' lands dienst tot den rang van Luitenant-Kolonel en sneuvelde in den veldtogt van 1793.

Zie Bosscha, *Neêrlands Heldend. te land.* D. III. bl. 79.

GRUDIUS (Nicolaas) was de zoon van Nicolaas Everhardi (Klaas Evertsz), en van Elisabeth van Blyout of Blyoel, volgens anderen Elize Blandelle. Hij legde zich op de regten toe en werd kassier van de Staten van Brabant, geheimschrijver van de orde van het guldevlies, van Karel V en van Philips II: ook werd hij tot de waardigheid van ridder verheven Hij bragt den tijd, die hem van zijne bezigheden overbleef, door met het beoefenen der poëzy en het voeren eener uitgebreide briefwisseling met zijne geleerde Italiaansche en Spaansche vrienden Achilles Statio, Angelus Andreae Resendius, Johannes Christophorus Calvetus Stella, Honoratus Junius Valentinus en vooral met den beroemden dichter Marcus Hieronymus Vida van Cremona, Bisschop van Alba, en gaf eenige brieven met Spaansche geleerden, met welke hij te Leuven en Brussel gemeenzaam verkeerde, gewisseld, in het licht. Hij was een beminnaar der poëzy, en droeg aan den Kardinaal Gerardus Grousbequius een bundel gewijde gedichten op. Ook vervaardigde hij ongewijde gedichten, die door Bonaventura Vulcanius met de gedichten zijner broeders zijn in het licht gegeven. De beroemde Petrus Nannius noemde hem: *homo inter homines omnium candidissimus, vir et industria efficaci et fide summa et pietate in omnes praesertim doctos incredibili et ob vitae sinceritatem apud omnes ordines gratiosus et potentissimae cuiusdam auctoritatis*" en Hadrianus Junius: "*poëtarum Coryphaeus*". Minder gunstig is het oordeel van Niceron en van Hoeufft. Peerlkamp vergelijkt hem bij Catullus en Propertius en bewonderde de weelderigheid van zijn vernuft en den rijkdom van zijn dichtader. Hij is tweemaal gehuwd geweest. Janus Secundus vervaardigde bij gelegenheid van zijn tweede huwelijk eene elegie. Hij stierf in 1571 te Venetie, waarheen hij als gezant was gezonden. Hij schreef:

Pia Poëmata Lib. II. *Antv. apud* Sylvium 1566. Hier achter zijn eenige brieven aan geleerde Spanjaarden. Een tweede druk verscheen (ibid. 1567?) met den titel van *Negotia, sive Poëmata sacra* Nicolai Grudii Nicolaji, *Equitis aurati etc.* in 8°. *Otia sive Poëmata profana* Nicolai Grudii Nicolaji, *Equitis, Brabantiae Quaestoris ac* Caroli V *Imp. et* Philippi *Hispaniarum regis consiliarii illustrisque Ordinis velleris aurei Graphiarii*, bevattende *Elegiarum libri* III. *Epigrammatum libri* III. *Hendecasyllabarum liber* I. *Funerum libri* II. *Sylvarum liber* I. *Epistolarum liber* I; herdrukt in *Trium Fratrum Belgarum*, N. Grudii, H. Marii *et* Jani Secundi *Poëmata*. L. B. 12° door Bonaventura Vulcanius bezorgd.

Naenia in obitum Principis Margarethae *Austriacae. Lovanii* 1532.

Epigrammata Arcuum Triumphalium Valentianis, Carolo V, *in ejus adventum exhibitorum. Lovanii ap.* Sassenum 1540.

Apotheosis in obitum Maximiliani ab Egmonda, comitis Burani. Lovanii typis Aegidii Diestenii 1549.

Ook vindt men een *epigram* van hem op de afbeelding en den dood van zijnen broeder Janus Secundus en op dien van zijnen vader.

Brieven van N. Grudius vindt men achter zijne *Negotia*, in P. Burmanni *Sylloge Epist. Tom.* II. p. 205. en bij Marq. Gudii *et doct. viror. ad eum Epistolae. Cur.* P. Burmanno p. 183. en in Hadriani Junii *Epistolae. Dordrechti* 1652 p. 16, 122, 310.

In de Bibliotheek der Hoogeschool te Leyden zijn:

Nicolai Grudii Nicolaii *Poëmata* mss. — Bonaventurae Vulcanii *adversaria, in quibus chirographo ipsius scripta sunt varia ejusdem Poëmata* Jani Secundi, Nicolai Grudii, Hadriani Marii *et aliorum.*

Zie dit Woordenboek op het art. Everard; *de* Joh. Secundo *Hagensi, deque* Nicolao *Patre et Gente* Nicolaia, achter Joh. Secundi *Opera, accurate recognita ex museo* P. Scriverii. *Lugd. Bat. ap.* Franc. Moyaert 1651 24, doch vóór de uitgaaf *Lugduni Batav. Typis* Jacobi Marci; Petri Nannii *Alcmariani in Collegio Buslidiano apud Lovanienses Latini professoris* Συμμίκτων *sive Miscellaneorum decas una. Lovanii* 1548 p. 74, 75; Hadriani Junii *Batavia*, c. XIV. p. 236; van Hasselt, *het geslacht der* Nicolai *en de portretten van* J. Secundus; Jani Secundi *Opera* (*Lugd. Bat.* 1619) p. 48. seqq. 84; Valerius Andreas *Bibliotheca Belgica* p. 694; Foppens, *Biblioth. Belg.* p. 907; Saxe, *Onom. Liter* part. 3 pag. 228; Coupé, *Soirées littéraires* T. XV. p. 189; Niceron *Mémoir.* T. XVI. p. 366. *Biogr. Univ. in* V. Hoeufft, *Parnassus Latino-Belgicus* p. 16; Peerlkamp, *De Poëtis Latinis Neerland.* p. 91. seqq. *Cat. Bibl. publ. Lugd. Bat.* p. 347, 349; *Cat.* Hoeufft p. 165, 167; J. J. van Voorst, *Catal.* T. III. p. 144; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 758; Luiscius *Groot Algem. Hist. Geogr. Geneal. Woordenb.* D. I. bl. 255. Nieuwenhuis, *Woordenboek. Kunsten en Wetenschappen* D. XVIII. bl. 57. D. I. bl. 455; de la Rue, *Geletterd Zeeland* bl. 166.

Zijn portret vindt men in de *Trium Fratrum Poëmata.*

GRUELIUS Zie GRUWELIUS.

GRUITER Zie GRUTENS.

GRUITHUIJZEN Zie GRUYTHUYZEN.

GRUIWARDT (Ferdinand) werd den 19 Maart 1627 te Goes geboren en in 1651 te Utrecht, na aldaar in de geneeskunst gestudeerd te hebben, statelijk met de kap gepromoveerd, bij welke gelegenheid hij eene *Oratio inauguralis de comparatione Microcosmi cum Macrocosmo* (later vertaald en in zijne *Medicin. en Chirurg. Observatien* opgenomen) uitsprak. Zeventien jaren was hij praktiserend geneesheer te Middelburg geweest, toen hij, ten gevolge van een zwaar proces over eene erfenis, bedragende elfhonderd negen en dertig ponden vlaamsch en vijftien schellingen, die zijne vrouw, Petronella Wilhelmi, door haren vader, gelijk hij meende, op aanstooken van hare stiefmoeder, onthouden werd, en waarin hem de later zoo beroemd geworden, A. van Citters, als advokaat diende, deze stad verliet, en zich als geneesheer te Goes vestigde, waar hij ook de waardigheid van president schepen en burgemeester bekleed heeft. In 1692 was hij, bij de belegering dezer stad door de troepen van Willem III, de voorname tegenstander van den vermaarden Adolf Westerwijk; een man, die na den dood van den koning van Engeland aan het hoofd der Anti-Oranjegezinde partij stond, en wiens gedrag, niettegenstaande den lof hem door Wagenaar, Scheltema en anderen toegezwaaid, hoogst dubbelzinnig is geweest. Gruiwardt was in zijn tijd een vermaard geneesheer, wiens schriften zeer gezocht werden; ook beoefende bij de geschiedenis en dichtkunde. Hij stierf d. i. Mei 1701. De afbeelding zijner

vrouw vindt men o. a. voor zijn Zeeuwsch-Treurtonneel met dit onderschrift van zijne hand:

"Dit beelt van God begaeft om tygers te verzachten,
"Lyd 't Ouders hoog geweld en Broeders dulle krachten,
"Is jammerlyk verscheurt, en in haer eer ontschaekt,
"Zoo wordt de deught bespat, zoo liefd' en trouw versaekt."

Gruiwardt vertaalde de redevoering door Cornelis van de Voorde ter inwijding zijner anatomische lessen gehouden en gaf haar in 1659 te Middelburg, met opdragt aan de Regering dier stad, in het licht. Voorts heeft men van hem:

Apologie of Verantwoordingh tegen den laster en ongehoorde Maximen van syne vriendelicke vyanden, 2de dr. 's Hage *bij* J. en P. van Veenhuizen 1661 4°.

Deductie van Ferdinandus Gruiwardt *over 't recht van zijn huysvrou en kinderen* A° 1667, *met de Verklaring der Deductie — Ampliatie en Appendix.*

Zeeusch Treur-Tonneel, geopent ten dienste van de Nederlantsche Wereld enz. 1680, 1693 in 4°. In dit werk "ter verdediging zijner huisvrouw en kinderen tegen derzelver Medeburgers, Vaders, Voogden, Regenten enz. opgesteld, vindt men de *Deductie* voor zijne vrouw Petronella Wilhelmi, in het jaar 1668; — *Ampliatie* voor dezelve, in het jaar 1670; — *Index* van de voorgaande stukken in het jaar 1672; — *Finis*, of Besluit in 1673, en meer andere tot in 't jaar 1685."

Examen der Chyrurgie, byeenvergadert door Mr. Cornelis Herls, *nu doorgaans verbetert en vermeerdert nae de hedendaegsche speculatien en Practyck, gelyck de Voorreden aenwyst, beneffens een Aenhangsel van den omloop des bloeds en kort Examen van de Doses der Purgatien, Vomitorien en Opiaten.* Middelburg 1660 8°.

De eerste oplage van duizend exemplaren werd in het eerste jaar uitverkocht, waarna de uitgever wederom vijftienhonderd exemplaren (met eenige vermeerderingen) onder de pers bragt, terwijl te Amsterdam van de eerste uitgave wederom drieduizend exemplaren werden gedrukt.

Medicinale en Chirurgicale Observatien, aangeteykent in syn ses en dertig jarige ondervindinge en publyk gemaekt tot onderrichtinge van alle jonge Leerlingen. Amst. by ten Hoorn 1688 8°. Bij zijne nakomelingschap berustte een exemplaar met *Verbeteringen* en *Byvoegselen* tot een tweeden druk bestemd.

Mr. P. Boddaert, Griffier van 't Leenhof van Vlaanderen en van den Raad der Admiraliteit, bezat eene kleine eigenhandige verzameling van Latijnsche en Nederduitsche Gedichten door hem en zijn broeder Hieronymus vervaardigd.

Zie P. de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 105, 243; 244, Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 203 volgg: *Notulen Zeel.* 26 Maart 1692 bl. 116; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 477. volgg. Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-bas*, T. 8. p. 145. Heringa, *Bijdrage tot de Lijst der Nederl. Dichters* bl. 46. J. Koning, *Catal.* D. I. bl. 171, Kok, *Vad. Woordenb.* D. XVIII. bl. 758. Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen. Aanh.* D. III. bl. 248. *Navorscher*, 3e *Jaarg.* bl. 322. 4e *Jaarg.* bl. 270; Muller, *Catal. van portretten* bl. 103.

GRUIWARDT (Hieronymus), broeder van den bovengemelde, geboren 1625 te Goes, waar hij eerst Schepen, en vervolgens Secretaris werd. Later werd hij Rekenmeester van Zeeland en eindelijk Raadsheer in den Hoogen Raad. Even als zijn broeder beoefende hij de Latijnsche en Nederlandsche Poëzy en stierf in 1675, in den ouderdom van 25 jaren.

Zie P. de la Rue, *Geletterd Zeeland* bl. 244. Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII bl. 758. Heringa, *Bijdrage tot de lijst der Nederlandsche Dichters.* bl. 46.

GRUNENBOSCH (Jan Willem) zoon van Jan Justus Grunenbosch en van Adriana Petronella Albinus, geboren te Leiden den 29 November 1785. Deze verdienstelijke Nederlandsche krijgsman begon zijne militaire loopbaan als kadet bij de artillerie, doch werd 4 jaren daarna als zoodanig bij de infanterie overgeplaatst, waarbij hij alle verdere rangen verwierf. Eerst als luitenant bij de garde van den raadpensionaris in 1805 benoemd, ging hij daarop over bij de garde van den koning van Holland en volgde het leger naar Duitschland in de jaren 1806 en 1807. In 1809 kapitein zijnde bij het 4e regt. infanterie, was hij in Zeeland bij het leger tegen de Engelschen en ontving in 1811 zijn pensioen. Hij bleef tot na de revolutie in 1813 verder buiten werkelijke dienst, maar is nog korten tijd als kapitein van kleeding geplaatst geweest bij het regiment garde, soldij van Amsterdam.

Bij het uitbreken der revolutie was hij een van de eersten, die zich te Amsterdam aan Kraijenhoff aansloot. Deze trok veel partij van hem want hij belaste hem met het oprigten van een bataillon infanterie, waarbij hij als luitenant-kolonel werd geplaatst. Hij heeft in die dagen zeer belangrijke diensten bewezen aan de goede zaak en bij de blokkade van Naarden had hij het bevel over een korps, dat zamengesteld was uit de nieuw opgerigt wordende infanterie bataillons waarin hij den 13 Februarij 1814, vervangen werd door den luitenant-kolonel Robert Bruce.

Bij Quatre-bras vestigde hij zijn welverdienden krijgsmansroem. Aan het hoofd van een bataillon jagers vergezelde hij den generaal Perponcher in den nacht naar die plaats, welke door de Franschen zeer ernstig werd bedreigd. Hij heeft zich in het gevecht bij Quatre-bras bijzonder onderscheiden. Door 2 sabelhouwen, een in het hoofd en een in den arm, werd hij den 16 Junij zwaar gewond.

Tot belooning van zijne dapperheid werd hij door koning Willem I benoemd tot ridder der militaire Willemsorde 3e klasse. Hij bleef aan het hoofd van een bataillon infanterie tot het jaar 1828, toen hij tot plaatskommandant te Utrecht werd aangesteld. In 1829 tot kolonel bevorderd zijnde, werd hij in 1837 lid van het hoog militair geregtshof en ontving hij kort daarna den rang van generaal-majoor.

Hij was ook ridder der orde van den nederlandschen leeuw. Hij huwde den 21 April 1813 te Amsterdam met Elisabeth Cornelia van Liesvelt.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. te land* D. III. bl. 447 en volgend. *Het blocus van Naarden* door V. S. in het *Vaandel* 1855. (5e Jaargang).

GRUNO. De volksoverlevering schrijft de stichting van Groningen toe aan zekeren Gryns, Grunus of Gruno, achterkleinzoon van den stamvader der Friezen, wiens zoon Hugo, de eerste opperpriester des lands en voorzaat van Gruno was, want uit hem sproot Guilo, Gruno's vader. Deze Gruno zou 130 jaar voor C. G. een kasteel aan de Hunze, dat hij Grunoburg noemde, en hetwelk voornamelijk moest dienen, om zich tegen de invallen der Noormannen en andere naburige volkeren te beveiligen, gebouwd hebben. Eenigen tijd later zou echter dit slot door hen ingenomen en even als de buurt, welke daarom heen lag, verwoest zijn, tot dat latere Friesen zich weder daar nederlieten en eene nieuwe stad stichtten.

Zie *Croniicke van Vrieslant* door Occum Scarlensem; *Kronyk der stad* Groningen Gron. 1727. Westendorp, *Jaarb. van en voor de prov.* Groningen, St. I. Gron. 1829 M. Hamconii *Frisia seu de viris rebusque Frisiae illustribus libri duo* p. 9. V. d. Bergh, *Nederl. Volksoverleveringen*, bl. 38, 29.

GRUNUS. Volgens de overlevering zou Grunus of Grunius, een Trojaan, 453 jaar voor onze tijdrekening in Duitschland zijn aangekomen, zich zeewaarts uitgebreid, Groningen gebouwd, aldaar een tempel gesticht en vervolgens ook Vriesland bevolkt hebben.

Zie Suffr. Petri, *de Orig. Fris.* p. 241; Westendorp, *Jaarboeken* St. I. bl. 8 en van den Bergh, *Nederl. Volksoverlev.* bl. 109.

GRUPELLO (Gabriel de) werd den 23 Mei 1644 te Geertsberge geboren. Zijn vader, Bernard de Grupello, was in dienst bij het Spaansche leger in de Nederlanden, en had den rang van Kapitein bij de Artillerie, zijne moeder heette Cornelia Lijnck. Reeds in zijne jeugd had hij lust in het beoefenen der beeldhouwkunst, Artur Quellinus tot onderwijzer, en werd in 1674 als meester in het beeldhouwersgild te Brussel aangenomen. Een zijner eerste voortbrengselen waren de marmeren *standbeelden van* Diana en Narcissus, in het Park te Brussel, en de oorspronkelijk, in 1675 of 1676, voor het gild der vischkoopers vervaardigde *wit marmeren Fontein*, om er bij feesten Rijnwijn uit te schenken, die zich thans in het Brusselsch Museum bevindt. Ook zijn arbeid aan het Praalgraf, dat de douairière La Tour en Tassis in de kerk *Du Sablon* te Brussel in 1766 voor haren overleden gemaal liet oprigten, draagt mede het kenmerk van den eersten tijd zijner kunst. De roem, welken hij door deze en andere voortbrengsels van zijn beitel verwierf, bewogen Karel II Koning van Spanje, en de stad Brussel, hem den titel van hun beeldhouwer, waaraan groote voordeelen verbonden waren, te schenken. Ten gevolge der staatkundige beroeringen, verliet hij in 1696 Brussel en begaf hij zich naar Dusseldorp, waar Keurvorst Johan Wilhelm, een voorstander en beschermer der schoone kunsten, hem den titel van Hof-beeldhouwer gaf. Later te Brussel wedergekeerd herstelde Karel V hem in zijn betrekking van eersten beeldhouwer der Nederlanden. Hij overleed den 20 Junij 1730 op het kasteel van *Erenstein* bij Kirchrath, in de nabijheid van Aken, waarop hij

de zes laatste jaren van zijn leven had doorgebragt. Zijn overschot werd in het graf der Heeren van *Erenstein*, in het koor der kerk van Kirchrath, bijgezet. Zijne kunstvoortbrengsels zijn meerendeels in Duitschland, waar hij het grootste gedeelte van zijn leven doorbragt. In de Keizerlijke schatkamer te Weenen vindt men een *kruisbeeld*, uit één stuk ivoor door hem vervaardigd. Een pendant er van, dat aan een zijner verwanten, een Kapitein, die te Mantua sneuvelde, toebehoorde, werd voor geringen prijs te Weenen verkocht, zonder dat men weet wat er van geworden is.

Waarschijnlijk is het groote *kruisbeeld*, in de *St. Nicolaas* kapel der Hoofdkerk te Aken ook van zijne hand. Volgens Baert, die de levens der Belgische beeldhouwers beschreef, berustten bij den Keurvorst een marmeren groep, voorstellende *de Maagd*, *het Kind* Jezus en *St. Jan*, figuren van natuurlijke groote, waarvan het voetstuk met twee basrelieven, — de *Kindermoord*, — *de Engel die* Jozef *de vlugt naar Egypte beveelt*, — *die vlugt* zelve en *de val der afgodsbeelden bij het voorbijgaan der heilige arke*, — eene *stervende* Magdalena in marmer, van natuurlijke grootte, — Christus *aan den paal gebonden*, in brons, — een bronzen groep, voorstellende een *Beschermengel die een kind begeleidt*, — een *L. Vrouwe* beeld, in brons, — een marmeren groep, een *Zeegod* voorstellende, *vergezeld van eene nimf*, — de marmeren *standbeelden van den Keurvorst en van zijne gemalin*, de marmeren *Buste des Konings van Pruissen*; de *Buste van den Kapucyner monnik* Marcus Ariano. — Te Dusseldorp op de markt is het bronzen *standbeeld te paard van den Keurvorst* Johan Wilhelm; een der voornaamste voortbrengselen van Grupello, blijkens eene bij die gelegenheid geslagen medaille, in 1711 opgerigt. De keurvorst is daarbij geharnast voorgesteld met de Keurvorstelijke kroon op het hoofd en met de versierselen van St. Hubert om den hals. Een marmeren *standbeeld te voet* van denzelfden vorst stond, in den voorhof der Keurvorstelijke Galerij; te Brussel in de kerk *du Sablon*, kapel van St. Ursula, een marmeren groep voorstellende *het Geloof*, *vergezeld van een kind*; op het kasteel van *Erenstein* een ivoren *Kruisbeeld*, hoog 18 duim, en 3 marmeren *Beelden* (Juno, Venus en Paris) van natuurlijke grootte.

Zie *Splendeur de l'art en Belgique*; Immerzeel, *Levens en Werken van Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders* D. I. bl. 298; Kramm, *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders en Beeldhouwers* enz. D. II. bl. 611.

GRUTE, DE GRUUTE, GRUUTE, GRUTTE. Tot welk geslacht deze Nederlandsche Edelman en deelgenoot aan het verbond der Edelen en der Unie van Brussel (1577) behoord heeft, is onzeker. Waarschijnlijk was hij een der leden van het *Vlaamsche* geslacht *Gruutere* of *Gruuthre*. Er worden echter te dezen tijde onderscheidene mannen van dat geslacht gevonden, zoo als Adolf, Antony, Josse en anderen. Misschien was hij Antony, die zijn naam zonder voorletters teekende om aan te duiden, dat hij het hoofd of de oudste van zijn geslacht was, of wel Adolf de Gruutere, een man uit edel bloed gesproten, geboortig en wonende te Gent, waar hij in 1564 ontvanger der openbare werken, in 1566 schatmeester en gedurende verscheidenen jaren schepen was, en in 1579 door de Algemeene Staten tot Baljuw over het land van Waas benoemd werd.

Zie Te Water, *Verbond en Smeekschrift der Edelen*. D. II. bl. 429; J. C. de Jonge, *de Unie van Brussel*. bl. 196, 197; de l'Espinoy, *Recherche des Antiquités et Nobl. de Flandre* p. 208.

GRUTERUS (Gualtherus) of Wouter van Gruuthere of Gruutere behoorde tot een zeer rijk en magtig adelijk geslacht; dat vele heerlijke goederen bezat, aan de aanzienlijkste huizen verbonden was, vele ridders heeft opgeleverd en te Gent, Breda en Antwerpen de voornaamste eerambten bekleedde. Hij werd te Antwerpen, waar zijn vader lid der regering was en zelfs de burgemeesterlijke waardigheid zou bekleed hebben, geboren, en moest, wijl hij het verbond en smeekschrift der Edelen geteekend had, vaderland en eerambten verlaten en als balling naar elders trekken. Te gelijk met hem werd zijne huisvrouw, Catharina Tishem, eene Engelsche van afkomst en ongemeen in de talen en wetenschappen bedreven, zoo zelfs dat zij Galenus in 't grieksch las, wijl zij, schoon ondanks, iemand, die wegens zijn godsdienst verdacht stond, binnen haar huis had ontvangen, gebannen. Beiden begaven zich te scheep en waren bij Walcheren in groot gevaar van schipbreuk te lijden. Te Calais ontmoette hem een zonderling geval. Op zekeren tijd, onbewust dat zulks niet geoorloofd was, de stadswallen omwandelende, werd hij door de krijgsknechten gevat en aanstonds naar den kerker geleid. Inmiddels kwam iemand van de regering dier plaats, en beval den vreemdeling, dien hij zeide wel te kennen, los te laten. Deze weldoender was hem geheel onbekend, en bleef het sedert ook altoos, waarom hij hem zijnen *onbekenden verlosser* plagt te noemen. Kort daarna stak hij over naar Engeland, en nam zijn verblijf te Norwich, waar hij zoo groote en menigvuldige bewijzen van vriendschap genoot, dat hij er nooit genoeg van roemen kon. Hier ontving hij de gezanten van den Prins van *Oranje* in zijn huis, en gaf hun doorslaande blijken dat hij wel van luchtstreek, doch niet van gezindheid veranderd was. Na verloop van tien jaren keerde hij naar Nederland terug, of ten gevolge der pacificatie van Gent, of der vervolging der Puriteinen door Doctor Frieke, bisschop van Norwich en het verbod der prophetering van koningin Elisabeth (17 Mei 1577). In het jaar 1577 ontmoeten wij hem met zijne vrouw en drie kinderen te Middelburg, waar hij tot het ouderlingschap der gemeente werd geroepen. Nadat de Staten zich van Antwerpen hadden meester gemaakt, begaf hij zich derwaarts, onder beding van nooit in openbare ambten gesteld te zullen worden. In 1583, toen Anjou die stad meende te overrompelen, was hij echter wijkmeester, en kweet zich zoo wel, dat men hem, toen Parma de stad benaauwde, benoemde om met Aldegonde, Leefdaal en Roosa voor de levensmiddelen zorg te dragen. Onzeker is het, of hij nog lang daarna heeft geleefd, maar niet dat hij met den roem van eerlijkheid, edelmoedigheid en godsvrucht is ten grave gedaald.

Zie L. Espinoy *Recherches des Antiquités et Nobl. de Flandre* livr. I. p. 202, 208 et suiv. livr. II. pag. 419; Le Carpentier, part. III. pag. 219, 1040, 1041; Sanderus, *Verheerlijkt Vlaanderen*, D. II. bl. 27; *Gentsche Geschiedenis*, D. I. bl. 156; *Nobiliaire des Pays.-Bas.* Tom. I. pag. 268, 277, Tom. II pag. 598, 599; *Le Jardin d'Armoiries*; waar men leest: Grutheere *de sable a faces d'or*; Balthasar Venator in *Panegyrico* Grutheri bij Henning Witte *Memoria Philosophorum*, *Oratorum etc.* p. 227. P. H. Flayderus *Vita* Jani Gruteri pag. 48; Te Water, *Verbond der Edelen* D. II. bl. 428 volgg. Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 759, 760; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis, *Woordenboek van Kunsten en Wetenschappen* D. III. bl. 249, *Diction. de* P. Bayle Tom. VII. p. 290.

GRUTERUS (Janus), zoon van Wouter Gruterus en van Catharina Tishem, werd den 3 December 1560 te Antwerpen geboren, en vergezelde, toen hij den ouderdom van zes jaren bereikt had, zijne ouders naar Norwich in Engeland, waar zijne moeder hem in de beginselen der latijnsche en grieksche talen onderwees, en hij vervolgens IJsbrand Thalus een Fries, Pieter Everaerts, Matthijs de Rijcke en Richard Swayle tot leermeesters had. Met den laatsten ging hij naar Cambridge, waar hij zeven jaar studeerde en van waar hij zich naar Leyden begaf, om zich onder Hugo Donellus op de regten toe te leggen. Gedurende zijn verblijf aldaar bragt hij zijne snipperuren door met het lezen van fransche, engelsche en italiaansche dichters en andere letterkundige werken. Ook vervaardigde hij er meer dan vijfhonderd sonnetten in de vlaamsche taal en sloot er vriendschap met Janus Douza, Jacobus Arminius, Johannes Esychius, Petrus Bertius, Rombout Hoogerbeets. Na tot doctor in de regten bevorderd te zijn, zou hij zich met zijne ouders te Antwerpen gevestigd hebben, doch daar de stad door den hertog van Parma met een beleg werd bedreigd, zond hem zijn vader naar Frankrijk, om zijne studien te voleindigen. Na de voornaamste hoogescholen aldaar bezocht te hebben, reisde hij door een groot gedeelte van Europa en zag waarschijnlijk ook Italie. In 1586 was hij te Rostock, welke stad hij, daar hij er geen geleerden vond, spoedig verliet Hij schijnt er echter de betrekking van hoogleeraar in de geschiedenis bekleed te hebben, ten minste gaf hij er collegie over Suetonius. Uit Rostock begaf hij zich naar Polen, van daar naar Wittenberg, waar hij den 2 Augustus 1589 hoogleeraar in de geschiedenis was.

Het grootste gedeelte van het volgende jaar vinden wij hem te Dantzig, doch kort daarop keerde hij naar Wittemberg terug, en bleef hij onder keurvorst Christiaan het hoogleeraarambt bekleeden, doch onder zijn opvolger Frederik Willem weigerde hij het boek *Concordia*, onder voorwendsel dat hij het niet kende, te onderteekenen, waarop hij met drie andere hoogleeraren (Weihius, Weesenbeeck en Voit) die insgelijks de onderteekening geweigerd hadden, werd bedankt. Hij begaf zich nu naar Heidelberg, waar hij den 8

Mei 1592 aankwam, en Frederik IV, keurvorst van de Paltz, hem tot buitengewoon hoogleeraar in de geschiedenis, en na den dood van den dichter Paulus Melissus of Schedius (3 Februarij 1603) tot bibliothekaris der beroemde Paltzsche boekverzameling benoemde. Bij de inneming van Heidelberg (1622) werd hij van zijne eigene rijke en met veel zorg verzamelde boekenschat, die hem meer dan 12,000 kroonen had gekost, beroofd. Zijn schoonzoon, Oswald Swendius baljuw van Bretten, poogde te vergeefs, hem die terug te doen te erlangen; noch zijne handschriften, die naar Rome werden vervoerd, noch zijne gedrukte werken kreeg hij meer te zien. Ondertusschen bevond zich Gruter te Bretten, van waar hij naar Tubingen ging, en eerst toen de rust in den Paltz begon weder te keeren, kwam hij in de eerstgemelde plaats terug. Zich aldaar met de Roomsch-Katholieken, die de voornaamste bevolking dezer kleine stad uitmaakten, niet kunnende vereenigen, betrok hij een klein landgoed niet verre van Heidelberg, naar welke stad hij van tijd tot tijd uitstapjes deed. Hij stierf den 10 September 1627 te Bernhold, een landgoed van Swendius, dien hij was gaan bezoeken. Men vervoerde zijn overschot naar Heidelberg, waar het in de St. Pieters kerk werd bijgezet. Op zijn ziekbed vernam hij de tijding dat curatoren der hoogeschool te Groningen hem tot hoogleeraar hadden benoemd. Die eer was hem vroeger meermalen ten deele gevallen. Iena had hem, voor hij zich naar Wittenberg begaf, die betrekking aangeboden, en Sweertius schrijft, dat men te Leyden, zoo Scaliger dien had geweigerd, hem den stoel van Justus Lipsius zou hebben aangeboden. Ook had men den 17 Februarij 1593 te dezer plaatse beraadslaagd, of men er geen stoel voor de zedekunde zou stichten en dien Gruter geven. Ortelius zegt zelfs dat hem die werd aangeboden. Na den dood van Antonius Riccoboni, hoogleeraar in de fraaije letteren te Padua (1599), had men hem gekozen om diens plaats, waaraan een jaarwedde van 1200 dukaten was verbonden, te vervullen, met belofte, dat men hem volkomen vrijheid van geweten zou toestaan. De curatoren der hoogeschool te Franeker hadden hem ook in 1624 een leerstoel in de geschiedenis, die zij aldaar wenschten te stichten, aangeboden. Bijna te gelijker tijd deed Christiaan IV, koning van Denemarken, pogingen, om hem naar Kopenhagen, niet tot het geven van onderwijs, niet om bij de disputen voor te zitten, maar alleen om de jongelingschap, die aan de universiteit studeerde, door zijnen raad voor te lichten, te lokken. Alle deze betrekkingen sloeg hij af. Toen Gruter zijne *Inscriptiones antiquae totius Orbis Romani* aan keizer Rudolph had opgedragen, liet deze hem de belooning, die hij daarvoor begeerde, kiezen. Gruter liet zulks echter aan den keizer over, mits hij hem slechts geen geld schonk. Toen hij echter bemerkte dat men er aan dacht om hem een wapen te geven en onder den rijksadel op te nemen, gaf hij te kennen, dat hij wel verre van een nieuw wapen te begeeren, zich reeds beladen gevoelde met dat, hetwelk hem zijne voorouders hadden nagelaten. Nu raadde men den keizer aan hem een privilegie te geven voor alle werken, die hij in het licht zou geven. Rudolph vond dit goed, doch wilde hem tevens een titel schenken, die hem het regt gaf diergelijke privilegiën toe te staan, en dacht hem de waardigheid van graaf van het Heilige Paleis toe; doch hij stierf voor de onderteekening van den openbrief.

Gruter was den 12 Junij 1592, omstreeks 5 weken na zijnen komst te Heidelberg, in het huwelijk getreden met Johanna, dochter van Hendrik Smetius van Aalst. Deze vrouw bragt zich zelve om het leven door van het dak van het huis te springen. Zijne droefheid over dit verlies was niet groot, evenmin die over den dood zijner drie overige vrouwen, wier namen niet tot ons zijn gekomen. Onverschilligheid was een zijner karaktertrekken. Vooral was hij zulks omtrent geldelijke zaken.

Hij trachte zijne inkomsten niet te vermeerderen, gaf rijke aalmoezen en leende geld, aan ieder die het hem vroeg. Hij droeg de tegenspoeden, die hem vooral in zijne laatste levensjaren troffen, met onderwerping, en bleef in weerwil der pogingen om hem van godsdienst te doen veranderen, zeer gehecht aan het protestantisme, en de beschuldiging van ongodsdienstigheid en atheisme tegen hem door een enkele ingebragt, is blijkbaar valsch. Met Philippus Pareus en Dionysius Godefridus werd hij in een hevigen letterkundigen strijd gewikkeld; met Douza, Donellus, Lusius, Meetkercke, Lernutius, Lipsius, Ortelius, Buchenanus, Scaliger, Meursius, du Thou, Brisson, Dorat, Cujas, Mercier, Barthius, Taubmann, Weesenbeeck, Monavius, Cambden, Victorius, Caselius, Brucaeus, de Chytraeussen, Bersmannus, Casaubonus, Velser, Freher, Lingelsheim, Bongars, de dichteres Anna van Pallant en andere, hield hij geleerde briefwisseling. Hij was een groot beminnaar van bloemen, die hij zorgvuldig aankweekte en had ook smaak voor de bouwkunst. Als latijnsch dichter werd hij door sommigen zeer hoog gesteld. Sanderus noemt hem een "Poëta suavis." "Leguntur illius carmina" (schreef Venator) "variae aetatis, varii generis, sed quae venustate quadam peculiari ac propriâ semper respondent authori. Ubique enim elegantiarum et sapientiae tantum miscuït, quantum poëtae antiquo et romano esset satis et cuivis philosophorum non parum"

"Singuli versus singula sunt oracula,
Gratus es in versu, (zong Sam Rosenboom) Grutere diserte, sonoro,
  Ut te vix alter gratior esse queat,
De locuplete penu tu cuncta recondita promis,
  Ore susurrantêis ac imitans apes,
Quae veluti Nectar delibant nobile florum,
  Et stipant liquidis cerea regna favis.
Sic cum quicquid habet Latiano, vel Graecia quicquid,
  Congeris ingenii fertilioris opus.
Cujus opes quoties summis degusto labellis,
  Illico me saturum lectio prima facit.
Causam quaeris? habe: Quo daps est dulcior, ejus
  Gignit eo citius copia dividiam."

Lateren hebben minder gunstig over zijne poëzij geoordeeld "Prater enim" (is het oordeel van Peerlkamp) rigidae antiquitatis colorem et duritiem, quam onnes fere discipuli Lipsiani (Gruterus totos septem annos audivit Justum Lipsium *Lugduni Batavorum* docentem) ad exemplum praeceptoris sui, affectabant, eo laborat vitio, ut inventionibus frigidus sit et invenustus."

GRUTERE (zong HOEUFFT) et proprio splenderes carmine, amator
Pacuvii ni tam Naeviadaeque fores.

en teekende bij deze regels aan:

"Manifeste haec antiquatas nobis voces locutionesque redonandi prurigo, cujus inter primipilos fuit Gruterus, patebit unicuique, cui poëmata ejus vel inspicere libuerit."

Verdienstelijker dan dichter is hij als philoloog en criticus. Bonifac. noemt hem, in zijne *Ludic. Hist.* p. 591: "incomparabilis iudicii et lectionis Criticus, seculi nostri alter Varro"; Barthius "Summi limatissimique judicii vir" — "vir emendandi prudentissimus;" Scaliger: "vir eruditissimus et de bonis literis optime meritus" en schreef: "omnino idoneus est ad veteres libros revisendos;" Ook Casaubonus, Vossius, Lipsius en vele anderen zwaaiden hem den uitbundigsten lof toe, waarop in lateren tijd echter veel werd afgedongen. Zijne schriften zijn deze:

Andreae Schotti *Laudatio funebris* Antonii Augustini, *Archiepiscopi Taraconensis .... Accesserunt Judicia et Eulogia doctorum hominum de eodem Archiepiscopo, et Elegia* Jo Gruteri *in illius laudem. Antv. Offic. Plantiniana* 4. 2 t., doch de opdragtsbrief is van 1586. De Elegie van Gruter, vindt men p. 41—43.

Ocellorum Liber .... 1581.

Pericula; id est, Elegiarum libri quatuor. Manium Gulielmianorum liber unus. Epigrammatum libellus. Harmosynes sive Ocellorum liber. Heidelb. 1587 12°.

Pericula secunda. Heidelbergae 1590 12°.

Suspicionum libri novem, in quibus varia scriptorum loca, praecipue vero Plauti, Apuleii et Senecae *Philosophi emendantur et illustrantur. Witebergae*, Zachar. Lehman 1591. 8°.

Het eerste boek dezer *Suspiciones* werd voor de eerste maal gedrukt in de *Miscellanea Lipsiensia nova* van Menckenius, Part. III. Tom. 3. Gruter had nog 30 boeken met diergelijke *Suspiciones* geschreven, blijkens zijn brief aan Camdenus van 17 Mei 1616. Het ms. van dezelve kwam met andere zijner werken in bezit van den raadsheer Sarrau. Zij werden in 1651 door Isaäcus Vossius gekocht. Z. Burmanni *Sylloge Epistol.* T. III. p. 617. Douza had weinig met deze *Suspiciones* op. Lipsius schreef hem (*Ep. Cent. ad German, et Gallos, Epist.* 6 "Suspicionum tuarum libros vidimus, necpauca in iis peracuta."

Confirmatio suspicionum extraordinariarum contra Dionysii Godefredi *in* Senecam *Philosophum conjecturas et varias lectiones. Witebergae* Zachar. Lehmannus 1591 8°. (niet gelijk Niceron meldt te Frankfort). Dionysius Godefridus, die toen in Bazel leefde, had uitgegeven: *Conjecturae, Variae Lectiones et Loci Communes, sive Libri aureorum in Senecam; cum Nomenclatore vocum notabilium, nominumque propri-*

orum. Basileae 1596 12°. *Coloniae* 1593 12°. ook achter de *Opera* Senecae *Philosophi*, *Genevae* 1618, 1638 in fol., waarin hij eenige bedorven plaatsen op eene andere wijze had verbeterd dan Gruterus, die dien ten gevolge zich diep beleedigd gevoelde en in zijnen toorn het bovengemelde werk schreef, waarin hij alle grenzen der welvoegelijkheid en gematigdheid overschreed. Godefridus antwoordde hem bijna op denzelfden toon in een geschrift getiteld: *Pro conjecturis in* Senecam, Dionysii Godofredi *J. O. brevis et è re nata, in ipsis Nundinis Francofurtensibus ad* I. Gruterum *adolescentem Responsio. Francof. ad Moenum.* 1591 8°. Zonder naam van drukker. Douza schreef nopens dezen brief: "Jugulavit Godofredum gladio plumbeo, quales Conjecturae ejus erant; qui tamen eludere ejus ictus tentavit irrito conatu "*Sylloge* Burmanni T. I. p. 218.

De beide antagonisten verzoenden zich in 1600, toen keurvorst Frederik V Godefridus tot hoogleeraar in de regten te Heidelberg had aangesteld, waar hij dus ambtgenoot van Gruterus werd.

Emmetron in Nuptias Frederici IV. *Electoris Comitis Palatino*, et Loisae Julianae *Comitis Nassoviae*, *modulatum* a Paulo Melisso. *Adjecta Epigramma ter* Posthii, Freheri, Gruteri, et *Elegia* Melissi. 1593. 4°. Z. n. van plaats en drukker. Op de Bibl. der Leydsche hoogeschool is een exemplaar *passim manu ipsius auctae* (*animadversiones*) Zie *Cat. Bibl. publ. Acad. Lugd. Bat.* p. 160.

Animadversiones in L. Annaei Senecae *Opera. Heidelb.* 1594 fol. It. *cum Notis* Nicolai Fabri, (*Genevae*) Joannes le Preux. 1595 12°. 2 vol. L. A. Senecae *Opera, cum annotationibus* N. Fabri *apud* Commelinum 1594. in fol. It. *cum notis* M. Antoni Mureti, Jani Gruteri, Nicolai Fabri, Francisci Jureti *et* Florentii Christiani, *apud* Commel. 1603 ff. fol. Scaliger noemde deze aanmerkingen en verbeteringen het werk van een schooljongen. Zij verschenen voor de eerste maal te Parijs bij Robert Stephanus 1564, 12°. door bezorging van Petrus Daniel.

Plauti *Querolus*, *sive Aulularia ad* Joach. Camerarii *Codicem veterem denuo collata. Eadem a* Vital. *Blesensi*, *elegiaco carmine reddita; cum notis* Petri Danielis, Conradi Rittershusii en Johannis Gruteri. (*Heidelbergae*) *Typis* Hieron. Commelini 1595. 12°. Het is onbekend wie de schrijver is van deze comoedie, welke wel denzelfden titel voert, doch van anderen inhoud is dan die van Plautus. Het is echter zeker dat hij na de IV eeuw heeft geleefd, wijl Servius hem in zijne commentariën op het 3e B. der *Aeneas* heeft aangehaald.

Notae ad L. Flori *Libros quatuor rerum Romanarum*, *Heidelb.* 1597 8°.

P. Papinii Statii *Opera*, *ex recensione Gruterianâ*, *Heidelb.* 1600 12°.

M: Valerii *Martialis Epigrammata; cum notis* Jani Gruteri *Heidelb.* 1600 12°. *Francof.* 1602. 16mo *Lugd. Bat.* 1619. 12°. Op de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool is een exemplaar *ex editione* J. G. ab ipso Grutero *collata cum m. s. Viennensi* 12o. "Luculentam operam navavit Martiali. Vix est ut quisquam melius de aliquo autore sit meritus" schreef Scaliger.

Commentarius in Onosandri *Strategicum*, *seu de Imperatoris institutione. Heidelb.* 1600. 4o. *Helmstadii* 1619. 4°.

Lampas, *sive Fax Artium Liberalium*, *hoc est Thesaurus Criticus*, *in quo infinitis locis Theologorum*, *Iurisconsultorum*, *Medicorum*, *Philosophorum*, *Oratorum*, *Historicorum*, *Poëtarum*, *Grammaticorum scripta supplentur*, *corriguntur*, *illustrantur*, *notantur*; *ex otiosa Bibliothecarum custodia erutus* & *foras prodire jussus à* Jano Grutero. *Francofurti*, *e Collegi Paltheniano*, *sumptibus* Jonae Rhodii, *Bibliopolae* Tom. II. III. IV. Ibid., *idem* 1604 8. Tom. V. Ibid. *idem* 1605 8. Tom. VI. Francof., Nicol. Hoffmannus 1612 8. In deze zes bundels heeft Gruterus een menigte verhandelingen, door de uitstekendste *Critici* der XVI eeuw geschreven, verzameld Philippus (en niet volgens Niceron Daniel) Pareus voegde er een 7de deel bij, dat veel minder belangrijk is, en waarin hij zich ten doel scheen gesteld te hebben om Gruterus te mishandelen. Het bevat *Analecta Plautina*, *in quibus* Plauti *editiones Pareanae a* Jani Gruteri *cavillationibus et strophis rite vindicantur* en een antwoord van 96 bladzijden getiteld: *Prae fatio ad* Christophori Pflugium etc. (Zie hier achter). "In 1737 verscheen (*Florentiae sumptibus Societatis.* fol. fig.) het eerste deel van eene nieuwe uitgave der *Lampas* van Gruter met den titel *Lampas*, *sive Fax Artium Liberalium*, *hoc est*, *Thesauruis criticus*, *quem ex otiosâ bibliothecarum custodia eruit et foras prodire jussit* Janus Gruterus. *Tomus primus. Continens Annotationes varias* Laurentii Abstemii Maceratensis, & Valentis Acidalii *Divinationes et Interpretationes in* Plauti *Comoedias. Accessti his* Caroli Neapolis *Anaptyxis ad* P. Ovidii Nasonis *Fastos*, *et horum omnium Additamentum* Joannis Felicis Palesii *Patavini Scriptae sunt praeterea singulorum criticorum Vitae.* Sedert verschenen er nog 3 deelen.

Inscriptiones antiquae totius orbis Romani, *in absolutissimum corpus redactae*, *auspicus* Josephi Scaligeri ac Marci Velseri. *Accedunt XXIV.* Scaligeri *Indices. Typis* Hieron. Commelini in fol. Z. d. en naam van p'aats, doch later te Heidelberg. Volgens Niceron verscheen deze uitgaaf in 1601 doch volgens Fabricius in 1603.

Dit is een der nuttigste werken, die Gruter, op aanraden van Joseph Scaliger, die toen te Leyden was, en die ook op zijn reizen vele inscripties verzameld had, opstelde. J. G. Graevius gaf de verzameling van Gruterus op nieuw in het licht met den titel *Inscriptiones totius orbis Romani in absolutissimum corpus redactae olim auspicüs* Josephi Scaligeri et Marci Velseri, *industriâ autem et diligentiâ* Jani Gruteri, *nunc curis secundis ejusdem* Gruteri *et notis* Marquardi Gudii *emendatae et tabulis aeneis a* Borssardo *confectis*, *illustratae: denuo curâ viri summi* Joannis Georgii Graevii *recensitae*, *Accedunt annotationum Appendix et Indices* XXV *emendati et locupletati ut et* Tironis Ciceronis *Liber et* Senecae *Notae.* Amst. Franc.Halma 1707 4 vol. fol. aan Thomas Herbert, Graaf van Pembroke en Montgomeri, onderkoning van Ierland, opgedragen.

M. Annaei Senecae *Suasoria*, *Controversiae*, *Declamationumque Excerpta*, *cum notis* Andreae Schotte, Joan. Petreii, et Justi Lipsii. *Item* L. Annaei Philosophi *Opera cum notis* M. Antonii Mureti, Jani Gruteri, Nicolai Fabri, Francisci Jureti et Florentis Christiani. *Apud Commelinum* 1603 in fol.

L. Annaei Senecae *Tragoediae. Accedunt ejusdem*, *ut et* Publii Syri *Mimi sententiae singulares centum aliquot versibus nunc primum auctiores ac nitidiores. Studio* Jani Gruteri. (Heidelbergae) *In Bibliopolio Commeliano* 1604 8°. Ook met aanteekeningen van verschillende andere geleerden, door Petrus Scriverius verzameld. Lugd. Bat. 1621 8°., en met dezen titel: Luc. Annaei Senecæ *et* Publii Syri *Mimi*, *forsan etiam aliorum singulares Sententiae*, *centum aliquot versibus — auctae studio* — J. Gruteri *Accedunt ejurdem Notae posth. ut et nova Versio Graeca* Josephi Scaligeri. *Nunc primum ex utriusque autographis adornatae. Lugd. Batav.* Johan du Vivié. Scaliger waardeerde de aanteekeningen van Gruter op Seneca, den dichter, hooger dan die, welke hij gemaakt had op Seneca, den philosooph.

Onosandri *Strategicus*, *sive de Imperatoris institutione. Accessit* Urbicii Inventum, sive *Commentum ingeniosum*, *quo Pedites Romani Barbarorum equestres copias debellare securè possunt. Graece ac Latinè*, *interprete* Nicolao Rigaltio, *cum notis. Adjiciuntur* Jani Gruteri *Discursus varii*, *sive proliziores Commentarii ad aliquot insigniora loca* Taciti *atque Onosandri. Lutetiae Paris. Bibliopolium Commelniianum*, 1640 4°. *It. Francof* 1607 8o. *H. Amst.* 1673 8o. *It.* met dezen titel: Jani Gruteri *Discursus Politici in Tacitum et Notae maxima ex parte Politicae in* Titum Livium. *Accessere* Balthasaris Venatoris *Panegyricus* Jano Grutero *scriptus*, *juxta exemplar recusum Genevae*, *apud* Petrum Aubertum 1631. — Fredericus Hermannus Flayderus *de ejusdem* Gruteri, *vitâ*, *morte et operibus ex Musaeo* Christiani Frederici Franckensteins, *juxta exemplar excusum Tubingae typis* Theodori Werlini, 1628. *Lipsiae*, Christ. Scholvinus 1679, 4o. Baudius en Amelot de la Houssaye hadden weinig met die *Discursus* en *Notae* van Gruter, die beter literator dan staatsman was, op.

Duodecim Panegyrici veteres, *ad antiquam*, *quà editionem*, *quà scripturam infinitis locis emendati*, *aucti*, *nuper quidem ope* Johannis Livineii: *nunc vero operâ* Jani Gruteri. *Praeter quorum Notas accedunt etiam conjecturae* Valentis Acidalii et Conradi Rittershusii. *Francof.* Nicolaus Hoffmannus 1607 16°. Deze uitgaaf vond men in de koninglijke bibliotheek te Parijs, *Cum notis quibusdam*, *manù* Cl. Salmasii. *It. Quatuordecim Panegyrici Veteres emendati*, *aucti*, *et editione* Jani Gruteri, *et cum Commentariis*, *Notis*, *Emendationibus et Conjecturis Diversorum. Paris.* Claudius le Beau 1643 12°. *Panegyrici XIV veteres eum omnium notis per* Janum Gruterum. *Parisiis* 1655 2 vol 12°.

Afzonderlijk verscheen:

C. Plinii *Panegyricus* Trajano *dictus; Cum notis* Dominici Baudii, Justi Lipsii, Joannis Livinaei, Jani Gruteri et Conradi Rittershusii. *Lugd. Bat.* Hackii 1675 8°.

Velleii Paterculi *Historiae Romae; ex recensione* Jani Gruteri. *Francof.* 1607 kl. 12°.

C. Sallustii Crispi *Opera omnia; cum* Johannis Riccii, Henrici Loriti Glareani, Aldi Manutii, Ausonii Popmae, Jani Melleri, Palmerii, Petri Ciaconii, Fulvii Ursini, Eliae Putschii, Jani Douzae, Janique Gruteri *castigationibus* & *notis* Francof. 1607 8°. eene goede uitgaaf, ofschoon Jan Frederik Gronovius er even weinig mede op had als met den Statius van Gruter.

Delitiae C. C. Poëtarum Italorum hujus superiorisque aevi illustrium; collectore Ranutio Ghero (Anagr. Jano Grutero). *In officinâ* Jonae Rosae (te Frankfort) 1608 16°. 2 vol.

Historiae Augustae Scriptores Latini minores cum notis Politicis. Francof. 1609 fol. of Hanoviae 1611 fol. (dezelfde uitgaaf) — *Historiae Augustae Scriptores sex; cum notis* Isaaci Casauboni, Claudii Salmasii *et* Jani Gruteri. Lugd. Bat. Hackii, 1671 8°.

Zie Fabricii *Bibl. Lat.* T. I. Hambergeri. *Zuverlässige Nachrichten* T. I.

Delitiae C. Poëtarum Gallorum hujus superiorisque aevi illustrium. Partes tres, collectore Ranutio Ghero. *In officinâ* Jonae Rosae 1609 in 16mo 3 vol.

Titi Livii *Patavini, Historiae Romanae principis, libri omnes superstites, post aliorum omnium emendationes nunc praeterea castigati ad fidem vetustiss. manu exaratorum codicum Bibliothecae Palatinae a* Jano Grutero. *Accessit Index rerum et verborum copiosissimus.* Francof., 1609—1612 2 vol 8°. & 1628 fol. It. Paris. *Societas minima* 1625 fol. It. *Editio tertia, (quarta) et melior.* Francof., Casper Ritelius, 1634 8°. 2 vol pp. 730.

Jani Gruteri *Florilegium Ethico-Politicum. Cum Gnomis Paroemiisque Graecorum: Proverbiis Germanicis, Belgicis, Brittannicis, Italicis, Gallicis, Hispanicis.* Francof., Jonas Rhodius 1610—1612 3 vol 8°.

Een 4de deel was in 1613 voor de pers gereed, en de schrijver beloofde een 5de, dat in 1614 moest verschijnen; doch hij vond geen uitgever.

C. Plinii secundi *Epistolae; Cum notis* Jani Gruteri, Jsaaci Casauboni, Henrici Stephani. Francof. Nicol. Hoffmannus, 1611 in 16°. De aanteekeningen van Gruter zijn overgenomen door Joh. Veenhusius in zijn uitgaaf der brieven van Plinius Lugd. Bat. en Roterd. Hackius, 1669 8°.

Delitiae C. Poëtarum Belgicorum hujus Superiorisque aevi illustrium, Partes IV, *collectore* Ranutio Ghero. Francof., Nicol. Hoffmannus 1614 16°. 4 vol (niet gelijk Niceron wil 3 vol).

Chronicon Chronicorum Ecclesiastico-Politicum; Collectore Johanne Gualtero *Belgâ.* Francof. Joan Aubrius 1614 8°. 2 vol.

Chronicon Chronicorum Politicum. Collectore Johanne Gualthero *Belgâ* Francof. Joan Aubrius, 1614. 8°. 2 vol.

"Gruter prend dans ces deux ouvrages le nom de son père. Il n'y donne qu'un journal des plus maigres, compilé de différens Auteurs, commençant à la naissance de J. C. & finissant en 1613, on y trouve quantité d'inexactitudes beaucoup d'inutilités et encore plus d'omissions."

M. Tullii Ciceronis *Opera, ex Manuscriptis emendata a* Jano Guillielmio et Jano Grutero; *cum Notis. Accedit in tertio Volumine Penu Tullianum collectum a* Georgio Ludovico Frobenio. *Hamburgi, Bibliopolium Frobenianum,* 1618 fol. 3. Vooraan Ciceronis *Historia per consules descripta, & in annos* LXIV *distincta; per* Franc. Fabricium, *Marcoduranum.* Deze uitgaaf is zeer naauwkeurig en wordt door Joh. Albertus Fabricius boven alle de overige gesteld. Zij is herdrukt met den titel: M. Tullii Cicerones *Opera omnia; cum* Jani Gruteri *et variorum notis & indicibus. Ex editione* Cornelii Schrevelii. Amst. Ludov. Elzevirius 1661 4°. 2 vol. Lugd. Bat. et Amstelod, 1691 2 vol. 4°. It. M. T. Ciceronis *quae extant, omnia, ex sola ferè codicum manuscriptorum fide emendata. Studio* Jani Guilielmii et Jani Gruteri. *Accedit* Frobenii *Penu Tullianum, decem Indicibus comprehensum. Hamburgi, Bibliopolium Frobenianum* 1618 fol. 5 vol. It. *juxta exemplar Hamburgense. Londini,* J. Dunmore 1681 fol. 2 vol. It. Marci Tullii Ciceronis *Opera quae extant, ex Manuscriptis emendata; cum Notis* Jani Guilielmii et Jani Gruteri; *denuo recognita a* Jacobo Gronovio, *cujus adjectae emendationes. Accedunt* Acronius Pedianus, & *vetus* Scholiastes. Lugduni Bat. Petr. van der Aa, 1692 4°. 2 vol.

Orationes Politicae Dinarchi, Lesbonactis, Lycurgi, Herodis, Demadis, *Graecè et Latine; Interpretibus* Guilielmo Cantero, M. B. Jschano, Johanne Lonicero & Hermanno Cruserio. *Editae curâ* Jo. Gruteri. *Hanoviae, typis Wechelianis* 1619 12°.

Christophori Pflugii *Epistola monitoria, novae editioni* Plauti *quae modò adornatur, praefigenda, in quâ fatuitas Apologiae* Joannis Philippi Parei *contra* Janum Gruterum *detegitur* Witeb. 1620 (1619) 12°.

Asini Cumani fraterculus, e Plauti *Electis electus: per* Eustath. Su. P. (Janum Gruterum) 1619 12°.

Beide hebben betrekking tot zijnen twist met David Pareus, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Heidelberg, over Plautus.

M. Accii Plauti *Comoediae; ex recognitione* Jani Gruteri, *qui cum manuscriptis Palatinis contulit. Accedunt Commentarii* Frederici Taubmanni *auctiores. Witeb.* Zachar. Schurerus 1621 4°.

Florilegium magnum, sive Polyantheae Tomus secundus. Argentorati Lazarus Zelznerus 1624 fol.; een vervolg van het *Florilegium* van Joseph Langius. Gruterus had nog twee andere deelen voor de pers gereed, maar zij zijn niet verschenen.

Loci communes. Sive Florilegium rerum et materiarum, ex Auctorib. Vetustis selectarum, ex Jani Gruteri *Florilegii magni Tomo secundo contractum. Argentorati haeredes* Lazari Zelzneri 1624 8°.

Jani Gruteri *Bibliotheca exulum; seu Enchiridion divinae humanaeque prudentiae. Argentorati* 1624 *in* 12°. *It. Francof, haeredes* Lazari Zelzneri 1625 12°.

Publii Ovidii Nasonis *opera;* Daniel Heinsius *textum recensuit. Accedunt breves notae ex collatione codicum* Scaligeri *et Palatinis* Jani Gruteri. *Lugd. Bat. off. Elzev.* 3 vol. 16°.

Op de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool vindt men Sexti Aurelii Victoris *historia Romana cum notis* Andreae Schotti. Antverp. 1579. Janus Gruterus *hic illic conscripsit* in 8°. Flavius Vegetius, *correctus ab* Godescalco Stewichio; *item* Frontinus, Aelianus, Modestus, Polybius, *Antverp.* 1585 4°. *Primò varia adscripsit,* Janus Gruterus, *secundum contulit cum Ms. Palatino.* Ook is er een kostbare codex van Priscianus, die vroeger behoorde aan Gruterus.

Zie *Cat.* I. p. 183, 238.

24 brieven van Gruterus vindt men in V. Cl. Guiliëlmi Cambdeni *et illustrium virorum ad* G. Cambdenum *Epistolae. Londini* Richardus Chiswellus 1691 4°; 13 brieven in Marquardi Gudii *et doctorum virorum ad eum Epistolae: adjectis aliis variorum, praecipue* Cl. Sarravii, *curante* P. Burmanno. *Ultraj.* 1697 4°; 5 in *Epistolae celebrium eneditorumque virorum,* Amst. 1705 12°; brieven aan Justus Lipsius, Gaspar Barthius, Frederik Taubman en Adam Siberus in de *Sylloge Epistolarum* Petri Burmanni T. I p. 267—274, T. II 377—379; 3 aan Michel Piccart, in de *Amoenitates Theologicae* van Schelhorn T. IV. pp. 532—537 T. V. pp. 177—180; 3 in Joannes Woweri *Epist. Centuriae* II; *Epist.* ad Hoffmannum *inter Rechterianas* pag. 549. 1 in *Sylloge Epistol.* ed. Ant. Matthaeo (*Hagae* 1740.)

In Guil. Cambdeni *Epp.* p. 198 komt eene *Ode* van Gruter op den dood van de Thou voor. Zijn album was weleer in bezit van Cornelis van Alkemade. Het albumblad van J. Isaäcus Pontanus vindt men p. 158 van diens *Poëmata* Amst. 1634. P. 223 komt een vers van Gruterus aan Pontanus voor.

Rondom zijne afbeelding leest men: Janus Gruterus *Antwerpiensis demerendis Literis natus anno* MD. XL. CII. *decembris. Obut* XX *Septembris anno* MDC. XXVII en onder aan:

"Cui tantum Latium vetus, et vetus Attica nota,
Patria, vel quantum nota cuique domus:"
Talis erit, tantum docto notissimus orbi,
Quantum illi notus maximus orbis erat.

B. Vulcanius.

Zie Jani Gruteri de la Gruytere, *piè denati, Manes; novis Threnodiarum alloquiis, ab* Ernesto Stida, *Erfurtensi, collectis, salutati, placati. Erphordiae*, Georgius Hertzus, 1628 8°. *Vita mors et opera maximi virorum* Jani Gruteri, *recensita à* Frederico Hermanno Flaydero. *Adjecta sunt quoque Epicedia. Tubingae* 1628 in 16°. *Panegyricus* Jano Grutero *scriptus a* Balthasarc Venatore in de *Memoriae Philosophorum* van Henning Witten, *Decade* II. pp. 212—293 sup. p. 238; Pope Blount, *Cens. celeb. Author*. p. 922 seqq.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* I. V.; Sanderus, *de claris Gandavensibus*; Bonifac, in *Ludic. Hist.* p. 591; Barth., *Advers.* p. 850, 1420; Scaliger, *Animadv. in* Euseb.; *Id. Epist.* 216; Lipsius, *Epist. Cent. ad German. et Gall. Epist* 6; *Id. Introduct. Lector.* Senec; Scoppius, *de Crit.* p. 14; M. Z. Boxhornii, *Epp.* p. 92; J. G. Vossius, in *Orat. memoriae* Th. Erpenii *dicta;* Baudius, in *Cent.* II. *Epist. Epist.* 13; Klefekeri, *Biblioth. Erud. Praecocium* p. 143; P. Cunaei, *Epp.* p. 234, 236; *Sylloge Epist. ed.* Burmanno, (*Index* II in voce) *Scaligeriana* p. 100, 101; Spizelius in *Felice literato* p. 1042; Th. I. ab Almeloveen, *Plagiarum Syllabus* p. 16; Foppens, *Bibl.* Tom. I. p. 548; Graevii, *Cohors Musarum* p. 249, 210, 327, 331, 349; J. Jonsius, *de Scriptoribus Historiae philosophicae* Lib. I. C. XIV. p. 81; Tobiae Magiri, *Eponymologium Criticum* p. 410; Morhovii, *Polyhistor v. Index*; J. Dousae, fil. *Poëmata* (Rotterd. 1704) p. 62, 148, 178; Niceron, *Mémoires.* T. IX. p. 388; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. littér. des Pays-Bas* T. XVI. p. 1 seqq.; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 63; Peerlkamp, *de Poëtis Latinis Neerland.* p. 279 seqq.; T. C. Harlesii *Introductio in Historiam Linguae Latinae* (*Bremae* 1773) p. 10, 12, 13, 33, 48, 97, 109, 153, 187, 188; Moreri; Hoogstraten; *Diction. de* P. Bayle, Tom. VII. p. 288 seqq.; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. p. 760; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis, *Woordenboek van Kunsten en Wetenschappen* D. III. bl. 249; Te Water, *Verbond en Smeekschrift der Edelen* D. II. bl. 430.

Catal. Bibl. publ. Lugd. Bat. p. 154, 160, 166, 183, 238, 240, 241, 243, 250, 254, 268, 271, 273, 300, 302, 328, 373, 153, 160, 238; *Krouyk van het Hist. Genootschap Jaarg.* VII. bl. 422 VIII. bl. 343; Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 152; van Kampen, *Gesch. der Ned. Letteren en Wetenschappen* D. III. bl. 88.

GRUTERUS (Lambert), een schrijver uit de XVI eeuw, geboortig van Venraed, een klein gehucht in het voormalige Hertogdom van Gelderland, vier mijlen van Venlo en twee van de Maas. Men weet niets van zijn leven en lotgevallen als dat hij Suffragant van een Aartsbisschop van Mentz voor het district van Erford geweest is.

Hij heeft in het licht gegeven:

Clementina, hoc est, B. Clementis *Opera, quae a variis Auctoribus collecta, conversa, emendataque, Latine extant, omnia. Cum nova Praefatione de veris falsisque* B. Clementis *Scriptis et locorum difficilium explanatione. Ex emendatione* Lamberti Gruteri *Venradii. Coloniae*, Joannes Birckmannus.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 613; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des Pays-Bas* T. III. p. 348.

GRUTERUS (Thomas) omstreeks 1520 te Zierikzee geboren, verliet ten gevolge der vervolgingen zijn vaderland en week naar den *Paltz*, het gemeene toevlugtsoord der Hervormden; doorreisde vervolgens *Zwitzerland, Italie* en een groot gedeelte van *Duitschland.* In 1560 en 1561 ontmoeten wij hem als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Duisburg in het land van *Kleef*, waar hij tot in 1578 bleef, toen hij naar zijne geboortestad wederkeerde, om er het leeraarambt waar te nemen. Het jaar van zijn overlijden is niet vermeld; doch hij liet vier zonen na, en de volgende schriften, die nog in 1629 bestonden:

Hodaeporicon Belgicum, Helveticum, Italicum, Germanicum, Westphalicum in twee boeken.

Ephemeris rerum, waarschijnlijk een journaal van hetgeen in zijn tijd is voorgevallen.

Historia Davidis Georgii, *Haerisiarchae*, in 2 boeken.

Refutationes Sectae Davidis Georgii *Pars secunda* (Het eerste is verloren.)

Commentarii in Hesiodi *Opera et Dies. — Opera Theologica varii generis — Index Vocabulorum rariorum in* Plinii *Naturali Historia*, volgens de uitgaaf van Frobenius, *Basileae* 1525 in fol.

De *Genealogia Gruterorum* (verloren).

Men vindt eenige brieven van Thomas aan het einde der Centuria II *Epistolarum* Petri Gruteri.

Zie *Centur. Epist.* Petro Gruteri, p. 197, 198; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 741; Fr. Sweertii, *Athen. Belg.* p. 620; W. v. Gouthoeven, *Chronyk* bl. 225; M. Z. van Boxhorn, *Chronyk van Zeeland*, D. I. bl. 164; Smallegange, *Chronyk van Zeeland*, bl. 769; P. Gruteri, *Epistol. Cent.* II. p. 194—200; P. Bayle, *Dict. Critiq. et Historiq.* T. I. p. 1314; de la Rue, *Geletterd. Zeeland*, bl. 332; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des Paysb-as* T. III. p. 344.

GRUTERUS (Petrus) oudste zoon van Thomas Gruter werd niet, gelijk Goudhoeven en Sweertius willen, te Zierikzee, maar omstreeks 1555 in den Paltz geboren. Na voorbereidende studien, legde hij zich op de geneeskunst toe en begaf zich, na Italie bezocht te hebben, naar Vlaanderen, en praktizeerde eerst te Dixmuiden, vervolgens op andere plaatsen en eindelijk te Ostende, waar hij zoo bij de burgerij als bij het garnizoen de praktijk uitoefende. In 1620 vestigde hij zich als geneesheer te Middelburg en, na zijn fortuin in drie of vier andere plaatsen beproefd te hebben, te Amsterdam, waar hij den 26 September 1634 in hoogen ouderdom overleed. Zijn zoon Isaak, die aan Bayle onbekend was, heeft ook het een en ander in het licht gegeven, volgens Barbier in zijn *Examen critique et complément des Dictionnaires historiques.* Ook heeft men van hem:

Epistolarum Centuria (prima) *Accessit Apologia pro eâdem; quâ instituti sui, et styli ab usu et Latinismi puritate abhorrentis, rationem reddit.* Lugd. Bat. 1609.

Deze brieven werden door den uitgever en de critici van zijn tijd zeer mishandeld, waarover hij zich bitter in den aanvang en op verschillende plaatsen beklaagd van zijne,

Epistolarum centuria secunda; edente Isaäco Grutero, P. F. Amst. Paulus à Ravesteyn 1629. 12°.

Bayle schreef nopens deze brieven: "La verité est qu'on avait raison de siffler ces lettres; et néanmoins un grand nombre de personnes écrivirent à l'auteur cent beaux complimens sur cet ouvrage, les quels il ne manqua pas, de publier á la tête de la deuxième centurie Ce qui doit apprendre à bien peser ses paroles, quand on écrit à un auteur vain, et dont les livres ne sont par bons. Il faut toujours craindre qu'un tel homme ne publia les éloges, qu'on lui donne, s'il en a l'origenal, Pierre Gruterus avait pressenti qu'on ne goûterait pas l'affectation de son vieux langage: c'est pourquoi il en fit une Apologie par avance et l'imprima avec les premieres Lettres." Volgens Valerius Andreas was zijn zoon Isaac de uitgever der *Centuria Secunda* doch het blijkt en uit den opdragtsbrief, en uii de voorrede, en uit een brief van Gilles Snouck, die aan het hoofd der overige staat, dat Pieter zelf haar uitgaf. Zulks blijkt zelfs uit een brief van zijn zoon Isaac aan het einde van het boek met een *Carmen gratulatorium*, dat hij voor deze uitgaaf had vervaardigd.

Hij liet twee zonen na, die volgen.

Zie Fr. Sweertii, *Athen. Belg.* p. 620; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 741; M. Z. van Boxhorn, *Chron. van Zeeland* D. I. bl. 164; P. Bayle, *Diction. Critiq. et Historiq.* T. I. p. 1327; de la Rue, *Geletterd. Zeeland*, p. 334; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des Pays-Bas* Tom. III. p. 344; Barbier *Examen critique et Complément des Dictionnaires historiques*; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 760. Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen, Aanhangsel* D. III. bl. 249.

GRUTERUS (Jakob), tweede zoon van Thomas, Broeder van Pieter, werd te Zierikzee in 1604 geboren of ten minste opgevoed en was Rector aan de Illustreschool van Middelburg. Tot zijne leerlingen behoorde de beroemden Antonius Walaeus. Men vindt eenige Latijnsche brieven van zijne hand in de *Centuria II Epistol.* Petri Gruteri; ook liet hij eenige handschriften na, die aldaar vermeld worden.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-Bas*; T. III. p. 344; Bayle, *Diction. Historiq. et critiq.* T. VII. p. 288. Kist en Royaards, *Nederl. Archief voor Kerkel. Geschied.* D. VIII. bl. 14.

GRUTERUS (Reinier), zoon van Thomas en broeder van Petrus Gruterus, was Rector van het door Jan Casimir gestichte collegie te Heidelberg. Men heeft eenige Latijnsche brieven van hem in de *Centuria II Epistolarum* Petri Gruteri, waar ook eenige door hem geschreven, doch nimmer in het licht verschenen werken, vermeld worden.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-Bas* T. III. p. 344; en Bayle, *Diction. Hist. et Critiq.* T. VII p. 288.

GRUTERUS (Johannes) zoon van Thomas en broeder van Petrus Gruterus, legde zich eerst op de fraaije letteren toe, en reisde vervolgens door Italie. Hij liet zich onvoorzigtig over het dogma der R. C. over het H. Avondmaal uit, en zou in handen van de Inquisitie zijn gevallen, indien hij niet de vlugt had genomen naar Napels: van daar zou hij naar zijn vaderland terug zijn gekeerd, doch hij werd ziek en stierf aldaar. Men vindt eenige zijner brieven in de *Centuria II Epistolarum* Petri Gruteri.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-Bas* T. III. p. 344; Bayle, *Dict. Hist. et Critiq.* T. VII. p. 288.

GRUTERUS (Philippus) werd in het laatst der XVIe of het begin der XVIIe eeuw te Dirksland uit een aanzienlijk geslacht geboren, en studeerde in 1610 te Leyden, waar hij de volgende redevoering uitsprak: *Oratio de Prisco Batavorum virtute*, Lugd. Bat. 1618 in fol. Petrus Bertius gaf bij die gelegenheid in het licht: *Ad Leonem Batavum Allocutio, postquam de prisco Batavorum virtute dixisset publicè nobilissimus juvenis* Philippus de Grutere Ibid. Jsaacus Etiennius 1618. 4°.

Zie Sweertius, *Athenae Belg.* p. 642; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 773; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire des Pays-Bas*, T. III. p. 345.

GRUTERUS (Philippus) te 's Hertogenbosch geboren, werd aan de doorluchtige school te Gent door Mr. Adriaan Damman onderwezen. Hij beoefende de Latijnsche poezy, blijkens eenige verzen voor het werk van zijnen leermeester getiteld: *Omnium pene gentium Imagines* etc. Colon. 1577. fol.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-Bas* T. III. p. 345; Hermans. *Introductio in Notitiam rei literariae maxime Provinciae Brabantiae Septentrionalis* p. 7 *Conspectus*.

GRUTERUS (Jacobus), zoon van Petrus Gruterus legde zich reeds vroeg op de letteren en vooral op de Latijnsche en Engelsche taal toe en studeerde in de Medicijnen. Toen hij zich 1 September te Middelburg bevond was hij *Med. Cand.* Men heeft van hem: *Sylva Sylvarum sive Historia Naturalis, in decem Centurias distributa; Anglicè olim conscripta a* Francisco Bacone, *Barone Verulamio, Vice — Comite sancti Albani, Angliae quondam cancellarii: nunc Latio transscripta a* Jacobo Grutero P. f. *Medicinae Candidato.* Amst. Ludov. Elzevirius 1648 in 16°. Deze niet zeer letterlijke overzetting droeg hij aan Pieter van Reigersbergh, Heer van *Couwerve*, op.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Histoire littér. des Pays-bas*, Tom. p. 345.

GRUTERUS (Isaac), zoon van Petrus, broeder van Jacobus Gruterus, woonde in 1645 bij Dirk Graswinckel te 's Hage, bij wien hij waarschijnlijk de betrekking van *Lector* waarnam. Later bekleedde hij het ambt van Rector of Conrector te Nijmegen en in 1657 bij de *Erasmiaansche* school te Rotterdam, waar hij in 1680 nog in dienst was. Hij was een zeer geleerd man, beoefende de Latijnsche en Nederduitsche poëzy en was bevriend met Hendrik Bruno, Anna Maria Schurman, Constantijn Huygens, Jacob Cats, Johan de Brune en andere dichters. Op pag. 244 der *Opuscula Hebraea, Graeca, Latina, Gallica. Nobiliss. Virginis* A. M. à Schurman, *Lugd. Bat. Ex offic. Elzevir.* 1648 12°. komen 3 Latijnsche gedichten, vóór de *Minnedichtjes* van Johan de Brune, een Latijnsch en Hollandsch gedicht, Latijnsche verzen onder de afbeelding van den *Middelburgschen* predikant Aegidius Burs en een aan Beverwyck voor het *Tweede Boeck van de uitnemendheid des vrouwelicken geslacht*, waar men ook de gedichten op A. M. Schurman vindt, van hem voor. Een Latijnsche brief van hem aan zijn broeder Jacob, vindt men vóór de *Sylva Sylvarum* van den laatsten en het fragment van een anderen geteekend uit 's Hage *ex aedibus clarissimi* Graswinckel XIII. cal. Octob. CIↃ. IↃC. XLIV voor de *Korenbloemen* van Huygens (uitg. van 1655).

Hij vertaalde de aanteekeningen van Henri Savill op Tacitus, die met de werken van dezen Romeinsche geschiedschrijver, Amstel. 1649 in 12° gedrukt zijn. In Francisci Baconi *de Verulamio, Vice Comitis S. Albani et summi Angliae Cancellarii Opera omnia, Septem Voluminibus distributa. Novae huic Editioni accedunt opuscula Historico-Politica, ex Anglico nuper Latina facta.* Amst. R. & J. Wetstein *et* G. Smith 1730 7 T. komen in T. III. voortzettingen van hem voor van *Cogitata et visa; de Interpretatione Naturae, sive de Inventione Rerum et Operum*, ook afzonderlijk te Amst. Ludov. Elzevirius 1653 in 16mo uitgegeven en aan Petrus Bursius Art. Mag. en Geneesheer te Middelburg, opgedragen. Voorts van *Descriptio Globi terrestris; De Fluxu & Refluxu Maris; De Principiis atque originibus, secundum; Lalaus Cupidonis et Coeli, sive* Parmenidis *et* Telesii *et praecipue,* Democrati; *Philosophia, tractata in Tabula; Impetus Philosophica.*

Ook gaf hij, na den dood van zijn broeder Jacob, eene nieuwe verbeterde uitgaaf van diens *Sylva Sylvarum* in het licht, die in het vierde deel der bovengemeld *Opera omnia* is opgenomen.

Aan het eind der *cogitata et visa* vindt men nog van hem eene vertaling der *Epistola* Thomae Bodlei *ad* Franciscum Baconum, *quâ candidè expendit ejus Cogitata et Visa, Latino versa ex Anglico.* Ook beloofde hij in het licht te zullen geven *Sylloge Epistolarum .... quas* Hugo Grotius *scripsit ad Belgas, Germanos, Italos, Suecos, Danos, Gallos, exceptis quas* Cl. Sarravius, *Senator, Parisiis edidit.*

Zie de voorredenen zijner werken; Phil. Munckeri, *Liber de Intercalatione*, in *Praefat.;* Thomae Crenii *Commentationes Philol. et Historicae, Parte* II. p. 20; *Vita* Gerardi Noodt, voor diens werken. De la Rue, *Geletterd. Zeeland*, bl. 309; Paquot, *Mémoires pour Servir à l' Hist. Littér des Bays-bas*, T. III. o. 345. *Bibliothèque raisonnée des Ouvrages des Savans de l' Europe* T. V. p. 17 *suiv;* Heringa, *Bijdrage op de Lijst van Nederl. Dichters*, bl. 46.

GRUTER (Evert de) hield in de twisten over den Utrechtschen bisschopsstoel, tusschen Zweder van Culemborg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemden en nam, toen Diepholt reeds op den bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel in eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na kruisvinding, des morgens ten zeven ure de witte vrouwenpoort in te nemen en daar door Culemborgs volk in de stad te brengen. Deswege werd Gruter, toen de aanslag ontdekt was, uit Utrecht gevlugt zijnde, voor eeuwig uit die stad gebannen, terwijl zelfs zijne vrouw en kinderen gelast werden uit de stad te gaan en dus zoowel als hij gebannen.

Zie Burman, *Utrechtsch jaarb.* D. I. bl. 343.

GRUTERUS (Samuel) kwam in 1658 als proponent te IJsselmonde in dienst, werd in 1667 predikant te Oudewater, in 1667 te Haarlem, waar hij in 1700 emeritus werd en in Februarij 1705 overleed. Hij was een der predikanten, die het meest voor de verheffing van den Prins van *Oranje* ijverde en zich van den predikstoel heftig tegen de Regering uitlieten. Hij predikte o. a. den negentienden van zomermaand 1672 te Haarlem "dat er onder de Regenten dier stad verraad en kwaad bestier schuilde", welk zeggen hij, daarna ondervraagd zijnde, toepaste op den Ambassadeur de Groot, dien hij "een vuil ei, op Loevestein uitgebroeid" noemde.

Zie *Kort verhaal van het oproer te Haarlem in* 1672; Ms. Wagenaar, *Vad. Historie* D. XIV. bl. 67 Melchior Veeris *Kerkelijk Alphabeth*, bl. 56; G. R. van Kinschot, *Beschrijv. van Oudewater* bl. 46.

GRUTERE (Antony de) Heer van *Exaerde, Oesselghen* enz. uit het aanzienlijk Vlaamsch geslacht de Grutere gesproten, zoon van den ridder Karel de Grutere, was sedert het jaar 1570 meermalen schepen en tresorier der stad Gend. Hij werd in 1576 van wege de Algemeene Staten tot Groot-Bailliu over het land van Waes benoemd, en bekleedde die aanzienlijke waardigheid tot in 1579. Hij was ook een der onderteekenaars der Unie van Brussel in 1577 en overleed in 1581.

Zie *Nob. des Pays-Bas. Suppl.* IV. p. 67; L. Espinoy *Recherche des Antiquités et Nobl. de Flandre* p. 208; Sanderus, *Flandre illustr.* T. III. p. 205; J. C. de Jonge, *Unie van Brussel* 1577. p. 198.

GRUTERE (Philips de) of Gruutheere, naar alle waarschijnlijkheid stamgenoot van den laatsten, was een der Verbondene Edelen. Het is naauwelijks te denken, dat hij dezelfde zou zijn, die in 1515 te Gent, door den Aartshertog, naderhand Keizer Karel V, Ridder werd geslagen.

Zie Le Vrai *Supplément au Nobiliaire des Pays.-Bas.* p. 16, 17; Te Water, *Verbond en Smeekschrift der Edelen* D. II. bl. 434.

GRUWEL (Barend), van Emmerik afkomstig, klom in het Dominikaner-Klooster te Zwol tot het ambt van Prior op, doorreisde in 1546 als Commissaris van den Keizer en voorzien met eene pauselijke bul, welke hem tot het geloofsonderzoek in de landen der keizerlijke majesteit delegeerde, vergezeld van zijnen notaris Dirk Wolf, het hertogdom Gelderland. Beide mannen waren in dit jaar te Arnhem en elders werkzaam. Het hof van Gelderland zag dit met misnoegen, en deed poging om Gruwel, of om den sterken tegenstand, welke de steden betoonden, waar hij zijne taak vervulde, of omdat zij hem voor ongeschikt hielden, te verwijderen. De stadhouder en raden beriepen zich onder anderen, blijkens het antwoord van Koningin Maria, den 10 April 1547 aan het hof geschreven, op de pauselijke bul, waarmede Gruwel "gesubdelegeerd was", dat deze namelijk de landen van Gelderland en Zutphen niet mede begreep. Maar de Koningin bevestigde den inquisiteur in zijne betrekking, gelijk nogmaals in 1548, toen het hof eene nieuwe poging had gedaan om van hem ontslagen te worden. Meer vinden wij niet van dien man opgeteekeed, als dat hij voor

zijne verschijning in Gelderland, Overijssel en de provincie als kettermeester werkzaam was, en wel in gedingen die eenen bloedigen uitgang namen, gelijk ook later te Amersfoord. Daar hij zeer hardhoorende was moest hij reeds daardoor weinig geschiktheid hebben voor de eindelooze disputatiën, die het ketter-proces eischte.

Zie van Bragt, *Martelaars Spieg.* D. II bl. 65; Revii *Daventria illustr.* p. 264, 265; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I bl. 173, 266; van Bemmel, *Beschrijv. der stad Amersf.* D. I bl. 271; van Hasselt, *Kronyk van Arnhem* bl. 100 en Prof. Mol, *Johannes Veluanus en der Leken Wechwyser* in zijn met Prof. Kist uitgegeven *Kerkhistorisch Archief* D. I bl. 10, 18, 21, 44.

GRUWEL (Johannes), ook Gruelius en Grudelius genoemd, was in 1564 Deken van West-Vriesland en een ijverig voorstander van het R. C. geloof. Later werd hij afvallig en ging hij tot de Hervormde kerk over.

Zie Drakenborch *Aanhangsel op de Kerkel. Oudheden van Nederland* bl. 429; van Heussen en van Ryn, *Kerkelijke Oudheden* D. IV bl. 235; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort* D. I. bl. 271, die hem, gelijk ook Brandt en anderen met Barend Gruwel verwardde; W. Moll, *Johannes Anastasius Veluanus en der Leken Wechwijser* in zijn met Prof. Kist uitgegeven *Kerkhistorisch Archief* D. I H. I bl. 44.

GRUIJS ( ) dienende als kapitein der infanterie onder Rabenhaupt, en hielp in 1673 Koevorden heroveren, blijkens het volgende rijmpje:

"Door Rabenhaupt sijn wijsen raet
"En door Eybergens helden daet,
"Vier Sickinghes van grooten moet,
"Cling', Losecaet en Gruijs te voet,
"Hebben Coevord met cleine magt
"Dapper in een uur tijd vercragt,
"Hetwelk den Bisschop dapper spiet,
"En Groningen op 't hoogst verblied."

Zie Bosscha *Neêrl. Heldend. te land* D. II bl. 133.

GRUIJTER (Bartholomeus de), te Utrecht geboren, zou in zijne jongelingsjaren naar Indie zijn uitgevaren en reeds op dertienjarigen leeftijd geheimschrijver van den Raad van Indie te Batavia zijn geweest. Zeker is het dat hij in 1639 den hoogen rang van Opperkoopman in dienst der Oost-Indische maatschappij verkreeg, en na gedurende twee jaren Opperhoofd ter Kust van Koromandel te zijn geweest, in 1646 in Nederland terugkeerde. Later was hij in zijne vaderstad jaren achtereen lid van den Kerkeraad der Hervormde Gemeente, werd Raad, Schepen en tweemaal Burgemeester van Utrecht. Nadat hij bovendien Heemraad van den Lekkendijk Benedendams en Gedeputeerde te velde was geweest, stierf hij op het einde van 1685, bij zijne huisvrouw, de dochter van den Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch Indie, 14 kinderen, 8 zoons en 6 dochters, nalatende. De meeste der eerstgemelde hebben op het veld van eer voor het vaderland gebloed.

Zie *Utrechtsche Volksalmanak* 1847 bl. 135, 136.

GRUIJTER (J. P.), Deze meester bloeide in het midden der 17 eeuw en schilderde o. a. *een Admiraalzeil op de Maas, met het uitzigt op de stad Rotterdam* (1658).

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 611.

GRUIJTER (Pieter de) leefde in de 17 eeuw, was in dienst der O. I. compagnie en zwager van den Gouverneur-Generaal van Neêrlands-Indie van Diemen. Wij vinden echter niets merkwaardigs nopens hem opgeteekend.

Utrechtsche Volksalmanak 1847 bl. 134, 135; *Kronijk van het Histor. Genoots.* 4de Jaarg. bl. 24.

GRUIJTER (Mr. Willem de), een beroemd regtsgeleerde te Utrecht, in het begin der XVII eeuw geboren. Na Raad en meermalen Schepen zijner vaderstad te zijn geweest, werd hij in het Hof aldaar geroepen en stierf, in het jaar 1684, als voorzitter van hetzelve. Hij had 28 jaren zitting gehad en huwde den 18 Jan. 1642 te Amsterdam met Sybilla Hoons.

Kronijk van het Histor. Genootschap D. II bl. 24; *Utrechtsche Volksalmanak* 1847 bl. 134.

GRUIJTER (Mr. Wilhelm de), de vierde Gouverneur-Generaal van Suriname. Hij aanvaardde die betrekking den 27 Februarij 1707, doch stierf reeds den 2 September van dat jaar.

Zie *Kronijk van het Histor. Genootschap* D. II bl. 34; *Navorscher* 4e Jaarg. bl. 24.

GRUIJTHUIZEN. Zie BRUGGE (Lodewijk van).

GRIJP (Joost Dirk), volgens den Heer Kramm een beoefenaar der schilderkunst in den aanvang der XVII eeuw. Hij woonde te Leyden en was een der rekwestranten, die in 1610 aan den Magistraat dier stad verzochten, een schilder- of St. Lucasgild te mogen oprigten, om aan hun bedrijf in de schilderkunst dezelfde voorregten te verzekeren als in meest alle steden van Holland plaats vond.

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. II bl. 611.

GRIJPIUS (Bartholomeus) was deelgenoot van den togt van Christiaan van Anholt naar Rouaan, tot hulp van den Koning van Frankrijk, die deze stad belegerde. Bor deelt een brief van hem over dien togt, aan de Staten van Holland geschreven, (15 Oct. 1591) mede in zijne *Nederl. Oorl.* B. XXVIII bl. 55 vso.

GRIJPMOED (Geerling) werd in 1760 te Zwolle geboren en in de teeken- en schilderkunst door A. D. Prudhomme onderwezen. Hij vestigde zich te Amsterdam, waar hij met het schilderen van behangsels zijn brood verdiende, en in zijne vrije uren schilderijen en teekeningen met landschappen vervaardigde, en zich ook op het etsen toelegde.

De Heer Kramm vermeldt drie fraai gestoffeerde landschappen, waarvan twee op één plaatje, in 1780 op twintigjarigen leeftijd door hem geëtst, en drie geteekende plaatjes van deze kunstenaar, welke hij in zijn kabinet bezit. Grijpmoed stierf in den ouderdom van 28 jaren.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 299; Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 611. *Catal.* van Mr. J. van Buuren, Bailluw van Noordwijkerhout 1808 bl. 217.

GRIJPSKERKE (Jacob van) Florisz., Med. Dr., Heer van Grijpskerke en Poppendamme, gestorven den 21 October 1683 en te Grijpskerke onder een blaauwen zerk, met zijne 8 kwartieren er op uitgehouwen, begraven, liet een belangrijk handschrift na, van hetwelk Te Water en Kluit deze bij de bewerking van zijne *Historia Critica Comitatus Hollandiae et Zelandiae*, gene van zijn *Hoogadelijk en Adelijk Zeeland* heeft gebruik gemaakt. Het voert tot titel:

't Graafschap van Zeeland, of te corte representatie van de Regering van Zeeland onder haere Graeven tot den jaere 1579, *behelzende zeer omstandig den staet en recht van de Ridderschap en Edelen van Seelant.*

Zie Te Water, t. a. p. *Voorrede* bl. 17 volgg.; Smallenganange, *Chronijk van Zeeland* bl. 475; Van Leeuwen, *Batavia Illustrata* p. 1198; Van Kampen, *Beknopte Geschiedenis der Letteren en Wetenschappen* D. III bl. 75.

GRIJSBACH (Willem). Deze dappere wachtmeester verdedigde in den slag bij Talavera (Julij 1809) onder het oog van kapitein Trip, te midden van een geweldig schroot- en geweervuur, langen tijd met groote tegenwoordigheid van geest, een onbruikbaren vuurmond.

Niet minder onderscheidde hij zich in den slag bij Almonacid, waarin hij door een kanonkogel werd gekwetst.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land* D. III bl. 251, 259.

GRIJSPEERE (Antonij van) en Gerrit van Ratingen, gewezene Raden in het hof van Utrecht, en in het jaar 1580 woonachtig te Emmerik, hadden zich in datzelfde jaar ten voordeele van Parma, ingelaten met Willem van Montfoort, Drost van Hattem, om die stad in handen van den Koning te leveren. Niets anders hadden zij daarvoor bedongen dan vergiffenis en onderhoud voor hun en de hunnen, indien zij hierom vervolgd zouden worden, 't geen hun ook werd toegezegd. Zoo zorgvuldig beleidden zij dit stuk, dat veertig man, door Rennenberg naar Hattem gezonden, door hen werden ingelaten. Doch de Drost en zijn vader werden gevangen naar Arnhem gevoerd en aldaar onthoofd, de bespringer eerst uit de stad en later uit de naast bijgelegene steden gejaagd. Waarschijnlijk was hij dezelfde met Antonij van Grijspeere Commissaris in de troublen van 1567 en 1568, wiens verbalen op 's rijks archief berusten en weleer door Marcus voor zijne sententien van den Hertog van Alba zijn gebruikt.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* o. h. w. Grijspeere, *Kronijk van het Hertog. Genootschap* jaarg. VIII bl. 466.

GRIJSPEER of GRIJSPEERT (Pieter) afkomstig uit een Zuid-Nederlandsch geslacht, bekleedde van 1625 tot 1655 het leeraarambt bij de vereenigde Vlaamsche en Doopsgezinde gemeente te Haarlem. Hij was een van hen, die de geloofsbelijdenis onderteekende, in 1626 door de Mennonieten aan de Staten van Holland en West-Vriesland overgeleverd, en was den 12 April 1632 met Jan Doom, een zijner ambtgenooten, op eene conferentie te Dordrecht gehouden, waar hij een andere belijdenis, die daar ontworpen werd, onderteekende, ook was hij op een Vergadering der Mennonieten van Holland, Zeeland, Utrecht, Vlaanderen en Overijssel, in Junij 1649 te Haarlem gehouden. Het blijkt dat hij toen een der oudste leeraars te Haarlem was.

Zijn zinsprenk was: *Ick ben jonck* (Ps. CXVIII : 141.)

Hij schreef:

Een Christelyck Handboekje gemaakt onder verbeteringe, hoe men bequaamelyke, als elk zijn geloove beleeft, en zijne regeeringe waerneemt, Goddelyk de gemeente kan regeeren. Door een liefhebber van de Apostolische Kerk en algemeyne Christelieke vrede 1654; een geschrift waarin Grijspeer eenen zeer verdraagzamen en zachtmoedigen geest openbaart en dat Gerrit Maetschoen in zijn *vervolg op de geschiedenis der Mennoniten* van Schijn bl. 188—232 heeft opgenomen.

Ook gaf hij uit:

Sommige leerachtighe geestelycke Liedekens, gemaeckt uyt den Ouden ende Nieuwen Testamente: met oock eenige Psalmen Davids, uyt verscheyden boecken bij een vergaderd, om in de verderinge der geloovigen tot des Heeren prijs, ende stichtinge onder malkanderen gesongen te worden. Vermeerdert met eenighe nieuwe Liedekens door B. G. Hoorn Izaac Willemsz 1629. 24°. Behalve de Liedekens van Grijpspeer vindt men in dezen Bundel er ook van Pieter Twisck en van anderen. Achter dit bundeltje vindt men:

's Herten Vreucht, inhoudende eenige nieuwe Liedekens uyt den Ouden ende Nieuwen Testamente by een vergadert tot vermaeckinghe des gheests, door P. G. Noyt voor desen gedruckt.

Al deze liedekens hebben Grijspeer tot autheur, uitgenomen het twaalfde: ook aan het einde zijn er zes kleine stukjes, die niet van hem zijn. Vier der twaalf eerste zijn opgenomen in de *korte bekentenisse, benevens Psalmen en geestelijke Liederen*, Haarlem 1635, van Frederik Knagt. Zijn portret vindt men voor het aangehaalde werk van Maetschoen.

Zie Maetschoen, *Geschied. der Mennoniten* D. III. bl. 183. verv. Paquot, *Mémoires pour servir à l' Hist. littér. des Pays-Bas.* Tom. I. p. 427; Glasius, *Godget. Nederl*, o. h. w.; Kok, *Vaderl. Woordenb.* o. h. w.; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgezind. in Holland* D. I. bl. 62.

GRIJZE (Jakob de). Mogelijk dezelfde of de vader van Jakob de Grijze, Ridder, Heer van Watervliet, baljuw van het Vrije van Sluis, Commissaris-Generaal van de vivres van den Staat, gehuwd met Margaretha Hinckaert, dochter van Jan Hinckaert, Heer van Ohain, Corbais, Watignies en Lafontaine, Generaal-Postmeester der Nederlanden, wier dochter Alijd, den 5 Aug. 1618, met Jacques de Chantraine dict Broucqsaut, Kapitein en vervolgens Kolonel ter repartitie van Zeeland, Hoogbaljuw van Brugge, in 1584 met Joachim Ortel door de Algemeene Staten naar Engeland gezonden, om van de Koningin krachtdadigen onderstand te verzoeken, mits de Algemeene Staten of eenige bijzondere steden ter harer keuze of haar schuldbrieven leverden voor het beloop harer verschoten penningen, en men zich daarenboven verbond, geen verdrag met Spanje of eenige andere Mogendheid te zullen aangaan zonder hare bewilliging. Dit gezantschap slaagde echter niet, daar de Koningin op zulke geringe verzekeringen als de schuldbrieven der Staten waren, van welke zij er nog vele in handen had, geen hulp wilde verleenen. In het volgende jaar werd hij met andere wederom naar Engeland gezonden om de Koningin in naam der Algemeene Staten de opperheerschappij aan te bieden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XX bl. 63 (635 *Remonstr. van* Oldenbarneveld in de *waarachtige Historie* bl. 176; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII bl. 34—36, 88, 90; Kok, *Vaderl. Woordenb.* o. h. w. Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen*, o. h. w. *Cronijk van het Histor. Genoots.* jaarg. VIII bl. 43.

GUALTERUS of GALBERTUS, Notaris te Brugge, leefde in de XII eeuw, schreef het leven van Karel den Goede, Grave van Vlaanderen (*de Vita Caroli Comitis Flandriae*) dat te Parijs (1615) vervolgens in de *Acta Sanctorum* (T. 1 Martii 2 p. 179—219 *cum notis* Henschenii), volkomener in het *Recueil des Historiens des Gaules par Dom Bouquet* T. III p. 347 sqq. is gedrukt.

Zie Fabricius, *Bibl. Lat. med. aevi*, T. III pag. 114, 814, Meyeri, *Histor. Flandr.* p. 40; Curtis, *Jaarb. van Brugge*, 1ste D., Raepzaet, *Hist. des Etats géner et. prov.* p. 106 en volg.; Vossius, *de Hist. Lat.* p. 712; de Wind, *Bibliotheek van Neerl. Geschieds.* bl. 25; *Bibl. publ. Lugd. Bat.* p. 287.

GUALTHERUS, bijgenaamd, naar zijne geboorteplaats, van Brugge, was eerst een Minderbroeder, vervolgens Provinciaal van Tours, eindelijk Bisschop van Poitiers, tot welke waardigheid zijne verdiensten hem alle regt gaven. Alle schrijvers prijzen hem als een krachtig verdediger der kerkelijke hierarchie. Hij koos in den strijd tusschen de aartsbisschoppen van Bordeaux en Bourges over den voorrang, de partij van den laatste. Paus Clemens V hierover vertoornd, beroofde hem van zijne waardigheid en stak hem in een klooster, waarin hij van hartzeer stierf. Men zegt dat hij op zijn doodbed een brief schreef, waarin hij van het vonnis, door Clemens tegen hem uitgesproken, appelleerde op het eerstkomend concilie of voor Gods oordeel, en dat hij dien nog na zijn dood in de hand hield. De Paus, zulks vernomen hebbende, kwam in 1308 te Poitiers, deed de kist openen, en dit geschrift nog in zijne hand vindende, terstond het ligchaam op een heerlijke plaats begraven. In 1604 liet de Generaal der Cordeliers op zijn kerkvisitatie, op eigen gezag dit graf openen, 't geen hem bisschop Godfried van Blin hoogst euvel duidde. Gualtherus was een geleerd man, die verscheidene werken en handschriften naliet, zooals *Rudimenta pro Conoinatoribus*, — *Commentarii in libros Sententiarum, Tabula Originalium*, — *Tractatus de Poenitentia*, — *Quaestiones Disputatae.*

Zie Trithemius *de Script. Eccles*, p. 290; Antonani, *Chron.* P. III tit. 24 c. q.; Sweertii, *Athen. Belg.* t. v.; Thuani, *Hist.* l. 131; Spondanus, ad Ann. 1308; Meyeri, *Annal. Flandr.* L. XI; Molanus, *in natal. S. S. Belgii* 22 *Januarii*; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 300; Fabricii, *Bibl. Med. et Infim. Latinit.* t. v. b. 327.

GUALTERUS (Cornelius), kanunnik van St. Donatiaan te Brugge, zoon van Johannes Gualterus, Raadsheer in het Hof van Vlaanderen, leefde in de tweede helft der XVIe eeuw en was een vriend en reisgezel van George Cassander, over wien hij te Keulen een latijnsche redevoering hield en wiens grafschrift hij vervaardigde. Hij stierf den 22 Aug. 1582.

Hij schreef:

Annotationes in Hegesippum de Bello Iudaico. Coloniae ap. Cholinum 1559 en 1575 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 858, Brandt, *Hist. de Reform.* D. I bl. 686.

GUALTHERUS (Marcus), in de Paltz geboren, werd in 1605 conrector en in 1606 rector der latijnsche school te Kampen. Zoo zeer werd hij hier geacht, dat de regering in 1617 hem en zijne kinderen het burgerregt schonk, terwijl hij in den kerkeraad voor twee jaren tot ouderling werd gekozen. Daar hij zich echter een ijverig aanhanger der remonstrantsche partij had getoond, werd hij, den 18den Aug. 1619, voor de Synode te Deventer geroepen. Hij schreef hierop een brief aan den predikant van Vollenhoven, Johannes Volcerus, scriba dier Synode, waarop onmiddelijk, den 20sten Aug., zijne afzetting volgde. Ofschoon hij zijn ambt bleef waarnemen, wisten de synodale gedeputeerden echter te bewerken, dat hij den 15den Sept. door de burgemeesters werd ontslagen.

Gualtherus bleef in Kampen en schaarde zich aan de zijde der vervolgde Remonstranten. Ten gevolge hiervan, kwam hij in Februarij 1621 in groote moeijelijkheid. Hij werd verdacht van geheime verstandhouding met de gebannen predikanten, en na eenige verhooren op de Hagenpoort gevangen gezet en streng bewaakt. Na elf dagen werd hij weder ontslagen, op voorwaarde dat hij zich binnen zijn eigen huis zou houden, en met niemand over het gebeurde spreken. Doch in Mei begon men hem op nieuw lastig te vallen, nadat twee predikanten naauwkeurig al zijne latijnsche papieren hadden doorsnuffeld. De verhooren werden strenger hervat en Gualtherus andermaal in boeijen geslagen. Na ruim vier weken in de gevangenis te hebben doorgebragt, werd hij ten eeuwigen dagen uit de stad gebannen.

Gualtherus begaf zich hierop naar Elburg. Wel liet men bij de regering dier stad en bij het hof van Gelderland niets onbeproefd, om hem ook deze stad te doen ontruimen, doch dit mogt niet gelukken. Aan den anderen kant beproefde hij

en zijne vrouw te vergeefs al het mogelijke, om zijne in beslag genomene papieren terug te erlangen. De regering verspreidde inmiddels eene verklaring harer handelwijze in deze zaak, waartegen Gualtherus wel eene wederlegging schreef, die hij echter nimmer uitgaf. Daarentegen deed Daniel Eipard, predikant te Kampen, een boekje tegen hem verschijnen, onder den titel: *Aanwijsing van den dwael- en lastergeest van* M. Gualtherus, *uit sijne eigene schriften.*

Waarschijnlijk zullen de kwellingen, waarmede zijne vijanden hem onophoudelijk bleven vervolgen, Gualtherus wel bewogen hebben, om eerlang naar Sleeswijk-Holstein te reizen, waar de Remonstranten een toevlugtsoord hadden gevonden. In 1624 was hij tegenwoordig bij de begrafenis van den hoogleeraar Vorstius, in de nieuwe stichting Frederikstad. Twee jaren later werd hem, als rector der stad, voor het eerst zijn jaargeld uitbetaald. In 1625 werd hij secretaris der stad; in welke betrekking hem werd opgedragen een stadsregt te ontwerpen, dat in 1633, na de goedkeuring des hertogs, door hem bekrachtigd werd. Omstreeks 1635 schijnt hij gestorven te zijn.

Van Gualtherus zijn ons slechts drie geschriften in druk bekend:

Diologi de scholia libri duo, in quorum primo dilucide asseritur scholarum dignitas, altero ostenduntur emolumenta et incimmoda corum, qui en scholasticis functionibus vacantur, Franq. 1613, 4°.

Temeritas recalcitrans sive dialogus intersanam rationem et stultam temeritatem, scriptus A. M. Gualthero *contra Tapeinophrosynen* J. Urbani, Goudae 1616; 4°., gerigt tegen een zeker boek van Johannes Urbanus, predikant te Hattem.

Oratio de vita et obitu C. Vorstii.

Bovendien schreef hij nog verschillende stukken, die echter nimmer in het licht gegeven schijnen te zijn. Brandt heeft schriftelijke aanteekening van Gualtherus hand gebruikt. Welligt berusten te Kampen nog vele zijner papieren.

Zie Brandt, *Hist. der Refor.* D. IV bl. 13—15 495—511. *Epist. clar. et. erud. vir.* ed. 1704. Ep. 245, 264, 267 en p. 601; Tideman, *De Remonstr. Broederschap* bl. 305, 313, 315; dezelfde *Frederikstad a. d. Eider* bl. 16—18; Baudartius, *Memoryen*, B. XIV bl. 14, *Cat. der Bibl. v. d. Remonstr. Geref. te Amsterd.* bl. 15, *Navorscher* D. IX bl. 181; Valer. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 397) Rogge, *Bibl. van Remonstr. geschrift.*

GUALTHERUS (Paulus) werd in 1587 te Huy geboren, legde zich op de Latijnsche en Grieksche taal, de dichtkunst, wijsbegeerte en scholastische godgeleerdheid toe en werd door zijne oversten (hij behoorde sedert 1603 tot de orde der Jesuiten) belast met het onderwijs in de beide laatste vakken te Douai. Hij zelf verkreeg aldaar in beide de doctorale waardigheid. In 1630, of in het begin van 1631, vertrok hij naar Weenen in Oostenrijk, waar hij gedurende tien jaren de godgeleerdheid onderwees. Omstreeks 1643 werd hij door zijnen generaal Mutio Vitelleschi naar Rome geroepen, om daar het censorschap over de door de Orde uitgegevene boeken te bekleeden. Vijf jaren later keerde hij, in het gevolg der hertogen van Bouillon, wier biechtvader hij was, naar Douai terug en stierf aldaar den 17 April 1672, in den ouderdom van 84 jaar. Hij werd voor een in zijn tijd wijs en verdienstelijk dichter gehouden.

Het nageslacht oordeelt minder gunstig over poëzy als deze:

"Fumante de Vesevo
"Voraginosis ructibus,
"Nostro videmus aevo
"Flammas vomi cum fluctibus."

Wij bezitten van hem:

1. *Septem Dolores B. Virginis, rythmo numeroso expressi. Viennae, Greg. Gelbhaar* 1631.

2. *Canticum novum animi salientis à mundo, à terrâ, à coelo, à se ipso ad Deum: Melodiae lyricae genus rhythmometrum. Viennae, Matth. Formica* 1651 fol. met n. 3 en 4 herdrukt.

3. *Affectus Eucharistici Rhythmometro expressi*, 1640 12°.

4. *Cogitationes seriae: Bivium duplex, unum mortalitatis, alterum aeternitatis, Duaci. Joan. Serrurier*, 1653 12°.

5 *Jesus-esus, novus orbis, famis et sitis, animi vera satielas, in Pusil-mundo duce Amor fido quaesita et inventa, duobusque cantibus communione et unione gustato, Leopolde Ignatio Imperatori scribebat dicabatque* Gualterus Paullus, *Duaci, Laur. Kellamus*, 1661 fol. p.p. 152.

Een geestelijke roman in proza met verzen gestoffeerd, waarin de dichter allegorische personen, zoo als die van Jean de Palafox, in zijn *Pasteur de la nuit de Noël* laat optreden en spreken.

6. *Triumphus Corporis Christi sub Eucharistiâ, Leodio ductus in universam Ecclesiam, duce Juliana Virgine Leodiâ, stipantibus Pontificum, Caesarum, Regum, Principum, populorum affectibus Eucharisticis*, achter N°. 5 p.p. 85.

7. *Scalae et alae animi ascendentis ad Deum ab inferno, à mundo, à terrâ, à caelo stellato, ab empyreo, à seipso, à nihilo Suo.-Duaci Vidua Joannis Serrurier* 1663 12°. Dit is N°. 2 herzien.

8. *Hortus Olivarum: Dolor-Amor, Rosa-Spina; cui additur cordolium Deiparae, et cor mancipium Jesu et Mariae, rhythmometricè. Duaci, Viduae Joan. Serrurier* 1667.

9. *Rhythmometra Lyrica. Pragae* 1686.

Hij liet in handschriften na:

Jesu-logia, sen fundamenta totius Theologiae et Philosophiae anders *Summa humanae ac dvinae Sapientiae.*

De *B. Virgine Deiparâ.*

Controversae fidei, disputatae (distributae?) per secreta, quibus natae sunt Haereses.

Zie Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. littér. des Pays-Bas* T. I. p. 50; Peerlkamp, *De Poëtis Latinis Neerland.* p. 418.

GUALTHERUS (Philippus), naar de stad Chatillon, de Castellione bijgenaamd, bisschop van Magalo, werd te Rijssel in Vlaanderen geboren; leefde in de de XIIe en XIIIe eeuw, en vervaardigde een heldendicht getiteld: *Alexandreis, sive gesta Alexandri Magni* in 10 boeken, aan Willem II aartsbisschop van Gent (1176—1201), opgedragen en in 1487, vervolgens te *Straatsburg* 1513 4°, *Ingolstadt* 1541 8°, *Lyon* 1558 4°, *Ulm* 1559, *St. Gal* 1659 en 1693 in 12° in het licht verschenen. Dit gedicht is, hoewel groote gebreken in stijl en prosodie hebbende, niet zonder kracht en gloed; doch verdiende niet, gelijk sommigen wilden met de *Aeneas* gelijk gesteld te worden. In de XIIIe eeuw was het nog zóó algemeen geacht, dat het in plaats der klassische dichters op de scholen werd gelezen. Zijn overige werken zijn: *Libelli III contra Judaeos, in dialogi formam conscripti* Lugd. Bat. 1692 8° door Oudinus, en de *S.S. Trinitate Tractatus* in 1721 door Bernard Pez uitgegeven. Men vindt in de keizerl. bibliotheek onder N°. 3245 een ms. getiteld: *Gualteri de Insulâ*, doch deze bundel is niet het werk van Philippus Gualtherus maar van Gualtherus Mapes of Mapoeus, kapellaan van Hendrik II, koning van Engeland. Men heeft ook een ms. *Epistola* Walteri, *Magolensis Episcopi et sacrae Rom. Eccles. Legati ad Praepositum et Canonicos Ecclesiae Insulensis* vóór de *Flores super Psalterium.* Voorts bezat het Karthuizer klooster te Gent van hem: *Morale dogma Philosophorum* en te Affligem bij Brussel werd zijn ms. *de Mahumeto* bewaard. Hij stierf te Chatillon, blijkens het volgende *distichon.*

"Insula me genuit, rapuit Castellio nomen,
"Perstrepuit modulis Gallia tota meis."

Zie zijn leven, door Sebastianus Linck, vóór de *Alexandreis* en door Oudinus vóór de *Libelli III contra Iudaeos;* Pagius, *ad Annum* 1102 *num.* XIII; Pezii, *Dissert Isagog.* p. XXII; Fabricius, *Bibl. Med. et Inf. Latinat.* T. VI p, 327, 328; Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 773, 774; Hermanni, *Conspect. Reip. Litter* p. 56, *Acta Philosoph.* P. XV p. 371. *Biogr. Univ.* t. v. c. v.

GUALTHERUS, aartsdiaken der kerk te Terouanne, behandelde, op verzoek van Johannes, bisschop van Terouanne, hetzelfde onderwerp in de *Acta Sanct.* 2 *Martii* T. 1. p. 163 seqq.

GUALDORP GORTZIUS, gezegd Geldorp, uitstekend portretschilder, werd in 1553 te Leuven geboren, en omtrent zijn 17e of 18e jaar leerling van Frans Vrancks van Herenthals en vervolgens van Franciscus Pourbus, onder wier leiding hij zulke vorderingen maakte, dat zijne kunst zeer gezocht en hij hofschilder van den Hertog de Terra Nova werd. Dezen volgde hij naar Keulen, werwaarts hij tot het sluiten van den vredehandel was gezonden, en bleef er wonen tot zijn dood, die in 1616 voorviel. Zeer talrijk zijn zijne portretten en beelden, en in een vloeijende manier geschilderd. Van Mander vermeldt bij uitnemendheid een Diana-, een Christus- en Maria-kop door Christiaan van der Plasse in koper gebragt; de *Geschiedenis* van Esther en Ahasveros, eene Susanna enz.

Zie K. v. Mander, *Levens der Holl. en Vlaams. Schilders* d. II bl. 60; Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaams. Schilders* D. II 299.

GUANTHO (GIUSTO DI). Zie Meire (Gerard van der).

GUBERNATOR (JOHANNES) of Jean le Gouverneur, werd te Gedines, een dorp in het Hertogdom Luxemburg, geboren, en gaf in het licht:

Symbola Heroica Claudii Paradini *et* Gabriëlis Simeonis *e Gallico-Latinè versa. Antverpiae* Joannes Steelsius, 1563 16° *It.* 1600 16°.

Het oorspronkelijke werk van Claude Paradin (*Dévises Heroïques avec fig.*) verscheen te Lyon 1557 in 8°, Anvers 1562 16°, Douay 1563 16°, *augmenté par* François d'Amboise, Paris 1620 12°.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 510; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas* T. III p. 282; Papillon, *Bibliothèque de Bourgogne* II p. 122.

GUCHT (ADRIAAN VAN), waarschijnlijk een schoolmeester te Brugge, schrijver van een *cijfer-boek*, Brugge 1569 met *Privilegie.*

Zie Schotel, *Illustre school te Dordrecht* bl. 32 en 213.

GUCHT (BENJAMIN VAN DER), van Vlaamschen oorsprong en volgens Bryan-Stanley het 32ste kind van Gerard van der Gucht (die volgt). Hij bloeide tusschen 1750—75 te Londen, waar hij kunsthandel dreef, schilderijen herstelde en portretteerde. Eenige zijner werken zijn gegraveerd, zoo als *Woudward in de rol van Petruchio* door J. R. Smith, *Moody and Parker in the farce of the Register-office* door J. Saunders, 1773, en de Arts W. Bromfield door J. R. Smith. Hij is in 1794 bij Chiswick in de Theems verdronken.

Zie Kramm, *Levens van Nederl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. II bl. 612.

GUCHT (GERARD VAN DER), zoon van Michiel van der Gucht van Antwerpen, was in de tweede helft der XVIIIe eeuw te Londen portretschilder. Ook versierde hij boekwerken, zoo als *Some observations made on a traveling through France, Italy etc. by* E. Wright, London 1730 II vol. 4°., waarin de beelden wel het best zijn bewerkt. Volgens Nayler overleed hij in 1776 te Londen, in den ouderdom van 80 jaren.

Zie Kramm, *Levens van Nederl. en Vlaamsche Kunstenaars* D. II bl. 612.

GUCHT (JAN VAN DER), broeder van Gerard, volgens Nayler in 1697 te Londen geboren, leerde de graveerkunst bij zijn vader en de teekenkunst van Louis Cheron. Hij graveerde zes *Academie-Studien* naar teekeningen van Cheron en vervaardigde vele boekprenten voor geleerde werken. Er is eene kunstplaat, voorstellende *Tancrede en Erminia*, naar N. Poussin, van hem bekend.

Zijn sterfjaar is onbekend, tenzij hij en niet zijn broeder Gerard in 1776 te Londen overleed.

Zie Kramm, *Levens der Nederl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 612.

GUCHT (MICHIEL VAN DER) werd te Antwerpen in 1661 geboren en had een der Bouttats tot leermeester. Later vestigde hij zich te Londen, waar hij een aantal portretten in prent bragt en in 1725 stierf.

Volgens Bryan was hij de leermeester van George Vertue; ook vermeldt hij 21 portretten, meest van voorname Engelschen, die door hem gegraveerd zijn.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 299; Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. II bl. 612.

GUCTER (H. H.), een kunstgraveur, die gedurende den vredehandel te Nijmegen, 1675—1678, de afbeeldingen van eenige afgevaardigden graveerde.

Zie Kramm, *Levens van Hollandsche en Vlaamsche kunstenaars*, D. II. bl. 612.

GUDELINUS (PETRUS) of Goudelin, werd uit een aanzienlijk geslacht, den 8 Augustus 1550 te Ath, in Henegouwen geboren, en in zijne geboorteplaats in het Latijn en Grieksch, en in de beginselen der poëzy en rhetorika onderwezen. Toen hij den ouderdom van 15 jaren had bereikt, begaf hij zich naar Leuven, waar hij in het collegie de Valk zich op de wijsbegeerte, en later op de regtsgeleerdheid, wis- en sterrekunde toelegde. Vervolgens oefende hij zich te Mechelen acht maanden, onder leiding van zijn neef Jacques Buysset, gewoon secretaris des konings, en griffier van den hoogen raad, in de praktijk en keerde vervolgens naar Leuven terug, waar hij, den 7 Mei 1572, licentiaat in de regten werd, waarna hij zich als advokaat te Mechelen vestigde. Vier jaren later bewogen hem Johannes Wamesius, Philippus Zuerius en Gerard Cavertson, onder wie hij te Leuven in de regten had gestudeerd, zich te Leuven neder te zetten. Hij gaf daar lessen in de regtgeleerdheid, doch zonder wedde. Na te vergeefs naar een vacerend professoraat te hebben gedongen, werd hij in 1582, in plaats van Frans Goethals, koninklijk hoogleeraar in de *Digesta* en in den *Codex*. Den laatsten Augustus 1586 werd hij tot rector der Universiteit gekozen en drie en twintig dagen later tot Doctor in de beide regten benoemd. In 1589 bekleedde hij voor de tweede maal het rectoraat, en in 1520 benoemde hem de regering der stad tot gewoon hoogleeraar in de *Digesta*. In deze betrekkingen was Gudelinus gedurende 29 jaren met ijver en roem werkzaam, en zoo was hij gehecht aan zijn post dat hij tweemaal de benoeming tot raadsheer in het parlement te Mechelen en meermaal die tot raadsheer te Bergen afsloeg. Hij stierf den 19 October 1619 in de ouderdom van 71 jaren, en werd in de Nieuwe Kerk der ongeschoeide Karmelieten in de straat St. Quentin begraven. Op zijn zerk leest men dit opschrift:

D. O. M.

D. Petrus Gudelinus, J. U. Doctor et Ante Cessor, et D. Maria van der Stegen, nobiles conjuges, hic quiescunt. Ille stirpe apud Athenses Patricius, vitâ integerrimus, scriptis clarus, ingenio, doctrinâ, industriâ optime de Academia meritus. Haec Brabantiae senatoris filia, toto pariter genere eminens, indole suavissimâ, moribus conspicuâ, affectu, modestiâ, pietate tali marito digna. Vixit ille annos LXIX, mens. IX. dies X. Obüt MIOCXIX. XV. kalend. novemb. Haec annos LXVII, dies III. Obiit MIOC. XXVIII. prid. kal. Julii. Erycius Puteanus vervaardigde een ander grafschrift.

Zijn portret vindt men aan het hoofd van zijn *Commentariorum de jure novissimo Libri VI* en vóór zijne *Opera omnia*, me deze dichtregels van Erycius Puteanus

"Plena animo facies, Sophiâque, Themique
"In picto vivus corpore sermo viget.
"Scripta viro Sophiamque stilo Themidemque loquantur:
"In scriptis dicas numen utrumque loqui."

Zijn ambtgenoot Maximiliaan Witteboort hield den 22 Oct. eene lijkrede op hem. Vijf dagen later werd er eene andere gehouden in de kapel der Congregatie der H. Maagd, onder bestuur der Jesuiten, van welke orde de overledenen lid was. Hij huwde met Maria, dochter van Nikolaas van der Stegen, Raadsheer in den Raad van Braband en van Margaretha, dochter van Hendrik Sterck, Tresorier van de orde van 't guldevlies, en Tresorier-Generaal der koninklijke finantien ten tijde van Karel V, en verwekte bij haar 3 zonen en 4 dochters, die hem alle overleefden. 1 Philippus, waarschijnlijk de oudste werd Lecentiaat in de regten; huwde Maria Florence Fogelwijder, en stierf den 17 Dec. 1678. Men vindt zijn graftombe in het koor der parochie kerk van St. Quentin. 2: Petrus Paulus, kanunnik van Seclin, in het bisdom van Doornik, stierf den 1 Aug. 1609. 3. Maria werd den 28 Junij 1630 non in het klooster der ongeschoeide karmelitinnen te Leuven. Van de overige is geen berigt tot ons gekomen.

Volgens Valerius Andreas, bezat Gudelinus al de eigenschappen, die een goed regtsgeleerde vormen; een gezond oordeel, een doordringenden geest en een vindingrijk vernuft. Hij verstond het Grieksch en Hebreeuwsch, en had zich ook op de wiskunde toegelegd. Hij prijst ook zijne zedigheid en regtschapenheid.

Hij schreef:

Orationes Variae. o. a. één *in laudem* S. Ivonis. *Lovanii* 1618 in 12°.

Commentariorum de jure novissimo libri sex, optimâ methodo, accuratè ac eruditè conscripti; additis harum, vicinarumque regionum moribus. Antv. Hieron. Verdussius, 1620. fol. *It. Arnhemii, Jacobus Biesius* 1639 4°. *Ibid. Idem* 1643 4°. 1661 4°. *at. editio altera* (3a vel 4a) *emendatior, indicibus et summariis Iuctior. Antv. Hier. Verdussius* 1644 fol. *It. Francof*, 1668 4°.

De schrijver overleed onder het afdrukken der eerste uitgaaf. Zijn beide zonen Philippus en Petrus Paulus bezorgden de uitgaaf van 1620.

De jure pacis, Commentarii ad mores Belgii & Franciae conscripti; ad constitutionem Frederici de pace Constantiensi. Lov.; Philippus Dormalius 1620 4°. *Editio 2a Lov., Jac. Zegers* 1641 4°. met dezen titel: *Commentarius in quo praecipuae de hoc jure Quaestiones distinctis capitubus eleganter pertractantur.*

De Jure Feudorum. commentarius elegans et ad mores Belgii scriptus, Lov. Henr. Hastenius 1624 4°. *It.*

De Jure Feudorum et pacis, Commentarii, ad mores Belgii ac Franciae conscripti; quibus in hac iteratâ editione accessere Henrici Zoësii J. C. Praelectiones Feudales, Lov., Jac. Zegers, 1641 4°. *It. Lugd. Bat.* 1648 12°. *It. editio* IV^a *correctior Colon.* Johan. Busaeus 1663 12°. *It. Francof.* 1668 4°.

Syntagma Regularum Juris utriusque novo methodo, & congruo ordine digestum; adjectis passim harum vicinarumque regionum moribus.... Antverp., Hier. Verdussius 1646 fol.

Ad Titulos Dig. & *Cod. de Testamentis, commentarius, Juris Romani* & *morum hodiernorum differentias continens. Lov.,* Petrus Zangrius & Petr. Sassenus 1653. kl. 12°., door Valerius Andreas uitgegeven.

Alle deze werken, uitgenomen de *Orationes*, zijn verzameld en met dezen titel uitgegeven: *Cl. Viri* Petri Gudelini, *Juris utriusque Doctoris, Academiæ Lovaniensis Antecessoris Opera omnia in unum volumen redacta, ac de novo in lucem producta.... opus, adiu*avideque expetitum, de Scholis Foroque utilissimum; additis Summariis,* & *Indice generali rerum et materiarum in toto opere contentarum. Antv. Hier. Verdussius* 1685, met zijn portret.

Hij liet in handss. na:

Praelectiones ad Tit. Digestorum de Haereditatis petitione de rei vindicatione, de usufructu, de servitutibus.

Men schrijft hem nog *Notae et scholia at Decretales* & *Elucidationes ad Instituta* toe.

Zie M. Witteboort, *J. U. D. in Authoris obitum funebris oratio, habita Lovanii in exequiis,* 22 Oct. 1619 opgenomen in Henning Witten, *Memor. juric. decade* I. p. 57—66; *Eucomium Parthenium ex oratione funebri habita* in *Oratorio Sodalitatis Ictorum* apud P. P. *Bibl. Belg. Societ Jesu* 27 Oct. 1619; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 740, 742; *Fast.* p. 45, 156, 198, 199; Paquot, *Mém. pour servir à l' Hist. Litter. des Pays-Bas* T. III. p. 519 seqq, *Biogr. Univ.* j. v. *Goubelin;* Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 980; voorts Kok, Hoogstraten, Lucscius, Moreri.

GUEDEVILLE (Nicolas), zoon van een geneesheer te Rouaan, werd aldaar omstreeks 1654 geboren, begaf zich, na het voleindigen zijner studien, in de orde der Benedictijnen en onderscheidde zich als kanselredenaar. Zijne bijzondere gevoelens en de stoutmoedigheid waarmede hij ze opentlijk uitsprak, haalden hem het ongenoegen zijner oversten op den hals. Hij vlugtte uit het klooster en vestigde zich te Rotterdam, (1690) huwde aldaar en gaf onderwijs in het latijn. Doch daar zulks hem spoedig verveelde, besloot hij van zijne pen te leven en vestigde hij zich te 's Hage, waar hij *"L'Esprit des Cours de l'Europe."* "Journal qui dut Coute La Vogue aux traits Sateriques, qu'el contenait contre les ministres de France" uitgaf. De Graaf d'Avaux, toen gezant in Holland, wist te bewerken, dat het verboden werd; doch 3 maanden later vervolgde hij het onder den titel van *Nouvelles des Cours de l'Europe.* Hij hield zich overigens bezig met het schrijven van verschillende werken en het vertalen van klassieke schrijvers, die hem een schamel stuk brood en weinig roem bezorgden. Hij stierf in armoede te 's Hage omstreeks 1720. Bayle, die hem gekend heeft, schreef dat hij aangenaam in gezelschap was en een liefhebber van het vermaak. Zeer ongunstig is het getuigenis van Jean le Clerc en L'englet ten zijnen aanzien.

Hij schreef:

L'Esprit des Cours de l'Europe en *Nouvelles des Cours de l'Europe. La Haye* 1699—1710 18 t. in 12°.

Critique général des Avantures de Télémaque. Cologne 1700 16°. pp. 334; *Critique de la première et seconde suite des Avantures de Télémaque, seconde edition.* Ibid. 1700 pp. 196; *La Critique ressuscitée, ou fin de la Critique des Avantures de Télémaque, ou l'on voit le véritable portrait des bons et des mauvais rois.* Ibid. 1700 16°. p. 117.

Critique générale des Avantures de Télémaque. Cologne 1700 2 vol in 12°.

Dialogue du baron de la Hontan *et d'un Sauvage dans l'Amérique.* Amsterdam 1702 in 8°., en achter de *Voyage de* Hontan ibid. 1728 12°.

Le grand Théatre historique ou Nouvelle Histoire universelle. Leyde 1705 5 vol. in fol.

Eene vertaling van een Duitsch werk van Imhoff, van hetwelk de gravuren de voornaamste verdiensten zijn.

Atlas historique, ou Nouvelle introduction à l'Histoire, met een *Supplément* van Limiers. Amsterdam 1713—21 7 vol. in fol.

Le Censeur ou le caractère des moeurs de la Haye. Ibid 1715 in 12°.

Parallèle de Paul III *et de* Clement XI, *suivi de pensées libres,* aan het einde der *Maximes politiques de* Paul III. *La Haye* 1716 in 12°.

Eloge de la Folie par Erasme. Leyde 1713 in 12°.; Amsterdam 1728 in 12°.; Paris 1731 in 12°.; verbeterd uitgegeven door Meunier de Querlon (Paris) 1757 in 12°., en door Falconet, Paris 1757 in 12°., Berlin 1761 8°.

L'Utopie de Thomas Morus. Leyde 1715; Amsterdam 1730 in 12°., fig.

Colloques d'Érasme. Leyde 1720 6 vol. en 12°., fig.

Traité de Corneille Agrippa, *sur la noblesse et excellence du sexe feminin,* met een ander *Sur l'Incertitude et vanité des Sciences.* Leyde 1726 3 vol. kl. 8°.

Comédies de Plaute. 1719 10 vol. in 12°.

Leschevin (*Notes sur le Chef-d'oeuvre d'un inconnu*) schrijft aan Gueudeville toe een *Eloge de la goutte* als verschillend van die welke Etienne Coulet en Coquelet hebben geschreven; doch hij is slechts de uitgever van *l'Éloge de la goutte* van Coulet, waarbij hij eene fransche overzetting van *l'Éloge de la fièvre quarte,* uit het Latijn van Guill. Menapius voegde, in de *Catalogue de la Bibliothèque de* M. de Mac-Carty ten onregte aan Gilles Ménage toegeschreven. De redacteurs van den *Catalogue du Bibliothèque du Roi* noemen hem ook den schrijver van *l'Eloge de l'ivresse,* door Sallengre geschreven. Men wil dat hij het eerste gedeelte van een kleinen roman *Les Avantures de Lazaville de Formes* geschreven heeft.

Zie *Biographie Universelle* Tom. XIX p. 85 Suiv; *Lettres de* Mr. Bayle p. 830, 860, 161; *Bibliothèque Raisonnée* T. XVIII p. 337; J. Ch. Brunet, *Manuel du libraire,* Tom. II p. 135; *Bibliothèque d'un homme de gout,* Tom I p. 43; Le Clerc, *Biblioth. Anc. et moderne* T. XXII p. 221, 222; Du Fresnoy, *de l'usage des Romans* p. 174—176; Calmet, *Biblioth. de Lorraine* p. 823; Ladvocat, *Dict.-Historiq portatif* Ed. de 1760, p. 648, Paquot, *Mém. pour servir à l' Hist. litt. des Pays-Bas* T. III p. 191.

GUERARD (Dominicus) geboortig van Arras, doctor in de godgeleerdheid, werd monnik in zijne geboortestad en overleed in zijn klooster 7 Maart 1671 in den ouderdom van 65 jaren.

Hij schreef:

Abrégé des Indulgences, Privilèges et Regles de l'Archiconfrairie du St. Rosaire, Tournai 1639, Douai 1640, *St. Quentin* 1656, *Valenciennes* 1661, *Arras* 1663 12°., volgens Echard en Quétif: *"opus exile sed Caudatissinum."*

La Guide spirituelle pour conduire les ames à une bonne confession, Tournai 1639, Douai 1640, Arras 1653, 1663 12°.

Nog berusten in mss. bij de Dominikanen te Arras, preeken van hem in 12 vol. en 4°.

Zie *Scriptores ord, Praedicat.* T. II. p. 638; Paquot, *Mém. pour Servir à l' Histoire Litter. des Pays-Bas* T. I p. 619.

GUECHE (Peter) een landschapschilder, denkelijk een leerling van den ouden Brueghel. Er bestaan weinig schilderijen van zijn hand.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche schilders,* D. II. bl. 612.

GUEPIN (Jean), zoon van Jacob Guepin, boekhouder der wisselbank te Vlissingen, en van Mary Attwel, werd aldaar den 15 Jan. 1715 geboren en oefende zich, onder den rector Jungius, aan het Vlissingsche gymnasium in de Latijnsche en Grieksche talen, terwijl zich tevens zijn aanleg voor de poëzy, beide in het Fransch en Nederduitsch, ontwikkelde. Voor den koopmanstand bestemd, bezocht hij geen onzer hoogescholen, maar bleef hij in zijn snipperuren de beste en beroemdste dichters beoefenen; legde zich vooral toe op een zuiveren nederduitschen stijl en rigtte met eenige letterkundige vrienden in 1736 te Vlissingen een rederijkkamer op, die zij *De klimmende Leeuwerik* noemde. In 1752 werd hij lid van het te Vlissingen in dat jaar gestichtte genootschap *Conamur tenues grandia.* Ofschoon lidmaat en diaken der Waalsche gemeente, woonde hij

echter somtijds de godsdienstoefening der Nederduitsche gemeente bij en hoorde dan de bespottelijke en ergelijke wartaal van Dathenus opzingen, die voor zijne kiesche ooren onverdragelijk was. Dat gaf hem aanleiding tot het schrijven eener satyre onder den titel: Petri Datheni CL *Psalmi, ad fidem veterum membranarum curis Philomasi sedulo castigati* 1725. Hij gaf voor oude manuscripten geraadpleegd te hebben, verdedigt de zotste uitdrukkingen met de geestigste schijncritiek en het gezag der ergste letterzifterij in den smaak van het bekende *Chef d'oeuvre d'un inconnu* met een opdragt, voorrede en lofzang door P. Dathenus.

Guepin gaf zijn handschrift aan zijne vrienden te lezen, die, met of zonder zijn weten er afschriften van vervaardigden, 't geen hem bewoog het in 1758 onder den titel van *Datheniana* of *ophelderingen over de vermaarde Psalmberijminge van* Petrus Dathenus, op den versierden naam van Juvenalis Glaucomastix met eene zinspelende plaat, door S. Fokke gegraveerd, in het licht gegeven. Scherp werd dit werkje benevens de *Aanmerkingen van* Andriessen *op de Psalmberijming van* Dathenus beoordeeld, waarop Guépin zich op zijne gewone ironische wijze verdedigde in een *Lofdicht op* P. Dathenus of *Datheniaansche bedenkingen over de Maandelijksche Bijdragen*, opgedragen aan Juvenalis Glaucomastix, uitgever der *Datheniana*. Behalve deze satyre, bezong hij de inhuldiging van Willem V als heer van Vlissingen den 30 Mei 1716 in een Fransch dichtstuk. Zijn overige Fransche en Nederduitsche gedichten zijn verspreid. Hij was een schrander, vrolijk en opgeruimd man, schepen en raad van zijne geboortestad, hij beoefende ook de teekenkunst; ten minste hij vervaardigde vignetten voor gedichten, die hij wenschte in het licht te kunnen geven. Hij overleed den 15 Junij 1766.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D II. bl. 438. volgg; *Hulde aan de Nagedachtenis van wijlen* J. Guepin, in *Mnemosijne*, St. VI. bl. 177, 202; Glasius, *Godgel. Nederl.* Afl. IV, bl. 590; J. van Iperen, *Kerkel. Hist. van het Psalmgezang*, D. I. bl. 249; *Maandelijksche Bijdragen. tot opbouw van Neerl. Taal- en Dichtk.* D. I. bl. 65, 189, van Kampen, *Geschied. der Ned. Letteren en Wetenschappen*, D. II. bl. 157; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen* (*Aanhangsel*) D. VI. bl. 257; *Catal. d. Maats. v. Nederl. Letterk.* D. I. bl. 18, 160.

GUERRE (PIERRE) die in 1585 in het beleg van Antwerpen sneuvelde, en in de O. L. Vrouwe kerk te Bredra werd begraven. Op zijn graf leest men:

"Ill, ac generoso viro d° Petro Guerre, nobili Medio & unius cohort: mil: Ital: duci extr. qui in obsidione Antverp: a acerrimo conflictu prope flumen Schaldim viriliter inter primas acies pugnans ictu tormenti percussus occubuit pridie non: Junii d 1585.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, D. I bl. 82.

GUERICKE (DAVID VAN), geboren te 's Gravenhage den 9 December 1748, zoon van Frederik Johan en van Petronella Verdooren.

In 1762 trad hij in dienst als kadet bij eene der infanterie-regimenten, ging daarop naar Berbice en keerde in 1765 terug. In 1772, begaf hij zich, onder den kolonel Fourgeoud naar Suriname en woonde de expeditie tegen de Boukaegers bij. In 1778 kwam hij in het vaderland terug. Hij was toen majoor, rigtte het korps van Salen op, en was in 1781 kolonel kommandant daarvan. Bij den aanval der Pruissen trok hij met zijn troep op Amsterdam, alwaar hij met het burgerregt werd beschonken. Hij trok op Heusden terug en leefde daarna ambteloos te Nijmegen tot 1795. Bij het uitbreken van de omwenteling in 1795 werd hij als generaal-majoor bij het Bataafsche leger aangesteld en heeft alzoo als bevelhebber eener brigade een zeer werkzaam aandeel gehad in de zamenstelling van dat leger onder de generaals Du Monceau en Daendels.

Bij het leger dat in Noord-Holland onder de bevelen van Daendels was geplaatst, toen de landing der Engelschen in 1799 geschiedde, had hij het bevel over dat gedeelte, hetwelk bij het dorp Huisduinen stond. Te vergeefs trachtte hij Daendels te bewegen hem bevelen te geven tot den aanval tegen den linkervleugel der Engelschen, daardoor moest hij werkeloos blijven en kreeg hij eindelijk orde om terug te trekken, waardoor de Helder aan de vijanden werd prijs gegeven. Aan den misslag, welke Daendels op dien dag beging, was Guericke niet schuldig. In dat jaar werd hij belast met het kommando te Amsterdam, welke stad doen door Kraijenhoff in staat van verdediging was gebragt en, na den aftogt der Engelschen in November, werd hij inspecteur-generaal der nationale werving, welke betrekking hij vervulde tot Mei 1800. Daarna werd hij weder kommandant der divisie Daendels waarvan het hoofdkwartier te Utrecht was, en in 1802 bevelhebber der kusten en eilanden van Voorne, enzv. Nadat hij den 15 Januarij 1804 tot luitenant-generaal was bevorderd, had hij het bevel over de troepen in Zeeland. Onder de regering van Koning Lodewijk werd hij in 1807 benoemd tot gouverneur-generaal van Curaçao, maar vermits die kolonie kort daarop in handen der Engelschen viel, heeft hij zijne bestemming niet gevolgd. Hij werd daarop benoemd tot kommandeur der orde van de Unie. Daarna kreeg hij het bevel over de tweede territoriale divisie, vervolgens over het departement van Oost-Vriesland, dat hij waarnam tot den 1en Januarij 1808, toen hij gesteld werd op nonactiviteit, en nadat Holland in het Fransche keizerrijk was ingelijfd, gepensioneerd met *f* 4000.— 's jaars.

Hij overleed den 23 Junij 1816. Uit zijn eerste huwelijk met Jacoba Elisabeth Bouwier liet hij geen en uit dat met Catharina Moorrees één zoon na namelijk Frederik Adriaan die is overleden als majoor der kavallerie.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land* D. III. bl. 166, 173—176, en particul. berigten.

GUERIN. De schrijver van het leven van Mons. de Plessis deelt mede, dat de abt van St. Geertruida, zeker persoon, Guerin genoemd, geboortig van Marseille, een welbekend giftmenger, voor de som van *f* 20,000, waarvan hij hem *f* 10,000 in de hand gaf, omkocht om Don Juan door vergif te doen sterven, 't welk hij ook volvoerde. Dewijl het vergiftigen van Don Juan zoo gelukt was, maakte de genoemde abt en andere geestelijken een toeleg om zulks ook Prins Willem I te doen, en handelden daarover met Guerin. Hij nam het aan, vertrok ten dien einde naar Antwerpen, waar hij zich onder het gezelschap van eenige Fransche heeren verschool. De Prins echter werd gewaarschuwd, zoodat hij zich voor hem wachtte.

Zie Beaufort, *Leven van Willem I.* D. III bl. 225, 226; Van Wijn, *Aanm. op* Wagenaar D. VII bl. 65; Hooft, *Ned, Hist.* D. XIV bl. 591; Bor, *Nederl. Hist.* D. XII bl. 1104; J. L. Motley, *De opkomst der Ned: Repub.* St. XI en XII bl. 167.

GUI. Zie GUY.

GUIARD (GUILLAUME) behoorde tot het gevolg van Reinier Grimaldi van Genua, admiraal over de vloot van Philips, Koning van Frankrijk, die tot onderstand van Graaf Jan II van Holland tegen de Vlamingen werd gezonden. Hij beschrijft dien togt en den zeeslag voor Zierikzee in een gedicht dat de geschiedenis van Philippe Auguste tot 1306 bevat en tot titel voert: *Branche aux Royaux Lignages*. Men vindt een uitvoerig uittreksel van dat gedicht in de *Nalezingen op de Vaderl. Historie van* Wagenaar D. I bl. 153 volgg.

Zie Le Grand, *Tableaux et Contes* T. II p. 65; Huydecoper, *op Stoke* D. III bl. 331; van Wijn, *Bijvoegsel en Aanmerk. op het 3e deel van* Wagenaar bl. 49.

GUIBERTUS van Doornik, van de orde van St. Franciscus, een beroemd godgeleerde te Parijs, schreef in de XIII eeuw op bevel van Johannes, bisschop van Doornik:

Vita S. Eleutherii, in Actis Sanct. per P. P. Societ. Jesu ad diem XX Febr. Tomo III.

Voorts:

Sermones de Statibus hominum variis. Lovanii Typis Joan. de Westphalia circa annum 1473; Lugduni 1511; Paris, 1513 8°.

De officio Episcopi et Ecclesiae caeremoniis. Coloniae 1571, *edit. a* Theod. Coesveldio *Ord S. Antonii Religioso.*

In handschrift bestaan van hem:

Sermones super Ave Maria.

Quadragesimale.

De Virginitate.

De Verbis Domini in cruce.

De Reformatione pacis.

De Nomine Jesu sermones VIII.

De Morte non timenda.

Erudimentem Doctrinae.

De modo addiscendi.

Chronica.

Regula Regum S. De eruditione Regum ad B. Ludov. Galliae Regem.

Ouod libetum.

De Voto.
De Pace et animi tranquillitate.
Hodoeporicon primae profectionis S. Ludovici Galliae regis in Syriam.
Sommige schrijven hem ook toe:
Commentarius in Epistolas D. Pauli.
Commentarius in Magistrum Sententiarum.
Hij ligt begraven te Doornik in de St. Maartenskerk Zijn grafschrift vindt men bij Foppens, *Bibl. Belg.* p. 387.

Zie ook Henr. à Gandavo, *de Script. Eccles* cap. LIV; Fabricii, *Bibl. Mediae et Infim Latinat.* T. VI. p. 368, 369.

GUIBERTUS of WIBERTUS MARTINUS, monnik te Gembloux, vervolgens abt van Floraux (1188), eindelijk abt van Gembloux (1194), waar hij, na meer dan 63 jaren de priesterlijke waardigheid bekleed te hebben, in bijna negentigjarigen ouderdom stierf. Zijne *Narratio de exustione Gemblacensis Monasterii Ao.* 1137, door hem, toen hij nog monnik was, geschreven, hebben Lambecius en Mabillon uitgegeven.
In handschrift liet hij na:
Vita St. Hildegardis.
De solemnitate paschali.
De miraculis S. Martini.
Apologia pro S. Severo Sulpitio lib. II.
Epistola de Scriptoribus Vitae S. Martini. In het VIIe D. der *Biblioth. Patrum.*
Ook berusten er nog te Gembloux en Leuven:
Epistola Radulphi, Monachi Villarensis, ad Guibertum Gemblacensem en *Guiberti ad Radulphum*, en andere brieven aan hem geschreven, als ook *Collectanea pro consolatione infimorum.*

Zie Mabillon, *Analect.* T. II p. 538; Fabricii, *Bibl. Med. et Inf. Latin* T. VI p. 361; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 588; De Wind, *Bibl. van Geschieds.* St. V bl. 509.

GUICHE (ARMAND DE GRAMONT Graaf de) luitenant-generaal, werd in 1638 geboren, en was de zoon van den maarschalk de Gramont, en de achterkleinzoon van de schoone Corisandre d'Andouin in *les Amours du Grand Alexandre*, onder de benaming van Diana voorkomende, de hartvriendin van Hendrik IV, vóór dat Gabrielle hare plaats innam. Hij ontving een uitstekende opvoeding, kende behalve het Latijn de voornaamste Europeesche talen en was in vele wetenschappen ervaren. Voor de krijgsdienst bestemd, woonde hij in 1655 het beleg van Laudrecies bij, en onderscheidde zich in den ganschen oorlog. Hij diende als vrijwilliger in den kortstondigen veldtogt tegen den bisschop van Munster in 1665, op onze vloot onder de Ruiter, en woonde in 1666 den slag voor Texel bij; doch streed in 1672 mede tegen ons, zijnde hij toen de man geweest, die de waadbare plaatsen opspoorde, om den overtogt van den Rijn te beproeven, en er het eerst met zijn paard overzwom, waarop Boileau doelt:

Grammont le premier dans les flots
"S'avance soutenu des regard du heros:
"Son coursier, ecumant sous son maitre intrepide
"Nagea tout orgueillieux de la mains qui le guide."

Belast een convooi naar Duitschland te geleiden, werd hij den 22 Nov. 1673 door Montecuculi geslagen, en stierf 7 maanden later te Creutznach in de Paltz. Mad. de Sevigné maakt in een harer brieven melding van zijn dood en de droefheid van den maarschalk, zijn vader. Men kan den brief niet zonder aandoening lezen.
Twee jaren te voren had zij van hem gezegd:
"Le Comte de Guiche est à la cour tout seul de son air et de sa manière, un héros de roman, qui ne ressemble point au reste des hommes." Hij was gehuwd met Marie-Louise de Bethune Sully. Men heeft van hem: *Mémoires concernant les Provinces unies, et servant de supplement et de confirmation à ceux* d'Aubery du Maurier *et du comte* d'Estrades, Londres 1744 12°.; ook in het Nederd., Groningen 1745 8°. Zij werden door hem, gedurende zijn verblijf in Holland van 1666—1669, opgesteld en zijn door Prosper Marchand in het licht gegeven. Men vindt een beoordeeling van dit werk bij Collot d'Escury.

Zie P. Marchand, *Dict. Hist.* T. I o. h. w., *Biogr. Univ.* T. XX p. 76; Boileau, *Oeuvres* T. II p. 70; *Lettres de Mad. de* Sévigné (de 198ste der 1ste der uitgave van den abt *de Vauxcelles*); Collot d'Escury, *Holl. Roem van Kunsten en Wetens.* D. II. bl. 167; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land* D. II. bl. 23, 29, 58, 60; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op Wagenaar, Vad. Hist.* D. XIII bl. 84, 85, 99; Sax, *Onom.* T. V. p. 57.

GUICHERIT (D. J.) in 1764 te 's Hage geboren, was eén uitmuntend liefhebber en teekenaar van figuren. Omtrent het jaar 1808 zette hij zich te Haarlem, waar hij tot intendant van het Koninglijk Paviljoen was benoemd, neder, en bekleedde aldaar later een ontvangers post. Ondertusschen bleef hij zijne kunstoefeningen voortzetten en vervaardigde zeer naauwkeurige ontleedkundige teekeningen voor Dr. C. Bakker, Praelector in de ontleed- en vroedkunde te Haarlem, en in de vergelijkende ontleedkunde bij Teylers stichting. Hij beoefende ook de etskunst, blijkens eenige weinige *Manshoofdjes met baarden.* Zijn portret te Parijs in profiel geteekend, is door Quenedey in aquatint gegraveerd. Hij stierf te Haarlem in 1813.

Zie behalve van Eynden en van der Willigen; Immerzeel, *Lev. en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. I. bl. 359, 360; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. II. bl. 631.

GUICHERIT (THOMAS AUVE) zoon van Abraham Cæsar en van Maria Willer, geboren te 's Gravenhage den 3 Julij 1778.
In het jaar 1801 als 2^e^ luitenant der infanterie naar de Kaap de Goede Hoop vertrokken, werd hij reeds het volgende jaar naar Java overgeplaatst, alwaar hij tot in 1811 diende en tot den rang van luitenant-kolonel opklom. Van 1804 tot 1808 streed hij tegen de opstandelingen op Cheribon en van 1809—1811 op Bantam en tegen de Engelschen aan wie de volksplanting werd overgegeven.
Na de omwenteling van 1814 werd Guicherit als luitenant kolonel bij een der bataillons infanterie geplaatst en was in 1825 als kolonel aan het hoofd der 8^e^ afdeeling gesteld. Bij het uitbreken van de Belgische rovolutie in 1830 had hij het bevel over eene brigade infanterie en was te Namen.
In Noord-Nederland teruggekeerd werd hem het provinciaal kommandement van Zeeland opgedragen en kort daarop is hij tot generaal-majoor bevorderd. Na eenige jaren die betrekking te hebben vervuld, werd hij in 1837 opperbevelhebber der vesting Gorichem en na den vrede met België tot provincialen kommandant van Groningen en Drenthe aangesteld. Korten tijd vervulde hij die betrekking daar hij den 27 April 1840 werd gepensioneerd.
Hij was versierd met de militaire Willemsorde 4^e^ klasse en overleed te Rosendaal bij Arnhem den 2 Augustus 1855.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te land* en particuliere berigten.

GUICHERIT (MR. MAXIMILIAAN ANNE s' GRAVENSANDE) zoon van Mr Abraham Daniel de Guicherit, Solliciteur militair te 's Hage en van Jeanne Georgette Tita Amedea Eckhardt, werd den 12 Dec. 1793 aldaar geboren. Na zijne ouders verloren te hebben, werd hij door zijn bloedverwant en voogd Mr. Maximiliaan van s' Gravesande te Delft opgevoed, waar hij zich, na in 1810 te Leyden in de regten gepromoveerd te zijn, vestigde. Daar beoefende hij de kunst en vervaardigde hij tusschen 1817 en 1827, een houdertal aquarel gezigten uit Zwitserland, waaronder er (meldt de heer Kram) vele fraai en op effekt behandeld zijn, met een Fransche beschrijving, die een geregeld overzigt geeft van een niet onbelangrijk gedeelte van het land. Ook vervaardigde hij, tusschen 1826—1834, bloemstudiën met een daarbij behoorende beschrijving in twee groote folio deelen. Hij wijdde als medeopzigter het oorspronkelijk aan de teekenkunst gewijde genootschap *Tandem fit surculus arbor*, den 26 Jan. 1828 in de Waalsche kerk in en bekleedde tot zijn dood toe de betrekking van Secretaris bij hetzelve. Ook was hij lid van den raad zijner woonplaats. Hij overleed te Delft den 23 Sept. 1831. Hij was gehuwd met Anna Antonia van Hoecke. Zijne nagelaten kunst berust onder zijn zoon Mr. Maximiliaan Anne Michiel 'sGravesande Guicherit, advokaat te Delft en bij zijne dochter C. G. 'sGravesande Guicherit, echtgenoot van Dr. A. W. M. van Hasselt te Utrecht.
Hij vertaalde met J. H. Wesseling, van Bree's *Lessen over de Teekenkunst* Delft 1830, waarvan wegens zijn overlijden, alleen de eerste aflevering het licht ziet. Volgens Kramm beoefende hij ook de dicht-en letterkunde.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. II. bl. 612.

GUICHERIT (Willem Samuel).
Schreef:
Dissertatio de eo quod sub Comit. in Holl. Juris fuit in privileg. sub-et obrept. obtentis, L. B. 1789 4°.

Zie *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.* Bijv. 1848, 1852, bl. 60.

GUICCIARDINI (Ludovico) neef van Francisco Guicciardini, bekend door zijne, ook in het Nederd. overgezette Geschiedenis van Italie 1490—1534, werd in Junij 1523 te Florence geboren; bekleedde verschillende betrekkingen onder Alexander de Medicis en zijn opvolger Cosmo II, reisde vervolgens door Europa, hield zich lang te Antwerpen op, waar hij eerst in gunst stond van den Hertog van Alba. Later geraakte echter hij in ongunst en werd op diens bevel in den kerker geworpen, waaruit hij door bemiddeling van den Groot-Hertog van Toscanen werd ontslagen. Zijne vijanden wisten te bewerken dat hij verwijderd bleef van het hof van Florence. Hij was zeer ervaren in de geschiedenis, latijnsche en grieksche taal, de wis- en ontleedkunde. Hij stierf te Antwerpen den 22 Maart 1589. Men vindt zijn grafschrift in Foppens.

Hij schreef o. a.:
Commentarii delle cose piu memorobili seguite in Europa, specialmente in questi Paesi-Bassi dalla pace di Cambrai del MDXXIX *insino a tutto l'anno* MDL, te Venetie 1566 in 4° uitgegeven, aan den Groot-Hertog van Florence opgedragen en door P. P. Kerckhovius (Antv. 1566) in het latijn overgezet.
Descrizione di tutti i Paesi-Bassi, altrimenti detti Germania inferiore, waarvan hij drie uitgaven, de eerste Antw. 1567, de laatste in 1587 in fol. bezorgde. Belleforest zet het in het fransch, Anvers, 1567 en 1582 in fol. *avec fig*, Paris 1612 in fol, J. Brant in het latijn over. De overzetting van den laaste is niet uitgegeven; maar wel eene andere Amst. 1613, Arnhemii 1616 in fol. obl. Reg. Vitellio *interprete c. tab. & delin. urbium*, Amst. 1635 2 vol in 12°.

Meermalen is dit werk in het Nederduitsch overgezet, zoo als door Corn Kilianus en Pet. Montanus Amsterd. 1612 bij Will. Jansz. Bleau, Arnhem 1617 met pl. 4°. lang formaat, Amst. 1648, 1672 fol. Pontus Heuterus schrijft in zijne *Rer. Austriac.*

"Qui ex ordine scire cupit (inaugurationem Philippi II) legat Jo. Chr. Calvetaeum Estrellanum, a quo non pauca Lud. Guicciardi, suppresso auctoris nomine, in Belgica descriptione est mutuatus." — Het werk van Guicciardijn *Descrizione*, werd door den Raad van Utrecht op zoo hoogen prijs gesteld, dat aan Chr. Plantijn voor de uitgave der fransche vertaling eene ondersteuning en vereering werd toegekend, bij besluit van 14 Aug. 1581.

Zie behalve Kok, en Nieuwenhuis, Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 461, 754, 767; Sweertius, *Athen. Belg.* p. 520; Thuanus, *Lib.* CXVI *Sub. fin. ad ann.* 1589; Pocciantius, *de Script. Florent* p. 118; Ghelini, *Teatro* T. I. p. 150. *Dict. Hist. et Critiq;* de P. Bayle, T. VII. p. 335, 536; *Biogr. Univ.* Tom. XIX. p. 73; *Bibliothéque raisonnée* T. XXVII p. 15; *Biblioth. d'un homme de gout* T. III. p. 358; Brunet, *Manuel. des libr.* T. II. p. 135; Foppens, *Bibl. Belg.* t. v. T. II. p. 832; van Asch van Wyck, *Oud Handelsverk.* D. D. bl. 18; A. Pinchart, *Messager des Sciences Historiques* 1855. T. II. p. 155—165 (over de uitgaven in de XVIe eeuw) *Catal.* v. d. Velde, bl. 341; *Catal.* Meerman, T. II. p. 52; *Catal.* Koning, D. II. p. 208 en p. 212; Arrenberg, *Naamreg.* bl. 168, *Navorscher*, D. II. bl. 117.

GUIDO I, ook GUIARDUS en GUIARDINUS genoemd, werd te Laon geboren, was eerst Kanselier der Universiteit te Parijs en in 1258 bisschop van Kamerijk. Hij muntte door vroomheid en geleerdheid uit en vereenigde zijne pogingen met die van den bisschop van Luik, Robertus en diens aartsdiaken Jacobus, ter uitbreiding van het H. Sacrament des altaars; wijdde de kerk van de H. *Dympna* te Geel, en overleed in 1247, terwijl hij, ter bekeering der ketters, naar Antwerpen op reis was, in de abdij van Affighem.

Hij schreef:
De officiis divinis sive Ecclesiasticis, welk werk echter door Gazaeus aan een zijner voorgangers werd toegeschreven.
Dialogum de creatione mundi.
Sermones II de passione Domini.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 384; Miraei, *Dipl.* T. III. p. 402; Craywinkel, *Leven van de H. Dympna*, Cap. XXIV. p. 292; van Gils, *Katholijk Myerysch Memorieboek* p. 51; van Gils en Coppens, *Nieuwe beschrijving van het Bisdom van 's Hertogenbosch* D. I. bl. 99.

GUIDO Zie GUY.
GUIDONIUS Zie GUYAUX.

GUILIELMUS, uit het huis van Savoye, broeder van den Graaf van Vlaanderen, soms Valentinus genoemd, wijl hij vóór zijne verheffing tot den bisschoppelijken stoel van Luik (1238) voor den zetel van Valence in Frankrijk was bestemd. Toen hij als bisschop van Luik werd gekozen, waren de stemmen tusschen hem en Otto van Eberstein, proost van Maastricht, verdeeld. Om het geschil te doen beslissen, reisde Guilielmus met dezen naar Rome, waar hij door Gregorius IX als bisschop werd bevestigd, die hem te gelijk het bisdom van Winchester in Engeland opdroeg. Hij stierf op zijne terugreis te Viterbo den 1 Nov. 1239.

Zie Ernst, *Hist. du Limb.* T IV. p. 184—188; van Gils, *Catholijk Myerysch Memorieboek* bl 29, van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenbosch* D. I. bl. 58.

GUILIELMUS III VAN CROY, neef van Jacobus van Croy, uit het huis van Aremberg, werd in diens plaats nog zeer jong tot bisschop van Kamerijk (1517) gekozen. Paus Leo X verhief hem tot Kardinaal. In 1519 werd hij aartsbisschop van Toledo. Hij is den 6 Januarij 1521 te Worms overleden, en in de kerk der *Coelestinen* te Heverlé bij Leuven begraven.

Zie van Gils, *Katholijk Myerysch Memorieb.* bl 57; van Gils en Coppens; *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 116.

GUILIELMUS of WILHELMUS uit Gelderland, zoon van Wikingus en broeder van Wichardus, voogd van Gelderland, "een dapper, kloek en schrander man" werd in 1054 tot den bisschoppelijken zetel van Utrecht verheven. Hij was zeer bevriend met keizer Hendrik IV, van wien hij de bevestiging der voorregten van de Utrechtsche kerk verwierf en diens partij tegen Gregorius VII omhelsde. Hij maakte zich meester van het Graafschap *Westerlinge*, en andere goederen van den minderjarigen Dirk V, 't geen een oorlog tusschen hem en Robrecht de Vries ten gevolge had; trok in 1064 naar het H. Land en stierf waarschijnlijk den 27 April 1075 in het 21ste jaar zijner regering.

Zie *Chronicon* Johannis de Beka p. 29, *Chronyk van Holland van de klerk uit de laage landen bij der zee* bl. 52; *Het oude Goudsche kronyczken* bl. 34, 35; en P. Scriverii, *Toetsteen* bl 236; *Chronicon Egmund.* ed Matthaeo, p. 188; Lamb. Schafnaburgensis ad annum 1064, 1065: *Batavia Sacra.* T. I. p. 174; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. II. bl. 178; van Gils, *Katholyk Myerysch Memorieboek* bl. 66; P. O. van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen, van de heerlijkheid en de stad Utrecht*; zie ook tekst bl. 31 en *de Munten van Overijssel* bl. 24.

GUILHELMUS of WILHELMUS, zoon van Walterus V, Heer van Mechelen en van Maria van Auvergne, proost van Leuven en sedert 1296 bisschop van Utrecht. Hij was een zeer godvruchtig herder, ook zeer geleerd, bijzonder in de kerkelijke en burgerlijke regten. Hij werd door sommige edelen in zijn bisdom, omdat hij, een schrander regtsgeleerde, alles naar den letter der regten onderzocht, en de leenen die, volgens zijn oordeel, aan de kerk van Utrecht vervallen waren, weder opeischte, gevangen gezet, en begaf zich, na zijne verlossing, naar Rome om zijn bisschopsstaf aan den Paus terug te geven. Deze weigerde hem echter en verwees hem naar den bisschop van Munster, die hem de behulpzame hand zou bieden om de weerspannigen te onderwerpen. Wedergekeerd zijnde, poogde hij, met medehulp van den gemelden bisschop, hem door de wapenen te dwingen, doch werd den 4 Julij 1301 in een veldslag gedood.

Zie *Cronicon* Johannis de Beka, p. 167; Matthaei, *Anal.* t. v. p. 563; Barlandus, *Cat. Episc. Ultraj.*; J. Gerbrandtz. van Leyden, *Chronicon Com. Hollandiae et Episcop. Ultraj.* L. i. c. i. *Bat. Sacra.* T. I. p. 244; van Gils, *Katholijk Myerysch Memorieboek* bl. 17, 72: van der Chijs, *de Munten van Overijssel* bl. 53, 54; *de Munten der Bisschoppen enz. van Utrecht* bl. 90.

GUILIELMUS of WILLEM VAN ENCKEVOORT of ENKEVOORT, in 1464 te Mierlo geboren, was eerst kanunnik der O. L. Vrouwenkerk te Antwerpen, vervolgens proost der kerk van Mechelen, in 1521 deken van het Collegiale

Kapittel van 's Hertogenbosch, proost van *St. Salvator* te Utrecht, door den afstand van Adrianus, VI die den kardinaalshoed had ontvangen. Toen deze Paus was geworden, benoemde hij hem tot Dataris, bisschop van Derthusè in Spanje en in 1523 tot kardinaal. Nadat Hendrik van Beijeren afstand had gedaan schonk Clemens VII hem den bisschopsstoel van Utrecht (1529). Hij bleef echter te Rome, waar hij in 1534 overleed en in de kerk van de H. Moeder Gods *de anima*, bij de grafstede van Adriaan VI, is begraven. Een uitgebreid grafschift vindt men bij Foppens. Behalve het *apostelhuis*, door hem in zijne geboorteplaats opgerigt, bezat ook de kerk van Mechelen twee stichtingen, welke door dezen kardinaal waren tot stand gebragt, en tot den inval der Franschen, in het laatst der vorige eeuw, bestaan hebben. Hij had wijders aan het pauselijk collegie, door Adriaan VI te Leuven gesticht, het patronaat der parochie Assche bij Brussel bezorgd. Men vindt vermeld dat Euckevoort een werk heeft uitgegeven, hetwelk een aanspraak of redevoering bevat, aan de faculteit der godgeleerdheid te Leuven gerigt.

Zie Valerius Andreas, in *Fastis Acad. Bibl. Belg.* p. 313; Muraei, *Donat. Belg.* c. 44; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 304, Foppens, *Bibl. Belg.* T. I p. 398; Id., *Hist. Episcop. Ultraj.* p. 31, *Batavia Sacra* T. I p. 336; van Gils, *Kathol. Myer. Memorieb.* bl. 77; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. v. h. Bisdom van 's Hertogenb.* D. III bl. 394, 395; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied., inzonderheid voor Nederland* D. IX. bl. 119—176.

GUILIELMUS (Dives) een Gentenaar, bloeide omstreeks 1520 en is als dichter bekend door zijn *Carmen eligiacum de Passione Dominica*, meermalen uitgegeven, ook met het *Carmen de Quatuor virtutibus* Dominici Marcini, Anv. a. 1562.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 427; Peerlkamp, *de Poëtis Latinis Neerl.* p. 29.

GUILIELMI (Adrianus) of Adriaan Willemsz., te Vlissingen geboren, was zeer ervaren in het arabisch, waaruit hij eenige nog onuitgegevene boeken overzette. Hij stierf in 1604 te Parijs in den bloei zijns levens, in tegenwoordigheid van Izaak Casaubonus, die in zijne brieven met hoogen lof van hem gewaagt, en meldt dat hij zijne nagelaten papieren bij Francois Aerssens, gezant van wege de Staten aan het Fransche hof, liet bezorgen. Ook hebben Thomas Erpenius en Ludovicus de Dieu met grooten lof van hem gesproken. Foppe van Aitsema vervaardigde een lijkdicht op hem.

Zie Js. Casanboni, *Epist. ex edit.* Th. Jansz. ab Almeloveen, *Epist.* 365, 402, 412, 414, 548; Th. Erpenii, *Praef ad Proverb. Arabic. Cent.*, L. de Dieu, *Dedicat. Hist. Christi Persicè*, Foppe van Aitzema, *Poëmata Juvenilia Helmstadii* 1607, M. Z. van Boxhorn, *Chron. van Zeel.* D. I bl. 465; De la Rue, *Geletterd Zeel.* bl. 122, 123; Kok, o. h. w.

GUILIELMI (Johannes) of Wilhelmi, ook, naar zijne geboorteplaats, Jan van Haarlem genoemd, Hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal in het kollegie van Buslidius te Leuven, Licentiaat in de Godgeleerdheid. Hij was zeer ervaren in de oude talen en heeft mede aan den, op last van Philippus II, uitgegeven bijbel (de koninklijke bijbel genoemd) gearbeid, en vervaardigde er een bladwijzer op, die wel klein maar van groote nuttigheid is. Hij stierf te Leuven in 1578.

Foppens vermeldt van hem:

Index Biblicus, afzonderlijk en met de *Biblia regia* uitgegeven.

Variae lectiones in Latinis Bibliis Editionis Vulgatae, *ex manuscr. collegit et ad textum Hebraicum, Chaldaicum, Graecum ac Syriacum discussit.* Deze *Lectiones* vindt men in *Apparatu Bibliorum Regium, curante Bened. Aria Montano.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 653; *Batavia Sacra* T. VI p. 77 en aangeh. schrijvers.

GUILLAUME, abt van St. Thierry, bij Rheims werd in het einde der XI eeuw uit een aanzienlijk geslacht te Luik geboren. Hij en zijn broeder Simon, in hunne jeugd naar Rome gezonden om aldaar te studeren, werden monniken en abdij van *St. Nicaise.* Later werd Simon abt van *St. Nicolas aux Bois* te Laon, en Guillaume, na sedert 1112 prior van zijn klooster te zijn geweest, in 1120 in plaats van Geoffroy, abt van *St. Thierry* Toen Guillaume nog monnik van *St. Nicaise* was, had hij een reis naar Clairvaux, op het gerucht dat St. Bernard ziek was geworden, ondernomen, met Geoffroy kennis gemaakt en vriendschap gesloten, en gevoelde zich zoo aan hem gehecht, dat hij hem naar *St. Médard de Soissons*, waar hij tot abt was benoemd, wilde volgen, en toen hij daartoe geen verlof kon erlangen, deed hij afstand van zijne waardigheid en werd monnik in het Cestercienser klooster van Signi, waar hij in 1150 stierf. Hij was een man van groote geleerdheid en stond hoog bij St. Bernard, die hem een zijner werken opdroeg, aangeschreven.

Hij schreef:

Speculum fidei.

Aenigma fidei.

Orationes sive Meditationes. Lovanii 1546 16o. Antv. 1550 en 1690 16o., ook in de *Bibl. Patr.* Lugd. 1677 T. XXII p. 1142—1159.

Tractatus de naturâ et dignitate Amoris, met de vorige in de uitgaven van Leuven en Antwerpen en in de *Opera S. Bernardi.* Paris. 1690 T. V. Col. 243—262.

Tractatus de contemplando Deo, in de aangehaalde *Opera S. Bernardi* T. V. Col. 233—243 en in de *Bibliotheca Patrum* T. XXII, pag. 1159—1163.

De natura corporis et animae Libri II *ad Theophilum.*

Disputatio Catholicorum Patrum contra Dogmata Petri Abaellardi Libri, III inter S. Bernardi, *Epp.* 391.

De erroribus Guilielmi de Conchis.

Expositio in Cantica Canticorum.

Commentarius in priora duo Capita Cantici Canticorum, in de *Opera S. Bernardi* T. V. Col. 263—282.

Commentarius in Cantica Canticorum ex verbis S. Gregorii Papae in Veterum aliquot Galliae et Belgii Scriptorum Opuscula Sacra van C. Oudin, Lugd. Bat. 1692 12o.

Commentarius in Epistolam ad Romanos.

Tractatus de Sacramento altaris.

Epistola ad quendam Monachum (Rupert abt van Tuy) *S. Bernardi Abbatis Clarae Valensis vita et res gestae* bij Surius en de Bollandisten op den 20 Augustus.

In handschrift:

Sententiae de fide, potissimum ex S. Augustino et aliis S. S. Patribus.

Sommigen schrijven hem *Epistola seu liber ad fratres de Monte Dei*, in *Opera* S. Bernardi T. V. Col. 199—232, toe.

Zie D. Remy Ceillier, *Hist. Génér. des Auteurs Sacrés et Eccles*, T. XXII p. 267—274; Du Boulay, *Hist. Univ. Paris, Saec.* IV p. 74, 162, 199. 743; De Visch, *Biblioth. Scriptor. Cisterc.* p. 137, 138; Guilielmi, *Praef. Vitae S. Bernardi*, Paquot, *Mém.* T. I p. 161, 162; Bulaeus, *Hist. Acad. Paris.* p. 743; B. Tissierius S. Textor, *Bibliotheca Cisterc.* T. IV; Fabricii, *Bibl. mediae et infim. Latinitatis* T. VI p. 497, seqq.

GUILLAUME, bijgenaamd WALON, waarschijnlijk te Luik of in de omstreken er van geboren, had tot onderwijzer zekeren Alestan of Adelmann, onder wien hij zich op de letteren en de godgeleerdheid toelegde. Na de scholen doorloopen te hebben werd hij monnik te St. Arnoul bij Metz, waarvan hij in 1050, na den dood van den abt Warin, tot abt werd verkozen. Manasse, aartsbisschop van Reims benoemde hem tot abt van St. Remi. De paus was zeer ingenomen met die keus, doch Guillaume, die veel van den aartsbisschop, die zeer inhalig was, te lijden had, besloot spoedig afstand te doen. Op een brief naar Rome, waarin hij de redenen van zijn afstand mededeelde, geen gunstig antwoord ontvangen hebbende, begaf hij zelf zich in 1073 of in den aanvang van 1072 derwaarts. Te Remi wedergekeerd, gaf hij den staf aan Manasse terug, en sloot zich te St. Arnoul op. Toen Keizer Hendrik IV Herman, bisschop van Metz, in 1085 verjaagd had, werd Guillaume door hem in zijn plaats gekozen, doch ook van deze waardigheid deed hij afstand, en begaf zich in de abdij van Gorze, niet verre van Metz. Later werd hij wederom abt van St. Arnoul, waar hij den 22 December 1098 stierf.

Mabillon heeft in zijne *Analecta* 1e edit. T. I p. 247—276 2e ed. 456—459 van hem in het licht gegeven.

Wilhelmi Abbatis Mettensis Epistolae VII.

Oratio domni Wilhelmi Abbatis, in commemoratione S. Augustini ante consecrationem dicenda. Anal. 1e edit. p. 281—286, 2e ed. p. 460, 461.

Zie Hugonis, *Flaviniac. Chronicum* p. 237, 238, Mabillon, *Annal.* L. LIX n. 89, LXIII n. 89, LXIV n. 6 & LXV n. 75 *et annot. ad Epp. Willelmi*; D. Rivet, *Hist. Litt. de la France* T. VIII. p. 304—312; D. Remi Ceillier, *Hist. gén. des Auteurs etc.* T. XXI p. 40—42; Paquot, *Mém.* T. I p. 413; Fabricii, *Bibl. Med. et Infim. Lat.* T. VI p. 406.

GUILLEM (Guillaume), een Belgisch kunstenaar uit het laatst der XV eeuw, blijkens de volgende post uit de stadsrekeningen van Montpellier "A° 1495 Pierre Bracin tailleur d'ymages — et Guillaumme Guillem, pintre ont passé quittance de la somme de cincq livres tournois tant pour une image de Nostre-Dame taillée en Pierre de deux pans et demy de long, que pour la peinture d'icelle mise au portal de Montpellieret.

Zie Le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne etc.*, Paris 1849 Tom. I Introd. p. LXXXI; Kramm, *Levens der Holl. en Vlaams. Kunstschilders* D. I bl. 147.

GUILLEMOT (Simon), in 1619 te Bergen in Henegouwen geboren, trad, na voleindigde studie, in 1638 in de orde der Benedictijnen en deed in de beroemde abdij van St. Guslain, onder den abt Sulpice de Blois, zijne gelofte. Toen Augustin Crulay, opvolger van de Blois, zijn klooster hervormde, omhelsde hij met vijf andere monniken deze hervorming, en werd wegens zijne godsvrucht en bekwaamheid meermalen naar de congregatie van O. L. Vrouw, waarvan zijne abdij lid was, gezonden. Later werd hij subprior en eindelijk prior. Hij stierf 30 Maart 1687 in den ouderdom van 67 jaren. Hij verstond en schreef het Latijn zuiver en legde zich vooral op de geschiedenis zijner abdij toe. Ook hielp hij Mabillon bij zijne *Acta Benedictorum* en stelde het leven van St. Guslain er voor op.

Hij liet in hands, na:

Epitome Rerum gestarum monasterii S. Ghisleni.

Abrégé des faits memorables arrivés dans l'Abbaye Imperiale et Royale de St. Ghislain.

Zie Paquot, *Mém.* T. I p. 244.

GUILLION (Aegidius), priester te Luik, uitstekend godgeleerde en wiskundige in het einde der XVI eeuw, wiens werken zijn opgegeven door Foppens, *Bibl. Belg.* T. I p. 30.

GUINARDUS. Zie GUIDO.

GUINELLUS (Petrus) of Winellius, werd waarschijnlijk omstreeks 1520 te Harderwijk geboren, legde zich op de wijsbegeerte toe en onderwees ze van 1548—1561, volgens sommigen tot 1580, te Keulen.

Hij schreef:

Compendiosa librorum Aristotelis de arte dialecticâ Isagoge, Pueritiae accommodatissima. Coloniae 1551 12°.

Commentarius de doctrina et arte demonstrandi. Noviomagi 1554 12°.

Accuratissima et brevissima Aristoteliorum librorum, de Dialectica, Inductio, rudiori aetate pernecessaria, Coloniae 1563 12°.

Zie Valerius Andreas. *Bibl. Belg.* p. 350; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II p. 981; Paquot, *Mémoires cet.* T. III p. 269.

GUILBAUT (Guy) was Raad-Tresorier en Gouverneur van de Financien van Filips den Goeden, Graaf van Holland in de jaren 1433 en 1437.

Zie van den Chys, *De Munten van Holland en Zeeland* bl. 394, 395 en 411.

GUINES. Zie LAMBERT.

GUIMARD was van 1765 tot 1786 als architekt te Brussel gevestigd en is omstreeks 1792 in de omstreken van Parijs overleden. Onder zijne leiding werd de Place-Royal, de groote ingang der St. Jacobs kerk, het park met de omliggende hotels, het paleis der Staten-Generaal, de fontein in de Rue Haute, kasteelen bij Laeken en dat van Wanneghem bij Oudenaarde gebouwd.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaams. Kunstschilders* D. I bl. 300.

GUINOSEAU (Hendrik Zacharias Alexander) was in 1794 Luitenant op de Brik de *Meerman* van 16 stukken, en sedert 1 Julij 1814 Kapitein ter zee bij de Nederlandsche marine. Hij overleed 5 April 1816. Hij gaat in portret uit, naar J. Kamphuizen door J. W. Caspari, voorkomende op eene allegorische hulde hem toegebragt. Op deze plaat komt voor een acht regelig gedicht van Mevr. K. W. Bilderdijk Schweickhart. Bij zijn dood was hij Commandant van 't fregat de *Euridice.*

Zie de Jonge, *Zeewezen* D. IV. *a.* bl. 545.

GUISSE (Jacques de) ook Jac. Guisius of Guisianus, in de XIV eeuw te Bergen in Henegouwen uit een aanzienlijk geslacht geboren, werd Dr. in de godgeleerdheid en gaf gedurende 25 jaar onderwijs in de wijsbegeerte en wiskunde. Zijn overigen tijd besteedde hij aan de beoefening der geschiedenis van zijn vaderland, en doorzocht voor dat doel kloosterboekerijen en charterkamers. De vrucht daarvan was de *Annales Hannoniae, seu Chronica illustrium Principum Hannoniae, ab initio rerum usque ad annum Christi* 1590, 3 vol in fol. Het oorspronkelijke hands., 3 vol in fol., behoorde aan de Recolletten te Mons, en is in 1691, gedurende het beleg dier stad, verbrand; een ander was in 1609 in de stads bibliotheek te Antwerpen. Het eerste deel bevond zich in hands. in de Cathedrale te Doornik. De stijl er van is stroef en het latijn barbaarsch. Philips de Goede liet er eene fransche overzetting van vervaardigen, van welke het overschoone hands. thans wederom in de Bourgondische Bibliotheek te Brussel berust. In 1531 is het op nieuw in het fransch gedrukt (Paris chez Franc. Regnault 1531 en 1532 3 vol.), doch de uitgever heeft er veel belangrijke gedeelten uitgelaten en eindigt met het jaar 1258, terwijl het vierde deel, 't welk hij op den titel van het eerste deel had beloofd, niet is verschenen. Eene nieuwe uitgaaf verscheen in 1831 te Parijs met dezen titel: *Histoire d'Haynaut par Jaques de Guise, traduite en Français avec le texte Latin en regard, par M. M. le Marquis de Fortia*, Paris 1831 8°.

Allergunstigst is het oordeel van de Nelis, Reiffenberg en de Wind over dit werk, waarop bijna de geheele geschiedenis van het zuidelijk Belgisch-Gallië berust.

De Guise stierf te Valenciennes den 6 Februarij 13⁹⁸/₉₉. Op zijn marmeren tombe leest men:

Chy gist Maistre Jacques de Guise, Doctear et Frère Mineur, Auteur des Chroniques de Hainau, qui trespassa l'an mil III c. nonante huict le sixiesme de febvrier. Priez Dieu pour son ame.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 411; Sweertii, *Athen. Bat.* p. 368; Sanderi, *Bibl. Belg. Ms.* T. I. p. 222, 251; Boussu, *Hist. de Mons*, p. 118, 119; Le Long, *Biblioth. Historiq. de la France* p. 812 n. 15672; Wadding, *Script. Ord. Min.* p. 183, Brasseur, *Sydera Illustr. Hannoniae Scriptor*, p. 70, 83, 84; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I p. 515; Paquot, *Mémoires* T. IV p. 225; Reiffenberg, Aant. op van der Vynckt, *Nederl. Beroerten*, D. IV bl. 522 en in *Nouvelles Archives Historiques des Pays-Bas*, T. VI p. 279 (No. 9, Avril, Mai 1831); Lesbroussart, *Mémoires sur Herman, Comte de Hainaut*, in de *Nouv. Mémoires de l'Acad. de Bruxelles* T. I p. 270, 273; Van Wijn, *Huiszittend Leven* St. I bl. 13; De Nelis, *Prodromus* p. 52; De Wind, *Bibl. van Nederl. Geschieds.* bl. 59, 513, 514; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschappen*, Aanhangsel D. III bl. 265.

GUISE (Nicolas de), zoon van Nicolas de Guise en van Marie Warlu, in het midden der XVI eeuw te Bergen in Henegouwen geboren; werd Licentiaat in de beide regten; omhelsde de kerkelijke staat en werd Secretaris van François Bunseret, Bisschop van Namen, die hem zijn kanunnikaat in de hoofdkerk van Kamerijk afstond. Hij stierf den 17 Julij 1621.

Hij was een geleerd man en beoefende vooral de geschiedenis van zijn geboortestad. Van zijne hand bezitten wij:

Illmi ac Rmi D.D. Francisci Bunseret, Archiepiscopi et Ducis Cameracensis vita et Panegyris, Cameraci 1616 4°.

Mons, Hannoniae Metropolis; interjecta Comitum Hannoniae Chronologia brevi usque ad Philippum Secundum. Camer. 1621 4°. ook in J. B. Gramaye *Antiquitates Belgicae* etc. Lovanii & Bruxell. 1702 fol. Paquot en Dewez prijzen dit werk zeer. Doch de eerste merkt aan dat hij wel wat partijdig is voor zijne vaderstad en te kort over sommige zaken, die breeder verdienden vermeld te worden.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.* p. 577) Brasseur, *Sydera Illustr. Hannoniae Scriptor.* p. 83, 84; Boussu, *Hist. de Mons*, p. 256, 433; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 681; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 911; Paquot, *Mémoires* T. IV. p. 228) De Wez, *Hist. Gen. de la Belg.* T. VII. p. 24; De Wind, *Bibl. v. Neêrl. Geschieds.* bl. 354; Nieuwenhuis, *Woordb. van Kunsten en Wetensch. Aanh.* D. III. bl. 273.

GUISIUS (Matthias van) te Amersfoort geboren, was eerst kruisbroeder, zonder zijne geloften gedaan te hebben te Emmerik, werd later priester, bediende Stoutenberg, Leusden, Hoevelaken, Zoest en Baarn, werd eindelijk pastoor in zijn geboortestad en overleed aldaar 24 Febr. 1696.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XX. bl. 764.

GUITET (Mathurin) Ordinaris Kapitein van het Edel Mog. Collegie ter admiraliteit van Friesland, vervaardigde eene zeekaart onzer kusten, in twee folio bladen, geheeten *Nieuwe wad- en buitenkaart der vaart van Amsterdam naar Hamburg met de monden van Weezer en Elve*, gesneden door J. van Thiel omstreeks 1700.

Zie *Navorscher* D. IX. bl. 6.

GUITTON (Marcus) afkomstig uit een beroemd geslacht, hetwelk onder zijne leden mogt tellen den beroemden maire van la Rochelle, Guitton, bekend door zijne dappere verdediging van die plaats tegen Lodewijk XIV. Hij was de zoon van Marcus Guitton, Hervormd predikant in Frankrijk, die met zijn vader Isaac Guitton, mede predikant, na de opheffing van het Edict van Nantes, in de Nederlanden veilige schuilplaats vond en te Hoorn tot leeraar der Waalsche gemeente beroepen werd. Daar werd Marcus Guitton in 1692 geboren en vertoonde al ras, welke gaven en talenten hij later ten toon zou spreiden. In 1712, voor het bereiken van zijn 20ste jaar werd, hij als Waalsch predikant beroepen te Maastricht en in 1720 gekozen tot waarnemend predikant bij den Nederlandschen Ambassadeur te Parijs. Zeven jaren was hij als zoodanig met lof werkzaam, toen hij naar zijne gemeente verlangde terug te keeren. Daar kwam hij in 1727 aan en verkondigde er het Evangelie tot aan 1757, toen hij zijn eervol ontslag verkreeg. Hij bleef echter voortgaan met van tijd tot tijd te prediken en onderwijs geven aan de jeugd tot aan zijn dood, die den 14den Januarij 1767 plaats had Van hem ziet het licht:

Lettre d'un Théologien d'Hollande à un nouveau converti de France au sujet du Batême des Enfans. (Tijd en plaats van uitgave worden niet vermeld).

La dette du ministère et l'attention aux verges de Dieu, ou Sermons sur Rom. I. 14, 15 *et Mic.* VI. 9; Rotterd. 1721 in 8o.

Lettre à un Protestant français touchant la déclaratian concernant la réligion, du 14 *Mai* 1724 Londr. 1725 2 vol. 12o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1767. *a.* bl. 305—307; Haag, *La France protestante* T. V. p. 418.

GULDEKNEGT (Barend Pietersz.), Burgemeester van Schiedam, een der onderteekenaars der acte van afzweering van den koning van Spanje als regent over deze landen, op den 26 Maart 1581; is omstreeks denzelfden tijd als buitengewoon Commissaris der Staten van Holland en West-Friesland naar de stad Bremen gezonden, ten einde de afschaffing te bewerkstelligen van eene aldaar ingevoerde belasting op de Hollandsche pekelharing.

GULDEMONT (Samuel) predikant te Krimpen aan de Lek (1641) en te Monster (1649), waar hij in 1687 overleed. Hij werd in 1647 door de Zuid-Hollandsche synode belast om die schriften, welke tot de Dordrechtsche kerkvergadering betrekking hadden, te Franeker uit handen van Doctor Doman (of Doman's), Bogerman's boedelbezorger, over te nemen. Hij deed zulks en leverde ze in het volgende jaar aan de synode te Delft over.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor kerkel. Geschied.* D. V. bl. 174; Loermans, *Kerkel. Reg.* bl. 71, 132.

GULDEMONT (Simon), schrijver van een treurspel, getiteld: *Virginia*, uit het Fr. vert. Rott. 1700 met pl. van P. v. d. Berge en van (R. de Hooghe) kl. 8vo.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Anthol. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 448; *Cat. der Bibl. v. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. *b.* bl. 104.

GULDEWAGEN (Mr. Abraham) geb. 5 Julij 1967, zoon van Mr. Daman Guldewagen en van Judith Loreyn, was 17 Febr. 1693 Raad, 1695, 1696, 1704, 1704 en 1705 Schepen, 1715 en 1718 Burgemeester te Haarlem, 1798—1702 Gecommitteerde ter admiraliteit te Amsterdam, in 1712 Rentmeester van Rijnland en stierf 30 Jan. 1728. Hij was gehuwd, eerst met Anna Margaretha de Ridder, later met Maria Dicx, weduwe van Francois Druyvestein.

GULDEWAGEN (Cornelis) zoon van Dirk Guldewagen en van Cornelia Cornelisdr., gedoopt den 11 Febr. 1599, was in de vroedschap te Haarlem 1625, Schepen, Burgemeester 1644, Ontvanger der gemeene landsmiddelen, Gecommitteerde ter Staten-Generaal 1659, Thesaurier, Weesmeester, Kerkmeester enz. enz. te Haarlem; huwde Aachje van der Horn, waarbij hij elf kinderen won. Hij stierf 17 Nov. 1663.

Zie Van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1488.

GULDEWAGEN (Mr. Daman) zoon van Mr. Cornelis Guldewagen, gedoopt 3 Febr. 1626, was Raad in de vroedschap te Haarlem en daarna Secretaris aldaar. Hij huwde Adriana Citjes en daarna Judith Loreyn. Hij stierf den 27 Jan. 1685.

GULDEWAGEN (Mr. Damas) geb. te Haarlem 8 Dec. 1694, zoon van Mr. Abraham Guldewagen en van Margaretha de Ridder, werd in 1717 Secretaris zijner geboortestad, voorts Raad, en Burgemeester, Bailliu en Stadhouder van de Leenen van Brederode. Hij stierf te Haarlem 12 Jan. 1761 en was gehuwd met Sophia Magdalena Crommelin.

GULICH (Abraham van), zoon van Nikolaas van Gulich en van Anna van Ravestein, werd omstreeks 1642 te Heusden geboren. Twaalf jaren bereikt hebbende, werd hij naar de Latijnsche school te Nijmegen gezonden en aldaar door Petrus Werichius onderwezen, waarna hij aan de Akademie aldaar de lessen van Joannes Schultingius in de fraaije letteren en die van Christophhorus Wittichius in de wijsbegeerte bijwoonde. Van daar begaf hij zich naar Leyden waar hij in de wijsbegeerte het onderwijs van den Hoogleeraar Joannes de Raey volgde, maar zich onder Coccejus en Heydanus op de godgeleerdheid, en vooral, op het voetspoor van den eerste, op de prophetische schriften toelegde. Zoo groot was toen reeds de roem zijner geleerdheid, dat men hem aldaar het buitengewone professoraat in de godgeleerdheid aanbood, welke betrekking hij, den 17 Januarij 1667 met een *Oratio de vero ac perpetuo omnis Prophetiae obiecto* aanvaardde. Omstreek een jaar daarna werd hij tot gewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte en welsprekendheid en tot buitengewoon in de theologie aan het gymnasium te Ham beroepen. Na twaalf jaren in die betrekking werkzaam te zijn geweest werd hij tot Hoogleeraar in de Cartesiaansche wijsbegeerte te Franeker benoemd, en aanvaardde, na tot Philosophiae doctor et artium liberalium magister bevorderd te zijn, die betrekking met den 6 Oct. 1679 met eene *Oratio de admiranda hominis naturâ.*

Doch reeds 31 Dec. van dat jaar overleed hij. Hij was een Cartesiaansch godgeleerde en een Cartesiaansch wijsgeer, die uitmuntende gaven bezat en wiens braafheid en godsvrucht hoog werden geprezen. Zijn ambtgenoot Johannes Schotanus van Sterringa hield den 12 Januarij 1680 een lijkrede op hem.

Hij schreef behalve de gemelde oratie, *Disputationes Philosophicae* te Ham uitgegeven, onder welke verhandelingen *de notitia communi*, *de substantia* en *de accidente.*

Theologia Prophetica 2 vol. 4o. Amst. 1675. Ibid. 1690 (*infinitis mendis expurgata*).

Oratio de via Pacis An° 1675, *Oratio de Temporibus S. Script, memorabilibus usque ad Christum*, in 1677 te Ham gehouden.

Lectio valedictoria Noviomagensis An° 1667 door Joh. Theod. Schalbruch, Rector te Amsterdam, aldaar 1694 uitgegeven.

Hij liet bij zijne vrouw Geertruid Japin twee kinderen een zoon (die volgt) en eene dochter na.

Zie J. Schotanus, *Orat. funeb. in obitum A Gulichii*; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 597 seqq.; Glasius, *Godgel. Nederl.* Afl. 4. bl. 591 *Programma*; Nic. Blancardi, *Rhenferdius Programma funeb.*; R. Andala, *Apol. pro vera et saniore Philosophia* p. 130; Jo. Flenderus, *ad logicam contractam* Claubergii, T. I. p. 13, 28; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk* D. II, bl. 457.

GULICH (Franciscus Henricus) zoon van den voorgaanden, studeerde te Franeker, waar hij, na de verdediging eener *Disputatio de Veritatis Criterio* XV. Oct. 1694 tot doctor in de wijsbegeerte werd bevorderd.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 600.

GULIK (Gerrit van) tooneeldichter uit het midden der XVIII eeuw, schreef:

Der Poëzye en Phoebus Gunstgroet; voorsp. ter geleg. van het openen van het Tooneel, onder de zekere Liefhebbers der Tooneelpoëzye ten Zinspr. voerende Uit liefde tot de kunst: Gedr. voor het Gezelschap 1754.

Ericia of de Vestaalsche Maagd, *trsp. naar het Fr. van* Fontenelle, *met de Voorreden van den Franschen uitgever en Nareden van den schrijver* Leyd. 1770.

Alménorade, boertig insp. n. h. Fr. vertaelt, Gedr. voor de Liefhebbers z. p. of j. met gekleurde titelpl. kl. 8vo.
Gezamentlijk uitgegeven onder den titel van *Tooneelpoëzy*. Leyden 1770. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 448; J. van der Marck, *Naamrol der Tooneelspelen* N°. 1036; *Cat. der Bibl. v. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. *b.* bl. 104; *Cat. van* R. v. d. Aa, bl. 70.

GULIK (JACOB VAN) een Minnebroeder, die zich in het jaar 1392 te Utrecht voor een geestelijk prelaat uitgaf, en zulks door verdichte brieven bevestigde. Bisschop Blankenheim stelde hem tot vicaris en wijbisschop aan, welk ambt hij bijna zes jaren bediende. Daarna ruchtbaar geworden zijnde, dat hij ongewijd was, werd hij gevangen en veroordeeld om in een ketel met kookend water geworpen te worden, waar de bisschop hem levendig liet uithalen en vervolgens onthoofden. Die van hem tot priester waren gewijd moesten op nieuw gewijd worden. Sommigen van deze verlietend en geestelijken staat en begaven zich in het huwelijk.

Zie *Appendix* Suffridi Petri van *Chronicon* Joh. de Beka, p. 132; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XVIII. bl. 765; Niewenhuis, *Woordenb. v. Kunsten en Wetens.* (*Aanhangsel*) D. III. bl. 265; van den Monde, *Tijdschrift voor Geschied. en Oudheden* D. I. bl. 423.

GULPEN (THEOD. VAN)
Schreef:
Wettige redenen waarom hij het Pausdom verlaten heeft. Gron. 1737. 8°.
Fransche Spraakkunst, 's Hage 1740 8°.
Officina Scholastica of Schoolwinkel, opgerecht naar de Regels van de Syntaxis, en verdeeld in vijf classen; waar in te koop Themata, Emblemata, Epigrammata en Anagrammata; met Kantteek. naar de vorderingen der Scholieren enz. Rott. 1743. 8.
Scholastica et methodica Latini Sermonis institutio, cui accedit Elegantrarum fasciculus, Rott. 1742 8°.
Manuductio studiosae juventutis ad nativam linguae Romanae puritatem, continens Phrases et Proverbia, alphabetico ordine collecta, Ibid. 1742 8°.

Zie Arrenberg, *Naamregister* bl. 214; *Cat. van de Maats. van Ned Letterk.* D. II. bl. 264, 617.

GULIK (THEOD. VAN) Medicinae Doctor te Rotterdam.
Schreef:
Schakel der Genees- en Heelkunde enz. waaraan volgt: *de Latijnsche en Nederlandsche woordenschat, ten dienste van allen die zich oefenen in de practijk der Genees- en Heelkonst*, Rott. 1751. 8°.
Kabinet der Natuurkunde, voorzien van nuttige wetenschappen, fraye Konsten, Zinnebeelden en merkwaardige Geschiedenissen, benevens eene omstandige beschrijving van de ziekte van wijlen den Erfstadhouder Willem IV, Rott. 1752.
Schakel der Genees- en Heelkunde, omvattende eene korte beschrijving aangaande de kragt der heilzame kruiden, zaden, bloemen, basten, wortels en bolgewassen, s' Hage 1753. 8°.
Proefkundige bevindingen aangaande het ontdekte Medicinaal water op het terrein van den Weledel. Gestrengen Heer Herman Smith, *Heer van Langeweede en Drossaard te Vianen*, Rott. 1753, 1756. 8°.
Verhandeling over de Aerdt van allerhande volken met geneeskundige aanmerkingen Amst. 1762 8°.
Handleiding tot onderzoek der goddelijke waarheid, Rott. 1755. 8°.

Zie *Boekzaal der Gel. Wereld*, 1751*b.* bl. 308, 1752, 1753*a.* bl. 309 en *b* bl. 76; Arrenberg, *Naamregister* bl. 214; *Cat.*, Th. v. d. Groe, p. 157, 163, 196.

GUMOENS (NICOLAAS EMANUEL FREDERIK DE) zoon van den luitenant-kolonel de Gumöens, die in 1798 bij de verdediging van zijn vaderland sneuvelde, de kleinzoon van den generaal de Gumöens, kolonel van het Bernsch regiment van dien naam in Nederlandsche dienst, werd in 1790 te Orbe in Zwitserland geboren, te Weenen op de militaire genieschool geplaatst en trad daar uit in 1805 als vaandrig in het Regiment van den prins van Ligne; woonde met onderscheiding de veldtogten van 1805 en 1808 bij en werd in den laatste tot Luitenant der Grenadiers bevorderd. Na den vrede van Weenen en het bondgenootschap van Oostenrijk met Frankrijk (1810) nam hij zijn ontslag en vertrok over Turkye met aartshertog Frans, broeder van den aartshertog Ferdinand, dien hij daar ontmoette, en die, om dezelfde reden, dienst op het Schiereiland ging zoeken, naar Spanje, en kwam, juist toen de Franschen de stad belegerden, te Cadix aan. Terstond stelde het regentschap de Gumöens als Kapitein aan, en belastte hem met te oprigting van een nieuw corps, onder bevel van den Engelschen generaal Doyle, die spoedig zijne verdiensten opgemerkt hebbende, hem tot zijn adjudant koos. Na het opbreken van het beleg van Cadix werd hij geplaatst bij de algemeene staf van het Engelsch-Spaansche leger, dat de Franschen tot de ontruiming van Valencia in Katalonie dwong. Hij nam ijverig aandeel aan de herovering van Tarragona en van het fort van Baleguer; nam deel aan onderscheidene gevechten en werd voor het einde van den veldtogt tot Luitenant-Kolonel bevorderd. Begerig om zijn vaderland nuttig te zijn, keerde hij in 1815, toen het bondsleger op de been werd gebragt, naar Zwitserland terug en werd terstond bij hetzelve geplaatst aan het hoofd van den algemeenen staf der 1ste divisie, die Franche-Comté binnentrok, en onderscheidde zich ook in die betrekking. Toen de Zwitsersche troepen naar hun vaderland waren teruggekeerd, begaf zich de Gumöens naar Nederland, en hij was Luitenant-Kolonel van den staf toen de belgische omwenteling uitbrak. Toen hij in herfstmaand van 1830 als parlementair door prins Frederik der Nederlanden naar de zoogenaamde Brusselsche regering was gezonden, was hij op het punt om door de menigte vermoord te worden en werd gevangen gehouden.

De moed en kloekmoedigheid, waarvan hij bij deze gelegenheid blijken gaf, werden algemeen bewonderd. Vóór den korten maar roemrijken veldtogt van 1831 verkreeg hij zijne vrijheid.

Tot den rang van Kolonel bevorderd, was hij gedurende verscheidene maanden werkzaam in het kasteel van Antwerpen, onder den generaal Chassé, waarna hij door den Prins van *Oranje* in het hoofdkwartier werd geroepen. Toen echter het kasteel werd aangevallen, bewogen de gevoelens van gehechtheid, die hij voor zijnen dapperen bevelhebber koesterde, hem verlof te vragen om zich bij dezen te voegen. Welke diensten hij Chassé gedurende het gedenkwaardig beleg bewees, kunnen diens rapporten getuigen. Daags voor de overgave van het kasteel viel een bom nabij hem, toen hij de gewone ronde deed. Hij bekwam negen wonden en overleed zes dagen daarna (21 Dec. 1832) in het hospitaal te Antwerpen.

De Gumöens paarde aan de bekwaamheden eens krijgsoversten al de hoedanigheden van het hart, welke achting en eerbied inboezemen, en zijn verlies werd innig door Nederland en zijn vrienden betreurd.

Te zijner nagedachtenis besloten de officieren van den generalen staf een eenvoudig gedenkteeken op te rigten, tot welk einde eene inschrijving door den luitenant-generaal baron de Constant Rebecque, als chef van dat korps, geopend werd, aan welke al de effectieve en honoraire officieren van genoemden staf, als ook de gedetacheerden daarbij en eenige andere officieren en vrienden van den overledene, door ruime bijdragen deel namen. De regering te 's Hage uitgenoodigd zijnde dat deze naald op de burgerlijke begraafplaats der residentie mogt worden geplaatst, heeft zich vereerd gevonden met de onderscheiding, deze stad te beurt gevallen, en goedgunstig het gedane aanbod aangenomen; terwijl het hoofd van het stedelijk bestuur tevens de vrijheid genomen heeft aan de krijgsmakkers van Gumöens te verzoeken, dat hij onder het aantal der vereerders van hunnen gesneuvelden wapenbroeder mogt worden opgenomen. Het lijk van Bergen op Zoom, waar hetzelve het eerst was geplaatst, naar herwaarts gevoerd zijnde, werd, in tegenwoordigheid van den luitenant-generaal baron de Constant Rebecque, en de overige zich thans in deze residentie bevindende officieren van meergemelden staf, in den daartoe vervaardigden kelder geplaatst. Het monument is te Deventer vervaardigd in de ijzergieterij van de heeren Nederburgh, Nering Bögel en Comp. Hetzelve is van gegoten ijzer, zijnde ongeveer vijf ellen hoog met de drie ijzeren trappen, waar het op rust, en heeft den vorm eener naald of zuil. Het onderste gedeelte is een vierkant: op de eene zijde staat het wapen van den afgestorvene, met het motto of de spreuk: *Vertu surmonte envie*, in vergulde letters; hieronder ligt eene krans van eikenloof, waaraan hangende is de militaire Willemsorde, het metalen kruis en de medaille der Citadel, op welke ook hij volle aanspraak zou gehad hebben, indien het vijandelijk lood zijn leven gespaard had. Op de tweede zijde leest men, insgelijks in vergulde letters, de volgende latijnsche inscriptie: Nic. Freder. Emman. de

Gumöens, *nato in Helvetio Orbe d.* XIX *April.* MDCCXC, *tribuno militari castris Neerlandicis ordinandis praefecto, in defensione arcis Antverpiensis militi voluntario, ex vulneribus mortuo d.* XXIX *Decemb.* MDCCCXXXII, *hoc monumentum posuerunt moesti commilitones.*

Op de derde zijde staat het beroemde kasteel, tot welks heldhaftige verdediging hij toegesneld was, kunstmatig afgebeeld; in de hoeken ziet men de vijf bolwerken dier sterkte duidelijk aangetoond, terwijl men naast het bastion I (Hermando) leest: *Plaats der verwonding*, 22 *Dec.* 1832; welke plaats aangeduid wordt door eene springende bom. Midden in hetzelve staat: *Citadel van Antwerpen*, geschreven met vergulden letters, gelijk het voorgaande. De Schelde is hier ook op aangeteekend, die er zigtbaar langs heen stroomt. Eindelijk leest men op de vierde zijde, insgelijks met vergulden letters, het volgende Nederduitsche opschrift: *Aan de nagedachtenis van* Nicolaas Frederik Emmanuel de Gumöens, *geb. te Orbe, in Zwitserland*, 19 *April* 1790, *Kolonel bij den Generalen Staf van het Nederlandsche Leger, overleden om zijne bekomen wonden bij de verdediging der Citadel van Antwerpen, waaraan hij vrijwillig deel nam*, 29 *December* 1832, *door zijne wapenbroeders of vrienden toegewijd.*

Het bovenste gedeelte, of de spits bijloopende vierkante zuil, rust op het vierkant door middel van vier ijzeren bommen; regts en links van hetzelve zijn militaire zegeteekenen afgebeeld.

Zie Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetenschap Aanhangsel* D. III. bl. 264; Bosscha, *Nederl. Heldend. te land* D. III. bl. 610, 620, 677 *Bijv. en verb.* 46; *Stads Almanak van 's Gravenhage* 1835 bl. 28, 29.

GUMOÊNS (Nikolaas de) grootvader van den vorigen, diende met een Regiment Zwitsers dezen lande in den zoogenoemden Posten-oorlog en overmeesterde, den 22 Maart 1793, stormenderhand Raamsdonk, waar de Franschen zich hadden versterkt. Ook onderscheidde hij zich in het gevecht bij Landrecy.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land* D. III. bl. 47, 56, 77, 87

GUMMER (J.)
Schreef:

Verhandeling over het stikken der Drenkelingen en de herstelling der verdronkene; Gron. 1768. 8o.

GUNKEL (Carel August), zoon van Frederik Lodewijk Gunkel opzigter der fortificatien en van Catharina Hoek, werd den 20 Jan. 1775 te 's Hage geboren. Op vijftienjarigen leeftijd (11 Maart 1790) werd hij kadet bij de artillerie, en klom vervolgens op tot Sous-Luitenant (22 Febr. 1790) eerste Luitenant-Adjudant (17 Julij 1795). tweede Kapitein (van 1795—1798), tweede Directeur op de artillerie-school te 's Hage (8 Julij 1799), Kapitein bij de garde artillerie van den Raadspensionaris van Holland (28 Julij 1805). Op den 24 November 1806 werd hij Luitenant-Kolonel bij de garde rijdende artillerie van Koning Lodewijk, en bleef in die betrekking bij de vereeniging van Holland met Frankrijk (1 Sept. 1810), den 14 Maart 1811 Kolonel in Nederlandsche dienst, in 1812 Kommandant der artillerie van de 30ste divisie onder de orders van den Luitenant-Generaal Standelet, den 12 Febr. 1814 Kolonel der artillerie, den 4 Maart 1814 Kommandant der veldartillerie, den 4 April 1815 Generaal-Majoor, den 15 Junij 1816 Luitenant-Generaal; voorts Kommandant der rijdende en veld-artillerie, den 21 April 1828 Gouverneur der militaire akademie, den 8 October 1830 Opper-Commandant der vesting Breda waar zijn eenige zoon overleed. Den 31 October 1830 werd hij op nonactiviteit gesteld, den 5 September 1835 gepensioneerd.

Gunkel diende in 1794 in Brabant, in 1795 te Breda, was in 1799 bij den veldtogt in Noord-Holland; in 1806 in Hessen, in 1809 in Zeeland, in 1812 in de Groote Armee, was in 1813 bij het beleg van Dantzig, en in 1815 in Frankrijk. Den 14 Junij 1794 werd hij bij *Traisignies* aan het linkerbeen geblesseerd.

Hij stierf in 1860 in den Kerker, nadat hij wegens vergiftiging van zijn bijzit ter dood was veroordeeld, welke straf door den Koning, uit aanmerking zijner vroegere verdiensten en zijnen hoogen ouderdom, in levenslange gevangenis was veranderd.

Den 9 Junij 1813 werd hij Ridder van het Legioen van eer en den 18 Julij 1815 Ridder van de Militaire Willemsorde 3e klasse.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te land.* D. III. bl. 418. *Handelsblad* 7 Febr. 1859 (Zondagseditie) en *particuliere berigten.*

GUNST (Pieter van) dichter uit het begin der 18e eeuw. Hij gaf in 1736 te Utrecht en Amsterdam eene Psalmberijming uit, waaraan hij reeds 18 jaar had gearbeid. Het is een woordelijke berijming van de Staten-overzetting, waarin het getal der verzen van Dathenus stiptelijk is nagevolgd. (*De CL Psalmen des Prof.* Davids *met de gewoone Lofzangen* Utr. 1736 8o.) Ook gaf hij: *De Belijdenis des Geloofs, de* 12 *Artikels, Zieketroost en Heidelbergsche Catechismus* in dichtmaat Amst. 1743. 4o.

Zie van Iperen, *Kerk. Hist. v. h. Psalmgez.* D. I bl. 224; Witsen Geysbeek. *B. A. C. Woordenb.* D. I. bl. 449; Arrenberg, *Naamreg.* bl. 205; *Cat. d. Maats. v. N. Letterk.* D. I. bl. 257; *Cat.* J. van Voorst T. I. p. 184; Nieuwenhuis, *Woordenb. van K. en Wetens. Aanhangsel* D. III. bl. 267; Collot d'Escury. *Hollands roem* A IV (2) 418; *Cat.* Rob. v. d. Aa, bl. 84; *Catal. eene uiterst zeldz. verzameling van Holl. Bijbels enz., verzameld door* F. Muller bl. 17.

GUNST (Pieter van), waarschijnlijk de vader van den voorgaanden in 1667 te Amsterdam, waar deze, zelf plaatsnijder was, geboren en in 1724 gestorven. Immerzeel geeft een schraal berigt nopens hem, en noemt hem een Hollandsch plaatsnijder, bekend door de portretten van zijne hand, die men aantreft in het geschiedkundig werk van Larrey, waaraan, volgens hem, geen moeite is gespaard, doch die plat en stijf zijn. De Heer Kramm heeft echter in een uitvoerig artikel den handschoen voor zijnen landgenoot opgenomen, en zegt dat hij een aantal portretten heeft gegraveerd, die bij de liefhebbers der prentkunst zeer zijn geacht, en waarbij kapitale bladen, zoo als dat van *Johan Baro de Churchill dux Marlborough* naar van der Werff. Zijn meesterstuk is het portret van *Guilielmo Caesarino*, in een ovaal gevat, van voren te zien, met sierlijk bijwerk, zonder naam van teekenaar of schilder, en zoo fraai gesneden, dat men het op den eersten aanblik voor werk van J. Houbraken aanziet. In de *Beredeneerde Catalogus van Portretten* van Fred. Muller vindt men 70 stuks van zijn werk beschreven. Ook graveerde hij, volgens Kramm, geschiedkundige ordonnantiën, zoo als de *Liefdehandel der Goden* naar Titiaan in 9 bladen en de alom bekende 5 kapitale gravuren, *de veldslagen* van Alexander naar Le Brun, enz.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. I. bl. 300; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. II. bl. 614; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Ned. Schilderk.* D. I. bl. 255; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetens., Aanhangsel* D. III. bl. 267; *Cat.* J. Schouten bl. 97.

GUNTFRIDUS of GANFRIDUS, zoon van den heiligen martelaar Arnulphus, was in 763 bisschop van Kamerijk.

Zie van Gils, *Katholyk Meyerysch Memorieboek* bl. 40.

GUNTHER Hoogleeraar te Duisburg, was onder de Duitsche Geneeskundigen zeer geacht, en hield tot in hoogen ouderdom zijnen naam staande. Hij stond in 1808 op de nominatie te Harderwijk tot Hoogleeraar.

Zie Bouman, *Geschied. d. Geldersche Hoogeschool* D. II. bl. 555.

GUNTHER (Antonius) een Fries, was geneesheer te Oldenburg.

Hij gaf uit:

Observationes ad Paradoxorum Chymiaticorum Libros II Lugduni Batav. 1631. 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 71,

GUNTHER wordt als dichter vermeldt. Men vindt een zesregelig versje van hem in de *Friesche Honigbije*, Leeuw 1770 D. V. bl. 161 getiteld: *Aanmerkingen over den dood.*

Zie Heringa, *Bijdrage tot de Lijst d. Nederl. Dichters* bl. 40.

GUNTHERUS of GONTIER, Benedictijn in de abdij van *St. Amand* in Vlaanderen, bloeide in het einde der XI en in den aanvang der XII eeuw. Hij schreef:

Historia miraculorum S. Amandi, corpore per Bragbantum delato, in de *Opera* Philippi abbat. de Bonne Esperance, Duaci 1621 fol. p. 737—739 en in de *Vitae Sanct.* der Bollandisten T. I. p. 900, 901.

Zie Sigebertus, *de Script. Eccles.* p. 166; Ed. Fabricii, p. 113; Trithem. *Chron. Hirsaoug.* T. I. p. 210 en 480; de *Script. Eccles.* p. 354 p. 90; Ed. Fabricio; *Hist. Littér, de la France* T. IX. p. 381, 382; Paquot, *Mémoires* T. I. p. 70.

GURMAN (JAN DE), Kapitein, sneuvelde bij het beleg van Amiens in 1597.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. 34 bl. 64 v. s.

GURNEZ (JOANNES ANTONIUS), een geestelijke te Mechelen en Rector der school aldaar, schreef, behalve vele tragoedien, *Vita* & *Martyrium S. Liberti, Malinatis, Mechliniensium Principum Adonis et Elisae filii; cum erudit. Dissertationibus. Mechlinae* 1639 4°.

Laca, Bruxellense Suburbanum, cultu ac prodigiis Deiparae, a Normandorum temporibus celebris. Bruxellae 1647 4°. Sanderus heeft dit werk geheel in zijne *Brabantia illustrata* opgenomen.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 564.

GURTLERUS (NICOLAAS), zoon van Nicolaas Gurtlerus, koopman te Bazel en van Anna Maria Kok, werd den 8 December 1654 aldaar geboren. Na drie jaren zich op het Gymnasium zijner geboortestad op de taalkunde, wijsbegeerte, meetkunst en vooral op de geschiedenis toegelegd, en (1672) den graad van *Lib. artium Mag.* verworven te hebben, woonde hij de Godgeleerde lessen van Joh. Rud. Wetstein, Joh. Zuingerus, Petrus Werenfels en Lucas Geslerus bij, en verliet in 1676 de Hoogeschool, na het verdedigen eener *Disputatio de ordine actuum Decretorum Dei.* Hierop deed hij een wetenschappelijke reis door Frankrijk, en begon, na zijne wederkomst te Bazel, privaat onderwijs in talen, geschiedenis en godgeleerdheid te geven, doch in 1685 werd hij te Herborn als Hoogleeraar in de wijsbegeerte en welsprekendheid beroepen, welk ambt hij aanvaarde met eene *Oratio de Fato philosophiae in Ecclesia Christiana*, en verkreeg in het volgende jaar den titel van Doctor in de Godgeleerdheid, na het houden eener *Disputatio de munere Christi regio.* Niet lang daarna werd hij tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, bijzonder echter voor het onderwijs in de theoretische en praktische philosophie, naar Hanau beroepen, waar hij door zijne intreêrede de *migratione doctorum et scientiarum*, en de door hem uitgegevene schriften, ook in ons vaderland, zich zulk een naam verwierf, dat er zelfs sprake was hem in 1691 te Groningen te beroepen. In 1696 werd hij op de eervolste voorwaarden tot gewoon Hoogleeraar te Bremen, benoemd en aanvaardde die betrekking met eene *Oratio de adventu et habitatione Jesu Christi in plaga Breemensi*, en toen hij zes jaren later (1699) tot opvolger van Bijnaeus te Deventer beroepen was, met eene *Oratio de filio Dei doctore et discipulo ab aeterno et in tempore.*

In 1705 beriepen hem Curatoren der Hoogeschool te Franeker, na vergeefsche pogingen, om Werenfels tot opvolger van den naar Utrecht vertrokken Roëll te bekomen, gedaan te hebben. Eerst weigerde hij, doch toen zij hem voor de tweedemaal den leerstoel hadden aangeboden, aanvaardde hij dien en opende den 6 Oct. 1707 zijne lessen met eene *Oratio de vita contemtoque statu Jesu Christi post ipsius introitum in gloriam.*

Hij stierf den 28 September 1711 "den lofnalatende van niet alleen een braaf en godvruchtig maar ook een beschaafd en wetenschappelijk man geweest te zijn". Hij liet bij zijne vrouw Anna Magdalena Baron vijf kinderen na.

Zijne schriften zijn:

Lexicon Lat. Gr. Germ. Gallicum. Basileae 1684, 1715 8°.

Historia Templariorum, Observationibus ecclesiasticis aucta. Amst. 1691. 8°. Ibid 1703 8°.

Institutiones Theologicae (*editio auctior*) Amst. 1694. 4°. Halae 1721. 4°. (*Notulis posthumis* auctoris, & praefixa *Orat. fun.* Io Waieni, nec non *Indice locupletissimo*, auctior) Marpurgi 1732. 4°. Cui adjecta Matth. Martini *Epitome S. Theologiae methodice disposita vocum Typico-Propheticarum brevis Explicatio.* Bremae 1798 4°. Trai. ad Rhen. 1615. 4°.

Dialogi Eucharistici de esu ult. Paschatis Christi, Bremae 1699. 4°.

Systema Theologiae Propheticae, Amst. 1701 4°. Trai. ad Rhen. 1724. 4°.

Origines Mundi, Amst. 1708. 4°.

Forma Sanorum Sermonum in usum Scholarum privatarum Amst. 1709. 8°. Ook met den titel: *Synopsis Theol. Reformatae.*

Dissertationes de J. Christo in gloriam evecto fatisque populi, ipsius, ex hist. & vaticiniis repetita. Franeq. 1711. 4.

Orationes inaugurales, Franeq. 1707. fol.

Praefationes ad Criticorum Sacrorum Opera in S. Script. Vet. et N. Test. Editionis Francofurtanae, 1696 fol.

en ad Forbesii *Opera* 1703 fol.

Zonder zijn naam gaf hij uit:

Petit traité historique de l'état des Reformés en France 1685, en

Defensio Catechesis Heidelb.

Onafgewerkt bleef zijn geschrift *Idea Doctrinae de Conscientia.*

Zie J. van der Waeyen, *Oratio funebris*, voor: Guntler, *Institutionibus Theol.* Halae 1721; Vriemoet, *Athenae Frisiacae*, p. 744, seqq.; *Miscell. Groning.* T. I. T. IV; *Bibliotheca Bremensis*, Fasc. V. p. 145; Buddeus, *Isagog.* T. 1. p. 419; *Bibliothèque raisonné*, T. IX. p. 78; Rabus, *Boekzaal van Europa*, D. XIX. bl. 719 volgg.; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; Niceron, *Mémoires*, T. XXI. p. 207. suiv. p. 386. suiv.

GURTLERUS (NICOLAAS), zoon van den voorgaanden, schreef eene *Praefatio* vóór de *Institutiones Theologicae* (Halae 1721) van zijn vader.

Zie Vriemoet, *Athenae Frisiac.* p. 748.

GUSSENKLO (ROBERT), Luitenant-Kolonel, Ridder der Militaire Willemsorde 4e Kl., stierf te Utrecht den 22 Febr. 1859.

GUTSENIE, een deelgenoot van het Verbond der Edelen, nopens wien niets bekend is.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen* D. II bl. 434.

GUSSET (JACOB) een Hollandsch geneesheer in de XVII eeuw over wien Eysson (Rudolf) *oratio de vita et morte* J. Gussette. Gron. 1705 4°.

Zie *Bibliographie Biographique* par E. M. Oettinger p. 687.

GUTBERLETH (HENDRIK), in 1592 te Hirschfeld geboren, werd Rector aan de Latijnsche school te Dillenburg, Hoogleeraar in de wijsbegeerte en Rector te Herborn, Rector te Hammon en eindelijk Rector en Hoogleeraar te Deventer, waar hij in Maart 1635 stierf.

Hij gaf uit:

Vindicatio aliquot Disputationum nonnullis Schediasmatibus M. Caparis Finckii *in schola Giessensi Professoris, oppositarum.* Herbornae Nassov. Anno 1610.

Pathologia, hoc est, Doctrina de humanis affectibus Physicè et Ethicè tractata, Ibid. Anno 1615.

Physicae, hoc est naturalis Philosophiae compendiosa institutio, edit. 2a. Ibid. 1623.

Ethicae liberunus edit. 2a. Ibid. 1630.

Na zijn dood verscheen zijne *Chronologia* te Amsterdam 1639 door Henricus Laurentius uitgegeven.

Zie Revii, *Daventr. illustr.* p. 608, 699; Sexe, *Onom. lit.*; *Biogr. Univers* T. XIX. p. 236; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis *Woordenb. van Kunst. en Wetens.* D. III bl. 269.

GUTBERLETH (TOBIAS), (de oude) werd in 1609 geboren te Hessen-Cassel, moest, nadat zijne ouders door de Kroaten vermoord waren, uit zijn vaderland vlugten en vond bescherming bij zijnen, boven genoemden, oom te Deventer, die hem in de letteren opleidde. Zijn studiën volbragt hij te Leiden en Groningen en werd, nadat hij het jaar 1625 te Bremen had doorgebragt, in 1627 Conrector te Dokkum en twee jaren later Rector, als opvolger van Hen. Ub. Schoning (in 1618 de uitgever van v. Munster's Spookenboek). Vervolgens werd hij Conrector te Leeuwarden, in welke betrekking hij curatoren zoo goed voldeed, dat hij zijn traktement in 1643 met *f* 100.— verhoogd zag en in 1652 opvolger van Colde werd als Rector. Volgens getuigenis van een leerling als Camp. Vitringa heeft de school onder zijne leiding bijzonder gebloeid. Hij stierf in 1662 en liet vele latijnsche verzen na, welke zijn zoon Werner in 1667 uitgaf onder de titel van T. G. *Poëmata pleraque posthuma*, met eene opdragt aan aanzienlijke vrienden, welke een levensschets bevat. Behalve deze had hij bij zijne gade Anna Sprong nog een zoon, Bronger. Beide hebben ook in de letterkundige wereld naam gemaakt.

Een merkwaardig Album van Tob. Gutberleth, van 1624 tot 1655, voorzien van ruim 60 inschriften van geleerden, waaronder uitstekende personen, bezit Jhr. F. A. Ridder van Rappard te 's Hage, die het beschreef in zijn Overzigt eener verzameling van Alba Amicorum, in de Werken der Maats. van Letterkunde te Leiden.

Volgens mededeeling van onzen medewerker W. Eekhoff, met verwijzing naar de Wal, *Oratio de claris Frisiae jurisconsultis*, p. 188; Boot, *de historia Gymnasii Leocardiensis*, p. 26.

GUTBERLETH (TOBIAS), (de jonge) zoon van Werner Gutberleth, advokaat bij het Hof van Friesland, kleinzoon van den voorgaanden, werd te Leeuwarden, in 1675 geboren, legde zich eerst op de letteren, onder Perizonius en Coetier, en vervolgens op de regten toe, en verkreeg den doctoralen titel, na het verdedigen eener *Disputatio ad Leg.* 1. §. 6. 7. 8. 9. *D. de centib.*, den 28 Junij 1697, na kort te voren tot Bibliothecaris benoemd te zijn. Hij stierf den 8 Jan. 1703, bij zijne vrouw Hildegonda Cunira Lomars, met welke hij in 1696 gehuwd was, en die in 1742 stierf, eene dochter, Titia Johanna, in 1748 overleden, nalatende. Zijn portret is uitgegeven voor een zijner geschriften.

Gutberleth was een uitstekend letterkundige, blijkens zijne:

Animadversiones Philologicae in antiquam Inscriptionem Graecam Smyrnae repertam, Franeq. 1699 kl. 8°. *editio secunda, pluribus in locis aucta et nummorum ectypis ornata*, Franeq. 1704 kl. 8°.

Coniectanea in Monumentum Heriae Thisbes Monodiariae et Titi Claudii Glaphyri Choraulae; cum fig. aeneis. Franeq. 1704 kl. 8°.

Dissertatio Philol. de Mysteriis Deorum cabirorum. Franeq. 1695; *editio altera manu Auctoris plurimis in locis aucta et emendata*. Franeq. 1703 kl. 8°.

De Saliis Martis Sacerdotibus apud Romanos, Liber Singularis, cum figuris aeneis. Franeq. 1704 kl. 8°.

Tijd-Tresoor van Kerk- en Weereld Historie Middelb. 1689 4°.

Ook gaf hij uit:

C. A. Ruperti *Observationes ad Hist. Universalis Synodin Besoldi minorem, c. Observationibus* Gutberlethi, Franeq. 1698 8°.

Aeg. Menagii *Juris civilis Amoenitates. Edit.* 4e, *cum Praefat.* Gutberlethi, Franeq. 1700 8°.

Simon Abbes Gabbema, *Verhaal van de stad Leeuwaarden*, met opdragt en voorberigt van G. Franek. 1701, 4°. Hetzelfde boek werd twee jaren daarna uitgegeven onder den titel van: S. A. G. *Historie van Friesland*, Gouda 1703 4°.

Simon Abbes Gabbema, *Nederlandse Watervloeden*, met *aanteekeningen van* T. Gutberleth, Gouda 1700, kl. 8°., Ald. 1769 8°.

Gasp. Scioppii *Grammatica Philosophica Annotationibus suis locis insertis, et lectione intricata restituta, atque ita Scholarum usui destinata* a. T. Gutberleto, Franeq. 1704 8°.

Zie Vriemoet, *Athenae Frisiacae*, p. 891; *Biogr. Univ.* T. XIV p. 236; *Aanhangsel op* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.* D. III bl. 269; Rabus, *Boekzaal van Europa*, D. XI bl. 147 volgg.; Bronckhusii, *Poëm.* p. 224; Arrenberg, *Naamregister* o. h. w.; de Wal, *Oratio de claris Frisiae jurisconsultis* p. 190; Halbertsma, *Hulde aan* Gysbert Japiks, D. II. bl. 390.

GUTTE (JOES VAN), schilder en beeldsnijder in Vlaanderen in de 2e helft der XVe eeuw.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schilders* D. III bl. 614.

GUTTERSWIJK (ALEID VAN), Vrouwe van Culenborg, Weerd enz., overleed den 3 Junij 1448. Zij had bij testament besproken aan de zusteren van Mariencroon een huis binnen Culenborg — "omme daer uit te doen keeren elke Hoogtijd over Maaltijd vier mingelen wijn."

Een gedeelte van haar grafsteen, waarop haar wapen met dat van Culenborg is uitgehouwen, was nog in 1570 aanwezig.

Zie Voet van Oudheusden, *Beschrijv. van Culenburg* bl. 90.

GUTTERSWIJK (EVERT VAN), een Edelman uit de eerste helft der 15 eeuw, op de grenzen van Overijssel, later graaf van Bentheim, viel in November 1417 bij Oostmarsum in Trenthe, en rigtte daar met rooven en branden zulk eene groote verwoesting aan, dat de Utrechtsche bisschop Frederik van Blankenstein zich op hem moest gaan wreken.

Zie van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel* bl. 80.

GUTZLAFF (KAREL FREDERIK AUGUST) werd den 8sten Julij 1803 geboren te Pyritz, eene kleine stad in Pruissisch-Pommeren. Zijne ouders, geringe doch brave lieden, leidden hem voor een handwerk op, doch de knaap liet reeds vroeg eene groote zucht blijken om zich aan het werk der evangeliebediening toe te wijden. De middelen, om hem daarin genoegen te geven, ontbraken, tot dat de Koning van Pruissen, met wien hij, in 1820, door eene bijzondere leiding der Voorzienigheid, te Stettin in aanraking kwam, zich zijner aantrok en hem aan de leiding van den godvruchtigen Jänicke, die aan het hoofd van het zendeling-instituut te Berlijn stond vertrouwde. Na eenige jaren hier met ijver zijne studiën voortgezet te hebben, vertrok hij in 1823 naar Rotterdam, om zich verder als kweekeling van het Nederlandsche Zendeling-Genootschap te bekwamen.

In Junij 1826 te 's Hage geordend, vertrok hij in September van dat jaar naar Oost-Indie, voorloopig tot de zending onder de Batta's op Sumatra bestemd. Te Batavia gekomen, werd hij aldaar door den Engelschen zendeling Medhurst tot den zendelingsarbeid onder de Chinezen ingeleid, omdat de toen uitgebroken oorlog op Sumatra zijn eerste plan in duigen deed vallen. In 1827 en het eerste gedeelte van 1828 hield hij zich te Singapore en op Riouw op, zich met het prediken van het evangelie, en het aanleeren der Chineesche taal onledig houdende.

Eer dat hij zijne groote taak in het Hemelsche rijk aanvaardde, had hij, om des te beter te slagen, zich in een der Chineesche stammen, dien van Kwo, doen opnemen en de Chineesche kleederdragt aangenomen. Van het hulpgenootschap te Batavia ontving hij vergunning tot het doen eener zendelingsreis, in Augustus 1828, naar het vaste land van Indië, van welke reize een lezenswaardig verhaal in de Maandberigten van het Nederlandsche Zendelinggenootschap is opgenomen. Hij had zich voorloopig het koningrijk Siam tot werkkring gekozen, in welks hoofdstad Bancock hij zich vestigde. Daar trad hij ook als geneesheer op, waartoe hij zich door eigene oefening had in staat gesteld, en waardoor hij, om niet geneesmiddelen uitdeelende, velen tot zich trok en in de gelegenheid was om ook als medicijnmeester der ziel op te treden. Bij vele werkzaamheden en moeite zette hij ook hier zijne taalstudiën met ijver voort en voltooide hij de vertaling van het Nieuwe Testament en van de meeste historische boeken des Ouden Verbonds in het Siameesch.

Te Malakka verblijf houdende, begaf hij er zich in den echt met Mary Newell, eene vrouw zijner waardig, die aan buitengewone vrouwelijke begaafdheden eenen vurigen ijver paarde voor de zaak aan welke haar echtgenoot zijn leven gewijd had. Niet lang mogt hij haar bezitten, daar zij hem reeds in het begin van 1831 ontviel, na hem tweelingen te hebben geschonken. Thans was het gewigtige tijdstip zijns levens gekomen en in Junij van laatstgenoemd jaar ging hij, na een driejarig verblijf te Siam, als tweede stuurman scheep aan boord eener Chineesche pink.

Na enkele plaatsen te hebben aangedaan, bereikte hij in September 1831 Tien-Chin, waar hij zich eenigen tijd als doctor en leeraar ophield, waarna hij op verschillende plaatsen als zendeling zijnen arbeid van het Chineesche rijk voortzette. Wij kunnen hem van plaats tot plaats niet volgen en niet in bijzonderheden treden van hetgeen door hem verrigt is, soms op gevaar af van zijn leven te verliezen, ter uitbreiding van het koningrijk zijns Goddelijken Meesters. Waar hij kwam vond hij harten begeerig naar het woord dat door hem werd verkondigd, maar waar hij de voet ook zette, overal vond hij ook vijanden van hetgeen door hem werd geleerd, en talrijke bezwaren, die anderen, met minder geestkracht, moed en ijver bezield, spoedig zouden hebben doen terug deinzen. Deze waren echter niet in staat om Gützlaff te doen verslappen in het aangevangen werk en geene moedeloosheid greep hem aan, waar hij meende *te moeten werken terwijl het dag is*.

In zijne tweede gade, mejufvrouw Wanstall, eene Engelsche vrouw, met wie hij omstreeks 1834 te Malakka in het huwelijk was getreden, vond hij iemand die in ijver voor de zaak van de bekeering der Heidenen zijne overledene echtgenoote op zijde streefde; doch ook deze moest hij later verliezen, even als de tweelingen uit zijn vorig huwelijk.

In 1837 bezocht Gützlaff Japan, doch toen hij Jeddo, de hoofdstad naderde, was hij verpligt onverrigter zake terug te keeren, wilde hij zijn leven niet verliezen. Te Macao en te Canton, waar hij zich veelal ophield, teruggekeerd, ging hij voort met zijnen arbeid ter bekeering der Heidenen en met het schrijven van werken, die ook daartoe moesten medewerken.

Na het sluiten van den vrede tusschen Engeland en China in 1842, bij welke onderhandelingen Gützlaff tot tolk gebruikt werd, was hij door het Engelsche Gouvernement tot Chineesch Secretaris der Engelsche Ambassade aangesteld. Als zoodanig was hem meer dan vroeger de gelegenheid aangeboden om voor het Godsrijk werkzaam te zijn, zonder daarom zijne pligt als ambtenaar te vergeten. Allerwege in het beschaafde

Europa vond zijn edel en rusteloos streven toen bewondering en belangstelling. Ook ons vaderland bleef niet achter, om den vreemdeling, die het als jongeling opwassen en vormen zag voor de veel omvattende taak, die hij zich zelven vrijwillig had opgelegd, de hulde der erkentelijkheid te brengen. De senaat der Groningsche hoogeschool benoemde hem in Mei 1843 *honoris causa* tot doctor in de godgeleerdheid, en de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, bood hem in 1850 het lidmaatschap aan. Maar te midden van de goedkeuring der wereld, soms vermengd met de bespotting, belastering en verguizing van de vijanden des lichts, vergat Gützlaff niet dat hij zendeling was, en bleef hij alleen roemen in het kruis van zijnen Heer.

Na het sluiten van den bovengenoemden vrede had hij zich te Victoria, de nieuw aangelegde Engelsche stad, op het eiland Hong-Kong, bij dien vrede aan Engeland afgestaan, gevestigd. Daar wijdde hij zich bepaaldelijk aan de armen, en had het genoegen de groote zaak van China's bekeering weldra ook aan andere zendelingen opgedragen te zien, waardoor hij nogtans niet in zijnen ijver en werkzaamheid vertraagde. Neen, toen in 1845 de Chinesche Keizer Taou-Kwang verlof had gegeven tot aanneming van het Christendom en zulks door andere gunstige bepalingen had vergezeld doen gaan, toen zag hij niet alleen zijn vurig verlangen bekroond, maar ging hij voort met arbeiden, totdat hij in October 1846 schrijven kon: "het Evangelie baant zich hier met kracht eenen weg en overal waar het gepredikt wordt vindt het ingang."

Maar hij moest ook schrijven: "alles is nog in zijne kindsheid; er is nog niets gedaan, dat aanmerking verdient." Krachtiger nog, zoo mogelijk, moest er gewerkt worden, om het Evangelie te verkondigen en den Bijbel te brengen in de huizen en harten van millioenen Heidenen. Om dat doel te bereiken moesten de handen worden in een geslagen; daartoe had hij de hulp noodig niet alleen van enkele zendelingen of van één genootschap, maar van alle Christenen in Europa. En om die hulp te vragen voor het groote werk, waaraan hij nu reeds twee en twintig jaren onder afwisselenden zegen gearbeid had, ontzag de groote man eene reize naar Europa niet.

Op het einde van 1849 kwam hij er aan, werd er met den eernaam van den Apostel van China begroet, waar hij optrad door duizenden bewonderd en waar hij opwekte tot hulp met een vuur dat alles moest verteren, door velen krachtig ondersteund, maar ook door velen miskend en door anderen gewantrouwd. En terwijl de edele man niet ophield hier en elders de bekeerings-zaak der Chinezen aan te bevelen en ingang te doen vinden, waren zijne vijanden na zijn vertrek uit China er op uit om hem lagen te leggen. De medebroeder in China in wien hij vertrouwen had gesteld, misbruikte dat op schandelijke wijzen en zocht hem op allerlei wijzen te benadeelen. Hierdoor werd het vertrouwen geschokt, de onderlinge liefde en zamenwerking verwoest. Van dat alles reeds hier verwittigd, keerde hij in 1850 naar China terug, om weder te vereenigen wat verbroken was, maar de vijandschap rustte niet, en overal vervolgden hem smaad en laster. Door talrijke ligchaams aandoeningen verzwakt, uitgeput door eenen onuitdoofbaren ijver, lag het verdriet de laatste hand aan de slooping van zijn krachtig gestel en vurigen geest, en met een gebroken hart bezweek hij den 9den Augustus 1851, te Victoria, vol geloof, vol liefde en vol eenvoudigen, reinen en edelen zin.

"Wij willen het gaarne bekennen," zegt de hoogleeraar H. C. Millies, "ook na het langdurigst en onpartijdigst onderzoek, kunnen wij van Gützlaff niet zonder hooge ingenomenheid spreken. Hoe lang wij hem persoonlijk of schriftelijk mogten leeren kennen, aanvankelijk, wij belijden het, met eenig vooroordeel, later ook vaak met twijfeling of opgewekt wantrouwen, steeds is onze achting voor hem toegenomen. Zelden zagen wij zoo vele Christelijke deugden in heerlijker, nimmer, die deugden in liefelijker gedaante. Boven alles blonk zijn geloof uit, een geloof dat bergen kon verzetten, dat met hart en ziel, gansch in hem en vurig leefde in de gemeenschap met zijnen Heer, steeds ademde door het gebed, tot rustelooze werkzaamheid voor Christus werd gedreven." Die lofspraak op hem over dat geen, waarop het het allereerst en allermeest aankomt, nemen wij hier gaarne over en verwijzen voorts naar de verdere uitweiding in zijnen lof, die genoemde hoogleeraar, in de hieronder aangehaalde bron, gemeend heeft aan den in zijn stand éénigen te hebben moeten brengen.

Wij hebben het reeds gezegd dat Gützlaff bij al zijn werk veel heeft geschreven. In verschillende Europesche en Aziatische talen zijn 's mans geschriften, meerendeels in de Engelen Hoogduitsche talen opgesteld en oorspronkelijk uitgegeven, overgezet. De heer Millies, die de voornaamste opgeeft, naar welks mededeeling wij verwijzen, acht het evenwel niet mogelijk eene volledige opgave er van te doen. Die, welke in het Hollandsch vertaald, het licht zien, zijn de volgende:

Smeekschrift ten behoeve der Heidenen en Mahomedanen, gerigt aan alle Christenen van Nederland, Amst. 1826. 8°.

Geschiedenis der uitbreiding van Christus Koningrijk op aarde, Rott. 1828. 8°. 2 deelen.

Verslag van een driejarig verblijf in Siam, en van eene reis langs de kust van China naar Mantschou-Tartarije. Naar het Engelsch, met een levensberigt des schrijvers, Rott. 1834. gr. 8.

Reizen langs de kusten van China en bezoek op Corea en de Loo-choo-eilanden, in 1832 en 1833, Uit het Engelsch, Rott. 1836. gr. 8°. met 1 pl. en 1 kaart.

Aan mijne mede-Christenen in Nederland; afscheidswoord van Dr. K. Gutzlaff, Amst. 1850. 8°.

Mijne reis van China naar Engeland en door de verschillende landen van Europa, in 1849 *en* 1850, *in het belang der evangelie-verkondiging in China*, uit het Hoogduitsch door J. Oudijk van Putten, Rott. 1851. 8°.

Zie Erdbrink, Gützlaff, *de Apostel der Chinezen, in zijn leven en zijne werkzaamheid geschetst*, Rott. 1850. 8°.; Hofstede de Groot, *de Zending in China, volgens 't geen* Dr. K. Gützlaff *den* 13 *April* 1850 *daarvan te Groningen medetdeelde*, Gron. 1850. 8°.; Dezelfde, *Over* Gützlaff, *bij de treurmare van zijnen dood*, Gron. 1852 8°.; H. C. Millies, *levensberigt van* Dr. Karl Friedrich August Gutzlaff, *in de Hand. der jaarl. verg. van de Maatsch. der Nederl. letter. te Leiden, Levensberigten.* bl. 44—71.

GUIOT (Jean), werd den 5 Mei 1710 in de valleijen van Piemont geboren, en stamde af van de Waldenzen, zoo eerbiedwaardig, door den ouderdom van hunnen afkomst, eenvoudigheid hunner zeden en getrouwheid aan hunne belijdenis. Zijn vader bewoonde de vallei van Pragelas, en bekleedde er het notarisambt. Hij was bemiddeld en genoot het vertrouwen zijner medeburgers. Deze vallei was in 1685 onder de heerschappij van Frankrijk en deelde in de gevolgen der herroeping van het van edict van Nantes. In 1713, tengevolge van den vrede van Utrecht, teruggekeerd onder de magt van de Hertogen van Savoye, hare oude meesters, genoot zij eenigen tijd rust en vrijheid van geweten. Maar in 1728 vervolgde de Roomsche geestelijkheid hare bewoners op zulk een wijze, dat 800 hunner, wetende dat zij geen regt hadden op de voorregten in 1694 aan de overige valleijen geschonken, en dus geen regt op eenige bescherming, besloten in 1730 naar Zwitserland de wijk te nemen. Tot dat getal behoorde de vader van Jean Guiot. Hij had reeds twee zijner zonen naar Genève gezonden, den oudsten om er de chirurgie te leeren, den tweeden om in de godgeleerdheid te studeren.

De eene helft de:er 800 vlugtelingen vestigden zich in Zwitserland, de andere in Holland. Onder de laatsten was onze Jean Guiot, die in het Staten-Collegie te Leyden en in 1739 als proponent werd aangenomen. In 1744 werd hij te Arnhem beroepen, en gaf zoo veel genoegen en was zoo bemind dat de Regering zijne wedde vermeerderde. In 1747 sloeg hij het beroep van adjunct-prediker te Amsterdam af, doch nam dat van Rotterdam aan, waar hij den 22 October van dat jaar werd bevestigd. Eene ongesteldheid noopte hem twee jaren later naar Genève te reizen. Teruggekeerd bleef hij, schoon zwak, zijne dienst waarnemen tot 1777 toen hij door eene beroerte getroffen, zijn emeritaat nam. Hij stierf den 5 Mei van dat jaar. Zijn opvolger de la Saussaye gaf in zijn Intreê-rede deze getuigenis van hem:

"Il est peu d'emplois qui demandent autant de dons que le Ministère Evangelique. Que n'exige t-on pas de celui qui en est revêtu! On veut qu'il ait de l'étendue et de la justesse dans l'esprit, de la fermeté et de la douceur dans le caractère. Dans sa façon de penser, on veut une liberté honnête et généreuse, qui l'affranchisse de l'esclavage honteux du préjugé, et dans son ame cette élévation de sentiment, qui ne permet pas qu'on se regrade, soit par les bassesses de l'adulation, soit par les petitesses de l'orgueil, ou les prétentions pueriles de la vanité. — Ces qualités ne suffisent point encore. Il faut y ajouter toutes celles qui sont le fruit de l'étude et de l'experience, le savoir, la connoissance des hommes, l'intelligence et la dextérité dans les affaires. — Cependant tous ces divers genres de mérite, le pasteur auquel nous succedons, les reunit dans un degré peu commun.

Si je vous entretenois de l'universalité de ses connoissances, de la solidité de son jugement, de cet art si difficile et qui semble lui appartenir en propre de rendre avec clarté et intérêt, ce qu'une imagination heureuse conçoit avec facilité:

Si je vous montrois dans sa personne l'accord si rare de la simplicité et de la profondeur, de l'érudition et du goût, je tracerois un éloge veritable, mais je manquerois aux bienséances que ce lieu m'impose. Que les Orateurs du Siècle fassent le panégyrique des talens, la sévérité de notre Ministère nous interdit toutes les louanges dont l' homme est l'unique objet. Célébrons dans les serviteurs de Dieu, non pas les dons qui les distinguent, mais l'usage qu'ils en font, lorsqu'ils les consacrent à la Gloire de celui qui en est l'auteur et la source. — C'est par cet endroit sur-tout, que le véritable pasteur dont nous parlons, s'est rendu recommendable à cette Eglise. Dans ses travaux, il a consulté les besoins du troupeau, et n'a rien donné à sa propre gloire. *La Charite qui édifie* lui a dicté ses devoirs et la manière de les remplir. Quel homme plus modeste dans le commerce de la vie! loin d'avoir dans la société ce ton décisif, que son expérience et ses lumières auroient pu l'autoriser a prendre, vous diriêz qu'il ne cherche qu'a s'instruire lui-même; et l'on ne s'apperçoit de sa supériorité que par le talent qu'il a de se proportionner aux diverses capacités. —

Na zijn dood verschenen:

Sermons sur divers Textes de l'Ecriture sainte, Rotterdam 1771 3 t. gr. 8°. met zijn portret door Houbraken naar la Croix.

Achter dezen bundel zijn *Six sermons sur la Guerre*, die in het Nederduitsch overgezet en in 1787 te Amsterd. in gr. 8°. onder den titel van *Leerredenen over den oorlog* zijn in het licht gekomen.

Zie *préface de L'Editeur* vóór de *Sermons*.

GUY bijgenaamd de *Collomedo*, Bisschop van Kamerijk (1297) werd door Paus Clemens V tot Aartsbisschop van Salerno in Italie verheven. Hij was zeer ervaren ie de godgeleerdheid en schreef:

Dialogus de VII Sacramentis.

Sermones.

Zie *Annales Cameracenses*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 387; Sammarthanos, *Galliae Christ.* T. I. p. 241; Joh. Carpentarius, *Historia Camerac.* p. 384; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* i. v.; Sweertii, *Ath. Belg.* i. v. *Fabricius*, *Bibl. Mediae et infim. Latin* T. VI. p. 380; *Katholyk Meyerysch Memorieboek*, bl. 52; Van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 102.

GUY III van Auvergne, ook wel van Bologne genoemd, eerst bisschop van Teurane, later (1324) door Paus Joannes XXII tot bisschop van Kamerijk benoemd. Hij vergunde 1328 aan de abdij van Tongerloo de oprigting eener afzonderlijke bidplaats voor de ingezetenen van het dorp Tongerloo, buiten den omvang der abdij. Hij leefde nog den 16 September 1334, toen hij aan de kerk der H. Dympna te Geel een aflaat van veertig dagen schonk.

Zie Foppens, *Hist. Ep. Sylv.* p. 216; Craywinkel, *Leven van de H. Dympna* C. XXIV. 293, *Katholyk Meyerysch Memorieboek* bl. 52; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 103.

GUY VI, was van 1342—48 bisschop van Kamerijk. In dat jaar deed hij afstand, wijl hij zijne eigene onderdanen niet tot rust en getrouwheid kon brengen. Hij had in 1348 de overgaaf der Kluis van Groenendaal bij Brussel aan Joannes van Reysbroeck en zijne gezellen bekrachtigd. Deze stichtten bij dezelve eene kapel, die den 19 Maart 1344 door Matthias, bisschop van Trebizonde en suffragaan van Kamerijk werd gewijd.

Zie Wichmans, *Brab. Mar.* Lib. III. C. 46. p. 803, 804; *Levens der voorn. Heijl.* D. IV. bl. 464; *Meyerysch Catholyk Memorieboek* bl. 53; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van het Bisdom van 's Hertogenb.* D. I. bl. 105.

GUY, bijgenaamd van Avenne of van Henegouwen, broeder van Jan II Graaf van Holland, schatmeester der Luiksche kerk. Hij volgde in 1301 Guilielmus II als bisschop van Utrecht op. Hij bekrachtigde in 1307 het door den Heer van Naaldwijk in die plaats gestichte Collegie van Kanunniken; woonde in 1311 het vijftiende algemeene Concilie dat te Vienne in Frankrijk werd gehouden, bij.

Bij die gelegenheid bood Paus Clemens V hem, op aanzoek van den Koning van Frankrijk, de waardigheid van Kardinaal aan, waarvoor hij echter bedankte. In zijn afwezen, ontstond er in zijn bisdom een oproer, dat nogtans door hem bij zijne terugkomst werd gestild. Hij stierf den 29 Mei 1317 schielijk en onverwacht. Men roemt zijne voorzigtigheid en beleid, ootmoed en eenvoudige levenswijs. Volgens Fabricius worden zijne kerkelijke verordeningen van 1310 in de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool bewaard.

Zie Fabricii, *Bibl. Med. ac. infim. aetatis* T. VI. p. 397; Miraei, *Dipl.* T. I. p. 321; *Bat Sacra.* T. I. p. 174, 177; Matthaei, *Anal.* T. V. p. 868 *Chronicon*; Joh. de Beka, p. 90; van Gils, *Katholyk Meyerysch Memorieboek* bl. 72; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschrijv. van 's Hertogenb.* D. I. bl. 137, 138; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 26; van der Chijs, *de Munten der Heeren en steden van Overijssel* bl. 54; Dez. *de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid en de Stad van Utrecht* bl. 98.

GUY VAN DAMPIERRE (Graaf), Margaretha, dochter van Graaf Boudewijn den IX van Vlaanderen, die, Konstantinopel bemagtigd hebbende, in 1204 tot Grieksch Keizer gekroond werd, doch het volgend jaar overleed, huwde in 1212 met Rochard, Heer van Avennes, bij wien zij twee zonen, Jan en Boudewijn, had. Toen dit huwelijk in 1215, in de vierde Lateraansche Kerkvergadering was onwettig verklaard, wijl paus Innocentius III oordeelde, dat Rochard Marharetha te na in den bloede bestond, hertrouwde zij in 1218 met Willem van Dampierre en St. Dezier, een onbemiddeld edelman, die haar drie zonen, Willem, Guy en Jan, schonk. Nadat zij, in 1244, tot Gravin van Vlaanderen was verheven, toonde zij zich genegen aan hare zonen van het tweede bed het aanzienlijkste deel harer nalatenschap toe te voegen. Daaruit ontstond groote twist tusschen de broeders. De broeders van Dampierre ontzagen zich niet de zonen van Rochard *bastaarden* te noemen, 't welk Jan van Avennes, de oudste dezer zonen, niet slechts ernstig tegensprak, maar hij beweerde zelfs, dat hij, schoon bastaard, als oudste zoon der Gravin, voor alle zijne broeders, tot de opvolging in 't Graafschap van Vlaanderen geregtigd was, en schroomde niet in 1246 zijne moeder den oorlog te verklaren. Doch in hooimaand van hetzelfde jaar werd er, door tusschenkomst van Lodelijk XI, Koning van Frankrijk, een verdrag getroffen, volgens hetwelk Vlaanderen aan Willem van Dampierre en Henegouwen aan Jan van Avennes werd toegewezen, mits dat Willem aan Guy en Jan zijne broeders, en Jan van Avennes aan Boudewijn, een behoorlijk aandeel in deze twee Graafschappen afstond. Toen Koning Willem de II, Graaf van Holland, in 1252 de Zeeuwsche eilanden *bewester Schelde* niet van Margaretha wilde komen verheffen, ontstond er oorlog tusschen de Hollanders en Vlamingers, welke laatste, onder Guy van Dampierre, bij Westkapellen, door Floris, 's Konings broeder, werden verslagen. Een groot gedeelte en onder anderen Graaf Guy werden gevangen genomen. Deze laatste werd in 1255, tegen betaling van een groot losgeld, geslaakt. Hij die sedert met zijne moeder als Graaf van Vlaanderen, regeerde, sloot met Floris, die na Willem's dood, met den titel van Voogd, Holland bestuurde een verbond.

In 1286 werd Guy door de Zeeuwsche Edelen bewogen een inval in Walcheren te doen en Middelburg te belegeren, doch toen hij vernam dat zijn schoonzoon Floris V, die volgens overeenkomst van 1266 met zijne dochter Margaretha gehuwd was, met een welbemande vloot voor Zierikzee was genaderd met het plan om naar Walcheren over te steken, en Middelburg te ontzetten, verzocht hij, beducht voor die magt, Jan II, Hertog van Brabant, tusschen te treden en Graaf Floris van den togt naar Walcheren te doen afzien. Dit gelukte. De Vlamingen verlieten Walcheren en Graaf Floris dankte zijn leger af. Zelfs haalde de Hertog dezen over om, in persoon naar Biervliet te komen en aldaar een mondgesprek met Graaf Guy te houden, zich verbindende om hem derwaarts te geleiden en in veiligheid wederom op eigen bodem te leveren. Floris echter beklaagde zich dat hij den Hertog te veel had vertrouwd. Naauwelijks had hij te Biervliet voet aan land gezet, of Guy deed hem opligten en in hechtenis stellen. De Hertog, die waarlijk onkundig van het voornemen des Vlaamschen Graafs schijnt geweest te zijn, toonde zich ten hoogste begaan met Graaf Floris en poogde Guy te bewegen, om hem onder borgtogt te ontslaan, 't welk plat uit geweigerd werd, ten ware hij zelf, tot s' Graven wederkomst toe, gevangen wilde blijven, waartoe hij, eindelijk, ongaarne besloot. Na den moord van Graaf Floris V, lokte Wolferd van Borselen de Vlamingen wederom in Walcheren. Wederom sloeg Guy het beleg voor Middelburg, dat hij echter kort daarna weder opbrak. In 1303 werd hij in een veldslag tegen de Franschen gevangen genomen. Hij overleed in zijne gevangenschap den 7 April 1304 in den ouderdom van meer dan 80 jaren. Hij was gehuwd 1 met Mehault

van Bethunes en 2 met Isabelle van Luxemburg. Zijn zoon Robert volgde hem op.

Zie L. A. Warnkoenig, *Histoire de la Flandre et de ses institutions* Brux. 1836 2 vol. 8°.; *Kronyk van Vlaenderen van 580 tot 1467* Gent, 1839, 2 d. 8; (*uitgegeven door de Maats. der Vl. Bibliophilen door* C. P. Serrure en Ph. Blommaert); *Rer. Flandric. Tom. X. auctore* J. Meyero. Brugis 1843; Jac. Meyerus, *Annales rer. Flandric. Libri* XVII. Antv. 1561. fol.; Pierre d'Oudegherst, *Les Chroniques et Annales de Flandre*, Anvers. 1571. 8°.; *publiés par* Lesbroussart, Gand. 1789. 2 vol; *Annales de Flandres par* Emanuel Sueyro, *Senor de Voorde*, Antv. 1624. 2 T. in fol; *Chronique de Flandres — nouvellement mise en lumière par* Denis Sauvage, Lyon 1562 in fol; Nic. Despars, *Chronyke van den lande ende graefscepe van Vlaenderen, uitgegeven door* S. de Jonghe, Brugge 1839 4 d. in 8°. *De rebus Flandriae memorabilibus liber singularis, per* J. Marchantium, Antv. 1567 in -18.; *Dits die excellente cronike van Vlaenderen*, Antw. *by* Willem Vosterman; *Chronyke van Vlaenderes, uyt de vermaerste ende uytmuntenste oude schriften, opgeheldert door* N. D. en F. R. (Vernimmen, Blootacker en Whyts) Brugge 4 d. in fol; *Histoire de la Flandre depuis* Guy de Dampierre *jusqu'aux ducs de Bourgogne* 1280—1383 *par* Jules van Praet, Brux. 1828 2 vol; *Bataille de Courtrai ou des éperons d'or, gagnées par ees Flamands en* 1302 *— avec des augmentations, des notes et des corrections par* A. Voisin, Gand. 1834 in 12o.; *Mémoire sur la querre de Zélande* (1303—1305) *par* J. J. de Smet in 4o. (*Extrait des Mémoires de l'Acad. royale de Bruxelles*); *Les Genealogies et anciennes descentes des Forestiers et comtes de Flandre — par* Pierre Balthasar, p. 96; M. Stoke, *Rijmkronyk* (uitg. van Huydecoper) D. II en III. passim; Wilhelm. Procurator, *Chron. Egmund, bij* Matthaei, *Anal. vet. aevi.* T. II. p. 2. *ad annum* 1287; *Thesaur.* Marten. en Durand, T. I. C. 1132, Butkens, *Tropheés de Brabant* T. I. p. 332; *Chronycke van Zeelandt*, Antw. 1551; *Die Chronike van Hollandt* bl. 71; van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. I. bl. 134; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. II en III (Zie het Register); en van Wijn op Wagenaar t. a. p.

GUY, Graaf van Namen zoon van Graaf Guy van Vlaanderen en van Mehault van Bethunes had, terwijl zijn vader te Compiègne in hechtenis zat, het bevel over de Vlaamsche vloot, waarmede hij, in 1302, in Walcheren viel, en Jonker Willem van Henegouwen bij Arnemuiden sloeg, Middelburg en Zierikzee belegerde. Van hier stak hij over naar Holland, 't geen zulk een groote ontsteltenis veroorzaakte, dat Graaf Jan besloot tot het maken van een verdrag, dat in den zomer van 1303 gesloten werd. In 't volgende jaar verklaarde Guy hem op nieuw den oorlog, overwon hem in een scheepsstrijd en won Noord-Holland en Utrecht. Witte van Haamstede, natuurlijke zoon van Floris V, bewoog de Hollandsche steden de Vlaamsche bezettingen uit te drijven, Jonker Willem veroverde Schoonhoven, 't geen Guy, die zich gedurende die omwenteling te Utrecht bevond, bewoog met zijne Vlamingers naar huis te keeren. In Vlaanderen gekomen, vertoefde hij niet lang, maar rustte een nieuwe vloot uit, om Zierikzee te belegeren; doch de Hollanders, bijgestaan door eene Fransche vloot, onder Reinier Grimaldi van Genua, trachtten de stad te ontzetten. Er viel een hardnekkige scheepsstrijd voor op 't Gouwe voor Zierikzee, waarin de Vlamingers de nederlaag bekwamen, en Guy van Vlaanderen werd gevangen genomen, doch in 1305 wederom geslaakt.

Zie behalve de in het overige artikel aangehaalde Vlaamsche Chronyken, Melis Stoke, *Rijmchr.* op Jan II; *Spiegel-Historiael* Cap. LXV. bl. 299, 300, 301; Wilhelmus Procurator, *Chron. Egmund. ad annum* 1303 1304; *Chronike van Zeelandt* (Antw. 1551); Boxhorn, op Reigersberghs' *Chron. van Zeel.* D. II. bl. 108, 109; *Ongenoemde Klerk* bl. 194; Beka, in *Guidone* p. 106; N. Trivet, *Annal. ad annum* 1303 p. 336; G. Nancii, *Chron. contin. ad annum* 1303; Balen, *Beschrijv. van Dordrecht* bl. 731; *Traj. veter. chron. apud* Matthaeum, *Analect.* T. I. p. 162; van Wijn, *Levensch. der Heeren* van Putten *in Verhandel. der Maatsch. van Nederl. Letterk.* D. I. bl. 22, 23; Le Grand, *Tableaux et Contes* T. II. p. 65; de Jonge, *Geschied van het Ned. Zeew,* D. I. bl. 18. volgg.; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. III. (Register) en van Wijn op dat deel; P. J. Schotel, *Gesch. v. h. Neerl. Zeewezen*, (slag op de Gouwe).

GUYN (Sergeant-Majoor) onderscheidde zich in den veldslag bij de kleine stad Ocana in Spanje, onder leiding van von Pfaffenrath, in Nov. 1809 tusschen de Spaanschen, onder Generaal Areizaga, en de Franschen onder den Maarschalk Mortier, Hertog van Treviso.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land* D. III. bl. 369.

GUYAUX (JOHANNES), of Guidonius letterkundige uit de XVI eeuw, geboren te Châtelet in de provintie Luik, aan de regteroever der Sambre. Hij onderwees waarschijnlijk de Rhetorica te Maastricht, toen hij het volgende werkje in het licht gaf.

Minervalia Joannis Guidonii, *Castiletani, in quibus Scientiae praeconium, atque ignorantiae socordia consideratur, Artium Liberalium in Musicen Decertatio lepide appingitur & ad virtutum calcar proponitur. Trajecti ad Mosam* Jacobus Bathenius *excudebat. Anno* MDLIV in 4°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 663; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas.* Tom. III. p. 296.

GUYNELLUS, (PETRUS) geboren te Harderwijk opperleeraar aan de stadschool aldaar in het midden der XVI eeuw.

Hij schreef:

Commentarius de Doctrina et arte Demonstrandi 1554.

Zie Schrassert, *Beschrijvinge der Stadt Harderwijk* D. I. bl. 74; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 981.

GUYON (FRANÇOIS) Zie Balthasar Gerards.

GUOT (M.) gaf in het licht:

Nieuwe Natuur- en Wiskonstige vermaaklijkheden, betrekkelijk den Zeilsteen, de Getallen, de Gezigtkunde, de Scheikunde en eene menigte andere, nooit voor dezen in het licht gegeven, Rotterd. 4 d. in fol.

Zie Arrenberg, *Naamreg.* bl, 205.

GUYOT (HENRI DANIEL) geboren den 25 November 1753 te Trois-Fontaines, een gehucht bij Blegny, vier uren van Maastricht, uit een oud en aanzienlijk geslacht, 't welk, uit Lotharingen afkomstig, ter vrije beoefening van de Hervormde Godsdienst, naar het grondgebied van den Nederlandschen staat verhuisd was. Zijn grootvader Abraham Henri was predikant in het naburige Blegny, zijn vader Charles, geneesheer te Trois-Fontaines. Reeds met zijn derde jaar werd Guyot door zijn vader, die op het land geene gelegenheid vond, om zijnen zoon eene beschaafde opvoeding te geven, naar Maastricht ter schole gezonden, waar hij, nog voor zijn negende jaar, het verlies van dien braven man, dien den 18 Maart 1762 onder den te grooten last zijner beroepsbezigheden bezweek, te betreuren had. Nadat hij te dier stede de Latijnsche scholen doorgeloopen en eenigen tijd op het Gymnasium of Athenaeum aldaar verkeerd had, vertrok hij, zeventien jaren oud, naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij de gunsteling werd van den beroemden Venema, die, uit bijzondere vriendschap, hem, met eenige weinige andere jongelingen, buitengewone lessen gaf. Een groot deel zijner vorming had hij mede aan de hoogleeraren S. H. Manger en J. H. van Swinden te danken. Na zijne letteroefeningen in de Godgeleerdheid aan de Franekersche Hoogeschool voltooid te hebben, werd hij in 1775, door de Waalsche Synode tot proponent bevorderd. Na eenigen tijd te Amsterdam de vriendschap en het wijs bestuur van Vernède, destijds predikant aldaar, genoten te hebben, werd hij in 1776 tot predikant bij de Waalsche gemeente te Dordrecht beroepen, waar hij den 9 Februarij 1777 door zijnen ambtgenoot Paul Henri Marron, later predikant te Parijs en Voorzitter der consistoriale kerk van de Seine werd bevestigd. In den aanvang van 1781 werd hij tot predikant bij de Waalsche gemeente te Groningen beroepen en op den 31 Mei bevestigd. Den 20 Julij 1801 werd hij door het uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek nevens anderen geroepen om het schoolwezen te helpen organiseren. Niet ligt kon deze taak, die hij met grooten lof volbragt, aan bekwamer persoon worden toevertrouwd. Op den 17 October 1804 ontving hij een beroep naar Haarlem, dat hij afsloeg. Bij deze gelegenheid ontving hij vele blijken van goedkeuring en blijdschap, en van het Departement van *'t Nut van 't Algemeen*, hetwelk bij mede had helpen oprigten, een kostbaar schenkblad.

Na ruim achtentwintig jaren de Gemeente van Groningen door leer en voorbeeld gesticht te hebben, legde hij in 1809 zijn leeraarambt en betrekking van schoolopziener neder om zich geheel aan het door hem in 1790 gestichte Instituut ter onderwijzing van doofstommen te wijden.

In 1784 eene reis naar Parijs doende, kwam Guyot aldaar in kennis met den abt L'Epée, wiens belangrijke school voor doofstommen zijne hoogste opmerkzaamheid tot zich trok. Met de diepste hoogachting doordrongen voor den edelen menschenvriend, die zoo vele ongelukkigen, door het gemis van een der dierbaarste zintuigen schier beneden den rang der menschheid verlaagd, wederom tot de waardigheid hunner bestemming wist op te leiden, won hij tevens, door zijne belangstelling en levendigheid van zijnen geest, de achting en genegenheid van dien weldoender der menschen in dier mate, dat door hed krachtig opwekt, zich door een langduriger verblijf in staat te stellen, om iets dergelijks in zijn vaderland te beproeven. Weinig was er noodig, om Guyot, wiens ziel

voor alles, wat het heil der menschheid kon bevorderen, of haar leed verzachtten in edelen geestdrift blaakte, tot onderneming van deze moeijelijken maar eervollen taak op te wekTien maanden vertoefde hij te Parijs, ten einde van L'Epée de noodige onderrigting te bekomen. Na verloop van dien tijd, in 1786 te Groningen weêrgekeerd, wendde hij terstond zijne verkregene kundigheden ten nutte van twee doofstommen aan. Vijf jaren achtereen, zette hij dat onderwijs in stilte voort, zich daarbij niet slechts opoffering van tijd en zielskrachten, maar ook, daar zijne leerlingen tot den behoeftigen stand behoorden, van een deel zijns vaderlijken vermogens getroostende. Van tijd tot tijd genoot hij wel de tegemoetkoming van eenige edelmoedige menschenvrienden in de plaats zijner woning, doch het was niet voor het jaar 1790 dat deze, met name Hendrik van Calcar, Gerrit van Olst en Mr. Willem Hora Siccama, door een ontwerp van inteekening hunne stadgenooten uitnoodigden, om met hem tot de oprigting van een Instituut van onderwijs voor doofstommen mede te werken. Reeds in April des genoemden jaars werd dit ontwerp in zoo verre tot stand gebragt dat aan den permanenten Hoofddirecteur, Guyot, de genoemde Heeren als Mede-Hoofdbestuurders, werden bijgevoegd. In het volgende jaar was het getal Departementen buiten Groningen tot dat van 24 geklommen, die te zamen een getal van omtrent 1300 leden uitmaakten. Tot het jaar 1796 bestond dit Instituut, enkel door dikwerf aanzienlijke bijdragen daaraan door bijzonderen personen of inrigtingen verleend, doch sedert dien tijd nam ook het algemeene bestuur een werkzaam deel aan de pogingen tot uitbreiding van het nut, daardoor te weeg gebragt.

"Honderden, die gehoor en spraak misten en daardoor als redelooze wezens hun aanzijn zouden hebben moeten missen, zijn daar sedert met het meest gewenscht gevolg onderwezen en ontwikkeld. Zij zijn er redelijke, denkende, nuttig arbeidzame menschen geworden. Dat alles hadden zij naast God aan den braven Guyot te danken. Wie hem daar ook als grijsaard, werkzaam gezien heeft en de minzaamheid en zorg, met welke hij de ongelukkigen bejegende en gadesloeg, zal hem zich immer voorstellen als het beeld van die liefde, waaraan de Heer de Zijnen wilde gekend hebben.

Welverdiend was de hulde, die Lodewijk Napoleon hem bewees, door hem tot Ridder van de Unie, en zijn broeder de Keizer der Franschen, bij de herschepping der orde, tot Ridder van de Reunie te benoemen. Koning Willem I benoemde hem tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw en tot honorair Hoogleeraar in de bespiegelende wijsbegeerte en letteren, ook stelde er menige geleerde Maatschappij eene eere in hem onder hare leden te tellen. Hij overleed te Groningen den 10 Januarij 1820. Zijne nagedachtenis wordt verlevendigd met een gedenkteeken in de nabijheid der menschlievende inrigting, welke aan hem haar bestaan heeft te danken. Den 21 Junij 1789 begaf hij zich in den echt met Francina Scatina Margaretha van Iddekinge, dochter van den Heer Rembt Tobias van Iddekinge, die hem 7 kinderen, 3 zoons en 4 dochters schonk. Zijn gelaat is op verschillende wijze in plaat gebragt door R. Vinkeles en P. Velijn.

Zie *Konst- en Letterbode* 1828 D. I. bl. 35, bl. 116, 130, 257, 1829 D. II. bl. 369; Siegenbeek, in *Handel. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden* 1828; *Aanhangsel op het Algemeen Woordenboek van Kunsten en Wetenschappen* o. h. w.; Mr. B. H. Lulofs, *Gedenkrede op* H. D. Guyot, Gron, 1828 en portr.; *Ged. en Redevoer. van* Mr. H. A. Spandau, Amst. 1804 (met zijn portr. naar Desau door Portman; Mr. H. O. Feith, *Redevoering bij het vijftig jarig bestaan v. h. Instit. voor Doofstommen te Groningen* Gron. 1821; Dez., *Redevoering op het vijf en twintig-jarig bestaan van het Departement Groningen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Aanteekk.* bl. 111, 135; C. en R. T. Guyot, *Beschrijv. v. h. Instit. van doofstommen en lijst d. werken over doofst.*; Collot d'Escury, *Hollands roem in Kunsten en Wetenschappen*; Schotel, *Kerkel. Dordrecht* D, I. bl. 214; Glasius, *Godgel. Nederl.* 4de Aflev. bl. 593. volgg. Hoeufft, *Carm. Epidosis* p. 72; Muller, *Cat. v. portrett. Catalogue Menstruel*, *Juin*. 1860.

GUYOT (Paul Charles Guillaume), zoon van Henri Daniel Guyot en van Francina Scatina Margaretha van Iddekinge, werd den 30 Mei 1800 te Groningen geboren. Van zijn jeugd af voor de krijgsdienst bestemd, werd hij in 1818 officier bij de artillerie, in 1819 aan de militaire school der Kadetten te Delft en in 1820 aan die te Bredá verbonden. In 1829 ging hij als Adjudant van den Generaal van den Bosch naar Oost-Indië, nam deel aan den krijgstogt naar de Westelijke kust van Sumatra, aan de inneming van het fort Katiagan, en werd met de Militaire Willemsorde versierd.

Hij stond van den Bosch. tot Gouverneur-Generaal van Oost-Indië benoemd, krachtdadig ter zijde bij de moeijelijke invoering van zijn beroemd en voordeelig cultuur-systeem. In het vaderland wedergekeerd, werd hij tot Adviseur bij het Departement van Kolonien benoemd, nam in 1835 zijn ontslag met den rang van Majoor bij de artillerie, en vestigde zich te Nijmegen. Hier hield hij zich bezig met geschied- en oudheidkundige nasporingen vooral die stad betreffende. Hier vond hij een groot veld te bearbeiden en doorzocht hij de archieven der stad, en verzamelde, op het voetspoor van Smetius, in de Betouw en Schevichaven Romeinsche oudheden, die Nijmegen en hare omstreken in menigte opleverden. Hij verwierf toen de algemeene achting zijner medeburgers, die hem tot lid van den Raad en der Staten der Provintie Gelderland benoemden. Toen hij in 1851 Nijmegen verliet, gaf hij de stad een groot gedeelte van zijn rijk kabinet (Romeinsche oudheden) ten geschenke, die op het stadhuis bewaard worden. In den Haag, waar hij zich toen vestigde, werd hij in 1854 lid van de Regering en in 1859 Wethouder. Ook daar zette hij zijne geschiedkundige oefeningen voort, hield hij zich bezig met hare archief in orde te brengen en legde op het stadhuis een kabinet van oudheden aan, die op 's Hage betrekking hadden. De dood verhinderde hem zijnen arbeid voort te zetten en de talrijke schilderijen en voorwerpen, die hij aan het stof en der vergetetelheid ontrukt had te beschrijven. Hij stierf den 12 Februarij 1861.

Guyot bezat een rijk Penningkabinet onder welke zeer zeldzamen en vooral een belangrijke reeks van Nijmeegsche munten, die met die van den Heer de Voogd te Amsterdam kan wedijveren. Hij was in 1833 te Nijmegen gehuwd met vrouwe Henriette Jusqueline van Noort, weduwe van Schevichaven.

Hij schreef: *Joden te Nijmegen* (als handschrift gedrukt) Nijmegen April 1845 8°.

Nadere bijzonderheden dienaangaande in het *Nederlandsch Israëlitisch Jaarboekje voor* 1854.

Bijdragen tot de Geschiedenis der Doopsgezinden te Nijmegen enz. Nijmegen 1845 8vo.

De begrafenispenningen van de twee Leidsche Professoren Jacobus Triglandius, *den ouden* en Johannes Fredericus Gronovius. (niet in de handel) Nijmegen 1847 m. pl. 8vo.

Opgave der Schilderijen hangende op het Raadhuis te 's Gravenhage 1860. 8°.

In Nijhoff's *Bijdragen voor Vaderl. Geschiedenis en Oudheidkunde.*

Billijkheid, in acht genomen jegens de Joden, ten gevolge van Keizer Karel's *plakaat van den* 20sten *Januarij* 1545, *Nijmegen hebben moeten verlaten. Naar aanleiding van eenige daarbij gevoegde extracten uit de Nijmeegsche stads rekenboeken medegedeeld* IV.

Verklaring van het verschijnsel dat de stad Nijmegen in 1567 *muntlid werd van de Westphaalsche en Nederrijnsche kreitsen, gevolgd van eenige regels ten betooge, dat, in het laatst der* 15de *en verder in de* 16de *eeuw, binnen Nijmegen te gelijkertijd tweeërlei muntgeregtigheid werd uitgeoefend* IV. 294.

Eene oude Nijmeegsche weelde wet, V. 276.

De sluiting van het traktaat, waarbij de stad Nijmegen, in 1585, *terugkeerde onder de gehoorzaamheid des Konings van Spanje*, VI. 189.

Aanmaningsbrieven om tot Spanje terug te keeren, gerigt aan de stad Nijmegen, in het laatst van 1584 *en in het begin van* 1585, VI. 224.

Bijdragen tot de kennis van het fraterhuis te Nijmegen, VII. 34.

Afbeelding eener munt, voor Groningen geslagen, door den Utrechtschen Bisschop Bernulphus. *Eene bijdrage tot regt verstand van den veel besproken giftbrief van* Hendrik III *aan de St. Martenskerk, van* 21 *Mei* 1040, VII, 78.

Advies, in 1563 *uitgebragt door de regtsgeleerde faculteit te Leuven, nopens het muntregt der stad Nijmegen*, VII. 114.

Rood Wit en Blaauw, de landsheerlijke kleuren onder de Graven van Beijeren; *en graauw, namelijk bleekblaauw, de kleur van de hofkleeding der Graven*, X. 344.

Rood, wit en blaauw ook de landsheerlijke kleuren van Holland onder het Huis van Bourgondiën en onder dat van Oostenrijk; en welke kleuren tijdens den opstand tegen Spanje en die en daarna de kleuren waren van Holland en van geheel Noordin Nederland. Nieuwe Bijdragen I.

De eerbewijzing in 1546 *te Nijmegen aan Keizer* Karel V *betoond en diens eerbiediging van een der Privilegiën dier stad* in *Geldersche Volksalmanak* 1858.

Het Bestuur der stad Nijmegen, in Julij 1585, in *Geldersche Volksalmanak*, 1856.

Lubbert Torck en de stad Nijmegen in Julij 1585 in *Geldersche Volksalmanak*. 1856.

Zie *Hand. der Jaarl. Algem. Vergad. v. d. Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden* 1861; *Revue de la numismatique Belge* T. II. p. 288; *Necrologie* de P. C. G. Guyot *par* Dirks T. V. 3e série; *Cat der Bibl. v. Nederl. Letterk.* D. II. bl. 589, 609 *Nederlandsche Spectator* 1861. p. 59; *Algemeene Konst- en Letterb.* 1861. bl. 58.

GUYOT nam als generaal aan het hoofd van 13 eskadrons grenadiers te paard en dragonders deel aan den veldslag te Waterloo. Ook deze kavallerie werd achtereenvolgens bij Neij's aanvallen tegen het centrum in het vuur gebragt; doch, op wiens last, is niet zeker te bepalen.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land.* D. III. bl. 535.

GWYN (David), een galeislaaf, in Engeland geboren. Hij was als zoodanig op de Portugeesche galei de *Vesana*, die tot de Spaansche vloot van 1588 behoorde. Toen deze in groot gevaar was van te verzinken, riep de bevelhebber, Michiel Faxh, den raad van Gwijn in. Deze bekwam, door het geven van eenen wijzen raad, het gewenschte vertrouwen, en nu gelukte het hem, om door het stout ten uitvoer brengen van eenen, sedert langen tijd bedachten list, met behulp zijner medeslaven, de Spanjaarden en daarna de galei te vermeesteren. De verovering geschiedde op de volgende wijs:

De kapitein der galei vroeg, op het oogenblik van het grootste gevaar, aan Gwyn, of het schip nog te redden zou zijn, en zoo ja, wat er dan gedaan moest worden? De raad was, zeil te verminderen, weinig volk boven op het schip te laten, en meer volk aan de riemen te zetten, welke laatste tusschen de roeijers konden geplaatst worden. Na alzoo de Spanjaarden van elkander gescheiden te hebben, gaf Gwyn het voor lang afgesproken teeken van opstand. Hij wierp zijn kapje tegen den grond, en stak zijn hand in de hoogte, en nu vatte elke slaaf den naasten Spanjaard bij den kop, en kwetste dezen, onverwachts, doodelijk aan de linkerzijde van den hals, met de mesjes, welke de galeislaven doorgaans bij zich droegen, om tandenstokers en dergelijke snuisterijen te vervaardigen; daarna werden de overige manschappen gemakkelijk overweldigd en over boord geworpen.

De bevelhebber der galei *Royal*, Don Diego de Madrana, achterdocht gekregen hebbende, vervolgde thans de *Vesana*, doch Gwyn sprak de zijnen moed in, vermeesterde de galei sloeg het krijgsvolk, dat er op was, dood.

"Dit aldus geschied wezende", schrijft Bor, "dankten zij God van soodanighe verlossinge ende begaven hen allen 't samen onder de gheboorsaemheyt van Meester Gwyn, die onlancx te vooren selfs alle mystyrien ende slavernye onderworpen was."

Zie verder over dit heldhaftig bedrijf en de verdere lotgevallen van Gwyn en zijne togtgenooten: *De lofbare, ongehoorde en memorabele daden van* David Gwyn, *Engelsman, ten dienste van sijne Prince en Vaderland. Met den middel van sijn verlossinghe, uit de Spaansche galeij, alwaar hij was gheweest als arme slave, meer als elf jaren door sijne eigene industrie ende subtile praktijke, Delft bij* Cornelis Janszoon 1588 4°.; Bor, *Ned. Oorlog* B. XXV. fol. 8; Scheltema, *de onoverwinnelijke Vloot* bl. 134, 140.

GYA (Johannes) geboren te Châtelet (Casletanus), Hoogleeraar in de Letteren te Parijs, vriend van Guilielmus Budaeus, op wiens werk *De Contemptu rerum fortuitarum Libri* III, hij een *Commentarium* schreef (*Parisiis ap. Badium* 1526. 4°.) Hij stierf in 1547 te Parijs.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 653.

GIJLLE (J. de) een der Brabantsche bondgenooten van 1566, van wien niets meer te vermelden is.

Zie Te Water, *Verbond en Smeekschrift der Edelen* D. II. bl. 344; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w.

GIJGINCK (Herman) was bisschoppelijk Utrechtsch waardijn van de Munt te Hasselt in 1494.

Zie van der Chys, *de Munten der Bisschoppen, van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht* bl. 201, 336.

GYMMENICH (Johannes Franciscus) of Gymnich, Hoogleeraar in de Grieksche taal te Duisburg, en in 1671 Rector aan de Latijnsche school te Vlissingen. Mogelijk behoorde hij tot het geslacht van Gemnich waarvan er één in de vergadering van hunne Hoog Mog. de Staten Generaal heeft gezeten ten tijde van de Ruyter (1663). Hij was te Middelburg tegenwoordig, toen de bekende Beronicius, tot zijne verwondering een courant in het Grieksch overzette. Gymmenich overleed in het begin van 1673. Antonides van der Goes maakte een fraai gedicht op zijn dood.

Zie Ant. Borremansius, *Varia Lect.* p. 63; Voorred. van P. Rabus vóór J. Beronicii, *Poëtae incomparabilis, quae extant* Amst. 1692; Brandt, *Leven van de Ruyter* bl. 814; Wagenaar; *Vad. Hist.* D. XIV bl. 283; A. v. d. Goes, *Gedichten* bl. 181; Vrolijkbert *Vliss. Kerkhemel* bl. 342, 345.

GIJS of GHIJS (Philippe), in 1671 te Waes-Munster een dorp in het land van Waes, geboren, was de zoon van Josse Ghijs en van Anna de Lange. Na te Leuven gestudeerd te hebben, trad hij in de congregatie van het Oratorium, en werd Vicaris der Parochie van *St. Nicolas*, waar hij, na er omstreeks een halve eeuw in die betrekking werkzaam te zijn geweest, den 12 November 1751, in den ouderdom van 79 jaren stierf. Hij is de dichter van *Mannelycke en geleersaeme 't samen spraeck tusschen den Engel bewaerder en de Ziele handelende van de Uytersten, ende voornaemste middelen, die leyden tot het Rycke Godes; uytgegeven door* P. G. Gent 1722. 12°.

Den Engel bewaerder onderrichtende de Ziele in het Geloove, Hope, en Liefde; met schoone Meditatien op het Lyden Jesu Christi. Tweede Deel gemaeckt door P. G. Gent 1723. 12°.

Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* i. v; Pet, Sweertii. *Chron. Oratorii* g. 21, 22; Paquot, *Mémoires pour servir à l' Hist. Lit. des Pays-Bas* T. II. p. 393.

GIJSAERT (T. G.) een Franussanker-monnik te Mechelen, die bloemstukken schilderde.

Zie Kramm, *Levens en Werken van Holl. in Vlaamsche Kunstschilders* D. III. bl. 613.

GIJSBERT (Jansz.) van Woerden, Doopsgezinde, om het geloof in 1549 te Amsterdam verbrand.

Zie van Bracht, *Spiegel der Doopsgez.* D. II. bl. 29; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.* D. III. bl. 90.

GIJSBERT (Pietersz.) bragt voor het eerst de tijding van de overgaaf van de stad Bergen in Henegouwen aan Alva, aan de Regering te Middelburg over, waarvoor deze hem een geschenk gaf van 6 S. 8 gr.

Zie s'Gravezande, *Historische Aaneenschakeling* bl. 270, 271.

GIJSBERTSZ. (Jacob) schreef den 24 van Oogstmaand 1612 uit Konstantinopel den volgenden brief aan den Staten:

Eedele Heeren! Alzo tot mijne kennis is gekomen, dat in 't voorleede jaar 1609 de Koopvaarders en Handelaars der vereenigde gewesten grote schade hebben geleeden door het verlies van ruim tien schepen, zo door de onderdanen van den Turkschen Keizer als door de Barbarische, hier in de Middellandsche zee genoomen, heb ik als een Mede-Vaderlander, niet willen nalaten mijn best te doen, om een middel te zoeken, daar door men voortaan zulke aanmerkelijke verliezen en schaaden mogt verhoeden en voorkomen, en dat uwe Onderdanen in meer zekerheid mogten handelen; daarom ik, door middel van den Admiraal ter zee, den Turkschen Keizer heb doen te verstaan geven, hoe slegt de Onderdanen der vereenigde gewesten door de zijne gehandeld werden, welke men niet dan alle gunst en vriendschap behoorde te bewijzen voor de genaade en weldaaden, door zijne Prinslijke Excellentie en UEs. beweezen aan hunnen Musselmannen, welke zij in hun geweld hadden bij het veroveren van de stad Sluys, en alle slaven waren en moesten blijven, zo men hen niet had vrij gelaten. De Turksche Keizer dit verstaan hebbende, was hem zeer aangenaam te verneemen, dat de geene, die geene verbintenis met hem hadden, zulk eene eedelmoedige daad aan zijne Onderdanen hebben beweezen, en heeft daarom aan den voorsz. Admiraal Bassa belasd, dat hij bevel zou stellen in alle Poorten en Havens onder zijn gebied, dat men alle Nederlanders, welke onder de banier der Vereenigde Gewesten handelen, alle gunst en vriendschap zou doen, zonder ze eenigzins te moejen of hinderen, en dat bovendien de Admiraal Bassa uit zijnen naam zou schrijven aan zijne Princelijke Excellentie en UEs. ten einde UEs. hier gezanten zoud zenden, om uwe verbonden en verdragen te maken, op dat

uwe onderdanen bevoorregt zijn boven andere volken en ook zekerder mogen handelen, gelijk hij aanbied, dat zij nooit te vooren aan iemand eerst hebben aangebooden, welke brieven ik over eene maand door Hendrik van der Mijl aan zijne Prinslijke Excellentie en UEs. heb gezonden, daarop zijne Prinslijke Excellentie en UEs. gelieven ten eersten aan den Voorsz. Admiraal te antwoorden, en uw besluit doen verstaan of eenige gezant hier aan 's Keizers Hof voornamelijk te schikken, en hij heeft zeer ernstig van mij begeerd, dat ik alle vlijt zou aanwenden, om het voorsz. antwoord te bekomen tegen den tijd, dat hij wederkeert met de vloot, met welke hij uit is, om dan van uw voornemen aan den Turkschen Keizer verslag te doen, en heeft beloofd in de voorsz. handeling alle voordeel voor de Vereenigde Gewesten te verzorgen: wat zijne Prinslijke Excellentie en UEs. daarop zult besluiten, zal ik verwagten 't zijner tijd te verneemen, biddende de Almoogende alles ten besten in te geven, en blijf intussen, Eedele Heeren, in Paran te Konstantinopolen. Den 24st van Oogstmaand des jaars 1610. Onder stond: Uwe dienswillige Dienaar, geteekend Jacomo Gijsbrechts., het opschrift was: aan de Eedele Heeren, de Eedele Heeren Staten der Vereenigde Gewesten in 's Hage.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* D. X. bl. 467.

GIJSBERTSZ. (Cornelis) van Kuilenburg gemeenlijk Cornelis de Pijper genoemd. was bij gelegenheid der beweging aldaar, den 24 October 1588, een aanhanger van den Graaf van Meurs, te meer toen de vrienden van dezen bijeen kwamen. Toen de bijeenkomste partij de overhand had gekregen, werd hij. in zijn huis gevat en gevangen gezet, doch spoedig ontslagen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* D. XXV. bl. 25; Wagenaar; *Vad. Hist.* D. VII. bl. 300.

GIJSBERTSZ. (Herbert) Portier in de Kathryne poort te Utrecht, werd in 1540, tijdens het verblijf van Karel V in die stad, van zijn ambt ontzet en voor altoos onbekwaam verklaard tot eene bediening, omdat hij zich in een gesprek had laten ontvallen, dat Karel van Gelder wel eens den Keizer zou kunnen overwinnen.

Zie *Plegtige Intrede van Keizer* Karel V *in Utrecht ten jare* 1540, *door* Jhr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck bl. 90 in *Kron. v. h. Hist. Genoots.*

GIJSE (Thomas) geboren te Zutphen, *Lib. Art. Mag.*, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Steinfort, werd door Jacobus Alting tot Magister gepromoveerd, na het houden eener *Oratio de promotionibus Academicis apud Hebraeos.*

GIJSELAAR (Jan de) komt voor in de *Res. van Holl.* bl. 448, A°. 1589 4 Julij, als Kapitein.

Hoewel zijn voornaam verder niet gemeld wordt, zal hij dezelfde wezen die bij de verovering van het kasteel van Meurs A°. 1597 28 Aug.—3 Sept. voorkomt.

In 1598 bij de belegering van Deutecum is hij onder hen die eene goede capitulatie met den vijand sloten, nadat de poort bijkans afgeschoten was.

Van de maand April 1602, tot Mei 1603 was hij met zijne compagnie in het belegerde Oostende, toen zij, met die van den Cap. Slumer, verlof kreeg om te vertrekken, als kunnende niet meer *geemployeerd werden, als synde maer van sesthien persoonen sterck.*

Kort hierna moet hij overleden zijn, daar zijne Wed. Soffia Mathijsdr. pensioen verzoekt d°. 28 Mei 1605, hij schijnt slechts vier dochters te hebben nagelaten.

(*Ress. der St. Generaal*, *Register octrooijen*).

Nassauschen Laurencrans pg. 121; v. Meteren, fol. 415; Bor, 4de Dl. pg. 491, 492; *Belegering van Oostende door* Ph. Fleming, pg. 249, 311, 342, 346, 365, 381; *Resol. van Holland* p. 443.

GIJSELAAR (Cornelis de), oudste zoon van Mr. Nicolaas de Gijselaar, Raad, Burgemeester en Pensionaris der stad Gorinchem, en van vrouwe Johanna Maria van Borcharen, werd den 19 Februarij 1751 te Gorinchem geboren. Na zich aan de Latijnsche school te Breda voor de Hoogeschool te hebben voorbereid, werd hij in September 1769 als student aan de Leidsche Hoogeschool ingeschreven, alwaar hij den 18 October 1774 tot Doctor in de Regten bevorderd werd, na het verdedigen zijner dissertatie: *de indole quorundam tacitorum pignorum celebriorum.*

In Februarij van het volgende jaar treffen wij hem aan als Paranymph van den Heer W. K. Vosmaer, van 's Hage, toen deze bij het 2de Eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool met de Kap promoveerde.

Den 25 Mei 1776 verkreeg hij de betrekking van 2de Pensionaris te Gorinchem, welk ambt hij drie jaren bekleedde, als wanneer hij in 1779 tot dezelfde betrekking te Dordrecht verkozen werd. Het is vooral in deze zijne betrekking, welke hij tot aan de Omwenteling van September 1787 bekleedde, toen hij, onder voorwendsel van satisfactie, door den Koning van Pruissen, ten behoeve van zijne zuster, de Prinses van Oranje, gevraagd, benevens nog 16 andere personen in de Provintie Holland, van zijn ambt werd geremoveerd, dat hij meer algemeen is bekend geworden.

In 1782 stond hij aan het hoofd der Staats-Commissie benoemd om de oorzaken van de werkeloosheid in den oorlog met Engeland te onderzoeken.

Als Pensionaris was hij bij de bezending der vier Burgemeesters van Dordrecht aan den Prins, om Z. H. te kennen te geven, dat de regering dier stad, bij meerderheid van stemmen, besloten had, om voortaan over alle Regeringsposten en ambten zelve te beschikken, zonder op de aanprijzingen van Z. H. te letten.

Ook stelde hij ditzelfde jaar, namens Dordrecht ter Staatsvergadering voor, om te overwegen op hoedanigen voet een Minister-Plenipotentiaris van wege dezen Staat naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika behoorde te worden gezonden.

De onderhandelingen hierover gingen langzaam voort, daar niemand tot dien post werd voorgedragen. De Gijselaar trachtte intusschen, door middel van den Heer A. P. van der Capellen, Kamerheer van Z. H., te vernemen, of diens broeder, den Heer Capellen tot de Marsch, genegen zoude zijn dit gezantschap te bekleeden, doch daar deze besluiteloos bleef, werd ten laatste de Heer Mr. P. J. van Berckel, broeder van den Amsterdamschen Pensionaris, daar heen gezonden.

De Gijselaar's jaarwedde als Pensionaris werd in dit jaar met zeshonderd gulden verhoogd, wegens zijn *onvermoeiden ijver, manlijke standvastigheid en vaderlandsche trouwe, bij alle gelegenheden, in deeze duistere tijden, ter bevorderinge van het welweezen deezes Gemeenebests betoond.*

De Hollandsche Ridderschap beklaagde zich in 1783 bij Dordrecht over hem, wegens, naar haar zeggen, onbetamelijke uitdrukkingen, die hij in de vergadering van Holland zoude gebruikt hebben, toen er scherpe woorden gevallen waren over het voorstel van Engeland, om het volkomen vredes verdrag te 's Gravenhage of te Londen en *niet* te Parijs te sluiten; dit voorstel veroorzaakte veel misnoegen, en Holland beschouwde het als alleen te moeten dienen om de onderhandeling, zoo ver mogelijk, buiten het bereik van het Fransche Hof te brengen.

In 1784 voerde hij het woord bij de bezending der drie steden Dordrecht, Haarlem en Amsterdam, aan Z. H. wegens de verwijdering van den Hertog van Brunswijk. Op het voorbeeld van Zierikzee stelden de afgevaardigden van Dordrecht ter Staatsvergadering voor om eene bezending uit de steden van Holland te benoemen, ten einde onderzoek te doen naar de *Acte van Consulentschap*, die men meende, dat tusschen den Stadhouder, bij diens meerderjarigheid, en den Hertog van Brunswijk was opgesteld. De Gijselaar, van Berckel en de *Raadpensionaris* van Bleiswijk werden van wege H. Ed. Gr. Mogenden gelast deswegens een ernstig en naauwkeurig onderzoek bij den Stadhouder te doen, en hem te verzoeken *om de bovengemelde acte met de daad bestaande, door gemelde Heeren ter tafel en overweeginge van H. Ed. Gr. Mogenden te brengen.*

Door de afgevaardigden van Dordrecht werd ook ditzelfde jaar eene propositie ter Staatsvergadering gedaan om het regt van aanstelling van Vlag-Officieren in deze Provintie te doen onderzoeken.

Het is omtrent dezen tijd, dat hij en de Pensionaris van Amsterdam van Berckel, gezegd worden gesprekken met Z. H. gevoerd te hebben, ten einde de eendragt in den lande te herstellen.

Toen in 1782 de Heer J. D. van der Capellen tot den Poll ter Staatsvergadering van Overijssel weder toegelaten was, werd er den 4 November te Amsterdam deswegens een vriendenmaal gehouden, doch hetzelve was slechts een voorspel van den prachtigen en talrijken maaltijd, die den 26 April 1783 aldaar werd aangeregt; op dezen dag werden de grondslagen eener naauwere verbindtenis gelegd en in het na-

jaar kwamen deze heeren voor een groot gedeelte op nieuw bijeen, en hielden drukke raadplegingen over 's Lands zaken. Zij vermeerderden tot bijna de helft, hielden ruim 60 leden sterk, 8 Augustus 1785, te Amsterdam verscheidene vergaderingen en vaardigden toen zes Heeren naar Utrecht af, om tot bemiddelaars te dienen in de scheuring tusschen de Regering en Burgerij.

Bij gelegenheid van de voltrekking *der Alliantie* met Frankrijk, 25 December 1785, vierde men dit verbond den 27 Januarij 1786 met een vaderlandschen maaltijd in den Doelen te Amsterdam. In Augustus 1786 hielden de verbondene regenten te Amsterdam eene talrijke vergadering en besloten, om, niet alleen door de tegenwoordig zijnde leden, maar door alle even eensgezinde regenten in Nederland, een opstel te doen teekenen, onder dan naam *Acte van onderlinge verbintenis tot handhaving van de Republicainsche Constitutie*. In October daaraanvolgende hielden zij eene vergadering te Leiden en kort daarna weder eene te Utrecht, wanneer hun getal over de honderd beliep.

Wij maken van deze, voor de geschiedenis van die dagen, zoo belangrijke gebeurtenissen hier melding, omdat de Pensionaris de Gijselaar zich bij deze vergadering steeds bevond, en mede onderteekenaar, mogelijk wel mede ontwerper, der *Acte van onderlinge verbintenis* geweest is.

In 1785 deed hij te Dordrecht het voorstel om de afgevaardigden ter dagvaart te magtigen, om, van wege Holland, Utrecht de bemiddeling aan te bieden in de geschillen van de Staten van dat gewest, met de steden Amersfoort en Wijk bij Duurstede.

Ter vergadering van Holland merkte hij in 1786 aan, dat de bron van het kwaad, sedert den rampzaligen Engelschen oorlog, in den boezem van den eersten Staatsdienaar, Prins Willem V, berustte, en sloeg voor om Z. H. aan te schrijven, dat deze zich met de daad toonde afkeerig te zijn van de maatregelen in Gelderland genomen; zoo niet, dat dan H. Ed. Groot Mogenden hem *de facto* als Kapitein-Generaal dezer Provintie zouden suspendeeren. De afgevaardigden van Dordrecht drongen sterk aan op het nemen van een besluit en maanden alle leden aan, tot het vrijmoedig en onbewimpeld uitbrengen van hun advijs.

Op hun verzoek was het, dat toen door den Raadpensionaris de *Acte van Indemniteit van Julij* 1663 werd voorgelezen, waarbij elk Staatslid in de onmiddelijke bescherming van den Staat werd genomen, wegens alle moeijelijkheden, die hem zouden mogen aangedaan worden.

Kort hierna, toen de Staten van Holland verklaarden, al de gewapende schutterijen en gelegaliseerde genootschappen van wapenoefeningen binnen de Provintie en derzelver leden in hunne speciale bescherming te nemen, bragt de Gijselaar krachtige redenen bij om te betogen, dat de omstandigheden van tijden en zaken thans zoodanig veranderd waren, dat geen eerlijk hart, *ofschoon hij anderzins de Genootschappen als min noodzakelijk mogt beschouwen, ja zelfs tot derzelver vernietiging kon aanraden, thans kon twijfelen om in het oogenblik van dringend gevaar, waar in zij zich nu bevonden, een aanbod van bijstand, zo edelmoedig als welmeenend door de Medeburgeren gedaan, met de grootste dankerkentenis aan te neemen;* de verklaring namelijk der gewapende burger-corpsen van de stad en het platte land van Leijden aan H. Ed. Gr. Mogenden gezonden.

Thans zijn wij genaderd tot het zoo veel besproken doorrijden der Stadhouders-Poort 17 Maart 1786.

De Staten van Holland hadden besloten, dat deze poort, door welke niemand behalve de Stadhouder rijden mogt, voortaan ook door de Staatsleden zoude gebruikt worden. De Heeren van Dordrecht, als de oudste stad van Holland vertegenwoordigende, *moesten*, toen aan dat besluit gevolg werd gegeven, er het *eerst* door, zoodat het van hunne zijde geenszins als eene bravade moet beschouwd worden. Van Kampen beschouwt, in zijne *Vaderlandsche Karakterkunde*, deze zaak als eene bloote baldadigheid of straatschenderij, waarin partijzucht slechts een moorddadigen aanslag kon zien, en noemt Monrand een armen dwaas. Echter ziet men bij Bilderdijk, *Geschiedenis des Vaderlands*, dat er meer achter stak en het wel degelijk een beraamd complot was, hetwelk bij de uitvoering mislukt zijnde, verbloemd als eene baldadigheid werd voorgedragen. Bij Monrand, noch iemand der zamengeschoolden, werd eenig wapentuig gevonden, schrijft van Kampen; evenwel spreekt Bilderdijk, die zeer van nabij met deze geheele zaak bekend geweest schijnt, van eene kist met geweren om de zamengespannenen te wapenen, zoodat, indien de aanslag gelukt was, zij zeer spoedig gewapend zouden geweest zijn. De Gijselaar was geenszins onkundig van het gevaar, dat hem en zijn mede afgevaardigde, den Heer O. Gevaarts, dreigde, en hij zoude deze toegevoegd hebben: mijn vriend, wij kunnen hier het lot der de Witten ondergaan; zoodat hij wel degelijk, al was hij dan niet geheel met het geheim der zaak bekend, aan eene conspiratie geloofde, en heeft er zich in dien zin later ook altijd zoo over uitgelaten.

Aan de afgevaardigden van Amsterdam, toen zij in de vergadering van Holland verklaarden, dat hunne Committenten niet overtuigd waren dat de *Unie* gesloten was tusschen *Regenten* en *Ingezetenen*, maar alleen aangegaan was tusschen *Regenten* en *Regenten*, voerde de Gijselaar te gemoet, "*dat hij lang vermoed hadt, dat dergelijke sentimenten bij de Amsterdamsche Regeering huisvesten; maar dat hij nooit gedagt hadt, dat zij daarvoor openlijk in de vergadering van Holland zouden hebben durven uitkomen; dat men, om een geschil van die natuur te beslissen, zich zou moeten vervoegen bij die geenen, waar hetzelve behoorde, te weten bij het Volk!*"

Ook behoorde hij tot de Commissie, die ter Staatsvergadering het verslag uitbragt van de nuttigheid en noodzakelijkheid om in het huishoudelijk bestuur der Oost-Indische Maatschappij eenige verbeteringen in te voeren; en tot die aan welke het voorstel, door den Raad van State gedaan, om te onderhandelen tusschen Holland, Gelderland en Utrecht, in handen was gesteld; echter werd hij door ongesteldheid verhinderd bij het stellen van hun verslag tegenwoordig te zijn.

In September 1787 heeft hij zich bij het Defensie-wezen te Woerden bevonden, en werd ijlings van haar terug ontboden, toen de eischen des Konings van Pruissen aan de Staten medegedeeld waren en deze den 10 September daarover vergaderden.

Hij bevond zich te Amsterdam, toen de komst der Pruissen de omwenteling bewerkstelligden, vertoefde daarna nog eenigen tijd, in het geheim, te Haarlem, maar onder de satisfactie van de Prinses begrepen, vertrok hij, met zijn gezin, naar Brussel, en niet zoo als van Kampen verkeerdelijk opgeeft, naar Frankrijk, waar hij nimmer is geweest, en zelfs den geest der revolutie aldaar steeds sterk afkeurde.

Velen der voornaamste en geleerdste mannen uit dien tijd behoorden tot zijne bijzondere vrienden en onder dezen noemen wij in de eerste plaats de twee Leijdsche professoren Bavius Voorda, en J. Luzac.

Eenige oude vrienden zochten hem in Februarij 1795 over te halen om aan de toenmalige omwenteling de hand te leenen, en naar het Vaderland terug te keeren, doch de Gijselaar antwoordde hun — o. a. aan den voormaligen Burgemeester van Dordrecht O. Gevaerts — het volgende:

"Gij nodigd mij tot het vaderland, en om meede een hand aan het roer van Staat te komen houden; maar mijne bekwaamheeden zijn geringer, dan gij denkt, en mijne talenten en gezondheid niet toereikende, om het gewigtig ogenblik, van deezen moeijlijken tijd, zo veel nut aan te brengen, als de zaak van het vaderland behoord: bovendien ben ik door heimelijke inblazers en door openlijke schreeuwers in mijnen goeden naam gekrenkt, en daardoor onnuttig voor het publiq gemaakt. Ik zou voor mij zelven en voor mijne betrekkingen een zeer gevaarlijken weg inslaan, wanneer ik wederom in publique bediening trad, waar door ook in allen gevalle de belangens van het vaderland meer veragterd, dan bevorderd zouden worden; want mijne benoeming zou groote verdeeldheeden maken en nuttige voorwerpen, die mij gaarn bij de zaaken zagen, in haat en verdenking kunnen brengen, alles tot merkelijke veragtering en verwarring der Nationale belangen, enz.

Eerst in den zomer van het jaar 1799 keerde de Gijselaar in het vaderland terug en vestigde zich te Leijden.

Tot de vergadering van Notabelen in Maart 1814 te Amsterdam opgeroepen, trad hij over de wijze van raadpleging aldaar in briefwisseling met de Heeren van Stralen, Commissaris Generaal van Binnenl. Zaken, van Maanen, 1ste President van het Hof, en Falck, algemeen Secretaris van Staat. Dato 22 Maart 1814 schreef hij aan den Heer van Maanen het volgende:

"Of de intentie zou zijn om slegs de stemmen *tot goed* of *afkeuring* op te neemen, en alzo de gelukkige omwending van 's Lands zaaken even irregulier te eindigen, als die begonnen is, en door welke gerugten veele Leden scheinen afgeschrikt te zijn, en tot 't besluit gebragt, om op de vergadering niet te verscheinen, heb ik gemeend, een legaale pooging te moeten

doen, om wegens dit onderwerp eenige zeekere inligting te mogen erlangen, enz,

Aan den Heer Falck schreef hij dato 26 Maart 1814:

"Uit gevoel van pligt was ik bijzonder opgewekt, om de raadsplegingen over een onderwerp van zoo hoog aangelang, voor 't tegenswoordige en de volgende geslagten, bij te woonen, en daar in, naar mijn gering vermogen, tot heil en welzijn van 's Lands belangens, tot genoegen van 't Vorstelijk Huis, en tot ondersteuning van 't Regt en de burgelijke vrijheid der Ingezetenen, die gronden te helpen bepaalen, die 't onderwerp eener Constitutie behooren uit te maaken, maar van naarbij geinformeerd zijnde, dat 't voorneemen zou zijn, om geen *raadpleegingen*, maar alleen eene *stemming* over dit gewigtig onderwerp bij de vergadering te doen plaats hebben, waardoor de bijeenroeping der Notabelen mij meer is toegescheenen een loutere formaliteit te zijn, dan wel iets wezenlijks te bedoelen, heb ik het al of niet tegenwoordig zijn bij deze stemming onder de onverschillige zaaken gesteld; en wanneer ik, buiten andere consideratien, daar bij in 't oog houw 't gebrekkige, dat hier en daar in de ontworpen Constitutie word ontmoet, mitzgaders de onderscheide gaapingen, die er in voorkoomen, wil ik lievst geen deel neemen aan deeze stemming, door welke doch geen gebreken zullen worden weggenomen: ondertusschen wensch ik met al mijn hart, dat de aan te neemen grondwet den Lande niet nadeelig zij, en dat de tijd niet zal aanbrengen een te laat berouw, dat zo dikwijls 't gevolg word van ontijdige en overhaaste besluiten.

"Mag ik UEdg. verzoeken, om de bedenkingen, die mijne afwezigheid op de vergadering veroorzaaken, ter plaatze daar 't behoort, bekend te maaken enz.

De Gijselaar overleed te Leijden den 29 Mei 1815.

Hij was den 1 Februarij 1784 te 's Gravenhage in het huwelijk getreden met Catharina Geertruide Heerega, zij mogt echter den terugkeer naar het Vaderland, welken zij zoo vurig wenschte, niet beleven; kort te voren, den 2 April 1799 overleed zij te Brussel, een zoon en twee dochters nalatende. Zijn wapen was:

Ecartelé gezoomd met goud, het eerste en vierde van zilver met een burg crenelé van keel, met eene valdeur van goud; het tweede en derde van keel, beladen met eene barre van zilver, ter wederzijde van drie lelien van goud.

Tot cimier den Burg (zie *Handb. van den Nederl. Adel* door van Weleveld.)

Wapens van de Regering van 's Hertogenbosch bij Butkens.

Er bestaan verschillende prenten van den aanslag bij de *Stadhouders Poort;* de grootste geteekend door P. Wagenaar en gegraveerd door D. Veelwaard, een 2de zonder naam, 3de W. Koli Delin. N. N. Sculp. bij F. Crajenschot te Amsterdam, 4de J. Buis Delin. R. Vinkeles, Sculp., 4. en 5 kleinere prenten zonder naam.

Portretten van Mr. C. de Gijselaar.

I. J. J. Pfeiffer ad viv. Delin. L. Brasser Sculp.
II. Een portret gegraveerd door R. Vinkeles, *Vaderl. Hist.* Dl. IV. pg. 266.
III. L. Temminck Pinxt. J. Kobell Sculpt.
IV Copy naar n°. I. C. P. S. C. M. George Balthasaur Probst et fil. Excud.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, Dl. IV. pg. 266, Dl. V. pg. 67, 82, 189, Dl. VI. pg. 97—102, Dl. VIII. pg. 117, 134, Dl. XI. pg. 290—305, pg. 99, 182—185, 199, Dl. XII. pg. 7—22, Dl. XIII. pg. 170, Dl. XIV. pg. 77, 170, Dl. XV. pg. 103, Dl. XVII. pg. 258; N. G. van Kampen, *Karakterkunde* Dl. II. 2de pg. 699—704; Strick van Linschoten, *vertraute Briefe* IIr. Theil 30r. *Brief* p. 181; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* Dl. VII. pg. 66, 70, 185; A., Loosjes Pz. Gevaerts en Gijzelaar, *Tooneelspel;* J. Kok, *Vaderl. Woordenboek, Bijvoegsel* Dl. II. pg. 375—382 en Dl. III. pg. 215—218. *Particul. berigten.*

GIJSELAAR (FREDERIK DE) van 's Gravenhage schreef eene: *Dissertatio hist.-jurid de libertate prelii* Lugd. Bat. 1819. 4°, en in 8°. Hij stierf omstreeks 1840 te 's Hage.

GIJSELS (ARNOUD of AERTUS). Toen men in 1641 in de vergadering van Holland had besloten, om eene vloot naar Portugal in zee te zenden, gaf men het bevel er over aan den Admiraal Gijsels, onder wien op dien togt de Ruyter als Kapitein en Schout bij Nacht diende en in die betrekking de scheepstrijd bij Kaap *St. Vincent* bijwoonde.

Zie Brandt, *Leven van* de Ruyter bl. 9; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 314; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XVIII. bl. 767; *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. VI. bl. 249; J. C. de Jonge, *Gesch. a. h. Ned. Zeewezen* D. I. bl. 485, 541, 544—548.

GIJSEN (EVENHART) een krijgsman uit de 2e helft der 17 eeuw; die tevens dichter was.

Zijne *gedichten* (1668—80) gedeeltelijk door hemzelven gedeeltelijk door zijn zoon geschreven, komen in Hands. voor op *Catal. Mss.* J. van Voorst p. 130 N°. 838.

GIJSEN (JOACHIM) veroverde als Kommandeur in 1627 met drie jagten, een Spaansch fregat en den onder admiraal der Hindurasvaarders in de West-Indië. Men rekent deze schepen op twaalf honderd tonnen schats. Van Gijsen werd met een gouden keten, zijn volk met tien maanden soldij, boven de gewone beschonken.

Zie *Leven van* Frederik Hendrik, bl. 196, 197; van Wijn, *Aanmerk. op* Wagenaar; *Vad Hist.* D. XI. bl. 44; J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewezen* D. I. bl. 316.

GIJSENBERCH of GIJSENBURCH (Kapitein) diende de Staat vóór het 12 jarig verbond, en was bij het innemen van Breda.

Zie Kronyk van het Historisch Genootschap D. IX. bl, 166, 369.

GIJSEN (JAN VAN) werd den 29 Mei 1668 te Haarlem geboren, oefende te Amsterdam het beroep van wever uit, en beoefende de dichtkunst. Wij hebben echter in zijne gedichten niets gevonden dat hem regt geeft op den titel van dichter, nog minder op de lofspraak van Langendijk, die hem een "puikpoeët" noemde. Meer verdiende hij dien van een "middelmatig straatpoeët". Hij woonde te Amsterdam in de Eglantierstraat (zuidzijde bij de 3de dwarsstraat), ten huize van Belleflam, den haarsnijder, en overleed den 29 Jan. 1722. Na zijn dood verscheen een *Samenspraak gehouden in de andre wereld, tusschen* Jan van Gijsen, *en eenige and're versturve Poëeten en Lijkdigten op hem gemaakt*, Amst. J. van Elsland vervaardigde *De klaagende Mercuur over de Dood van den volgeestigen Dichter* J. v. G. *gecomponeerd door* E. Waller.

Hij werd den 3 Februarij op het Karthuizers-Kerkhof ter aarde besteld. Hij had tot vrouw Maria Kooning, geb. 10 Dec. 1669; welk huwelijk den 26 Aug. 1691 het aanzijn geschonken heeft aan Arend van Gijsen, van wien vermeld wordt dat hij in den echt getreden is met Margaretha van den Briel.

In later tijd vervaardigde men het volgende grafschrift op hem:

"Was 't eind geweest, als het begin,
"Deez' had met roem het ligt verlooren,
"Zijn eerste werk is vol van zin,
"En doet ons zuivren maatklank hooren,
"Daar 't laatste werk op krukken treed,
"'k Zal hem niet prijzen noch hem laaken,
"Maar noem hem om mijn wit te raken
"Een middelmatig Straat-poëet."

Zijn portret is door J. Folkema prachtig gegraveerd. Hij houdt, even als Vondel, eene rol in de hand, met het opschrift "Heldendicht". De vier compartimenten zijn allegoriën, verklaard door de opschriften te zijn die van het Treurspel, Leerdicht, Kluchtspel en Minnedicht, onderaan pronkt een omlauwerd wapenschild en dit hoogdravend bijschrift van P. Langendijk:

"Dus toont de kunst Apolloos zoon,
"Van Gijzen, die het liefijk Sparen
"Vereeuwigde op zijn boogen toon
"En d' Amstel streelt met zijne snaren,
"Al spuwt de nijd hem met venijn,
"Gansch Neerland roemt zijn puikgedichten
"Dus zal zijn naam vereeuwigd zijn,
"En als een star op Pindus lichten."

Hij schreef:

Alle de Dichtwerken bestaande in desselfs Ernstige en Boertige heldendichten, Amst. 1707—1711 3 dn. 8°.

Het leven van de hedendaagsche Mannen, Amst, 1711.

Het leven van de hedendaagsche Vrouwen, Ald. 1721 kl. 8°.

Het leven van de hedendaagsche deftige Jeugt.

Wederlegging tegen het leven van de hedendaagsche deftige Jeugt. (Amst.) z. j. v. druk kl. 8°.

De Leydsche Student in den rouw, over het agterblijven van J. v. G.'s. *Amsterd. Merkuuren* Amst. z. j.

De vermaaklyke Haarlemmer Hout, beplant met allerhande snakerijen, den 3de druk druk Amst. 1715 met houtsn.

Het vermaaklijk buitenleven, Ald. 1715 kl. 8°.

't Zuur en zoet der Armoed, Ald. 1714 kl, 8°.

Goeden tijd, Amst. 1711 kl. 8°.

Het vrolijk gezelschap der negen Zang-godinnen V druk Ald. 1724 kl. 8°.

Afgeperste wederlegging der Poëtenstrijd, (Ald.) z. j. v. dr. kl. 8°.

Gestadige ongestadigheyd des Weerelds, Ald. 1715 kl. 8°.
De betoverde Geldkist, klsp. Amst. 1712.
De Ossemarkt, of 't vervolg van de Varke markt, klsp., Ald. 1712 gr. 8°.
De Varke markt, klsp. 4de dr. Ald. 1717 gr. 8°.
De Vreeden op haar Zeegen, en Mars' in een Rolwagen, toegepast op de Vreede met Spanjen en Nederland, geteekent tot Uyttregt den 26 *Juni* 1714, Ald. 1714 gr. 8°.
Het Houwelijk van Jorden en Baafjen, of de bedrogen Konstverkooper; klsp. Ald. 1714 gr. 8°.
Bruilofts Tafelspel tusschen Apollo, Merkuur, Venus *en* Pallas, *ter Bruiloft van* Jac. van Oosterwijk *en* Anna Bruin, *vereen. in Amst.* 13 *May* 1708 gr. 8°.
Zaamenspraak tusschen de Hollandsche Maagd en de Vreede, over de tegenw. toestand van Zaken, Amst. 1713 gr. 8°.
Alle de gedichten welke gediend hebben tot versieringe van de Antwerpse Courant, zederd den 11 *Junij tot den* 10 *Aug.* 1706. — *Het derde Deel van a. d. G. enz. zederd den* 17 *Sept. tot* 8 *Oct.* 1706. — *Het vijfde Deel, enz. zederd den* 9 *Nov. tot den* 3 *Dec.* 1706. — *Het zevende Deel, enz. zederd den* 1 *Jan. tot* 1 *Febr.* 1707. — *Het negende Deel, enz. zederd den* 8 *Maart tot den* 12 *April* 1707. Amst. bij Corn. van Hoogenhuijzen, 4°.

Ook gaf hij tusschen 1711 en 1722 bij Jacobus van Egmont te Amsterdam, in zijn tijd vermaard drukker van straadliedjes en der walgelijkste Janhagel lectuur in het licht de *Amsterdamsche Merkurius* in X deelen, behelzende al het courantennieuws en de achterstraats voorvallen in lam- en kreupelrijm.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Antg. Crit. Woordenb.* D. VI. bl. 449; volgg. Langendijk, *Gedicht.* D. II. bl. 67; J. van Elslande, *Gezangen* bl. 126; Arrenberg, *Naamregister*; *Cat. der Bibl. van de Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 247, 241, *b.* bl. 99, D. II. bl. 530; *Naamrol van Tooneelsp. van* J. van der Marck. No, 1039; *Cat.* van Voorst, D, II. bl. 78, D. II. bl) 72, 73; Muller, *Cat. van Portrett. Navorscher.*

GIJSIUS (JOHANNES) of Gijs werd in 1610 predikant te Streefkerk in den Alblasserwaard en overleed aldaar in 1652. Hij beoefende de Vaderlandsche Geschiedenis blijkens zijn werk, getiteld.

Oorsprong en voortgang der Nederlandtscher Beroerten ende Ellendigheden. Waerin vertoont worden, de voornaemste Tyrannyen, Moorderyen, ende andere ommenschelijcke wreetheden, die onder het ghebiedt van Philips *de II Coninck van Spaengien, door zijne Stat-houders in 't werck ghestelt zijn, gheduyrende dese Nederlantsche Troublen ende Oirlogen. Hier zijn mede bygevoecgt, de voornaemste Placcaten, Brieven ende Remonstrantien van beyde zijden: Mitsgaders de afbeeldingen der Princen, die aen d'eene zijde getyranniseert hebben, ende aen d'ander zijde Tyranniger wijse omgebracht zijn. Ghedruckt in 't Iaer ons Heeren* 1616 4°. Dit werk "*Aen alle vrome ende oprechte Nederlanders, die den wel-standt ende vryheydt hares lieven vader-landts beminnen,*" is in 1619 woordelijk in het Latijn vertaald, met den titel van "*Origo et Historia Belgicorum tumultuum, immanissimaeque Crudelitatis per Cliviam et Westphaliam patratae. Fidelissime conscripta et tabellis aeneis repraesentata. Accedit Historia Tragica de furonibus Gallicis, Auctore Eremundo Frisio. Lugd. Bat. apud.* Barth. van der Bild, *ad insigne Pegasi* 1619 8°.

Sommigen meenden dat Gijsius niet de vervaardiger van het Latijnsch werk *Origo*, maar zijn Nederduitsch werk eene bijna woordelijke vertaling er van is. Zulks is echter niet vermoedelijk, wijl het Latijnsche werk eerst 3 jaren later verscheen, ook meldt Gijsius het niet in het *Register van de Autheuren in deze Historie gebruyckt*", achter den titel der uitgave 1616. De *Historia Tragica* is niet van Gysius, maar was reeds 46 jaren vroeger op dien naam in het licht gegeven onder den navolgenden titel: *De furoribus Gallicis, horrendâ et indignâ Admirallii Castillioni nobilium atque illustrium virorum caede sceleratâque et inauditâ piorum strage, passim edita per complures Galliae civitates, sine ullo discrimine generis, sexus, aetatis et conditionis hominum, vera et simplex narratio, Ernesto Varamundo Frisio Auctore, Edemburgi* 1573, 4°., in hetzelfde jaar herdrukt te Londen 8°. en in het Hoogduitsch vertaald in 4°. uitgegeven.

In 1626 gaf Gijsius het oorspronkelijk werk, na het overzien en verbeterd te hebben op nieuw uit. In 1641 verscheen te Amsterdam bij Joannes Janssonius in 12°. een tweede uitgaaf der *Origo*, doch zonder opdragt aan Prins Maurits en de Staten.

Overigens bestaat er eene groote overeenkomst tusschen de *Origo* en *Historia* met den *Spiegel der Jeugd*, waarvan de uitgave te Middelburg 1616 waarschijnlijk de oudste is, en het *tweede deel van de Spiegel der Spaanse Tirannye*, Amst 1638, bij Evert Kloppenburg, is bijna niets dan eene verkorting van den Oorsprong of de *Origo et Historia*.

Het werk loopt van 1555 tot 1598.

De schrijver doet zich kennen als een ijverig voorstander der vrijheid en een vijand van de Spaansche dwingelandij. Hij schildert met levendige verwen de wreedheden af, waaraan zich de Spanjaarden schuldig maakten. Saxe noemt hem: classicus veram auctor. Hij deelt bijzonderheden mede, die men elders niet of zeer beknopt vindt, zoo als het breedvoerig verhaal der gevangenis van Montigny.

Behalve dit werk bezitten wij nog van Gijsius eene uitgave van het *Martelaarsboek* van Adriaan van Haemstede.

Volgens Ab Utrecht Dresselhuis, in zijne uitstekende verhandeling over Adriaan van Haemstede, legde Gijsius tot grondslag zijner uitgaaf van het Martelaarsboek de volgende editie:

Historien der vromer Martelaren tot desen tegenwoord. tijt inde jare 1633 *toe.... In desen laetste druck van nieuws oversien, verbetert en merckelick vermeerdert.... Mitsg. oock ook een Hist. verhael van het ghene, 't welck in diversche Landen onder de regeringe van versch. Potentaten ende Regeerders geschiet is in Kerckel. saken. Door* J. S. *Dordr. voor* Franç. Boels 1643 fol. doch hij meldt niet wanneer Gijsius zijne uitgaaf bezorgd heeft, ofschoon hij vermeldt dat hij er groote veranringen in heeft gemaakt. Volgens Pars zou de uitgaaf van Gijsius in 1658 (dus zes jaren na zijn dood) verschenen zijn.

Zie Saxe, *Onomasticon* T. IV. p. 281; Te Water, *Verbond der Edelen* D. I. voorr. XI. en bl. 86, D. II. bl. 11. D. IV. bl. 370; Pars, *Namerol* bl. 245; de Wind, *Bibliotheek van Nederl. Geschieds.* bl. 328, 501, 571, 596; Bilderdijk, *Vaderl. Geschied.* D. VI. bl. 240; Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Geschied inzonderheid vaor Nederland* D. VI. bl. 86, 87; Dez., *Nederlandsche Archief* D. IV. bl. 8; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 412; Langlet du Fresnoy, *Méthode pour étudier l'Histoire, Catalogue des Hist.* p. 1012; *Cat.* Meerman, T. III. p. 134, No. 388; *Cat.* de Renouard, T. IV. p. 126; *Cat.* te Water, p. 300, No. 1891; *Cat.* Beucher Andreae, p. 387, No. 1103; *Cat.* Willems, T. I. p. 104, No. 1265, p. 106, No. 1285; Freytag, *Anal. Lit.* p. 313; Gerdes, *Flor. Libr. rar.* p. 115; Vogt, *Catal. Libr. rar.* p. 266; *Cat. eener uiterst zeldzame verzameling Hollandsche Bijbels enz. — verzameld door* F. Muller, bl. 76; M. Nijhoff, *Derde Cat. van oude en nieuwe boeken* bl. 19; Dez., *Livres anciens et modernes Janvier* 1860 No. 7454; H. de Jongh, *Naamregister van predikanten te Leyden* bl. 314; *Orde volgens welke de Feest- en Lijdensteksten in de Nederd. Herv. Gemeente te Leiden gepredikt worden* bl. 108; Soermans, *Kerk Reg.*; Arrenberg, *Naamregister*; Valler. Andreas, *Bibl. Belg.* i. v.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 264; Paquot, *Mémoires pour servir à l'Hist Litter. des Pays-Bas* T. II. p. 537.

GIJSSELING (JOHAN) van Vlissingen, was bewindhebber der geoctroieerde West-Indische Maatschappij, ter Kamer Zeeland, hij werd, te gelijk met den heer Mathijs van Ceulen, hoofd-participant en bewindhebber der Kamer te Amsterdam, verkozen om naar Brazilie te vertrekken, en aldaar het opperbewind te aanvaarden. Zij namen den 13 October van het jaar 1632 de reize derwaarts aan, en kwamen, den 17 Jan. 1633, voor 't recif, met de schepen Middelburg en de Leeuw voor anker. Gijsseling begaf zich den 4 Februarij naar Tamarica, om aldaar orde te stellen. In de maand Augustus zeilde hij naar Arijal. 's Morgens vertrok hij met het volk uit de Afogades, en verder naar de genoemde kaap, daar hij zich nedersloeg; maar gebrek aan leeftogt, en de aannadering van de vijandelijke overmagt, noodzaakte hem van daar te wijken. In October van dat zelfde jaar, deed hij met eenige schepen, bemand met 600 soldaten, een togt naar 't zuiden van Brazilie, en toonde overal waar hij kwam, zijnen moed en bekwaamheid. Op dien togt veroverde hij 250 kisten met suiker, en 98 stukken Brazilien hout; steekende voorts, behalve het vlek Alago, vele hofsteden, schepen en barken in brand. Den 24 Februarij van het volgende jaar, zeilde hij, met een vloot wel toegeruste schepen, als generaal, op het schip Overijssel, naar de rivier Pariba, doch om de te grooten tegenstand, dien hij aldaar ontmoette, liet hij dien stroom met jagten bezetten, en zette, met de overige schepen, koers naar St. Augustijn, daar hij eenige veroveringen maakte, en den vijand versloeg. In April keerde hij weder naar 't Recif.

Hunnen tijd ten einde geloopen zijnde, kwamen zij, met drie schepen en een jagt, welks lading bestond uit 826 zoo vaten als kisten suiker, 27000 ℔ Brazilien hout, den 6 November 1634 in 't vaderland terug. J. de Laat, hun mede bewindhebber, heeft, in zijn *Jaarlijks verhaal*, omstandig aan-

geteekend, wat voordeel de Maatschappij, gedurende hun verblijf in Brazilie, genooten heeft, en berekende het op bijna 23 tonnen gouds, van de suiker alleen is gemaakt *f* 1,655,700

Zie De Laat, *Jaarlijks Verhaal* bl. 380, 382, 390 en 398; De la Rue, *Heldhaftig Zeeland* bl. 175; Barlaei, *Res. Gestae in Brasilia* p. p. 131, 208; Kok, *Vaderlandsch Woordenboek* Dl. 17. bl. 766.

GIJZELAAR (J. D.) miniatuurschilder in 1794 in het *Register der Kunst-confrérie Kamer van Pictura te 's Hage* ingeschreven.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. III. bl. 615.

GIJZELS (Frans) Men kent alleen portretten van dezen schilder, waaruit blijkt dat hij in 1660 te Amsterdam is overleden en in de Oude Kerk aldaar begraven. Hij zelf was te Leiden geboren en schilderde portretten en genre stukken.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders enz.* D. I. bl. 300; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders* D. II. bl. 516.

GIJZELS, GIJSELS, GIJZEN (Pieter) Over het geboorte en sterfjaar van dezen kunstschilder wordt getwist. Volgens Immerzeel was hij een Hollander en een leerling van Jan Breughel, doch indien hij, gelijk Pilkington wil, in 1636 te Antwerpen is geboren, kan hij de leerling van dezen, die in 1625 overleed, niet geweest zijn. Nagler meent dat hij in 1610 geboren en in 1670 overleden is. In het *Gildenboek* van St. Lucas van Antwerpen leest men "Pieter Gijsels (hij schreef zich echter Gijzels) ontvangen bij Jan Baats 1642, Meester 1650, stierf 1690." Hij was een beroemd landschapschilder wiens werk o. a. in het Museum van Parijs, Berlijn, Dresden en te Saltzhagen, te Londen in de verzameling van Hope wordt gevonden. Kramm legt een goed getuigenis af van zijne kunst. Hij zegt o. a. van de schilderij in het kabinet van den laatstgemelden, voorstellende *een Paauw, een Zwaan, een Reiger, kleiner dood gevogelte, Disteleu, Planten, Vlinders:* dit stuk is van de hoogste fijnheid en uitvoërigheid, doch te gelijk krachtig, helder, fiks, in de verf geschilderd."

In 1735 werd een stuk met gebloemte, fruit en insekten van hem voor *f* 410 verkocht. Op de verkooping van van der Linden van Slingeland gold een dergelijk *f* 400; voor eene *Boerenkermis* werd in 1733 *f* 110 betaald.

Zie de in het vorige artikel aangeh. schrijvers.

Pagina 186

AANWIJZING

DER

PERSONEN

IN DIT DEEL VERMELD.

	Blz.
Gaal (Barent)	1
—— (Thomas)	—
—— (Pieter)	—
—— (J. J. B.)	—
Gaalen Zie Galen	—
Gaasbeek (Jacob van Abcoude heer van)	—
Gaaymans (Willem Gijsbert)	—
Gabbema (Edo)	—
——— (Simon Abbes)	—
Gabbes (Jelmer)	2
Gabbinga (Rommert en Sytze)	—
Gabry (Pieter)	—
—— (Bartholomaeus)	—
—— (Pieter)	—
Gabriel (Petrus)	—
——— (Paul Joseph)	3
Gadelle (Jacobus)	—
Gael (Claes)	—
—— (Johan)	—
—— (Barent)	—
—— (Jacob)	—
—— (Diederik van Leyden)	—
Gaelen (Alexander van)	4
Gaelius (Johan). Zie Gael.	—
Gaesbeek (Johan). Zie Jacob van Abcoude Heer van	—
Gaete (Hendrik van de)	—
Gagern (Frederik Boudewijn von)	—
Gaillard (Jacobus)	—
——— (Majoor)	—
Gakel (Pieter)	5
Gakel (Simon)	—
Galama (Igo)	—
——— (Galo Iges)	—
——— (Igo Douwe en Hartman)	—
——— (Sjeerp)	—
——— (Hartman)	—
——— (Taco)	6
——— (Ausonius)	—
——— (Hero)	—
——— (Sipke Jans)	—
Galden (Daniel van)	—
Galdenus (G.)	—
Galen (Mattheus van)	—
—— (Thijman)	—
—— (Johan van)	—
Gelenus (Mattheus)	7
——— (Abrahamsz.)	—
Gales (Jan)	—
Gallaeus (Servatius)	—
Gallandat (David Henry)	8
Gallas (Mathias)	—
Galle (Philip)	—
Gallé (Charles Jean)	—
Gallien (Johanna)	8
Gallières (Nicolaas Cornelis de)	—
Gallis (Pieter)	9
Gallus (Carolus)	—
Galtjes (Galtie)	—
Gameren (Hannard van)	10
Ganda (Philologus Philiatros à)	—
—— (Theocritus à)	—
Ganderheyden (Jan Frederik Mauritz.)	—
Ganglofs (Claas)	—
Gangulphus	—
Gans (Johan)	11
Gans (Jan in de)	—
Gansfort (Johan Wessel)	—
Gansefoort (Gerhardus)	12
Ganswijk (Daniel Jan ten Zeldam)	—
Garcin (Jaques)	13
Garde (de la)	—
Gardeyn (Michiel Philipsen)	—
Gardin (Guiljam du)	—
Garél (Hermanus van)	—
Gargon (Mattheus)	—
——— (Franciscus Henricus)	14
——— (Jacob)	—
Garnier (Maria)	—
Gaster (Casper)	—
Gaubius (Johannes)	—
——— (Hieronymus David)	—
Gaudanus (Henricus en Jacobus)	15
Gaukema (Gauco)	—
Gaukes (Yvo)	—
Gaultier (François)	—
Gauma (Hartman en Watze)	—
Gaut (Hendrik)	16
Gavél (Cornelius)	—
Gavre Charles de)	—
—— (Bauduin de)	—
—— (Nicolaas de)	—
Gearey (J. de)	—
Gébel (Cornelis)	—
Gebhard (Janus)	—
Geduldhebber (Andries)	17
Geel (Joost van)	—
—— (Daniel van)	—
Geelen (Jan van)	—
——— (Christiaan van)	—
——— (——— —)	—
Geelhoed (Diederik)	—
Geelkerke (Jacobus)	18
Geelvinck (Jan Corneliszoon)	—
———— (Cornelis)	—
——— (Lieve)	18
——— (Nicolaas)	—
Geen (Joseph Jacobus Baron van)	—
Geer (Lodewijk de)	19
—— (Barthold Reinier Baron de)	20
—— van Jutphaas (Jan Lodewijk Willem)	—
—— (J. van der)	21
Geerarts (Balthasar)	—
Geerdinx (J.)	—
Geerlach	—
Geerman (Christiaan)	—
Geerode (Brunen van)	—
Geert Groote (Zie Groote Gerard)	—
Geertgen van St. Jans	—
Geertruid	—
——— van Saksen	—
Geerts (Peter)	—
Geertsema (Joannes)	—
Geest (Willem)	—
—— (Gillis Simonsz. de)	—
—— (Wibrand)	—
—— (Wybrandus de)	22
Geestdorp (Pieter)	—
——— (Hendrik)	—
Geesteranus (Johannes)	—
——— (Petrus)	—
——— (Arnoldus)	23
——— (Cornelius)	—
——— (Nannius)	—
——— (Henricus)	—
Geffen (Joannes van)	—
—— (——— —)	—
Gehema (Jan Abraham van)	—
Geilenkerken (Nicolaas van)	—
Geilhoven (Arnold)	—
Geining (Gerard)	—
Geisweit van der Netten (C. A.)	24
Gelasius (Jan Janszoon)	—
Geldenhauer (Gerard)	—
Gelder	—
Gelder (Peter)	—
Gelder (Rinze Beerts)	—
Gelder (Arent)	—
Gelder (Jacob de)	25
Gelder (Karel van)	26
—— (Jan van)	—
—— (Evert van)	—
—— (Bernard van)	27
—— (S. van)	—
—— (Hendrik van)	—
—— (Arend Hendrik van)	—
—— (Petrus Smidt van)	—
Gelderbloem (Lauens)	—
Geldermalsum (Jacob en Adriaan)	—
Geldorp (Jan)	—
——— (Hendrik van)	—
Geldorpius (Gosuinus)	28
——— (Henricus)	—
Geldzak (Taems Frederiksz.)	—
Gelen (Johan van)	—
Geleyn (Pieter van)	—
Geleynsen (Cornelis)	—
Gelle (Joannes)	—
Gellig (Jacob en Michiel)	—
Gellius Snecanus	—
Gellius (Foppo)	—
Gellius (Catharina)	—
Gelre (Zie de vorsten van dien naam)	—
Gelre (Pieter van)	—
Gemen (Arend van)	28
Gemert (Cornelis van)	—
Gemertanus (Antonius)	29
Gemma (Frisius)	—
——— (Cornelius)	—
Gemmenich (Paulus van)	—
Genabeth (Paulus van)	30
Gend (Lodewijk van)	—
—— (Zie de personen v. d. naam op Gent)	—
Gengulphus (Zie Gangulphus)	—
Genibelli (Frederico)	—
Genits (Antonis)	—
Genkens (Empke)	—
Genlis (de)	—
Gennep (Arnoldus van)	—
——— (Cornelis van)	—
Gennep (Arnoldus van)	—
Genneté (Leopold)	31
Gent (Willem van)	—
—— (George van)	—
—— (Barthold van)	—
—— (Johan van)	32
—— (Walraven van)	—
—— (Johan van)	—
—— (Cornelis van)	—
—— (Barthold van)	—
—— (Otto van)	—
—— (Willem Joseph van)	—
—— (Joseph Willem van)	33
—— (Carel van)	—
—— (Casparus van)	—
—— (Wilhelmus van)	—
—— (Bartholomeus)	—
—— (Jan van)	—
Gentil (Pierre)	—
Gentillot	34
Gentman (Cornelis)	—
——— Leydekker (Cornelis)	—
Genum (Arent)	—
Georg Hertog van Saksen	—
Georg Eberhart	35
George van Egmond	—
George Frederik	—
——— Wolfgang	—
——— (Lambertus Josephus)	—
Geraart van Haarlem	—
Gerard Groote (Zie Groote Geert)	—
Gerard van Zutphen	—
——— I.	—
Gerard II	—
——— III.	—
——— (Balthasar)	36
Gerardus (Johannes)	—
——— (Theodoricus)	—
Gerardijn (Johan)	—
——— (Abraham)	—
Géraud (Samuel)	37
Gerbade (Herman)	—
Gerbens (Ruurd)	—
Gerbier (Balthazar)	—
Gerbranda (Edo)	—
Gerbrandszoon (Jan)	—
————— (—)	—
Gerckman (Esau)	38
Gerdes (Daniël)	—
Gerhard (Hubert)	—
Gericke (Johann Werner)	—
Gericke (J. F. G.)	39
Gerlach I.	—
——— II	—
———	—
——— (Pieter)	—
Gerlacius (Antonie)	—
Gerlacius (Gerlagus)	—
Gerloven (Aarnout)	—

Blz.
Germez (Adam Karels van) . . . 39
Germyn (Simon) . . . —
Gerobulus (Johannes) . . —
Gerolf . . . 40
Gerardijn (Johan) . . . —
Gerulphus (Joannes) . . . —
Gerretzen (Willem) . . . —
Gerritius (Franciscus) . . 41
Gerrits (Cornelis) . . . —
Gerrits (Pieter) . . . —
——— (Hoite) . . . —
——— (Sibren) . . . —
——— (Soetjen) . . . —
——— (Vrou) . . . —
Gerritse (Frans) . . . —
——— (Gerrit) . . . —
Gerritsen (Hendrik) . . . —
Gerritsz. (Cornelis) . . . —
——— (Adriaan) . . . 42
——— (Coenraet) . . . —
——— (Daniël) . . . —
——— (Dirk) . . . —
——— (——) . . . —
——— (Frederik) . . . —
——— (Hessel) . . . —
——— van Embden (Jan) . . . —
——— (Jan Cornelis) . . —
——— (Lubbert) . . . —
——— (Reijer) . . . 43
Gerritszoon (Gerrit) . . . —
Gerritz. (Gerrit) . . . —
Gerritzma (Pibo) . . . —
Gervais (P. J.) . . . —
Gerwen (Jonas van) . . . —
——— (Jan van) . . . —
Geselius (Cornelis) . . . —
Gesperden (Johannes Theodorus van) . . . 44
Gesscher (David van) . . —
Gesseler (Joducus of Joest van) . . . —
Gesselius (Johannes Cornelius) . . . —
Gesselius (Timan) . . . —
Gesteranus . . . 45
Geukama (Augustinus) . . . —
Geukesz. (Empke) . . . —
Geulincx (Arnold) . . . —
Geuns (Matthias van) . . —
—— (Jan van) . . . 47
—— (Steven Jan van) . —
—— (Isak Matthias van) . 48
Geurtzen (Wouter) . . . —
Geusau (Carel Baron van) . —
Geusius (Jacob) . . . —
Gevaerts (Ocker) . . . —
Gevers (Paulus) . . . 49
Gevers (Hugo) . . . —
Gein (de) . . . 50
Geysbeek (Pieter Gerarrardus Witsen) . . . —
Geyser (Melchior) . . . —
Geysteranus . . . —
Gezel (C. V.) . . . —
Gezelius (Cornelis) . . . 51
Gheel (Cornelis van) . . . —
Gheelen (Hans van) . . . —
Gheert (G. van der) . . . —
Ghein (de) . . . —
Ghemmenich (Paulus van) —
Ghendt . . . —
Gheiloven (Arnoldus) . . —
Gherrit (Mr.) . . . —
Gherwen (Arnaud van) . —
Gheybels (Gisbertus) . . —
Gheyn (Jacob Jansz. de) . —
——— (Jacob de) . . . —
——— (Willem de) . . . —
Ghibercius . . . 51
Ghiesen (Filips van der) . —
Ghigny (Charles Etienne Baron van) . . . 52
Ghisignies (Leonard du Bus de) . . . —
Ghistelles (Arthus de) . . —
——— (Charles de) . —
——— (Cornelis van) . —
——— (Pieter van) . . —
Ghoir (W.) of Ghore . . —
Ghijben . . . —
——— (Cornelia) . . . 53
——— (Klara) . . . —
——— (Jan Karel Badon) . . . —
Ghijsen (Hendrik) . . . —
Ghijsius (Johannes) . . . —
Gianibelli (Frederico) . . —
Gibson (Johann) . . . 54
Gichtel (Johan George) . —
Gideons (Jan) . . . —
Gier (W. de) . . . —
Giessen (G. van) . . . —
Gietermaker (Klaas Hendriksz) . . . —
Giffen (Hubert van) . . . —
——— (David Flud van) . 55
Gilbert (J. L.) . . . —
Gilbertus (David) . . . —
Gilde (Abraham) . . . —
Gildemeester (Jan Jansz.) . —
Gildeklok (Mattheus) . . —
Gilkenius (Petrus) . . . —
Gille (Salomo) . . . 57
Gilles (Jacob) . . . —
—— (Paulus Abraham) . —
Gillig (Jacob) . . . —
Gillig (Michiel) . . . —
Gillis (Johan) . . . —
—— (Pieter) . . . —
—— met de vlek . . . —
Gillissen (Aegidius) . . . —
Gillisz. (Willem) . . . 58
Gilquin (Herman) . . . —
Gils (Antonius) . . . —
Gilse (Jan van) . . . —
—— (— —) . . . —
Gimnick (Hendrik van) . 59
Ginckel . . . —
Gipson (Johann) . . . —
——— (Dirk) . . . —
Gephianius (Hubertus) . . —
Girard de Mielet (Victor de) . . . —
Girard de Mielet van Coehoorn (Louis François de) . . . —
Girard de Mielet van Coehoorn (Menno Gideon de) . . . —
Giraud (A. P.) . . . —
——— (Bruno) . . . —
Giron (M.) . . . 60
Gisbertus . . . —
Gisius Nannink (Frederik Petrus) . . . —
Glabbeecq (Sebastiaan) . —
Glans (Catharina) . . . —
Glarges (Gilles de) . . . —
——— (Cornelis de Montigny de) . . . —
——— (Jhr. Pieter de Montigny de) . . . —
Glaserus (Arnoldus) . . . —
——— (Hermanus) . . . —
Glauber (Johan Rudolph) . 61
——— (Johannes) . . . —
——— (Diana) . . . —
——— (Jan Godlieb) . . —
Glavimans (Pieter Janzs) . 61
——— (Pieter) . . . —
——— (Cornelis Jan) . 62
Glazemaker (Jan Hendrik) . . . —
Gleintz. (J.) . . . —
Glimes (Jan van) . . . —
——— (Philips van) . . 63
——— (Jan van) . . . —
——— (Anthonie van) . —
——— (Jan van) . . . —
Glimmer (Jan) Zie Glummer . . . 64
Glindkamp (Jan Anthony) —
Glins (Douwe Jan) . . . —
—— (Taco van) . . . —
—— (Laus van) . . . —
—— (Haring van) . . . —
Glins (Douwe van) . . . —
—— (Taco van) . . . —
Glinstra (Joannes van) . 65
——— (Hector van) . . —
——— (Assuerus van) . —
——— (Johannes van) . —
——— (Hector Willem van) . . . —
——— (Valerius van) . . —
——— (Vincentius van) . —
——— (Arent Johann van) . . . —
Gloeijendenoven (Kapitein) . . . —
Gloucester (Humphrey Hertog) . . . —
Glover (J.) . . . —
Glummer (Jan) . . . —
Gnaphaeus (Gulielmus) . —
Göbell (Hendrik Christiaan) . . . —
Gobel (Gerrit Hendrik) . 66
Gobels (A.) . . . —
Gobius (Jan Frederik) . . —
——— (Otto Willem) . . —
——— (Izaäk Jan Werner) . . . 67
——— (Hendrik Anthonie) . . . —
Goblé (Steven) . . . —
Goch (Johan van) . . . —
—— (Michiel van) . . . —
—— (Matthias van) . . . —
Gochenius (Andreas) . . . 68
Gockinga (Eyvoet) . . . —
——— (Eppo) . . . —
——— (Scato) . . . —
——— (——) . . . —
——— (——) . . . 69
——— (Ludolph) . . . —
——— (Scato Ludolph) . . . —
——— (Henricus) . . —
——— (Campegius Herman) . . . —
——— (Joseph) . . . —
Godart (A.) . . . —
Godaeus (Conradus) . . . —
Godebald (Bisschop van Utrecht) . . . —
Godefridi (Johannes) . . . 70
Godevaart, Govert of Godfried, met den bult . . —
Godewijck (Pieter van) . . —
——— (Margaretha van) . . . 71
Godfried I. . . . —
——— van Rhenen . . —
Godin (Jan) . . . 72
—— (Jean Louis) . . . —
—— (Carel) . . . —
—— (Pieter) . . . —
——— (Gerard) . . . 72
——— (Pieter Anthony) . . —
Godijn (Dionijs) . . . —
Goebel (Gerrit Hendrik) . —
Goebouw (Anthonie) . . . —
Goedaert (Johannes) . . . —
Goedbeleid (Hendrik) . . 73
Goede (Willem) . . . —
Goede (Johannes de) . . . —
Goedecke (Jhr. Wilhelm Frederich von) . . . —
Goedendagh (Johannes) . —
Goedhals (Dirk Janszoon) . —
Goedkoop (Albert) . . . 74
Goelen (Alexander van) . —
Goens (Rijklof van) . . . 75
—— (—— —) . . . —
—— (Rijklof Cornelis van) . . . —
—— (Rijklof Jan Cornelis van) . . . —
Goens (Rijklof Michaël van) . . . —
Goer (Adolph van) . . . 76
Goeree (Hugo Willem) . . —
——— (Willem) . . . 77
——— (Jan) . . . —
Goes (Willem) . . . —
—— (Robert) . . . —
—— (Otto Frederik van) . 78
—— (Aart van der) . . . —
—— (Aart van der) . . . —
—— (Adriaan van der) . —
—— (Adriaan van der) . —
—— (Adriaan van der) . 79
—— (Philip van der) . . —
—— (Jan van der) . . . —
—— (Bernardus van der) . —
—— (Anthonie Jansz. van der) . . . —
—— (Johannes Anthonides van der) . . . —
Goesevoet (Johan Wessel) . —
Goesinnen (Cornelis) . . . —
Goessen (Jan) . . . —
Goessens (Alert) . . . 80
Goeteeris (Anthonie) . . . —
Goethals (Johannes) . . . —
Goethals (J.) . . . —
Goëtz (Karel Alexander Heinrich) . . . —
Goffredus (Hildebrandus) . —
Gogava (Anthonius Hermannus) . . . —
Gogel (Izaak Jan Alexander) . . . 81
Gogh (van) . . . —
—— (Franciscus van) . . —
Goien (Jan van) . . . —
Goignies (Anthonie van) . —
Goldberg (Jonkheer Johannes) . . . 82
Goldmann (Nicolaas) . . . —
——— (Jonkheer Johan Christiaan) . . . —
Gole (Jacobus) . . . —
Goliat (Cornelis) . . . —
Golius (Jacobus) . . . —
—— (Petrus) . . . 83
Goll (Johan) . . . —
—— van Franckenstein (Jonkhr. Johan) . . . 84
Golstein (Johan van) . . . —
——— (Johan van) . . . —
——— (Evert Jan Benjamin van) . . . —
Goltz (Frederik Adriaan Graaf van der) . . . —
Goltzius (Hubertus) . . . 85
——— (Julius) . . . —

Blz.
Goltzius (Hendrik). . . . 85
—— (Coenraad). . . . 86
—— (Dominicus) . . . —
—— (Theodorus) . . . —
Gomarus (Franciscus) . . —
Gon (Cornelis van der) . 87
—— (Jacob van der). . —
—— (Jan Jacob Denier van der) . . . . —
Gondebald . . . . —
Goodricke (H.). 88
Goodschalck (Pieter). . . —
Gool (Jan van). . . . . . —
Goor (Adolph). . . . . . —
—— (Arnoldus van). . . —
—— (Johan Herman van) —
—— (Johan Wijnand van) —
—— (Thomas Ernst van). —
—— (Willem van) . . . —
—— (. . . . van). . . . —
—— (Pieter Walter van). —
—— (Jan Willem Jacobus Steenbergen van). —
—— den Oosterling (Jan Adriaan van) 89
Goorle (Abraham van). . —
Goos (Abraham). . . . . —
Gooijen (Jan Josephsz. van) . . . . —
Gooijer. . . . . —
Gorcum (Cornelis Jansz. van) . . . . —
—— (Gerrit Sebastiaansz. van) . . . . . —
—— (Jan van). . . . —
Gordon (J.) 90
—— (A.). . . . . . . —
—— (Geertruydt). . . —
Gordon (Otto Derck) . . —
Goris (Marten). . . . . . —
—— (Lambertus) . . . . —
—— (Johannes). 91
—— (Gerard) . . . . . —
—— (Gaspar) . . . . . —
Gorkum (Hendrik van) . —
—— (Johannes van) . —
Gorlaeus (Abraham). . . —
—— (David) 92
Gornichem (Johannes van) —
Goropius (Johannes). . . —
Gorter (Focke). . . . . . —
—— (Johannes de). . —
—— (David de). . . . 93
—— (Hermanus Boerhave de). . . . . —
Gortter (Willem de). . . —
Goslinga (Tjepke van). . —
—— (Johan van). . . 94
—— (Sicco van) . . . —
Gosso (Ludogman). . . . 95
Goswinus. . . . . —
Goth (Le) . . . . —
Gothem (de heer van). . —
Gotskens (Hendrik) . . . —
—— (IJsbrand). . . —
Gottard (Johan). . . . . —
Gottum (de Heer van) . —
Goubaie (Antonie). . . . —
Gouclaer (Jan de). . . . —
Gouda (Cornelis van) . . —
—— (—— —) . . . —
—— (Damiaan van). . . —
—— (Franciscus van). . —
—— (Geerik van). . . . —
—— (Hendrik van). . . —
—— (Jacobus). . . . . . —
—— (Johan de). . . . . —
—— (Johannes de) . . . 96
—— (Willem van) . . . —
Goudanus (Henricus) . . —
—— (Jacobus). . . . —
—— (J. S.) . . . . —
—— (Wilh. Herm. —

Goude (Jacobus Franszoon van der) 96
Goudhoeven (Wouter van) —
Goudoever (Hendrik van). —
—— (Isaak van). . —
—— (Anthonie van). —
—— (Willem van). 97
Goudriaan (Adrianus François) . . . . —
Goudriaan (B.). 98
Goudsmit (Jilles). . . . . —
Goudt (Hendrik Grave van) . . . . —
Goudtschalck (Pieter) . . —
Goulart (Simom). . . . . —
Godsbloom 99
Gousset (Jaques). . . . . —
Gout (Antoine). . . . . . —
Goutero (Antonio) . . . . —
Gouthoeven (Wouter van). —
Goutum (Wybe van). . . —
Gouwem (Willem van der). —
Gouwenaar (Adriaan) . . —
Gouwenberg (Gijbrecht van) 100
Govaerts (Pieter). . . . . —
Govert (met den bult). . —
Govert . . . . —
Goverts (Abraham). . . . —
Govertsz. (Jan). . . . . . —
—— (Nicolaas). . . . —
—— (Theodorus). . . —
Goyen (Jan Josephszoon van) . . . . —
Goyens (Erasmus) . . . . —
Goyer (. . . de) . . . . —
—— (Pieter de). . . . —
—— (Johan de). 101
Goyert . . . . —
Gosewinus van Amstel. . —
Graaf (Abraham de). . . —
—— (Hendrik de). . . . —
—— (H. de) . . . . . . —
—— (J. de). . . . . . . —
—— (Jan Baptist de). . —
—— (Joannes de). . . . —
—— (Josua de) . . . . . —
—— (Lieuwe Willems de). —
—— (Lodewijk de) . . . —
—— (Nicolaas de). . . . —
—— (Regnerus de) . . . 102
Graaf (Reinier de). . . . —
—— (Timotheus de). . . —
—— (Willem de) . . . . —
—— (Lodewijk Ernst van de). . . . . —
—— (Servaas van de). . —
—— (Jacob en Pieter van der). . . . . —
Graaff (Diederik de). . . —
—— (Cornelis van der). 103
—— (Cornelis Jacob van de). . . . . —
—— (Willem Jacob van de). . . . . —
—— (Gerardus van der). 104
Graafland (Cornelis) . . . —
Graafland (Jonkh. Joan). —
Graaft (Joanna Helena). —
Graat (Barend) . . . . . —
Graauw (Hendrik). . . . —
Graauwhart (Hendrik). . 105
Graavemoer (de Heer van 's). . . . . —
Grabo (Mattheus) . . . . —
Gracht (Jacob van der). —
Graef (Lieuwe Willemsz.). —
Graef (Ellert de). . . . . —
—— (Hendrik de). . . . —
—— (Timotheus de) . . 106
—— (Jacob van der). . . —
Graeff (Dirk Jansz. de). —
—— (Jacob de). . . . . —

Blz.
Graef (Cornelis de) . . . 106
—— (Andries de). . . . 107
—— (Pieter de). . . . . —
—— (Theodorus van de). —
Graes (Ortwijn) . . . . . —
Graeuw (Geertruyd de) . —
Graeuwen (Paulus 's) . . —
—— (Abraham Jacob 's). 108
Graeve (Guiljaem de) . . —
Graevius (Johannes Georgius). . . . . —
Graevius (Theodorus Georgius). 109
Graf (Hans of Jan) . . . 110
—— (Albert van der). . —
Graham (Johan). . . . . —
—— (Hendrik). . . . —
Grainge (de la) . . . . . —
Gram (F. H.). . . . . . —
Grambusch (Johannes). . —
Gramaye (Jan Baptist) . —
Gramineus (Theodorus) . 111
Gramsbergen (Matthijs). —
Grande (Mr. Adriaan de). —
Grandjean (Jean) . . . . —
Grandval (Bartholomeus de Liniere) . . . . . . —
Granen (Geraard de) . . —
Grange (Peregrin de la). —
—— (Sr. de la) . . . —
Grantham (Hendrik). . . —
Granvelle (Kardinaal van) —
Grapheus (Rodolphus). . —
Gras (Theodoor). 112
Grasbeek (. . .). . . . —
Grasdorp (Willem). . . . —
Grasdorp (Jan). . . . . . —
Grasdorp . . . . —
Grashuis (Joannes). . . . —
Grasveld (C. H. van). . . —
Graswinckel (Jacob Janszoon) . . . . —
Graswinckel (Dirk) . . . —
Gratama (Seerp). 113
—— (Sibrand) 114
Gratien (Pierre Guillaume). . . . . —
Gratius (Ortuinus). . . . 115
Grau (Abraham de) . . . —
Graue (B. A.). . . . . . —
Grauman (J. R.) . . . . —
Grouwerdt (Roelof) . . . —
Grauwhart (Hendrik) . . —
Grave (G.). . . . . —
—— (Hans). . . . . . . —
—— (Hendrik) . . . . . —
—— (Jan Everard) . . . 116
—— (Jan Evert) . . . . —
Gravé (Johannes Henricus) . . . . —
Grave (Thimotheus). . . . —
—— (Guillaume de). . . —
—— (Henri Louis de) . —
Gravesande (Cornelis 's). —
—— (Willem Jacob 's). . . . . —
Gravesande (Jonkheer Nicolaas Jeremias Storm van 's.) 117
Gravestein (C.). 118
Gravestorp (Menso en Hendrik van) . . . . . —
Gravezande (Adrianus 's). —
Gravezande (Hermanus 's) —
Gravius (Abrahamus) . . —
—— (Gualterus) . . . —
—— (Henricus). . . . —
—— (Henricus). . . . —
—— (Idsardus). . . . —
—— (Jacobus). . . . . —
—— (Theodorus). . . —
—— (Regnerus). . . . —

Blz.
Grawart (Roelof). 118
Grebber (Cornelis). . . . 119
—— (Nicolaas). . . . —
—— (Klaas de). . . . —
—— (—— —). . . . —
—— (Frans Pietersz. de) . . . . —
—— (Anton de) . . . —
—— (Pieter de) . . . —
—— (Maria de) . . . —
Greef (Jan de). . . . . . —
Greenwood (Frans). . . . —
—— (Cornelis). . . —
—— (John) 120
Greeve (Egbert Jan) . . —
—— (Gerard). . . . . —
—— (Jan) . . . . . . —
—— (S.) . . . . —
—— (D. de) . . . . . —
Greeven (H.) . . . . . . —
—— (W.). . . . . . . —
Gregoor (Gillis Smak). . —
—— (Pieter Martinus.) —
Gregorii (Martinus) . . . 121
Gregorius. . . . . —
—— (Joachim Martinus) . . . . —
Greidanus . . . . —
Grendel (Leendert) . . . —
Grenier (Abraham) . . . —
—— (Jan) . . . . . . —
Grenu (Paulus de). . . . 122
Greuningen (M. N.). . . —
Greve (Anthonie) . . . . —
—— (Egbert Joan). . . —
—— (Evert Hendrik). . 123
—— (Wilhelmus). . . . —
—— (Petrus de) . . . . —
—— (Wilhelmus 's). . . 124
Grevelink (Geertruida Jacoba). . . . . —
—— (L.). . . . . . . —
Grevenbroek (de Heer van). . . . . —
—— (P. H. van). —
Grevenstein (Henricus) . —
Grevesse (Worfin) . . . . —
Grevinckhoven (Caspar). —
—— (Nicolaas) —
Grevius (Johannes) . . . 125
Greydanus (Johannes). . 126
—— (Tjardus). . . . —
—— (Ausonius) . . —
Greyn (Jacob). . . . . . —
Gribius (Petrus) . . . . . —
—— (Johan) . . . . . —
Grient (Cornelis de). . . 127
—— Dreux (P. de). . —
Griethuizen (Maria Louisa) —
Griffier (Jan) . . . . . . —
—— (Robbert) . . . . —
—— (Jan) . . . . . . —
Griffioen (Huibert). . . . —
Grill (Anthony) 128
—— (J.). . . . . —
Grilmani (Hubertus). . . —
Grobbendoncq (Anthonie Schets Heer van) . . . —
—— (Kasper Schets Heer van). . . —
Groe (Gerrit van der). . —
—— (Theodorus van der). —
Groen (C.). . . . . —
—— (Cornelis) . . . . . —
—— (Floris). . . . . . . —
—— (Theodorus) . . . . —
—— (Lambertus). . . . —
Groen (Joannes van der). 129
—— (A. van der). . . . —
—— (Anna Coop A.). . —
—— van Prinsteren (Petrus Jacobus) . . . . . —
Groenen (Henricus van). —

Blz.
Groenenberg (Egbert van) . . . 129
——— (J. F.) . . . —
Groenendijck (Johan van) . . . —
——— (J.) . . . —
Groeneveen (Kapitein) . . . —
——— (Adriaan van) . . . —
Groeneveld (C.) . . . 130
——— (Cornelis) . . . —
——— (Jacobus) . . . —
——— (Reinier van Oldenbarneveld) . . . —
Groenevelt (Arent van) . . . —
——— (Arnolt van) . . . —
——— (Christiaan) . . . —
Groenewegen (Henricus) . . . —
——— (Gerrit) . . . —
——— (Jan) . . . —
——— (Johannes) . . . —
——— (Jacob) . . . 131
——— (Jacob) . . . —
——— (Hugo van) . . . —
——— van der Made (Simon.) . . . —
——— van der Made (E.) . . . 132
Groenewoud (Abraham) . . . —
——— (Johannes Jacobus) . . . —
——— (Jocob Cornelis Swijghuisen) . . . —
——— (Lucas van) . . . —
Groenta (Petrus) . . . —
Groeninck (Egidius) . . . 133
Groeningen (A. van) . . . —
——— (Gerrit van Gerard van) . . . —
Groening, Zie Groeningen (Gerrit of Gerard van).
Groensveld (Johan). Zie Gronsvelt . . . —
Groenvelt (E.) . . . —
Groes (Pieter) . . . —
Groes (. . . . van der) . . . —
Groesbeek (Zeger van) . . . —
Groete (Geert) . . . —
Grombach (Frits van) . . . —
Grommé (Willem David) . . . —
Gronde (Johannes de) . . . 134
Groningen (Aart van) . . . —
Gronovius (Johannes Fredericus) . . . —
——— (Jacobus) . . . 135
——— (Laurentius Theodorus) . . . 136
——— (Johannes Fredericus) . . . —
——— (Abraham) . . . —
——— (Laurentius Theodorus) . . . 137
Grons (Adrianus) . . . —
Gronsfeld Diepenbroek (Bertram Filip Sigismond Albrecht Graaf van) . . . —
——— (Johan) of Groensveld . . . —
——— (Arend van) . . . —
Grooff (Jacobus) . . . —
Groot (Jan) de jonge . . . 138
—— (Cornelis de) . . . —
—— (Johan Hugo de) . . . 139
—— (Hugo de) . . . —
—— (Willem de) . . . 143
—— (Cornelis de) . . . —
—— (Pieter de) . . . 144
—— (Adriaan David Cornets de) . . . 145
—— (Jhr. Hugo Cornets de) . . . 146
—— (Adriaan David Cornets de) Junior . . . 147
—— (Bernard Christoffels de) . . . —

Blz.
Groot (Gerard de) . . . 147
—— (Izaak de) . . . —
—— (Jacob de) . . . —
—— (Jacobus de) . . . —
—— (Jan de) . . . —
—— (Jan de) . . . 148
—— (Janus de) . . . —
—— (Joannes de) . . . —
—— (O. de) . . . —
Groote (Gerard) . . . —
—— (Pier) . . . 150
Grootendorst (N.) . . . —
Groothuis (H. van IJssel) . . . —
Grooienhuis (Arend van) . . . —
Grootenraai (G. W. J. van) . . . —
Grootenray (Jan Arnold van) . . . 151
Grootveld (Petrus) . . . —
Grootveldt (Pieter van) . . . —
——— (Willem van) . . . —
Grootvelt (Jan Hendrik van) . . . —
Gross (A. G. van) . . . —
—— (Jacobus Henricus) . . . —
Grosse (A.) . . . —
Grotema . . . —
Grouw (Jan Claessens van) . . . —
Grovestins (Wybe Sjoerds) . . . —
——— (Wybe van) . . . 152
——— (Oene van) . . . —
——— (Frederik Sirtema van) . . . —
——— (Douwe van) . . . 153
——— (Jonker Johan van) . . . —
——— (Jonker Idzard van) . . . —
Grudius (Nicolaas) . . . —
Gruelius . . . —
Gruiter . . . —
Gruithuizen . . . —
Gruiwart (Ferdinant) . . . —
Gruiwardt (Hieronymus) . . . 154
Grunenbosch (Jan Willem) . . . —
Gruno . . . —
Grunus . . . —
Grupello (Gabriel de) . . . —
Grute . . . 155
Gruterus (Gualtherus) . . . —
——— (Janus) . . . —
——— (Lambert) . . . 159
——— (Thomas) . . . —
——— (Petrus) . . . —
——— (Jacob) . . . —
——— (Reinier) . . . —
——— (Johannes) . . . —
——— (Philippus) . . . 160
——— (Philippus) . . . —
——— (Jacobus) . . . —
——— (Izaac) . . . —
Gruter (Evert de) . . . —
Gruterus (Samuel) . . . —
Grutere (Antony de) . . . —
——— (Philips de) . . . —
Gruwel (Barend) . . . —
——— (Johannes) . . . 161
Gruijs ( ) . . . —
Gruijter (Bartholomeus de) . . . —
——— (J. P.) . . . —
——— (Pieter de) . . . —
——— (Mr. Willem de) . . . —
——— (Mr. Wilhelm de) . . . —
Gruijthuizen. Zie Brugge (Lodewijk van) . . . —
Grijp (Joost Dirk) . . . —
Grijpius (Bartholomeus) . . . —
Grijpmoed (Geerling) . . . —
Grijpskerke (Jacob van) Florisz. . . . —
Grijsbach (Willem) . . . —

Blz.
Grijspeere (Antonij van) . . . 161
Grijspeer of Grijspeert (Pieter) . . . 162
Grijze (Jakob de) . . . —
Gualterus of Galbertus . . . —
Gualtherus . . . —
Gualterus (Cornelius) . . . —
Gualtherus (Marcus) . . . —
——— (Paulus) . . . 163
——— (Philippus) . . . —
——— . . . —
Gualdorp Gortzius . . . —
Guantho (Giusto di) . . . 164
Gubernator (Johannes) . . . —
Gucht (Adriaan van) . . . —
—— (Benjamin van der) . . . —
—— (Gerard van der) . . . —
—— (Jan van der) . . . —
—— (Michiel van der) . . . —
Gucter (H. H.) . . . —
Gudelinus (Petrus) . . . —
Gueudeville (Nicolas) . . . 165
Guerard (Cominicus) . . . —
Gueche (Peter) . . . —
Guepin (Jean) . . . —
Guerre (Pierre) . . . 166
Guericke (David van) . . . —
Guerin . . . —
Gui. Zie Guy . . . —
Guiard (Guillaume) . . . —
Guibertus . . . —
Guibertus of Wibert (Martinus) . . . 167
Guiche (Armand de Gramont Graaf de) . . . —
Guicherit (D. J.) . . . —
——— (Thomas Auve) . . . —
——— (Mr. Maximiliaan Anne 's Gravesande) . . . —
——— (Willem Samuel) . . . 168
Guicciardini (Ludovico) . . . —
Guido I. . . . —
—— Zie Guy . . . —
Guidonius Zie Guyaux . . . —
Guilielmus . . . —
——— III van Croy . . . —
——— of Wilhelmus . . . —
Guilhelmus of Wilhelmus . . . —
——— of Willem van Enckevoort of Enkevoort . . . —
Guilielmus (Dives) . . . 169
Guilielmi (Adrianus) . . . —
——— (Johannes) . . . —
Guillaume . . . —
——— bijgenaamd Walon . . . —
Guillem (Guillaume) . . . 170
Guillemot (Simon) . . . —
Guillion (Aegidius) . . . —
Guinardus. Zie Guido . . . —
Guinellus (Petrus) . . . —
Guilbaut (Guy) . . . —
Gnines. Zie Lambert . . . —
Guimard . . . —
Guinoseau (Hendrik Zacharias Alexander) . . . —
Guisse (Jacques de) . . . —
Guise (Nicolas de) . . . —
Guisius (Matthias van) . . . —
Guitet (Mathurin) . . . 171
Guitton (Marcus) . . . —
Guldeknecht (Barend Pietersz.) . . . —
Guldemont (Samuel) . . . —
——— (Simon) . . . —
Guldewagen (Mr. Abraham) . . . —
——— (Mr. Daman) . . . —
——— (Mr. Damas) . . . —
Gulich (Abraham van) . . . —
—— (Franciscus Henricus) . . . —

Blz.
Gulik (Gerrit van) . . . 171
—— (Jacob van) . . . 172
Gulpen (Theod. van) . . . —
Gulik (Theod. van) . . . —
Gumoëns Nicolaas Emanuel Frederik de) . . . —
Gumoëns (Nikolaas de) . . . 173
Gummer (J.) . . . —
Gunkel (Carel August) . . . —
Gunst (Pieter van) . . . —
—— (Pieter van) . . . —
Guntfridus of Ganfridus . . . —
Gunther . . . —
——— (Antonius) . . . —
——— . . . —
Grutherus of Contier . . . —
Gurman (Jan de) . . . 174
Gurnez (Joannes Antonius) . . . —
Gurtlerus (Nicolaas) . . . —
——— (Nicolaas) . . . —
Gussenklo (Robert) . . . —
Gutsenie . . . —
Gusset (Jacob) . . . —
Gutberleth (Hendrik) . . . —
——— (Tobias) . . . 175
——— (——) . . . —
Gutte (Joes van) . . . —
Gutterswijk (Aleid van) . . . —
——— (Evert van) . . . —
Gützlaff (Karel Frederik August) . . . —
Guiot (Jean) . . . 176
Guy . . . 177
—— III . . . —
—— IV . . . —
—— . . . —
—— van Dampierre (Graaf) . . . —
178
Guyn (Sergeant-Majoor) . . . —
Guyaux (Johannes) . . . —
Guynellus (Petrus) . . . —
Guyon (François) . . . —
Guot (M.) . . . —
Guyot (Henri Daniel) . . . —
—— (Paul Charles Guillaume) . . . 179
Guyot . . . 180
Gwyn (David) . . . —
Gya (Johannes) . . . —
Gijlle (J. de) . . . —
Gijginck (Heeman) . . . —
Gymmenich (Johannes Franciscus) . . . —
Gijs of Ghijs (Philippe) . . . —
Gijsaert (T. G.) . . . —
Gijsbert (Jansz.) . . . —
——— (Pietersz.) . . . —
Gijsbertsz. (Jacob) . . . —
——— (Cornelis) . . . 181
——— (Herbert) . . . —
Gijse (Thomas) . . . —
Gijselaar (Cornelis de) . . . —
——— (Frederik de) . . . 183
Gijsels (Arnoud of Aertus) . . . —
Gijsen (Evenhart) . . . —
—— (Joachim) . . . —
Gijsenberch of Gijsenburch (Kapitein) . . . —
Gijsen (Jan van) . . . —
Gijsius (Johannes) . . . 184
Gijsseling (Johan) . . . —
Gijzelaar (J. D.) . . . 185
Gijzels (Frans) . . . —
Gijzels, Gijsels, Gijzen (Pieter) . . . —